Universidad de Deusto
Biblioteca

SCALIGERI
POETICES

Universidad de Deusto
Biblioteca

BIBLIOTECA DE LOYOLA
Sala H Estante 2 Plúteo 3

Universidad de Deusto
Biblioteca

35,5

Memo. & SACR.

Iuueni omni virtute praestanti, Dn. Frederico Sandio, amico incomparabili. in Angliam ad studiorum mercatum proficiscenti, hunc librum dono dedi, LVBENS MERITO-QVE. Ion. VOOGHT ARMENIVS.

Lugd. in Bat. cl. Iɔ. xcv. vltimo Martii.

Jacobus Bnd

IVLII

CAESARIS SCALIGERI VIRI CLARISSIMI,

Poetices libri septem.

I HISTORICVS,
II HYLE,
III IDEA,
IIII PARASCEVE,
V CRITICVS,
VI HYPERCRITICVS,
VII EPINOMIS.

Ad Syluium filium.

EDITIO TERTIA.

Apud Petrum Santandreanum.

M. D. LXXXVI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

BIBLIOTECA COLLEGII SOCIETATIS JESU

IVLII CÆSARIS SCALIGERI PRÆFATIO, IN LIBROS POETICES AD SYLVIVM FILIVM.

POSTQVAM nostra cura, Sylui, factum est, vt ad prima rudimenta literarum lectissimis præceptionibus vterêre : nunc reliquum est, vt ad consequentia studia non vulgari via perducaris, tantò maiore opera, quò hæc sunt illis grauiora. Ac diligentia quidem prior illa nostra, propter & nouitates & difficultates, duorum ordinum, & (quod mirum esse debet) contrariorum passa est obtrectationem. Nam tametsi id ægrè ferebant omnes, penes quos ad eam vsque diem literarum extitisset imperium, sese in ordinem ita cogi, vt quæ sibi didicissent, alios docuissent, sibi sic essent dediscenda, vt alios dedocere possent : tamen vulgus illud in duas factiones, id quod omnibus à veritate declinantibus ferè solet euenire, dissipatum est. Quidam enim sic arbitrabantur operis tenuitatem non decere eum qui ex

Hippocrate penderet, cum Galeno laudem, cum Platone lucem quæreret nominis sui: in Aristotelis fastu conquiesceret. Contrà alii vehementer accusare animi turbidam elationem: qui rudia elementa rei literarię miscuissem vestigationibus solidæ Philosophiæ. Id neque rei cõuenire, quæ propter humiles aditus suos auersa esset à tam profundis recessibus illarum inquisitionum: neque vsui esse posse ætati illi tuę, quæ vix primam designabat adolescentiam. Quibus ego ineptis, atque è triuio calumniis cùm aliàs respondi epistola quadam, tum hîc ita dicta velim pauca hæc. Vrere id eorum ignauiam atque supinitatem, quum ex naturæ penitissimis thesauris erutæ sunt causę linguę Latinæ, quæ omnibus antea sæculis ignotę fuissent, non operam nostram, vel vt illi premębāt, abiectam, vel vt hi ventilabant, luxuriantem. Nam qui putarūt, nescio qua fatali leuitate sua, Varronem quoque illa molitum esse: sciant, neque illum, neque illius temporis vllum vel solos conatus ad talem operam præstare potuisse. Sed iis omissis, ac potius, vt meriti sunt, sibiipsis relictis, posterioribus istis respõdeamus. Cuius orationis articulo momenta quoque prioris responsionis comprehenduntur: scripsimus adolescenti egresso è prima literatura, atque in aditu tum oratoriæ tum dialecticæ constituto, scripsimus autem desumptis àPhilosopho principiis pro confessis: quod in omni scientia fit inferiore. Philosophiæ verò sanctiones, quæ vniuersæ

uersæ naturæ sunt administrę, huic aptauimus arti, quæ sine illius legibus atque præscriptionibus, ante nos quàm parum fuerit vera ars, ex nostris disputationibus manifestum est. Et quæro de istis Palæmonibus, si definire audẽt, quo, cuius edicto, non audebimus nos mederi vomicis earum definitionum, quæ venenarunt animos adolescentum? Alexicaco Hercule fuit opus ad hos Antæos extinguendos: qui deiecti, vbi terrâm, cuius soboles sunt, retigerunt, non robur pro victoria, sed pertinaciã resumũt pro factione. Quamobrẽ nostris cõplexibus arctatus, atque intercluſus spiritus dominos suos vt extingueret, mei solius nixibus effectum est. Viderint igitur illi quoque alii, quantùm abest à philosopho exercere in Grammaticorum plebem dictaturam sine prouocatione: quantùm à Medico, non solùm conseruare vitam, sed animam quoque dare mortuæ literaturę. Quum igitur pro te omnia circunspiceremus, vt in omnibus, quantus est captus vtriusque nostrûm, scientiis quamplurimum tibi fieret, nostris tum auspiciis, tum exemplis, tum etiam præceptionibus: post cognitas Latinæ linguæ causas consequens fuit, vt ad dialecticam atque oratoriam teipsum accingeres: ne absque nitida mundáque supellectile teipsum inferres in sacrosancta templa Iurisprudentiæ. quæ vt ad humani generis coniunctionem atque æquabilitatem instituta fuit:

ita neutiquam sita est in nudis opinionibus, aut in pertinacia potiùs, numeróue, quam in pondere soliditatéque sententiarum. Profectò veræ philosophiæ diuina soboles absque orbe illo scientiarum abortiua est. At enimuerò haudquaquam cum decet, qui bonos anteire vult, malos corrigere, non sequi bonos vt imitetur: abstinere à malis, ne ipse egeat correctione. Cæterùm hoc non solùm fit haustis præceptis ex eius philosophiæ fontibus, cuius habenis ad beatitudinis cursum animi nostri temperantur: verumetiam tum historiarum, tum Poetarum lectione, quam qui damnarunt, agresti atque aspero supercilio bruti homines, ne in hominum quidem censu reponendi sunt. Nam vt omittam omnium gentium consensum, regis Prophetæ cantiones, hymnum in ore Seruatoris nostri: satis patet cum ipsius naturæ primordiis cantum primùm extitisse. Id adeò vt etiam floribus assignent odas Pythagorei, quibus Solem celebrent, alias quibus Lunam cæteráque sidera: tantò magis laudes meditentur opificis primi sui. Videmus omnes aues plurimùm, multas totum annum exercere cantillando. Quod si aptis illis inter se atque mutuo responsu sonis æquantibus inæqualitatem suam vis addatur orationis: quid aliud est quàm imago quædam illarum proportionum, quæ solis notæ sunt sapientibus? Quippe cùm ad commensum illorum corporum atque motuum

motuum, qui cientur in cœlesti mole, cognoscimus additas ineffabiles æternarum illarum mentium consensiones: facilè intelligimus tam diuinæ rei specimen esse posse, quæ materias ipsas animet numerosa concordia dissimilium momentorum, quæ in leuissimæ dictionis flexibus continentur. Ne tam diuinam facultatem, quæ incenditur atque perficitur afflatu numinum superiorũ laudare potius institutas vulgaribus, vt alij fecerunt, argumentis hîc apud nos, quàm & in cœlis admirari tu, & aliis ostendere maiorem quacunque humana prædicatione. Quocirca ne hac quoque parte quicquam desiderares, quod te Deo quàm simillimum efficere posset, permagnum sanè ac perdifficile opus aggressi sumus: in quo tametsi videbamur habere vel socios qui laborem leuarent, vel duces qui obiurgare possent, frustrà nobis tentatum quod ipsi perfecissent, tamen ad excitandum nos veriùs, quàm ad iuuandum dixerim mihi fato comparatos. Nam & Horatius Artem quum inscripsit, adeò sine vlla docet arte, vt Satyræ propiùs totum opus illud esse videatur. Aristotelis Commentarij mutili sunt, nequid liberius excidat nobis. Vida, prudens ille quidem multa bene monet, quibus cautior Poeta fiat, verùm factum iam instruit vt perficiat. Nos per viam rectam ad omnia diuerticula sub ipsum vsque duximus finem. Vt qui rerum naturam solam in scenam primus

adduxerit, non ſiniſtris auſpiciis fortaſſe, cæterùm inchoatam modò rem tentarit. Qui verò aut eam noſtræ huic diligentiæ, aut illi hanc adiunxerit, non dubitamus quin & multa ſibi licere nolit, & repudiet quædam antea recepta, & admittat quæ non animaduerterat: denique caueat à multis: in aliquibus deponat metum: ſpem dãnet: mutet omnino conſilia. Ordinem verò quem inſtituimus, ne hîc in mora ſim, per teipſum deprehendes. At eum neglexit Ariſtoteles, Horatius vitiauit, accuratius Vida, ſed vt optimus poeta in theatro, claudus magiſter in ſchola. Reliquum eſt vt & iam in hiſce teipſum exerceas: & fratribus (vbi feret ætas) exemplo ſis, quemadmodum nos fuimus tibi. Non enim ſunt audiendi, qui hiſce ſtudiis clamant abſumi tempus importunè, quod ſeuerioribus ac primariis ſcientiis impendendum eſt. His enim ſi adhibeas modum, tantùm abeſt vt fatigent animum, vt etiam alacriorem te reddant ad exquiſitiores contemplationes. Et memineris iſtas bonę famę hirudines ideo vociferari, vt ne quod eis deeſt adſit nobis. At enimuerò nobis tam non abeſt quod eis adeſt, quàm adeſt quod non adeſt illis. Quare porrò danda eſt opera nobis, vt dum illi ad aliam ætatem tranſmittunt, aut inhiant auro, aut captant magiſtratus, aut menſarum aſſeclæ de bellorum ſumma diſputant inter patinas: nos neque illorum voluptates contempſiſſe, neque ambi-

ambitiones carpſiſſe, ſed ſtudiorum noſtrorum nobilitatem, animorum magnitudinem ſimul, & ſimplicitatem, perſtringi noluiſſe videamur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

FRANCISCI BERALDI.

ΚΑΛΑ' γεωπονίης πέρι βίβλια, νῆϊς ἀρούρης
Νίκανδρος γεράφαν, καὶ πόλεων ἔφιμος.
Ἀπλανίας τ' ἔπεσιν καὶ ἀλήμονας ἀστέρας ἧσε,
Καί ῥ' Ἄρητος ἐὼν οὐ σοφὸς ἀστρολόγος.
Οὐχ οὕτω τεύτλοιο ὅδε Καῖσαρ Ἰούλιος, ἐσθλὸν
Ποιητὴν τέλεσε, ἐξεπόνησε βίβλον.
Πάντων μουσοπόλων ἐρατὰ ἐφράσατο κἠ αὐτὸς ἄωτον·
Ἄνθεσι Πιερίδων στέψατο καὶ πλοκάμους·
Οὔτε δίκλιν ἀκόνης ἀμβλυνὲ τὸν χαλκὸν ἀκάζει,
Ἥ τε τομῆς ἄϊσρας τὸ σόμ' ἄκρας ἔχει·
Κεντὶς γοῦν ἄλλων μάλα δεξιός ὄζιν ἀοιδῶν.
Τεχνίτης δεινὸς καὶ χαρίτων θεόπολος.
Αὐτὰρ Κεισσίνῳ τῷ συντάξαντι μεγίσ-ν
Καὶ χάρες, ἠ μερίσις παννυχίους τε πόνους·
Δείδιεν δὲ Κεισσῖνε μόνος κηφῆνας ἀεργοὺς,
Ἀλλοτρίων θ' ἱμέλων κηρία μορμόνοις.

EORVM

EORVM QVAE SINGVLIS LIBRIS PER CAPITA TRACTANTVR, INDEX.

PRIMI LIBRI, QVI ET Historicus inscribitur,

Capita LVII.

I	ORationis necessitas, ortus, vsus, finis, cultus,
II	Poetæ nomen, poeseos origo, causæ, Efficiens, Forma, Materia,
III	Poematum per modos diuisio.
IIII	Pastoralia.
V	Comœdia & Tragœdia.
VI	Tragœdia.
VII	Comœdiæ species.
VIII	Tragœdiarum species.
IX	Comœdiæ & Tragœdiæ partes.
X	Mimus.
XI	Tragœdiæ partes. de Choro iterum.
XII	Satyra.
XIII	Comicæ personæ.
XIIII	Personæ certæ.
XV	Mimicæ personæ.
XVI	Tragicæ personæ.
XVII	Satyricæ personæ.
XVIII	Saltatio.
XIX	Modi & Tibiæ.
XX	Tibiæ.
XXI	Theatrum,
XXII	Ludi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

XXIII Ludi Græci. Pythia.
XXIIII Olympia.
XXV Nemea.
XXVI Isthmia.
XXVII Ludi alij minus nobiles.
XXVIII Ludi Romani.
XXIX Megalenses.
XXX Apollinares, Liberales, Scenici.
XXXI Circenses,
XXXII Cereales.
XXXIII Taurij.
XXXIIII Capitolini.
XXXV Funebres.
XXXVI Votiui.
XXXVII Scenici Plebeij.
XXXVIII Seculares.
XXXIX Iuuenales.
XL Satyra Latina.
XLI Rhapsodia. Epos.
XLII Parodia.
XLIII Centones.
XLIIII Lyrica,
XLV Hymni.
XLVI Dythyrambi.
XLVII Σκόλια, & Hyporchemata
XLVIII Lyricorum harmoniæ & instrumenta.
XLIX Chori.
L Threni & Hymenæi, & Elegiæ, & alia.
LI Poemata Ionica,
LII Hilarodi.
LIII Diræ.
LIIII Palinodia, Ἐπιγράμματα σατυρικά, Φλυακικά, Iambi, Silli.
LV Cantiones.
LVI Manipulus Poematum.
LVII AEni, Griphi, AEnigmata, Apologi.

SECVNDI LIBRI, QVI & Hyle inscribitur, Capita XLII.

I Materia poeseos.
II De pede, metro, rhythmo.
III Pedum genera.
IIII An alij sint pedes.
V Versus.
VI Versuum genera.
VII Generum enumeratio. Pyrrhichici.
VIII Iambici.
IX Iambici Scazontes.
X Trochaica.
XI Spondaica, Molossica, Dactylica,
XII Anapæstica.
XIII Choriambica, & Pæonica,
XIIII Ionica à maiori.
XV Ionica à minori.
XVI Composita AEolica.
XVII Ἀσυναρτήτως Dactylica, & Anapæstica.
XVIII Composita Choriambica.
XIX Antispastica.
XX Ionica à maiori.
XXI Ionica à minori mista.
XXII Pœnici misti.
XXIII Epichoriambicum, & Epionicum, & alia.
XXIIII Alia.
XXV Composita per cohortes.
XXVI Præceptorum quorundam recognitio.
XXVII Affectus versuum communes.
XXVIII Affectus à quantitate.
XXIX Affectus à qualitate.
XXX Affectus à dispositione.
XXXI Vitia à quantitate.
XXXII Qualitatis vitia.
XXXIII Leges communes.
XXXIIII Affectus proprij Iambici.
XXXV Trochaici.
XXXVI Anapæstici.
XXXVII Dactylici.
XXXVIII Hendecasyllabi.
XXXIX Ionica à maiori.
XL Elegi.
XLI Galliambi.

XLII Alij affectus.

TERTII LIBRI, QVI & Idea inscribitur,

Capita CXXVII.

I Rerum diuisio.
II Expressio personarum cum exemplis.
III Quasi personæ.
IIII Rerum diuisio.
V Locus.
VI Tempus.
VII Instrumentum.
VIII Causæ.
IX Modus.
XI Euentus.
XII Quemadmodum omnia exactiùs contemplemur.
XIII Personæ aliæ.
XIIII A sexu.
XV Aetas.
XVI Officia.
XVII Natio siue gens.
XVIII Facta.
XIX OEconomia.
XX Mores.
XXI Casus.
XXII Fortuna.
XXIII Bona corporis,& habitus.
XXIIII Oratio.
XXV De quatuor virtutibus poetæ.
XXVI Prudentia.
XXVII Efficacia.
XXVIII Varietas.
XXIX Figura.
XXX Figuræ definitio,& quę quibus artibus genera vsui sint.
XXXI Figurarum minora genera.
XXXII Species.

XXXIIII Significatio,Aequalis tractatio.
XXXIIII Demonstratio,Descriptio,Effictio.
XXXV Sermocinatio.
XXXVI Attemperatio.
XXXVII Moderatio & Correctio.
XXXVIII Asseruatio.
XXXIX Conditio.
XL Exclamatio, Acclamatio, Iudicatio, Elogium,
XLI Repetitio,
XLII Frequentatio.
XLIII Aceruatio.
XLIIII Celeritas.
XLV Euasio.
XLVI Commoratio, Amplificatio,Exaggeratio, Accumulatio.
XLVII Coniunctio.
XLVIII Attributio,Prosopopœia.
XLIX Anticipatio.
L Assimilatio. Exemplum, Imago,Translatio,Collatio,Comparatio.
LI Retributio, Concessio, Comparatio repetita.
LII Substitutio.
LIII Allegoria,Parabola.
LIIII Præscriptio,Interpretatio.
LV Definitio,Etymologia.
LVI Agnominatio,Paronomasia,Allusio.
LVII Concessio,Epitrope.
LVIII Confessio.
LIX Antitheton.
LX Assueratio.
LXI Excitatio , Admonitio , Detrectatio , Exclusio.
LXII Perculsio.
LXIII Promissio.
LXIIII Diallage,Instantia.
LXV Metastasis,Translatio,Transmutatio.
LXVI Necessitas.
LXVII Dicæologia,Rationabilitas.
LXVIII Reiectio,Detrectatio,Communicatio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

LXIX Execratio, Detestatio.
LXX Digestio, Dissipatio.
LXXI Epichirema, Enthymema, Exemplum, Inductio.
LXXII Proecthesis, Præexpositio,
LXXIII Adnarratio.
LXXIIII Alterum genus figurarum, quæ plus dicũt quàm in re sit. Hyperbole.
LXXV Excursio, Egressio, Ecbasis.
LXXVI Metabasis, Transitio, Traiectio.
LXXVII Tertium genus figurarum, quæ minus dicunt quàm pro re. Eclipsis.
LXXVIII Periphrasis. Circumlocutio.
LXXIX Emphasis.
LXXX Innuitio.
LXXXI Extenuatio.
LXXXII Auersio, Castigatio.
LXXXIII Prohibitio, Apagoreusis
LXXXIIII Quartum figurarum genus, quæ aliter dicunt quàm res sit. Allegoria.
LXXXV Vltimum figurarũ genus, quæ contrarium dicunt rei, Ironia.
LXXXVI Irrisio, Sarcasmi species.
LXXXVII Vexatio.
LXXXVIII Apologia.
LXXXXIX Apophasis.
XC Antiphrasis, Antiphasis.
XCI Interpellatio, Reminiscentia, Memoratio, Admonitio.
XCII Erroris inductio.
XCIII Quæ non sunt figuræ. Ad hilaritatem impulsio. Conciliatio.
XCIIII Purgatio. Sententia.
XCV Epilogus.
XCVI Præcepta in vnoquoque genere poematũ. Heroica.
XCVII Tragœdia, Comœdia, Mimus.
XCVIII Satyra.
XCIX Pastoralia.
C Sylvæ.
CI Epithalamium.
CII Oaristis, Genethliacum.
CIII Προσευκτικὸν, Ἀπευκτικὸν, Soteria.
CIIII. Propempticon, Apopempticon, Hodœporicon.
CV Συμβουλευτικὸν, Προτρεπτικὸν, Παραινετικὸν, Νουθετικὸν, Παραμυθητικὸν.
CVI Epibaterion.
CVII Apobaterion.
CVIII Πεδιυτήρια.
CIX Panegyricon.
CX Laus, Laudatio.
CXI Quæ quisque laudare possit.
CXII Hymni.
CXIII Euocatorij, siue Innocatorij.
CXIIII Ἀποτρεπτικοί.
CXV Φυσικοὶ, Μυθικοὶ, Γενεθλιακοὶ, Πεπλασμένοι.
CXVI Heroici, Pæanes, Scolia.
CXVII Dithyrambi.
CXVIII Laudationes,
CXIX Persona.
CXX Locus.
CXXI. Vrbs.
CXXII Epitaphium, Epicedium, Monodia, Inferiæ, Parentalia, Threni, Neniæ.
CXXIII Consolatio.
CXXIIII Lyrica.
CXXV Elegia.
CXXVI Epigrammata.
CXXVII Inscriptio.

QVARTI LIBRI, QVI & Parasceue, Capita XLIX.

I Character
II Grandiloquus.
III Affectus communes. Perspicuitas.
IIII Cultus.
V Proprietas.
VI Venustas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

VII Numerositas.
VIII Plenitudo.
IX Floridum.
X Molle.
XI Suauis.
XII Incitatio.
XIII Puritaas.
XIIII Acumen.
XV Acre.
XVI Proprij Affectus grauis Dignitas,
XVII Sonus.
XVIII Grauitas, Vehementia.
XIX Genus infimum.
XX Tenuitas, Simplicitas, Securitas.
XXI Æquabile dicendi genus,
XXII Rotunditas, Volubilitas.
XXIII Gradus in Characteribus.
XXIIII Vitiosæ formæ, Siccũ, Pingue, Trepidum.
XXV Figuræ, Periodus, Cola, Comma.
XXVI Figura, Figuræ,
XXVII Quæ ex Subtricentia, Ἔλλειψις.
Ἀσωίδετον.
XXIX Quæ ex positione eiusdẽ vocis Ἀναδίπλωσις, Ἐπαναλῆψις, Ἐπαναφορά, Παλιλογία, Ταυτότης.
XXX Ἀναφορά, Ἐπάνοδος, Ἐπαναστροφή, Ἀντιστροφή, Συμπλοκή.
XXXI Κλίμαξ.
XXXII Quæ ex positione significati. Synonymia, Ποικιλία.
XXXIII Quæ ex positione similium: Allusio, Inuersio, Παρωνυμασία.
XXXIIII Quę ex diuersis: Πλεονασμὸς, Προσδιασάφησις, Ἔμφασις.
XXXV Περίφρασις, Μετωνυμία.
XXXVI Ἀλλοίωσις, Ἀλλαγή, Μεταβολή, Τροβολή.
XXXVII Quæ ex contrariorũ positione: Ἀντίθεσις, Ἀντιμετάθεσις, Ἀντιμεταβολή, Συζυγία, Πλοκή, Ἀντανακλάσεις.
XXXVIII Quæ secundum situm: Τμῆσαι, Παρεμβολή, Περίοδος, Σωλοικισμός, Ζεῦγμα, Χιασμός.

XXXIX Quæ ex quantitate, Παρίσωσις.
XL Σωώθησις, Τμῆσις.
XLI Quę ex qualitate, Ὁμοιόπτωτον, Ὁμοιοτέλευτον.
XLII Interrogatio, Percontatio.
XLIII Figurarum vsus.
XLIIII Numerus.
XLV Ex dictionum quantitate.
XLVI Pleni & Vacui obseruationes.
XLVII Ex dictionum qualitate.
XLVIII Ex dispositione.
XLIX Ex pedum constitutione ex iuncturis verborum & eorum quantitatibus.

QVINTI LIBRI QVI *Criticus inscribitur,*

Capita XVII.

I De Imitatione & Iudicio.
II Græcorum cum Latinis collatio.
III Homeri & Virgilii locorum collatio: quæ ad LIX. columnas extenditur.
IIII Comparatio locorum Virgilii & aliorum Græcorum quàm Homeri.
V Comparatur cum Theocrito Virgilius.
VI Virgilii loca ex Apollonio.
VII Horatii & Græcorum comparatio.
VIII Ouidii cum Græcis comparatio.
IX Oppiani cum aliis comparatio.
X Latini cum Latinis comparantur.
XI Pestilentia.
XII Tempestas.
XIII Diræ.
XIIII COMPARATIONES: Leonis, Leænæ, Vrsæ, Tauri, Apri, Lupi, Equi, Serpentis, Aquilę ac Serpẽtis, Phœnicis, Delphini, Feræ in cauea, Gruum, Apum, Martis, Cereris, Dianæ, Amazonum, Enceladi, Pestilentiæ, Frondium casus, Cometæ, Tẽpestatis, Maris, Ventorũ, Niuis, Fluuiorũ, Saxi auulsi, Pilæ saxeæ, Quercus.
XV Lucani cum Nicandro.

Universidad de Deusto
Biblioteca

XVI Comparationes cæterorum locorum variæ quæ ad viginti sex columnas extẽduntur.
XVII Conferuntur principia & fines.

SEXTI LIBRI, QVI *Hypercriticus inscribitur,* *Capita VII.*

I Iudicium de Aetatibus Poeseos Latinæ.
II Iudicium de Poetis.
III Plautus,& Terentius.
IIII RECENTIORES, Marullus, Vegius, Bigus,Augurellus,Angerianus,Fiera,Mycillus, Quintianus, Mantuanus, Dampetrus, Accius, Rogerius, Vulteius, Cordus, Molossus, Amaseus, Alexander, Gaidanus, Mombritius, Rhodophilus, Doletus, Verinus, Egnatius,Strozzi, Mutius, Palingenius, Pierius,Cotta, Aonius, Beatianus,Naugerius,Collatius, Alciatus, Castilioneus, Faustus, Bonincontrus, Lancinus, Erasmus, Altilius, Melanchthon, Germani, Cerratus, Bembus, Politianus,Vida,Pontanus, Sannazarus, Fracastorius.
V QVARTA AETAS:Macer, Serenus, Sidonius, Calphurnius, Nemesianus, Boetius, Ausonius,Paulinus, Claudianus.
VI TERTIA AETAS: Martialis, Valerius Flaccus, Statius, Iuuenalis, Persius, Seneca,Silius,Sulpitia,Lucanus.
VII SECVNDA AETAS:Gratius, Cornelius Gallus, Quintilius Varus, Sabinus, Propertius,Ouidius, Tibullus, Catullus, Horatius.
De quibus omnibus iudicium vsq; in finem eius libri extenditur.

SEPTIMI LIBRI, QVI *Epinomis inscribitur.* *Primæ partis Capita VIII.*

I RAtio recensionum.
II Rerum diuisio.
III Vtrum Poeta doceat mores,an actiones.
IIII De partibus Tragœdiæ,& speciebus.
V An figuræ dictionis ad Histrionẽ pertineãt.
VI De Dictione.
VII De Choro veteris Comœdiæ.
VIII De Poetices diuisione.

SECVNDÆ PARTIS *Capita III.*

I De negligentia aut insciti professorum.
De Temporibus in pronunciando.
De pedibus Scenæ conuenientibus.
Versuum quorundam dimensio ac restitutio.
II Quæ particulatim sint animaduersa.
III Quæ ex Bembi codice Terentiano.

Habes, Lector, veluti in Tabella ob oculos positam eorum summam quæ hisce Poetices libris latiùs tractantur. Locos autem insigniores authorum tam Græcorum quàm Latinorum quibîc passim aut explicantur, aut emendantur, si quis enumerare velit, magnum eorum Indicem conficiet. Tu verò eo Indice pro omnibus fruere, qui ad calcem huius operis reiectus est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

A. S. D.

Musarum soboles alij: non segnius ipse
Scaliger, & multò fortè priore prior.
At posthac erit (ecce nouos creat ille Poëtas)
Musarum soboles qui fuit antè, pater.

ΤΟΥ̃ ΑΥ̓ΤΟΥ̃,
ΤῊΝ ἈΝΑΚΆΜΠΤΟΥΣΑΝ ΓΈΝΕΣΙΝ ΣΟΦῸΣ ἘΞΑΓΟΡΕΎΕΙ·
ΟΥ̓Τ' ἈΡΧΗ̃Σ ἈΡΧῊΝ ΣΥΝΤΕΛΈΕΙΝ ΤῸ ΤΈΛΟΣ.
ΣΚΑΛΑΝῸΣ Δ' ὉΓΕ ΜΟΥΣΟΓΕΝῊΣ, ΚΑῚ ΜΟΥΣΟΔΊΔΑΚΤΟΣ,
ἨΔ' ἘΓΈΝΑ ΜΟΎΣΑΣ, ἨΔ' ἘΔΙΔΑΣΚΕ ΠΆΛΙΝ.

STE-

STEPHANI BOETII GII BVRDIGALAE SENATORIS, de Iulio Cæsare Scaligero carmen, ad Vidum Brassacum Præsidem.

O, VIDE, versu si queam superstite
Fugacis ævi prorogare limites,
Factíve laudem demereri posteram,
Hæc vna, Vide, tura iam restat mihi:
Omnia parato ferre, dum vitæ brevi
Memores nepotes aliquid addant gloriæ.
Quis namque certos mortis implacabilis
Tardare sperat ictus? quando pharmacis
Fugitare morte primus Æsculapius
Vetat peremptus: nunc & alter Iulius
Extinctus alget, atque acerbo funere
Victor fatetur artis impotentiam.
Non hunc fefellit vlla vis recondita
Salubris herbæ, saltibus seu quam aujs
Celat niuosus Caucasus, seu quam procul
Riphæa duro contegit rupes gelu.
Hic iámque spectantes ad Orcum non semel
Animas repressit victor, & membris suis
Hærere succis compulit felicibus,
Nigríque auaras Ditis eluit manus.
Quid tandem? & ipse non minus videt modò
Visenda cunctis stagna liuidæ stygis:
Vnúmque restat, vinidum nomen viri,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Immune lethi non Charonta ſentiet,
Latrantis ora nec timebit Cerberi.
Hoc ille doctis prouidus mandauerat
Seruare chartis, quas in hos fati memor,
Pararat vſus: ſpes nec hunc fallet ſua.
Nam longa gratis Cæſarem nepotibus
Sacrabit ætas: Cæſarem teret legens
Mirator orbis: lector & dicet frequens,
Hoc incola felix Agennum claruit,
Verona ciue. At interim nos Braſſace,
Quos Cæſaris pertentat amiſſi dolor,
Extrema triſtes exequemur munera.
Te, Vide, ſatis deditum decet magis
Curare longi funeris ſolennia:
Me in veſte pulla, frigidum iuuat pio
Rigare fletu Cæſarem: non illum ego
Lugere viuus deſinam, forſan meis
Et ipſe mox luctum relicturus parem.
Æuum omne flendo ducitur mortalibus:
Miſerique luctu continenter mutuo
Lugemus, aut lugemur omnes in vicem.

IVLII

IVLII CÆSARIS SCALIGERI POETICES LIBER PRIMVS, QVI ET HISTORICVS.

CAPVT I.

Orationis neceßitas, ortus, vſus, finis, cultus.

RES OMNES noſtræ aut neceſſarii aut vtilis, aut delectabilis genere comprehenduntur. Horum omnium natura quadam vel à principio conſtituta, vel procedente poſtea tempore vis orationis affecta eſt. neque enim potuit Homo, cuius perfectio penderet è diſciplinis, eo carere inſtrumento, quod ipſum deberet efficere participem ſapientiæ. Eſt ſanè portitor animi quaſi quidam ſermo noſter, cuius communicationi ciuiles conuentus indicuntur, artes coluntur, ſapientię neceſſitudines homini cum hominibus intercedunt. Neceſſe enim eſt ea petere ab aliis, quibus nos egeremus: iubere infecta fieri: prohibere, proponere, diſponere, ſtatuere, abolere. Hæc prima ſermonis natura fuit. Mox amplificatus vſus atque commoditas, additis rudi atque inchoato corpori veluti dimenſionibus, præſcriptionibus, atque delineamentis: vnde dicendi certa lex orta eſt. Poſtremò ornatus tanquam mundus, ac veſtitus quiſpiam eſt adinuentus: quo iam & formata & animata ſplendeſceret materia. Vt quemadmodum indefinito corpori apponit metiendi ſcientia latera, & angulos, & directiones: concentus verò magiſtri etiam modulos adiungunt, quos Græci ῥυθμους nòminãti

ita sermoni incondito primùm lex eas addidit, quas Regulas appellant, qui de ipsis scripsere: Mox etiam flexus, depressiones, elationes, recessus, vmbras, lucem, melior atque elaboratior attribuit cura. Huius ergo naturæ cultus, aut quasi arma, texit militem pro necessitate: aut tanquam toga Senatorem pro vtilitate, aut ad voluptatem perinde atque amictus elegantior nitidiorē ciuem. Quare fines quoque haud dissimiles sui habuit. quippe ob veritatem indagandam inter philosophos expressit necessitas orationem, propter vtilitatem verò ciuili prudentia exculta est, ad Theatra autem eam traxit delectatio. Atque illam quidem sapientum, circunscriptam argumentorum contracto ambitu, breuem esse decuit, ac naturæ ipsius, quam explicat, parem. In foro autem, atque inter milites esse licuit fusiorem, pro re, loco, tempore, personis, cuius ars Oratoria dicta fuit. Tertius modus genera duò haud multò diuersa continet, quæ communem materiam habent res communi forma enarrationis, idque multo cum ornatu. Differunt autem, quòd alterius fides certa verum & profitetur & prodit, simpliciore filo texēs orationem. altera aut addit ficta veris, aut fictis vera imitatur, maiore sanè apparatu. At enimuerò vtraque vti diximus, cùm officio narrandi æquè fungeretur: factum est tamen vt illi soli nomē Historiæ fuerit attributum: quippe cui satis esset solus ille tractus dictionis ad explicādū quæ gesta essent. Hanc autem Poesim appellarunt, propterea quòd non solùm redderet vocibus res ipsas quæ essent, verùm etiam quæ non essent, quasi essent, & quo modo esse vel possent vel deberent, repręsentaret. Quamobrem tota in imitatione sita fuit. Hic enim finis est medius ad illum vltimum, quiest docendi cum delectatione. Nanque Poeta etiam docet, non solùm delectat, vt quidam arbitrabantur. Quippe omni commune hoc est orationi, vt audientem scire faciat vel rem, vel animum loquentis. Ac primùm quidem quod in cantu esset, oblectandi causa tantùm videbatur institutum, suberat tamen illis modulis id, cuius gratia condimentum illud apparabatur. Postremò sapientiæ quoque accessio facta est ad rudem illam priscámque inuentionem. Adhæc vbi narrat Imperatorum consilia tum aperta, tum vafra, quæ Græci στρατηγήματα nominant,

nominant: præterea tempestates, bella, fugas, artes varias, æquè omnia ad eundē finem: circo imitatur, vt doceat. Quemadmodum rectè statuit Euripides apud Aristophanem in Ranis: interrogatus enim, Quænam potissimum virtus excitare queat nos ad cuiuspiam Poetæ admirationem: Si non sine dexteritate, inquit, ciues commonefacere sciat, vt fiant meliores. Itaque minùs benè Plato negabat in Ione, Rhapsodum nō posse rectè de re militari, aut nauicularia disserere: propterea quòd artes hæ sint ab eo separatæ. Nihilo enim peius de his ille disputabit, quàm de iisdem conscripserit poeta. Nam si, vt ibidem optimè scribit, rerum est Poeta imitator. Rhapsodus autem actor imitationis: qua ratione ille effinxerit, eodem modo hic poterit exprimere. An verò omnibus his, Philosophicæ, Ciuili, Theatrali, vnus demum finis propositus sit? ita sanè est. vnus enim idémque omnium finis, persuasio, quippe, sicuti dicebamus, docet omnis oratio, vel rem, vel animum dicētis. Doctrinæ autem finis, scientia. Scientia verò non vno modo. Aut enim verè, ac simpliciter scientia est: Habitus animi ex conclusione perneccssaria, aut laxa notione: veluti cùm dicimus, Scio Elisam AEneæ abitu sibi mortem conciuisse. Id tametsi falsum est: tamen pro vero acceptum eam admittit vulgò significationem. Est autem persuasio, animi coniunctio cum oratione. Forma persuasionis, veritas: siue certa, siue ambigua. Finis, opus vel intellectiōis, vel actionis. Veritas autem, orationis æquatio cum re. Ne sanè quod iactatum est, admittēdum censeas, oratoris finē esse, bene dicere, non persuadere. Non enim grammaticorum argumenta sana sunt. Certè si non persuadet: nequaquam fit id artis vitio: sed aut euentu, qui profectò extra oratorem est: quare non desinit esse orator: aut propter eius culpam, quę duplex esse potest: vel in oratione, vel in causa quam fouet malam. Itaque aut non erit orator, id est vir non bonus. Bene dicere autem nullo modo potest esse finis. Nempe est instrumentum, aut instrumenti modus. Finis autem non est, quod alterius causa sit: sed cuius gratia omnia fiunt. Bene dicit autem, vt persuadeat. Adhæc non tuo, sed iudicis arbitratu bene dicendum est: cui si non videare bene dicere: non solùm nequicquam, sed etiam nequaquam bene dixeris. Igitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

sine tuo frustratus abeas,etiam si fueris cõsequutus.Præterea nõ potest,& reus,& actor æquè bene dicere: necesse enim est,vt alteruter vel cadat causa, vel cecidisse meritus sit:ergo nõ erit orator ille tuus,quem tu in benedicendo constituisti. Postremò in eo commentario, qui εἰσαγωγικὸς titulo ascribitur Galeno, & in eo qui Galeni esse minimè dubitatur,de ratione artis Medicinæ, quam rationem ipse vocat σύστασιν:duo esse artium genera colliguntur:quæ si Quintilianus legisset apud Platonem, à quo sumpserat Galenus, mutasset sententiam de fine Oratoris,Duo sunt igitur : vnum quod per seipsum consequi possit finem suum:cuiusmodi est Fabrica,Sutrina,atque aliæ tales:Alterum quod non semper fine suo potiatur:qualis est, Oratoria, Medicina, Nauigatoria. Quas artes appellant illi στοχαστικὰς: quasi coniectura non certa ratione,quemadmodum dicitur in Philebo, compleantur. Quanquam equidem aliter censeo. Medicina enim curabiles morbos semper curat: medicus non semper. quia multis eum impedimentis prꝙueniri cõtingat.Quare nõ tunc agit quâ medicus est. Non enim incurabilem aggrediatur ægritudinem,ne sit negligens, ne amens,ne auarus,ne præceps.Errores quoque euenire consueuerunt ægrotis ab ægrotis ipsis,à famulis,ab euentu: veluti aere, sole,rore,ira,mœrore, metu, aliis. Hunc ad modum ea sunt, quæ Hippocrates atque alij medici vocant τὰ ἔξωθεν. Nam profectò ne ipsa natura quidem verus artifex videretur : quippe suo impedita fine nonnunquam aberrat:veluti quum aut monstra componit: aut defecta edit corpora. Orator igitur in foro agit, vt bono bene,malo malè sit:in concione & conciliis, vt ritè respublica gubernetur:in laudationibus,vt bonorũ imitatione à vitiis abstineamus:quod deinde honesti genere apponitur, sectemur,atque agamus. Ad quam classem reducuntur inuectiuæ quædam. Tametsi aliæ ab iudiciariis pendent, cuiusmodi eæ quæ dicuntur aduersus testes: aliæ à deliberatoriis,quales in Antonium & Catilinam,& quæ inscribuntur de prouinciis consularibus. Omnium enim finis idem.Qui verò dixêre in iudiciis finem esse iustitiam,in deliberationibus vtilitatem,in laudationibus honestatẽ, rectè reprehenduntur à Quintiliano.Reprehensionis autem modus etiam acutiùs perscrutandus. Hi igitur cùm minùs

minùs bene,tum contra seipsos sentiunt. Vnum enim alibi faciunt vtile cum honesto.Præterea vtile finis est omnium virtutum:quare etiam iustitiæ. Et iustitia cùm sit virtus distribuens quantum cuique aut suum,aut satis:iccirco etiam in deliberationibus iustitia pro fine habebitur.Nam belli quoque ipsius finis iustitia est.Quæ igitur in bello(pluriṁa verò ea sunt)deliberantur, ea omnia propter iustitiam fiunt. Postremò si finis hominis virtus est:honestas autem aut affectio,aut forma virtutis:cuiusque humani officii,actionis,cogitationis erit honestas finis.Consultius etiam quàm fecerit Quintilianus , partitionis huiusce causæ contẽplandæ erunt.Ille enim vt hæc tria deducat genera,diuidit ad hũc modũ. Quæ aguntur aut sunt in iudicio,aut extra.Quæ causæ sunt extra iudicium,eæ aut præterita complectuntur, aut futura:illa ad laudationem, futura pertinere ad deliberationem. At enimuero quis non videt,etiam in iudiciis tractari præterita? Quare non potuit hęc differẽtia iudicialis constituere speciem ab iudiciali separatam. Potius conuertissem sic orationem,Res aut in prꝙteritis est,aut in futuro. Hęc sola pars præscribit deliberationem:illa secabitur in iudicialem , & demonstratiuam. Quanquam acuto homini ac primę alumno Philosophi , videantur iudicialis partes , deliberatiua & demonstratiua. nunquam enim agitur aut defenditur reus sine laudatione ac vituperatione vel personę,vel rei,vel facti , vel dicti,vel cõsilii:quẽadmodum ne sine deliberatione quidem. Deliberatur enim de supplicio rei,aut absolutione.Quamobrem neutiquam esse poterunt species,aut genera causarũ propter ea quòd nulla species alterius alterius speciei pars esse quit.Postremò haud rectè deliberatiui generis orationes suasoriæ à quibusdam sunt appellatę. est enim finis omnium suasio. quid enim aliud oratio, quàm fidem facit? hoc autem est suadere. Nihilò melius ὀνδεικτικὸν vox à Quintiliano accepta pro ostentatione.quin fortasse hoc vocabulo carent Græci ad ostentationem significandam Sanè ab ea tantum abest , vt apud Philosophos pro simplicissima atque exactissima ostensione receptum sit.Animi etiam gratia id apponendum est,in deliberationibus & iudiciis oratorem pendere ab auditore. Fit enim auditoris arbitratu id, cuius gratia est oratio instituta. In

Suasio.

genere demonstratiuo contrarius huic euentus est. siquidem pendet auditoris animus à dicente, est enim quasi iudex qui laudat, non autē sub iudice. Atque hęc quidem præter vulgatā Rhetorū sententiā, ex proposita quæstione, dicta sunt necessariò: quemadmodū à nobis alia multa logè accuratius. veluti si dicamus, Translatitiū statum ad Coniecturalē referri posse. In vtroq. enim quum de facto constet, de facti authore disputatur. Cōmune autem inter se id habēt omnia genera orationum. Disceptat orator in foro, de vita, vitiis, virtutibus: atque ea examinat in statu qualitatis: & in eo, quo quæritur, Quid sit. Item in consiliis, quid sit eligendum. Quæ omnia eodem animo tractat Philosophus & Poeta: vterque vel ex sua, vel alterius persona: quemadmodū Socrates introducit vel Diotimā vel Aspasiam: & ipsum Socratem Plato. sic etiam orator interponit prosopopœias. Laudat orator quēpiā: non potest sine enarratione vitæ, familiæ, nationis. Hoc cum Historico. is enim sæpenumero addit elogia: qualia legimus de Camillo, Scipione, Hannibale, Iugurtha, Cicerone: atque interponit quasi decreta sua. Sola poesis hæc omnia complexa est, tantò q̄ artes illæ excellētius, q̄ cæteræ (vt dicebamus) res ipsas, vti sunt, repræsentant, veluti auriū pictura quadā. at poeta & naturā alterā, & fortunas plutes etiā: ac demū sese isthoc ipso perinde ac Deū alterū efficit. Nā quæ omnium opifex cōdidit, eorū reliquæ scientiæ tanquā actores sunt: Poetica verò quum & speciosius quæ sunt, & quæ non sunt, eorū specie ponit: videtur sanè res ipsas, nō vt alié, quasi Histrio, narrare, sed velut alter deus cōdere: vnde cū eo cōmune nomen ipsi nō à consensu hominū, sed à naturæ prouidētia inditum videatur. Quod nomē Græci sapientes vbi cōmodissimè παρὰ τὸ ποιεῖν effinxissent: miror maiores nostros sibi tam iniquos fuisse: vt Factoris vocē, quæ illā exprimeret, maluerint olearionum cancellis circumscribere. eum enim solum qui oleum facit, quum pro consuetudine castè, tū pro significatione stultè appellare licet.

Poetica.

Poetæ nomen vnde.

CAPVT SECVNDVM PROSEQVITVR POETAE nomē, POESEOS originē, CAVSAS, Efficientem, Formam, Materiam.

POetæ igitur nomē nō à fingēdo, vt putarūt, q̄a fictis vteretur: sed initiò à faciēdo versu ductū est. simul enim

enim cum ipsa natura humana extitit vis hæc numerosa, quib. versus clauduntur. Nullum sanè momentum vocis est, quod nō habeat qualitatis modū, & quātitatis. Est in eo sita qualitas, quod acutum & grauem sonum appellamus. Est in tēporis tractu quātitas, Tēpus, mensura, motus. Vox autē, aēr motus. Infās quoq. prius canit, q̄ loquatur. videmus enim plerosq. haud somnū aliter captare. Postea quū maiore spiritu res nouas veteribus inuentis addidissent, illi, qui hac gloria inferiores numerosè meditarētur simplices narrationes, Versificatores tātùm dicti sūt, hi autē Poetę. quare soli sibi Musarū tutelā vindicāt atq. patrociniū, quarū spiritu, quę alios lateāt, ab ipsis inueniantur. Nā Musæ παρὰ τὸ μυεῖσθαι à Platone deductæ sunt, quibus scilicet inuētio attribuatur. Alii ἀπὸ τοῦ μύεσθαι vnde Mystę & Mysteria, quo verbo iudiciū designetur. Arcana enim selecta sunt, electio autē ab iudicio. nempe omnia quæ in opere posita sunt, ab intellectione, aut ab inuentione, aut ab iudicio proficiscuntur. Verùm non quemadmodū Cicero censuit in Topicis, sed sicuti statuimus nos. non enim rectè putauit Inuentionē pertinere ad Topicā tantùm, Iudiciū autem ad Dialecticen. nihilò enim secius quæritur in demōstratione terminus medius necessarius, quàm in Topicis cōtingēs. Et sanè Dialecticę sciētia est cōmunis omnib. generibus argumentādi. Inuestigātur igitur q̄ dicēda sunt. Occurrūt autē vel bona, vel mala, vel necessaria, vel cōtingētia. quapropter tū demū iudicato opus est. Iccirco duæ tantùm Musæ per initia creditæ à priscis theologis, qui sese earū discipulos cecinere, quarū altera dicta sit μελετὰ quę quidē meditādo inueniret, altera ποιητὰ quę inuēta certo disponeret iudicio. ꝓpterea verò q̄ eruerēt ex ipsis exordiis rerū ignota vulgo monumēta tertiā quidā adiecere, quā à memoria μνήμῃ nominarēt. Iidē quoq. eā, quā ποιητῷ alii nuncuparēt, nō à faciēdo, sed à cantu ἀοιδῷ appellare maluerunt, priores tamen plus placent. nā & absque cātu res ipsa poetica nihilominus stat. Cæterùm qui diligētiores sibi visi essent, vt hoc ꝓbarūt, ita etiā in tria diuisere, quæ huius tertiæ essent officia. Triplicem nánq. Musicā vetustiorē statuēre. In Harmonia, quā sola voce constare dicebant, in aere, quæ proficiscerentur ab instrumentis, & in aqua, cuius Ctesibium authorem tradit

Qualitas.

Quātitas.

Versificatores. Poetæ,

Musæ vnde dicantur.

Cicero taxatur.

μελετὰ. ποιητὰ.

Musica triplex.

Vitruuius, atque Hydraulicâ nominasse. Verùm hi quoque minùs purè tãtam rem prouidêre. quippe etiam vox in aeris ictu constat. Est enim aeris percussio, aut quod ę percussione, aut ipse percussus aer. Prę sertim quum in Tibia & Fistula eadem, quæ & vocis, materia sit: nempe flatus ipse. Quinetiam aqua neutiquam sonum edat vllum sine aere. Ad hæc Harmonia quum sit sonorum correspondens proportio, genus erit profectò ad omnia illa. Subtilius autem contemplãti mihi videtur Musarum numerus à canentium numero per initia constitutus. Itaque eo crescente ad quartàm personam vsque, additam à nonnullis & quartam Musam. Aucta deinde variis in organis arte concentionum, etiam septem proditæ. Postremò ad nouem vsque promota frequentia in eo stetit: idque non sine causa, est enim perfectissimus numerus: super quo multi multa ex Musicorum præceptionibus tradidere. Verùm argutari sapientem virum minimè decet. Nam quemadmodum tonis nouenarium accommodabunt? octo enim tantùm sunt τὰ διαπασῶν, non nouem. Antiqui item errarunt, qui à cœlorum numero eum numerum ductum voluerint. Nam octo tantùm quum agnoscerẽt eo tempore, totidem faciẽbant Musas: nonam autem matrem potiùs, aut nutricem arbitrabãtur: aut ad Apollinis referebãt potestatem. quare Mimermnus non malè Cœli filias cecinerit in Elegiis. Nihilo prudentius Plutarchus, vbi multas versauit ineptias elemẽtorum, sequi veritus non est. ait enim tot esse Musas, quot in Matris nomine, Mnemosyne, recensẽrentur literæ. saltem Græculas nugas mendacio condidisset, atque ostendisset elementa illa capita esse nominum Musarum, quod quia non potuit, ne illud quidem decuit voluisse. Iouis autem filias iidem Theologi prodidere: propterea quòd simul cum vitæ nostræ, (cuius ille author est) exordiis protinus extitit, vti dicebamus, Harmonia. Matrem verò Mnemosynem autumãt eadem ratione, qua vetustiores illi vnam è tribus, quemadmodum suprà dictũ est, μνήμῃ. Id quod pudicè ac verecundè, vt semper, doctissimus innuit poeta diuino illo versu,

Harmonia quid.

Musarum numerus.

Nouenarius numerus.

Plutarcus taxatur.

Virgilius.

Et meministis enim diuæ, & memorare potestis.

Est autem è philosophia sumptum. siquidem ex actibus frequẽtioribus habitus fit: ex habitus memoria: ex memoriis

moriis propositiones: è propositionibus conclusiones. Itaque artes per manus tradi dictæ sunt. Quod adeò declararunt Græci loquendi modo illo, quum dicere consueuerunt, ἐκ τῶν ἀκροάσεων. Neque enim scripta edebantur, sed certo sacramẽto per successiones ἀπόρρητα quod & Pythagoreos fecisse aiunt, & Druidas ex historiis obseruatum est, & Chaldæos scimus ex eo, quod sonat Cabbalæ nomen. Nõ minore sanè ratione illarum nutricem Euphemen professi sunt. Sapiẽtum nánque præmium bona fama. Sic Plato in suis Legibus, malam famam pro supplicio statuit multis. Quod autẽ dicit idem in Ione, Poetæ hoc ipsum quod ipsi sunt, alios quoque esse faciunt. Quare quibus artibus sese reddunt immortales, iisdem illos quoque, quos celebrant, consecrant immortalitati. Sic gloriatur Pindarus: sic canit Theocritus: sic cæteri sunt secuti. Hactenus quæ ad veram philosophiam pertinerẽt nunc animi gratia etiam historiæ quædam de poetices vetustate sunt attingendæ. Ac more quidem suo nugantur Grammatici. nam quo argumento profiteantur poeticen soluta oratione antiquiorem, videamus. aiunt enim in donariis aliisque monumentis omnia scripta numerose sanè. Num etiam quotidianam orationem illa præuenere? Pierus Macedo quòd primus & poema fecisse, & filias instituisse dictus est: creditus quoque fuit ab aliquibus Musarum pater, quibus ipse Musarum nomina impo suisset. Idem malunt alii de Osiride Ægyptio: quem eundem & Apollinem quum faciunt, à Græcis non aberrãt. A locis autem multa cognomina sunt eis attributa. Aut in quibus primùm vel orta, vel culta poemata: aut vbi venerarentur. Nam Thespiis primum Pierum cecinisse scribunt. In Helicone autem Musis Otum & Ephialtem primos Aloeo genitos rem diuinam fecisse. vnde & Thespiades, & Heliconides nuncupatæ. Camœnæ verò apud Opicos à cantionibus. Alatæ autem effinguntur ob ingeniorum præstantiam, atque expromptam mobilitatem. ait enim Arist. ὁ ἐφυὲς ἢ ποίησις, ἢ μανικόν. Quam ob causam Homerus quoque alata verba nominat. In fabulis autẽ memoriæ proditũ est, Sirenas Iunonis suasu cũ Musis cãtu frustra contẽdisse à ipsis enim victis illas pro supplicio euulsis alarum pennis coronas capitibus imposuisse. Gratiarũ verò tum perpetuas socias, tum affines: pro-

Cabbala.

Pierus Macedo.

Osiris.

pterea q̃ elegãtioris lautioríſq. vitæ authores eſſe videãtur: non ſine ea voluptate quæ in lętitię tẽperatione ſita eſt: hoc enim χάρις ſonat, quod & χαίρειν quæ vox ad ſecundã valetudinẽ in epiſtolis atque ſalutationibus locũ inuenit communi loquendi vſu. Tametſi Plato mauult ὑ πεφῆναι. Eſt enim lætitia affectio animi in corpore ſano. Cauſa affectionis eſt, quod vocãt Philoſophi, obiectũ adæquatum voluntati. Per Poeſin autem reflectitur anima in ſeipſam, atque promit è cœleſti ſuo penu quod diuinitati ineſt: quæ pars ne perpetuis quidẽ hauſtibus exhauriri poteſt. quod autem & Charites, & lætitia, & Muſę, & bona valetudo affines ſint, ex oraculi conſilio colligi poteſt. quod Argiuæ Teleſillæ datũ ait Plutarchus. Eã ſummo loco natã, fuiſſe affectã morbo: qui, vt puto, quũ medicorũ ope maior eſſet, à diis auxilium petere coactã: reſpõſum eſt, ita demum ſanitatẽ reſtitutum iri, ſi Muſas coleret. ad quas quum frequenti opera animum appuliſſet, ſtatim conualuiſſe. neque ſolùm valetudinẽ bonã, ſed etiam robur, atque adeò imperatorium animũ conſecutam. vt muſæ etiam arma ipſa non ſolùm canant, ſed etiã partẽ. Talem habes Tyrteũ quoque. Quin Phrynichum, q̃ in fabula ſaltaſſet aptè Pyrrhicam, ducem ſibi creauere Athenienſes. ſimul enim cũ armatura numeri ipſi conuncti ſunt. Eodem fati vſu beneficio Teleſilla, victoré Cleomenem Lacedæmoniorum regem cum exercitu ad vrbem Argos aduentantẽ, diſpoſita in munimentis mulierum corona, multis interfectis ſummouit. Demaratũ Regem alterum, qui intus iam erat, armorum vi expulit.

χάρις. χαίρειν. Lætitia. Argiua Teleſilla

Poetarũ autem modi tres: ſecundum ſpiritũ, ſecundũ ætatem, ſecundũ ſubiectũ. Spiritu diuerſos eſſe ait tũ Plato, tum Ariſtoteles. Alios enim naſci tales, alios natos vel rudes, vel etiã feros atque auerſos, furore rapi atque abſtrahi à vulgari materia. deorum opera: qui dii ipſis tanquã miniſtris vtuntur. Itaque idem Plato eos & ἐμμελεῖς, & ἐνθουσιαστὰς deorũ vocat in Ioue. Quò fit vt minus valeat eius authoritas in libris politicis: qua authoritate barbari quidam atque hiſpidi abuti velint Poetas è republica exigendos. Qui ſi eorum libellos aliquot dãnat: non propterea carendum nobis eſt cæteris partibus, quæ ab ipſo quoque ad ſuorum argumentorum confirmationẽ ſæpenumero recitãtur. Reſpiciat ipſe ſeſe quot ineptas, quot ſpurcas

Poetarum modi tres. Platonis locus.

ſpurcas fabellas inſerat: quas Græcanicum ſcelus olentes ſententias indentidẽ inculcet. Certè Sympoſiũ & Phædrũ, atque alia monſtra operæpretium fuerit nunquã legiſſe. Iccirco igitur inuocant Poetæ Muſas, vt furore imbuti peragant quod opus eſt. Horũ autem θεοπνεύστων duo adhuc genera animaduerti. vnũ, cui cælitus aduenit illa diuina vis, aut vltro nec opinanti, aut ſimpliciter inuocãti. Quo in numero ſeipſum ponit Heſiodus. Homerus autẽ ponitur ab omnib⁹. Alterũ acuit meri exhalatio, educẽt animæ inſtrumenta, ſpiritus ipſos à partib. corporis materialibus. Talem ait Ennium Horatius: talẽ nos Horatium. de Alcæo atque Ariſtophane idem memoriæ proditũ eſt. Nec Aleman caruit ea calũnia. Sophoclem quoque Æſchylo id obiecíſſe: Vinũ, non ipſum, eſſe illius authorem Tragœdiarũ. Ab ætate autem tria genera. Vetus illud priſcum, rude, incultum: q̃ ſui tantùm ſuſpicionem ſine nominis memoria reliquit. niſi in eo tanquam principem, Apollinem cenſeamus. Alterum illud venerandũ, à quo primùm Theologia & Myſteria. inter quos Orpheus, Muſæus, Linus: Olympum quoque inter vetuſtos Plato nominat. Tertii ſeculi Homerus author & parens: Heſiodus quoque & alii. Quãquam ſi hiſtoriæ non extarent, putare potueris Muſæum Homero iuniorem: adeò ille cultior & politior eſt. Orœbantium quoque Trazenium, itémq. Phrygium Dareta ante Homerũ floruiſſe ſcribit AElianus: ſuiſque temporibus illius Iliadem in honore habitam. Ante Orpheum quoque & Muſæum idem author eſt fuiſſe Syagrũ poetam, qui Troianum bellum primus ſcripſerit. Tertię claſſis Poetę à profeſſione, quod Græci ὑποκείμενον: Barbari noſtri Philoſophi Subiectum rectiſſimè Latinè paulò ſupiniùs, Argumentum vocant. Horũ tot ſunt genera, quot res ipſæ, de quibus ſuo loco. Artis tamen gratia ad ſumma tria faſtigia reducãtur. Primũ eſt Theologorũ: Cuiuſmodi Orpheus & Amphion: quorũ opera tã diuina fuerit, vt brutis rebus etiam mentem addidiſſe credãtur. Secundũ genus Philoſophorum: ídque duplex, Naturale, quale Empedocles, Nicander, Aratus, Lucretius: Morale ſecundum ſuas partes, vt Politicum ab Solone & Tyrteo. Oeconomicũ ab Heſiodo: Commune à Phocyllide, Theognide, Pythagora. Tertio loco ponentur ii, de quibus omnibus mox. Quæ autẽ de

θεοπνεύστων duo genera.

Aetates & claſſes Poetarũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nobis dicta sunt, si ad mulieres referantur, nihil mutant. Sua enim illis quoque laus. Inter quas Sappho, Corinna Pindari magistra, Hedyle mater Hedylogi poetę: siue ille Samius fuit, siue Atheniēsis, mater eadem Moschyles, quæ ité Iamborum cātu floruit, Megalostrata quoque, quam amauit Aleman, & aliæ. Ad cuiusmodi verò genera sint referenda, Cn. Martii, & Sibyllarum carmina, suum cuique iudicium relinquo. mihi placet seiungi: non enim facta narrant, sed prædicunt euentura. Theologiæ pars hæc, non simplex cognoscendi deos, sed tanquam diis cognita dicendi. Quod autem ad nostratia attinet: bello Punico secūdo Poeticam cœpisse Romæ primùm Gellius ex quorundam sententia scripsit. Versus, quia lepidi sunt ascripsi.

Punico bello secundo Musa pennato gradu
Intulit se bellicosam Romuli ingentem feram.

Cæterùm constat Liuium Andronicum antè Fabulas dedisse, quàm Neuium, qui suas ad populum dedit anno quingentesimo decimo nono. His propositis atque digestis, aliquot solui possunt quæstiones. Quare dubitat Horatius, Comœdia sitne Poema? an quia humile, à Poeseos nomine iccirco amouenda? sanè iudicium ineptum. Tantum enim abest, vt Comœdia Poema non sit: vt penè omnium & primum, & verum existimem. In eo enim ficta omnia, & materia quęsita tota. Altera: An Lucanus sit Poeta. Sanè est. nugantur enim more suo Grammatici, quum obiiciunt, illum historiā conscripsisse. Principiò, fac historiam merā: oportet eum à Liuio differre. differt autem versu: hoc verò Poetæ est. Deinde quis nescit omnibus Epicis Poetis historiam esse pro argumēto? quam illi aut adumbratam, aut illustratā, certè alia facie quum ostendunt, ex historia conficiunt Poema. Nā quid aliud Homerus? Quid Tragicis ipsis faciemus? Sic multa Lucano ficta: Patriæ imago, quæ sese offerat Cæsari: excitā ab inferis animam, atque alia talia. Quin equidē Liuium potiùs Poetæ nomen meruisse, quàm Lucanum amisisse censeo. Nam quemadmodum Tragici rem ipsam denarrant verā: personis actiones, ac dicta accommodāt: sic Liuius & Thucydides interserunt cōciones, quæ nunquam ab iis quibus sunt attributæ, cognitæ fuerūt. Aristoteles quoque, qui hanc censuram acriùs exercuit, vt versificatores

Quæstiones aliquot.

ficatores à Poetæ nomine summoueret, inter loquēdum aliter vsus est. ὡς ἔπος εἰπεῖν, inquit, Ἐμπεδοκλῆς. quare Empedoclē quoque qui nihil fingit, appella τὸν ποιητήν. Poesim, autem & Poema, quidam, inter quos etiam Plutarchus, ita distinxēre, vt Poesis iustum sit opus: Poema pusillum. Ilias Poesis, Margitis poema: profectò malè. Namq. Poema est opus ipsum: materia, inquam, quæ fit. Poesis autē, ratio ac forma poematis, vt habeas à tribus verbi ꝑsonis totidem nomina. Poema ποίημα, Poesis ποίησις, Poeta ποιητής. Quemadmodum εὕρημα, εὕρεσις, εὑρετής. Est igitur Ilias, Poema: Homerus, Poeta: Ratio & Forma qua Margitis facta est, Poesis. Poeticè verò scientia, id est, Habitus ex dispositione præceptionum quibus docemur ad conformationem hanc, quam Poesin appellamus: Ita habes causas tres, Materiam, Formam, Efficientem: & in superiori commentario Finem, id est, Imitationem, siue vlteriorem finem, doctionem (nam quare non mihi liceat: si Cicero dixit Rectionem?) Differunt autem Poemata modis tribus. Hi sunt, quæ imitamur, quibus imitamur, & quomodo imitamur. Imitatur Medeam eandem Ouidius in Metamorphosi, quam Seneca in Tragœdia. Res igitur eadem, at versus quibus imitantur, diuersi. quippe aliter in scena per personas dramata, aliter in Epico mistum genus videtur. Iidem versus in AEneide & in Tyro: Res & Modus, alii. Idē modus in Tityro, & in Comœdiis. Res & versus non iidem.

Poesis & poema quid differant.

POEMATVM PER MODOS diuisio, & eorum ordo.

CAPVT III.

MOdi igitur sic diuiduntur. Alius in narratione simplici cōsistit. Quale est Lucretij Poema. Hoc Græci διηγηματικόν, & ἐξηγηματικὸν, & ἀποδιηγηματικόν. Alius est in colloquutionibus positus: Cuiusmodi in Comœdijs: à Græcis διαλεκτικὸν prima, & summa ratione. nam vsu factum est, vt traheretur ad significandum disputationes. Quippe διάλεκτος nihil præter sermonem designat. Scio autem vti dicebamus, ad animi communicationem, διὰ enim transmissionem notat, vt διαπορθῶ, διαμπερές. Quare Dialogi appellatæ sunt solutæ orationes in quibus sermo

plurium,non autem duorum tantùm, (vt peruersè Grãmatici) referretur. Diuerbia in Comœdiis vocat T. Liuius.Dialogi autem inuẽtor videtur Alexamenes Teius, quemadmodum ait Aristoteles. Nobilitauit hoc dicendi genus & argumẽtis illustribus,& diuina oratione:Distorsit ad Mimicam, atque etiam Momicam lasciuiam Lucianus.Ac quemadmodum eam solutam dictionem coluere,postea metris inclusam,quibus ederent fabulas:ita primus Crates Athenienſis illis exoluit vinculis:Fabulásque sine metro dedit.Hoc genus διαλογικὸν,etiam ab gestu,& actione δραματικὸν appellatum fuit.δρᾶν enim Dorica lingua significat agere.Neque illud obfuerit, quòd sedendo partes quædam expediuntur: nam & à maiore parte nominandum fuit genus hoc dictionis.& in sessione quoque actio quædam est.Quare histrio, qui est imitator,cùm dicatur δρᾶν. Imitatiuum hoc item genus nõ sunt veriti quidã nominare: tametsi iidem vniuersæ poeseos finem agnouerint, imitationem. Mistum autem est in quo & narrat Poeta,& introducit collocutiones.Græci μικτὸν,rectè.κοινὸν minus rectè. Compositum enim è partibus est,at nemo dicat compositũ esse partibus commune.Ipsæ nanque partes totum sunt.Alia quippe ratio, cùm dicimus,genus esse cõmune speciebus. Sanè genus pars est specierum: comprehẽdit enim eas prædicatiõe, non ambitu.Modos iccirco diximus,non autem species. propterea quod ii & simul conueniunt, & miscentur:species autem nunquam. Dramatici autẽ genera complura:quæ mox suis locis digeremus.Antiquissimum,Pastorale.proximum,Comicum,è quo natum Tragicum: mistum autẽ Epicum, quod iccirco omnium est princeps: quia continet materias vniuersas. Horum verò tractandorum ratio duplex:aut enim nobilitatem respiciemus, aut tempora quibus quicque exortum est.Ac nobilissimi quidem Hymni,& Pæanes, secundo loco Mele.& Odæ, & Scolia,quæ in virorum fortium laudibus versabantur. tertio loco Epica:in quibus & Heroes sunt,& alij minutiores.Quem ordinem consequetur etiam Tragœdia simul cum Comœdia.Comœdia tamen seorsum quartam sedẽ obtinebit.inde Satyræ, post Exodia, Lusus,Hymenæi,Elegia,Monodia,Cantiones, Epigrammata. Quòd si tempora putemus ipsa: Antiquissimum idem,& mollissimum

Dramatici genera.

lissimum,& simplicissimum,& ineptissimum intelligemus.Præstat autem ab hoc auspicari naturam imitando, quæ ex simplicioribus cætera componit.

PASTORALIA.

CAPVT IIII.

VEtustissimũ igitur Poematis genus ex antiquissimo viuendi more ductum esse par est.Tria verò seculorum genera:Pastoris,Venatoris, Aratoris. Ac venatores quidem quia sunt in motu,minùs ad verba propensi existunt. Quin neutiquam faustum putamus in venatu loqui:nedum vt cantus aptus iudicetur. Reliqua duo genera cantiones suas meditata sunt. Et sanè Pastores, quàm Aratores antiqui magis: quemadmodum & Varro probat:& ex Thucydide colligi potest. Ad hæc Arator in opere:Pastor otiosus. Videtur autem modulatio in pastionib.inuenta primùm,vel Naturæ impulsu,vel auicularum imitatione,vel arborum sibilis.otium enim voluptatis,ac lasciuiæ pater.Natæ igitur duæ species Cãtiunculariũ.Altera cum singuli sub æstiuam reducti vmbram saturi canerent amores:Monoprosopos hæc. Altera cùm aut fortè,aut cõsilio conuenissent ii,quos inter vel amor vel odium excitatũ fuisset:aut esset æmulatio obtrectatióne,propter vel cantum,vel gregẽ,vel amicam.Huius cãtus duo modi.vnus quum sine numero certo,sine lege versus funderent:cui non est iccirco nomen impositum: quia vulgaris esset, ac liber,& naturalis,neque tam quæsitus arte,quàm oblatus vltro. Alter in quo sententias æmulas,versus & similes & pari numero reponerent.Quod iccirco appellarunt ἀμοιβαῖον: id est per vices responsus: Quod expressit Poeta,

Alternis dicetis:amant alterna Camœnæ.

Tametsi ἀμοιβαῖος verbũ apud Homerũ nõ coercet ea regula loquentẽ.vetus sanè significatio fuerat,mutãdi.quæ permutarẽtur,decuit esse æqualia.Hæc fuit causa vt ad fusiorẽ respondendi significatũ admitteretur:quemadmodum in Originibus dictum est. Sicuti pecunia merci,& preciũ operę par esse cẽsetur.Propterea verò ꝙ imitatione aliquid repræsentabãt:à specie,id est,imagine,εἰδύλια Idyllia: παρὰ τὰ εἴδη,καὶ τὰς ἰδέας dixere diminutiuo flexu,vel propter breuitatem, vel ob modestiam ac rei humilitatem.

Postea quum quædam (id quod sapientissimo cuique euenire solet) etiam suis authoribus displicuissent ex incõdita turba eorum, quæ meditati non essent satis, quæque, subito calore excidissent, selecta quædam concinniora ea de causa ἐκλογὰς appellare placuit. Horum materia multiplex. vetustissima tamen videtur Amatoria fuisse: idque multis de causis. tum quia amoris vis a primordiis ipsis vltimis indita est omnibus animãtibus à natura ob speciem perpetuãdæ, quæ in materia essent variabili corruptibiles. tum quod promiscuè pascebant vtriusque sexus mortales. Atque ij pecora quum viderent coeuntia, illorum exemplo facilè inflãmabãtur. Id quod & Theocritus lusit lepidissimis versibus:

ὦ πύλος οὐκ' ἐσορᾷ τὰς μηκάδας οἷα βατεῦνται,
τάκετην ὀφθαλμὸς, ὅτι ἐ τράγος αὐτὸς ἔχυσε.

Postremo gaudiorum atque amorum numen idẽ Venus. Gaudia autem cantu, quàm quiuis alio affectu facilius atque commodius comparantur. Omittõ lacte & carnibus saturam iuuentutem anni tempestate, locorum solitudine, mœroris metúsque atque odij expertem, in uitatam, in veneris officia facillimè illectam: præsertim quum nudi aut malè tecti magna ex parte agerent. Nam & virgines ipsæ tametsi amiciebantur, tamen erat eis eiusmodi vestiũ vsus, quas à re ipsa φαινομηρίδας appellabãt, Quales etiam nunc spectamus in picturis Nympharum, quibus brachia detecta, femora quoque apparent. Eius vestis originem inde ductam puto, quòd per initia capri nas pelles ad lumbos vtrinque cinxerint, ab humeris no datas corio crurum anteriorum, quem amictum in Satyris item suo loco expressimus. Quid igitur facerent curis soluti, saturi, robusto vegetóque corpore atque exercitato? Primùm itaque omnium μονοπρόσωπον Amatorium. Huic proximum Oaristiæ, in quibus procus & puella de amore vel disputant mutuo, vel contẽdunt inæquali. Cuiusmodi est Idyllium mollissimum atque cãdidissimum Theocriti. Post hæc famæ ambitione, aut præmiorum cupiditate, aut obtrectatione exorta contentio impulit eorum cantilenas in colloquia. A genere autem pastionum sortita sunt nomina. ac quanquam ποιμαίνω omnem comprehendit custodiam, παρὰ τὸ ἐν ποίᾳ μένειν: tamẽ Opilionibus solis attributum maluere vnde & ποιμφδικὰ, ij cantus, quib. illi sese atq; alios oblectarẽt. αἰπόλια verò à capellis, quasi αἰγοπόλια. βουκόλια à bubus: quæ & nobilissima habita est. Lybies tamẽ & Scythę, Parthiq; Mysi: item Persæ, Arabes, Numidæ armentarios equitij primaria laude dignos cẽsuere. Horum in Græcia nomen nullum. quanquam & in Thessalia summus equis honos haberetur: & in ipsa Bucolici carminis parente Sicilia id armenti genus adeò studiosè à natura datum, ab indigenis cultum est, vt aut nulli aut paucis nationibus secundũ esse censeatur. Huius poeseos inuentum Persarum tempore mentiuntur. Antiquius non est. excultum tamen an tunc fuisse iudices, fabulam subnectam. Persæ bello Græciam quum premerent: Dianæ Caryatidis, quæ sacra à virginibus fieri consueuerant, sunt intermissa. Quocirca agrestium aliquot in fanum officii ergò sese intulerũt: & peculiaribus cantiunculis Dianæ laudes dixere. Quos cantus cùm valde probari vel religio iussisset, vel numerorum lepos persuasisset: ex casu mos, deinde etiam lex facta est. Caryatidis autem cognomentum à Laconiæ vico, cui Caryæ nomen erat. Ex quo verbum quoque saltationis καρυατίζειν. quem modũ edocti fuissent ab regionis illius principibus Castore ac Polluce. Nũc & modi & vici nomen interiit. Quinetiam Spartæ ac Lacedæmonis vocabula ignota. Appellatur enim locus nunc à Turcis, *Misitra*. verùm quemadmodum de tempore non conuenit: ita de loco disceptant iidem Græci. quippe nonnulli in terra Sicilia eius carminis natalia profitẽtur. Orestem è Scythica Taurorũ gente Dianę signum deferentem, oraculo monitũ, elui debere septem fluuiorum, qui vno de fonte erumperent, aqua. Cuius rei gratia in Italiam quũ venisset, prope Rhegium inuẽtis amnibus, lotum. inde in Siciliam profectũ, in pago quem Tyndaridẽ etiã Strabo nominat, Deæ signum statuisse: numinisque laudes vnà cum agrestibus, à quibus exceptus fuerat, non sine cantibus instituisse. Neque verò mirum à Græcis eò deductũ Orestem, qui eum in lucũ quoque apud Aritiã, qui fuit ad Appiæ viæ dextrã, perpulere: vbi ritu Scythico solennem Tauricæ Dianæ amorẽ faciendi cõsecrarit. Aliam præterea afferunt fabulam. Syracusis orta seditione mutuis vtrinque cladib. exercitã occidionẽ ab iis qui reliqui bello fuissent, Dianæ placandæ consilium initum: ad quam

ciuitatis calamitatem, tanquam autorem referebant. Itaque agrestium frequentia Deæ templum donis auctum. Nummeque & his,& cantionibus pacato, initium factum anniuersariæ festiuitatis : ac propterea Dianã Lyam cognominatam. contrario sanè vsu atque accepimus nos. Luem nanque morbũ dicimus , cuius vi corpora soluantur. Illi ita Deam nuncuparunt, propterea quòd intestinã discordiam sustulisset. Alii cognomen hoc vt & fatentur. & attribuunt : ita rationem causamque assignant aliam. Ante Hieronis regnum graui morbo quũ laboraret insula , ad auerruncandam numinis iram ludos passim per agros , in quos captandæ liberioris auri gratia sese contulissent, institutos : Dianamque tum ea de caussa Luã, quæ morbum luisset , appellatam. Apud quosdam non Luæ , sed Phaselidis nomen inuenias. quod nomen Antiphemus è Græcia in Siciliam importarit. namq; huius frater Lacius Argiuus coloniam misit in montana Colophoniorum Mopso duce. Is ibi terram emit à Cylabra pastore indigena:in qua oppidum condidit nomine φασηλίν. Antiphemus autẽ suis auspiciis cum sacris , & diis patriis in Siciliam coloniam duxit:vbi Gelam vrbẽ ædificauit,Dianæque ludos celebrauit : quam in Mopsi memoriam ita cognominauit. Quare & Mopsi nomen in pastorali carmine frequens est. Conuenit sanè inter maiorum authorum partem,in Sicilia inuentũ carmen eiusmodi, appellatúmque βακολιασμὸν:cuius verbi deductiones aut fluxiones etiã apud Theocritum inuenias. Propositis verò præmiis certare consueuisse priscos. cæterum non vasis,aut bucula,aut capro,aut eiusmodi. Hoc enim posterorum, vel luxuriæ, vel opulentiæ fuit:sed pane , in quo essent ferarum expressæ imagines:ipsi, aut stãtes,aut sedentes,aut ducentes gregem,cum pera erant omnium seminũ referta genere. quod Græci παντοσπερμίαν nominãt. Habebant etiam vinum in vtre caprino : & ad manũ baculum pastoralẽ,quod Latini Pedũ,ab vsu consistendi atque adhærẽdi,Graeci καλάβρας;& à venatione λαγωβόλον vocant,etiam κορυνὴν dictum à clauæ specie, quam præ se fert crassitie capitata. Nodosus erat præterea,cuiusmodi descripsit Maro,& nos nunc quoque videmus è spino arbore,aut corno,æneis circulis obeuntibus,atque vmbilicis adornatum . canebãt autẽ coronati. Ceruorum quoq;

Diana Lya.

Phaselis.

Mopsus.

cornua

cornua propositа illis certaminibus legimus. Victi victor panẽ,peraꝫ,vtrẽ auferebat,atq; ex eo libabat Musis. Victus abibat per suburbia ac viculos:neq; enim ei vrbẽ ingredi licebat. Panẽ quoq; rogare ad vescendũ ex prescripta lege mos fuit:quippe qui suu iusto in certamine amisisset. Victor vrbẽ adibat Syracusarũ,in qua manendi, quoad ei liberet, ius fuit. Tantùm verò aberat vt panẽ rogãdo victi conditione vteretur,vt vltrò ciuiũ liminatũ frugibus tũ vino aspergeret, porriciens libamenta cum cantu hoc:

δέξαι τὰν ἀγαθὰν τύχαν, δέξαι ὑγιείαν,
τὰν φίλαρμφ παρὰ τῆς θεοῦ, τὰν ἐπαλέσατο τλῶα.

E quibus percipiamus carminis lusũsque originẽ à pestilentiæ sedatione:quũ in iis sanitatẽ quasi verbis conceptis profitebantur. Transiit deinde in artem lusus. atque etiã in quęstũ abiit. Circumire igitur prouincias, & certare in Italia qui se βακολιαστὰς prædicarent,atque alio nomine λυδιαστὰς. vnde & Ludionũ vox perpetua mansit Latinitati. Inter quos ea tẽpestate præstitit Daphnis , adeò vt heroũ ritu,à pastoribus certatim eius interitus fuerit celebratus. Sanè fratris quoq; tumulum sub eius nomine auxit diuinis carminib⁹ Poeta. Fuit ille Mercurij & Nymphę filius cui nomen dedere natalia:in laureto enim editum ferunt. Vaccarum armentũ habuit eodem è semine, cuius illæ quoque,quas Homerus Soli sacras esse canit in Sicilia. adamatum a Nympha perditissimè : quæ ei cæcitatis prædixit calamitatem , si amorem suum alterius pollueret consuetudine. Aliquanto pòst tempore filia Regis, eum, quòd esset omnium pulcherrimus, quum deperiret, neque alio commento potiundi spes esset , vino affectum corrupit. inde bucolicæ cantiones ex eius infelicitate. Aiũt à Stesichoro poeta Imeræo eiusmodi argumentũ tractatum primũ. Vtebantur autẽ musico instrumento:quã Græci à sibilo σύριγγα,Latini ab hiatu Fistulã nomi nant:materia arundinacea, aut à cicutis petita. Singulares primùm tubuli,mox bini cohærentes lino & cera. Setas quoq;(vt ad manũ essent , quàm linũ magis præstò) pro lino in vsu fuisse arbitror. Postremò ad septenos vsque:magnitudine omnes inter se impares,sed proportione certa ad alæ figuram. in summo , quà inflabantur, æquales, inæquales quà exit spiritus. Descripsit & materiam, & modum, & numerum Poeta illo versu:

Ludiones.

Daphnis.

Fistula.

Est mihi disparibus septem compacta cicutis, Fistula.

Cicuta.

Dispar enim hic nō ad numerum: numerum enim designat proxima voce, *septem*: sed ad quantitatem continuam. Materia autem declaratur à cicuta. Neque enim verum est quod ait Seruius, cicutam esse internodia calamorum. Sed fructex omnibus notus caule aut vacuo, aut ea medulla, vt facilè exenterari queat. Ita Poeta noster modestè contentus fuit veteri numero. Græcus audaciam exercuit: vides enim apud Theocritum (Theocritúsne ille sit an alius, alibi declaratum est) ingentem numerum. Eam verò pinxerunt Romæ recentiores admodum ineptè, tanquam in vtrē cannas omnes iniicientes: propterea quod ignorabant id, quod mihi quoque haut satis constat, qua ratione, quáve celeritate possent distātia tubulorum ora percurrere non ineptè. Quæ nunc Organa vulgò vocant, & referunt priscam Syringa re ipsa, & artificio ac suauitate superant. Fistulæ inuentorem Poeta deum Pana cecinit: cuius comites congeneres Satyri, cùm etiā Tityri dicerentur, iccirco qua canerent arundinē etiam Tityrmū Dores nominarunt. Tityros Aelianus (aliíque) Liberi patris expeditionem & comites & socios scribit: atque ita docet appellatos, ἐκ τῆς τερετισμάτων, quib. id genus biforme gaudeat. Galli & accolæ insulani ex calamis fistulam fecerūt olim, quum alij ex auena compegissent. Afri autem Nomades non fistula, sed tibia canebant in equarum pascuis. Ea erat è lauro delibrata, atque medullata stridore peracuto, atque hinnitū maximè referēte. Fuere autem agrestium carminū genera complura. nanque aliter pro frugibus, pro vindemiis alia meditabātur. Diuersi quoque aut moduli, aut materiæ, quum starent, quum sederēt, quum gregem (sicuti dicebamus) agerent. Sic legimus apud Theocritum ἐδωπόρους: quod carmen πορευτικὸν appellabant, quo gregem aut in pastum, aut ad stabula redeuntem prosequerentur. In eo pecora alloquebantur, canibus animos addebant à luporum insidiis vti cauerent. Gregis principē arietē monebant: pollicebantur sequētis diei pascua lætiora, eáque omnia condiebāt vel iocis, vel hilaritatibus. admiscebant interdū amorum narrationes vel suorum, vel sociorum, vel riualium. Huius πορευτικοῦ inuentum aiunt Diomi fuisse poetæ Siculi, cuius Epicharmus meminerit in fabula Halcyone, & in Vlysse

Tityri.

Vlysse naufrago. Tale carmen illud nostrum est:

Ite meæ procul ista secus prærupta capellæ.
Ad virides cytisos, & potum rore salictum, &c.

Huius generis illud extitit poema, quod composuit Eriphanis poetria Menalcæ venatoris amore capta. per varios enim sequuta saltus, canēs semper atque sæuitiam obiiciens, νόμιον inscripsit. Eius paucula illa extant verba, μακραὶ δρύες ὦκα μύλλαι. Quum verò æstiua in vmbra otiosè agerent, aut hyberno sole apricarentur, narrabant anni tempestates. tum autē pericula noxiósque euentus deprecabantur. Exhortabantur ad initum mares, fœminas ad fœturam. amores suos vel votis, vel precibus, vel conquestionibus, vel assensionibus designabāt. victorem in pugna taurum aut arietem collaudabant. Inter se certabāt aut amici virtute, aut inimici odio, aut æmuli obtrectatione. Materia prorsus communis, laudes, vituperationes, cōuicia, criminum obiectiones. Haud dissimile πορευτικῷ Hyppolyti carmen apud Senecam in Tragœdia, quo canes hortatur ille suos. cæterùm dedit hoc poeta scenæ. Nam quemadmodum diximus, nos in venatu tanquam cœlitus demissam legē, silentium veneramur, Theocritus etiā pompas descripsit: etiam alia alij. hymnos, Hercullilum, & similia. Virgilius præter vulgaria argumenta Silenum pinxit vniuersa penè natura, ac serie fatorum. quod ne quis vituperet è Criticis, qui paucula de recentioribus discunt, de priscis multa iudicant temere: ponam hîc rationem, quam ex quindecim Commentariis nullus inuentus est qui agnouerit. Sanè veterum monumentorum præter cæteros mortales scientissimum vbique diuinum illum virum prædicauimus, atque ita verum est. Quò enim quis doctior est, eò maiorem in eius scriptis deprehendit eruditionem. Itaque etiam in alia Ecloga,

Virgilius.

Si canimus syluas, syluæ sint consule dignæ.

Syluæ.

Nam etiam syluarum curam fuisse inter officia Consulis memoriæ proditum est. quemadmodum apud Tranquillū in Cęsare legimus. id quod quū ab Senatu ad occupandam extorti consulatus authoritatē decretum esset: post syluarum mentionem, ait, *syluæ sint consule dignæ:* vt quantum depressisset Consulis dignitatem Senatus ad syluarum vsque humilitatem, tantum suis versibus, no-

Sileni cantus. uáque materię dignitate extollat ipse syluas ad fastigium consulatus. De Sileni quoque cantu sic scriptum est apud Aelianum ex Theopompi historiis. Apud Midam Phrygiæ regem multa ac præclara ex antiquorum opinionibus atque placitis enarrata. Alterum ab hoc mundo mũdum existere: inque eo varia, quæ inde petenda sint. Ea verò quum essent ἄποπα homini ciuili, emolliuit Poeta fatali sua illa dexteritate. Neque verò ex Theopompo solùm agnoscas Sileni numen naturæ fatique peritum: sed ex Atheniẽsium quoque atque aliorum Græcorum persuasione. quemadmodum candidissimè docet nos in suo sympolio Plato. In vindemiis autem Bacchum venerabantur: ἐπιλήϊα vocabant, tanquam ad torcularia festum celebrantes. Extat elegantis. poematium Tibulli carmine elegiaco. In messe autem Cererem & Liberam plurimùm in ore habebant. Quod argumentum idem poeta paribus numeris simili expressit candore simul ac cultu. quod genus carminis nominabant ἰύλον. Extant verba

Spica. concepta quædam, πλεῖστον ἄλοη ἴει, ἄλοη ἴει. Spicam enim veteres sic nominabãt ab aceris tenuitate atque aristula-

Lana. rum. quare Lanam quoque eadem voce ob filorum frequentiam. Atque iccirco lanificarum bene omiuantium cantiones hoc item ipso vocabulo dictas memoriæ prodidêre. Messorum autem cantus λυπήρας fuit, quemadmodum apud Theocritum scriptum est. Ferunt Midæ

Lytiersæ. Phrygis Lytiersam Celænas habitasse. Eum agrorum cultui quum præter modum studeret, viatores ad conuiuia inuitatos cogere solitum, vt secũ essent in opere messorio. pigriores etiam verberibus afficere. Alij addunt defatigatione sopitos etiam obtruncare: eorúmque capitibus abiectis, tum inter manipulos conditis cadaueribus, canere. Nõnulli aiunt in messe nimio studio captum atq; delassatũ labore interiisse. Quidã ab Hercule prætereũte, atque de more inuitato victũ interfectúmque, ac in Mæandrum fluuium proiectum. redarguitur hoc temporum supputatione. Non enim Midæ atque Herculis sæcula conueniunt. Quocunque fato vsus sit, illud constat, colonos ad patris solatium lugubrem cantum condidisse,

Marian deni. quem posteri anniuersario cultu ad aras messorias celebrarent, hæc apud Phrygas. Maryandeni autem, qui populi sunt finitimi Bithynis simili more, alia fabula, eadem

dem anni tempestate facere consueuere. Borcon, alii Borimon scribunt, puerum à messoribus aquatum missum nusquam comparuisse. Id quod verisimilius est, si à messoribus memoria repetitur, quàm quod aliqui tradunt, æstatis tempore in venatione periisse. Pro his tamen facere videtur, quòd Vpii regis filius esset, qui Iollæ quoque & Maryandeni pater fuit. Quare mendacio propius existimetur, eum messoribus lixæ officium præstitisse. Nam quod obiici possit in historia superiore de Lytiersa qui Midam regem patrem habuerit, id ita defenderim: spurium enim illum prodidêre. Cæterùm vetustissimam tenuisse consuetudinem palàm est, qua priscorum Regum liberi armentorum custodiis apponerentur. sicuti de Paride atque Ganymede scriptum est. Is cantus Borimos, seu Borcos magis placet, à pueri nomine dicebatur. Haud sanè huic absimilis, quem Adonyma, & Adonismon, & Adoniacœden vocabant apud Aegyptios in Adonidis memoriam. cuius fabula nota est, & consuetudo, tum ex Theocriti poematiis, tum ex aliorum monumentis. Sicuti cantus ille gentis eiusdem Maneros dictus ab eo, qui ipsis agriculturæ author extitisset: quem etiam musarum discipulum autumant. ὑμαινίρας in Pausaniæ codice scriptum est. In Sicilia verò poema Persephate dicebatur, quod quotannis caneretur Cereri Liberam quæritanti. Tale apud Theocritum Herculis in Hylæ desiderio. Fuit & in vsu illud, quod in Horarum gratiam concinebatur: cuius authorem aiunt Theodoricum Colophonicum. Eæ autem horæ, sintne quibus dimetimur diem, an ὧραι quæ distinguunt anni tempestates: non est laborandum. Hæc origo, genera, causæ agrestium cantionum: quæ suis locis quemadmodum sint conficiendæ satis declaratum est. Hîc enim historias tractamus tantùm.

Borcon.

Adonyma.

Maneros.

CAPVT V.
COMOEDIA ET TRAGOEDIA.

AB his orta postea Comœdia est. Quare Theocritus, communi verbo vsus est & pastorali, & scenicæ actioni. κωμάσδω ποτὶ τὸν ἐμὸν ἐρυθρίδα. Ac quemadmodum Siculi Bucolicum sibi vindicarunt:

ita etiam se gerunt pro Comœdiæ authoribus. Quippe iactant se Magarenium colonos, suúmque ciuem Epicharmum profitentur, qui ante Chonnidam & Magneten vixit: vt falsò his attribuantur initia Comœdiæ. Neque verò solùm asserunt natalia, verumetiam & cultum, & nobilitatem: siquidem eius Poematis laus, atque gloria penes Phormin & Epicharmum stetit, qui primi rudem ab antiquis acceptam dicacitatem fabulis insertis, ei quasi animam addidere. Aliud afferunt argumentum. Nam quod Attici κωμάζειν dicunt, Dores φλῆ: vnde Dramata. Quod illi δήμους, Dores κώμας: vnde κωμάζειν, quod est per vicos vagari animi gratia. Id à cœna faciebant, vt remitterent animũ post negocia diurna. Ientatione enim præparca ac minima contenti (à quo etiam Ientare verbum, ὅτι δεῖ ἰέναι, & vt Dores loquuntur ἴεν) haud multò largius merendabant: quod ab hora mediæ diei, in qua eum cibum caperent, appellarunt. Prandium autem, quia iterum ad opus parati essent illico: qua ratione à Græcis δεῖπνον dictum est, ὅτι δεῖ πονεῖν. suo ig.tur quisque in opere reficiebat eo cibo vires. quo perfecto in sero diei lautius largiúsve sese accipiebant, tum vberiore epularũ apparatu, tum familiarium atque affinium societate. Iccirco cœna dicta, quia κοινῇ vescerẽtur: non priuato demenso diurno. Graeci δόρπον παρὰ τὸ δόρυ παύειν: militaris sanè vox: non enim curarent corpora, neque arma deponerent, nisi opera absoluta. Iuuentus ergo vacui temporis otio, atque licentia noctis abusa, secura imperiorum vel heri, vel patroni, vel parentum per pagos (nondum enim in vrbes conuenerant) discurrere. Qui mos cum ipso nomine simul ad nos deductus est. Legimus enim apud Liuiũ comessationes. Inde ii lusus, quos vicatim exercerent, παρὰ τὴν ἀσλὴν ἢ τὰς κώμας, aptè Comœdiam dixêre: quoniã nõ in pascuis, aut in aruis, aut ad tumulos, aut ad aras canerẽt. Habes autẽ huiꝰ significationis vestigia in mutilis versib. qui extãt Epichar. Ἐκ μὲν θυσίας θυίνης πόσις: ἐκ πόσιος κῶμος, ἐκ κώμου θυμέλη: ἐκ θυμέλης δίκη: ἐκ καταδίκης πόλαι τις, ἢ σφάκελος, ἢ ζημία. vbi κῶμον è potu, ex Como insania ortã scribit. Theopõpi quoq; verba subnectã ex lib. 111. historiarũ, de Philippi Macedonis intẽpestiua incõtinẽtia. ἢ πᾶν δὲ τὴν νύκτα πάσαν, ἢ μεθυσθεὶς ἤδη πρὸς ἡμέρᾳ ἐκώμαζεν. vt fuerit sub lucẽ vsq; comessatio, tanq; Acerræ illius

illius, quem facetè descripsit Martialis. Lucianus quoque in Discategorumeno, Lunam ait splendere πῖς κωμάζουσι. Ἐπικωμάζειν autem verbum est, sicut apud Hippocratem, ὅταν παροίνειν: cum repetitur Comessatio. alia sanè res à Repotiis: quemadmodum in Originibus declaratum est. Eius vocis notionem expressere per aliud verbum, βωλίζειν: quod rarius quidem est. Fortasse & lenones Balliones inde. Eo verbo & Alexis, & Sophron, & Epicharmus vsi sunt in suis comœdiis. Quemadmodum verò in cæteris quoque ita vsu venit: vt tempus artium sit & lima, & lex: politioribus deinde seculis in artẽ redacta, certisque præscripta limitibus. Itemque constituta loca ac tempora, in quibus ageretur. Nam quod aiunt Apollini Nomio, i, pastorali per compita & vicos cantatum carmen, à quibus appellata sit Comœdia: id postea contigisse arbitrandum est: neque tam tunc originem extitisse, quàm ortæ rei cultum quendam. Ne erremus cum Idomeneo: qui ausus est affirmare, Pisistratidarum inuentum esse θυλίας & κώμους: id est, hilaritates, & facetias. veteri enim licentia ab aliis inuentas & inchoatas acceperunt, atque excoluerunt. Par Varronis lapsus. neque enim vt arbitratur, iccirco dictã putes, quia iuuenes quæstus gratia vicos circumire soliti essent, in quibus fabulas recitarent. In vicis enim prius nota fuit, quàm circumlata. Et profectò lusus quoque quàm quæstus prior. Quemadmodum ne id quidem verum. Ab Epicharmo inditum nomen hoc: quum exul in Co insula scriberet id genus Poematis. Ab aliis enim cum re simul nomen acceperat: quam ingenio suo fecit ille cultiorem. Tragœdiam verò esse rem antiquam constat ex historia. Ad Thesei namque sepulchrum certasse Tragicos legimus. Non tamen, quod tradunt, Tragœdiam comœdia vetustiorem. Nam & res latæ in cantionibus quæsitæ prius: & prius nuptiæ, quàm interitus: & potationes, quàm sobrietates: & communis sermo quàm ampullatus: & pastoralis vita, quàm Regia. Probatio quoque falsa. Aiunt enim Iliadem priorem Odyssea. Iliadem Tragœdiæ modulum, Comœdiæ Odysseam. Nam vt taceam, quod possit disceptari, vtra sit scripta prior: legendum prius Odysseam censeo. Est enim remissiore stylo. Adhæc, non omnia ad Homerum referenda, tanquam ad normam, censeo: sed & ipsum ad nor-

mam. Prætèrea quis nescit Odysseam esse verissimam Tragœdiam? In Iliade autem nullum Tragœdiæ filū: si totam simul consideres.vno enim tenore perpetuæ mortes.Iam incipit à peste: quæ plus hominum absumpsit, quàm vniuersum bellum. Ea desinit in vnius tantùm morte:à cuius nomine nulla inscriptio.Et quum sit inscriptum opus Ilias, non interit ea Ilium, sed in Odysseam. Contrà in Odysseæ tractu vnus tantùm moritur Elpenor,isque ebrius. Nam cæterorum sociorum interitus vnico penè verbo inuoluitur sine affectu vllo propemodum.Iam est imago nuptiarum,cōuiuia, cantus,saltationes. In fine autem & proci interficiuntur: & interuenit θεὸς ἀπὸ μηχανῆς: quod Tragœdiæ proprium est. Postremò irridet eos Aristoteles, qui vnū corpus vtramuis esse putent,tanquam fabulam vnam. Sed multas ex vtraque fabulas confieri posse censet: propterea quòd & multæ partes,& multa ἐπεισόδια. Iccirco veteres excerpta toto ex corpore quasi quædam membra recitabant. Pugnam ad naues:Catalogum:Animarum euocationem: Quæ apud Circen acta sunt: Arma Achillis: Procorum cædes, atque eiusmodi:quæ sunt in Rhapsodia à nobis declarata.verùm nihil non audent iudicare Grammatici: postquam arti suæ tertiam partem κριτικὴν adiecêre. Non enim tanquam Grammaticis iudicium illud esse potest attributum:sed existimandum est primi Philosophi officium: penes quem vnum ius est omnium scientiarum. Quare stultissimè nobis Grammatici nomen imponunt ex libro nostro De causis linguæ Latinæ.Omnia enim illa ad libellam Philosophiæ appensa sunt. Nam quemadmodum probare potest artifex principia sua? Atqui probamus ibi nos, quæcunque à Grammaticis pro notis accipiuntur. verùm ita meruêre Aristotelis obtrectatores vt nihil nisi loquantur. Neque verò Homerus ipse tam docuit vel Comœdiam vel Tragœdiam, quàm est edoctus ab agrestibus atque aniculis in Ithaca & Chio & alibi,fabellas, quas operibus intertextas accommodaret. Argumento Hesiodus est,qui & illo maior natu fuit, & in agro vixit,& in vicis cecinit.Itaque Aristoteles nō dixit prius inuentā Tragœdiam,sed prius excultam.Serò enim Comœdiam expolitam.Tragœdię verò & Comœdiæ

diæ genus vnum commune,commune vnū nomen, Fabula.Certè hæc haud longè abest ab ea sententia, quam introduxit tantùm, non etiam definiuit Plato in Symposio. De Comœdia illa quoque falsa Grāmatici docuêre:quia esset poema positum in imitatione,totum in gestu consistere atque pronunciatione.Profectò nihilominus Comœdia est, etiam quum legitur vel tacitis oculis.Quin gestus recitantium solus est:non omnes verò qui legunt,recitant.Prætèrea nimis iam sæpe dictum est, imitationem vniuersæ poeseos finem esse. Comœdiam igitur sic definiamus nos,poema dramaticum, negotiosum,exitu lætum,stylo populari. Errarunt enim qui Latinis sic definiuêre,priuatarum personarum,ciuilium negotiorum comprehensio, sine periculo. Principiò aliis quoque fabulis cōuenit non dramaticis, quæ simplici narratione recitari possunt. Deinde in Comœdia semper est periculū,alioquin exitus essent frigidissimi.Quid enim est aliud periculum,quàm imminentis mali aditio siue tentatio? Prætèrea non solùm pericula, sed etiam dāna lenonibus, riualibus, & seruis,& heris.quemadmodum in Asinaria, & in Mostellaria, ipsi quoque heri malè mulctantur. Adhæc Prætextatas comœdiæ nomine appellare nequeant ex ea definitione.non enim sunt priuatæ personæ.Postremò & Mimis est communis definitio,& Satyræ dramaticæ. Primus Crates Athenis dempto metro Comœdiam in soluta ostendit oratione. Quum igitur vnum sint Comœdia, & Tragœdia,quod ad modum attinet: De Tragœdia quoque hoc in loco scribendum est communi narratione: quoad suas cuique personas atque actiones postea assignemus.

CAPVT VI.

TRAGOEDIA.

TRagœdia, sicut & Comœdia in exemplis humanæ vitæ confirmata, tribus ab illa differt, Personarum conditione, fortunarum negotiorúmque qualitate, exitu. quare stylo quoque differat necesse est. In illa è pagis sumpti Chremetes, Daui, Thaides loco humili: Initia turbatiuscula: fines læti.

Sermo de medio sumtus. In Tragœdia Reges, Principes, ex vrbibus, arcibus, castris. Principia sedatiora: exitus horribiles. Oratio grauis, culta, à vulgi dictione auersa, tota facies anxia, metus, minæ, exilia, mortes. Memoriæ proditum est, Euripidem ab Archelao rege Macedoniæ, cuius in fide, ac clientela esset, rogatum, vt de se Tragœdiam scriberet: Ne, inquit ille, Iupiter, ne tantum mali. Nomen traxit ab hirco nullam aliam ob causam, nisi quia in eius numinis honorem ageretur eiusmodi fabula, cuius victima esset hircus. Eo igitur victores donati rem illi diuinam facere. Primùm sanè agi cœptã vindemiarum tempore scriptũ est, vnde occasio data Grammaticis vti παρὰ τὸ τρύγημα nomẽ ducerẽt, quasi τρυγῳδίαν quam vocem integram etiam apud Aristophanem habes, ἀχαρνεῦσι. Qui eam primus dederit, haud ita pro comperto habetur, satis constat illud, à Thespi poeta factam nitidiorem, qui primus pensiles scenas in plaustris circumegit, addiditque nudis oribus fæcem pro persona. à quibus fæcibus vinaceis alij Tragœdiæ nomen deductum maluêre. id enim significat τρυξ, quemadmodum τρύγημα vindemiam. Falluntur tamen hi quoque, quum ipso Thespi nomen hoc fuerit antiquius. Disceptant hîc Grãmatici, vtrius fuerit fæx, vinine an olei, & addunt fatali more suo nugas, fæcẽ esse aquaticũ humorem vini. Sanè in vino nihil longius ab aquæ natura distat, quàm fæx, vsque adeò vt etiam lapidescat. Tartarum nostrates dicunt medici. Arabes quoque vini, & aceti, atque eiusmodi liquidiorum, Durdi vocant: olei verò sicut nos, amurcam, ita illi Thesal. Hoc nomen, hæc origo. Definitio autem apud Aristotelem hæc, μίμησις πράξεως σπουδαίας, καὶ τελείας, μέγεθος ἐχούσης, ἡδυσμένῳ λόγῳ χωρὶς ἑκάστου τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις δρώντων, καὶ δι' ἀπαγγελίας, ἀλλὰ δι' ἐλέους, καὶ φόβου περαίνουσα τὴν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν. Quam nolo hîc impugnare aliter, quàm nostram subnectendo. Imitatio per actiones illustris fortunæ, exitu infelici, oratione graui metrica. Nam quod harmoniam & melos addunt, non sunt ea, vt philosophi loquuntur, de essentia Tragœdiæ. etenim Tragœdia in scena tantùm esset, extra scenam non esset. Quod autem dixit, μέγεθος ἐχούσης: positum est, ad differentiam Epopœiæ, quæ aliquando prolixa est. Non tamẽ semper. cuiusmodi vides

Thesal.

Harmonia.

Melos.

vides apud Musæum, præterea κάθαρσις vox neutiquam cuiuis materiæ seruit. sicut μέγεθος: mediocritatem significat hîc. Paucis enim versibus nequit satisfieri populi expectationi: qui eo conuenit, vt multorum dierum fastidia, cum aliquot horarum hilaritate commutet. Quemadmodum inepta quoque est prolixitas: adeò vt facetè dicas illud Plautinum,

Lumbi sedendo, oculi spectando dolent.

CAP. VII. COMOEDIAE SPECIES.

HAE sunt origines tum comœdiæ, tum Tragœdiæ: deinceps vtriusque & species, & partes videamus: à Comœdia verò incipiendum est. Eius ergo differentiæ aut à temporibus, aut ab argumentis. Itaque tres Comœdiæ narrantur ætates. vna vetus, quo tempore summum imperium penes populum fuit. Iccirco licuit illius sæculi Poetis risum aucupari ex quocũque genere iocorum, siue ij sale, siue acerbitate aspersi essent. non enim æquo solùm, sed etiã libẽti animo audiebat populus quę in iudicum iniquitates, prętorum mala vel facinora, vel euenta, prauorum ciuium corruptos mores dicta iacerentur. Id tum impune fuit maledicis poetis: quasi malę famę metu deterriti componerent animos auios à virtutibus, atque appellarent ad frugem bonam. Grassabatur ergo ea licentia in omnes ordines, ętates, sexus, conditiones impunè: idque non in transcursu tantùm, sed integro fabularum tractu, ac primario studio. Quod in Ranis, & in Nubibus constat Aristophanis. Vexatio autem illa tametsi sparsim, atque vt sese res daret, exercebatur, ipsi tamen choro potissimum est attributa. Habuit autem hęc quoque vetus ętates duas. Quippe sub Sannyrione, cuius nomen primum inter priscos celebratur, inconditę partes, ac personarum introductiones. neque lex erat earum numero posita. Primum ferunt Cratinum, & partes distinxisse, & actus disposuisse, & ad tres tantùm personas numerum astrinxisse, neque tamen ab eo tam exactè hanc operam positam, quàm studiosè susceperat: perfectam postea ab Aristophane. At si quis accuratius huius quoque operam perpendat, inueniet partes disitas, neque dispositas per actus ad eum

Aetates Comœdiæ.

Vetus Sannyrion.

modum, quem successores instituerunt. Quin alia quoque ratione inuenta est fibi dissimilis, scilicet pro cuiusque ingenio poetarum: quæ ad trium tantùm iudicia digesta sunt. Cratini, Aristophanis, Eupolidis. Omnium enim vnus cum esset scopus, taxandi nimirum atque irri-

Cratinus. dendi, non vno modo sunt prosecuti. Cratinus acer, &

Eupolis. aperto nudóque telo. Eupolis grauis, & confictarum nouitate personarum sustinens acerbitatis suæ venustatem.

Aristophan. Aristophanes cũ risu mordax, nihil sine facetiis impingens. vt & hinc discant Iuuenalis obtrectatores, non esse, quod iactant, verum. Aiunt enim illius affectatione illatam labem Satyricæ venustati. Quam lenem, ac placidè fluentem videas in Horatio, in Iuuenali asperã, ac temerariam. Non enim reprehẽsorem, aut obiurgatorem esse Satyrum, sed subsannatorem, & irrisorem. haud ita est, quemadmodum suo loco diximus. Videmus enim hîc, veterũ & vsum & iudicium quod ex veteri comœdia in Latinis Satyris pro lege habendum est. tales enim fuere & Eupolis & Cratinus. Aristophani verò propior Horatius. Attritis deinde populi oribus, reductáq; illius insana & licentia & inconstantia ad Tyrannicam paucorum libidinem, continuit poetas metus potentiorum in officio benedicendi. Quocirca sublatus chorus fuit: cuius

Chorus. illæ videbãtur esse præcipuę partes, vt potissimùm, quos libêret, læderent. Quare cùm cætera nihil mutata essent: manfit species quidẽ prior, parte tantùm desiderata. Vnde mediæ nomen ortum est: nõ tunc quidem, sed posteaquàm nouæ Comœdiæ appellatio fuit instituta: interquam, & veterem illam quę intercederet, μέση fuit nominata. Intercesit autem & tempore, & forma: quando neque huius, neque illius faciem repræsentaret. tempore quoq; posterior fuit superiore, & prostrema prior. Quippe noua sub Alexandro florere cœpit: cuius ætas oligarchiam subsecuta est. Chori autem loco παραβάσεις quædam fiebant, in quibus aliorum poetarum dicta, scriptáque sine malefícij crimine, aut pœnæ suspicione irridebantur. Cratinus itaque vnã fecit eiusmodi, quam ὀδυσσεῖς inscripsit, specioso sanè titulo plurium Vlyssium. In ea aiunt Homeri Vlyssem vexatam maledicentissimis censuris. Talem quoque prodiderunt αἰολοσίκωνα Aristophanis. Etiam in eiusdem Pluto Chori desiderantur, quod &

quod & alibi monebamus: ita tamen, vt non omissus, sed exemptus videatur. Illud constat: Cratinum, ad pristinam licentiam cùm esset ausus reuerti, βάπτας fabulam edidisse: vnde illi contigit interitus. Ab illis enim, in quos fuerat inuectus, captum, ac vinctum, atque in mare proiectum, ea mersione imitatum esse nomẽ suæ fabulę. Floruerunt in antiqua præter eos quos suprà memorauimus, Phrynichus, Theopompus, Archippus, Plato, Teleclides, Pherecrates, Stratis, Crates, alij. In media verò Philippides, Strato, Anaxilas, Mnesimachus, Epicrates Ambraciota, Nicostratus, Sotades, non illud monstrum nobile impuritate sua, sed alius, cuius extant versiculi de fabula, quæ inscribebatur ὑγκλειόμεναι. In hoc Comœdiæ genere Alexis perillustris fuit. Quod Horatius ait: ab Accio versus Ennij rideri: an proximè accedit ad huiusmodi modum παραβάσεως, quam Comœdiæ huius mediæ propriam dicebamus? Nullus enim Grammaticorũ quid illud rei sit, nos docet ibi. Differt autem à veteri noua multis modis: potissimùm verò compositione. Astrictior enim certis legibus tàm ad argumenta quàm ad dictionẽ. nõ enim ridicula dramata in noua, vt ex qualibet materia risum captet. Quinque partitionib. secta, tibicinẽ interserit. Vocabula noua nõ fabricat ad risum, aut ad cauillum. Et populari sermoni de medio sumpto propior noua fuit apud Græcos. Neque excurrit noua ad alios versus, solis iambicis, aut trochaicis contenta. In veteri multas carminum species videmus. Ortã tamẽ ex antiqua nouã satis apparet ex iis quæ veteres memoriæ prodidêre. Aiunt enim Aristophanem scripsisse fabulam Cocalum, cuius stilum fuerit amussis & regula Menandro, atq; Philemoni ad nouam Comœdiam comminiscendam. Hoc vnum genus nostri quanquam amplexi, atque imitati sunt: tamen secundum ætates Comœdiæ quoque modos à temporibus notauêre: quæ eis differentias non à specie sed à stylo constituerent. Itaque veteres fabulas Liuij Andronici dicimus, Pacuuij medias, Terentii nouas, quia hic postremo seculo, ille prisco, Pacuuius medio natus esset. Andronicus enim primus dedit fabulam, quam Græcorum more docuit histriones, ita vt esset in Scena ipse, atque eos castigaret. Quod per initia suorum studiorum quum Aristophanes

non esset ausus facere, ludiones habuit duos, quorum opera pro se ad populum vteretur Callistratum & Philonidam. Castigatus tamen conuitiis Aristonymi & Amipsiæ deposuit timorē, ipséque in scenam prodiit. Chorum verò an introduxerit Liuius, nondum legi. At Plinius Cæcilius veterem Comœdiam suo tempore Latinam recitatam scribit, non tamen actam. nec abstinuit tamē noua Romanorum à censura atque animaduersione vitiorum, vt est sæpe apud Plautum. semel Terentius, nec palàm. Ancilla enim in Eunucho ait, Chæream esse

Terentij locus.

in eo, vt patiatur, quod mœchis fieri solet: Quod, inquit, nunquam vidi fieri, neque velim. Sustinet hic suam personam, quæ meretricio quæstui daret operam, nolebat malè esse mœchis. Tectis verbis deinde oppugnat Romanorum negligentiam in vleiscendis mœchis, quum ait, Se nunquam vidisse factum: perinde acsi dicat, non consueſſe fieri. At Plautus tametsi ex Diphilo, Menandro, Epicharmo, Philemone, Apollodoro accipiebat, tamen addidit aliquando priscæ acerbitatem: neque in transcursu solùm, sed multis interdum versibus. In Gurgulione hæc:

Tum isti Græci palliati, capite operto qui ambulant,
Qui incedunt suffarcinati cum libris, cum sportulis.
Constant, conferunt sermones inter se tanquam drapetæ:
Obstant, obsistunt, incedunt cum suis sententiis.
Quos semper bibentes videas esse in œnopolio:
Vbi quid surripuere, operto capitulo caldum bibunt:
Tristes atque ebrioli incedunt.

Item multis aliis locis notat sua tempora, & nationes: neque solùm communes mores, sed etiam nominatim Pelionis ineptias histrionis, in Bacchidibus. Quinetiam interposuit *maledicam παρέκβασιν* in eadem: quod & suo monuimus loco. in his Græca vestigia: postea Romanus ausus est emollire opicam seueritatem: ac nomina simul cum moribus inferre in scenam è Latio, & deducere in festos ludos. Itaque Marcellus & Brutus, & alij nobiles viri non solùm in cuneis spectarunt, sed etiam in scena spectati sunt. Vnde orta fuere genera fabularum, ab ornatu vestitúve quem gererent nominata. Nam quemadmodum Græcas Palliatas, à Gentis veste vocabant: ita à Romana toga Togatæ dictæ sunt. Latinarum igitur species

species hæ: Nobiliores, quæ à personis primariis Prætextatæ appellabantur. erat enim prætexta Magistratuum toga, cui purpura prætexebatur, à Græcis iccirco *παρυφὴς*. C. Melissus, qui fuit ab Augusto præfectus bibliothecæ in porticu Octauiæ, edidit nouū genus Togatorum, quas Trabeatas appellauit: quemadmodum legimus in libello De claris Grammaticis. Minus nobiles, in quibus Senatores priuati cum togis introducebātur. Vltimum genus capiebat humilem fortunam popularium negotiorum cum tunicis tantùm: quę tamen haud quaquam Tunicatæ eadem ratione, sed ab habitaculis nomen adeptæ sunt. igitur Tabernariæ, quòd cum tabernis scenæ disponebantur. Fuit autem ab his diuersum genus Atellanæ, ab Atella Oscorum oppido natura omnium maximè & iocosa, & dicaci. Quare cum facetias suas in Theatra municipii intulissent: id gratię sunt assequuti, vt in vrbem quoque transferrētur. Nihil enim pręter risum aucupabantur etiam in ipsa verborum acerbitate. Cuiusmodi fuit in versu illo quem recitat Suetonius in Tiberio: cui olido hirsutóque senioris obscœnitas esset exprobrata. versus fuit:

Prætextatæ.

Hircum vetulum capris naturam ligurire.

Tabernariæ.

Quibus verbis fortasse subest etiam stimulus. Vt capras nominaret: quòd ille in insula Capretis agebat. Romani igitur inter serias Reipublicæ tractationes ad animorum refectionem, minimè turpe putarunt in vicinorum abire mores. Adeò verò placuerunt, vt tametsi omnia obscœna erant, persona, res, oratio: tamen occœptæ sint sententiæ dicaces à ciuibus agi per ioca versibus incōditis iactata. Quod genus poematis, quia ei deerat multum ad iustam Atellanæ magnitudinem, tanquam pars toti conueniens insertum fuit postea in Atellanas, atque ex eo facta exodia. quæ causa fuit vt ii qui agerent Atellanas, neque histrionum numero ascriberentur, neque tribu amouerētur: quinetiam ius retinerent nomina dādi ad militiam. An verò hanc aut vnam è superioribus veteres Italicam appellarint, haud satis constat: neque sanè ita magni refert. In nono libro Dipnosophistæ memineré Sciræ cuiusdam poetæ natione Tarentini, qui Italicæ comœdiæ author fuerit. Donatus his quare addiderit Rhyntonicas, reddit rationem. quippe ab actore

Rhynton. Verùm actor comœdiæ genus mutare aut constituere quî possit,non video.Athenæus in tertio Rhyntonis meminit tanquam poetæ,nō quasi actoris, atque eius fabulā Amphitryonem. Idem Donatus, quemadmodum & nos, Togatas à Tabernariis specie distinguit, alii non: quos quidem errare puto.Atque hæc quidem sunt separata genera ex Personis: quas tamen Pacuuium miscuisse produnt, ita vt Prætextatæ argumentum Palliatæ nomine circunferret.Siquidem inscripsit Orestem atq; Agamemnonem. Adeò placet nouitas rerum, etiam deprauatarū. Festiuè (vt solet) Plautus Amphitruonem suam Tragicomœdiam appellauit:in qua personarum dignitas atque magnitudo Comœdiæ humilitati admistæ essent.Ab argumentis etiam possumus agnoscere differentias. Amatoriæ totæ,vt Andria, Calumniatoriæ, vt Nubes, Romæ. Ciuilis fortunæ & morum,vt Thesaurus,Captiui,Aulularia. Euenta, vt Phasma, Arcturus. Fallacioſæ, vt Miles,
Motoria. Pseudolus. Alia quoque ratione: Turbulentas,negotiosas agnoscimus, qualis Adelphi. Has motorias dixere. Alias
Stataria. sedatiores: statarias iccirco vocant: in quibus non ita discurritur. Talis Hecyra, Asinaria. Aliæ hilares, & conuiuiales,cuiusmodi Bacchides. Nunc ad Tragœdiarum species transeamus.

TRAGOEDIARVM SPECIES.

Caput viii.

TRagœdiarum species à loco duæ, Græca & Latina, quæ fuit prætextata:qualis extat Nero, Senecæ. Ab argumentorū verò generibus diuersæ sunt.Nā Callias Athenieſis,qui maior natu quàm Stratis fuit,Tragœdiā fecit,quā Grammaticam nominauit:propterea quòd è literis & sonū ducebat, & argumentum. Nam Chorus nihil aliud quàm saltatio fuit ex nominibus,& sonis, & tēporibus,& rythmis elementorum. Quod qui exactius nosse volet,ex Athenæo petat. Haud enim multum facit ad rē: & Latinis est prorsus inutilis, quanquam eius numeros adeò sunt veteres admirati, vt memoriæ proditum sit, eorum imitatione compositos esse versus aliquot in Medea Euripidæ, & OEdipo Sophoclis. Alia species continet Satyros mistos Heroibus, ita vt etiam seueris hilariora misceantur, cuiusmodi Polyphemus extat Euripidæ.Menedemus

nedemus philosophus hoc in genere poematis primas tribuit Sophocli & Achæo. Erant autem quatuor festiuitates, in quibus tragœdiæ agebātur.Proinde παραλογία σατυρικὴ dicta fuit. In tribus tragœdiæ serie dabantur: Dionysiis, Lenæis,Panathenæis. Quarta satyricæ tragœdiæ,scilicet Chytris.

COMOEDIAE ET TRAGOEdiæ partes.

Caput ix.

PArs non vno modo intelligitur.Est enim quam Philosophi appellāt Essentialem.Ea duplex est,aut in re, aut in intellectu.In re,materia & forma:ab intellectu materiam referens genus:& differentia formam in definitione. Aliæ dicuntur partes vniuersales, sicuti species generis. Genus enim in suas species tanquam partes cōtinet. Ac de his quidem iam diximus. Sunt præterea partes quantitatis,aut quasi quātitatis.nihil enim diuisibile,nisi quantum.Cubitus igitur est pars tricubiti. Quasi quantitatis pars est, quum dicimus igneitatem, quæ in flamma existit,partem esse eius quæ in maiore flamma sit,nō enim est per se diuisibilis, sed ratione illius quantitatis, quæ ei subsłat. Has nunc partes in fabulis considerabimus.Sunt autem enarratæ sub communi fabulæ appellatione genera illa: Tragœdia & Comœdia. Comœdiarum speçies aliquot. Comœdiæ igitur partes aliæ primariæ, aliæ accessoriæ, aliæ attinentes. Veræ & primariæ sunt quatuor,protasis,epistasis,catastasis,catastrophe.Scio à nonnullis tres tantùm enumeratas,nos autem ad subtiliora semper animum appulimus.Harum partium communes portiones maiores, Actus dicuntur. verùm non penitus,neque semper.Actus enim quintus interdum nō est pars catastrophes, sed æqualis ei, simul cum ea sortitur & initium & finem. Eodem modo & protasis actum primum tam totum comprehendit quàm ab eo tota cōplectitur. Præterea protasis non semper in primo, in secundo enim actu est apud Plautum in Milite glorioso. Actuum autem portiones minores sunt, quas Scenas vocant. Par ratio & in Tragœdiis. Hæ veræ & primariæ, & legitimæ.Accessoriæ autem,Argumentum, prologus, chorus, mimus. Attinentes verò, quas philosophi cir-

Actus.

Scena.

Universidad de Deusto Biblioteca

ſonſtantes nominant, Titulus, modi, cantus hymele ſiue ſaltatio, apparatus. Tragœdia neque argumentum habet, neque prologum ſeparatum, ſed in perſona aliqua ad fabulam pertinentẽ. Nam prologi comici perſona, quum lubet, extra Fabulam tota eſt: non quia ſemel quum recitauit, nuſquam præterea comparet: hoc enim etiam ad fabulam pertinens perſona interdum patitur. quẽadmodum Soſia in Andria: atque iccirco προτατικὴ, vel vt alii, παρεπικὴ dicitur: verùm prologi perſonæ cum fabula nihil commune: nihilo magis, inquam, cum fabulæ coniuncta negotiis, quàm choragi, quum inter actus ad epirrhemata introducitur, qualis in Gurgulione Plauti. Habet autem Tragœdia chorũ, quem nunquã amiſit: & loco Mimi, Satyrum. Cantũ quoque communem cum Comœdia partem habet, & Titulum, cum ſaltatione & apparatu. Has igitur omnes ſigillatim recenſeamus.

Partes legitimæ ſunt, ſine quibus nequit Fabula conſtare, quibúſque contentam eſſe oportet. Protaſis eſt, in qua proponitur & narratur ſumma rei ſine declaratione exitus. ita enim argutior eſt, animum ſemper auditoris ſuſpenſum habens ad expectationem. Si enim prædicitur exitus, frigidiuſcula fit. Tametſi ex Argumẽto omnem rem tenes, tamen adeò expedita ac breuis eſt indicatio, vt non tam ſaturet animum, quàm incendat. Epitaſis, in qua túrbæ aut excitantur, aut intenduntur. Cataſtaſis, eſt vigor, ac ſtatus Fabulæ, in qua res miſcetur in ea fortunæ tempeſtate, in quam ſubducta eſt. Hanc partem multi non animaduertere. neceſſaria tamen eſt. Cataſtrophe, conuerſio negotii exagitati in tranquillitatem non expectatam. His partibus additus, vti dicebamus, Prologus: quem Latinis ſolis attribuũt quidã. Pars hæc monoproſopos eſt, quæ non poteſt explicari definitione, niſi colligantur ex diuiſionibus. Vnus enim argumentũ narrat. alius Poetæ conſilia in Fabulis, vt in Adelphis. Illum vocant ὑποθετικὸν: quia ſit idem ὑπόθεσις, ὑποκείμενον, πρόλογος. talis in Aululatia. Mirum verò, ſi Prologus tota res Latina eſt, quomodo inuenit nomen Græcum. Alterum genus cõmendatitium. Quare συστατικὸν nominãt: quia exoret auditores pro Authore, & Fabula. quoniã ſtare dicitur, aut ſtetiſſe Fabula quũ perageretur. quaſi

Protaſis.

Epitaſis.
Cataſtaſis.
Cataſtrophe.
Prologus.

quaſi igitur confirmaret animos ſpectatorum. Huiuſmodi habes in Hecyra. Tertium genus, quum refelluntur obiectiones aduerſariorum: vt in Andria. Aut etiam regeruntur crimina: cuiuſmodi verſus ille,

Idem ille phaſma nuper nunc dedit:

Quod propterea dixere ἀναφορικόν. Alij ſunt miſti, vt in Casina. Trinummo autem διπρόσωπον fecit Plautus Prologum, quem ſanè queas ἀθλικὸν appellare, accommodatis ad nequitiam adoleſcentis perſonis Luxuriæ, atque Inopiæ. Quemadmodum in Rudente Arcturi, in Aulularia Laris familiaris. pro quibus fiebant machinæ, quarum impulſione repentè apparerent. Arcturum enim è ſublimiori deuectum, par eſt: quemadmodum ipſe quoque ibi profitetur. Sicuti Tragœdiarum fine, & in fine Amphitruonis earundem genere machinarum opus fuit ad producenda Numina, quorum ope ſumma pericula, ſummæ deſperationes in meliorem ſpem reducerentur. Quales exitus in Sophoclis Philocteta, & apud Euripidem legimus. Quod autem ſuprà diximus. Prologi perſonam ad fabulam non pertinere, id ſanè verum fuit. At ſuo more Plautus nouas res molitus, Mercurium in Amphitruone fecit agere Prologum: qui tamen magnam deinde Fabulæ partem expedit.

Argumentum autem noua ſanè res, neque neceſſaria, niſi iis in Fabulis quarum Prologus aliud agit, neque in protaſi continetur. Profectò neque in Prologo, neque in Protaſi Andriæ oſtenditur Fabulæ argumentum. Ita neque in Eunucho, neque aliis quibuſdam. Donatus Argumentationem vocat, malè. Eſt in Originibus noſtris declaratum ex Ciceronis atque aliorum obſeruatione: Argumentationẽ nunquam capi pro eo quod eſt ὑπόθεσις, ſed aut pro inuento quopiam ad faciendam fidem: aut, quod frequentiore in vſu inuenitur, pro inuenti illius expolitione. Id quod etiam in Topicis Seuerinus Boetius declarauit.

Titulus eſt inſcriptio nominis, non à tutando, vt aiebat Varro: ſed παρὰ τὸ τίθεσθαι. Honor enim & Titulus, idem, nomen dico tam authoris quàm Fabulæ. Quod non pronuntiabatur tantùm ab eo qui modos faciebat: ſed etiam proponebatur in proſcenio. Aiunt, ſi eſſet vetus Græca fabula authoris noui opera edita Lati-

nè, Fabulæ nomen præponi solitum. Sin esset aliter, authoris nomini Fabulę nomen postponi, quo attentior esset populus ad audientiam ex vetere opinione. Argumentum autem ipsum sub titulo etiam proponi solitum descriptum grandibus literis arbitror. Quare illud quoque argumenti genus excogitarunt, ex cuius versuum capitious Fabulæ nomen legeretur.

Actus. Actus est dictus ab actionibus communibus, quia totum genus δραματικόν. est enim pars fabulæ continens diuersas actiones pro diuersitate, quas diximus, partium. Denominati autem sunt ab ordine, qui numero quinario complectitur. neque enim plures pauciorésve quinis esse conuenit. Distinguebantur autem interuentu cuiuspiam personæ nouæ olim. Postea verò sæpe aliter factũ inuenias. Personam eandem negat Donatus plus quinquies exire in proscenium, falsò. vel statim ipsi in Andria Dauus ostendit haud ita esse. tum alibi sæpe.

Scena est actus pars, in qua duæ pluréve personæ colloquuntur, eius initium est aliquando ab omnium ingressu, aliquando ab vnius tantùm, qui deinde alium quempiam inuenit è Scena superiore: finitur autem abitu interdum omnium, nonnunquam vnius tantùm. Adeò vt si tres fuerint, duo reliqui sequentem constituant scenam. aliquando vnus solus relinquitur ad futuram scenam. Nomen inuenit ex eo, quòd alia atque alia facies subinde appareret ex ædiculis, quæ olim quum è ramis ac frondibus conficerentur, ita sunt ab vmbris & tabernaculis appellatæ. Et sanè verbum militare σκηνοῦν. Et apud Timæum Locrum σκῆνος, haud longè abest ab ea significatione.

Chorus. Chorus est pars inter actum & actum. In fine tamen fabularum etiam Choros videmus. Quare tutior erit definitio quæ dicat: post actum, introducta cum concentu. Is tractus non fuit vniusmodi. Sanè aliquando totus cum cantu, & motu, & gestu, & saltationibus ad tibias. Miscebatur aliquando, & versuum, & tractuum varietate: nonnunquam etiam singularibus personis. Choro autem de Comœdia noua sublato, explebat officium Tibicen. Id quod in Pseudolo Plauti satis patet. Erant autem cum Choro ij, qui saltabant in Orchestra: vnde nomen λόγιον etiam dictum scribunt Grammatici quidam, malè. Erat enim λόγιον Orchestræ pars. Cum quibus illi quoque aderant, qui modos faciebant, at quorum leges voces temperarent. Aiunt primos Choros ab Arcadibus institutos ex Dionysiacis tibicinibus Timothei, ac Philoxeni legibus. Nobis tamen pro comperto est Philoxeno Choros lõgè fuisse vetustiores. At iidem Arcadibus etiam totius Musices attribuunt primordia. Chorus sanè res adeò vetusta fuit, vt olim actio Satyrica in Tragœdiis solo Choro cõstiterit. Primus autem Philammon Delphicus ad aram patriam Choros disposuit in Apollinis honorem. Romæ verò, sicuti à Polybio in x x x. scriptum est, L. Anilius deuicto ac triumphato Gentio Rege Illyriorum, in Circo Scenam extemporaneam excitandam curauit. Ludósque edidit cum Thymelicis tum primùm, quos in Orchestra constituit. In Proscenio autem Tibicines cum Choro. Primus Archontes in Scenam duxit comicum Chorum. Fuit autem per initia, Monoprosopos Chorus in Fabulis. Vnus enim quispiam prodibat. Ciuium vitia recensens, idque sine cantu. Talis est apud Plautum Choragus in Gurgulione. Deinde alter additus, vt interrogationibus, atque responsionibus explerent animos varietate. Summa enim laus in Poetica, nouitas. Postea quaterni fuere, ita vt partirentur Chorum in paria duo, quæ iccirco Græci vocauere ζυγά. Quã in re ita euenit, quemadmodum in tribubus Romanis. nam Romulus vniuersum populum tres in partes quum diuisisset, vnde & Tribus appellatæ, tametsi maior deinde numerus additus est, mansit tamen nomen. Sic τῦ ζυγοῦ vox non est mutata, quanquam aucto numero. In Comicis enim Chori viceni quaterni distincti erant in certa paria. Igitur ζυγὸν ex quaternis constitutum, nomine retento pristinam fefellit significationem. Alia quoque fuit partitio, siue complexio in versus, siue ordines: στίχους Græci vocant: quorum singuli senis constabãt. Ad eum modum disponebantur in Orchestra quum staret Chorus: sicuti fit in acie. Id appellabatur χορεστασία. Idem ordo quum recta ambularet, vel exiens, vel ingrediens, hi dicebantur quadrati Chori. Quum accedebant, πάροδος, vel παρόδια vocabatur: quo tempore canebant πρεσόδιον: quum ingrediebantur εἰσόδιον, causam dicebant cur adessent. Tum

Ζυγά.

Tribus vnde dicta.

Στίχοι.

aut ſtantes canebant,quod & στάσιμον nominarũt,& σιωπᾶσθαι,tum narrabant rei euentum:aut ſtatim reuertebantur & exibant:quæ erat μετάστασις. Quòd ſi rurſus ingrediebantur,ὄπισθεν ὠδὸς:in qua ſi ſaltarent prolixius,erat κόμμα-ξ:ſi præciſius,κομμάτιον, ibi lugebant.Quum verò abibant poſtremò, ἄφοδος, & ξυνέξοδος. ibi canebatur ἔξοδιον. Vtebantur Græci vnica tibia in cæteris, in ſynodio tantùm geminis : Timæus memoriæ prodidit Choros Laconicos tetragonos fuiſſe,Atheniẽſes orbiculatos. Quos & διονυσιακοὺς appellarint illi. Siculi autem ἰαμβιστάς. Multum frequentémq; eorum vſum vidimus in Illyrio, Græcia,Macedonia, Thracia:paucis locis olim in Italia, nunc in Galliis plurimum. Veteres autem non ſemper conſertis manibus, ſed aliquando ſolutis quoque in orbem diſponebantur. Concinentes mouebãtur in læuam primùm, quo motu aiebant ſeſe primum cælorum orbem imitari.De hoc ſcriptum ſatis eſt in exotericis.Sanè etiam nunc qui tripudiare ſeſe dicunt læuum pedem primùm mouent,quaſi artem profitentes à natura ſeparatã. Quippe natura dextrum mouet primùm. Daci, vt iactant ſeſe in aliis quoque multis ab opinione conſuetudineque cæterorum diuerſos,non ſiniſtrum, ſed dextrũ promouent. Chorus igitur motum illũ læuorſum στροφὴν nominabant: quam quum explerant,totidem numeris eadem veſtigia paribus temporibus relegebant. qua reuerſione ſubter labentium aduerſum motum Planetarũ referri profitebantur. ἀντίστροφος hæc. Eo ſpatio abſoluto ſtantes Terræ quietem repræſentabant. Quo in ſtatu quum diuerſa à ſuperioribus accinerent,ἐπῳδὸν nominarũt.Nũc vulgares Chori noſtri progreſſiones conciſas, & regreſſiones minutas conficiũt,vt ego ridere ſoleo,quaſi in Epicyclis.Hæ Chori partes tũ à materia,tum à forma.Mutatas tamẽ leges inuenias aliter alibi. nam στροφὴν ſolam in Tragicis ſæpe videmus. Alii ſuo arbitratu ſic diſpoſuere. στροφὴν, ἐπῳδὸν,ἀντίστροφον, ἐπῳδὸν: vt eſſent mẽbra quatuor.Alii ab Epodo incipere maluerũt:ita quinq; ſunt abuſi : namque ἐπᾴδειν eſt accinere. Illis autem erat μεσῳδικά. Sicuti quæ interea concinerent,μεσῳδικὰ, quæ reciterent παλινῳδικά. vbi verò à propoſita materia diuertebãtur, ſtantes ἀντιπροσωπεῖ alloquebantur ſpectatores. ea παράβασις dicebatur : erátque Comicarum propria. Damnato à Criticis Euripide, qui hoc frequentius:Sophocle non item,qui rarius. Habebat autem παράβασις partes ſeptem. κομμάτιον, quæ erat conſtitutio breuioris partis: vnde & nomen à præciſione. Altera pars dicebatur Anapæſtica : quia olim ex ſolis anapæſtis conficiebatur : poſtea ſuppoſitis aliis pedib. nihilo ſecius nomẽ retinebat. Tertiam vocarunt μακρὸν, non propter tractum productiorem. erat enim breuiſsima:ſed quia vnico impetu ſine reſpiratione abſoluendum eſſet : luſerunt in nomine Ludiones ad laborem potius reſpicientes, Poſt eam erat Strophe, cui Antiſtrophos reſpondebat. huic Epodos ſuccedebat, aut Epirrhema : cui antepirrhema reſpondebat. Quod XVI. non amplius verſibus conſtare, lex fuit. Ariſtophanes nu merũ auxit.Partiebantur autem vtrumque in Semichorum : interdum verſu anapæſtico, ſiue commatio & ſtrophe : veluti in Ranis apud Ariſtophanem.Aliquando παράβασις quartę perſonę attribuebatur, quod tunc παραχορήγημα dicebatur:propterea quòd eſſet diuerſio à materia ſcenica. erat enim illa perſona ſcenica. Quòd ſi non è ſcena, ſed è choro vnus loquebatur, παρασκήνιον hoc : quia extra chori & propoſitum & numerum id fieret. Quemadmodum fecit Aeſchylus in Agamennone.Ita apud antiquos legi : quũ tamen è choro παραχορήγημα è ſcena παρασκήνιον eſſe ego & antea putarem, & nunc etiam cenſeo. Nomina enim ipſi hoc produnt. Semichorum voco,quod Græci ἡμιχόριον, alterum chori dimidium. nam totus chorus ita dimidiatus δίχορία dicebatur. Quare chori reſponſus appellatus eſt ἀντιχορία. Componebantur autem tunc pari habitu aduerſi alteris alteri.Primus Tyrteus τριχορίαν conſtituit:verùm extra ſcenam,ex impuberibus,viris,ſenibus.Partiendi autem chori à locorũ proportione alia fuit ratio. Qui ad dextram collocaretur,δεξιοστάτης:à læua, ἀριστεροστάτης: ab latere, λαιροστάτης: qui poſt hunc, τριτοστάτης. Fortaſſe λαιροῖγραμμος eadem ratione ea ſit, quam Galenus ἐν ἴσῃ σιαγραμμῳ lateralem σιμὸν. Confiebat choru ex quauis ætate,officio,ſtatu,ſexu : pueris,puellis,viris,ſenibus,fœminis, aniculis, ciuibus,peregrinis,militibus,agreſtibus, ſeruis,liberis,captiuis. Nubes quoque,& ranæ,& veſpæ, &

παράβασις

Universidad de Deusto Biblioteca

alia quæ volueris, quemamodum nos olim lusimus in comœdia nostra Vidulo: cuius chorus constabat Alliis, & Cepis, & Vlpicis, & Ascaloniis, & Bulbis. Etiam duplicem fecit Aristophanes in eadem fabula: vnum ex Ranis, alterum ex initiatis. Anteibat chorum dux: qui inde nomen inuenit χοραγόν. Choragi apparatus χορήγιον. vnde *Choragus.* χορηγεῖν suppeditare. Ille enim & omnia curabat facienda, & seruabat ornamenta, & producebat, & reducebat. Itaque Plautus quærenti vestem, iubet à chorago vtendam sumi. Chori princeps κορυφαῖος etiam apud Aristotelem. Actus dedita opera confusos ait Donatus interdū, vt ne liceret fastidioso spectatori exurgere, atque abire antequam tollerentur aulæa.

MIMVS.

CAPVT X.

SVblato choro, quemadmodum dicebamus, introducti qui modos facerent. Aliquādo etiam actores extra argumentum, quorum vrbanitate adhuc magis animi laxarentur. quam introductionem etiam ἐπεισόδιον nominarunt, non solùm in choris. Hoc idem in Atellana dicebatur exodion: quia penitus extra fabulam esset. Introducti igitur quòd omnia gesticulatione imitarentur, Mimi nominati: atque alij plenius παντόμιμοι. Tantum potuit apertior, atq; expressior actio: vt generis nomen, quod esset poeseως vniuersæ, ipsi soli sibi vindicarent. Sic inortalis pro homine tātùm, quum omnia nata intereant. Ita ποιμαίνω (vti diximus) opilio: quum tamen ποίμνια omnib. *Poeta.* pascuis communis haberetur. Et ποιητὴς qui carmina faceret: non cuiusque rei author. & sicut ostendimus, apud Latinos Factor, olei tantùm. Hoc in lusu quū postea quædam impensius populo placuissent, ausi sunt seorsum suis auspiciis quam commouerant expectationem sustinere, atque in eo laudem quærere, & artificis præterea nomen vindicare. Hos Latini Mimos vocant ex Publio & Labe- *Planipedes.* rio, qui eo in genere excelluēre, & Planipedes ob eam causam quòd cothurno Tragici, socco autem Comœdi pedes induebant. ipsi autem nudis pedibus agebant. Huius definitio proportionem habet cum Comœdia, quæ ipsius parens exitit. Hoc enim est mimus ex Comœdia, quod Fescenina carmina ex Atellana. Cui (sicuti dicebamus)

bamus) inter actus apponi quū essent solita: ex ea extracta atque asserta seruitute, iustum se sibi poema fecēre. Sic Satyra prodiit ex Tragœdia: sic è Rhapsodia, Parodia: de quibus suis est dictū locis. Est igitur Mimus, poema quoduis genus actionis imitās ita, vt ridiculum faciat. *Mimus.* Cicero tamen Ethologos quum vocat à moribus, quos exprimerent: ridiculi rationem nō admiscuit. Sunto igitur duo genera, quæ etiā vicatim & oppidatim per vniuersam Galliam mirificis artificibus circunferuntur, *Morale & ridiculum.* Falluntur qui Planipedes dictos autumant: quia sine ædificiis humi agerent. Nā æquè in proscenio recitabant. Quinētia Philadelphū & Antiochum reges saltasse mimos, author est Athenæus. Lucianus in libro περὶ ὀρχήσεως, ὄρχησιν, inquit, Itali Pātomimū vocāt. Sanè de gestu, non de sermone loquutus est. Translata in Italiam argumenta adeò salib. ac dicacitate aucta sunt, vt vnus Publius vniuersam Græciā ea laude spoliarit. Laberius autem elegantia & sermonis puritate etiā omne Latiū prouocarit. Tametsi Gellius aliquot vocabula vt sordida notat: Horatius autē negat esse pulchra poemata, nā & veri Mimi propriū est quædam sordida vt affectet: & vt ex vngue leonem metiamur, legātur carmina quę recitat Macrob. Iis enim meliores non sunt Horatij versus illi, quib. ipsum nō vult mirari. Profectò & acriore iudicio, & puriore eloquētia Diuus Iulius quàm Horatius. adeò probauit illius dictionem, vt & equestri donarit dignitate: & auditor eius fuerit, ac verò lubens: & ei præ cæteris cupidè, tū studuerit, tum etiā fauerit. deniq. susserit iam equitē in scēna prodire, acturū quæ scripsisset. Illos adeò versus, qui à Macrobio recitantur, semel atq. iterū legendos censeo: vt eorum suauitas atque puritas de authore suo iudicet, nō maleuoli. Erat autē apud Lacedæmonios Mimorum argumētum varium ac ridiculū. veluti imitatio furantium poma quædam. In alio medici peregrini. Actores appellabantur δεικηλισταὶ apud Plutarchum. In apophthegmate Agesilai δεικηλιστὰ scriptum est sono Dorico. Id verbum designat figulos, & imitatores. Alij vocabant eos αὐτοσχεδιάστας. vetus Græcia in Italia σκύακας, etiā σίφιστας à quibusdam dicti Thebani θελονταὶ Latinè volones Sicyonij φαλλοφόρους ab imitatione pompæ, quæ Priapo fiebat. φαλλὸς enim palum significat. vnde & Latinè

phalanges ligna teretia, quæ subducendis nauibus, deducendísque subdebãtur. Osiridis quoque pompæ his erant similes. itaque φαλλοφόροι Mimi non erant personati, sed fuligine obliti, & agninis amicti pellibus, quæ Pescia dicta legimus in carmine saliari: vnde pascua & pascere, non à pecore, vt putarunt, deduximus in originibus. Ibant autem cum canistris, & herbis, Serpillo, Acantho, Violis, Hedera, Corollis, saltabántque in numerum: atque in honorem Bacchi, cuius more victores hedera coronabantur, quemadmodum Semus Delius author est, ita concinebant:

Pascua vnde.

Τὸν Βάκχε πάνδ' μούσαν ἀγλαίζομεν.
Ἁπλοΐῳ ῥυθμὸν χέοντες ἀέλλᾳ μέλει.
Καὶ μὲν ἀπαρθένευτον. οὔπω παῖς πάρος
Κεχέμιδαι καναύλαισιν. ἀλλ' ἀκέκαστον
Καπάρχομεν τὸν ὕμνον.

Inde procurrentes obuium quemque subsannabant. Hoc enim differebant ab Ityphallis. eundo enim canebant. Ityphalli stantes pronuntiabant, ebriorum personis & coronati. Hoc enim ebriorũ fuit: vt est tum alibi, tum in Menęchmis, & Symposio Platonis, & in vita Xenocratis, de Polemone. Manuum quoque tegumenta gerebant ex floribus confecta, & tunicas albo ad medium distinctas à cinctura, quam cogebat velum Tarentinum, ad talos demissas. Silentio per ostium ingressi vbi ad orchestræ medium euaserant, conuertebant sese ad theatrum, ac dicebant,

Ἀνάγετ': ἰυγγοφόβαν ποιεῖ τε τὸν θεὸν ἐθέλει
Γὰρ ὄθεος ὀρθὸς ἰσφυραιθρίος διὰ μέσαν
Βαύλειν. &c.

Bacchо verò dicatum poema est simul & celebratus: propterea quòd ex oppido Bartiæ, cui nomen erat ἐλαιοφυή, Pegasus quidem mysteria detulit Athenas vnà cum Liberi patris signo, quod populus cùm segnius accepisset, eius contemptionis pœnas dedit. Correptæ námque sunt morbo pudoris partes. Multis ergo frustrà tentatis remediis, ex oraculo φαλλούς, hoc est, perticas, atque in earũ fastigio coriaceum genitale tũ publicè, tum priuatis in ædibus erexerunt. simile quiddam legimus in historia Paphiorum. Habes cantionem apud Aristophanem ἀχαρνεῦσι. sed de his plus satis. Aristoteles ait τὰ φαλλικὰ esse Comœ-

Comœdiæ sobolẽ, puto quia Mimorum simillima sint. Hæ sunt Comœdiæ partes, de quibus hîc agendum fuit. Modi autem & cantus, & saltationes, & apparatus declarabuntur pòst, quàm de Tragœdiæ partibus dictum fuerit. communes enim vtrique sunt.

TRAGOEDIAE PARTES.

De choro iterum.

CAPVT XI.

TRagœdiæ quoque distinguuntur per eadem penè membra, quibus & Comœdia. Protasin dico, & alias. item actus ac scenas. Protasis autem & Catastrophe non differunt genere, sed modo. Vtraq; enim negotiosa. Catastrophe illis turbis addidit mortes aut exilia. Vtrique tamen commune, interdum exitum commistum habere mœrore ac lætitia. Nam in Afinaria, & Phormione, & Casina, & Persa, lætos simul ac mœstos inuenias. Quin ipsum militem malè mulctatum: de quo tamen Comœdia est inscripta. nam si Comœdię est lętus exitus, & Comœdia est miles: Miles exitũ lætũ habeat, oportet. Sic in Antigona interficitur Mater & Adulter: at exultãt gaudio virgines. Sic & apud Euripidem solius Eurysthei mors lætitia multorum explet animos. In ea verò non semper actus noui à noua persona constituuntur: quemadmodum in multis videre est. Vnum Calliam Atheniensem aiunt Tragœdiæ prologum addidisse. idem Grammatici, qui Prologum rem totam Latinam esse scribunt. Sanè Euripides cum protasi prologũ ferè miscet eodem in multis filo: propter quod & à Criticis damnatus est. Aristoteles aliter partes digerit. sex enim statuit, Fabulã, mores, dictionem, sententiam, apparatum, melodiam. Principiò non est æqua diuisio. Namque Fabula totum ipsum est. Mores, qualitas fabulæ. Dictio, ornatus, aut imitatio rei, aut species. Sententia, pars dictionis. MELODIA, extra rem penitus. Tantò longius etiam apparatus. Sanè cætera ad aures: apparatus ad oculos. Ille tamen quasi partem Tragœdiæ necessariam numerauit τὸν τῆς ὄψεως κόσμον. At enimuerò ad Choragum pertinet id, non

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad Poetam. igitur cùm quinque sint personæ,Poeta, Histrio,Saltator,Modulator, Choragus:Huius erit apparatus,Modulatoris sonus, Saltatoris gesticulatio. interdum cum cantu,Histrionis actio: Poetæ autem,inuentio materiæ, formæ, ornatus dictionis. Inuentionem dico rei formam, modum repræsentandi: ornatum, versus ipsos cum suis figuris. Inuetio autem multiplex,de qua suo loco. ad ornatum aut ad formam pertinet digestio: quæ pro re variatur. exornatio quoque duplex, in re & oratione: vnde Schemata & Tropi. In re sunt ἤθη, & πάθη & διανοίαι: id est mores, affectus,sententiæ.verùm hæc ad inuentionem atque exornationem potius pertinent. ibi igitur de his amplius. nam hic, quantum esset satis ad partes cognoscendas, positum est. Partes igitur Tragœdiæ ad hunc modum. Membra statuit aliter Aristoteles: Prologum,Episodium,Exodium, Choricum: cuius duas partes facit: alteram mobilem, alteram stabilem. Prologum ante Chori ingressum definit. Alio igitur modo atque in magna parte nostratium Comœdiarum. idem enim est,vti suprà dicebamus,cũ Protasi. Ἐπεισόδιον,Tragœdiæ iusta pars inter Choricos perpetuos cantus. Exodus iusta pars, postquam nullus deinceps est chori cãtus. Chori ingressus,chori integri primus sermo.Stabilis est sine Anapæsto,& Trochæo. κόμμος autẽ siue planctus, & luctus chori communis cum iis qui in scena sunt.sic Aristoteles. De choro autem accuratius hæc. vetustiorum chorum ex quinquagenis constitisse. at postea quã AEschylus Eumenides fabulã dedit, turba illa ad quindenos reducta est: ita vt essent paria, id est,ζυγὰ quina, externis versibus.vnde qui cantum incipiebat,κορυφαῖος,proximus παρεξάτης, tertius τριτοστάτης dicebatur.Legimus apud Latium: eum qui cantum inciperet, altiore sono vocis vsum quo cæteri mediocri exciperent tono, aque subsequerentur. Cum fiebat πάροδος, id est,accessio per paria, terni introducebãtur: si autem fieret per versus, quini sese inferebant.Aliquando,sicuti in Comœdia dicebamus, euenit,vt singulatim fieret ingressus. Aliter quoque quã Aristoteles de versibus. suos enim quæque pars cum haberet modos, in Parodis post decem anapæstica acatalecta,catalecticum apponi solitum.Tametsi quidam citius quidam serius,quidam nusquam interseruere eiusceemodi

παρεκβάσεις:sic enim appellant.Veluti Sapphicis,nullo certo numero Adonium: Anapesticis verò vel illum, vel Iambicum. Talis vsus ea quoq; sunt, quæ ἐφόμματα vocitarunt: qualia sunt ἰὴ ἰὴ παιάν: & ὦ δηθύραμβε, & Hymen ὦ Hymenæe.Ponebatur autem id post Strophen.Si autẽ Strophe insereretur,μεσύμνιον dicebatur.Similia ἐφυμνίοις ἐπιφθέγμασι. vt ἰὼ μοῖ μοῖ. & Nefas. & Heu. Aiunt tamen Critici Epiphthegmatica esse superuacua: ἐφύμνια, vel μεσύμνια non. Hæc de Tragœdiæ veris partibus. Non vera pars fuit ea, quæ ad eluendas allati mœroris maculas introducebatur cum risu,& iocis,& petulantia. Ac sicuti diximus de Fesceninis in Atellana: de Mimo in Comœdia ad augendam varietatem lusus: sic in Tragœdiam Satyri inducti ad atrocitatem leniendam. De quibus iam dicendum est.

SATYRA.

CAPVT XII.

SAtyri dicti sunt Bacchi comites,& Tityri,& Sileni.Satyros AElianus ἀπὸ τῆ σπερμολογίας, quia essent dicacissimi: sicuti σιλλοὺς παρὰ τὸ σιλλαίνειν: σιλλὸν enim ψόγον interpretantur, μὴ παιδιᾶς δυσαρίστου.contumeliam cum ioci acerbitate.Satyrorum id Etymon confutauimus in libris Originum. σάτυρ salacitatem dixêre veteres. Nihil capra salacius.Capripedes Satyri:quos item Tityros dictos aiunt. Tityrus autem capellam significauit Prisci sAEolensibus. Iccirco in Liberi patris festis, quibus Tragœdiæ recitarentur, nimirum numinis illius socii ac ministri cæteris ludis adiungebantur. Iccirco falluntur, qui putant Satyram esse Latinam totam. A Græcis enim & inchoata, & perfecta primùm.

A Latinis deinde accepta, atque extra scenam exculta.Quamobrem nõ à Satyra vel lege, vel lance dicta est, vt fruſtrà ac temerè fatagũt Grammatici. Quin has à Satyris dictas puto. cum lancib. enim prodibãt,& canistellis pomorũ omni genere plenis, quib. Nymphas allicerẽt. Trib.modis Satyrarũ species agnoscũtur. A generib. carminũ,à characteribus,à ratione poematis.Nã cùm essent asperitatis tragicæ diuerticula, tragicorũ quoq. versuum leges obtinuerunt. Iccirco Nicolaus in vicesimo septimo libro Historiarum ait,à Sylla Romano sermone

Satyricas fuisse comœdias scriptas. Sic & Lucilium aliquot confeciſſe patet ex illis verſibus Satyræ XXVII,

Salutem fictis verſibus Lucilius
Quibus poteſt, impertit ſtudioſè, & ſedulò.

Varronis quoque Satyræ illę Menippeæ cõſtabant Iambicis. Ex multis ergo ponam hos ex ea, quæ ab illo fuerat inſcripta Hercules.

Tuam fidem:
Noctu Annibalis, qui fugaui exercitum
Tutanus: hoc Tutanus nomen nuncupor.
Hac propter omnes, quì laborant, inuocant.

Item ex eiuſdem Marcipore.

Ventíque ab axe frigido tum eruperant
Phrenetici Septentrionis filij,
Secum ferentes tegulas, ramos ſyros.

Hos Lucilius numeros cum ſenariis dactylicis, catalecticis primus dicitur commutaſſe. Quò Latina tota excepto nomine facta eſt. Hæ à carminibus ſpecies. A ratione poematis tres ſunt. ſimplex διηγηματικὸν, & δραματικὸν, & μικτόν. Narratio ſimplex ex perſona authoris, vt prima Iuuenalis. Actiua ex perſonis conſtituta duplex: aut enim perſonæ ſunt ſine nomine, vt prima Perſii: aut nominatæ, vt Catii & Damaſippi. Miſtæ verò ſunt, vt illa pulcherrima, ac pleniſſima munditiarum, *Ibam fortè via ſacra*. A characteribus verò, vt alibi diximus, ſpecies duæ. Altera ſedatior, qualis Horatiana, ac ſermoni propior. Altera concitatior, quæ magis placuit Iuuenali & Perſio. Hi ſtrictam habent cuſpidem: illi veluti fronde contectum gerunt Thyrſum Satyrorum more, quo feriant imprudentes. Hedera námque obductus contus incautos vulnerabat. hederam, quam contemnerent, non metuebant: cuſpide, quam non viderent, transfigebantur. Eſt autem poëma liberum, ſimiléque ſatyricæ naturæ: omnia ſuſque déque habens, modò aliquid dicat. Itaque nec proœmium inſtituit, nec init epilogi rationẽ. Iccirco iambus aptior. Hoc enim fuit ἰαμβίζειν, quod nos maledicere: ſicut ait Ariſtoteles, & repetit Strabo. inde noſtrum Iacere, παρὰ τὸ ἰέναι ἄχος. vnde Iacere maledicta apud Liuium. Iacere contumeliam, atque etiam iniuriam apud Ciceronem. ex quo ad eandem notionem Obiicio compoſitum eſt.

Thyrſus.

ἰαμβίζειν.

Iacere.

COMICAE

COMICAE PERSONAE.

CAPVT XIII.

HActenus partes cuiuſque: nũc apparatũ videamus. Is duplex eſt, aut in perſonis, aut in loco. Perſonæ tres, Agens, Saltans, Modulans. Locus eſt Theatrum. Atque Agens quidem potior quam Saltans: eſt enim vice Poetæ ſcribentis loquens. Saltans eſt quaſi tacita locutio. quippe efficio rei ũ per corporis motus, ſtatus, figuras. Poſtrema perſona, Modulans. Nec ſanè perſona: cum ſonus aliunde quoque quàm ab ore proficiſci queat: vt in Hydraulis olim, & nunc in iis quæ dicuntur organa. Eſt autem hæc canentis norma. Propterea verò quod qui canit, verba canit: iccirco Agens duplex erit loquens cum cantu, & ſine cãtu. De agentibus ergò primùm dicendum eſt.

Perſona non vno modo definita eſt: verùm ad hunc locum haud magis pertinet, quàm ad librum de inuentione. Impræſentia ſatis ſic ſit: Perſona eſt res animata ficta in ſcena, veræ imitatrix. Veram ſuo loco deſcripſimus. *Perſona.* Qualitas hominis poſita in moribus & fortuna. Ita complectimur affectum, affectuſque rationem omnium ſexuum & conditionem. Imitatur autem nomine, corpore, moribus, dictis, factis, affectibus, habitu: Dico Rem animatam, vt à locis fictis diſtinguatur: qui vera loca nihilominus imitantur. Rem inquam animatam, voce vniuerſali: vt etiam Ranas comprehendam. perſonę enim init rationẽ. Sic Nubes, Aues, Veſpę, alia. quare enim pro perſonis non accipiantur, quibus ſermones, diſputationes, conſilia ſint attributa? Idola tamen, ſiue formæ defunctorũ pro ipſis corporibus introductæ ſunt ab Euripide Polydori, ab Aeſchylo Darei. an Idola hæc alia ſint ab animabus, videndum in Græcis nugis, & apud Luciani Diogenem, & in Platonis Phædone. Perſonarum diſtinctiones in Comœdia ſunt à conditione, à profeſſione, ab officio, ab ætate, à ſexu. Conditionem appello ſtatum cuiuſque fortunæ. eſt enim quaſi quædam fabrica: faber autem Fortuna. Seruus, Libertus, Liber. Pater aut Filiusfamiliâ: Virgo, Cælebs, Maritus. Profeſſio eſt habitudo, qua quis præ ſe fert aliquid actionis ad viuendi rationem. Miles, Cacula, Agricola, Leno, Trapezita, Meretrix, Mercator, Nauta. Officium in Comœ-

dia haud parùm distat ab officio Philosophorum. Nam illi officium ab honesto non disiungunt: in Comœdia suum se officium facere clamat Leno cùm iuuentutem perdit. Ad eundem modũ scriptum est ab authore Rhetoricorum ad Herennium: Canes fungi officio Luporum. Est igitur officium hic, ius actionis ad quencunque statum pertinens. Aetas est dimensio vitæ variata secundum concretionis mutationem. Infantia, pueritia, pubertas, iuuentus, stata ætas, quam Græci ἀκμὴν vocant: ambitiosi Medici recentiores reformidarunt Statum dicere, cùm Latinum verbum sit scitissimum sit: ac propterea quod ii, quos vocant Barbaros, vsi fuerant, reiecere. Sequitur hanc Senectus: post hanc Senium, siue decrepita ætas, quam comici Capularem vocant. His nomen varium accommodatum, ex agris, aut ex oppidis sumptum. Dauus, Syrus, Sosia, serui communes: Cursores, Dromo. Deliciosum nomen, Storax, Pægnium. Lorariorum, Sparax. Coqui, Anthrax, Congrio Machærio. Leonis, Chrysophagus, Lycus. Trapezitæ, Chrysotocos. Meretricis, Thais, Lais, Glicerium, Philænis. Sunt dein Chremetes, Simones, Critones, Pamphili, Charini, & alij. Corpus aliud militi, aliud colono, cursori, vmbratili, parasito. Corpus nunc intelligo non solùm corpulentiam & molem, sed etiam faciem, figuram, colorem. Mores, dicta, facta plurimùm pendent à nationibus & professionibus. Habitus est corporis tegumentum. Differentia in materia: panni linei, lanei, serici: à forma, Arma, Clypeus, Machæra, Causia, Toga, Chlamys. Instrumenta, Corbes, Trullæ, Penniculus, Cantharus, & eiusmodi, neque laboro si quis clypeum & machæram inter instrumẽta, an instrumenta inter habitus appendices connumerarit. Sunt præterea ab euentu, Sarcinæ, Cumæ, Cistellæ, Situlæ, Tabellæ, & eiusmodi. Duplex autem est tegumentum: aut cum ornatu: vt Spinther, Armilla, Annulus, Mitella, Stalagmus, Strophium, Capitium, Zona, Baltheus, Pinnulæ: aut simplex, quales Bardocuculli, Chlamydes, Pallia, Pilei. Quare non immeritò Persona dictus est habitus is fictus, qui veram imitaretur. Non quemadmodum refert Gellius, à personando: quia cætera tectiora tantum aperta essent, vnde vox exaudiretur: sed quod erat ἀφ' ἑαυτοῦ. Primus autem, sicuti dictum est Thespis

Stat⁹ aut stata ætas.

Gellius nõ latus.

Thespis, quasi colorem inducit quendam ore fæcibus perunctо. Puto ego pastores pellibus opertos, personas induisse. Nihilo secius herbarum folia grandiora ob faciem obtenta: vnde à nobis Personata, quia à Græcis προσωπεῖον & πρόσωπον. Mesonem Megarensem aiunt primum personam excogitasse. quare Festus videtur in aliqua Comœdia legisse etiam aliquam personam eo nomine designatam. sic enim ait in XI, Mæson persona coqui aut nautæ, A Mæsone Comœdo inuentore. traditque eiusce rei authorem Aristophanem Grammaticum. idem Athenæus in quartodecimo. Apud Latinos exultam maximè personam ab Roscio Gallo histrione. Alij malunt Cincium & Falisceum longè illo antiquiores, personatos primos egisse Comœdiam. Tragœdiam verò, Minutium & Protonium. Addit postea Galericuli tum candidi, tum nigri. item virgæ in manus, non (vt aiunt) ex Homericis Poematibus, sed à baculis pastorum: à quibus vniuersam poesim effluxisse, ostendimus. Consultum hominem grauioris habitus amictu tegebant. Seruum tunicula angusta, curta, expeditior vt esset: non vti putarunt: ob paupertatem. nam diuitum quoque serui ad eundem modum adornabantur. Nuncium, aut viatorem cum penula. Nautam causia. Militem sago, aut chlamyde, eáque ferè purpurea, & machæra. Populus tunicatus, pullatus. Parasito pallium obuolutum. Sanè parasitari & adulari, Græca res. itaque Græcum nomen cum Latina voce nulla commutari potuit. Talem & amictum esse decuit. Sed & tunica Pulla, aut nigra, aut alba à Latinis est introductus: alba sanè, si eius suasu aut technis nuptiæ tractabantur. Strigilem, & ampullam dat Plautus in Sticho. color ater ex Athenæo & Cicerone. Lenoni versicolorem attribuere. Adolescentibus pro euentu & statu. lætis candidam, mœstis obsoletam, diuiti purpuream, pauperi puniceam. eo namque colore tinctas tunicas seruitiis Gallicis è vaccinio ait Plinius. Afro tunicam manicatam, demissam eidem inaures. Phrygibus mitellam, vittam cum redimiculis. Tunica huic qualis & Afro. Quibusdam Exomides datæ, quibus vnica tantùm erat manica: Seruis interdum albæ Exomides, vel tunicula, quam Græci ἰμάτιον, ἐξωμίδωμα, aut ὑπόδυμα. Pictæ Floreti adolescẽtię: atrę,

senibus. interdum puniceæ genus quoddam, quã κεμπύλλω vocabant à flexu. Priscis senibus candidæ, de more antiquitatis. Coqui vestis duplex & rudis. rudem dico fullonicæ operæ expertem. Eunuchi vestem non posuere: sed variam intelligas ex fabula Terentiana. Differentiam faciũt inter μαστροπὶς καὶ πορνοβόσκους, illo nomine designari scortorũ matres: πορνοβόσκους esse cõciliatores. Ego Lenones hac posteriore voce dictos scio: quid enim aliud est scortũ alere? Fœminas ornãt vitta purpurea circũ caput, Lenonibus Græcis versicolor, vt diximus, tunica & amiculum pictum desuper, non sine baculo, quem ἄρσικον vocarũt. παράπηχυς vestis muliebris: cuius manicæ ad cubitũ vsque. Altera Talaris, qua dicebant σύμμερον. cuius ima ora erat ἀλουργὴς. species hæc purpuræ, qua esset prætexta, non autẽ cęruleo colore sicuti putarunt recentiores: μήλινον colore sæpe commemorant in vestibus. *Festinum* vocant Veneti viridiusculum palearem, eum vetulis dabant, & cæsium, i. cinereum. Puellis autem habitus ferè peregrinus, propterea quòd tametsi erãt aliquando ciues: maxima tamen ex parte pro exteris introductæ sunt vsque ad catastrophen. color illis byssinus, aut candidus. Meretrici luteus: auro enim, cuius maximè cupiens est, similis hic. Sacerdotibus albus: item iuueni hæredi, sed additæ fimbriæ. Donatus author est, Vlyssem palliatum semper introductum. addit causam, propterea quòd, inquit, Pallium sit Locrorum, & Ithacensium proprium. duo errores: commune enim fuit Græcis omnibus: quare Græcis Comœdiis nomen Palliatarum, & Vlysses alio habitu sæpe fuit: cùm exerceret mercaturam in Scyro: cùm interuertit sagittis Philoctetam: cùm insaniam simulat. Armatum quoque in Aiace fuisse par est, aut saltem Chlamydatum. Regibus & diadema & sceptrum: Regum filiis diadema sine sceptro. Erat Diadema, vitta capiti obuoluta. Sceptrum, virga ære ornata. Muliebris vestis Tragica Syrma, à cauda & tractu. item Peplum. inuenias etiã virorum amictum, peplum apud alios quàm apud Euripidem: quam ob causam malè reprehensum à Criticis videmus. Parasitũ sicuti dicebamus cum strigili, aut quod alii malunt, pectine: vel cum olei vasculo: sicut agrestes cum pera, pedo & pellibus. Calciamenta quoque vestitus veniunt appellatione: eius genera duo

μαστροπὶ πορνοβόσκοι.

Vestium colores.

duo. Cothurnus in Tragœdiis, qui vtriuis pedi æquè accommodari poterat, crassum aiunt adeò, vt eius accessione Heroum magnitudinem æquatam prodant. Heroas enim omnes mira fuisse proceritate apud Philostratum quoque legimus. Vnum Tydeum excipiunt. Si talis fuerit cothurnus, quo modo venatricẽ eo calciat Virgilius qua decet esse expeditissimam? Soccus humilis est: Italas mulieres altissimis vsas vidimus: quamuis diminutiua dicant voce *Soceclos*. Patris mei [illegible] effacetum dictum memini. Eiusmodi vxorum dimidio tãtùm in lectis fiui maritos, altero dimidio cum soccis deposito. Ἐμβάδας cothurnos appellatos, soccos autem ἐμβάτας. Nauticum vestitum pinxit Plautus in Milite his versibus, *caussam Habeas ferrugineam, Palliolum ferrugineum*. Nam his color thalassicus. Idem & cum nexu in humero læuo expallato brachio, Præcinctus. Ludiorum nomen in Pastoralibus, & Græcum & peruetustum fuisse ostendimus. Quare autem dicti sint Histriones, nondum constat. non enim à gente barbara: quam equidem & domi & foris penè ad omnia exactiora munera ineptam scio. Picardos & Francos excellere præter cæteros arbitror. Athenis in Theatro saltare, aut agere fabulam peregrinis neutiquam licuit. qui contrà fecisset, ei mille nummũm dicta multa fuit. Si anicula, diuina virum eloquentia Theophrastum & agnouit & appellauit peregrinum, qua spe ageret Thrax Athenis, aut Romæ Illyricus?

Hæc personarum insignia. Agebant autem neque omnes, neque eædem vna semper lege. nam in scena cum actione temperata: in diuerbiis actuosæ, sine saltatione tamen. id enim erat Satyrorum, ac Mimorum. In cantieis autem cum iis qui modos faciebant. Diuidebantur agendi munera pro captu & viribus. Qui plurima recitabat, πρωταγωνιστὴς: qui proximi laboris munere fungebatur, δευτεραγωνιστὴς. Illi primæ partes attribui dicebantur: hic vocabatur secundarius, sicuti panis secundarius. Similis denominatio, sed alia ratione illa, de qua suprà: Protactica, siue prostatica: cùm quæpiam persona introducitur primo actu, neque amplius vsquam comparet, qualis Sosia in Andria. nam quod aiunt à Terentio sæpe, à Plauto nunquam factum: hoc quidem verum, illa mera calumnia. Alia sunt præterea genera perso-

Protactica personæ.

natum, quasi in ima cera: Puella enim cùm parit, non prodit, sed intus clamat,

Iuno Lucina fer opem, serua me obsecro.

Alia, quæ neque apparet, neque loquitur: qualis Storax seruulus in Adelphis. exiens enim Mitio non exeuntem alloquitur. Sunt & quæ apparent, sed nihil loquuntur: cuiusmodi satellites in Milite, & baiuli in Andria. atque alibi. Lorarij quoque rarò. In Captiuis tamen eis attribuit orationem Plautus. In mutam personam ambiguè lusit Martialis:

καφὸν Paula πρόσωπον amat.

PERSONAE CERTAE.

CAPVT XIIII.

HAE personæ incõmuni appellatione, & earum officia, actiones, ornatus, quemadmodũ ab antiquis obseruatæ sunt. Creuit autem postea licentia. vt acceptas è variorũ libidine Grãmatici pro legibus statuerint: quas recitabimus non tam vt probemus, quàm ne quid omissum esse videtur. neq; enim conueniunt Comœdiç, quà Comœdia est, omnes: sed vt quæque introducendas suadet res. Ac veteris quidẽ Comœdiæ personę tales erãt, quales ij, qui incessebantur: sicuti etiam in Tragœdiis. In noua autem & media, ad hunc pleræque modum. Senum genera multa. primum & secundum dixere *πάππον*. Prior, vt pro auo haberi posset, fingebatur raso capite, leni supercilio, decora barba, maxillis modicis, subtristis, colore candido, facie nitida. Talis fortasse Crito Terentianus. Alter non absimilis, verùm habitudine meliore, obtutu intentiore, tristis, subpallidus, barba composita, rufus, auribus flaccidis. Tertium quare appellarint *γηραιόν*, non declarant: cum putassem adolescentum moderatorem, nisi ridicula facie finxissent, quippe sparsa coma, naso aquilino, dextro elato supercilio, capillo in coronæ modum. Quartò, promissa barba ac densa: quam etiam menti agitatione succutiat. Capillorum habitus idem, supercilia immota, facies vieta. hunc *περεβύτλω* nominarunt. Hermonium quoque cur aliam personam vocent, non scripsere. videtur fuisse Arrilator, quem postea Coctionem appellarunt, Galli *Machinonem*, quasi Machinatorem: eius enim interuentu & tractatu merces

merces distrahuntur. Italia quibusdam locis *Sensalem*. Eius facies ad hunc erat modum: obtusus acer, protensa supercilia, barbatus, recaluaster. Alter eiusdem operæ, diuersa facie, tonsus, cuneata barba, sic enim *σφιγοπώγων*. At Galenus per *σφιγώσιν* vbique significat partium cohæsionem atque infarctionem. In terræ angustiis coactum spiritum Aristoteles secundo Meteororũ designauit hoc verbo *πλησιάσαι*. Plutarchus id declarans, *πλὴ σφιγώσιν* dixit. Nona notio vocis apud Euthydemum Athenienscm, in libro de falsamentis: Mugilum genus, quod esset, *πτερὰ γωνον*, *σφιγία* vocat: quippe qui non esset passus, vt passer, sed coactus in quadratum: cuius latitudo altitudinem æquaret. Quod verò nomen fecere alii personæ, Licomedius, à cura & astu videtur ductum. multa enim attingit, quorum satagit negotia. huic barba crispa, mentum oblongum, alterum supercilium protensum. Haud absimilem fecere huius faciem lenoniam. diduxere tamen buccas, atque etiam distorsere: contraxere præterea supercilia. ademere capillum, ita vt aut caluus, aut recaluaster esset.

Alia ætas Adolescentum: quorum species item multæ, primo loco frugi ponendus est: qualis in Trinummo. sic enim interpretor *σώφρονα*: corpore exercitato. colore viuidiore. quippe non in vmbra, sed in aperto plurimùm agitat: ac rebus agendis præest. Itaque & rugas aliquot fronti addidere, quod indicium Physiognomones, optimi animi statuunt, nam distenta in fronte cutis, remissæ vitæ ac væcordis frequens indicium est. intenta quoque supercilia consideratum hominem designabant: quemadmodum corrugata diiudicantem. huic quoque cæsaries in orbem composita. Erat alter iunior, atque prior, demissis superciliis, corpore nihilominus exercito, & sciens literarum. Tertius crispus, capillorum cirris eleganti dispositione, rubore diluto, elatis superciliis, frontis tractus vnica distinctus ruga. Quarta facies, adolescentis mollioris, omnium natu minimi: coma qualis Frugi. Candor vitam vmbratilem indicabat. quos Galenus vocat *σκιατροφίας*: hoc differunt à Gymnasticis. educationis indulgentiam arguit: cuiusmodi Aeschinum in Adelphis potes intelligere.

Adolescentũ species.

Hæc ab ætatibus, nunc ab officio. Personis agre-

Universidad de Deusto
Biblioteca

stibus. vtpote insolatis, ater color attributus, effecti in his Lacones: rectè sanè at Sami, non rectè. nasutiores enim fere sunt. Attonsa in orbem coma. sic enim interpretor στεφάνῳ ἐοικυῖαν. non pro corona (qualis ridicula est in monachis) sed pro figura capillamenti. Duo præterea militum genera, vtrique cæsaries, quàm in incessu quatiebat, vnde & σείσαιους nominati: sic enim sonat vox Græca potius, quàm si dicas, Effusam ventis comam, vt aliis placuit. Priorum gratior, qui & asperior & gloriosior: alteri fluua, qui lenior. Totidem ad hæc hominum monstra introduxere Græci: alterum κόλακα, adulatorem: alterum Parasitum, qui caret Latina appellatione. nos in Comœdia Ceparum posuimus nomen nouum Cœnaturionis: in qua Centurionem gloriosum & gulosum irrideb mus. Mensarum assectam legimus ad eam significationem in oratione contra Sallustium: quæ an sit Ciceronis, dubitant diu. vtranque tamen personam in vna inuenias: ita vt Parasitus idem sit Colax. Artes sanè, ac pluspuam artes: non enim solùm docent agere, sed etiam Pati. Parasitica sine assentatione profectò nulla. Gnathones quoque dicti à maxillarum officio. Atrum colorem dant, atque in Palæstris exercitant. sanè verò. Adolescentum enim cœnas cùm caperent, eos sectabantur, non senes: quibus omnem operam præstarent in ludo, in palæstra, in balnea, ad venandum. quò non? offa enim, vt ille ait, monet. Itaque discurso opus erat, ad portum, in arcem, ad lenam, ad templa, in theatrum, vnde colorem adipiscerentur: cuiusmodi & Alexis scribit, nitidum tamen illum, tum ob lautitiam ciborum, tum ob exercitationem. Cùm autem aduncum designant nasum: minus bene fiunt. illustris enim nimi est. Ita sentio, si ὄμμυπος id significat: nam alii incuruum malunt. duo tamen genera docet Aristoteles: alterum coruo, alterum aquilæ similem: illum sanè ignobilem qui statim à fronte curuatur. Addunt autem συμπαθεῖς, id est, affectuosos. Aures verò scitissimè pendulas fecêre: non ab ætate, aut inedia, aut morboso corporis habitu eas productas decuit: sed insolentia dominorum, quos etiam suos appellabãt Reges. horũ enim manibus sæpe sunt conuulsi. Supercilia quoque aptissimè intendunt: sunt enim omnium rerũ, omnium orationum, omnium

Parasit⁹.

Gnathones.

omnium momentorum admiratores. Sermo, gestus, vultus, animus in alioru vultu atque animo sita sunt. Horũ genera tria animaduertimus, vnum commune, pro arbitrato Comœdo: didascalorum: alia duo distincta, quorum primum appellarunt εἰκονικὸν, alterum autem Siculum: quem arbitror nũlla re alia à cęteris differre, quàm vestitu. nam εἰκονικὸς quoque erat peregrinus. Is sine barba erat, rasus, amictu nitido. Malis quoque ei pertusas faciebant: fuit autem nomen hoc, vt ait Polybius, apud veteres Gallos in honore. suos enim Poetas sic appellasse scribit, quemadmodum σύσσιτος & συσσίτια voces sunt minimè contumelioſæ. Prisci verò Græci eum ita vocabant, cui sacrarum epularum eligendarum cura publicè mandata erat. Quin ipsum quoque nomen sacrum fuisse ait Polemo Samius, ἀπὸ τοῦ σιτοδοτεῖν simile. Quòd si ita est, esto: quemadmodum apud Romanos collegium Epulonum. Sicut colligi potest ex columna quæ sita erat in Herculis fano, quod fuit in Cynosarge. In ea enim hęc legebãtur, τὰ δὲ ὀπτάνια δυοῖν τοῖν ἱερεῦσι μὴ πλέω παρασίτων. & in Paleni dæ donariis: ἄρχοντες καὶ παράσιτοι ἀνέθεσαν. Locum item in quem sacrarum frugum primitias componendas curabant, Parasition appellatum. Aristoteles in Methonensium repub. Principibus, inquit, bini erãt Parasiti, ductorib. aute singuli. Illud quoque annotatum est: eos exigere solitos tũ certas à quibusdã aliis portiones, tũ à piscatorib. opsonium. Primum ferũt Epicharmũ tam nobile no mẽ ad hoc opprobriũ Comicum transtulisse: quem secutus est Alexis. Homerus autẽ vocat εἰλαπιναστὰς. Parasitorũ genera duo quàm festiuè describat Alexis, ἐν τῷ βιρνίτῃ videre operæprecium arbitror. ludens enim vera dicit.

Parasitiõ.

Δύ' ἐστὶν ἁπλᾶ παρασίτων γένη.
Ἓν μὲν τὸ κοινὸν καὶ κακῶς διωρισμένον,
Οἱ μέλανες ἡμεῖς. θάτερον ζηλῶ γένος,
Κατεσθίοντας, παρασίτους καὶ στρατηγοὺς ὀπτανείους,
Σεμνοπαράσιτον ἐν μέσοις καλέμενον.

Et subdit elegantissimè,

Τούτοις δ' ἑκατέρου πρὸς γένους, ὁ μὲν τύπος
Τῆς ἐργασίας ὡς ἐστι, κολακικὸς ἐγών.

Seruõ.

Seruorum autem personæ septem. vnus per canitiem referebat diuturna seruitute ac frugalitate sese adeptum libertatem. talis Terentianus Sosia. Hunc quoque πάππον

appellabant, sicut alterum item ἡγεμόνα, quemadmodum & senes. eius officium arbitror fuisse, deducendorum ac reducendorum heriliũ liberorum in palæstram, in ludũ, ad sacra: qualis fuit ille in Phormione Geta. Rufos huiusce modi pædagogos fingebant Græci capillis in coronæ modum attonsis. Rufum tamen ibi Poeta Dauum facit, non Getam, qui erat pædagogus. Facetè quoque protensis dabant supercilijs, nihil enim ineptius aut fucatius pædagogo. Huius natura, ingenio senis ducis, de quo suprà dictum est, respondet. Huic similem faciebant eum, quem ὄπισθεν cognominabant, nisi quod huic erat cæsaries iusta & plena. Tertium vocant, κόμπον πρυχίαν, sine κόμην πεπτυχωμένην, quod aut nolo, aut nescio Latinè dicere, rufo capillo, recaluaster, elatis supercilijs. Quartus, capillo, & cute rufus itè, sed crispus, qua caluitiũ non occupat, & strabo. Addunt vnum, quem μέσον vocabant, caluum item ac rufum. Acceperunt etiam ex alicuius Poetæ fabula, quem τέττιγα nominarunt, id est, cicadam, nigrũ, peruersis oculis: eiúsque in caluitio duo trèsve capillorum tractus diduxere. Ad mentum barbæ ratio par. Puerum fortasse in Comœdijs fecere Græci aduersitorem, quemadmodum verò eum appellarint, non prodidere.

Fœminarum personæ.

Fœminarum personæ ad x I I I I. explẽt ordines. Duo matronarum genera. Primam dictã aiunt λεπτὴν, ab eloquentia, opinor, ne dicam ab ipsa loquacitate, nequaquã enim tales sunt fœminæ. Coma ei circũfusa, nõ discriminata, leniter applanata ac pexa: recta supercilia, color cãdidus. Cui fecere alterã simile, præterquã capillo, qui esset crispus. Totidẽ puellarũ species, discriminata coma, recta supercilia, nigra, cãdor subpallidus. Eã quæ nõ esset virgo, sed pro virgine sese gereret, ψευδοκόρην appellarunt. hæc summo in vertice nectebat comam: qualẽ modũ, nodúmque, in Leda marmorea, Atauorũ nostrorum domi meminimus pueri. Facié mulieris semel nuptę affingũt. Altera similis, sine nodo comata atq; discriminata. Duo genera meretricũ, ab ætate, ab ornatu. ab ætate duę: Anus & iuuenculæ. Anus duę inter se similes: altera natu grandior, & ad quæstũ iam inepta declarabatur ex capillo canitie aspersa: vnde & σπαρτοπόλιος nominata: cui etiã eloquendi rationẽ attribuebant. alterã vocabant παιλακίδα, plenióre coma circũfusa. Iuniorũ quæ maior erat, πίλεαν

Meretrices.

iccirco

iccirco ὑπαγκὰν dicta: rubicundior fuit quàm altera quã ψευδοκόρην appellabant, à cuius auribus pendebant cincinni. Scortillum verò iuuenculum minus comptum est. tæniola tantùm astringit caput, hæ ab ætate. Ab ornatu autem tres. Prima διάχρυσος, quæ multo luceret auro. Secũda διάμιτρος quoniã varia mitella redimeret caput. Tertia καμπάδιον, à plexis crinib. in metæ aut faculæ modũ. Tria lenarum genera, Aniculæ omnes. vnam Lycænion à Lupa vocant. proceriuscula, rugæ tenues, frequentes, candida, subpallida, straba. Altera pinguis, crassis rugis, vitta crines cohibens. Tertia domestica, exuctis malis, vtrinque. binos dentes aperit, Ancillularum personæ duæ. maturior ætate πειρίκουρος dicta, tunicula cãdida succincta. Qui hũc locũ sunt interpretati, αὔραν, Aurã Latinè fecerunt, at Græcis famulã significat. Itẽ πειρίκουρον virginẽ: quasi περὶ τὴν κούρην agentẽ. non reprehendo. Cæterùm ἀξεικηρικὴν emptitiam dixere. Hoc autẽ idẽ est quòd attõsam: vt etiã ἀξεικούρους nomẽ inde fortasse. Alteri ancillulæ discrimina ta coma: nasus simulus, tunicula coccina succincta, vt prę stò esse queat meretriculis. παρὰ ψῆφος à calculis, quasi παρὰ ψῆφιν tranitulere. magis placet mẽsa. ψῆφος enim abacũ significat. sic ad abacũ & ad cyathum stare pueros dicimus. Obstetricem verò nutricémve nullam finxerũt isti spicileguli Græculi. Illã esse decet amictũ vulgari, anum, vegetam, rubicũdam, bibulam, tecto capite linteolo, suffarcinatam, maniculis ad cubitum reductis, aut sine manicis. Nutricem pinguem, rubicundam, hilarem, loquacem, iurgiosam, ætate integra. Matronarũ nutrices iam emeritas, anus esse oportet: loquacissimas, quæque vel herarum interpellent orationes: exploratricem, suspiciosam, capite & pectore, & brachiis tectis.

Lenæ.

Ancillæ.

MIMICAE PERSONAE.

CAPVT XV.

MImicę personę è foro, & tabernis & angiportis, facies atq; habitus afferunt, Cauponis, Coqui, Productoris, Sycophãtæ, Militis, Meretriculę, Cõciliatricis, Cursoris, Ebrij, Stolidi, Insani, Pictoris, Pædagogi, Surdi, Cæci, Fartoris, Circulatoris, Impostoris, Arrilatoris & eiusmodi. Nunc Galli monachos adulteros, aut clatrorum desertores tanta venere ostentant, vt meritò existimẽt omnes eis cedere nationes. In libro De inuentione,

materias aliquot posuimus, vt ex earum filo aliæ quoque texit possint.

TRAGICAE PERSONAE.
CAPVT XVI.

TRagicas autem regum, Ducum, Miliũt, Nunciorum haud alia forma esse par est, quàm à veris sustinẽtur. Ponunt tamen aliquas Græci adeò longè à tragica grauitate, vt ridiculæ videãtur. verùm ne quid desideretur, nẽ has quidem omittẽdas duxi. Communis omnibus grauitas & proceritas. Priuatim autem ab ætate, sexes. Primus rasi barba: iccirco ξυρίας. Omnium natu maximus, canicie candida, capillos adiacẽtes habet summo frontis tumori, quem Græci ὄγκον vocant. figura trianguli sine basi, longis maxillis. Alter candidus canicie vniuersali. cincinni circum caput: Barba impexa, atque iccirco compacta: propendulo supercilio, albido colore, breui frõtis tumore. Tertius σαρκοπώλης, vt suprà dictum est, pallore fusco. Quartus, ater color, crispa barba & coma, aspectu aspero, frontis prominẽtia magna. Quintus, coma flaua cincinnata, minore frontis tumore, colore nitido. Sextus, flauior priore, sed pallore ęgrotos repræsentante.

Sexus.

Adolescẽtes.

Adolescentium personæ octo. Frugi primus natu maximus, imberbis, nitido colore, subfuscus, denso capillo & nigro. Secundus flauus, fastuosus, capilli summum ad frontem astricti. Supercilia passa, facies torua. Subcrispus huic similis, sed natu minor. Quartus mollis, flauis cincinnis, candida cute, hilaris: cuiusmodi facies deceat alicuius dei personam. Cui similis alter iunior, sed macilentior. Deinde recensent duos: vnum pallidum, alterum subpallidum. Prioris formam attribuebant spectro in scenam introducto: aut ei qui è vulnere laboraret. cutis iccirco arida, color ægroti, coma subflaua. Subpallidus autem eadem, qua Frugi, forma: sed ad effingendum amantem, aut ægrotum.

Serui.

Seruorum personæ tres. διφθερίας primus quare dictus sit, non ponunt. pellibus accinctos in scenis egisse certum est. vnde & hoc nomen. Huius frons plana, sine tumore, vitia aut mitella pexos crines candidos arcet. Facies pallorem albo dilutum ostendit. Nasus animi præ se fert asperitatem

asperitatem. subelatis superciliis oculorum tetricus obtutus. barba ætatem grandiorem ostendit. Duo præterea, quibus Nuncios exprimebant. vnus dictus, vt in Comicis, *Nuncij.* φρυαγώγων. vegeta ætate, frontis summitate lata & tumida, ambitu depresso, flauus, asper, ruber. Alter resimus, fronte tumido, flauus. è medio vertice passi crines, imberbis, subruber.

Mulierum personæ vndecim. Prima, in qua maxima dignitas & ætas grandissima. cana coma, frontis tumor modicus, subpallida. itaque παράχρωμος dicebatur. Secundum hanc, anicula libera, qua clamitosam exprimebant. cutis subrufa, sufflaua canicies, frons modicè extans, crines passi ad clauiculas vsque pectoris. Post hanc, famula anicula, quo loco cæteræ frontis tumorem expressum habent, ex agninis pellibus vittam gerit. cutis rugosa fuit. Altera famula μισόκουρος, quia in medio rasa erat. Frontis summitas tumore castigato, candor subpallidus, mediocris canicies. Hac iunior est ea, quam διφθερίτιν vocant. frons tumore vacua. Duæ præterea, capillorum forma diuersa. Comatam κατάκομον nominant, coma nigra, pallidam, mœsto vultu. Altera, quæ non esset coma pleniore, sed μισόκουρος. Similis tonsura ei quam dicunt φρίσφατον: quidam recens violatam, alij recens tonsam malunt. nonnulli iuuenculam admodum intelligunt: sicuti mox νεαρὸν πρόσωπον. ab hoc significatu esset nitida, succi plena. νεαρὸν autem πρόσωπον est in primo flore: qualis Danaæ fuit repræsentata. Duæ adhuc: quarũ vtraque κούρειμος virgo dicitur, caret ea frontis exporrectione quam tot es in aliis expressimus. Sed eius loco capillum applanatum, bipartitum, modicè circum attonsum, & cincinnatum, vnde & nomen quidam attributum arbitrantur. námque alij κούρειμον potius iuuenculam interpretantur. color subpallidus. Altera eodem nomine & facie. Cæterùm in capillo neque discriminatio, neque cincinnus.

Mulieres.

Hæ personæ communes. seorsum autem pro statu cuique ac fortuna. Reges Latini cum trabea & lituo, Roma ni Imperatores paludati, cum purpura, & laurea, & stipatoribus, & igni, qui præferebatur. Reginæ cum palla & croceo velo. Pallæ facies tractitia: vnde & Syrmata, & συρτὸς à Græcis, & πίτυλα & πώγωνες. omnes demissæ. cuiusmodi Iberas vti solitas scribunt. nunc tota Asia & Eu-

Reges Latini. Imperatores Romani. Reginæ.

ropa vniuersa.purpureus his fuit color: albo ad cubitum distinctus lętis:infelicibus atra palla.Tametsi exules quoque aliquādo prodibant albati: quibus tamen certa Poetarum lege fuscæ vestes, & atræ, & subuirides,& cæruleæ erant attributæ. Præter velum etiam Palliolum gerebāt: quale etiam nunc Romanis*cæ*, *Sberniam* nonnulli vocāt. Breuissimum est, cum fenestella,per quam brachium exerunt. Gallicis matronis manicatum, atque ad talos vsque demissum.Græci ὁπλίδιον dicunt.Multa verò nomina ὁπλιδίων ξυσὶς,βατραχὶς,χλανὶς,χλαμὺς,διάχυσις,χειρὸπυγος,φοινικὶς. Fuit & κάλπωμα laxior amictus sinuatus, quo Reges vtebantur.Hoc quoq; pictū erat, sicut & alia pleraque.Militare autem indumentum puniceū aut purpureum:quod ad manum aduoluebant tum bellatores,tū venatores: ἐφαπτὶς dicebatur. Capitis ornamenta regia Diadema, & Tiara, & Galericuli. Diadema erat fascia: qualis & nunc AEgyptiis & Mauris,nō quod vulgus somniat,vmbraculum. Muliebria,κεκρύπτραι,κεκρύφαλον. concisum vocabulum & transposita elementa: fuit enim κρηπτοκέφαλον.Faciem autem quo tegerent,παρεγκαλύπτρα.Penelopes velum ad eum vsum, κρύδεμνον vocat Homerus. Gerebāt etiam mitellas,cum redimiculis:Haud multùm absimilis ornatus nunc fœminis Vasatensibus. Priuatus amictus ἀγρῶνον.Reticulū erat implexum è lana, quo totum corpus suum obtegebat Tiresia. Monachorum cohors quædam tale quid superinduit.Philoctetes & Telephus pennosi.Primus AEschylus,non (vt putant) Euripides in scenam tragicam ebriorum intulit spectaculū. in Cabiris enim introducit Iasonis comites ebrios:ipse fortasse haud multò minùs cùm illa scriberet. Liber pater cum thyrso & veste crocotula: ita Plautus κρωκωτόν. & cum μασχαλιστῆρι picto. Erat hoc, quod Latini Capitium in virginibus,quia pectus caperet: non capitis tegimē, vt scribunt recētiores.Eo verbo Philippides comicus in fabula ἀδωνιαζούσαις vsus est. Eodem nomine μασχαλιστὴρ, equi ornamentum aut munimentum,quod ab armis penderet.veteres ornatus traiici,pelles hinnulorum,leonum, caprarum,pantherarū.Gladij,lanceæ,arcus, coryti, pharetræ,sceptra,currus,clauæ,caducei,armaturæ.

Capitium.

Hæ personæ certæ,pro libidine Poetarū, quæ vt nouā quippiam afferat,semper mutat,vertit,inuertit.Attributæ sunt

sunt personæ etiam mutis rebus. Sic in Phaethōte loquitur Terra & Eridanus. in Argonautis, Nauis, in Prometheo,Vultur & Mons.& Mare in Ariadna.Et nos in Græca nostra, quam Delum inscripseramus, insulam ipsam cum Latona colloquentem. Mors olim in Chirone & Hercule. in OEdip.Erynnyes.in Hecuba, Rabies. in Athamante,Insania.in Oreste, Pauor.in Io, Oestrus. Præterea Bellona, Contumelia, Obtrectatio, Eloquentia, Tempus,Occasio,Fraus, Fides,Ignauia, Liuor, Fas, Nefas,Pax,Iustitia. Quorum alia propria huius generis fabularum; alia cuiuis communia. Galli in Mimis vtuntur non rarò:& appellant *Moralia*.

SATYRICAE PERSONAE.

CAPVT XVII.

IN Satyra Græca veteri Satyricæ personæ, Satyrus cānus,Satyrus barbatus,Satyriscus imberbis, Silenus, Papus. & ex vtroque compositus, tanquam mulus,Pappositenus ferò aspectu,ac terribili.Eorū nomina, Autolycus, Burris,actus obscœni, facies ridicula. Satyricus ornatus, Hinnulli pellis,quam iccirco ἰζαίαν nominabāt: quia sine rugis tota assidebat corpori, atq; adhærescebat.Pellis itē capræ,quam propterea αἰγίδα & προβατίδα appellabant. Comptiores pantheram induebant. Apud Verrium Flaccum scriptum fuit,veteres πίσινα pelles appellasse. Lucilii versum in libris Originum recitauimus, in quo Pescia significat tergus pecuinū, quo pro amiculo vsi essent.Eā vocē posuimus in Satyris nostris. idē enim est quod αἰγή.pecus enim nostrum inde, & pasco, vnde & Græcis πῖκος, lana. Quin aliquib.Italiæ locis,*pecam*,vocāt lanæ certum pondus.Satyri,quia putabātur cum contis & thyrsis in Liberi patris exercitu prælia iniisse, eius generis venabula gerebant.Iccirco θυρσὰα διονυσιακὰ dicta sunt à Græcis. Eos quidam eadem de causa militari sago tectos introduxere. alii tunicula punicea.Sileno crassa tunica fœno cōtexta.& ἀμφίμασχαλα χιτῶνες vtrinque villosæ.

Satyrus.

SALTATIO.

CAPVT XVIII.

CVm choro erant in Orchestra & Thimelici, i. cantores:quíq; modos faciebāt,& saltationes.Inter quæ *Orchestræ*

Modos facientes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Saltatio primũ historiæ locũ debuit obtinere. Est enim vetust or sermone motus. Præterea ab his tãtu Orchestra nomen inuenit. otiosi, cantus, mollis, inertis. Saltatio, vegeti, acris, exercitati. maximo quoq; in honore fuit, propterea quòd etiam ad militarem exercitationem plurimum facere videretur. Quapropter, quemádmodum supra diximus, Phrynicu, quòd in fabula Pyrrhicam aptè saltasset, Imperatorem sibi delegêre Athenienses, ὄρχησιν Græci dixere Saltationem παρὰ τὴν ὀρμὴν, ἢ τὸ ἔχειν, detracta aspiratione, aut ἀπὸ τῆς ὀρχύσεως. est autem motus compositus, numerosus, cu gestu efiingens rem, ut personam vel quam canit, vel quam tacet. Ita habes definitionem cum diuisione & vocalis, & tacitæ saltationis. Latini nó habuere propriam vocem, sed communẽ huius legibus astrinxere. Nam salire est moueri in sublime, vel tanquã medium, vel tanquam meta. eius frequentatiuum salitare. vnde concisum saltare. Græca origo verbi ἅλλεσθαι. Eum motum rudem inter pastores primum fuisse credere par est. quem cum certis legibus & variassent & composuissent, ὄρχησιν prius nomine vocuere. Latini rudẽ illum veterem, Saltum: hunc, Saltationem cùm appellassent: non habuere verbum separatum, sicut Græci, ὀρχεῖσθαι, ab eo quod fuerat ἅλλεσθαι. Quare apud Sallustium audiens, Psallere & saltare quàm necesse est probæ mulieri: nequeas tam distinctè intelligere, atque si Græcè dicas ὀρχεῖσθαι. Saltationis meminere Plato, Homerus, Xenophon, Strabo, Herodotus, Plutarchus, Galenus, alii innumeri. Quidam verò etiam eius genera descripsere: Lucianus, Pylades, Pollux, Athenæus.

Ὄρχησις.

Salire.

Prima atque antiquissima videtur in pedibus fuisse. Námque agrestes prisci multùm erant in venationibus. Itaque amabant pedum exercitia. Et sanè ingressus, communior motus quàm manuum est. Quippe manus vni homini data est à natura, pedes etiam aliis. quanquam manuum vsus nobis quàm pedũ prior: quia facilior. Neque enim pedes ad motum tantùm, sed etiam ad onus: manus autem non ita: & gestantur à pedibus: ipsæ nihil gestant corporis. Proxima fuit manuum motio, quam χειρονομίαν appellabant. Habes hanc vocem etiam apud Iuuenalem. Postea pro vitæ genere ac modo, accessiones factæ multæ, Calathi, Abaci, Rotæ, Gladii, Hastæ. Thyrsi, Pilæ,

Pilæ, atque eiusmodi. Nam & apud Homerum duo genera sunt obseruata, vnum ἁπλοῦν κυβιστητῆρα, quod erat simplex: alterum διὰ σφαίρας, quod erat cum pila. Cuius inuentum Nausicaæ Alcinoi filiæ attribuit Agallis Corcyrensis fœmina, quæ etiam Grammaticam olim docuit: hoc suæ genti gratificata. At Dicæarchus Sicyoniis. Hippasus Lacedæmonios primos authores fuisse autumat. Ac de simplici quidem primùm ita, vt motus describamus communes prius: posterius, certa in genera partiamur. Motum in animali Aristoteles confieri ἐξ ὥσεως, & ἕλξεως, diuinitus, vt omnia, docuit nos. neque enim ieiuna nobis, Grammaticorum more, historia texenda est: sed doctis apponenda quædam, quasi ἐμβάμματα. Impulsu igitur, & tractu mouemur. Hæ sunt summæ differentiæ. minores autem, flexus, procursus, saltus, conquinisscentia, diuaricatio, claudicatio, ingenicvlatio, manuum connixio, consertio, compectinatio, agitatio, commutatio, complosio, elatio, iactatio: pedum permutatio, alternatio, supplosio, atque alia talia, quorum non pauca nomine carere arbitror. quis enim dicat, compernatio? atqui decuit, sicuti diuaricatio. Aliquot meminit Galenus in secundo de conseruanda sanitate, ὀρχησῶν αἱ σώτονοι κινήσεις, ἐν αἷς ἄλλοντα μέγεθος, ἢ σφενδονιῶνται γρηφόκωμοι τάχιστα, ἢ ὀκλάσαντες ἐξανίστανται ἢ πορσύνουσιν, ἢ διαῤῥῆσσιν ὅπλεῖζον τὰ σκέλη. appellabant hosce modos corporis, σχηματισμούς: in quibus non soli motus, sed & quietes numerabantur, stantis, dormientis, cogitantis, sedentis, festi, ignaui, metuentis, admirãtis. etiam à partibus quibusdam corporis. Nutus, nictus, oscitatio, risus, fletus, digitorum concrepatio. quæ omnia apud Græcos & Mauros etiam nunc vidimus: itemque eorum soboles Hispanos. Vascones crurum tantùm iactationem retinuerunt, cum tintinabulis & crepitu digitorum. Itali saltum, procursum, recursum, & versationem. Primùm aiunt ab Aeschylo σχηματισμούς: in choros Tragicos translatos: veteribúsque modis nouos additos à Thelestę illius saltatore, Chamæleo author est. Alios ab aliis: nominâque indita è re ipsa. ξιφισμὸς cum ense. καλαθισμὸς cum canistro. Quæ figura fuerit, quam καλαβίδες vocant, non posuere. ita sunt puri ac miseri recitatores nudique: quorum princeps Pol-

καλαβίδες

Universidad de Deusto
Biblioteca

lux. Neque sanè multũ laboro: haud enim magni refert, σκώψ fuit facies speculatoris in digitos erecti summâ manum ad vmbellæ vsum supercilijs admouentis. eius meminit Aeschylus in Theoris. Fuit & θερμαυγρὶς: quasi vellet vociferari ore aperto, elatis supercilijs, ceruicibus inflatis. Et θαυμασὶς, admirantis, contracto ore, & ceruice inflexa, passis manibus. Et μηδοπεδισμὸς pedũ motus Medorũ instituto. Et χειρ καταφρωνὶς χειρὶ, cùm manui substernebãtur manus. Et ξύλου παρέλκυσις, cùm tollere quippiã volebãt. Et στρόβιλος cùm in modũ turbinis versarẽtur: quod etiã nunc faciunt. Et ἐπαγκωνισμὸς, quasi dicas, incubitatio: cogitabũdi fuit. Et ἐγγύνασις ingeniculatio. Firmicus Ingeniculum ἐγγύνασιν signum vocauit. Sic in historiis mostri, nõ Imperatoris, quẽ nolo nominare honoris causa. Et τραχηλισμὸς, Ceruicatio, Ceruicis iactatio. Ita &
Assa vox. simplex, & compositæ, aliquot dictæ sunt.

Genera verò sic vestiganda. Assam vocẽ veteres dixisse cantũ sine tibia, aut cithara, aut lyra, Varro author est. Ita saltatio quædã sine cãtu fuit, eaque vetustissima. Deinde cantus additus, quẽ postea χρείαν appellarunt: τὸν μετ' ὠδῆς ὄρχησιν. Ita Chorus apud Aristophanẽ agebat cùm canebat, ἢ ὅλομαι γερεῦσαι: saltabat enim tũc, τὸν κύκλωπα μιμούμενος. Postremo adiuncta instrumenta. Saltationis autem differentiæ summæ duæ, stataria & motoria, pro argumentis Fabularum. non quòd nõ vtraque moueatur, sed quòd hæc magis. A quibus species illæ deductæ: Contentæ, remissæ, seriæ, molles, ridiculæ. Alia verò nomina vel ab regionibus, ἰωνικὸν: vel ab inuẽtoribus, πυῤῥιχὴ: vel ab argumẽto subiecto, Achilles: vel à corporis partibus, τραχηλισμὸς: vel à modo motionis, μηδοπεδισμός: vel ab imitatione, γέρανος: vel ab instrumentis, πυκνίδες: ab habitu, ἐνόπλιον: γυμνικὴ, cum Thyrso, calatho, Hasta, Aratro, Abaco, olla. Suma autẽ genera ab vsu & loco, duo. vulgaris, quæ cõiugijs ac sacrificijs adhibebatur: & Theatralis. Huius species tres pro modo, numero, genere Fabularum. Vna in Tragœdia, quã vocarunt ἐμμέλειαν: grauis ea & composita: quemadmodum vox ipsa quoque declarat. Altera in Comœdia, solutiore licẽtia, κόρδαξ dicta. Tertia lasciua, incõstans. in Satyris appellata σκινὶς, cuius etiam meminit Euripides. Emmelia igitur grauis, & modulata, oratorum gestu propior. Vnde Agamemnonem agẽs
Hylas,

Hylas, cùm sese fecisset grandiorem: correptus est à Pylade præceptore: ἀλλὰ σὺ μέν, inquit, μακρὸν, οὐ μέγαν ποιεῖς. Tum ipse expressit meditantem. Huius simile quod de Caphena tibicine memoriæ proditum est. Is enim discipulum cecidit, qui contentius inflasset tibias: addiditque elogium sanè diminum, ὅτι οὐ τῷ μεγάλῳ εὖ, ἀλλ' οὐ τῷ εὖ τὸ μέγα. Tragicę autẽ saltationis figuras nominibus ferè vetere prodidere. Quarũ multas præter nomẽ eos eqidem suspicor ignorasse. Ea verò sunt, σίμη, χθερκαλαθισκος, χείρ καταφρωνὶς, tametsi suprà scriptũ erat, χείρ χερὶ καταφρωνὶς, ξύλου παράλκυσις, διπλῆ, θερμαυγρὶς, καθύστησις, παραβλῶσα τὸ πάρεξ, ἐκπερίδες. E quibus hanc, & θερμαυγρὶν magnum ac laboriosum motum in manibus præ se tulisse scribunt. Quippe θερμαυγρὶς alia ab superiore, inter furiosas recẽsebatur: sin ui cum duabus aliis Cernophoro, & Mõgi: in illa τὰ κέρνα ferebãt, quę interpretantur ἐκπερίδας, hoc foculos. quia κέρνος erat poculi quoque genus. Cordax Comica, sicuti dicebamus lasciua: vnde κορδακίζειν de licentiosa saltatione. Species eius: ἡδύκωμος & ἡδίων, iucundæ ambæ, vnde & nomina. ὑπορχηματικὴ, quæ erat Cretensium propria, plena lusus. Ex Cordace Bathyllus Alexandræus confecit saltationem, quã Italicam nominauit. non enim frustrà Iuuenalis posuit nomen hoc illo versu, *Chironomon Ledam molli saltante Bathyllo.*

Quidam etiam Emmeliam huius inuentum arbitrantur. Sicinnis autem dicta, vt aliqui voluẽre, à Sicinnio, quodã Barbaro: alij Cretẽsem nõ barbarum prodidẽre. ea erat maximè motoria, gesticulatione creberrima & celerrima, potissimùm Satyrorum. quare Scamon dictam putabat παρὰ τὸ σείεσθαι. adde tu ἢ κινεῖσθαι. Iccirco Satyros saltantes dixit diuinus poeta. *Saltantes Satyros imitabitur Alpheſibœus.* Apud Gellium in Latinis monumentis, Sicinnistrarum nomen legis eorum, qui ad tumulos modos facerent. Galenus τυμβαύλους vocat.

Theatrales hæ, extra Theatrum haud absimiles multæ. Belli simulacra. Pax. Luctus. Nuptiæ. Vindemiæ. Messes. Acres & fortes, atque contentæ multæ: aliæ molles, vti dicebamus. Armatas ἐνοπλίους dicebant. Variatus habitus pro more nationum. Pilum, Phalanx, Gesa, Sarissa, Acinaces, Pelta, Parma, Scutũ, &c. Armata fuit illa, quam vocabant Pyrrhicam: Non à Pyrrho Achillis
Pyrrhica.

filio: tametsi ab eo saltatam aiunt victo Eurypylo filio Telephi. quippe eius pater Achilles ante ipsum dicitur ab Aristotele ad Patrocli rogum eam saltasse. Itaque πυρικὴν παρὰ τὴν πυράν: à Cypriis autem φρύλιν. Alii faciunt eius authores Castorem & Pollucem: quibus saltantibus Pallada fecisse modos scripsit Epicharmus. Atque inde à Lacedæmoniis ad bellum cum tibia exire cœptum. Nonnulli originem quidem agnoscunt in eodem loco, sed inuentum aiunt Pyrrhichi Spartani fuisse: cuius sententiæ dicunt Aristoxenum extitisse. eáque saltationem apud cæteras olim nationes vnà cum reliquis belli artibus desitam, solis Lacedæmoniis perpetuam fuisse. Adeò nanque laboriosa erat, vt spem gloriæ labor extingueret. Iccirco posteri aliis rationibus mitiorem fecere. quippe, pro lanceis Thyrsos, pro iaculis ferulas, atque etiam lampadas gerebant. quamobrem Dionysiacam quoque appellarunt. In qua Liberi patris apud Indos gesta saltabant. Accinebant simul & pulcherrima carmina: necnon ex tibiis ὄρθιον νόμον. In prisca illa seuera atque aspera, etiam pueli Lacones sese exercebant, tecti perfecta, integráque armatura, quam propterea παυοπλίαν alij, ipsi παντυχίαν nominabãt. Hanc nos & sæpe & diu corã Diuo Maximiliano iussu Bonifacij patrui, non sine stupore totius Germaniæ repræsentauimus. Quo tempore aliquando vox illa Imperatoris, Hic puer aut Thoracem pro pelle, aut pro cunis habuit. Huius similem aliam ab inuentore Thelesiadem dictã, memoriæ prodidere. Κῶμος verò vt in Comœdiis iocosa, atque hilaris: ita extra Theatrum cum pugna & ictibus. ξιφισμὸς, cum gladio. Talis est nostra Sciamachia. Et πόδισμὸς, à pedum motu. πυρράκωμος militaris, Herculi sacra. Sicuti Phallica Baccho: atque Ithymbi. Sic & Barillica ab inuentore in Apollinis honorem ac Dianæ. à viris saltabatur & mulieribus simul mistis. Καλλίνικος quoque Herculi sacra fuit. hoc enim Herculis cognomen ex Pindaro & Euripide. Tetracomon autem Athenienſibus peculiarem putant, ab eorum vicis, qui per initia quatuór numero iuncti sunt. Eorum nomina, Pyreẽses, Phalerenses, Oxypeteones, Thymætadæ. Thraces quoque & Cares armati saltabant: eúmque modum κρουσιασμὸν nominabant. Apud Lacones verò etiã ἐμβατήρια

τέκτα μέλη erant ἐνόπλια: quemadmodũ prisci Lacedæmonij Tyrtei carmina cõcinuerant. Primos Curetas ἐνόπλιον saltasse autumant: vt eo strepitu Iouis obtegerent vagitũ: Curetes autem iidem, qui & Corybantes. Eos Hesiodus non Cretenses, sed Phrygas agnoscit, neque abest ab ea sententi a Callimachus. Alij Bactrianos affirmant, atque in Idam Phrygiæ eius officij ergò accitos. Nonnulli è Colcho euocatos. Armatæ similis ὅπλασμα Persarum propria cum magna contentione. Iccirco à motionis crebritate & flexu corporis ὑπὰν vocabant. Talis etiam μάσων: admodum laboriosa & nautica. Eiusdem modi Laconicæ pleræq; acres, aut terribiles. Interquas, quæ dicebatur Leo, aspectu & impetu fero. Erat & διπόδια, in qua iunctis pedibus labore plurimo & conatu Picas imitabantur. Præter cæteras immanis erat illa, quam κόσμου ἐμπύρωσιν appellabant. Nero potuit ἰώμης ἐμπύρωσιν saltare: dignus cuius ἐμπύρωσιν saltaret mundus. Huius item generis & illa, quam Theseum instituisse aiunt deuicto Minotauro, ad Labyrinthi imitationem. Ac de Labyrintho quidem nulla fabula. extat enim etiam nunc in Creta, & visitur. Eam Saltationem Theseus cum sociis redux in patria lusit circum aram Deliam. Plures erant simul, verùm certis ordinibus: vtrinque à capitibus lecti duces versus certos inter se subeuntes implicabant. Qualem ludum Troiam diuinus describit Poeta: non sine summa eruditione appositа Labyrinthi comparatione. Allusit enim ad hanc Thesei saltationem, fatali illo pudore, sine fuco atque ostentatione. Pueri olim vidimus hanc saltari cum Thyrsis fornicatis, non sine arte atque venustate. Eam Theseus γέρανον appellauit, tum ob aciem, tum propter commutationem certis legibus seruatam. Neque enim satis sapiunt, qui stoliditatem Gruibus attribuunt prouerbio communi. Est sanè animal hilaritate ciuili, prudentia atque animo militari. Nam & seruat castra, & cauet pericula, & disponit aciem, & pugnat. Sine armis verò etiam aliquot è grauibus. Quin ipsam quoque ἐμμέλειαν exarmarunt, retinebat tamen prælij simulacrum. Nam tametsi nudi puelli, vnde γυμνοπαιδικὴ dicta fuit, sese numerosis motibus inferebant: tamen corporis flexionibus, brachiorúmque iactationibus Palæstræ facies erat

Eiusdem rationis duę quoque in Liberi patris honorem, ἐχροεμπὰς, & Cακχικὸς. Emmelia igitur caput quasi quoddam ac matrix. Proxima ei γυμνοπαιδικὴ : per quam ait Aristoxenus, contrà quàm suprà scriptum est, veteres sibi gradum ad Pyrricham fecisse. vtriusque autem comes ἀνοπάλη. Emmeliæ similis, quam Arcades Cidarin nominabant. similis & apud Sicyonios ἀλητὴρ. Quo nomine vnam exercebant Ithacenses : quam non sine Vlyssis fortuna, atque ærumnis constituisse arbitror, ἀλητὴρ enim mendicum significat, & erronem ex Homeri versibus Hippocratis vsu, atq; Galeni interpretatione.

Diuersa hisce genera leuium, & mollium, & muliebrium, & fractarum, & ridicularum, & fœdarum. Muliebris erat ἐμελάκτισμα. In ea oportebat calce humerum superare : vnde & nomen. Ego ὑπερλάκτισμα dixissem. Huic similis apud Laconas ϲίβασις : in qua cùm pueris, tū virginibus præmia proponebātur. Saltu opus erat, sed eo vt attingerent calce nates, saltuum numerus recensebatur. Quare inscriptum aiunt in quadam saltatione: χέλια πόκα ϲιβᾶντες, Mollium vna βαυκισμὸς, ab authore: mollis valde, & corporis inclinationibus multis varia. Hanc quoque κῶμον nominarunt. Non fuisse has fœdas argumento est, quod τὸ ἰωνικὸν Dianæ virgini saltabant Siculi. Et Syracusani priuatim Dianæ χιτωνίῳ propriam ad tibiam. Item κερυάπιδες, de quibus suprà in Bucolicis. Anthema quoque molliuscula, à floribus dicta, quos hisce numeris accinebant. ποῦ μοι τὰ ῥόδα, μοι τὰ ἴα, ποῦ μοι τὰ κηλὰ σέλινα. Ridiculæ autem Mimis, & Satyris peculiares. quarum nomina Igdis, Mactrismus. In hac cum alueolo prodibant, & libis, ac polentis. interdum etiam farinam effundebant, & dicebatur ἀλφίτων ἔκχυσις, Sic in alia cum Abaco, in quo carnes concidebant, κρεῶν ϰοπικοπή. Mactrismi autē duæ habebantur, noua, & vetus. veterem ϰόπικον vocabāt. eius meminerat Cratinus. Hanc multas fœminas exercuisse, quas Martypias cognominarunt. Erat etiam Sobas ab impetu dicta. hoc enim σοβεῖν. Item μορφασμὸς cum plurimis subinde figuris Protei mutationes referebat. Sic alia omnium literarum facies repræsentabat : quamobrem στοιχεῖα vocarunt. tanta sanè solertia, vt etiam cōponerent dictiones. Morphasmi species fuit, σκαὶψ : alia ab ea quā suprà describebamus : quæ etiam

etiam σκιπία dicta est. At hic auis est σκαὶψ, quē Asionem Latini: ridicula & mirabunda circumactu capitis, & colli flexu. Imitabantur autem in hac etiam ætates. itaque senes exprimebant cū scipionibus, ii tū saltatores ϰατακύπτοντες nominabantur. Siquidē γύπωνες significarunt ligna terretra. quo nomine dicebantur ii, qui in grallatoriis phallis saltabant amicti pellucida Tarētina veste. Similis σκαντὶ est γλαυξ, quēadmodum asioni noctua. Leonem quoque inter has connumerant. Cæterùm aliā esse oportet hanc ab ea quas inter graues recensebant. sicut & Pyrrhichicam inter ridiculas imprudēter nimis transtulerūt.

Ex fœdis erat ῥίκημα. nam ῥικνὸν est lumbis & femoribus fluctuare. Crissare Latini dicunt. Apud Hispanos adhuc exercetur abominando spectaculo. Eiusdē modi Bactriasmus à regione. & ϰόπικος à motu : quod nomen, vt dicebamus, erat etiam veteris Mactrismi. ϰόπωσις à quassatione ac vibratione. στρόβιλος à versatione. Nihilo pudicius κισμός. par aut maior impudicitia in ea quam λαμπρότιδα vocabāt. nudi enim cum fœdo ac spurco cantu prodibant. Talia Fescenina tripudia apud Romanos : & Lupercalia proxima fœditate.

Locorum autē vel temporum ratione aliæ atque aliæ extitere. Loca appello, vt ad nuptias in Hymenæis. Ad Cyathum in Triclinijs: quæ erat species Ionicarum, & παροίνιον dicebatur: cuius modus quidā fuit illa quam nominabant Angelicam. Erat ea extra triclinia, qua nuncium agebant, prospectātes primū, tum autem suspenso gradu circūspectantes. In funeribus autem Gingra, quam edebant ad cognominem tibiam, de qua suo loco. Ad tibias namque saltasse suprà diximus aliquot: Sicut & πτακίδας, & aliam nomine κελευστὸν, & τυρβασίαν, quæ componebatur numeris dithyrambicis. Tempora verò alias alia exigebant: in messe, peracta messe, vindemiis, ad focos noctes hybernas cùm excubarent. item festis diebus, vt nō vnam cantionem, ita diuersas agitabant saltationes, quas arbitratu suo nominabant.

A regionibus non paucæ. Italicam suprà memorauimus, & Tetracomon Athenienſium, & Embateriam Laconum. Legimus præterea Persicas, Lydias, Ponticas, Thracias, Bactrias, Molossicas, Thessalicas, Arcadicas. Quarum quæ in manibus plurimùm exercerent motum

ab Aristoxeno musico cæteris antelatæ. Laconicæ, Trœzeniæ, Ionicæ, Cretenses, Mantiniacæ, Epizephyriæ. Memphis autem, cuius (si diis placet) etiam Socratem studiosum fuisse autumant, an fuerit à cognomine vrbe dicta, non scribunt. erant Cretensium ὑπορχήματα, & οἱ κυδιστῆρες propriæ. ὑπορχηματικὴ multùm conueniebat Choris concinentibus. Numerant duo præterea Cretensium genera: Orsiten & Epicredion. Laconicarum meminit etiam Pindarus, in qua erant hæc verba: λάκαινα μὰν παρθένων ἀγέλα. Virginum enim fuit ea primùm. postea viri quoque additi. Canebant in ea Liberum patrem, & Venerem, & Pæanas: verùm frugalissimis modis qui ex eo παρθένιοι appellati sunt. Distinguebantur in duos, φερσωδικους καὶ χορολικούς. Thessalæ autem mulieres nudę saltabãt, verenda modò tectæ, quæ subligacula διαζώσφας nominabãt. Quò miror apud Euripidem Peleus qua ratione potuerit Lacænarũ virginũ nudationes obiicere. Mira dexteritas Arcadum: quippe inermes prodibãt ita salientes, vt mox innumerum sumptis armis perficerent saltationem. Macedones armati eam quã suprà diximus, Telesiaden, à cognomine inuentore. Tota hæc fuit militaris. eam Ptolemæi milites saltantes, Alexandrũ Philippi fratrem interfecere: quemadmodũ memoriæ proditum est à Marsya. Omnium corruptissima Gaditana, vt hinc etiam intelligas epigramma Valerii Martialis. Eius modos produnt tres. Chironomiam à manuum agitatione: Halma à saltu: Lactisma à calcitratione. Nunc quoque Hispani calce occiput aliásque contingunt partes. item vestigio terram feriunt: id quod appellant *Calceationem*. manus complodunt: earum alterutra aut vtraque in soni numerum pectus, femora, frontem, calcem, os, terram pulsant: digitorum crepitu, tibiarum aut tympanorum momenta assequuntur. Xenophon in conuiuio Seuthæ Thracis multa huiusce modi genera explicat. Thraces, inquit, ad tibiam saltabant armati: & in sublime facili ac leui saltu corpora subiiciebant: ac gladiis ita vtebantur, vt laterum alter iceret. Nemo erat quin verum putaret vulnus, adeò compositè is qui percussus fuerat, cecidit. Tum clamor ab omnibus sublatus est. Ille igitur lectis spoliis egressus est canens Sitalcan. Is est illis cantus qui Græcis παιὰν. Iacentẽ comites defuncti modo extu-

extulerunt. Post hos inquit, Aeneiánes & Magnetes eam saltarunt armati saltationem, quam κορπαῖαν vocant. Argumentum tale: Quidam positis armis arat & serit, crebrò respectans metuentis modo. Superuenit latro, quo viso raptim resumptis armis pugnat pro bobus: idque in numerum & ad tibiam. Latro aratore victo vinctóq; boues abigit. Interdum latronem arator vincit. Perficũ autẽ saltationis genus, cùm increpuissent peltis, cõquiescebãt per vices, pérque vices surgebant, æquè verò numerosè.

Quinetiam præter hæc tot támq; varia, ad pilam saltabant: quemadmodum Corcinei. vnum pilæ genus Harpastum, ludum ipsum Phæninda dixere maximè laboriosum. eam Antiphanes sic describit:

-σφᾶραν λαβὼν
τὴν μὲν διδοὺς ἔχαιρε, τὸν δ' ἔφευγ' ἅμα:
τοὺς δ' ἐξέκρουσε, τὸν δ' ἀνέστησεν πάλιν
κλαῖν ποιῶν φοινίκης.

φαίνινδα dixere ab inuentore Phœnestio: vt scribit Iuba, itaque idem Antiphanes sic:

φαίνινδα παίζων ὥσε σὺ φαινεστίκ.

Non enim ludebant inconditè, vt nunc: sed numerosè ac compositis interuallis: quemadmodum scripsit Demoxenus de quodam adolescente,

τὸ τ' ἦθος, ὥτε σφᾶξις ὡς ὑπὸ θεῶν, ὅσα
ἐν τῇ λίγειν τι, ἢ πράττειν ἐφαίνετο.

Non enim deducũt Grammatici παρὰ τὸ φαίνομαι verbum, sed ab ea elegantia & efficacia illius saltationis. Aristonicus Caristius lusit optimè Sphæricam, id est, pilarem saltationem. fuit enim Alexandri Magni συσφαιριστὴρ: id est, à pila qua sese Rex ille exercebat.

Hæ sunt origines, genera, modi saltationum. Non vulgare studium, non obscœnum: quippe quod à sua dignitate neutiquam alienum Heroes arbitrati sunt. sanè saltarunt, vt diximus, & Theseus, & Achilles, & Pyrrhus, & Socrates ipse. Quinetiam Duris Samius in septimo historiarum scriptum reliquit: Persarum regem semel in anno saltare consueuisse, idque temulentum: quo die sacra deo suo, quem Mithrum vocabant, faceret. Rectè sanè & saltatio & ebrietas conueniebat Regi illi, eo potissimùm die. Vascones enim nostri *Mitrum* asinũ appellãt. Ea die tota prętera Asia nulli omnũ idẽ facere fas erat.

MODI ET TIBIAE.

CAPVT XIX.

SEquitur vt Thymelicam aggrediamur. cuius est forma & materia quasi nánque materia tibia est. Nam tametsi & nomen & naturam obtinet instrumenti : tamè cùm gerit modos ipsos atque sustinet, pro materia capi potest. nã vera materia aer est. De tibia igitur posteà, de modis nunc. Duæ fuere Græciæ primariæ nationes. Græcum nomen adeò priscum est, vt etiam Græcis ipsis iam desitum sit. Apud Aristotelem & Lycophronem, & Athenæum atque alios extat. Recentior vox Ἕλλην ab Helene: cuius fuere liberi duo Ἴων & Δῶρος. Accepto hi à patre imperio suam vterque partem ac nationem ab sese denominauit. Aeolenses inde Dorienſium coloni, quemadmodum diximus in rebus Græcis: Ionum autem Attici. Cæterùm Athenienses Ionum appellationem abiecere: siue ob rerum gestarũ gloriam, siue quòd Iones, qui in Asiam migrarant, atque ibi Panionium instituerãt, in barbaros mores abiissent. At Aeolenses in Siciliam atque Italiam delati, ita sunt à Dorienſibus segregati, vt nihil de veterum morum grauitate remitterent. Integerrimi Dorienſium Lacones. Aeolenſium Thessali : nánque à Dorienſibus, Aeoli, auspiciis & ducti & dicti sunt. inde vt ingeniorum & morum, ita vestium & festiuitatum & exercitiorum & artium non vnus modus. Quare per initia tibiarum ac modorum duplex ratio : Dorica & Ionica. Dorica vetus, magnifica, sublimis, grauis, contenta, nihil habuit fusum, nihil solutum, nihil hilare, nihil molle : sed plenum, vehemens, paucis modicísque flexibus, bellicis conueniens numeris & motibus. Pannonum & Getarum Scytharúmque nostris etiam temporibus talem audiuimus in Dalmatia ac Transsyluania & Mysia superiore. Exultationem addiderunt Aeoles, tumidámque fecerunt atque audacem : quanquam veterem simplicitatem retinuere, neque fregere sicut Iones. Talis est Germanorum, & bello apta, nec inepta conuiuiis neque ab amoribus aliena. Itaque Lasus poeta vocauit eam ἀμαβυρύβδμον. vtriusq; affinis, & quasi media effícta ab ambitiosis, dictáque iccirco ὑποδώριος : quam falsò quidam cum Aeolica eandem existimarunt. Iones autem suis moribus similem effecere, mollẽ fluxámq; numerorum creberrimis concisiunculis.

cisiunculis. Iones intelligo posteriores: qui mollissimè, atque, vt iocemur, nepotissimè vixerũt. Nam veteris Ioniæ mores haurias ex illis verbis, περὶ σωμάτων ἐπιξίας βρενθυόμενοι, δομοῦ πλήρεις, δυσκατάλλακτοι, φιλόνεικοι, οὐδὲν φιλάνθρωπον, οὐδὲν ἱλαρὸν ἐνδιδόντες, ἀσυρτίαν ἐν τοῖς ἤθεσι καὶ σκληρότητα ἐμφανίζοντες. Aiunt Pithermum Teium Ionicę in genere harmoniæ inuenisse σκαμὲ μέλη. vt & hinc vestiges sinistrarum tibiarum appellationem, quarum Ionica sit harmonia : quia Ionicus inuentor. Quartum genus extra Græciam, Phrygum, cuius meminit in Bacchis Euripides. Et sanè hi quum dicantur tibiarũ authores primi, rẽ ipsam quoque instituisse videntur. Aiunt tamẽ σειρίτιον è Libiæ tibiis canendi primum authorem extitisse. Quare frustrà simul ac temere Græca garrulitas, atque superbia eam laudem sibi arrogat. quippe Heraclides, tametsi ille Ponticus, haud Græcus fuit, in tertio de Musica negauit harmoniam vllam vel Phrygiam vel Lydiam debere appellari, cùm tamẽ etiam ὑπερφρύγιον, etiam μιξολύδιον, & ὑπερμιξολύδιον inueniamus. Mixolydion tragœdiæ profitentur aptiorem: affectus enim plurimùm mouere solitam. Dorica grauitas & incitatio simul in ea erat, quã admiscuisse primam Sappho, Aristoxenus author est. alij Pithoclidẽ malunt. Damõ Athenienſis eius offensus grauitate, flexit adeò, vt illi contrariam fecerit: quam iccirco Lydiam remissam dici voluit. Tanto verò attentius historia ipsa cõsideranda est : cùm Dores ipsi Lydorum fuerint coloni. E Phrygia nánque Pelopis socij in eam quæ posteà Peloponnesus appellata est, transtulere. E Sypilo enim Lydiæ Lydi Phrygem Pelopem sunt sequuti. Itaq; tum alibi in Pelopõneſo, tum Lacedæmonio in agro extabant sepulchra sociorum Pelopis, quos magnos tumulos nominabant. Lydũ verò fuisse Pelopẽ etiã Pindarus docuit. tametsi Paphlagonẽ putauit Istrus. Antheſiõ autẽ etiã nugatur, cùm scribere ausus est. eum Olenium fuisse: Olenus enim Achaiæ oppidum. Aiũt Lydios modos à Cario Lydo inuẽtos, qui Iouis habitus est filius & Torebiæ. Quare Torebum quoq; legas horũ modorum authorẽ. quanquã alij ad Antippũ referũt. Cariũ igitur illũ siue Torebum nactũ puellas quasdã prope paludẽ, quã de matris nomine dixit posteà, ab illis cantionum modos didicisse, quos & coleret & doceret. Quinta igitur hæc erit harmonia,

haud multum à Phrygia distans. minus enim incitata. Nam in Phrygiis excitabatur impetus ad insaniã vsque. Quod etiam Philosophus docet in octauo Politicorũ, τὸν μιξοδιλυδὶ afficere ὀδυρτικώτερος, ἢ σωτηρικώτερος μᾶλλον. τὸν δὲ δωριστὶ μέσως μᾶλλον καὶ σωτηρικώτως. ὁ δὲ φρυγιστὶ ἐνθουσιαστικούς. In quinto sententiarũ Hippocratis & Platonis scripsit Galenus verba Posidonij philosophi, Damõ, inquit, Milesius cùm ad ti bicinã accessisset, quæ Phrygiis modis adolescentes quosdam temulentos ad furorem vsque incenderat: iussit ad Doricas leges tonum demittere: quo illi demulsi quieuere. Extant Telestæ Selinuntij versus super harmonia Phrygia lepidissimi, quos iccirco adscripsi:

ταῦτοι παρὰ κρητικὰς ἁλωόναν ὲν αὐλοῖς
σωσοδαποὶ πέλοπος μητρὸς ὀρείας
φρύγιον ἄεισαν νόμον.
τοὶ σὶ ὀξυφόνοις πηκτίδων ϑαλάμοις
κρέκον λύδιον ὕμνον.

Erat igitur Dorica animis componendis. iccirco idem Philisophus in eodem ita sancit. Pueros docendos esse τῷ δωριστὶ, quia media, ἢ πρὸς τὸ ἀνδρῖόν μᾶλλον. Aeolica exultationibus: Ionica vetus aspera, noua mollis. Phrygia & Lydia proximæ, vtraque acuta, iccirco luctibus adhibebant. Primum ferunt Olympum cecinisse Lydiis modis Epicedia. alij id ascribunt Melanippidæ. Contra Niobes nuptiis accommodauit Lydios modos Pindarus, negántque ab eo id primùm institutum, sed aliorum more factum.

Sunt autem Legum partes omnibus modis communes hæ, θέσις in bisyllabis, ἄρσις in trisyllabis. διπλασία in bisyllabis τριπλασίς, id est, trium temporum. συζυγία tam in his quàm in polysyllabis. ῥάσις in pæonibus. Nam qui aliter tradidere, vsum rationémq; simul ignorarunt. συζυγία namque & διπλασία reipsa idem. Sed in longis pedibus διπλασία non dicitur. breues enim bini vnico tantùm metro comprehenduntur. συζυγία autem commune nomen ad vtranque coniunctionem & lõgorum & breuiorum. Erat autẽ θέσις soni demissio. ἄρσις elatio. ῥάσις æquabilitas eodem tenore procedens. Quare pæonibus & proceleumatibus adhibebatur. Ex quibus satis patet Thymelicos neutiquam fuisse accẽtuum sequutos rationem, neq; enim caret ἄρσῃ vox hæc λόγος, tametsi & bisyllaba & δίσημος, i. duûm temporum tantùm, quemadmodum in causis linguæ Latinæ declaratũ est. In tertio Rhetoricorum Aristoteles appellat παραύλιον, quod barbari præludium in tibiis.

TIBIAE.

CAPVT XX.

ANtiquissima tibia est: ac statim post fistulam inter pastores: non autem cithara, vt aiunt. Quippe Apollinis inuentum tibia. alii malunt Palladis, à qua ille sit edoctus. Maiores hi natu quàm Mercurius, qui citharam primus cõmentus est ex testudine. Quin alii putant Hyagnidem ante Apollinẽ tibia cecinisse: deinde eius filium Marsyan: tertium Olympum. Olympi & famulus & discipulus Hierax. qui etiam ab sese leges & dederit & nominarit. Post hos Terpander. à quo Clonas, hunc Tegeatem Arcades, Thebani suum prædicabant. Post illum Archilocus. alii præponunt Ardalum Trœzenium Clonæ. Qui hasce temperent discordias, dixerint Olympum in tibiis pimùm leges instituisse, idque in Apollinis honorem. quam legem à numerorum frequentia nominauit πολυκέφαλον. alii Cratetí eius discipulo ascribunt hoc. Olympi autem eam extitisse legẽ quam dixit ἀμφίπον. vnde & alia καταδεκτυλος nominata, frequens Stesichoro Himeræo. Alii primum aiũt Pronomum Thebanum tibia ad harmoniam cecinisse. Omnino verò in Phrygia primas tibias agnoscũt. Adducũt pro se Mysorum gentem, quæ fuerit tibiæ peritissima. & Alcmana poetam, qui tibicines barbaro, nec alio nomine designarit. Sambas, Adon, Telus. Item Hipponactem, apud quem nomina eiusdem notæ, Cion, Codalus, Babus. vnde prouerbium, κίων, ἢ βάζυς αὐλεῖ.

Tibiarum genera multa. ab inuentoribus, à sono, à regionibus, à materia, à numero, à figura, ab vsu. Inuentores iam diximus: nomina verò ab illis nulla. solus Sirites quidam, qui in Libya primus, vt suprà dicebamus, tibicẽ fuit, Libyn cognomen fecit tibiæ. Nescio an Palladis ea fuerit quàm ἀθηναῖ vocabant. certè nomen conuenit. Illa vsum scribunt Nicophelan.

A regionibus historia locupletior est. Syriacas audaciã atque impetum spirare prodiderũt. quare si vsum spectes,

ad leges Entheas & Orthias referantur. Syris similes Bombyces, & aptæ ἐρθίοις νόμοις. Lacones, sicut & saltationes ἐμβατηρίας appellabant suas, quibus ad pugnas vtebantur. Sonum autem illum Castorium à Castore Ledæ filio. Gingras, siue Gingris, Gingros etiam dicitur, Phœnicum inuentum: Phrygiæ similis, qua & Cares vsos prodidere, imprimis apta funeribus. Nam Phœnices Adonim vocabant Gingram: in cuius luctu illam ad cantum accommodabant. sicut affini voce apud affines Aegyptios Gingglarus habita est, pusilla tibiola sono acuto, ad monodias. Eosdem quoque Cares lugubrem illam quam Phryges inuenerant, funeribus adhibuisse. Tyrrheni non vno genere contenti. Singulari quidem canebant in sacris eáque ænea. tanto apud eos in honore: vt quemadmodum scripsit Aristoteles, non solùm ad eius sonum pugiles certarent: verumetiam quum in nexos flagris animaduerteretur, tibiæ sonum adiungerent. Quinetiam, quod mirere magis, coqui ipsi ad eius sonum epulas appararent. Altera fuit nō singularis, sed composita ex duobus tubulis: quāsi inuersa syrinx. Namque infernè tubus minor inflabatur bucca: vnde spiritus in maiorem subibat, mouebatque aquam quæ intus erat: atque ex ea multisonā edebat harmoniā. Id quod de Ctesibii quoq; Hydraulo cōiicere possumus. Cornu tamen pro tibia Tyrrhenos vsos, & Cretas legimus. Etiā Romani olim ad prælia: etiā Heluetij. Nunc Germani cornua è buxo efficta multis foraminibus inflant magno spiritu, non sine gratia ac decore, præsertim nocturnis festiuitatibus. vocem namq; humanam imprimis imitantur, eámq; vehementer contentam. Ad prælia verò tibias cum tympanis. Scythæ anthropophagi & Melanchlæni, item Arimaspi ex aquilarum ac vulturum ossibus. Eburneas memorat Trypho & Cicero atque Virgilius. Ex asininis ossibus Theatrales, atque argento. Arundineas ex Theophrasto & Plinio. Internodiū radici proximum excidebant ad læuam tibiam, quod subesset cacumini, ad dextrā. Quò læuarum sonum grauem agnoscas, dextrarum acutum. Sic apud veteres scriptum est. at Latini aiunt sinistras acutiores, aptásq; rebus ludicris: ité Serranas: quib. aiunt foramina fuisse æqualia, veluti Spōdiacis. Non igitur constant sibi. Spondiacæ enim rerum grauiū affines fuere. Hac de causa Phrygiis foramina erāt inæqualiā,

inæqualia, sicuti dactilicis, quæ ludicris adhibebantur. Dextras autem apud Romanos funeribus dicatas, quia essent graues, quum tamen in funeribus Barbari acutissimis vterentur. Dextras autem & sinistras appellarunt ab lateribus vnde inflarentur. Antiquissima è sambuco emedullata. Mox è crurum ossibus hinnuleorum & capreolorum, author est Iubas: vnde & tibiæ nomen apud Latinos. Hoc inuentum Thebanis assignant quidam, quam σπλέον ἀυλὸν dixerint à ferarum ossibus, atq; ære texerint. Alij Palladis agnoscunt: inter quos & Callimachus: alij Pana ferunt authorem. E buxo primi Phryges excauarunt eam, quæ Berecynthia cognominata fuit: quum antea Elymos diceretur. Alexandrini è loto exenterata. cuius meminit Euripides tum alibi tum in Bacchis,

ἐν φρυγίαις βοᾶις ἐνοπαῖσι τὸ
λωτὸς ὅταν υἱὰλάδος
ἱερὸς ἱερᾷ
παίσματα βρέμῃ.

Hanc illi patria voce φάτνῃα nominarunt. Græci, vt est natio sibi arrogans omnia, non Alexandrinis, sed Thebanis attribuunt. Afri Scenitæ ex lauro, soni acutissimi in pascuis, vti diximus, equarum, Osiridem excogitasse tibiā ex hederaceis internodiis multiforē: quum ante id temporis quaterna tantùm haberet foramina. Nonnulli cætera à Diodoro Thebano addita prodidere. Hę omnes ab summo inflabātur directo flatu: Afri primi inuenerunt eā cui Plagion & Plagialon fecere nomen. non qòud esset curua, vt quidā sunt arbitrati: sed quia ab latere inflabatur quemadmodum & Germanica. Alij aiunt in Phrygia à Mida primùm excogitatam. Sic habes eius discrimina ex gentibus. Item materias. Numerum quoque. Geminas enim diximus apud Tyrrhenos: quem numerum à Marsya institutum prodidere, quum antea essent singulares. Quare Monaulō cur Mercurii quidā alij Aegyptiorū inuētū fuisse dixerint, vidēdū est. Monaulos enim singularis tibia. Singulares autē dictæ sunt impares: geminæ autem pares. Habes & figurā in magnitudine. nā Marsæ tibias æquales fuisse puto: in Tyrrhenis altera maior, præterea vtre addito Ascaulon factam longè diuersa figura. apud Mysos ac Pānonas tanta acritate, vt penè tubā superet. apud Gallos plenior, raucior, grauior, mollior, adeò

Monaulos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt in cubiculis quoque sine aurium offensione audiatur.

Tibiæ dextræ ac sinistræ.

A sonis quoque vidimus differentias, dextrarum, sinistrarum & aliarum. sicut & eius quæ Magadis appellabatur, quunquam nomen hoc alius quoque sit tabella instrumenti. Palæomagadis autem eodem foramine tum grauem tum acutum sonum edere poterat. tales etiã nostrates sunt. Sic Dactylicæ dictæ, quibus vtebãtur ad ὑπορχήματα: Spõdaicis verò ad hymnos deorum. His æquidistantia erant foramina, vt suprà diximus: Dactylicis autem inæqualia interualla: qualia sunt in temporibus pedis dactyli. Scytalia verò pusilla fuit tibia, & exigui surculi similis, sono prætenui, ac rei ipsi respõdenti. Iduthum autem nomine tenus, vt pleraq; alia sine vlla declaratione inter tibiarum species recensuere.

Scytalia.

Tibiarum vsus multiplex, atque ab eo nomina. Choricæ in choris, quorũ gratia hæc omnia sunt à nobis enarrata. Primus Sacadas Argiuus docuit choros canere tribus modis, Dorio, Phrygio, Lydio, ita vt ne miscerentur. Iccirco ea lex τριμερὴς, siue τριμελὴς dicta. alij Clonæ attribuunt inuentum hoc. Dicebantur autem leges, quia nefas esset aliter facere. Horum tonorum quilibet habebat cõmunes tonos veteres διάτονον & χρωματικόν, quibus Olympus addidit ἐναρμονικόν. Ab ætatibus & sexib. tres. Virginales, quibus virgines: pueriles, quib. pueri: ὑποπαιδικὸν, quibus perfectæ ætatis viri canerent. Qui modos faceret, Choraulus: cui etiam fabularum artifices succiuisse legimus. A seculis sic partiuntur. Apud Lacedæmonios primùm sub Terpandro factos modos in choris: in quibus saltata fuit γυμνοπαιδία. Alterum seculum sub Thaleta Gortynio, quo tempore duos floruisse, Polymnestum Colophonium, & Sacadam Argiuum, qui ad Terpandri æmulationẽ non γυμνοπαιδίαν, sed cõtraria canerent. quippe ἐνδυμάτα non nudi, sed induti. sub Thaleta Pęanas, sub Polymnesto Orthia, sub Sacada Elegias exercebant. Alias dictæ Nuptiales. has monaulos fuisse scribunt: ad quas canerent Hymenæos: alij binas aiunt, iunctas, impares: ac placeat omen cõiugii specie. Attulere ad Monodias Graeci eas quas παρατρήτους dicebant, acutum & infractum sperantes. Erant Funerales: erant Conuiuiales. Quinetiam quasdam ad citharam quas compararunt, excogitarunt atque iccirco κιθαριστηρίους cognominarunt. Conuiuiales erant

Choraulus.

erant pares & æquales, cæque pusillæ, ad significandum æqualitatem conuiuiorum. Iccirco rotũda olim mensa, ne quem sibi prælatum quispiam conquereretur. Ita δαῖς εἴλη ab Homero à partiendo. Et Ceres iccirco nõ solùm spicifera, sed etiam legifera appellata, cui ob eam rẽ agerent θεσμοφόρια: vt eadem sit & ciborũ & iustitiæ inuentrix. Has epulonũ tibias παιωνίους appellabãt. propterea quòd vinũ esset anima conuiuiorum. Philoxenus autem in tibiis certos constituit modos Primus: quos legem Locricam nominauit, à nouo Harmoniæ genere, quod receptum Pindari, ac Simonidæ tempore legimus inter leges Lyricorum. Idque dicebatur agi λοκρίζειν. cecinerũt autem Tibicines etiam Elegiaca, quemadmodum suprà diximus. Fuit enim vna ex legibus ea, quã Elegon appellabãt, sicuti ὑπόθετος, quæ remitteret, sunt & alia nomina κωμῳδικὸς, θεῖος, χοϊνίων, κιττῶν ab authoribus modorum vetustiorum addita posterius, quæ πολυμάστια dicebantur. In castris quoque Romanis tibiarum vsus vel cũ ad concionem vocarent, vel cùm silentium indicerent. Argolici æstiuo tempore in Antheſmophoriis faciebant tibiis eum modum, quem vocarunt βράκιον: suum habuere Pastores βουκολιασμόν: in Bacchanalibus ὀλίφαλλον: in choris χορεῖον: in Panibus καλλίνικον: in Orthiis πολεμικὸν: in dicacitatibus & lusibus ἡδύλογον: in ridiculis σκιννατύζων. Amatores ante ostium moram cùm deprecarentur, συροκοπικὸν. hic Elegiis conueniebat. Idem concitatior, quum desperata omnia: tum fores inuadebant, & κρουσίθυρος nominabatur.

THEATRVM.

CAPVT XXI.

REstat locus & apparatus, sine quibus multa quæ in fabularum narratione sunt, intelligi nequeunt. Maiores nostri facere, quàm dicere præclarius semper existimarũt. Quare operum gestarumque rerum exercitationes prælatæ generibus meditationum. Iccirco roboris atque celeritatis quum ederent spectacula, locum in quo ea fierent, Theatrum potius à spectando, quàm ἀκροατήριον ab audiendo nominarunt. Olim in diẽ ac locũ indictũ conueniẽtes, qui specimẽ firmitatis, aut dexteritatis, aut pernicitatis edituri essent, in medio datis nomini-

bus profitebantur. Circunfusa turba cum iudicibus ad spectandum, mox alia item affluente commodè spectare non poterant: quòd aliis alii obiectu corporum conspectum adimebant. Iccirco aggestis cespitibus editiorem locum sibi puluillis auctis faciebant. Eram ob causam medius locus depressior fuit, ac propterea Cauea dictus. Habes hoc ex diuino Poeta, *Proximus vt viridantes toro consederat herbæ*. igitur per initia stantes spectabant. Postea subsellia sibi quisque quum ferret, his etiam pro telo, dum pugnant de loco, rem agebant. M. Messala atque Cassio Coss. id primùm videtur creuisse. Mox P. Scipione Nasica Censore sublatus est apparatus, & mox. S. C. cautum ne cui in vrbe propiúsve mille passuum subsellia posuisse, sedentive ludos spectare licitum esset. Primus omnium Thespis tanquam ambulatorium Theatrum commentus est. Tectis enim vehiculis in ædicularum modum, in iis fabulas egit, atque agendas circumuexit. Postea est Athenis structum è lapide, quum antea sublicium fuisset: quo tempore inter eos quoque pro loco ad manus ventum est. Quare lex lata scitáque, vt de publico erario viritim binos acciperent obolos, quibus locum sibi quisque compararet. Primùm descripta cauea, circumque designati consessus per simplices gradus. Postea Poetarum delitiæ quum se se insinuassent, tam commoda & species separatarũ partium, & proiectorum, & recessuum, aut vmbraculorum, aut ambulacrorum excogitata sunt. Itaque commentorum suorum imagines exhibuerunt architectis Poetæ, vt illi quid esset faciendum docerent, hi quo esset modo fabricandum expedirent. Romæ M. Scaurus Aedilis M. Scauri, qui princeps Senatus fuit, & Metellæ, quæ postea Syllæ nupsit, filius, augustissimum Theatrum faciendum curauit, scena triplici alii alia imminente. Columnarum numerus CCCLX. Scenæ pars è marmore vitro medio transluces. Signa ænea in intercolumniis MMM. Cauea cepit hominum millia octoginta. Theatri figura fuit semicirculi in cornua producti. Pompeii iussu & cura amphitheatrum, cuius vacuũ expleretur hominum quadraginta millibus. C. Curio, is qui Cæsaris partes secuit, ligneum amphitheatrum excitauit: quod subditis rotis pensile ex iisdem cardinibus diduceretur me-

dium: atque vitandi Solis causa etiam auerteretur: coirétque rursus in circulum, vbi res poscceret. Habes Amphitheatri laudes apud Martialem, quod ab Augusto destinatum Vespasianus extruxit, Titus filius dedicauit: Duo in vrbe nostra: quorum alterum admirabile: vnum Polæ vidimus non contemnendum. Nemausi vnum structura & mole nulli secundum. Theatri partes veteres, vti dicebamus, cauea, & sedilia. Mox additis aliis sedilibus altioribus, scalarum quoque vsus quæsitus, & additus. Inter sedilia ad apicem scalarum, aditus ad sedentium pedes spatium, in quo inambularent locum capturi. Sediliũ ordines cunei à figura. Cùm enim excurrerét ab angusto spatio ad ambitum extimũ: strictiores erant necessariò quò propius accederent ad caueam. Porticus per quas essent inambulationes ad cuneorum aditus. Hæ partes necessariæ. Nam ornamenta & multa & varia, Prolocis Actorum, & Thymelicorum excitata sunt per initia, vmbracula pro cassis, Scenas Græci, quemadmodum suprà dictum est, vocant. Mansit nihilosecius nomen postea marmoreis quoque. Hæc erant personarum habitacula. Locus ante scenam, proscenium: in quo erant agentium discursiones. Pulpita dicta, quia fuerant ab imo solo primùm cespitibus elatiora. Ita puluilli in hortis. & pulpita in castris. Orchestra, sicuti diximus, saltantium chori, Thymelicorum. Nunc in Gallia ita agunt fabulas: vt omnia in conspectu sint. vniuersus apparatus dispositis sublimibus sedibus. Personæ ipsæ nunquam discedunt. qui silent, pro absentibus habentur. At enimuerò perridiculum ibi spectatorem videre te audire, & te videre teipsum non audire, quæ alius coram te de te loquatur: quasi ibi non sis, vbi es. Cùm tamen maxima Poetæ vis sit, suspendere animos, atque eos facere semper expectantes. At hîc tibi nouum fit nihil: vt prius satietas subrepat, quàm obrepat fames. Itaque rectè obiecit Aeschylo Euripides apud Aristophanem in Ranis: quod Niobem & Achillem in scenam introduxisset capite cooperto: neque vnquam vllum verbum qui sint loquuti. Quatuordecim primi ordines erát scenæ propiores: vnde clarius, atque expressius actores exaudiebantur. In primo ordine sedes erant Iudicum.

Proscenium.

is locus προεδρία fuit appellatus:in qua qui ſederat primus eum appellauit Epicrates antiquus Comicus προεδρεύοντα. In omnibus ſedilibus ſedendi Spartanis æquale ius fuit. Solis Regibus certa loca ſpectaculis proxima, & commodiſſima : ſecundum ea Ephoris. Athenis principi ciuitatis, qui annuus erat Magiſtratus eodem modo præcipua ſedes. Cæteri ſine diſcrimine ſpectarunt diu, quoad ſenatoribus ſuus eſt attributus locus : quem βουλευτικὸν appellarunt. Sic alia pars quæ adoleſcentibus deſignabatur ἐφηβικόν. Romæ quoque edicto cautum ab Auguſto, vt prætextatis, & pedagogis certorum cuneorum vſus eſſet. ſeuerius Maſſilienſes, qui vniuerſæ iuuentuti ſuæ theatro interdixere, ne eorum animi otioſis auditionibus remolleſcerent.Primum igitur Aediles curules qui indignum plebi æquale cum melioribus eſſe ius ſedium arbitrarentur ludis Romanis P. Corn. Scipione, T. Sempronio Longo Coss.eam à Senatoribus ſeparārunt. Cæterùm priſtina ſiue libertas, ſiue licentia plus valuit. Abolito nouo imperio nihilo ſecius cōfuſi ſpectare.Quā peruicaciā Sex. Aelius Petus, quem catū Ennius poeta dicit,& L.Cornelius Cethegus, quem idem cecinit eloquentiſſimum, Cenſores caſtigare inſtituerunt,veteri edicto inſtaurato. Paulatim verò per negligentiam magiſtratuum,ac plebis pertinaciam in veterem conſuetudinem cùm rediiſſent: Attilius Seranus, & L. Scribonius Libo Aediles Curules ludis Scenicis, & Romanis fecere diuiſa vt eſſent loca. Hoc quoque plebis inſolentia, & indulgentia patrum corruptum integrauit lex Iulia, Theatralis;& Roſcia. Primíque ordines XIIII. Senatoribus, atque Equitibus reſtituti. C. autem Gracchus etiam ferocius exercuit potentiam. quem,cùm obſeruaſſet contra morem maiorum temere patritiis, ac plebeiis ſedes occupari,accitis fabris eas demolitum eſſe memoriæ prodiderunt. Nec minus Sylla dominatu populari ſuperbia confuſis per loca ſexibus, ordinibus,ætatibus, renouata etiam Tribunitia poteſtate, ſedendi ratio pro cenſu ac dignitate, repetita. verùm ſub C. Cæſare alia ſedendi fortuna fuit. Nam quum ille non tam ex opibus,aut natalibus, quàm ex virtute, ac meritis,& in Senatum, & in equeſtrem ordinem multos legiſſet,tantum multitudinis nequiuit XIIII. ordinibus capi.

capi. Contrà Otho Trib.pleb. potiorem cenſum, quàm virtutem duxit. pro cenſu enim loca ciuibus deſignauit: non honori, non dignitati,non ordini quicquam tribuit. excluſit namque à primis XIIII.ordinibus eum,cui ipſi, patríque auóque quadragies Seſtertiûm non fuiſſet. Item qui artē ludicrā exercuiſſet. Ridiculum ſanè,ſi quibus in ſcena eſſe licuiſſet,propius ſcenam eſſe nō liceret, & qui alios feciſſet ſpectatores, eſſe ſpectator non poſſet ipſe. Certa quoque loca Tribunitiis attribuit Viatoribus : Certa iis, qui non ſua culpa decoxiſſent. Voluntarios decoctores, qui ganea, quíve alea,aut ſcorto, aut luxu rem feciſſent deteriorem,quíque ſeſe ære obligaſſent, Athenienſium ſequutus morem toto Theatro abſtinere iuſsit. Idq; vt ſeruaretur, per cuneos diſpoſuit, quos præfectos ordinum appellabat, qui excitarent, de ſede, quam quis contra legem occupaſſet, quemadmodum ad ſeditiones atque rixas cohibendas ſtatio cohortis erat in Theatro à principibus poſita:quam Nero ad ſpeciem libertatis ſuſtulit.Ante principum imperia,ei muneri propoſiti fuerant Lictores, atque viatores:quos in eodē officio apud Græcos ῥαβδούχους nominatos legimus. Locus inter ſenatores ſociarum gentium legatis datus.quo more Germanorum Legati cùm arceſsiti non eſſent, vltro ſeſe ad Senatorias ſedes contellere, atque recepti conſedere. Barbari fuit non arceſſere : Germanum vti etiam inferiorum gentium prærogatiua:Romanum agnoſcere, quod & ſuum eſſet, & aliorum quoque eſſe vellent. Auguſtus verò etiam milites à plebe diſcretos habuit Othonis lege temperata. Qui bello ciuili attrito patrimonio equeſtrem cenſum amiſiſſent, ſi eum à parentibus accepiſſent:vti ij XIIII, ordinum ius ne amitterent, Alexandri exemplo : qui emeritis veteranis primas ſedes aſsignauit : eíſque vt ſpectaront coronati, licere voluit, Idem Auguſtus etiam fœminas ſegregauit:quibus ſuperiora loca ſunt deſignata omnibus in ludis,atque ſpectaculis præter Athletica certamina. Veſtalibus contrà Prætoris tribunal locum dedit. verùm ea paruo quoque tum tempore ſeruata eſt : ita vt Claudius princeps illam reſtituere coactus ſit. Etiam à Nerone plebi Equites antepoſiti : ſed eo euentu vt pari cura Domitianus interm. iſſum edictum illud renouarit. Tanti fuêre poſ.iij.

puli illius spiritus, vt æquali cum patribus animo, quam maiore vel labore, vel periculo peperissent, libertatem vindicarent. Quæ plebs secessionem facere non auderet in montem sacrum, in theatro communi, atque æquali iure ciuitatis, non successione, sed coitione per honestam atque ciuilem vim frueretur. Post Cæsaris dictaturam, podium Imperatori & Coss. proscenia, & pulpitum oratoribus prouinciarum atque sociorum. Quibus in locis principes interdum cum illis, quàm è podio spectare maluerunt. Neronem etiam in proscenio sedisse legimus: Legatos in Orchestra aliquando. Quem morem sustulit Augustus, quum eum locum à Libertini generis hominibus occupatum deprehendisset. Atque hæc quidem loca (vt solebat Plato & Aristoteles dicere) ὡς τύπῳ ad hunc modum enumerata sunt. Exactius verò etiam sic persequamur. Scenarum modus priscus sanè atque etiam militaris: quemadmodum est apud Xenophontem & Thucydidem, atque in oratione Demosthenis contra Midiam, eæ cassæ dictæ sunt olim in Romano exercitu: vnde castra non quemadmodum nugantur Grammatici, sed sicut à nobis dictum fuit in Originibus. Additæ postea partes aliquæ: eaque aut ab officio, aut à figurâ nominatæ. πυλὶς fuit ostiolum, per quod quasi è longinquo repentè apparerent peregrini. Fuit & locus quam χαλκίδα vocarunt. Verùm is cuiusmodi esset, neutiquam describunt. more suo sanè. Sic alia pars περιάκτοι: & alia à præcisione certi spatij κατατομή. Cæterùm hæc omnia potius vt ne nesciamus, quàm vt necessaria sciamus. & puto non omnibus argumentis conuenisse, sicuti ne Aram quidem illam quæ appellaretur ἀλιεύς. nam propriæ ac veræ aræ, Dextra Baccho in Tragœdia, Apollini in Comœdia: Sinistra ei vel deo, vel diuo, vel heroi, vel ciui, cui fiebant ludi, aut iust, a aut parentalia. Vnde etiam Κυμαίῳ Appollinis faciunt mentionem, quem celebrabant Panegyri Naucriatæ omnes Prytaneum ingredientes candidis induti vestibus, quas iccirco Pritanicas appellabant. In iis aris verbenæ imponebantur Apollini, vt est in Andr. Terentiana, Baccho hederæ. Apud Græcos etiam πήγματα, etiam θυωρίδα nominant à sacrificiis: alij θυωρίδα legunt. ea erat in Proscenij

nii postremo cornu. Ludis funebribus ara illa ita inscribebatur, D.M. Abaci quoque cuiusdam faciunt mentionem ἐλεὼν appellabant. quem in locum ascendens è choro aliquis respondebat: vbi canebatur, ᾠδεῖον. Ea vox apud Ciceronem & in historiis frequens: in Odeo Attici theatrij Aegyptiorum regum statuas fuisse, Pausanias scripsit. Extra theatrum quoque loca dicata Musis eodem dicta nomine. Quale Athetis à Pericle destinatum Musicis certaminibus. Alexi quoque, & Plutarchus, Demosthenes & Aristoteles in quarto diuinæ Philosophiæ ᾠδείου faciunt mentionem. Pausanias in Achaicis memoriæ prodidit, Herodæ Attici iussu atque impensis: constructum pulcherrimum ᾠδεῖον defunctæ vxoris monumentum. ᾠδείου columnarum mentio fit in libro De formis dicendi, qui Theophrasto attribuitur. Scenarum quoque facies auctæ. nam cùm priscę è ramis ac frondibus constitutæ fuissent cum racemis & cõrymbis: ac postea casæ cum cellis postremò ad magnificentiam auctæ sunt proiectis & mœnianis in Comœdia, in Tragœdia verò etiam prætoria, & palatia, regiæ, turres. In regiis διατείαι, & δῶρες δωμάτων: quanquam priuatis quoq; in ædibus inuenimus διατείας: è quibus πορνοβόσκοι & aniculæ mulieres prospectabant captantes negotiorũ suorum occasiones. In Satyrica scena fontes, spelunceæ, ambulacra, viridaria, syluæ, recessus, topiaria. C. Antonius & Murena scenam argenteam fecêre. Scenæ partes aliis aliæ. In comœdia tres. Media, potentiorũ ædes insigniores. In Satyra medius locus erat spelunceæ. In media scena habebat ἀκροπαταγωνιστής. In dextro diuersorio ὁ δευτεραγωνιστής. Sinistra humillimam quamque personam capiebat: aut fanum desertum: aut omnino vacua. In Tragœdia dextra porta peregrinum aut hospitem emittebat: in sinistra Carcer: media Regia. Factum verò aliquando fuit, vt in Comœdia Græci tentorium quoque ponerent, κλισίον appellabant. Ibi nonnulli Poetæ iumentorum stationem designarunt. iccirco aditus ostio latiore: quæ ostia propterea dicta κλισιάδες. per ea transmittebant carros & iumenta. alii eiusmodi partem ad officinæ vsum trãstulêre: sicut Antipho in Aceſtriis. Media vtrinque habebat alias interdum portas, quarum postibus

essent affixæ machinæ. Eæ quia pro re,ac tempore circumagebantur, περίακτοι sunt appellatę.nam personarum aspectus quum esset tectus à spectatoribus, repentè ex occasione comparebant nuncij, & peregrini, aut ciues peregrè, exulésve postliminio reuertentes. Itaque dextra machina afferebantur ea quæ extra vrbem acta factáve essent, aut agenda intus forent ex præscripto propter iura suburbiorum, oppidorum, ciuitatum, municipiorum, coloniarum, sociatarum, peregrinarum, pacatarum, hosticarum. A læua machina, reddebantur quæ in vrbe iussu permissúve populi aut Principum: eóve, iísve inuitis, gesta, acta, transacta fuissent, aut ex consilio futura viderentur. Id quod factum est ab Euripide in Oreste. Atque inter hæc eodem iure censebantur, si qua è portu afferrentur. cuiusmodi est in Plautina Amphitryone,in Mercatore:in Hecyra. Prisci Tragici etiam deos aquaticos per eam introduxere, Acheloum, Thetin, Proteum, Arethusam. Si quæ personæ machinis non circumagebantur, sed pedibus accedebant, per alteram introducebantur. Duo hæc machinarum genera. Tertium ἐκκύκλημα nominabant: alii ἐξώστρα. Erat hæc sedes sublicis elata, strata longuriis, super quibus sella. Destinabatur locus is ad ea recitanda, quæ secretò patrata essent in ædibus,qualia in OEdipode Sophoclis, Plauti Amphitryone,& Casina, & aliis. Quartum genus quod in summa trepidatione remedia arcessebat humanis maiora. Demissa nanque deos ostendebat ex improuiso. id quod etiam ad prouerbium rerum desperatarũ traxere, θεὸς ἀπὸ μηχανῆς plurima exempla Tragicis omnibus,& in Plauti Amphitryone.Alterum eiusdem machinæ officium,quũ veheret per aerem Heroas:veluti Tlepolemũ, Medeam, Perseum, Bellerophontem. Idem officium in Comœdia,nomen diuersum,κρεάδη enim dicebatur. qualis Cantharus siue Scarabæus Aristophanis. Est præterea machinæ genus quintum,quo rapiebantur personæ, γέρανος dictum.Hoc in fabulis Aurora Memnonẽ rapuit: Boreas Orithyam. Restes quibus per aerem ferebantur, ἀῶρα. Proxima huic alia versatilis, vnde nomen τροφεῖον: cuius opera Heroes in deos transformabantur. Eius vsus in Hercule OEtęo,& in ea quam olim feceramus,Indigete.

γέρανος.

Fuit

Fuit & alia circunductilis, quam περιακτοσκευῆν vocabant Græci. Ea valde celsa post scenam, in qua vtres calculorum pleni cum æneis vasis,vnde fulgura exibant,tonitrus exaudiebantur, fulmina mittebantur, vt in Aiace Olleo. quare etiam βροντεῖον dicta Machinæ similis,quæ non esset machina, Charoniæ scalæ:vnde simulachra emittebantur. quemadmodum in Hecuba Euripidis.Priuatim,quibus,è locis exiliebant Erinnyes ἀναβαθμοί,gradus imi: quales in Oedipo & Oreste,& Athamante,& Amata nostra.In scena speculæ quoque de turri aut de muro affingebatur:nec absimili specie locus, quem φρυκτωρεῖον,nominabant: ex quo facibus dabatur signum præsidiis,vt aduentantibus hostibus expedirent arma:vnde & nomen cùm alibi, tum in Rheso. Propterea verò quòd multarum facies regionum explicabantur, neque locus aptus erat ad capiendum,disponebant vela quædam cum abacis & picturis,non sine nomintbus:quæ certis pensilia machinis statuebantur. In iis montium, marium, fluminum,oppidorum species,natura,situs,status efficta erant. Si quod numen introducebatur, erat locus extraordinarius, quem θεολογεῖον nominabant:qualis in Aiace Sophoclis, & in Hippolyto Euripidis. erat autem sublimis sine machina. Ante scenam quibusdam in Theatris ambitioribus additę porticus ornatus gratiâ cum columnis,& peristyliis ac fastigiis.Ante quas proscenium apertum videbatur,in quo agebant(vti diximus) è scena egressi. Itẽ in magnificis Theatris sub proscenio, hyposcenion aliquanto depressius,in quod per gradus descendebant. Sic Græci:nostri verò Podiũ inter pulpitum & proscenium, depressius proscenio,altius pulpito. Erat autem pulpitum altum ad pedes quinque.Vitruuius ædes vocat Hospitalia præter Regiam. Atenim non omnes præter familiam regiam hospites sunt.Orchestræ partes erant tres:planities, in qua chorus caneret ac saltaret: pulpitum in quo nihil aliud quàm canebant aut pronuntiabant. Hemicyclium non in omnibus fabulis, sed in quibus ad eum locum agebantur enantes è mari:vt in Rudente Plautina, Tametsi ibidem quoque fingebatur vrbs lõginqua pro rei argumento, Sic paruo mõẽto traduxit exercitum Athenienſium Theseus sub vrbem Thebas: quæ sanè ibi in cõspectu statuebantur.Id quàm rectè scriptũ est in sexto.

Pulpitum.

Orchestræ partes.

Græca orchestra fuit amplior, & scenarum recessus profundiores. Pulpitum verò haud ita latum, quod appellabant λογεῖον, propterea quòd in eo ῥήματα & alia actuum interualla recitabantur. Eum locum ab Odeo distinguit Vitruuius, vt sit pulpiti pars in qua canerent ᾠδεῖον: altera autem in qua aut risum mouerent, aut censuram exercerẽt, aut vitæ nostræ putarẽt rationes. Theatri partes præterea nullæ: nisi cellas connumeres subterraneas, in quibus vasa ænea disponebantur ad reddendum acceptas voces pleniores. De iudicum sedibus dictum est. hęc tamen animi gratia opponentur. Histriones qui exciderant, aut ineptè agerent, aut perperã pronuntiarent, à populo non expectata iudicum sententia exibilabantur. Hoc quoque est legere de Aeschine apud Demosthenem: bene agentibus manuum plausu fauebant. Olim quum esset ligneum Theatrum, calcibus pluteos tundebãt: à qua pedum supplosione, explodere nostrum, Græci πτερνοκοπεῖν. Idem significatus alio verbo κλάζειν. item συρίττειν, quod sibilum notat. Alterum verbũ à Gracculorum voce deductũ est, Qui rectè agebãt, dicti sũt διὰ τὸ ξάποδοι, qui malè μισοὔμβροι.

Partes autem accessoriæ atque extra ordinem hæ: Parapetasmata, quæ à Latinis vela ea carbasina posuit Q. Catulus: byssina Lentulus Spinther: Nero stellata. Hic luxus. Primùm excogitata defendẽdi æstus causa. Quod officium auxit Pompeius etiam aqua deducta per sedilia. Aulæis quoque ornauerũt. Græcum inuentum puto, quia vox item Græca est. ea vtitur Hyperides in oratione cõtra Patroclum. Prætèrea statuebantur signa, & tabulæ in funeribus, & imagines. Primus Clodius Pulcher scenam signis ac tabulis ornauit, auro Trebatius, ebore Pompeius, arenam auri scobe sparsit Nero. Pegmata autem erãt compacta ædificia editiora ad aliquid ostendendum. C. Princeps in scenam produxit pegma ex argento. Claudius obiecit bestiis aliquot, qui parum diligenter pegma in scenam produxissent. Etiam extra Theatrum excitabantur, vt est apud Valerium Martialem. A palis *Palcos*, Itali claustra, & pegmata: nunc *Catafalcos*, addita aspiratione: sicuti sinum maris *Golfo* pro κόλπῳ Theatri amphitheatrique facies atque ichnographias subiecissem: verùm eas petes ab optimo ciue nostro Saraina, & Vitruuij codicibus.

LVDI.

LVDI.

CAPVT XXII

HActenus fabularum ortus, genera, partes, apparatus. Ludi autem ipsi tametsi videntur ab illis separati, tamen ad apparatum ipsum maximè pertinent. Sanè Ludi sunt tacitæ fabulæ: fabulæ verò Ludi loquentes. Omnino ludorum pars fabula est: quare ipsi quoque actores Ludiones dicti. De Ludis igitur quàm breuissimè fieri poterit, dicendũ est. Ludi nomen à Græcis priscis, & Ludionum suprà ductum docuimus. Multa Ludorum genera ad summa duo reducuntur. Vtrunque positum est in motu naturali addita postea arte. verùm alterum simplex est, alterum cum æmulatione. Nam per initia vbi coissent temere pastores, aliquid agebãt saltu, aut cursu. Tandem verò rediit res ad obtrectationem, atq; inde ad certamen, quum alius alij præstare videretur. Vetustissimi Ludi apud Romanos Consualia in honorem Neptuni: quem Consum vocabant sanè minus consideratè. Quis enim putet Neptunum esse numen consiliorum? Festus author est in Consualibus Quirites sese cernuos iactasse. fuit & ille peruetus, quum per vtres vncti saliebant. Haud parua quæstio poterit oriri: quodnam primum inter pastores fuerit certamen. Quinque enim sunt, cursus, lucta, saltus, iactus, pugilatus, in eo versu:

ἅλμα, ποδωκείλω, δίσκον, ἄκοντα, πάλλω.

Ac pro motus quidem ratione statuendum est. Itaque luctam puto fuisse postremum omnium inuẽtum. est enim compositus: quippe situs in duobus, motus. Composita verò simplicibus posteriora. cursum autem primum: mox saltum. Pedum initiò iactũ arbitror, mox lapidem crassum ac grauem. Qui motus fit quasi introrsum. contrarius autem huic iactus extrorsum, quem in disco iaciendo exercebant. Nam ad iaculi aut pili missionẽ brachium pandimus, mox prorsum impellimus. contrà fit in disco, manu ad pectus adducta atque extrorsum discussa. Pugillatus ratio eadem quæ in lucta: non enim sine antagonista fieri quit. videtur autẽ subtilius cõtẽplãti propor tio quædã inter hæc quatuor. Nã cursus motus est aliquo modo continuus: saltus discretus. Sic lucta motus quasi continuus: cohęrescunt enim. pugillatus autem discretus: sũt enim inter ictũ ipsos interualla. Vter igitur vetustior,

lucta an pugillatus? pugnis prius quàm complexu certa-
se par est. Is enim primus congressus solutus. Mox lucta
iunctis compositisque atque etiam insertis brachiis ac
manibus mutuò. Ex temeraria aut hostili contentione
redacta est ad exercitationem atque æmulationem. Sic
ergo digerenda sunt. Certamen tametsi est plurium: ta-
men aliquod videtur quodmamodo vnius corporis, vt
cursus: aliquod duorum, vt lucta. Ratio est, propterea
quòd currere solus quis potest, pugnare nō potest. V trun-
Gymnasia que erat aut nudorum, aut tectorum. A nudis dicta Gym
nasia: quod nomen haudquaquam cōuenit literariis lu-
dis. nusquam enim minus quàm in tam sanctis sodalita-
tibus nudos agere conuenit. Ita certarunt Athletæ, oleo
vncti, & puluere aut arena consperſi. Quapropter Augu-
stus vetuit eiusmodi spectaculis fœminas interesse. The-
cydides in primo historiarum Athletas olim fibulatis cā-
pestribus certasse memoriæ prodidit: nudos autem sua
tempestate. Quo tamen tempore à barbaris in Asia vete-
rem modestiam seruatā scribit. Tecti verò aut veste (vt
est apud Hippocratem) vel etiam armis, quemadmodum
docebamus in saltationibus. vnde ὁπλίτης δρόμος, quum in
armis curreret. Aucta etiam exercitatio adiuncto instru-
mento, eóque multiplici, præter discum ac iaculum, de
quibus suprà, etiam equo, aut curru, aut cestu. illis quasi
sociis, hoc quasi telo. Nam pugnis nudis primùm factum
est: itaque πύξ Græci, & πύκτης pugil: nostra pugna in-
de, aque etiam pugnus: quoniam manus quę erat antea
passa, & μανὴ, vnde vox nostra, contracta clausis digitis
effecta est πυκνὴ, densa. Quemadmodum in Originibus
dictum fuit. Pugnis, addita lora ad munimentum: pro-
pterea quòd nudi quum ferirent, sæpe plus damni acci-
perent quàm facerent. Ea lora Græco vocabulo Ces-
dicti, κεστὸν enim cingulum. breuia initiò: mox ne excus-
sa exuerētur in ictibus, tum cubito tum humero alliga-
bantur. Postremò ferrū plumbúmque assutum est sæui-
simo spectaculo. Cerebrum enim ac guttur facillimè e-
lidebant. Iccirco aurium munimenta induebant, ἀμπώ-
δας. Tota ars ictum vitare non fuga, sed corporis inclina-
tionibus & flexionibus. Tum autem excipere ictum ictu
si sit fortior. Postremò ne inferre ictum frustrà: concide-
bant enim plumbi onere præcipites acti, si impensius ni-
terentur

terentur verberare. Id quod Cataphracticis præceptis do-
cebamur iuuenes, cum claua ferrea pugnandum esset. Me
puero Grammatici nugabantur, Cestus lora ligno tereti
alligata fuisse, quorum in summo appensæ essent pilæ
plumbeæ. Cestu Erycem Siculum excelluisse, atque ab
Hercule victum. Præter cæteros artem calluisse Pollu-
cem, qua fortissimum virum Amycum superauit: Bebry-
cum Amycum, vt ait Theocritus & Argonautæ, atque
innuit doctissimus Poeta in quinto Diuini operis. Luctā
autem Græci πάλλω à concussione, Latini à motu, vnde
luxare. Haud vno modo luctamur: aliquando amplexu,
mutuo ab iliis & humeris, interdum consertis brachiis
manu apprehensis. In pugna solis pugnis pugili vti lice-
bat: in lucta impulsu tantùm, & tractu, & pressione, &
supplantatione, vt non cæderetur concertator, sed pro-
sterneretur. Pugilatui propior παγκρατιαστὴς: nam pugno-
rum & omnium aliorum membrorum vi experiebantur:
etiam calcibus, etiam genubus, etiam dentibus abute-
bantur. Hinc nomen quod & à Propertio positum est:
cursus à quantitate variatus. Minimus fuit stadij vnius,
quod CCXXV. passus capiebat. Duplex stadium erat in
longum δόλιχος: id quod vox ipsa declarat. Quum verò de-
cursum relegerent stadium sine intermissione recurrēdo
δίαυλον nominabant. Apud Platonem in octauo de Legib.
δόλιχον maioris esse laboris, quā δίαυλον scriptū est. Quum
igitur præter quinque certamina suprādicta, esset Cestus,
esset Pancratium, tamen quinque tantùm illis constabat
πένταθλον: quod qui vicissent, à Latinis sunt Quinquertio-
nes appellati: quoniā vox hæc Ars prima sua origine ro-
bur ac fortitudinē designauit. Græca enim omnia, ἄρης,
ἀρετὴ, ἀνδρεῖος. Sic Virtus à viribus apud maiores nostros,
pro fortitudine tātùm accipiebatur. Aristoteles in primo
Rhetoricorum ita disponit. Quæ corporis virtus attribu-
ta est certaminib. cōstat magnitudine, robore, celeritate.
Qui iactare certo modo crura, porróque mouere potest,
cursor est, quippe celeritate valens. Qui tum premere,
tum continere, is est luctator. qui percutiendo pellere, pu
gil, qui horum vtroque modo, pancratio idoneus. qui ad
hæc cuncta aptus, quinquertio.

Hæc per se viri certamina agitabant. Opibus deinde
obtinuit luxus: vt etiam equos alerent cursores. Qui pri-

uis equis currerent κόλητες vocati: vnde & priſcum Celeris nomẽ. Sic enim Equites ſub Romulo dicti: qui poſtea Troſſuli ab oppidi nomine, quod ſua ipſi opera ſine pedi tatu expugnaſſent. Romæ nunc & in patria olim noſtra etiam aſſellorum certamen cõmittitur, non ſine riſu. Iuncti deinde etiam bini ad currũ, & biiugii dicti: quaterni, quadrigæ. ne fallantur adoleſcentes à priſcis præceptoribus noſtris: qui nobis dicere ſoliti erant, quadrigas & currũ eſſe idẽ. à Græcis illi, δύωρεοι: hi τετράωρεοι, & τεθρίππια. Iunctæ etiã mulæ carrucis, quas ἁπήνας Græci nominant.

Erant præter has priuatæ quædam aliæ exercitationes in publicis Gymnaſiis: inter quas aliquot recenſet Galenus in ſecundo ὑγιεινῶν. Harum nomina ἀλτήρων ἄρσις: de quibus & Ariſtoteles, & Martialis: ἀκροχειρίζειν, πυγμίζειν. vnde πυγμισμα apud Iuuenalem excluſis iactabundis pugis. Eſt autem ἀκροχειρίζειν luctæ pars, cum primoribus tantùm digitis inſertis roboris faciunt periculum.

LVDI GRAECI. PYTHIA.

CAPVT XXIII.

LVdi igitur alij celebres, & quaſi Panegyrici, ad quos penè vniuerſum nomen Græcum confluebat. Alij certorum oppidorum quaſi priuati. celeberrimi quatuor veteres cẽſuerunt eos omnes funebres. ſanè Olympici in Iouis honorem ob mortem Pelopis. Nemei Neptuno propter Archemorum. Eidem Iſthmia in honorem Melicertæ. Satis rectè hactenus fortaſſe. nõ enim Pelops moritur, ſed OEnomaus vincitur: vincit Pelops, qui ſtatuit ludos. Etiam miror hoſce quoque Olympicos Ioui, non Neptuno à Pelope nuncupatos fuiſſe: quem victorem feciſſent equi Neptuni, non Iouis. Præterea Pythia Apollini dicata, quis dicat in honorem cæſi Draconis? profectò ſcelerato Draconi cum eius interfectore, eóque deo nobiliſſimo communem gloriam facere nefas arbitror. Ac tametſi Olympia præferebantur, propterea quòd ſupremo deorum numini eſſent attributa: Pythia tamen vetuſtate anteibant. quippe ab Hercule Olympia inſtituta. Alij verius tradunt: Pelopem, à quo OEnomaus curru victus fuerit anniuerſarios ludos indixiſſe: eóſq; intermiſſos, poſtea ab Hercule inſtauratos. Augea malè mulctato. Hercule igitur & Pelope quum fuerit antiquior Apollo, quos ipſe ludos dicarit, illorum æquè Ludis vetuſtiores arbitrari

arbitrari par eſt. nam Nemea & Iſthmia longo pòſt tempore inchoata: quare à Pythiis incipiendum. eorum originem ad hunc modum prodidit Clearchus Solenſis Ariſtotelis diſcipulus in primo libro Prouerbiorum. Latona ex Eubœę Chalcide Apollinem Dianámque reportabat Delphos. Ad Pythonis ſpelũcam admotis veſtigiis, ab eo improuiſo penè oppreſſi, niſi puello Mater animos addidiſſet, vt ſagittis quas habebat, peſtem illam occuparet. Accalmatio fuit, ἰὲ παῖ, ἰὲ παῖ. vnde nomen ei factum aiunt certis ſyllabis additis, παιάν, παιῶν, παίηων. Narrant etiam lapidem à Latona intentatum: alii dicunt Apollini porrectum antè quàm animaduertiſſet illum cum telis eſſe. Eum poſtea lapidem in Delphis repoſitum ſub æneĩ Latonæ ſigni pedibus. Strabo ex Ephori hiſtoria Pythonem latronem fuiſſe tetrum ac cruentum, qui inſeſſis itineribus infeſtam faceret prouinciam. quapropter Draconis cognomen inditum à maleficio. Tanta peſte ſoluti Delphi pro recepta libertate ludos quaſi beneficiarios celebrandos curauêre. Quos ludos auctis poſtea rebus, auctos ab Amphictyonibus ſub Eurylocho, addito equeſtri ſimulatque gymnico certamine, victori præmium corona. Introducti quoque tibicines cum citharœdis. item cithariſtæ ſine cantu: quorum modos appellarunt πυθικὸν νόμον. Argumenti ratio ac tractus totus in Apollinis pugna quinque partibus conſtabat. In prima fuit ἀνάκρουσις: erat hoc procœmium. Secunda ἄμπειρα, in qua certaminis periculum Apollo faciebat, expediens ad prælium ſeſe, attentans telorum aciem, ſuſpenſo gradu circumſpectans, captánſque pugnæ locum. In tertia ſeipſum ad prælium hortabatur: quare pars illa dicta κατακελευσμός. poſtrema erat δάκτυλοι, à temporũ numero appellata. Quã ab imitatione ſibilantis inter moriendum ſerpentis Syringa cognominarunt. hæc ab Cithara. At verò ſeorſum ſaltatio hãud illi abſimilis edebatur, in totidem actus ęque diſtributa. Primus erat πρόοδος: in qua deus cati militis præ ſe fert prudentiam omnia tum circumſpiciens, tum deſignans. In ſecundo κατακελευσμὸς, quum hoſtem prouocat. Tertius eſt iambicus in pugna: longè id ſanè cõmodius quàm apud Citharœdum. Iambus enim præliator pes eſt ac ſanguinarius, quemadmodum alibi dictum eſt. Eo in actu tibia ſaltandi numeros edit bellicę

tubæ : & dentibus frendentem Pythona,qui ſagitta iam ictus eſt,exprimit.Quartus σπονδεῖος capiebat victoriæ celebrationem, quippe victis hoſtibus victimas cædebant, ac diis libabant. hoc autem eſt λείζειν,& σπένδειν. Poſtremus exultantis Dei,in quo tripudij certis legibus terram quatiebat : iccirco dictus κραταίρυστος. Quoniam verò Græca tractamus,hoc eſt,mendacia, & poetica, id eſt fabulas, feſtiuitatis huius origo ex aliorum quoque authorum fide narranda eſt. In faciem verſus cothurnicis Iupiter Latonæ vitium obtulit, in ea terræ Atticæ parte quæ ζωστὴ ex nominabant.Parturiens Latona vndique ab Ionone exacta in Delum inſulam recepta eſt,quam priſci Ortygiam vocabant. Ibi editis gemellis Apolline ac Diana ſubſtitit mater,Diana in Cretam tranſmiſit,Dictynnúmque montem coluit.In Lyciam ſeſe cõtulit Apollo. Inde a Pane diuinationem quum didiciſſet,in eum oraculi ingreſſus eſt locum,vbi Nox olim,deinde Themis reſponſa dederant. Quo tempore occiſo Pythone tripodis cuſtode,oraculum ſuum fecit.Cuius corio obductus eiuſdẽ opera tripos inde etiam Cortina fuit appellatus. de hoc tripode quàm ægrè nobis ſatisfaciat Diodorus Siculus,alibi ſcripſimus. Ex eo certamen ſeptimo quoque die conſtitutum,ille Pythicum appellauit. Mirum ſanè quum ſagittis confeciſſet,non & ſagittandi certamẽ,ſed Citharæ canendi poſuiſſe. Quanquam non eodem modo ab omnibus deſcribitur.ſic enim alii digeſſere. Vt primum vocent πῖρον, in quo tentet pugnam. Secundus ἑαμβεῖον conuicio elicions ſerpentem:ἑαμβίζειν enim λοιδορεῖν. Tertius δάκτυλος in honorẽ Bacchi,cui pes ille ſacer ſit.Quique eo in loco ante Appollinẽ reſpõſa dediſſe ferebatur. Quartus Creticus ab Iouis incunabulis,cuius ipſe erat filius.Nomen eadẽ ratione qua Dactylus: pede enim Amphimacro conficiebatur. Quintum appellarunt μητρῷον, quoniam Telluris auiæ ſuæ ius oraculi priſcum fuit.Sextus σύεγμα. hæc certaminis cauſa, atque inſtituta. haud paruo pòſt tempore ad viarũ anguſtias, quæ in Delphos agunt Criſſæi quum infeſtum iter facerent,iis qui oraculum peterẽt:ſociorum copiis adiuti Amphictyones Criſſam aggreſſi expugnarunt:alterúmq; certamen addiderunt,in quo tibicines canerent. Criſſæorum exitus quominus facinora ſequerẽtur,neutiquã deterruit Cirrhæos, neque

neque enim minora latrocinia exercere. Quare victi ab Eurylocho Theſſalo, qui ob roboris præſtantiam nouus Achilles dictus fuit, ad montem qui Cirphis nomine contra Parnaſum iacet, confugere. Eurylochus ad belli reliquias perſequendas relicta exercitus ibi parte ſub prætore Hippia,abiit ipſe, conſtituitque Gymnica certamina. Hoc factum eſt Athenis præturam agente Simone, Delphis autem Gylida. Victori pecunia præmium. Annis autem ſex poſtea debellatis reliquiis Cirrhæorum prætore Athenis Damaſio, Delphis Diodoro, redintegratis ludis coronam victori tùm primùm propoſitam quidam prodidêre. verùm equidem alios, ab Apolline datam coronam, melius ſentire arbitror, eámque è lauro,cuius ille vel termites, vel taleas è Theſſalia tuliſſet. Etenim è Creta ad Tempe ſeſe contulerat, quò de Draconis cæde à Chryſotomide expiaretur. Neque verò iis aſſentior, qui coronæ vſum apud veteres nullum fuiſſe autumant, imbecilli ſanè argumento : propterea quòd,inquiunt,eius nullam mentionem fecerit. Homerus : cui ne στεφάνου quidẽ vox nota fuerit.At enimuero à Promethei vſque temporibus coronæ vſum deducunt doctiores: quippe ab Ioue ſolutum vinclis,quem ille imminent: ex Thetidis concubitu periculo ſoluiſſet: Supplicij tamen veſtigiis manere iuſſis : quippe ad priſtinæ catenæ memoriam annulum ferreum geſtare, in quo lapis impactus rupem illam Caucaſi repreſentaret. At illum tam triſte monumentum non ſolùm ſapientia temperaſſe, verumetiam corona capiti impoſita hilaraſſe. vnde ſimul & coronarum & annulorum origo ducta videatur. Ego verò etiam ante Prometheum puto eos qui extiterint mortales ad æſtiua vmbracula coronas excogitaſſe : victóque in certaminibus ablatas, atque impoſitas victori,vt ea ignominia cœli incommoda pateretur. De celebrationis quoque tempore minus conuenit : minus enim per initia frequentatos legimus: quippe nono quoque anno. Argonautarum tempeſtate vicit ſtadium Caſtor : pugilatu Pollux : Callais dolichon : armatum curſum Zetus, diſcum Peleus, luctam Telamon, Hercules pancratium : laurea corona victori data.

OLYMPIA.

CAPVT XXIIII.

PRoxima Olympiorum origo si Pelopis tempora putes. Is Hippodamiæ Oenomai filiæ fama & amore captus, in Elide apud patrem ausus est proci nomen profiteri. Oraculo monitus ille exitum suum pendere exfiliæ nuptiis, quibus artibus interitum effugere quærit, sibi molitus est. Virginē petentibus proposuit in bigarū certamine victori filiæ nuptias, victo mortē. Qua lege tredecim iuuenes interfecit: quemadmodū canit Pindarus, cuius interpretes etiam eorum nomina recensuere. Pelops à Neptuno impetratis equis victum OEnomaum in mare præcipitauit: Hippodamiam vxorem duxit: certamen victoriæ monumentum instituit. Hæc ita gesta sunt ad Pisam Elidis: quæ à cognomine Endymionis filia sic fuit appellata. Victor Cotino, quæ est agrestis olea coronabatur. Hercules intermissum in Olympij Iouis honorem, victo Augea Elidis principe de præda atque manubiis instauravit. Is enim sterquilinia immania quum haberet, neque haberet quo pacto iniret purgandi rationem, cum Hercule de certa mercede egit, eiusmodi commodum pollicente. At postea mira sapientia fluminis appulsu fimum facilè deductum vbi vidisset preciumque majus opera illa ratus negasset, exutus est vita simul cum imperio. hæc sanè vulgatiora. Pausanias autem longè diligentius. Nam & duos tradit Herculis appellatione, & altius repetit, & post Pelopem recenset alios. Saturno aurei seculi mortales deorum tum principi erexisse fanum. Editum Iouem ab Rhea alendum datum viris, quos è Creta accitos Idæos Dactylos, alij Curetas nominarunt. Eorum nomina, Hercules, Pæonæus, Epimedes, Iasius, Idas. Herculem natu maximum commisisse fratres ad cursus certamen, victorémque oleastro coronasse, cuius ibi sylua frequens adeò, vt & virentes frondes substernerent ad somnum capiendum. Ramum ex Hyperboreis allatum ab eodem Hercule ad eam magnitudinem multitudinémque adoleuisse. Adeo more suo malæ fidei author est Græculus. Nam quo tempore Hercules Idæus ad Hyperboreos sese cōtulit, qui è Creta tum primùm in Elidem navigauit?

uigauit? Aut vbi gentium inuenias oleastri arborem hyperborei gelu patientem? Primùm igitur hunc Idæum Herculem Olympia posuisse, quinto quoque anno celebranda: quot ipsi fratres extitissent. Quin Iouem tum adolescentem lucta certasse cum Saturno de imperio, atque vicisse. Cursu ab Apolline victum Mercurio, Martem verò pugilatu. Quinquagesimo autem post Deucalionis diluuium anno, Clymenum Cardis filium, vnum ex Herculis Idęi nepotibus è Creta venisse, atque Olympicum certamen quasi familiæ suæ prærogatiua instaurasse: aramque tum Curetibus, tum suæ gentis authori Herculi statuisse, quem παραστάτην cognominari iussit. Hunc postea Clymenum Aethlio satus Endymion exactum regno priuauit, liberisque suis in cursus certamine regnum proposuit victori. Altero ab hoc seculo Pelopem quàm magnificentissimo apparatu eos ludos illustrasse. Pelopis filiis ex Elide per vniuersam dispersis Peloponnesum, Amythaon Cretheo genitus, nepos Endymionis Olympia indixit. Post eum Pelias, & Neleus communi tum gloria tum authoritate. Postea Hercules Amphitryonis capta Elide. Iolaus curru vicit: Iasius Arcas κέλητι, id est equo solo: Castor cursu: Pollux pugnis: Hercules lucta & pancratio. Secundum hosce Oxylus, qui in Elide regnum obtinuit, renouauit. Intermissum deinde vsque ad Iphiti tempora. Sub quo certamina inita ratione, multa omissa fuisse propter inscitiam atque obliuionem. Cuius rei argumentum afferūt, quòd tum primùm solius cursus præmia posita fuerint: aiúntque victorem Eliacum Coræbum. Aliquot annis pòst in mentem venisse διαύλου: itaque additum pristino cursui. quem vicit Hypenus Pisæus. sequenti Olympiade Acanthus. Anno inde quintodecimo Pentathli, ac luctæ memoriam renouatam. Illo Lampidem, hac Eurybatum victores declaratos. Quinta post eam Olympiade quæ tertia & vicesima numerabatur, pugilatus redditus. quo vicit Onomastus Smyrnæus. Quinta & vicesima equorum cursus additus. Pagondas Thebanus curru cæteros anteiuit. Octaua ab hinc Olympiade, excitatum deintegro pancratium, & equus singularis. Hoc polluit Crauxidas Cranonius, illo Syracusanus Lygdamis. Cuius corporis magnitudinem Herculeæ parem memo-

riæ prodidêre. quare & celebratum est eius sepulchrum ad Latomias. Neque verò solùm viris, sed pueris quoque certamina indicta sunt. Cursus quidem ac luctæ septima ac triceſima Olympiade. Lucta vicit Hipposthenes Lacedæmonius: Polynices Elæus cursu. Pugilatum prima & quadrageſima. Superauit Philetas Sybaritanus. Quinta & sexageſima, cursus in armis cœptus simul cum scutis. Excelluit Demaratus Hereensis. Tertia & nonageſima bigis: quibus Eleus Euagoras victor fuit, idque equis perfectis: nam etiam pullos introducebant, quemadmodum vndeceſima Olympiade: quibus coronam tulit Sybariades Lacedemonius. atque ibi quidem vnicus pullus currum trahebat. Postea verò etiam iuncti bini. Item ductus vnus sine curru κέλης. Bigis palmam tulit mulier è Macedonia Beliſtiche nomine: singulari equo Lycius Tlepolemus. Centeſima quadrageſima quinta pueris constituto pancratio: victor fuit Phædimus Aeolensis ex vrbe Troade. Quinetiam quibusdam aliquando institutis alio tempore abstinuêre. Triceſima enim octaua pueris Pentathlum propositum, postea desitum est. Qua tempestate Eutelidas Lacedæmonius precium operæ tulit. Quemadmodum ἀπήνης & κέλητος cursum illum septuageſima, hunc sequenti Olympiade institutos abrogauerunt quintodecimo pòst anno. Victor ἀπήνῃ Therſius Theſſalus fuit. κέλητι Achæus Dymensis. Erat autem ἀπήνη, quemadmodum diximus, iunctis mulabus. Equa verò Calpe fuit de qua succeſſor sub ipsas metas deſiliens apprehensis frænis simul cum illa decurrebat. Quemadmodum qui ἀναβάται dicebantur à Græcis, qui à Calpe hoc differebant quòd equo masculo, non fœmina vtebantur. Alio more quàm desultores nostri, qui equo insidentes alterum ad manum habent, in quem è priore insiliant. κέλητος etiam Plutarchus meminit: quòd simul cum gladiatorio antiquatum scribit. Qui certamina ipsa ponerêt ἀγωνοθέται dicti. Ac primùm quidé vnus erat author Hercules, Iphitus, Oxylus. Verùm quinquageſima Olympiade duobus ex Elyde ciuibus datus sortitò iis fuit magiſtratus. Iudices autê electi nouem Olympiade quinta & viceſima, quos ἑλλανοδίκας nominarunt. Tres equorum curabant cursum. totidem curæ erat Pentathlũ. Reliquis certa-

certaminibus præerant reliqui. Altera deinde Olympiade additus & decimus. Quum autem essent Eleensibus tribus duodecim, cẽteſima tertia è singulis tribubus singuli Iudices electi sunt. Ab Arcadibus deinde bello petiti victi, agrorum parte mulctati, quatuor ex eo numero detraxerunt. tot enim tribus in hostium venerant potestatem quarta supra centeſimam Olympiade. viceſimo tandem pòst anno ad decem res rediit. Hi verò Iudices etiam ἑλλανοφόρει etiam αἰσυμνῆται. A nonnullis verò ῥαβδούχοις quoque dictos inuenias.

NEMEA. CAPVT XXV.

ARgiuorum Nemea regio est, à cognomine Iouis & Lunę filia Nympha. Alij à pascuis armentorũ agri, quæ Iunoni sacra essent. Nonnulli à Danai liberis. Ea in terra, Thebas Argiui quum peterẽt, siti fatigatus exercitus Hypsipylen habuit obuiã Lemni reginam gestãtem Opheltem puellũ Eurydice & Lycurgo natũ, qui flamẽ Dialis erat. quanquam Ophelten alij Creusæ & Eupheti, prodidêre. Hypsipyles ductu, atq; indicio inuentis aquis, dum soluunt ad fontẽ sitim, relictum ab ea in pratis infantem Draco necat. Illi reuersi beluã interficiũt: & certamen indicunt funebre triennale. Primùm soli certarũt milites: deinde etiam populus admissus. Quidam falsò negarunt vel curru, vel equo singulari celebratos eos ludos: curru inquam δίφρῳ. nam altero currus genere quod appellant ἅρμα non negant: in illo sella erat, in hoc non erat. Pindarus meminit in Nemeis etiã pancratij, & luctę & quinquertij, & stadij, & ἅρματος. Ophelten autem fatali nomine appellauit Archemoron vates Amphiaraus: concepto ac designato tã infelicibus auspiciis exitio futuro. Alij euenisse hoc Talao Adrasti regis, qui exercitum ducebat fratri prodidêre. AEschylus putauit Archemorum fuisse Nemeæ filium: qui hũc ad modũ vita functus sit. Certaméque illud Thebano bello fuisse longè vetustius. Certamini præsidebãt Corinthii, Argiui & Cleonæi. Alij nõ Cleonæos, sed Deceleonæos primos præfuisse scribũt: atq; pòst illos, Corinthios. Per initia ex olea coronã factã, datámque ad Medici belli vsque tempora. Deinde oleam cum apio commutatam: quem fruticem infelicem

putarent funeribus conuenire. Iccirco Iudices pullati sedebant. Postremò Hercules Nemæo Leone debellato & instauratit,& correxit,Iouíque Nemæo dicauit.

ISTHMIA.

Caput xxvi.

INo & Athamas duos liberos habuêre, Learchum ac Melicertam. Learchum Athamas Iunonis opera in furorẽ actus interfecit. Quẽ eadẽ authore pari morbo affecta mater in lebetẽ feruẽtis aquę plenũ immersit. Tam atroci exẽplo monitus Melicerta cum per Geranæa Megaræ montem regionis aufugiẽs ad rupem quæ Moluris dicebatur,peruenisset:de ea sese in mare præcipitem dedit. quẽ secuta mater simili fato perfuncta est. Alij tradũt matrẽ surrepto ex illo periculo Melicerta,cũ eo sese præcipitasse. Exceptos Nereides matrem fecêre Diuã, Leucotheam Græci, Latini Matutam vocant: Melicertam diuum,Palæmonem illi,nos Portumnum. Eædem Nereides Sisyphum monuêre, vt in honorem Melicertæ ludi statuerentur. Alij etiam fabulosius à Delphino delatum cadauer aiunt: atq; ab Sisypho, qui tũ Corinthi regnum obtinebat,inuentũ, tum propter affinitatẽ datum sepulturæ. quippe Sisyphus, & Athamas AEolo geniti. Cæterum verò propiora tradũt, qui Melicertæ cadauer fluctibus appulsum, scribunt ad Isthmi locũ, cui ab iunctis nomen erat συνοωνία. Peste ex eo correptam Corinthum, oraculo monitam haud prius cessaturum malum, quàm Melicertæ iusta persoluerẽtur:ac prẽterea ludi fierẽt. Igitur Amphimachi, & Donacini opera cadauere translato cum celebritatis initiũ pestilentię fuisset finis,paucis annis festiuitate celebrata ac desita: rursus ab numine cessationis postulati, ac pestilentia oppressi,ex oraculi præceptis morem intermissum redintegrarunt. Pinu autem Isthmionicas fuisse narrant coronatos, propterea quòd Melicertæ cadauer pineis obuolutum furculis inuentum est. Alij dicunt Neptuno sacram pinum: vnde Phytalmij cognomen attributum autumant: iccirco quia pinus,picea,abies maritimæ rei plurimùm conueniant. Timæus scriptum reliquit: Apio antea coronari solitos victores: idque Corinthiorum iudicio. Eadem historiæ ratio ex Procle,Callimacho,Euphorione.

LVDI ALII MINVS NOBILES.

Caput xxvii.

ALios quoque ludos minus illustres in Græcia factos legas:in quibus lebetes erant præmia, in aliis Arnacides,id est agninę pelles. Certorum quoque populorum festiuitates, at Panionia,& panathenaica: in quibus vtriusque sexus flos per mutua nexis manibus saltabant Pyrrhichicam. Quædam verò præter hos, potius festiuitates,& sacra,sine ludis, cum pompa: qualia Adonia Athenienſibus,& Thesmophoria, atque alia, quæ inter gentium ritus à nobis narrata sunt.

LVDI ROMANI.

Caput xxviii.

LVdi Romæ qui fierẽt,haud continuò Romani omnes vocabantur. quemadmodum ne sacra quidem. Eorum quidem ante vrbem conditam in Latium, atque inde postea Romam aduecti: vt Troia, & Compitalitij: partim post:inter quos antiquissimi Consualia,de quibus suprà. Genera diuersa à fine.quippe alij in honorẽ deorũ: nõnulli exercitationis gratia,quibus belli simulacra cierentur: vt Troia, & Castrẽses. Quidam funebres. Aliqui votiui, vel pro victoriis, vel pro bona valetudine. Quare euenit vt summæ essent eorum differentiæ duæ: Statorum, & non Statorum: quemadmodum de feriis quoque legimus. Nam compitalia, & Paganalia non erant statæ: sed conceptis verbis indicebantur. Iccireo tametsi erant omnes publici, non tamen ære omnes publico fiebant, sed quidam priuata pecunia. Ex voto quoque publicæ personæ aliquando sua pecunia edidere: quemadmodum de M. Anilio proditum est. Aliqui etiam iussu librorum Sibyllinorum: aut responsis Aruspicum:vatúmve monitis, cuiusmodi versus Cn.Martij fuere. in quibus numerati sunt ij, qui expiationis ergò indicebantur. Hi comprehendebantur illorum classe, qui diis essent attributi, veluti Theatrales quoque. Nam licet animi gratia conuenirent: nequaquam tamen sine deorum titulo fiebant. Nomina igitur interdum à diis: alia aliunde: vt Iuuenales, Seculares. Ante vrbem desygnatam, à vicorum compitis, in quibus agitabant agrestes, ludi & facti & dicti Compitalitij. intermissi deinde ad Seruium vsque Regem; ac per vicorum magi-

stros instaurati, quemadmodum à L.Pisone iterum curatum est,vt per eosdem magistros,qui tum præfecti nominati sunt, restituerentur. Tandem sublatis collegiis ipsi pariter aboliti. Troia verò quo primùm edita tempore, habes ex Virgilio in quinto diuini operis. Ex quo Tranquilli errorem animaduertas, qui Troiam ait Pyrrhichicam fuisse saltationem. Designata verò vrbe Consualia Romulus indixit : quo tempore Sabinæ raptæ sunt. Inuenimus in vetustis monumentis inter cætera ludicra Cōsualibus pastores inuerso ac vibrato corpore cernuos salire solitos, quemadmodum alibi dictum est. Coronatos quoque ea die ferunt equos : Neptuno enim sacrum id animal, quem Consum, vti supra diximus, nominabant. Referri ad maris mobilitatem equi naturam. vnde ἵππος oculi ægritudo, cum sese continere nequit, apud Hippocratem. Alij etiam asellis eundem honorem habitum scribunt. Aliis quoque diis hi. Megalenses, Appollinares, Circenses, Saturnalia. diis inferis, Cereales, Liberalia, Martiales, Quirinales qui & Romani dicti, sicut & alij sub Regibus editi, qui nihil haberent peregrini.Item Augustales à Tiberio instituti. Hæc nomina à diis, & diuis. Alia à locis, in quibus numina colerentur, quales Capitolini in honorem Iouis, Iunonis Reginæ, ac Mineruæ. Postea priuis nominibus priui ludi, sicut & sacra separata. ne siquid erroris accidisset : cui deo expiandum foret, ignorarent. Quibusdam tamen fiebant simul, vt Cereri & Liberæ. Item geminis fratribus Græco ritu. Quos ædiles darent, in iis nō licebat vti vel tuba,vel fistula, vel cātu, sed tibia tantùm.videntur autē funebres ab ipsis solis edi solitos:sicut & Circenses,& Apollinares.Nam Megalēses quoque edebant, sed non soli. præerant enim Prætores prætextati: vnde purpura Megalensis.Prætor mappam candidā mittebat in eum qui aurigaret.In ludis primariæ partes quatuor. Pompa cum thensis pro deo cui fierent, Certamina curruū. fabulæ.pugnæ in arena. Naumachia quoq; aliquādo edita. Bestiarū genera multa ad spectacula tātùm nonnulla,vt Camelopardalis, & Phœnix: alia etiā ad pugnandum, Elephanti, Pantheræ, Leones, Vrsi Rhinocerotes. Scæuola primus leonum pugnas dedit. Pompeius CCCV. diuus Iulius CCCC. Cautum S. C. ne Africanos in

in vrbem portarent.Contra quod S. Consul. Cn.Aufidius fecit Circensiū apparatu.Augustus tigrem dedit.Cn.Domitius centum vrsos Numidicos cum totidem venatoribus ex Aethiopia,alij negant vllum vrsum in Numidia.

MEGALENSES.

CAPVT XXIX.

MEgalenses magnæ matri deûm M. Iunius Brutus dicauit : vnde & Græca vox Romano flexu. Ei ex Pessinunte auectæ is honos habitus. Iuuenibus datum vt ætatum atque ordinum omnium mores gestu atque oratione effingerent.Ab vmbraculis, in quibus hæc agerentur, Scenicorum nomen communicatum. Nam certo nomine Scenici Libero patri peculiares erant. Ante deæ signum matronis spectatæ pudicitiæ psallere mos fuit. Seruis interesse nefas. quippe pro publica libertate Romā exuta Regum seruitio primū institui. Præsidebant, vti diximus, Prætores. Institutæ etiam quas Idææ matris vocabant familias : quibus stipem cogere mos fuit. Id quod Prætoris edicto constabat his verbis. Idææ matris familias, eāsque iustis diebus : nequis præterea stipem cogito. Neque verum est quod ait Cato apud Ciceronem : Sodalitates ab se inuentas primùm. peruetus enim res fuit : quum in Megalensibus per sodalitates conuiuia sunt agitata.

APOLLINARES, LIBERALES, Scenici.

CAPVT XXX.

APollinares autē, & Liberales, qui verè Scenici dicti sunt à fabulis, quæ in frondeis tabernaculis edebantur, cuiusmodi fuerint,Prætoris verba docent : Ludis publicis quòd sine curriculo,& sine corporis certamine fiat, popularem lætitiam cantu,& fidibus,& tibiis moderāto. eáque cum diuino honore iungunto. Hos actos à nudis Ludionibus aliquando constat. Quare & Martialis iocus de fibula, & aluta, & subligaribus. Itaque P. Nasica Censor Ludiones amouit tribu propter sordidioris operę cōtemptum. Fortasse hoc rectè factum sit. Ne censeantur esse ciues Martij, qui famuli essent aurę gesticulatorię.at ærarios eosdem ab illo item factos, potentiæ fuit nō pru-

dentiæ. Exigenda enim ex vrbe ars fuerat, cuius artifices damnaret. Aerarium faceret vniuersum Popul. Roman. cuius cum assensu, tum iussu, atque etiam fauore id admittebatur. Author potius, quàm actor improbandus. verùm belluæ multorum capitũ id semper fuit peculiare, vt caput haberet nullum. Fuêre autem primùm editi T. Sulpitio Pœno, C. Licinio Coss. accitis ex Hetruria Ludionibus, qui ad tibiæ sonos motus ederent compositos. Hos imitati è Romanis quidam Histriones Thusco vocabulo dicti sunt. Sic enim appellabant, quos Aeolenses Ludiastas. nos suprà diximus Ludiones. Ludias quoque fœminas legimus. Addita deinde carmina Satyrica, quæ Liuius Andronicus primus comico argumento interpolata, non solùm excoluerit, verumetiam recitarit ipse. Quem morem Græcorum fuisse ait Aristoteles in 3. Rhetoricorum. Postremò oblæsa frequentioribus operis voce, puerum, qui ad tibiam caneret præ se staruisse aiunt. Hi quũ fuissent per incuriam intermissi, ac grauante cœlo Ciuitas laboraret, ex Sibyllinis versibus Punico bello secundo redintegrati cum iocis, & salutationibus, ac missilibus. Olei quoque congios singulos vicatim distributos prodidêre, Peculiarem suffitu Styracem incensum hisce ludis memorant. Quærebamus nos inter hæc, idémne essent Scenici, & Theatrales. Ac sanè differunt quòd tametsi Græcorum imitatione, qui Athenis Dionysia celebrarent, in honorem Liberi patris, sicut & scenici, conditi sunt: alius tamen erat habitus, alia facies. Propterea priuatis sumptibus fiebant in populi gratiam ab iis, qui illius fauore Mag stratum adepti essent. In his fabulæ nullę: sed lusus tantùm Heroum, ac Nympharum habitu ad tibiæ modulos. Saltantes Mænadas, & Sillones, Satyrósque ac Tityros effingebant, cum vanno, vinco, ouo, & bellariis discurrentes more Lupercalium, ferulis obuium quemque incessentes.

CIRCENSES.

CAPVT XXXI.

CIrcenses autem cum curriculis in Circo, & equis ad certandum: vnde Prasini, & Veneti à colore viridi & cæruleo. Edebantur præterea venationes, quemadmodum & castrensibus ludis in castris Prætoriis. Sicut quietiora omnia Saturno. quippe pro venabulis, & apris, cereoli, missilia, placentulæ, crustula, & alia.

CEREALES.

CAPVT XXXII.

CEreales cum Circensibus quidam temere confudêre. Nam tametsi fiebant in Circo: tamen hi Cereri, illi Neptuno designabantur. Ex Eleusine ducto à Græcis more, vt est apud Theocritum. Pompa producebatur cum deorum signis, & ouo. Isidis quoque sacra nocturnis vigiliis imitabantur, expressa Cereris peregrinatione Liberam cum face quæritantis. Nocturni verò ignis vsus multis in ludis extitit. quippe in Vulcanalibus ob ignis numen. In Promethæis ob surreptum ignem. Ab solis matronis fiebant Cereales candidatis: qui color vetus in luctu matronis fuit, quemadmodum alibi diximus. Ante noctem in sacris epulari nefas: propterea quòd, vt ait Callimachus, extrema affectam fame, ac nihilosecius pertinacius ieiunium perpetuantem, solus vesper flexit, persuasítque vtî cibum caperet. Quum Thensa procederet, si auriga equi lorum læua manu apprehendisset, pro pollutis ceremoniæ habebantur. Fuit autem, vt ait Seruius, Thensa currus, quo deorum simulachra portabantur, ἀπὸ τοῦ θείνειν. Ad eundem vsum Thensarum meminit Cicero.

TAVRII.

CAPVT XXXIII.

DIis inferis consecrati Taurii nominati sunt sub Tarquinio Superbo haud multò ante Megalenses. Cognominis causam referunt ad taurinæ carnis esum: quo grauidas morbis affectas, ac ludis factis liberatas aiunt. In his nihilo secius atque in Circensibus obibant cursu metas.

CAPITO-

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAPITOLINI.

CAPVT XXXIIII.

DOmitianus Ioui Capitolino triplex ludicrum posuit: musicum, equestre, gymnicum. Item in Albano Mineruæ, in quo certabant hymnis. In eo Papinius Statius ter victor. Falsò igitur produnt Publium Mimographum in eo certasse quippe sub Cæsare dictatore iam grandis natu floruerat æmulus Laberij. At L. Mummius deuicta Corintho eidē Ioui Capitolino quinquennales è Græcia ludos portauerat. quos omissos restituit Nero. Horum similes Caligula Lugduni, quos Miscessos nominauit. Victus victoris laudes scribere cogebatur. sunt qui addant: coactum eum scripta sua delere lingua.

FVNEBRES.

CAPVT XXXV.

PRoxima deorum honoribus, funerū atque exequiarum cum ludis celebritas. Funebrium origo longe vetustissima. quippe Aeneas ad Pallantis, Achilles ante eum ad Patrocli rogum mactat inferias cum ludis. vnde etiam gladiatorum morem ortū iudicamus. Nam quum primùm captos ex hostibus iugularēt, vitantes fœdi spectaculi crudelitatem, captiuos inter se commiserunt: vt penes eosdem esset, & facinus & supplicium. Quibusque sors & virtus dedisset, superessent: alij placarēt manes priscis manibus parentantium. Scio gladiatorū originem a fratribus Hispanis, de quibus Liuius, sub Scipione, aliquos duxisse: verùm sanè apud Græcos lōgè vetustiorem esse comperimus. quippe retiarium & mirmillonem Pittacus Mitylenæi tradunt inuentum: quod petes ex historiis. Mirum igitur si gladiatoria res Græca est, quare nomen Græcum signatum non habeat. Quid enim est μονόμαχος? Nam μονομαχία est inter Romulum & Cossum, inter Hectorem & Achillem: gladiatoria nequaquam. Primus Romanorū Iunius Brutus dicitur in defunctis patris honorem dedisse Romæ gladiatores. Alij Appium Claudium, & M. Fuluium Coss. an id verum sit, ambigo. Tunc enim primùm fuēre fontes obiecti feris in Arena, tanta immanitate, vt ab eo horrore matronæ publico edicto summotæ sint. Contrà, Cretenses gladiatorum munera spectando primarias fœminas interesse voluēre. Dabantur & à publicis magistratibus, & à priuatis personis, & cum certaminibus, & cum fabulis. In patrii funeris apparatu arenam insperfisse aiūt C. Cæsarem quum ædilis esset: qui postea dictator fuit. Claudius princeps ex arbitrariis statos fecit ludos funebres, quos ædiles ederēt: ex pecunia publica de Quæstoribus, quos Gladiatorios appellauit. Verùm postea illorum pertæsus immanitatem, sustulit. Priuatis tamen consuetudinis mansit ius. Cęterùm cum ea profusione ad inopiam multi redacti essent: iam antea sub Tiberio S.C. factum fuerat, vt nemini id liceret qui minus quadringentis millibus in censu haberet. nam & emptis opus erat, & educatis: productis quoque in aream alii cadebant, alii petente populo manumittebantur. Gladiatorum quoque magistri non sine magno precio, qui docerent eos, conducebantur. hos Lanistas appellabant. Tandem à Theodorico Gotthorum rege vniuersus vsus sublatus est. Quid enim immanius quam vitā dare hominibus, vt eam ipsi mutuis cędibus ab sese auferant? Nefas erat cum gemitu vulnus accipere: iussos ferrum iugulo non accipere. sanguinem suum eodem, quo hostilem, animo inspectare. Proposita paria Lanista indicabat quanti: iugulatorum precia accipiebat. Cum hastis ac rudibus prodibant. erat Rudis baculus gladiatorius, quo prima pugnæ rudimenta meditabantur: vnde & nomen. Ea manumissi propter fortitudinē simul cum libertate donabantur: propterea quòd sine cruore deinceps essent acturi vitam. Certaminis initio postquam inter se rudibus batuissent, ferro nudi transigebant. Fessis aut vicēs alia manus substituebatur: vt intelligas locum apud Quintilianum. declarat hoc Martialis eo versu, *Hermes supposititius sibi ipsi*. Cùm indefessus esset, atque inuictus sibi ipse succedebat. Ludibriū infelicitatis humanæ Nero C C C C. Senatores, D C. Equites ad eam operam exhibuit. Alterum orbis monstrum Domitianus etiam fœminarum pugnas noctu edidit. Qui funebres curarēt ludos, Designatores dictos autumant. Apud Horatium pro eo qui præest funeri interpretantur.

Gladiatorij ludi.

Rudis gladiatorius.

Designatores.

VOTIVI. CAPVT XXXVI.

VOtiui aut Sybillinis, quemadmodū dicebamus, versibus, aut Augurum præceptionibus, aut promissis

Imperatorũ introducebãtur: vel ante bellum, vel cõfecto bello, atq; hostib. deuictis. Ex iis illi fuêre quos magnos cognominarut. M. Acilius in apparatu aduersus Antiochũ eos celebrauit, diebus x. missis muneribus p plutimarũ. Nõ tũc tamẽ primùm votos, sed postq̃ ad Thrasymenũ pugnatu est. Facti sunt æris CCCXXXIII. millib. bobus albis quadringẽtis, aliisq; hostiis multis procurati. Sic etiã bello Sãnitico debellato. eos populũ spectasse coronatũ. M. Crassus sua ædilitate coronas frõdeas aureis bracteolis imitatus populo dono dedit. Ludis magnis Græco ritu victorib⁹ palmæ datæ: itẽq; populo epulũ ab ædilibus.

SCENICI PLEBEII.

Caput xxxvii.

His similes Scenici, de quib. diximus, pro bona populi valetudine, Sibyllæ iussu instaurati. Item Plebeii conditi post secessionẽ factã in montẽ Sacrũ, redintegrati cũ Patrib. cõcordia. eos intermissos L. Sylla deuictis hostib. restituit. In his quoq; Aediles epulũ populo dabant.

SECVLARES.

Caput xxxviii.

Seculares quoque pro incolumitate populi Romani à P. Valerio Publicola primùm cõstituti. Trinoctio bobus atris Plutoni, & Liberæ indicta lectisternia, peruigilia, supplicationes. Fiebant enim ad instar Cereris initiorum, cum carmine & hymnis à pueris puellisq; patrimis & matrinis in Apollinis ac Dianæ laudem. qualis extat hymnus Horatianus: & ille Catulli longè lepidissimus. Centesimo quoque anno edebantur: quod temporis spatium seculi nomine comprehendebatur: quo etiã hominis vitam constare putabant. Horatius cẽtum decem annorum circuitum attribuit. Augustus arbitratu suo, non suo tempore edidit. Claudius princeps non tam ludos ab Augusti tẽporibus, quàm Augusti errorem iterauit. nec enim amplius LXIII. annos interfuisse constat. Quare præconis vocem irrisam Tranquillus scribit, inuitantis populum ad eos ludos, quos nemo vidisset, neque visurus esset. quum multi adhuc viuerent eorum qui priores spectarant. aliquot etiam Histriones, qui in illis egerant, in his producerentur. Domitianus, inita melius temporis ratione seculũ quod erat ab Vrbe condita septimũ celebrauit. Philippus Imperator suum seculũ ludis magnificentissimis

centissimis adornauit. Elephantos XXX. dedit, leones, tigres, alces, hyænas: gladiatorũ paria mille: hippopotamum, & rhinocerotem.

IVVENALES.

Caput xxxix.

Neque solùm huiusmodi votis amissę valetudinis habita ratio: verumetiam præuentæ morborum causæ. Quippe Iuuenes castè pudicéque sub moderatorum custodia quum haberentur: datum est eis petentibus, vt per lusum ac iocum liceret animum recreare. Postea natu grandiores admissi, etiam vtriusque sexus. Mansit tamen nomen à priorum ætate, Iuuenales. Neque enim verum est quod aiunt, eosdẽ hosce fuisse cum iis, quos Troiam superius appellabamus.

SATYRA LATINA.

Caput xl.

Hactenus fabularum origines, genera vsus, apparatus: nunc quod reliquum est extra Scenam expediamus. Ac Satyræ quidem Latinæ locus hîc esse videbatur: propterea quòd desumpta esset à Græca Satyra, quæ Tragœdiæ soboles erat. Cæterùm de ea quum sit satis dictum superà, ad alia transeamus.

RHAPSODIA. EPOS.

Caput xli.

Rhapsodia officij nomen fuit, atque operæ. Epos autem carminis. Nam quemadmodum oratio tametsi competit omni hominum dictioni, tamen vni eloquentia attributa est: cuius author solus Orator appelletur. Ita dictio quanquam est communis omnium loquutioni quia est εἰπεῖν, & ἔπος, tamen solis dactylicis senariis magniloquis attributa fuit. Vnde ab Horatio dictum est, forte Epos. & Epicus poeta nobilissimus Varius, illis versibus: *Epicus*

Diceris Vario fortis, & hostium
Victor Mæonij carminis alite.
Quam rem cumque ferox nauibus, aut equis
Miles te duce gesserit.

Epicorum materia declaratur, dux, miles, classis, equus, victoria. Verbum signatissimum, *Diceris*, quo ipsum

ἔπος exprimitur.Idem alibi:

Prima dicte mihi, summa dicendi camœna:& Virgilius,*cur non dictus Hylas?* etiam ad alia genera carminum.At Homerus, Ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα:& ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι. Rhapsodiæ autem cognomentum Pisistrati opera inuentum putant.qui quum Homeri carmina sparsa ac diuulsa offendissent,atq; digessissent:à cantu & sutura fecit vt ῥαψῳδία diceretur. Verùm si ante Pisistrati tempora & nomen hoc extitit, & opera diuersa fuit: neque illud ille inuenit neque hoc aut primum,aut solum significauit. Hesiodi profectò carmen extat.

Μέλπομαί θ' ἱερῆς ὕμνοις ῥάψαντες ἀοιδῆς.

Quo apertè videmus ῥαψῳδεῖν esse versuum ipsam commentationem. Atq; ita & Philochorus est interpretatus & Nicocles ait primum omnium Hesiodum etiam ante Homerum ῥαψῳδῆσαι. Aelianus in XIII. variæ historiæ Homeri carmina dissita ac penè discerpta fuisse scribit, quæ particulatim canerent prisci. Pugnam ad naues ἐπὶ νεῶν, ἁλονείαν, vbi Vlysses & Diomedes abeunt speculatum. ex qua Rhesi tragœdiam fecit Euripides, siue vt ego puto, Sophocles.ἀρισ-εῖαν Diomedis. Nauium catalogum. πατροκλείαν,in qua Patrocli gloria, & mars. λύτρα, qua Priamus redimit Hectoris cadauer. Parentalia ad Patrocli tumulum.Fœderis icti violationem,quam ὁρκίων ἀφάνισιν vocant. Hæc in Iliade.Illa in Odyssea. τὰ ἐν πύλῳ, id est Telemachi peregrinatio: sicut τὰ ἐν λακεδαίμονι. καλυψοῦς antrum. Vlyssis nauigatio in rate. Alcinoi ἀπόλογοι. νεκυία. λίτραι νίπτρα. Procorum cædes. τὰ ἐν ἀγρῷ & alia,vt suprà diximus. Lycurgum Lacedæmonium vniuersa Homeri opera ex Ionia primum omnium in Græciam portasse. Quæ in duo corpora Iliadem atque Vlyssean composuerit Pisistratus.Hæc Aelianus in eo quo decimus libro, sui sanè oblitus, quippe in octauo iam scripserat non Pisistratum,sed Pisistrati filium Hipparchum primum Homeri versus Athenas importasse:& Rhapsodos Panathenaicis festiuitatibus eos canere instituisse. Sanè virum illum equidem arbitror optimum, atque sapientissimum fuisse Athenienſium:ità de eo Plato & bene sentit,& magnificè scribit. Quare libentius accedam huic historiæ: præsertim quum lego illum Anacreonti πεντηκόντερον mississe, qua & arcesseretur, & veheretur.

Simonidem

Simonidem verò apud se maximo in honore habuisse. Quod verò pertinet ad sententiam superiorem,satis constat, non solum eos qui Homericos versus, verumetiam qui & Sophoclis & aliorum recitarent: nominatos ῥαψῳδούς. At illi neque dispersi fuerant,neque dissiti,quos consuerent. Quare homeri carmina ob excellentiam poetæ ita esse dicta existimaui: propterea quòd & aliis præferrentur,& frequentius recitarentur ab iis qui sunt ὁμηρίδαι appellati,siue ab officio,siue vt aliqui voluere,quod ex eius familia illius cantum tanquam hæredes circumferrent. Cinæthum verò appellatum produnt eum,qui primus Homeri carmina publicis conuentibus recitauit. Neque enim verum est quod aiunt, Demetrium Phalereum primùm dedisse eos, quos Homeristas cognominarunt. Nam Homeridarum appellationem etiam apud Pindarum legimus.Plato in Ione,ῥαψῳδοὺς non solos cantores,aut recitatores τῶν ἐπῶν, sed & interpretes agnoscit. Hinc habes & illum Grammaticorum errorem,qui ἔπος senarium Iambicum in Epigrãmate Martialis interpretantur.Eosdem verò nõ modò ῥαψῳδούς,sed ῥαβδούχους quoque dictos legere est:itémque ῥαβδωρούς, & ῥαβδωδούς:quippe cum scipionibus prodibant rubris,qui Iliadem profitebantur. Signum illud cædium & cruoris. Croceis qui Vlyssean : quòd eiusmodi colore exules designarentur. Nam Menæchmi sententia ne digna quidem est quæ refellatur: quum ait ῥαβδοῦχοι iccirco dictos,quia versus ipsi à quibusdam ῥάβδοι iint appellati. Illustrium autem Rhapsodorum nomina hæc, Minasion,Cleomenes, Hegesias, Hermophantus : quorum aliqui non Homeri solius , sed Hesiodi quoque,atque Empedoclis pronuntiarent. Neque heroica tantùm.sed & Simonidæ , & Archilochi. Illud quoque memoria dignum , quod ex vndecimo libro Valerij Martialis colligi potest. Heroicos poetas Romæ querna corona dari solitos. Eos baculos fuisse è lauro factos memoriæ prodidêre. ῥαψῳδόχους. *Rubri baculi.* *Crocei.*

PARODIA.

CAPVT XLII.

QVemadmodum Satyra ex Tragœdia, Mimus è Cõmœdia : sic Parodia de Rhapsodia nata est. Quum enim Rhapsodi intermitterent recitationem,lusus

gratia prodibant qui ad animi remissionem omnia
priora inuerterent. Hos iccirco παρῳδοὺς nominarũt: q
præter rem seriam propositam alia ridicula subinfer
Est igitur Parodia Rhapsodia inuersa mutatis voci
ad ridicula sensum retrahens. Erat enim veluti Epir
ma aut Parabasis, quasi auctarium actus: vt sit παρὰ
γνησίαν ᾠδὴν, & παρεῦρημα, ipsa παίπαιγμος. Sic Alexander Ae
lus & sensit & scripsit:

ἔγραφε δ' ἠρεῦς
ὧν παρ' ὁμηρείων ἀγλαΐῃ ἐπέων.

Suidas autem more suo, id est, triuialiter (vt aiunt) i
terpretatur. Parodia, inquit, quum ex Tragœdia exit ca
tus in Comœdiam. At hoc expressit certo verbo Plaut
in Pseudulo: *vt paratragœdiat carnifex*. Matron poeta G
cus multâ millia Homericorum versuum ad culinam
macellum inuertit iusto poemate. Eubœus quoq; Pari
quatuor edidit libros Parodiarum, qui floruit sub Phil
po. Primus autem Hegemon apud Athenienses certa
hoc genere carminis, & vicit tum aliis, tum eo quod v
cauit Gigantomachiam. Aristoteles Hegemonem Thas
sium primum Parodias scripsisse prodidit. Alij Hipp
nactem inuentorem autumant: cuius reliquias, quas p
ueni, apponam:

μοῦσα μοι ὕρυμέδοντ' ἄδδυε, πλὴ πονταχάρυβδιν,
πλὴ, εἴγαρ μὰ χαρεν, ὅ, τ' ἐδδίει οὐ κτὶ κόσμον.
ἔννεφ' ὅπως ψηφίδι κακὴ κακὸν οἶτον ὄλητε
βουλῇ δημοσίῃ παρὰ δῆν' ἄλος ἀτρυγέτοιο.

Vbi vides quemadmodum Homerica omnia ad hos
insectationem detortâ: sicut & illa Eubœi in pugna bo
neorum:

βάλλοντ' ἀλλήλους χαλκήρεσιν ἐγχείοισι.

Qui & pari filo, atque arte designauit tonsorem con
tia figulo facientem propter vxorem.

μηδὲ σὺ τόνδ' ἀγαθὸς περ ἐὼν ἐπαείρεο κούρῃ
μηδὲ σὺ πηλείδη.

Quia perpauci sunt qui hosce agnoscant sales, accip
interpretationem. Nam κούρη apud Homerum pro Bri
de posita est: at hîc tonsorem describit. Et πηλείδη Hom
ro Achilles est: at hîc figulus παρὰ τὸν πηλόν. Sic etiam
Vlyssea Cratinus in Eunœdis: quæ quia nimis multa fu
non descripsi. Talem fecimus olim nos inter sodales

stros Carnalium diebus, ex diuinitate Maroniana,

Prœla meriùmque cano: Cretæ quod nectar ab oris
Italiam cyathis profugum, potoria venit
Littora. & quæ sequuntur.

Similis est & illa Virgilij inuerso Catulli Epigramma-
te contra Aufidium Batsum:

Sabinus ille quem videtis, hospites,
Ait fuisse Mulio celerrimus, &c. Catullianum enim
illud:

Phasellus ille, quem videtis, hospites,
Ait fuisse nauium celerrimus.

Cuius æmulatione nostrum quoque extat. tanto difficilius quòd neque Catulli ἐμμαγεῖον, neque Virgilii deprompta mihi ponere licuit: sed alia longè diuersa, quæ tamen ad rem facerent, quærenda.

Boletus ille qui necauit hospites
Ait fuisse carnifex sacerrimus.
Neque vllius furentis impetum manus
Nequiuisse præterire: siue sicula
Opus foret necare, siue limeo.
Et hoc negat minacior Druentiæ
Negare ripa, vel pigrè tumens Arar.
Vel vrbs negotiosa, vel lutosa, vel
Petita liberalis aula principis.
Vbi iste fur Boletus antea fuit,
Rapáxque leno. Nam Genabio in iugo
Silente nocte sibilum edidit suis.
Tolosa dines, & superba Euxia
Tibi hæc fuisse, & esse perditissima
Ait Boletus impia ex origine.
Tuo stetisse dicit in statumine:
Tuum excacasse clamat ille carcerem.
Et inde tot per insequentium manus
Se hero abdidisse: læua siue dextra
Fugaret aura: siue vtrunque carnifex.
Simul se inanis ac dedisset in pedem.
Neque vlla vota carceralibus diis
Sibi esse facta, quum venisset ad mare
Tolosa abusque: nam nihil putat deos.
Sed hæc prius fuere: nunc recondita
Bibit quietè: seq; deuouet tibi

Megera Alastor, & Megera Alastoris.

Fuisse autem Parodiam in honore apud Siculos, confici potest ex eiusdem Alexandri Aetoli elegiaco eodem:

Τοῖα συεχποσίοισιν ἔχων χάριν. οἱ δὲ βοιωτοὺς
ἔκλυεν, ὀυδοίῳ τέρπεται ἐν ὀλίγῳ.

Personæ in Parodiis amantes fœminæ aut temulentæ. Item Ganeones, qui bona sua abligurierunt. Patres eorũdem Nepotũ & Gurgitũ Alcumistarum impostoræ. Lusus in malos poetas ex persona cauponis, aut pistoris. Irrisio mali medici ex recitatione podagrici. Omne genus Bacelorum, & Bauciarum, & Batalorum, quos Galli *Badinos*, Itali *Balullos* vocant. Introducuntur hi cum magistris qui præeunt aut prælegunt versum aliquem serium: at illi detorquẽt ridiculè ad cuiuspiam ignominiam. verũm hæc postea exactius.

CENTONES.

CAPVT XLIII.

HAud absimiles Parodiis, quos Centones vocant. Deducitur enim sensus alius ab sensu pristino versuum: hoc parodiam refert. quorum versuum membra hinc inde collecta quum assuantur, Rapsodiæ nomen repræsen-
Centones. tant. atque iccirco Centones appellati sunt à centonibus, quibus fiunt stragula. Tale apud Ausonium poema valdè ingeniosum & lepidum, ex frustis Virgilianis coagmentatum. Tale etiam Probæ poetrię Christianæ: cui ab opere Centone cognomen factum est.

LYRICA.

CAPVT XLIIII.

PRoxima Heroicæ maiestati Lyrica nobilitas. vt illa à cantu Rapsodia, & Epos: ita hæc Ode, & μέλος, & μελῳδία. Neque enim ea sine cantu atque Lyra pronuntiabant.
Odæ. vnde & Lyricorum appellatio. Odas quoque à canendo titulum suorum librorum fecit Horatius. Grammatici Pindaricas inscripsere cantiones, μέλη. alii verò malueri-
Εἴδη. εἴδη. vnde diminutiuũ Idyllion. quia poemata essent rerũ
Idyllion. quasi species quædã. Meliãbos citat in vita Diogenis Cynici Laertius, qui sint à Cercida Megalopolita scripti. Quinquẽ ibi leguntur versiculi, in quibus ne vnus quidem iambicus. Quanquam autem μέλος Lyricorum tantum
Melodia. fuit: Melodia tamen est omnib. cantionum sonis attributa. Sic Chamæleon in libro quem de Stesichoro scripsit,

μελῳδηθῆναι non solùm ait Lyrica, verumetiam & Archilogi, & Hesiodi, & Mimermni, & Phocylidæ, & Homeri. Quare harmoniam etiam innumas Melodiam appellatã. Lyricorum genera multa. Melos, siue Ode, quibus curas amatorias decantant. Primum hoc excogitasse Alcmana tradunt: primúmque aiunt dedisse μέθην ἀκόλαστον, id est, lasciuum. Alij dicunt Ametorem Eleutherneum primum apud suos ciues amatorias cecinisse cantilenas: cuius propterea posteri Ametores item dicti sunt. In hoc genere plurima fuit Sappho. Anacreon autem non solùm dedit hæc μέλη, sed etiam in ipsis mella. Alia genera in laudibus Heroum, locorum laudationibus, rerum gestarum narrationibus. Hilaritates, conuiuia. His numeris etiã pæanes solis diis dicti: & hymni eodem argumento, sed stilo demissiore. Item ea quæ σκολιὰ μέλη vocata sunt: in quibus virorum fortium laudationes continebantur, nihil à pęanibus differentia, nisi materia siue argumento. Canebantur Scolia in conuiuiis, sicut alibi diximus, in quibus po- *Scolia.*
culum circumlatum ὠιδὸς appellabatur. quod non liceret absq; cãtu vel propinare vel excipere: eius meminit Tryphon grammaticus, ἐν ὀνομαστικοῖς. Præterea Dithyrambica, & quæ ab authore Sotadica, & Ithyphallica, & Choriambica in Cybelem, Bacchum, Silenum, Pæana, Faunũ, Priapum. quale est Catulli venustissimũ. Et Epipompeutica quæ in pompis accinebantur. cuiusmodi seculare carmen Horatianum, & Epinicia, haud absimilia Pæani- *Epipom-*
bus. A membris quoque variata. nam quædam erant sim *peutica.*
plicia μονόκωλα iccirco dicta, & μονόστροφα, aut στάσιμα. quippe in choris Bacchicis circularibus aut semper ad eundẽ modum conuertebantur, neq; reuertebantur. hæc erant μονόστροφα. Aut stabant immobiles: ea στάσιμα. talis prima Ode Horatiana. in aliis erant duo membra, aut tria, aut plura. Habes apud Pindarũ δυωδεκάκωλον, quæ etiam δυωδεκάς dicebatur. Quinetiam in Scõliis, Pæanibus, Dithyrambicis, numerus incertus pro libidine authoris. quamobrem eos lege solutos vocat Horatius. nulla enim fiebat conuersio. Quemadmodum Adonio post tres Sapphicos posito, ad Sapphicos reditur. de quibus cõuersionibus satis in Choris dictum est. Memoriæ quoque proditum fuit, Alcmanem quum quatuordecim strophарum cãticum fecisset, harum septem certo metro composuis-

se:alteras septē alio. Sine discrimine verò & ᾠδὴ, & ᾠδὸν aliquando scriptum inuenias. ᾠδὸν verò pro eo quod est ἀοιδόν. neq; solum pro Poeta, sed etiā pro vate. sicuti visus fuit Dino in Persarum historia: cuius verba fuerūt hæc: πλὼ μὲν γοῦν κύρου τῦ περσῶν ἀνδρείαν, καὶ τὸν μέλλοντα πόλεμον ἔσεσθαι πρὸς Λυδούς πρὸς Βαβυλωνίους προῄδοντο οἱ ᾠδοί Erant hi Persis peculiares. sic & subdit, βιαχειδόμου οὖν Λυδοῦ μὲν ἦν φίλων, τὰ πάντα ἀληθῆ ὄνομα (ἔστι δὲ ὧν ἦν ᾠδὸν ὁ ἐνδοξότατος) ᾖδεν.

Heraclides quoque scribit, apud Lacedæmonios Lesbium ᾠδὸν in honore habitum: ipsósque ab oraculo iussos vt eum audirent. Ad Cleomenis quoque statuam, eius qui Thebanus poeta fuit, ita scriptum legebatur: atque pro ἀοιδῷ ab historicis interpretatum. Horatianæ autem Odę omnes sunt sine Epodo. Neq. verò verum est quod Grammatici profitentur, quoties carmini carmen accinitur, Epodon esse. sic enim Elegia Epodos esset. item Dicola omnia. quod tamen ridiculum est. Neque minus falsum illud, quum altero versu finitur sententia, Epodon appellari: Ouidiana enim poemata pleraque Epodica essent. Quid, quod in Horatianis Epodis id minimè obseruatur. in his enim patet illorum error.

Epodi.

Nox erat, & cælo fulgebat Luna sereno
Inter minora sidera:
Quum tu magnorum numen læsura deorum,
In verba iurabas mea
Æolius, &c.

Neque dissimilia propterea dicerentur alia Dicola, vt illa,

Non ebur neque aureum
Mea redimet in domo lacunar, & alia multa.

Ac de Epodi ratione in Choris satis dictum est. de Horatij autem inscriptione haud satis constat. Námque duo postrema poematia de Canidia monocola sunt: quibus accinitur nihil. Quare animi gratia nobis aliquid est cōmentandum. Post cantiones aliquas ad aras deorum expletas, accedebat aliquis sacra certis versiculis clausurus. Hunc appellarunt Epodon: propterea quòd post alias cantiones & Hymnos pronuntiabant. Id ita scriptum est in decimoseptimo libro De officio partiū humanarum apud Galenum. Itaque Horatius quum Odas scripsisset, quem illis librū addidit, rectè Epodon inscripsit. quemadmodum

admodum Plato quoque eū quem post leges statuebat, ἐπινομίδα. Cuius exemplum secuti, hisce in Commentariis nos quoque fecimus. Nánque in secundo libro simplici narratione quædam quasi designata, in illo accuratiore opera, exactiore iudicio ita perpendimus, vt etiam causas afferamus. Quare librum illum vltimum Epinomidem quoque inscribi placuit. Epinicia erant quæ in certaminibus victori canebantur. Pæanes, quibus gratulabantur diis immortalibus pro victoria in prælis, non in certaminibus. Hymni, qui ad aras diis dicebātur. Quamobrem omnia Pindarica, quæ extant, Epinicia sunt: id quod etiam tituli declarant, Olympionicæ, Nemeonicę, Pythionicæ, Epipompeutica, ad pompas, cuiusmodi carmen seculare. Non differebant Pæanes à Scoliis, nisi acclamatione, quæ Pæanibus erat peculiaris: ἰὴ παιάν, quod Græci Epiphthegma vocabant, & ἐπίφθεγμα. tametsi hoc quoque postea desitum est. Quò miror duo. primum quòd Athenienses iudicio persecuti sunt Aristotelem: quoniam in Hermiam qui esset mortalis, tanquam in deum Pæana condidisset: quum tamen etiam viris fortibus daretur id. Deinde quòd defendunt Aristotelem: quia non fuerit Pæan, quippe in eo acclamationem nullam: sed potius σκολιὸν μέλος. At profectò in Pæanibus pleríque & confessis & acceptis, nullam inueniamus acclamationem. Ponam igitur Ariphronis Sicyonij Pæana, quem fecit in honorem bonæ valetudinis, iucūdissimum & plenissimum gratiarum:

τὰ γὰρ περισβύτα μακάρων
μὲν σοὶ νέομαι
τὸ λειπόμβριον βιοτᾶς.
σὺ δέ μοι πρόφρων συμοικος εἶης.
εἰ γάρ τις ἢ πλέτου χάρις ἢ τεκέων,
τᾶς εὐδαίμονος τ' ἀνθρώποις
βασιληΐδος ἀρχᾶς, ἢ πόθων
οὓς κρυφίους ἀφροδίτας ἄκρυστ ἐπρεύομβις
ἢ εἴ τις ἄλλα θέοθεν ἀνθρώποισι τέρψις
ἢ πόνων ἀπνοὰ πέφανται,
μὲν σοῖο μακαμεχυγίαα
πάντα, κὴ λάμπει χαρίτων ἔαρ.
σίδε δ' χωρὶς κῆς ὐδεμέων.

Vbi vides Pæana sine acclamatione. Tũ autem duũm generum agnoscas. Alterum, quo in victoriis gratulabantur cum acclamatione: alterum, quo laudes celebrabant sine acclamatione. cuiusmodi & hic, & ille Aristotelis in Hermian Atarnensem.

Ἀρετὰ πολύμοχθε
γένει βροτείῳ·
θήραμα κάλλιστον βίῳ
σοῖς πέρι παρθένε μορφαῖς
καὶ θανεῖν ζηλωτὸν, ἑλλάδι πότμοις
καὶ πόνους τλῆναι μαλερούς
ἀκάμαντας. τοῖόν
σὺ φρένα βάλλεις
καρπούμενον ἀθάνατον
χρυσοῦ τε κρέπτρου, καὶ γενίων
μελαναυχῆ, τῷ ὕπνου.
σεῦ σ' ἕνεκεν ὁ δῖος Ἡρακλῆς
λήσας τε κοῦρι πόλλ' ἀέθλατεν.
ἔργοις σαὶς ἀρεύοντες ὁμιλήσαμεν.
σοῖς δὲ ποθοῖς ἀχιλλεύς,
αἴας τ' αἰδαῖο δόμους ἤλθον.
σᾶς σ' ἕνεκε φιλίου μορφᾶς
καὶ ἀταρνέος ἔντροφος
ἠελίου χώρωσεν αὐγᾶς.
τοὶ γὰρ ἀοίδιμον ἔργοις
ἀθάνατόν τε μιν αὔξουσι μούσᾳ
μνημοσύνης θυγατέρες
Διὸς ξενίου σέβας αὔξουσαι
φιλίας τε χάρας βεβαίας.

Vt etiam perpendas quantus vir ille fuerit in poesi: neque ipso Pindaro minor. Scripsit autem & in Lysandrum Lacedæmonium vnum: qui ob dignitatem in Samo olim publicè canebatur. quemadmodum Delphis Pæana alter in Craterum Macedonem, admodulante Lyra puello impubere. Scolion autem etiam aliis adaptabatur argumentis. Quo genere carminis qui vicissent, poculo donabantur: quod poculum ob eam causam à cantu illo ᾠδὸς, vt suprà scripsimus, dicebatur. quum cæteris in certaminibus acciperent Lyrici iuuencam, quam & immolabant. & hircum Tragici, quemadmodũ suprà dicebamus. taurum Epici. Bucolici vel vini vel lactis libatione contenti

tenti erant; idque Apollini, Musis, Baccho, Iunoni & Gratiis. nam cætera præmia à victo auferebant, non ea ab iudice donabantur: sicuti suo loco scriptum est. De Scolij nomine inter Grammaticos non conuenit. nugantur de Scolio pede: sic enim cognominant Amphimacrum, quem tamen nihilo frequentius in illis inuenias. Confessum enim est quod dicebamus: neutiquam pedibus aut numeris à Pæane differre. Alij ab obliquis tibiis. de quibus tamen apud idoneos authores nulla mentio. Nonnulli putarunt carmen esse conuiuiale, quod à primo cœptum, nequaquam à proximo, sed ordine flexuoso vltro citróque exciperetur. Neque hoc displicet: conuenit enim cum poculo, quod canenti præmium proposi- tum dicebamus. Nam qui κατ' ἀντίφρασιν nominatum aiunt, ludunt nos. In nuptiis cani solitum à discumbentibus lauro aut myrto coronatis, nemo dubitat. Quinetiam Timocreon Rhodius Scolium scripsit in vituperationem Pluti.

Scolij nomẽ vnde.

ὄφελες ὦ τυφλὲ πλοῦτε
μήτ' ἐν γῇ, μήτ' ἐν θαλάττῃ, μήτ' ἐν ἠπείρῳ
φανῆναι.
ἀλλὰ τάρταρον τεναίειν καὶ χίερντα.
διὰ σε γὰρ πάντ' ἐν ἀνθρώποις κακά.

Erat ergo Scoliorum recitatio in conuiuiis, tres enim modi: vnus, quum plures concinebant, vt in choris & nuptiis: alter, quum in conuiuiis aut festis sodalitatibus singuli per ordinem canebant: tertius, quum in conuiuiis non succedebant seriatim, sed vt cuique visum fuisset: à cantu myrti lauríue ramus dabatur ei qui magis idoneus iudicaretur: alij malunt à primo lecto cœptum, altrinsecus primo lecto datum ramum simul cum cantionis iure. inde ab illo ei qui secundus erat in aduerso lecto: ab hoc ei qui ex aduerso in altero secundo discumbebat: ita erat σκολιὸν, sicuti reptatio serpentum, & quasi serræ dentes. Carminis verò materia non solùm erat in laudibus virorum fortium, vt putarunt quidam: sed etiam in communibus sententiis, & adagiis, & quocunque genere adhortationis ad bene beatéque viuendum. quare præter illud Timocreontis, alia quædam adscribemus. in Vespi Aristophanis vnius initium est,

κῆμπτα καὶ βίαν πλειταγόρα τε κἠμοί.

Plato in Gorgia scribit, Scolio cani solitum: ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον. τὸ δὲ δεύτερον, καλὸν γενέσθαι. τρίτον δὲ, τὸ πλουτεῖν ἀδόλως. quam sententiam & expressit alia ratione Phocylides, & Aristoteles retulit è Delphico templo in Ethicorum suorum propylæa. Illud autem est de Aiacis virtute:

πᾶν τελαμώνιος αἰὲν ἀϊχμητὰ,
λέοντι εἰς τροίην ἄριστον
ἐλθεῖν ἀχαιῶν μετ' ἀχιλλέα.

Aliud de Admeto,

ἀδμήτου λόγον ὦ ἑταῖρε μαθὼν,
τοὺς ἀγαθοὺς φίλει.
τὸν δειλὸν δ' ἀπέχου.
δειλῶν ὀλίγα χάρις.

Etiam ab Eustathio refertur vnum super Iliados quarto, relatum ad eorum fortitudinem, qui inoppidi Lipsidrij fuerant obsidione.

αἰ αἴ λειψύδριον πεδοδέπαμεν,
οἷις ἄνδρες ἀπώλεσαν,
μάχεσθαί τε ἀγαθοὺς, καὶ ὑπατεῖδας.
εἴ ποτ' ἔδιξαν, οἷον πατέραν ἔσαν.

Quod autem alia quoque argumenta detexta sint eo poematij genere: satis patet ex illo quod recitatur à Plutarcho in Amatorio: id quoniam Græcas olet fœditates, indignum putaui tam puris Commentariis. Lyricorum tamen vsus plurimus in Amoribus, & Lusibus, & Potationibus: in quibus exercuit sese Amprimis Sappho. Quin Pindarus quoque scripsit ἐρωτικά. anacreon verò excelluit adeò, vt eius dictio quouis indicæ arundinis succo dulcior mihi videatur. Alcman autem amatoriarum cantionum inuentor creditus est: quemadmodum suprà memorauimus. cuius perpauxillę reliquię hîc ponentur, quouis nectare suauiores:

ἔρως ἐμὲ δὴ αὖτε κύπριδος μέλιτι γλυκὺς
καρδίαν ἰαίνει.

Iccirco Architus, vt Chamæleom scribit, appellauit eum Principem ἐρωτικῶν μελέων. Habes suauissimum apud Horatium illud, *Donec gratus eram tibi*, & alia. Erat & Odæ species apud Laconas, qua siquis in flagitio deprehensus fuisset, aram quandam obiens, canebat probra sua. Aliæ fuere, quas λοκρίας ᾠδὰς nominabant: quæ nihil aliud quàm adulteria & stupra continerent.

HYM-

HYMNI. CAPVT XLV.

HYmni Pęanibus simillimi: tametsi etiam alio carminis genere cõfici cõsueuerint. quales ab Orpheo, Musęo, Theocrito, Homero. nos quoque non parum laborauimus vt penes Latinos ea gloria minus obscura esset. Quidam negarunt Iambico versu confieri licere. Primus Anthes Anthedonius dicitur Hymnos condidisse. quod si ità esset, oporteret eũ Orpheo fuisse antiquiorem. Extat memoria tituli tantùm à Telesilla facto poemate in Apollinem: quod inter Hymnos referre par est. Φιλλίας inscriptum fuisse aiunt.

DITHYRAMBI.

CAPVT XLVI.

DIthyramborum quoque facies eadem, modi tãtùm diuersi. In Liberi patris honorem Dithyrambum factitari solitum: quippe bis natus, bis exiuit è naturæ principijs, tanquam binas fores transmiserit. δὶς θύρας ἀμεῖψαν. aut ἄμφ' ἰών. Quare Archilocus sic:

Διονύσου ἄνακτος καλὸν ἐξάρξαι μέλος
διθύραμβον οἶνῳ συγκεραυνωθεὶς φρένας.

Vbi etiam ἐξάρξαι verbum notes animaduersum à veteribus apud Homerum & alios in versibus & cantionibus: quemadmodũ amplius in Originibus scriptum est. Idem Archilochus alibi Dithyrambum Liberi patris famulum vocat. Alij curiosius, à Nymphis excogitatam acclamationem parturienti coxæ Iouis, λῦσι ῥάμμα: mutata scilicet liquida, sicut μελετᾶν, meditari. Erat stilus tumidus, atque, vt ille ait, plenus deo, plenus numerorum, plenus compositarum vocum: quas ampullas & sesquipedalia Satyri nostri appellarunt. Horatius iccirco Dithyrambos audaces vocat. Libet ponere Epigramma quod scripsit in octauo Commentariorum Hegesander, refertum iocis & licentia aduersus non tam veteres suos Philosophos, quàm nostros nouos Philosophos:

ἐφρυαπασσίδυμηνεῖκαταπυξοχύσεις,
σακκοχλωεὶοξύφοι, καὶ λοπαδαρπαγίδαι,
ἐμπαγωπεδέκαλλις, νηλεὶςικμὰβελεπέλαιοι,
νυκτιλαθραιοφάγοι, νυκτιπαταγὰ γεῖοι,
μειρακιεξαπάται, καὶ συλλαβοπυσιλαβῆται,

δοξομανὲς σοφιστὴς ζηλοτυπίαδος.

Iccirco AEschylus appellauit μιξοβάκχην Dithyrambum eo versu:

μιξοβάκχαν τορέπτε διθύραμβον ὁμαρτεῖν
σύγκοινον διονύσῳ.

Exultans igitur, & inconstans, & tumidum: atque vt vno verbo absoluam, totus Bacchus. Multum operæ in hoc genere poematis posuit Ion Chius: cuius nomine scripsit dialogum Plato. Eius versus vt ambitiosos lancinat Aristophanes. inter quos illos, ἀοῖσιν ἐφυφείταν ἀστράβῃ καὶ λίνου λευκοπέρυγα πεδόρμων. quemadmodum & Philoxeni irridet τρεπαύλαν. Σώδετα &

HYPORCHEMATA.

CAPVT XLVII.

AFfinia his poematum genera duo. vnum cuius author fuit Andreas Lindius Cleobuli necessarius. (apud alios Antheas scriptum est.) Dicebatur hoc poema διὰ συνδέτων ὀνομάτων: iccirco Dithyrambo proximum. Quod imitatum aiunt postea Asopodorum Phliasium. Alterum fuit Hyporchema. laxius hoc atque remissius gestuosum tamen, & affectuum plenum. vnum ponam Pratinæ poetæ Phliasij pyrrhichiis refertum ob celeritatem:

Τίς ὁ θόρυβος ὅδε;
τίνα τάνδε τὰ χορόν-
ματα; τίς ὕβρις ἐμόλον
ὅλλυ διονυσιάδα
πολυπαταγαθυμέλαν;
ἐμὸς ἐμὸς ὁ βρόμος. ἐμὲ δεῖ
μελάδειν:
ἐμὲ δεῖ
παταγεῖν.
αἰνὸν ὄρσα ἐσύμβριον
κῦδος ναίδων:
εἷα τε κύκνον ἄγοντα
ποικιλόπτερον μέλος
τᾶν ἀοιδᾶν.
ὤτ' αὐλὸς ὕστερον χερευέτω.
καὶ γὰρ ἐοὶ ὑπηρέτης κώμων μάτων.

πρεσμώ-

πρεσμώχεις τε πυρμαχάμαν
παίγνιον ἔμβραν στρατηλάταις.
πᾶς τὸν φρυαγὸν ποικίλον πρεσανέχεται.
φλέγε τὸν ὀλεσιαλοκάλαμον
λαλέσαρυοπαραμελορυθμοβάταν,
δυπαπευπανοδέμας πτλασμῶν νλωεδίνη.
σὺ δὲ δεξιοτίλα
θεσμβοδιθύραμβε κισοχαῖτ' αἴναξ
ἄκουε τᾶν ἐμᾶν δώρων χρείαν.

LYRICORVM HARMONIAE & instrumenta.

CAPVT XLVIII.

ERant autem suæ quoque Lyricis saltationes atque harmonię, numero tres. Pyrrhichica cũ pyrrhichiis & trochæis Satyricæ similis, velox, mobilis, gestuosa. cuiusmodi Melos nostrum in Cybelen & Silenum, totum solis pyrrhichiis constans. cuius initium,

Modo citus ego pede celere magis ago numeros:
Abeóque Venere duce super alta loca volans.

Altera harmonia Gymnopædica dicta, Emmeliæ propior, plus habens Spondæorum & Anapæstorum, cum interpositis choriãbis: qualis Ode prima Horatii. Tertia Hyporchematica, mista ex vtraque: veluti in superiore cantione. quam non sine thyrso aut face saltatam puto. Canebantur autem & ad Lyram, & ad Citharam, & ad Barbiton: vnde Pindaro dicti ἀναξιφόρμιγγες ὕμνοι. Lyræ inuentum Mercurio attribuunt: quum ad aridam testudinẽ offendisset pedem. Animaduerso enim quem ex intentis neruis ediderat sono, lineas chordas intendisse. deinde quum fratris Apollinis furto boues abegisset, iram atque supplicium nouo Chelys inuento redemisse: vicissimque ab Appolline caduceum accepisse. Acceptam Apollo Lyram ad fistulæ, cuius esset author Pan, modulos lineis exemptis chordis, atque nerueis intentis adaptasse. Neruos septem numero esse instituit: quot ipse menses in vtero fuisset genitricis. Quam ob causam ἑπτάτυπον vocat Lyram Pindarus: eius interpres ἑπτάμιτον. Nam eadem chorda septem alioqui sonos edimus. Argiui mulctam dixere iis qui pluribus septenis vterentur. Additam octauam scribit Aristoteles. neque

propterea tamen eã,quæ media vocabatur antè, nomen amisisse.Alii ab Apolline nouichordam Lyrã scribunt editã,à Musarum numero, vt ait interpres Arati. Tametsi cum decachordo etiã pingebatur:quippe qui cum Musis esset ipse decimus.Nonnulli vt Lyrã Mercurio attribuit inuentori:ita citharam Apollini. Quòd si ita est:quærendum præterea quare Apollinis signum arcum dextra,læua Charitas habuerit : quarũ vna lyram gereret, non citharam:altera tibias : tertia fistulam ori admoueret. Citharæ figura fuit apud Græcos primùm concinnata Cepionis tempore, qui Terpandri fuit discipulus : & appellata Asias, propterea quòd à Lesbiis fuisset importata. Modos certos ante Archilochum primus Terpander instituit,& leges,quas ab se & à discipulo vocauit κηπίονα & τερπάνδρειον. A' regionibus Doricis duos βοιώτιον & αἰόλιον iccirco quia in Bœotia extitisse creditus est primus citharœdus Amphion, Iouis & Antiopes filius. A' temporum autem celeritate duos τροχαῖον & ὀξυβάπτην, qui multis constabat pyrrhichiis. & septimum τετρασεμον,qui erat ex horum quatuor compositus,Aeolio,Terpandrio, Cepione, Bœotio. Idem Terpander primus adiecit ad Heroicos versus Lyricos modulos, Proxima his generibus instrumentorum alia.σκινδαλαμος,qui erat τετράχορδος,numerus Lyra inferior : vsus idem. vnde epitheton additum a Theopõpo:σκινδαλαμον λυθέντα μέγαν χειρισσπινάκων. Apud Laertium pro vilissimo instrumento. ἐλικὼν alterum instrumentum à Musarum monte nomen ducens, chordarum numerum à numero earundem:quemadmodũ scriptum reliquit Ptolemæus in libro de Musica. Barbitos tribus tendebatur chordis : quo est vsa multũ Sappho & Alcæus:quapropter Lesboũ appellat Horatius. Grauis et sonus extitit,& aptus Doriis : quocirca Pollux etiam ἑρμάτιον dictum prodit.Erat & πηκτὶς duobus tantùm neruis. Pulsabant autem radiolo altera manu, quod plectrũ à percussione appellarunt: altera premebant neruos certis interuallis. Primus Demopœetus Sicyonius plectri officium ad solam manum transtulit. Sic vnguibus & digitorum summitate etiam nunc citharæ neruos temperant. Cuius autem chordæ ferreæ, aut ex orichalco sunt, penna modulantur. Etiam digitalia argentea induerunt, quorum extrema pennarum cuspidibus inuiantur.Lyram non plectri percussione, sed setarum intentarum attritu tangunt. Auctus & chordarum numerus, pro cuiusque libidine. Nam citharæ Thimotheus Milesius addidit. Alexander quoque Citherius Psalterium refersit chordis. Aristoteles trigoni Psalterij meminit, cuius chordæ essent æquè intentæ omnes. Epigonus autẽ,quem Ambraciotam produnt à Sicyoniis donatum ciuitate, construxit instrumentum,in quo essent chordæ quadraginta:quod Epigoneum ab se appellauit. Ab hoc quidem scribunt omissum plectri vsum, non à Demopœeto,sicuti dicebamus. Fuit & Simi commentum illud, quod ab eo Simicum appellatum, quinque & triginta constabat chordis:à quibus eorum origo, quos nunc monochordos vulgus vocat, in quibus ordine digesta plectra subsilentia reddunt sonos. Additæ deinde plectris coruinarum pennarum cuspides : ex æreis filis expressiorem eliciunt harmoniam. me puero Clauicymbalum & Harpichordum nunc ab illis mucronibus *Spinetam* nominant. Vetus Monochordos vnico neruo contentus erat : Arabum inuentum. Trichordos autem Assyriorum, quod Panduran appellabant. Pentachordos Scytharum fuit:ex crusta pelle bubula confectas chordas pulsabant plectro, quod ex vngula caprina optimum habebatur. Durat etiam nunc plectri vsus in Hispania, & Psalterii : cuius sonum miscent cum sono tibiæ,loco tympani:quod iccirco Tympanum chordatum vocant:Itali me puero *Tabassum*.Fuit & aliud ad psallendum instrumentum,quod πῆλυξ dicebatur.

CHORI. CAPVT XLIX.

QVemadmodũ è Tragœdia Satyrã,è Comœdia Mimum è Rapsodia Parodiã enatas,atq; eductas ostendimus: ita non tã è iustis fabulis exceptos Choros dicamus,ac seorsum apparatos,quã è festiuitatibus translatos atq; inde in fabularũ interstitos interuallis.vetustissimum nanq; poema fuit ad aras deorũ, simul cũ ipsa natum religione. vbi consertis manibus saturi victimarum carnibus, sacros obibant focos, precati numen, vt sibi litare liceret. cuiusmodi in θεσμοφοριαζούσαις Aristophanis. Itaque aliis quoque seculis instituti chori sine fabulis,veluti qui dicerent Hymenæos, qui carmen seculare : qui ob reditum Principum vota soluerent. Et

in ipsis Romanis supplicationibus frequentes. προσόδια igitur eodem modo ac lege, qua in theatro, genus carminis iusto poemate, quo ibant obuiam Imperatoribus aut Regibus ingredientibus vel oppida vel castra. Cuiusmodi Duris Samius scripsit in vicesimo secundo historiarum dictum fuisse Demetrio ab Athenienſibus è Coreyra & Leucade reuertenti.

THRENI, ET HYMENAEI, & Elegiæ, alia.

CAPVT I.

THreni duo diuersa genera, & Hymenæi. quippe Hymenæi carmina nuptialia: ea quo dicerentur versu, nihil referebat. Duos habes apud Catullum: alterum senariis dactylicis statariis: alterum pentastrophis chariambicis: tanta suauitate & puritate, vt quantum alliciat ad legendum, tantùm deterreat ad imitandum. Totidem apud Claudianum æquè diuerso genere carminum. Ausonius pulcherrimum atque operosissimum, ex portiunculis Virgilianis. Est Hymen in natura muliebri membranula, quæ scinditur virginibus primo quoque veneris tentamento atque aditu. Inde factum nomen numini ab stultis Græcis. Latini Talassium siue Talassionē quare vocēt, in ambiguo est. Illud cōstat in raptu Sabinārū nomen inuentum. Herfiliam forma præstantissimam quum Romulo regi ferret vnus è pastoribus, ne ab obuiis interciperetur, interpellantibus respondisse dicitur, eam sese ferre Talassioni. Alij militem sic vocatum, qui primus tapete inceperit. eúmque vbi seipsum acclamasset, alios eadē quasi tesseram sequutos. vnde mos deinceps ductus fuerit in nuptiarum festiuitatibus, peruulgatum hoc, ne quid deesset, noluimus omissum. Modus Hymenæi, vt fiat acclamatio carmine intercalari, quod sæpenumerò eo solo constat nomine. tametsi alia quoque interponuntur: eiusmodi illa, *Concubinæ nuces da.* &, *Currite ducentes subiegmina, currite fusi.* Duo Hymenæorum genera: alterum purius, alterum cum Fescenina licentia, impudicis vocibus insertis. Threni autem sonant Latinè luctus. qualis ille in libris diuinis, quo deflet vates sanctam ciuitatem. Aiunt primum Linum poetam Threnos fecisse. alij verò prohymen.

pius accedere videntur. Eum Herculi succēsentem quòd esset ineptior ad discendum, ab irato ingratóque discipulo interemptum: ab reliquis discipulis defletum carmine, quod ab eius nomine & nota eiulationis AElinum appellarunt. cuius vocis etiam in luctu meminit Theocritus. Nos quoque virum tam fortem, quàm infelicem patrem nostrum in agrestibus poematis AElinum appellauimus, ab eo Threno quem diuinæ genitrici nostræ fecimus. Primum & postremum omnium Euripidem aiunt abusum Lino: à tristibus enim ad læta transtulisse, tum sine vlla imitatione, tum sine vllo imitatore. Idem carmen etiam ὑλώτον vocarunt, id est extremum, & ὑλωΐαν eadem ratione. Quare non rectè per diphthongum scribunt penè omne: quemadmodum in Originibus animaduersum est. Sic tibiam quæ in funeribus adhibebatur, vocauit Pratinas Phliasius ὑλωΐδνα, vt suprà vidimus. Iouianus Pontanus Neniæ vocem traduxit ad Nutricias cantilenas: propterea quòd vulgus nostras *Bellas*, aliis locis in Italia nutrices *Nenas* dicunt: vt opinor, à cantiunculis, quæ sint similes cantibus præficarum. Cuius carminis angustiis diuinus ille vir ita clausit lasciuiam immensi sui ingenii, vt aliorum excluserit audaciam. At veteres nutricum cantiones κατακοιμητικὰς nominarunt. Baucis enim nomen in re futili. Neniam verò inuentum aiunt Phrygum: cuius rei meminerit Hipponax. Olophyrmum quoque numerant inter poemata, quę à lugentibus aut alia qua fortuna mœstis canerētur. Quæ ad rogum dicerentur, erant Neniæ: quæ ad tumulum, Epitaphia: quæ in exequiis, quum iusta persoluerentur, Epicedia. κήδειν enim fuit curare inferias. Etiam Monodia dictus cantus lugubris, vsu potius quàm ratione. Nanque vox sanè latiùs patere debuit. In Monodiis solum affectum posuere, ἠθοποιΐαν verò nullam, prosopopœiam nullam. Elegiam quoque in funeribus primùm dictam par est. id quod innuit Ouidius in funere Tibulli. Eius inuentorem nescire sese confessus est Horatius. Theocleu tamen quendam, siue Naxius ille, siue Eretriensis fuerit, tradunt furentem effudisse primum Elegos: Neutiquam igitur quasi ὀλιγίαν, παρὰ τὸ εὖ λέγειν τοὺς τεθνεῶτας, vt ridiculè autumant Grammatici: sed à miseratione: ἐλεεῖν λέγειν. Iccirco miserabiles appellauit

Elegos Horatius. ἐλεῖς quoque ea est nocturna auis apud Aristotelem, quam nos Vlulam dicimus. Simplicius quoque etymon, ὁ ἐ λέγειν. idem enim quod αἰ αἰ in Aelino nam vtraque interiectio frequens omnibus Tragicis. Didymus definiuit Elegiam θρῆνον ἀδόμενον μετὰ αὐλοῦ. esse enim tibiam lugubre instrumentum. ἐλεῖν etiam aliud significare ostendimus in Originibus, ex Equitibus Aristophanis. Translatus vsus postea ad longè diuersissimum: licet ad amores, non tamen sine ratione. Nam & frequens conquestio in amoribus & verissima mors, quæ à nobis amentissimis amentissimo atque ingratissimo sexui vindicatur. Diffusa deinde significatio ad eum quoque qui potatus esset. veluti apud Ouidium,

Ite triumphales circum mea tempora lauri, &c.

Funebrium autem carminum rationes atque inscriptiones simul cum argumentis eductæ fuerunt ex historiis ac fabulis, ab Adoni, Daphni, Lino, Hyla. Triphiodora poeta carmen fecit, quod Erigonem vocauit: à virgine quæ se ipsa suspenderat. Quo in poemate restis frequens mentio. Ita Ialemos lugubre, item Idyllion ab Ialemo Calliopes filij infelicitate. Tale & Calica Stesychori, de puella quæ Euathlum deperibat adolescentem: pro cuius coniugio vota facit Veneri. tandem despecta, de Leucadia rupe præcipitem sese dat. Virginis oratio pudica, nuptias optat, si liceat: si non liceat, mortem.

POEMATA IONICA.

Caput li.

SVnt & alia poemata minùs seuera: quædam etiam impudica, vt Ionica & Sotadica, & quæ Fescenina dicebamus, socia Hymenæorum. Ionicus cantus in poemate quidã turpis, omnes molles. iccirco ille etiam Cinædicus appellatus à nefanda turpitudine: & Sotadicus, propter eadem. quòd Sotades Maronites in eo plurimùm excelluit: moratus etiam eius filius Apollonius. Verùm ante eos Alexander AEtolus, & Pyres Milesius, & Alexis. Apud Latinos Terentianus felicissimè vsus est. Sotadæ illud est in Ptolemæum Philadelphum, cui impijs auspicijs incesta nupserat soror.

εἰς ἃ χ' ὁσίλω πρεμφθεὶς τὸ κέντρον ἀθεῖς.

Quare iratum atque ab sorore irritatũ Regem fugi-

Fugien-

Fugientem in Cauno insula Patroclus Ptolemæi Prætor deprehensum, atque in vas plumbeum conclusum, mari submersit. sunt & illa Sotadæ ridicula eodem genere carminis:

ὁ δ' ὄπισθ' ἀγάσας πρῆμα τῆς ὄπισθε λαύρης
ἐκ δισδροφόρου φάραγγος ἐξέωσε βεγγτίῳ
ἄλιμα τοῦ γόμοιλω ἀεγτὴρ γέγον καλὰ βάς.

Extat de poematibus Ionicis vetus verbum χοινιζειν, quod interpretantur παίζειν ἐξοκόσμου. agebant enim adulteros, meretrices, productores, lenones, ebrios: ac de his quidem scribere suppudebat. Cæterùm verecundiam vicit operis authoritas: nequid enim quod in me esset, desideraretur, cautio fuit.

HILARODI.

Caput lii.

MInus his fœdi Hilarodi. Inter quos Simus quũ fuisset præstãtissimus, Simodi sunt postea cognominati. Prodibãt in veste cãdida, virili, auro coronati. Calceis primùm vsi, deinde crepidis. Similes his Aulodi, Magodi, Lysiodi. Erat Aulodus Hilarodo per omnia similis & par. Sed Hilarodus puero puellâve psallente canebat: Aulodus tibicine modos faciente. Aulodo & Hilarodo præmium corona. tibicini & psaltæ nulla. Ac quemadmodũ hi duo similes: ita Magodo & Lysiodo argumentum idem, modus diuersus. Ille muliebribus personis virilia negotia: Lysiodus muliebria virilibus agere. Ille ad tympanum: hic ad cymbalum. Introducta hæc quoque inter fabulas à quibusdam: sicut & Mimi & Satyri. Hilarodus à Tragœdo, Magodus à Comico. Aiunt Magodos dictos ab argumento, quod primum propositum fuit, Mago producto. Mutata postea materia, nihilo secius mansit nomen.

DIRAE. Caput liii.

LOngè his diuersum carmẽ quod inscripserũt Diras. Latini veteres, Erinnyas. ita appellabãt. tametsi Erinnyas Græci tres, geminas faciũt Latini Diras. Eę putabantur vltrices deæ: quarũ numina precibus euocabantur in hostium perniciem. Hac de causa quòd poematis

genus imprecationes explicaret, eo nomine nũcupatur est. Itali vocant *Desperatum carmen*. cuiusmodi permulta grauia legimus atque illustria. Tale apud Virgilium ad Battarum. cuius votum omne in malis, monstris, morbis, suppliciis, exiliis, interitu. Duũm generum est aut quum nobis, aut quum aliis imprecamur. Exornantur sententiis non vulgaribus,& inexpectatis: accumulatis fabulis atque historiis.qualia scripsit Ouidius in Ibin. In Horatii Epodo aliquid imaginis est. Expressior apud Catullum in Ariadnæ conquestione. etiam in quarto Æneidos. & quæ fundit Statianus OEdipus, sumpta ex Græcis Tragicis.Item Senecæ Theseus ex Euripide. Hypsiphyle Iasoni in Medeam.

PALINODIA, Ἐγκωμαστικὴ, Ψεκτικὴ, Iambi, Silli.

CAPVT LIIII.

VBi fieret conuicium sine imprecationibus cũ vituperatione, attinebat ad Iambica, de quibus supra diximus.quod quis quum scripsisset,atque eum scripti pœnitu isset,recãtabat,appellatum id nomine Palinodiã. Certum poema,atque aliud à Choris.Argumentũ totum in laude pro congestis probris. Eius ferunt Stesichorum inuentorem:qui quum Helenam versibus lacerasset, ceptus iccirco oculis, reuocauit sententiam,editis contrario carmine laudibus. quapropter oculorum vsum aiunt restitutum. Negat in eo poematio verum esse quod & ipse & alii scripserint: Helenam cũ Paride Troiam adnauigasse. Talis Horatiana Ode, *O matre pulchra filia pulchrior*. Reducuntur ad genus τῶν ἐγκωμίων, sub quo etiam Hymni recensentur,& Pæanes,& Scolia.cuiusmodi est Heroicum Tibulli ad Messalam : Ouidii ad Paulinum:& nostra Sidera, tam per me clara, quàm per se grata. Laudatoria poemata non solis Græcis nota fuisse; Possidonius in XXIII. memoriæ prodidit, Gallos olim summo in honore secum habuisse Poetas conuiciores, à quibus laudarentur:quorum poemata *Bardos* appellata scribit,atq.ab illis cũ cãtu pronunciata,vt ex Lucano versu. Contrà, prisci Opici vocabant eos *Grassatores*, vt ex Catonis libro de Moribus. Sub eodem genere vi-

vituperationes,vt Silli Timonis.Varium ad id genus carminum : sed Iambicum potissimùm, vt alibi diximus ἰαμβίζειν, impetere: πρὸς τὸ ἴεσθαι, & ἀναβαίνειν, quum insurgimus iaculationi. ἰαμβίζειν. Non autem ab Iambe muliercula, à qua versus vsum sibi sumpserit Hipponax, & nominarit: vt ait Hephæstio : quia lauanti lanam sibi quum facesseret negotium Poeta,illo cum versiculo amouerit, quo postea delectatus est. ἄνθρωπ' ἄπελθε τλῶ σκάφῳ αἰαπρέπως. nam ab Apollinis vsque cum Pythone pugna deduximus Iambum alibi. Contrà,mulier illa fortasse à mordacitate dicta:& quòd facilè funderet versus eiusmodi.

CANTIONES.

CAPVT LV.

FVere præterea multæ cantiones,aliæ aliis artibus,tẽporibus,nationibus. Nam pistores habebant quod canerent ad molam : ἰμάων vocabant. vt est apud Aristophanem in Atticis, & Callimachum in Hecale.nam ἰμάλη Dorien sibus fuit mensuræ genus : ἰμὰς quoque significabat trahere,& haurire,apud Athenẽũ & Aristotelẽ. in Aeliani septimo de varia historia scriptum est Pittacũ admodũ laudasse Μύλλω. addidit & rationem, Propterea quòd,inquit, paruo in loco diuersis esset potestas ad exercitandum. Laertius in eius vita scribit, ipsum ad molas sese exercere solitum: nec mirum, sordidus eninn fuit.Inde & Cantilena, ὀπιμύλιος. Nautæ quoque habebant suas. Itaque in Commentariis Aristophaniorum Acharnensium νίγλαρον legimus esse μέλος quoddam muficum & nauticum παρακελευστικόν.In Thesmophoriis quoque eiusdem est, quod fœminæ quum pinserent, cantillarent. Alia texentium telas cantilena, ἄλινος à lino,vt arbitror,appellata. ἴουλος autem ad lanificia. cõmuni nomine cum messorum cantu. nánque ἴουλος quum tenuem ac frequentem rem significet, tum spicam, tum lanam potuit designare : quemadmodum ad barbam quoque & ad centipedam eadem significandi proportione accommodari potuit. Ἀμάλας igitur hordeaceos manipulos diuulsos,collecto autem ἰούλους nominabãt. Itaque Cereris quoque cognomentum fuit, in segete viridi Χλοὴ, in matura ἰουλώ. Teleclides etiam

in Amphictyonibus ponit poematium, quo labom[a]
nendo fallerent, mercenariæ operæ in agro, quum op[us]
facerent. Balneariis suum item erat: vt prodidit Cr[a]
tes in Tolmis. Quemadmodum nunc etiam *Dulciarii*
Crustularii. Præterea fullones & lignatores. Præficis quo[que]
peculiare fuisse carmen commune omnibus funeribus
quod priuatũ facerent mutatis nominibus defunctorum
atque familiarũ. id tamen inter Threnos conuenit nu-
merare. Festus in lib. xi, In vindemia, cùm primùm mu-
stum gustabant, ita canere mos fuit:

Cantilena Dulciariorum apud Gallos.

Omnis gratia vetus, nouum vinum bibo,
Veteri nouo morbo medeor. vnde & Meditrina dea cui fe-
barent tunc, & Meditrinalia sacra, à medendo. Horum
naturæ proxima, quæ à Scoliorum vsu, non loco aut tem-
pore diuersa erant: in conuiuiis enim canebãtur. Iccirco
à Græcis παροίνια, id est ad cyathum. poema integrum
ex his à Praxilla Sicyonia: cuius extant versiculi duo:

ἐκ δ' ἐστὶν ἀλοπεκίζειν·
αὐλὴ ἀμφοτέρους γίνεσθαι φίλον.

MANIPVLVS POEMATVM.

CAPVT LVI.

ALia quoque multa extitere olim, & postea exco-
ta sunt genera poematum. Epigrammatis nomen
valde amplum ad quanuis inscriptionem. vnde & Le-
mmata dicta, scilicet indicaturæ. Elogia in his, quoties de-
deretur laudatio aut vituperatio, aut vtriusuis ratio re-
ponderetur. Præterea Triumphalia, & alia votiua, quæ
Græci ὄυκπικά. Et in festiuitatibus, Daphnophorica, Cr-
néphorica, Tripodiphoria, Parthenia. Item Proœmia
pro Musicis aut Poetis. sicut & προοίμια. In quibus pri-
rimus fuit Claudianus, separato carmine à iusto po-
mate. Diuinus autem Poeta vnum corpus fecit.
enim fuerant Proœmium, *Ille ego qui quondam*, & ce-
tera, vt pessima temeritate prætulerint arbitrium suum
ii qui exemerunt ea de iudicio tanti viri. Et nugacis-
mi literatores desinant rixari super eo Scazonte qui p[ro]
leg[i]

Proœmia & Proaulia.

legitur Satyris Persianis: quasi Persij non sit. Tales sunt
operum clausiones, quos Epilogos Græci nominant. vt
apud Horatium,

Exegi monumentum ære perennius.

Et Ouidium,

Iámque opus exegi.

quę sunt ab iusto opere separata. At non separauit idem
Virgilius à Georgicis:

Illo Virgilium me tempore dulcis alebat
Parthenope.

Nuda nomina præterea multa ponam fasceatim. ni-
hilo enim clariùs ab authoribus tradita sunt. Quorum
plurima eatenus tantùm nota illis fuisse puto. In Dia-
nam ὀπιθύεσις: siue, vt alibi legitur, ὄπιμυσις. Item ἴμα-
δες. ad hæc ἀκροφόρια, & βάκχια, & ἀσματα generis ap-
pellatione. Phrynichus quoque vnum vocat πίστικον, vt
Nicophron ὄπισμον: opinor, erat pistorum. Aliáque e-
tiam ignobiliora. quæ nullum operæprecium faciunt.

AENI, GRIPHI, AE-
nigmata, Apologi.

CAPVT LVII.

EPigrammatũ species multæ. Summa genera digesta
sunt certis præceptionibus in tertio. Inter ea sunt
AEni, quos aliqui Fabulas nominãt, propter fictiones. né-
pe quasi picturę quędã sunt atq. imagines rerũ. Itaque re-
cte quidam nominarũt Allegorias: aliud enim apertè di-
cit. aliud ex eo innuunt ac profitentur. Ergo etiam Apo-
logos appellare nõnulli ausi sunt: quasi ἀπο λόγου λέγος. An-
tiquissimus omnium Hesiodus, αἶνον vocauit: AEsopus,
μῦθον. habes apud Horatium, & Liuium, & Diodo-
rum. horum duæ species: vna simplex, sumpta à rebus
naturalibus, quasi ab historijs: introducunt enim pe-
inde atque in Scenam non animalia solùm, sed muta
quoque, veluti gladios, limas, serras, malleos, incudes
loquentes. Altera species operosior. quippe operti sen-
sus apertis notis. Harum duæ materiæ circunferuntur:
partim enim in vocibus nudis versatur: quemad-

Apologus vnde.

modum quum excogitamus in eodem nomine multa significata : siue illud retrò legimus, siue dissipamus in syllabas, siue alio quo modo interpolamus. Ex his bellum factum inscripsimus Logogriphi : propterea quòd ambages eæ Griphi dictæ sunt ab antiquis. Aenigmatis materia est in rebus, AEnigmatis appellatione, ab innuendo. Multa refert Athenæus, plurima fecimus nos. In quinto Conuiuialium Plutarchus vnum ponit : quod vendum est Scoliónne appellatum sit ab obliquitate sententiarum, an quòd inter epulas vicem gesserit veri Scolij, de quo suprà satis.

Scolion ab obliquitate.

PRIMI LIBRI, QVI HISTORICVS INSCRIBITVR, FINIS.

IVLII

IVLII CAESARIS SCALIGERI POETICES LIBER SECVNDVS, QVI ET HYLE.

MATERIA POESEOS.

CAPVT I.

HACTENVS Poeseos origo, genera, modi. Quæ ex antiquis eruta narrationibus, in ordinem redacta, ad iudicium reuocata sunt. Nunc quum Poesis duabus constet partibus substantialibus, materia & forma : de vtraque nobis dicendum est. Igitur quod ab omnibus vulgò iactatum est, fortasse verum videatur: Rem ipsam quæ scribitur, Poematis ipsius esse materiam. Sic enim argumenta, & περιοχὰς, & ὑποθέσεις, & materias vocant, neque sine causa. quippe etiam ὑπονοίας à Græcis dicta sunt. cæterùm à veritate longè absunt. nam quemadmodum statua Cæsaris, est Cæsaris imago : ita & poema quod ipsum describet. at statuæ materia æs est, aut marmor, non autem Cæsar. Cæsar autem obiectum. vt vocant Philosophi, & finis. Quin potius, si Platonem sequamur, è contrario iudicemus. Plato enim rerum ordinem ita digessit. Ideam incorruptibilem separatam. Rem ab ea depromptam corruptibilem, quæ ipsius Ideæ imago existat. tertio loco picturam aut orationem : eodem enim modo referuntur: & sunt imagines specierum. Quare sicuti Idea erit forma rei nostratis, ita res debuerit haberi pro forma picturæ, & statuæ, & orationis à qua sententia neutiquam discedendum censeo. Est enim consentanea eo ipso Aristotelicæ demonstrationi: qua intelligimus balnei speciem esse in animo architecti, antequam balneum ædificet. vbi idē sit & forma & finis. Forma enim introducta in materiam, cessat apud naturam motus generationis: apud artificem motus fabricationis. Iccirco non rectè

materiam dediſſe nobis aiebant præceptores, propoſitis rebus quæ à nobis eſſent poemate deſignãdæ. Erunt igitur res ipſæ finis noſter: quatenus earum ſpecies imponũtur in materiam Poeticæ orationis. Orationis autẽ materia quid aliud ſit quàm litera, ſyllaba & dictio? id eſt aer, aut membrana, aut mens, in quibus ea ſint tanquam in ſubiecto. Quare in Cæſaris ſtatua æs erit materia: in Poeſi, dictio. In ſtatua forma exprimens vigorem, aut motum, aut ſtatum, aut ſeſſionem, aut eiuſmodi: in Poeſi eadem omnia in lineamentis ac diſpoſitionibus dictionum. In ſtatua, toga aut arma pro ornamentis atque acceſſionibus: in Poeſi rhythmi, ſiue numeri, figuræ, pigmenta dictionum. Quocirca de Poeſeos materia in hoc libro ſcribendum erit, in tertio de forma, in quarto de ornamentis. Ac quanquam à Grammaticis partes illæ ſunt tractatę, haud tamen exactè quod ad noſtram operã pertinere poſſit. nam ſyllabarum quidem quantitates & obſeruare & docere decuit: pedes verò, & numeros, & verſuum genera quum tractãt, egreſſi fines ſuos profeſſionis mutare nomen debuere. Nos igitur de his exactiùs.

DE PEDE, METRO, Rhythmo.

CAPVT II.

PEs officij nomen eſt, dictioni attributum. non tamen omni: non enim monoſyllabæ. quippe ſyllaba pedis articulus: articulus pedis pars, vt totius. Pars verò & totũ nuſquam idem. igitur officium pedis motus eſt, vt laxè dicam. Nam videtur vox in dictione quadam celeriùs abſolui, in alia tardiùs. quare ab Horatio quoque tum *ſententiam* tum *verſum currere* dictum eſt. Ac quemadmodum non cuiuis voci competit, ita non cuiuis toti. Sunt enim voces quædam excedentes pedum præſcriptiones, vt Iureconſultiſſimus. Quinetiam tametſi non excedit, tamen non ſemper totus pes ex tota ſit voce, ſed ex parte. ſcinduntur enim plerumque voces ad pedes conficiẽdos. quare non rectè definiere pedem per dictionem, tãquam per genus. Cùm neque omni, neque toti, neque ſemper compe-

competat. Sic autem definietur: Pes ſyllabarum diſpoſitio certo numero numeroſa. Cogimur enim æquiuocis verbis vti, quæ à veteribus accepimus: ne aut monſtra fingere, aut recepta repudiare temerè videamur. Sanè numeri nomen de Mathematicis ita ſumptum eſt: vt ab Arithmeticis quantitatem ſignificet; & à Muſicis earundẽ quantitatum mutuum reſponſum ex proportione. Opulẽtius Græci, qui Arithmeticum ἀριθμὸν, Muſicum ῥυθμὸν nominant. Eſt autem Rhythmus duplex: tum in ſyllabis, tanquam in partibus propter pedes: tum in pedibus propter verſus. Quem ſic definio: Commenſus pedum inter ſe pro rei deſignatæ modo, alia nánque ſymmetria eſt, ſi ita ſit: *Muſa mihi cauſas memoria*: & alia, ſi ita: *Muſa mihi memora cauſas*. ſic in pedibus, alius aliis eſt reſpõſus ſyllabarum. vt in exemplis, pecus, pecu. Iccirco nonnullis viſum eſt idẽ eſſe Metrum & Rhythmum. verùm equidẽ aliter cenſeo. Metron enim ſinẽ menſura laxior eſt: quippe eſt quantitatis in materia. Rhythmus autem cõpoſitior & aſtrictior: nempe qualitatis in diſpoſitione. tranſlatis enim verbis, menſura verſus nõ mutata, Rhythmus mutabitur. Itaque nobis Latinè Rhythmum concinitatem appellare cum venia liceat: quam non à Cinno, vt vulgò omnes vtuntur: ſed à concinendo. Quare quemadmodum Varro audiendus ſit, perſpiciendum eſt: qui μέτρον & ῥυθμὸν hoc diſtare ſcripſit: quo regulam & materiam. Neutrum enim materia eſt, ſed in materia. & μέτρον quidem regula eſt: ῥυθμὸς autem etiam modus regulę. Sicuti apud Geometram regula rectam lineam ducemus: at eam ſumptam architectus præponet, apponet, tranſponet, eriget, deprimet, circulo, ſemicirculo, ouali accommodabit. Erit igitur Menſura præſcriptio tractus. Rhythmus autem præſcriptionis temperamentum. Verbi gratia, Spondæi quatuor in re graui leni, eodem ſunt tractu circunſcripti: quo alteri totidem in re graui aſpera. Rhythmi autem, id eſt præſcriptionis, temperamenta diuerſa: veluti ſi dicas, *Lenes adducentes leges*: mollis eſt verſus. at ille, *Vltrices leges crudeles*: aſperior. de vtroque igitur numero, ſcilicet quantitate & diſpoſitione, quæ in pedibus eſt, impræſentia dicemus. De altero, qui eſt in verſu, exactiſſimè ſcriptum eſt in quarto

Numerus

libro. Secamus ergo dictionem interdum, vt posterior pars succedentis pedis initium sit:prior autem anteceden tis finis.Ea iccirco Cæsura quasi sectio dicitur. cui addi- *Cæsura.*
dere cognomina secũdum loca. vt si post duos pedes in tegros secaretur dictio,diceretur quintus semipes:sanè re ctè pro eo quòd quilibet pes duos semipedes continet.Itaque eo versu, *Arma virúmque cano* : cæsuram agnoscimus in posteriore verbi syllaba.est enim ibi semipes spõdæus:Græci non ἡμιποδίαν,sed,ἡμιμερῆ dixere atque à loco πενθημιμερῆ.Eadem lege si post tres pedes esset,ἑφθημιμερῆ.quia septimus semipes voce clauderetur: vt eo versu.*Italiam fato profugus.* Erit igitur Penthimimeris quasi *Penthemimeris.*
sestertium,continet enim duos pedes,& præterea tertio loco semipedem.quare autem non introduxerint obseruationem τετημμερίδος considerandum est.quippe nihilo secius eodem versu secatur post duos semipedes secunda dictio.*Arma virum.* Quam quæstionem etiam deducas ad eam cæsuram quæ in nono quoque semipede statuetur. At quamobrẽ hæc per semipedes metiti sunt: nõ autem per integros pedes? Quia sanè si pedibus singulis singulæ claudãtur dictiones,nulla structura peior esse videatur. verùm de his suo loco. In quarto nánque causas reddidimus.

PEDVM GENERA.

CAPVT III.

RES igitur cùm sit syllabarũ dispositio, pro syllabarum numero pedes erunt.quos hîc tractaturis alia via ac ratione agendum fuit,quàm quemadmodũ Grámatici consueuere.Ratio enim à nobis rebus ipsis nudis addenda fuit.quamobrem igitur syllabas aliis atque aliis temporibus habemus?quid enim coegit nos non omnes eadem mensura pronuntiare? huiusce inæqualitatis quænam extitit causa? Sanè in aliquibus haud ita obscura *Inæqualitatis causa in pedibus.*
causa est.res enim ipsæ suapte natura in syllabarum quãtitatem nos induxerunt.veluti quum dico,Celer, Citus: breuitate ac celeritate nos vti par est.At enimuerò iidem quare lenta voce fuit significatum?quippe Velox neutiquam currit,sed bis tot temporibus subsistit.Profectò tãdem eò cõfugiendum fuerit,quò sese recepit Aristotelis diuinum iudicium aduersus Platonem : Loquentis arbitratu

tratu facta pleraque;multa etiam temere orta.Alia quoque ratio adduci potest: Animi notæ voces sunt. igitur iratus quum primùm erupit in verba,inæqualiter pronũtiauit.Impetus enim non semper impellit : sed hoc ipso quod vrget,remoratur interdum linguam.Præterea quis nescit à pueris sermonem ortum,sui vsum agrestib.præbuisse?quem ad eum modum acceptum in alias distorquere leges etiam sapientibus religio fuit. Quare his ita positis,ad pedum naturam & genera accedendũ est.Concurrunt syllabæ aut duæ aut plures,à minore numero incipiendum:Duæ aut breues aut longæ,aut altera breuis, altera longa:idque vel prior vel posterior.Breues ambæ, vt Deus. hunc Pyrrhichium vocant:vt ego arbitror,ab *Pyrrhichius.*
ignea celeritate.quanquam aliter postea scriptum sit auecto elementorum numero. Ambæ longæ.cui Spondæo nomen est,vt aiunt,à sacrificiis, in quibus canẽtes eo pede vtebantur. σπένδειν enim est porricere libamenta. Ac ille quidẽ hoc esse videtur prior natura. simplicior nánque.Itaque is etiam cuius prima syllaba breuis,altera lõga:prior extitit quàm qui è contrario primam longam breuem habet subeuntem. Ille dicitur Iambus: de cuius *Iambus.*
nomine satis superiore libro dictum est:Exemplum, Ferox.Alter Trochæus à volubilitate appellatur:quem ic- *Trochæus*
circo Rotatilem aliquando nominauimus: vt,Cæsar. Exemplum Spondæi, Velox.Quæro præterea, Quum in vtroque tam Iambo,quàm Trochæo eadem sit quantitas temporum , quamobrem solum Trochæum volubilem agnouerũt::æquè enim citò euadit è faucibus Iambus.Id euenit è syllabarũ dispositiõe.Iambus enim initiò celer impetum capit, mox subsistit.contrà stat primùm Trochæus,deinde vrget hoc ipso quasi pondere syllabæ syllabam in quam incumbit : atque ea videtur subterlabi sua celeritate.Itaque est rotæ motus compositus ex violẽta & naturali.nánque vbi primo quoq.impulsu semel mota est:ab se ipsa motus tenorem perpetuat, propterea quòd semper partem inferiorem superioris orbis moles premit.Is etiam Choreus dicitur, quòd esset in choris frequens.Sic bisyllabi quatuor. Trisyllabi autem octo eadem ratione.nã aut omnes breues , aut omnes lõgæ,aut duæ breues vna longa,aut vna longa duæ breues,aut vna breuis duæ longæ,aut duæ longæ vna breuis,aut vna lon

ga inter duas breues, aut vna breuis inter duas longas. Collectio est ita, vt à præpositionibus dependeat: inter, cum, ante, post. Vbi sunt omnes breues, appellatur Tribrachus: quod nomen præ se fert pedis simplicissimam quantitatem. Pyrrhichium continet, ac præterea semissem, vt *Tabula*. Qui omnes longas continet, Molossum nominarunt, à natione quæ eo oblectabatur: non quidem, vt reor, solo, sed inter alios frequenti alioqui iterato Spondæo idem ius debebatur. Exemplum, *Venatrix*. Is est qui sesquispondæus. Vnam breuem duas longas qui obtinet, Bacchius Dactylo contrarius, qui vnam longam duas breues. quibus enim in sedibus vnus longam, alter breuem habet. quibus ille breues, hic longas. Exemplum Bacchii, *Remidens*: Dactyli, *Scaliger*. Alio modo Anapæstus Dactylo contrarius, quippe situ syllabarũ, Duas enim breues longa sequitur: vt *Pietas*. Cui contrarius natura Antibacchius siue Palimbacchius: sicuti erat Dactylo Bacchius. quippe duas longas vna breuis subit. vt *Saturnus*. Reliqui sunt duo inter se eodem modo contrarii. vnus, in quo breuis vtrinque à duabus lõgis obsidetur, vt *Diuites*. Is Amphimacrus dicitur, & Creticus. alter, in quo media longa, prima & vltima breues: iccirco Amphibrachus, vt *Corinna*. Ratio nominum vulgaris. Dactyli ab articulis digitorum. primus enim maximus. quãquã cæteri duo non respondent, neque enim æquales sunt in digito: sicut dactyli syllabæ. Anapæstus παρὰ τὸ παίειν. quia contrà quã in Dactylo pede terrã feriebant. Igitur nomina aut à quantitatibus, vt Tribrachus. Aut ab vsu, vt Spõdæus. aut à motu, vt Trochæus. aut à natura, vt Iambus. à situ, Amphimacrus. à regione, Moiossus, Creticus: à similitudine, Dactylus. à gestu, Anapæstus. Bacchius quoque ab vsu: quia in Bacchi saltationibus. & Chorius à choris, in quibus eius esset vsus multus.

Tribrachus.

Molossus.

Bacchius.

Amphimacrus.

Anapastus.

AN ALII SINT PEDES.

CAPVT IIII.

AN verò præter hosce alii sint Pedes? Rerũ naturam si spectes, sanè neges. Nulla quippe dictio inueniri potest, quę nõ horũ coniunctione aut mistione comprehendatur: Quare igitur quadrisyllabos pedes commenti sunt? quia nonnulla verba ex contrariis constant pedibus: veluti

veluti Choriambus ex Trochęo & Iambo. iccirco ne hinc inde mendicaremus, sub vnius nomine naturam illam concipere libuit. Quam hunc ad modum vestigabimus, quo & superiores. Omnes syllabæ breues. omnes longæ. tres breues vna longa. duæ breues, duæ longæ. vna breuis tres longæ. vna longa tres breues. duæ longæ duæ breues. tres longæ vna breuis. duæ longæ in medio duarum breuium. duæ breues in medio duarum longarum. alternatim breues duæ & longę duæ. alternatim lõgæ duæ breues duę. Ergo non tanquam diuersæ res à superioribus bisyllabis recensendi, sed tanquam recensiti non omittendi. Duo igitur Pyrrhichij conficiunt Proceleumaticum. qui ab hortatu dictus est, siue militari, siue nautico: vt *Pelagius*. Duplex Spondæus, iccirco à Græcis Dispondæus: *Venatores*. Duo Trochæi eadem ratione Ditrochæus & Dichoreus: *Imperator*. duo Iambi, *Canicularis*. iccirco Græci παυπποδίαν nominarunt: id est iteratos pedes: ἰαμβικὴν, τροχαϊκήν. sic potes & Pyrrhichicam & Spõdiacam dicere. Pyrrhichius & Spondæus Ionicum à minori faciunt: *Metuentes*. à minori nánque incipit, id est à breuibus. Pyrrhichius & Trochæus, idem est quod Pęon tertius, *Sceleratus*. Pyrrhichius & Iãbus, quod Pæon, quartus, *Celeritas*. E contrario Spondæus & Pyrrhichius, quod Ionicus à maiori, *Venaticus*. Trochęus & Pyrrhichius, Pęon primus, *Continuus*. Iãbus & Pyrrhichius, Pęon secũdus, *Iuuenculus*. Alij hosce ab ordine digessere, non quẽadmodũ nos à natura. Ionicus à maiore. quũ duas breues totidẽ antecedũt lõgæ. à minore, quum longę subsequuntur. Ad hæc quatuor Pæonas, quorum vnusquisq. à sede vnius longæ syllabæ fortitur appellationem, cũ qua tres breues totum corpus conficiunt. Primus, in quo prima longa: secundus, in quo secunda. Atque eodem modo alij duo, tertius & quartus. His contrarij sunt natura Epitriti. quippe vnam breuem, tres longas habent: appellantur ab illius breuis sede, sicut illi à longę. Epitritus primus ex Iãbo & Spõdæo. *Senatores*. secũdus ex Trochæo & Spõdęo, *Conditores*. Qui cognominatus est à Caria regione. Caricus: tametsi βαρυκάρηνος eos Homerus vocat. Tertius ex Spõdęo & Iambo, *Prudentiæ*. hunc Rhodiũ etiam appellarũt. Quartus ex Spondæo & Trochæo, *Oratoris*. is à quibusdã dictus μεγεθυντικὸς. quare verò Epitriti sint vocati, dicẽdũ est.

Choriambus.

Proceleumaticus.

Pæones quatuor.

Epitritus

Si vocem hanc *Senatores*, in sua tempora partiaris, septem inuenientur, quorum duabus syllabis prioribus tria quum attribueris, in duabus sequentibus præter tria item vnum reperietur. Est enim proportio Spondæi ad Iambum Epitritos. Causa autem proportionis est syllaba breuis, quę deficitur vno tempore. Iccirco ab eius sede cognomen à proportione nomen nacti sunt. Eadem ratio Trochæi & Spondæi, quare etiam secundo Epitrito eadem conuenit appellatio. At verò de tertio & quarto quid dicemus? In quibus priore syllabę duę superant duas posteriores, non ab ipsis superantur. Itaque non erunt ὅμοιοι τοῖς, sed παρόμοιοι τοῖς. Antecedit enim proportio, non subsequitur. Veteres autem nihil tale veriti, sequuti sunt temere vniuersitatis rationem, propterea quòd æquè conueniret omnibus idé modus syllabarum. Quod autem Epitriti ea, qua diximus, de causa nomē hoc adepti fuerint, ex alio quoque cognomine manifestum est. Quippe à nōnullis ἐπτάσημοι dicti, quasi ἐπτὰ χρόνοι. quoniam tempus in Musicis esset, quod apud Geometras σημεῖον, & Arithmeticis Vnitas. Duæ præterea supersunt coniugationes Iambi & Trochæi: ac Trochæi cum Iambo. Priore constituitur ille qui Antispastus vocatur. Amphibracho similis situ, non numero. Iccirco quia breues duæ in medio duarum longarum obsessæ sunt: vt, Senatoris. Ratio nominis, quum à breui ad longam processit, retrahitur inde per lōgam ad breuem. Altera huic contraria coniugatio nobilissimum constituit pedem Choriambicum. Exemplum, Scaligeri,

Ex his quæ suprà diximus, satis constat superflua Grammaticorum satagentia: qui sex atque etiam octo syllabarum pedes conflauere. quum ipsi quoque quadrisyllabi nihil aliud sint quàm bisyllaborum iuga. ac quemadmodum ostendebamus, nulla dictio dari queat, quæ bisyllabis aut trisyllabis vel solis iunctis expleri nequeat.

VERSVS.

CAPVT V.

VErsus primùm nomen declarandū est: deinde definitio, tum genera: quarto loco generum enumeratio: quinto leges communes: sexto leges propriæ: postremo vitia. De nomine igitur sic: Verrere est idem quod sulcare aut scalpere: tollere aliquid è superficie, ita vt de-

pressio relinquatur. In certis igitur stilo quum ducerent notas, frequentatiuo vsi sunt, sicut & agricolæ. Vertunt enim terram, quia quod subtus erat, suprà vt sit faciunt. sic Cicero dicit, Literas exarare. Ad eum modum Versus dicti sunt lineæ illæ siue sulci, quibus verba scribebantur: quemadmodum in Originibus exactius dictum est. Itaque in omni scriptura tractus singuli orationis Versus sunt appellati. Postea quum redegissent cantum ad numerum castigationem, antiquum Versus nomen sibi fecere peculiare. Ex his colligitur definitio: Versus est dispositorum pedum certo numero castigata connexio. Grammatici nugatius: Versus est partium legitima dispositio, & pedum culta copulatio consonanti specie metricam exhibens regulam. Principiò, vox hæc, Partium, superflua est. satis fuerat dicere, Pedum. Item illa verba, Culta Copulatio, comprehenduntur illis, Legitima dispositio: neque enim lex sine cultu, neque cultus sine lege. Quæ si non sint idem, ergo Enniani versus neutiquam versus sint: qui sunt inculti. Nihilo meliora illa, Consonanti specie. Ridicula verò illa, Metricam exhibens regulam. non enim regulam versus exhibet, sed versum regula: neque mensuram dat versus, sed mensura versum.

VERSVVM GENERA.

CAPVT VI.

VErsus à numero, aut pedum, vt Senarij: aut mensurarum, vt Dimetri: qui tamen quaternos habent pedes, sed sub binis mensuris: aut syllabarum, vt Hendecasyllabi: aut à pedibus, vt Dactylici, Iambici: aut à quantitate continua, vt Longi: aut à qualitate, vt Quadrati: aut ab authore, vt Sapphici: aut à gente, vt Ionici: aut ab vsu, vt Elegiaci: aut à societate, vt Lyrici. Sic habes quatuor causas: A fine Elegiaci. finis enim conquestio. Ab efficiente, Asclepiadæi. A materia, Iambici. A forma non deducas, nisi quæ cognoscatur in situ ac dispositione pedum, & in quantitate continua aut discreta. Dispositio pedum deprehenditur in Mistis, de quibus mox. Nomen est in quantitate continua, quod dicebamus Longi. In discreta, Senarij, sunt enim hæc quasi formæ, sicut in quantitatis modo, ac quasi relatione, Dimetri. Et in qualitate eadem formæ proportio, Quadrati. est autem Mensura, quod μέτρον

Dispositio pedum.

Græci vocant. Hanc certa lege sic præscripsere, vt μήτ' ne minus esset quatuor temporibus. Breuiores pedes, vt Iambus, Trochæus, Tribrachus, pro semimetris haberentur. tanto aptior huic calumniæ Pyrrhichius. Itaque motum vnum ex duobus breuibus pedibus statuere, atque διποδίαν appellauere: eúmque versum Monometron dixere: quæ quaternis constarent. dimetra: quæ senis, trimetra: tetrametra ex octonis. Quare coacti fuere cõminisci certas appellationes, quibus signarent harum variationem quantitatum. Etenim dimetrũ Iambicũ sit hoc: *Iactatio sortis, nihil.* quia deest verbũ, si addas sic: *Iactatio sortis nihil fit*: extat è natura Dimetri. Eodem modo si altera adhuc addatur syllaba: vt, *Iactatio sortis nihil mihi.* Itẽ si tertia sic: *Iactatio sortis nihil mihi fit.* Defit enim syllaba, quominus exeat in trimetrum. Iccirco quatuor excogitarunt appellationes. vnam, quæ integrum præscriberet carmen quam vocarunt ἀκατάληκτον, quia nihil adiaceret. Cui vna deesset, καταληκτόν, haud satis signatè. Cũ duæ desiderarentur, βραχυκατάληκτον. vbi vna supereſſet, ὑπερκατάληκτον. has autẽ nominarũt Græci ἀποθέσεις, i. depositiones, siue terminationes. Quòd autẽ abusi sint vocibus, videamus. omnis enim finitus tractus καταλήγει. nullus igitur ἀκατάληκτος. Veteres autem τὸν ὑπερκατάληκτον etiam ὑπέρμετρον dixere. Illud sanè tueri nequeam. nam quod excedit perfectum non ὑπερκατάληκτον, sed ὑπερκατάληκτον dictum oportuit. Est enim τὸ ἀκατάληκτον τὸ ὡὐτοτελές. hoc illud vna superãs syllaba. Latinè Acatalectum, perfectum dicas: Hypercatalectum, exuberans. Brachycatalectum, mutilum: Catalectum, semimutilum. Prisci autem nostri simplicissimè atque commodissimè, Binarium, ternarium, quaternarium, quinarium, senarium, septenarium, octonarium. Quibus designationibus Brachycatalecti appellationem sustulere. Quod si vna syllaba deesset, idem putarunt atq. si altera supereſſet. Exempli gratia, si senarium carmen vna syllaba deficeret: quinarium hypermetrum agnouerunt.

Monometer Dimeter Tetrameter.

A genere partium.

Hæc à partibus differentia specierũ, quæ illarũ numero cõstarent. Alia partitio est à partium genere. versus enim aut puri sunt, aut misti. Puri, qui suũ tãtùm admittunt pedẽ. Misti autẽ non vno modo. Etenim vel similẽ recipiũt siue parẽ: vel dissimilẽ. Similẽ, vtî suprà dicebamus, intelligo vel situ, vel quantitate. similis est siue par temporum quanti-

quantitate spondæus dactylo: iccirco eũ recipit dactylicus. An verò admittat dactylum spondiacus? & puto non admittere. segregatum enim arbitror id genus carminis ad diuina ministeria. Anapæstus non solùm temporibus, sed etiam syllabis dactylo par est, situ verò contrarius. nihilominus tamen dactylus in Anapæsticos subit. An verò in dactylicos Anapæstus? Rarò quidẽ: vt apud Homerum, Περίης, ζαμενές τε. & diuinum Poetam, *Fluuiorum Rex Eridanus.* Et Ennium, de quo citat M. Tullius, *Aesium præpetibus sese pulchrisque locis dant.* Neque sanè ius esse videtur: vt contraria contrariorum in senem admittantur. Iccirco in Iambichum trochæus nunquam surrepit: neque in hũc ille. Tametsi Choriambus pes ex vtroq. conflatus sit. verùm hoc admistorũ naturã reducitur. In quib. non solum diuersi, verumetiã aduersi pedes cõmittuntur. Grãmatici simplices versus πεπαρεισμένους, mistos ἀπεμφερεῖς, quasi impręscriptos nominarunt. Item simplices καταστικούς, quasi constantes: quorũ partes légitimæ neutiquã spuriis cederent: neq. ciues peregrinis. Hos bifariam veteres agnouêre. Primarios, qui verè puri essent, veluti Iãbici, Dactylici, Trochaici, & alij. Alteros appellant deriuatos, παραγωγούς: quale Pherecratiũ: in quo tametsi non omnes dactyli, tamen haud multò diuersus ab iis spondæus. Quũ enim dactylicus sit, vnico tamen dactylo cõstat singulis vtrinque spõdæis obsessũ. Quũ igitur nequaquam verè puri sint, Græci eã compositionem mollissima voce temperarunt: μονοειδεῖ enim vocauêre: alij κατ' ἀντιπάθειαν μίξιν. Compositos iidẽ κεκραμένους nominant: quasi fuerint prius μονόχραμμοι. Postea verò figurã quampiam aliis additis lineis adepti sint. Horum quoque ratio duplex. In quibusdã enim certa est proportio, quos vocant συνεζευγμένους, quasi coniugatos. qualis societas est in Ithyphallicis. Horum duo genera. vnum quoties cuiuscunque modi pedes concurrunt: quibus receptis nullam versus obtinet faciem, cui nomen vnum attribuatur. veluti in Melicis, Dithyrambicis, Hyporchematibus, Scoliis, Pæanibus, Modò enim respondeãt Strophis Antistrophi, nihil præterea curant. Hos iccirco appellarunt συνεκτικούς. Aliud genus: vbi versus partes versibus diuersis partibus annectuntur. Quemadmodum ternarium Trochaicum vbi assuitur quaternario dactylico. exemplum ex Horatio:

Vitæ summæ breuis spem nos vetat inchoare longam.

ἀσυναρτήτους vocant. Scio à Grammaticis imprudenter multa: inter quæ & illud, vbi digesta sunt ab ipsis versuum genera pro poëmatum ratione ac nomine. Neque enim Comicum à Tragico distat carmen, neque à Satyrico Heroicum: vtrobique enim mensuræ eædem. Aggrediamur deinceps singulas species: quibus animi atque exercitationis gratia tam Latina quàm Græca apponemus exempla de nostris.

GENERVM ENVMERATIO.

Pyrrhichici.

CAPVT VII.

PYrrhichius pes quũ sit simplicissimus, primo loco est à nobis positus. Quare qui ex solo puri constarent versus ante alios fuêre statuendi. Verùm tametsi in hyporchematibus aliquot versiculi inserti leguntur: tamen rei difficultate olim deterriti absistere maluêre. ac siquid, vtî dicebamus, in scoliis atque eiusmodi molirentur, perpusillum fuit id: ac versus ipsi minuti, curtique: vt postremæ syllabæ indifferenti quantitate liceret eis laxare leges tot breuium syllabarum. Nos primi ausi sumus longissimis versibus, quippe nouenariis canere Silenum: cuius poëmatij initium posuimus superiore libro. Hîc etiam animi gratia descripsimus epigramma illsdem factum legibus:

Animula vagula misera loca subige fuga.
Quid aliud aureoli lacryma pia vocat.
Periit, & abiit animus: vt is obeat ibi
Latet vbi lapide gelida mea Rosa.

Laertius in vita Diogenis Cynici recitat distichon eiusmodi:

Διόγμυς ἄγε λέγ', τίς ἐλαύ σε μόρος,
Ἐς ἅϊδος ἐλαύ μακυνὸς ἀγερων ὁδός.

IAMBICI.

CAPVT VIII.

QVemadmodum in cæteris, sic in Iambicis minimum fuit Monometron Brachycatalecticum: vt ἰώ. Mox catalecticum. vt ἰάμοι. Tertium Acatalecticum, vt ἰοὺ ἰού. Quartum Hypercatalecticum cognomento Aristophanum. Io. Triumphe. Dubitabimus Quonam modo dabitur

dabitur ille primus pro versu, ἰώ. Idem erit pars & totum: si vnica vox versum integrum cõprehendet. Sanè haud quaquam versus est: sed quia inter veros versus inseritur: nefas fuit aliter appellare. Itaque Demetrius Phalereus in libro de Phrasi vocauit ἡμίμετρον. Etiam syllaba eadem licentia vsa est, φεῦ. ponemus deinde species quasi per gradus.

Euripideum dimetrum brachycatalecticum. ὦ ζεῦ θεῶν πατήρ. *Da nobiles opes.*

Anacreonticum dimetrum catalecticum. ἐν βότρυσι κυδήρη. *Vino Venus calescit.*

Archilochium. φυγὴ κακοῖσι κῆδος. *Malis metus, tremor, fuga.*

Alcaicum, siue vt alij Alcmanium. ὦ τέττιγ τέττιγ πνεύμων εἶνω. *Resunde cymbio falerna.*

Alcmanium alterum. ὦ παρθένε χρύσεον παρθένε χρύσεον. *O virgo, da quod non perit datum.*

Hipponacteum. κάκιστε φεῦγε, κῆδος κάκιστε πάντων. *Cruenta vatum nemo dicta vitat.*

Archilochium alterum. κακοῖς ἰάμβους ἴει μόρον, θυμὸν κακοῖς. *Malos iambus enecat, beat bonos.*

Hipponacteum alterum. ἄρης ἐν οἴνῳ φλογερὸς, ἐν λόγοις ἐρινύς. *Peior Megæra læsi lingua fit poetæ.*

Aristophanium alterum. γέλως πονηροῦσι φάρμακον μέγιστον ὁπόταν βίᾳ. *Pauci sunt quid manè, quid vesper vehat sibi.*

Anacreonticum. τῇ χρυσοπέπλῳ μείσατ' χρυσοῦν ὕμνον ᾠδικόν. *Amor medullis insitus subasperascit acer.*

Aristophanium tertium. ἔλεγχε μηδὲν λεξιδρῶν. τί δὲ πλέον ἀντιπωλεῖς; *Audi, & vicissim dic. relinque sordidis conuitia.*

Anacreonticũ alterũ. ἔρως ἰαίνει γαργαλίζων ἀπαλάγχνα, δᾴδι ἔχων χαλκοῦν. *Lenis procaci pruinacem me manu quatit Cupido.*

Is poeta ausus est etiam excedere modum octonarij. Verùm neque priscis, neque nobis placuit. Quare de his satis. è quibus intelligas ab inuentoribus, aut ab iis qui frequentius vterentur à Grammaticis attributa nomina. Anacreon catalecto dimetro quum sæpe scripsisset, hoc est consequutus, vt ab ipso cognomen adipisceretur. Extant apud Gellium suauissima, & sparsa per aliorum libros quædam plenissima mellitæ simplicitatis:

ὁ μὲν θέλων μάχεσθαι,
πάρεστι δ' μαχέσθω. Et acatalecta non minoris venustatis:
ἐρῶντι δῆτα, καὐ ἐρῶ.

καὶ μάνομαι, κοὐ μαίνομαι.

Trimetrum autem Archilochus reddidit illustrem. Cuius extat ille tam suatis, quàm operosus, quadratus:

δέξαι μ' ἀμφίζονται δίξαι, λίανομαί σ' ἀλίανομαι.

Hipponactis autem vna syllaba minor: qui frequens est Comicis nostris, qualis apud Terentium:

Si quippiam remiserint Philumenæ dolores.

Hipponactis verò,

εἴ μοι γένοιτο παῖδος καλὴτε κἠ τέρεινα. Nihil enim concinnius hoc genere carminis.

IAMBICI SCAZONTES.

CAPVT IX.

ATque hi quidem Iambi recti: qui scilicet suis sedibus pares atque æquales habent pedes. Primus Hipponax senarium addito vno tempore sexto pedi claudum fecit. Spondæo nanque pro Iambo posito productiorem dedit, atque Scazonta nominauit. Iccirco de Hipponacte diximus in nostra Nemesi:

Qui claudicante fortius currit pede.

Alij eadem ratione χωλίαμβον appellant. Nonnulli Ananiæ inuentum aiunt, non Hipponactis. In his illud animaduertendum. Quosdam relicta quintæ sedi Spondæi pristina libertate, lentiorem atque adhærescentē reddidisse versum. Nos id nobis. neutiquam licere voluimus. quemadmodū neque Catullus, neque Martialis: at Boetius admisit. In quo viro diuino illud miratus sæpe sum. quum enim plus posset, minus voluit. Contrà Catullus in aliis laxissimæ licentiæ. Boetij illa:

Quisquis profunda mente vestigat verum,
Is je reuoluat intimi lucem visus.

Nec magis diligens Theocritus, qui in Hipponactis ipsius epitaphio sic scripsit:

ὁ μοσσοπῶος ἐνθάδ' ἰππώναξ κεῖται
εἰ μὴ πονηρὸς, μή ποτ' ἔρχευ τῷ τάφῳ.

Nos qui plus tria millia dedimus, experti sumus quid in his fieri possit. Nullum enim carminis genus, quod facilius expeditiúsque sese quærenti offerret, inuenimus.

TRO-

TROCHAICA.

CAPVT X.

SImilis modus & ratio Trochaicorum. Minimus eorū versus fuit apud antiquos monometrum hypercatalecticum, quod Pancratium nominarunt, φεῦγε λειδερῶν. *Nulla iam fides.* Syllabatim cæteri crescunt ad hunc modum:

Ithyphallicum. βάκχε, βάκχε, βάκχε. *Huc ædes Lyæe.*

Euripidium. σιὼ τύχη παίτων κρατεῖς. *Fors dat, & tollit datum.*

Alcmanium. οἱ κακῶν βίοι βίζαγι. *Impius spernit parentes.*

Bacchyllidium. οἱ κακῶν βίοι κατάρχοντι. *Vita non est vita, si mala est.*

Saphicum. λέσβιδες κῶραι δέχεσθε μολπάν. *Tende Barbiton puella Lesbis.*

Sotadicum. τάντ' ἀρίσκειν κἀμὲ βούλεμαι κύπρε. *Nil mihi tecum impudica nil Venus.*

Archilochium. ἐκ ἰάμβου, ἀλλὰ σὺ τροχαῖος ἄρδει. *Ira fortè fortè telum mens quieta.*

Sapphicum. ἤλιος φλέγει πόαν, ἔρως δὲ καρδίαν. *Vrit æstus prata: or Cupido lancinat.*

Sotadicum. ἀχ' ἅλις πονηρίας λιλαιοφόβους αὖ σαωτῆρ. *Dira concitata fata literas trucidant.*

Archilochium. δι' συχοῦσιν οἱ σφὲ ποιοῦντες. *Infelix ego! Nulla fortunæ fides solet fouere pessimos.*

Hipponactium. πῶς μέλει μοι τῶ καλοῦ. τὰ κάλ' ἔχουσιν οἱ κακοῖσι. *Esse prauum præstat. his boni locis fame necantur.*

Anacreonticum. σιὼ γλαπτὶ, σιὼ ἔφηβε γῆρας ὄλεον ἄξον αἰπύ. *Vltimos dies venustul s Cupido condiat iocis.*

Quemadmodum igitur in Iambicis, ita in Trochaicis quoque authores sibi placuerunt. Quare dimetrum catalecticum Euripidion cognominatum est. Alij λακῶδιον appellarunt. Euripidæ illud est:

νιῶ δέ μοι πρὸ τείχων τε θούριος μελὼν ἄρης.

Ab Archilocho autem trimetrum catalecticum. cuius illud est:

Ζεῦ πάτερ γάμον μὲν οὐκ ἐδασάμην.

Tetrametron integrum Anacreon nobilitauit. extat eius illud nectareum:

κλῦθι μου λέοντος ἠϊθέου χρυσόπλοκε κούρη.

Callimacho aūt familiare tetrametrū hypercatalecticū.

quale illud eiusdem:

ἤρχεται πολὺς μὲν αἰχμῶν διανὴξ ἀπ' εἰνηρῆς χέου.

Dimetrum verò catalecticum, quod suprà Euripidium dicebamus, etiam Glyconium nonnulli appellarunt. Cuiusmodi Horatianum illud:

Non ebur, neque aureum.

SPONDIACA, MOLOSSICA, Dactylica.

CAPVT XI.

SPondiacis, quemadmodum suprà memoratum est, ad Saras vtebantur. Quia tamen æquabili sono adhærescūt, habiti sunt tum insuaues, tum rudes, atque sine artificio. non igitur admisi fuêre ad poemata, quasi principes versuum, sed quasi substituti aut Iambis, aut Throchæis, aut Dactylis, aut Anapæstis, Itaque versus ille, tametsi à Diomede recensitus est pro puro spondiaco:

Et leueis ocreas lento ducunt argento.

Tamen loco dactylici positus est. Eadem quoque ratio fuerit Molossicorum. Restat igitur vt Dactylica videamus. Ac primùm quidem idémque minimum iam demensi sumus in Trochaicis. Quippe Dimeter catalecticus Dactylum constituit. In Lysistrata Arist.

Alterum monometrum hypercatalecticum: vt, οἳ πάλαι οἴ. *Viue, vale.* totus Choriambo constans vnico. quæ est vltima pars Pentametri Elegiaci.

Sequitur vsitatius dimetrum catalecticum, Adonium cognominatum. ὄλοιο οὐδείς. *Heu fuge lites.*

Post hunc Hymeniacum. καλλίνικε νύξ. *Alme Talassio.*

Hinc Archilochium. τέτρον ἴαμβος ἔχει. *Omnia vitia habet.*

Alcmanium. ἄμπελος νέκταρος ὄζων. *Vina acuunt. Venerem vim.*

Simonidium. ζυῶ μεγαφρενῶν ἄδομεν. *Ira tyrannica fulmen est.*

Alcmanium alterum. ἀλλὰ τέλος ἀγίας ἀρετᾶς. *Nequitiam meditantur opes.*

Archilochium alterum. ζεῦ πάτερ οὐ συγγνώσῃ νεμεσήσεις ἰ *Virgo tuis oculis furit ignis.*

Alcmanium tertium. θεὺ τύχε παρθένε χαῖρε, δίδου βίοτ. *Nul-*

Nulla quies hominis sapientiæ.

Alcmanium quartum. ὄμμασι μή με φύγῃς τευφερσῖς φίλα. *Ex oculis animus dabit indicium.*

Stesichorium. ἄτρα, τύχη, μόρος, αὐτόματον βασιλεύει: *Parce pias scelerare manus sate diuis.*

Simonidium alterum πάντοθεν ἐκ νηφέλης κρέμαται βίος. *Fide Deo sapiens bone, non tibi: tu nihil.*

Simonidium tertium. χαῖρε πάτερ βιότου κέρδους παῖς ὑγιόφρου. *Cuncta procax temere male numina iurat amans.* Quod genus est suauissimum. habet enim exitum Elegiacum.

Heroicum. ἐκ ἐγὼ αἰτιός εἰμι, θεός γε μοι αἴτιός ἐστι. Quem quare pyrrhichicum appellarint, equidem nescio. nulla enim subest ratio. *Non tua vita mihi, tibi sed mea vita parata est.*

Ibicium. οὔτε θέλων θανεῖν σοφὸς ἔσται, οὔτε θέλων βιώσῃ. *Aspice quàm miseros homines: male sanus Amor quatit.*

Alcmanium quintum. φείδεο πᾶν χαρίτων ἄτερ αἰδόος ἐρχομένων γλυκερῆς. *Nulla decet rigidos reuerentia, nulla truces pietas.*

Stesichorium alterum. μήτε ἐμοὶ μέλι, μήτε μέλισσα· βαρὺς βίος ὃς θανατώδης. *Prelia dira placent stolidis, quibus effera mens stimulos dat.*

Ibicium alterum. μοῖρα δῖος θυγάτηρ κακοφάγμονος ἀνδρὸς ἀνάρσιος ἄπεται. *Parca ferox Iouis imperiis homini mala plurima condidit.*

Ibicium tertium. μελπομένην χαρίεσσα δέχου ῥυθμὸν ἄφθιτον εὐεκτέων μελέων. *Nullus honor trepidis gelidísque: patet polus acribus ingeniis.*

ANAPAESTICA.

CAPVT XII.

QVi metiuntur Anapæstica, sicut Iambica, per μονομετρείαν, binos pedes comprehendendo, vehemēter falluntur: errarunt enim errorem non ferendum. Idem nanque modus qui & in Dactylo.

Stesichorium primum faciunt monometron hypercatalecticum: vt, Anapæstus.

Hunc sequitur Simonidium dimetro catalectico. σοφὸς ἀγαθός. *Sapiens, bonus.*

Post eum Itimium, quem vocant, statuunt. cuius duo pedes integri. βίος ἐστὶ σκιά. *Adès alma salus.*

Cho-

Choricum huic vnam addit syllabam. Θεὸς αἰδοῖος αἰσχύνης. *Pietas malè habetur.*

Aristophanium. σίζε παῖ καλά παιδεῖδιν. *Quate stulticiam foco.*

Aristophanium alterum. ἄγε δεῦρο θεὰ σὺ μέλη. *Domat omnia fors rigida.*

Pindaricum. πότνα καλλίστη φέρ' ἀοιδάν. *Animus cupidus malesonus.*

Alcmanium. κακὰ κύνδυνα πόντος ἔχει κακός. *Stolidos quatit ambitio.*

Archilocium. ὁ σοφὸς βίοτου κῆλ ἀεὶ μελετᾷ. *Venerem & pelagus fuge, bella fuge.*

Partheniacum. αὐτὸς διὸς αἰθερίᾳ φίλε χάῖρε. *Periit bona gloria Scaligerorum.* Hoc & à quibusdam σιμμίειον appellatum à Simmia Rhodio poeta.

Pindaricum alterum. θαῦμα βοτρυόεντα διόνυσον ἀδρύει. *Hedera redimite virente veni Pater.*

Alcmanium alterum. γλυκερὸς δαμάτωρ σφυρὸς ὅλκιος ἔπι δ' ἀρετᾶς. *Nequit inter atrocia crimina stare fides.*

Stesichorium alterum. αἰάπαγαι χρεῶν τέκος ὄλκιε δὸς κτύπον ἁδυμί. *Cytherea parens venit: adde modos: rosa spiret.*

Simonideum. δότε πιερίδες λυκίων μελέων μαλερὸν κῆρ φυγεῖν *Extra suauiloquentibus ede sonos teneros modis.*

Alcmanicum tertium: παταγεῖτε πόδες: λυκορίστα κέλευθος διὸς ἅ θύγατερ. *Maris induciæ, teneríque malacia veris adeste.*

Aristophanium alterum, quo ille plurimùm vsus est ob commoditatem. Nos item multa lusimus. πολύμοχθ' ὑγίεια φίλα ἀπαλοθενὲς ἄμπνοι χῆρες. *Veneranda, hilarisque, nec orba venit, viridisque senectus.*

CHORIAMBICA, ET Pæonica.

Caput xiii.

CHoriãbica pura perquàm pauca inueni. iccirco inter composita reposui, sicut & Pæonica. Antispasticorum quoque ratio illis non adsimilis. Lusimus tamen nos puris Antispasticis quædam non sine sale & aceto.

IONICA A MAIORI.

Caput xiiii.

IOnicum à maiori monometrum hypercatalecticum ptimo loco à veteribus recensitum est. ζωὰ αἰθερία *Virtus*

Virtus mea lux.

Hipponactium dimetrum brachycatalecticum Καλὸν θεὸς ἄνεγε. *O respice finem,*

Post hunc dimetrum catalecticum. τάρει σοφίδιν καλά. *Virtus melior regno.*

Sequitur illud dimetrum acatalecticum. καλὸς βασιλεὺς δυστυχεῖ. *Miles quate telum ferox.*

Hinc hypercatalecticum. ὑμβρεμέτης ζεὺς ὅλυος. *Regina one mea pietas.*

Trimetrum brachycatalecticum ἕδας θανάτου φυγεῖν ἀνύκες. *Frustra est fuga, si fata trahunte.*

Hoc Praxileum etiam vocat Seruius.

Trimetrum catalecticum. πολλοὶ μὲν ἀοιδὸς θεράποντές τε, *Author generis Brenne vetus salue.*

Trimetrum acatalecticum. οὔτις στεφανώσει πρὰ δοῦλον φυγάς. *Quenam timidis præmia, si ille hæc fugit?*

Trimetrum hypercatalecticum μᾶτερ πρέσβειρα χάῖρε μελῶν, καλλίστη. *Fortuna tyrannis adimit, quod dederat.*

Sotadeum hoc vna syllaba maius. ὁ σκληρὸς αἶνος σκάφα νοεῖ δ' ὑσμίνες ναύτ. *Tuto maris iras videt è litore Nauta.*

Tetrametrum catalecticum. παῖ φερέζεο πῶς δῶρα βίου ζεὺς ἐδίδω λάβεσθ. *O conditor alti Aetheris, atque incola placare.*

Tetrametrum acatalecticum. ζημία μόρος ἦρ' ἀχαλίνων στομάτων ἀκρισίας. *Fecit satis, ægram rabiem qui domuit fœminæ.*

IONICA A MINORI.

Caput xv.

MOnometrum hypercatalecticum. Ἑκατὸ δεῦρο. *Ades o Clio.*

Dimetrum brachycatalecticum. μέλος οἶνου τέκνον. *Tibi ridet rosa.*

Quòd hoc vna superat syllaba, Timocratium vocant. γλυκερᾷ ἅ λευθερότης. *Cane Musis mihique.*

Anacreontium. ὄχλος ἄκρον κακὸν ὄζει. *Timor addit pedibus vim.*

Dimetrum hypercatalecticum. θανάτου σου ἀναμνήσθητι. *Memor esto benefactorum.*

Trimetrum brachycatalecticum. κύπρει μᾶτερ μανιερῶν ἐρώτιδων. *Penitus me trahe tecum Venus.*

Universidad de Deusto Biblioteca

Trimetrum catalecticum, quod & Anacreonticum χύ-μοι νέκταρ ἄνυδρον μελικόν. *Aganippes soboles Virgilius.*

Trimetrum acatalecticum, quod & Sapphicum. γλυκυ-φόρμιγγες ὕμνοι λεσβίδος αὔρας. *Miserorum est mala vitæ dare ludo.*

Trimetron hypercatalecticum. παφία φείδεο δέσποινα γ-εροντίκ. *Venus abiecta iacet decrepito vati.*

Tetrametrum brachycatalecticum. τί λέγεις θυμέ; ἐγγὺ εὗρεν ἄλιτρον θεός. *Lachesis cruda meæ parce triumphis lyræ.*

Tetrametrum catalecticum, quod & Phalecium vocarunt, θεραπεύων φυγὰς αὔλαν, φυγάς ἐστι δεχάκις. *Mala mens magnanimos odit, & horret dominos.*

Alcmanium tetrametrum acatalecticum. κακοδαίμων, κακοπράγμων, κακοπάγμων, κακοπίσμων. *Sator auguste deorum pietatem pater auge.*

COMPOSITA AEOLICA.

CAPVT XVI.

HActenus de puris, nunc Composita aggrediamur. Ac primùm quidem intelligendum est, quemadmodum à Compositorum appellatione, monometrorum nomen excludatur: quippe μέτρον vnum tantùm comprehendit vel dactylum vel spondæum, vel choriambum, vel alios eiusmodi. Iambos verò binos, aut trochæos, aut pyrrhichios. quare si vnus Iambus coniungatur cum dactylo, aut choriambo, aut eiusmodi, non erit Monometria. nisi inter se illi coeant, ita vt Iambus cum Trochæo aut Pyrrhichio. Qua in re parum considerate Grammatici loquuti sunt. Incipiamus igitur ab iis, quæ AEolica dicta inuenio fortasse à varietate. tametsi alibi scriptum est Eulogica. Dactylum vnum, pluresve in medio collocant, vtrinque statuunt è bisyllabis vnum pro arbitrio. Talem habes Pherecratium, in quo dactylus vnus duobus spondæis obsidetur.

Mentem spes alit ægram.

Sic etiam plures interpones, si velis, circumpositis pyrrhichio, trochæóve, aut Iambo, aut etiam spondæo. quorum exempla in his.

Phœbum constituentem mihi carmina,
Musa docta canet dulcisonu Calliope modis.
Nec est qui valeat doctiloquum scandere verticem,
Nisi illi faueat deus.

Item trochæum, aut alium ante duos dactylos, aut vnum dactylum, & vnum spondæum.

Hymen ô Hymenæe, Hymen
Hymen, ô Hymenæe.

Suauissimum Sapphicum, in quo dactylus vnus singulis vtrinque dipodiis trochaicis clauditur. quemadmodum vsus est Catullus:

Seu Saccas sagittiferósque Parthos.

Quam qui licentiam vocarunt Grammatici paucæ fuerunt aut memoriæ, aut lectionis. Nam vetustus Sapphicus talis fuit, non autem è spondæo secunda sede. sic etiam vsus est Seneca: *An ferax varij lapidis Carystos.* neque enim dactylus est, sed trochæus. duæ nanque vocales in vnã coaluere. Sic priscum illud:

ἢ τίνος θεοῦ τίνος ἀνδρὸς ἔστιν;

Eam celeritatem spondæi mora castigarunt. quemadmodum penè omnes vtuntur.

Iam satis terris niuis, atque diræ
Grandinis misit pater, &c.

Perquàm concinnum & illud: quum antecedit duos dactylos Iambus, aut trochæus, aut spõdæus, aut pyrrhichius. latæ enim licentiæ est.

κάπρος ἠνίχ' ὁ μαινόλης
ὀδόντι σκυλοκτόνῳ
κύπριδος θάλος ὤλεσεν.

Sappho verò etiam plures. cuius ille extat versus:

ἠράμαν μὲν ἐγὼ σέθεν ἄττι πάλαι πόκα.

Scio aliter ab aliis secari per diuersos pedes. Verùm hoc tibi præ oculis habeas, facillimum quenque pedem proponendum, vt promptior sese offerat oratio. Iccirco etiam cæsuræ inuentæ sunt, vt dactylis contenti essemus: neque cogeremur abire ad choriambos. Pedes enim quadrisyllabi lentius subeunt animum scribentis. Itaque Asclepiadeum illud,

Mæcenas atauis edite Regibus. nequaquam in secunda sede metiti sunt choriambo: sed dactylo & cæsura. Tum autem duobus dactylis: non autem choriambo, & iambo. Quare & versum illum priscum, quem adducunt,

ἢ κνίσσα παθυμιῶσα.

Illi secarunt per epitritum, iambos, & cæsuram: quæ

dimensio quum sit diformis, neque hæret memoriæ, neque facilè sese dat meditanti. Nihil autē infelicius quàm quum animus poetæ distrahitur à sententiis numerorum difficultate. Quare nos commodissimè eum versum metiti sumus, spondæo, dactylo, dipodia trochaica.

ΛΟΓΑΟΙ ΔΙΚΑΙ DACTYLICA, & Anapæstica.

CAPVT XVII.

HAud dissimilia hisce ea quæ λογαοιδικὰ nominarunt. In quibus post dactylos aliquot, aliquot itē statuunt trochæos. Binis vtrisque Alcaicum constat, quo frequentissimè vsus est Horatius:

Prome sales sapidos Thalia.

Maius est vno dactylo illud, quod Praxilleum vocant à Praxilla poetria: cuius habemus versus illos:

ὦ δι᾽ ἐμοῦ πόθον καλὸν ἐμβλέπουσα
παρθένε τὴν καφαλὰν τὰν ἁ᾽ ἔνερθε νύμφα.

Quo genere aiunt vsum fuisse plurimum Anacreontem. Nos duos ex nostris satis operosos ponamus.

Pande sinus Cytherea, venit Cupido.
Pande Cupido sinus, Cytherea venit.

Cæsuram autem interposuit Alcæus ōgè lepidissimis numeris. cuius hi versus:

ἦρ᾽ ἔτι δινομέᾳν τᾷ τυφάνῳ
τ᾽ ἄρμενα καμπρὰ κἀτ᾽ ἐὸ μυείνω.

Quem modum ἐγκωμιολογικὸν nominarunt, potes & aliter secare. Post duos dactylos, spondæo, & bacchio: vel dactylo choriambo, dipodia trochaica.

Anacreonticum autem illud ita inuerterunt, vt sectis partes transponerent pusilla mutatione. atque Iambelegum appellarunt. sic:

Tempus docebit quæ facienda tibi.

Plato autem comicus non vnam vt Alcæus, sed plures interposuit cæsuras: duas dactylicas primam, & postremam: iambicámque vnam in medio.

χαῖρε παλαιγόνων αἰδρῶν θρασὺ σύλλογε παντοσόφων. Qui sanè numerus valde est aptus auribus, & facetus.

Sine cæsuris verò etiam post quatuor dactylos tres trochæos. vt,

Threicius quondam vates fide creditur canora.

Quo

Quo in versu recentiores barbari quidam in quarta sede spondæum posuēre mala fide. nihilo sanè meliore, quàm quum Iambicos suos carcinomatum plenos edidēre. Ponam vnum versum Archilochi, propterea quòd vetustissimum est:

ἰαὶ δ᾽ ὁμῶς θείλεις ἀπαλὸν χρόα. κἀρφ ἐπιῤῥᾳδῆι.

Alij pro dactylis quatuor, iambos sex posuēre.

Fortuna flatu ventilat sortem truci Syluij parentem. Eadem proportio & in illo Boetij:

Si quis arcturi sydera nescit.

Anapæsticorum autem λογαοιδικῶν ratio penitus eadem si vbi erant dactyli, anapæsti supponantur. Inter quæ etiam illud numerarunt, quod Archebuleum dictum fuit à Thebano cognomine poeta. Cuius postremus pes esset bacchius. ἀγέτω θεός. ἐ ἐμὲ ἐγὼ δίκαι᾽ ἀείδειν. Archebuleum etiam Asclepiadeum illud de quo suprà diximus, cognominarunt. Aiunt autem Alcmanem in medio spondæum immiscuisse.

Elegiacum quoque hisce iisdem legibus metiuntur. vt spondaicam trimetriam sequatur dimetria anapæstica: quam expressimus hîc totidem vocibus, quo res esset magis perspicua.

Scribas purè versus, numeri subeant.

Elegiacum enim integrum est. iccirca accuratiores Grammatici me puero negabant cæsuram elegiacam esse posse breuem. quia sit prior spondæi syllaba. Verùm omnis cæsura indifferens est: neque caret ratione. sistitur enim in ea dimensio. Et in saltationibus ad cæsuras pede terram feriebant.

COMPOSITA CHORIAMBICA.

CAPVT XVIII.

CHoriambica bacchio clauduntur suauissimè: vt

ἀ μαία τυφάννῳ. *Ira necat superbos.* Aristophanium dixerit hoc. quòd si duos ponas choriambos. Anacreonticum efficies.

Μωσοφιλὴς μεσοπάτωρ Ὄμηρος. *Si thalamum virgo fugis, senesces.*

Et post tres, sic:

Οὐρανία σπεῦδε μέλος πυκνὸν ἐπαγάλλουσα.
Plaude meos Parca dies dulcisona quietis.

Et post quatuor: quod vocant Callimachium.

τετραμερὲς μ' ἴυρε πόδος καλλιμάχου διογμοῦς πιστᾶ.

Omnipotens fulminis author pietatis genium tuere.

Dactylus vero etiam Bacchij loco elegantissimè ponitur.

φοῖβε πάτερ χεῖρε διδοὺς ἀγλαόφωνον βίον.

Flos Cytheræ nitidæ lumina spirat rosæ.

Martianus Capella iambicam dipodiam addidit, sic:

Celsus equo Phœnicea vehit nitens ibat Arcas.

Idem post dichoriambiam statuit trochaicam dipodiam catalecticam. Id quod nos quoque fecimus in lusibus nostris.

Sidera quæ noctivagis vertitis polum rotis.

Anacreon autem. & tribrachum dedit primo loco, & iambum secundo, bacchium vltimo. interpositis duobus choriambis. Cuius ille versus, quem Horatius imitatus, vbi sese ait in Olorem transformatum.

αἰαπέτυμαι δ' ὠρὸς ὄλυμπον πτερύγεσι κούφαις.

Asclepiadeo autem quod suprà posuimus, Martianus in prima sede attribuit dactylum: sapit autem Heroicum, veluti sic dicas,

Si tibi promeritis sunt bona, bene est.

Nam sanè facilè efficias Elegiacum, sic:

Si tibi pro meritis sint bona, dives eris.

In Glyconio vnicus tantùm est choriambus: quod etiam Anacreonticum appellarunt quidam:

Acris mactat hyems rosam.

Quod si tres interpositos capiat choriambos, Archilochium nominant:

Frontis nulla fides sceptrigero lupo.

Omnium autem suauissimum Anacreonticum alteris Ex choriambo, duobus iambis, altero choriambo, & bacchio.

ἐκ ποταμοῦ παρέρχομαι πάντα φέρουσα λαμπρά.

Quo Claudianus condiuit suum epithalamium, sine iambis interpositis, sed eorum loco choriambo.

Et Padus Electriferis admoduletur alnis. Addas iambos sic,

Scaligerorum insanium fata ruent superba.

Alij verò ab iambo cæpere, aut trochæo, aut spondæo & choriambos continuarunt:

Ades faidico Dia viro Calliope.

Callimachus autem integrum poema conscripsit eo versu, quo Claudianus epithalamium: Ipsumque poema Bacchum inscripsit: ex quo versus ille:

δύμονες ἀ σεμνότατοι φοῖβε τέ ἠδ' ζεὺ διδύμων ἠρῆτορ.

At Philicus Corcyrensis sexto loco posuit bacchium: cuius ille versus,

τῇ χθονίῃ μυστικὲ δὴ μητρὶ τὴ πεφόρηκε κεκλυμένη τὰ δῶρα.

Quem morem tanquam & nouum, & suum iactat illo versu.

καινογραφοῦς σωθέσιας τῆς φιλίκου γραμματικοῦ δῶρα φέρω μούσης ὑμέας.

Tametsi aiunt Simmiam Rhodium poetam ante illum suis in poematis vsum esse. quippe ita obseruarunt in eo quod inscripsit, πέλεκυν: & in altero quod dixit, πέτηγας. Neque enim Theocriti esse patet eo versu,

εὖρε ῥόδου χαλὰς πουλύτροπα μοῦσος μάτηρ μολπῆς.

ANTISPASTICA.

CAPVT XIX.

Iisdem legibus poteris tibi condere genera, & totidem, & plura in Antispasticis. Quemadmodum erat eadem proportio in Anapæsticis & Dactylicis. Ac veluti trochaicos demta syllaba poteris efficere iambicos, & contrà: ita antispasticos choriambis metiri. Multò verò pauciores inuenias puros antispasticos, quàm puros choriambicos. Miscentur autem tum iambis, tum trochæis, tum cæsuris. sicut in eo quod Dochmiacum vocant, cæsura est in medio, & in fine. Extat autem Phocyllidæ vnus versus,

κοῦφα μάρπτε τὸν ἐγχώριον.

Quem tamen longè facilius metiare, iambo & dactylo iteratis: ne ambages ambiamus. talis erit Latinè, si voles,

Peregrine patere, atque absline.

Constituunt Pæanicum Epitrito quarto, Antispasto, & iambo:

Arcum tende citus: spicula da.

Quidem tamen commodius metiare spondæo, & duobus choriambis. sic Græcum fecimus: πάμαι παγὰν ἰὼ παγά.

Ad eundem quoque modum secabitur Pherecratium eo in exemplo, quod veteres adduxêre. spondæis, & dactylis, & anapæstis. neque differt à dactylo nouenario:

ἄνδρις ποθέσχετε τὸν νοιῶ ἐξευρήματα καινῷ συμπάκτιες ἀναπαίζουες.

Miris etiam modis partiuntur Asclepiadeum choriambicum, quale dicebamus. statuunt enim geminas dipodias: in principio trochaicam. in fine Iambicam: in medio antispastum vnum:

ἦλθες ὦ καδράτων γᾶς ἐλεφαντίνων.

Horatius autem Epitritum quartũ primo loco maluit. Quòd si ex primo trochæo facias iambum, fient duo antispasti primi, vt pro eo quod est:

Sublimi feriam vertice sidera: facias sic:

Acuto feriam vertice sidera:

Sic Phalecium ex Antispasto fuit primùm, non ex Epitrito quarto. Non igitur abusus est Catullus, vt nugantur Grammatici: sed antiquam seruauit legem, quum dixit,

Meas esse aliquid putare nugas.

Alcaicum autem post spondæum Antispastos habet duos, sic:

ἀλικάρδιον ὦ μοῦσα φίλα φόρει.

Viuunt bono lilia sub Rege.

Fuit idem poeta aliis quoque modis vsus Antispasto. Claudit enim iambo, qui est semiantispastus antispastos tres. Ita fit tetrametrum brachycatalecticum,

φέρω διόχυτον δισσύμοις ἄσμα φίλον.

Fero dulcisonam Scaligero Phœbe lyram.

In quo si iambum transferas vltimum ad primam sedem: coniungas antispasti partes duas secti. sequentes erunt choriambi.

Catalecticum autem bacchio claudetur: cuius exemplum posuere:

τίθυκεν κυθέρει ἄδωνὶς ἄδωνις, τί κε θείη, Nostrum sic:

Huni fusus Adonis Veneris corda fatigat.

Hoc autem multis modis variarunt. Priapeum namque constituerunt alij aliter. Agnoscunt autem pro vero illud, in quo post Epitritum quartum, aut Antispastum, duo ponuntur iambi loco vnius antispasti. Postea antispastum integrum. Vltimo loco antispastum mutilum, qui est bacchius. qua lege fit catalecticus. Heroicæ caudæ speciem præ se ferens. Quare aliter sic metiare. Iambo, choriambo, duobus iambis, dactylo, spondæo.

ἄωτον λυθέν δ' ἔχου πεικέρτητι φρίπτι.

Virentis decus hortuli foue poma Priape.

Catullus aliter formauit. Trochæo, choriambo, antispasto, dactylo, spondæo:

O colonia quæ cupis ponte ludere longo.

Non defuere qui angelicum cognominarint à nunciorum celeritate. Facilius partiare ad hunc modum. Trochæo, dactylo, altero trochæo & cæsura. post quam eandem penitus repetas mensuram sine cæsura. vel dipodia trochaica, dipodia iambica, trochæo, dactylo, spondæo.

Euphorion Cherrhonesius dactyli sedem etiam trochæo impleuit eo versu:

οὐ βίοτος ὥ τελεταὶ τῦ νέου διονύσου. Item aliis aliter idem poeta.

κἀγὼ δ' ἐξ ὄνεργισίας ὠρχιασμένος ἦκω.
ὀδυῶν πλουσικὴν κεφαλὴν ὀδὶ τίλμα.

Alii ex Glyconio, & Pherecratio. ita tamen vt etiam spondæum recipere liceat in primam sedem. Quale nostrum,

Lata fronde tegas tibi tenta tela Priape.

Sapphûs autem recitant duo carmina huius generis, alia tamen forma. habent enim duos iambos, antispastum, iambos duos, bacchium:

γλυκεῖα μᾶτερ ἔ πε δὴ δύναμαι κρέκειν τὸν ἶσον
πόθῳ δαμεῖσα παῖδος βεβαιωσὺ δι' ἀφροδίταν.

Ab eadem poetria modum alterum valde nobilitatum integro poemate. Alcæo quoque multum in vsu fuisse. Cuius structura sit ex tribus antispastis: verùm ita, vt solita licentia pro primo esse queat Epitritus quartus, & quarto loco ταυτοποδία iambica:

μῶσαι τὴν χαρίεσσαν μελέων κινδύνωσιν ἀκμαί.

O Musæ immunerum quæ choreas ducitis canentes.

Eiusdem fabricæ alterius modi, quo vsus fuit Aleman. Anapæstico simillimum admisso ad primam sedem Epitrito quarto,

ἀλκυόνες γλυκύσιν μεῖσα μέλος βάπτε φρένας σοῖς.

Si me fata trahunt, quò retraham? velle malum, vi fit.

Huic etiam syllabam additam à Simmia. Ab Alceo verò vsque ad quinque productum pedes. Cæterùm insuaua sunt hæc, potiusque recitanda, quàm imitanda.

IONICA A MAIORI.

CAPVT XX.

IOnica à maiori trochæo appositio miscuere. Cuiusmodi Telesilla vsa est cum cæsura.

ἀ δ' ἄρτεμις ὦ πόραι
φεύγουσα τὸν ἀλφειόν.

Sunt & pares attributi loci molossis, atque choriambis in eo, quod Cleonarchium nominarunt: quorum vnũ recitant:

τὶς μιῶ ὑδρίῳ ἡμῖν ἐψφησ'ς ἐγὼ πίνων.

Et quæ dicta sunt praxillea post vnum Ionicum capiunt trochæos ternos:

πλύμης μὴ ἐφαίνεθ' ἁ σελάνα.

Aeolẽsium quoque modi duo. vnus duobus ionicis, & totidem trochæis,

Ensem date: da mi clypeum furenti.

Alter modus, cùm quaternos apponunt trochæos vnico ionico:

Vrge, rue, pelle, cæde, tunde, funde.

Et quo Sotades vsus fuit ex ionicis tribus, & trochæo.

Quemadmodum tribus ionicis trochaicam coniugationem, id est trochæos duos: quod Aeolicum item nominarunt. propterea quòd Sappho id valde frequentauit:

Interitus eximam animi robore pertinaces:

Quibus tamen licentia allatum vitium aiunt prima syllaba correpta. Quemadmodum è contrario Ionicos trochaicis subdidere:

O triumphe lauro viridi tempora circundato:

Sapphûs afferunt versus: in quibus coniugatio trochaica sequitur ionicum vnum. cuius tamen primæ demit vnum tempus, vbi libet.

δέδυκε μὲν ἁ σελάνα
κὴ πληάδες, μέσαι δὲ
νύκτες. παέρχε δ' ἔρχεθ' ὥρα
ἐγὼ δὲ μόνα κατεύδω.

IONICA A MINORI MISTA.

CAPVT XXI.

VIdentur iure cõsanguinitatis trocheĩ misceri potuisse cũ ionicis à maiori quippe eadẽ vtrisque proportio: vt semissem posteriorẽ duplicet anterior. Ionicis autem à minore admiscuerũt & Pæonẽ, & Molossum sedibus imparibus. Ac præterea Epitritum, cum trochaicis coniugationibus. puris tamen Ionici eiusmodi à Sappho & Alcmane produnt integra poemata scripta. Horatius semel tantùm ausus. neque enim satis est numeros aut sententias fundere: iucunda sint oportet. Non solùm igitur semel ille, sed etiam præparcè. Phrynichi ferunt tetrametrum catalecticum.

τὸν μὶω ξεῖνα δοῦσαι, λόγος ἅσπερ λέγεται.

Et alter Phrynichus comicus, cuius etiam meminit Aristophanes:

ἁ δ' ἀνάσσεθ' ἱερεῦσιν καθαρδύην φράσομαι.

Inuertunt autem subditis alijs pedibus multis, atque Galliambicum appellarunt: propterea quòd Gallis Cybeles sacerdotibus multa scripserint eo versu posteri: inter quos Catullus pulcherrimum edidit, ita vt & castigandi, & imitandi sustulerit occasionem. cuius initium est,

Super alta vectus Atys celeri rate maria.

Quod carmen stulti Choliambicum Grammatici è triuio quidam, alij nihilo consultius Choriambicum somniarunt. Veteres autem & μυβακκὸν à matre deûm, & ἀναπλώγμον à recitantis gestuositate, & Gallos imitantis appellarunt. Pedes autem quos ingessere, fuerunt Pæones & Palimbacchius. Statuunt enim in prima sede, tertia, & quarta pæonem tertium. in secunda Epitritum secundum. Recitant autem prisci aliam Ideam iucundam admodum:

γαλαῖ μυῶδες ὀρφνῆς φιλοπήρεσι δρομάσι
αἷς ἔντεα παταγεῖται, καὶ χάλκεα κρόταλα.

Anacreon integras cantiunculas hoc construxit. cuius extãt Vestigia in brachycatalecticis, quod circumfertur:

Μεγάλως δ' αὖτε μ' ἔρως ἔκνιφεν ὥστε χαλκεὺς πελέκει.

Trimetri autem acatalectici exemplum est apud Sappho.

Προστελέξαμεν ὅταρ κυπροδίτα.

Apud Anacreontem aliter formatum est, numeris longè omnium suauissimis.

Ἀπὸ μοι δαιεῖν χρύσιτ' ἐὼ ἀὸ ἄλλη
λύσις ἐκ πόνων χρύσιτ', ἐσὶ ἄμα τῶνδε. Vbi solus Ionicus vltima in sede: cætera vt voles.

Alias quoque non tam leges, quàm licentias inueniamus. Veluti quum trimetrum catalecticum vocant illud,

Λιονύσοις αὖραι βασιλῆες.

Et apud Anacreontem alternis ionico & anapęsto, non sine fatali viro illi venustate:

Στυγνὸς κομψὸς ἀνὴρ ποτὶ τὰν μάτηρ' ἔφα.

PAEONICI MISTI.

CAPVT XXII.

PAEonica miris modis mista sunt. In ipsis enim Paonem rarum inueniasse sed Bacchium, Palimbacchium, Creticum. Secundum quos pedes varia genera fecere. Atque ea quidem quæ è duobus constarent prioribus nonnulli à lyricis legibus amouere. Mihi non placet eorum consiliũ. quippe Prisci Pæonicos modo etiam Rhythmicos appellarunt. præterea subest ratio. nam si ea quę construuntur è Cretico in Lyricorum censum relata sunt: etiam quæ Bacchio componuntur eandem rationem consequi decet. quippe Creticis dispositis necessariò Palimbacchiũ deprehendas: veluti hoc exemplo,

O Cretici frater actus lyram redde Bacchie.

Creticorum autem exempla petes è Cratini fabula, quam Trophonium inscripsit. vbi iambos exhortatur ad excitandos Creticos.

ἔγειρε δὴ νῦν μοῦσα κρητικὸν μέλος. ita subdit,
ἔγειρε μοῦσα: χορεία μὲν, ἥκεις ὁμως.

Per initia tamen Pœonica qui scriberent, Pæonas omnium sedum fecêre possessores, præter quàm vltimæ, cui Creticum peculiarem assignarunt. vsus fuit eo genere Aristophanes sæpe. Tetrametrum afferunt è fabula quam dedit nomine γεωργοί:

ὦ πόλι φίλη κἀρεπτος αὐτοφυὴς ἀπίκη,

χαῖρε λιπαρὸν δάπεδον, οὖδαρ ἀγαθῆς χθονός.

Tametsi quartum Pæonem primi loco positum animaduertis ab eodem in eadem comœdia, non tamen sine primis totidem, altero catalectico:

ἐν ἀγορᾷ δὲ πλατάνιστον εὖ διαφυτεύσομεν,
ἐν δὲ πρωτέραις ἑπτὰ μοφορειαζούσαις, Creticum posuit in prima sede,

μετὰ μούσας αἰακαλεῖν ἐλίκοβοτρύχους. Mox autem in secunda,

μάτηρ χαρίτας βοᾷν ἐς χορὸν ὀλυμπίας.

Alij verò etiam tres Pæonas continuarunt, & in quarta sede semipæonẽ. vt sit tetrametrũ brachycatalecticum

ἐμμελικὸν ἐδημάκαρ φιλοφρόνας ἕξειν.

Pentametrum verò catalecticum edidit Theopompus comicus: quem iccirco Grammatici putarunt habere Creticum in vltima. Is versus Theopompeus ab eo dictus, quorum vnus ille,

Πάντ' ἀγαθὰ δὴ γίγνεν αἰ δρᾶσιν ἐ μᾶς ἀπὸ σωφροσύνας.

Alcmana verò aiunt Grammatici exametrum fecisse è solis creticis, quod iccirco fuerit catalecticum necessario: ne, inquiunt, excederet tempora triginta. Hoc adducunt,

Ἀφροδίτα μὲν ἐκ ἔστι. μάργος δ' ἔρως εἶα παῖσδε.

Vbi puem errorem primùm castigem, nescio. Principio non est verum quod aiunt XXX. temporibus cohiberi longissimi versus tractum. Iam enim tum alios tum Pherecratium suprà recitauimus, qui numerũ illum, multis excedit temporibus: αἵδρες ποσσάκτε τὸν νοῦν ἐξευρήματα καινῷ συμπήκτοις ἀναπαίστοις Deinde nego exametrum creticum acatalecticum excedere tricena tempora. Quina enim singulis si attribuas, eum numerum præcisè expleas. Tum autem quis non videt esse pentametrum hypermetrum: non autem exametrum catalecticum. Bacchyllidæ quoque vnum afferunt, sed nihil ad augendum eruditionem.

Nostrum est Pæonicũ tetrametrum, ex duobus Pæonibus quartis in prima sede, ac tertia, totidem subeuntibus alternis bacchiis. adeò compositum ad saltationem vt nihil suauius. Eo sanè multum vsi sumus. duo ponam,

Rigida quid minaris mulierbres furores?

μαναείου σοφίας παθὼν ἔς' ἄωτον.

Nostrum quoque inuentum ex tribus Pæonibus, & choriambo.

Misericorditer agenda capitis causa rei.

Item ex tribus trochæis & cæsura, pæone quarto, dipodia iambica.

Bacche Bacche Bacche mi deus eris modò bilam.

Præterea ex pæone primo, iambo, pæone quarto, hypermetrum,

Lumina Venus ignea coruscat.

EPICHORIAMBICVM, ET EPIonicum, & alia.

CAPVT XXIII.

ITa vides confusas mistiones. neque hanc ab ea, quam vocant ἀνταπόδοτιν, adeò diuersam esse: quin inter ionicos pæonem quoque insertum videamus. Quare hîc contra Grammaticorum superstitionem, alia continuabimus potius tanquam similia, quàm addemus quasi diuersa.

Repetenda quædam accuratius. Inter quæ Sapphicum Hendecasyllabum, bina dipodia trochaica obsessio vtrinque dactylo: quemadmodum à Catullo factum dicebamus,

Otium Catulle tibi molestum est.

Quod non licentia, sed eruditione factum videmus exemplo inuentricis. Sapphus enim ille,

ποικιλόθρον ἀθάνατ' ἀφροδίτα.

Quinetiam doctiores aiunt ab Eupolide vitiatũ suppositò spondæo, verùm falluntur hi. Authorem nanque habemus eandem Sappho multis in locis. Qui autem Choriambicum ipsum vocant, ita metiuntur: vt addant tertij trochæi syllabam priorem dactylo præcedenti. & dant ὅτι p. epositionem: qua bacchius additus sit præter leges choriambi. vt sit Epichoriambicum, sicut Epionicum.

Est autem Epionicum ionico à maiore constitutum, cui additus sit dactylus, tanquam impositus, sicuti bacchius choriambo in Sapphico. præcedunt autem ionicum

cum duo iambi. sic:

Io triumphum duc age Scaliger.

Is est versus ille, quo tam frequenter vsus est Horatius ab Alcæo mutuatus: à quo etiam cognominatum est. secare etiam potes aliter. Post penthemimerim iambicam si statuas choriambum & iambum mox: aut duos dactylos. Iccirco nonnulli πολυσχημάτιστον appellarunt. admisit enim varios pedes, & cæsuras Eupolidis arbitratu: cuius illum adducunt.

καλλίστη πόλις πασῶν ὅσας κλέων ἐφορᾷ.

Mihi non videtur cum hoc nostro conuenire, vehementérque deceptos esse eos qui eundem putarunt.

Fuit & Alcaicum alterum, quod in vltima sede habet coniugationem trochæorum. exemplum ab Horatio habes nullum. neque apud Boetium, neque Serenum, neque Terentianum. vnum è nostris ponam,

Polum obsequendo frange puer superbum.

Primam verò syllabam in hisce productam dare potes veluti si ponas *Fatum*, vbi *Polum* dicebas.

Efficies autem Alcmanicũ si loco maioris ionici statuas minorẽ: & serues iambis sedes suas. Exempli gratia,

Io triumphe veni: da te mihi. quod est plenum venustatis.

Sappho autem more suo promiscuum dedit, pro iambis duobus ionicum statuens à maiore. Tum autem pæonas, & epitritos adiunxit. Illius versus hi,

ἔχει μὲν ἀϵδρομέδα καλὰν ἀμιβάν.

σαπφοῖ τὰν πολύολβον ἀφροδίταν.

Euripides ex iambicis & trochaicis, vt aiunt. Reclamat tamen πανήγυρις,

ἀμήτορος ἀνῆς ἐν πόρῳ τῷ πανήγυριν σέβων,

Et alterum vna syllaba minus.

ἔᾶσος ἀνίχ' ἱππότας ἐξέχαμψεν αὐήρ.

Nostrum autem inuersum. Antecedunt trochæi tres quatuor iambos.

Nox micat serena, sublustris Aethra fulgida.

Sic Alcmanis habes suauissima carmina, quemadmodum & nostrum.

ἔστι μοι καλὰ παῖς χρυσέοισιν ἀνθέμοισι

ἐμφερὴ ἔχουσα μορφὰν κλεὶς τρισαπτὰ,

ἀντὶ τᾶς ἐγὼ ἐ λυδίαν πᾶσαν, οὐδ' ἐραντιὼ

κυπρίαν καλέομοι ναῦν κοίλης ἕδος κυβέρνης.

Quorum primi tres mutili circũferebantur: nos quartum edidimus. Anacreon autem iambicis coniugationibus addidit bacchium: vt aiunt Grammatici.

τὸν λυροποιὸν ἅρμιλλα γραπτὸν εἰ κεμίσει,

Mihi videtur iambicus simplex septenarius hypermeter. Cratinus autem choriambum: quale illud nostrum

Placat tyrannos ciuium fusus humi cæde cruor.

ALIA.

CAPVT XXIIII.

QVòd inter Anapæstica recensuimus Elegiacum, rectius à nobis quàm à Grammaticis factum est, qui post Epionica posuêre. Ne quid prætereamus quod faciat ad eruditionem, illud monebimus præter ea quæ suprà dicta sunt: Elegiacum veteres non cæsura semper, sed perpetuo tractu duxisse ad anapæstos. Ita apud Catullum habes vnum, & alterum:

Troia virûm, & virtutum omnium acerba cinis.

Quam modo qui me vnum atque vnicum amicum habuit.

Et nos in Heroibus, quum Fabricium loquẽtem facetemus, imitati sumus orationem hispida antiquitatem,

His dominarier ausim auri etiam dominis.

Talem habes apud Callimachum,

ἰηχὴ νῦν διαπερέδια χρυσή.

Ithyphallicum alterum mistum ex dactylis quatuor & iambo: quemadmodum lusimus nos in ortis Ingratæ ex tempore inter sodales. quorum vnum illud,

Carmina Terpsichore male casta fugiet.

Fecimus tunc & SATVRNICVM, sic enim vocant: ex dimetro iambico, & Ithyphallico,

Matuta quum vehis diem, tum stupescis agmen.

Cuiusmodi in Vespis Aristophanis. Sed & subiratæ tunc Amicæ ludens simul & scribens alterũ poematium effudi simili genere carminis vno minus trochæo: cuius vltimus versus fuit,

Si Iupiter fastidiat, restat Orcus. haud diuersum est ab Alcmanico, de quo iam. Archilochus huic pro iambico posuit, quod Partheniacum nominant. Ad hunc modum tu poteris,

Quate tympana tenta Cybeles ære tinniente.

AENTITO

AENTITOLOCIVM appellant, quod capit dactylos duos, trochæos tres, *Aentitolo gy.*

Prælia dira placent truci iuuentæ.

Illud quoque nostrum, dactylus, trochęus, dactylus, bacchius.

Si potes, in sinu dea quiescam.

Suauissimum & Alcæi illud, penthemimeri dactylica, &, trochaica coniugatione,

Sæua puer Veneris conde tela.

Archilochus maluit iambicas coniugationes: veluti si dicas,

Astra micant facibus: sed me sopor liquit fugax.

Tale illud Horatij,

Scribere versiculos amore percussum graui.

Inuersum autem sic facies: vt iãbos dactyli sequantur,

Tranquilla blanditur quies, sidera dum vigilant.

Sic Horatius,

Niuesque deducunt Iouem, nunc mare, nunc syluæ,

Est & illud ab Archilocho. Dactylus choriambos duos antecedens, sequentibus trochaicis coniugationibus ad hunc modum,

Scaliger accipe versus Lyricos mistione molliores.

Quod inter Antispastica etiam connumerare potuisti.

Est & alter Saturnius, quem & μελοφθὲς vocarunt. Quo vsus fuit Liuius Andronicus in Hymno Dianæ, solo iambo distans ab Heroico, qui in sexta sede spondæum habet Tale nostrum poematium, cuius initium:

Proditor, atque rebellis arat fabulum Anglomedulus:

Vixq; vmbram metit, atque famem spuit ore rabido. quãquam Saturnium Pedianus vocat senarium hypercatalecticum, qualis ille,

Malum dabunt Metelli Næuio Poetæ. etiam fatidicos ex eo genere Faunos fuisse scribit Festus, atque Saturnium versum dictum à numinis vetustate. formam non explicat.

Et illud ex Epitrito quarto, choriambis duobus, bacchio:

Te deos oro Sybarin cur properes amando.

Quem versum si acrius consideres, inuenias eundem cũ sapphico, quem Epichoriambum dicebamus, grandio-

rem tamē interpositō altero choriambo. sic enim faciās.

Te deos oro Sybarin amando. Excepto altero choriambo.

Haud absimilis apud Boetium. loco enim choriambi ponit ionicum à maiori.

Siquis arcturi sidera nescit.

Eiusdem Archilochi alia quoque ponunt. Anapæsticā cæsura, & trochaica coniugatione sesquialtera. Quem tamen adducunt, is Iambum initio habet. ἐρασμονίδη χαρίλλα χρῆμα τοι γελοῖον.

Dramatica igitur licentia factum est acephalum: vbi pro anapæsto iambus positus est. Quale nostrum olim fuit cæsura suauissimum.

Comes teneræ Veneris non tener Cupido.

Alij non cæsuram, sed integrum spondæum interposuere: inter quos Cratinus, & nostrum illud:

Relinque tubæ strepitum: vates sic iubet Lyæus.

Alcmanicum. Dactylica vel spondiaca indifferens cæsura, & dimiter dactylicus catalecticus. Qualis apud Boetium,

Heu quàm præcipiti mersa profundo.

Quem potes dimetiri etiam spōdæo primo & vltimo, inter quos duo sint choriambi. variatur autem ita, vt etiam pro choriambo Molossus ponatur apud eundem & pro spondæo dactylus:

Tendit in externas ire tenebras.

Venustissimus apud eūdem Seuerinum, vbi tribus dactylis subditur iambus:

Falce rubos, filicémque resecat.

Iambico etiam quanto quanto libuerit, præponet Anapæstum: vt apud eundem,

Ferit icta corda morsu.

Nec minoris suauitatis idem author fecit carmen ex trochæo, dactylis duobus,

Et nihil manet integrum. Quod etiam vides ex aduersis constare dipodiis.

Aliæ quoque plurimæ non solùm sunt, verumetiā possunt esse connexiones: quas vbi moliri ausus fueris, attende imprimis concinnitatem. Sic Terētianus vir sanè doctus cùm inter se versuum membra committit, ponit operam paulò accuratiorem. Simplicitas autem latissima, planissimáque est disciplinarum via.

COM

COMPOSITA PER cohortes.

CAPVT XXV.

VLtimus compositionis modus erat versuū diuersorum copulatio. Sunt autem diuersi aut genere, aut quantitate: Genere, quemadmodum in Elegia dactylico assuitur anapęsticus. Quantitate, veluti quum dimeter trimetro subditur generis eiusdem. Nulla verò certa lex est. Tuo arbitratu poesin opulētiorem potes efficere hoc scribendi modo, iudicio tamen adhibito, nec venere neglecta. Quibus artibus temperamenta non vulgaria quęsiuere & Horatius, & Seuerinus. Hic etiam multò plura cooptauit. Audendum tibi quoque est, quemadmodum nos quoque fecimus: qui integro Ithyphallico, elegiaco ithyphallicum nostrum subdidimus:

O calumnia turbidis expetita tyrannis,
Cur seruilia barbari pectoris arma rogas?

Sic Capella solo Elegiaco monocolo quum sit vsus: contrà Virgilius vnico dactylo senario subdidit Elegiacos quatuor, diuino illo commento:

Hos ego versiculos feci, tulit alter honores.
Sic vos non vobis mellificatis apes:
Sic vos non vobis vellera fertis oues:
Sic vos non vobis nidificatis aues:
Sic vos non vobis fertis aratra boues.

Quæ verò subduntur non vniusmodi sunt. nam aut eadem multa, aut non multa: aut diuersa inter se. Horatius nunquam subdidit plura tribus. Catullus etiam quatuor. videē & apud Claudianū. Seuerinus non nisi vnum. Pindarus immanem numerum. De his in choris satis diximus primo libro. Nunc etiam sic possumus.

Recurrunt aut per certa interualla: vnde Distropha, Tristropha, Tetrastropha, Polystropha, aut per incerta. Quibus certa interualla præscripta sunt, ea dicta sunt αἱπίθεικτοι. quemadmodum Sapphicis multis cum subnectitur Adonium, aut iambicis anapæstíve Sapphicum. ἀπτανάκλασιν. quæ sunt liberiora, vocarunt χῦ στροφα: & χῦ quem ordinis contemptum præ se tulit Plautus per initia suæ Amphitruonis. Quæ verò penitus non recurrunt, ἀπτανομοῤῥα, ab aliis ἄτακτα dicta sunt. Cuiusmodi aiunt ab

Homero factam Margitē: in qua miscuerit iambicis Heroica. Vbi verò diuisio per æqualia fieret, communi voce ἑτερόστροφα appellata. Cùm verò in plura scinderentur, ἀπολοιόστροφα. Grammaticis etiam suo more satagere licuit. Monocola enim vocarunt κατὰ στίχον. quæ verò è diuersis constarēt, συστηματικά. quæ ex hisce missa essent κατὰ μῖξιν: comprehendunt enim genus κατὰ στίχον, & addunt varietatem. iccirco etiam capiunt τὸ συστηματικόν. quæ diximus ὁπολελυμένα tum μονόστροφα, tum etiam ἄστροφα vocata sunt ab illis. Simonides in Epigrammate tria diuersa coniunxit.

ἴαδμια δὶς, νέμεα δὶς ὀλύμπια ἑστεφανώθη
κ' πλάτεϊ νικῶν σώματος, ἀλλὰ τέχνῃ
ἀειζῳδήμου θρασὺς ἀλεῖος πάλᾳ.

Theocritus autem etiam cum reuersione:

Ἄρχιλοχον κ) σάθη καὶ εἴσιδε τὸν πάλαι ποιητὰν
τὸν τῦ ἰάμβων κ' τὸ μυρίον κλέος
δίπλυδε κηπι νύκτα καὶ ὡρὸς αἶῶ.
ἦ ἐχ μιν αἱ μοῦσαι καὶ ὁ δαίμος ἤγαπευν ὑπόλλων
ὡς ἐμμελὴς τ' ἔγλυτο, κἀπιδέξιος
ὔπεά τε ποιεῖν, ὡρὸς λύρην τ' ἀειδ' εἶν.

Neque verò cogeris ad primum redire versum, aut sequentibus, si nolis respondere. Nam Simmias Rhodius in Securi, secundo versu primum retulit, quarto tertium, sexto quintum, semper mutata rhythmi ratione. In Aliis autem etiam aliter instituit, quippe primo vltimum consonare fecit, secundo penultimum, tertio tertium à fine ac sic alios deinceps. Ouum quoque eiusdem memoratur poema. Quòd quia non extabat, nos duo dedimus animi gratia: alterum minusculum, quasi Philomelæ: alterum grandius, vt sit Cycni.

OVVM

OVVM *pusillum.*

σι-
μίας
ῥόδος
μ' ἐποίη-
σεν οὕ-
τως

OVVM *grandius.*

ἀερανοῦ
παντοδύναμου
πλησιόμορφος
ἀργυρόεν ὕδωρ
ἐγκατέχων μιαρὸ πῦρ
ὑοπάτωρ ἀρχέμορος
ἀδέ τε ἄρχων δίφυὴς
ὃ το πάλαι σιμμία
γνησοηχεῖ κῦδος
ἀῶνε. τόσ' αὔγιω
σκελοφόρῳ
παυδραφεῖ.

Hoc igitur genus scribendi à vetustioribus αἰνιγματικὸν dictum fuit. quo modo integrā cantionem certis interuallis iuuenes edidimus Thusco sermone. Ac quanquam ad agnoscendas carminum, & Stropharum, & Epodon, & Epirrhematum, & παραβάσεων, ὡρεικοπῶν distinctiones antiqui Græci multas excogitarunt notas: tamen Grammaticis suas triuiales superstitiones relinquamus. quas siquis auidius appetat, ex Aristophanicis fabulis consequi poterit. Vnum id in more positum apud Latinos fuit: vt in Strophis apices versuum plus marginis occuparent. Quæ accinerētur, aut succinerentur, subductiore linea coercerentur. Exempli gratia:

Ibis Liburnis inter alta nauium
Amice propugnacula. Et,
Vides, vt altum stet niue candidum
Soracte: nec iam sustineant onus
Syluæ laborantes: geluque
Flumina constiterint acuto?

Quare audaculi recentiores, pauci iudicij homines, in prima Horatij ode carmina ita pinxere, vt alia extarent, alia non: secundum apparatum sententiarum. Id in Heroicis, & Satyris, & Iambicis licet: in Lyricis non licebit.

PRAECEPTORVM QVORVNdam recognitio.

Caput xvi.

EOrum quæ dicta sunt, partim non sine rationib. præscribebantur: partim dum sequeremur antiquorum vestigia, æqui boniq; consuluimus. Antequam igitur accedimus ad ea, quæ reliqua sunt: quod suprà leuiter attigimus, paulò accuratius retractem⁹. Quærebamus quare ἡμιμέτρον dixerint potius, quã ἡμιωδίαν. Nũc verò venit in mentem alterius quæstionis. An verè sit, vt appellant, ἡμιμερὲς. Nam syllaba, quæ duobus supereſt dactylis, vna est: quonámmodo fuerit semidactylus? Ternarius quippe numerus secari nequit. Quòd si dicas bina tempora illa syllaba contineri, quibus possit esse par duabus breuibus: acquiescam. At iambica penthemimeris qua ratione totidem tempora continebit? Quare non iisdem legibus ἡμιμερὲς erit cæsura iambica, quibus dactylica. Præterea considerandum: secundi pedis simul cum cæsura tractus, si priori pedi comparetur: an dici mereatur eo proportio sesquialtera. Continet enim sic secundus pes quantum primus, ac præterea cæsurã, quod est dimidium. Nam si numerum spectes syllabarum: verum sit in iambis, falsum in dactylis, si tempora perpendas: verum sit in dactylis, in iambis falsum. Ac viri quidem docti, quid esset, Sesqui, diligentissimè declararunt: vnde esset, non dixere. Nobis in Originibus ita visum fuit. Sesqui, fuisse per initia, semis æquum. Idem enim est, quod ἡμιόλιον, Semis totum. Postea vsu extorquente coaluisse ad breuitatem. Inde Terentianus nouam posuit vocem, Sesquata. Quam vocem, Augustinus in libro de Musica malè fuit interpretatus. Quasi, inquit, se absque. Veluti dicas: præter se, id est suam quantitatem, etiam dimidio superat. Quod autem aiunt, rectè dici sesquitertium, quia Cicero ita loquutus sit: authoritate pugnãt illi quidem: at eos ratio expugnat. Loquar equidem cum Cicerone, quemadmodum ille cũ populo est loquutus: At cum illo sentiã, sicut ipsi sibi (sic enim dicit) rectè sentiendi ratione reseruauit. Quis enim dicat ὁλόκληρον idem esse, & ἡμιολόντεστον. Atqui sesquitertium, istud ipsum monstrum est, personatum vsus authoritate apud Latinos, cuius faciem apertam deprehendis in Græca

in Græca voce. Si est, Sesqui, idem, quod ἡμίολον, semis supra æquum: quonam erit loco tertium?

AFFECTVS VERSVVM COMmunes.

Caput xvii.

HAE sunt leges versuum, in quibus etiã affectus nonnũquam designauimus. Veluti cùm dicebamus, admitti pedes peregrinos. Vel vbi Acephalos quoq; notauimus. Quare deinceps tum hosce, tum alios prosequamur. Sunt autem affectus partim vitia, partim virtutes. Iique aut probati lege, aut permissi vsu, aut vsurpati licẽtia: sunt verò vel communes, vel proprij. Constituuntúrque aut in partibus, aut in qualitatibus, aut in ordine siue dispositione. In partibus, vel tanquam in dictionibus, vel tanquam in pedibus. Non enim semper æquales sunt pedib. dictiones. Itaque in quantitate versabitur res, vel continua, veluti cùm dictiones tractu metimur, vel discreta, veluti cũ eas numeramus. In qualitatibus contemplabimur rhythmum, siue cõcinnitatem. In ordine, cùm disponentur aliter, atque aliter vel dictiones, vel pedes. Quæ à Grammaticis confuse omnia, multa curiosè potius quàm doctè, quædam etiam superstitiosè tradita sunt. Appositæ falsæ definitiones. Nomina inepta indita. Quæ essent multis communia facta quibusdam propria. Quibus pro ferula sæpe Philosophiæ regulam adhibuimus.

AFFECTVS A QVANTITATE.

Caput xxviii.

A Virtutibus incipiendum. Rectũ enim est sui iudex, & obliqui. Perfectũ igitur versum dixere Græci τέλειον, cui nihil deesset, neque oratio, neque concinnitas. qui non sit coactus, & numerosus tamen. sunt autem rarissimi cæteris, vni Maroni familiares: inter quos ille absolutissimus,

Infandum Regina iubes renouare dolorem.

Ineptè garruli Grammatici illibatos vocant. Quin exemplum non bonum afferunt,

Depresso incipiat iam tum mihi taurus aratro.

Principiò, non claudit sententiam. Item patitur collisionẽ. Tum duo pedes totidem verba terminant. Præterea si qualitatem, aut ordinem intueare, Bucolicum reperies.

cuius rhythmus nō ita conuenit perfectioni heroicæ. Atque illi nominare hunc ausi sunt, illibatum. quum tamen ita definiant: Illibatus, qui nulla aucta, aut minuta, aut amputata syllaba formatur. Et vox ipsa Illibati, hoc loco sanè triuialis est. Nihilo verò felicius, qui perfectum putarunt eum quo omnes partes orationis comprehenderentur. nam & ineptum esse oportet versum eiusmodi, & inutilem. Multas quoque Epistolas diuinas M. Tullij legimus, in quibus non omnes sunt partes orationis: non enim Interiectio. quas qui dixerit imperfectas, verè erit Grammaticus. Eiusmodi versui nomen nos posuimus πεμμερής. Exemplum hoc habe,

πρὸς δὲ μὲ τὸν δύστηνον ἐπ᾽ ὀρθρίοιτ᾽ ἐλάφοιο.

Ad me continuo, licet, ab fera verte precantem.

Simili fastidio affecere nos & altero, quod vocant πολύγραμμον: quippe omnes literas tāquam tomentū incubarunt. etiam nos ineptiuimus:

Vix Phlegethon Zephyri quæres modo flabra Mycillo.

Extremam verò dementiam professi sunt: quum etiam ad Dialecticam accedere ausi sunt. ἀπροείλητος, inquiunt, versus ille est, qui vnum aut plura continet prædicamenta. Quisnam versus integrum comprehendit prædicamentum? aut quis non continet vnum? Quidnam dicas, non versu, sed verbo vnico, quod vnum prædicamentum non referat? Omitto nomen, quod non intelligo: nisi si tam quam sepes, quampiam, aut baltheum prædicamenta circundare voluerunt.

Quare etiam πεντημερῆς quosdam prodidere: neque enim potest aliquis versus capere pedes quinos, nisi quinarius. Sed fortasse fuerit is qui vocibus quinis pedes suos explet: sex in Heroico, in aliis alium numerum. Plurium exempla hîc animi gratia posita sunt:

Pentimerii.

Iuppiter omnipotens votis flectendus auaris?
Parebit eius nutibus Fatum piis
Mentem ægram spes falsa serenat.

Ad partes id quoque pertinet: quum ab vna crescunt syllabatim voces. Homeri exemplum in promptu est:

ὦ μάκαρ ἀτρεΐδη μοιρηγενὲς ὀλβιόδαιμον.

Tale Virgilianum illud esse carmen potuisset, ad hunc modum:

Ex quibus insignis pulcherrima Deiopeia.

Hosce

Hosce κλιμακίας, quasi scalares appellarunt: quòd per gradus ascenderent. Alii συρίσκειος, hoc est fistulares, à pastorali musico instrumento: de quo satis suprà. Ita enim à minima canna ad maximam vsque subibat. Non desunt qui Euryalicum ei nomen fecerint.

Eiusdem rationis erit, si recurrent quantitates: vt quinque syllabis desinat in vnam. quos Tibicines nominarūt.

Vecligalibus armamenta referre iubet Rex.

Tibicinem alii versum illum vocauere, in quo aliquid poneretur ad solam metri sustentationem,

Aspectans syluam immensam: & sic forte profatur.

Nam forte est pro tibicine in versu non aūt ipse versus Tibicen. verùm hoc inter vitia quæ cōsistunt in quantitate.

AFFECTVS A QVALITATE.

CAPVT XXIX.

QValitatis virtutes sunt, simplicitas, æquabilitas, maiestas, sonus, & eiusmodi.

Simplices ἁπλολόγους appellamus. quo nomine etiam perfectos aliqui agnouere. Cæterùm perfectionis pars est simplicitas. quam ita hîc definio. tractus dictionis & Rhythmi sine anxio delectu aut dispositione. est enim delectus in verbis anxius, veluti illud notarūt Critici Virgilianum:

Summaq; ieiuna sanie infuscatur arena.

Ita habes etiam nimium figuratos. In dispositione etiam, quum malim anteponere Dactylū Spondęo, quàm Spondæum Dactylo in Dactylico versu. quum tamen simplicitas orationis aliud postulet. Exempli gratia,

Consilij fortis nerues Fortuna retundit.

Sic enim simplicius agas:

Fortis consilij. Sunt igitur ἁπλολόγοι, quorum dictio, & dimensio, & concinnitas simplex, ac inelaboratæ similis. Ideirco ἁπλοεπεῖς etiam à nonnullis. Afferunt autem exemplum non malum.

Vrbe fuit media Laurentis regia Pici,

Simplicior tamen ille Ouidianus,

Regia Solis erat sublimibus alta columnis.

Incipit enim à recto casu. Permulta verò inuenias eiusmodi. vt & illud,

Dic mihi Damœta, cuium pecus? an Melibœi?

Hanc simplicitatem etiamsi æquabilitatem appelles, non errabis. Videtur tamen æquabilitas in sono tantùm. Ea tur erit pars simplicitatis. Nō defuere qui simplices hosce nominarent πολιτικούς. Si à ciuilitate duxerunt, minus re ctè. nam & pastoralia carmina, cuiusmodi vnum positi, talia esse queunt. Ad hæc, Politica, siue Ciuilia decet ornamentum, interdum etiam Pompa: quæ longè absunt à simplicitate. At si politos, non politicos intelligunt, ne id quidē semper conuenit simplicitati. quippe si anxius versus sit, vocibus ac numeris nimium compositis, aut dispositis aut disquisitis poliendus erit, vt subsidant tumida, & reducatur ad illam æquabilitatem. sanè & politus fuerit, & erit simplex. at enim verò simplicitas illa quæ prima quaque inuestigatione sese offert nobis, nullo pacto polienda erit. Natiua enim est, neque torno indiget: hoc enim est Polire, quod πολεῖν. Itaque Horatius Græcorum os rotundum dixit: &, *Malè tornatos incudi reddere versus.* Quare eam speciem quam κυκλοτερῆ dicūt, putem potius eandem cum politis. Exempla infinita apud poeseos patrem inuenias. Lege totum tractum pestilentiæ in tertio Georgicōn. Amplius verò errarunt Grammatici. male nanque definiuerunt. Politi, inquiunt, qui cohærentē continuant orationem: hæc enim definitio omnibus conuenit illis, qui sunt contrarii ἀσυνδέτοις. Cohærens ergo rudis esse poterit, idem Politus esse quî possit? Exemplum Cohærentis siue subeuntis, impoliti tamen:

Prætextam in ciſta mures roſere Camilli.

Hosce κυκλοτερεῖς, teretes qui vocabit, non pessimè faciet. sunt autem contrarii inæqualibus: cuiusmodi sunt permulti Luciliani, & apud Lucretium non pauci impoliti. de Ennianis tantundē. neque Horatius in Senariis dactylicis felicior. Hos ego voco familiares. modò enim Lucretius nè & purè dicat, parum prospicit quid numeris futurum sit. Oratio pura, tractus scrupei,

Quî fit, Mæcenas, vt nemo quam ſibi ſortem.

Neque melius multò qui strepens teretes, atque confragosis contrarios arbitrati sunt. aduersantur enim strepentis molles, quos μαλακοειδεῖς Græci. Exemplum ponitur à Quintiliano & aliis,

Mollia luteola pingens vaccinia calta

Et nostrum, *Luteola in viola caltula pallidula.*

Quo loco etiam malè adducunt exemplum illud,

Torua Mimalloneis inflatur tibia bombis.

Neque enim teres est, sed vitiosus: atque relatus ad censum tumidorum, sicut & illud Horatij,

Nec circumtonuit gaudens Bellona cruentis.

Præterea versus ille, quem adducunt, non respondet definitioni. Neutiquam enim cohærent dictiones: sed simul cum quarto pede finitur tertia vox: simul cum voce quarta pes quintus. Alij verò Politicos, non vt illi, sed qui affectus includerent, appellarunt. At hæc differentia pertinet ad sensum: non ad dictionem aut numerum. Sicut & ille, ἀπερισταθμόν vocant: qui comprehendit integram sententiam. neque enim versus affectio erit, sed orationis. Apud quosdam ἀπερισταθμόν scriptum inuenio, id est suspensum: quia sequentem non requirit, in hoc ipso sui est.

Haud procul ab horum natura, quos μονοχημοτικοὺς Græci, nos AEquiformes. non eosdem cum ijs in quibus æquabilitatem agnoscebamus. Hi enim sunt etiā alio nomine ἰσόχρονοι. Hoc autem pertinet ad qualitatem. non quod tantis aut tot pedibus constent, ne quis decipiatur: sed quòd similibus. idem nánq. omnibus sedib. pes. quare sequitur τὸ ἴδιον, vt omnes sint ἀκεφαλικοί. mutaretur nánque figura dempta syllaba. Rari admodum hoc genere apud authores.

Suis & ipſa Roma viribus ruit.

Nim ille Virgilianus, tametsi pro Spondiaco ponitur à Diomede,

Et leueis ocreas lento ducunt argento.

Tamen tertius pes, vt sit Spondæus, passus est ad primam syllabam Synalœphen. Extat & ille Ennianus,

Olli reſpondit Rex Albai longai.

Itaque nonnullis placuit eos etiam κεφαλεγοὺς appellare. Puri nánque sunt: neque quicquam admittunt peregrini.

Maiestas in carmine comparatur extra sententiam sono quodam nō fluido, sed sibi ipsi constante: ὄγκος Græcè dicam. Maiestatem verò Græci quo vocent, non habent. Absint oportet à vulgari sono: neque tamen tollantur in tumorem. qualia penè omnia diuini Maronis.

It nigrum campis agmen.
Sub mœnibus vrbis aquantur.
Et quorum pars magna fui.

Quis talia fando
Myrmidonum Dolopúmve, aut duri miles Vlyssi
Temperet à lacrymis?

Sonori sunt itaque hi:sed cum grauitate illa ἀπειρεσίᾳ, non turgida:sonori nánque sine maiestate multi :neque tamen vitiosi.Cum maiestate illi;

Postquam res Asiæ Priamique euertere gentem
Immeritam visum est superis, & alia diuina.

Sine maiestate verò,

Ecce supercilio cliuosi tramitis vndam
Elicit:illa cadens raucum per læuia murmur
Saxa ciet:scatebrisque arentia temperat arua.

Quare minus commodè Grammatici definiuerunt: qui crepitant fragosam pronuntiationem.tales enim sunt fragosi inter vitia connumerati. sonori autem pertinent ad magniloquentiã,quorũ propriũ est,implere aures sine offensa.Hęc nonnulli ausi sunt ἠχὼ nominare:minus apte. Est enim ἠχὼ apud Aristotelem affectus vocis repercussę. Quare hi erũt,vt quidã maluerũt,ἠχόδεις ἤχοι autem, quib.arte id elaborarunt,vt esset extremæ vocis responsio ac repetitio. apud Græcos hoc tentatum primùm.verùm frigidè sanè, vt in Epigrammatibus, & apud Aristophanem βατραχοφορμιζούσας. Iccirco dixit Martialis, *Echo fas Græculam non recantare.* Acutius Latini,quum ponerent totam orationem,ab eius extremo eliciebant partem,quæ præcipuè spem malum bonúmue significaret.veluti si dicas,

Fœmina dira viri nex est, & terribilis lis.

Aristophanes in Equitibus,ex μαχέσαιτο,χίσαιτο. Itaque etiam præcedentia cola per interrogationem struxerũt,vt Echo ipsa acutissimè responderet, quemadmodum in Epigrammate quod laboratum multo ingenio,multa arte,multo lepore,nullo pudore.Iccirco non posui:

Quisnam clamor? amor.quisnam furor? vror.

& quæ sequuntur.

Quod autem aiunt Grammatici vnam syllabam reprehensentari,parum circunspectè loquuti sunt. quantò namque plures,tantò acutius, *Faue*, *Aue.Magnus*, *Agnus.Plaustrum Austrum.Fœmina,Mina.* & alia innumera. Quidam dixerunt esse vitiosa:quia in monosyllabam desinant. Is primus error.non enim omnia,illud enim nostrum interlusus in mensa:

Quis tam

Quidnam significat Scaliger? Aliger.
Alatum podagræ manipium est? pium est.

Præterea quot necessitas concinnitatis deduxit ad monosyllabum?

Moribunda procumbit humi bos. &,
Inuenta sub ilicibus sus.

Sed de his in quarto.

In ea repercussione, vt esset locus accõmodatior ampliori orationi,producta interdum est syllaba:aliàs correpta.Nonnunquam addita aspiratio,aut dempta. Aliquando mutatus sonus simul cum temporibus in diphthongo etiam affines consonantes suppositæ, vt *Clamor*, *Amor. Maximus,Imus.Sospes,Hospes.Hamo,Amo.Aeris,Eris.Echo,Aequo.* Hi igitur arte quæsiti atque facti nequaquam erunt vitiosi.quòd si subeat casu, aut incuria, relinquatur, fortasse à Criticis damnabitur:vt illud Horatij,

Esse pares res. At Ausonij,
Exercet mentes fraternas grata malus lis,

arte factum.

Similis his æquè vitiosus Leoninus. Nominis causam ignoro.nam tametsi Leoni cauda est,tamen ea ventri nõ est,vel par vel similis.id quod talibus euenit versibus.nam quemadmodum in Echicis cauda caudæ respondet:ita in Leoninis cauda ventri.Quamobrem æquiuocos quidam appellauere.Exempla, *Leoninus.* *Æquiuoci.*

Vir.precor vxori.frater succurre sorori.

Semipriscis adeò probati, vt sine illis quicquid scriberẽt, ineptum puraretur.Recentiores illud commenti sunt.puto esse Monachi cuiuspiam,

Hic iacet Erasmus,fuerat qui ridiculus mus.

Sonoris proximi sunt Vocales: ijdem cum illis,nisi sonus esset remissior. φωνηεντα Græci.

quæq; lacus latè liquidos,quæq; horrida dumis
Rura tenent.&c.

AFFECTVS A DISPOSITIONE.

CAPVT XXX.

ORdo siue dispositio pedum alia alij antefertur. De quibus in quarto accuratius scriptum est. pudet autem exempla ponere. Vnus enim quisq.sibi deligere potest:veluti quũ primę sedi vna aut plures respodeant.eodẽ pede. Eos Græci ineptè ποδομερεῖς. nos ἀναλογομερεῖς, aut

ἰσομερῆς, aut παυτόποδες æquipedes.

Alia ratione disponuntur ἰσόλεξοι. neque enim tam pedes respondent, quàm numerus syllabarum. vt inter affectus quantitatis etiam numerare queas. Aequidicos Latini: nos Bipartitos, nam æquidici etiam tripartiti esse possint: vt,

Multa quoque & bello passus dum conderet Vrbem.

Quindecim enim syllabis constitutum, in tres partes secare licet. bipartiti autem exemplum non bonum ponit Plutarchus ex Homero.

αἰδέσατο μὲν αἰνὰς ἀλιτάζειν, δείσατο δ' ὑποδέχθαι.

Redundant enim in priore commate syllabæ duæ, si cum sequenti comparetur. Illud potius afferendum,

ποός τε θεῶν μακάρων, ποός τε θνητῶν ἀνθρώπων.

Grammatici falsò definiuere à sententiis, quoties per antitheta comparantur, veluti illo exemplo:

Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

In hoc enim est orationis affectus, non dimensionis.

Tantùm autem valuit ordo, vt certo modo partibus dispositis, retro legendo alij euadant, qui dicuntur Reciproci. idque aut eodem genere carminis, aut diuerso. Ac diuerso quidem facilius. quare è senario dactylico catalectico Sotadeum fieri animaduertere. id quod irrisit eo versu Martialis,

Nec retro lego Sotadem Cinædum.

Exemplum autem habebis ex hoc,

Fata sibi Medulus fabricans est perfidus hostis.

Eodem modo Elegiacum effici, de quo recurrat Iambicus.

Altera regressu metra recursa meant.

Quorundam tamen ingenio factum est, vt relegendo eadem species referretur. idque aut eodem sensu, aut etiam contrario. Idem sensus,

Præcipiti modo quod decurrit tramite flumen,
Tempore consumptum iam citò deficiet.

Contrarius ex his,

Laus tua, non tua fraus: virtus, non copia rerum
Scandere te fecit hoc decus Omnipotens.

Quemadmodum circunferuntur & illa tam operosa: vt per eadem elementa fiat recursus, quem διαυλον suo loco appellauimus.

Signa

Signa te signa temere me tangis & angis.
Roma tibi subitò motibus ibit amor. & illud,
Si bene te tua laus taxat, sua laute tenebis.

Nos versum vnum commenti sumus, quem Proteum nominauimus: cuius verba toties sedes cõmutare queũt: vt innumeras penè facies ostendant:

Perfide sperasti diuos te fallere Proteu.

Illorum quoque natura pendet ab ordine, qui Correlatiui à Grammaticis dicti sunt. verùm ad pedes aut ad rhythmos nihil, verba ipsa modò regunt: vbi inter se respondent.

Pastor, Arator, Eques, Paui, Colui, Superaui
Capras, Rus, Hostes, Fronde, Ligone, Manu.

Quam speciem recentiores insuaui exemplo affectauere:

Instruit, inducit, iacit, admouet, extimet, vrget,
Classica, tela, faces, tormenta, tonitrua, classes.

Insuaui, inquam. nam & Leoninus versus est secundus. & verba aliquot respondentibus nominibus sua quibusque sede, minus proprio vsu ea appellant.

Est & apud eosdè species altera sanè plebeia. Concordantes vocant, in quibus voces quædam ita sunt communes duobus versibus, vt seruiant contrariis:

Et canis } *in syluis* { *venatur* } *& omnia* { *seruat.*
Et lupus } { *nutritur* } { *vastat.*

Addiderunt huic classi etiam SERPENTINVM, quum reuoluitur finis eòdem vnde venerat. Ex Martiali & Ouidio,

Rumpitur inuidia quidam charissime Iuli:
Quod me Roma legit, rumpitur inuidia.
Militat omnis amans, & habet sua castra Cupido:
Attice crede mihi, militat omnis amans.

Verùm partium dispositio pro toto efficit hoc. in quibusdam verò affectum cognoscas, tanquam totius ad totum: id est non tanquam pedum ad versus, sed tanquam versuum ad poematium. veluti quum repetitur versus in fine Epigrammatis, qui initiò fuerat constitutus. vt apud Martialem: & Catullum, & nos:

Calue pessime, Calue pessimorum.

Cuius naturæ atque instituti sunt ij quos Intercalares

Intercalares.

dicimus. Apud Virgilium,

Incipe Mœnalios mecum mea tibia versus.

Apud Ouidium,

Impia quid dubitas Deianira mori?

Apud Catullum,

Concubine nuces da.

Est autem species eorum qui dicuntur interpositi. sic enim hos definiunt. qui saluo sensu tolli possunt : cuiusmodi sunt omnia ὑπερφωνήματα & περισσοφωνήματα. Græci παρεμβεβληκότας quo nomine etiam Spurios recenset Cicero in Epistolis. Sic enim appellat Ausonius quos expunxit, quasi non γνησίους, id est genuinos, siue germanos, siue suos. eo versu.

Quique notas spuriis versibus apposuit.

Mutantur igitur dictionum translatione aut recursu, quemadmodum dicebamus. Non minus verò etiam temporum transpositione. nánque Iambicum aiunt primum fuisse versum senarium ex ore Latonæ, sicuti suprà dicebamus,

ἰὴ παιὰν, ἰὴ παιὰν, ἰὴ παιάν.

Ex quo transpositis temporibus Trochaicum efficias : ad quem modum legimus apud Strabonem.

ἴε παιὰν, ἴε παιὰν, ἴε παιάν.

Quem exceptum in sacris ad aras pro libamentis Spondiacum fecerunt, addito transposito tempore.

VITIA A' QVANTITATE.

CAPVT XXXI.

QVæ suprà memorabamus aut pro virtutibus, aut pro simplicibus affectibus, quæ euẽta quasi quædã atque ἐνδεχόμενα sunt. misceri necesse fuit etiã vitiorũ animaduersionibus: propterea quòd Grãmaticorum errores identidem fuerunt castigandi. quamobrem & ἀχάδειαν, & Leoninos descripsimus, qui huc fuerant differendi. Nam suo loco designabimus qui reliqui sint. A quantitate igitur, quod & suprà fecimus, incipiendum : quàm proxima nánque substantiæ dici potest. nam vera substantia in carmine est ipsa dictio : in dictione quantitas. Est igitur vitium quantitatis aut in partibus principalibus, aut in partium partibus. In principalibus, veluti quum dictiones nimis longas aut nimis curtas infercimus. Illos vocarunt μακροκώλους:

Collacrymabantur Constantinopolitani
Innumerabilibus sollicitudinibus.

Alios non animaduertere. iccirco ne nomen quidem imposuere. Exemplum ponam,

Similis nex est trux, pax quid sit sub id, aut quo?

Est igitur in illis excessus, in his defectus. quemadmodũ & in partium partibus : veluti quum desit aut abundat syllaba, vel syllabæ. Id quod fit in principio versus: ἀκεφάλους vocant Græci, nos Mutilos. sic enim Horatius eum cui cornu videbatur ob cicatricem à fronte euulsum. Aut in fine: μειούρους Græci, quasi excaudatos aut cauda minutos. sicut illi erant capite minuti. Aut in medio : κολοβὲς Græci, & κολουμβώδους : alij etiam λαγαρὲς, quasi inanes aut laxos : etiam strigosos possis dicere.

Ἀκέφαλοι quare dicti ? quippe caput carminis vna nequit esse syllaba. Capiti igitur pars deest, non caput carmini. Adducunt exemplum,

Fluuiorum Rex Eridanus. & ex Homero, βορέης ἐξ ἐρίφοιο.

Quàm verò bene, videndum est. Pes enim pedem repræsentat, Anapęstus dactylum. Hoc dixere Græci ἀνπαιδίαν & ἀντιπάθειαν. & Terentianus, vir summo iudicio & eruditione, ita censuit. poni posse in Ionicis diuersos pedes: Quod enim vnus amittet, inquit, acquiret alius. non igitur est ἀκεφαλία, sed ἀντιμετρία in Rhythmo. Iccirco περελειμμακὸν quoque pro Dactylo poni videmus. Neque solùm illum, de quo alibi, quippe vocalis meritò fit commodior, vt *Genua, Ariete.* fit enim quasi consonans secunda vocalis in vtroque: quemadmodum etiam Spondęum facias ex illa voce, *Fluuiorum*, sed etiam manifestum : veluti apud Ennium.

Capitibus nutantes platanos, recl.ísque cupressos. Βορέης quoque alibi βορρᾶς & βοῤῥᾶς scribitur. Ἀκεφαλώτερος ille apud Ciceronem, nisi sit mendum. Recitat autem è suo Mario in primo De diuinatione,

Arboris è trunco serpentis saucia morsu
Subyit ipsa feris transfigens vnguibus anguem.

Ex vero syllabæ defectu sequitur carminis mutatio. Iambicus ex Trochaico,

Tu dabis malum Metelle Nævio poetæ.

Dabis malum Metelle Nauio poetæ.

In medio autem ſtrigoſi illi deficiuntur ſyllaba: aut ſyllabæ parte, id eſt tempore.nam illi Maroniani, & ventre & cauda carent,caſu non conſilio:*Quem tibi iam Troia.* Aonius tamen poeta conſultò quoſdam tales fecit, id quod an laudem, ſuo loco dicam.A Callimacho nánque commiſſum aiunt : cuius inter Senarios illud inſertum circumfertur:

τλῶ οἱ φασὶ πτάντες.

Multa exempla habes ſyllabarum aut temporum,

Omnia vincit amor:& nos cedamus Amori.

Verè illud in medio,

Liminaque lauróſque Dei.

Hoc ad principium carminis:verſus finem ibi Ennius:

Hic vbi cæſa ferè ſunt millia milium octo

Eſt enim in quinta ſede trochæus, ſi legem ſeruemus.Ex Homero multa petere queas.fuit enim negligẽtiſſimus. In fine autem non penitus. Vltima nánque ſyllaba nullum carminis corrupit genus,neque lõga trochæum aut dactylum : neque breuis iambum aut anapæſtum. ſed in vltima dictionis ſyllaba penultima : vt apud Homerum.

Τρῶες δ' ἐρρώοντο ἐπεὶ ἴδον αἶολον ἔφιν.

Me quam amo virgo ferox fugit auia,nulla redamans.

Contraria ratione Hypermetra Miuris. iccirco appellata ὀπίκωλα καὶ πλεοναζμίν. quare autem φερεμφάλους hoſce appellarunt, quorum affectus eſſet in caudam,ſine malim eos ita dictos, quorum initia vna ſyllaba abundarent. Nam ſi coniunctio cogatur à verſu poni in fine, nihil eſt impedimento quin ſequentis verſus principio apponatur prælata orationis dignitate. Hoc fit ſæpe à Comicis:velut,

Meum gnatum ſi comparatum ita videro,
Vt malit quæ volo,quàm quæ nolo velit:feram.

Hoc, inquam,fit ad hunc modum , vt vides, nulla neceſſitate cogente , vt ea ſyllaba transferatur ad præcedentis finem, quia mutilus ſit. nánque alibi eſt cauſa qua transferamus : quo ſupplementum fiat in locum ſyllabæ deficientis: vt apud Horatium ex Adonio auferimus ad integrãdum Sapphicum antecedentem:

Groſſphe non gemmis neque purpura-

Venale nec auro.

Ad priorem modum alio loco idem,

Labitur ripa Ioue non probante-
Vxorius amnis.

Contrà Hypermetris eſt quod demas atque induas inſequentis ſyllabam per concretionem.Apud diuinum Poetam non ſemel,

Et dulcem muſti Vulcano decoquit humorem.
Viuaq; ſulphura.
Tecta Latinorum.

Quare δολιχόσκιον libẽter appellarim,& ὀλοόσκιον:vt illud,

*Et naufragum Scyllacæum.*niſi Creticum mauis , *Naufragum Scyllacæum.*Concreſcunt tamen interdum duæ in vnam.Ponam exempla principii,medii,& finis:

Eoſdem habuit ſecum, quibus eſt elata capillos.
Et leueis ocreas lento ducunt argento.
Atque hinc bullato ſpoliauit Amazona baltheo.

Contrarii ieiunis illis & ſtrigoſis dicuntur φερεκλεῖοι & φερετρεῖς,ventrioſi.ſuperiori exemplo,& illo,

*Inter ſe coiſſe viros & decernere ferro:*ſi ita legas. Sed alii quoque ſunt.

QVALITATIS VITIA.

CAPVT XXXII.

QValitatis vitia in ſono aut figura.Soni vitia duritas, quam in nomine fragoſi,& ſtreperi collocarũt. Ac fragoſi quidem ſunt aſperi hærentes:ab aquis ſumpta metaphora, quæ obiectu ſcopulorum aut rupium quum detinentur,franguntur atque ſonum edunt. Græcè τραχεῖς. quale illud Homeri,

τρηχὺς πέτρη, τετραχυμένη ἀμφιδεδήει ὕπποις χειρός.

Illud potes apponere,

Fraternas ſtrages.perſtrictaq; ſtrata cruore.

Streperos agnoſcas in ſimili ſono molliores:quos Rauolos à raucitate ſcitiſſima voce Latini dixere.Rauim nanque τὸν βραχέα plautus. Græci hoſce μινυρούς. quaſi querulos aut querqueros. *At tuba terribili ſonitu procul ære canoro Increpuit.*

Contrarii ſunt his hiulci. Græci λαγαροὺς,nos inanes & laxos.Catulli illud,

Ebrioſa acini ebrioſioris. &,

Vno in lectulo erudituli ambo. &,
Insulæ Ionio in magno.

Hosce Græci κακοφώνους. ego potius δυφώνους & πολυφώνους. nam κακόφωνοι sunt ridiculi, aut incompositi, aut insuaues: velut illi,

Numerum cum naubus æquat.
Et Troica castra. Et qui est apud Ennium.
O Tite tute Tati tibi tanta Tyranne tulisti.

Atque hos quidem neutiquam definias per repetitionem eiusdem consonantis: quemadmodum minus consultò fecere Grammatici. Non sunt enim semper vitiosi. quinetiam po virtute quæsitum id aliquando: sicut in quarto dictum est,

Sale saxa sonabant.
Quæq; lacus latè liquidos.

Quare genus summum appellabo αὐτόφωνον, aut αὐτοσύμφωνον. Speciè verò vitiosam: veluti in superiorib. & in his,

Glauco, & Panopeæ, & Ino Melicertæ,
Iactari quos cernis in Ionio immenso.

Quos tamen constat ab ipsis Poetis affectatos: tantum abest vt pro vitiosis admiserint, quos quæsitos videmus, verùm in quarto exactius. Illud nunc dispiciamus: vitiosum hiulcum, & eum hiulcum quem poetæ probum atque etiam expetendum iudicarunt: an sub eodem genere quod ταυτοσυμφωνον diximus, statuere ius sit? Atque hoc pertinet ad Metaphysicum primò, deinde ad Moralem. nam largè dare, est pro genere tum prodigis tum liberalibus. differentiæ verò additæ vel bonæ vel non bonæ, conficient species probas aut prauas.

Tumiditas quoque in sono est. vitium illud quidem, quod est contrarium sonoris. In id vitium assurgunt qui plus nimio conantur: à quo fortasse non abest Papinius,

Magnanimum Aeacidem, formidatamq; Tonanti. exhaurit enim Spiritum.

Contrarii hærentibus & fragosis, æquè nihilominus vitiosi, Fluidi. Sunt autem Fluxi, qui non consistunt, dum pronunciantur: sed dilabuntur, atque sese subtrahunt, quasi inertes operi. Hoc seculo vitium peculiare. ne moribus Epicureorum & solutorum animorum essent carmina dissimilia. Hi cecidere ab ea virtute, quam in Teretibus agnoscebamus:

Qui modo Nasonis fueramus quinque libelli,
Tres sumus. Hoc illi præstulit author opus.

Figuræ vitium est in orationis modo, duplex: aut quũ nimis sunt figurati, quasi cincinnati, & calamistrati, & splendiati, & stibiati: horum multos taxat AEschyli & Euripidæ Aristophanes. Alij contrà adeò plebeii, vt aliquando sordidi sint. illos κωμῳδεῖς, hos βδελυροὺς appellato. Illud vitium tolerabilius: rapit enim ac tenet auditorem, dum iudicat. Hoc pessimum: aspellit enim ab sese auditorem, dum nihil quærit, nihil recipit noui. λογοειδεῖς appellatos inuenio: quasi similes solutæ orationi. Sæpe Catullus: vt in illis,

Troia nefas commune sepulchrum Asiæ atque Europæ:
Troia virûm & virtutum omnium acerba cinis.

Quod genus Horatius in sermonibus consecutus, habuit imitatores multos: Iuuenalem non habuit. Addidit enim facilitatem & amœnum sonum sermonis puritati. Cæterùm in quarto commodius & exactius de hoc.

Ἀσυνδέτους verò quónam ponemus loco? nam partium videtur defectus. Sunt enim quorum voces singulæ singulis pedibus inchoantur ac terminantur. Quare quemadmodum oratio ἀσυνδέτους est, cuius dictiones nulla copulatione coniunguntur: ita versus, quorum pedes nullam vicini syllabam subeundo finiuntur. Aliis placuit ponere inter qualitates. Sanè est qualitatis vitium ex partium carentia. Exemplum Homeri,

Τῦδεος αὖτε πάϊς τόνδε, σὺ δ' ἴσχεο, πίθεο δ' ἡμῖν.
Nobis dulcia carmina, nobis dulcia vina.

An verò possit esse vitium dispositionis? Non enim videtur. Transpositis enim, vti libitum fuerit, dictionibus, idem modus numeri. Euenire tamen queat, si monosyllaba intercedant. Exempli gratia,

Nobis Rex sit talis qualis iam fuit ante.

Si enim commutentur verba, subibunt inter se pedes. Grammatici more suo turbas dant. afferunt enim exemplum disiunctarum dictionum, non pedum. Hoc autem est orationis, non versus,

Tectum augustum, ingens, centum sublime columnis.

Id quod nequaquam vitium est: sed figura laudabilis. quũ enim multa habemus, fit quasi ὅπμενὴ vbi copula non additur. Sed de his in quarto.

Hanc speciem ὑπερρύθμων quare appellarint, subobscurum est. videtur enim potius ἀρρύθμων. Haud tamen verum est, esse ἀρρύθμον, neque verò εὔρυθμον, quare ὑπερρύθμον: quasi quum dicimus, subsalsum.

LEGES COMMVNES.

CAPVT XXXIII.

HActenus communes affectus. Nunc si quæ leges ad virtutes adducunt nos, aut à vitiis amouent: tanquã affectuum causæ more nostro subnectendæ. Est igitur prima lex ab antiquis sancita atque recepta: Versus à monosyllabo, qua scilicet ratione suprà docebamus, ad tricesimum vsque temporum tractum deduci posse. Ic circo maximum versum τριακοντάσημον vocauere. Et Demetrius Phalereus metri concinnitatem suo stomacho præscripsit. Consistere nánque potissimùm intra Hexametrum: idque addito elogio non infaceto.

Γελοῖον δέ, inquit, τὸ μέτρον ἀμετρον εἶ.

Postremæ syllabæ nulla ratio habetur, quare neque longa purum Trochaicum, neque breuis purum Iambicum vitiabit.

Vt Hypermetrorum vitentur incommoda, nulla pars à sequenti accipiatur, aut ab illo excipiatur. Hoc tamen Lyricis & Choris Græcis nequaquam obseruatum est, vulgare iam est. suprà posuimus aliquot exempla. Catullus non solùm in Epithalamio, sed etiam in Hendecasyllabis licentia vsus est:

Quænam te mala mens, miselle Raude,
Agit præcipitem in meos iambos?

Aut quum id quod in priore supererat, tanquam legitima pars inchoabit posteriorem: vt in illo de quo diximus, Horatij,

Grosphe non gemmis, neque purpura Venale nec auro.

Sic habes apud Simonidem in epigrammate,

ἢ μάλ' ἀθλωμένοισι φέως γλυκὺ λωΐκ' ἀέκητι
γαίτων ὕπαρχον ἦγε κ' ἀρμόδιος.

& Nicomachus in Elegis,

ἔστ' δή σοι ὁ κλεινὸς ἀν' ἑλλάδα πᾶσαν ὀπολλόδωρος. γυγνώσκεις ὄνομα τῆτο κλύον.

Atque in his quidem pudor ac venia ob nomina. At Theocritus,

ἐκ σέθεν ἀρχεμόροις ὦ πότνια, κηδόμεθοι ἀ-
ὦ ἀθανάτων αὐτὸ πλεῖον ἔχουσι ϛεργοί.

Mediocrior. Cratini audacia, Καπάμις,

ἀλλ' ἐγὼ δ ιωατόν ἐστιν. ὃ γὰρ ἄλλο φερ-
ϛέλευμα τείζουσι.

Aristophanes quoque Ἀχαρνεῦσι,

ἀλλὰ νῶν λέγ' εἴ σοι δοκεῖ, τύνδε λακε-
δαιμόνιον αὐτὸν, ὅτι τῷ πρόσωπῳ σοῦ 'στὶ φίλον.

Ouidius autem in quarto de Ponto, dum non vult aures lancinare fœditate, lacessiuit versuum tractu,

Lex pedis officio, fortunáque nominis obstat:
Quáq; meos adeas, est via nulla modos.
Nam pudet in geminos ita nomen scindere versus:
Desinat vt prior hoc incipiatq; minor.

Deinde ab his lasciuè lusit in nomine Tuticani, quæ ibi legeris. Critias quoque quum scriberet Elegiacum, neque Alcibiadæ, quem celebrabat, nomen dactylicis caperetur, iambicum intrusit. Ponam igitur exempli gratia potius quàm concinnitatis: est enim duriusculus.

Καὶ νῶν κλεινίου υἱὸν ἀθλωμένου στεφανώσω
Ἀλκιβιάδην γένεσιν ὕμνοισι τρόποις.
Οὐ γάρ πως ἐῶ τὸν ὑόν' ἀφαμόζειν ἐλεγείῳ:
Νῶν δ' ἐν ἰαμβείῳ κείσεται οὐκ ἀμέτρως.

Illud item multi curiosè seruatum voluere: vt sententiæ simul cum strophis absoluerentur. sic etiam in Elegis Verùm non ignobiles Poetæ id suo arbitratu neglexere. Etiam Ouidius ipse, qui legũ istarũ fuit obseruatissimus. Horatius quoque solutus ea cura fuit. Catullus vnicã periodũ multis explicat Elegis, secutus Græcorũ licentiam.

E' Grammaticorum minutis præceptionibus serò euadere possumus. στίχον esse voluere partem μέτρου. quæ tamen pars neque minor esset trinis coniugationibus, neque maior quaternis. Quod autem minus esset tribus, si plenum erat, neque vlla syllaba deficiebatur, appellarunt Membrum, κῶλον. quod deficeretur, κόμμα. id est præcisionem, siue melius, præcisum. Verùm hæc atque eiusmodi, vt quisque volet,

AFFECTVS PROPRII

Iambici.

CAPVT XXXIIII.

IAmbicorum sedes puræ & propriæ fuere per initia, sicut & aliorum. verùm quum Poesis sit imitatio naturæ,natura verò ipsa rarò simplicia commentetur, eáque ad compositiones potius perfectorum: iccirco hæc vt exactius explicarẽtur, admisti necessariò sunt alij pedes, quorũ notis res ipsæ,quę essent varię, designari possent. Insertus igitur spõdæus sedibus imparibus. Eius siue consilii siue consuetudinis ratio declarata est à nobis in septimo horum librorum. Anapæstus quoque ingessit sese, non sine magno decore. est enim pes admodum nobilis. isque non solùm sedibus peregrinis, id est,imparibus,sed etiam legitimis. Id quod apud omnes Græcos videre est.De dactylo quid dicendum?nam si spondæus interponitur,quare non & dactylus? fortasse quia trochæo similior:à longa nánque incipit. anapæstus iambi naturam imitatur:à breui enim capit initium. Nos tamen in Nemesi numeris ita consuluimus,vt metum & fugam de qua loquebamur, exprimeremus. Quum itaque posset sic,vel luculento carmine,

Illiberali excussa sunt metu omnia.

Maluimus ad hunc modum,

Illiberali excussa sunt omnia metu.

Verùm hæc potius ad quartum librum spectant. Apud omnes passim in iambicis dactylus inuenitur. In septimo horum librorum posuimus exemplа, quibus in vltima sede sit tribrachus.Illis etiam hunc addes ex Alexidis Hippisco fabula,

ὦῶ, οἶδα κἀγὼ πνὰ πολίτιν ἠμέτερον.

Scazontes.

De Scazontibus alibi diximus. Tum Græci tum è Latinis Boetius in quinta sede spondæum statuere (is enim in iambico recto ibi quoque collocatur) non dubitauit. Nos puriorum authoritatem sequuti, negamus id ita fiectum oportere aut decere: sed iambum semper ei loco deberi:ne versus tractu ipso tam morosо languescat.

TRO-

TROCHAICI.

CAPVT XXXV.

TRochaici ad Iambicorum leges quàm proximè accedunt.admittunt enim spondæum,dactylum,anapæstum tribrachum,proceleumaticũ.Eò differunt, quòd sedes impares seruantur intactæ:idque multo diligentius quàm in Iambicis pares.

Comici tamen nostri tam hosce quàm Iambicos adeò contaminarunt, vt omnibus locis hos omnes, atq; etiam ipsum Creticum indiderint: quemadmodum fusius in Epinomide scriptum est.

ANAPAESTICI.

CAPVT XXXVI.

ANapæstici lõgè laxiores,omnes enim sibi pares admittunt pedes,dactylum,spondęum,proceleumaticum,nulla sibi propria seruata sede: adeò vt toto in versu Anapæstico sæpe anapæstus nullus inueniatur. Atque ex Anapæstico Dactylicus plerunque fieri queat.quemadmodum noster ille:

Nulla fouet pietas pietatem.
Pietatem nulla fouet pietas.

Quinetiam fabularum authores Anapæsticum iambo contaminarunt:vt apud Archilochum eo versu,

Ἐ ερασμονίδη χαρίλαε.

Nam quod aiunt etiam à Cratino factum,fortasse verum sit: neutiquam tamen eo versu quem adducunt ex eius fabula Vlysse,

Νέφος κεφάνευ τόδ' ὁρᾶμαι.

Est enim trimetrum hypercatalecticum, quod ob quædam prouerbia,Prouerbiale cognominatum est.

Ποτὲ δ' ἄρτεμις οὐκ ἐκόρεσσε.
Καὶ κόρχορες ἐν λαχαίοισι.

Etsi multa prouerbia aliis versibus. Multi versus eiusmodi sine prouerbiis. Dactylus tamen contra leges vidētur admissus. Nam tametsi est ἰσοῤῥοπία, id est æquipollentia: tamen est ἀντιδιάθεσις, contraria dispositio. Itaque in Trochaico iambus nullus, neque in iambico trochæus vllus. Spondæus autem non iniuria mistus fuit. Est enim par συλλήψει: id est temporum comprehensione.Quòd si verum est,non est verum quod dixere,

versum illum esse catalecticum,

οὐτ' ἐγὼ τὰ δίκαια λέγων ἰώδουν.

Etenim in longa penultima duarum brevium comprehensio est. Eiusmodi tetrametra Archilochia suprà vocabamus: alii malunt Aristophania. quod nomen non quit deduci tanquam ab inuentore ab vsu. Nam Cratinus ante hunc, & ante illum Epicharmus eo versus genere vsi sunt. atque Epicharmum quidem eiusmodi mensura duas aiunt scripsisse fabulas. Quinetiam apud Aristoxenum Selinuntium. cuius ipse quoque meminerit Epicharmus, talem versum inueniri. Fuerunt autem huic similia carmina, quæ vocarunt Laconica, in spondæum, non in anapæstum desinentia: è quibus illum eiu- cunferunt,

ἄγετ' ὦ σπάρται ἔνοπλοι κοῦροι.

Nihilo deteriore lege conditur proceleumatico. est enim ἰσόχρονος. quo vsus est Aristophanes:

τίς ὄρια βαδύκομα τάδ' ἱπάσατο βέρτρῳ.

Vt non immeritò nonnulli: ἀνυβρίχακον appellarint, & sanè sapit hyporchemata: de quibus libro superiore satis.

DACTYLICI.

CAPVT XXXVII.

DActylicis castigatiores spondeum tantùm interponunt, rarò proceleumaticum. Si quis alius interuenit pes, licentia est. Nanque & iambum & anapæstum videmus apud Virgilium. Etiam Creticum putarunt Grammatici illum:

Insulæ Ionio in magno.

Ego nihil minus. nam Græcorum exemplo diphthongi amittunt tempus vnum sequente vocali. Proceleumaticus autem, quemadmodum alibi quoque diximus. aut expressus est, vt *Capitibus*: aut non, vt *Ariete*, in hac enim voce quasi trisyllabum sonum audis, vbi voles, facta tertia litera ex vocali consonante: sic & in illa, *Genua labant*. Potes enim audire, *Genua* tanquam dissyllabum. Eadem ratio apud Horatium in nomine, *Nasidieni*: & in voce *Pituita*: sed de his alibi quoque, vt dicebamus.

Nobilissimus dactylicorum Senarius catalecticus, multas inuenit pro re appellationes. Heroicus dictus, quia bella caneret. Orpheus, Linus, Musæus, Homerus, & alij

alij ad Hymnos transtulere. Idem Musæus etiam ad amores, verùm tragicos. Hesiodus, Nicander, Aratus, Oppianus ad narrationes ac præceptiones. neutiquam tamen nomen illud illustre propterea mutauere. Dictus Heroicus etiam Pythius, quia inuentum Apollinis prædicaret. Tradunt enim Phæmonoen primam extitisse quæ eo carminis genere Delphis fuerit vaticinata.

Ab ipsis dimensionibus etiã cõsequutus est alias atque alias appellationes. κατενόπλιον nominarunt, cùm binis dactylis singulos apponis spondæos. insurgit enim cum dactylo ad pugnam, & pedem figit in spondæo, vt manum conserat: deinde duobus dactylis præliatur: tum quiescit in victoria cum spondæo: Rarum carmen est:

Eruerint Danai, quæq; ipse miserrima vidi.

Periodicum verò est alternis, incipiens à dactylo:

Italiam fato profugus Lauinàque venit.

Bucolicum, vt quintę vocis & dactyli idem sit finis: vel dactyli, inquam, vel spondęi, multis exemplis.

Tityre tu patulæ recubans sub tegmine fagi.

Sapphicum dactylos quatuor duobus claudit spõdæis:

Claudere dactylicas acies geminis spondæis.

Spondiacum integrum rarum inuenias. Lucretij ille est in sexto.

An cœlum nobis naturam introcorruptam.

In trimetris autem dactylicis, vt spondæus primo sit loco: qualis apud Boetium,

Cum Phœbi radijs graue.

Inter quos alios eiusmodi & quęres, & iudicabis.

HENDECASYLLABI.

CAPVT XXXVIII.

TAm Phalecij quàm Sapphici Hendecasyllabi temporum variationes passi sunt. Diximus enim Sapphicum genuinum obsidere dactylum binis vtrinque trochæis,

Seu Sacas, sagittiferósque Parthos.

Quem postea fecerunt stabiliorem, secundo trochæo in spondæum mutato. Phalecium autem verum ijsdem tantùm constare pedibus, trochæis & dactylo. quare primum esse trochæum oportere. quem quum in spondęum mutatum viderat Catullus, ausus est etiam iambum, alij

etiam Pyrrichium subſtituere:neque id ineptè.Laſciui enim maximè omnium ſunt. Quibus igitur omnia canere liceret, omnibus quoque modis & poſſe & decere iudicarunt.

IONICA A MAIORI.

CAPVT XXXIX.

IOnicis à maiore non minor iniuria, quàm anapæſticis facta eſt.Ita enim profitetur Terentianus, vſum ſequutus,non rationem.Pedes diuerſos inſeri poſſe:modò conſtent tempora,neque ſedibus,neque coniugationibus vllis ſeruatis. Quare eorum quépiam quũ legis aliquando, nihil minus agnoſcas, atque Ionicum à maiore. Eo ille carmine & frequens eſt, & feliciter vtitur. quare qui volet inde petat. Summa tamen hæc eſt: Quum tres Ionicos à maiore pedes poſueris, ſemipedem ſubdis, id eſt duas longas. Quare quum longas omnes in breues quæ as reſoluere, colliges duas & viginti ſyllabas breues:quæ proceleumaticos quinque ac ſemiſſem conficiunt. Exemplum non poſuit Terentianus,ſed curtum illud,

Perit,abit auipedis animula leporis.

Nos tamen, quemadmodum dicebamus, & longiſſimos & multos dedimus. Quòd ſi primam tantùm ſyllabam longam corripias, fiet primus pes anapæſtus. exempli gratia.pono verſum hunc integrum, non corruptum.

Hic integer & purus erit verſus amœnus.

Sic mutato.

Hic & integer.

Quòd ſi manente prima longa, ſecunda diſſoluatur in duas breues,fiet dactylus,ſic:

Hic breuibus & impurus erit verſus, &c.

Atque ita alijs quoque locis eueniet. quare poſt duos Ionicos, aut eorum totidem vicarias ſyllabas tres trochæos inuenias:vt in illo,

Poſt Ionicum bis poſitum dabis trochæos.

In tertio tomo de Sapientia & Beatitudine, ex ſeptem trochæis dedimus,& cum cauda Elegiaca,ad varietatem.

ELEGI.

CAPVT XL.

ELegi inter dactylicos aut anapæſticos erant ſtatuendi.Cęterùm ob varietatem diſtraximus.negant quidam

dam præciſionem ſiue cæſuram Elegiacam eſſe breuem poſſe. addunt rationem,propterea quòd ſi anapæſtis metiare,nequeat conſiſtere. neceſſe enim eſt tertium pedem eſſe ſpondæum. Quòd ſi penthemimeris illa ſit breuis, iambus fiat.Nos in noſtris poematiis eam legem nequaquam ſeruauimus, maximorum exemplo virorum. Catulli illud eſt,

Perſpecta exigitur vnica amicitia,

Illud Propertij,

Vinceris aut vincis. hæc in amore rota eſt.

& ille,

Aut pudor ingenuus, aut retinendus amor.

Illud Tibulli,

Lacteus & miſtus obriguiſſe liquor.

Hic Ouidij in quarto de Ponto,

Indignus effectus omnibus ipſe magis.

Præterea apud Simonidem in diſticho, quem modò poſuimus,id neglectum eſt.Horatius quoque in alio verſus genere æquè cæſuram illam breuem admiſit.Quinetiam Virgilius toties, non in ea ſyllaba quæ ſola relicta penè ignoratur qualis ſit, vbi non cohæreat: ſed etiam in ea quæ ſubit facítque pedis initium.

Omnia vincit Amor, & nos cedamus Amori.

Poterat enim,

Sic nos cedamus.

Verum Poetæ authoritas ſeſe tuetur indicio, ita vt temporis iacturam in ſyllaba numerorum elegantia redimat. Sed de his ſuprà quoque.

Nec, quemadmodum dicebamus,verum eſt quod aiebant: Elego ſemper finiri ſententiam,nánque ab Elegiacorum nullo id ſeruatum inuenias.

GALLIAMBI.

CAPVT XLI.

GAlliambicus facetiſsimus ac venuſtatis pleniſsimus verſus. In prima ſede anapæſtum recipit:quem mutat in ſpondæum aliquando.Præterea etiam Creticum & proceleumaticum. In ſecunda iambum: pro quo tamen etiam anapæſtus ponitur interdum. & meliore iure tribrachus. Eadem verò licentia ſpondæus qua & anapæſtus. quare dactylus quoque ſeſe ingeſsit. Tertiam

sedem haud alius ferè subit pes quàm iambus. Quartæ & quintæ dactylus debetur: sed ita vt à quinta nunquam dimoueatur, de quarta cedat, quod mirum est, etiam iambo. Sextus & vltimus locus semper habet anapæstum.

ALII AFFECTVS.

CAPVT XLII.

EST & ille affectus quo versus in versum mutatur. Nam & hoc in natura fieri & apud Theophr. legimus De plantis, & apud Aristotelem De animalibus, vt aliqua ex quibusdam fiant. Terentianus multum operæ posuit, vt hæc doceret, additis aut interpositis verbis aliquot. Sed & suprà scripsimus quædam de recurrentibus, quos Anguineos aliqui vocarunt: eam quidem ob causam quia reflectuntur. Verùm vox minus ex analogia tametsi reperitur apud Poetas. Et hîc addemus exemplum vnum de transpositione. fit enim permutatis sedibus, non vocibus, vt ex trochaico iambicus effici possit, atque è contrario.

Optimum ius, lex amica, vox diserta.
Diserta vox, amica lex, ius optimum.

Verùm iam modus esto. neq; enim grammatici sumus, sed Poetam creare instituimus.

LIBRI SECVNDI, QVI ET HYLE INSCRIPTVS, FINIS.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI POETICES LIBER TERTIVS, QVI ET IDEA.

RERVM DIVISIO,

CAPVT I.

QVVM igitur Poema, quemadmodum dictum est, imitatio quædam sit: quatuor quærenda fuere: primùm, quod imitemur: alterum, quare imitemur: tertium, quo imitemur: quartum, quomodo imitemur. Sic enim etiã acutius quàm Aristoteles. atque in primo quidem libro Poeticæs vsum ostendimus: atque eius originem simul & finem: quare imitaremur. vt scilicet humana vita compositior fiat. Quomodo autem imitemur, dicemus libro sequenti. Nam in superiore digesta sunt versuum genera, ac rationes quibus imitaremur. Nunc quid imitandum nobis sit, videamus. Igitur vniuersum negotium nostrum in Res & Verba quum diuidatur, verba ipsa & partes sunt & materia orationis, quæ iam à nobis explicata est: verborum autem dispositio atque apparatus, quasi forma quædam, de qua postea dicemus. Res autem ipsæ finis sunt orationis, quarum verba notæ sunt. Quamobrem ab ipsis rebus formam illam accipiunt, qua hoc ipsum sunt, quod sunt. Iccirco liber hic Idea est à nobis inscriptus, nõ iccirco quia cum Platonicis eo verser in errore, vt putem à rebus ipsis verba natura sua concreta esse: sed quia res ipsæ quales quantæque sunt, talem tantámque non illæ, sed nos efficimus orationem. Sicut igitur est Idea picturę Socrates: sic Troia Homericæ Iliados. Quare iam propositum persequamur. Res omnis aut est persona, aut extra personam. Personam describimus, aut qua substantia est,

aut quatenus afficitur accidentibus. Substantiam aut totam designamus,exempli gratia,quũ in bello quis occiditur. Neque enim aut anima aut corpus deletur morte, sed Mezentius. Anima æterna manet. Corporis verò moles an eadem sit, quæ prius:hoc alibi declaratum est. Sic igitur tota substantia cadere solet in materiam Poeseos. vix enim aliter. quippe Aeneam,aut Achillem,aut Cæsarem, quum referam earum potius virtutes, aut vitia, aut fortunam explicabo. Partes autem penè eodem modo considerantur. veluti quum animæ abitum describimus,

Vitáque cum gemitu fugit indignata sub vmbras.

&, *Purpuream vomit ille animam.* &,

Atque in ventos vita recessit.

De corpore quoque haud dissimilia.

Truncúmque reliquit arena. &,

Iacet ingens littore truncus.

Accidentia verò, à Philosophis disputatum est, essentiæ animæ, an compositi, putà Herculis vel Cæsaris. Nam Stoicorum vanitas ridicula, qui qualitates ipsas corpora esse profitebantur. Ac sanè quæ corporis esse dicuntur. ea sine controuersia illius sunt: veluti proceritas, crassities, atque eiusmodi: quæ constituta sunt in quantitate, qualitate,situ ac dispositione partium & habitu. Quantitas est continua & discreta. discreta, veluti quum vnum vni obiicimus in prælio. quum dicis vnius nutu rem agi declaramus:interdum plurium. Continua est in ea quæ magnitudo appellatur:

Præstanti corpore Turnus

Vertitur arma tenens, ac toto vertice supra est.

Tum ea quæ de Pandaro & Bitia: quæ de Tydeo apud Homerum, ac de aliis scripta sunt. Qualitatum species multæ. verùm maxima ex parte à figura & colore pingimus personas,quemadmodum Nireum & Therſitẽ Homerus.&

Excepto Laurentis corpore Turni.

Partium verò situm ac dispositionem in eodẽ genere constituimus: veluti quum capitis verticem fastigiatum declaramus, & deorsum gibberum, aut strumam in pectore. Etiam quæ ab euentũ: sicuti quum dixit,

Moribundum extendit arena.

Italiam metire iacens.

Et

Et cernuus,& in caput,& supinus,& pronus,quemadmodum vbi dictum est,

Terram semel ore momordit. &,

Semianimésque micant digiti,ferrúmque retractant.

De ætate quæri possit,quod ad genus referenda sit. Nã temporis tractus in quantitate situs est. Signa verò ipsius, siue mauis dicere designationes atque accidẽtia,sub qualitate sunt. Velox,vegetum,tardum,languidum,marcidũ, canum,impube. quanquam hoc ad habitum potius. Sunt enim sub eo multa quæ tum corpori tum ipsi toti debeãtur. Corpori,quale quod dicebamus,pubes,aut barba, aut coma,aut dentes. Toti,cuiusmodi vestis, equus,currus,arma,tuba,remus, aratrum, lorum, flagellum,calcaria,patera, & eiusdem rationis alia. atque etiam horum priuatio,quemadmodum vbi nudum quempiam fingimus.

Atque hæc quidem corpori: alia verò cuinam sunt attribuenda? Nam Hippocrates & alij prisci Philosophi animi morbos professi sunt. adeò vt ille delirium eius vitium putarit,cæterorum multi auaritiam,iracundiam: ac contrà,virtutes,prudentiam,magnanimitatẽ,& alia. Cæterùm huius rei iudicium ad seueriorem philosophiæ partem spectat. Hîc autem pro negotij præsentis captu sic digeramus. Animi potestates duæ:Intellectus, voluntas. *Animi potestates.* Intellectus affectiones tres:nobilissima omnium,Sapientia:cuius finis,Beatitudo. Huius habitus priuatio nullum habet nomen, si nominis vsum cum ratione compares. Insipiens enim dicitur is vulgò qui & stultus, quíque temere rapitur ad actiones. tollit enim vniuersũ hoc quod cadere potest in animum consideratum. Erit igitur ille qui nullam sapientiæ partem possidet. At enim verò qui possidet partem quampiam, nõ est iccirco sapiens appellatus. quum tamen in alijs loquendi modis aliter res sese habeat: quippe ἀγράμματος est qui nullam nouit literam. Grammaticæ tamen summam omnẽ qui non tenet,haud continuò ἀγράμματος. Est enim alius alio γραμματικώτερος: alius autem alio sapientior, qui verè dici possit, inuenies neminem. Est enim sapientia omnium rerum cognitio ad summũ bonũ,id est ad fruitionẽ vltimi primiq.qui est Deus,relatarum. Quarum sanè rerũ notione qui caret,neque sapiens erit,neque insipiens agnosci debet. Proximus huic affectus nobilitate est is, quem primariam cognatámque nobis Rationem, sub Intellectus vocabulo

nominant Philosophi. Minor, quàm ille prior, ambitu
comprehensione nobilium notionum: maior tamen
ipsa quadam quæ hominis animo debetur ineunti ratio-
nem omnium considerationum. Nobiscum enim simul
nascuntur cognitiones quædam, quę omnibus æquè ex-
dem, ab omnibus æquè item probantur. Cuiusmodi sunt
propositiones illæ quæ sunt quasi principia quædam con-
templationum. quarum è numero eæ quæ cum ip[illegible]
su cõiungunt intellectum, ac tãquam vnum efficiũt. qua-
lis: De quacunque re alterutrum verè dici potest: Est, non
est. & illa: Omne totum est maius sua parte. Horum Intel-
lectuum finis est, Scientiam constituere. Contrarium
autem in homine, quâ homo est, nullum habet: sed exsti-
hominem in ijs quæ non apprehendunt. Tertius habitus
est scientia, quemadmodum dicebamus, ab Intellectibus
ortum ducens ad minores propositiones necessarias, a
quibus cõstituitur. Eius finis est apparare Intellectum ma-
terialem, ad superiores intellectiones, atque per illas ad
quasi gradum facere ad sui coniunctionem, atque vnionem
cum Intellectu agente. Huius contrarium non vniuersa-
di. nánque priuatio dici potest ignorantia, vel ignoratio
vel ignaritas: verùm non vna ratione. Sanè aut tota pe-
tus abest cognitio, quam ignorantiam priuationis voca-
bat Philosphus: aut cognitionis quædam ineſt facies, sed
neutiquã suis picta coloribus. A Peripateticis ἄγνοια κα-
τὰ διάθεσιν dicta est. idque duobus euenire modis po-
test. vno, quòd sit falsa conclusio: non solùm è falsis, sed
etiam è veris. veluti si dicas, Quadratura circuli non est
in Natura: falsa est hæc. omne enim spaciũ definitũ, ad
definito æquale esse oportet. adde rationem: Quia nec-
tur ab hominibus. Hæc ratio vera est: quæ tamen ex
ipsa falsam peperit scientiam. Altero modo, quum vera
sit aut è falsis, aut non necessarijs. non enim est scientia
sed opinio. neque ille qui eo habitu præditus sit dicere
queat, Scio: sed, Ita mihi videtur. Quapropter ex Critone
minus rectè Platonici quidam sunt arbitrati δόξαν, siue o-
pinionem, esse contrariam scientiæ. Nánque opinio quo-
que ipsa vera esse potest, atque ex veris. At verum vero
contrarium nullum. verũ, quod illi & nesciunt, & irrident
stultè, contrariæ sunt forma quadam: scilicet quatenus
necessarius & non necessarius habitus contrarij sunt. Hæc

sub intellectu tantùm, communi omnia sine contempla-
tionis. Sub volũtate verò duo sunt habitus item: quorum
principia in animo & ab animo diriguntur ad finem, qui
tam extra hominem quàm in homine esse quit. vnus est
agendi, alter faciendi. Agendi habitus morales dicimus.
veris atque vniuocis speciebus. Faciendi habitus duo con-
tinent genera non vniuoca: quippe Prudẽtiam & Artem.
Nam qui prudentiam inter morales nominarunt, mali
fuere Metaphysici. Aristotelis enim libri De moribus, po
pulares sunt. quinetiam potius supra vtrũque modum ge-
nús que summum habituum statuendam arbitror. Nánq;
& iustitię & fortitudinis futurę pręuisas temperat actio-
nes: & totas omnium artium dispositiones & digerit, &
collocat. Est enim Habitus, pręuidendi quo quicq. tem-
tempore, quoq; modo agendũ sit, vel faciendum. Et quũ
morales habitus nos bonos efficiant: neutiquã sola pru-
dentia dicemur boni. neque verò quòd præuisio quædam
prudentia sit, iccirco sub notione tantùm ac propterea
inter intellectus habitus statuetur, non enim hoc distin-
guuntur Morales & Contemplantes. vtrisque enim com-
munis est cognitio. sed contemplantibus in seipsa stat:
moralibus ad actum exit. Ita & prudentia, præuidet enim
quæ agat. Hæc iccirco dixi, quia philosophus lata satis di
uisione intellectus habitus diuisit in hæc quinque. Neq;
enim eodem modo aut ratione intellectus nostri habitus
est sapietia & prudẽtia. sed de his satis. Quod superest eli-
ciamus è necessaria diuisione duos habitus morales, iusti-
tiã & fortitudinẽ. Omnes enim res aut bonæ aut malæ. nã
indifferẽtes semper in alterutrũ vergũt. Bona igitur & ap-
petũtur & parãtur, & seruãtur, & communicãtur. Hoc est
opus iustitiæ. nã & sibi & aliis habet quib. fruatur, & quib.
alii vt fruantur facit. Administras aut socias fouet, indu-
striam, parsimoniam, liberalitatem. Mala è cõtrario eui-
tanda, fugienda, & repellenda tam ab se, quod habet pro-
portionem cum eo quod est seruare bona: quàm ab aliis,
quod est simile ei iustitiæ parti quæ communicat. Hæc
sunt officia Fortitudinis: cuius duas fecere partes: pati,
quemadmodum de Achille scribit Homerus: aut non
pati, sicuti de Aiace proditum est. Comitem aut sobolem
habet magnanimitatem. Atque hæc hunc ad modum. De *Tempe-*
Temperantia verò quid dicemus? Sanè ea nullis rationi- *rantia.*

bus à quapiam distincta est.sed est mater & norma cæterarum omnium. Nam si virtus est medius habitus inter extrema:nulla potest esse virtus sine Temperãtia. Quinetiam ipsis in contemplationibus siquis,quemadmodum oportet, statuat modum, non sine temperantia efficere possit.Hoc ipso est liberalitas id quod est, ne sit prodigalitas: Fortitudo, ne sit temeritas: Iustitia, ne sit rigiditas. Vitia verò his erunt contraria. ac sanè scio ab aliis aliter de his proditum esse: verùm si quis contrà sentiat, non laboro:magis ei laborandum sit ne in ipso sapientia & iudicium requiratur. Ad faciendum autem artes comparatæ sunt.eæque duplices. Nánque aut materiale quippiam conficiunt,aut construunt immateriale.Immaterialiũ nobilissima,quæ fabricat instrumentum rationi: ea est Dialectica,artifex Syllogismi.Huic proxima oratoria. nanq; illa necessaria,hæc vtilis.Duæ præterea, quæ voluptatem cum vtilitate coniunxere. Materialium artium illustrissima Medicina,cuius pedissequæ omnes,quæ ad vitam, victúmque paratæ sunt.etiam Fabricæ genera omnia.nam quod aramus, quod ædificamus, ea omnia ad vitæ finem diriguntur:cuius magister est Medicus. Non igitur, quemadmodum dicebat Plato,sola coquinaria medicinæ seruit est,sed & agricultura, & architectura, & alia omnia quæcunque seruant id quod semper corporis,sæpe etiam animi est in nobis.Iurisprudentia ex matrona facta est meretrix,ex regina tyranna,ex matre nouerca.Mercatura certis locis necessaria est:in quibus non nisi ex conuecto vti uere queunt.Militaris,beluæ est,quum infers bellũ:quum tueris fines tuos,hominis.Reducuntur autem omnia huius artium genera ad summa duo. Quædam enim eiusmodi sunt, vt id quod faciunt tantisper dum faciunt, sit: postquam factum est,non sit amplius.qualis est cantio, saltatio,luctatio.Aliæ è contrario,id quod faciunt,dũ faciunt, non est,sed fit:postquàm verò factum est,est.veluti Fabrica.Aedes nanq; dum fiant,nondum sunt:sed postquam factæ sunt,sunt.Quare in his quoque,id est considerandum, quod quædã faciunt,quædã factis vtuntur,vt sint artes ex artib.Exempli gratia,Nauim fabricat nauicularius, nauta verò facta vtitur.Orationẽ fecit Isocrates,vsus ea est Archidamus.Fecit fabulã Terentius,egit histrio. Instituit Terpander modos,nos his vtimur.Has verò cũctas ita distribuas

Artium diuisio.

Iurisprudentia.

Militaris.

buas,vt ad duos diducas fines. ad vsum communem, aut priuatum. Communẽ intelligo,vt vico,oppido,vrbi: Politicum vocant. Priuatum, vnius, aut sub vno paucorum, Oeconomicum appellamus. Nam ista nostra monstra, quæ Monasticum addidere, non intelligunt Hominem esse animal sociale: Solitarium verò, quem Aristoteles μονάτην & μονήρη vocat,aut deum aut bestiam. Apud veteres vnicum exẽplum habes, sed coacti ac deportati Philoctetæ. quem tamen ex ea quoque vita communem ad vtilitatem reduxere.Chirõ etiam,qui secretam à reliquis mortalibus vitã ageret,non tamẽ sine illis esse voluit, sine ipsi sese socios,siue etiam discipulos esse vellent. Hoc autem vniuersum viuendi genus ad veterem diuisionem accommodare poteris,vrbanum,rusticum,militarem: in quibus omnium personarum statum atque conditionem & agnoscere & describere conueniat.

Extra personam habes cætera omnia: Corpora, vt ensem,equum,librum:non corpora, vt orationem, præliũ, sacrificium. Locum,in cœlo,terra,aqua,aere,igni. Tempus,& temporis partes atque occasiones. Euentus. Hæc autem aut sine persona sunt,vt ventus,fluuius:aut à persona proficiscuntur,vt pugna,pax:aut personæ sunt, vt clypeus: aut cum persona,vt tempestas, serenum, fulmen, pluuia.

A duobus autem principiis manare atq; pendere cũcta intelligendũ est.Alterũ est Natura,alterũ Fatũ.Natura est quo quicq; constat.Fatũ quo quicq; fit. Itaq; omnibus in rebus per Naturã est, τὸ εἶναι. Priuatim autẽ in personis est τὸ ἤθος, καὶ ἡ ἕξις. Nam qui voluntatẽ nostram Fati seruam aiunt,vehementer errant.In Fato autem est id,quod Fortunam,& quod Casum vocant. Est autem ἦθος qualiscunque affectio, à qua ἔθος id est mos pendet. est enim ἦθος iracundia,consuetudo autem irascendi ἔθος. quare neque in anima,neque arbores tametsi sunt animantes, habent ἦθος,sed πάθος: quemadmodum etiam docuit Theophrastus. differt autem ἦθος & πάθος non solùm gradibus, vt aiunt,ita vt πάθος sit ἦθος vehemens:sed quia ἦθος est principium agendi, πάθος autem patiendi.Itaque qui perturbatur, πάθος habet:vt inuidus.qui perturbat, ἦθος: vt iracundus. Ac quanquam in omnibus est perturbatio, tamen qui perturbant alios,quàm iis, qui ab aliis perturban-

tur:tamen qui propriè loquentur, ita dicent: vt ἦθος exeat ad actionem: πάθος comparet ad receptionem.& sit πάθους ἦθους fundamentum. Cùm video miserum,patior. Ex est quidem misericordia, quæ creat munificentiam. ergo hęc ἦθος.Sic patior accepta iniuria.Hoc parit fortitudinē ad depulsionem. ἦθος est fortitudo.Illud quoque animadvertendum est, σχέσιν & ἕξιν idem esse quod ἦθος. ἦθος tamen esse à natura. σχέσιν autem à consuetudine potius. σχέσιν quoque non differre ab eo quod est ἕξις, nisi quòd ἕξις est iam confirmata habitudo.σχέσις autem & parabilis,& delebilis. Ac fuere quidē nonnulli ex antiquis, quibus neque Fortuna, neque Casus quicquam essent præter Fatum. omnia enim ex causarum pendere connexione. Alij maluere talia esse quædam : quædam verò sine causa necessaria euenire:quę si esse possent in cōsultatione posita, Fortunam fecerunt authorem : sin temere atque ab inanimis proficiscerentur. exempli gratia,Montis ruinas Casum nominarunt.

EXPRESSIO PERSONARVM cum exemplis.

CAPVT II.

HAEc quæ natura ita cōstant,in Naturæ sinu inuestiganda,atque inde eruta sub oculis hominum subiicienda erunt.id quod vt quàm commodissimè faciamus, petenda sunt exempla ab eo, qui solus Poetæ nomine dignus est.Virgiliū intelligo:è cuius diuino Poemate sumemus varia genera personarum. Constituuntur autem vel ex necessario,vel ex verisimili: in quibus eodem tenore seruādum quodcunque propositum fuerit ab initio. *Necessitas.* Est autem necessitas aut simpliciter,aut ex aliis pendens. Simplex necessitas rara est in rebus humanis. Proximam tamen habet quandam in vitæ tuitione. Proximum huic,qua dignitatem vindicamus.Quæ verò aliunde pendet,est:veluti cùm Aeneas profugus à solo patrio nihil nisi molitur,vt alieno potiatur. Cæterùm qui sit iustus,pius, fortis,nobilis,neutiquā malis artibus affecter id, sed iure aliquo consequatur. ita regni particeps, Chartagini. In Italia: quia inde Dardanus: & Latini gener. A verisimili, nemo quæ dèducenda sunt, ignorat. Natura in his ante oculos

oculos habenda est.Sunt igitur aut simpliciter pictæ,aut cum iis quæ ad eas pertinent. Qualia sunt,Genus, patria, conditio,fortunæ,animus,gesta,ars,habitus, & alia eiusmodi,quæ nonnulli græcorum ὑποστάσεις, nostri barbari iccirco circunstantias appellarunt, Aristoteles περιλήψεις. Narratio simplex,

Regina ad templum forma pulcherrima Dido
Incessit.

Adduntur,vt dicebam,mores,sexus,ætas,officium:

Huic coniunx Sichæus erat ditissimus agri
*Phœnicum,*Statum à coniugio habes,Fortunam à diuitiis,Genus à Phœnicia.addit affectum:
Et magno miseræ dilectus amore. Tum autem fortuna & habitus vitiosi:
Sed regna Tyri germanus habebat
Pygmalion,scelere ante alios immanior omnes.

Contrà alibi virtutem cum fortunis,& euentu. *Cadit & Ripheus ditissimus agri Qui fuit in Teucris,& seruantissimus æqui.*In VII.lib.autem status,fortunę,ætas cum facto viri studiosi,& euentu:

Seniórque Galesus
Dum paci medium se offert:iustissimus vnus
Qui fuit,Ausoniisque olim ditissimus aruis.

Ite officium,& affectū consanguinitatis,atq; pietatis:

Panthus Othryades Phœbi Triuiæq; sacerdos,
Sacra manu,victósque deos.parumque nepotem
Ipse trahit. Neque enim suorum oblitus, neque sacrorum vir pius.nāque & deos fert, qui ambulare nequibant:& nepotem trahit,qui aui passus æquare nō posset. summo in vitæ discrimine,sui & consilij & operæ participes alios fecit.

Personam verò cum habitu multis in locis habes,venatricis:

Namque humeris de more habilem suspenderat arcum
Venatrix: dederátque comam diffundere ventis.

Militaris verò in Mezentio,Turno,Aenea:atque aliter in Camilla,& Penthesilea.& in clypeo,

Virgatis lucent sagulis. & in XI.
Procul Ornitus armis
Ignotis,& equo venator Iapyge fertur.
Cui pellis latos humeros erecta tegebat

O.j.

Pugnatori operit: caput ingens oris hiatus,
Et malæ texere lupi cum dentibus albis.

Chlorei quoque habitum sic:

Aureus ex humeris sonat arcus, & aurea vati
Cassida. tum croceam chlamydémque, sinusq; crepantes
Carbaseos fuluo in nodum collegerat auro,
Pictus acu tunicas, & barbara tegmina crurum.

Sic multa quoq; ad eundem modum describuntur in Clypei historiis, quemadmodum contrà, nudos quosdam vt in pugillatu. Et de Herminio.

Nudo cui vertice fulua
Cæsaries, nudique humeri.

& habitus ipsius corporis,

Aurea cæsaries ollis, atque aurea vestis. &
Olli ingens barba reluxit. &
Magna ossa lacertósque. Exuit. & de Pandaro,
Impubésque immani vulnere malas. &
Ipse caput niuei fultum Pallantis & ora,
Ora modis pallentia miris. & Aeneas,
Os humerósque deo similis. Namque ipsa decoram
Cæsariem nato Genitrix, lumenque iuuentæ
Purpureum, & lætos oculis afflarat honores, & de Cupidine,
Flagrantesq; dei vultus simulatáque verba.

Animi verò habitus, & ab eo manans actus, vt de Cyclope,

Visceribus miserorum, & sanguine vescitur atro.

& de Mezentio,

Mortua quinetiam iungebat corpora viuis, &c.

Ita aliter agrestes describuntur, vt in octauo diuinitus,

Génsque virûm truncis & duro robore nata,
Queis neque mos, neque cultus erat: nec iungere tauros,
Aut componere opes norant, aut parcere parto:
Sed rami, atque asper victu venatus alebat.

Contrà vmbratilem personam, & domi factiosam facito, ac sui confidentem, atque alienæ gloriæ obtrectatricem. Qualia de Drance scribit,

Largus opum, & lingua melior: sed frigida bello
Dextera: Consiliis habitus non futilis author:
Seditione potens.

Interdum verò non descriptione personæ, sed apposito facto

facto eam declarabis, quemadmodum in primo cuiusmodi esset Bitias ex illo cognosces,

Ille impiger hausit
Spumantem pateram, & pleno se proluit auro.

Sic Iopam intelligis bonum poetam, bonúmque philosophum, ex iis quæ ibi describuntur.

Hic canit errantem lunam, solisque labores, &c.

Maximè verò confert ad poematis condimentũ, quod de genere, & patre, ac patria poni solet. Quorum exempla erues è catalogo vtriusq; exercitus tam Turni, quàm Aeneæ. Sic Caci Vulcanum patrem facit, sic Cæculi. Drãcis genus condiuit varietate:

Genus huic materna à stirpe superbum
Nobilitas dabat. incertum de patre ferebat.

Sic de Auentino:

Addimus autem quasdam quasi causas interdum: quare aut tales sint: aut sic faciant. vtque aut habitum, aut facti sint causæ. Itaque cum Daretis personam audacem, ac militarem: & pugilem describeret,

Continuò vastis cum viribus effert
Ora Dares, magnóque virum cum murmure tollit.

Addit igitur causam & susceptæ prouinciæ, & murmurantis vulgi. sic enim prædicabant,

Solus qui Paridem solitus contendere contra.

Deinde repetiuit primordia pugilatus: cuius gloriam Amycus, magnis eo in genere pugnę rebus gestis sibi attribuerat. Itaque addidit & gentem, & nomen,

Victorem Buten, immani corpore qui se
Bebrycia veniens Amyci de gente ferebat,
Perculit, & fuluã moribundum extendit arena.

Quinet ã fatum apponimus al quãdo, vel nudis epithetis, vel longiore oratione. Epitheta nuda. *pius Aeneas: miserrima Dido: pulcher Iulus.* oratio fusior de Mesapo.

Quem neque fas igni cuiquam nec sternere ferro.

Et de Vmbrone, qui serpentum tollebat noxas,

At non Dardaniæ medicari cuspidis ictum Eualuit.

Euentum quoque post fatum adiungere solemus,

Te nemus Angitiæ, vitrea te Fucinus vnda,
Te liquidi flenere lacus.

Aetatem verò sic distingues: vt tametsi cuius hominem statui eandem ascribis: non continuò tamen eiusdẽ

modi ſtatuas. Itaque agreſtem duriorem, ac firmiorem dabis auditori ſenem: quíque non tam in opere ſenuerit, quàm cum opere conſenuerit. Cuiuſmodi Charon pingitur. Quos verſus ſubieci neceſſariò, propterea quòd in his,& ætas,& habitus, & habitudo, & officium, & inſtrumenta continebantur,

Cui plurima mento
Canicies: addidit, *inculta:* & *iacet:* ſcilicet neglecta. *Stant lumina flamma,* id eſt, rigida. σπληρόφθαλμον enim delineauit. Cuiuſmodi homines vel crudeles, vel pertinaces, vel impudentes iudicamus.

Sordidus ex humeris nodo dependet amictus.

non fibula: ſicuti de Chloreo illo ſacerdote ſuprà dicebamus. Deinde attribuit ex officio inſtrumenta,

Ipſe ratem conto ſubigit, veliſque miniſtrat,
Et ferruginea ſubuectat corpora cymba. vt ne remũ quidem dederit in craſſa ac lenta palude nauiganti. Aetatem quoque peculiarem. *Sed cruda deo, viridisq; ſenectus.* Quales à veteribus Græcis dicti ſunt ὡμογέροντες,

Quòd ſi aſcribes officium quodpiam rarum, atque inuſitatum: licebit tibi ſubtilius atque accuratius ſcribere. Sin erit commune, ac vulgatum, ſimpliciſſima, ac breuiſſima narratione contentus eris. Itaque Magæ perſonam Poeta cum vellet introducere, & artis tetigit capita, & ex hiſtoria vetere ortum repetiuit, ſumma ſanè prudentia: quò rem faceret credibiliorem. Quinetiam vbi Magæ narrat ſcientiã, ipſe nullam aſſerit: ſed ſpem affert ex pollicitis perſonæ magna atque præclara de ſe ipſa prædicantis. Qui mos horum eſt impoſtorum.

Hinc mihi Maſſylæ gentis monſtrata ſacerdos
Heſperidum templi cuſtos, epulâſque draconi
Quæ dabat: & ſacros ſeruabat in arbore ramos,
Spargens humida mella, ſoporiferúmque papauer.
Hæc ſe carminibus promittit ſoluere mentes,
Quas velit: aſt alij duras inducere curas:
Siſtere aquam fluuijs: & vertere ſidera retro:
Nocturnóſque ciet manes. mugire videbis
Sub pedibus terram, & deſcendere montibus ornos.

At eiuſmodi miracula quum agnoſcit in Mercurio, quia deus eſt, ſimpliciore ſignauit oratione. Sic & minoris operæ functionem in augure longè adhuc ſimpliciore.

Rex idem, ac Regi Turno gratiſſimus augur:
Sed non augurio potuit depellere peſtem.

Humilem quoque perſonam, atque eius officium non ſine Ethopœia, & Oeconomia. Sic enim de fœmina paupere, & induſtria, in octauo,

-ceu fœmina primum,
Cui tolerare colo vitam, tenuique Minerua,
Impoſitum cinerem, & ſopitos ſuſcitat ignes,
Noctem addens operi, famulâſque ad lumina longo
Exercet penſo: caſtum vt ſeruare cubile
Coniugis, & poſſit paruos educere natos.

Aliunde quoque alias excipies, quarum exemplo comparare tibi poſſis aliarum expreſſionem. Nunc alia aggrediamur.

QVASI PERSONAE.

CAPVT III.

DE perſonis igitur hæc. Sũt autem præterea quædam quaſi perſonæ, vt perſonæ fictæ. Qualis apud Maronem Fama: apud Ouidium Fames: operoſæ æquè deſcriptæ ab vtroque. verum Virgilius in quinto ſimpliciſſimè ſomnum deſcripſit,

Quum leuis Aetherijs delapſus ſomnus ab oris. & de Iride,
Mille trahens varios aduerſo ſole colores.

Ouidius autem ſomnum ambitioſiſſimè. Item quæ ad perſonarum naturam propius accedunt. cuiuſmodi Alecto. Lepidiſſimè verò diuinus Poeta, quum haud ignoraret Atlantem eſſe montem altiſſimum: eiuſdémque nominis virum, qui ibi regnarit: vtrunque ſimul deſcripſit in vno: ita vt dum mõtem depingit, apponat humani corporis appellationes quaſdam quibuſdam partibus attributas. Nam latera ardua communi ſignificato vel de viro, vel de monte dicere licuit. ſicut & verticẽ, atque etiam caput, quanquam duriuſculè. At vbi ait,

Nix humeros infuſa tegit: tum flumina mento
Præcipitant. &, *-glacie riget horrida barba,*

Ea vocabula nominauit, quæ hominis intereſſent: Itaque audacter etiam Senem appellare potuerit. His ſimilia ſunt, Sirenes, Harpyiæ, Diræ. Sed & in fabulis aliæ. apud Plautum Inopia, Luxuria, Lar, Arcturus. apud AEſchylum, Vis, Neceſſitas. apud Ariſtophanem, Fas, Nefáſque.

paulò remotiora, Cerberus, Equi Turni & Achilli. Ceruus in septimo, Equus Elisę, Ascanij. Serpentes Laocoontis. In quibus enarrandis animaduertes plus, minúsue operæ positum. Nam Elisæ,

Stat sonipes, ac fræna ferox spumantia mandit:

At Ascanij Actem equum vocat. non Ferocem ex furagine, & hordeo, vt ille Elisæ. Elisæ, qui tametsi fræna mandit, & spumas edit, tamē eodem in vestigio stat. Descriptio autem illa ex arte & rei cognitione.

-quem Thracius albis
Portat equus bicolor maculis, vestigia primi
Alba pedis frontemque ostentans arduus albam.

Intellige enim frontem stella candida spectabilem, non autem totam albam. deteriores enim sunt. Maiore affectu quàm cura designauit equum Mezentij:

-hoc decus illi:
Hoc solamen erat: hoc bellis victor abibat Omnibus.

vt & felicem faceret equum, non solùm fortem. quem etiam fidelem agnouit quum mœrentem dixit. Sic etiam Pallantis equum flentem. Turni verò equi describuntur, non sine hyperbole:

Pilumno quos ipsa decus dedit Orithyia,
Qui candore niues anteirent, cursibus auras.

At AEneæ equi attribuuntur etiam supra omnium naturam.

-geminósque iugales
Semine ab ætherio spirantes naribus ignem.
Illorum de gente, patri quos dædala Circe
Supposita de matre nothos furata creauit.

RERVM DIVISIO.

CAPVT IIII.

RES, tametsi omne quod est, dici potest: ita etiā sub ea personæ comprehendantur: tamen discriminasa, non solùm à personis, sed etiam à factis & ab operibus ipsis in præsentia separabimus. Facta igitur seu opera, sicuti dicebamus, aut sunt, dum fiunt: aut postquam facta sunt.

sunt. Habent verò causam efficientem duplicem, naturam, & artē. Naturæ opus, quod est, dum fluit: generatio, corruptio, motus, augmentatio, diminutio, alteratio, dispositio. Alterius generis sunt, id quod iam generatum, aut corruptum, aut motū, aut auctum, aut diminutum, aut alteratum, aut dispositum. exempli gratia, homo genitus: homo corruptus ex quo cadauer factum est. Lapis, arbor, aqua, arena. Id tamen hìc est considerandum. Natura enim laxa nunc accipitur significatione etiam pro natura prima, id est Deo. Iccirco & quæ ille fecit, effecitque vti sint immutabilia: & quæ ordine naturæ fiunt, vtraque pro factis accipienda sunt. Quæ tamen libentius, & frequentius, & vulgatius rerum nomine appellantur: quia posteaquam facta sunt, videntur à vulgo: dum fiunt, ignorantur, quare & cœlum, & elementa, & animæ in eum censum venient. Apertius autem quæcunque ab arte efficiuntur, putà, vel nauis, vel nauigatio. Igitur de his omnibus scribendum est.

Quæ naturæ sunt, ita describenda erunt: vt nihil non verisimile videatur. Quæ verò arte fiunt, etiam cultus plurimus iis adhiberi potest. vt

Pictus acu tunicas.

Quæ autem supra fidem describuntur, ea cuipiam deo sunt attribuenda. Qualis Turni galea: Vulcani igitur esto opus. Sic Equi Aeneæ de genere eorum qui Solis vehunt currum. quippe Circes opera. Quod neutiquam sapienter Critici reprehendunt. Nam eadem ratione potuit Circe suffurari semen equorum, qua Solis esse filia. Illud quoque Callimachi damnant iidem. quòd Ceruæ cornua attribuerit. Cur enim non? cui etiam credas cantanti aurea fuisse illa: præterquàm quòd in Gallia Cerua item cum cornibus nostris temporibus & visa, & capta est, cuius etiam nunc seruatur caput. Sic quum loquitur Achillis equus: à Pallade datum sermonem. Quum mutantur in Nymphas naues, à Cybele opus fuit.

Naturæ factum Tempestas illa in primo, quæ adeò luculēta est, vt ne à natura quidē illustrius cōmitti queat. Pestilentia in 3. Aeneidos, & in 3. Georgicōn. alterum genus operis naturalis est, Mons, Fluuius, Portus. cuiusmodi in primo: quo in loco tametsi nullus vnquā extitit,

tamen satis est talem esse potuisse. Nam etiam nũc cum aquis dulcibus aliquot videmus.

Artis autem opera multa sunt, Aedes, Ara, Vrbs, Templum, Ensis, Iaculum, Aratrum, Nauis, & eiusmodi. vt agger, alueus, fossæ, pinnæ, propugnacula. Alterius generis, ædificatio, nauigatio, prælium, fœdus, altercatio, iudicia, mercaturæ, sacrificia, vota. Hæc omnia quæ imiteris, habes apud alteram naturam, id est, Virgilium. In primo vrbem ædificat, in secũdo diruit: in tertio naues molitur, in primo destruit, in octauo armà fabricat, in multis locis d scindit. In septimo procurat munitiones: quas haud multò pòst oppugnat. Actiones quoque & negotia, vel ciuilia, vel sacra, vel militaria item multis in locis. Nauigationem, venationem, obsidionem, oppugnationem, exilium, fugam, impressionem, amores, ludos, vaticinia, sacrificia: auspicia vrbis in octauo. Concilium inter cœlites, alterum inter mortales, legationem, societates militares, funeris pompam: fœdus ictum, fœdus turbatum. Mortes autem quas frequentes necesse erat describere, nunquam eiusdem modi. Fato suo fungitur Anchises. Misenus ab æmulo Tritone ob inuidiam & temeritatem. Palinurus ab fidem. Lausus ob pietatem. Mezentius ob vltionem. Pallas ob audaciam. Aruns ob perfidiam. Camilla ob fortitudinem. Turnus ob auaritiam, & gloriam spoliis detractis. videbis quoque in ipsis præliis tot diuersos modos, quot intereunt viri. Præterea alter cædem ab insidiis, quum Sichæus obtruncatur in primo. & in tertio Pyrrhus. Hi igitur incauti, & antè aras nec opinantes: at longè aliter in septimo:

Hic iuuenis primam ante aciem stridente sagitta
Sternitur.

Est enim in prima acie, & iuuenis, id est, audax. Addimus autem interdum causas nominatim: sunt enim tempestatis effectores.

Vnà Eurusque notusque ruunt, creberque procellis Afer cus. Item causam finalem,

Hoc metuens arcebat longè Latio

Interdum rem ipsam præcisè ponimus sine causa, vt in illis,

Olli cæruleus supra caput astitit imber
Noctem hyememque ferens,

Illud verò cum causa, vbi Aeolus ventos immittit. etiam causa ipsa prima: Iuno enim mouit Aeolum. Quin & ipsa mota est tum ab iniuriis ibi enumeratis, tum ab officio, quod præstare volebat Carthagini. Interdum verò etiam τὸ συμφερον. Nam in tertio Georgicôn pestilentiam sine causa posuit, in tertio Aeneidos non tacuit:

Tum steriles exurere Sirius agros.

Atque hæc quidem ita scribuntur, vt sunt: ea verò quæ oculis subiici nequeunt, arte quadam occupantur. Hectoris enim raptationem non poterat pingere pictor in primo AEneidos: nanque ter eum raptauit Achilles: itaque per tempus declarauit,

Ter circum Iliacos raptauerat Hectora muros.

Est etiam facti ἀδύνατον, ordo. Quem interdũ peruertimus ad tollendam satietatem. Nam quantum ineptiarum effudisset in aures auditorum: si dum fabricaret Aeneas naues, interposuisset Cybeles concilium? At eius rei fabulam eoúsque distulit, vbi naues ipsæ vrendæ essent. Sic & Camilla quum adducit turmas suas, eius natalia non descripsit, quemamodum Cæculi, & aliorum in Catalogo: sed ex Dianæ narratione quàm aptè non est disputandum. Nam Critici hoc damnantes, nihil aliud quàm Grammatici sunt. Simul historiã texit: simul addit causam, propter quam velit de Arunte sumi supplicium. Aliquando autem seruatur ordo diligentissimè: quem velim contemplêre in quarto. Dido primùm per se tentat Aeneam auertere à sententia, vbi non procedit, per Annam. hæ preces: quas frustra esse quum videt, ad minas se conuertit. tum Quam quum haud impetrat, decernit à seipsa. Tempus eligit, & modum. postremò peragit. Quo in dramate habes omnia, personam, consilium, factum, causas, tempus, locum, modum, affectum, instrumentum, euentum.

LOCVS.

CAPVT V.

Loci descriptio erit aut simplex, aut cum superficie. Est autem superficies non illa mathematicorum, id est extremitas latà corporis: sed quòd à Iureconsultis vsurpatum est, murus, nemus, ara, meta. Interdum etiam

adiungimus vsum, & commoda, atque incommoda. Locus simplex:

Portus ab accessu ventorum immotus & ingens.

In eodem operosius:

Portus ab eoo fluctu curuatur in arcum.

Adhuc autem nitidius, in primo,

Est in secessu longo locus: insula portum Efficit. & quæ sequuntur: cum superficie.

Lucus in Vrbe fuit media. Vsus autem & conditio, in quinto:

Est procul in pelago saxum spumantia contra
Littora, quod tumidis submersum tunditur olim
Fluctibus, hyberni condunt vbi sidera Cauri.
Tranquillo silet, immotáque attollitur vnda
Campus, & apricis statio gratissima mergis.

Interdum additur nomen,

Est in conspectu Tenedos notissima fama
Dines opum Admiscuit & fortunam,
Priami dum regna manebant.
Nunc tantùm sinus, & statio malefida carinis.

Sic Italiã describit, in primo: & nominis mutationem narrat. Sic Thraciam, in tertio: & nomen ponit non directa oratione. neq; enim ait, Thracia dicitur, sed *Thraces arant.* Vsum quoque, in secundo,

Limen erat, cæcæq; fores, & peruius vsus:
Tectorum inter se, & quæ sequuntur. Sic in XII, locus, vbi Turnus educit copias:

Est curuo anfractu mullis, accommoda fraudi,
Armorúmque dolis: quam densis frondibus atrum
Vrget vtrinque latus: tenuis qua semita ducit,
Angustæq; ferunt fauces, aditúsque maligni
Hanc super in speculis, summóque in vertice montis
Planicies ignota iacet, tutique receptus:
Seu dextra, læuáque velis occurrere pugnæ:
Siue instare iugis, & grandia volucre saxa.

Aetna quoque mons, & castra, & Carthago, & alia loca poterunt tibi esse exemplo: quò diuinitatem illius virtuti queas imitari: quemadmodum ex illis,

Est locus Italiæ in medio sub montibus altis
Nobilis, & fama multis memoratus in oris,
Amsancti valles: densis hunc frondibus atrum
Vrget

Vrget vtrinque latus nemoris, medióque fragosus
Dat sonitum saxis, & toto vertice torrens.
Hic specus horrendum, & sæui spiracula Ditis
Monstrantur, ruptóque ingens Acheronte vorago
Pestiferas aperit fauces.

TEMPVS.

CAPVT VI.

Temporum autem sic inibis rationem. Modò enim annorum seriem dispones: modò anni partes: alias habitudines, quas κατασάσεις Græci vocant. Quemadmodum in tertio & pestilentem, & sterilem pingit annum. Aliquando temporis articulos vel in die, vel in nocte. Idque aut simpliciter, aut cum εὐδιάσεσι serenitatis, nubili, Lunæ, stellarum, tempestatum. Vsum quoque, & commoda, aut incommoda: veluti diem operi, serum quieti: noctem somno, consiliis, insidijs, furtis, somnijs: Auroram lætam hilaris: mœstis importunam. Quo tempore etiam euenta noua comminiscere. miscebis etiam, aut peruertes naturas. Exempli gratia, quum dabis vigilias nocti: quippe rebus perturbatis. aut attribues diei cessationem: idem quod desidibus, an festis designandum erit.

Annorum series simplicissimè, in primo:

Hic iam tercentum totos dominabitur annos. Sic,
Tertia dum latio regnantem viderit æstas,
Ternáque transierint Rutulis hyberna subactis.

Anni partes. Anni verò partes susius. sic hyemem cum anno scripsit ille, in quarto:

Interea magnum Sol circumuoluitur annum:
Et glacialis hyems Aquilonibus asperat vndas.

& in primo Georgicôn,

Vere nouo gelidis canus cum montibus humor
Soluitur, & putris Zephyro fit gleba resoluit.

Noctis autem vsum pauperioribus etiam ad opus: vt in octauo, Noctis vsus.

Inde vbi prima quies medio iam noctis abactæ
Curriculo expulerat somnum. Ceu fœmina primum,
Cui tolerale colo vitam, tenuique Minerua,
Impositum cinerem, & sopitos suscitat ignes,
Noctem addens operi: famulásque ad lumina longo
Exercet penso: castum vt seruare cubile
Coniugis, & possit paruos educere natos. Alius finis in

tertio Georgicôn,

Hic noctem ludo ducunt:& pocula læti
Fermento,atque acidis imitantur vitea sorbis.

At Elisæ curas affert nox,quæ aliis somnum:

Nox erat,& placidum carpebant fessa soporem
Corpora:
At non infelix animi Phœnissa nec vnquam
Soluitur in somnos:oculisve, aut pectore noctem
Accipit. Consiliis verò atque insidiis in nono:
Cætera per terras omnes animalia somno
Lenibant curas,& corda oblita laborum:
Ductores Teucrum primi,& delecta iuuentus
Consilium summis Regni de rebus habebant. Postea emittunt Nisum,& Euryalum.Somnijs autem in secundo,

Tempus erat,quo prima quies mortalibus ægris
Incipit, & dono diuum gratissima serpit:
In somnis ecce ante oculos mœstissimus Hector.

Matutinũ tempus. Manè autem euentis,vt in tertio:

Postea iámque dies primo surgebat Eoo:
Humentémque Aurora polo dimouerat vmbram:
Ignoti noua forma viri. Et in eodem:
Iámque rubescebat stellis Aurora fugatis:
Quum procul obscuros colles,humilémque videmus
Italiam. & in quarto,
Et iam prima nouo spargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens Aurora cubile:
Regina è speculis vt primùm albescere lucem
Vidit:& æquatis classem procedere velis.

Serum dieì. Serum autem diei receptui,& quieti,vt in tertio,

Sol ruit interea,& montes vmbrantur opaci:
Sternimur optatæ gremio telluris ad vndam
Sortiti remos:passímque in littore sicco
Corpora curamus,fessos sopor occupat artus.

Temporis autem qualitates multum afferunt decoris:quemadmodum vbi lucidam: aut obscuram,aut illustrem noctem canimus:vt in tertio,

Nam neque erant astrorum ignes, nec lucidus æthra
Siderea polus: obscuro sed nubila cælo.&,
-manifesto lumine, quà se
Clara per insertas fundebat Luna fenestras. &,
Et Luna in nimbo nox intempesta tenebat. Hæ

Habes etiam temporis effectus quosdam, non solùm affectus:vt in sexto,

Quàm multæ glomerantur aues,quas frigidus annus
Trans Pontum fugat,& terris immittit apricis.

INSTRVMENTVM.

CAPVT VII.

INstrumentum inter causas numerat Plato:cuius sententiam non temere sequi debemus. Sub efficiente enim continetur. neque pura causa est: non enim mouet, nisi moueatur. Habent quoque ordinem inter se. Nam quædam sunt naturalia, atque iccirco anteponuntur artificialibus.Exempli gratia,quum Indi lapide expoliunt, atque etiam faciunt sagittas. Arte etiam facta alia aliis priora: veluti Malleus antecedit Ensem. Diuiduntur etiam hoc, quòd quædam sunt instrumenta ad agendum, vt fistula, nauis, currus: quædam ad faciendum, vt malleus, incus. Item alia ratione.aliqua enim sunt ad perfectionem comparata,veluti acus, malleus: aliqua ad destruendum, sicut ensis,& alia telorum genera. Faciunt tamen aliquid hæc quoque, putà ex homine cadauer. Sunt & alia tanquam instrumenta, vt equus. quæ omnia aliter atque aliter tibi enarranda erunt.Habes instrumentum naturale illa descriptione,ex duodecimo.

-saxum circumspicit ingens:
Saxum antiquum ingens,campo quì fortè iacebat
Limes agro positus,litem vt discerneret aruis.

Vides enim quibus gratiis adornauit instrumentum, quod simplex, ac rude ab aliis commodis ciuilibus, seu potius rusticis ad vsum belli transferret. quare addidit & illa,

Vix illud lecti bissex ceruice subirent,
Qualia nunc hominum producit corpora tellus.
Ille manu raptum trepida torquebat in hostem.

Aſt longè aliter arte factum,

Iámque diu dum terga dabant palantia Teucri,
Suffecit. Postquam arma dei ad Vulcania ventum est.
Mortalis mucro,glacies ceu futilis ictu
Dissiluit. fulua resplendent fragmina arena. Sic de hasta,
-Alcoris Aurunci spolium,quassatq; trementem.

Habes verò multa. arma Aeneæ, clypeum: Turni galeam: ensem Dauni: talaria Mercurii, virgam, sceptrum, lituum: & Miseni *remúmque tubámque*, & multa alia: inter quæ etiam *fatalis ramus*, in sexto suum obtinet locum.

CAVSAE. CAPVT VIII.

QVum res omnes causam habeant quampiam, adeò vt ne ipsæ quidem causæ careãt causis: omniũ enim rerum naturæ ad vnum Deum referũtur: causarum quoque genera & inspicienda, & digerẽda erunt. Prima causa esse finis dicitur. Fine enim moueri efficiente ad opus ipsum. Nobilissimam esse itaque secundo loco efficientem, tertio formam, postremam censeri materiam. Ac finis quidem atque forma idem aliquando sunt. Natura enim quum molitur hominem, pro fine habere dicitur formam ipsam. est sanè forma finis generationis. Finis igitur Aeneæ nauigationis Italia. Habuit tamen principium ruinam Troiæ. Forma autem nauigandi potius intellectione comprehẽditur, quàm extet re. Est enim diuigatio actio. Actionis autem vera forma nulla: quemadmodum ne materia quidem. sunt autem formæ aliæ naturales, aliæ artificiales. Naturales illæ, *Geminique minantur in cœlum scopuli*. Artificiales illæ, *Instar montis equum*. *Treis imbris torti radios*. Materia naturalis, *Vnáque sedilia saxo*. Artificialis, *Sectáque intexunt abiete costas*. Finis, *Votum pro reditu*. Efficiens, *Et ipse doli fabricator Epeus*.

MODVS. CAPVT IX.

MOdus interdum significat, quod Græci μέτρον, id est mediocritatẽ. Sic enim dicimus, modicè, citra modũ, supra modũ, intra modũ. Aliquãdo latior ac fusior vis: quæ haud facilè definiri potest. Est enim in omnibus penè prædicamentis. Nã dicimus aliquo modo differre Circulũ ab Hecatontagono. quippe angulis. Et dicimus alio modo currere Leporẽ, alio Equũ, alio Cancrum. Alio modo esse filium Cæsaris Augustum, & alio Cæsarionẽ, alio modo crescere spongiã in aquis antequã auellatur, alio in mensa post cõpressionem. Sic igitur intelligemus modi notionem: præscriptionem cuiusque rei, siue finitã, veluti quum lapis sua natura tantus, & talis figuræ, talis

talis situs, hoc in loco: siue ab alio impositã, veluti quum ex eo lapide factum est sigillum Mercurij, bipedale, pictum minio, stans in templo. Ea præscriptio tam animæ in moribus, quàm corporis accidentibus. in rebus inanimis, in tempore, loco, factis, dictis, & aliis si qua sunt. Igitur quũ ira sit animi perturbatio, modo alio plebeius, alio nobilis irascetur. aliter è vulgo quispiam, aliter sapiens. Itaque Aeneas in secundo,

Exarsere ignes animo: subit ira, cadentem
Vlcisci patriam. Aliter idem irascitur ob amici atque hospitis mortem, in XII,

Furiis accensus, & ira terribilis. Aliter furit Turnus: *Talibus vxarsit dictis violentia Turni.* Alia est Iunonis ira, in primo: alia in septimo, postquam Troes potiuntur *Tibridis alueo*: alia in decimo, Veneris oratione stimulata. alia Elisæ quum abitum Aeneæ aut timet futurum, aut factum dolet. Quibus è locis id assequimur, modum esse in accidentibus, quod differentiam in substantiis. Quare quô est Aeneas alius à Turno, differentiam dicimus, est enim alia substantia. Hoc verò, quô ille differt à seipso, quum ei nauiganti *soluuntur frigore membra*, & quum *furiis accensus & ira* Turnum interficit: id modum dicemus. cuius rei exempla facilè sumes. Iam quod primo quoque loco sese offeret, persequemur. De varietate suo loco dictum est: quæ vniuersa cõstituitur modis. neque solùm id, quod est totum, à toto altero diuersum constituitur: sed etiam partes: quemadmodum videmus Aeneæ nauigationem, in primo, turbulentam, in aliis secundam. Semper autem id vnum expetere, vt naues incolumes cursum teneant, & in tuta se recipiant. At longè diuersus animus Tarchontis: quippe in solis armis spem ac gloriam ponere: interitum natium, si aliter euenire nequeat, simul cum salute sociorum coniungere: at enim vir fortis,

Frangere nec puppim tali statione recuso.

Differre verò partes satis patet: quum naues quædam præter pauorem nihil mali passæ sunt: nonnullæ arenæ aggeribus circumseptæ etiam desperabant. alias *vicit hyems*. vnam fluctibus in mediis obrutam videre. sic cætera considerabis. Dido enim deducitur in venationem ab Iunone, & Venere ob cõiugium. iccirco neque fera-

Varietas.

rum interitus, neque venationis exitus describitur. At verò Ascanius cùm in Latio venatur, ceruum sauciat. ex eo enim belli primi motus excitati sunt. Alia ratio in primo, vbi dandum erat aliquid Teucris quod ederent sine canibus, aut conatibus, septem confecit commodi atque vtilitatis, non voluptatis causa. Iam verò quot orationum genera? Ilionei in primo habes luculentam. Habes & Venuli, quæ mera narratio est, habes in concilio deorum, in concilio Latini deliberatiuas. Sunt & apud Latinũ & apud Euandrũ à Teucris: quas omnes inter se conferes, vt earum modos, quibus differunt, obseruatos habeas tibi pro exemplis ad diuinitatem illius viri consequendam. Quũ verò tota illa pars, quæ sextũ sequitur librum, in cædibus posita sit: videamus quibus condimentis eiusdem cibi leuarit fastidium. Omitto quæ in excidio Troiani dicuntur: videamus cætera. Almon sic interficitur sagitta,

-sub gutture vulnus, & vdæ Vocis iter.

At Rhamnes dormiens. Ex duobus verò æquali infortuna constitutis, alter fortior in hostes ruit *morituros Helenor*: alter melior pedibus *fuga salutem Quæsiuit Lycus*. Lucetium saxo Ilioneus: at aliter Latagum, *saxo atque ingentis fragmine montis Occupatos*. Aliter,

Præcipitem scopulo, atque ingentis turbine saxi
Excutit, effuditque solo. Hunc lora, & iuga subter
Prouoluere rotæ, crebro super vngula pulsu
Incita, nec domini memorum proculcat equorum.

Remulum Ascanius sagitta interficit: at Bitiam neque sagitta neque iaculo ob corporis immanitatem, sed pila harica. Ense autem Pandarum, sed à Turno:

Mediam ferro gemina inter tempora frontem
Diuidit. Haud dissimile quàm dissimili modo,

-ille securi
Aduersi frontem mediam, mentúmque reducta
Diuicit, & sparso latè rigat arma cruore,

Lynceo caput abscindit Turnus cum galea. nec minus alibi,

-currúque abscissa duorum
Suspendit capita, & rorantia sanguine portat.

Thoantis ossa dispergit *cerebro permista cruento.*

& alibi,

& alibi,

Tum validam per̃q; arma viro, per̃q; ossa securim.
Altior insurgens. Oranti, & multa precanti
Congeminat vulnus. calido rigat ora cerebro. Illáque similia dissimili modo:

Sistit equos biiugos, & curru desilit, atque
Semianimi, lapsoq; superuenit: & pede collo
Impresso, dextrà mucronem extorquet, & alto
Fulgentem tinxit iugulo. Sic,

-lapsumq; superstans
Immolat, ingentíque vmbra tegit. Arma Serestus
Lecta refert humeris, tibi rex Gradiue trophæum,
Tum super abiectum posito pede nixus, & hasta.

Item illa similia:

Hastam intorsit equo: ferrumq; sub aure reliquit.
Quo sonipes ictu furit arduus: altáque iactat
Vulneris impatiens arrecto pectore crura,
Voluitur ille excussus humi. Parem casum aliis ambitiis modis:

Iam tandem erumpit, & inter
Bellatoris equi cana tempora conisit hastam.
Tollit se arrectum quadrupes, & calcibus auras
Verberat: effusumq; equitem super ipse sequutus
Implicat, eiectoq; incumbit cernuus armo.

Addidit alia ornamenta iis quæ dicebamus: quum faceret victorem victo imminere, & genu aut pede premere:

-venienti Ebuso, plagámque ferenti
Occupat os flammis: illi ingens barba reluxit,
Nidorémque ambusta dedit. super ipse sequutus
Cæsariem læua turbati corripit hostis,
Impressóque genu nitens terræ applicat ipsum.
Sic rigido latus ense ferit. Haud ita multum abest.

-galeam læua tenet, atque reflexa Ceruice orantis
capulo tenus abdidit ensem. Ab hastis quoque vulnera,

Olli per galeam fixo stetit hasta cerebro.
-latos huic hasta per armos
Acta tremit: duplicátque, virum transfixa, dolorem.

Sic *Hasta sub exertam donec perlata papillam*
Hæsit, virgineúmque altè bibit acta cruorem. Nec minus illa:

Buten aduersum cuspide fixit
Loricam galeámque inter: quà colla sedentis
Lucent: & læuo dependet parma lacerto.

Item alia genera:

Anxuris ense sinistram,
Et totum clypei ferro deiecerat orbem. sicut illa,
Excipit in latus: & quà fata celerrima, crudo
Transadigit costas, & crates pectoris ense.

Atque hæc quidem ipso prælio quasi æquali vel sorte, vel animo. vbi verò noui quippiam superuenit: aliter pugnant, aut ad pugnandum mouentur. Quemadmodum fusis Volscis, interfecta Camilla, Turnus præceps fertur in prælium, nisi nox dirimat acies. Sic mouetur Mezentius filio interempto. Sic ruit AEneas audita Pallantis cæde. Itaque diuinus Poeta, neque metitur, neque ponderat plagas: sed præsenti opera,

Proxima quæque metit ferro. ac tanto terrore complet, vt ei vacet etiam octo iuuenes viuos capere ad Pallantis inferias. Quemadmodum verò nobis laborandum sit ad varietatem, docuit ipse illis versibus,

Treis quoque Threicios Boreæ de gente suprema.
Et tres quos Idas pater, & patria Ismara misit
Per varios sternit casus. Non enim vno modo struit eos.

Mortis quoque ipsius varij modi sunt animaduertendi. Nam quum mors sit vitæ priuatio, ea fit per separationem animæ à corpore. neque enim verum est quod aiunt Platonici: separationem esse duplicem. vnam quam dicunt esse animæ à corpore: aliam quæ sit corporis ab anima. à corpore animam separari per cessasin. corpus ab anima per mortem. Verùm hæ meræ picturæ sunt garrientium. æquè enim alterum ab altero separari dicitur. non enim fit, quemadmodum quum abstrahimus intellectu accidentia à substantia. aut substantias ab eo quod appellant philosophi Hîc, & Nunc. Sed corpus vbi semel sine anima est, fit cadauer. Ecstasis autem fit potestatis tantùm, non autem essentiæ. Hæc scripsi vt intelligeremus, mortẽ esse vnius tantùm modi: accessiones autem non vnius. Itaque & quæ adduximus ostendunt, & quæ adducemus:

Olli dura quies oculos, ac ferreus vrget
Somnus: in æternam clauduntur lumina noctem:

&, *Terram semel ore momordit.* &,
Purpuream vomit ille animam. &,
Cedit semianimis. Rutilorum calcibus arua. &,
Vná eademq; via sanguis q; animus q; sequuntur. &,
-calcibus atram
Tundit humum expirans, infractaq; tela cruentat. &:
Iugulóq; haud inscius accipit ensem,
Vndantiq; animam diffundit in arma cruore. &,
Sanguinis ille vomens riuos cadit, atque cruentam
Mandit humum, moriensq; suo se in sanguine
versat. &,
-tum frigida toto
Paulatim exoluit se corpore: lentaq; colla,
Et captum letho posuit caput, arma relinquens:
Vitaq; cum gemitu fugit indignata sub vmbras.

Aliarum quoque tum rerum, tum actionum modos obseruare nequaquam difficile est. sed de his satis. Nam de varietate quum loquemur, & hæc designabimus leuiter, & alia erunt declaranda.

EVENTVS.

CAPVT XI.

EST autem quemadmodum dicebamus, præter ipsas res, prætérque actiones hasce quæ à nobis proficiscuntur, tertium quiddam quod Fatum appellarũt: seriem quandam connexionemque causarum, quibus tum res, tum actiones, & initium, & exitum sortiuntur. Hunc exitum, Euentum veteres nominarunt: quem vel fortuna, vel casu perfici voluêre. Quare si res ipsas putes, & veteris exitum, & initium nouæ Troiæ inuenies. Dardani quoque peregrinationem eiusmodi fuisse, vt eius nepotes easdem repeterent terras, quas ille reliquisset. Maximè verò nobis studendum est, vt rerum exitus aliter cadat, quàm res ipsæ interea pollicentur (aut si necesse est, ita futurum, quemadmodum à principio visum fuerit) efficiundum vt media ipsa tempora, spes, cogitationes, actiones in summas adducantur difficultates. Habes prioris formæ exempla multa. Nam & classis seruatur à tempestate, quam tamen deûm Regina concitarat.

& eripitur ex incendio atque excidio Ilii Aeneas, quum tamen & pugnasset, & reuersus esset. & Elisæ nuptiæ funere finiuntur. & amittit Pallantem Aeneas, cuius armis & societatibus, ac consiliis potuit vincere Latinos. nánque & suos Euander dedit: & arma Hetrusca conciliauit. Alterius fortunæ exemplum est, quum mensas deuorarunt. Quantum metum quàm facilis exitus dissoluit. & illud, quum Aeneas Italicarum rerum esset potiturus. potitus ille quidem est: at quanta iactura, quibus ærumnis, quot cladibus? omnia denique sint exquisita: nihil vulgare.

QVEMADMODVM EXACTIVS omnia contemplemur.

CAPVT XII.

HActenus eorũ omnium quę invita humana aut esse, aut euenire possunt, naturam cõtẽplati sumus: exterum filo paulò crassiore. deducti nãque sumus per summam rerũ, quarum exẽpla ex diuino illo viro peteremus. Nunc verò quoniã perfectum Poetam instituimus, magnoperè nobis conandum est, vt exactius omnia cognoscamus. Id quod vt commodius fiat, paulò altius nobis ordiendum puto. Est in omni rerum genere vnum primum ac rectum, ad cuius tum normam tum rationem cætera dirigenda sunt. Quare quò melius alia videamus: principis personæ mens, dicta, facta, fors contemplanda erunt: cuius dimensionibus reliquarum proportiones metiamur. Quum igitur facere Aeneam instituerit perfectissimum: hominisque perfectio consummetur contemplatione, atque actione: ipsaque actio sit aut in se, vt abstinentia, aut etiam foras sese det, vt aliæ virtutes. vtriusque autem tam contemplationis, quàm actionis, siue finis, siue materia, siue (vt vocant) obiectum sit societas: eaque existat aut pars, vt œconomia, aut totum, vt politia: hujusque partes exerceantur vel in pace, vel in bello: atque in vtroque semper diuinam rem pro duce habeamus: ostendam tibi omnia hæc vno in Aenea cognita fuisse. neque id temere. dictus enim est fuisse omniũ sui temporis sapientissimus. Quare & bellum dissuasit, vt iustus: & in bello pugnauit, vt fortis: & superstes fuit fatis patriæ, vt felix: & reposuit patriam, vt

vt gratus: & perpetuauit sacra, vt pius. Non est igitur Homerus audiẽdus, qui à Venere AEneam quasi αἰνὸν tristiore auspicio scribit appellatum: sed quod ab omni, vt inquit ille, parte laudandus erat. hoc enim est αἰνεῖν. Quod autem eum principem & agnoscat, & faciat: satis patet tum ex alijs, tum ex illis,

Rex erat Aeneas nobis, quo iustior alter
Nec pietate fuit, nec bello maior & armis. &,
Aeneadásque meo nomen de nomine fingo.

Quare & ei attribuit auspicia,

Aspice bissenos lætantes agmine Cygnos.

Boni præterea Principis totam curam pro republica esse oportet: quasi ille vnus è populo sit, non tanquam ei onus impositum, vt tyrannus: sed perinde quasi caput, non sarcina. Itaque appellat ipsos Socios. Ergo & scopulum conscendit ipsemet, quo sit laboris particeps, & suis oculis quę sit fortuna rebus speculatur. Quamobrem etiam in decimo, quum classem ducit, tum pernox & vigilat, & clauo assidet. Sic enim ait,

Ipse sedens clauúmque regit, velisque ministrat.

Id quod amisso quoque Palinuro facit. Solus enim sensit spoliatam magistro nauem fluitare. Sedentem autem maluit: quia sedendo euadit anima sapientior. quinetiam felicem adeò, atque cordatum designat, vt nunquam coactus sit de quoquam sumere supplicium, sicut Vlysses, qui è suis habuit à quo castigaretur. Sapientis enim simul ac felicis principis est, prohibere maleficia quàm patrata potius punire. quod si memineris quàm ex æquo & bono fert iudiciũ in ludis, admirabere profectò diuini viri dexteritatem. Nam qui aduersa fortuna impediti non vicere, eos nihilominus afficit donis. vt maximus Poeta maximum virum etiam fortunæ dominum ostẽtet, aut saltem moderatorem. quinetiam quum in certaminibus laborent omnes, non videtur decere id sine præmio effici debere. Nam victoria vnius tantùm est, labor omnium. Ergo præmium victori esto, victis solatium: quapropter & illa verba dixit magnanima, ac deo digna.

Nemo ex hoc numero mihi non donatus abibit.

Et victum Dareta luculentiore auget dono quàm victorem: vt ostendat virtutem sibiipsam & pretium, &

præmium esse. Iccirco in legibus proposita sunt criminibus supplicia: virtutibus nihil datur. Congruit etiam cum exemplis historiarum regis AEneæ sapientia. Cannensi clade quum Paulus seipsum interfecisset. Senatus Varroni, qui alter erat consul, reuerso gratias egit, quòd de Repub. non desperasset. Ita AEneas Sergesto præmium dat, non tanquam victori, sed ob seruatam, reductámque triremem.

Hactenus inspiciendam tibi personam proposui, quæ ciuilibus actionibus seipsam præstare potuit accommodam. Altera tamen erat hæc pars felicitatis atque perfectionis. Prior autem illa quæ in contemplatione erat constituta. quam non potest Poeta sine ineptijs declarare, si velit quasi in scholis, ostentare sophistam de rerũ natura disputantẽ. Cæterùm quoad fieri decuit, parcè ac sobriè suo more attigit. Nam & naturam AEneæ notam fuisse apud Virgilium declarabimus, & deum. Ac dei quidẽ vis atque imperium nequaquam ei potuit ignotum esse, qui & sacra procuraret, & religionem transferret etiam in terram hosticam. Cuius cultũ vel patrijs doceret ceremonijs volentes, vel etiam inuitos armis cogeret ad capessendum. Rerum autẽ naturam calluisse, id verò non iam vno ex loco planè constat. veluti in tertio quum diducit animum ad vtramque partem contemplationis. de Angue enim sic,

Incertus geniúne loci, famulúmne parentis.

Sed & crinitus ille Iopas quámnam suis è carminibus attulisset AEneæ voluptatem, nisi illa calleret, *Errantem Lunam: Solis labores: Vnde hominum genus, & pecudes,* & reliqua. Præterea quum viderent Harpyas, atque vna ex ipsis sese diceret maximam furiarum, summa modestia paique scientia dixit,

Sine deæ, seu sint diræ, obscœnæq; volucres.

De AEtna verò, tantorúmque causis incendiorũ quum permulta sint à philosophis disputata, rémque ipsam graphicè designasset, addidit,

Fama est Enceladi semustum fulmine corpus
Vrgeri mole hac: & quæ sequutur. Apertius verò fluuiorum originem, quum ait,

Nymphæ, Laurentes, Nymphæ, genus amnibus vnde est.

Sed

Sed & quis non videt difficillimam omnium materiam ac maximè controuersam fuisse Aeneæ liquidissimam? quippe de anima cũ tot tantiq; philosophi multa quæsierint: ille neq; pauciora, neq; obscuriora sciuit, quàm quæ ab Aegyptiis, Chaldæis, Indis sapientibus prodita sunt. In sexto enim, quæ hic ignorabat. ita didicit, vt ea postea docere potuerit. Quare nulli esse dubium oportet, quin vtranque perfectionis partem ad summam sapientiæ contulerit Aeneas. Reliquas igitur deinceps videamus.

Habes igitur politicam Principis personã. Nunc eiusdem ratio reddenda est tanquã ciuis. In quo aliæ virtutes esse quum debent, tũ pietas & fortitudo primas sibi partes vindicare solent. Est autem pietas vox ambigua. nam erga deos bene affectus, dicitur pius: quibus diis bene neque velle, neque facere possumus. Hoc quoque non vno loco damnauit Plato, quod quispiam Deum putet nostri nostrorúmve indigentem esse. Erga homines autem pietas est affectus, quo bene illis vel à nobis, vel nostra opera votóue sit. Iccirco temere à multis eius definitio allata est. Existit autem pietas aut in affectu, aut in officio: ac distribuitur humanis animis aut erga deos, aut erga patriã, aut erga parentes, vxorẽ, liberos, affines, amicos. Ac quanquã nullũ cõmune genus est sacris, & profanis, atq; iccirco alia est propẽsio nostra ad beneficiẽdum hominibus, alia ad colendum Deum: tamen si acrius intueare, quandam inuenias latentem proportionem. Ita enim thus Deo damus, non quasi egeat, sed quasi si cuius indigeret rei quæ penes nos est, eius nos illi copiam facturi simus. Ita laudes canimus, non perinde atque ipsarum egens sit, aut quibus possit augescere: sed vt ex eius cognitione meliores interea ac denique felices euadamus. Itaque pietas sui-ipsius modulus quidam ac norma est. Nam & quum homini beneficimus, quippe homines ipsimet tanquam nobisipsis facimus: quum erga Deum eodem modo animati sumus, in nos ipsos, beneficium illud ab infinito bono remeans ad authorem, redundat. Verùm hæc fortasse, more nostro subtilius. Planiore verò Minerua sic agamus. Pietas interdum misericordiam quandam significat: interdum propensionem certi cultus. Cultus igitur diuinus erit suo modo. Necessitudinum autem obseruantia erit pietas per proportionem ad

priorem. Hæc tria genera exequutus est Poeta in Heroe suo. Misericorditer, in primo, quum

Amissos socios vario sermone requirunt,

Præcipuè pius Aeneas. vt & *pius* sit, quia *præcipuè*: & *præcipuè*, quia *pius*. Idem Hectoris cadauer pictum, & Regem suum supplicem vbi vidit, dat eit gemitum, non solùm commouetur. Magnum verò affectum, qui etiam impediat orationem. Ad lamenta nánque Andromaches præ pietate vix respondet. Ait enim,

-vix pauca furenti

Subiicio, & raris turbatus vocibus hisco, Pertinet & illud ad pietatem debitam necessitudinibus. Neque enim solùm iusta facit patri, sed etiam nutricem sepelit, eiúsque tumulum oppido illustri auget. Præterea Misemi sepulchrum constituit. Pallanta etiam luget. de vxore vero,

Ausus quinetiam voces iactare per vmbram

Impleui clamore vias. Vt profectò me horror capiat, atque etiam quatiat: vbi videre atque audire videar, in nocte, inter hostes, fortem simul atque pium virum etiá clamore charissimam vxorem quærere, talis, ille suis. Quinetiam hostibus fuit, & placidus, & lenis, & clemens, & pius. nánque & Lausum miseratur interemptum. Et oratoribus sepulturæ veniam petentibus, etiam pacem offert viuis, cœlestibus illis versibus,

Pacémne exanimis, & mortis sorte peremptis
Oratis? Equidem & viuis concedere vellem.

Diuinus igitur Poeta commotum facit illum miseriis alienis. is est primus limes pietatis. Addit etiam quasi gradus quosdam affectus: quum dicit, *Turbatus*. Præterea *gemitum*, sed *ab imo pectore*. postremò etiam *lacrymas* multis in locis. Flet enim & Palinurum, & Pallantem. & quum discedens è Sicilia ciues suos ibi relinquit. At idem siccis oculis Elisam flentem audit neque enim consuetudine stupri moueri decuit pium virum: vbi verò apud inferum sui causa extinctam resciuit. lacrymas fundit, additis illis verbis,

Funeris heu tibi causa fui.

Quinetiam abeunt. atque auersante, non solùm lacrymatur, sed & prosequitur eam, & longè, & miseratur. Erga patrem verò qualis? nanque Priamum cæsum vbi vidit, *-subiit chari genitoris imago.* Inde actutum eo:

at verò Achise pertinace ad manendum, mauult mori: omnia enim illius causa posthabuisse: *Rursus in arma feror.* Illam verò pietatem cuiusmodi? patrem enim filio prætulit. Sunt in nobis insita zopyra quædam, id est, semina æternitatis: quã quum haud possimus per nos comparare, generis propogatione assequimur. Hęc est causa propter quam chariores nobis sunt liberi quàm parentes. in patre enim desinit, quod incipit in filio. At pius Aeneas qui à patre accepit vitam, patris vitam præfert vitæ filij. cui nihil debet, & satis dedit. Quapropter humeris impositum patrem gerit: filium vix qui sequi possit, *ponè trahit* verius, quàm *ducit*. de quo tamen alibi,

Omnis in Ascanio chari stat cura parentis.

Et cuius gratia certum sibi paratúmque regnum Carthaginis relinquit, vt incertum quærat armis. Itaque de illo, non de se in fœdere,

Cedet Iulus agris. Et in summis periculis præcepta fundit,

Disce puer virtutem ex me, verúmque laborem,
Fortunam ex alijs.

In deorum autem cultu quantus fuerit, multis locis patet:

Sum pius Aeneas raptos qui ex hoste penates
Classe veho mecum. &,
Sacra suosq; tibi commendat Troia penates.

Et è cæde recenti,

Attrectare nefas, donec me flumine viuo
Abluero. &
Sic fatus meritos aris mactauit honores:
Taurum Neptuno, &c. & in quinto,

Hæc memorans cinerem, & sopitos suscitat ignes,
Pergameúmque larem, & canæ penetralia Vestæ,
Farre pio, & plena supplex veneratur acerra.

Quum autem sapientiæ duæ sint partes, facere, & docere: non solùm fecit Aeneas quæ ad pietatem pertinebant, sed etiam & docuit, & professus est: Omnia enim eucnta, & casus deo attribuit. Nam quum Italiam peteret, atque in Siciliam delatus esset, nullam passus perturbationem, ait,

Haud equidem sine mente reor, sine numine diuûm. & illa monita,

Non vires alias, conuerſáque numina ſentis?
Cede deo. Quibus verbis ne Socrates quidem vnquam protulit meliora.

Hi igitur ſunt affectus. Officia verò, ſiue miniſteria, quæ ad deorum immortalium cultum pertinent deinceps cognoſcemus. Pontifex enim ſimul oſtenditur, atque augur. ait enim,

Auguriis agimur diuûm. Capit etiam ab Harpyia augurium in tertio: & à fulmine tam in primo quàm in octauo. & à flamma Aſcanij. itaque etiam vaticinatus eſt:

-Heu quantæ clades Laurentibus inſtant:
Quas pœnas mihi Turne dabis!

In primo quoque coniecturam facit: atque ex pictura quaſi omen capit:

Solue metus: feret hæc aliquam tibi fama ſalutem.

Sic etiam tertio prædicit imperium Romanum in Epiro, tum colonias ac municipia legibus cõmunicatis. Ait enim, *Vnam faciemus vtrámque.*

Pontificatus autem multis deſcribitur locis: tum iis quos ſuprà diximus, tum aliis:

Hos cape fatorum comites. & in duodecimo inter fœderis conuentiones, *Sacra deóſque dabo.* Itaque ipſemet ſacra facit, Phœbo, & Neptuno, & Iunoni ipſi mactat ſuem: & bellum facturus litat illis verſibus,

Et primum Herculeis ſopitas ignibus aras
Excitat, heſternumq; larem, paruóſque penates.

Et in Italia quum primum poſuit pedem, alia alii exequuntur, ac curant quæ ad œconomiam ſpectant: ipſe Apollinis templum, ac Dianæ lucum adit. Quamobrem antiqua eruditione, more ſuo, modeſtè diſſimulata, diuinus Poeta ad eum loquentem facit Cymodoceam certis verbis, quibus mos erat Veſtali affari Regem ſacrorum, *Vigiliáſne Rex? vigila.* Ita apud Poetam, *Vigiláſne deum gens Aenea? vigila.*

Neque verò ita pontificis officio fungebatur: quemadmodum noſtri nunc faciunt, qui aut ignorãt diuinas præceptiones, aut ſi notas habent, ſeſe eas ignorare volunt. ſed & rectè ac ritè quæ opus ſunt, facit: & præ ſe fert illam integritatem, quæ tantæ dignitati debeatur, veluti illis verſibus, quorum aliquot recitabimus,

Tugenitor cape ſacra manu, patrióſque penates,

Me bello è tanto digreſſum, ac cæde recenti
Attrectare nefas: donec me flumine viuo
Abluero. Modum quoque ſacrorum indicit in quinto,
Ore fauete omnes, & cingite tempora ramis.

Quare non eſt mirum ſi etiam attribuit ei Poeta diuinitatẽ, quippe qui & dea natus eſſet: & à Nympha appellaretur, *Gens deorum:* & eſſet dictus, *certiſſima proles Iouis:* & futurum Indigetem fata pollicerentur. Atque hæc omnia apertè: ſub eruditione autem, quum etiam à dijs ei ſomnia mittũtur. Sic. n. in ſomnijs apparet Hector: ſic pater Anchiſes: ſic ipſi dij in tertio penates. Id quod Xenoph. non niſi diuinis viris cœlitus euenire ſcriptum reliquit.

Fortitudo autem quum ſit animi conſtantia in aduerſis: duobus, quemadmodum dicebamus, contingere poteſt modis: aut cõtemnendo, & durando: aut obuiam eundo, & expugnando. Ita fortis Achilles quum pertulit Agamemnonis iniuriam: fortis Ajax, qui non eſt paſſus iudicij iniquitatẽ. vterque enim ſuperat: maiórque eſt ipſo incommodo. vtrãque ſpeciem exhauſit AEneas, qui etiam doceat alios:

Durate, & Superanda omnis fortuna ferendo eſt.

Etiam vt ſe, vel parem obiiciat fortunæ, vel conſtituat ſuperiorem. Quemadmodum verò & ſubeat pericula, & obeat, quoque multis locis luculentiſſimè ſcriptum eſt. Siue in locorum ſint difficultatibus. Quid enim tetrius Tartaro: & tamen adiit. At quo animo? ducem Sibyllam *non timidis vadentem paſſibus æquat.* ſiue immineant à perſonis: idque vtroque ſanè modo: vel iuſto bello, vel certamine ſingulari. Et iubet, & oſtendit, & facit:

Iámque adeò exierat portus equitatus apertis:
AEneas inter primos.

Neque enim, vt Pyrrhus, ipſe ipſi cauit loco: quemadmodum iocatur Terentius. Intelligas verò eiuſmodi fortitudinem, interdum ſimplicem, & rectam, interdũm miſtam cum iuſta ira: aliquando cum pietate. Molliorem quoque factam ſecundiore fortuna. quippe in quarto paulò delicatiorem oſtendit. Nam tametſi vt Rex, nouabat tecta: vt Imperator, fundabat arces, tamẽ non erat aſpernatus nitidiorem cultum: cui & enſis eſſet fulua ſtella tus iaſpide, & chlamyde purpurea fulgeret. At vbi puluis, & cãpus vocat, diſciplinæ militaris reuocato rigore humi

cubat,humi cibum capit:pomis agrestibus , ac simplici victu contentus est. Quinetiam media in tempestate detestatus ignobile mortis genus,mortem optat,nedum vt pertimescat.Ita non horret mortem , sed ignominiã adeò, vt etiam exactæ vitæ partem cum morte iam commutatam esse constanter exoptet.In re item dubia,ac penè desperata videbis quantum gerat animi. In duodecimo enim cùm sagitta ictus esset,neq.euelli posset cuspis,

Sæuit,& infracta luctatur arundine telum
*Eripere.*Ipsemet sibi scilicet. & addit,
Auxilióque viam,quæ proxima,poscit.
& illud magnanimum,
Ense secent lato vulnus,telique latebras
Rescindant penitus.

Hoc esse poterat,vt pro se tantùm faceret non quo alijs consuleret.At enim verò longè alia ratio:ait enim,
Seséque in bella remittant.

Quo tempore ne sedit quidem ad quiescendum. Ait enim,
Stabat acerba fremens,ingentem nixus in hastam.
Idémque &,
Concursu iuuenum,& multùm mœrentis Iuli
-lacrymis immobilis.

Sui igitur contemptor,gloriæ dominus,ciuium seruator sequit hîc. At idem quum datur occasio eadem fortitudine lenis & clemens,non factionibus, sed virtute victor. rupto enim fœdere dextram tendebat , eámq; inermem, Et nudato capite,atque suos clamore vocabat, *O cohibete iras.* Sic vniuersæ rei bellicæ vera vnicáque gloria C.Iulius Cæsar in prælio Pharsalico nuda manu & capite clamabat,Parcite ciuibus. Acuit eam fortitudinem in summa rerum trepidatione,atque desperatione ita , vt etiam exeat in audaciam,

Arma âmens capio,nec sat rationis in armis.

Quippe solus.quo?quibus?neque dux,neque sub duce. Sperat tamen,proponitq.sibi factum viri fortis : sed *glomerare manum,*id est,ciues cogere:apponit consilium, *Et concurrere in arcem.*adiungit ferociam,quasi stimulum virorum fortium , *Furor iráque mentem Præcipitant.*Itaque concludit , *Pulchrúmque mori succurrit in armis.* Præterea quum stratagema sit, vafrum commentum Imperatoris,

vis belluarum,consiliũ hominis : ita admisit Coræbi sententiã de clypeis mutandis, vt præsenti vtilitate non cõtaminaret perpetuam fortitudinem.Itaque magnanimitas prohibuit eum quominus esset illius consilij author: rerum experientia persuasit,vt fortunę melioris arriperet occasionem. In aduersâ igitur firmus:in secunda nunquã temerarius. sed ne illa quidem oblata continuò confidẽs animi. Euandro enim auxilia pollicente nequaquam soluitur à curis : sed ipse & Achates,

-multa suo tristi cum corde putabant,
Ni signum cælo Cytherea dedisset aperto,

Pietate verò tum condiuit fortitudinem:quum Lauso, quia patrem texerat , noluit afferre mortem : sed & monuit ipsum,atque etiam increpuit,

Quò moriture ruis?Fallit te incautum pietas tua.

Tandem verò non nisi irritatus eum morte affecit, & coactus,& inuitus. Dementi enim & insultanti iuueni quid faceret? *-sæuæ iámque altius iræ,*
Dardanio surgunt ductori. paulatim scilicet , non temere. Quapropter redit ad clementiam suam simul,atque moderationem,

At verò vt vultum vidit morientis,& ora,
Ingemuit. & addit, miserans grauiter : *dextramq; tetendit.* Quin & mox eum ipse terra subleuat: non solùm donat cadauer patri,sed simul etiam cum armis.

Est autẽ fortitudinis vel species, vel perfectio magnanimitas.Ea est virtus quæ nihil sordidi vel probat,vel patitur.Magnum sanè factum illud, quum penè iam expugnatam vrbem,ipsamq; victoriam è manibus amittit, vt cum fortissimo hoste ancipiti sanè prælio congrediatur,

At pater Aeneas audito nomine Turni,
Deserit & muros,& summas deserit arces.

Audito tantùm nomine,etiam ipsas arces,quas penè in manibus habebat, omittit : anteponítque certam virtutẽ non minùs certæ fortunæ. Quare neque deprecantem Turnum interficit, donec alteram fortitudinis partẽ potiorem ducat : vltionem scilicet necessitudinum. Itaque ne se quidem authorem vult facere,vt alibi:*Aeneæ magni dextra cadis.* Sed reiecit in necessitatẽ,pulcherrima nempe figura etiam à Rutilio descripta:

Pallas te hoc vulnere Pallas,Immolat, tanquam inferias

illi pro victima, non tanquam hostem, qui bellum intulerit: non rivalem qui vxorem petat: non fortunarum depopulatorem qui regno fatali arceat.

Hæ sunt certæ personæ virtutes, militis, imperatoris, pontificis. Quę verò etiam cuiuis ciuium communes esse sent, nulla caruit: temperãtia, prudẽtia, industria, solertia. Quid enim modestius quã ea quę Græci λύτρα, & ἄποινα, vulgus Italicum *Talionem*, Gallia paulò corruptiore vocabulo *redemptionem*, negligere. Nam & iure belli redemptitiam pecuniam accipere possumus: & Aeneas noluit. haud dissimilis Pyrrhus, cuius vox illa regia,

Rançon.

Non cauponantes bellum, sed belligerantes.

Iccireo & Lausum dono dedit sine precio: & hoc, & cæteris omnibus virtutibus fero Achille maior, qui filiũ patri auro vendidit: & auri atque argenti talenta pollicenti, ait,

Auri atque argenti memoras quæ multa talenta,
Gnatis parce tuis.

Cæterùm diuitiarum contemptus etiã in multis fuit, quorum animum haud facilè perspectum habeas. quippe aliis id persuasit sapientia: nonnullis stultitia. sunt & quos ignauia cohibet ab industria: sic enim diuinus Poeta,

--alitur vitium, viuitque tegendo,
Dum medicas adhibere manus ad vulnera pastor
Abnegat: & meliora deos sedet omnia poscens.

Mentis tamen altitudinem fuisse in Aenea ad eam perfectionem consequendã ostẽdunt cæteræ actiones. Quetus enim quisq; sibi de gloria, aut victoriæ opinione demat? atqui ille quum de se ac Turno verba facit,

Si bellum finire manu, si pellere Teucros
Apparat, his mecum decuit concurrere telis.

Non addit, Ego illũ interfecissem: sed modestissimè,

Vixet cui vitam Deus & Fortuna dedisset.

Cuiusmodi animi temperationem & retinet & præ se fert in legibus fœderis. Nam si sum victus, inquit, cedam: si vincam, haud peto vt cedant victi. neque volo imperare non cedentibus, id quod etiam minus est: crescit igitur semper modestia: sed socii vt sint volo. Imò, ait, *socer armà Latinus habeto: Imperium solenne socer.* Neque iubeo vt laborẽt Latini: id quod Drãces pollicebatur: *saxáq; subuectare humeris inuabit.* sed, *mihi*, inquit, *mœnia Teucri Constituent.* Neque gloriam mihi posco ex nominis impositione: sed id quoque ipsis concedo victis: *Vrbiq; dabit Latinia nomen.* Gratissimo quoque animo fuisse ostenditur, quum tam luculentis verbis, in primo, gratias agit Reginæ ob clementer auditam legationem, atque socios receptos, & quum in quarto, *ego te, quæ plurima fando*
Enumerare vales, nunquam Regina negabo
Promeritam.

Pollicetur etiam æternam apud se memoriã beneficij:

Dum memor ipse mei, dum spiritus hos reget artus.

Ne verò crudelem aut ingratum putes, vbi dicitur, *sed nullis ille mouetur Fletibus.* Reiectus enim est & effectus & causa in deos illis versibus:

Fata obstant, placidásque viri deus obstruit aures.

Ita placidæ suapte natura erant aures, Fato autem factæ duræ.

Industriam verò homo vnquam nullus maiorem præ se tulit: siue œconomiam intuearis, tum in primo tum in octauo: siue artes alias. Nam & nauium structuræ præfuit, & vrbem condidit, & nauigandi calluit rationem. Facundiam verò quis nõ miretur? quippe in omni genere orationis excelluit. Nam & demonstratiuo vtitur, in primo, ad Reginam, & suasorio multis in locis, & forensi quum Reginæ refellit obiectiones.

Neq; verò sunt audiendi Stoici, siue plumbeos siue illi ferreos sibi fingant homines. Nam si eorum Sapiens immobilis est animo, etiam corpore caudex erit. Neque enim quicquam officij à me proficisci potest, nisi mouear. Si pater excidit in voraginem, dabo manum. Quare? Si excindatur patria, non propugnabo. quomodo ero iustus aut liberalis? Sed illorũ nugæ satis parent: qui quum pecc*ata paria facerent omnia, pares quoque virtutes efficiãt necesse est. paria igitur officia. Quónam igitur consilio dirimunt species officiorum, vt alia sint mediocria, alia summa? Hæc propterea scribo, ne obstrepant Aeneæ aduersus Helenam irascenti. Nam & ipse ibi disputat: & ita mouetur, vt vincat melior sententia: quam diuinus Poeta meritò ascribit deæ. Neque enim aliud ratio est in mente humana, qua superantur affectus, quàm radius quidam, vt ita dicam, primæ illius Lucis, sine qua omnia sanè meritò & dicũtur tenebræ, & existunt. Disputa-

Stoici.

tationem ecce qualem:

-namq; etsi nullum memorabile nomen
Fœminea in pœna est, neque habet victoria laudem.

Non quærit igitur aut nomẽ aut laudem, sed iustitiam, vt suorum deleat ignominiam. Quis enim patiatur affines suas fœminas primarias premi seruitio impudicę mulieris? Igitur rectè interpretatur factum suum sic: *Extinxisse nefas.* Nullius enim non interest nefas tollere. vir enim iustus nullum malum superesse pati debet. Quare Grammaticuli, qui hosce luculentissimos operosissimosque versus sublatos voluere, vulgaribus moti affectibus, ignoratis rationibus iustitiam de Sapiente suo abstulere.

Habemus igitur vno in Aenea tanquam ideam illam Socraticam cuiuscunque personæ: cuius perfectio naturam ipsam in genere æmulari, in singularibus priusque indiuiduis etiam superare videatur. Verùm quia & seruæ aliæ differunt, & statu nonnullæ, cuiusmodi eas item describere possis, videamus.

PERSONAE ALIAE.

CAPVT XIII.

Agrestis. *Vrbana.* *Militaris*

ORdiamur à multitudine, quam in agrestem, vrbanam, militarem distingues. Agrestem stupidam, credulam, timidam, peruicacem, indocilem, sui cõfidentem, cõtemptus suspicacem simul atque detestatricem. Vrbanam supinam, pauidam, tumidam, mollem, ignauã, verbis quàm factis promptiorem, luxu atque otio feram, perbam non resistentibus, demissam instantibus, crocodili naturâ. Militarem maleficam, intẽtam motibus, exprobratricem operum suorum, gloriosam, vanam, otium quærat, quæsitum rumpat. In vniuersum verò, multitudinem omnem infidam, inuidam, indulgentẽ genio rebus secundis, fractam in aduersis, subitæ pœnitentiæ, ducis appetentem, appetiti recusantem. facit vt non faciat. fatigat vt nihil agat, seruit vt ne pareat. Est enim δημοκρατία tyrãnis multorum capitum. Agrestis exempla excipies diuræ, inconditæ, facilè excitabilis: in septimo,

Improuisi adsunt: hic torre armatus obusto,
Stipitis hic grauidi nodis,

Aduerte deinde asperitatem, eámque præcipitem, *Rimanti telum ira facit, quod* scilicet *cuique repertum est, & quo*

sequuntur. Vrbanam autem vides ibi tumultuantem:

Ac veluti magno in populo quum sæpe coorta est,
Seditio, sæuitque animis ignobile vulgus,
Iamque faces & saxa volant, furor arma ministrat.

Inconsideratam verò, & corporis affectibus obnoxiã, in eodem:

Illi se prædæ accingunt, dapibúsque futuris.

Neque prius amissorum sociorum cura subit atq; cogitatio, quàm

Postquam exempta fames epulis, mensæq; remotæ.

Improuiso autem euentu perterrentur, atque animum despondent, vt in tertio ad Harpyiæ vocem,

At socios subita gelidus formidine sanguis
Diriguit, cecidere animi, nec iam amplius armis,
Sed votis precibúsque iubent exposcere pacem.

Adeóque deiecto animo sunt, vt *Sine deæ*, rectè hactenus ac piè: sed quid sequitur? *Seu sint diræ obscœnaque volucres.*

Factiosam verò ibi:

Scinditur incertum studia in contraria vulgus.

& in duodecimo,

Exoritur trepidos inter discordia ciues.
Vrbem alij reserare iubent, & pandere portas
Dardanidis: ipsúmque trahunt in mœnia Regem.
Arma ferunt alij, & pergunt defendere muros.

Inconstantem autem in tertio,

Ipsæ iam matres, ipsi quibus aspera quondam
Visa maris facies, & non tolerabile numen:
Ire volunt, omnémque fugæ perferre laborem.

Militarem quoque inconstantiam in XII,

Ipsi Laurentes mutati, ipsíq; Latini:
Qui sibi iam requiem pugnæ, rebúsque salutem
Sperabant: nunc arma volunt, fœdúsque precantur
Infectum: & Turni sortem miserantur iniquam.

Vide pœnitentiam. nanque in vndecimo,

Hic matres, miseræq; nurus, hic chara nepotum
Pectora mœrentum, puerique parentibus orbi:
Dirum execrantur bellum, Turnique hymenæos.
Ipsum armis, ipsúmq; iubent decernere ferro:
Qui regnum Italiæ, & primos sibi poscat honores.

A SEXV.

CAPVT XIIII.

PRoxima huic naturæ fœmina est. infida, suspicax, inconstans, insidiosa, simulatrix, superstitiosa: cui si potentia adiuncta est, sit intolerabilis. Aspice Iunonem in primo seipsam commendantem,

Ast ego, quæ diuûm incedo Regina, Iouisque
Et soror & coniunx.

Et in septimo,

Stetit acri fixa dolore.

Talem etiam obseruabis Amatam, quę postulabat sua vt consilia obuiam irent etiam Fatis ipsis. Itaque eædem audent omnia, non fortitudine atque animi præsentia, sed insania atque væcordia, atque iudicij peruersitate. Quare etiam sese illa suspendit, serua facta mortis potius ignominiosæ, quàm vt præter libidinem suam aucti imperij florentes videret res. Vult autem fœmina semper, si queat, suo nutu res ferri. itaque sic describit eius amentiam:

Quam super aduentu Aeneæ, Turnique hymenæis
Ardentem curaq; iraq; coquebant.

Et Iuno,

Haud equidem metuam implorare quod vsquam est:
Flectere si nequeo superos, Acheronta mouebo.

Adeò vt etiam demittat se supplicem deterioribus, AEolo & Furiæ. Quin quum extremus supremúsque omnium affectuum in fœmina sit zelotypia, cæca Iuno ad Teucrorum odium acuitur obliuione pellicis. vt enim Aeneæ noceat cum Iuturna fœdus init.

Superstitiosam agnosces ex octauo,

Vota metu duplicant matres.

Affectum verò exuberantem, in eodem:

Stant pauidæ in muris matres, oculíque sequuntur
Puluereum nubem.

Pœnitentiam verò in quinto, exusta classe:

Ast illæ diuersa metu per littora passim
Diffugiunt.

& addit, *Piget incœpti*: & quod maius est, *lucis.*

Omnino autem nihil mediocre in hoc sexu. Semper enim, vt est in nostro prouerbio, aut minus quàm canem, aut plus quàm senionem iacit. Ergo non solùm gemitus

gemitus & lacrymæ, sed etiam plãctus, & vestium scissio, & vlulatus attribuuntur. Ostentator sexus ille cuiuscunque fortunæ affectibus maximè vehementissimèque expressis:

Amplexæq; tenent postes, atque oscula figunt.

Sic etiam Andromache vbi Aeneam vidit, *Implenit clamore locum.* non enim mediocris vox, clamor: nec mediocris clamor, qui locum implet.

Quòd autem ad earum virtutes pertinet, duplicem modum designare possis. quippe aut virilem, aut suauem ac lenem. Propria fœminæ virtus pudicitia est & pudor. Pudor est metus reprehensionis: Pudicitia, est constans abstinentia à venere prohibita. nam castitas est constans abstinentia à quacunque venere. Pudorem cognosces in Lauinia:

Accepit vocem lacrymis Lauinia matris,
Flagranteis perfusa genas: cui plurimus ignem
Subiecit rubor, & calefacta per ossa cucurrit.

& alibi,

Causa mali tanti, oculos deiecta decoros.

Pudicam verò finges ex Andromachæ specie, quam quũ Aeneas appellasset, ita vt Hectoris memoriam excitaret: addidissetque noui coniugii mentionem, sic:

Hectoris Andromache, Pyrrhin' connubia seruas?

Statim intelligis, *Deiecit vultum: & voce* quidem *loquuta est, sed demissa.* Quæ tamen antea clamore complesset locum. Luculẽtum exemplum tibi præbet Dido. quæ vt à castitatis proposito auelleretur: opus fuit deo, sed ipsomet Cupidine, sed præsente, sed virus per oscula inspirante. Iccirco etiam Iuno Venusque conuenere ad illum animum expugnandum. Speluncam quoque obscuram, loco solo ac deserto, & cum signis Iunonis ac Nympharum vlulatu. Quin vocat coniugium. Sic scriptum oportuit de ea, quæ Sichæi memoriam Hiarbæ regno putarat potiorem. Quibus modis extorta est illius voluntas. neque enim satis erat quòd natus dea, quòd *-Os humerosque deo similis.* Quare nunquam aliter loquitur de Aenea, atque de marito.

Nẽ cui me vellem vinclo sociare iugali. &
-agnosco veteris vestigia flammæ.

vt aut in Aenea Sichæum amet, aut Aeneam in Sichæo.

Postremò concludit non facturam. neque sanè fecisset: verùm non solùm Anna, sed etiam Astra ipsa impulerũt.

In ædibus autem assignabis diligentiam, & sedulitatẽ, & curam anxiam, & parsimoniam attribues. in operibus verò solertiam. vt in Euryali matre, atque Elisa, &,

Iliadumq; labor vestes.

&, *Fert picturatas auri sub tegmine vestes.*

&,-*Phrygiam Ascanio chlamydem.* &, *Textilibus onerat donis.*

Sedulitas ac frugalitas, in octauo: vbi comparat Vulcanum fœminæ diligenti & parcæ. qualem etiam habes in Andria & Heautontimorumeno Terentianis.

Viriles porrò artes virtutésque, & affectus atque officia dabis mulieribus, aut ex institutione: quem in modum extruxit Metabus Camillã. Aut ex natura: qua freta elusit Pygmalionem Dido: factáque est princeps populi. Aut ex desperatione, qualis Euryali mater:

-muros amens atque agmina cursu
Prima petit.

Neque enim ætas impediebat quominus curreret, etiam in primam aciem,

-non illa virum, non illa pericli,
Telorumq; memor. Non igitur ob fortitudinem. nánque vir fortis & periculum agnoscit, & capessit. at imbellis audet, quia aut ignarus, aut immemor periculi. Ita in vndecimo,

Ipsæ de muris summo certamine matres
Tela manu iaciunt: sed trepidæ, vt intelligas naturam pugnare cum necessitate: quâ adductæ,

-primæq; mori pro mœnibus ardent.

Præcipites verò in fletum atque cõquestionẽ fœminę. Sic enim τὸ θῆλυ appellat Aristoteles μεμιγμένον: insatiabilis enim est sexus ille rerum omnium: vt neque appetens pacari, neque plenus expleri possit. Nunquam sanè sorti suæ acquiescit. Hos tamen affectus temperabimus loco, tempore, casibus. aliter nanque flebit mater amisso filio, vt Euryali mater: aliter amisso amãte Dido. Aliter ea cui ex præsenti re amissæ rei memoria renouatur. semper enim comparationes facit muliebre genus. velut Andromache,

Sexus muliebris.

O mihi sola mei super Astyanactis imago,

Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat.

Est nanque & fœmina & mater. Nec minus ipsa Venus tanquam mater, narrante AEnea miserias suas,

Ignotus, egens Libyæ deserta peragro,
Europa atque Asia pulsus: commota,
-nec plura querentem
Passa,-medio sic interfata dolore est.

Quod autem de fœmineis affectibus dicimus, id in viris quoque considerabis. Affinitatis enim & odij, aut amicitiæ affectus aliam quasi faciem imponunt dignitatibus personarum: quemadmodum etiam casus, siqui sunt atrociores. Quamobrem in classis incendio scidit AEneas vestem. In extremo etiam periculo *it scissa veste Latinus*: quod alioqui indecorum est. Fuit tamen veterum mos ille, quemadmodum etiam in sacris libris legere est. Par affectus Euãdro, quem in funere filii-*potis est vis nulla tenere*: sed & procumbit super, & procubans hæret: neque auelli vult: & lacrymans ac gemens vix fari potuit.

AETAS.

CAPVT XV.

AB ætate diuersa erues exẽpla. Nã prima pueritia lusibus intenta est. Quam pudenter describes, ne ineptias. pauci nanque probant Homerum: nemo potest defendere, quum Phœnix exprobrat infantiam Achilli:

Πολλάκι μοι κατέδευσας ὀπὶ σῆθι χιτῶνα Ιλ. 1
εἴνου ὀπιζόμενον ἐν νηπίῃ ἀλεγεινῇ.

Parum enim differt ab ijs quæ Aristophanes in Nubibus ῥοῦν, μαμμᾶν, κακκᾶν. Verùm sanè nobis coluntur, vt ait Martialis, *Musæ seueriores*. Parcissimè Poeta in quarto, *-siquis mihi parvulus aula Luderet AEneas*. At ætas adultior in studia cuiuscunque generis impensius incumbit. soluta tamẽ studia illa esse oportet, & animi gratia potiùs quàm seueriore quæsita cultu:

At puer Ascanius mediis in vallibus acri
Gaudet equo: iámque hos cursu, iam præterit illos.
Spumantémque dari pecora inter inertia votis
Optat aprum, aut fulvum descendere monte leonem.

Maturior autem factus etiam venatur. Tum iam grandior Numanum interficit: postea etiam eum educit è castris Pocta:

Adoleſcentiæ perpauca exempla habes ex Poeta noſtro, vt lacrymas Euryali: at effinges ex præceptis his: Fertur atque etiam impellitur ætas prima hæc tum facilè, tum vehementer, ad ea quæ concupiſcit. Concupiſcit autem & ſtatim, & multa potita contemnit. ad alia animum appellit. Præceps potius animus quàm magna voluens. Iram atque animum ipſum in fronte atque ore gerunt. Anteuertit impetus deliberationi, facta verbis, pœnitentia perfectioni. Honoris atque prælationis exactores importuni, potius quàm ſeduli vindicatores. Contemptus vltores: ipſi contemptores diuerſorum à ſuis ſtudiorum. Laudatoribus ſuis fauent: odère monitores. Potentiæ ſtudioſi, opum negligētes. ſpe enim alunt fiduciam ſui. Liberalitatem exercent, ignari fortunæ deterioris. Omnino ſimplicitatem & à ſe profitentur, & ab alijs exigunt. Parum ſuſpicaces: credulí multùm. Honeſta vtilibus anteponunt. nondum enim acuit eos rerum experientia, Sibiipſis lex ſunt. Sodalitatum atque ſocietatum ſtudioſi, ſibi ita viuunt, vt credi velint alijs quoque viuere. Denique nihil mediocre. Alienarũ miſeriarum pij obſeruatores, ſuarum ſecuri. In iocos ſoluti. Verecundiæ obnoxij in erroribus: elati in benefactis.

Iuuenis autem frequentiſſimè ferox, atque etiam violentus. Ferox Turnus etiam Furię exprobrat ſenectutem: deinde ad arma vniuerſum concitat Latium. Itaque eum ardentem appellat Poeta. & in duodecimo,

Ardentes oculorum orbes ad mœnia torſit.

Sic audax Lauſus, atque etiam AEneæ inſultans. Pallas verò nihil Turni vim metuit: cuius animum deſcribit,

-audax quos rumpere Pallas
Sacra vetat: raptóque volat telo obuius ipſe.

Cupidum quoque laudis, vbi Turni petit ſpolia. Euryalus quoque ſeipſum offert periculo, tantum abeſt vt pertimeſcat. Raro igitur modum ſtatuit appetentiæ ſuę iuuenis. Euander id de ſe ipſo,

-mihi mens iuuenili ardebat amore
Compellare virum, & dextræ coniungere dextram:
Acceſsi.

Facilis iræ: prompta vltio, ac parata. Gyas in quinto,

Tum verò exarſit iuueni dolor oſsibus ingens.

Ira

Ira hactenus: vide quid ſequatur:

Nec lacrymis caruere genæ:

Indignatione enim eitius quàm pietate iuueni excidunt lacrymæ. Addit illico factum & vltionem,

Oblitus decoriſque ſuiſque ſociúmque ſalutis,
In mare præcipitem puppi deturbat ab alta.

Omnino autem iuuenis natura inter adoleſcentiæ ac ſenectutis tempora vt media eſt, ita & particeps tum vitiorum, tum virtutum: ſcilicet affectuum atque propenſionum. Itaque Euryalus ita adoleſcens, vt iam eſſet ætate firmiore, aliter afficitur ac lacrymatur quum in metu eſt, ne ſibi victoriæ præmium præripiatur. Aliter Iulus in Euryali luctu. Aetatis autem huius penè cognatum ac perpetuum vitium, inconſideratio. item præceps temeritáque occupatio iudiciorum. Id quod notat in Polo Quintilianus. Pudētius, in nono: Aſcanius, vbi Niſo atque Euryalo præmia polliceretur Alethes, vt bene inſtitutus tacuit: tametſi & Regius filius, is penes quem eſſet arbitrium dandorum præmiorum. Excepit itaque mox orationem: verùm non ſine nota ſpei iuuenilis,

Ille, vides, quo Turnus equo, quibus ibat in armis?

Senilis ætas maxima ex parte moribus eſt contraria adoleſcentiæ. Ergo quòd diu vixerint, parum ſperant, pauca moliuntur: præteritis gaudent, quæ ſola probant præ iis quæ præſentia ſunt: quibus non acquieſcunt. Nouarum rerum obtrectatores, ſemper habent quod obiiciant. Soliciti officiorum exactores. Ad rem attenti. Lenti ac difficiles ad perſuaſiones. Cauti, atque etiam ſuſpicioſi. multa enim indignè aut ſe aut alios perpeſſos meminere. Ac quemadmodum adoleſcentes ſpe, ita ſenes memoria metiuntur omnia. Rarò affirmant ea quorum non habeant exemplum in memoria. rarius deiiciuntur de ſententia, rariſsimè ſibi alias anteferri patiuntur ætates. Meticuloſi, pertinaci vlterioris vitæ expectatione. queruli. Odia hoſtiliter exercent, atque etiam conuicia. Garruli, triſtes, importuni interpellatores, ſemper etiam quippiã imminentis mali minitantur. Quamobrem exercet frequentiſsimas comparationes. ſic Priamus,

At non ille, ſatum quo te mentiris, Achilles

Talis in hoste fuit Priamo.

Entellus de cestibus,

His magnum Alcidem contra stetit.

Statim de seipso,

-his ego suetus,
Dum melior vires sanguis dabat.

Euander,

O mihi præteritos referat si Iuppiter annos,&c.

Consilium quoque attribuas & sapientiam iuuenilium furorum temperatricem, vt in Latino,

O præstans animi iuuenis quantùm ipse feroci
Virtute exuperas: tanto me impensius æquum est
Consulere.

Obseruabis & fortis viri excusationem à militiæ muneribus propter ætatem. sic Entellus,

-non laudis amor neque gloria cessit.
Pulsa metu: sed enim gelidus tardante senecta
Sanguis hæret.

Quin præmio non adduceretur, si esset iuuenis, sed laudis amore:

Haud equidem pretio inductus, pulchróque iuuenco
Venissem. & addit, *-nec dona moror.*

Contrà Latinus in signum fœderis atque amicitiæ: *Munera nec sperno.* Satagunt etiam senes in præsagiis, & prudentiæ artes colunt. Sic Anchises interpretatur ex oraculo profectionem in Cretam: postea redintegrato consilio, ait,

Seq; nouo veterum deceptum errore locorum.

Sic sæpe faciunt senes: vt ineptam orationem noua corrigant.

OFFICIA.

CAPVT XVI.

AB officiis autem & institutis aliam ineas rationem quippe ciuis vmbratilis Drances eloquio nõ contemnendus, eo solo vtebatur,& aduersus Turnum & erga Aeneam. Qua de re tametsi diximus aliquid in personarum tractatione,tamẽ quia multùm oportet esse attentum Poetam ad decorum, hîc quoque aliquid considerabimus. Militiæ igitur officium tametsi vnum habet finem, patriam tuendi: tamen tot secum affert tum vitia, tum

tum incommoda, vix vt vno capite possint explicari. Mirum quod Virgilius vnum tantùm Mezentium deorum contemptorem facit. Nunc enim qui quàm maximè abest à cultu diuino, tam proximè vult videri accessisse ad viri fortis opinionem. Innatus sanè cõtemptus & legum & rationis. Suarum cõsuetudinum, morum, stultitiarum commẽdatores, aliena iudicia pro ridiculis habent. Omnium rerum obliuiosi præterquam contumeliæ dicẽdæ, iniuriæ faciendæ, rapinæ exercendæ, debitum negando, depositum abiurando, rem minis atque etiam plagis soluendo. Virtutes autem illæ animi præsentia, motus initiò mediocris, qui simul cum ærumna crescat atque incendatur. Nunquam decoris suis immemor: gloriã suam præ oculis, Ducis imperium, Reipublicæ commoda ante oculos habeat. superetur, non vincatur: victus non fateatur. neque enim tam placet Turnus illis:

-victi, & victum tendere palmas
Ausonij videre.

& illud, *-tua est Lauinia coniux*: quàm Troilus, qui & puer & *-impar magno congressus Achilli*: & deiectus de curru, *Lora* tamen *tenet* adhuc. Iactabundus tamen semper miles, spe euentum præcipit fiducia sui. Dares

Ostentat latos humeros, alternáque iactat
Brachia.

Itaque alacer non tam adepta, quàm præcepta opinione victoria.

Erga alacris, cunctósque putans excedere pugna,
Aeneæ stetit ante pedes.

Item impatiens: *-nec plura moratus.* iam quasi victor *Læua cornu tenet.* &, *Ducere dona iube.* Solicitus verò in aduersa fortuna, quales in obsidione Troiani: solutus in secunda, vt Rutuli:

-fusíque per herbam
Indulgent vino, & vertunt crateras ahenos,
&, *noctem custodia ducit.*
Insomnem ludo. Mox, autem *-Lumina rara micant.*
Tandem, *-somno vinóque sepulti*
Procubuere. itaque *Silent latè loca.*

Hostilis autem frequens exprobratio: laudis diminutio

aut contemptio: & probri attributio,

O veræ Phrygiæ: neque enim Phryges.

Quare non solùm milites, sed etiam alio quouis modo inimici & sentiunt, & loquuntur. Hac consuetudine Amata prędonẽ vocat Aeneam: Teucris obiicit exilium. Latronem Aeneam matres laurentes. eundem Semiuirum Turnus. Adiungitur verò affectus acrior interdum adeò, vt audito solo nomine hostis, execremur. Horatius id ostendit, quum ait,

Parentibúsque abominatus Annibal.

Sic & patriam & gentem odio habemus. quemadmodum in tertio est apud Poetam,

Et terram altricem diri execramur Vlyssis.

Peculiaris militi ea exprobratio, quæ fit hoste interempto: de qua inter figuras: Sarcasmon enim Græci vocant. Ea nihilominus ante cædem fieri solet. frequens, vt suo loco. Neoptolemus,

-referes ergo hæc, & nuncius ibis
Pelidæ genitori, illi mea tristia facta,
Degeneremque Neoptolemum narrare memento.

& post cædem Aeneas,

Istic nunc metuende iace. non te optima mater
Condet humo.

Idem Lucago, Camilla Liguri, Et Turnus,

-quam bello Troiane petisti,
Italiam metire iacens.

Magna illusione atq; acerba. quippe Italię possessionem dat ei. Haud tamen semper conuenit, vel propter personarum rationem, vel propter varietatẽ. quare Aeneas ibi nihil amplius quàm

Pallas, te, hoc vulnere Pallas Immolat.

& Turnus occiso Pallante quasi Epicedium canit,

-qualem meruit Pallanta remitto.

Remissus & Lausus eodem modo:

Arma quibus lætatus, habe.

At Turni quæ sequuntur paulò acerbiora, sed tamen sine Sarcasmo, contrà quàm Grammatici existimarunt:

-haud illi stabunt Aeneia paruo Hospitia.

Priuatum verò qui exercitus curam gerunt, aut classis, aut vrbis, plus tribuunt consilio, diligentiæ, prudentiæ. Artę, non impetu volunt vincere. quemadmodũ Turnus in

in summa ciuium trepidatione, neque se deserit, & alios confirmat. tum omnia prouidet, omnia disponit. nam & in campos equitatum effundit aptissimè: & Catili Coræque fratris ductu firmat vrbis aditum. In muris coronam propugnatorum disponit. ipse cum robore exercitus capit locum ad signa inferenda. Tum astu imperatorio, quod Stratagema vocant, fauces occupat, ad insidias ipso in saltu considens, vnde AEneam iuga summa superãtem excipiat incautum.

Etiu sdem imperatoris officium est, summa in desperatione animos addere, ac facere iacturam vilioris rei ad victoriam consequendam. Quare Tarchontem fortissimũ Thuscorum ducem ita describit præfectum classi: vt & moneat socios quo impetu litus occupent, & subdat.

Frangere nec tali puppim statione recuso.

Alius animus classis gubernatori. Maturum cõsilium dabis ei: & ipsum fortunæ obsequentem facies: quo cedendo vincat. Propterea, in quinto Palinurus, quum Italiam capere nõ potest, in Siciliam cursum tenet. Vigilem quoque oportet esse, & anxium vel à tempore, vel ab arte. Ideóque, in tertio,

Necdum orbem medium nox horis acta subibat:
Haud segnis strato surgit Palinurus, & omnes
Explorat ventos: atque auribus aera captat.

Mira diligẽtia, quum dicit *omnes*: quum *explorat*, solertia: quum *aerem*, omnibus communẽ sibi proprium ascribit præceptorem, ars: quum notat *sidera*, peritia: quum addit *cuncta*, perfectio. vt intelligas non immeritò Poetarum regem à nobis vbique Maronem prædicari. Artis autem explicationem petes, ex quinto, *Virgilius poetarum rex.*

Colligere arma iubet, validisque incumbere remis:
Obliquát que sinus.

Illud in nautis peculiare. duros vt facias, sæpe etiam perinaces. Memineris Mænetem & appellatum & monitum à suo Principe, parere noluisse. haud iccirco facit iussa: sed *cæca saxa timẽs, proram pelagi detorquet ad vndas.* Pessimum omnium genus hominum experti sumus in ipsa nauigatione. Deum ipsum pro ludo in tanquillo cursu, in aduerso pro hoste aut pro pecude habent. Quas nõ audiuimus contumelias? quæ non execrabilia verba? haud multùm abest illud Palinuri, *Nautarũ blasphemæ voces.*

-non si mihi Iuppiter author.
Spondeat,hoc sperem Italiam contingere cælo.

Itaque imperiosam personam nauticam in Charōte quoque notabis,

Quisquis es armatus,qui nostra ad limina tendis,
Fare age,quid venias. Satis erat:addidit,
Iámque isthinc: & amplius,*Et comprime gressum.*

Nihil tanè præterea potuit:nisi diceret,*Abi.*

Sunt & alia ciuilia officia.Iudex,Sacerdos,Orator,Medicus,Faber.de quibus omnibus nonnihil dicendum,exépláque ponenda.

Iudicem efficies taciturnum, patientem auscultationum, moderatorem rerum propositarum. Talem legis Iouem in consilio deorum: talem Latinum in consilio. Eius virtus iustitia: æquitas,quam Græci θεμιν vocant: rerum scientia:calliditas ad cautiones. Vitia,præceps responsio,impatientia,auaritia,factio, fauor, dilatio & ampliatio in re liquida.

Sacerdotis nomen amplum ad Pontifices,Flamines,& eos qui Reges appellabantur:sub qua specie Vates,Augéréque neutiquam comprehenduntur. Tamen quum videamus Augures ipsos sacra facere plerunque, hic compēdij gratia Sacerdotibus adiungemus. Eorum ritus aliis alius tam in sacrificijs quàm in victimis, in vestibus quoque non vnus modus. Exemplum vnum habes, in duodecimo,

-puráque in veste sacerdos
Setigeræ fœtum suis,intonsámque bidentem
Attulit,admouítque pecus flagrantibus aris.
Illi ad surgentem conuersi lumina solem,
Dant fruges manibus salsas:& tempora ferro
Summa notant pecudum,paterisque altaria libant.

Vates atque Augures.

Vatis autem obseruationes continentur Auspicijs,Augurijs,Ominibus,Extispicijs, Astris, Pūctis,Igmibus,Animarum euocationibus:de quibus in libris magicis multa præclarè, aliqua superstitiosè, non pauca ridiculè scripta sunt. Multi etiam somnia addiderunt. quidam solo Enthusiasmo implentur deo, futuráque prædicunt. Tales Sibyllę,quarum & numeros & carmina prodidit Lactantius. Eo in numero Cassandra, Helenus, Bacis, Marcius apud Latinos:præterea Phœbades omnes,quarum nomi-

na,responsa,modos, eorumque causas excipies ex Herodoto,Plutarcho, Cicerone,& aliis.Heleni vaticinium pacatius,Sibyllæ operosius.Ille enim nullo actus furore futura explicat Aeneæ. at Sibillæ

-non vultus,non color vnus,
Non comptæ mansere comæ:sed pectus anhelum.
Et rabie fera corda tument,maiorq; videri
Nec mortale sonans.

Videtur autem omnium antiquissimum Auspicium. facillimum enim & simplicissimū Auium genera, numerum,volatum notare.Eius faciem habes, in primo,

Aspice bissenos lætantes aere cygnos, & quæ sequuntur.Itē in duodecimo, *Auspicia.*

Námque volans rubra fuluus Iouis ales in æthra,
Littoreas agitabat aues,turbamq; sonantem
Agminis aligeri:subitò quum lapsus ad undas
Cygnum excellentem pedibus rapit improbus vncis,&c.

Supersunt etiam Enniani versus de Romuli Remiq; auspicio in condenda Vrbe:quos recitat M.Tullius. Miscētur autem simul,vt in auspicio sit etiā Augurium:quemadmodum in primo:neque enim solùm obseruat alarum sonitum,sed etiam cantum. notabis etiam *cœtum*, nō dispersos. & volandi modum, *cinxere*:

Vt reduces illi ludunt stridentibus alis:
Et cœtu cinxere polum,cantuq; dedere.

Omen autem est, quod ab hominis ore excipitur: Eiusmodi legis,in septimo, *Omen.*

Heu,mensas etiam consumimus,inquit Iulus.

Tum Aeneas,qui esset pontifex & sciens auguriorum,

-ea vox audita laborum
Prima tulit finem:primámque loquentis ab ore
Eripuit pater.

Eripuit auiditatem notat imponendi finem tot expectationibus. nam Græci lenius, ἐδηξάμην τὸ ῥηθέν. Extispicinam,in quarto,

Aut ante ora deūm pingues spatiatur ad aras:
Instaurátque diem donis,pecudumq; reclusis
Pectoribus inhians,spirantia consulit exta.

Astrologos verò si inducas, nequaquā explicabis status, aut progressiones,aut regressiones,aut coniunctiones,aut obiectiones siderum: id enim est ostentatoris & inepti.

Sed si quid attigeris,id sanè parcè. Rem verò ipsam obli-
nes quasi coloribus viuidioribus:veluti si sic dicas.Iouem
nolle aut velle:Venerem infensam aut propitiam. Indu-
ces verò causas,cuiusmodi apparêt in tota Aeneide acrius
contemplanti. Iouis Aeneas nepos, eum sanè fautorem
habet. Iam matrē Venerem, cuius suasu ac ductu it Car-
thaginem,comiter excipitur,opibusiuuatur,Regina etiá
fruitur,consors imperii fit:iccirco ait illum, non Elisam
vrbem condere,*Pulchrámque uxorius vrbem Extruis*.Pro-
pterea quòd in medio cœli coniuncta fuit cum Ioue Ve-
nus:quæ erat partium principalium in eius genitura do-
mina.A fœmina igitur regnum:quemadmodum & à La
uinia. Iuno verò ea est quam Astrologi partem fortunæ
vocant : ac propterea Iuno hera dicta fuit ab Hethruscis
disciplinis. & simplici appellatione vocat heram Fortu-
nam Ennius, in oratione Pyrrhi ad Romanos legatos,
V ósue velit,an me regnare Hera. Ea parte Fortunæ com-
prehenditur etiam regni sors.Itaque in genitura Aeneæ,
quum esset à Marte infestata:& serus fuit euentus, & diu
profugus quæsiuit terras alienas,propterea quòd in nona
constituta esset,malo etiam exitu.Tandem enim Aeneas
in Aniene fluuio periit.Haud dissimile fatum Romulo,&
Cæsari,& Alexandro,& Annibali,& Scipioni,& Iugurthę,
& Mithridati,atque aliis innumeris. perquam enim pau-
ci viri ex iis qui clari atque illustres tum virtutibus tum
fortuna habiti sunt:quos non infelix exitus tanquam pro
exemplo Fors ostentauerit posteritati.Quin penè omnes
aut extra solum patrium,aut violenta morte periere.hæc
tu igitur tum narrabis parcè, tum dispones aptè : omnia
verò suauiter cõdies. Nudæ nanq; res διδασκαλίαι, id est,
artiũ præceptiones potius olêt:apparatus solius Poetę est.

Est præterea quiddam,quod neque auspiciis, neque su-
periorum generũ vllo alio statim continetur. sed,vt Phi-
losophi dicunt, quasi per analogiam. quale est in primo,
inuentum caput equi in arce condita Carthaginis. & in
tertio, quum Italia sese ostendisset,equi primi conspecti
sunt;id quod interpretatus est Anchises pro futuro bello,
sed ad futurum nihilominus imperium.

Ne somniorum quidem omisit ille partem.sed Latinus
Rex oracula Fauni consulit,pellibus instratis incubans.

Vmbrarum verò euocationẽ Homerus exequutus est,

& Lucanus.His longè melius vir diuinus,qui Aeneam ad
inferos duxit & reduxit. neque enim si Orpheo id conti
git,nõ etiam Aeneæ potuit euenire: vt Herculem taceã,
& Theseum ac Pirithoum. Non tamen hanc ignorauit
artem Poeta.nam & Mercurij potentiæ id attribuit. *Hae
animas ille euocat Orco*. haud sine magna rerum scientia.
sunt enim eiuscemodi homines omnes Mercurij discipu
li,non tamen absque Saturni ministerio.eiusdem quoque
artis professionem assignat sagæ illi , de qua Dido apud
Annam verba facit.

Sequitur Orator,de quo adeò multa veteres tum Græ
ci tum Latini,vt hîc nobis pauca dicenda sint. Duplicem
tamen intelligas Oratorem : alterum virum bonum,
prudentem,sapientem:cuius consilio atque oratione vni-
uersus reipublicæ status temperetur.Talem intellexit di-
uinus Vates:

*Tum pietate grauem ac meriti, si fortè virum quem
Conspexere,silent,arrectisque auribus astant.*

Tales celebrauit Ennius Lælium, Cethegum, & Aelium
Sextum,tribus diuersis locis.Cethegum enim appellauit
Medullam persuasionis. de Lælio, *Mitis sapientia Læli*.de
Aelio mira illa:*Egregiè cordatus homo catus Aelius Sextus*.
Duos sibi finxit:maximus Poeta : Ilioneum & Venulum:
quorum sapientiam atque facundiam ex vtriusque ora-
tionibus intelligere poteris.

Alterum genus Oratoris,nomine tantùm non re. neq;
enim dignus est qui cum illo commune quicquam habe
re videatur,sed fori tintinnabula potius. Alienarum for-
tunarum,atque etiam capitis mercatores,ac potius man-
gones.Quæ monstra generis humani apud nos alit natu
ra,vt inter superos ostentet diram speciem Tartari infer-
ni.Vulturij,Harpyiæque crumenimulgæ:qui ne sanguine
quidem miserorum exaturari queãt.Nam quónam pacto
viri boni erunt duo,quorum alter, Est:alter,Non: de ea-
dẽ re vociferatur?Ac Scholasticis quidẽ ea verba frequẽ-
tia: verùm sine cuiusquam dispendio.At in foro, non nisi
sine pernicie disputatur , eoque res adductæ sunt , vt qui
vincit,ei longinquitatis tædio victoria sit insuauis: & im-
pensarum onus opprimat rei cõtrouersæ vtilitatẽ.Hosce
in Comœdias introducere poteris: quemadmodũ & im-
morum alia hominum genera: quos Chrysalos, Chry-

sophagos,Labraces nomina,quales sunt,ostendunt.

Post Oratorem Medicus.Quorum vter vtri præferendus sit,ambigunt.verùm iudicij modus ex rationibus accipiendus est.Necessarius enim magis Medicus. Nam sanè Orator sibi quisque esse potest.actiones enim quæ legibus temperãtur,à voluntate nostra pendent.at valetudo nequaquam. Præterea in ciuitate regenda,morali tantùm philosophia opus est. in qua moderator ille populi, vt rempublicam sapienter tractet, exercitatum esse satis est.In Medico verò nulla esse potest perfectio sine illa encyclopædia:quæ homini viam munit ad felicitatem.Medicum effinges doctum,probum,lenem,diligentem,maturum,fortunatum,Deo fretum, non sua vel scientia, vel opera,vel successu tumidũ.non cuiusmodi vulgò turbam videmus à primis literarum rudimentis cõtinuò sesquam eo nomine venditantem, inuidam,maledicam, obtrectatricem,nouam speciem Cynicorum,auaram,temulẽtam, supinam,ignauam simul atque ignaram. Virgilianus lapis ideam boni viri præ se fert:

Pæonium in morem senior succinctus amictu,
Multa manu medica, Phœbique potentibus herbis
Nequicquam trepidat.

Nanque receptum ac probatum agnoscit: quum ei Pæonium tribuit amictum. neque enim omnibus licebat: & seniorem dicit, vt longa rerum experiẽtia munitum declararet. Herbas quoque potentes, eásque non temere quæsitas,sed quas Phœbus commendarit.Trepidatio autem illa diligentiæ signum est. De fortuna quoq; subdit:

Nulla viam fortuna regit,nihil author Apollo
Subuenit. Dei enim opus est:opera autem nostra. Quare perfecta re & gratias agit diis,& eorum potestati beneficium ascribit:

Non hæc humanis opibus,non arte magistra
Proueniunt:neque te Aenea mea dextera seruat:
Maior agit deus.

Fabros autem cuiuscunque generis præstabis sedulos in re sedata,in vrgente diligentes.Vulcani officinam consules,in octauo:vbi etiam vigilãdi morem inuenies. Laborem arti miscebis,materiam aptam dabis, opus materiæ impones.Aliter instaurant classem,in quarto: infabricata fugæ studio: aliter fabricaueranr ad Antandrum. ad hæc exempla

exempla tuam operam accommodabis.

NATIO SIVE GENS.

CAPVT XVII.

SPecioßissima pars restat: de qua pauca, sed quæ maximè signata sint.Vides hasce faculas cœlestes,quæ astra, ac sidera, stellásque appellamus? in iis non tam luminis vis,aut rotationũ indefessæ statæq.vertigines admirationem in nobis facere debent, quàm temeraria illa quasi dispersio. Nam quum in rebus priuis ita natura comparatum sit,vt ordine quodam certo collocatarum partium prudens dispositio esse videatur.Quare nõ idem in operetum omnium pulcherrimo, tum cæterorum omniũ operum authore:Cœlum dico,cuius partes illę splendidæ neque paribus molibus,neque paribus interuallis inter se distant. Vt siquis locus fortuitæ occupationi Epicureorum detur in natura: hac maximè in parte totum hoc sibi vindicare posse appareat. At in cæteris rebus animaduertere est tum natura tũ arte constitutis iustas quasdam dimensiones, spatiorum responsus, partium loca ac magnitudines operibus debitas,atq; obseruatas. Nam quòd nasus solus esset, in medio fuit constitutus: oculos, quòd gemini, item aures, vtrinque designatis distantium tractuum terminis,collocatos. Idem contemplere in curru, in naui,in ædibus scitè fabricatis. Quid igitur in causa? quum sapiens opifex terrã cæteráque elementa animantum generi destinasset: noluit omnia similia facere,propterea quòd vnum omnia fuissent. iccirco non summa solum fastigia naturarum, quæ genera appellamus,dissimilia ac diuersa finxit: sed species quoque imas ipsas, atque etiam in illis ea quæ indiuidua nominantur. Quare quum substantiam, quæ vniuersæ cuipiam speciei vna esset,variare vellet:apposuit ea quæ Philosophi vocant Accidentia:quibus eidem materiæ,quæ subesset: eidem formæ, per quam illa hoc quod est,esset: aliam atque aliam imponeret faciem. Quòd ad opus moliendum, loca ipsa in quibus illa existerent,sic apparauit:vt à secundis causis penderent omnia, suo vnius iussu tamen. quibus rationibus dissita illa spatiis, diuersa magnitudinibus lumina,diuersos quoque locorũ efficeret Genios: quibus animãtes formis eædem, variis ac diuersis item differrent acciden-

tibus. Quamobrem fluuio aut monte distinctos populos adeò dissimiles inuenias, vt quantum addere debeat vicinia ad charitatem: tantùm sidera distrahant ad perniciem. Gentium itaque ac populorum ingenia tum ex historijs tum ex prouerbiis atque ex ore vulgi excipienda censeo. Ne tamen tibi tantùm negotij exhibeat conquisitio, pauca subnectam. Asianorum luxus. Africanorum perfidia, Europæorum (hoc enim volo mihi dari) acritas. Hæ primæ maximæque diuisiones. Aliæ proximæ sic: Montani asperi: Cãpestres molliores, desides. Maritimi prædones, mistis tamen moribus. eadem ratione Insulani quoque. Deinde hæ: Indi mobiles, ingenioſi, magicæ studioſi, numero fidentes. Assyrij, Syri, superstitioſi. Persæ, Medi, Bactriani, Parthi, Scythæ, sibi: Phryges, Cares, Cappadoces, Armeni, Pamphilii, mercenarij atque aliis bellicoſi. Aegyptij, ignaui, molles, stolidi, pauidi. Afri, acres, infidi, inquieti. AEthiopes, animoſi, pertinaces, vitæ mortisq; iuxtà contemptores. Thraces, Mysi, Arabes, Moschouitæ, Paeones, Hungari, prædones. Illyrij, Liburni, Dalmatæ, iactabundi. Germani, fortes, simplices, animarum prodigi, veri amici, verique hoſtes. Suetij, Noruegij, Gruntlandij, Gotti, beluæ. Scoti non minus. Angli, perfidi, inflati, feri, contemptores, stolidi, amentes, inertes, inhoſpitales, immanes. Itali, cunctatores, irriſores, factioſi, alieni sibiipsis, bellicoſi coacti, serui vt ne seruiant, Dei contemptores. Galli ad rem attenti, mobiles, leues, humani, hoſpitales prodigi, lautè, bellicoſi, hoſtiũ contemptores, atque ideo sui negligentes, imparati, audaces, cedentes labori, equites omnium lõgè optimi. Hiſpanis victus asper domi, alienis mensis largi, alacres, bibaces, loquaces, iactabundi, fastus tartareus, superciliũ cerbereum, auaritia immanis, paupertate fortes, fidei firmitas ex precio, omnibus nationibus & inuidentes & inuiſi. Vna natio illos superat animi prauitate, magnitudine vincitur, Ligures.

Nationũ diuersi mores.

FACTA.

CAPVT XVIII.

POlitiam verò ipsam, vel quæ fit, vel in qua iam facta fit aliquid: ita instrues. In condendis vrbibus aut clasſibus, apparabis sacra, auſpicia, lũdos, ouationes, bene ominantium vota, ſpes bonas, ſtudium, diligentiam, operam peram, artem:

Inſtant ardentes Tyrij: pars ducere muros,
Molirique arcem, & manibus ſubuoluere ſaxa:
Pars optare locum tecto, & concludere ſulco.

Hactenus corpus ciuitatis: nunc ipsum quasi animum addit.

Iura magiſtratumq; legunt, ſanctumq; ſenatum.

Tum addit ornamenta, theatrum, & columnas, & scenas. Ita complexus est diuinus ille vir, Vtile, muris ac domibus. Necessarium, sine quo societas humana, quam Ciuitatis complectimur appellatione, stare non potest: legibus. Decorem ac delectabile, ludis. Eandem faciem pingit, in quinto, *Sortitorq; domos.* Vbi etiam æquitatem videre. Sorte enim quod cuique obtigit, leuat inuidia Principis animum. Secundo loco,

Indicitq; forum, & patribus dat iura vocatis.

Neque verò quum in partes ac plebem partitus vrbem fueris, quam comprehendes sub profano: alteram partem meliorem Ciuitatis omiseris. Habes enim exemplum,

Hic templum Iunoni ingens Sidonia Dido
Condebat donis opulentum, & numine diuæ.
Aerea cui gradibus ſurgebant limina.

Quo loco tria quoque illa complexus est: Materia est, æs, cementa, marmor, cum figura liminis, trabium, cardinũ, valuarum, testudinis, hoc est corpus. Anima templi quid erit? Numen ipsum. Iccirco dixit *opulentum numine.* Dona verò ad decorẽ: vt & hinc scias quàm leuiter Virgilium Grammatici excurrant. Haud dissimilis in quinto,

Tum vicina astris Erycino in vertice sedes
Fundatur Veneri Idaliæ. Et quum alteram pietatis partem absoluit, alteram exhaurit,

-tumulóque ſacerdos
Et lucus latè ſacer additur Anchiſæo.

Neque verò idem modus aut vbiq; aut semper. Illæ nánque vrbes per otium condebantur atque in pace. Carthago in solo empto: Aceſta inter consanguineos: vtraque in sua terra. At in Italia, bello imminente, in gente ignota, etiam hoſtili, satis habuit deponere deos penates in tentoriorum penetralibus. idque per Apoſiopeſin intelliga potius quàm audias. Quod autem aerius vrgebat, maturè peragit.

-ipse humili designat mœnia fossa:
Molitúrque locum, primásque in littore sedes
Castrorum in morem pinnis atque aggere cingit.

In vrbe autem iam constituta, potissimum statues consilium. Sic & in nono, in consilio sunt. & in vndecimo, Latinus de summa rerum consulit. & in decimo, de pace atque concordia Cœlitũ agit Iupiter. Ad idem genus disceptatio Turni atque Drancis refertur. Secundo loco, vt apparatus sit militaris cum munimentis. est enim belli pacis pater. Quare disciplina atque exercitatione opus est. Iccirco Principem vbique audis: Iouem in cœlo, Laurenti Latinum, in castris Aeneam, eo absente Iulum, sed cum mandatis & consiliariis propter ætatem. Nusquam autem populi temeritatem Maro, quam δημοκρατίαν Græci, nos δημοκρατίαν dicimus. Eo solo differũt à tyrannide: quòd tyrannus vnus. Exercitationes autem in nono, in oratione Numani. Quæ quoniam necessaria est bene institutæ ciuitati, indicaui: quia esset prolixior, non posui. Veteris disciplinæ vestigia apud Germanos penè solos mansit in Occidente. Mysi quoque & Scythæ eodé modo degunt. nostratibus nihil præter luxum, & iactantiam, ludum, & Dei contemptum reliqui factum est.

Bella verò quemadmodum indicantur aut fiant, toto penè opere deprehendes. In septimo,

Mos erat Hesperio in Latio, quem protinus vrbes
Albanæ coluere sacrum. nunc maxima rerum
Roma colit. Cùm prima mouent in prælia Martem,
Siue Getis inferre manu lacrymabile bellum,
Hyrcaníue, Arabíue parant, seu tendere in Indos
Auorámque sequi: Parthósue repóscere signa.
Sunt geminæ belli portæ, sic nomine dicunt,
Religione sacræ, & sæui formidine Martis.
Centum ærei claudunt vectes, æternáque ferri
Robora: nec custos abstitit limine Ianus:
Has, vbi certa sedet patribus sententia pugnæ:
Ipse Quirinali trabea cinctúque Gabino
Insignis reserat stridentia limina Consul.
Ipse vocat pugnas: sequitur tum cætera pubes:
Aereáque ascensu conspirant cornua rauco.

Modum præterea bellum indicendi, res repetendi accipies ex historia T. Liuii. In ipso autem bello instrumenta cuiuscunquemodi, apparatus, commeatus, consilia, astus Imperatorum, fors, virtúsque simul mistæ. Tum ex antiquis narrationibus, tum ex nouis annalibus alijs nominibus paululum deflexis modis, moribus, institutis, euentis, ad ea quæ proposueris, adducentur.

OECONOMIA.

CAPVT XIX.

OEconomia, vt pars est politiæ: sicut domus, vrbis: ita antiquior, vt pars toto. Non differt à politia nisi magnitudine, atque negotiorum proportione. Humiliore igitur opera eam transiges. Atque vt eius nescius ne sis modi: apponam loca aliquot. Ex primo,

Ac primùm silicis scintillam excudit Achates
Suscepítque ignem foliis, atque arida circum
Nutrimenta dedit, rapuítque in fomite flammam.

Quæ Aristoteles vocat ὑποκαύματα.

Tum cererem corruptam vndis, cerealíque arma
Expediunt fessi rerum frugésque receptas
Et torrere parant flammis, & frangere saxo.

Neq; putes quod fecere Grammatici, ordinem inuersum ibi. Cererem enim corruptam vndis prius siccatam oportuit quàm molitam. Quæ fuit causa vt opus incœperit ab igni excudendo. Officia verò ac ministeria partiere. AEneas ceruos dedit: sic penum paterfamiliâs. fami ia verò operas:

Tergora dæripiunt costis. Pars in frusta secant.

Ad eundem modum & apud Elisam,

Dant famuli manibus lymphas. Cererem expediũt, ferũt mantilia: penum struunt: ignem procurant: dapes ferunt: dant vina: Iopas canit: Dido libat: sancit fœdus: Bitias se proluit. Ibi vides Nautas, hîc luxum regium. At in septimo parsimonia militaris,

Corpora sub ramis deponunt arboris altæ,
Instituúntque dapes, & adorea liba per herbam
Subiciunt epulis,
Et cereale solum pomis agrestibus augent.

Otium autem vtique tolles. neque enim decet bene moratam familiam otiari. Non matronæ ipsæ operis sunt immunes. Andromachæ vestes legis picturatas. Circe *argato tenues percurrit pectine telas.* Dido sua manu factas chlamydes dat. Euryali mater excubat in opere. &

octauo,fœmina vitam colo tolerat, atque alit familiam.

Est autē œconomiæ pars agricultura & venatio: quarum vtraque mollissimè describi debet. Illa modicè attingi: venatio fusiùs dici,nisi tempus aut res aliæ sint impedimento. Agriculturam itaque perstrinxit in tertio. *Victum seges ægra negabat.* Ineptè enim deduxisset in agriciues cum aratro. Venationes tres considerabis tribus diuersis admodum modis explicatas. In primo fortuita est: sagittis simplicissimè peragitur res. Neque enim decurt naufragum amissis nauibus ac socijs, maiore animo quā spe,aliter venari. In quarto, consultò, & cum apparatu. nulla tamen præda describitur. nusquam enim ineptientem vidimus Maronem,solum omnium poetarum. Sanè ad Elisæ, non ad ferarum capturam instructa fuit illa venatio ab Iunone & Venere. In septimo verò ex necessitate egrediuntur in syluas, carebant enim commeatu. quibus ex locis maximam præstantissimámque scribendi rationem ex illius diuini viri prudentia mutuabere.

MORES.

CAPVT XX.

QVanquam de virtutibus,vt mihi videbatur, satis est dictum: tamē quò perfectionem illam assequamur, etiam mores ipsos contemplemur. Mores sunt affectus animalibus connati: ἕξεις, & ἤθη dices. At ἤθη à natura,videntur esse πρὸ ἐξεων fundamenta. ἕξεις enim ex frequentatis actionibus. Affectus sunt qualitates quæ proficiscuntur à moribus,& antecedunt actiones: ita vt sint actus primi interiores: sic enim in libris de anima vocantur. Iracundia πάθος est. Irascentia affectus,aut actus interior. Cædes autem, actus exterior. sunt autem duplices: à virtute & à vitio. Sic autem digeres:

Primum motum aut emendabis à virtute: veluti AEneas,quum de Helenæ interitu cogitat,absistit dei consilio. Aut lenies: sicuti Pallas quum nimiam præ se tulit audaciam: telo enim rapto solus obuiam multis exijt: audita tantùm hospitum oratione: summa ciuilitate, *Egredere*, inquit. &, *ô quicunque es*, magna sanè humanitate ignotum. Summam verò modestiam bene nato, bene institutóque adolescenti attribuit: qui patri respondendi munus reliquit,ait enim, *coramq. parentem Alloquere.* Nihil simplicius

plicius. vbi verò procedit oratio, etiam Hospitem vocat. Quia se vltrò obtulerat,atque etiam nobilissimo animo dextrā dedit. Nullis profectò Philosophorū præceptis aut melior aut ciuilior euadere potes, quā ex Virgil. lectione.

Ciui optimo eiusmodi animum dabis, vt pro patria mori velit. Quopropter Anchises excisa Troia negat se velle esse superstitē. Habes & illa verba maximi momenti: *Pulchrumque mori succurrit in armis.* Laocoontis verba audies, qui nihilo minore affectu inflammatus esse videbatur. & mulieres Laurentes *primæq; mori pro mœnibus ardent.* Iisdem legibus hero seruus, herus seruo prouisum curat. Rex pro populo, pro Rege populus audet extrema. Palinurus,

Non vllum pro me tantum cepisse timorem:
Quàm tua ne spoliata armis, excussa magistro,
Deficeret nauis, tantis surgentibus vndis.

Palinurus, inquam. at quo in loco? qui ipse mediis in fluctibus obiectus imminenti morte nulla spe euasionis tenebatur. Est igitur summa ac prima coniunctio necessitudinis inter Patriā & Ciues. huic proxima cognationī. Iecirco liberos æquè metuentes facies parentum rebus. Sępius verò & impensius parētes liberis: quemadmodum suprà declaratum est. Miscebis etiam affectus. aliter enim astat Ascanius saucio patri, summū in discrimen adductis rebus: sic pingitur à Poeta vir fortis. *Et multùm mœrentis Iuli.* nam neque eiulatum intelligis, sed mœrorem tantùm, Aliter Lauinia flentem matrem audit: in XII.

Accepit vocem lacrymis Lauinia matris,
Flagrantes perfusa genas. cui plurimus ignem
Subiecit rubor. Aliter Ascanio sperat Aeneas,
Omnis in Ascanio chari stat cura parentis.

Aliter Amata Turno timet, quasi filio: eam enim appellat Matrem,

At Regina noua pugnæ conterrita sorte,
Flebat.

Priamus in Politę cędę omnia obliuiscitur prętęr filium, Regiam dignitatem, vitam. Idem pro filij cadauere castra hostium transmittit securus periculi, inermis, supplex,ad hostis pedes abiectus, prostratus. Laocoon manifesto in discrimine auxilium natis fert: contemnens potius mortem certam,quàm sperans vltionem. Mezentius

nato interfecto mori vult. Ecce quot exempla patrum. Nam vnum habes filij. Protexit enim Lausus patrem, quemadmodum & nos nostrum, quanquam alio & fato & facto. Amicitiæ igitur ius, aut inter æquales, aut inter inæquales. & aut simplex, vt inter ignotos: aut deductum, vt inter cognatos, affines, ciues. Simplex inter notos sine affinitate qualis Nisi & Euryali. Ille neque in periculo deseruit adolescentem: & deprecatus est sibi illius mortem. Talia exempla Pyladæ, & eius qui pro amico vadatus fuerat: nisi ille rediisset. Haud absimilem imaginem eliciamus ex congressu Heleni, atque Aeneæ simul & Andromaches. neque enim auelli quibant:

Iámque dies altérque dies processit: & auræ
Vela vocant,

Inde tot congerunt dona discedenti: tot interueniunt orationes. neque enim expleri possunt. Idem modus in populo, qui vltrò sese nouæ vrbi ascribendum curarat: abeuntibus suis abire vult simul. Suprà posuimus hoc pro inconstantia, rectè: nunc pro inconstantiæ causa.

Paulò diuersior ab hac amicitiæ simplicitate Amor ille qui Veneris causa coniungit nos. quum tamen Amicitiæ veræ imaginem quampiam repræsentet: hîc apponamus præceptiones. Principiò sine ratione fit: oculis aut auribus insinuat sese. Hi sunt aditus furoris huius. capimur enim aut visu aut fama. hæc postea illius ministra est. suspicio comes, & metus amittendi, ζηλοτυπίαν Græci vocant. Cicero interpretatur obtrectationem, minus plenè. nam ζηλοτυπία est imago æmulationis: id est metus riualitatis: Obtrectatio autem laxa vox est. Iccirco Poeta doctissimus duas simul iunxit voces, ἀλλ' ἅμας ἀσυμπαθοῦσας. *Omnia tuta timens.* Non enim id significat: vt timeat omnia, ne minus tuta sint: sed illud, Etiam quæ tuta sunt, timens, imò verò omnia. Omnia igitur timere facies, omnia sperare, addictum cuicunque generi superstitionis. Quamobrem illa dixerat Poeta, *Quis fallere possit amantem?* &, *At Regina dolos præsensit.* &, *-motúsque excepit prima futuros.* Iccirco vt excutiant metum hunc, certant frequentia obsequiorum: quibus sibi amatam deuinciant. Nihil autem mediocre. namque & rem & affectum & conatum vel præ se ferunt, vel etiam ostentant. vnde Dido,

ζηλοτυπία.

Nunc

Nunc media Aeneam secum per mœnia ducit:
Sidonásque ostentat opes, vrbémque paratam.

Conuenit enim Aeneam inopem ac profugum, & opibus & regno detineri. Ipse de se sanè dixerat: *Ipse eiectus, egens, Libyæ deserta peragro.* &, *rerum omnium egenos, Vrbe, domo socias.* Item quærenti nouas terras, nouam vrbem conditurо, vrbem ostentat paratam. Iam enim ille dixerat, *O fortunati quorum iam mœnia surgunt.*

& in tertio,

Viuite felices, quibus est fortuna peracta
Iam sua.

& Iuno Veneri.

-Causásque innecte morandi.

Superstitionem verò:

Aut ante ora deûm pingues spatiatur ad aras. &,
Instauratque diem donis, pecudúmque recluſis
Pectoribus inhians spirantia consulit exta.

Affectum autem contemplandi,

-pendétque iterum narrantis ab ore.

Quapropter aut similium aspectu capiuntur, aut seruant pignora: annulos, vestes, epistolas, etiam ensem Dido. Similitudo autem: *-saltem mihi paruulus aula Luderet Aeneas, qui te tantúm ore referret.* &,

Aut gremio Ascanium, genitoris imagine capta,
Detinet: infandum si fallere possit amorem.

Quinetiam si desint ea, fingimus ante oculos amatam rem, cuius species semper versetur intus. quod & ibi reperies:

Sola domo mœret vacua, stratisque relictis
Incubat, illum absens absentem auditque videtque.

Mirificus verò affectus ille,

Incipit effari, mediaq; in voce resistit. Adeò enim perturbato sunt animo, vt etiam suiipsius obliuiscantur. Itaq; etiam in amentiã quandã incidunt, qui morbus à Medicis ἔρως dicitur. Oritur ergo negligentia rerum maxima,

Non cœptæ assurgunt turres, non arma iuuentus
Exercet, portúsve aut propugnacula bello
Tuta parant. Hi sunt affectus primi: sequitur is, quo tendant amoris finem: aut quum primùm potiti, deinde excluſi sunt,

Ire iterum in lacrymas, iterum tentare precando
Cogitur. Mirum verbum. Liber enim nullus amans,

est: neque suus, sed sibi alienus. Iccirco addit odiosum verbum, *supplex*. Item quòd minimè decet hominem sui compotem, *Animum summittere amori*: id est videre & commodum & decorum, vtrunque agnoscere, vtrunque negligere.

Tertio loco, aut victoria aut desperatio. In victoria exultant primò, mox languent. Hispanus tyrannidem exercet: Gallus contemnit, atque etiam vulgò iactat, non solùm obiicit: Italus amens fit. Desperatis rebus quidam agunt quod Dido,

Mortem orant, tædet cœli conuexa tueri.

Tandem verò fiunt audaces,

Ergo vbi concepit furias, euicta dolore,
Decreuitque mori. Vt amor dolorem pariat, qui sit maior quàm mortis metus. tandem nonnulli sibi manus violentas attulere. id quod in Elisa legis: & de multis narratur in fabulis Ouidianis.

De fortitudine quæ sentirem, in persona Aeneæ declaraui. Nunc modos quosdam in aliorum moribus videamus. nam tametsi metus abest aliquando. tamen ex immanitate rerum stupor occupat. id quod euenit Turno, in XII. Sed quo oris habitu, aut quibus motibus obseruandum est.

Obstupuit varia confusus imagine rerum
Turnus, & obtutu tacito stetit. æstuat ingens
Imo in corde pudor, mistóque insania luctu.
Et furijs agitatus amor, & conscia virtus.

Primus hic motus, qualis in illo prouerbio, Furor fit læsa sæpius patientia. Attende hinc consilium viri fortis,

Vt primùm discussa vmbræ, & lux reddita menti est:
Ardentes oculorum orbes ad mœnia torsit
Turbidus.

Non deiecit animum rei difficultas, sed inflammauit. Est enim viri fortis proprium, nullum vel fatum vel fortunam detrectare, etiam deteriorem. Iccirco idem Turnus,

Quò deus & quò dura vocat fortuna sequamur.

Qui etiam duram vult vltrò sequi, nõ ab ea inuitus trahi. *Stat conferre manum Aeneæ, stat quicquid acerbi est, Morte pati.* At

At quomodo *pati*? Morte, inquit, vt profecto quoties ea lego, horror animum occupet: deinde impellat ad idem agendum, atque etiam quasi in ipsa statuat actione:

-nec me indecorem Germana videbis
Amplius.

Talia verba Alfonso Ferrariæ duci in cladis Rauennatis procinctu quum essemus, frater meus, vir fortissimus atque multis prælijs clarissimus, sempérque victor, Titus Scaliger, sese cohortanti atque patris Benedicti gesta in memoriam reuocanti, dixit, se aut morte maiorum suorum illustrem gloriam instauraturum, aut vita fortunam superaturum. Eodem animi apparatu deserit & mœstam Turnus, & sororem: idque rapido cursu. non fessus tot ærumnis, non cunctabundus in discrimine, non metuens in re deteriore, etiam *media agmina rumpit*.

Coniunges etiam in aliquo cum fortitudine modestiam, cuius forma componitur in Mnestheo Virgiliano. Is enim quum secundum AEneam sit in prima fortitudinis commendatione, vult vincere nauali certamine. Hic est fortitudinis finis. petit tamen id à socijs: hoc modesti est. Vox illa magni & cordati viri, *Extremos redisse pudet*, & illis attribuit, *Hoc vincite*. nec defuit hisce virtutibus pietas: quum spem omnem in numine ponit: *Sed superent quibus hoc Neptune dedisti*. Eadem ratione statues eandem fortitudinem cum bona fortuna, cum aduersa, cum necessitate, opibus, inopia, gratia, inuidia, statu hominum: verbi gratia in Principe, aut sub Principe, indigena, inquilino, profugo. Item cum vitijs animi nonnunquam. Superbia nánque sæpenumerò fortem comitatur: præterea pertinacia, peruicacia, contumacia, contemptus. Sæpe egreditur è laudato illo medio, atque inficitur temeritate. quemadmodum Poeta Misenum quum Heroem fortissimum appellasset, superbum tamen agnoscit, ac dementem vocat. Ita Mezentium non minus fortem virum facta ostendunt: immanem tamen atque impium notat. Messapum fortem simpliciter, & Tarchontem. Temperari quoque potest virtus hæc, non alterius virtutis aut vitij mistione, sed tanquam gradu quodam: veluti audentia, acritate, maturitate, cunctatione. Qua ratione vocat Audacem Rutulum Turnum, quia nõ accederet ad AEneæ fortitudinem.

& Asilam Mneſtheúmque Acres. Dementiam verò ſine fortitudine, ſed inani gloriæ adiunctam in Salmoneo, quid enim ſtultius aut inſanius eo, qui

-nimbos, & non imitabile fulmen,
Aere, & cornipedum curſu ſimularat equorum.
idemque *ſibi diuùm poſcebat honores.*

Tales belluas irrideas ſub corio Alexandri, Domitiani, Cambyſæ, aliorum. Obtunditur ergo eius fortitudinis habitus interdum multis de cauſis. quarum aliquot exempli gratia narratæ ſunt: aliquot hinc etiam recenſeamus. Sunt igitur cognata nobis ſemina quædam immortalitatis: cuius adeò appetentes ſumus, vt & ſepulturę proſpiciamus: & nolimus cadauer noſtrum malè haberi. Non quemadmodum væcordes quidam, quorum ſententia illa ſtulta: animam noſtram à corpore ſolutam interire: atq; iccirco nos eſſe ſolicitos eiuſcemodi diuturnitatis. Sanè harum pecudum animi tam inſipidi nunquam vixerunt ipſi cum ſuis ſententijs. Humanum verò ingenium, quod animæ noſtræ vis eſt, quum ſe ſciat immortale, optat illud quoque, vt corpus ipſum quoque & comes, & domicilium ſuum, quoad fieri poſſit, eadem felicitate perfruatur. AEdificat iccirco pyramides, eíque ita condito imponit, vt ſi non vniuerſa temporum ſpatia æquare poſſit, aliqua tamen quàm maximè longinqua ſuperet. Mezentius itaque id procurat orans, qui mortem non deprecatur: *Nullum*, inquit, *in cæde nefas.* id ſupplex, *Vnum oro,*

Corpus humo patiare tegi: ſcio acerba meorum
Circumſtare odia: hunc oro defende furorem:
Et me conſortem nati concede ſepulchro.

Dicent hîc Philoſophi non omnes, ſed naturæ oblatratores. Quid tum Poſtea? iam cadauer neque ſentit: neque tuum eſt amplius. at fuit. At nunc ſenſus eſt mihi venienti earum incommoditatum, quas paſſurum ſit cadauer meum. Idcirco veri ac ſani Poetæ ſuas perſonas pingunt, cuiuſmodi expoſitæ ſunt à natura: non quales ferrei quidam fingunt. Neque enim ſcio an verum ſit quod tu ita iudicas: quum contrarium videam in naturæ ipſius penetralibus. Ergo ne Turnum quidem tanto robore, tali genere, tot rebus geſtis clarum exemit Poeta ex eiuſdem matris affectibus, id eſt, naturæ. Tametſi enim

fuit vir fortiſſimus, tamen ipſo in aditu mortis homo viſus eſt. verùm enimuerò nequaquam ſe proſternit ad Aeneæ genua, quemadmodum Magus in decimo: ſed negauit ſe deprecari, quinetiam non pro ſe, quippe magnanimus: ſed pro patre, vt ſit pius. At ſanè ſapiens fortitudo: quæ victoriam non in morte, ſed in facto ponit. Ideo dicit, *Vicisti: & tua eſt Lauinia*, neque ſolùm tua, ſed *coniunx.* Quid aliud vis? quid tibi ex interitu meo emolumenti euenire poſſit: hæc enim eſt belli cauſa: hic pugnæ noſtræ finis: nō autem mea mors. Addit etiam quod dicebamus, *Seu corpus ſpoliatum lumine mauis, Redde meis.* hoc enim meritus erat eſſe, quod ipſe erga Pallantem fuiſſet. Patri enim corpus remiſerat etiam cum armis. Dignus profectò qui aut vinceret, aut diuinis tantùm armis, neque aliis vinceretur.

Proximum temeritatis vitiũ, Iracundia. Hoc enim vterque commune habent: ſui compotes vt ne ſint. Deos iuxta, atque homines contemptui habeant. Cuiuſmodi barbarus Hiarbas etiam cum exprobratione:

Iuppiter omnipotens cui nunc Maurúſia pictis
Gens epulata toris Lenæum libat honorem,
Aſpicis hæc? & addit contemptum,
Non timeris, inquit, *cum fulmina torques.*

Exprobratio autem frequens in amore eſt. ſic Dido de Aenea, *-eiectum littore, egentem Excepi.* Animum enim ira impedit: vt non ſolùm non ſentiat: ſed etiam vt non loquatur. Sic Aeneam Dido ex ſententia non reſpondentem,

Talia dicentem iampridem auerſa tuetur
Huc illuc volueus oculos, totúmque pererrat
Luminibus tacitis: donec collecti ſpiritus, atque adeò infracti erumpant. Deſcribes verò irati vultum: & colorem aut pallidum, aut igneum, celerem oculorum motum, aut contrà intentos, fluctuantem animum, incertum conſilii, certum vltionis. Etiam furorem admiſcebis nonnunquam: ſequeriſq; veſtigia diuini Poetæ, qui Turni ferociam ſic deſcripſit:

His agitur furijs: totoq; ardentis ab ore
Scintillæ abſiſtunt: oculis micat acribus ignis.

At verſutiam, dolumq; mutuabere ex animo minus forti. Equidem comparare ſolitus ſum Verſutum artifici

Fortem naturæ. Apertè nanque agunt hi: Ars autem quæsitis argumentis. Mirificè verò Poeta cùm & Achillis fortitudinem, & Vlyssis prudentiam in vno Aenea exprimere conaretur: ac præterea augeret pietate: illius temeritatem ademit, huius sustulit versutiam, transtulitq; temeritatem in Turnum, versutiam in Sinonem: vtrumque aut Græcum, aut Græcia oriundum. Vafriciem autem sic designabis:

-qui se ignotum venientibus vltrò
Obtulerat, fidens animi: atque in vtrumque paratus,
Seu versare dolos, seu certæ occumbere morti.

Vbi intelliges hoc hominum genere nihil esse formidolosius, si aperta virtute agendum sit. Nihil audacius, cùm sperent fraudibus suis sibi è sententia processurum. Igitur cum quoque qui esset futilis, ne mors quidem deterruit. Orationem illis attribues fictam quidem, sed veris mistā. Quorū luce mendaciorū tenebræ colorentur. Palamedis igitur historiam prætexit vniuersam Troianis ipsis: vt inde & odia cum Vlysse queat exercere: & ab ipso vitissim accipere iniuriam. Is est orationis succus. Modus autem, quem ductum quidam rhetores vocant: cùm & miserationem mouet: & negat sibi apud Græcos vllum esse relictum locū, vel cùm interrumpit orationem ita, vt expectatione suspensum iugulet auditorē. Post hęc exutus vinculis tanquam beneficio magno gratiam relaturus, pandit Græcorum consilia, quasi solutus sacramento: propterea quòd iam dixerat Priamus: *Noster eris.* Illud etiam animaduertes in mendaciis: ferè enim prætexunt obtestationes. Vt cùm Deum fefellerint primùm, tutius deinde sperent sese homines decepturos.

Auaritia. De Auaritia quoque aliquid est dicendum: Quæ est habendi cupido sine modo. versus ille est quouis auro pretiosior:

Auaro tam deest quod habet, quàm quod non habet. Eius imaginem nullo ex authore commodius elicere potes, quàm ex Plautino Euclione. temperatius tamen tu. seruiuit enim ille scenæ, summa eorum ingeniorum, vt attentiores sint ad rem, quàm ad valetudinem, opes in oculis, in animo, in verbis: impietas inde sequitur, & furor, & væcordia. Impius Pygmalion, qui & affinitatis ius contempserit, *secerus amorum Germana,*

mana, & incautum, atq; etiam ante aras interfecerit. Mēdacium quoque attribues. Sic enim ille:

-factumque diu celauit, & ægram
Multa malus simulans falsa spe lusit amantem.

Perfidia. Polymnestor accisis rebus Troianis fas omne abrumpit: & hospitem necat, vt auro potiatur. Omnium exitus infelix. Pygmalion amisit & thesaurum, & sororem, & classem, & meliorem partem ciuitatis. Polymnestor ab Hecuba effossis oculis malè mulctatus est. *Perfidia.*

Neque tacenda ambitio. Honor enim tanquam beatitudo à multis existimatus. Cuius cupiditate nimia qui capiuntur, dicti sunt Ambitiosi: propterea quòd nihil relinquunt intentatum, mouent omnia, non solùm omnem lapidem, quemadmodum in prouerbio est, vt cæteris antecellant. hoc vitium est. Cuius contrarium multis vocibus declarari, nulla signata appellatione circunscribi potest. Nam socordia & ignauia, & inertia, & illud comprehendit, & cum illo alia. Humilitas quoque non respondet. Sic ne virtus ea quidem quæ in medio est, vllo certo nomine, quod equidem sciam concipitur à Latinis. Appetitus honoris moderatus. Sic superstitio satisfacit ad notandum eum habitum quo metuimus aut Deū sine ratione, aut ei opera attribuimus ad nostrum incommodum, quæ opera ne cogitauit quidem vnquam ille. Exempla vtriusque insaniæ apponam. Deum formido ad hunc modum, colo sacris, oro precibus, vt ne ante centesimum annum moriar. Hoc est exemplum primi. Alterius hoc. vereor ne iubeat terræ, vt hiatu me absorbeat. Eius vitii cōtrarium fortasse sit impietas: contemptus Dei. Non tamen per omnia respondet superstitioni. Græci ἄθεον dicunt & ἀθεότητα, non malè penitus, non penitus rectè. nam ἄθεος sit is, qui deum negat esse: quod Latini vnico vocabulo exprimere nequeunt. At qui tum credit, tum profitetur, sed ita vt nostra curare neget: is neutiquam ἄθεος dici meretur, sed malesanus. virtus verò in horum medio constituta sanctissimo nomine describitur in concreto, Religiosus: nam religiositas paulò duriusculum. Ambitionem in Numano animaduertes: superstitionem in Heleno: haud eam quidem quę Dei cultum excedit: sed illam qua *Ambitio.* *Superstitio.* ἀθεότης. *Religiosus.*

patriam nimis veneramur. velut ille, in tertio, quum Troiam & Xanthi riuum, quanquam arentem effinxerit. Qui affectus nec ab ipsa ambitione admodum distat. Est enim affectus immoderatus, quantus in iis quoque qui defunctorum amicorum atque auorum circumferunt imagines.

CASVS.

CAPVT XXI.

SVbitis casibus illico adnectenda consternatio pusillanimis: stupor magnanimis: ex admiratione, non ex perculsione, qualis in Aenea: *Obstupui steterúntque comæ.* videbat enim sanguinem è stipite manare. Aliter Pallas obstupescit audito nomine Troianorum. Repentino Aeneæ aspectu obstupuit Elisa. At Aeneas intellecta Polymnestoris immanitate etiam expauescit: *Postquam, inquit, pauor ossa reliquit.* Suis enim timebat in terra barbara atque impia. Euryali mater longè vehementius percellitur: quippe mater, fœmina, anus,

Excussi manibus radij, reuolutáque pensa.

Non deposuit, sed, excussi: neque reposuit, sed, reuoluta.

FORTVNA.

CAPVT XXII.

AB vtraque fortuna rerum personarumque perducetur exitum. Qua ratione profugus ita describetur, vt multas capessat prouincias: nihil recusет laboris: speret, desperet, metuat, confidat. Circunferat in animo, atque in oratione præteritæ fortunæ imaginem: futuræ spem. Ibi fingat consilio, artibus, votis. Cuiusmodi videmus Aeneam, Euandrum, Mezentium, Diomedem, vario animo, ac fortuna, eodem fine. Quietem nanque turbamunt: & vitam obiiciunt periculis, vt sine periculo viuant. Nam Mezentius bello persequitur ciues. Aeneas illatum vlciscitur: Euandro supplex Græco. Græcus exul cum profugo Aenea Troiano socia arma iungit. Diomedes parta terra potiri satis habet, nihil vltra petit, Semel expertus fortunam. Affectus infelici extra ordinem dandi sunt, vt Cassandræ:

Ad cœlum tendens ardentia lumina frustrà:
Lumina: non teneras arcebant vincula palmas.

Quos

Quos versus, vtpote diuinos, à seipso è sua Ciri poeta mutuatus est.

BONA CORPORIS, & habitus.

CAPVT XXIII.

EX his licet explicare multa variáque, sed illustria omnia exempla, vel virtutum, vel vitiorum, vel fortunæ. Quibus adiũges bona corporis, & habitus vestium, aut armorum, quemadmodum in Aenea diximus, ita & ex aliis:

-námque ipsa decoram
Cæsariem, & lætos oculis afflarat honores. &c.
-quo pulchrior alter
Non fuit, excepto Laurentis corpore Turni. &c.
Ipse inter primos præstanti corpore Turnus
Vertitur arma tenens, & toto vertice supra est.

Et cum affectibus ab ætate,

Tutatur fauor Euryalum, lacrymæq; decorae.

Ita vestitus, ornatúsque alij alius. Simplex Camillæ venatrici. in Venere venatrice paulò accuratior. Incomptior, atque agrestior Acestæ: Occurrit enim Aeneæ,

Horridus in iaculis, & pelle Lybistidis vrsæ.

Nautæ seni, eidémque apud inferos,

Sordidus ex humeris nodo dependet amictus.

Pro loco autem Achæmenidis mirus amictus: *Consertum tegmen spinis.* Respondent enim inter se omnia hæc: *dira illuuies promissáque barba.* Tum victus ex baccis agrestibus, & cornis lapidosis. Nitidior Gallis,

Virgatis lucent sagulis. &c,
-scutis protecti corpora longis. Alia quoque in catalogis: quæ in præceptionibus varietatis recensita sunt. Sacerdotis autem habitus insignis ille,

Nec procul Aemonides Phœbi, Triuiæq; sacerdos
Infula cui sacra dirimebat tempora vitta.
Totus colluces veste, atque insignibus armis.

Maiore apparatu Chloreus Cybeles: Quippe Phryx. Cuius descriptionem accipies ex XI. pulcherrimam, atque luculentissimam.

ORATIO.

CAPVT XXIIII.

AFfinis maximè personæ oratio est: quippe homini necessaria,qui sit animal sociale.Ea duplex est: vna quotidiana,quæ est animi interpres, & color quàsi quidã morũ:altera elaborata,ac picta , quæ non sequitur naturam dicentis : sed pro re dirigitur arbitrio vario, ac sæpe contrario ei,qui loquitur. Hæc ab oratoribus petenda est, venit tamen in poema sæpe,quemadmodum & altera:habétque easdem differentias, quas persona : à statu, moribus,nationibus, casibus , fortuna. Quæ fuit causa vt cùm hæc digereremus suprà , nõnihil orationis interdum intersertum sit.Qualis igitur persona, talis ei debetur oratio. Princeps pro suis,te non neglecto.In secundis elatos castigabit : errantes corriget : peccantes supplicio afficiet: si sint pertinaces,postquã ignouerit , dolos detestabitur:in aduersis cõsolabitur : prostratos eriget : abiectos æquabit sibi, *O socij*: sic enim eos appellat Aeneas.Ita qi & participes futuri boni. Popularis populi cõmoda sibi anteponet:vt Tarchõ,Paulus,Valerius, Cocles, Curius , Scæuola. Tyrannus contrà , aut non alloquetur, aut minabitur , aut perterrefaciet: sua tollet : populum pro sordibus habebit,iratus minabitur,obiurgabit, indignabitur , exprobrabit , homines accusabit , deos incusabit. Fœmina lamentabitur , conqueretur se destitutam:petet auxilium: implorabit omnia , ad deos sua vota referet , vlciscendi consilium etiam nefarium inibit. Miles contemnet alios:sese extollet : & sibi & aliis pollicebitur. Perturbatus trepidabit: sibi contradicet : repetet , repudiabit. Amans sperabit , desperabit , dissipabit cogitationes, nouas inducet , transmittet , peruertet , euertet : concludet prius quàm proponat. In iis autem orationibus , quæ sedato animo efferuntur : nisi res instent (tunc enim sunt simpliciores) statues propositionem: addes causam: idque cum proœmio , aut insinuatione : quæ ex oratorum præceptis comparabis. Narrationem appones simplicissimam: nisi res,quasi in foro, disceptetur. Vt in armorum iudicio apud Ouid. diuinæ enim sunt orationes illæ duæ. Et in X. Aeneid.inter Iunonem ac Venerem. Et in XI.inter Drancem ac Turnum. vbi & probationes , & elusiones, & refutationes & conclusiones cum affectibus indignantis,vel desperantis, vel contemnentis,vel miserantis,vel conquerentis disponentur. Quæ vt subtilius cognoscantur, paucis exemplis opus est.

Indignatur Iuno sine proœmio, in primo:sed ex abrupto, vt aiunt:idque per Interrogationem, nihil proponit, sed supponit,

-mêne incœpto desistere victam?

At nõ proposuit incœptum illud:tum quia irata est, tum quia secum loquitur. Mox tamen aliquid explicat,vt auditori satisfaciat,

Nec posse Italia Teucrorum auertere Regem:

Confirmat propositum per detractionem obiectionis, *Nam fata obstabant*. At exemplo appositio demonstrat aliàs id factitatum, idque à minore numine,præterea minore in re,minore merito, fortioribus instrumẽtis.Iccirco dixit , *Pallas*. & subdit de se , per collationem efficientis,

Ast ego,quæ Diuum incedo Regina, Iouisque
Et soror & coniunx.

Factum quoque exacerbat supplicii immanitate. Duo enim extrema sunt,exurere igni,& aqua necare. immane enim est,Elementa purissima fieri noxia.At ipsa huic aut eiusmodi crudelitati ostendit sese non studere , satis sibi futurum fuisse, si auertere posset Teucrum non Italum, ab Italia non à Troia.Dixit autem Regem Teucrorum, non Teucros,vt vnius personę appellatione rem ostenderet faciliorem.Præterea æquum videtur,vt si Teucrorum Rex est, extra Teucrorum gentem ne quærat regnum. Posuit etiam classem Argiuorum, scilicet victorum.At Teucri victi. Adhæc totam gentem perdidit ob vnius noxam tantùm : eiusque non sui compotis , sed furiosi. minus enim supplicii meretur. Et populus nihil pro rege. Adde quòd Aiax iste non fuit magnus ille Telamonius,sed Ἀϊάς, Oilei, vt nequaquam populi interitus debuerit interuenire. Amplificat deinde factum Palladis : quæ fulmen non suum, sed Iouis iaculata sit. Idque è nubibus, quæ in regno ac potestate Iunonis sunt. Addit etiam tempus. Nanque illicò de Aiace supplicium sumpsit:

Ast ego-tot annos bella gero &,

-vna cum gente.

Conclusio autem est per indignationem.

-& quisquam numen Iunonis adoret?

Ad hanc formam orationis dirigendus erit animus irati. Talis eiusdem numinis in septimo quoque. Maiore in euentu etiam acerbior, atque adeò atrocior oratio. Quippe in superiore pectus tantùm incensum habuit:&,

Aeternum seruabat sub pectore vulnus.

Hic verò, *-stetit acri fixa dolore,*

Tum, *quassans caput.* vt & iter incœptum intermiserit, ac steterit:& dolorem acceperit, sed ab eo fixa,& acri. Et caput quassarit. Exacerbationis autem causam diuinus poeta posuit. Sanè Aeneam incolumen à tempestatibus: præterea lætum statuit. Quin molitur tecta: & classem, quam desiiciendam curauerat, in tuto videt. Quin eam à Troianis haud amplius tanti fieri: sed ipsos

-fidere terræ.

Non igitur ab incœpto, vt suprà:

Néne incœpto: neque molliter agit, vt auertat Italia: sed à persona rei, per contemptum atque exprobrationem: *Heu stirpem inuisam.*

Ostendit autem facinoris indignitatem: cùm Troiani etiam naturam ipsam superarint. Incensi sunt: non tamen cremati. Capti: non potuere capi. Neque ignis, neq; aqua retinuit. Vires omnes terræ, ac cœli minores ipsis. Exemplum ponit Dianæ, vt in superiore Palladis. Tandé animi iniquitatem in conclusione,

Non rumpam fata? at differam. &,

Sanguine Troiano, ac Rutulo dotabere virgo.

Elisæ autem oratio amantis quidem, sed tam varia, quàm varius Amoris circuitus. non enim dicam, status, in quo nihil, ne momento quidem stabile est. In principio apud Annam init animi sui, motusque rationem. Sic enim desuetæ personæ motus primus. Deinde obiurgantis, tum exprobrantis. Postrema desperantis. Hæc in irata. Vbi igitur obiurgat, ab ipso statim facto incipit: idq; per interrogationem:

Dissimulare etiam sperasti perfide tantum

Posse nefas?

Vbi & suam prudentiam, siue attentionem designat: & obiicit dissimulationem. Et appellat, *nefas.*

nefas. & addit, *tantum. Perfidum* etiam appellat, & confidentem, eo verbo: *Sperasti.* & ingratum, cùm dixit: *Tacitus.* Quasi sit fuga, non discessio. Omnia illa augent. Terra mea, non tua. Post hæc probat proposita. primùm perfidiam. *-nec te data dextera quondam.*

Deinde nefas, *Noster amor.* Noster, inquit, ergo mutuus. quem ego non opprimo, nec tu debes opprimere. Tum ingratum, Omnia posthabui tibi. Moderatior tamen efficienda eiusmodi oratio est tantisper, dum amantem adhuc spes tenet persuasionis. In sequenti verò sublata spe, acerbior,& acrior,& amarulentior. Itaque hîc annumerat merita parcè,& cum modo,

Te propter Lybicæ gentes odêre.

Magnum illud Libycæ in Libya habitanti, nouæ cum paucis, & numero plurali, *Gentes* & *propter te*, vnum scilicet. Qui si me odêre, tu amare debes. Si instant periculis, tu defendere: quippe illis tu me ipse obiecisti. Addit etiam Numidas, & quidem tyrannos. odiosum nomen, & cuius cum potestate coniunctum sit (vt ita dicam) ius maleficij. sed quod maximum. Tyrij ipsi infensi: quorum ceruicibus te dominum imposui. Pudicitiam verò vltimo posuit loco: tum vt crescere oratio: tum quia faucibus hærebat: pudebátque edere. Omnis autem suasoria cùm nitatur, vtili, facili, honesto, ac propterea multæ interfint pollicitationes: in hac nihil pollicetur, quia exprobrat data. Honestum verò prætendit, cùm ait: *connubia*, & *Hymenæos.* At facile factu, quod orat, ostendit: qui in regno sit, ei non esse quærendum regnum. vtile: quia tutò teneret, quod habebat: non tutò quæreret, quod aberat. Partem etiam rerum petimus interdum, vbi totum ferre non possumus. Igitur hoc agit: ne saltem aduersis Aquilonibus nauiget. expectet, dum cessent. veluti cùm per Annam sororem orat,

Tempus inane peto.

Expectet facilémque fugam.

Nam sanè ex Africa in Italiam flante Aquilone cursus teneri nequit. Illud quoque ad petitionis portionem pertinet:

Saltem si quæ mihi de te suscepta fuisset

Ante fugam soboles. vbi id etiam notabis. semper

enim appellat *fugam* non abitum. Multa verò sunt loca in quibus orantis sermo sedem capere valeat. Inter quæ, beneficiorum commemoratio, excitatio spei ad futura. Omnium autem princeps obtestatio. Igitur per lacrymas suas: sicut & Amata Turnum. Conuenit etiam vt, cùm orat vti se se tueatur, per dextram obtestetur. nam nihil, inquit, mihi à me supereſt, præter lacrymas, nihil præsidij à prouincia, præter tuam dextram. Comparationem deinde meritorum facit: sed per conditionalem vt modestiæ consulat:

Si bene quid de te merui.

Hoc dum vult persuadere: nam in altera oratione exprobrat: admiscet etiam amantis & verba, & affectum.

-fuit aut tibi quicquam

-Dulce meum. Talis oratio Pelopis ad Neptunum apud Pindarum. Postea ponit explicationem petitionis: *Miserere domus*: non pro se orat, sed pro domo: cuius ipsum non solùm participem, sed etiam principem fecerat. Addit causam miserandi, *labentis*. Acuit deinde orationem: cùm mortem suam ob eius discessum prædicit. Mirificam verò (vt semper) artem: primo nánque loco dicit: *moritura*. hoc futurum est. Mox *moribundam*. Hoc & amplius, & præsentius, & iam in oculis. Sicut prius *decedere terra*. Tum autem: *deseris*. Obijcit enim desertoris nomen à quo vehementer abhorret animus militaris. sic desertorem Asiæ vocat eum, Turnus signato verbo. Item dixit: *hospes*. quoniam scilicet non amplius es maritus. Ego enim te feci ex hospite maritum: tu te ex marito hospitem. simile illud in Tragœdiis, vbi Iuno se se Tonantis sororem appellat: quod nomen solum sibi reliqui factum sit: quia coniugis titulum pellices subripuerint. Quibus verbis & crudelitas, & perfidia exprobratur. simul vbi exoptat ex eo sobolem, quæ ore tantùm referat: non etiam animo similis sit. Nam deserta quidem sic quoque essem: sed tamen non viderer.

Perpendamus alteram orationem longè concitatiorem. Negat enim illum Dea natum. imò verò ne Dardano quidem. Id quod facilius esse potuit, nec tamen est. Verùm ob duritiam, è cautibus ortum ait. Ob sæuitiam, nutrices agnoscit tigres. Exprobrat verò dissimiles affectus. Num ingemuit? at ego flebam. Quod supereſt, desperantium more iram omnem effundit in Deos. A quibus negat æquis oculis aspici mortalia. Exprobrationis semina communibus in locis posita sunt.

eiectum: non satis. Addit *littore*. vnde nihil subsidij sperare poterat. Quemadmodum est in exemplis rhetorum Græcorum. τὰ παρὰ θαλασσαν φοβερὰ, ἐρημία ἔσω. Auget: *egentem excepi*, non expuli. Exceptum non dimisi, sed *locaui*. Vbi? *in parte regni*, contra omnem humanum morem. regnum enim duos nunquam cepit: ac ne fratres quidem. Ac propterea quòd Aeneas nō erat priuata persona, non solùm obiectat priuata beneficia, sed etiam ciuilia commoda, & suis communia:

Socios, inquit, *à morte reduxi*.

pro quorum salute reponi oportuit abs te gratiam mihi, eorum enim Rex es. Id quod tibi semper laborandum est, mea vnius opera defunctum est. excitat autem memoriam acerbissima recordatione. Amissam, inquit. refeci classem. Hîc Ouid. aut alius quis laxasset habenas ingenio, ac dixisset, Classem refeci qua me desereres. Parcius diuinus poeta. maluit enim hoc relinquere cogitandum, quia dolor supprimebat. Quare etiam verbum subticuit. Post hęc vtitur Ironia per reiectionem. vt apud Terentium, *Id populus curat scilicet*. Sic irridet, quasi falsum, quod pro se adduxerat Aeneas, qui profectionis crimen in deos reiiciebat. Postremò quod reliquum est, desperat, contemnit, abiicit. Neque te teneo, abi. *Neque dicta refello*: quia non merentur. Tandem verò minatur: & sibi ex hoc mortem, & ex ipsa illi Diras, quæ nequeunt vlla victima expiari:

Omnibus vmbra locis adero, dabis improbe pœnas.

Abrumpit tandem in minis orationem. Quare nequit Aeneas respondere, sicut ante fecerat: cuius tota oratio consistebat in dilutione exprobrationis, & translatione criminis in Fata. Interpretatur enim res ipsas subtilissimè. Is nánque est causæ status relatus ad qualitatem. Itaque etiam cum insinuatione ingreditur: & appellat *Reginam*, non coniugem: & memorem se pollicetur beneficiorum, vt aliusmodi relaturus sit olim gratiam, quàm nunc faceret manendo. hoc satis esse debet inter beno instituros ciues. Non enim datur beneficium spe tantundē recipiendi, sed simplici animo, non opera venali, Ic-

circo gratiæ & nudæ sunt, & tres. vt qui beneficio prior
Strena. certat: vbi quippiam vicissim recipit, de integro itidem refundat, Ea de causa prisci Latini strenam quasi trenam sunt interpretati: à tertia officij repræsentatione. Diluit autem nomen coniugis, & coniugij: vt subtrahat se crimini impietatis. Quis enim coniugem sine impietate possit deserere? & appellat fœdus: quod tamen negando tollit. Dum hæc dicit, temperata vtitur oratione primùm: quam deinde excitat argumentis, atque interrogatiunculis. A maiori, si non fuit fas in priscina terra, quæ auita fuit mihi, vel regnum reparare, vel saltem consistere: magnum quiddam esse oportet, quod mihi certam destinet: eámque aliam à Carthagine immobilibus fatis designatam. Obserua verò efficacissimam collationem. Etenim tu, si non petis Italiam, sed fato tibi attributæ Carthagini acquieseis: quare vis nos deserere sortem nostram? verbis autem inuidioribus animat sententiam:

Quæ tandem Ausonia Teucros consistere terra
Inuidia est?

Non quasi hîc nos velis: sed quasi ibi illos nolis. Renouat postremò abeundi necessitatem non iam per Fata: nam & incerta sunt aliquando nobis, & obscura ob vetustatem, & communia nimis: sed Iouem illico authorem præsentem facit, atque Anchisem. Quódque maius sit horum nihil pro se studere: Ascanio hæc omnia laborari. quibus ambitionem à se aufert: quam nefas erat amicitia esse potiorem. Consensu verborum adauget sententiam: cùm appellat puerum: & adiungit affectum:

Capitísque iniuria chari.

Extruendi verò iisdem legibus, atque rationibus gradus illi quasi quidam, & animorum & orationum. Vides primam suasoriam, secundam exprobratoriam, tertiam tumultuantem in deliberatione ab animo spe spoliato, interceptæ sententiæ, concisæ, contortæ. Fertur, refertur, rapitur. Crebræ interrogationes, consiliorum mutationes, petitio, repetitio, correctio. Incipit autem miserorum more per interrogationem: Quid agam? an sic manendum? non potest. Instant enim gentes Lybicæ. An illæ supplici iter adeundæ? Quî fiet? Contempti à me, fastus mei memores flecti nolent. An cum Troianis abeundum?

adeundum? At frustra tentabitur. ingrati enim sunt. obliti veterum beneficiorum, quum me inuitam relinquunt. Me in regno meo contemptui habuere: ergo in suo quid facient? Quin, non recipient. Iccirco dixit superbas rates, Et se irrisam. Eósque Laomedontiades: periuros scilicet. An extrema audenda mihi, ipsíq; bello persequendi? At hoc quid est consilij? Equidem ciues hosce vix è Sidonia reuelli. verbum odiosum. non dixit auexi: sed è Tyranni manibus reuelli. quónam igitur animo obiectem rursus eos, vel belli, vel pelagi periculis? Igitur concludit, *Morere*, Induxit colorē desperationi, *vt merita es*. Causam verò se reiicit in Annam sororem. Quippe suapte natura casta fœmina alienum crimen in se sua mor te tolli vult. vbi artem viri incomparabilis præterire mihi religio est. Castæ namque huiusce viraginis oratio, etiam de amantis fuga conquerens, nihilo secius in Sichæi mariti memoriam desinit: cuius manibus deuoueat corpus: quod morte luat supplicium fidei temeratæ. Non minor in illis ars. cùm mortem nominasset, multa verba interposuit, antequam causam redderet: tum ob mortis nomen quod est natura sua animantum generi formidabile: tum quia memoria amissæ pudicitiæ vehementer obstabat. Postea verò quàm abeuntem videt classem, tum verò tota ffluctuat oratio, quam simul cum cæteris ex nostra diligentia metiri poteris. neque enim hîc omnia persequi vel volumus, vel licet: id enim interpretis est, sed formula, quasi quædam perpendendæ Virgilianæ diuinitatis ad hunc sanè modum præscripta sit studiosis, quæ à nullo antè nos explicata fuit.

Longè alia & mēs, & ratio, & oratio irati Hiarbæ. perturbata sanè. quippe prius ostendit rem quàm declaret. quum dixit: *Aspicis hæc?* Et post duos versus narrat. Iratus enim omnia in oculis, atque in ore habet:

Fœmina quæ nostris, &c.

Incipit autem ab exprobratione officiorum. quasi ingratum bonis accuset Iouem:

cui nunc Mauruſia pĭcĭis
Gens epulata toris Lenæum libat honorem.

Sequitur altera exprobratio negligentiæ, aut impotentiæ: *Cum fulmina torques. Nequicquam horremus.* Extenuat autem meritum personæ aduersarij, à sexu,

*fœmina:*à fortuna,*errans.* Deinde cùm posuit vrbem: *extenuauit* factum. quippe, *exiguam*: &,*precio*: & *accepit*:&, *littus*:&,*arandum.* Non enim nisi summa inopia ad id cogimur.Item accepit loci leges:quo nihil plus sapit seruilem animum, aut infelicem. Suam verò personam commendat:*in nostris finibus.*Auget inuidiam à rei indignitate, *Connubia nostra repulit*:quid?Maritum indigenam noluit: dominum recepit peregrinum. recepit verò regni & fortuiti & precarij dominum.At ego illam in regnum stabile, patrium, & autum sociam elegeram. Ego illam augebam, illa se attenuauit. Contemptus præterea personæ alterius aduersarij,à natione. Iratus itaque pendentem reliquit orationem,nihil enim concluſit, sed exprobrando dixit:

-nos tibi frustrà munera ferimus.

Diuersa ab hac Aeneæ ira aduersus Helenam. Alia Turni aduersus Draucem. Est autem oratio illa Aeneæ deliberatiua.Ponit igitur suasiones ad eandem,quam meditabatur: atque eas magnas sanè, *Occiderit Priamus.*Magnum est carere principe. Addit, *ferro.* Quid patriæ excidium? Quid Dardanium toties sudasse littus sanguine. quid mirum si vna pereat: propter quam tot interiere? Et cum illis duo rerum omnium maxima:pudor,ac libertas. Matronæ,inquit,nostræ seruæ erunt? Hæc earum erit domina? Rationes in contrarium. Fœminæ mors non decet virum fortem.Solutio obiectionum.*Extinxisse nefas*:non fœminam, sed crimen: pertinet ad virum iustum:& supplicium sumere de facinoroso, & pro suis, & pro patriâ, ad virum fortem. Hîc sileant Grammatici.

Turni autem oratio tota est in recriminatione. Magna autem in eo ars. Cùm enim obiecta à Drance nequiret inficiari: tot eius causâ cæsa millia ciuium, bello, bellique meritis, ac naturæ id attribuit.Est igitur translatio criminis.Duo ergo agit,vnum,vt rem leniat per indignitatem personæ obiicientis. Cùm enim ostendit eum imbellem: non mirum si miratur is,quempiam in bello mori. Alterum est,cùm declarat, idem quoque Troianis euenisse,Quare non onerat Turnum is euentus: qui etiâ hostibus communis fuit. Totus autem ductus: sic enim vocant rhetores modum & colorem orationis:est & irascendi, & superbi. partim nánque contemnit,partim irridet.ἀδολεσχία verò est viri fortis ad imbellem, virtutis pro fortuna exprobratorem.Iccirco illa alti animi: Nũquam animam istam talem amittet:non sine gestu: cum dixit, *dextra hac.*Item illud abnuentis. *Absiste moueri.* Contemptus verò tanquam rei nihil,

-habitet tecum & sit pectore in isto.

Scilicet futilis in imbelli.

Aliter Venus & Iuno inter se irascuntur. Altercationi sanè illa propior causa est. Tales nánque iræ fœmineæ,& obtrectationes.

Sedati autem animi, ac maturi petendum exemplum ex oratione Latini cum affectibus ciuilibus & prudentibus.

O præstans animi iuuenis,quantum ipse feroci
Virtute exuperas:tanto me impensius æquum est
Consulere, atque omnes metuentem expendere casus.

At ferox ille respondet animo & militis,& iuuenis:nihil enim dici potest confidentius.

Quam pro me curam geris,hanc pater optime pro me
Deponas:lætumq; sinas pro laude pacisci.
Et nos tela pater,ferrumq; haud debile dextra
*Spargimus.*Non solùm gerimus. Et addit mira figura.
-& nostro sequitur de vulnere sanguis.
Par animus AEneam per nuntium prouocantis.
Nuntius hæc Idmon Phygio mea dicta Tyranno, & addit, *haud placitura.* Sarcasmi quoque de quibus suprà diximus, huiusce generis sunt.

Eorum verò,qui in extremis periculis vel animum desponderunt, vel spe depositâ mortem aut orant, aut optant,aut quærunt,aut contemnunt,videbis varios affectus. Ecce in milite,eóque forti,ac bono:tamen accisis rebus.

Dolus an virtus quis in hoste requirat?

Et illud, *-pulchrúmque mori succurrit in armis.*

Alio modo desperat Anchises euersa patria. Tota eius oratio est in contemptu mortis. Alio Mezentius. *Hostis amare quid increpitas?* Alia oratio Mnesthei trepidãtis pro victoria. Elisæ verò suprema oratio & amantis, & infelicis plena affectuum, & miserationis: quouis arundinis Indicæ succo suauior.

Dulces exuuiæ,dum fata,deúsque sinebant,
Accipite hanc animam,méque his exoluite curis.

Vixi: Et quæ sequuntur omni nectare, omnique ambrosia potiora.

Precatoriæ autem orationes non omnes sub eodem genere censentur. nam preces aut ad hominem aut ad Deum diriguntur. Finis igitur diuersis formis. quare & ipsæ species. est enim motus principiũ,& finis,& mediũ, generis eiusdem. At Deus precibus meis nõ mouetur. sed ab æterno: vt loquuntur: sciebat me precaturum. omnia illi semper præsentia. reducuntur tamen hæ orationes ad illas per Analogiam. Quemadmodum vsus imperatiui modi, cùm refertur ad eundem Deum. Suasoria igitur est verum genus ad petitoriam, ad precatorias autem non vna ratione. Habes diuinas precationes, earúmque genera in sacris, in fœderibus, in votis: afferúntque plurimum luminis poemati. In fœdere hospitij inter Elisam, & Aeneam, in primo. in secundo Anchises in portento Iouem precatur:

Iuppiter omnipotens precibus si flecteris vllis:
Aspice nos.

Vt propter preces aspiceret benignus, sed apposuit ea quibus ob pietatem consequi mereretur. In tertio ad Apollinem Exulis oratio sedem quærentis, & errandi finem. In quinto ad Iouem perincensa classe. Peregrini autem in tertio.

Dij maris & terræ, tempestatúmque potentes
Ferte viam vento facilem, & spirate secundi.

In sexto verò Italia potitus gratias commemoratis beneficiis: atque exposcit pacem futuris rebus. At in meta illa ex vndecimo?

Armipotens belli præses Tritonia virgo
Frange manu Phrygij telum prædonis, & illum
Pronum sterne solo. Animaduertes etiam orationes Pallantis, & aliorum in prœliis. Item regum, in duodecimo, ad quarum modum componendi sunt animi: vt efficacem reddamus orationem, quæ in aliis poetis aut friget, aut exultat. Maroniani flores igitur nobis delibandi sunt, si cœlestia mella conficere volemus. sed de orationibus, quę aut personarum statibus, aut affectibus seruiũt hæc exempla sunt satis. nánque omnia exequi genera, rhetoris potius est officium. Nunc ad alia transeamus.

DE

DE QVATVOR VIRTVTIBVS POETAE.

CAPVT XXV.

HActenus rerum ideę quemadmodum ex ipsa natura exciperentur, Virgilianis ostendimus exemplis. Ita enim eius poesi euenisse censeo, sicut & picturis. Nam plastæ,& ii qui coloribus vtuntur, ex ipsis rebus capessunt notiones, quibus lineamenta, lucem, vmbram, recessus imitentur. Quod in quibusque præstãtissimum inueniunt, è multis in vnum opus suum transferunt: ita vt non à natura didicisse, sed cum ea certasse, aut potius illi dare leges potuisse videantur. Quis enim putet vllam vnquam talem fuisse fœminæ cuiuspiam pulchritudinẽ, in qua aliquid non desideraretur ab iudice non vulgari? Nam tametsi in ipsis naturæ normis atque dimensionibus vniuersa perfectio est: tamen vtriusque parentis mistio, tempus, cœlum, locus multa afferunt impedimenta. Itaque nõ ex ipsius naturæ opere vno potuimus exempla capere, quæ ex vna Virgiliana idea mutuati sumus. Nunc reliquum est vt tam diuinas opes scitè, atque sapienter disponere conemur. Quod, vt efficere possimus, inde nobis initium sumendum est.

Cùm prisci oratores id agerent modò vt mouerent: inconditè nánque suadebant. Poetæ verò vt oblectarent tantùm: cantiũnculis enim solis otium transigebant. vtrique ab alteris postea id, quo carebant, mutuati sunt. Numeros enim primus addidisse Isocrates inconditę orationi dictus est. Quanquam qui accurratius rem ipsam ex literarum monumentis eruerunt: eam laudem attribuunt Thrasymacho: cuius diligentia aucta sit à Gorgia: postremò ab eo quem dicebamus, Isocrate perfecta. Poetarum autem numeris, ac sonis addita fuit anima postea, cùm ex agris in vrbem translati essent, appositis fabellis pro exemplo, sententiis pro præceptione. Id quod Horatius rectissimè expressit eo versu:

Omne tulit punctum qui miscuit vtile dulci.

vt tota Poeseos vis duobus capitibus absoluatur, docendo,& delectando. Quorum vtrunque consecuturi sunt ii, qui & res veræ propiores, ac sibiipsis semper conuenientes exequuti fuerint, & operam dederint vt omnia varietate

condiantur. Nihil enim infelicius, quàm saturare auditorem antè, quàm expleatur. Quæ enim epulæ quibus fastidium pro voluptate pariatur? Tertia res ea est, quam ego Efficaciam, Græci quo designent nomine suo loco dictum est. Eam paucis in Poetis reperies. Est autem vis quædam tum rerum, tum verborum, quæ etiam nolentem propellit ad audiendum. Quarta est suauitas, quæ efficaciæ illius vim vegetam deducit ex asperitate, cui sæpenumero est affinis, ad certam temperationem. Hæc igitur esto summa sic: Poetæ prudentia, varietas, efficacia, suauitas.

Efficacia.

PRVDENTIA.

CAPVT XXVI.

PRudētia philosophis habitus est, quo futura ex factis prospicimus. verùm eius vocis significatio amplificata fuit: vt eum quoque comprehenderet habitum, qui deduceret omnia sua facta ac dicta è rationib. ad fines suos sine offensione. Dicimus enim prudenter factum ab Imperatore, vbi rectè exercitus partes disposuerit: tametsi similes ordines acierum nunquam antea notos habuerit. Est igitur prudentiæ pars qua futuræ victoriæ consultum curat ex disciplina militari, non ex antegressis actionibus. Quare is habitus omnibus artibus communis sit necesse est. Primus enim sutor calcearius non solùm tegmen imposuit pedi, verùm etiam substrauit soleã, quam antea nunquam viderat: vt ab incommoditatibus illum faceret tutum. Hac ratione prudentem poetam esse volumus, cuius festiuitas, lasciuia, seueritas, humilitas, ciuilitas, magniloquentia, vel in re, vel in verbis, suo loco, tempore, modo disposita sint. Quod igitur monebamus, ad imprimis animaduertendum est: vt imitatio rẽ sequatur. constantia imitationem comitetur. nisi cùm inconstantẽ quempiam finxeris: veluti Ligurẽ aut fœminam: illi enim polypi sunt: hæ chamæleontes. tunc enim licet abscedere ab hisce legibus. Quod tametsi ita fiet: nihilominus tamen manet constantia tua in illorum inconstantia semper describenda. Hęc igitur prudẽtia ad tria potissimùm capita reducenda est. rerum enim naturam cùm explicamus, Physiologia dicitur: cùm Fati, Astrologia: cùm Dei, Theologia. Natura ergo tam lata est, vt etiam eorum

lorum ipsorum motus comprehendat. tum tempora, loca, & quæ in eis, vel mouentur, vel quiescunt: de quibus cùm esse obtulerit aliquid, sine ostentatione breuiter, ac parcè attinges. Quemadmodum fecit deus ille poetarum:

Principiò cœlum & terras campósque liquentes
Lucentémque globum Lunæ Titaniáque astra
Spiritus intus alit: totámque infusa per artus
Mens agitat molem: & magno se corpore miscet.

Et illa diuina,

Haud equidem credo quia sit diuinitus illis
Ingenium, & rerum fato prudentia maior. quæ antea ab Epicuro. Deinde,

Verùm vbi tempestas & cœli mobilis humor
Densat, erant quæ rara modò, & quæ densa relaxat:
Mutant se species animorum: & corpora motus
Nunc alios, alios dum nubila ventus agebat
Concipiunt. Hinc ille auium concentus in agris,
Et lætæ pecudes, & ouantes gutture corui. & illa,
Vere magis quia vere calor redit ossibus:

Item quæ de anima disputat, & icitè dicũtur ex Platonicis, & aptè ibi collocata sunt. Nam & Aeneæ interroganti, déque re difficillima, atque etiam nunc vel ignota, vel maximè controuersa dubitanti, & inter animas, & in loco animis attributo, & ab vna animarum disseruntur. Anni quoque partes, ac tempora, & cognoscenda, & describenda. Manè, serum, creperum, concubium, intempestum, conticinium, diluculum, meridies: eorúmque tum naturæ, tum effectiones. Nec minus eæ, quas ὥρας Græci vocant, propterea quòd annum partiuntur, eiúsque partibus fines statuunt. Ver (dico) hyems, æstas, autumnus. Ventorum quoque numerus, nomina, naturæ, loca, non tam describere, quàm attingere, ne cum Hesiodo reprehendi merearis, qui aut tres tantùm nouisse videtur ventos, aut non rectè disposuisse. In quibus omnibus illud in primis cauendum est, ne ineptè discurras, nisi libros componas eam ad rem destinatos. Quemadmodum Ouid. fecit in lib. Transformationum: & Lucanus. Præter hæc particulares naturæ omnium, quoad fieri potest, rerum sunt cognoscẽdæ. Nam & in equo lethale vulnus agnouit, quod fit in temporibus Maro: & Dictamũ

Nota in Hesiodũ.

describit. Et leoni attribuit magnanimitatem: Lupo animum prædatorem. Delphinorum lasciuum canit lusum: Harpyiam fœdam dicit: vagam Hirundinem: Equum alacrem, Humanam vitam nemo melius, ac prudentius. verùm pauci eam artem declararunt. Grammatici enim in cymbis quidem sunt, marisque transmittunt superficiem Maroniani: nihil tamen expiscantur. solus Donatus meritus est, qui poetarum anima diceretur. Loca igitur ipsa aliquot, vt quæque in mentem venerint, adducemus. Principio Aeneæ clypeum maiore opera describit, quàm Turni: propterea quòd maior Heros secutus imaginem Pythagoricæ disciplinæ, quæ minoris hominis minorem quoque Genium esse censet. Quid perpetuus ille diuini viri pudor, modus, castitas orationis: nonne summa prudentia est? Qualis & in secundo:

Tunc etiam fatis aperit Cassandra futuris
Ora Dei iussu, non vnquam credita Teucris.

Hîc Lucanus dedisset declamationem. quemadmodum de temporibus Syllanis. nam tametsi & senex ibi narrat & licet poetæ coniungere tempora cum temporibus: tamen longus est, & tædii pater. etiam cùm vera fictis tegimus, aut adumbramus, aut illustramus. Amissa in tumultu, atque insolentia militari Creusa, fingit eam à Cybele retentâ illis mirificis versibus, quin necesse erat eum, qui recipiendus esset à fœmina, quasi ab vxore, priorem amittere vxorem. Deinde propterea quòd alteris nuptiis nouum imperium erat comparandum. Præterea ex sanguine altera saltem ex parte Italo, instituenda erat series regum Italorum. Ad hæc qui Sibyllæ adibant locum, atque ex Auerno responsa petebant, iis humana anima orcho tradenda erat. Iccirco Misenum ab orcho raptum, à Tritone eóque tanquam artis eiusdem æmulo exceptum dicit. Verum est ex historiis à Turno exustam classem: id adumbrauit transformatione. Cùm vellet Camillã fortissimam, atque congressu inuictam ostendere, nunquam obiicit Aeneæ: & ex insidiis telo petitam missili, cadere facit. Eadem prudentia noluit Pallantem Laufumque committere, ne cui detraheretur, sed vtrumque à fortissimo hoste interfici. Turnum quoque nonnisi Vlcani præsidio, & immissis diris, & fatali priuatum ense, Aeneæ manu interire. ita classi periculũ solum ab igne in Sicilia,

lia, ea enim adhuc egebat: in Italia non egebat. non periculum modò ibi, sed etiam pernicies. Neque verò temere bellum auspicatur AEneas: sed quasi Herculi auspiciis. idque non sine ratione. Principio Hercules peregrinus: ideóque ei templa extra vrbem dicantur. In Italia Hercules indigenam furem mactauit: ita AEneas Turnum tanquam prædonem. Respondere autem omnia inter se cum alibi, tum illis locis. Camillæ cursu ait ne segetes quidem lædi: ergo ligurem in equo sedentem præuertit pedes ipsa: eique se opposuit, ac deinde morte affecit. AEneas vbique pius: Turnus vbique ferox, Tarchon fortis: Messapus acer: Mnestheus audax: Achates fidus. Illa verò cuiusmodi? nullis AEneas mouetur Elisæ fletibus, in quarto: ita vicissim in sexto, illo lacrymante atque etiam orante nihilo melius mouetur ipsa. quare & AEneam quercui, & Didonẽ filici comparauit. AEneæ quoque Vlyssis prudentiam cùm ascribat: animum tamen longè feliciorem dat. Ille apud Circem desidet sub adulterio, hic sub coniugio. Achillis item personam cùm attribuat: potuisset fugientem Turnum cursu apprehendere: at fecit non posse, quia vulnere tardior. Ne Turno quidem eam ademit gloriam: neque enim potuit dignosci. Illud maximè circunspectum AEneam vulnerari permisit. vix enim credi potest à bono milite: militem bonum tot in congressibus, tot è prælis sine vulnere abire. Condiuit tamen primùm non comminus: deinde incerto authore, quasi eam quoque gloriam formidaret hostis: nedum aut occuparet alienam, aut iactaret suam. Ita patitur fortunam præliorum vir fortis: & salua est personæ dignitas. Nequeo & id satis laudare. absentem enim & Turnum, & Aeneam facit in XI, vt & Tarchontis, & Camillæ ostentet facinora. Sic & absente AEnea Turnum castra inuadere: atque intra ipsa tam fortiter facere. eò quoque & illud pertinet: Cum aptat historias sui temporis imagini veterum historiarum. Venulum ex equo detractum scribit à Tarchonte, atque cursu ablatum. Idem sibi euenisse ait Cæsar in Ephemeride, quemadmodũ Seruius memoriæ prodidit. AEneas dextra nuda iubet à cæde abstinere: idem Cæsar Pharsalico in conflictu, atque illis verbis: *parcite ciuibus*. sic & mores cùm repræsentat: veluti ad Fauni ora-

cula:& bellis indicendis, *vina coronant. Nautæ puppibus impoſuere coronas.* Dido in conuiuio libat hoſpiti Ioui. libat, non bibit: mos Romanarum fœminarum. Mos operiendi caput in ſacris. Aras tenendi, ſacrificandi Herculi extra muros: quia fuit penè ſemper peregrinus. Helenus vittas reſoluit ſacrati capitis, vaticinaturus. Præterea eruditio non affectata. Tacitæ Amyclæ. Camerina. Bebrycia gens inceſtu. Aclides. Saguli. Sparus. Pero. Vrbium origines, Petiliæ, Salentinorum, & aliorum: & quemadmodum Cocles in Tyberim ſe immittit: ſic & Turnus. Nudato capite Aſcanius: ſic aliquando in acie Cæſar. Deciorum perſonæ in Turno. *Turnus ego deuoueo*, &c. Summa & illa prudentia: Cùm docere quippiam vult auditorem: neque licet per contextum argumenti: introducit aliquem alteri narrantem: tametſi hoc idem ille alter non ignoret. Ita Neptunus Aeneã ſibi fuiſſe curæ bello Troiano: atque ab ſeſe letho ſubtractum narrat Veneri. Id quod paulò moroſiores ſi vitium putent: ſanè temere audeant. Fit enim tanquam per commemorationem. vbique verò aliquid iacit ſeminum ad futuram meſſem: vt auditorem quaſi præguſtatione alliciat ad epulas. ſic, *Forſitan & Priami fuerint quæ fata requiras.* quia iam dixerat: *Multa ſuper Priamo rogitans*: ſimilis præparatio in primo: Cùm enim recipiendus eſſet Aeneas: proponit hoc intelligẽdum ex pictura: in ea nanque ipſe quoque pictus erat. Et de fortuna Eliſæ, *Ille dies primus lethi, primúſque malorum Cauſa fuit.* præ-
dicit enim de Baltheo in x. *Quo nunc Turnus ouat ſpolio.* Palinurum quoque inuenio tacitè prædicentem mortem ſuam quaſi vaticinio: *non ſi mihi Iuppiter author Spondeat, hoc ſperem Italiam contingere cœlo.* Itaque ne contigit quidem, aut manibus tantùm contigit, & cadauere. Eſt hęc παρασκευὴ apparatus futuri argumenti: quem nõniſi
παρασκευὴ diuini animi vel cõminiſcuntur, vel intelligunt. Quaſi igitur argumentum obtenditur toti fabulæ in Helenæ vaticinio. In ſexto, apud Anchiſem, futuri quoque imperii tanquam imago quædã fuit. Romani enim dominatus ſpecies in Aenea Romæ fundatore: cùm eſt Carthaginis dominus, & cùm dixit: *Nõ cæptæ aſſurgunt turres*: ſimulachrum futuri excidii. Aeneæ nánque Genius vrbis illius Genio contrarius erat. Et conuerſum imperii fatum

fatum in Græciam: cuius figuram ponit in Heleno. Nam & Troianus regnat in Græcia: & à fratre nominat Chaoniam. Tum autem concordia, conſenſioque hiſtoriarum in portentis Iuli, Lauiniæ, Tulli Hoſtilii, L. Martii de flamma. Item reſponſus, ſeriéſque fatorum. Quippe vt ad Troiam Græci, ac Troiani pro fœmina, quam Græci repetunt raptam: ita ad Laurentum promiſſam repetit Aeneas Troianus, ac tanquam à Turno raptam. Turnus Græcus defendit: vincit Troianus. Omen quoque futurorum triumphorum. egreſſos in Italiam Palladis templũ excipit primùm. Ita neque otioſè, neque temere dixit, *ouantes.* equo ſfœnari ſolitos, ac iungi ſub concordia: ſignum eſſe populi bellicoſi: & δημοκρατίας ſub legibus. Morituri quoque vaticinantur. ſicut Dido, *Littora littoribus contraria.* Orodes Mezentio.

Hæc de Phyſiologia. Aſtrologia verò, atque Theologia ſunt affines adeò, vt pro vna & capi & tractari meantur. Igitur Aſtrorum curſus apertè ponere aut inepti eſt, aut Aſtrologiam profitentis: vt Arati, & aliorum. At eo in opere, quod primarium argumentum aliud habet, fabulis condire oportet. Siderum igitur cùm haberet notam poteſtatem: eorum coniunctiones, ſitus, ſtationes, aſpectiones tàm pudenter ſcripſit, vt nemo melius. Quemadmodum igitur alibi demonſtrauimus: hic quoque intelligas Iouem ſummum numen, beneficum: ſed ita, vt Marti partes delegatas ne tollat. ergo permittit vt Lauſus intereat in prælio. Habet autem Iupiter intellectionem, voluntatem, poteſtatem. Intellectio eſt Pallas: eius enim è cerebro natam autumant. Quamobrem ſola deorum fulmina iaculatur: ſicut & pater. Id quod habes ex poeta, in primo: ex Callimacho in hymno, & aliis. Voluntas eſt Iuno, eadem (vti dicebamus) quæ & Fortuna. Coniunx, & ſoror ſummi numinis. Quòd ſi fingitur aliquando aliter vel agere, vel ſentire, vel velle, quàm ab illo vel factum, vel iuſſum, vel præſcriptum ſit: hoc fit propterea, non quòd inter ſe diſſident: ab ſe ipſo enim nequit abſcedere Iupiter in ſententiis: quippe dicit: *nec me ſententia vertit*: ſed quia rerum euenta nequaquam ab illo ſolo dependent. ſunt enim ſidera duo quæ Infortunia dicuntur ab Aſtrologis. Horum aſperitate corroboratur Fati

Aſtrologia.

Theologia.

vis ad impedimenta virtutum. huius fati administra ea est, quam sub Iunonis nomine Fortunam nuncupamus: Astrologi verò partem Fortunæ vocant. Ac Martis quidé personam in bella non deduxit Poeta noster: noluit enim in hoc Homerum imitari: sed è cœlo vim tãtùm immittit. Non minoris dexteritatis, cùm in conquestionibus, ac maleficiis nominat Saturnum:

Aut Saturnius hæc oculus pater aspicit æquis. &, Saturnia Iuno, cùm aliquid incõmodi, aut per se aut per Iridé molitur. est enim Saturnus maior fortuna mala. Lunæ quoque potestatem non solùm in cultu, & sacrificiis, sed etiã in ipsa vi sub Dianæ nomine celebrauit. Luna enim in septima & octaua domo interficit: ita Aruns occisus est. Habent autem hæc tria sidera suum quodque nuncium, Iupiter Mercurium, Iuno Irin, Luna Opin. Atque illorum hæ sunt potestates. Neque enim par est, descendere è cœlo sidera: sed quod aiunt Astrologi, influere. Intermiscebis autem non nisi magnis negotiis, summisque necessitatibus. neque enim oportet sic temere pati viros fortes, aut morte affici vulgari. Aeneæ igitur Genium quoque ascripsit, quem Achatem vocat: est enim ἀγαθὸς αἰών. Non quò vir tantus mœreat: sed quòd inter tot ærumnas ad summam virtutem perpetuandam excitetur. Legimus autem in libris Pythagoreorum quos Platonici (vt de Roma Augustus) è lateritiis aureos fecerunt: duos assistere nobis Genios, alterum bonum, alterum malum. Boni ductu atque consiliis boni viri ac lecti, coniungunt sese deo, à quo illum ministrum, atque sequestrum acceperunt. Is Heroibus quibusdam sese ostendit. Aliis nunquam visus, sed auditus est. Id quod non vno in loco apud Platonem de suo Socrates profitetur: quibusdam diuinis ingeniis, neque videtur, neque auditur, sed seipsum ita offert, atque ingerit, vt sua lucce retegat intellectiones rerum arcanarum, quas describant. Quapropter euenit sæpenumero: vt cùm deferbuerit calor ille cœlestis in nobis, nosmetipsi nostra illa vel admiremur, vel nõ agnoscamus: aliqua etiam non intelligamus ad eam rationem, ad quam directa dictataque sunt ab illo. Neque aliter puto contigisse Platoni: cuius scriptis additum sit lumen ab interpretibus multò maius, quàm quantum plebeiis iudiciis debeatur. Ego verò, qui ne cum

Genij Pythagorei.

cum minimis quidem me conferendum censeo: si quid vnquam nobis excidit imprudentibus, tantundem postea non sperem à me præstari posse. Quæ causa est: vt ad scriptionem, aut commentationem nunquam accingamur, nisi ab ipso Genio inuitati: qui nobiscum intus loquitur, neque auditur, ostendens diuinitatis latè patentes campos in animis nostris: quos ab officijs corporis suspensos atque abstractos alijs distinet functionibus: vt non penitus temere dixerit, Qui Aristotelis intellectum agentem eundem cum Platonico Genio existimauit. vtriusque habemus exemplum in historijs. nánque malus Bruto apparuit, eique infelicem prędixit exitum: Philippis, inquit, me videbis. Bonus Cæsari, cùm traiecit Rubiconem: viam ei ostendens ad id, in quo summam statuerat beatitudinis. eum descripsit Nisus illis verbis: *An sua cuique deus fit dira cupido?* malus Genius fuit Dira missa Turno in auis faciem mutata. Veneris autem filius AEneas dictus, propterea quòd eius Horoscopi erat domina. idque cum Ioue. Siue vterque cum Marte domini partium Solis, & Lunæ, & Horoscopi, quem Arabes sua lingua, Potentem vocant. Iccirco saluus abijt à Troia ex bello propter fœminam conflato. Itaque iam tum primùm fœmina non nocuit eius vitæ. Veneris beneficio eripitur è manibus Diomedis: quia eo anno erat Venus in octaua. Venus infortunata in excidio eripit quidem à morte, sed in patria nequit retinere. Postea meliore fato in Africa recipitur à fœmina. Sequenti anno Venus minus bene collocata, non potest, quin amittat classem AEneas, & fœminæ auspicijs, & fœminarum manu. Meliori numine cõciliato in Italia regno potitur ob fœminam. Ita etiam Venus cum Ioue in medio cœli coniuncta eripuit eum è naufragio. Tum ex Pœnorum perfidia Mercurij interuentu: qui punicæ genti præest. Iccirco rectissimè illud,

-ponúntque ferocia Pœni Corda volente deo.

EFFICACIA.

CAPVT XXVII.

Efficaciam Græci ἐνέργειαν vocant. Ea est vis orationis repræsentantis rẽ excellenti modo. Intelligo nũc non verborum virtutem, sed Idearum, quę rerum species sunt. Nam tametsi in verbis esse videtur: tamen in rebus

ipsis est primò. exépli gratia, facies, exterritæ, stupidæ, furibundæ simul matris Euryali. Eius vitia duo extrema. Alterum κακοζηλία, quam affectionem voco, Est autem affectatio conatus supra vires, & supra rem. Alterum, languor. Græcè dicam πάρεσιν. Quam vocem intelligit, qui in philosophia est exercitatus. Est enim contraria vegeto, sicut ἀτονία. In cacozelia igitur necesse esse nos ineptire. Aut enim turgebimus, vt Statius: aut obscurabimus, vt Lucanus: aut atteremus, vt Silius. Arrosit enim hic carmina sua, non limauit. Exultat autem Lucanus, neque scit absistere. Contrà, languida poesis, & fluxa ea est, quã nunc hoc seculo instituére. elabitur enim ex auribus, neque sui vestigium relinquit vllum. nusquam hæret palato, sine aceto, & sale nota. Media est, quam selegit Maro ex horrida vetustate tanquam auri nitellas ex arena. Quas ita composuit, vt si quid addas, aut mutes, id sanè arena sit. si demas, destruas. Lucani oratio superba, & minax, auditorem inuitum, atque alibi animo hærentem vbi vult tenere, aut trahere, abigit: Tyranno haud absimilis, qui mauult metui, quàm amari. Verùm de his in quinto & sexto. De efficacia verò, cùm suprà posuerimus in quarto loco, hîc potius scribere volumus, quia cum prudentia plus habet necessitudinis quàm varietas. suprà autem in diuisione varietatem anteponebamus ei, propterea quòd varietas omni generi poematum est necessaria: efficacia nonnisi operosioribus. Efficacia est, aut in facto, aut in dicto, aut in animo. Factum sicuti suprà, voco qualemcunque rem. Itaque & πρᾶγμα & χρῆμα Græci dicunt. In Re est veluti: *Tectum augustum, ingens, centum sublime columnis. &, Monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum.*

κακοζηλία

πάρεσις.

Famę species. Caducei potestas. Inferorum loca. Sagitta Acestæ ignita. Turnus inclusus in castris Troianorum. AEtnæ incendia. Euasio AEneæ. Flamma circum Ascanij tempora. Turni galea. ensis eius fractus. Imber ad nauium incendia. Manifestior autem atque illustrior in factis, *Succedóque oneri.* Equidem videor patrem meum virum fortissimum gestare. *-dextræ se paruus Iulus Implicuit, sequitúrque patrem non passibus æquis:* Hîc autem videor trahi. Nam quid est *Implicuit*, Certè me misereret. Ibi verò totus horreo: *Ausus quinetiam voces iactare per*

per vmbram Implcui clamore vias. Quid in illis? *-operúmque laborem Partibus æquabat iustis. Neque enim patrius consistere mentem Passus amor. Hic lacrymis vitam damus, & miscescimus vltrò.* Iam qui est pater illum versum quanti faciat videbit: Qui scit Sinonem excidium Troiæ allaturum, doleat malis benefieri: sicut & nos hoc tempore. Quis non animo Aeneam ibi comitetur? *Vadimus haud dubiam in mortem per tela, per hostes.* Quis non mouetur illis? *Vrbs antiqua ruit multos dominata per annos:*

Plurima pérque vias sternuntur inertia passim
Corpora, pérque domos, & relligiosa domorum
Limina. Certè & illa rapiunt me, ac torquent,
At trepida, & cœptis immanibus effera Dido,
Sanguineam volueus aciem, maculisque tremendes
Interfusa genas, & pallida morte futura
Interiora domus irrumpit limina, & altos
Conscendit furibunda rogos, ensemq; recludit
Dardanium, non hos quæsitum munus in vsus.
Hic postquam Iliacas vestes, notumq; cubile
Conspexit, paulum lacrymis & mente morata
Incubuitq; toro, dixitq; nouissima verba.

Satis profectò sola hæc ad excitandum animum poetarum, vt nihil vulgare sonent, *trepidat*, quia cœpta immania sunt, *effera* quia audet. *acies sanguinea* homicidæ proprium. *tremunt genæ* ex sanguinis discursu. *maculæ* sunt, non continuus rubor. quia cõtrarium naturæ est vt idem sibi noceat: idem sit agens & patiens. Iccirco in pugna animi pugna humorum. Pallor tamen validior ob mortem. *irrumpit. furibunda, ensem*, fœmina? *munus* verò illud? *Iliacæ vestes*, & notæ voluptates, neque illico lacrymatur, fluctuat enim animus amentia. *incubuit*, iam illa mihi nunc ante oculos est. Cum verò non satis habent ignem iniicere classi, in qua & stuppa est, & pix: sed spoliant aras, frondem, ac virgulta, facésque etiam addunt: nonne augetur factum vatis ingenio? Hoc igitur est efficacia. Aspice mihi iuuenem, & fortem. & religiosum, & aerem: *audax quos rumpere Pallas Sacra vetat, raptóque volat telo obuius ipse: vetat sacra rumpere. rapit telum*, non sumit. *volat*, ipse non alius eius iussu. Adsum etiam Niso, quis enim recusset esse tali cum viro?

At Nisus ruit in medios, solúmque per omnes.

Volscentem petit : in solo Volscente moratur.
Quem circum glomerati hostes hinc comminus atque hinc
Proturbant, instat non segnius, ac rotat ensem
Fulmineum, donec Rutuli clamantis in ore
Condidit aduerso: & moriens animam abstulit hosti. & animaduertes morientem interficere. In quibus pro se quisque rerum efficaciam contempletur, neque enim sumus interpretes : sed ostendisse loca, satis sit. Etiam cùm Venulum inter brachia Tarchontis audio, video quoque, *Volat igneus æquore Tarchon Arma virumque ferens.* Expectes etiam Aeneæ mortem inde:

Emicat hic impunè putans, & corpore toto
Altè sublatum consurgit Turnus in ensem:
Et ferit, exclamant Troes trepidique Latini,
Arrectæq; amborum acies. Antequam dicat ensem fiectum, audis, *consurgit*, sed *altè, & corpore toto.* & audis plagam, *& ferit*, interrumpit narrationem clamor vtriusque exercitus. & tu pendes. solus Maro verus poeta est. Illa in viro forti. *-non vlla iniecta monebant Tela* : in viro pio, *Nunc omnes terrent auræ.* & addit, *sonus excitat omnis.* satis erat: hoc addit, *suspensum.* Apponit causam aliam à se *comitique onerique timentem :* & id, *collectis omnibus vna Defuit.* vides. *omnibus*, vides, *vna:* &, *collectis* : &, *defuit:* Tum quæ sequuntur. *quem non incusauit* ponit, *hominum*, ponit, *deorum*, adiungit, *amens*, postremò nihil acerbius sibi vidisse ait : *Aut quid in cuersa vidi crudelius vrbe?* nihil marito funestius, quàm vxorem amittere : nihil turpius viro forti, quàm prodere hostibus : quare : *stat casus renouare omnes.* Hæc in facto, in verbis autem, & sententiis, & extra sententias. Maximam verò efficaciam præ se ferunt epiphonemata, aut Prosphonemata : *Tanta molis erat Romanam condere gentem.* in supplici cum pollicitis. *argenti auriique talenta.* Cum cessione victoriæ: *victi fuit tua est Lauinia coniunx.* Cum miseratione : *fuit & tibi talis Anchises genitor.* Cum perturbatione, an consilio? nam talem dicimus, cùm eũ proposuimus, cuius similem dicere volumus: At ipse pòst ponit: *Dauni miserere senectæ:* estne igitur trepidatio : an consultò anchisem priorem nominauit patrem, quàm Daunum hostis patrem? profectò cum Virgilio nullus arte, aut iudicio comparandus. Superbi, *-hostis amare quid increpitas?* Labefactati animi;

animi : *solus hic inflexit sensus.* Resipiscentis : *Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat, Ante pudor, quàm te violem:* Explorantis extremum fatum: *Iuppiter omnipotens precibus si flecteris vllis, Aspice nos.* hoc tantum. *Iuppiter omnipotens si non exosus ad vnum es Teucros.* Moderati: *& si pietate meremur, Da deinde auxilium*, addita etiam illa voce *Pater*, suę dignitatis memor. *Ipse manu mortem inueniam.* Pij filij: *Nã tum ante ora patris patrẽ qui obtruncat ad aras*, & patri narrat, & filium ante patris ora cæsum. In sententiis autem, *Vsque adeóne mori miserum est?* &, *Vna salus victis nullam sperare salutem* : video enim coram desperatæ vitæ viros fortes esse animæ prodigos, vt animam ne amittant. Illud quoque quasi sententia, *Non obtusa adeò, gestamus pectora pœni :* Excitatur verò etiam in apparatu epithetorum id quod nos Græcè volumus epithetin appellari. qui volet vtetur. Afferet enim tempus vel authoritatem, vel gratiam, vel veniã. Iam est ante nos animaduersum epitheta, aut distinguere, aut addere, aut minuere. verùm ij falluntur, qui ad eloquutionem tantùm pertinere arbitrati sunt. Est enim in re, cùm dico, pium, iustum. In elocutione autem, si flexum addam, aut mutem, aut circunloquar, vt vir miræ fortitudinis, potius quàm fortem. Distinguit igitur epithetum ambigua: vt apud Poetam, *nigra* hirundo, ad differentiam Ripariarum, quæ species est hirundinis nõ nigræ, neque ædibus assuetæ. Neque enim Grammatici rectè locum illum interpretantur, Auget, vt *pius Aeneas.* Minuit, *Frigida bello dextera.* Interdum est æqualis, vt Homo risuus. ad solum enim hominem ea pertinet natura. hanc quoque partem ignorauêre Grammatici. Accipiuntur autem ab euentu non solùm præterito : id enim parum efficax est : sed etiam à futuro, quod rem ponit ob oculos, *miserrima Dido.* A spe : Turnus enim quòd volebat, Tolumnium felicem vocat, qui tamen haud multò pòst interfectus est : successum enim virtuti & moribus sperabat. Adiuuatur verò multùm figuris, præsertim Hyperbole, & Translatione: vt ferreum pectus. Interdum mediocribus appellationibus, vt placida pax : habet enim pax commoda longè maiora. talia *periuræ mœnia Troiæ*, per indignationem. Per contemptum, *semiuirum Aeneam.* Sunt autem epithetorum modi duo : vnus hic, quem diximus,

vulgaris:alter proprius quorundam, vt *Phœbus Apollo*:est enim Phœbi epithetum Apollo cùm est Vædeus:& Pæan cùm est bonum numen:illud à perdendo,hoc à sanando. Aliquando autem est simplex:vt in superioribus:aliquando in oratione per appositionem: vt apud Horatium:

-herba Lapathi prata amantis.

Est & alius modus,quasi epithetum:vt *pater Aeneas*.Item alius in obliqua oratione:

Ipse inter primos præstanti corpore Turnus,

ergo primus. Hoc enim attribuũ aliis refertur ad ipsum. verùm hæc cõiungemus cum figuris dictionis,quib.hæc quoq; addes:Ex vsu contraria significante:*horrentia Martis Arma*:imò horribilia. *penetrabile frigus*:imò penetrãs. Possumus etiam ex epithetis antitheta constituere: quæ item pertinent ad sententiam , non ad elocutionem:nisi sint ἰσόκωλα, & ὁμοιόπτωτα , aut ὁμειοκαταλήκτα : tunc enim sunt dictionis. Ad hanc rationem,cùm dixit *gracili modulatus auena*,opposuit illi : *cano*.est enim hoc verbum longè illo præstantius : iccirco Musarum Calliope regina: quia cæteræ modulantur.Illa canit:tametsi in Georgicis, *Tityre te patulæ cecini* &c. passim horum omniũ exempla carpes : neque enim omnia nobis describenda sunt : quibus satis esse debent artis capita, atque præceptiones. verùm vno aut altero excitatus , in aliis teipsum exercebo. veluti illo,*primus ab oris Troiæ*.nouam igitur rem narrat. quare consequitur attentionem. Sic *profugus* non meritò, sed *fato:est enim insignis pietate vir*,Sæui dolores. Flammatum cor irati.Placidũ os paccati. Quin etiam ἀθεσαύρι: Regina Deûm, Nate dea,Satus Anchisa, Troes, Laomedontiadæ, Dardanidæ, Aeneadæ,nunquam temere,sed ex moribus & affectibus. Non vt Homerus , qui etiam coquinam procurantem Achillẽ vocat celerẽ. Sed Aeneam aliquando pium audimus,aliquãdo patrẽ: item fortem, & Mauortium. Sunt autem & alia quędam epitheta,quæ ab eruditione ducuntur,ea multum luminis afferũt orationi. Vina Aruisia. Cautes Marpesia. Vates Amphrysia. Non est verum quod aiunt Grammatici , epithetum excludi in voce, intelligi in significato, illo exemplo:

-molémque & montes insuper altos Imposuit:

id est(aiunt)molestos montes: nugæ enim sunt somniãque delirantium: sed est expositio:*molem*, quam molem: *montes*

montes altos, id est molem altorum montium.sic *Italiam venit*, qua parte? *Lauina littora*. Epithetorum naturam etiam sic considerabis. Quædam enim sunt necessaria : vt pater patratus. quædam vsu tantùm:vt Iupiter Opt.Max. Alia ad nitorem modò , vt *tempestatesque sonoras*. simile necessario illud , quod afferre causam , aut rationem videtur,

-sæuæ memorem Iunonis ob iram.

nisi meminisset:non irasceretur.Iccirco

-manet alta mente repostum: & nisi fuisset *sæua*,tametsi memor tamen non irasceretur. Illud in primis aduertendum est:epitheta quæ in oratione soluta creãt κακοζηλίαν sæpe,sæpe illustrant poetæ splendorem, perinde atq.fimbriæ vestem militarem. Si cui datum fuerit à natura,vti noua excogitet,is surripuerit gloriam priscis,gloriæ cauam posteris præripuerit. verecunda tamen sunto , atque apta simul : & quæ vbi perpererint admirationem,etiam grata sint.Est & in Apostrophe,& in interrogatione tanta efficacia: vt subsilire faciat animum auditoris.quæ vbi coniunctæ sunt: nihil deest ad summam vim.Cùm enim lego illa ex secundo , cæteras omnes mihi excutiunt cogitationes, *Hocce erat alma parens, quod me per tela per ignes, Eripis?*

Apostrophe similis, *Hìc me pater optime fessum deseris?* Interrogatio simplex,*Quid primùm deserta querar?* Per admirationem,

Quem primum,quem postremum aspera virgo
Deicis? Per dubitationem plus mouet,

Quid faceret,quò bis rapta se coniuge ferret? De Niso , *Quid faciat? qua vi iuuenem, quibus audeat armis Eripere?* Acclamatione vt diximus,& exclamationes simplices. *Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus , O terq́; quaterq́; beati.O fortunati quorum iam mœnia surgunt*,ex persona poetæ. *O fortunati nimiùm sua si bona norint Agricolæ*.Cum indignatione,*O nunquam dolituri*.Cum contemptu,*O veræ Phrygiæ,neque enim Phryges*.Cum voto,*O si nũc nobis ille aureus arbore ramus Ostendat nemore in tanto*. Cum admiratione, *Tantæne animis cœlestib.iræ!* Succlamatio:*Ne mihi tũ libeat sub dio carpere somnos?* Et cũ sententia,*Quid nõ mortalia pectora cogis,Auri sacra fames?* Cũ elogio,*Fortunati ambo.siquid mea carmina possũt*.Efficacia ex attrectatione,*Vidi egomet*

magna me voce vocantem Numanum. Et Achemenides in tertio,de Cyclope.& ex persona Poetæ de seminibus, in primo Georgicorũ, *Vidi egò lecta diu*,&c. Directio quoque orationis ad res brutas , mirum quantum afficiat: *Phœbe diu,res si qua diu mortalibus vlla est.* Et ad inanimas maiore motu, *O nunquam frustrata conatus Hasta meos.* Et in duodecimo,*Túque optima ferrum Terra tene.*Sed illa cui ferreo lacrymas non excitent? *Dulces exuuiæ dum fata deúsque sinebant.*Ab hisce igitur duci poterit efficacia in re, in facto,in oratione. At in cogitatione,aut vultu,aut gestu, aut opinione eodem modo : Latinus cogitabundus, *defixa obtutu tenet ora Latinus.*Sibyllæ *non vultus,non color vnus,non comptæ mansere comæ.*Pudor in Deiphobo,*Pauitantem ac dira tegentem Supplicia.* Ira in Turno,*Totóque loquentis ab ore Scintillæ absistũt,oculis micat acribus ignis.*Cuiusmodi faciem describes aut pinges ibi. *Collectam exilio pubem,& miserabile vulgus.* His adiunges scissam vestem vel Latini vel AEneæ.Tum autem comas,genásue laniatas,suspiria,gemitus,lacrymas, clamores , obtestationes, vlulatus.

VARIETAS.

CAPVT XXVIII.

Sequitur vt de varietate dicamus:cuius vsus atque præceptiones tam difficiles sunt , quàm non facile sit , vt res eadem varijs intellectionibus comprehendatur.Cæterùm & scitè & acutè quoad fieri potest,ineunda est nobis ratio tractationis. Qua in parte eundem nobis eligemus ducem,qui tametsi aut suus,aut eqnè omnium est:tamen nos eum toties meditando , admirando , transcribendo, nostrum faciemus.quemadmodum ausus fuit olim Chrysippus dicere, se Euripidæ Medeam feciſse suam. Igitur quum semper sit ille sublimi spiritu, & generosa oratione:nusquam tamen est sui similis. Librorum quidem exitus omnes Tragici sunt,præter primũ. Tam diuersi tamen rerum compositione,vt in animis ingeniisque diuinis mirificam excitet admirationem : tanta támque diuersa varietas est.In secũdo Creusa eripitur, vt inter deas fit.In tertio,vulgari morte Anchises. In quarto , seipsam Dido interficit.In quinto, Palinurus in mare deturbatur. In sexto, Marcello tanquam mortuo canit epicedium.In septimo,

Virgilius.

AEneidos libri.

septimo,corũ catalogus,qui ad interitum eunt. In octauo,ad clypei picturam,multas mortes, Cleopatræ exitiũ, & gentes victas. In nono. Troianorum stragem in suis castris.In decimo,Mezétius ab Aenea interficitur.In vndecimo , delentur Volscorum acies , Camillæ mors. In duodecimo Turnus ab Aenea morte afficitur.Vbi tot casuum facies,nulla alii similis,nisi Turni ac Mezentii interitus:verùm ipsius mortis modus non idem:pugna verò tam diuersa:vix vt eundem exitum expectandum putes. Quin posteriores libri quum præter prælia ac cædes vix contineant aliud:tanta eorum tamen est dissimilitudo,vt aliud argumentum esse videatur.Castra oppugnata , vrbs obsessa,prælia rustica, militaria,equitum, peditũ auxilia, præsidia , subsidia. Duo cæsorum epicedia : verùm illud Euryali tam breue,quàm hoc Pallantis exornatum. Vulnera nusquam eadem : sed & tam variis instrumentis, vt mirum sit:saxo, torre,claua, bipenni,fude, cratere,conto, sparo,iaculo,sagitta,phalarica,hasta, lancea,ense : ingulũ, caput,femur,pectus,poples, manus,genu : aduersi, auerti, ab latere,stantis,iacẽtis,currentis,fugientis,cõgressi, dormientis, latitantis, taciti, clamantis, iactantis, precantis, deprecantis, exprobrantis,minantis, timidi,audacis, vlciscentis:in equo,in curru, in muro,in campo, in tentoriis, in sacris,in vigiliis,die, noctu. Leuia prælia, iusta prælia, insidiæ:ex acie,ex turmis, singulari certamine. Tantum nauale prælium nullum posuit.nunquam enim naues habuit Latinus. Captiuos quoque nullos voluit. præterquã quos ad Pallantis rapit inferias. Vnum Venulum habes, quem viuum aufert Tarchon : cuius rei exitum quum haud ponit,nonne vir est incomparabilis ? Hæc est varietas quæ hiscentem perducit auditorem ad finem vsque. Præterea quum alius à Poeta quàm ab historiis ordo instituatur,id omnino propter varietatẽ factum est.Etenim Homerus annos illos decẽ si esset exequutus , nihil aliud quàm prælijs prælia,aliis alia accumulasset. quare in decimo omnia eiusmodi gesta complectitur.Quòd si quid antea euenit,repetitur per narrationem. sic diuinus Poeta per picturam primò quasi παρεκπνεῖν eorum quæ iam facta essent : quæ autem futura , in clypeo,& in sexto.itẽ quum Actios ludos celebrat.& quæ Veneri Iupiter pollicetur. Ita discerpta neque afferunt fastidium, & suspen-

sum tenent auditorem, si enim partem nunc audio, quod reliquum est aueo intelligere. Sed mirificum afferũt ornamẽtum inexpectatæ varietates, & elusiones portentorum. nam Helenus, *Auxilium, Quod minimè veris, Graia pandetur ab vrbe.* & Harpyræ minæ. quid enim dirũ magis quàm eò adduci, vt cogamur aridis lignis vesci? Ergo quis crederet Euandrum Græcum afferre auxilium Troiano? quemadmodum Diomedes Græcus negat aduersus Troianum: Itali aduersus Italos pro peregrino. Nam tametsi Thusci tunc non erant in Italia, tenuioribus tamen terminis dissepiuntur, quàm vt inter se alieno animo esse debeant. Verùm hoc fatale fuit semper miserrimæ amẽtissimæque nationi nostræ, vt perpetuò mallemus dominos peregrinos.

Portentum verò & placido & faceto euentu, aut elusum aut solutum est: quòd crustæ aut farinaceæ placentæ pro mensis subiectę fuissent. Illud quoque ad varietatem: Quum Romanos ita Pœnus excipit, vt etiam reficiat classem. At nauali prælio Duillii auspiciis primùm sunt accisæ res Carthaginensium. Præterea Lausus cum patre in prælio. Pallas sine patre, sub Aenea pro patre. Pallas cũ Lauso non cõgreditur, ne alter alteri præferatur: sed maioris herois manu cadat vterque, sicuti dicebamus. Quid amœnius illa varietate, quum excluse castris suos Troiani, Turnum autem incluse? Rutuli quoque Euryalum occidunt: Nisus vult mori: victorem interficit moriturus: spolia receperant Rutuli, quæ illi Messapo & Rhamneti abstulerant. Hanc tantam in Poesi virtutem consequi vt possimus, fugienda est eiusdem rei facies iterata, quod fieri potest. hoc primùm caput est. Si enim res fuit diuersæ, ipsa quoque narratio non vna erit. Igitur pestilentiam, tempestatem, obsidionem, altercationem, legationem, ludos, singulare certamen: fœderis ceremoniæ: conuiuium, concilium, funus, funebrem orationẽ, trophæum semel descripsit. Pugnas verò multas quũ diuturna narratione suscepisset explicandas: quantum vel vnquam euenit, vel ab homine excogitari possit, quod modò cum decore atque maiestate canendum sit, suo quoque loco, tempore, modo, denique natura disposuit. Quæ nolo hîc recitare, propterea quòd in superioribus omnia recensita sunt: ad quæ varietatis præcepta dirigenda erunt. Cæterùm

rùm pars operosissima quæ reliqua est, nunc sese pertractandam nobis offert, natura scilicet figurarum: sine quibus neque efficax, neque varium, neque suaue potest esse quicquam. Ac tametsi videtur hæc cognitio atque vsus figurarum, tum prudentiam, tum efficaciam, tum suauitatem vel commendare vehementer, vel etiam maxima ex parte conficere: atque iccirco post omnes describenda vi debatur: ea tamen est eius cum varietate necessitudo, vt figurę penè essentia varietas sit. Sic enim laxiore notione describi potest: Figura est varietas in re aut oratione, à communi vsu deflexa. verùm vt acutius atque elegantius intelligamus, sic nobis incipiendum est.

FIGVRA.

CAPVT XXIX.

QVum re & verbo omnis constet oratio, & figura in vtroque reperiatur: ab vniuersali definitione iaciendа fundamenta primùm, vt eius essentiam agnoscamus. Deinde quibus artibus figurarum sit vsus: sic enim in summa ac prima genera partiemur. Tertio loco minora genera distinguemus. Quarto, quæ ad Poesin pertinent, in suas ac certas species diuidemus. Quarum partes postremò suis nominibus ac finitionibus notas, lucidentis exemplis notiores faciemus.

FIGVRAE DEFINITIO: ET QVAE QVIBVS ARTIBVS GENERA vsui sint.

CAPVT XXX.

FIgura est notionũ quæ in mente sunt, tolerabilis delineatio, alia ab vsu communi. Notiones voco rerum species externarũ, quę per sensus delatæ, in animo repræsentantur. Harum specierum lineamenta communia sunt, qualia in rebus ipsis. Igitur oculi cuiuspiam iracundi quum sint sanguinei, accipiam eos in meam cogitationem, atque à similitudine flammæ dicam Inflammatos, & ignem ab ipsis micare. Ecce alia lineamẽta, quàm quæ vulgò conspicimus. Intelligo autem lineamenta eadem licentia, qua & figuræ vox recepta est. nánque in corporibus naturalibus est quantitas, quam gerit substantia. Ea quantitas est finita. is finis eiúsq; modus atque præscriptio *Notiones.*

Delineatio.

figura est. Quum igitur dico delineationem,non intelligo lineam nudam ,sed eius quoque sobolem circunscriptam superficiem. Præterea quum colores aliud sint à superficie:tamen quum superficiem per colores videamus; delineationem hanc & ad eos,& ad alia accidentia referemus. Quinetiam quum substantia , qua substantia est, non habeat à superficie circunscriptionem:hoc enim est proprium quantitatis solius : tamen quia æquè atque res omnes aliæ præter Deum, finita est : necessariò admittit aliquam præscriptionem.Cuius terminus si non est linea, aut à linea: at est aliquid vel illi simile,vel cui similis illa sit: cuius nomen quia nõdum est excogitatum, patiamur appellari delineationem: per quandam quasi analogiam. Sanè illæ mentes æternæ atq; immateriales, à quibus indefessis rotationibus cœlestes voluuntur orbes : si neque insunt illis,neque vel per se, vel per accidens mouentur; sed assistunt nusquam mistæ : finitæ per se sunt , non per orbium molem ; quemadmodum arboris anima ad eius materiei finem finitur.Ergo aliquid & superficiei & figuræ simile sit necesse est.Quare animam quoque nostram, quæ ex illarum ordine ac censu item est,vbi cogitatione apprehendam : si aliis delineationibus quàm quæ vulgò cone ipiuntur,sese insinuet: figuratè à me dicetur contemplari.Et quoniam tam doctè hæc scribemus, ne quis mihi obiiciat illa verba,quum diximus notiones à nobis intelligi, quæ in animum ministerio ac delatione sensuum deferuntur: atque iccireo obiiciant, neque animam nostram,neque mentes illas iis viis subire in nos: respondemus,paulò laxius esse loquutos: ne rem per se difficilem obscuraremus. Species enim aut ipsæ absque medio imprimuntur : aut per discursum postea illa etiam quæ ex omnem sensum existunt, veluti vniuersalia.sed de his satis. Ergo figura in corporibus considerata , communicauit nomen suũ in notionibus,sicut & naturã. Notiones autẽ quũ sint & partes & causæ scientiarũ, formant enim conclusione propositiones: quot erunt scientiæ,tot erunt genera summa figurarum. Scientias nunc eas hìc dico, quæ vtuntur notionibus ad enuntiationes. quarum princeps Dialectica figuras suas habet: quæ sunt dispositiones medii termini:sic enim appellauit Aristoteles:quod nunc irrident quidam amentes. Grammatica suas agnoscit seorsum:

seorsum: quæ sunt Grammaticalium legũ deflexiones ad necessariam abusionem. & inter hasce duas , vna summa scientia tertia, cui nomen inditum nondum est , suis vtuntur figuris. Sub qua scientia tres istæ notæ comprehenduntur:oratoria, historica , poetica. in quarum ambitu communi , communium quoque figurarum , tanquam publicæ supellectilis vsus continetur. Sic habes definitionem,& genera summa.

FIGVRARVM MINORA genera.

Caput xxxi.

SEcunda ac minora genera sunt , quæ apud omnes existunt authores.Aliæ nanque sunt figuræ rerũ,alię verò verborũ. exempli gratia : Senex libidinosus. aliter accipitur senex quàm cõmuni opinione. hæc figura est in re. In verbo autẽ siquis dicat,Magnanimus Cæsar.est.n.figura cõpositionis.Potest aũt aliqua esse vtriq; generi cõmunis:vt Emphasis. est enim in re si dicam,Pater orbus flet. In verbo,Ille ego sum Cæsar. in vtroque,Ille ego omnipotens Deus. An verò vna sit figura communis , & rei & verbis? si sunt vera hæc genera , figura scientiæ , figura dictionis : non potest vna esse. & sanè puto duas. Rei enim res est:verborum autẽ affectus ab rebus alii. Græci illas σχήματα διανοίας,hasce σχήματα λέξεως. alij illas simplici nomine σχήματα,has æquè simplici τρόπους. Non igitur rectè factum sit à Quintiliano : qui in octauo τρόπους,quum per species recensuit:in nono docet , quomodo species sunt figuræ.nã & à Græcis , qui harum rerum inuentores extitere,dissentit:& in octauo,quid esset figura describere debuit:ibique diuidere in Tropum & Schema, quanquam quid rei sit hoc? si σχήματος facit speciem τρόπον,quomodo tropum à schemate distinguet:vt idem sit & genus & species suiipsius. Alexander quoque Rhetor, eadem negligentia vtitur. nam vtrunque appellat σχῆμα τὸ τῆς διανοίας,καὶ τὸ τῆς λέξεως. & tamen quum definit σχῆμα διανοίας ἑξάλλαξις, inquit,ἄνευ τρόπου.Quòd autẽ sic definit,ἑξάλλαξις εἰς τὸ κρεῖττον, nequaquam verum est: non enim conuenit omnibus tropis. Haud sanè melior est oratio ἀσυνδέτου quàm coniuncta. Neque figuris διανοίας omnibus : non enim melius est alloqui rem mutam,quàm filere: imò amentis est : sed περὶ τὸ νῦν dictum

oportuit. Ratio autem quare id addiderit, est: quia Solœcismum & Barbarismum ait itidem esse ἐξαλλάξεις, mutationes: verùm nequaquam εἰς τὸ κρεῖττον, illum quidem orationis: Barbarismum autem singulorum verborum. Ergo illud quoque ab eo animaduertendum est. namque ea figura quæ in re est, non habet necessariam illam distinctionem: neque enim in re potest fieri vel Barbarismus vel Solœcismus. Nos, vt omnibus generibus figurarum communem afferremus definitionem: diximus tolerabilem delineationem, id est inoffensam. quam vocem, si plus placet, pro illa substituas: etiam probam ponere poteramus, nec pœnitet. Nihilo felicius aut consultius Trapezuntius: qui in libro quinto, quum de eloquutione doceret, figuras sensus admiscuit: quarum tamen natura tota in re est, atque ad inuentionem pertinent. M. quoque Gallio malè disposuit. in quarto nanque ad Herennium, priore tractatu, figuras eloquutionis recensuit: eas quæ essent sententiæ, posteriore. Sunt enim res verbis, quæque in rebus sunt, iis quæ verbis insunt, omnia priora natura, tempore, cognitione, vsu. Nam & figuratè exprimunt muti intellectiones suas sine vllis verbis. Quid ipsæ saltationes, quas sine verbis vllis saltant Hispani? adeò enim figuris scatent, vt Poetam aut Historicum loqui putes. Per initia studiorum meorum multi dati sunt nobis præceptores à diuo Maximiliano Cæsare, quem honoris causa nomino, viri sancti, sed impolitioribus nati seculis. ij nos docebant rhetoricos colores, eosdē esse quos etiam figuras vocarent. Idque Trapezuntius quoque ait in quarto, Colores vulgò exornationes dici: verùm in tertio, aliud intelligit χρῶμα ad causam & statum coniecturalem, quem sine illo consistere posse negat. Quintilianus in quarto, Colorem vocat conatum Oratoris, quo turpe factum tegit aut tollit. sic & Iuuenalis. aliter Cicero, Orationis colorem & succū dicit in libro de Orat. & in libro de claris Oratoribus, Colorem venustatis: Nitorem enim hîc intelligit & splendorē, totúmque apparatum orationis. At Dionysius Halicarnasseus, iudicialis orationis genera tria esse dicit, quæ σχήματα nominat recentiores, ductus: vnum rectum, quum dicimus id quod sentimus: alterum obliquum, vbi dicimus aliter atque sentimus: tertium contrarium, quo contrà dicimus quàm sentiamus. Tertii generis exemplum habes apud Homerum, quum Agamemnon suadet fugam: secundi, à Sinone Virgiliano. Primi frequens ac vulgatus vsus. eiusmodi orationem rectam, vocat ille ἀνωφέρωπον, quasi facie liberali. atque à Rhetoribus χρῶμα appellatam: cæterùm quā ob causam, negat se sanè scire. Memineris etiam ab eodem Gallione, characteres figuræ nomine appellari. sed de hoc in sequenti lib. Nunc ad species transeamus.

SPECIES. CAPVT XXXII.

FIguras quidem ante nos ad certas species nemo deduxit: sed vt quęque sese offerebat, ita explicarunt. quippe ignari Philosophiæ, vlum tātùm accepere, earum causas ignotas habuere. Nos igitur, quæ ad Poesim nostram faciunt. in species certas redigamus, redactásque digeramus. ad quas cæteras quoque suas Oratores ipsi reducere poterūt. Significatur aut id quod est, aut contrariū. Si id quod est, aut æquè, aut plus, aut minus, aut aliter. quippe aut vnā rem pluribus verbis, aut plures vno. Contrarium significatur, vt per Antiphrasin. Aequè significatur, vt per Tractationē. Plus, vt per Hyperbolē. Minus, vt per Detractionē. Aliter, vt per Allegoriam. Vnā rem pluribus, vt Periphrasi, Plures vno verbo, vt Collectione: eques pro equitatu. Cæteræ omnes ad has reducentur.

SIGNIFICATIO, AEQVALIS Tractatio.

CAPVT XXXIII.

IN quibus æquatur significatio rei significatę, sunt, Tractatio, Imago, Similitudo, Comparatio, & aliæ huiusmodi, quæ aut cum his ad genus, aut ad has sub genere referentur. De quibus consequenter dicemus post has. Tractationem videtur Cicero appellare, quam Græci διατύπωσιν & ὑποτύπωσιν, si tenuior sit. Ad verbum potes dicere, Deformationē: ad hunc nánque significādi modum etiam Quintilianus vtitur. Est autem Tractatio, quum rem sub oculis ponimus, luculenta narratione persequentes eas partes, quæ ἐνθυμήσεις maximè comprehendunt in personis: in locis autem notabiles quasdam dispositiones. τύποι enim faciem & formulam quandam significat: & id quod architecti modulum, vulgus Italicum

adhuc magis diminutiua voce dicunt, *Modellum*. ad cuius lineaturas atque dimensiones totius operis ratio dirigitur. M. Gallio διατύπωσιν, personæ accuratam admodum ac festiuam posuit in quarto, quam appellauit Notationem. Cæterum vox hæc Notatio & Nota, in deteriorem partem frequentius, vt notæ Criticorum: *Quique notas spuriis versibus apposuit*, de Aristarcho Ausonius. & Notas censorias legimus, & Notatos ciues. Quare non rectè fecerunt Medici recentiores, qui quum in veteribus translationibus barbaris, Signi vocem legerét, minus idoneam existimauerunt: ac pro ea Notam appellare maluerunt, quum tamen omnes Rhetores ad argumenti indiciíque significatum passim vtantur illa. Alii etiã ἀπόδειξιν, id est, demonstrationem, nominare maluerunt. Est autem minutior, dilutior ac simplicior ὑποτύπωσις, vt,

Notatio.

ὑποτύπωσις.

Olli cæruleus supra caput astitit imber,
Noctem hyemémque ferens, & inhorruit vmbra tenébris.

διατύπωσις.

Subdelineationem potes dicere. at διατύπωσις accuratior: persequitur enim omnia, lecta tamen in graui genere dicendi: in imo omnia penitus, vt in Hymno Cereris Callimachus. Virgilius tempestatem in primo per διατύπωσιν repręsentat. Iccirco dicta etiam à Græcis est ἀκρίβεια: quũ exactior atque expressior est oratio. Itaque eam γραφικὴν deductam iidem quoque aiunt. & designauit Plautus hoc verbo, quod hominem ad vnguem factum Horatius. Est enim ἀκρὶς, τὸ ὅλη τελέως ἀκρὶς βαῖνον. Exactum Latini dicunt, id est absolutum. sicuti Terentius, Defunctum, quod opera nostra amplius non eget: sed est ei suprema manus imposita, ἀκρὶς febrem tertianam puram nostri barbari rectissimè appellabant. Recentes nouatores ea voce purissima repudiata, Exquisitam dicere maluerunt, vocabulo satis infelici. equidem puto neminem tam fatuum, vt febrem exquirat. Est & illa ὑποτύπωσις valde simplex.

ἀκρὶς.

Constitit in digitos extemplò arrectus vterque.

Illa autem διατύπωσις, vbi anguium amplexu morsúque necatur Laocoon, ipse & liberi eius. Præterea, in quinto, raptus Ganymedis: *Longæui palmas nequicquam ad sidera tollunt Custodes.* Vides πάθος: quia & senum interest, amissa requirere, & custodum sarcire dãna. & πάθος, *Tollunt palmas*,

palmas: item amplius, *Nequicquam*. Illud verò exactissimum, *Sæuitque canum latratus ad auras*. vbi & Physiologia est, à fide canis: & expressio eius miro carmine. quis enim ex pictura visu percipiat latratũ? Illa quoque ἀκριβολογία illustris, vbi & loricæ grauitatem circunscribit, & Demolei fortitudinem:

Vix illam famuli Phegeus Sagarísque ferebant,
Multiplicem connixi humeris. Indutus at olim
Demoleos cursu palantęs Troas agebat. Vnde & il'ô te cõferas: Si Demoleo victor detraxit, quantũ putes Aeneã? Duces autem figuram hãc per mores, ætates, affectus, iis legibus quas præscripsimus, in personarum ratione. fortunas, euentus, consilia. sicuti in duodecimo, de Turno,

Posćit equos, gaudétque tuens ante ora fremétes.

Hac eãdem figura explicantur dantúrque in lucem quædam, quæ ex contextu intelligi nequeũt. vt, *At ramum hunc, aperit ramum qui veste latebat.* seipsum in Ciri imitatus, vt & aliâs. Ita quia mos esset in sacris aras tenere: neque id explicuerat narratione. apponit per ὑποτύπωσιν ex persona Latini *Tango aras*. Tale & illud (*Sceptrum nam fortè gerebat.*) neque enim id intellexisses apud Virgilium sicut apud Homerum. Sceptrum enim semper gerunt concionantes, Reges & ductores.

DEMONSTRATIO,
Descriptio, Effictio.
CAPVT XXXIIII.

IN persona igitur vbi consistit, Tractationem dicere maluerunt. Quæ verò in re versaretur, Demonstrationem. veluti quum loca describimus ambitiosiùs, ita vt sub oculis subiiciantur. Diuersam quoque ab hisce specie, genere autem eandem dixere Descriptionem. quam M. Gallio definit, perspicuam rei expositionem. Quæ verò minutiùs circa personam versaretur, Effictionem. Non quòd sit ficta, id est falsa: sed quasi effigiationem. Effictio enim est pars fictionis in Prosopopœia. Effigiatio est in Thersite, & in Lauso, & Turno, & Darete.

SERMOCINATIO.
CAPVT XXXV.

HVic adiuncta est Sermocinatio, quum certus attribuitur sermo personæ: qualis Numano,

Non pudet obsidione iterum vallóque teneri,
Bis capti Phryges, & morti prætendere muros?
En qui nostra sibi bello connubia poscunt!

Quia nuper Turni germanã thalamo sociatus habebat. Orationes enim quodam modo picturæ sunt animorum, & qualis quisque est, ita loquitur. & in obliquo,

Muranum: hic atauos & auorum antiqua sonantem
Nomina.

ATTEMPERATIO.

CAPVT XXXVI.

TRactationis pars est Attemperatio: quę sit quum ei, quod dictũ est, modus statuitur. Circunscriptionem quoque nonnunquam nos eam appellauimus. apponitur enim sententiæ linea ac meta: aut ex persona introducta, aut ex persona Poetæ. Et accedit, si spectes collocationẽ, ad vim Parenthesis. Sic Palinurus in quinto, quum sententiam suã delinearet, *Nec littora longè Fida fraterna Erycis* interposuit, *reor*. Sic Iupiter in primo, *Fatebor*: Venus in eodem, *Haud credo*. & Dido, *Credo equidem, nec vana fides*. Ex persona Poetæ, *vt perhibent*. &, *fama est*: & *mirabile visu*: &, *si credere dignum est*. Transferimus etiam in narrationes, eisque miscemus. veluti fecit Poeta de Cæculo, *Vulcano genitum, pecora inter agrestia Regem. Inuentúmque focis omnis quem credidit ætas*. Nec abhorret ab hac natura illa, *Eloquar? an sileam?* &, *Quem primum, quem postremum aspera virgo, Deijcis?* non enim attemperat quod dictum est, sed quod dici potest.

MODERATIO ET CORRECTIO.

CAPVT XXXVII.

SIc aut eædem cum superiori Moderatio & Correctio: aut eius modi quasi quidã sunt: Græcus μετάνοιαν, quasi pœnitentiam vocat. Corrigimus autem quod dictum est, *sed prius ima dehiscat Terra mihi quàm te pudor violem*. aut repetimus vt corrigamus: Parthus siue Cydon per subdisiunctionem. Simplex autem illa Sinonis, *Sed quid ego?* Hanc etiam ἀποδιόρθωσιν rectè nominant. nam Aquila Rhetor malè posuit pro hac exemplum διατυπώσεως.

ASSE-

ASSEVERATIO.

CAPVT XXXVIII.

HAud longè abest ab Attemperatione Asseueratio, sed ita: Attẽperatio moderatur: at non abscedit tamen à proposito & prima significatione. Asseueratio autem eodem modo hæret: sed non mutat quicquam. In illo similis, in hoc contraria. Huius generis est, *Námque potes*. Sic enim Aeneas ad Sibyllam. Palinurus Aeneæ: Horatius ad Canidiam. hanc etiam Obtestationem dicere possumus. In qua interuenit iurandi modus: non idem omnibus, sed pro arte, sexu, statu, ætate. Sic nauta Palinurus, *Maria aspera iuro*. At Ascanius bene institutus patrem imitatur, quippe etiamnum adolescens,

Per caput hoc iuro, per quod pater antè solebat.

Aeneas autem pontifex maximus, de Ioue & Mercurio, *Testor vtrúmque caput*. Amans autem Dido, & Amata regina genero metuens, *Per has lacrymas*. Interdum à persona ad quam sermo dirigitur: ad virum fortem, Per dextram tuam te oramus. Per musas, per virtutes, genus, &c.

CONDITIO.

CAPVT XXXIX.

COrrectioni similior ea est, quam Conditionem voco. *Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus*, Subtricet positionem ex conditione. Alibi autem subiungit, *Heu miserande puer, si qua fata aspera rumpas, Tu Marcellus eris*.

EXCLAMATIO, ACCLAMATIO, Iudicatio, Elogium.

CAPVT XL.

AFfinis huic adeò est Exclamatio, vt cum ipsa sæpius ad hunc eundẽ finem coniungatur. *O mihi præteritos referat si Iuppiter annos*. par enim erat dolentis nota in superiori, *Heu miserande puer. Hei mihi, qualis erat, quantùm mutatus ab illo Hectore*. & sine nota exclamationis, *Fortunate senex, Ergo tua rura manebunt*. Est enim quasi Acclamatio: quum post rem aut factum, subditur sententia cum admiratione: vt, *Tantæ molis erat Romanam condere gentem*. Et sine admiratione, Expresio rei occultę: *Latonæ tacitũ pertentant gaudia pectus*. Sunt sanè exclamationes in παθολογίᾳ. Acclamationes autem per ἠθολογίαν, *Dij talia Grajis Instaurate*. Interdum ex persona Poetæ. *Dij*

meliora pÿs: errorémque hostibus illum, προσφωνήματα Græcis. Coniuncta huic iudicatio, quum Poetæ iudicium apponitur. *Heu vatum ignaræ mentes.* &, *Nec mihi tum liceat subdio carpere somnos.* Et cum sententia inclusa. *Nec ignara mali miseris succurrere disco.* Est & illud iudicium,

Vix illud lecti bis sex ceruice subirent,
Qualia nunc hominum producit corpora tellus.

Cum exclamatione, *Quid non mortalia pectora cogis, Auri sacra fames?* Et cum admiratione, *At tu dictis Albane maneres.* Elogium autem nomine Latino caret: neque enim solùm laudem, sed etiam vituperationem potest continere: quæ ex opinione ac iudicio Poetæ proficiscitur. De Nisо & Euryalo,

Fortunati ambo, si quid mea carmina possunt,
Nulla dies vnquam memori vos eximet æuo:
Dum domus Æneæ Capitoli immobile saxum
Accolet: imperiúmque pater Romanus habebit.

Est autem quasi epicedium, non solùm elogium. sicut & illud,

Te nemus Angitiæ, vitreæ te Fucinus vnda,
Te liquidi fleuere lacus. Inueniemus etiam elogium extra personam Poetæ, implicitum aliis orationibus: vt in verbis Turni, *Qualem meruit Pallanta remitto.* In malam verò partem, ac per vituperationem,

Nequeunt expleri corda tuendo
Terribiles oculos, vultum, villosáque setis
Pectora semiferi, atque exinctos faucibus ignes.

Mistum ex vtroque,

Filius huic iuxta Lausus, quo pulchrior alter
Non fuit, excepto Laurentis corpore Turni:
Lausus equûm domitor, debellatórque ferarum.

Mox -*dignus patrÿs qui latior esset*
Imperiis, & cui pater haud Mezentius esset.

Indifferens autem elogium super Priamo interempto,

-*hic exitus illum*
Sorte tulit, Troiam incensam, & prolapsa videntem
Pergama, tot quondam populis terrísque superbum
Regnatorem Asiæ. Iacet ingens littore truncus,
Auulsúmque humeris caput, & sine nomine corpus.

RE

REPETITIO.

CAPVT XLI.

FIt igitur Deformatio interdum simplex, aliquando cum superioribus, nonnunquã cum repetitione, aut anticipatione, aut comparatione. Est autem Repetitio, eiusdem rei geminatio: quæ interdum iisdem verbis, sæpe etiam aliis iterum ponitur, sæpe etiam & tertiò. Maximã ea efficacia, & quæ auditorum aures expugnet. Atque illã quidem vulgaris: *Me, me, adsum qui feci.* Quæ verò aliis fit verbis, ineptè nimis à Seneca irridetur. Is enim Montanum, Ouidium oratorum vocabat, propterea quòd sententias repetitas inculcaret. Nemo tamen est vel Oratorum vel Poetarum, quin id committat. Quid iustius iudicio Virgiliano? is tamen non semel,

Me pater Anchises, quoties humentibus vmbris
Nox operit terras, quoties astra ignea surgunt. &,
Quantum in connubio natæ, thalamóque moratur.
&,
-*quum Iuppiter horridus Austris*
Torquet aquosam hyemem, & cælo caua nubila rumpit. &,
Iam grauis æquabat luctus, & mutua Mauors
Funera: cedebant pariter, pariterque ruebant.

& alibi multa eiusmodi. Fit etiam repetitio per consequentiam: vt in septimo, *Iam fidere terræ, Deseruisse rates.* Qui terræ fidit, nauium parum curæ gerit. Etiam per contraria fit illud consequens nonnunquam: vt in secundo Georgicòn,

-*qua parte calores*
Austrinos tulerit, quæ terga obuerterit axi.

Nam si Austrum altera spectat parte, altera Septentrionibus obuertere necesse est. Repetimus etiam per proportionem. Est autem Proportio, responsus rei ad rem in simili dissimilitudine. Qualia enim sunt Quatuor & Decem, talia Duo & Quinque. Respondent igitur inter se Binarius & Quinarius: in quorum dissimilitudine est similitudo. quia ille Quaternarij dimidium est, hic Denarij. Hoc quoque reperietur: in illa repetitione,

-*en ipse capellas*
Protinus æger ago, hanc etiam vix Tityre duco.

E maiori minorem infert: nam dixerat *capellas*: subdit *hanc*. respondet etiam aduerbium *vix*: in quo repetitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

sensus illius, *æger*. Maiorem à minori ibi, *Ille meas errare boues, vt cernis*. satis erat. repetit animi securitatem maiore sensu: *& ipsum*

Ludere quæ vellem calamo permisit agresti.

FREQVENTATIO.

CAPVT XLII.

FRequentatio autem est multiplicata repetitio, quæ maximè datur iratis. Gallio mauult significare eorum collectionem, quæ sparsim dicta sunt. Ego persto in priore sententia. Neque displiceat si quis πυκνωσιν apud Græcos appellarit, quid enim sit πυκνὸν & ἀραιὸν, ex Philosophis alibi. at est in Equitibus Aristophanis, πυκνίτης & πυύξ.

Me duce Dardanus Spartam expugnauit adulter?
Aut ego tela dedi, fouíve cupidine bella?

ACERVATIO.

CAPVT XLIII.

EAdem sit fortasse Aceruatio: sic enim interpretamur συναθροισμὸν, & quam iidem dicunt πολυσυνδετον, minus signata voce:

Vrbem Troianam primùm, dulcésque meorum
Reliquias colerem: & Priami tecta alta manerent:
Et recidiua manu posuissem pergama Teucris.

Non est autem eadem quæ πολυσυνδετος: ea enim est λέξεως. Quòd si mauis ab hac diuersam esse συναθροισμὸν, interpretabor πολυσυνδετον coaceruationem: συναθροισμὸν autem, coagmentationem,

Amissam classem, socios à morte reduxi. & alia quæ ibi dicuntur. Differet igitur ab Aceruatione: quia illa sedatior & humilioris argumenti. Coagmentatio incitatior: sicut in duodecimo,

Verte omnes te te in facies: & contrahe quicquid
Siue animis, siue arte vales: opta ardua pennis
Astra sequi, clausumque cana te condere terra.

Aceruatio quoque non semper ordinem præscribit, & σῶρος dicitur à quibusdam: vnde σωρίτης aceruus Chrysippi dicitur à Perſio. σωϱεύω coagmentationem nonnullis placuit appellare.

σωρίτης.

CELE-

CELERITAS.

CAPVT XLIIII.

HViusmodi faciem præ se fert quam Græci ῥᾳδιότητα, nos expeditionem & Celeritatem, & præcipitationem diximus aliquando. Commodissimè verò Impressionem. ὁρμὴν ἁπλῆν nonnulli, i. procursionem. Fit autem tam cum copulatiuis quàm sine copula.

-fuit Ilium, & ingens
Gloria Dardaniæ. ferus omnia Iuppiter Argos
Transtulit. incensa Danai dominantur in vrbe,

Cum copula cædes illa ab vno,

Alcandrúmque, Haliúmque, Noemonáque, Prytanímque.

Effusi ibi,

Non arma expedient? totáque ex vrbe sequentur?
Diripiéntque rates alij naualibus? ite,
Ferte citi flammas, date tela, impellite remos.

& mox,

Quem metui moritura? faces in castra tulissem,
Implessémque foros flammis, natúmque patrémque
Cum genero extinxem, memet super ipsa dedissem.

Mira in decimo, ac diuina,

At Pallas magnis emittit viribus hastam,
Vagináque cana fulgentem diripit ensem:
Illa volat.

Tanta præcipitatio, vt illico hasta emissa gladium distrinxerit.

EVASIO.

CAPVT XLV.

HVic similis ea est, quam simul cum aliis non pauci primi nos & agnouimus, & nominauimus Euasionem. Fit autem quum delibamus res, neque insistimus, *Vtere sorte tua.* Noluit insistere in illa permissione suæ cædis. sed subaceruauit,

-fuit & tibi talis Anchises genitor.

COMMORATIO, AMPLIFICATIO, Exaggeratio, Accumulatio.

CAPVT XLVI.

MIrum quum Gorgoteta adiũximus repetitionibus, quo cõsilio audeamus dicere eius simile Euasionẽ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

contraria enim videtur. Nam γοργότης multa quasi fasce-tim:Euasio vnum vix,atque abit. Acutius tamẽ contemplanti videbitur eadem in vi quidem,non in verbis.Multa enim comprehendit Euasio, quæ non explicat. Coacerationis autem comes, aut affinis. Commoratio.A qua non longè abest Amplificatio,quæ & Exaggeratio & accumulatio est. sed Accumulatio humilior, & similis Aceruationi. Exaggeratio & Amplificatio pleniores. Est autem Commoratio, quum eandem materiam aut alia facie ostendimus : aut per partes discurrimus. vbi potest animaduerti, harum omnium Tractationem quandam quasi matrem esse: cuius exemplum habes,

Vipereo generi,& grauiter spirantibus Hydris,
Spargere qui somnos cantúque manúque solebat:
Mulcebátque iras & morsus arte leuabat.

Neque enim rectè putat Gallio Commorationem figuram non esse neque ab vlla causæ parte separari: sed tanquam sanguinem perfusum per totum corpus. Nã tametsi causę quædam id postulent, vt à materia nunquam auellamur: tamen sunt partes quædam , in quibus si fueris commoratus, aurem animúmque iudicis auertas. Idem Commorationis speciem dixit, Expolitionem.quod nihilo melius probamus , nánque expolitio ad Characterẽ pertinet:neque figura est,neque ductus orationis, sed loquutionis facies, ac cutis quædam. Idem eiusdem error, quum scripsi Breuitatem esse figuram. Est enim eodem modo atque ratione Character , siue forma, siue modus dicendi. nam sanè Amplificatio,quæ figura est neutiquã opponitur breuitati. Sed breuis stilus est contrarius τῷ ἀβρῷ,id est pleno & opulento.Amplificatio autem aduersam sibi habet Perstrictionem. quæ aut soror est Euasionis aut comes, omnino cognata. nam breuitas sine figura est,Troia euersa.Euasio autem siue Perstrictio est breuitas figurata, *Et campos vbi Troia fuit.* Versus diuinus,in tertio:quem adeò probauit,vt seipsum in decimo sit imitatus.*Atque solum quo Troia fuit.* Amplificatio autem fit, quum id quod pro toto positũ est , aggestis partibus maiore mole ostentamus: aut quum posita parte,aliis appositis effundimus in amplitudinem. Quietiam alio modo componitur , quum facto aut re posita, addimus causas, consilia,euenta. Denique simplicitati maximè opposita est.

est.Ecce simplicitatem,

Multa tibi ante aras nostra cadet hostia dextra.

Ecce parem materiam amplificatam,

Te quoque magna manent regnis penetralia nostris:
Hic ego nánque tuas sortes arcanáque fata
Dicta meæ genti ponam, lectósque sacrabo
Alma viros. Etiam exempla factorum quum subduntur,fit Amplificatio,

Si potuit manes arcessere coniugis Orpheus
Threicia fretus cithara fidibúsque canoris,
Si fratrem Pollux alterna morte redemit,
Itq; reditque viam toties. quid Thesea magnum,

Aut memorem Alciden? παραύξησις à quibusdam dicta fuit:verùm ἐπαύξησις plus placet.nam παρεκμεστικὴ diminutionem notat.

Exaggerationis autem finis & vsus pro affectibus. In laudem,

-heu quibus ille
Iactatus fatis,quæ bella exhausta canebat.

In inuidiam.

Amissam classem,socios à morte reduxi.

Indignatio,

Ferte citi flammas,&c.

Multæ enim figuræ simul coniungi possunt : sicut in lamentatione matris Euryali:Metus,

Me,me,adsum qui feci,in me conuertite tela,
O Rutuli,mea fraus omnis. nihil iste nec ausus,
Nec potuit. cælum hoc & sidera conscia testor :
Tantum infelicem nimium dilexit amicum.

CONIVNCTIO.

CAPVT XLVII.

NEc longè ab hisce diuersa Coniunctio diuersarum rerum,quę à Græcis συγκυίωσις duro vocabulo,Cõmistio,Confusio:molliusculè,Cinnus.Aliquando cum distributione & oppositione contrariorum : veluti si dicas, Deprecatur timidus vt lędat;precatur fortis vt iuuet.Poeta pictius loquutus est,in vndecimo,

-solum Aeneas vocat,& vocet oro.
Nec Drances potius,siue est hæc ira deorum,
Morte luat:sine est virtus vel gloria,tollat.

Quibus carminibus nihil simplicius simul atque elaboratius. Nata quidem talia videntur, sed non sine fabrica naturæ. Attribuit Dranci imbelli, & sibi forti vel fortunam ad moriendum, quam ille explere nequeat: vel virtutem ad superandum, quæ cum illo nihil habeat necessitudinis. ita duabus personis simul iunctis atque confusis, adhibet diuersos euentus ex distributione. Ibi autem simplicior & manifestior,

Hîc manus ob patriam pugnando vulnera passi,
Quique sacerdotes casti, dum vita manebat,
Quique pii vates, & Phœbo digna loquuti,
Quique sui memores alios fecere merendo.

Et in contrariam sententiam quæ dicuntur ibidem de sceleratis.

ATTRIBVTIO, PROSOpopœia.

CAPVT XLVIII.

DEformationis, siue διατυπώσεως pars Attributio quoque est. & fit quoties Rei aut Personæ attribuimus rem, aut personam, aut modum, aut orationem. Rei res, vt anno sterilitas, aeri tempestas, nocti silentium, saxo asperitas: idque non solis nudisue epithetis: sed denarratione. Exempli gratia, non dicam nox obscura, sed

Nam neque erant astrorum ignes, neque lucidus æthra
Siderea polus:
Sed lunam in nimbo nox intempesta tenebat.

Persona personæ,

Rex erat Aeneas nobis, quo iustitior alter
Nec pietate fuit, nec bello maior & armis.

Persona rei, vt loco, aut tempori, aut alii,

Regina ad templum forma pulcherrima Dido
Incessit, magna iuuenum stipante caterua.

Personæ res,

-hîc illius arma,
Hîc currus fuit, hoc regnum dea gentibus esse,
Si qua fata sinant, iam tum tenditque fouetque.

Sermo quoque attribuitur personæ tam nominatæ, quàm non nominatæ,

Hîc Dolopum manus, hîc sæuus tendebat Vlysses, Est

Est enim sermo vulgo attributus: atque hîc quidem in recto, in obliquo verò ibi,

Vemisse Aeneam Troiano à sanguine cretum,
Cui se pulchra viro dignetur iungere Dido.

Vbi Poetæ obseruanda est dexteritas. Si enim recta esset oratio, oporteret famam introducere, quæ Hiarbã alloqueretur.

Prosopopœia verò duplex est. Primus modus, vbi ficta persona introducitur, vt Fama à Virgilio, & Fames ab Ouidio. Hæc non est figura, sed pars argumenti poetici. hanc fictionem appellat Quintilianus εἰδωλοποιΐαν: vt Dirarum, & Iræ, & Furoris, quales multæ in Scenis à nobis in fine huius libri declaratæ sunt. Alterum genus Prosopopœiæ, vbi non persona fingitur eo modo, sed orationis attributione. quæ adeò pertinet ad διατύπωσιν, vt suprà eius partẽ fecerimus Sermocinationem. Duæ tamen species agnoscendæ. namque si attribuam Aeneæ orationem, erit sermocinatio: propterea quòd vera persona est. quòd si extrà argumentum introducatur: veluti quum Aeneas ait sese à patre per somnium obiurgari: sanè est Prosopopœia. introducit enim aliã personam, præter suam & Elisæ, præsertim si rei mutæ sermo attribuatur: vt Demosthenes ait, Negotium ipsum φωνὴν ἀσήμους. Sic terra loquitur in 11. Metamorphoseõn. Est & alius modus, quo non oratio, sed sensus rei brutæ assignatur. ex re enim, quæ non est persona, fit persona: vt

Te nemus Angitiæ, vitrea te Fucinus vnda,
Te liquidi fleuere lacus

Cui modo cohæret ille quoque quando alloquimur brutam rem., quæ non intelligit, quasi intelligat. veluti Mezentius equum, Turnus hastam. Quo loco illud acutius contemplandum. Primum enim membrum summæ distributionis figurarum est. Quum dicitur quantum in re est, ita vt æquet rem oratio: nos tamen attributionis partem hãc, quæ plus dicit quàm in re sit, hîc admiscuimus: quod nobis fraudi esse non debet apud æquos rerum æstimatores. Huc enim traxit vis & natura διατυπώσεως neque permisit tractationem hanc differre, ne res distraherentur. quare studiosi intererit hanc partem ita hîc legere, vt si malit esse alibi, cogitatione aptet sua. Quintilianus scribit, oportere eius personę cui attribuitur oratio, habitum

describi:alioqui non esse Prosopopœiam, sed διαλογισμόν. Mihi videtur omnis oratio esse διαλογισμός: Personæ verò habitum nequaquam pingi debere, sed orationem per se satis posse ad personam illam declarandam. Cicero tamen pro M. Cælio ita pingit Appium censorem, vt ibi ille apparere videatur. quare si cui Quintiliani sententia magis placeat, ne mihi quidem displicet. Similis illis superioribus attributionibus sunt alloquutiones, quæ ad absentes diriguntur, qualis AEneæ ad Palinurum iam non exaudientem. & Apostrophæ quædam. Cuius figuræ modi duo: vnus, in quo cohæret oratio: vt, *Tuus ô clarissime frater, Pandare*. Connexus enim hic sensus est. Alter non cohærens & durius: qualis ille in laudibus Italiæ, *Hinc albi Clitumne greges*. dicendum enim fuerat, *Atque tui Clitumne greges*. verùm hæc etiam cum figura loquutionis conuenit.

ANTICIPATIO.

Caput xlix.

Supra diximus προσώπων fieri per Anticipationem: quę nunc est declaranda. Triplex eius species: vna Grammaticorum, de qua in libris De causis satis. Altera Oratorum, quum præripimus id quod ab aduersario adduci potest. vnde appellata est à nobis Præuentio. Tertia, quæ impræsentia explicanda est. omnes à Græcis προλήψεις dicuntur. Fit autem à Poeta, quoties suæ personæ circunstantias attribuit ei personæ aut loco, cui per se non cõpetit. Circunstantia personæ multiplex est: atque inter cæteras tempus, & ea quæ ad seculum cuiusque pertinent. Iccirco si dicam expugnatum oppidum bombardis tẽpore AEneæ, προλήψις erit, siue præsumptio: propterea quòd quæ tormenta bellica sic vocant, tunc non erant: nunc sunt. Vtuntur autẽ ea figura duobus modis: vnus est mollior, quum Poeta loquitur, *Italiam fato profugus, Lauináque venit Littora*. etenim illô quum appulit Aeneas, nondum Lauina littora dicebantur. hoc tamen tolerabile est: subintelligas enim, quæ postea Lauina dicta sunt. Alter modus duriusculus, vbi Poeta personæ attribuit orationem, quæ mentionem faciat cuiuspiam rei tunc non existentis: aut si erat, nequaquam eo nomine vocabatur, quo illam appellare facit. exempli gratia, Palinurus Aeneam rogat, vti

suum corpus afficiat sepultura. designat locum, *Portus*, inquit, *require Velinos*: portus quidem erant, nomen autem aliud. Est igitur Anticipatio, quia Virgilij tempore sic nominabãtur. Durior tamen, vt dicebamus, est. quippe loquitur Palinurus, cui oratio è reipsa, quę suæ tempestati conueniret, attribui necesse est.

ASSIMILATIO, EXEMPLVM, IMAGO, TRANSLATIO, COLLATIO, Comparatio.

Caput l.

Nomen quatuor speciebus commune veteres non posuere. nos Assimilationem vocamus: quæ continet Exemplum, Imaginem, Collationem, Comparationem. Ac quanquam multis videtur Exemplum nõ esse figura, est tamen acrius intuenti. Nihilo sanè minus quã ipsa ὑποτύπωσις. Quare à Græcis παράδειγμα quoque dictum fuit, propterea quòd rem ipsam positam etiamnum sua specie indicaret:

Aut enor potuit, mediis elapsus Achiuis,
Regna Liburnorum & fontem superare Timaui.

&, *Pallásne exurere classem*
Argiuûm, atque ipsos potuit summergere ponto?

&, *Mars perdere gentem*
Immanem Lapithûm valuit.

Hæc enim sunt exempla, quoties historiæ aut fabulæ argumento simili declaramus materiam, aut iam positam, aut quæ iam ponetur. Sanè omnium illud commune est, vt componatur aut res rei, aut persona personæ: aut persona rei, aut personæ res. Ergo facta factis, loca locis, tempora temporibus. Interdũ verò simul omnia miscentur. Fit autem eiusmodi relatio aut per æqualitatem, aut per excessum. AEqualitas, Talis, Qualis, Tantus, Quantus, Vt, Qualiter, Ceu, Sic, atque eiusmodi. Per excessum autem, vt in V,

Non sic præcipites biiugo certamine campum Corripuere.

Quod est in Collatione & in Imagine. *Præruptus aquæ mons*. Est enim Imago posita frequens in Translatione. hanc Græci μεταφοράν, illam εἰκόνα vocant. Est autẽ Translatio, quoties è re in rẽ transferimus id quod est, vt, *Instar montis equum*. & in II. Georg. *vnda salutantum*. Simplicior

verò sine translatione, *Os, humerósque deo similis.* &, *O mihi sola mei super Astyanactis imago.* Talia sunt illa loca quæ per ὁμοιοπάθειαν in affectus flexa sunt: *Fuit & tibi talis Anchises genitor.* Ité, *Subijt chari genitoris imago.* &, *Patriæ strinxit pietatis imago.* &, *Non ignara mali miseris succurrere disco.* & in XII. de Turni equis. *Qui candore niues anteirent, cursib. auras.* Illud quoq. ex Imagine, *At medias inter cædes exultat Amazon.* & illud, *Et nunc ille Paris.* & illud, *Mitis vt in morem stagni placidæq; paludis Sterneret æquor aquis, remo vbi luctamẽ abesset.* Est & quidã modus Imaginis in cõtrarijs, *Qui Bauiũ non odit, amet tua carmina Mœui.* Differt autẽ ab Exẽplo, propterea quòd exẽplum ponitur vt aliquid tale fiat: Imago autem nullum talem finem habet: sed vt duæ res sub vna atque æquali intellectione comprehendantur propter assimilationem, quæ dicitur ὁμοίωσις.

Collatio verò & Comparatio, vtraque ponit duas res separatas, alteram vnde, alteram quò. Illa vocatur à Græcis συμβολὴ, Comparatio σύλκεισις. Cæterùm vox συμβολῆς duriuscula est, & coniectionem significat. Nos eiusmodi impetum molliore vocabulo reduximus ad æquabilitatẽ: sed illi vendibilem fecere vocem illam, παραβολὴ, συμβολὴ, ὑπερβολὴ. mihi nunquam placuit. Σύλκεισις autem aptius atque acrius: non enim comparatur tantùm, sed etiam comparata iudicantur. Differunt autem inter se: quia Cõparatio statuit rem notam, cui comparetur id quo de sermo est: isque transitus appellatur à Græcis ἐφάρμοσις, id est, Adaptatio: vt, *Qualis in Eurotæ ripis, aut per iuga Cynthi Exercet Diana choros.* Postea reddit, *Talis erat Dido.* Collatio verò è contrario, rẽ ponit priore loco, quam conferat sequenti, quæ cõnexio dicitur ἀνταπόδοσις. Neque enim se cõparat Iuno Mineruæ, sed Mineruam sibi. itaque quum de Minerua dixit, de se subdit, *Ast ego quæ diuûm incedo Regina.* Habent verò aliam quoque differentiam: Comparatio semper habet similitudinẽ, Collatio etiam dissimilitudinem. vt ibi: maiorem enim sese prædicat Iuno quàm Minerua sit. Ita cum Aiace confert Æneam ibi. Venus autem se cum Diomede, in decimo, *Mortalia demoror arma.* &, *Mortalin' decuit violari vulnere Diuam?* Simplicior in Miseno, Hectoris & Aeneæ. *Non inferiora secutus.* & in vndecimo, quũ Diomedes Hectori cõfert Aeneã,

Hectoris Aeneæq; manu victoria Graiûm
Hæsit.

Hæsit. Est & illa Mezentii cum Orode,

Haud furto melior, sed fortibus armis. & illa in XII,

Indignum est Italos Troiam circumdare flammis
Nascentem: & patria Turnum consistere terra.

Est enim collatio ab honesto: sicut illa ab vtili,

Si Turno extincto socios sum accire paratus:
Cur non incolumi potius certamina tollo?

Collatio loci,

Hic segetes, illic veniunt felicius vuæ.

Temporis, *Luce palàm certum est.* Græcorum noctem in excidio Troię confert Turnus cum diurna sua oppugnatione. Euentus,

Longè illi dea mater erit. Nánq; semota Veneris potentia, haud sic abiturum esse Aeneæ, vt seruetur. Totáque pars illa confert & personas, & merita, & facta:

Cui Pilumnus auus, cui diua Venilia mater. &,
Quid face Troianos atra vim ferre Latinis,
Arua aliena iugo premere, atque auertere prædas.

Illa personarum,

Nec verò Alcides tantum telluris obiuit,
Fixerit æripedem cernua licet. Sicut illa:
Excudent alij spirantia mollius æra. Est & collationis modus in auguriis, quemadmodum in primo: non enim est comparatio:

Aspice bissenos lætantes agmine cygnos.

& in augurio Aquilæ, quam Tolumnius obseruabat. refertur enim aquila ad Aeneam: peregrina sanè auis, & alienis imminens fortunis: serpens Turno, quippe terrigena serpens est: Turnus item opicus. Tale est insomnium Penelopes. ita in his obscurior, in cygnis autem apertior. est enim αἰτιαπόδοσις. *Aspice bissenos*, est prior pars: altera pars, quę αἰτιαπόδοσις, *Haud aliter puppesq; tuæ.* Maximè verò pertinet ad Oratores Collationis modus is qui fit per antitheta, qualẽ & suprà diximus, & videmus in quarto,

-si te Carthaginis arces,
Phœnissam, Libycæq; aspectus detinet vrbis,
Quæ tandem Ausonia Teucros consistere terra
Inuidia est? Respondent enim partes inter se summa cũ efficacia: vt sit, Phœnissam in Libya retineri atq; delectari: cui respõdet Teucros in Ausonia. Iccirco cõcludit,

-& me fas extera quærere regna.

RETRIBVTIO, CONCESSIO, Comparatio repetita,

CAPVT LI.

COllationis speciem ἀνταναγωγὴν dixere Græci: nos Retributionem interpretati sumus. alii maluerunt Cõpensationem: quippe est enarratio criminis aut alterius facti.altero crimine aut facto aduersariorum, quoties nostrum diluere non possumus. Ita enim demum euadimus,vt opponamus tantundem,

Non ego te vidi Damonis,pessime,caprum
Excipere insidiis? Quia dixerat aduersarius,
-quum tu Daphnidis arcum Fregisti.

Huius figuræ pars ea est, quam aliqui Permissionem,alii Concessionem vocant. Concedimus enim manifestè quæ sine pudoris dispendio negari nequeũt: tum meritis alterius causæ obruimus peccatum,vt Turnus non semel,

Sim & Troianis cum multo gloria venit
Sanguine. &,
Non erit auxilio nobis Aetolus & Arpi:
At Messapus erat,felixq; Tolumnius.

Habet etiam occultã Antithesim, & adornatur extenuatione. gloria enim non est potior vita aut sanguine,præsertim quum dicit *multo*:& addit, *venit*. labor enim in motu. & agnouit Aetolum, non Italum. Quid mirum si nolit aduena mittere auxilia? & auxit ex altera parte, quum Tolumnium Felicẽ appellauit. Quæ & cuiusmodi cum magno ingenio, summa arte à diuino viro elaborata,ne à Donato quidem, omnium interpretum diligentissimo, significata sint: magnum operæprecium futurum spero, siquis hæc nostra præcepta conferat ad suas lucubrationes.

Comparatio verò aut simplex est, aut partes habet. Simplex est illa,

Qualis mugitus,fugit quum saucius aram
Taurus,& incerta excussit cervice securim.

Interdum constat duabus partibus, Protasi & Antapodosi:vt, Qualis ad Eurotam Diana, talis Dido Carthaginis. Fit autem & per affirmationem, & per negationem. illa vulgaris:huius exemplum,-*haud alia est Turni venientis imago*.Est igitur tota hęc orationis pars Antapodosis,quasi com-

compensatio. Alij dicere maluerunt ἐφαρμοσιν: quemadmodum suprà monuimus, id est Adaptationem.Videtur tamen acutius contemplanti ἀνταπόδοσις non ipsa pars, sed ratio quæ docet partem ipsam adaptare. vt Antapodosis sit corpus ipsum orationis additum corpori priori: Epharmosis autem opera ipsa qua cõiungimus Retributionem Propositioni. Aliquando autem tertiam quoque partem habet, quam vocamus Epiphonema, quasi Acclamationem: cuius naturam alibi etiam diximus,idque suo loco. Non enim Comparationis propria pars est, sed tanquam figura figuræ addita. vt Comparatio cum Epiphonemate sit figura figurata. talis in I,

Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.

Non necesse tamen est Epiphonema omni ex parte conuenire cõparatæ rei: quemadmodũ videmus in decimo, *Ille sedens victor, flammas despectat ouantes*. Hîc enim sedenti pastori nõ sedentem Pallantem cõparauit. Quemadmodum verò suprà diximus,hîc quoq; de comparatione agendum est. Personarum, Dido Dianæ, in primo: in quarto, Pentheo atque Orestæ. Eadem quasi personæ,vt ceruæ. In quarto,AEneas quercui immobili atque ventis inuictæ. alibi,Latinus scopulo: Bitias pilæ saxeæ:comparantur personæ rebus. Res rei, Troiæ ruina orni ruinæ. Factum facto,Pacatio maris à Neptuno sedationi tumultus popularis ab Oratore. Tempus tempori, de Vulcano & fœmina sedula:*Hoc tunc ignipotens*.Locus loco,aliquãdo cum persona, aliquando sine. Cum persona,Tyburis colles cum Homole atque Othry montibus:è quibus illine Catillus & Coras descendunt:*Hinc duo nubigenæ Centauri*. Sine persona rara fit locorum inter se comparatio. Loci tamen cum facto, in quinto, quum implicatam Troiæ decursionem comparat cum Labyrintho. Sæpe omnia mista sunt. Persona, res, virtus, factum, euentus. tempus,locus,vt in x.

Ac veluti optato ventis æstate coortis,
Dispersa immittit syluis incendia pastor.
Correptis subitò mediis extenditur vna
Horrida per latos acies Vulcania campos.

Omnia hîc fit mentio. *Pastor* est persona:res,ignis:virtus, venti:factũ,incendij:euẽtus,*correptis subitò*: tempus,æstatis:locus,syluæ, ac præter hæc omnia,fortuna: *optato*. Sic

optabant auxilium Arcades: persona & virtus, Pallantis factum, cædes, res, arma: cuentus, timor, fuga hostium: tempus prælii: locus campi.

Atque hæc sanè Comparationis natura est: cuius vsus è iudicio ita pendere debet, vt modò æqualia, modò inæqualia comparentur. AEqualitatem nunc accipio laxo significatu, etiam in qualitate, etiam in substantia: sic & inæqualitatem. sic Turnũ Marti: Troianos formicis. Sic habes Apes, Mergum, Ceruam, Taurum, Delphinos: hæc omnia pro iis affectibus, quos homini cum cæteris animantibus natura communes fecit. Etiam rebus aliis quę affectu careant: certis tamẽ prædite sint qualitatibus, cuiusmodi mare est. & à priuatione. Elisam enim nihil respondentem comparat saxo, Latini pertinaciam scopulo, quæ motu & sensu carent. Quum autem sermonis castitas, & lux omnibus Poematum locis debetur, tum est maximè obseruanda procurandáque in comparationibus: idque sine affectatione. Itaque aut puræ sunt, aut plenæ, aut mediæ. Pura illa in primo,

Quale manus addunt chori decus, aut vbi flauo
Argentum, Pariúsue lapis circundatur auro.

& illa in duodecimo,

Indum sanguineo veluti violauerit ostro
Si quis ebur: aut mista rubent vbi lilia multa
Alba rosa.

Plenæ verò ac magniloquæ, vt illa ex decimo,

Ac velut ille canum morsu de montibus altis
Actus aper, multos Vesulus quem pinifer annos
Defendit, multósque palus Laurentia sylua
Pastus arundinea. Postquam inter retia ventum est,
Substitit, infremuitque ferox, & inhorruit armos.
Nec quicquam irasci, propiúsue accedere virtus:
Sed iaculis, tutísque procul clamoribus instant.

Mediæ ac temperatæ exemplum est in primo, de Elisa & Diana. quare Lupum, Leonem, Aquilam nominabimus. Mergum nequaquã, ne candor ille castitásque defœdetur. Adeò enim plebeia vox est, vt qui hirundinẽ, apes, formicas suis vocabulis appellarit, illã refugerit, rẽ nõ sit aspernatus, quã verborũ ambitu expresserit in quarto: cui Mercurium simile dicebat, in cõparatione scilicet. nam secorsum in quinto nominauit. Quod verò de comparatione præcipio,

præcipio. idẽ quoq; sentio de Imagine & aliis, si qua sunt, generibus Asimilationis. Sunt enim adeò propinquæ, vt ambiguum multorum fecerint iudicium. adeò vt illi,

inde lupi ceu Raptores atra in nebula, & quæ sequũtur: si Plutarchũ consulas, accipienda sit tibi pro Imagine. verùm nos, vt opinor, aptius ac subtilius. Translationibus igitur, & attributionibus, & circumloquutionibus vtendum, ne sordescat oratio in re vili: à qua etiam consultius quàm Homerus, vt ferè semper, abstinuit noster: qui neque muscam nominauit, neque asinum, sicut ille: neque earum sordium colluuiem dignam putauit sua maiestate. Maximè verò studẽdum est, vt aliquid proprij ac certi: sed neq; vulgaris, neque tamen affectati aut abstrusi apponamus. Sic enim Raptores lupos vocat deus iste Poetarum, cósque atra in nebula. tunc enim ad prædas potissimùm incitantur. Sic de leone, *suadet vesana fames, manditque trahitque.* De apro, *& inhorruit armos.* & illud, *Caudamq; remulcens, Subiecit pauitantem vtero, syluasq; petiuit.* Nihil enim lupo formidolosius, vbi libera fuga, potest effugere vltores maleficiorum, & in superiore, *Quos improba vẽtris Exegit cæcos rabies:* neq; enim saturi venantur. contrà, feles generosi, si famelici sint, languent, atq; ad prædã sunt ignauiores: nitidiores, animi gratia venantur. Sic canes leporarij nobiles, dominis, non sibi capiunt feras. In affectibus autem comparationes esse decet molles atque suaues, qualis illa diuina in quarto Georg.

Qualis populea mœrens Philomela sub umbra
Amissos queritur fœtus.

Et illa ex vndecimo, quouis nectare dulcior,

Qualem virgineo demessum pollice florem.

& illa ex nono,

Purpureo veluti quum flos succisus aratro.
Languescit moriens: lassóue papauera collo,
Demisere caput, pluuia quum fortè grauantur. & illa,
Seu mollis violæ, seu languentis hyacinthi. & illa,
Argentum Pariúsue lapis circundatur auro.

& in sexto,

Quàm multa in syluis Autumni frigore primo,
Lapsa cadunt folia, aut ad teram gurgite ab alto,
Quàm multæ glomerantur aues, quas frigidus annus
Trans pontum fugat, & terris immittit apricis.

Multæ quoque simul ponuntur aliquando: verùm rarius. Comparationes: Imagines aptiores sunt ob breuitatem: veluti in 11. Georg. duæ,

Quem qui scire velit, Libyci velit æquoris idem
Discere, quàm multæ Zephyro turbantur arenæ:
Aut vbi nauigiis violentior incidit Eurus:
Nosse, quot Iouij veniant ad littora fluctus.

Sicuti comparationes siue collationes tres, in quarto Georg.

Frigidus vt quondam syluis immurmurat Auster:
Vt marè sollicitum stridet refluentibus vndis:
Aestuat vt clausis rapidus fornacibus ignis.

Ergo quemadmodum dicebamus, si pictiores magis pliceant, temperentur ita, vt ne luxurient: ac necessaria, non addita videantur: cuiusmodi sunt ea, quæ de equo canit diuinus Poeta,

Qualis vbi abruptis fugit præsepia vinclis
Tandem liber equus.

Quod enim sequitur, ex Physiologia ductum est,

Aut ille in pastus, armentaque tendit equarum:
Aut assuetus aquæ perfundi flumine noto,
Emicat. Deinde exultantis illa, *-arrectisque fremit cernicibus altè Luxurians.* Tum autem delectatio, *Ludúmque iubæ per colla per armos.* Turno igitur equum hîc: equum verò Aquiloni in tertio Georg. tanta támque accurata venustate, vt nihil suprà:

Qualis Hyperboreis Aquilo quum densus ab oris
Incubuit, Scythiæq; hyemes atque arida differt
Nubila: tum segetes altæ campique natantes
Lenibus horrescunt flabris, summæq; sonorem
Dant sylvæ, longique vrgent ad littora fluctus.
Ille volat, simul arua fuga, simul æquora verrens.

Vbi videatur ineptis fortasse tractus aliquis otiosus. Cæterùm nullo non loco natura ipsa loquitur. Principiò dixit eum *densum*: non quasi nubilum, vt ibi interpretantur triuiales. Boreas enim sudus est, iccirco, ex natura ipsa ducta verba illa, *atque arida differt Nubila.* Seruius quoque dissimulauit: Mancinellus recitando alienas inscitias, suam prodit: qui Hyperboreos populos dictos ait, quia humanæ viæ excedant modum. Sed *densus* appellatur à Poeta mirabili ratione. quum enim est furibundus,

bundus, inæqualiter flat: vbi verò *lenis*, æquabiliter adeò, vt in se totus coactus atque condensatus excurrat. Mirificam verò rem præteriere Critici. Omitto nugas veterum, qui montes Hyperboreos finxere supra Scythiam: quibus tamen partibus nihil planius. Totos tractus paludes passim occupant, vnde Tanais & Borysthenes erumpunt. Cæterùm Aquilo, qui Boreas est, quomodo ab Hyperboreis spirat oris? neque enim ex iis locis flare potest, quæ supra ipsum esse dicuntur. Eadem negligentia, lõgos fluctus vnus, dissimulauit: alter omisit reddere rationem: tertius ineptiuit: In longum, inquit, tracti. At nullus non fluctus in longum trahitur. sed ita illud erutum è Physicis est. Qui ab Aquilone sæuiente fluctus excitantur, curuescunt, ac breues sunt: quos verò lenis Boreas impellit, verruntur, vt & hîc dicit, atque longo tractu raduntur.

Epiphonematum quoque cohæsio sit, non quasi affixio: vt ex ipsa comparatione enata videantur. Quia Diana pulchra est, Latona lætatur. Quia equus currit, ludunt iubæ per colla. Quia leo vorauit ceruum, *lauit improba teter Ora cruor.* In secũdo autem, in excessu est Epiphonema. vbi dicit, *lupi* ceu raptores, adiunxit, *catulique relicti Faucibus expectant siccis.* Rei quidem pars est, verùm obscurius cohæret. Voluit intelligi luparum sæuitiam augeri ob catulorum charitatem, quos sciant expectatione macerari. non omnia tamen Epiphonemata ad rem comparatam vtique referuntur. nánque Latonæ pectus tentãt gaudia propter Dianam: cuius pectus gaudeat ob Elisam, nullum vides.

SVBSTITVTIO.

CAPVT LII.

QVo nomine alio quàm Substitutionis appellarem Græcorum παραδιαστολὴν nesciebam. Est autem quasi facies quædam vel Comparationis vel Collationis. Fit enim per ἀντιπόδοσιν, quoties propositis certis rebus vel coniunctis, vel disiunctis, apponimus totidem vel coniuncta vel disiuncta, sed diuersa aut contraria: vt,

Pro molli viola, pro purpureo Narcisso,
Infelix lolium, & steriles dominantur auenæ.

ALLEGORIA, PARABOLA.

CAPVT LIII.

Diuisionis hoc primum erat membrum, sub quo figuræ illæ continebãtur: quarum significatio esset æqualis rei significatæ. Nunc verò quũ videamus eam figuram, quæ Allegoria dicitur à Græcis, eandẽ esse quam παροιμίαν: Parabolam verò eandem item cum Comparatione: hoc enim nomen ipsum quoque sonat. quónam modo fiat: vt Allegoria sit figura qua aliud dicimus, aliud intelligimus? id quod sub alio membro diuisionis recensebatur. Sanè ita accipiendum est: Comparationis, quemadmodum dicebamus, esse partes duas. puta quæ de Mezentio dicuntur, & quæ de leone. huic ille comparatur. Quòd si hæc sola ponitur, prior autem nulla, Allegoria est. ita vt Allegoriam alteram Comparationis partem dicamus: non quæ ipsam componit Comparationem, sed quæ per seipsam posita, alio modo rẽ digerit. Exemplũ declarabit, Si Mezentium non describam, eiúsque tum robur tum animos indicare velim: ad hunc potissimũ dicã modũ per Allegoriam. Leo impastus inter arméta sæuit. omnia prosternit, totus sit cruẽtus suadẽte fame. Hęc figura nõ cõtinetur sub hoc genere, quod nunc tractamus: aliud enim dicit quàm Mezentium, quem tamen designat. Ambiguè igitur accipietur Allegoriæ nomen pro hac figura, & pro Comparationis parte. Eam figuram Latini nõdum nominarunt. nos aut sumus dicere prætextũ: prætexit enim alij alliud. Continet autem μῦθον, siue fabulã, & ἀλληγορίαν: de quibus Græci rhetores, vt habes apud M. Meneniũ in Liuij historiis exemplum. Concipiuntur etiam sub Allegoria quædam genera Prouerbiorum: ea sanè quæ ex vna significatione multis sententiis adaptantur. Exempli gratia, Frons est occipitio prior: id significatur his verbis, quod apertè cognoscitur in capitibus animalium. quo ex loco educuntur quasi lineæ quædam à puncto circuli medio ad ambitum multarum sententiarum. veluti si petas penulam meam pluuio tẽpore: obiiciam eam parœmiã ita, vt ego sim quasi frons, tu quasi occiput. Ad eundem modum, si roges vtrum prius sit, cultus diuinus, an diuitiæ. & alia talia, quæ suis locis & ab aliis, quanquam loquacissimis, ieiunè,

ieiunè, & à nobis plenè declarata sunt.

PRAESCRIPTIO, INTERpretatio.

CAPVT LIIII.

Tot inter species quæ ad διατύπωσιν referebantur, Præscriptio quoq; est connumeranda. Eam si quis adiunxerit Moderationi, mea quidẽ sententia non errabit. eiusdẽ enim generis est & cum illa, & cũ Emendatione. Quippe positis multis quædam secludit, alia admittit: iccirco Græci ἐξεσμὸν, Quintilianus Finitionem vocat. *Non erit auxilio nobis Aetolus, & Arpi:*

At Messapus erit. Ita præscribit fortunam suam viris fortibus, & felicibus, & delectis. ait enim: *felixque Tolumnius*, & mox, *delectos Latio & Laurentibus aruis*. Atque excludit AEtolo cum Diomedes: quasi ad rem nihil pertineant, sed temerario consilio sint implorati. Interdum verò non multa ponit, quę discernat: sed aliquid præsupponit, ut ab alio dictum interpretatur. Quemadmodum vbi Dido coniugium dixit: *Coniugiúmque vocat:* ait AEneas: *nec coniugis vnquam Prætendi tedas.* Quam orationem cum explicamus, dicitur Interpretatio. veluti Turnus nauium conuersionem:

Troianos hæc monstra petunt, his Iupiter ipsis
Auxilium eripuit. Id quod appositu aut lucidiorum vocabulorum, aut quæ totum certis partibus præscribant, fit. Sicut ibi: *Italiam fato profugus*: explicat: *Lauináque venit Litora.* &, *molémque & montes insuper altos Imposuit.*

DEFINITIO, ETYMOLOGIA.

CAPVT LV.

Arctior etiãnum Definitio est: quippe rẽ ipsam vel nudam, vel cum apparatu designet. ad quam diluẽdam vtimur in contrarium interpretatione. Nam filiam AEneæ Latinus per oratores in septimo cùm obtulisset, generi nomen detulit simul cum definitione hac:

Est mihi nata, viro gentis quam iungere nostræ
Non patrio ex adyto sortes, non plurima cælo
Monstra sinunt. Nuptiæ enim sunt hoc, quod ait, *Natam viro iungere.* vir igitur gener. Quam ad diluendam, vtitur Amata interpretatione:

Exulibús ne datur ducenda Lauinia Teucris? non enim coniunx, sed

Perfidus alta petens abducta virgine prædo.

Cùm igitur definitio sit duplex, πράγματος καὶ ὀνόματος, rei definitio ea est quã diximus. Nominis autẽ definitio est quam Etymologiam vocant. hanc ego nominis rationem vbique sum interpretatus. nam Veriloquium quonammodo dicas? Veritas enim vnica in voce non consistit, sed integra, & perfecta oratione. Nisi intelligas quéadmodum in prima philosophia declaratum est: verum, & vnum idem esse. Cærerùm neque norant hoc Grammatici, neque ad id aspexere: sed quòd nominis significatum responderet suis principiis, à quibus originem duxisset: verum esse non ineptè sunt arbitrati. Exempli gratia. Princeps quòd esset primum caput: verum nomen officij dixere, pro certo & apto. Hac figura Virgilius sæpenumero vsus est: vt in quinto, vbi deducit nomina familiarum, à Mnestheo. Sergesto, Cloanto. Item de Carthagine, quare Byrsam nominarint. &,

Iulius à magno demissum nomen Iulo. &,

Lætium, -his quoniam latuisset in oris, &, *Aornon:* quòd interuentu Aeolicæ consonantis, Auernum posteà dixêre.

Associatur verò Præscriptio interdum sententiæ: veluti cùm Iupiter humanam vitam ex Fato circunscribit.

Stat sua cuique dies, breue & irreparabile tempus.

Aliquando iuncta παῤῥησίᾳ. vt in XI. *Dicam equidem, licet ille mihi mortémque minetur.* Hac enim loquendi libertate Turni animum, atque violentiam interpretatur. Quæ figura videtur à M. Tullio Effrænatio appellari, dura tamen sanè voce, atque indigna viro vel sapienti, vel etiam ciuili, à quo neutiquam auferas παῤῥησίαν. sat poeta interpretatur: *Det*, inquit, *libertatem fandi.*

AGNOMINATIO, PARONOmasia, Allusio.

CAPVT LVI.

AD Præscriptionem, Interpretationẽ, Emẽdationem, siue seorsum positas, siue mistas pertinet Paronomasia, quam vocamus nos Agnominationem. Quæ tametsi est in re, tamen haud scio an sine figura dictionis statui possit. quippe est allusio rei à re deducta cum præscriptione, mutatis aut additis, aut detractis elementis. ea rarò conuenit grauioribus poematibus. Epigrãmati, & Satyræ, & Comœdiæ maior necessitudo. Mutamus elementa, vt non est Gallus, sed Callus; de homine duro. Galli enim: leues ac faciles sunt. Additis, vt Dyspari, Demptis, vt Scaliger, Aliger. Deductionibus etiam vtimur: quemadmodũ apud Martialem: *Non es vitiosus Zoile, sed vitium.* Nam apud eundem illa est interpretatio siue paronomasia: *Non es bonus, sed optimus malorum.* Quæ verò est simplex allusio, inter figuras dictionis frequentius ponitur: tametsi ne ab hoc quidem rerum ordine diuelli queat: quale illud Ciceronis: Res inuisę visæ sunt nobis Brute: Et apud Poetam: *Lybicis terris otia terris.* Frequẽtes in ea prisci. Et Plautus interdum immodicus. Bisquæsitum vulgus Italicum corrupta voce dicit *Beschirzo*: sic enim pronunciant, quòd Galli scriberent, Bisquisitio: propterea quòd quasi idem bis repetitur.

CONCESSIO, EPITROPE.

CAPVT LVII.

PRæscriptionis affinis est ea, quam Græci ἐπιτροπὴν, nobis placet Concessionem nominare: nõ vt verbum verbo, sed vt rem explicemus. fit cùm quippiam petimus, quòd si non possumus interpretari, partem concedimus, vt reliquum feramus. Eius exemplum petendum in deorum concilio. Iupiter iudex. Venus agit causam Troianorum: petit imperium fatale. Iuno impedit. sic igitur imperium cedit, vt Ascanii salutem petat:

Nil super imperio moueor, speraumus ista.
Si nulla est regio Teucris, quem det tua coniunx:
-liceat dimittere ab armis
Incolumem Ascanium: liceat superesse nepotem.

neque solùm in iudiciis cùm versamur, sed etiam in aliis vitæ officiis. sic in quarto. vbi non potest impetrare Dido vt maneat Aeneas: abitum concedit ei, *tempus*, inquit, *inane peto.*

CONFESSIO,

CAPVT LVIII.

AC concessio quidem partem, Confessio verò totum dat. Hãc Græci παρομολογίαν vocant: idque nõ fit sine

interpretatione. Ad hunc modum Iuno fatetur Troianos, obsessos. Diluit: quia fuerint prædones in terra aliena. Nec quærit vtrum, aut quid: sed quale. Sic Ligarium Cicero fuisse in Africa contra Cæsarem. Diluit, hoc aliis quoque à Cæsare ignotum.

ANTITHETON.

CAPVT LIX.

ANtithetō quoque tollit alia re cōtraria posita. Quā obrem ad Præscriptionem quoque reduci potest. Eam figuram Latinè quo dicas nomine, nondum compertū habeo: nisi non displicet Cōtrapositō, talis in X.

Pacem orare manu præfigere puppibus arma.

ASSEVERATIO.

CAPVT LX.

SVprà præscripsimus, interpretati sumus, dedimus vt ferremus: similes omniū facies: perstamus enim certis locis. Nunc offert sese harū naturę persimilis Asseueratio, nec absimilis aliqua ratione Etymologiæ. Nanque posito nomine, aut re, addimus aut causam, aut explicationē. Sic in asseueratione continuamus sententiam argumento euidentiore, vt:

Et quorum pars magna fui. & illud,

Et meminisse enim Diuæ, & memorare potestis.

& addit maiorem Asseuerationem:

Ad nos vix tenuis rerum perlabitur aura.

Græci ὅρκῳ καταπιστικῷ vocant.

EXCITATIO, ADMONITIO, Detrectatio, Exclusio.

CAPVT LXI.

PAr huic Excitatio, quam ἔγερσιν dicunt Græci: quoties languentem auditoris animū, aut tædio affectum excitamus. Hoc fit tū per Epiphonemata, de quibus suo loco dictum est: tum per nouas inuocationes: *Nunc age qui reges Erato.* &, *Pandite nunc Helicona Deæ.* &,

Non mihi si linguæ centum sint, oráque centum,

Ferrea vox. etiam admonitionibus.

Fuge torua citus, fuge murmura pastor. &,

Ne mihi tum libeat sub dio carpere somnos.

Quæ figura seorsum à Græcis παραίνεσις dicitur: sed ita, si affirmatiua sit: sin autem negans, aut prohibens: appellatur à quibusdam Detrectatio: quoties adeptum curamus nobis aliquid incommodi, aut inutilis, aut inhonesti: vt illa quam ponebamus, *Ne mihi tum libeat sub dio carpere somnos.* quòd si non à nobis malum, sed ab aduersariis bonum ablatum volumus, eiusmodi ademptionem Exclusionem nominarunt. cuiusmodi est in vndecimo,

Nec Drances potius, siue est hæc ira deorum,

Morte luat: siue est virtus & gloria, tollat.

PERCVLSIO.

CAPVT LXII.

AD eundem finem pertinet, quam Græci κατάπληξιν nos Perculsionem, alij Comminationem, paulò languidius. Cicero Iudicibus comminatur, cùm ait: in sermone populi rumorem versari de iudiciorum corruptione. Percellit verò Catilinam: Iandudū iussum oportuit te in carcerem duci. Et apud poetam in X,

Aduenit iustum pugnæ, ne accersite, tempus,

Cùm fera Carthago Romanis arcibus olim

Exitium magnum, atque Alpes immittet apertas.

& mox idem,

Quę cuique est fortuna hodie, quam quisque secatę spem

Tros, Rutulúsve fuat, nullo discrimine habebo.

& in primo. *quos ego.* &,

Flectere si nequeo superos, Acheronta mouebo.

PROMISSIO.

CAPVT LXIII.

HVic similis genere, cōtraria differētiis, Promissio. ea duplex est. Altera in colore orationis: vt *Connubio iungam stabili, propriámque dicabo.* Hîc figura nulla. Altera est pars propositionum, ac mista dilationi: vt mox dicam. & apud poetam in Sileno, *Huic aliud mercedis erit.* Aliquando simplex, vt,

Vobis animam hanc soceróque Latino

Turnus ego haud vlli veterum virtute secundus

Deuoueo.

DIALLAGE, INSTANtia.

CAPVT LXIIII.

GRæci adiunxere Exaggerationi eā quā διαλλαγὴν vocant. Atque ita describunt. Quando multa argu-

menta ad vnum finem tẽdunt.verùm neque nomen conuenit: significat enim Conciliationem: vt est frequens historicis, & apud Demosthenem in oratione contra Neærã: neque est figura, sed tractus integer orationis: qualis est Elisæ ad AEneam. Quem ego tractum appellare solitus sum Græcè ἔνστασιν: sic enim ἐνστατικὸν virum operosi iudicij vocat Aristoteles, & Latinè si pateris, Instantiam.

METASTASIS, TRANSLATIO, transmutatio.

CAPVT LXV.

AD Exclusionem adiungi, atque aptari potest Metastasis. Quæ cùm sit duplex, vnam oratoribus relinquimus: altera vtuntur etiam poetæ. Est enim Metastasis nostra imago status eius, quã Translationem vocant rhetores. Differt autem à statu illo, quatenus totius causæ is est fundamentum. Metastasis autem partis tantùm modus. Iunoni dat poeta per interrogationem:

Aeneam hominum quisquam diuúmque subegit
Bella sequi? &, num linquere castra Hortati sumus? Transmutationem interpretati sunt paulò duriusculè. quanquam transmouere verbum appositè id assequatur: vt apud Terentium, transmouere gloriam. Transmotio tamen minus arridet: neque Transmissio admodum ineptum.

NECESSITAS.

CAPVT LXVI.

HVius figurę motus consistit in ea, quã Græci pro figura agnouere, atque ἀνάγκην nominarũt. Cùm reiicimus factum in suas causas: Fatũ, Naturã, Mores, Leges, Tempus, Locum, Aetatẽ, Conditionẽ. Habet enim maximam vim apud plerósque: præsertim Platonicos, qui eam Deam deorũ, aut potius Tyrannam sibi finxere. Ea vtitur poeta multis in locis: *Stat sua cuique dies, &, - fatis volvere parcas, &, fata viam invenient*, &, AEneas abeundi voluntatem in Iouis imperium. A natura: *varium & mutabile semper Fœmina*. ergo abeundũ. A moribus, *pulchrum que mori succurrit in armis*. Igitur mors appetenda viro forti: pulchra enim expetuntur. A legibus, *At tu dicta Albane maneres*. non igitur iniustus, aut crudelis Romanus rex:

rex: Ab ætate, Pallas, *aut ego iam spoliis laudabor opimis, Aut letho insigni*. A loco, *In regnis hoc ausa tuis*. Necessariò igitur debuit resistere. A tempore, Necessariò manendum in Africa Aeneæ ostendit Dido flantibus Aquilonibus aduersis. Hæc pro figura ab antiquis agnita est, mihi ea sententia non probatur. nullus enim color ibi, nulla mutatio orationis, δένωσις potius, siue magis placet, δέινωσις. Argumenta enim sunt arma orationis, & nerui. Est autem eius vsus duplex: alter ab accusatore, quam iccirco dixere Græci κατηγόρησιν, Accusationem: quemadmodum Iupiter in primo Vlysseæ, humanarum rerum euentus ait ab hominum animis proficisci. Alter est ab eo qui defendit: Græci κατανάλωμα, nos Excusationem vocare possumus, cuius exempla vides suprà.

DICAEOLOGIA, RATIONABILITAS.

CAPVT LXVII.

EST autem huic cognata δικαιολογία: eam enim sæpe consequitur. Fit autem cùm rem ipsam vel confessam, vel non controuersam petimus, sequitur enim factum hoc, aut quod fieri debet, necessitatem, sic,

Si sine pace tua, atque inuito numine Troes
Italiam petiere, luant peccata, neque illos
Iuueris auxilio, sin tot responsa sequuti,
Quæ superi manésque dabant, cur nunc tua quisque
Flectere iussa potest?

Vbi ex contrariis sententiis positis altera destructa, alterã iure ipso stare necesse est. Iccirco δίκαιον λόγον Græci, nos interpretati sumus Rationabilitatem. Verùm equidem ne hanc quidem figuram puto: sed modum orationis ductum è statu qualitatis. Ac quanquam est moderatio quædam atque mediocritas τῆς παῤῥησίας, quam figuram confessi sumus: tamen vt res plenius intelligatur, ad hunc modum distinguenda est. παῤῥησία duplex. vna Libertas, quam præ se fert orator tota oratione. Ea nulla figura est. Altera, est ostentatio huiusce libertatis, & color ipsius, atque hæc est figura. Consistit autem in aperta personæ simplicitate, vel vera, vel simulata, & causæ bonitate, aut iudicis clementia. Quamobrem vocauit eam Cornificius Licentiam, non libertatem, laxè nimis tamen. non enim vniusmodi semper est. Aliquando

enim valde prudens est, ac circunspecta. veluti cùm cuipiam euenturam noxam ostendimus ex eius virtutibus. Tibi morte afferet ista tua clementia Cæsar, & iis, quos amas, exitio erit. Cuius exemplum ex iis versibus, quos supra posuimus:

Cur nunc tua quisquam Vertere iussa potest.

Videtur enim ibi iam non Aeneæ, aut Troianorum, sed Iouis agere causam, cuius potentia ab alia maiore minoris dei potentia subuertatur.

REIECTIO, DETRECTATIO, Communicatio.

CAPVT LXVIII.

PVlchrè cum Metastasi conuenit Reiectio, Detrectatio, atque Communicatio, ea duplex est. Vbi nō possumus aut inficiari, aut transferre: quare ne grauemur, participē facimus aut consilij, aut facti eiusdem aduersariū. Sic Tuberonem onerat M. Tullius. Quinetiam in eadem oratione cum Iudice communicauit crimen item diuinitus. Quid aliud voluimus nos, quàm quod tu voluisti Cæsar? Sic apud Poetam. Fatali iussu Iouis Aeneas pugnat. Non igitur premi potest ab Iunone inuidia, nisi Iuno damnet Iouē quoque. Cōmunicatio autem cum aduersario. Iuno quæ incendit bellum, communicat cum Venere accusante, quæ belli causam dedit. Aliud est genus Communicationis, quoties consilium nostrum cum auditoribus ita facimus commune, vt id ab ipsis quasi petamus: vt ibi, *Quid facerem? neque ego Alcippen, neque Phyllida habebam.*

EXECRATIO, DETESTATIO

CAPVT LXIX.

AB Reiectione haud longè abest execratio, ac Detestatio, adeò inter se simules, vt vel altera pro altera, vel vtraq; pro vna capi posse videatur. nam quemadmodum improbatur, quod reiicitur: ita id à quo abhorremus, vel execramur vel detestamur. sic

-Dii talem terris auertite pestem. &,
Dii meliora pius errorémque hostibus illum.

Pro execrationibus accipere licet. Illud autem,

-quod dij prius omen in ipsum Conuertant: Reiectio est cum detestatione.

DIGESTIO, DISSIPATIO.

CAPVT LXX.

TOt habuit aut species, aut modos, aut affinitates, aut effectas, διατυπώσεις, quæ suis terminis cōtineretur. Quòd si posita descriptio tota primùm, deinde resumitur, ita vt non fiat repetitio, de qua dictum est: sed vt eius partes aut acutius, aut fusius exequamur, aut in ordinem redigamus, ea à Græcis ἀνάδοσις, & διάδοσις dicitur, à nobis Digestio: sin autem ordo absit, & cōfusè vt quidque sese obtulit effundimus, Dissipatio vocatur à Latinis, à Græcis potest διασπορὰ vel διασκέδασις. Est igitur Digestio distributio, nisi mauis Digestionem esse totam orationem figuratam, sic pius, fortis, sapiens Benedictus Scaliger pater. Deum enim coluit: Patriam tutatus est: vtramque fortunam magnanimitate temperauit. Distributionem autem alteram tantùm partem: Deum coluit, &c. Distribuit enim facta titulis. Cuius figuræ modus est, vt crescat semper oratio.

ARGVMENTATIO, EPICHIREMA, ENTHYMEMA, Exemplum, Inductio.

CAPVT LXXI.

EST igitur, vt videmus, Distributio quasi facies quædam argumentationis eius quod vocant Enthymema, sic enim fit. Pius, fortis, sapiens, Deum coluit: hostes contudit, fortunam vtramque superauit. Idem est, atque si dicas, Deum coluit, ergo pius. Hostes fregit, ergo fortis. Fortunam vicit, ergo sapiens. Hoc planè Enthymema est. Quippe Syllogismus est oratio ex tribus propositionibus: colligit enim ex maiore, & minore conclusionem. Enthymema verò syllogismus mutilus, cùm altera ex duabus prioribus propositionibus in animo suppressa, altera cum conclusionem enunciatur. Contrà Epichirema: cùm probationes tam maioris, quàm minoris apponuntur. Quod maximè pertinet ad efficaciam orationis. nos Latinè Aggressionem nominare ausi sumus. Atque ita scribimus vt in nostris Originibus docuimus: non quemadmodum vulgò circunfertur etiam à doctis. nam ea diphthongus sequēte vocali pronunciatur sicut est in καλλιόπεια Calliopea, σπονδεῖος Spondeus,

sequente consonante verò, sicut est in τυδείδης Tydides. sic ἐπιχείρημα. Has autem figuras esse multi negauere, quorum error ex eo deprehenditur, quòd ita definitur figura: delineatio proba orationis à vulgato vsu aliena. Quid autem magis remotum à familiari popularitate, quàm vniuersa species argumentationis? Est enim argumentum corpus ipsum orationis: argumentatio autem forma ac vis, qua constituitur argumentum. Quemadmodum Fundatio, & Fundamentum: & Excretio, & Excrementum. Qui aliter accipiunt abutuntur: pauci enim Latina purè loquuntur. An satisfecerit hac in re Boetius, videbis in Commentariis Topicorum. Argumentationis autem species omnes adeò figuræ sunt: vt à Philosophis ipsis, classes illæ in quibus quæque censerentur, figuræ sint appellatæ. Sunt autem, Syllogismus, Epichirema, Enthymema, Inductio, Exemplum. Ac de Exemplo quidem in comparationibus satis dictum esto. Est enim cùm ex ampla materia (inde enim videtur nomen ductum) addimus in vnum duo similia. Inductio verò cùm ad aliquid probandum plura superinducuntur. veluti Turnus facit: vbi victoriam se de Troianis relaturum prædicat, postquam dicit eos bis victos. Sic Aeneas Alcidem, & Theseum descendisse ad inferos: se quoque eodem iure posse. quanquam hîc exempla cum inductione. Exemplo vtitur Venus.

Argumentum. Argumentatio.

Antenor potuit mediis elapsus Achiuis. &c. Enthymema in illis habes Iunonis verbis, *Diuûm Regina, Iouis coniunx*, non possum debellare Troianos: ergo Numen meum non est adorandum. Subticuit maiorem propositionem, Numen sine potestate quę ei attribuitur, non est adorandum. syllogismum ibi. Pius est Aeneas: Dii curant pios: ergo non fuit Aeneas adigendus ad tot labores adeundos. Epichirema Pallantis pulcherrimum.

Quò fugitis socij? per vos & fortia facta,
Per ducis Euandri nomen, deuictáque bella,
Spémque meam, patriæ quæ nunc subit æmula laudis:
Fidite ne pedibus, ferro rumpenda per hostes
Est via: qua globus ille virûm densissimus vrget:
Hac vos, & Pallanta ducem patria alta reposcit.
Numina nulla premunt: mortali vrgemur ab hoste:
Mortales totidem nobis animæq; manusq;. Sic

Sic igitur explicandum. Conclusio hæc: non fugiendum, illis verbis: *Fidite ne pedibus*. maior propositio: Nullus vir generosus fugit. ideo dixit: *rumpenda per hostes. Est via*. minor: vos generosi. Iccirco ait, *per vos & fortia facta*. Probatio maioris: *Mortali vrgemur ab hoste*, sic enim essent numina inuicta, fugiendum fortasse fuerit. At, *Mortales totidem nobis tum animæ, tum manus*. probatio minoris, *vos patria alta reposcit*. Syllogismi autem species neutiquam poetim ingrediuntur nisi fortasse sit topicus. verùm parcius hoc agitandum, sobriam enim decet esse scientiam, eiúsque præcepta. nimium nánque acumen cùm admirationem, tum odium parit. Illud animaduertendum est. Consequentem ab oratoribus eam vocari orationem in argumento, quam nostrates vel minorem propositionem, vel assumptum nominant. Eam verò quæ hanc antecedit primo loco, & maior à Dilecticis dicitur, sub propositionis vocabulo agnoscere: quippe quæ ante alias, quasi pro aliis ponatur. Rectè sanè hactenus. at verò eorum quidam cum figuram putant esse Consequentem illlam, non rectè sentiunt: Est enim figuræ totius pars non figura. Falluntur item qui existimarunt, Enthymena propositionem esse cum adiuncta probatione, nulla conclusione apposita, sed in animo seruata: vnde nomen Enthymematis ascribendum sit. Cæterùm hæc est potius reticentia: de qua suo loco. cuiusmodi est in oratione Hiarbæ: conuenit enim affectibus. Nam proponit iniuriam sibi ab Elisa factam: quam & probat à rei notitia. Hæc apud aras conqueritur Iouem alloquens. nihil tamen concludit. Nihil sanè Iouem orat.

PROECTHESIS, PRAEEXPOSITIO.

CAPVT LXXII.

IN luce ac vi Enthymematis versatur ea figura, quæ à Græcis προέκθεσις appellatur. quippe primo loco exposito eo quod fieri, vel non fieri debuit. Secũdo loco quod contrà vel factum sit, vel extiterit subinferimus. Habet enim naturam conclusionis à contrario. vt pater fuit, & occidit: sic

Pacem rare manu, præfigere puppibus arma.

Nam illatio recta fuerit, *pacem orare manu*, oblatam pacem, admittere: quia qui petit pacem, appetit.

ADNARRATIO.

CAPVT LXXIII.

PRæ se fert adnarratio nonnihil consanguinitatis cum Proecthesi, differt autem quia ab eodem fit Præexpositio, & eius contrarium inducitur. At in Adnarratione non ab eodem. sed cùm ab aduersario narratũ est, subtexitur à reo alia narratio cuius facies priorẽ aut oppugnet aut detorqueat, aut interpretetur, aut obscuret, aut adumbret. Græci plenissimè παρεκτείνειν, vt & substituta narratio indicetur, & contraria. Nobis non licet tot vno verbo, neque si liceat, velim. Non enim semper cõtraria est. sed vti dicebamus, aliis coloribus picta. Cuiusmodi apponit Iuno priori Veneris narrationi, in X.

ALTERVM GENVS FIGVRARVM, QVAE PLVS DICVNT, QVAM in re sit. Hyperbole.

CAPVT LXXIIII.

HActenus primum figurarum genus expeditum fit: quòd eas comprehendit, quæ quantum in re est, significant. Nunc alteram partem videamus earum, quibus plus, quàm in re sit, designatur. ὑπερβολὴ Aristoteles in Quæstionibus accipit pro vtroque excessu: quíve ad exuberantiam, quíve ad defectum tendat: quippe vtroque excedit mediũ, siue mediocritatẽ. Nos eũ tantùm excessum dicimus, qui redundantiam denatat. Id figurę nomen est: quoties rem rerũ ambitu, aut maiore natura extollimus. Cicero superlata, Græci superiacta maiore vi vocis. Et multum consistit in attributione: *It clamor cælo, &, ferit aureæ sidera clamor, &, præruptus aquæ mons*, sanè maior natura attribuitur. rerum verò ambitu sic excedimus rẽ, quemadmodum de equis:

Qui candore niues anteirent, cursibus auras.

Manifestius adhuc de Camilla,

Illa vel intactæ segetis per summa volaret
Gramina: nec teneras cursu læsisset aristas:
Vel mare per medium cursu suspensa tumenti
Ferret iter, celeres nec tingeret æquore plantas.

EXCVR-

EXCVRSIO, EGRESSIO, Ecβasis,

CAPVT LXXV.

ATque vnius quidem rei natura cùm augescit præter modum, Hyperbole est, cùm verò additur aliquid præter propositum, ita vt excedamus ab instituta oratione, Ecβasis dicitur à Græcis, Latinè Digressio, siue Egressio. Nonnulli Excursionem dicere maluere. Multus in ea Herodotus. Multus Homerus insortis alienis ab re narrationibus. Noster adeò parcus, vt semel tantum: quippe vbi Diana Camillæ narrat ortum, atque vitam.

METABASIS, TRANSitio, Traiectio.

CAPVT LXXVI.

HAud penitus cohæret huic naturæ Metabasis, haud penitus abhorret ab ea. Nam temetsi neque addit plus quàm par sit: neque à proposito excedit: tamẽ præter ea, quæ dicta sunt, dicit alia ita, vt ab illis digressa, in alia transeat, quæ addat prioribus: itaque licet non dicat plus quàm in re est: tamen dicit prẽter rem propositam, aliud. Adeò verò frequens est, vix vt egeat exemplis. *Atque ea diuersa penitus dum parte geruntur.* Connectit enim quæ sequuntur cum superioribus. & illud:

Iunonem interea compellat Iuppiter vltro.

Sunt & inuocationes: quas suprà memorati, generis, atque vsus eiusdem; *Pandite nunc Helicona deæ. Nunc age quirreges Erato.* Traiectionem ponit Cicero in 3. de Oratore, verùm quid sit non declarat. Quintilianus ne nominat quidem. Trapezuntius putat esse Hyperbati speciem: cùm verbis verba interponuntur. si ita sit: tropus erit, non hæc, quæ hîc Transitio à nobis, Transitus dicitur à Fabio. Cuius modum præter superiorem, illum dicit. quoties quasi nos ipsos excitamus ad aliquid inserendum. vt, *& quis fuit alter, Descripsit radio totum qui gentibus orbẽ?* verùm ineptè vel ab eo vel ab aliis schema negatur esse. Nihil enim magis figuratum, quàm simulatio, aut dissimulatio: præsertim cùm id quod planè dici potest, delineatur per interrogationem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

TERTIVM GENVS FIGVRARVM, QVAE MINVS DICVNT quàm pro re, Eclipsis.

CAPVT LXXVII.

TErtium sequitur figurarũ genus quæ minus dicunt quàm pro re: quarũ princeps est Eclipsis apud Græcos. Defectũ nos dicimus, vt *Quos ego.* & in V. *Quanquam* ô. seruit igitur maximè affectibus. In priore exẽplo, iræ in altero, ambitioni. In illo autem *Nouimus & qui te:* pudori. eandem vocare queas Suppressionem, vel eius facere speciem. Hîc enim est verbi Suppressio: defectus autẽ rei totius est: veluti cùm aeneæ concubitus cum Elisa non refertur. Et alibi sæpe, quæ dicitur ἀποσιώπησις. Nam quicunque in præliis obeunt, neque in catalogo recensiti sunt, per ἀποσιώπησιν numerati intelliguntur, & è contrario, qui in catalogo nominati, omnes in prœliis fuisse creduntur, tametsi non omnium mentio facta est: vt garrire desinant Grammatici qui super hoc litigant, & pro vitio obiiciunt diuino Poetæ, poeseos ipsius decori, vt patet, ignari. sic & aduenĩut Carthaginem socij post naufragium. & Turni reuersio ex Ardea, postquam eò naui delatus fuisset. Aliquando igitur simplex est omissio: interdum ab ipso poeta recitatur: Quemadmodum in sexto: *ni iam præmissus Achates Afforet.* Neque enim dixerat præmissum: & nũc dicit *postquam venit.* Hæc autem qui voluerit acutius interpretari, distinguet Reticentiam à Subticentia. vt vbi nihil dicitur, Reticentia sit: quam ostendebamus in iis qui in catalogo positi, in pugnis non nominantur. Subticentia verò, quale est, quod de Achate præmisso monet poeta: ad id enim loci subticuerat. Sunt autem eodem modo species, Abscisio, & Suspensio, & Præcisio. Abscisio: vt

Reticentia.

Subticentia.

-quem das finem Rex magne laborum?

Non enim addit, quod potuit: Nihil amplius sperandum, nisi iam constet quemadmodum animatus sis. Sic etiam Hiarbæ obtestatio abscissa est, vti suprà dicebamus. Suspensio autem est in oratione Sinonis,

Sed quid ego hæc nequicquam ingrata reuoluo.
Quidue moror? si omnes vno ordine habetis Achiuos?

Suspendit enim, quam resumeret postea orationem. Præcisio autem est decurtatio. Sic enim loquitur Cicero. præcisè

præcisè, id est breuiter. Decurtata sanè oratio est, quales sine verbo suprà adduximus. Cæterùm per Conceptionem quoque fit quam Græci dicunt σύλληψιν. quoties vel numerus singularis multitudinem significat, vel vnum genus etiam alterum comprehendit, quarum duarum vno verbo exempla ex Græcis historiis subnecti queunt. ponũt enim τὸν ἵππον, pro eo quod est, καὶ τοὺς καὶ τὰς ἵππους: neque solos equos, sed equitem quoque. Sic à poeta sæpenumero ponitur hostis pro hostibus. etiam ille modus aliis est, cùm verbum ambiguum damus, quo plures vna res declarantur. Aliter nánque ab aliis exponitur versus ille, *-transuersa tuentibus hirquis.* Ad hoc, committitur eadem multilatio per aliam speciem, cui nomen fecimus nos Consequentiam. cùm certis verbis positis, & illud quod ea significant, & aliud, quod consequitur, significatur. verbi gratia, si quæras de quopiam, éstne vir bonus, respondebo, Ligur est. significat enim patriam, quam designationem statim nequitia, atque perfidia consequitur. Sic Turnus,

-& nostro sequitur de vulnere sanguis.

Vult præterea intelligi Aeneã ab se quoque vinci posse. Addiderunt etiam superioribus speciebus Interruptionem, quam à Græcis vocatam aiunt παρεκπτοσιώπησιν, cum interrupta oratione, aliquid subditur,

O fortunati quorum iam mœnia surgunt.

Non continuauit, quæ dictabat animus, quippe alibi, *-requies ea parta laborum.* &, *-quibus est fortuna peracta Iam sua.*

Vobis parta quies, nullum maris æquor arandum.

Ad suspensionem quoque illud referemus, cùm incertus relinquitur auditor, an Aeneas simul cum aliis clypeum mutauerit, in secundo. postremò est illa species, quam παραλλαγὴν Græci nos Omissionem appellamus, Cùm res omittitur, quę adeò necessaria est, vt etiam non relata intelligatur. Neq; enim Aeneas reficit naues nisi in Africa post naufragium, & in Sicilia post incendium. At per annos decem quot partes, quot armamenta restituenda sunt? sic, non semper legimus quoties cibum capiant, aliáque naturæ necessaria expediant. Id quod sanè figura est, nam plebeia oratio nihil omitteret.

PERIPHRASIS, CIRCVMlocutio,

CAPVT LXXVIII.

EST & alia ratio subticendi: verùm quia eius nomen contrario significato etiam commune esse potest: seiunximus. sanè Periphrasis duobus modis contrariis fit. est enim Circùlocutio qua multis verbis ambimus rem designatam. Cæterùm aliquando vt obumbremus, ita tamen vt cerni atque intelligi possit: aliquando vt magis perspicuam faciamus. Atque hic quidem posterior modus ad Hyperbolem potius spectat. Nam tametsi non nisi quod in re est, describitur: tamen additur aliquid ei, quod simpliciter intelligi potest. Etenim. *Nate deæ:& satus Anchisa*: &, *Tros Anchisiade*, periphrasticè dicitur de eo, quòd simpliciter, Aeneas, intelligitur. Ita nescio quid maius concipi videtur. Tamen quia non penitus excessus statuitur: è capite de Hyperbole, cui non conueniebat, transtulimus ad hunc locum, vbi sub ambiguo nomine comprehenderetur. Quòd si cui plus placet, vt ibi sit, non laboramus. Maximas enim passi sumus difficultates, vt primi omnium certis quæque limitibus genera comprehenderemus. Prior autem modus Circùloquutionis mera reticentia est. Quemadmodum Dido cùm dicere vellet, *amo*: multa verba facit, sed omnia minora, quàm quantum illud est apud pudicam mulierem. *solus hic inflexit sensus*. Nondum *animum*. Mox à sensibus, *animúmque labantem Impulit*. non autem deiecit, at euertit. euerterat tamen.

EMPHASIS.

CAPVT LXXIX.

PONitur à M. Tullio figura quædã neq; nominatur: Cùm, inquit, plus intelligitur, quàm dicatur. Quintilianus Emphasin interpretatur. Cæterùm Emphasis non vniusmodi est. Interdum nánque talis est, vt, *quos ego*. Emphasis est in pronomine: cuius significatio angusta in Ostensione est: sic enim Latinè Græca illa vox dabitur nobis: ex his porrò angustiis effusum erit significatũ ad illa, Ego Neptunus: Maris deus: cuius potentia tanta est, vt etiam ventos castigare possim: præsertim ex Thaletis sententia, qui aquam omnium rerum, nedum ventorum elemen

elementum profitebatur. Et sanè Ventus si vapor, aut à vapore est: & vapor siue exhaltatio inter aquam, & aerem affinis vtrique natura quædam, non temere aquarum numen explicat vim suam sub ostensione suæ personæ per pronomen, ego. nonnunquam verò fit multis appositis verbis ad efficaciam. Quid enim aliud est *Hectoreï socii*: nisi vt, quemadmodum hortatur, insurgunt remis: id est, fortissimi. nec minoris est in 3. persona, tanquam de alio, apposito nomine, non pronomine. vt in 5. *quæ munera Niso, Digna dabis primùm merui quis laude coronam.*

INNVITIO.

CAPVT LXXX.

PRæter veterum diligentiam non pauca nos aut inuestigauimus, aut commenti sumus. inter quæ, etiã illum Reticentiæ modũ, qui non tam defectu, quàm veluti ex quadam circuitione, excitat vlteriorem pleniorémq; intellectionem. Quam figuram propterea nouo nomine diximus Innuitionem. Talis in 4. Dido: quanquam enim coniugii pœnitebat eam: tamen vt aliquo modo contexeret excusationem cum accusatione, sic loquuta est: *Nõ licuit thalami expertem sine crimine vitam Degere more feræ.* Quid enim aptius ad excusandum, quàm ostendere vitam illam quam optabat esse ferarum, ac brutorum vitam? Hanc autem hominum: ac propterea non damnãdam. *ἀνωνυμία* Græcè fortasse possis.

EXTENVATIO.

CAPVT LXXXI.

QVinetiam cùm detrahimus, vel odio vel inuidia, vel fastidio, vel contemptu, pingitur eiusdem figuræ facies, appellaturque Extenuatio. Fitque duobus modis. Aliquando enim vera dicuntur: atque rei æqualis est significatio. sed pro re, loco, aut tempore minor est oratio, quàm proposito conueniat. Verùm sanè erat Troianos bis victos fuisse. Ergo gentem bis victam cùm vocat eos Turnus, nihil de re detrahit. Cæterùm importuna obiectio efficit, vt de præsenti laude bellica eis multum adimatur. Alio modo fit cùm ex natione, aut familia integra colligitur vnius aut pluriũ crimen quod ad alterũ eiusdẽ vel familiæ, vel nationis pro probro adducatur. Sic

Laomedontiadas vocat Troianos Dido à periurio Laomedontis AEneam similis insimulans criminis.& Semiuiri Phrygis : propter Cybeles Gallos. Fit etiam tertio modo:veluti Hiarbas:*cuis littus arandum.* non dixit terram aut agrum,aut aruum.sic Latronem,non regem vocant Laurētes matres Aeneam. Ratio ac lex huius est,vt quod in genere,aut specie vltimum , ac deterrimum est,attribuamus superiori,aut meliori. Nam quod pessimum & ineptissimum arationi est , litus est. hæc igitur simplex compositа verò interdum est per Collationem:*Non Dii medis equos non currus cernis Achilli.* Ibi enim maiora atque atrociora,ille polliceri.& Turnus: *nec equi cæca condemur in aluo.* Pingitur etiam hæc eadem figura per expositionem:vt ibi, *-dum Troia tentat Arma fugæ fidens , & cœlum territat armis.* Rem enim ipsa iactātia maiorem ostendit. Ac sanè terrere cœlum armis,permagnum quiddam est.Cæterùm quia vanus animi tumor ille:quòd declaratur illis verbis: fugæ fidens: minora sanè omnia in oratione,quàm in euentu belli, similis Extenuatio est in Elisæ oratione,vbi professionis Aeneæ causas eleuat : *scilicet is superis labor est:ea cura quietos Sollicitat.*Illam quoq; extenuationem aiunt esse apud eandem:*Saltem si qua mihi de te suscepta fuisset Ante fugam soboles, quæ te tantùm ore referret.*Mihi verò non videtur.quippe nihil extenuat. An verò cùm hæc coniunctio,saltem,ponetur:erit Extenuatio?nequaqam. neque enim minus dicit, quàm in re sit. neque in ea parte: *qui te tantùm ore referret.*nihilo nánque verius Extenuatio est,quàm si quis tibi debeat talentum à quo exigas drachmam duntaxat. verùm hæc est natura precationis.vt totum ferre si nequeamus,rogemus partē. Nescio an sit hæc figura, quam Optationem legimus apud M.T.Talem habes in Pallante cum Turno congressuro.similis & Elisæ, *Felix heu nimiùm felix,si littora tantùm Nunquam Dardaniæ tetigissent nostra carinæ.*Idē enim repræsentat,quod ei fuerat optandum.

AVERSIO, CASTIGATIO.

CAPVT LXXXII.

NOn est igitur Attenuatio rei: sed attenuatæ rei repræsentatio. Quemadmodū fit in alia figura,quam aliqui Auersionem , nos Amotionem appellamus. Cùm reiicimus

reiicimus aliquid,vt aut simile meliore causa,aut contrarium reponamus:*Non ego cum Danais Troianam excindere gentem Aulide iuraui.* Amouet enim hoc, quod negat, vt superinductorum meritorum prēmia petat,à cuius vi,atque natura non abhorret illa cui nondum nomē indidere.quam ego Auersionem potius appellarim. Cuiusmodi *Auersio.* in VI, *Ne pueri ne tanta animis assuescite bella.*etiamsi Castigationem velis dicere,haud displicet.Apertius alibi:

O quæ fatis ima dehiscat Terra mihi. &
Sed pater omnipotens adigat me fulmine ad vmbras
Pallentes vmbras Erebi,noctémque profundam:
Ante pudor quàm te violem, aut tua iura resoluam.

Et in oratione Turni ad Drancem:

Nunquam animam dextra hac:abstiste moueri:
Amittes,habitet tecum & sit corpore in isto.

PROHIBITIO, APAGOREVSIS.

CAPVT LXXXIII.

EIusdem filii ἀπαγόρευσις, id est Prohibitio. multis ea modis fit. interdum aperta:

Nec Drances potius,siue hæc est ira deorum:
Morte luat:siue est virtus & gloria, tollat.

Aliquando per excusationem:

Quis talia fando Myrmidonum, Dolopúmue , aut duri mìles Vlyssi,
*Temperet à lachrymis?*Vt excusaret se à memoria veterum calamitatum. Interdum per deprecationem , etiam cum obsecratione,aut obtestatione. vt in oratione Elisæ ad Aeneam,& Turni morituri.Nonnunquam cum voto.

Dij talem terris auertite pestem. Etiam per Interrogationem:*cur indecores in limine primo Deficimus?*Idem enim atque si dixisset, Ne deficiamns.

QVARTVM FIGVRARVM GENVS, QVAE ALITER DICVNT, QVAM res sit, Allegoria,Allusio.

CAPVT LXXXIIII.

IDem exemplum scio à nobis positū pluribus figuris: quod euenit propter specierum necessitudinem quemadmodum in Lyciſca & Lupi & Canis species duæ diuersæ factæ sub vna.sic eadē figura diuersis in generibus in-

Universidad de Deusto
Biblioteca

uenitur,propterea quòd non veræ sunt differētiæ in omnibus,sed in plerisque modi tantùm.Hac ratione tractata est à nobis Allegoria in capite de Cōparatione, cuius ibi la tunc erat pars:neque aliud intelligi volebat præter id quod diceretur. Etenim de equo, aut leone, aut quercu, aut scopulo cùm scribimus, Equum,Leonem,Quercum, Scopulum accipi volumus.Iccirco res ipsa est eadem quę in Allegoria:modus alius.At hîc vera est Allegoria,& cuius nomen cum definitione congruit. Figura aliud dicens, aliūd intelligens simile : quàm Allusionem Latinè libet appellare. Eius species sunt, ἀπόλογος,αἶνος, μῦθος παροιμία.Videtur autem Apologus esse genus ad αἶνον & μῦθον. Est autem Apologus narratio ficta de re quapiam cum attributione πάθους aut ἤθους , vel cum oratione vel sine : vt ex ea aliquid ad humana commoda designetur. neq; longa est definitione:quia includit in se diuisiones, atque differētias πάθους,ἤθους, cum oratione,& sine. Quátuor igitur sunt communia tum Aeno,tum Mytho.Sunt autem eæ species duæ,quas ita Grammatici definiere,atque inter se distinctas voluere. Mythos , oratio falla repręsentans veritatem.eumque etiam Aphthonius sic definit,εἰκονίζων τὸ ἀληθὲς. cum imagine veritatis. nostri Fabulam vocant:atque describunt orationem falsam vero similem:ab hac Aenon distinguūt iidem,quòd Aenos non ad pueros sed ad viros dirigatur. Neque solùm habeat ψυχαγωγίαν, i.persuasionem:sed etiam παραίνεσιν,i. exhortationem,vnde nomē sit assecutus. Nos more nostro omnia discutiam⁹.ἀπολογεῖν est vero primóq; significatu, refellere.vnde defensiones, ἀπολογίας dictæ , non quòd id
Apologus. designet verbum:sed quia non potest defensio consistere sine refutatione. Non est igitur ἀπολογία sola , quæ etiam philosophorum competit disceptationibus, quoties contradicitur. Factū tamē est alio vsu, vti ἀπόλογος diceretur ea oratio à qua primus & verus sensus alii sententiæ accommodaretur : quòd ergo ab illo in hanc proficiscerētur,iccirco ἀπὸ & λέγειν simul coniunxere:suprà rei rationem,quæ est definitio,dedimus:nunc nominis rationem
μῦθος. subdidimus,quę est Etymologia.Fabulę autem definitio falsa est. nam si μῦθος est, cùm Lupus Agnúsque ineunt societatem,atque putant suæ vterque vitæ rationes:quonámmodo aut verisimilis est, aut τὸ ἀληθὲς εἰκονίζων præ-

pterea quis est adeò tardus:vt Aenon à Mytho seperet, proptea quod μῦθος tantùm pueris sit præscriptus ? Postremò cùm quid Aenos sit,à nobis declaratum fuerit,satis constabit non esse verum præter ψυχαγωγίαν,afferre etiā παραίνεσιν.Est sanè αἶνος ignota multis vox , & à maxima authorū parte prætermissa, ac pro laude quidem vulgatissima est:at pro eo,quod hic statuimus,rara. Significauit igitur dictum non qualecunque , sed id tantùm quod propter obscuritatem solis sapientibus notum esset.vnde apertius, ac vulgatius vocabulum ænigma, à verbo inde ducto αἰνίζειν,siue αἰνίττειν.Iccirco αἰνὸν quoq; graue significauit.Et aiunt autē idē esse aliquando αἶνον quod αἴνιγμα. Quare si ita est:neutiquā vel ψυχαγωγίαν,vel παραίνεσιν sem per habebit.Quæ si aliquando nō habeat:nō erit differētia qua à Mytho distinguatur.Idē verò esse quod Aenigma,illo exēplo patet apud eundē authorem Suidam : vir non vir,percusit auem non auem , lapide non lapide, sedentem super ligno non ligno.id est,Eunuchus,vespertilionem,pumice,super ferula.Ego puto idem esse Aenon, & Mython,sed hanc vocem esse tritam magis: illam antiquiorem.Etenim apud Hesiodum primùm legimus:apud alios,qui illū secuti sunt,rarius.Est autem Aenigma, *Aenigma Griphus.* oratio obscura,rem notam, quam significat ambagibus tegens.Idem etiam Griphus dictus est.Translatione sumpta à scirpeis piscatorum labyrinthis : distinxere tamen Grammatici. Pollux enim ait Aenigma esse vel ridiculum,vel iocosum. Griphum autem non sine eruditione. hoc enim est σπουδαῖόν τι.Circūferri ea consuetuisse in prisca corum conuiuiis proposita qui soluisset,donatum carniū certa portione. qui ignorasset poculum muriæ haurire cogi solitum.Athenæus æquè iocularem Griphum agno scit.Hoc enim est παίζειν. Igitur istorū definitio cùm sit haud proba: sic potius est. Narratio ficta relata ad veritatem erit Fabula. Est autem nomen ambiguum. Nam & hoc,quod dicimus hîc,significat: & eas narrationes, quæ sunt meræ priscorum figmenta:qualia apud Hesiodum,& Ouidium,& Callimachum,& Lycophronem , & Homerum,atque etiam Herodotum scripta sunt.Veritatis nanque Græcis cura nulla. In eorum autem quibusdam quasi inuolucris contectæ sunt res aliquando naturales.

de quibus & Palæphatus,& alij.Nec multum ab hiſce abſunt Hierogiyphôn nugæ,& quæ apud Orũ veteres ſunt commenti. Fabulæ genera ab inuentoribus, aut ab vſu frequenti nationum à Cilicia,à Cypro,Aeſopea, à materia,λογικὸς μῦθος,Rationalis:ἠθικὸς, ab affectu: μικτος, miſta ex vtroque : vt Rationalis perſonas introducat. Ethica committat animalia. miſta vtrumque. verùm ſanè non probatur nobis ea diuiſio. nanque etiam cum homines introducuntur,aſſignantur affectus : & cùm animalia,aſcribitur & ratio,& oratio. Et præter animalia etiam arbores, etiam ollæ, etiam lima ab Aeſopo adducitur. Olla fictilis æneum lebetem alloquitur. Quercus & fungus colloquuntur. Item Abies, & Arundo.Etiam dij,vt Iupiter,& Ranæ. Et Sol,& Luna,& mare,& terra. Partes autem tres. primum προμύθιον, poſtrema ἐπιμύθιον, quæ vna ſunt:neque differunt niſi loco, ſicut Lucifer & Noctifer. Eſt autem oratio in qua fabulæ vtilitas declaratur.Sunt igitur duæ tãtùm partes,μῦθος,& περιμύθιον. ſic enim libet appellare τῷ μύθου explicationem,quę vel antè vel poſt ſo

Paræmia lita eſt poni.Paræmia verò eſt,quod Latini prouerbium, quare Grammatici, i. Donatus: & is Gracculus, qui Donati adducit definitionem,æquè ineptiunt.Paræmia, inquit, eſt accommodatum rebus ,temporibúſque prouerbium. quæ tam bellè compoſita ſunt, atque ſi quis dicat ἄνθρωπος eſt ratione vtens homo. Hi ſunt qui ſine alis in cœlum euolarunt: qui irrident ſtudia philoſophorum, ignaui latratores omnium ſcientiarum, quas tamen profeſſi eſſe videri volunt. quorum errores multis in locis numerum verſuum penè ſuperant. Cæterùm ignauis ac ſupinis hominibus vaporarij iſti cõpilatores relinquendi ſunt. quare verò non addiderunt etiam, Locis : nam ſi rebus & temporibus debet Prouerbium accommodari: cur omiſſa ſunt loca?an quia rerum nomine comprehendebantur ? Quid tempora ? nónne item res ſunt ? nihilo felicius cũ ſuo Diomede. Paræmia eſt prouerbii vulgaris vſurpatio: vt iam non ſit idem parœmia,quod Prouerbium: ſed Parœmia vſurpatio prouerbii : ſicut ἵππος non ſit equus,ſed equi vſurpatio.præterea quomodo vulgaris? ſunt enim quædam Parœmiæ adeò abſtruſæ eruditionis, vt à nemine ſint declaratæ,vſus tantùm quaſi promulgatus. Qualis de Delio natatore. tum aliæ multæ. Si igitur non omnibus competit : cuiuſmodi ea fuerit definitio? An verò Græcas admittemus ? Quibus ille,quemadmodum in omnibus ſuis ſcriptis ſolet , quaſi alienæ fabulæ hiſtrio , ſatagens coaceruator nullo appoſito iudicio fœdauit animos eorum,qui ſeſe eius fidei ſuáq; ſtudia committebant : λόγος ὠφέλιμος ἐν τῷ ζῆν ὑπηρέτις μετρίας πολὺ ἔχων ὠφέλημον ἐν αὑτῷ. Quis neſcit,ſi eſt vtilis,vtilitatem cõtinere? Aequè prudenter ac ſi diceret , Homo eſt animal rationale,rationem habens.Præterea,non eſt verum,omnia prouerbia multam habere vtilitatem.quæ enim vtilitas in illo? χαῖρε φίλον φῶς.Ad hæc non omnia tegunt ſententiã mediocriter:ſed quædam, vti dicebamus adeò reconditè,vt etiam ab illis ipſis, qui ea prodiderunt, ignorentur.quædam perinde controuerſa. Alia difficillimæ cognitionis: vt ἀμαία π' ἀκυζίαν μετῆλθεν,& alia innumera. Nonnulla verò tam aperta indicatione , vt neque interprete, ac ne deſignatore quidem vllo egeant. vt Camelus ſaltat. Accedamus ad alteram : λόγος ὑπηνιγμένην τὸ σαφὲς ἀσαφείᾳ, iam hoc Aenigmatis propriũ eſt, non autẽ omnibus Prouerbiis. Ab his cùm abſceſſit, apponit ſuam: Celebre dictum ſcita quapiam nouitate inſigne.Primùm hæc definitio æquè conuenit cuiuis ſententiæ propter celebritatem. At quomodo nouum ſit : quod idem tritũ eſſe oportet. ſic enim mox interpretatur παρὰ τὸ εἰθισμένον,τουτέστιν ὁδὸν : ὥσπερ τρίμμα. Præterea Parœmia deſinet eſſe hoc quod eſt,cùm exuerit tempore nouitatem. Sed & illud imprimis prodit hominis miram philoſophiam:cùm ſuæ definitionis recenſens partes,ita explicat. vt,Dictum, generis: Celebre,differentiæ: Scita quapiam nouitate inſigne,proprij vicem obtineat. quaſi verò proprium definitionis pars ſit. ſed de hoc ſatis. Noſtra autem talis eſto definitio. Prouerbium eſt oratio vulgata allegorica. ſin mauis omnia Latinè,pro, allegorica ,ponetur , alludens, aut innuens. Neque enim verum eſt eas,quas ſententias vocant,quarum ſignificatio ſimplex atque aperta eſt,eſſe prouerbia.vt ſimile à ſimili appetitur.Alioqui omnes ſententiæ perinde erunt parœmiæ: ita vt ſatis ſit ad eam definitionem hoc tantùm.Sententia celebris:vt ab aliis ſententiis,quę minus vſitatæ ſunt abſoluatur.Verùm ita eſſe potius,vti dicebamus ex ipſis nominibus manifeſtum eſt. Namque Adagium à Varrone dictum ex vſu veterũ in-

terpretemur: quod è sua prima,ac propria significatione agatur ad aliud iudicandum. Non autem quasi circumagium, vtpote in ore hominum circunferatur: quemadmodum scripsere. sic & Prouerbium: quod ipsum verbum ex se sit,ac præterea pro alio verbo,id est,sensu supponatur. Nam neque παροιμίαν à via deduco: vt sit quasi πατρόδικον, id est,tritum,& vulgare: neque οἶμος, ibi viam dicit, sed id quod Latini interpretati sunt, Verbum. Ita vt verbo verbum,i.sententia sententiæ sit appositapo sterior èx priore. vt primo loco significet id quod præ se fert,secundo innuat id,cui applicari potest.hoc est, παρὰ τὸν οἶμον.præter primum verbum,& ab eius sensu,alterum & verbum & sensum. Sic προοίμιον, qui viam interpretantur,praui sunt iudicij.Nam quemadmodum Proœmium quod est oratio,erit ante orationem? si oratio via est,erit ante viam via,quo nihil ineptius excogitari potest. Quis enim ambulat ante,quàm ambulet? Sed est, vt alii prudentius profitentur,à citharœdis translatum. prius enim, quàm cantiones instituant,modos quosdam faciunt, quibus introducant auditores.Hoc & Aristoteles docuit nos, sicut,inquit,προαύλιον τὸ πρὸ τῆς αὐλείας, vt alibi dicebamus. fit autē Allegoria per similitudines ac translationes: ἄλλο γὰρ ἀγορεύει,ἄλλο δὲ νοεῖ. Quemadmodum apud Poetam: *Argutos inter strepere anser olores*: Olor enim Cygnum dicit: Cinnam autem & Varium intelligit. anser auem streperam significat: designat autem Poetam nominis eiusdem. sic & illud, *Atque idem iungat vulpes,ac mulgeat hircos:* id est,audeat facere,quod nequeat. Quod ad prouerbii naturam quam proximè accedit: cuiusmodi illud est *laterem lauare.*

VLTIMVM FIGVRARVM GENVS QVAE CONTRARIVM DICVNT rei.Ironia.

CAPVT LXXXV.

RElinquum est, eas figuras percensere,quarum verbis sensus contrarius est. Quod lōgè alienum videtur à veritate. Verba enim notionum notæ sunt.Notio est apprehensio rei per speciem. Et accipitur non pro actu apprehendendi, sed pro specie ipsa apprehensa. Quōnam igitur

igitur modo verbum quippiam ponetur,cuius significationi contraria significatio cōcipiatur? Sanè oportet è re nota falsam intelligere orationem. Sic Dauum pessimū, ac nequissimum cum appellat herus,virum bonum:illico sentit auditor ad irrisionem dictum illud enunciatum. Quòd si res nota nō sit, & tamen hac vtatur figura quispiam:gestu oportet eius vim aperiri. Huius speciem Antiphrasin posuere,& Ironiam. Ironia verò à Græcis ita appellata fuit,quia nihil significet eius quod dicit: sed solū ipsum dictum sit absq; significatione, quæ debetur ei εἰρωνεία. Hoc igitur habet cum Allegoria cōmune:vt aliud dicat,aliud significet vtraque. Differunt verò:quia nō sentit Allegoria contrarium, sed simile:cuius propterea vis sita est in coniunctione. Ironia contrarium indicat:& cōstituta est in disiunctione. Non enim cohærent cū sensu verba. Est autem simplex interdum,nonnunquam picta, atq; exornata. simplex illa ad Drancem,-*quando tot stragis aceruos Teucrorum tua dextra dedit.* Pictæ autē illę sunt, & artificiosæ,quas nos Dissimulationes, atque illusiones vocamus. Dissimulat enim Aeneas ciues Laurentes ab se interfectos:idque peritibus inducias eorum legatis. Qui locus miro artificio & coniunctus est cum Translatione causę,& exornatus interpretatione.appellat siquidem inducias quas petebant. Pacem quam ipse exoptabat, *Pacémne ex animis: & belli sorte peremptis:* non à me,sed à bello: *Oratis? equidem & vitis concedere vellē.* Non igitur ego belli author. Iccirco addit,

Nec bellum cum gente gero. Sed cum Latino,neque ego, sed ille mecū: *Rex nostra reliquit Hospitia.* Sic & oratores dissimulatione: *parcerent hospitibus:* qui tamen hostes erant. Atque hęc pars poeseos adeò est admirabilis nobis,vt cōties lecta relegatur. penè enim singula verba aut figurā prætexunt,aut artem prodūt doctis tantùm sine ostentatione,vel quo animi impetu,atque acritate composita est illa communicatio? *Aequius hic Turno fuerat se opponere morti.* nam porrò quid maius illi euenire potest, quàm mors? At instat atque aggrauat etiam magis. *Aequius,* inquit,peius quàm mors illi cōtinget:quippe dedecus. vt etiam ūbiipsi iniquum ostendat Turnum.non dixit,vtilius, aut cōmodius:sed æquius. Aequiorem fortunam in manifesta ac præsenti morte inuenisset. Et quantum

valet apud eam, cui spiritus poeticus est, vox illa: *huic*, præsertim apposito nomine, poterat dicere, *illi*. Cæterùm ardorem indignationis cum cõtemptu mistę designant illa verba. Sed non est is locus. Certæ enim vigiliæ debentur Maronianæ diuinitati explicandæ, cuius monumenti studiosis fundamenta, vt quisque sese offert locus passim iacimus.

Illusio verò ad inuidiam apud eundem Drancem aduersus Turnum: *Primus ego, en supplex venio: miserere tuorũ.* nihil enim minus, quàm supplex erat. Neque sanè tam supplex verò forti erat, quàm videri volebat, ne ille vir fortis videretur. Aliàs tamen, εἰρωνείαν latinè quod dicere, cùm haud haberem, Illusionem non speciem solam, vt nunc, sed vniuersum genus appellare ausus sum. cui placebit, admittet: aut meliorem dabit. An verò, quod aliqui sensisse visi sunt, Simulatio dici possit? Quippe Socrates, qui εἴρων dictus est, simulat vbique sese imperitum. ac fuit tempus cùm sub præceptoribus nõ putarem εἰρωνείαν esse simulationem. Sinon enim oratione ficta, atq; simulata vtitur. Nulla tamen Ironia ibi. Impræsentia tamen aliter videtur mihi. Nanque Sinonis oratio tota est in eo ductu, quam Fictionẽ ad Fallaciam appellabimus. Drances verò cùm metum simulat oratione, pectore fiduciam tegit: figura vtitur. Quæ neque Ironia est tota, neque ab illa procul. Atque in quibusdam verbis aperta. veluti cùm supplicem se profitetur. In aliis paulò pudentius tegitur. An verò differt simulatio à dissimulatione ita, vt vnum esse nequeant? nam dissimulamus quod est. Id quod penitus Ironiam vocamus: simulamus quod non est. Quonam igitur modo, hæc quoque erit Ironia. videntur enim contraria. sicut contrariæ orationes: est, non est. Dissimulo me esse Germanum. simulo me non esse Germanum. sanè duæ naturæ sunt diuersę, sicut manifestum est. sed non ita tamen vt vtriusque originem negemus esse vnã. nam in dissimulatione est negatio rei quæ est. in simulatione affirmatio rei quę non est: itaq; idem erit modus, si dicã, bonũ virum Catilinam: &, non bonum Aristidem.

Dissimulatio.

Simulatio

IRRISIO, Sarcasmi species.

Caput lxxxvi.

ORitur igitur ex hisce Irrisio, quam ferè comitatur Translatio criminis ea, quam nos Oppressionem appellare

appellare soliti sumus. Cùm certissimæ dignitatis atque integritatis viris attribuimus falsò crimen, qđ publicè ac sine dubio agnoscitur in aduersario: *Me duce Dardanius Spartam expugnauit adulter?* Duce enim Venere, atque authore aggressus est Paris adulterium committere. Haud absimilis est ea, quam veteres Sarcasmon vocarunt: *Isthic nunc metuende iace. Metuendum* vocauit, & non multò diuersum *quam bello Troiane petisti Italiam metire iacẽs*, quia terram non emimus, nisi prius metiamur. Est enim Sarcasmos, hostilis irrisio super mortuo: inter Elogia quidẽ enumeranda, si spectes accommodationem. Sin autem vim ipsam consideres orationis, frequentius ad Ironiam accedit, sine qua etiam sæpe fit, vt à Mezentio, *Nunc morere: ast de me Diuũm pater atque hominũ Rex viderit.* Non est igitur verum, quod aiunt Grammatici, Sarcasmum esse Ironiam. non enim semper. Nominis autem Etymologia aliter vexauit literatores. Nonnulli qui cum risu amaro orationem definiuêre, aiunt à labiorũ deductione quæ in risu carnis illius motus est, Sarcasmum dictum. παρὰ τὸ σαυρίναι τὰς σάρκας. quo nihil mihi videtur γελοιωδέστερον, id est ineptius. quinetiam σάρκας ab Aeolensibus dici σάρκας: propterea quòd detracta cute, ἀποσαυρωθῇ δέρματος: caro extet. sanè eruditionem non cõtemnimus: rem negamus ipsam. Nos in Originibus ita commenti sumus. Carnis vocabulum vix, & rarò in viuente nisi apud Philosophos. at vulgus cadaueris carnẽ dicebat, quæ iam careret vita. Itaque Carnifex is à Latinis dictus est, qui carnem facit ex viuente. Igitur cùm Sarcasmos nonnisi in hostem victum legatur, eúmq; vel iam mortuum, vel mox certò moriturum, ab ea causa nomen accepisse crediderim. Post cædem frequentior: ante cædem ibi à Camilla:

Carnifex.

Vane Ligur, frustráque animis elate superbis,
Nequicquam patrias tentasti perfidus artes,
Nec fraus te incolumem fallaci perferet Arno.

& ab Aenea ad Lausum,

Quò moriture ruis? Fallit te incautum pietas tua.

& ab Opi: *Cur diuersus abis? huc dirige gressum:*
Huc periture veni: addit Ironiã, *capias vt digna Camillæ*
Præmia. Inde indignatio cum contemptu: *tũne etiam telis*
moriere Dianæ? cum ira,

-túne hinc spoliis indute meorum Eripiare mihi? cum risu sine Ironia, *Ad quem subridens mista Mezentius ira: Nunc morere.* sine risu & Ironia Ascanius: pertinet enim ad eius ætatem, atque nobilitatem simplicitas: I, *verbis virtutem illude superbis:*

Bis capti Phryges hæc Rutulis responsa remittūt. Cum irrisione, *Morere: & fratrem ne desere frater.* Sarcasmos temperatus à viro magnanimo: *Æneæ magni dextra cadis.* Irrisio cum insultatione à fœmina: *Sylua te Tyrrhene fera agitare putasti.* Quippe ipsa quoque venatrix, obiicit propter animi impotentiam. tale muliebre ingenium est. Alia insolentia aggrauat: *Aduenit qui vestra dies muliebribus armis Verba redargueret.* Adiungit iactantiam: *-nomen tamen haud leue patrum Manibus hoc referes, telo cecidisse Camillæ.*

VEXATIO.

CAPVT LXXXVIII.

SArcasmi modus quidē potius, quàm species, διασυρμὸς, quàm nos Vexationem interpretati sumus. Per omnia Sarcasmo similis est, sed extra cędem. Eludit, irridet. obiicit, insultat, omnia facit vt eleuet aduersarij authoritatem. Turnus ad Drancem:

Larga quidem semper Drance tibi copia fandi
Tunc, cum bella manus poscunt patribusque vocatis
Primus ades, sed non replenda est curia verbis:
Quæ tuto tibi magna volant: dum distinet hostem
Agger murorum: nec inundant sanguine fossæ:

Cum facto opus est, ioqueris: in Curia, non in campo. *Poscunt res manus:* tu lingua abuteris. Curia defendenda, *non replenda verbis. tuto*, vt confidentem dicat. *magna*, vt tumidū, gloriosum. *volant*, inconsultò, sine meditatione. *Agger hostem distinet*, non tu.

APOLOGIA.

CAPVT LXXXVIII.

EX his patet nō rectè sensisse Quintilianum: cùm Simulationem putauit χῦμα, Dissimulationem πέσσον. Neque enim verba quicquam efficiunt aut sono, aut situ, aut numero, sed significatione, *-scilicet is superis labor est.* Nam figura manebit, etiam si dicas; *Hic est deorum labor.* Et

Et exemplā quæ de Cicerone sumit in Catilinam, contra eum faciūt. Vbi enim Metellum vocat virum optimum: in sensu vis est, nō in verbis mutatio ab vsu communi. Si igitur non mutatio verborum, non est in verbis figura. Quemadmodum ne illi quidem audiendi, qui Ironiæ speciem putarunt Allegoriam. nam quo conuenirent, atque dissiderēt suprà diximus. Sed pro Ironię specie accipienda est ea quam Græci vocant Apologiam. non illa de qua suprà diximus, quamque appellauimus Refutationem: sed hæc quam cum Translationis vi oppressionem vocabamus. Et cum Interrogatione vrget acrius: *Me duce Dardanius Spartam expugnauit adulter?* nec sublata interrogatione mutatur.

APOPHASIS. CAPVT LXXIX.

CVius naturam maximè Apophasis æmulatur. Nam ad interrogationem illam responsio est: Non. In negatione igitur posita est hęc: quasi si Venus suasura Paridi adulterium dixisset: nō suadebo tibi, vt pulcherrimæ fœminæ dominus sis, est autem eadem quæ Occupatio, aut cùm ea mista, aut ab ea orta, aut eius parens: etenim non dicēdo dicimus. sic Dido: *Neque te teneo, neque dicta refello.*

ANTIPHRASIS, ANTIPHASIS.

CAPVT XC.

ANtiphasis est forma deducendę vocis, sicut & Analogia. nánque Etymologia est vocis ratio. i. vis qua vox à voce generatur. Fit igitur aut à recta, aut à contraria, à recta, veluti quum locū παρὰ τὸν λόχον dicimus: quia proportio est inter locū & locatum. λόχος insidiæ dicuntur, quia veteres Græci locum prisca, & abolita voce sic appellabant. Loquor non à loco, vt ait Varro, sed παρὰ τὸν λόγον. Quare? quia proportio est inter mediam & tenuem mutam. Locus autem cum sermone nullam habet affinitatem proportionis, quam Analogiam Græci vocant. Deducta volunt Grammatici quædam à contrario, vt libitinam quę nemini libeat. Quidā irridere visi sunt hoc consiliū Grāmaticorū. Nos tamen neque probamus rationes quibus ad id sentiēdū adducti sunt, quippe Lucū *Lucus.*

Loquor vnde.

Libitina.

aiunt,quòd non luceat : nos quia sacrificiorum frequentia luceat.Bellum,quod minimè sit bellum.nos, quia fuit initio Duellum à duobus.nã licet multi sint milites:duæ tamen partes sunt. & inter duos tantùm primum bellum fuit.Ac quemadmodum δὶς bis.duonũ, donum, bonum; sic duellum bellum. Parcæ, quòd nemini parcant. Nos quia parcant. vna enim tantùm dicitur filum incidere. duæ verò,altera vitam dare,altera vitę tractum continuare. A pluribus igitur fit nominatio.quin illa quoque parcit : sustinet enim alearum opus,quoad fatorum iussibus pareat. neque Libitinam primùm dictam suspicor , sed Labitinam , quæ omnes mortales caperet tandem. à qua origine alia quoque Labor , Labrum. Vespillones autem rem duram ex officio suo meliore vocabulo fecisse molliorẽ. Hæc igitur,in quibus dissentio.Antiphrasim autem veram esse fateri cogimur. ex cognomento Furiarum , quas Græci Erinnyas cùm appellassent primùm , postea bene ominata voce εὐμενίδας nominare maluerunt. Ita habes eorum quoque errores, qui bellum à belluis ducebant.imò belluę à bello,cùm bestiæ prius dicerentur. Qui parcas à partu.vna enim parca esset non tres. Qui lucum à luce numinis, sanè arcesitum nimis. Qui montem à monendo, non à mouendo:quemadmodum illi , quibus contradicunt , sentiebant , quid enim moneat mons ? sed à manendo μένω, μόνω , μέμονα , vnde μόνος , qui solus mansisset , neque abiisset. Hæc est Antiphrasis in voce vna, non figura in oratione. Proinde quibus de causis Rhetores recentiores apud Quintil. qui Antiphrasin figuram inter Ironias enumeraret, hoc genus Antiphrasis quæ facit verbi priui deductionem, adduxerint ad suos Commentarios , sanè nescio. Antiphrasis igitur figura est , quæ adeò meretur cum Ironia coniungi , vt eius quasi norma , aut anima sit. Ac si nomen ipsum consideres,longè prior quàm Ironia esse videatur. Quemadmodum enim ἀντίφασις erat negatio quædam cum permissione : vt *neque te teneo,neque dicta refello* : sic Antiphrasis cum expressione affirmationis, aut imperij: *I, sequere Italiam ventis*, &,*Insere nunc Melibœe pyros.* Ac sicuti erat in apologia Occupatio , qua crimen aduersarij nobis ipsis attribueremus:ita è cõtrario in Antiphrasi, cùm lances nostras ascribimus aduersario. qualis in oratione

Bellum.

Duellum.

Parcæ.

Furiæ.

Mons vn ap

oratione Turni aduersus Draneem: *-quando tot stragis acernos Teucrorum tua dextra dedit.* In vtraque est occulta Collatio. Nonnunquam manifesta est magna cum eleuatione ac despectione , *scilicet is superis labor est*.Nęc fortasse absurdum fuerit, si Antiphrasin dicas:consistit enim in affirmatione. sicut ἀντίφασις in negatione. nam sanè ἀντίφασις esse etiam quit in negatione. Itaque si vim vocis propius contemplere , Antiphrasis significat contrariam locutionem,quòd non tam distinguit hanc ab aliis figuram, quàm ostendit esse omnium istarum genus. ἀντίφασις autem non nisi species hæc affirmatiua esse potest.

Huiusce figuræ modos tres docet Quintilianus. Vnum appellat Confessionem:vt pro Ligario , Habes igitur Tubero , &c. Hoc tamen verum non est. Nihil enim simulat ibi Cicero , sed vera narrat. Tubero enim in Africa fuerat contra Cæsarem.neque sentit contrarium Cicero. Est enim maximè optanda accusatori criminis confessio.Alterum genus,Concessionem vocat. Virgarum metum Nauarchus precio redemit. humanum est. Hîc est manifestissima Ironia : inhumanum enim est. Tertium nominat Consensionem.Cùm crimen aduersarij laudamus , vt grauius premamus. Is modus est illi contrarius , quem dicebamus per Eleuationem. Nim hic est per exaggerationem. Totus ille locus decimi Aeneid.pro exemplo si sit,sine interrogatione legatur.*-num linquere castra Hortati sumus? aut vitam cõmittere ventis*.Facit enim Venerẽ authorẽ tametsi de se loquitur.

Est prȩter figurã modus quidam orationis , de quo suprà dictum est ex Demetrio Phalerensi , quoties suademus aliquid ita, vt dissuasionis finem consequamur. Aut ita laudamus , vt velimus vituperari. Talis oratio Iunonis ad Venerem.suadet enim Veneri Aeneæ commoda in Africa , vt ab Italiæ commodis maximè auertat. Quod Poeta interpretatus est *-simulata mente loquutam , Quò regnum Italiæ Lybicas auerteret oras.* Hæc, vt dixi,figura nõ est, sed id , quod ex recentioribus totius orationis ductum appellauimus. Quem Trapezuntius agnoscit in procœmio M. T. pro Ligario : tametsi à Fabio pro figura Ironia designatur. Trapezuntium recentiores cùm

reprehendere voluerunt: nihil aliud argumenti afferre curarũt, nisi illud: Græcus homo Latinæ linguæ elegantiam non apprehendit. rectè sanè iudicium peracutum. At causa statuenda est, qua illius correctio corrigatur. Quæ profectò fuerit hæc. Orationis ductus simulatus est cùm dicimus quod est, sed ad contrarium finem trahimus: vt vera dicebat Iuno, sed vt auerteret. Ironia verò est oratio falsa: atque ita falsa, vt ab omnibus pro falsa accipiatur. ergo est Ironia in illo Proœmio, Nouum crimen C. Cæsar, atque ante hunc diem inauditum. nam & vetus erat, & quotidie iactatum: penè infinitos contra Cæsarem in acie stetisse.

INTERPELLATIO, REMINISCENTIA, Memoratio, Admonitio.

CAPVT XCI.

SViipsius Interpellatio pertinet ad dissimulationẽ: vt illa, *-& quis fuit alter Descripti radio totũ qui gentibus orbem?* Fortàsse pastor nesciebat. quare non ex illius, sed ex Poetæ persona erit dissimulatio. cui persimilis est ἀνάμνησις, quam Memorationem malo dicere, quàm Reminiscentiam. Est enim Memoratio, quum aut petimus ab aduocato vel à reo quippiam, quod nihilominus est notum nobis. sed iccirco facimus, vt videamur imparatiores. Qua ex simplicitate ficta exuamus Iudici suspicionem doli aut vafriciæ. Fit etiam sine interrogatione nostra, quum instructus aliquis nostrũm suggerit. ita habes exẽplũ huius posterioris, Bene mones. Prioris verò multa, eaque vulgata: Poetæ non nisi in Dramatibus necessaria: vt in Hecyra, *Noli fodere latus. Iussi.* Reminiscentia verò est, quum per ambages similes deducimur in memoriam rei quæ nobis exciderat. Talis apud Plautinum sycophantã in reminiscendo Charmidæ nomine, in ea fabula quam Trinummum inscripsit. Nec absimilis Memorationi Admonitio, vel sui, vel Iudicis, vel Aduersarij. quę in Dramatibus solis ponitur à Poetis: quum id quod sciunt, quasi nesciant, studiosè repræsentamus. sic Dauos illudentes senibus introducemus. talis Syrus in Adelphis.

ERRORIS INDVCTIO.

CAPVT XCII.

ERroris inductionem inter figuras posuit M. Tullius, neque est interpretatus. ego ne apud alios quidem inueni. Videtur autem spectare ad Ironiam: quasi fingamus nos ad id vsque temporis hoc latuisse. Id quod & in figuræ ratione, & in ductu orationis potest consistere: vt quum fatorum sese ignaram fingit Venus, deceptámque opinione suasisse AEneæ vt peteret Italiam. Errasse hoc apud Iouem operta oratione profitetur.

QVAE NON SVNT FIGVRAE, Ad hilaritatem impulsio, Conciliatio.

CAPVT XCIII.

ESt inter figuras commemorata à Rhetoribus, Ad hilaritatem impulsio. id quod equidẽ reor potius figuris iocosis fieri, quàm esse figurã. Quippe existimo ductum orationis, sicut & impulsio ad iram & indignationem. Neque ioci, quâ ioci sunt videntur figuræ mihi. Sanè idem iocus aut simpliciter enuntiatur, aut figuris pingitur. quippe figuratus ille ex Allegoria, A sacerdote malefactum, qui Verrem non interfecisset.

Qua ratione videatur ne Conciliatio quidẽ inter figuras enumeranda: figurari posse tamen. Etenim M. Aquilium quum laudat Cicero, ac primum nominat, figuratè facit. verùm medulla Conciliationis, nulla figura est. Profectò si esset figura, semper esset: nuda tamen plerunque videtur, veluti si dicam, O Cęsar, tuus me pater moriens testamento commendauit tibi. simplex est: figuratè sic, Quis tibi magis hæreat in memoria, quàm fortissimus pater tuus? quid eius facta ac dicta? At enimuerò quid viuens de me fieri voluit, quum etiam mortuus loquitur in testamẽto, quo me apud te esse voluit in prima commendatione, ecquid hoc tibi excidit, qui nihil nisi iniurias soles obliuisci? Est Conciliatio igitur cum figura, non autem ipsa figura.

PVRGATIO, SENTENTIA.

CAPVT XCIIII.

PVrgatio quoque à veteribus inter figuras numerata, à nobis videtur esse constitutionis pars aut modus: id

quod etiam de Metastasi dicebamus. Etenim si dicam, Non feci, non hoc, non sic, non tunc: coactus, nesciens, quænam hæc tandem figura fuerit? qua ratione Sententia debet à figuris excludi. nihil sanè figuræ sit, si dicam, Mori miserum non est. Figuram tamen admittit, sicut & cæteræ species orationum: puta, per interrogationem, *Vsque adeóne mori miserum est?* hoc quoque contra veterum opinionem.

EPILOGVS.

CAPVT XCV.

MVltæ aliæ fortasse aut sunt aut esse existimãtur figuræ præter has, quę hîc posse desiderari videãtur. Verùm si ita cõtigerit vt à nobis positæ non sint, id adeò propterea factũ iudicetur, q⁹ aut Poetis inutiles, aut eædem cum hisce nostris existãt. Quòd autem figurarũ genera, definitiones, præcepta, exempla describere aggressi simus, quæ à nonnullis putabantur ex Oratorũ libris peti debere, multæ magnæque causæ intercesserunt. Principiò non omnes figuræ oratoriæ sunt: quædã enim solis sunt Poetis peculiares, vt Prolepsis species illa, *Portúsque require Velinos*. & Suspensio ex narrationum intermissione, & aliæ, quæ quum sint iis affines quibus vtuntur Oratores, necesse nobis fuit illas quoque attingere. Deinde Poesi quæ essent adhibendæ, eruendæ item ex Poetis erant: vt ea similitudine facilior esset aditus ad inuentionem. Præterea qui eas tractauere, non omnes persequuti sunt. Quidam nominibus tantùm positis, rem non docuere. Definitiones atque naturas earum multi peruerso iudicio deprauarunt. denique confusas illi, atque omnes quidem, indigestásque dissipauere. Nos primi, quemadmodum alia multa, non sine magno discrimine iudicij ad certa capita reduximus.

PRAECEPTA IN VNOQVOQVE genere Poematum. Heroica.

CAPVT XCVI.

DIcebamus suprà, omni in re vnum quippiã esse rectum ac primũ: quod aliorũ norma sit, ita vt ad id cætera omnia referantur. Tota igitur in Poesi, Epica ratio illa qua Heroum genus, vita, gesta describuntur, princeps esse videtur: ad cuius rationẽ reliquæ Poeseos partes dirigãtur. Quæ partes propterea quòd variæ, vt in primo libro

libro indicauimus, existant: ita superiora præcepta vniuersalia ex Epica maiestate mutuabimur, vt secundum cuiusque aliarum idearum naturas, aptentur argumenta rerum. Post igitur communes leges, priuilegia specierũ instituamus, ab ipsis Heroicis sumto initio. Inuentis ergo rebus & personis, quas temporibus locisque accommodes, è quibus euenta deducas: reliqua est dispositio, cuius ratio sanè peruulgata est. Nequaquam ab ouo, vt monet Horatius, incipiendum. hoc primum præceptum esto. Id est, sumẽdum principium ab illustri re, eaque tum cognata tum proxima. Quod à Lucano obseruatum fuit: qui bellum ciuile scripturus, statim apponit Cæsarem ad Rubiconis transitum: vnde hostis à Senatu iudicatus, bellum facere coactus fuerit. Altera lex: Non recto tramite ducendam narrationem, ne tædium pariatur. Res enim eadem sæpe iteranda, sæpe etiam inculcanda est necessariò, id quod communibus præceptionibus, quæ suprà positæ sunt, maximè aduersatur. Hoc ipsum igitur quod pro principio sumes, ne statuas in principio. ita enim auditoris animus est suspensus: quærit enim quod nondum extat. Ea sanè vel vnica vel præcipua virtus, auditorem quasi captiuum detinere. Quare summus Poeta ad eum modum digessit, vt Aeneæ narrationis finis, fuerit operis initium,

Hinc me digressum vestris deus appulit oris.

Reliquus tractus æquabilis, sed interruptus rerum nouitate: quæ tamen aut partes sint argumenti, aut ad ipsum pertineant. Inserta enim historia de Camilla eò spectat, vt eius mors Aruntis luatur morte. Quo item loco non obseruata à Criticis varietas admirabilis est. nánque in catalogo, quum multorum patriam, parentes, genus, ne talia scripsisset, pauca de celeritate Camillæ aspersit: cuius integram vitam ex narratione Dianæ declaraturus esset, pari sanè cum priori lege ratione. Hanc disponendi rationem splendidissimam habes in Aethiopica historia Heliodori. Quem librum epico Poetæ censeo accuratissimè legendum, ac quasi pro optimo exemplari sibi proponendum. Diuides autem vniuersum librum in libellos, naturæ imitatione: quæ partium partes facit, quibus confiat totius corporis constitutio. Verùm quod nemo præter diuinum Maronem seruauit,

Aethiopica Heliodori.

ita certas coniicias in materias, vt libri ipsi illos sibi terminos quæsisse videantur. Id quod in Aeneide si contempleris, facilè inuenias. Non in Georgicis res ipsæ sanè vel imprudentem coegissent. Totum verò argumentum petitur è vita ciuili. Partes tamen potiores inter personas dantur Regibus atque Heroibus. Dii miscentur, vt suprà docuimus. Inter negotia, præliis agitur. Cætera attexuntur ad varietatem. Ambitiosè igitur fecisse videtur Sallustius quibusdam, quòd Poetarum more quum dicere orsus esset de Catilina, omissa ea narratione, repetit historiam ab ipsis vltimis Romæ rudimentis. Nos virum suo in genere præstantem atque incomparabilem, cùm rectè tum necessariò fecisse iudicamus: vt ostenderet corruptam ciuitatem, cuius & pars esset Catilina nequam ipse, & participes habere posset multos sceleris ac nequitiæ suæ. Neque Musæus in Leandri historia lepidissima damnandus est, quòd eiusmodi legem non seruauit. Est enim illa quasi Tragœdia, vt rei & principium & finis suo vtrunque loco rectè sit.

TRAGOEDIA, COMOEDIA, Mimus.

Caput xcvii

TRagœdia, quanquam huic Epicæ similis est, eò tamen differt, quòd rarò admittit personas viliores: cuiusmodi sunt nuncii, mercatores, nautæ, & eiusmodi. Contrà, in Comœdia nunquã Reges, nisi in paucis: quémadmodum lusit Plautus in Amphitryone: de palliatis loquor: nã Togatarũ & Trabeatarũ dignitates pro suo arbitrio Romani confinxere. Satyrarum personæ ludicræ, bibaces, iocosæ, hilares, dicaces. Mimi, fullones, calcearii, lanii, fartores, falsimentarii, olitores, quos ne vetus quidẽ Comœdia excludit. Neque enim longè à Mimi idea abest Comœdiæ veteris argumentum. Actuum tantùm diuisione, & Chori interpositione auctior. Tragœdiæ ac Comœdiæ idem modus repræsentandi: sed diuersæ res & ordo. Res Tragicæ grandes, atroces, iussa Regum, cædes, desperationes, suspendia, exilia, orbitates, parricidia, incestus, incendia, pugnæ, occæcationes, fletus, vlulatus, cõquestiones, funera, epitaphia, epicedia. In Comœdia, lusus, comessationes, nuptiæ, repotia, seruorum astus, ebrietates, senes decepti, emuncti argento. Satyrarum

tyrarum materia, saltationes, conuiuia, potationes, dicacitates. Mimorũ mercaturæ plebeiæ, ignobiles, doli, astus rustici, productiones, lenocinia, ioci, lusus, imposituræ. Tam exitus quàm initium Satyrarũ, procaces, instabiles, incerti, varij, non cohærentes. Mimorũ abrupti: adeò vt persona vna abeunte, cæteræ discedant re plerunque infecta. Fugæ, infectationes, ignauiæ, vecordiæ. Parodiæ quibus seria imitantur, imitando subuertunt. sententiæ inexpectatæ. Exempli gratia, Iusiurandũ si violandum est bibendi causa: cæteris rebus σεβεῖν colas. Ex Euripide, curius verba Cicero: Regnandi causa. & pietatem colas. Alluisit enim simul & subuertit ex pietate σεβεῖν. Tragœdia verò tota grauis, ea sanè quæ vera Tragœdia est. nã quædam fuerunt Satyricæ, in quibus præter quarundam personarum grauitatem, parum differunt à Comœdiis: qualis est Cyclops Euripidæ. tota enim vinum est, tota ioci. exitus tam lætus, vt omnes Vlyssis socij liberentur: solus Cyclops oculum amittat. Neque absimiles Mimorum exitus: quippe tota Scena Vlyssis abitu deserta fuit: solus Gigas cum saxo relictus. nam & Comœdiæ multæ infelices quibusdam finem habent, sic Miles Plauti, & Asinaria, & Persa, & aliæ. nec minus lętæ Tragœdiæ non paucæ. In Electra enim præter Aegisthi cædem lætitia multis apud Euripidem. In Ione felix exitus, & in Helena. Aeschyli quoque Eumenides, res quidem continet Tragicas: quippe cædes ac furias. ordo tamen Comœdiæ similior. Initia læta φύλακες: Clytemnestræ turbida, ob mariti aduentum. inde cædes. læta Electra & Orestes, finis omnibus lætus, Apollini, Orestæ, populo, Palladi, Eumenidibus. vt nequaquam sit quod hactenus professi sunt, Tragœdiæ proprium, exitus infelix: modò intus sint res atroces. Quum igitur ex historiis argumenta petant, curandum est ne multùm ab ea deflectantur. At priscis nequaquam ea cura fuit. Aeschylus enim Prometheũ affixit rupi ex historia Græca, fulmine tamen absumptũ fingit, vt ex hoc perficeret Tragœdiã. Nihil enim dirum in fine esset: sed in principio tantùm, vbi affigitur Caucaso. Tradunt tamen ab Hercule aquilam depulsam, alij etiã interfectã sagittis: eúmque ab Ioue solutum, pro eo quòd monuisset ne cum Thetide concumberet. Fore namque vt pareret illa patre puerum prestantiorem.

Etiam Euripides de Helena ea finxit, quæ vulgatæ historiæ maximè aduersentur. Obiecerunt autem Euripidæ, quòd scelestas atque impuras fœminas adduxerit in Scenam. Quid enim fœdius Phædra, & Iocasta, & Canace, & Pasiphae? quarum turpitudine populus fieret deterior. Ille contrà, ab sese non fictas: sed quales quales fuerint ostendisse. quin historias ipsas quoque abolendas esse, si nequitiæ nullæ sint audiendæ: qua de causa etiam Comœdiæ in precio sint, quarum cognitione damnentur vitia quæ in eis recitantur: præsertim quum impurarum mulierum vitam mors infelix sit sequuta. Quum autem sententiarum duo sint modi, vtrisque tota Tragœdia est fulcienda. sunt enim quasi columna, aut pilæ quædam vniuersæ fabricæ illius. Sanè sententiæ simplex ac præcisa est, vt illa, Mors bonos beat. Alterum verò genus pictum ac fusum: veluti si eandem si dicas, Nolite existimare bonos interire, quorum animus per se immortalis, ad eas sedes vnde profectus fuerat, euolat ex his miseriis. Minus etiam apertè in persona: veluti quum loquitur Socrates in Apologia, & in Phædone. Res autem ipsæ ita deducendæ disponendæque sunt, vt quam proximè accedant ad veritatem. neque enim eò tantùm spectandum est, vt spectatores vel admirentur, vel percellantur: id quod Aeschylum factitasse aiunt Critici: sed & docendi & mouendi, & delectandi. Delectamur autem vel iocis, quod est Comœdiæ: vel rebus seriis, si verò sint propiores. nam mendacia maxima pars hominum odit. Itaque nec prælia illa, aut oppugnationes, quæ ad Thebas duabus horis conficiuntur, placent mihi. nec prudentis Poetæ est, efficere vt Delphis Athenas, aut Athenis Thebas, momento temporis quispiam proficiscatur. Sic apud Aeschylum interficitur Agamemnon, ac repentè tumulatur: adeóque citò, vix vt actor respirandi tempus habeat. Neque probatur illud, si Licham in mare iaciat Hercules. non enim sine veritatis flagitio repræsentari potest. Argumentum ergo breuissimum accipiendum est: idque maximè varium multipléxque faciundum. Exempli gratia, Hecuba in Thracia, prohibente reditum Achille, Polydorus iam interfectus est. Cædes Polyxenæ. Exoculatio Polymnestoris. Quoniam verò mortui quidam non possunt

Sententiarum duo modi.

possunt introduci, eorum phasmata, siue idola, siue spectra subueniunt: vt Polydori, vt Darii apud AEschylum, quod & suprà dicebamus. Sic Ceyx apud Ouidium apparet Halcyone. Ex qua fabula si Tragœdiam contexes: neutiquam à digressu Ceycis incipito. Quum enim Scenicum negotium totum sex octóue horis peragatur, haud verisimile est, & ortam tempestatem, & obrutam nauem eo in maris tractu, vnde terræ conspectus nullus. Primus actus esto conquestio. hinc Chorus detestans nauigationes. Secundus actus, Sacerdos cum votis, colloquens cum Halcyone & nutrice: aræ, ignis, piæ sententiæ. hinc Chorus vota approbans. Tertius actus, Nuncius de orta tempestate cum rumoribus. hinc Chorus, exempla adducens naufragiorum: multa apostrophe ad Neptunum. Quartus actus, turbulentus, vera iam fama: Naufragia ex nautis, mercatoribus. hinc Chorus rem, quasi defunctum sit, deplorans. Quintus actus, Halcyone anxia mare spectans, cadauer procul videt. hinc mutatio vtriusque, quum ipsa sibi manus conscisscere vellet. Quæ exempli gratia pro formula posita, augebis aliis personis. Illud verò maximè inspiciendum est: Cuiusmodi vtaris inscriptione. nánque ab eo facto, aut ab ea persona, quæ est celeberrima dignitate & infelicitate, aut quæ plurimùm versatur in toto argumento, titulus est imponendus. Quare Hecuba dicitur illa Euripidæ, quia ab initio ad calcem vbique est. Verùm quum Tragœdiæ sit infelix exitus, & Tragœdia sit Hecuba, oportuit Hecubam in fine quàm in principio mœstiorem. Id autem nequaquam fit: vltione enim paulò minus tristis. Non igitur rectè Troas inscribitur apud Senecam. Nihil enim de Troia. sic neque à Choris bene inscribuntur. Quid enim Phœnissæ in tanta clade Thebanorum? præsertim tam longè repetita appellatione. Iam enim Thebanæ erant, non Phœnissæ. Sic neque Trachiniæ. quid enim à mulieribus rogus Herculis? nam Trachiniarum malus casus nullus. Melius igitur Euripides quàm Sophocles, Hercules Oetæus. Melius quàm Euripides Aeschylus ἵππα ὁπὶ θήβαις. sed neq; Aeschylus rectè Eumenides: nihil enim patiùtur. melius Euripides, Oreste. vt videantur certatim eidem argumento alia indidisse nomina. Cæterùm omnes artes rudiores

Inscriptio & titulus quales.

primùm,tractu deinde temporis excoluntur. Quare primum Thespin egisse puto simplicissimè. Laërtius ait solo Choro primùm actas Tragœdias. Post Thespin Phrynichus, cuius personas μονῳδούς vocat Aristoph. hanes. Post hunc Aeschylus tumorem addidit: sed argumenta minimè varia.nihil aut parum aut rarò noui. vnus modus, tenor, tractus. At ea Tragœdia quæ spectatorem explere ac saturum dimittere potest, vnum aut plures euentus habeat. περιπετείας vocat Aristoteles. eæ positæ sunt in fortuna aut hominũ consiliis. Ita sæpe ignotę vel personæ vel loca agnoscuntur fortuitò, aut signis, aut ominibus,vt fatale crustum Virgilii, aut oraculis. Itaque totum corpus fatale dicitur ab eo σύστασις: Turbatio negotiorum,λύσις: multa enim connectuntur. Exitus, λύσις. Articulus ille quo coniungitur vtrunque παρέκβασις. Est autem euentus aut infelix, aut cum infortunio coniunctus. Malorum lætitia in luctum. Bonorum mœror in lætitiam, sed cum periculo aut damno exilii,iudicii, cædis,vltionis.

Chori quoque ratione ac modum si animaduertas,facilè deprehendes non in quinque, vt nunc, actus diuisas fuisse fabulas. Siquidem verum est quod aiunt, inter actus Choros insertos pro tibicine: quemadmodum in primo libro satis demonstratum est. Sanè in Aeschyli Prometheo Chorus bis terve inseri videtur. nisi Iò & Oceanum pro Choro quoque accipias. Quamobrem quinquies ibi Chorus adduceretur, sicut in Agamemnone eiusdem, & in Hecuba Euripidæ,& in Sophoclis Philoctete, Electra, Oedipo, in Colono, & in Senecæ Oedipo. Igitur si quinque sunt Chori, sex erunt partes. suam enim quisque sequitur. & post quintum adhuc sexta pars in ipsa Catastrophe. Non enim numeratur pro iusto Choro is qui fabulam claudit, qui semper apud Græcos,apud Senecam semel:sicut ille in tota Thebaide nullum:in aliis sex fabulis quater tantùm, vt verè in iis sint actus quinque. Is autem quo clauditur fabula, semper quasi iudex ostendit quid factũ sit,cum sententia. In Sophoclis Philocteta suauis admodũ, ac potius Comœdiæ seruiens.totus enim exhortatorius est ad abitionem. Sophocles in Trachiniis sex posuit Choros, in Aiace quatuor tantùm iusti sunt. Euripides verò in Hippolyto coronato,

ronato, Choros octo videtur adduxisse, atque eos adeò inæquales, vt primus ex nouem versiculis, secundus ex octo, tertius ex multis, cum Phædræ oratione mistis: quartus ex multis sine interpellatione: quintus paucis: sextus multis:septimus non multis: octauus multis. Totidem in Alcesti, neque valde ab illis dissimilibus. In Iphigenia in Tauris, sex manifesti.in Troadibus haud facilè distingues. Est autem modus Choris apponendus. Primus Chorus Iphigeniæ in Aulide plus centum quinquaginta versibus constat.In Aeschyli Agamemnone supra ducentos legas. Neque id negligendum, vt Chori materia semper ducatur ex idea argumenti vel totius fabulæ,vel præsentis fortunæ,loci,personæ,& eiusmodi. id quod optimè ab Euripide seruatum, à Sophocle neglectum est. Non semper canit Chorus: sed omnes interdum loquũtur, aliquando vnus. Videmus ergo & Iambicis loqui,& inter diuerbia versari. Sicuti contrà, personas colloqui & cum Choro & inter se eo genere versiculorum,quod Choris attribui consueuit. Constare autẽ potest quouis carminum genere. Sophocles anapæsticorum obseruantior. In iis enim quæ extant, rariorem trochaicum inuenias, vt in Oedipo tyranno, quibus claudit fabulam. quibus crebrius vtitur & Euripides & Aeschylus. Vsus Chori præter eum quem dicebamus, ille quoque est:vt post longam cuiuspiam orationem, bini Iambici ab eo apponantur. In fabulæ fine frequentius anapæstici tetrametri acatalectici, quorum vltimus trimeter hypercatalecticus magna ex parte. non enim semper: vt in Iphigenia in Aulide. In fine tamen Ionis trochaici sunt. Festiuus ille profectò, qui multas suas clausit eadem sententia iisdem versiculis,

Τὰν δ' ἀδμήτων πόσιν εὗρε θεὸς,
Τοὶν δ' ἀοίδιμον ὕμνον ἔθηκε.

Quippe Alcestin, Andromachen, Bacchas, Helenam. Erat autem multiplex officium Chori. Interdum consolatur: aliquando luget simul: reprehendit, præsagit, admiratur, iudicat, admonet, discit vt doceat, eligit, sperat, dubitat. Denique Chori omnino est ἀδολεσχία & πάθος. Negat Aristoteles ἀνυπερφυεῖς habuisse Choros tragicos, quia non in narratione simplici, sed in imitatione versarentur. Itaque etiam leges illas quas

νόμοις dicebamus, ab eis sustulit: permisit cantiones. neque hanc ob causam harmonias illas duas admisisse, τῷ ὑποδωριστὶ, καὶ τῷ ὑποφρυγιστί. Quia, inquit, eiusmodi harmoniæ non constant, cantionum formulis quæ dicũtur μέλη, quæ potissimùm pertinent ad Choros. Sed propterea quòd Chori sint in primis, vti dicebamus, ἤθικοί, illam quæ vocabatur φρυγιστὶ, eis maximè competere. ea námque actiones aptissimè repræsentari. Abolet etiam ab vsu Chori τῷ ὑποδωριστὶ: quòd hæc, vt suo loco monebamus, magnifica esset ac stataria: quorum neutrum conueniat Choris. Sed præter cæteras eam citharœdi sibi vindicarint. Scenicis igitur negotiis aptari hypodorion: quoniam ea intersint Regum atque Heroum. Phrygium decere personas humiliores: è quibus Chori constent. quę fuit causa vt eorum animi demitterentur ad lamentabiles conquestiones in canticis, quæ à turbulentis abhorrerent. Contrà Hypophrygion ad Bacchanales commotiones atque percussiones. Quum igitur Chorus sit otiosus curator rerum atque euentorum quæ in fabulis exciperentur (sic enim illius interpretor κηδευτὴς ἀπραγμονῶς) non ei competebat harmonia πρακτικὴ, qualis hypodorion & hypophrygion, id est negotiosa: siue, vt opici solebant, exitiosa. Chorus nánque profitetur affectus solos boneuolentiæ erga illos quorum esset assecla. Ipsam enim cantionem, quæ suapte natura mollis sit ac lenis, ne faceremus asperam atque motibus concitatam, cautio fuit.

Quod autem de Prologo scriptũ est in primo, nequaquam pro ea parte recipitur in Tragœdiis, quæ est apud Comicos separata: sed pro ea quæ Protasis dicitur, qualis, est in Andria Terẽtiana. Cuius quidem propositionis atq; argumenti narrandi studiosum fuisse dicunt Euripidem. Frequens enim apud illum. In Rheso (si tamen eius Poetæ Rhesus est) nullus Prologus. Hæ rationes igitur ac partes, earúmque modi Tragœdiis, quas neque, sicuti dicebamus, simplices oportet esse, neque verò monstrosas. cuiusmodi reprehendunt apud Aeschylum: qui in scena sedere fecit Achillem, Niobem verò etiam opertam: quorum neutri vllam attribuerit orationem. Id quod eo consilio commentum ferunt æmuli, quo spectatores animi penderent, atque expectarent, quorsum tandem, aut

aut qualem in orationem eorum erumperet silentium. tum interea staret fabula, etiam si minus placeret. Sed hîc occurret aliquis, Positam esse in poeseos definitione delectationem. at in Tragœdia mœror, luctus, planctus, miseriæ, quî possint oblectare? Quia enim non in lætitia sola iucunditas sita est, sed ex quacunque disciplinæ adeptione capi potest. Discit autem spectator. quemadmodum picturarum quoque facies horribiles nihilò secius spectantur & iuuant.

Comœdiæ autem ratio non vna fuit. quidã enim modò risum captarent, nihil cætera curabant: qualis fortasse fuit Epicharmus. eius enim ad exemplum propetare Plautum scribit Horatius. Quòd si Apollodorus aut Menander eiusmodi existunt, qualis eorum Terentius imitator: sinè sunt languidiores. vt non temerè scriptum sit, à Philemone Menandrum sæpenumerò populi iudicio superatum. Erant enim Iudices, quorum sententia palma deferebatur victori: quum in ludis publicis plures Poetæ certarent. Ita se declarat Hesiodus vicisse. ita sæpe optat in Parabasi aut Epirrhemate victoriã Aristophanes. cuius Commentarii ea in fabula, quæ Pax inscribitur, aiunt illos βαδύχους appellatos: quos etiam ἀσυμπότας alibi diximus in certaminibus. Tametsi verius esse quod alii dicunt, existimo: βαδύχους fuisse magistratum similem Aedilibus, aut Aedilium apparitores: qui darent operam ne quid noui fieret inter spectatores, vtque suo quisque sederet loco. inter quos Oceanum nominat Martialis. Ac veteris quidé Comœdiæ argumenta omnia salsa, festiua, mordacia, maledica: vt quocunque verbo pronuntiato, illico capiatur occasio ad aliquid subsannandum. Quid alii ea in parte valuerint, quia nihil extet, parum constat: quantus fuerit Aristophanes, satis ex eius scriptis patet. Nihil ferè à quoquam dicitur, quod non ad alicuius perniciem accommodetur. Omnia oportet esse aut noua, aut repentina. Quid enim nouum magis, quàm vrbis ædificatę respublica in aere? exitus omnis ad illius aduersus quem scripta est fabula, probrum atque vituperationem, aut irrisionem. Qui risus ex incendio Phrontisterii in Nubibus? Qualis fortunæ commutatio in iuuene & anu à lepidissimo Pluto? Cuiusmodi traductio Cleonis & Lamachi. Quanta

Epicharmus.
Menander.

expectatio in iudicio Liberi de eligendo tragico Poeta? multi enim ex spectatoribus Euripidæ,alii Aeschylo fauebant.Quæ Poetæ prudentia, ne quem è populo offenderet, apud quem sine controuersia Sophocles plurimi fieret? Sententiæ verò ipsæ ancipites semper,quas, ob risum deinde aliquis in deteriorem vertat partem: aut in meliorem propter admirationem. Dixit Aeschylus cum Euripide simul mortuam Tragœdiam:quàm id est ambiguum? potest sanè intelligi post Euripidem nullum relictum tragicum Poetam.at aliter sese habet res.Sciuerat populus Athenienſis, vt solius Aeschyli fabulæ post eius mortem referrentur: quare eius poemata etiamnum viuebant. Risus autem frequens etiam ex parodia. quum serium versum deflectunt in ridiculum. Exempli gratia vnum ponam ex Acharnensibus. in armorum iudicio apud Aeschylum ille fuit,

Δέσποτα πεντήκοντα νηρείδων χορέν.

Ad anguillam à Thetide translulit Poeta,

Πρίσβειρα πεντήκοντα καὶ παίδων κορέν.

Similis modus vbi Lamachus petit arma à puero: Dicæopolis, qui bellica & irrideret propter incommoda, & detestaretur propter atrocitatem: pacémque iccirco & procuraret & suaderet. contrà totidem verſibus ac penè verbis petit instrumenta culinaria. Illud verò festiuissimum, quum detracturus è lancea thecam, iubet puero vt altrinsecus teneat, quoad educat ipse. Veru Dicæopolis imperat puero vt teneat, quo ipse turdos eximat. Videsne enim facti similitudinem ad vnguem:rerum tantam dissimilitudinem, quanta videtur inter curam viuendi & ambitionem moriendi. Cætera per se quisque aut ex illo petat ad imitationem, aut noua inueniat, quæ alii queant imitari. Qualem fabulam scripseramus nos, cui Senio nomen fecimus: in qua Batauo tintinnabulo sonum sustulimus. tanta rerum nouarum inuentione, vt septem Erasmis non vni potuerit esse satis. Ex hac veteri potissimùm Mimi orti sunt. Perpauxillum nánque differunt. Omne personarum genus introducere licet. Quatuor etiam in eadem Scena loqui, nulla religio est. Vel animaduertas quum excitat in Ranis Aristophanes cadauer, & facit loqui. Quot personæ subinde in fine Pluti? quot in Auibus? etiam Mercurius ipse. item in aliis.

aliis. Quin non sola Parabasis, aut Epirrhema, aut Anturrhema ad populum verba facit: sed etiam personæ ipsæ in diuerbiis. Quum igitur noua Comœdia castigatior sit, nihilo tamen secius & in Mercatore & in aliis. Plautinæ personæ cum spectatoribus sermonem serunt, nullâ sanè populi offensione: quippe non ad discendam sermonis puritatem eò confluebant,sed ad animum risu ac iocis relaxandum. Quò factum est vt & lectissimam orationem, & artem summam Terentii multorum Comicorum facetiis postponerent. Nam qui Terentii studiosi aduersus Volcatium Sedigitum, eum anteponunt iis quos ipse illi prætulisset, non pessimè faciunt, non rectè tamen sentiunt. Quid enim mea si Attilius, vt aiunt ex Ciceronis iudicio, ferrum aut lapides loquatur: sanè puto vnumquenque ipsorum suis temporibus, quod ad loquendi rationem pertinet, satisfeciſſe: at res putentur ipsæ: profectò languidiores erunt Terentianæ. Cur igitur nos pluris hunc quàm Plautum, facimus? Propterea quòd summum nobis nunc studium est bene loquendi:rerum plurimarum non solùm notitia scientiam, verùm etiam nobis inuentio gloriam attulit.Quamobrem M. quoque Tullius in prima est hodie commendatione: Seneca à paucis probatur. Quum tamen pauxillum sapientiæ vel summa optimáque dicendi ratione longè sit præstantius. In noua igitur Nuptiæ & Amores maxima ex parte: Ritualitates multæ: Virgines emptæ à lenonibus, quæ sint liberæ,quæque liberæ inueniantur, aut annulo,aut crepundiis,aut nutricibus, à patre, à matre, ab amatore, à fratre. semper cum lenonum infortunio.Cæterum,vel ex Authoribus,vel ipsius vitæ nostræ exemplis sibi quisque quantum volet, sumet. Differt autem à Tragœdia in eo quoque. Illa enim accipit ex historia & rem & nomina primaria:vt Agamemnonis, Herculis, Hecubæ:aliqua affingit:at Comœdia fingit omnia, atque personis, maxima ex parte, pro re imponit nomina. ἐπεισόδια verò ne putes esse Tragœdiæ aut Comœdiæ tantùm. quodcunque enim introducitur præter propositũ argumentũ,eo nomine ab Aristotele ſignificatur.Sic ergo vestis Ariadnæ apud Catullum,& apud Virgilium Camillæ natalia clypei cælatura, apud Sophoclem recensio procerum in Philoctetâ. Io in Aeschyli Prometheo. Fabula.

Europæ & Hypermestræ apud Horatium.

Chori autem ratio ita est nobis ineunda. ac partes quidem ipsius in primo libro exactius sunt declaratæ. nunc earum vsum certis præscriptionibus instituamus. In Pluto Chorum introducit Aristophanes paucula concinens. Mox cum personis vnum aut alterum versum edit. duobus quoque versibus idem fabulam claudit. Reliqua in fabula nullus, satis tamen constat aut exemptum aut nunquam interpositum: vt iam tum eius sit vsus interdictus, nánque Aristophani dies est dictus, quòd coram legatis lacerasset mores ciuitatis. Interstitia sanè chori sine choro à Criticis notata sunt. In Commatio igitur alloquitur chorus aliquam è personis. subditur Parabasis, in qua mouetur chorus è loco vbi erat: & ad populum conuersus, aut ex sua, aut ex Poetæ persona dicit aliquid de se, de suis studiis, de furtis ineptiisue aliorum Poetarum. Taxat, tollit, deprimit pro arbitratu suo, vel ex fama, rumoréue aliquem è ciuibus, aut vniuersæ mores ciuitatis, aut aliud tale quid agit. Idque tum Trochaicis, tum Anapæsticis. etiam Senariis dactylicis, vt apud Cratinum obseruatum est. Sequitur tertio loco ᾠδή, quæ interdum canitur cum conuersione, id est cum strophe, interdum sine motu: idque quocunque genere versiculorum solutorum: quales apud Melicos Poetas merimur, aliquando tetrametris Anapæsticis. Finita Strophe consistunt ad spectatores conuersi denuò: ibique aliquid profitentur noui Trochaicis, aut Anapæsticis longis, aut etiam Dactylicis. hoc dicitur Epirrhema. Post Epirrhema relegunt vestigia Strophes motu contrario, totidem versiculis atque numeris, quot qualésue fuerant in Strophe. quare appellatur Antistrophe à motu, ἀντῳδὴ à cantu cantui respondente. Qua expleta consistunt vt respondeant Epirrhemati, tum quietis similitudine, tum numeris. Igitur hæc inter se respondent, Commation verò & Paracasis nulli. Quin ipsam Paracasin post longos versus multos claudunt aliquando versiculis aliquot. Plato verò comicus Strophen & Paracasin ita miscuit, vt vertendo loqueretur. in qua esset tum versio Strophes, tum sermo Paracasis, in fabula παιδάριον: cuius verba iccirco.

Εἰ μὴν μὰ λίαν ἄνδρες

ὠιὰ ἴαχχε

ὠιὰ ἴαχχε ἰὼ ἰώ. sunt, στρέφειν ob στροφὴν & παρέβασιν propter παράκλησιν. Nonnunquam introducta chori Strophe pauculis versibus, postea interponunt personam cum prolixa oratione. post quam Strophe respõdet chorus per Antistrophen. Interdum canit Strophe cum versiculis: postquam consistit: quare σύστημα vocatur. Tertio locó dant Antistrophen: quarto alterum σύστημα priori respondens. Habere videtur ergo σύστημα naturam τῆς ἐπῳδῆς Lyricorum. Ne tamen putes eundem esse ἐπῳδὸν & ἐπῳδήν. Nam quemadmodũ alibi dictũ est, πρωῳδὴ erat ex aliquot versibus longis magna ex parte. Deinde Strophe. tertio loco μεσῳδὴν respondẽs τῇ πρωῳδῇ. quarto Antistrophe, respondens Strophę. postremo ἐπῳδὴν par duab. odis superioribus. ἐπῳδὴν tamẽ etiã ἐπῳδὸν dictã lego. sicut & πρωῳδὸν πρωῳδὸν: sed eam tantùm cui non respõderet alia ode, neque in medio, neque in fine. Cui subdebatur Strophe cum Antistrophe: atque his in fine loco ἐπῳδὸν σύστημα. Aliquãdo Strophe ex versiculis aliquot. quibus subduntur longi versus. post quos Antistrophe per omnia par. Est etiam modus alius longè diuersus. ponunt enim πρὸς μέλος in quo loquitur de re ipsa & personis. deinde Strophas alias super alias, vel sine systemate, vel systemate interposito. Quin etiã post Strophen statim πρωῳδὴν. Sunt igitur omnes hi Chori compositi. sæpe tamẽ etiam simplices inuenias: vbi sine motu, sine Parabasi, aut Epirrhemate canit. Sophocles in Philoctete multos posuit versus ex personis Neoptolemi ac Philoctetæ, inter duos Choros: quorũ variis vterq; numeris constituitur, nusquã similibus inter se. at ipsi integri alter alteri respondet. Atque hæc quidem præceptionis causa. nam siquis aliter nunc fecerit, puto ei licere posse, quemadmodum sibi licuisse voluerunt illi. Illud nequaquam negligẽdum est, propterea quòd fabulæ scribuntur non solùm vt agantur, verum etiã vt legantur: multa ponuntur à Poeta, facilius à lectoribus vt intelligantur. Exempli gratia quod est in Amphitruone Plauti: vbi Iupiter, & Amphitruo cicatricem detegit. Etenim cùm in Scena essent: satis erat si detegerent. scriptum est tamen, *Deteximus: vide*. Eadem arte Mercurius Vulcano narrat se peruenisse in Scythiæ deserta, vt id intelligeret & tùc spectatores, & postea lectores

apud Aeschylum. neque enim id erat Vulcano ignotum, qui esset deus, quique ab Ioue iussionem illam acceperat. De Mimo satis dictum puta, quum de veteri diximus Comœdia: nunc Satyræ præcepta aggrediamur.

SATYRA.

Caput xcviii.

SAtyram non esse Latinam rem, quemadmodum professi sunt, suo loco monuimus. Impræsentia ponamus præcepta inuentionum. Principiò id est edicendum, ne quod fecit Persius, abstrusam ostentes eruditionem. quid enim id vnum studeamus, vt meliores fiant boni, mali à nequitia deterreantur: quónam consilio eam instituam orationem, quæ ab auditore non intelligatur? Alterum est non minoris precii præceptum: vt ne, dum vitia insectamur, eas ponamus voces, è quibus qui legunt, euadant deteriores. nam sanè fœditates nemo bonus nominare debet, nedum vt literis mandet. Quid enim cogitet adolescens, qui certarum ignarus obscœnitatum, audiat verba aut vocabula tam nefanda, quàm monstroso sunt ingenio ij qui ea scriptis suis audent inserere? Malo igitur non reprehendere vitia detestanda, quàm in execranda oratione mereri reprehensionẽ. Siquis igitur aliena peccata insectetur: ea modestia vtatur, ne suum librum efficiat eo nequiorem, de quo verba facit. Quid enim tetrius quibusdam versibus Iuuenalis, propter quorum insolentiam vel iusserim vel optarim toto opere abstinere virũ bonum. Sunt tamen inculpata argumẽta quædam, in quibus hoc Poematis genere oblectare possis etiam casta ingenia. quòd si aggrediare, intelligẽdum tibi quot qualésue sint huiuscemodi scriptionis species. Vnum genus est quod diuiditur per Ideas. quippe graues personæ tractantur, grauésque res aliquando, aliquando verò tenues. Sic aut atroces aut ridiculæ. Atrox est res veneficium nuis Nasidieni cœna. Personæ varietas in Vlysse, Dauo, Messo, Sarmento. Alterum genus quod diuiditur per modos. Narratio simplex in prima Iuuenalis: Dramatica, i. per diuerbia in Horatianis quibusdam, sine Poetæ persona. Et tertia mista ex vtraque, qualis illa venustissima: *Egressum magna me cepit Aritia Roma.* Tertiũ genus, quod diuiditur per Characteres. nánque Iuuenalis ardet, instat apertè, iugulat. Persius insultat. Horatius irridet. iccirco illi

illi Satyras inscripsere: hic Sermonis titulo cõtentus fuit. Surrepit enim atque insinuat sese in eius gremium, quem mordere vult. Hoc differunt. commune autẽ omnib. est profiteri sese omnium penè hostem, paucissimorum parcissimum laudatorem. se quoque vulnerare, vt alios interficere liceat. nam ne amicis quidem parcunt. Ingratus Horatius, atque animo barbaro, atque seruili: qui ne à Mœcenate quidem abstinere potuit: siquidem quod aiunt verum est, Malchinum ab eo appellatum, cuius demissas notaret tunicas. Ager enim Sabinus, quo canicula illa à diuino viro donata fuerat, tantus tantique erat, vt obiectu suo posset malefici oculi visum intercipere, quò minus tunicarum demissione offenderetur. Partes in Satyra nullæ: quarum legibus ad certum numerum, certamue dispositionem deducaris. Nullum proœmium si non vis. abrupta omnia, non tamen nõ cohærentia. nanq; aut eiusdẽ vitii multos damnas, aut multorũ vnũ: aut misces. Verba vulgaria aut sordida, interdũ éque macello petita, Latina tamen, aut Græca, aut ei genti familiaria, quã incessis: quẽadmodũ Mastrucatos latrunculos vocat Cicero. Tanto magis Satyro licebit. An verò liceat Græca Latinis interserere? sanè hoc irridet Horatius. Interposuit tamen Iuuenalis semel atque iterum. verùm semel, vbi referebat amantium lenocinia: qui putidula ac Græcula vterentur oratione. ζωὴ μὴ ψυχή. Iterum autem prudentissimè. nam rectè Ausonius. Dicere enim Latinè flagitia neutiquam decet. Stilus quoq; tametsi pro re altior, aut depressior, aut lasciuior; tenuis tamẽ atq; humilis, atq; de medio sumptus, lõgè tamẽ melius arridet si cum Romana puritate iuncturæ sint molliusculæ. quales Iuuenalis felicissimè est consequutus. duriusculus Persius, Horatius modò sententiæ lacertos expressos ostendat sermone vulgato, sed lecto tamen: parũ curat numeros, verũ hoc in sequenti lib. aptius atque opportunius.

PASTORALIA.

Caput xcix.

PAstoralia continent, vti suo loco dictum est, Bucolica, Arationes, Messes, Fœnisecia, Lignatoria, Viatoria, Capraria, Ouilia, Holitoria. quibus magnus vir Sanazarus ex Theocrito etiam addidit Piscatoria: nos

etiam Villica. Quorum omnium argumenta inter se sunt varia. Commune autem illud habent: vt cuiuscunque generis negotium semper retrahant ad agrorum naturam. iccirco prẽter nemora & agros, siquid ex vrbe oblatum canant: ita tractent, vt quasi in agro ortum, aut inuentum, aut actum dicant. ergo Altercationes, Gaudia, Gratulationes, Amores, Preces, Conquestiones, Cantus amatorii, Monodię, Vota, Euentorum recitationes, Pompæ rusticæ, Laudationes, Oarystiæ, Proci & puellæ disputationes. Quemadmodum verò dicebamus, quodcunque processerit, sub agresti persona comparandum est. quare diuinus Poeta quum ad Pollionem Saloninum seculi vellet deducere tranquillitatem à libris vsq; ipsis Sybillinis: hæc omnia Silenum canentem finxit: haud sanè temerè: tametsi à Grammaticis commentariis nihil sit animaduersum. Est enim, vt videmus in Platonis cõuiuio, Silenus reconditæ atque compositæ sapientiæ deus. Ex Aeliani quoque historia satis est de eius narratione ad Midam regem à nobis proditum in 1. libro. Ita prudens Poeta neque syluas egressus est, & magna potuit in syluis loqui ex ore dei syluatici quidem, sed mystici. paulò grandiuscula Bubulcis attribuuntur: minora Opilionibus & Caprariis: tenuior stilus Holitoribus Frondator, Vindemiator, Messor, Lignator, Fœniseca nunquam in opere loquuntur: ne Arator quidem. Viatores aut colloquuntur aut concinunt. Per Hyemem verò ad focum finximus nos nouo modo Aniculas, & puellas, quæ Villica inserpsimus. verùm quum minus essent placita, meritò abdicata sunt.

SYLVAE.

Caput c.

MAteriam dixerunt ὕλην Græci, inde sylua nobis: innumeris enim penè vel operibus vel officiis suppeditatur à lignis materia. Grammatici recentiores, quod inuenissent in libris vetustioribus alia vocali quã Græca scriptum, à silẽdo deductum maluere. sanè ridiculè. Nusquam enim minus quàm in syluis silentium. minima nãque aura maximi strepitus excitãtur. Poematia ergo quędãm, vt docet Quintilianus, subito excussa calore syluas nominarunt veteres, vel à multiplici materia, vel à frequentia

Syluæ.

quentia rerum inculcatarum, vel ab ipsis rudimentis: rudia nanque Poemata, & sanè effusa, postea castigabant. Quum igitur cuiuscunque rei argumento accepto afflari possis ad meditandam atque illico pronunciandam syluã: operæprecium erit nos hîc ponere sua cuiusque loci præcepta, quorum delineationibus tot tamque diuersæ facies figuras proprias adipiscantur.

EPITHALAMION.

Caput ci.

LAudationum præcepta cuipiam fortasse videbuntur disponenda: propterea quòd cuiuis syluarum materiæ congruant, siue locum celebres: siue personam, siue factum, siue fortunam. Item in consolationibus latè patet locus laudibus. verùm à dicendi magistris atque ex eorum libris eiusmodi institutiones petendæ sunt. Vna tantùm lex esto: cuius obseruatione numeros omnes explere possis vniuersæ laudationis. necessitas, vtilitas, delectatio. hæc capita conspicienda, atque aut ex vero afferẽda, aut ex verisimili confingenda. Eligendum verò quod maximè sit illustre. nam si quæ sunt proxima, minus nobilia videntur: longinqua petenda sunt: cætera aut adumbranda, aut silentio inuoluenda. Denique pro Poematis argumentique dignitate caput hoc exequendum: siue Epithalamio accommodes, siue Genethliaco: siue aggrediare Propempticon, siue ineas consolandi rationem. Epithalamium carmen igitur est, quo nuptiæ celebrantur: à Thalamo dictum. est autem θάλαμος cubiculum nuptiale primo suo significatu, παρὰ τὸ θάλειν ἅμα, quod est simul genialem vitam agere. Hoc Poematis genus à Græcis est etiam γαμήλιον appellatum. Dicas enim γάμον nuptias, παρὰ τὸ γαμεῖσθαι ἅμα. Idem igitur sonat quod & illud: nisi mauis παρὰ τὸ γυναῖκα. Eius carminis argumentum consistit è sponsi sponsæq; desideriis. Verùm illius apertè dices studia, curas, celebritates cantionum, ludorum, armorum: virginis gratia facta omnia. huius autem animum tectis indiciis, conditis suspicionibus innues potiùs quàm profiteberis. Expugnatum castissimum pectus pietate erga iuuenem tabescentem: cuius virtutes commemorando excitabis excusationem. Aliquando finges à Venere aut Cupidine vi coactam: quæ pridem eorum regnum contemptui habuisset. Secundo loco explicabũtur laudes vtriusq.

que: à Patria, Genere, animi ſtudiis, corporis præſtantia. Tertius bene ominabatur. quarti laſciuia luſuſque eſt totius, alterutrum aut vtrunque blandè appellando: modeſtius virginẽ, haud modeſtiſſimè tamẽ obiiciendo quẽdã puta prælii futuri metum, victoriam, è lacrymis riſum, è ſpe lætitiam certam. Quinto loco ſobolem pollicetur, vota facit, vaticinatur. Poſtrema pars exhortationẽ continet ad ſomnum: ac ſomnũ quidem aliis, illis verò vigiliam. Thalamus ipſe interea laudatur, aut ſine laude pingitur, aut nuptæ veſtis, aut παστὸς, i. velũ tori maritalis, cuius obtentu ſacra illa pudentius peraguntur. Intermiſcentur verò etiam ioci petulantiores, quæ ab antiquis Feſcennina carmina dicebatur. Nominis moriſq; origo à Campaniæ oppido Feſcenio, vel vt alij malunt, Sabinorum. ſic deducit Feſtus. nam quod addit à Faſcino quoque dicta credi poſſe, minus probant verba ipſa, quæ non laſciua ſolùm, ſed ſubturpicula quoque ſæpe audiũtur. in illis enim aliud quàm faſcinum ſubintelligas: niſi iocari mauis, atq; non βάσκανον, ſed Horatianum agnoſcere faſcinũ. Cæterũ hoc faſcinum in nuptiis & admittitur & vltrò arceſſitur. neceſſarium nanq; eſt. faſcinum autem illud cantibus, votis, medicamentis arcetur. Quare mariti ædes eius ergò ita muniebant, vt poſtes vittis laneis adornati, oleo, aut adipe ſuillo lupinóue inungerentur. Quòd ſi in ipſa adhortatione laudare velis nuptias, tum exemplis ages ab hiſtoriis: tum naturalium rerum principia poteris aſpergere. ergo Pelei ac Thetidis felicem canes coniunctionem: quam præſentia ſua dii omnes dignati ſint: cuius celebritatẽ Parcæ ipſæ ſuo cantu fecerint auctiorem: è qua omniũ mortaliũ fortiſſimus Achilles ortus ſit. Liberi patris atq; Ariadnæ torũ. Satyrorũ Silenorúmq; laſciuia illuſtrẽ in mediũ afferes. Herculis atq; Hebes cõiugium licebit memorare: cui nihilo ſecius aſtiterit vniuerſus deorũ cœtus. In quo Pyrrhicã ſaltauerit Mars: Mercurius palæſtricos ediderit motus: Apollo cecinerit Hymenæũ: Venus pronuba fuerit: Gratię tulerint tedas: Muſę modos fecerint: Sol fuerit œconomus: Diana ſtruxerit. E ritib. eriã nuptiarũ, laudib. aliquid addi poterit. Etenim Flamẽ Dialis apud Romanos mortua vxore ſacerdotio ſe abdicabat. De rerũ verò natura educes Amorem atq; amicitiã à primordiis ipſis atque rudimentis mundi. qua tempeſtate poſt

poſt digeſtum Chaos, Cœli terræq; ſunt nuptię celebratæ. Quorum coniunctione & tunc ſpecies omnes productæ ſunt: & ad eorum imitationem generando propagatæ: vt quod materia prohibebat, formarum ordinata ſucceſſio adipiſceretur immortalitatem. Amoris præterea multa laus peti poteſt è Platonis Sympoſio: ſed ita vt & quæ dicũtur ibi, & quæ à nobis hîc allata ſunt, à prudenti Poeta diſſimulentur. Quid enim? ſi hinc hæc ſibi quiſque depromat præcepta, vnum atque idem omnes ſanè dicẽt. Alloquemur etiã per Epiphonemata Hymenæum: quem tanquam nuptiarum deum per intercalares verſus inuocant aliquando: nonnunquam in ipſo ſtatim carminis aditu. addimus eius laudes, miſcemus ioca. Ab ea pellicula, quæ in virginum natura obtenditur, eius ducunt appellationẽ: Latinis Talaſſio dictus eſt. Cauſam afferunt è raptu Sabinarum. quæ hiſtoria eſt etiam à Plutarcho ſcripta. ambigit tamen indéne an à lanificio ducta ſit ea vox: τοὺς παλαίους enim etiam παλάσους vocatos ait, in quibus lana contineretur. vnde & παλασιουργοὶ lanarii opifices. haud ſanè ineptè: Nouæ enim nuptæ pellem cum vellere ſubſterni, lana, quemadmodum dicebamus, poſtes obnubi: colum in pompa, vti mox dicemus, ferri. quaſi verò ad opus faciendum, non ad deponendam virginitatẽ deduceretur: aut ſanè quòd eiuſmodi argumẽtis ſedulitas futuræ matris familiãs deſignaretur. ſicut apud Græcos etiam cribrum præferebatur, & ante thalamum piſtillum alligabatur. Non id Romæ. facta enim de raptu cum Sabinis pace, inter eos conuenit ne eorum vxores molerent, néue coquinam facerent. A lana igitur ſic Talaſſionẽ deducunt. illud tamẽ ſecretioris fortaſſe fuerit eruditionis. πάλιν πλὼ μελονύμφιω, i. deſponſ. tã virginẽ dicebãt veteres, quare eadẽ vocis veſtigia cum Talaſſione maximã habere videtur affinitatẽ. ſed de hoc amplius in Originibus. Ea voce vſus eſt Sophocles in Antigona: atque hęc quidẽ ad hunc modũ. Cæterùm vt multis è locis argumẽti varietas excipi queat: rẽ ipsã, quẽadmodũ apud Romanos apudq; exteros fieret, indicabimus. Nuptiarũ dies erãt legitimi tres. Primꝰ à Græcis dicebatur προαύλια. nõ peſſimè Latinè à nobis Deſpõſalia: in eo enim deſpõdebatur virgo. Alter dies appellabatur ἀπαύλια, in quo nuptiæ fiebant. Latinè potes, Decubationem. ſic enim erat προαύλια.

ἀπαύλια.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in legibus flaminis Dialis: De lecto suo trinoctiũ ne decubato. In soceri nánque ædes transibat sponsus, vbi fiebant nuptiæ. qui eum illò deducebat, dicebatur Paranymphus. Diem tertium ἐπαύλια, Latini Repotia. In quo sponsi affines de suo faciebant conuiuium. ita verò demum in soceri sponso thalamus adornabatur, vbi fierent nuptiæ, si sponsa esset virgo. Quæ viro tunc dona dabat, iccirco eadem voce dicta ἐπαύλια. inter quæ dona vestis etiam eadem appellatione, ἐπαυλιστήρια. Si autem vidua esset, ad sponsum ducebatur. qui deducebat Nymphagogus nominabatur. Apud Rhodios mos erat per præconẽ sponsas arcessiri. sponsus domi sedens aduenientem excipiebat. In prima verò die vbi despõsatio futura esset, nobiliores familiæ non nisi auspicatò conueniebant. Optima auguria à turture & cornice: ita verò demum, si par integrum apparuisset. singulares autem vidisse, pro pessimo habebatur. iccirco in ritibus antiquis, ait Orus Apollo, tenuisse consuetudinem, hæc vt verba in nuptiis accinerentur, ἐκκόρει κόρη κορώνιλα, quibus ex felici domo cornix singularis, i. vidua, vt exigeretur, ancillæ imperabatur. quamobrem in commentariis Pindaricis non rectè scriptum est in plurali κορώνας: coniunctio enim auspicatissima. Sanè vtrunque animal adeò sui coniugis studiosum, vt eo morte affecto, superstes nullius appetat præterea coniunctionem. Cornix verò adeò casta, vt nullam coitus persequi fœditatem, ore concipere credita sit. tametsi opinio hæc in 111. De generatione animaliũ reprehensa sit. Non parum gratiæ ex hisce auibus Poemati adiungetur. Post auspicia, sacra faciebant, porcumq; Iunoni immolabant: quam τέλειαν fas erat nuncupare. Prætérq; eam inuocabant Iouem τέλειον, Venerem, Dianam Cinxiam, Suadelam. ac δία quidem τέλειον, & ἔχειν τελείαν vnus & alter Iouem adultum & Iunonẽ adultam sunt interpretati, minus sanè bene. Vt quidnam quia nõ nisi adultis nubere, atque vxorem ducere licet? Alii τὸ τελεσπλεῖν, quod verbum attribuit Pollux sponsalibus sacrificiis, imitiari Latinè dixerunt: πλεῖται enim sic dicebantur. Verum haud ita est. τέλος veteres aiunt idem fuisse quod & γάμος. propterea quòd humanæ vitæ perpetuatio nuptiarum merito perficeretur. iccirco τέλειον nuptiale sacrificium & nuptiarum diem æquè dixerunt. atque etiam tum à nuptiis tum ab

earum numine idem sacrificium τελεσπόλεια, vt ait idem Polux. προτέλεια verò sacrificium pridianum. Quam vocem etiam apud Lucianum habes ὡσεὶ τὴν ἐπὶ τῷ μιᾷ φωνόντων. Igitur profectò erit ζεὺς τέλειος Iupiter nuptialis. quibus diis deabúsque comæ partem virginis tanquam primitias offerebant. Hostiæ verò exemptum fel circum aram proiici solitum. Cæteræ autem partes adoleri. quod expectationẽ faceret futurę inter coniuges tranquillitatis. Absoluto sacrificio diei nuptialis in soceri ædes deducebatur sponsus ab eo quem Græci παράνυμφον quasi eius assecla nominarunt: aliqui etiam νυμφευτὴν alij πάροχον vocabãt. quemadmodum mulier quæ sponsæ aderat, προμνήστρια dicebatur illis, nobis Pronuba. Ad quos etiam carmen diuertere tuum poterit. Quum autem festiuitas sub vesperum, aut noctu potissimùm celebraretur: de illius temporis commoditate nonnihil dicere soliti sunt Poetæ. De mora noctis segnioris, Ad sidera, ad Luciferum, ad Lunam conuertetur oratio. quũque prisci putarent Aquam rerum omnium elementum esse, Ignem verò formam: vtrunque in limine positum ab vtroque manu tangebatur: ipsáque nupta eiusdem aquæ aspersione lustrabatur. Tum ex eo igni faces accẽdebantur ab ædilibus quinque numero, quot & illos fuisse Varro autumat, vt scribit Plutarchus. quas faces Cereos appellarent. Sanè vnius tantùm cerei mentionem facit Plautus. eas faces aliæ gentes ex picea pineáue teda cædere. Romanos pastores raptis Sabinis ex spina arbore temere inuenta confecisse: quam materiam posteri quoque expetiuerint. Alij malium. Aediles enim tres tantùm fuisse, non quinque. accendes igitur hinc tuum spiritum ad Poeseos venustatem. Spinæ arboris naturam attinges, eius ignem neutiquam esse olidum fumiferúmque, vt ex teda. quanquam miseram admodum flammam è spina elici posse scio. Iam indè adornabatur atque comebatur virgo: cuius comam hastæ cuspide discriminabant. Plutarchus causas assignat. tum verò operiebatur virgini caput atque facies: vnde ab obnubendo nuptiæ dictæ sunt. Id velum à Græcis ἐπικάλυμμα & καλύπτρα, à Latinis Flãmeum, propterea quòd luteꝰ coloris esset: vt ne pudor virginis proderetur: aut siquid animaduerteretur in facie ruboris, is è velo color, non è

genis emicare putaretur. Ferreum ibi annulum sine gemma dabat ei vir. Gemma aberat, vt rei describeret simplicitatem. Materia ad constantiam spectabat. Forma annuli ad perpetuam vinctionem. contrà, sponsa ex tribus assibus, quorum vnum in manu, alterum in pede, tertium in sacciperio ferebat: primum sponso dabat, quasi eum sibi illo precio coemptum esset habitura: alterum in foco diis Laribus deponebat: quem & igni luculento, & corollis sua manu (námque alta non licebat) plexis, vt ait Plautus, augebat. Tertium in vicino compito fodiebat. Far quoq; tostum præferebãt, tametsi nõ omnibus in nuptiis, sed in iis duntaxat, in quibus viro virgo dabatur vsui tantùm, non autem mancipio: atque iccirco appellabatur ius eiusmodi nuptiarum, Confarreatio. Alius verò modus quum sine farre dabatur à Pronuba virgo in manum viri. ea hoc iure transibat in mariti familiam, atque matris familiæ nomen consequebatur. non enim vsui solùm, sed etiam mancipio dabatur. quos ritus & Lucretius innuit illo versu, *Vitáque mancipio nulli datur, omnibus vsu.* Is nubendi modus, Coemptio vocata est: de quà modò dicebamus. Reliquum erat vt conuiuij ratio iniretur. Parata ergo cœna nuptiali ex Hethrusca disciplina porcum mactabant, qui etiam ad acuendam venerem bulbos, pineos, nucleos, erucas, piper, præter cæteras epulas apponebant. ab Hethruria hæc: alij alia, vt dicemus. Inde dicebatur Hymenæus cum choreis. ita vt vnus quispiam caneret, quoad Epiphonema subinferret: quo pronunciato vniuersa chorea Hymenæum totidem numeris recinebat: Interea tot quot diximus cum facibus Patrimi, & Matrimi astabant. vbi satis & cantus, & saltationum, iam pronuba manu apprehensa sponsæ ad Genium ducebat lectum. sic enim appellabatur: sic à Catullo dictum puluinar est, vt reor à generando. à Græcis παστὰς ille torus, propterea quòd velo esset obtectus: de quo suprà dicebamus. cum lectum duabus culcitris adornauerat iam fœmina, quam & νυμφοστολὸν, & παλαμναίτειαν Græci vocitarunt. Ad eum perducta à sponso detegebatur: à quo etiam eius detectionis causa dona accipiebat, quæ & iccirco ἀνακαλυπτήρια, & quia tunc ab eo quasi primùm videretur ὀπτήρια, quoque: & quod eam alloqueretur, προσφθεκτήρια etiam dicta sunt. Nam sanè

Cõfarreatio.

Coemptio.

sanè ὀπτήρια apud Callimachum dona sunt affinium & parentum, cùm primùm infantes vident. sicuti μαιωτρα, quæ darentur obstetricibus, & σώτρα seruatoribus, & λύτρα siue ἄκτωρα liberatoribus, & διδακτρα præceptoribus. Antecedebant autem sponsam ad lectum vsque δαδοφόρους illi, siue faciferi: duóque præterea, qui colum, vt dicebamus, cum lana, & fusum ferrent cum stamine: tanquam operis, in quo futura esset, auspicia. De cribro quoque ac pistillo Græco ritu suprà satis dictum est. Ad hæc alij mundum muliebrem, aurum, spintheres, stalagmia: præterea pelues, pectines, speculum, sandalia, atque id genus alia, quæ præter dotem dicuntur ab iureconsultis parapherna. Eam luxuriam ad trium tantùm vestium modum, ac modici precij vasa aliquot à Solone reductam, memoriæ proditum est. Ibi pronuba accepta vna ex facibus Lucernam coniugalem peruigilem, pernoctémque futuram accendebat: atque illico faces extinguere mos erat: eas verò ne sub lecto conderent, néve seruatas ad rogum struendum deferrent, pro auspicatissima lege habebatur. Cunctabundæ virgini promnestria duobus digitis cingulum soluit, quod Dianæ ob eam causam λυσίζωνη, à Latinis Cinxiæ cognominatæ dicabat. erat autem cingulum illud ex ouilla contextum lana, eóque nexum nodo, qui Herculaneus vocabatur: propterea quòd Heros ille fœcundissimus ab antiquis creditus sit: quippe cui septuaginta liberi superstites fuissent. quique septem diebus quinquaginta Thestiæ filias è virginibus mulieres fecisset. De virginum cinctu ambigitur: quidam enim dixere, cingi solitam virginem in ipso sponsalium apparatu. quæ tamen sententia Catulli authoritate deletur. quippe in Hendecasyllabis Atalantam virginem nõ in ipsis nuptiis à pronuba aut alio cinctam innuit. sed tanquam mos is fuerit virginibus, nunquam discinctam processisse: versus autem indicij ille est, *Quæ zonam soluit diu ligatam.* Vbi omnes discessissent, sponsus clausa ianua disponebat custodes foris, quorum opera muliercularum importuna vel pietas vel simulatio à foribus arceretur: si qua commoueretur virginis clamore, quum intus vim pateretur. interea iuuentus cum nucibus, quas cum strepitu, fremitu, cantu spargerent, quarum mentionem habes & apud

Nuces in nuptijs.

Virgilium, & in Epithalamio Catulli. Causam aliter alij agnoscunt: vel quia (inquiunt) quasi tripudium faciunt iactæ nuces: vel propterea quòd illæ putamine, cute, testa, corio medullam tegunt: vti pari munimento à coniugibus protegantur fœtus. Alij existimarunt earum strepitu virginis gemitus in illa vi obrui posse: atque circo id veteres commentos esse. Nostra tamen sententia minus vulgaris. Nucibus olim priscos lusisse, tum nos quoque in pueritia nostra certum est. Proinde Persius per illa verba, *Nucibus facimus quæcunque relictis*, ostendit è primori ætate egressionem. Spargi nuces igitur: id est omittendas animi laxationes, nouáque œconomiæ studia auspicanda. Posterum diem, qui à nobis ἐπαύλια, quasi nuptiarum appendix Græca voce dicebatur: à nouis atque iteratis epulis Latinè Repotia nominarunt. In eo nánque sponsi affines conuiuium instaurabant. is dies nouæ nuptiæ initum erat iuris quod in familiam esset habitura. quam ob causam clauis dabatur illi, ad dominium potius atque possessionem, quàm ad designandam vt aiunt partus facilitatem. Quidam putarunt, id quod etiam vero similius est, non quum in thalamum, sed Repotiorum die, quo è patris ædibus in sponsi domum deduceretur: pompam illam, de qua suprà diximus, explicari consueuisse. Cum donis enim tunc procedere solitam par est: quæ dona ipsa marito ferret. Ea sanè φέρνα vocabant Græci: quæ verò ei rependeret maritus, ἕδνα. Quinetiã simul cum illis vas quoque à socero, opertum illud atque oppletum minuta supellectili: in quo etiam virginis essent crepundia. Vasi nomen Camillus. ita enim ministros appellabant prisci. Posteaquàm verò in mariti iam esset, ecce à patre dona iterum, quæ ἐπαύλια ἔδνα vel nominarunt. Iam illud nunc quoque aliquot Italiæ locis seruari vidimus, vt egrediens paterna domo nupta pedẽ tollat, néve attingat limen. Ei rei diuersas causas assignarunt: mihi illa propior vero videtur. ne Magicis pharmacis lædi posset, quæ sub limine ad destruendam coniugũ vel cõcordiam vel vim genitalem, defodi solẽt à veneficis. Hic vides quot quãtáque loca tibi tuóque carmini suppeditentur. Varia nánque nec contemnenda eruditione poteris aspergere. nũc simplici narratione, nunc per Apostrophen modò ad hoc, modò ad illud numeros tuos aptans.

Repotia.

Cur limen nõ tangat sponsa.

aptans. etiam de tempore aliquid apponere. Maio enim mense Plutarchus non nupsisse priscos prodidit: Ouidius malas tantùm eo mense nubere solitas. atque ex eo etiam prouerbium iactatum scribit: illud quoque fuisse in more positum, vti viduæ festis publicis diebus nuberent, virgines non propterea quòd populi publica celebritate occupati, nihil interesset viduarum matrimonia spectare. at quia virginibus adesse opus erat, non fuit æquum aliis maioribus festiuitatibus distineri. Malè ominatis etiam diebus connubia interdicebantur: postridie Calendarum, Nonarum, Iduum. Præterea quo die occiso Remo parentabant, quod festum ab eo Remuria primum, postea Lemuria dictum fuit. Cæterùm ex aliis antiquorum ritibus, qui apud diuersas nationes obseruarentur, multum luminis poemati afferetur. quorum aliquot illustriores hîc explicandos curauimus. Persarum matrimonia non nisi vere ineunte legitima erant, Græcis, Macedonibus, Thracibus, Triballis, Pæonibus mos fuit: ipsa in conuentione sponsum sponsámque panis gladio diuisi gustare particulam. Græci non pueris, sed sponsi sponsæque matribus gestandas tradebant faces. Galatæ non ex pane sumere, sed ex eodem poculo potare soliti, quum in manum conuenirent. Apud Lacedæmonios pronuba sponsam in veste virili, raso capite in cubiculo solam sponso offerebat: atque ei sine vllis facibus rem peragendam permittebat. contrà, in Coo insula sponsus veste muliebri. Quin eorundem Lacedæmoniorum consuetudo longè maioris licentiæ. quippe liberi adolescentes cum totidem virginibus in perobscuro incluſi loco, quã quisque nactus esset, eã in matrimoniũ, atque indotatã quidẽ, sibi abducebat domũ. quòd vel consilium vel fortunam nemini vel culpare vel mutare licitum fuit: nullus enim pœnitentiæ locus relinquebatur. Quamobrem Lysandro quoque mulctam dixerunt Ephori, propterea quòd cum ea quæ obtigisset, diuortiũ faceret, vt haberet pulchriorem. Carthaginensium tenuit cõsuetudo, ne prius matrimonio iungeretur quàm Thynni concisa gustassent frusta. In cœna Athenensibus è Solonis præscripto malũ Cydonium esitandum apponebatur. Odores quoque addebantur à Babyloniis: Persæ mala cum medulla Camelina. Scribit Athenæus in IIII. popularibus suis Naucratitis lege cautum, ne in cœna nu-

ptiali,aut ouum, aut μελίπηκτον quippiam,i. è melle bellarium inferretur. Athenis ingredienti sponso in caput ex editiore loco,ficus,palmulæ,legumina spargebantur. nũc quibusdam locis etiam triticum demittunt. Lacedæmoniorum virgines nullo vtebantur flammeo: Viduæ quæ nuberent, facie velata, capite operto prodibant. Illud imprimis ad Coniugij faciet commendationem: quippe apud eosdem festo die quodam Cælibes à mulieribus circum Aram tracti, cædebantur flagris: qua ex ignominia ad dandam liberis operam excitarentur. Cecropis quoque miminisse conueniet: qui primus Athenis vagam atque incertam venerem ad vnius cum vna cõiunctionem reductam castigauit. Nam quòd aiunt de Socrate, duas illi vxores fuisse, Xantippen & Myrto, falsum este cùm alij tum Rhodius prodidit Panætius. Sunt Laponespopuli Septentrionales ad Sueciam: ij (vt olim Romani) ignem præferunt in nuptiis,ac præterea silicem. De igni constat: nihil enim magis necessarium illi regioni. quare ad eius quoque reparationem puto silicem comparari. In Bœotias sponsas aiunt asparago coronatas: quò deposita feritate, ad alterius voluntatem mansuescere discerent, quippe ex Corruda asparagus altilis atque esculentus sit. Nihil etiam te prohibebit quàm mollissimo carmine duos Atticos fontes appellare, Callirrhoen & Enneacrunon, è quibus hauriebatur aqua, vnde fierent virgini lauacra antequam in lectum reclinaretur. Neque prætereundum, quòd Græcorum sponsæ nobiliores rhedâ vehebantur ad sponsum (si qua pedibus incederet, ἁμάξας appellabatur) cuius rhedæ axis pro foribus comburetur. argumento constantiæ atque moderationis: ne coniunctionis alienæ,néue noui coniugij fluctuantem animum occuparet cogitatio. néue hac illac euagandi: quod vitium maximè est fœminis familiare, caperet impetus. Postridie nuptiarum, in oppido Leptæ mos fuit vt ad socrum sponsa mitteret ollam petitum.roganti responderent familiares: neque habere sese: & si haberent, non daturos. Quo iam inde ferendis socrus (difficiles enim magna ex parte sunt) moribus assuefieret. Sed de his satis.

Laponες.

Duo fontes Attici.

Carmen multiplex in nuptiis.

Est autem carmen multiplex: nam ipso in conuiuio Scolia canebantur: de quibus inter Pæanes iam dictum est.

est. Post cœnam Epithalamium, quum in cubiculum deducebatur. Tertium genus apud Poetas, quo res ipsa describitur:cuiusmodi est apud Musæum de Leandro. Apud Ouidium in nuptiis Orphei,apud Statium Stellæ,Tale fecit Claudianus de Honorio & Maria. Tale est operosum illud Ausonij. Postremum genus mistum est, & ex narratione & ex cantione. quale pulcherrimum illud Catulli, quod malè inscripsit Argonautica.Est enim Pelei Epithalamium mistum. Quin extat & Claudiani Epithalamium suauissimum,eius generis quod canebatur. Quare vt iam te expediam, exempla aliquot ponam ex Catullo: quorũ in vestigiis ita pedem ponere possis, vt gloriæ illius metam facilius contingere liceat. Tria diuersa initia,Ad Hymenæum statim:

Collis ô Heliconij
Cultor,Vraniæ decus,
Qui rapis teneram ad virum,
Virginem,ô Hymenæe? Alterum autem initium à tempore,ad iuuenes,

Vesper adest,iuuenes consurgite,vesper Olimpo
Expectata diu vix tandem lumina tollit.

Tertium ad ipsum Peleum,

O decus eximium,& magnis virtutibus augens
Aemathiæ columen Peleu. Flammei mentionem illis verbis,*Flammeum cape.*Claudianus,quia Heroico pedi hoc numero seruire non poterat,dixit alio,

Flammea virgineis accommodat ipsa capillis.

De curru quæ diximus suprà, idem quoque ita scripsit, *-pilent,atque sacra Præradiant ductura Nurum.* verùm sanè ibi in fortuna Imperatoria. Catullus tedam Hymenæo attribuit:vnam quidem,quia vnus:

-manu pineã quate tedam: non tamen solam: ait enim, *Viden' vt faces splendidas quatiunt comas?* Carmen autẽ Amœbæũ, non solùm cum Hymenæi nomine, sed etiam aliud, vt

Currite ducentes sub tegmina, currite fusi. Neque verò vnum,sed diuersa in eodem Poemate:vt apud eundem,

Quis hunc deo comparier ausit? &,
Abit dies?prodeas noua nupta. &,
Concubine nuces da. Quos versus virgines à cantore auditos recinebant.ait enim,

Vos item simul integræ
Virgines, quibus aduenit
Par dies: agite in modum
Dicite, ὦ Hymenæe Hymen,
Hymen, ὦ Hymenæe. & in altero Epithalamio,
Aspicite innuptæ secum vt meditata requirunt.
&, Dicere iam incipient, iam respondere decebit,
Hymen ὦ Hymenæe, Hymen ades ὦ Hymenæe.

Verbum quoque ἀπαυλίζειν, quod suprà posuimus, atque ex libris Pontificiis priscis, decubare interpretabamur: ipse, secubare,

A tuis teneris volet
Secubare papillis. Fescenninæ autem licentiæ imaginem quandam expressit: quam vt cognoscas, apposui: non vt imitere,

Ne diu taceat procax:

Fescenina loquutio, & quæ sequuntur, malo nánque abstineas me præceptore, aut condias pudore liberali. Magno enim in periculo tum famæ, tum vitæ versatur, qui impudicè loquitur: vtque cuiusmodi est oratio, talis quoque mens esse videatur. De eo quoque quod recitabamus, ne nupta pede limen attingeret,

Transfer omine cum bono
Limen aureolos pedes. Vbi non videtur in paterna domo transigi: si verum est quod aiunt, Transmitti à nouæ nupta limen: vt quasi inuitam à patriis ædibus eam discedere appareat. Vota autem pro liberis,

Torquatus, volo, paruulus
Matris è gremio suæ
Porrigens teneras manus
Dulce rideat ad patrem.

In Argonautico autem penè totum carmen pro ea materia est. Claudianus quoque,

Sic natus in ostro
Paruus Honoriades genibus considat auitis.

Aristophanes autem fabulam, quam inscripsit Pax, clausit choro: cui præter vota quædam. atque precationes attribuit ludicrum quendam Hymenæum. quemadmodum & in alia cui nomen fecit Aues. Catulli verò carmen Glyconium dicolon est ex Glyconiis quatuor & quinto Pherecratio, pentastrophon. Quod autem aliquando,

aliquando, Throchæi loco Spondæum ponit in prima, id veterum facil exemplo: quemadmodum & in secunda sede pro Dactylo, velut in illo, *Nutriunt humore.* similem. nánque oden habes apud Aristophanem in fabula, Equitibus. In qua etiam maiorem licentiam animaduertas. Etenim pro dactylo amphibrachion posuit in illo τοῖς ἀριστοκλείδαιν. Nec minus in alio amphimacrum, ὡς εἰ μὴ γένυς ἦσθ' ἐν. & ibi, -σην σκιὰν δύω χρησίμω.

OARISTVS, GENETHLIACVM.

CAPVT CII.

AEquum fuit post Nuptias primo quoque tempore tractare natalia liberorum: nisi cuipiam plus libeat essingere confabulationes quæ inter virum, atque vxorem fieri consueuere. quas oaristyas veteres appellarunt. Cuiusmodi habes apud Homerum Hectoris & Andromaches. verùm id vnum exemplum memini: idque in opere iusto: non autem in Poematio separato. Quod si quis ea perstet in sententia vt is ei locus debeatur: non laboro. Verùm idem sciat, æquali ratione præponendas Epithalamio susurrationes inter procum & puellam. Quale genus poematis habes apud Theocritum. Nos quoque aliquid conati sumus in Nymphis nostris indigenis. vtriusque præcepta adeò variá sunt, vt penè omni ex vita duci possint. Argumentum ac materia penè eadem. vita quemadmodum suo loco descripsimus in personarum tractatione, aut ciuilis, aut militaris, aut rustica. pro quibus tibi in diuersa opera standum est. Genethliaci verò natura atque ratio, & multorum habet imitationes, & vias penè innumeras vnde ducantur. Duo tamen primaria capita: alterum à maioribus: alterum à spe ipsius infantis. Multæ vtriusque ἀφειστάσεις. Neque enim stemmata, aut res gestæ sine locis: in quibus amœnissima Poesεως diuerticula sæpè reperiuntur. neque spes sine comparatione virtutum præteritarum cum futuris. sic enim potuissent prisci poetæ canere Genethliacum Q. F. Maximi. Sic potuit Statius Lucanum celebrare. Etiam ab oraculis, & auguriis & somniis parentum. Etiam si hæc non adsint, argumentis nostris: tamen aliqua attingere, atque adducere ad exornationem. Ad hanc

Mecœnas Floralibus festis natus.

considerationem pertinent Cyri, ac Romuli natalia: quorum vterque expositus, à feris nutritus, maximorum regnorum iecerunt fundamenta. Diuinus poeta eruit è Sibyllinis vaticinationibus laudes Saloninì. Communes loci: dies, tempus, temporis partes. Diem intelligo, vt festa aliquot, Saturnalia, Liberalia, Floralia, qua die Mecœnas nisi fallor, Licet Autoram, Solem, Noctem, Astra alloqui, Temporis partes, Ver genitale, Hyemem genialem, Aestatem opulentam, Autumnum fructiferum: cuius numen Pomona afferet versibus iucunditatem. Plurima in ore Lucina, & Parcæ in carmine heroico. Si lyricum pangis, ad amœniuscula potes te demittere: atque etiam ad inferiora si Hendecasyllabos canis. Ex Varrone, & Gellio educere potes minora numina: qualis Morta, Eduſa, Potina: Omnino verò Genium celebrabis: quippe nascentibus nobis suus cuique datur. Vnde & dies Natalitius idem & Genialis dicitur. Vocabis eum igitur ad sacrificium, cui offeres & merum, & corollas. Neque enim hostiam iecet cædere. vt quid enim? Qui tum vitam primùm adeptus es, alij suam adimas? Iccirco ad aram Deliam vllam cædere hostiam nefas erat: propterea quòd nuncupata erat Apollini Genitori. Prisca quoque monumenta ab illo repetes. cuius natalia ex Callimachi hymno in Delum excipere poteris. A quo non minus Iouis incunabula cũ Rhea & Corybantibus, ac Dactylis Idæis. Quineriam si recõditæ studes eruditioni: præter Amaltheam capellam, cuius lacte imbutum illum prædicant: habes etiam suem, cuius grunnitu produnt Cretenses infantis vagitum occultatum. Quamobrem Præsiis eius insulæ popularibus animal illud non solùm summa in veneratione, verumetiam diuino cultu obseruatum. Ei enim ab illis solennia sacra facta Athenæus author est. De Liberi verò patris natalibus quid dicam tibi? quot inde illecebras, ad permulcendos auditorum animos mutuare licebit tibi? Adsunt Nymphæ, Bacchæ, Sileni, Satyri, Pantheræ, Currus. etiam Cupido exhibere quit carminibus tuis sui ortus initia: quo tempore cùm è Chao exiluit primus, omnia comparibus suis cohæserunt. Generatio parit immortalitatem, accepta parentum semina perficit: in quibus illos suapte natura deficientes, rediuiuos repræsentat. Quòd quotidiana individua poscenti dependunt Fato, in aliorum subeuntium instauratione species restituit. Quid aliud est æternitas, quàm continuata generatio? quodcunque mutat, generat. Augmentio quantitatis, alteratio qualitatis, generatio est. nihilò secius loci mutatio. Sermo verborum: cogitatio notionum: prudentia consiliorum, bellum pacis, diligentia opulentiæ, virtus beatitudinis genitrix est. quid quòd Deo cùm deesset nihil, ipse sibi esset omnia, ex nihilo voluit esse aliqua, quæ hoc ipsum quod ipse est, & essent, & non essent. idque per generationem Quanquam ambiguè dicitur γένεσις, apud Platonem, de mundo cùm à Deo ille ait genitum: & de iis, quæ in mundo à nobis dicuntur generari. In hæc rapuit me calor poëticus: vt quẽadmodum cætera omnia, quæ nostris commentationibus continentur: ita hæc quoque pars quàm maximè à vulgo abhorreret. Quare iam sit satis.

Προσυπικὸν Ἀπυπικὸν, Soteria.

CAPVT CIII.

NAtum hominem multa variáque sequuntur euenta. conditio, status, negotia, valetudo, mors. quæ omnia Syluarum materia esse solent. Itaque laudantur Consulatus, victoriæ, triumphi, statuæ, festa, ludi, togæ puræ, bullæ, prætextæ, prædia, naues. laudantur, inquam, pro conditione, statúve personarum. In negotiis sunt Exhortationes, prosecutiones, consolationes, votorum susceptiones. Quare & in bellum profecturos prosequimur benecominata oratione: neque eos solos, sed etiam quomodocúnque peregrè futuros. Pro quibus vota quoque suscipere ius, fásque est. Quemadmodum pro ægrotis. quod carmen suis Lyricis inseruit Horatius. Aliis titulos fecêre, Propempticon, Protrepticon, Paramytheticon: huic προσυπικὸν, Latinè Votiuum Nauigantì idem Horatius: *Sic te diua potens Cypri.* ad bellum eunti Messallæ,

Ibis Liburnis inter alta nauium
Amice propugnacula. Aegrotanti, Mecœnati,
Quid me quærelis exanimas tuis.

Et pro seipso Tibullus. Recepto verò duce atque exercitu incolumi sacrificabant Soteria. sicut & amico aut patre, aut filio, aut marito restituta sanitate. cuiusmodi cecinit Statius. quod ab Orpheo primùm factum memo-

riæ prodidere. est autem in genere περὶ εὐχαριστιῶν, id est, eorum quibus agimus gratias, scilicet Diis immortalibus. Proseuctico autem cognatum ἀπευκτικόν. idem nánque filum orationis, idem modus, tenor: finis diuersus. Nam Proseuctico petimus aliquid fieri, aut esse. Apeuctico aliquid non fieri, aut non esse. Sunt igitur congeneres orationes. vtraque petit sanè fieri quod non est. sed Proseuctica fieri bonum simpliciter: Apeuctica fieri bonum sublato malo. Prioris modi multa diximus: & illud Virgilij est:

Armipotens belli præses Tritonia virgo
Frange manu Phrygij telum prædonu.

Alterius generis apud Catullum de re præterita:

Iuppiter omnipotens, vtinam ne tempore primo.
Gnosia Cecropiæ tetigissent littora puppes.

Et illud, in vi. Aeneidos simile differt enim sola breuitate,

-ne sæui magna sacerdos.

Et apertius, in tertio:

Dij prohibete minas. Dij talem auertite casum
Et placidi seruate pios.

Petitio qualis esse debeat.

Vocantur autem etiam ἀποτρόπαια carmina: quæ ad auertendam auerruncandámve infensorum numinum iram comparantur. Supplex est Proseucticon: petit enim omnis autem qui petit, eget: minor igitur est hoc ipso, quàm is à quo petit. suauis igitur oratio petitioni accommodanda. Ipsa argumenta condita humilitate, ne videaris velle vim facere, atque extorquere. Insinuatione opus est, & occulta surreptione. Decet etiam Poetam profiteri se esse beneficiarium illius quem appellat. Vita, dignitas, opes, tria sunt primaria. horum vnum, aut omnia ei abs te deberi. In Apeuctico assurgere licet altius, atque instare. Miseratio nánque maior mouetur in periculis, aut alia qua re atroci. In Soteriis liber animus à malo, aut à metu, seruus eius cuius opera tam bene affectus est. exultans lætitia: narrans commoda: omnia studiosè amplificans. figuris comptis, acribus, frequentibus.

PROPEMPTICON, Apopempticon, Hodœporicon. CAPVT CIIII.

PRopempticon quoque in genere Proseuctici continetur. Est enim Poema quo prosequimur abeuntes, vel

votis, vel bonis omnibus. Sumemus autem argumentum à tempore, loco, officio, comitatu. Suppeditabitur enim à tempore canendi materia: etiam initia poematis, aliquando, quibus affamur ventos, diem, noctem, ver & alia. hyemis incommoda deprecabimur. Loci ratio duplex, quò, & qua. Exemplum tibi ad carmen tuum variis pingendum coloribus ex Aeschyli Prometheo sumes. a quo lo vaticinium audit fugæ suæ. Iisdem vestigiis deduces argumentum. veluti si discedens Roma Veronam petat. Huiusce vrbis diuinitatem collaudabis, situm incomparabilem, Athesis amœnitatem, Vetera monumenta, Aquæductus, Pontes, Theatra. Alterius loci ratio, qua illi est iter faciundum. Apenninus, quem tot fluuiorum patrem appellare poteris, imprimis sese offeret. Deinde Florentia omnium penè vrbium elegantissima. Tum Padus fluuiorum rex: postremò Feraria, qua nihil mundius, nihil illustrius videt Sol. vniuersa quoque natura locorum alias, atque alias admittunt dicendi occasiones. Etenim ei si est nauigandum: quot, quanta è mari? votum aduersus periculæ: sacrificia tempestatibus. Neptunus, Nereides, Delphin, Pompilus, Aquilones, Cauri, Auræ tibi præsto sunt. ab officio, veluti si Legatus, si cum imperio, aut exercitu: si pro pace, ilico sese tibi dabũt Viri laudes: electũ è multis genus, virtus, fortuna. Diuertes deinde ad socios, comites, collegas: quorum è virtutibus illius agnosces commoda. Est igitur laudandi occasio cum ea parte coniuncta. nam qui Propemptici speciem fecere vnam, ἐγκωμιαστικὸν, nihilo melius iudicarunt, quàm ij, qui nobis eloquentiæ candidatis affirmabant orationem pro lege Manilia esse in genere demonstratiuo. Quid? admittemúsne illam quoque diuisionem? Partiuntur enim προπεμπτικὸν in duo: in προτρεπτικὸν, & συμβουλευτικὸν. Aiunt Amatorium Propemptícum esse, cùm amicus amico dat hoc, vt eiusmodi carminę eius celebret abitionem. Quòd si maior prosequitur minorem abeũtem: illud esse συμβουλευτικὸν: propterea quòd ad præstantioris dignitatem pertineat dare consilium inferiori. quam Sophistarum superstitionem vides omnino carere iudicio. Si enim ita sit, minimè dubium est, quin etiam à quocunque vitæ vel genere, vel officio, ducendæ penè innumeræ sint species. summa poematis huius est εὐφημία. Cui vel ἔθη, vel πάθη possint adhærere

tum multa, tum varia. Si enim Comicum abeuntem appelles qui paruulos relinquat liberos, etiam consolatione vtendum fuerit, etiam promissis eius expectatio de tua fide oneranda. si amicam propemptico alloquêre: quales tibi affectus vel mouendi, vel declarandi? Quas attinges tum fabulas, tum historias. Qui flores ex intima rerum natura delibandi? Ab animalibus, à plantis, ab elementis ipsis: quorum conditio vniuersa spectat ad vnionem. quare tibi illum dederit Fatum, vt auferret? Quid amplius tibi sperandum: quo viuendum modo, qui sine teipso sis futurus? Esto igitur hoc ἐφοπτικόν. Qui si in exilium misso amico, vel filio, vel patri eiusce modi pares Poema? nónne meritò hæc item pars speciei certæ nomen sibi vindicabit? Quis igitur dicat προπεμπτικὸν ἀγαθικόν: Acutius agnoscas ab hoc genere genus illud diuersum, quod non ei qui manet attribuitur, tanquam προπέμποντι τὸν ἀπερχόμενον: sed ei qui abit: qui amicos, quos relinquit alloquitur. Eiusmodi felicissimum simul atque miserrimum Ouidij fecit ingenium. Abiens enim in exilium, cuius erat is dignior, qui illum relegabat: diuina illa excussit, quorum initium est:

Cùm subit illius tristissima mortis imago.

Etenim hanc elegiam si cum superiore, in qua describitur nobilis illa tempestas, quispiam coniungat: ex vtraque abeuntis Nasonis condet αἰτιοπροπεμπτικὸν singulare. Quod hunc ad modum nominare libuit nobis, quia vicissim Propemtico respondet. E Statio multa poteris contemplari: nec tua facere minora. apopempticon non est nisi nomine diuersum: res eadem.

Συμβουλευτικὸν, Προτρεπτικὸν, Παραινετικὸν, Νουθετικὸν, Παραμυθητικόν.

CAPVT CV.

CVm omne genus orationis ad deliberatiuum reduxerimus: finis enim iudicij est Iustitia. Iustitia ab electione. Electio à deliberatione. Item Laudationis finis, imitatio: tum superiora, tum hæc ipsa, quæ deinceps recensebimus sub deliberandi genere continebuntur. Quippe nuptiale carmen facilè sub illo collocatur. Non minus Geniale. Est enim sub Eucharistico. Gratias Deo Opt. Max. cuius beneficio liberis aucti sumus. Tanto magis προτρεπτικὸν, quod Adhortatiuum Latini. sub quo statuetur παραινετικὸν, νουθετικὸν, παραμυθητικόν. Est enim Paræneticon quod præcepta continet Sapientiæ. Nutheticum, quod cuiuscunque modi complectitur admonitiones. Paramytheticon, quo aliquem consolamur. adhortamur enim ad animi compositionem, atque tranquillitatem. Neque differt Adhortatio à Dehortatione, nisi quemadmodum Suasio, & Dissuasio. Hæc verò ita sunt diuersa, vt affirmatio à negatione. Nam qui negat, hoc ipso, quo negat, affirmat negationem. Et qui dissuadet, suadet non esse faciendum. Omnibus autem his tum laus, tum vituperatio adiunctæ sunt. quæ sunt quasi calcaria quædam ad electionem. Id quod in Paræneticon tam perspicuè patet, vt etiam in ipsa voce laudis vocabulum constituatur. Protrepticon igitur tot modos aut species continet, quot habet fines. Iam verò à nobis sæpe declaratum est, vnum esse finem nostrum extra nos, Deum Vnum in nobis vltimum, Beatitudinem, quæ appetiti boni fruitio est. Sunt autem bona, Animi, Corporis, Fortunæ. ad quæ cùm animum appulerimus, inchoatæ cuiusdã beatitudinis affectio est. Ad quam consequendam mouemur aut ea, quæ in mente nostra est, ratione: aut extrinsecus aliorum impulsu. Is verò dicitur Hortatio, quia Græci sic loquuti sunt. Est enim ὁρμὴ impetus. Aut igitur est adhortatio ad rem vel actionem quampiam sine comparatione atque deliberatione electionis: eiusmodi Idea est τοῦ προτρεπτικοῦ. Exempli gratia, si tibi dem consilium vt ineas militandi rationem ita, vt neque cum otio, neque cum studiis literarum, neque cum quæstu mercaturæ comparem. Aut est admonitio simplex qua instruaris ad aliquam prouinciam capessendam. Cuiusmodi est oratio Q. Fratris ad M. Tullium de petitione consulatus. hoc est τοῦ νουθετικοῦ. aut est cum præceptionibus. Hoc est τοῦ παραινετικοῦ, siue παραγγελματικοῦ. qualis est Isocratis ad Demonicum: & Plutarchi παραγγέλματα. Cum igitur bellum suscipiendum est, dubitatúrque faciendúmne sit: ea oratio est planè deliberatiua, à Græcis συμβουλευτικὴ. Cuiusmodi in XI. Agit enim Latinus de consilio belli continuandi: quod idem est, atque in suscipiendo:

Antè quidem summa de re statuisse Latini
Et vellem, & fuerat melius: non tempore tali

Cogere concilium, cùm muros obsidet hostis.

Hoc Poematis genus non cadit in syluas. Conflato autem bello, protrepticis carminibus locus est. Neque enim amplius est electio, sed iter ad finem. Hoc carmine syluam componere licebit. quò vel Imperator, vel vniuersus exercitus ad victoriam excitetur. Gerit autem quendam, vt ita dicam, vultum Propemptici. Simul addit impetum sumptis argumentis à patriæ charitate: Focis, Aris, Penatibus. Rebus gestis. periculis impendétibus, seruitij, ignominiæ, proposita spe quietis, opulentiæ, honoris. Benenominata verba huic conueniunt. Votis quoque claudere poteris, cum appellatione numinum: quorum in turela gens est. Excutienda loca suasoriarum, à necessario, vtili, honesto. Hoc est Protrepticon. προτρεπτικὸν verò si addas ad Protrepticon, rationes aggrediendi hostes, cauendi ab illis, debellandi. παραινετικὸν autem si adiungas Nutheretico, præceptiones. Est autem Prosrepticon generis nomen ad multas actiones, neque propterea nomen mutauit nisi in re maritima. Id enim ὁπλίσιν Græcis libuit appellare. Talis apud Poetam in V.

-nunc nunc insurgite remis
Hectoreiſocij, Troiæ quos ſorte ſuprema
Delegi comites: nunc illas promite vires,
Nunc animos: quibus in Getulo Syrtibus vſi,
Ionióque mari, Maleæque ſequacibus vndis.
Non iam prima peto Mneſtheus, neque vincere certo.
Quanquam ô. Sed ſuperent, quibus hoc Neptune dediſti.
Extremos pudeat rediiſſe. Hoc vincite ciues,
Et prohibete nefas.

EPIBATERION.

CAPVT CVI.

CVm quis longam post peregrinationem, aut diuturno postliminio in patriam reuersus esset, certa die ciuibus conuocatis aut habebat orationem: aut canebat carmen: de illustribus virisdico. Id poematis genus ἐπιβατήριον dicebatur, ὅτι ἐπιβεβήκει ἐς πλοῖον πατρίδα. Ea in ciuitate aut erat princeps, aut Præfectus à principe impositus, aut Respublica. Ergo & principem, & præfectum celebrabant: sanè post lætum procœmium: quòdque ostenderet omnium desideriorum finem. Is enim est huius Poematis modus, vt diis agat gratias, quorum beneficio bis natus sibi videatur is, qui illa canit Epibateria: & ciues benignè appellet: quorum animos ex frequentia, ex vultu, ex plausibus deprehendat, atque agnoscat. Quòd si postliminio reuersus hoc agere aggrediatur, maiores addet affectus. Patrios primum lares salutabit: quorum ante aras focósque primum hauserit cœlum. Eúmque diem quasi natalem suum colet. Tum verò conuersus ad ciuitatem, ordietur laudes tanquam parentis, tanquam altricis. Ab ipso conditore sumet initium. à matrice vrbe, si colonia sit. A beneficio & magnitudine vrbis Imperatoriæ, prætoriaue si sit municipium. Cùm autem hominum conuentus propterea sint instituti: vt & tutius, & cõmodius viuerent: à situ maximum capiet argumentum. Situs verò etiam loci naturam demonstrat. Locum intelligo Regionem: situm regionis partem. regio commendatur à seipsa ob fertilitatem: & si non sit fertilis, ab iis commoditatibus, quibus vtimur ad ea, quæ sunt necessaria importanda. vt à mari, fluminibus, camporum planicie. Altera commendationis ratio ab asperitate, quia inuia atque inaccessa, tutiores incolas faciat. Hęc à seipsa habet. Cæterùm & à vicinis, siquidem boni sint: sic laudis patet aditus. Sin mali: illorum vituperatione magis etiámnum laudatur ipsa: quorum nequitiæ neutiquam particeps sit. Vrbis autem situs tribus potissimùm probatur causis: sanitate, munimento, voluptate. Sana vrbs creditur alia aliis. Illud sine controuersia, in aere perflabili. Id sanè disputant: editáne loca, an latè patentes campi aptiores existant ad tuendam sanitatem. suas vtrique afferunt rationes. Quòd si in plano sita cedat aeris præstantia ei, quæ in monte posita est: at enimuerò facilitate commoditatéque commeatuum, atque subuectionum superior esse videbitur. Quòd ad munitiones attinet, id vel in natura, vel in opere positum est. Priscis celsa loca munita ostendit natura, quibus ars addederet pauca. In planis constitutæ, fossis atque muris suam debent securitatem. Nunc hæ probantur magis in re militari. Quæ sunt in collibus, difficilius emittunt milites ad obsidiones impediendas: Facil us è superiore loco detectos hostes petunt missilibus. Quæ in planis, faciliores habẽt exitus, minùs commodè tectos aggeribus inimi-

cos incessere queunt. Ita in vtramque partem diducere poteris orationem. Quinetiam si muris cinctus non sit vicus natalis tuus:nam ex iis maximi quoque viri prodiere:& sanitatem laudabis, quæ à murorum claustris malè sæpe afficitur. Et libertatem celebrabis: quæ non cohibeatur, tanquam pecora præsepibus. Aurea ætate sic habitasse mortales. Ad eum modum & vixisse, & regnasse Lacedæmonios. Apud Scythas nihil commendari magis, quàm carere mœnibus. In fide,audacia, robore ciuium perpetuum esse imperium. Intra murum delitescere, fugæ perquàm esse simillimum. à voluptate locus dabitur argumentis, si vicinæ sint syluæ, colles, frugiferi fontes, prata rigua, horti. Templa,ædes,portus,porticus,magnificè structa omnia. Igitur vetustatis finis Nobilitas. Nouitatis necessitas. Neque enim sine maxima prudentia, maxima vsus spe, adduci potuisse accolas: vt relictis suis certis sedibus eò commigrarent. Sanitatis finis,vita. Munitionis Libertas, Imperium. Ornatus atque magnificentiæ, Voluptas. sine qua nullius rei possessio vera dicitur. *Voluptas.* Est enim voluptas fruitio boni expetiti. Quam qui damnarunt: nesciuere quid esset rerum finis. Hæc igitur ab ipsa quasi materia vrbis. Forma verò ipsius ipsi ciues existunt.à quorum corporibus,animis, fortunis excitabis ad laudes auditores. si corpore delicati sunt:venustas hîc habebit partes primas. Sin asperiores fuerint, robur prædicabitur. Si absit à fœminis pulchritudo, ea prætermissa ad animorum laudationem aduolabis: Sedulitatem, sobrietatem, castitatem. Pœnum fœminæ ex Herodoto in memoria habendæ: ex aliis Patauinæ, Romanæ, Spartanæ, Cimbræ. Præterea virorum studia in armis, in literis, in artibus, in mercaturis. Leges, mores, consuetudines, res gestæ: si quæ sunt illustriores, ac maximè dignæ memoratu. Parcè omnia, ac breuiter: ne in πανήγυριν excrescat oratio. Quinque imprimis commemoranda sunt. Erga Deum pietas, Inter ciues concordia. Peregrinis hospitalitas. Subditis humanitas. Contra hostes fortitudo. in fine Poematis, bene precari patriæ. sese illi deuouere.

APOBATERION.

CAPVT CVII.

Contrà

CONtrà, Apobaterion carmen erit: quo discedentes vtūtur. Discedimus autē aut à patria, aut ab aliena. Si à patria, aut officii, aut peregrinationis, aut exilii causa. Si ab aliena, aut ad alienā, aut ad patriam. Atque ita vt ea in terra aut sedem fixerimus, aut non, sed quasi in diem vixerimus. Varia sanè materia, varióque tractanda modo: verūm cuius summa sit affectus omnibus sanè communis. ita tamen vt in quibusdam sit verus, in aliis fictus. Nam qui à patria discedit sanè habet multa, quæ eum commoueant. qui redit in patriam, quid ei potest tunc vlla in terra relinqui, quod præsenti voluptate desiderii faces queat extinguere? Cætera, quæ inter hæc sunt, vt media natura eorum est, ita partē capere debēt eius tractationis, in quam magis vergunt. Exēpli gratia si apud Gallos, quæ gens est & opulentissima & humanissima, legatum: agens Romam sit rediturus: non eodem afficietur modo, quo nos in Vasconia profugi, si fortunæ imperio in veterem patriam reuocemur. Huius generis est ÆEneæ oratio ad Helenum, atque Andromachen. Qui iturus est in exilium commiseratione interdum etiam lapides ipsos mouet. Qui ab senatu, aut rege, vel legatus, vel cum exercitu mittitur, temperatiore vtitur oratione. Hæc à syluis & cantu musico valde sunt aliena. verùm si grande poema pangis, ad hunc maximè modum introducendæ sunt personæ. Quòd si quis Poeta & sit, & à patria habeatur: ei sanè carminibus pro oratione vti licet. Proponitur populi fides, clementia, pietas: quibus familia, vxor, liberi commendentur. Oratio quæ Ciceroni ascripta est, ad Equites priusquam iret in exilium, tametsi illius non est, tamen eam talem censeo, ex qua multum fructus ad tuum Apobaterion capere possis: Decedens aliena terra, in qua diu vixeris, eam patriæ nomine appellabis, salutabis. Beneficiorum memoriam æternam fore polliceberis. quanquam veterem veramque petas patriam: tamen te bis natum existimate. Hîc meliora natalia iam adulto, atque intelligenti: ibi vulgatiora. Hîc te semper futurum, vbi inueneris id, quod vbi fueras denegabatur. Cœlum ipsum, inquam, quod ibi ablatum, hîc recuperaui. Claudes poema bene ominatis verbis, faustísque precationibus. Genus hoc poematis siue orationis, quare à Græcis dicendi ma-

gistris ὀπταστικὸν sit appellatum, sanè nescio. quid enim in hoc potius, quàm in aliis mihi sit componendum. Nobis ita libuit ὀπταστήρια vocare, quomodo ὀπταστήριον id, quo reditus in patriam celebratur.

Παιδυτήρια.

CAPVT CVIII.

INter ἀχρειστικὰ nihil prius, nihil sanctius eo poemate, quod à nobis Græcè dicitur παιδυτήριον quo præceptoribus nostris gratias agimus, déque cœlesti ac diuina semente ab illis facta vberè messem grati reddimus. quid enim optabilius à Deo opt. max. huic brutæ atq; incompositæ materiæ tribui potest, quàm forma illa, quam sui similem fecit ipse, vt nos eius similes euaderemus? Quid ergo conducibilius homo homini præstare queat: quàm illum ipsum animum, qui nos aptos facit atque proclines ad beatitudinem, ita colere, vt eam & cognoscere, & expetere, & consequi valeamus? Hoc igitur quod esse debemus, Dei benignitati: hoc, quod sumus præceptorum nostrorum beneficio acceptum ferre oportet. Ergo cùm tyrociniorum nostrorum tam in armis, quàm studiis literarum tot tantáque rudimenta multis viris tum sanctis, tum fortibus debeamus: primis adolescentiæ nostræ auspiciis commemoratis, in laudes continuò institutorum abeundum est. Quorum & fides, & probitas, & solertia, & sapientia, & æquanimitas, & sedulitas frequentes illustréque sententias suppeditabunt. Imprimis verò liberalitas, qualis Socratis erga discipulos suos: quorum opibus ne nummo quidem ditior factus fuit. Non quemadmodum Gorgias, aut Hippias, aut Protagoras. Chironem quoque adduces, & Phœnicem, Achillis vtrunque moderatorem. Aristotelem Alexandri, aliorum alios. Neque solùm artifices, sed & artes ipsæ locos tibi communes dabunt. Quarum laudibus multum refert si addas inuentores: quicunque vel ex Plinio, vel ex aliorum narrationibus erui poterunt. Eorum namque splendore multũ sæpenumero lucis adducitur Poemati. Cæterùm propterea quòd penè in omnibus cum cætero argumento laudationum quoque rationes coniunctæ sunt: videamus tandem quibus legibus Panegyricum Poema confici consueuerit.

PANE-

PANEGYRICON.

CAPVT CIX.

VEteres Græcos tenuit consuetudo, certis vt celebritatibus vnum in locum vniuersi cõuenirent: vt corum animi vel præceptionibus sapientium, vel fortium æmulatione, componerentur, atque colerentur: vel ludorũ festiuitatibus laxarentur. Namque tum Poetæ, tum oratores, tum Aretalogi, tum historici suas recitabant lucubrationes. Legimus enim suas musas proprio ore Herodotum pronuntiasse. Hesiodus verò etiam se victorem fuisse prædicat. Præterea cursus, athletæ, equi: cæteráqi id genus, quę in primo libro à nobis narrata sunt. Adhæc fabulæ multæ dabantur vel à Tragicis, vel à Comicis. Quorum iocis, & præteritorum laborũ lassitudo, & præsentis moræ tædiũ tolleretur. Nomen igitur generis πανήγυρις ἐπὶ πάντας ἀγυρίν, i. omnes congregabat. eiusdé enim originis est, ἀγυρις, ἀγείρειν, ἀγορά. Fuit autẽ mos Græcis addere vocem illam πᾶν multis verbis vbi vniuersitatem consignificare vellent: quemadmodum fusius in Originibus dictum est. sic παμβασιλεὺς, παναχὲς, παμπόνηρος, παντέλλωνες, quo vocabulo vsum esse Archilochum author est Strabo in octauo. Itaque & Athenienses cùm ex omnibus vicis ad ludos conuenirent, πανέλληνα celebrabant: & ad Heliconium Neptunum Ionnes Panionia: sicut idem prodidit. Ab ipso igitur Deo eiúsque potentia tibi carmen auspicari licet: parcè tamen: vulgata námque res est admodum, nisi ex abdita quapiam eruditione aliquid erutum promas. verùm sine ostentatione, atque arrogantia: itidémque ne anxios habeas auditorum animos in ipsa historiæ quæstione. quod vltimum quorũdam poetarum vel maximum exiit: qui dum malunt admirationi esse, quàm intelligi, pro attentione quam captant, odium consequantur. Deinde ad Gętis laudes: quarum leges in superiore commentatione positæ sunt. Hîc res gestas mos est oratoribus liberius explicare: non solùm quod ea res faciat ad laudationem, sed etiam vt incitentur animi ciuium ad similes & exercitationes & glorias. quo loco non historias modò veras, sed fabellas quoque inserere plurimum confert aurium voluptati. Atque ex his excitari potest modus camparationum. Plurimum sanè splendoris affert

rebus nostris alienæ lux laudis. Tertius locus continet celebritatis ipsius commẽdationem, quam pro cuiusque rei studio deduces in tuos numeros. Sunt enim Gymnica certamina ad robur augendum exercitationibus. Sunt Musica ad robur redintegrãdum ex remissione. Sunt incondita quædam alia, quæ simul cum seriis ludum connectunt. Cuiusmodi legimus Consualia, in quibus cernui pastores saliebant. Et illa quæ à Varrone tradita, à poetis repetita: *vnctos saliere per vtres*. Et quę nostris temporibus fiunt, cùm quis in scrobe, aut circulo ponit vnum pedem, alterum suspensum habet. Colluctator vno item stans pede, atque eo saliens aggreditur expectantem. Vter eo, qui suspensus est, pede terram attigerit, pro victo habetur. Si aggressor, abit: alius succedit, ille adhuc manet. Si is qui in circulo stat, vincatur, abit, qui eum aggressus est, in eam subit stationem. vetus profectò exercitandi genus, & quod legimus de Milone Crotoniata. Stans enim in pelle vncta oleo, aggredientes propulsabat. Ipse de vestigio ne tantillum quidem. Alia quoque leges apud Pollucem, quæ in conuentibus festis fieri consueuerant. Eorum iucunditate carmina tua poteris aspergere. Adde iis post hæc certatorum præmia. Præconis voce declarationes primùm quibus tũ Athleta, tum patria, atque parentes beati pronuntiabantur. Dona deinde alij alia, Lebetes, pelles, coronæ: quemadmodum è Pindaro colligi potest. Coronarum materia varia. E quercu. Eius laus multa. Victus priscus, Olea non minore prædicatione. Ex ea enim veteres Trophea erigere soliti. Ea sese coronauit Pallas Neptuno superato. Quid? sterilis arbor est, vnde coronæ fiant, veluti Picea, Apium, Cypressus: ex his enim nullus vsus ad vescendum nobis. Tum verò vis orationis, quò se intendat, habet. Pro se satis præstare virtutem sibi. Non esse precium coronam, sed præmium. Quin ne præmium quidem, si ab emendo dicatur: sed indicium tantùm, ac testimonium. Secundum hæc præsidem certaminis atque celebritatis appellabis: siue is sit Rex, siue præfectus, siue plures, vt apud Græcos olim αἰσυμνήται tum alij, tum Amphictyones. Legimus etiam multos priuatos viros, edidisse ludos publicos, vel ad augendam nominis magnificentiam: vel ad eluendam auaritiæ

ritiæ maculam. Quemadmodum iis facere mos fuit, qui Decumam Herculi pollucebant. neque enim epulum sine aliquo ludorum genere dabatur. Tum autem qui parentibus aut patronis ludos funebres faciendos curabant. Postrema Poematis pars in votis, atque exhortationibus sita est. Discedant bonis ominibus, memores tam felicis diei, cuius tractum breuem longinquæ vitæ inerti anteponendum putent. Si quid spectarint glorioſi, ad idem sese comparent: sin quippiam sese obtulerit, cuius offensione sit animus alienatus: eo relicto tanto acrius ad virtutem accingantur. Panegyricus igitur est oratio laudatoria quæ dici consueuit apud multitudinẽ cõgregatam. Differtque ab aliis orationibus demonstratiuis: propterea quod multæ scribi possunt de cuiuspiam laudibus, quæ nunquam recitatæ, sola lectione contentę sunt. Quales Euagoras Isocratis, & de laudibus Helenæ, atque Busiridis, quinetiam si pronunciẽtur apud aliquot auditores: ne tum quidem Panegyrici nomen obtinebũt. Plinius quoq; Traianum laudaturus, illustri titulo auxit orationem suã. Neque enim vniuerso populo conuocato, sed Patribus tantùm cõscriptis in Senatu dixit de principis laudibus. Præsertim cùm totius argumenti vis posita sit in genere πρὸς ὑπαρχόντων. Eum enim finem spectat, vt pro Consulatu gratias agat Traiano: ac propterea in laudes eius adducatur. Quod vt melius intelligatur, de generibus laudatoriarum aliis agendum est.

LAVS,
Laudatio.

CAPVT CX.

Ἔπαινον igitur aliud dicunt Græci, aliud ἐγκώμιον. Fallũtur enim, qui idem putant: quod vt clarius pateat à Nominis ratione, rationem rei, quod vocat Aristoteles τὸν τοῦ ὀνόματος λόγον venari oportet. Est igitur αἶνος, quemadmodum suprà dicebamus, idem quod μῦθος. Μῦθος autem idem quod dictum, aut sermo: vt veteres loquebantur. Nam postea vtriusque significatio ad fabellarũ angustias redacta est. Ergo cùm de re quapiã αἶνος esset propositus: auditorum consensus expressius oratione ἔπαινος appellabatur. quasi prioris narrationis additamentum. Nullum enim pulchrius auctarium orationis, quàm comprobatio

dictorum. Inde tractum est: vt hoc testimonium, vel bonæ rei, vel bene cuiuspiam facti, dictiue ἔπαινος vocaretur. Satis igitur erat & breuitas orationis, & paucitas comprobantium: comprehendebat autem veritatem, atque ab ea comprehendebatur. Hoc à Latinis laus dicta fuit vetere voce Aeolica: cuius composita durant adhuc, ἀπολαύω. fuit enim λαύω fruor. Nullus sanè maior fructus ex virtute, aut actione illius, quàm laus, sic itaque definiere ἔπαινος μαρτυρία τινὸς ἀπ' ἀρετῆς: atque eodem filo alii. λόγος ἐμφανίζων μέγεθος ἀρετῆς. quanquam mihi videtur vox illa, μέγεθος, esse superuacanea. Satis enim est vt sit, vel testimonium, vel indicium virtutis, nam virtutis magnitudo, siue alius quis modus nequaquam ingreditur definitionem. Sed magnæ virtutis magna quoque laus esse potest. Erit igitur laus & simplicis rei, & simplici nudaque oratione, & semper vera, vt volunt. Tametsi nobis aliter iudicatur. Euenit enim vt etiam testes mentiantur: aut fallantur saltem ii, qui vel amici, vel possessionis suæ laudem proferunt. Sed mea quidem sententia, tum vera, tum falsa oratio de cuiuspiam perfectione: modò sit sine ornatu, simplex ac breuis, ἔπαινος erit. Dico autem perfectionem, non virtutem, vt illi, propterea quòd etiam ab arte quapiam, quæ à virtutis natura alia est, laus proficisci potest. Quemadmodum ne iis quidem assentior, qui vnius tantum virtutis ἔπαινον esse autumant. Quippe si quis hunc ἄγον mihi narret: Benedictus Scaliger cum Matthia Coruino Rege Turcarum exercitus multos fudit: Equitem è suis nullum stipendiis, vt alii faciebant, defraudauit: Dei opt.max. cultum, præter morem militarem, prima summaque habuit in commendatione: subditorum multis, quos Bonifacius frater supplicio dignos iudicabat, ignouit: hunc ego ἔπαινον appendam. Benedictus igitur Scaliger Fortis, Iustus, Pius, Clemens fuit. Sanè hæc laus & de multis tamen. At ἐγκώμιον pusilla quædam quasi πανήγυρις est. Quippe ἐν ταῖς κώμαις tribulibus audientibus cùm laudes alicuius ita recensebantur, vt longiusculè procederet oratio: ἐγκώμιον appellarunt, quæ neq, breuis, neque simplex esset: sed figuris ac numeris ornata, certis diuisa partibus, locis digesta suis esset. quare eadem sanè res: modus non idem. Omnisque ἐγκωμιάζων ἐπαινῶ, non

Laus.

ἐγκώμιον.

non autem è conuerso. Ac sanè ἔπαινος videtur ἐγκωμίου pars, & ἐγκώμιον multi ἔπαινοι. atque ἔπαινος quidē persuadere potest, non quærit tamen. ἐγκώμιον semper vult: affert enim rationes, quibus credas ita esse, vti dicitur. quare vel exercitationis, vel officij causa multa ἐγκώμια scripta sunt: quibus ἄτοπα, i, res damnati argumenti, quæque nullum artis admitterent locum, etiam nefaria quædam commendarētur cuiusmodi est oratio de Busiride, de febre quartana, de pestilentia. Quædam etiam ridiculæ, de caluitio, de ventris crepitu, de musca, de culice, de anser e. Ex officio verò vt si filius Phalarin, aut legatus laudet. Aristot. ἔπαινον virtutum esse ait, ἐγκώμιον verò factorum. μακαρισμὸν hominum beatorum, id est, diuitum, δὲ εὐδαιμονισμὸν, deorum. Facit etiam in Eth. τὸ πιμπτὸν pluris quàm τὸ ἐπαινετόν. Quemadmodum verò Latinè dicas ἐγκώμιον haud sanè in mentem venit, nisi sit, Laudatio, Inscribuntur tamen sæpius de laudibus. quæ igitur vel ἔπαινον vel ἐγκώμιον consequantur Græci κλέος & δόξαν si à virtute proficiscantur: si ab alia causa, puta à pulchritudine, à cursura, à cantu, à fabrica & eiusmodi τὸ ὀνήσιμον, appellarunt. κλέος sanè esse, τὸν ἀπὸ ἀρετῆς ὀφειλόμενον ἔπαινον ἢ τιμὴν ὑπὲρ ὀλίγους, δόξαν autem τὸν παρὰ πολλοῖς. Quare κλέος gloriam potes dicere: δόξαν dignitatem, vnde ἄδοξος & ἔνδοξος, de quibus etiam apud Gellium ex Enniano carmine. ὀνήσιμον autem nobilitatem ad amussim designat. Ita dicimus nobilem citharœdum. Nobilitas ex laude, laus ex artis perfectione. Fecerunt autem ὀμολογίαν speciem ἐπαίνου, quam nos aptissimè prædicationem appellamus. Sic enim vtitur Cic. Nam verbo benedicendi barbari in sacris libris sæpe sunt abusi. Quinetiam cùm quis de seipso prædicaret aliud finxere verbum felicissimum ἀεὶ αὐτολογεῖν, quod eidem suū consulatum toties ventilanti, maximè potuit conuenire. ex his patet non esse verum, quod aiunt, ἔπαινον esse ἀεὶ τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς. ἐγκώμιον autem τὴν πρᾶξιν τὴν σπουδαίαν, nam actionum sua simplex, breuisque laus est. Et rerum leg mus Laudationes vt Herculis, Helenes, Romæ. Illud præterea quàm isti diligentius. Námque cùm τῷ ἐπαίνῳ aliud quàm τῷ ἐγκωμίῳ contrarium agnoscerent, vna tamen voce vtrunque appellarunt, λόγον. Nos verò λόγον τῷ ἐπαίνῳ, & τῷ ἐγκωμίῳ τὴν κατηγορίαν

Qua voce vtitur ad hunc sensum in Phædro Plato. Aristoteles autem τὸ ψέγειν, etiam κακολογεῖν & τὸ ἐπαρεῖν etiam βλασφημεῖν. Hæc igitur de laudationibus. Nunc earum genera secundum rerum partitiones explicanda sunt.

QVAE quisque laudare possit.

CAPVT CXI.

QVæcunque sunt, Dei opt. max. beneficio sunt. Cœlum, Elementa, quæque ab iis, quæque ex iis, quæque in iis existunt. A cœli nanque vi, vis hæc inferior vniuersa pendet, à motu motus, à quiete quies. Ab elementorũ formis per certas qualitates multæ sunt actiones, calefactio, infrigidatio, humectatio, desiccatio, elatio, depressio. Ex Cœlo nihil fit, ex elementis omnia materialia. In Cœlo astra sunt: Cœlum ipsum diuinum animal continet & globum hunc, quem videmus, & Mentem illam, qua rotatur gyris sempiternis. In elementis omnibus aliquid inest Animalium, plantarum, gemmarum, lapidum, metallorum. Cætera omnia vulgò etiam nota. In igne verò animantes aliquas viuere tum ex aliorum historiis, tum ex Aristotelis fide persuasum est. Ac quemadmodum elementorum actiones agnoscebamus, ita etiam eorum, quæ ex elementis facta ab ipso Cœlo diuina principia ad agendum consequuta sunt. Neque enim formæ vllæ vel à materia sunt, quemadmodum quidam Philosophi existimarunt: vel ab elementorum mistione. Si enim auri forma ab elementorum mistione esset, nihil esset aliud aurum, quàm elementa. igitur homo quoque nihil sanè aliud. Quod si fateri coguntur in homine formam esse præter elementa: ad eandem rationem in auro quoque. Formæ igitur omnes ab eodem opifice, à quo & materia. Quare Animantium actiones nihilò secius celebrabuntur: Equi vigor, Canis fides, Psittaci cantus, Passeris nequitia, Cicurati leonis lenitas atque mansuetudo, Præcipuè verò hominis opera, officia, consilia, actiones. De quibus omnibus via ac ratio præscribenda est.

HYM

HYMNI.

CAPVT CXII.

AC Dei quidẽ laus semper in toto animo, vniuersaque cogitatione nostra versari debet. Quicquid sine eius communione facias, id verò factum ne putes. quantò magis appellendus animus ad eas modulationes, quæ quantum illius complectuntur, tantum eius concipiunt diuinitatis: fiúntque illorum affines cõcentuum, qui cœlestibus anfractibus atque rotationibus sunt ab opifice attributi. Dicitur autem Dei laudatio à Græcis ὕμνος, ὕμνος. à Latinis celebratio. Vnus igitur ille cùm sit, idémque trinus, vel vt solùm canere, vel personas seorsim celebrare ius est homini Christiano: additis verecundè proprietatibus. Non vt disputatores morosi: sed vt pij Poetæ fatere consueuere. Id quod post alios multos nos quoque conati sumus. Nanque in Deum patrem Hymnum cùm scriberemus: tanquam rerum omnium conditorem ab orbis ipsius creatione, ad nos nostráque vsque duximus. Deum verò filium Dominum nostrum Iesum Christum tanquam humani generis Seruatorem. In quo abduximus animum nostrum à corporis carcere ad liberos campos contemplationis, quæ me in illum transformaret. Tum autem sanctissimi Spiritus ineffabilis vigor ille tanto ardore celebratus est, vt cùm lenissimis numeris esset inchoatus hymnus, repẽtino diuini ignis impetu cõflagrarit. In Deo quicquid èst, ipsemet est Deus: cognitionis autem nostræ imbecillitate, horum inferiorum exemplo atq; imagine quasi multa distinguuntur. Intellectus à quo voluntas, post quam potentia. verùm neque antè, neque pòst quicquam. Sed non solùm simul, verùm etiam vnum. A quo duo duxerunt veteres maxima rerum actionúmq; omnium principia: Naturam, & Fortunam. Natura enim est, Potentia Dei: Fortuna verò voluntas.

Veteres igitur Theologi Orpheus, Linus, Musæus, nõ solùm hæc quæ maxima, & prima sunt, sed etiam alias minutiores potestates ita diuisere, vt varia ac diuersa numina, quos item deos appellarent, constituerent. quare Iouem summum deum cùm agnoscerent, cæterorum finxerunt patrem: è quo scilicet omnia profecta essent. Ita Palladem, Martem, Vulcanum, proserpinam, Venerem, Bacchũ pro iis officiis, quę vnũ in vno sunt à nobis

cognita. Quamobrem nequaquam mirum videatur: si Hymnorum naturam varia in genera sunt partiti. in κλητικούς, ἀποπεμπτικούς. φυσικούς, μυθικούς, γενεαλογικούς, πεπλασμένους, εὐκτικούς ἀπευκτικούς, μικτούς. Ad quæ genera si παιᾶνες & προσῳδία non reducuntur, diuersarum rationum species cum illis connumerabuntur. Didymus enim author est hymnos cum Cithara, προσῳδία cum tubia ad aras ab Athenienſibus cani ſolitos.

EVOCATORII, SIVE Inuocatorij.

CAPVT CXIII.

EVocatorij, ſiue κλητικοὶ, dicuntur à Græcis ij, quibus deos vel inuocamus, vel etiam euocamus. Nò quêadmodum priſci Romani cùm eorum oppidorum. vrbiúmue, quę obſiderent, numina euocabant. ſed quo modo Orpheus in Hippan liberi patris nutricem, vbi non vnius loci facit mentionem:

Κλῦθί μου ἐυχομένων χθονία μῆτερ βασίλεια,
Εἴτε σὺ γ' ἐν φρυγίῃ κατέχεις ἕδος ὄρεσ' ἀγνόν,
Εἴτε μᾶλος τέρπεσε, καλὸν λυδοῖσι θέασμα

Ἔρχεο πρὸς τελετάς. Sunt autem omnes Euocatorij votiui. Quemadmodum primus ſtatim, in quo idem omnes deos ſuos inuocat. Apponunt enim preces in fine. tales omnes Procli hymni. In principio igitur: κικλήσκω. καλέω, ὀπτικλομαι, κλῄζω, Clauduntur autem petitione, περάσαι τελετῆς ὁσίως. ſicut ad Lucinam, δίδυ γονὰς καὶ σῴζε. Sic cùm dixit, ἐπαφορκλῶμαι, concludit, βαῖνε γεγωνὼς εἰς τελετὴν ἁγίαν & κλέω δ' ἔβλεψεν μύσταισι προφήνεις, & ἀγαθὸν ὄπασον βίοτον τελευτῶν. &, αἰτοῦμαι θυσίαις καὶ εὐχωλαῖς λιτανεύειν.

Ἀποπεμπτικοί.

CAPVT CXIIII.

LAtinè ſatis commodè dici nequit τὸ ἀποπεμπτικὸν amittere, emittere, allegare, amãdare verba ſatis id ſignificant: vocis flexus inſuauis eſt. Proinde veteres Poetæ ne προπεμπτικὸν quidem Latinè potius, quàm Græcè dicere voluerunt. Rariſsimus horum hymnorum vſus: Quippe ex Homeri in hymno in Appollinem multas inuenias eius dei peregrinationes. Quamobrem cùm ex iis locis abiret, in quæ veniſſet, ἀποπεμπτικῷ ὕμνῳ cum populi proſequebantur. Præterea certi dies faſti apud Priſcos fuere, in quibus quidam dii quaſi antea aduen ſſent, compoſitis carminibus ad ſuam quiſque patriam, dimittebantur. Cum enim multorum locorũ patrocinium ſuſcepiſſent: partiri tempora æquum fuit: vt alibi alia præeſſent ſedibus ſuis. Itaque apud Delios, & Mileſios Apollinis, apud Argiuos Dianæ feſta quædam celebrata ſunt, quæ ἀποδημίαι dicebantur. Quaſi eo potiſſimum tempore inter eos numina illa verſarentur. Igitur poſtremo feſtorum die, quaſi abeuntes deos ſuos ad aras certis hymnis proſequebantur, qui ea de cauſa dicti ſunt ἀποπεμπτικοὶ: quemadmodum ſuprà diximus diſcedentibus amicis προπεμπτικοῖς. Aiunt à Bacchyllide Lyrico Poëta huiuſce generis hymnos eſſe conſcriptos. Statuunt autem differentiam inter κλητικοὺς & ἀποπεμπτικοὺς, quòd illos breues eſſe conueniat, hos autem prolixiores. Quaſi mora deſiderium abeuntis condiat. Cùm enim inuocamus, Volumus quàm celerrimè eos aduenire: cùm decedunt, tardiſsimè amoueri.

Φυσικοὶ, Μυθικοὶ, Γενεαλογικοὶ, Πεπλασμένοι.

CAPVT CXV.

QVemadmodum εὐκτικοὶ ſunt partes τοῦ κλητικοῦ. neque enim, vti dicebamus, inuocantur dii, niſi vt opem ferãt, ita φυσικῶν partes ſunt οἱ πεπλασμένοι. Fícti nánque ſunt: quemadmodum, Dies, Nox, Tempeſtas, Iuſtitia, Lex, Virtus, Honor, Fama. Orpheus autem mortem quoque celebrat pro numine. Hæc itaque omnia naturalia ſunt. Sic & Marullus Cœlum, Elementáque Hymnis canit. ſic Apollinem Solem dicis: Dianam Lunam: Iunonem aerem: Iouem ætherem: Saturnum tempus: Venerem calorem genitalem: Martem ſanguinis efferueſcentiam: Mercurium ingenii dexteritatem. Horum duo genera. Alterum, quod celebrat tantùm, neq; exponit. Alterum quod rei naturam explicat, vt illud Poetæ,

-vos ô clariſſima mundi
Sidera, labentem Cœlo, quæ ducitis annum,
Liber & alma Ceres. Hactenus inuocatio nunc expoſitio.
-veſtro ſi munere tellus
Chaoniam pingui glandem mutauit ariſta.

Poculáque inuentis Acœloia miſcuit vuis.

Qui Sol,& Luna ducunt annum: formántque ſata ſua vi. Lucretius quoque multa interpretatur. Hoc genus complectitur,& μωϊκοὺς & χριθλιακούς. Ex Genealogicis educitur aut origo, aut cauſa cuiuſque poteſtatis. Exempli gratia Bacchi ortus. Iouis filius,qui Iupiter æther eſt. Semele arſit. Vtrumq; vim igneam vini oſtendit.Præterea immaturum fœtum,niſi ſucco abundet.Vritur enim vitis ſine humore.Iccirco exemptum, in coxa inſutum, perficit Iupiter.Iupiter,inquam, aut, quemadmodum mauult Orpheus,Saturni filius Sabazius.Sic enim ſcribit;

Κλῦθι πάτερ κρύτε υἱὲ Σαβάζιε,κύδιμε δαῖμον,
Ὃς Βάκχον Διόνυσον ἐείσεμον,σὺμφιάντιν
Μηρῷ ἐγκατέρεψας,ὅπως τιτυλλόμενος ἔλθῃ
Τμῶλον ἐς ἠγάθεον παρ, ἴακχον καλλιπάρηον.

Eodem modo etiam μωϊκοὶ, ſiue, vt ego ſolitus ſum appellare,μωσικοί.Officia nanque & opera numinibus attributa multa tegunt arcana manifeſtis inuolucris. Pugna deorum aduerſus Titanas.Sunt enim Titanes exhalationes,vapores,fumi: quas,quóſque diſcutiunt aſtra. Coniugium Iouis, & Iunonis: id eſt,ætheris, & aeris.Diſcordiæ inter eos,ob alterius humiditatem,alterius ſiccitatem.& alia talia.In quibus raræ fiunt petitiones. Cognomina verò multa : quot apud Orpheum videre eſt. Sunt itaque χρυσαλογικοὶ fabuloſorum, ſiue hiſtoricorum partes : non enim ſemper fabula cum natalibus: natalia verò cum fabula ſemper. Fictorum verò numinum ratio molis ſit: non coacta, non inſuauis, neque enim delectat me fictio illa : cùm Iouis caput ſcindit ſecuri Vulcanus, vt pariat Palladem,ac ne antiquis illud quidem probatum. Apud quos damnatur in primis illa,quam περιεργίαν vocant. Nã παρουργον, quod pro opere eſt: πάρεργον, quod extra opus: περίεργον quod ſupra opus. Prohibent igitur ineptam affectationem. Quemadmodum aiunt à quibuſdam factum eſſe:qui Zelotypiæ numen cùm fingerent:velum ei attribuerunt, Inuidiam : Pro cingulo autem litem. Sunt autem duo genera eiuſmodi numinum , alterum , quod cùm diis habet coniunctionem: Alterum, quod ad naturam noſtram maximè pertinet. Primæ claſſis ſunt,venti, horæ,tempeſtates,fortuna & eiuſmodi.In his & res & ſtilos grauiores eſſe oportet. Secundi modi ſunt , ſomnus, vigilia,paupertas,ſanitas,rumor,obtrectatio,luxuria.quibus humiliores tum fictiones, tum numeri ſunt attribuendi. Qui verò ἀπευκτικοὶ, vel προσευκτικοὶ dicti ſunt Hymni : eorum præcepta tum in εὐκτικοῖς, tum in ſuperioribus ſyluis poſita ſunt.Miſti autem cuiuſmodi ſint,ſatis patet ex his. Inuocant enim , narrant natalia , geſta, aras, vota concipiunt. Qualis Callimachi in Delum. In Cererem inuocatio,& preces poſt fabulã. Homeri hymni nulli inuocant:partim narrant natalia & geſta : vt Apollinis : partim geſta tantùm , vt Bacchi. Alij ſolùm laudant etiam ſine inuocatione : vt maxima eorundem pars. quare hæc quoque ſpecies ſeparata à cæteris ſtatuenda eſt.In qua illud ſolum verbum ἀείδω,aut κλητίζω.Theocritus verò verbo vſus eſt in Caſtoris,& Pollucis,ὑμνεῖν.

HEROICI, Pæanes, Scolia.

CAPVT CXVI.

AModo igitur ex ſpecies diuerſæ circa materiam vnam tantùm: quippe deos.A materia verò alia ſpecies, qua Heroes celebrantur. Quemadmodum Herculeſ,Cabiri, Corybantes ſiue Dactyli Idæi,Semele, Heleana.Quam Steſichorus cùm ode quadam vituperaſſet, atque vt mentiuntur more ſuo Græci, oculis propterea captus eſſet:recantauit carmen,quod iccirco inſcripſit Palinodiam : cuius initium eſt apud Platonem in Phædro:

οὐκ ἔστ' ἔτυμος ὁ λόγος οὗτος.
οὐδ' ἔβας ἐν νηυσὶν εὐσέλμοις:
οὐδ' ἵκου πέργαμα Τροίας.

Eſt autem Latinè παλινῳδία, Recantatio, veluti ex Horatiana ode colligi poteſt. In ſua nanque Palinodia dicit:

Fias recantatis amica opprobriis.

In Heroicis hymnis eadem ratio Genealogiæ. Qualis in Theocriti Heracliſco.Frequentior tamen geſtorum narratio, vt in Heſiodi aſpide , & in Hercule Leonicida. ex facto etiam Hippan celebrat Orpheus. Igitur cùm Heroes ab antiquis ἡμίθεοι καὶ ἡμιθνῆτες crediti ſint : ſanè iocandum nobis eſt, vt non verè hymnos dicamus eorum celebrationes,ſed ἡμύμνους. Quibus autem modis Pęanes, quibúſque Scolia canerentur,ſuo loco dictum eſt. Nam quòd ad materiam attinet ab hymnis differunt nihil.

DITHYRAMBI.

CAPVT CXVII.

AB his haud longè absunt Dithyrambi.eorum argumẽta duxerunt originem à Baccho. Ideo Philosophus in 8. Politicorum, ὁ διθύραμβος ὁμολογουμένως εἶναι δοκεῖ φρύγιον. Et frustrà Philoxenum tentasse τῇ ὠιδικῇ harmoniæ aptare dithyrambum, raptúmque ab eius natura in φρυγιστί. itaq; ταὐτὸν πὼς ἁρμονίαν εἰ φρυγιστὶ μέλοι καμπύλειν τὸ ῥυθμόν.In vndeuigesima sectione,negat suo tempore διθυράμβους habuisse αὐτηρόφους. sed olim habuisse: quo tempore οἱ ἐλεύθεροι ἐχόρευον αὐτοὶ ἢ ὠδὴν ἁρμονίᾳ μέλη ᾄδον. vt postea videantur conductitias operas ad chorum ferui præstitisse.Ratione reddit quare desita sit αὐτηρότης, quia facti essent μιμητικοί.Quoniam in choris essent αὐτήροφα, ἐν τοῖς ἀπὸ σκηνῆς non essent, id est, in diuerbiis, & allocutionibus.Itaque Tragica non habere αὐτήροφα: neque eis aptam esse πὼς ὑποδωριστὶ,neque πὼς ὑποφρυγιστί.

LAVDATIONES.

CAPVT CXVIII.

HVnc igitur ad modũ & dii, & Semidei celebrantur. Cęteræ commendationes orationibus comprehensæ dicuntur laudationes. quarum naturam communem suprà declarauimus. Nunc materiarũ modos sic diuidamus.quæ laudantur,sunt,aut ἔνδοξα,aut ἄδοξα, aut ἀμφίδοξα,aut παράδοξα. Endoxa voco Latinè nobilia. id est, quorum laus nota est.ἄδοξα autem ignobilia.Illaudatum Busiridem ἄδοξον dixit Virgilius. Ennius ex Hecuba Euripidæ. τὸν ἀδοξοῦντα ignobilem, opulentum τὸν δοκοῦντα transtulit. Id reprehendit Gellius: negat enim omnes ignobiles ἀδοξεῖν: & omnes opulentos δοξεῖν. Sanè dimidio eius sententiæ accedo.non enim omnes opulenti δοξοῦσι.sunt enim multi opibus differti ignobiles.At verò ἄδοξον siue ἀδοξοῦντα sanè ignobilem interpretor.Sunt igitur ἄδοξα argumenta quædam , quæ nullam admittũt laudationem. ἔνδοξα igitur,cùm per se clara,atque nobilia sunt,quare laudantur ? quippe dii immortales nullius egent nostræ laudis. Nõ enim Sol aut Luna,cæteráue sidera maiora, auctiora, notioráue euadunt nostris laudationibus. tantò minùs verus ille vnus Deus. Sanè non omnibus omnino omnia nota sunt. Ille sanè non eget, auditores eius indigent cognitionis, qua illius similes fiant. quin ille ipsemet , qui condit , componitque illas Dei laudes, eundem capit,quem uditor,fructum. Neque enim ex animo quicquam in oratione exire potest, quod ipsius mentis prius non extiterit forma quasi quędam tametsi accidentalis. ἄδοξα igitur sunt, & suapte natura ignobilia , & quæ ab arte prædicationis cultum quàm difficillimè queunt accipere.Cuiusmodi genus causarum in duas partimur species,Vna est vilis & ἀγλωής. putà si vẽtris crepitum, aut ructum,stercúsue laudare institueris.altera est,quam ἀσύστατον Rhetores: idem Gellius parũ consistentem causam videtur interpretari, quam Græcè ἄπορον vocat,id est, vt ipse dicit, inexplicabilem. Verùm tertiam adhuc speciem intelligemus. Est enim hæc secunda in duas diuisa. Altera est ἄπορος vera, i. quæ nulla submistrat argumenta. Inopem appellare potes.exempli gratia.Parricidium,Quod tamen,si per verecundiam liceret, nefaria illa quidem,non inepta tamẽ oratione laudarem, nedum defenderem. Altera est ἀπερίσκεπτος, id est, vt ille ait,inextricabilis. exempli gratia illa,quam ipse affert.Septem iudices de homicidio cognoscant. Rata sententia esto, quæ à pluribus.Duo cẽsent pecunia,duo exilio mulctandum. Tres morte afficiendũ.Difficultas est: quia accusator dicat tres simul hic esse.in aliis sententiis binos. Reus contrà. quatuor à morte absoluere : Tres tantùm mortis damnare. ἀμφίδοξα autem quæ dubitationem , & disceptationem vtrinque capiunt,Veluti Monarchiæ laudatio,belli, nauigationis. παράδοξα verò quæ præter vulgi opinionem. vt mortem siquis laudet , & paupertatem anteferat Tyrannidi.Cęterùm oratori tribus hisce postremis relictis ἔνδοξα tantùm, hoc est laude digna, in Syluis nostris excepta poeticis numeris ornãda sunt. Sunt autem hæc:Persona, actio,locus,tempus. Sub Persona comprehenditur etiam quasi persona,equus,canis,leo,turdus,pistacus , laurus , platanus,rosa. Actionis autem non solùm fluxus ille, vt cursus,scriptio:sed etiam finis ipsius, i.opus. vt statua,pictura,ensis,currus & eiusmodi.

PERSONA CAPVT CXIX.

AC personæ quidẽ laus tametsi ab iis,quæ suprà dicta sunt argumẽtis duci potest: tamen breuissimis,ma-

ximéque necessariis locis hîc eam constituemus. Natura Fortuna, Institutio, Actiones, Circunstantiæ. Natura comprehendit Genus, Corpus: Animum. Fortuna, Opes. Institutio & fidem facit naturæ, & addit. Actiones naturam perficiunt, & institutionem. Circunstantię continentur loco, tempore, modo, causa. quæ & si scio à Rhetoribus aliter explicata: mihi tamen nostra potius acutè prodere, quàm aliena supinè sequi, semper in animo fuit. Genus intelligo parentes, auos, affines. Corporis bona quatuor, Sanitas, Robur, Agilitas, Pulchritudo. Animum commendant habitus duo, perfecta contẽplatio, cuius finis cognitio: & perfecta voluntas, cuius finis actio. Opes sunt aut cũ imperio, aut priuatæ. Imperium aut singulare, aut cum aliis commune. Singulare aut iustũ, vt regnũ: aut violentum, vt Tyrannis, commune aut cum optimatibus, vt in Aristocratia: aut cum omnibus, vt in popularitate, quæ à Græcis dicitur Democratia. Institutio naturæ bona auget: vt Chiron, & Phœnix. Actiones aut publicæ, aut priuatæ, vt bellum. legatio, agricultura, nauigatio: quæ omnia laudantur à fine. Priuatarum actionum quarundam manet finis, aliarum aboletur. Manere nunc dicimus eum, qui sensui subiectus est, quales sunt fines artium multarum, quæ opera dicuntur, vt naues, ædificia, statuæ. Circunstantiæ sunt quibus laus, aut vituperatio augetur. Quarum numerum non rectè scripserunt antiqui. Sex enim recenset cum aliis Hermogenes, locum, tempus, modum, personam, causam, rem. Quem numerum etiam Trapezuntius est sequutus. sic enim ἀφέλειαν nouo nomine interpretatur, rectè sanè. Nam quo iure dicimus constantiam, eodem etiam circunstantiam. Quintilianus in tertio Negotium Latinè appellat ἀφέλειαν: verùm laxa voce nimis. M. Gallio verbo vsus est in participio, nomine abstinuit: dixit enim res circunstantes. Fabius multò plures commemorat circunstantias. Contrà subtilius Trapez. omnes ad duas reducit, Rem, Personam. Cæterùm cùm Hermogenes dicat, περίστασιν esse τὸ πρὸ ἐν ἢ μῖν, ἢ λόγοις, ἢ πράγμασι, ἢ διπλῆ, ἢ χρόνῳ, ἢ βίῳ, profectò & multa confudit, & à seipso alienus est, nam quomodo distinguit τὸν βίον ἀπὸ τῶν λόγων, ἢ πράξεων? quid enim aliud est in vita nostra, quàm facta & dicta? Præterea si circunstantia est in rebus: quomodo res

erit circunstantia? Quòd verò alii quoque vt idem aiu Materiam addunt: sine sub re continetur. Sanè actionis cuiuspiam circunstantia res est, id est, materia, putà instrumentum, vt ensis in vulneratione. Ad hæc circunstantia facti est persona: sic etiam personæ circunstantia, factum est. Nam quemadmodum detrahetur testi fides, nisi ex aliis falsis testificationibus? sic loci quoque sunt circunstantiæ, frequentia, solitudo. Quare circunstantiæ circunstantia erit. porrò frequentiæ quoque ipsius erit circunstantia. Putà nobilium personarum, aut ignobilium. Ciuium, aut peregrinorum. Postremò vel illustrem quandam circunstantiam videntur omisisse τὸ ἀκόλουθον. vt non solùm actionis causam inuestigemus: sed illud etiam: an ipsa actio melioris, aut atrocioris rei causa fuerit. Quare Latinè Euentum appellabo. Exempli gratia. Si ex Milonis cæde melius, deteriúsue fuerit Reipub. Sic Cæsarem laudaturus: non ab iis quæ fecit solùm, sed ex illis quoque vtilitatibus, quæ eius res gestas sunt consequutæ. vt extincto Tribunitiorum tumultuum, & si qua sunt alia. Erit igitur περίστασις cohæsio, siue cohærentia causarum ad faciendam fidem. Quæ causæ cùm sint quatuor, efficiens personam comprehendet: materia instrumentum: finis animum personæ: in quo & coniectura esse poterit, & status qualitatis, & interpretatio scripti ac sententiæ: veluti cùm Milo in rheda est, ostendit animum suum aliorsum inclinatum, atque ad cædem faciendam. Forma verò complectetur modum apertè, locum autem & tempus consequenter. A loco igitur accepta laus ostendit patriam: quæ maxima affert momenta ad commendationem. Patriæ autem ius duplex. Altera est natale solum: altera vnde oriundi sumus. addere quoque tertiam licebit: quippe vbi bene accepti commodè viuimus. Tales sunt coloniæ, vel iure deductæ, vel vi occupatę. Talia loca vacua, quorum in possessionem ventum fuerit. A tempore quoque si instituatur laudatio: seculorum fient cõparationes. Ex otio & pace, opulentiã, securitatẽ, seculum illud aureum proferemus. A studiis populorum, religione, armis, literis, agricultura, mercatura. Vegetum Romuli, religiosum Pompilii, reformatum sub Tarquinio, iustum

ſub conſulibus, fortunatum ſub Cæſare, opulentum ſub Auguſto. Modus autem nequaquam perſonæ circunſtantia eſt: vt hac quoque parte Rhetorum incuria animaduertatur. ſicuti ne cauſa quidem. Neque enim perſonæ vlla cauſa eſt, ſed effectionum tantùm. Quare ſi iudicium de perſona fiat: nulla ipſius erit cauſa pro circunſtantia, veluti pro Archia Cicero dicit.

LOCVS.

CAPVT CXX.

CVm igitur à loco ſumãtur argumenta laudationum tum propter hoc, tũ etiam quia locorũ laudes per ſe frequenter celebrãtur: videamus quid ad Poeſim noſtram conferri queat. Superius loci ſitum, naturámque eandem negabamus aduerſus Græcorum ſententiam, quæ id aſſerebat. Natura enim eſt loci vis ad procreandum, alendum, tuendum. Hæc verò omnia ab ſitu pendent. Situs eſt locus, non quilibet, ſed certis affectus conditionibus. Conditio duplex, Cœli, Terræ. Cœli partes appellamus ſegmenta, & inclinationes: Græci parallelos, & climata. Segmenta ſunt præſcriptiones æquales inter ſe factæ à circulis æquè diſtantibus: quorum punctum medium eſt in vtroque vertice, quem Græci Polum vocant. πολεῖν enim vertere eſt. Inclinationes ſunt ſegmentorum certi tractus à vertice ad medium circulum: ita appellatæ, quia medio circulo ſubiecti populi rectum cœlum ſupra ſe habere dicuntur: propterea quòd linea ab eo circulo ad axis medium punctum demiſſa, qui axis eſt à vertice ad verticem ducta linea, rectum vtrinque angulum conſtituit. Cæteræ quæ ab aliis deſcendunt ſegmentis ad idem punctum axis medium non item. His itaque omnibus inclinatum eſſe cœlum par eſt. Eſt & alia ratio qua Cœlum veteres ſapientes partiti ſunt. Quippe medium circulum cùm in tot ſecuiſſent ſpatia, quot fecerant ſegmenta: à vertice ad verticẽ ducta linea per illa puncta, quibus ſpatia diſtinguuntur, circulos conſtituerũt omnes inter ſe in verticum puncto conſecantes. Eos circulos non ineptè recentiores meridianos appellarunt: propterea quòd per ſoles meridianos dignouerunt in terris locorum interualla ea, quæ non à vertice ad verticem, ſed per aliam directò tranſuerſam lineam ſita eſſent: quam differentiam qui ita deſignarunt, vt alia aliam regionem

Segmenta

regionem Orienti Occidẽtíve dicerent propiorem: non meminerant, nuſquam eſſe vel Orientem vel Occidentem, vel Meridiem. Alteram quidem altera citius à Sole illuſtrari verum eſt. Orienti autem eſſe propinquiorem, non eſt verum. Vbique enim oriens eſt Sol, & ſemper idémque ibidem occidens. qui enim certis populis oritur, idem eodem tum loco, tum tempore aliis occidit. Quinetiam acrius more noſtro, intuenti patebit illud: Nullam altera prius vnquam videre Solem. Nam ſi Cataio prius apparet Sol, quàm Olyſiponæ in diei principio, qui dies Cataio illuxit: subeunte nocte Cataiẽſibus, Olyſipona prius accipiet diem quàm Cataium. Cæterùm vt ciuilius agamus & leniùs: ita inſtituamus. Quæ regiones putantur prius excipere Solem, inde laudabuntur: quòd videantur lucis habere vel auſpicia, vel etiam ſemina. Quæ autem poſterius, recenti munere ditari, quod aliis marceſcat. Quæ Arcto propiores, abeſſe ab æſtibus. Aethiopas maledicere orienti Soli, id quod apud Herodotum legere eſt. nam quod aiunt quidam terræ partem quæ Vrlæ ſubdita eſt, eſſe cæteris terris altiorem, atque iccirco laudari pro eo poſſit, quòd arx quaſi quædam terrarum ſit: ſanè & puerile & falſum eſt, nanque à Lunæ montibus & Nilus ad nos, & in Antarticum oceanum indidem: aut è proximis alia flumina, quæ ab Hiſpanis nominata ſunt. Præterea quot fluuij in Arcticum oceanum euadunt? Inter quos Pezora nobiliſsimus, & maximus, ac ſanè immanis. Par illorum error, qui cum Septemtriones nominarunt regiones eas, quæ ab illis recedunt æquatorem verſus, Meridionales vocant. At enimuerò eiuſdem ad modum meridiani ſunt Lubeca, Roma, Tripolis. Quare alio modo loquendum eſt. Quæ agitur ad æquatorem propius pertinent, carere iis incommodis, quæ vitalium inſtrumentorũ hoſtis frigus affert. Hæ ſunt Cœli diſpoſitiones. Terræ autem natura ſuam quæque laudem ex Poetæ ingenio parabit ſibi nihil enim poeticis afflatibus difficile. Montana igitur à celſitudine, ab aeris puritate, quòd Cœlo ſit affinis: quòd ſalubriores, vt aiunt, herbas ferat. Nánque hæc ſententia ſuo loco à nobis explosa eſt. Campi faciles, plani, peruij, & quaſi humani. Hæc à partium conſtitutione. Pinguis verò, aut tenuis-

fertilis, aut sterilis ab officio, & quasi forma quadam. Illarum quidem laudes communes: tenuis verò & sterilis, quęnam excogitari poterit? Salubritas aeris, vt quod de cibo demat, de vita cibi minus egente addat. Strenui, seduli, gnaui incolæ tantum ab se ponant operæ ad opes, quantum à natura denegatum sit. ipsi sibi natura sunt. Addes alias circunstantias. Si mari vicina, opes ex commoditate. Si procul à mari. procul à periculis, procul à vitiis. Rarò enim sit, quin propter conuenarum colluuiem boni mores emporiorum deprauentur. Tum autem laudis partem sibi vindicent fontes, lacus, flumina, portus: quemadmodum hæc vel describi, vel laudari queant, videndum est. Fontes ex rupibus puriores aquas habent, è sabulo commodiores atque faciliores. Qui in Austrum decurrunt salubriores. Qui è paludibus, pinguiores. Illæ ad potādum, hæ ad rigandū. flumina eodem modo turbida, quales apud nos riui, quos *Gregnos* vocant multum aduehunt in arua commeatum. Itaque quod è supernis detergunt, reponunt subiacentibus. Vbi nudi campi, mox prata & salicta. Brixanus mella & alij eiusdem Praturæ maximo sunt emolumento. Talia quoque plurima fluēta in Taurinis neutiquam Nilo inferiora, si glebæ vber, quod inuehunt, spectes: Grana, & Duria, & alij. Profunda flumina ad subuenhendum idonea. Vadosa aucupiis apta, & facillimus apparatus piscatoribus. Pontibus, quæ nonnisi immani precio poni queunt, indigent. Non pilis, non molibus, non aggeribus. vbi portus sit naturalis, naturæ gratias ages, vbi manufactus, quos Cothonas ait Seruius appellatos, arte commendabis. lacus verò vel inuitum te rapient ad suas laudes.

Fontes.

Flumina.

VRBS.

CAPVT CXXI.

VRbis encomion, & ex iis quæ diximus, explebis, & paucis, quæ exēpli gratia dabimus. Veronā matrem si contemplatus fueris, non solùm laudabilē, sed etiā admirabilē fatearis: Regio delectabilis, vtilis, Italię clauis. Situs qualis toto terrarū orbe alij nulli. Quem amnem inuenias, qui cum Athesi comparatus, tantā vrbem mediam diuidat, Pontes cum Romanis pontibus comparentur. In planicie est, in monte est: sed ita vt montis domina,

domina, non mons dominus sit. Arces tres. Si ciuitatellam adnumeres, quatuor. Fontes intus aquæductibus antiquis. Theatrum, Amphitheatrum. Arcus, alia nobilissimæ monumenta. Quid ciues? Genuensiúmne sordes atque impostūras, quæstus gratia deuota Orco pectora, cum literatissimis bellicosissimis, omnibus in artibus solertissimis Veronensium ingeniis conferenda putes? Quod de Ligure dico, de aliis quoque eiusmodi volo intelligi. Ita aliarum loca excuties. A conditore etiam non parua argumenta. Si Princeps, si colonia, si Heros, si is qui olim pro deo habitus, aut in deos relatus est. A tempore, vt à vetustate, πρεσβύτεροι Thebani. Arcades προσέληνοι. Athenienses αὐτόχθονες. iactāt enim se simul cum Sole ortos. & aliæ Græcæ nugæ. Disputant etiā Scythæ ne antiquiores fuerint, an Aegyptii. mihi vtrique insanire videntur. Rationes in libris De semine genitali deductæ sunt. Si noua vrbs fuit, aut ex aliarum condita ruinis, vt Venetiæ ac vicinæ insulæ: quibus ea debetur laus quę proximè accedit ad immortalitatem. sic Roma & Patauium cum Troianis parem nobilitatem, fortunam meliorem. Aut cæteris stantibus, tanquam vel interrita vel inserta. qualis Roma florentibus eo tempore Volscis, Equis, Veiis, Samnitibus, Thuscis. siue illis inuitis & posita fuerit & creuerit, maxima profectò laus: siue volentibus, non minor. quippe sese haud satis futuros ad Regionis gloriam obtinendam existimarint: quibus deesset nouum robur, noua auspicia, noua fata. ibi quoque extant indicia laudum. Si eodem semper loco fuit, & virtuti, & felicitati attribuendum. Si mutata sedes, vt Salapiæ, vt Patauii, quis dubitet optioni datum & à natura & à fortuna locum? Mansit locus, corpus ipsum euersum, iisdem aut maioribus finibus denuò restitutum: ibi verò satis patet optimam illam fuisse sedem, quam cum alia nulla mutare voluerint. Atque hæc quidem rei mutatio est: Nominum verò mutationes rarò ad laudem, sæpius ad delectandum pertinēt auditorem. Pascitur enim animus occulta eruditione: ac tandiu attentus est, quandiu discit. Veluti si dicas vel vrbem, vel regionem, non Athenas solùm & Atticam: id quod sanè vulgare est: sed & Cecropiam, & Erechthidi, & Actin, & Carthmiam appellatam. Quas nominationes si ad laudem conferre libuerit,

ita deducas, vt qui postremum indiderint, virtute & fortuna prioribus fuerint superiores. Itaque Francos laudaturus, ab ea quasi nuncupatione augeas gloriam, quòd fortissimæ gentis domitores, sedem occuparint, leges ac nomen dederint simul. Quòd si de Latinis verba facies, tantò magis commendes, quòd Troianis agro dato, nomen retinuerint. Fit & alio modo mutatio aut imperii, aut pomœriorum. quæ si sunt promota, exhibebunt argumenta multa: sin angustiora, silentio prætereunda. A causa etiam propter quam conditæ sunt. Aiunt enim de Rhodo. Quum lateret ea insula sub aquis, emersisse, enatámque Solis & vi & iussu: qui eam sibi terram elegerit, quum illo absente atque aurigante, vniuersum orbem inter se essent omnes partiti dii. hanc habes fabulam apud Pindarum. Ex Callimacho nihilo minora mendacia: Delum è Cœlo cecidisse quum Iouis fugeret nuptias: ac propterea Asterien olim appellatam, quòd lacentis more sideris sese demisisset. Inter causas, oracula, exilia, victoriæ, casus. Oraculo, vt Thera à Batto. Exilio, vt Massilia. Victoria, vt Nicæa. Casu, vt Venetiæ. augurato quoque capta loca, vt Romæ. A' memoria defunctorum, Caieta, Bucephala. Reducuntur autem causarum capita aut ad necessitatem, aut ad animi libidinem, aut ad casum. Necessitas complectitur oracula, exilia, crementa ciuium, famem, sterilitates, incursiones, ignes, terræmotus, hostiles euersiones, inundationes. Voluptatem comitatur electio. A ciuibus verò, quippe aut frequentia, aut excellentia, quæ constituitur studiis, factis, operibus. Studia sunt, scientiæ & artes. Facta diuina, humana. Domi, foris. Publica, priuata. Opera, templa, ædes, muri, porticus, pontes, gymnasia, thermæ, theatra, viæ, aquæductus, turres, arces, statuæ. Reguntur autem regno, optimatibus, popularitate. Regni imago falsa, tyrannis. Illud βασιλεία: Hæc eadem voce Græcis, à quibus nostra. Optimatum status ἀριστοκρατία. huius vmbra ὀλιγαρχία. Popularitas Græcè δημοκρατία, quum vniuersi ciues æqua inter se ratione ius partiti sunt commune. Huius facies quasi quædam λαοκρατία: quum plebs plus potest. Latinum nomen non habet. Extitere tamen gentes quædam, penes quas hæc omnia simul fuere: vt veteres Lacones, & Romani sub Imperatoribus. Ibi Rex, Ephori, Populus, hîc Imperator. Senatus, Plebs. appellata est autem ὀλιγαρχία etiam πλουταρχία quibusdam. Reducuntur autem ad capita duo, μοναρχίαν & πολυαρχίαν, quorum vtrunque sub πολιτίας nomine continetur. Quod nomen Latinè Rempublicam dicere nequeas. est enim idem publicum quod populi: at hæc species est, non genus. Quanquam populi appellatio apud Romanos interdum pro vniuersis ciuibus, alias pro plebe capi consueuit. Est enim in carminibus tam Fecialium, quàm iis quibus sese deuouebant Imperatores, Populi nomine Ciuitas vniuersa. Alibi verò pro plebe tantùm. quippe quum dicebant, Senatus Populúsque Romanus.

Franci.
Latini.
Rhodus.
Delus. Asterie.
Politiarũ species.

EPITAPHIVM, EPICEDIVM, Monodia, inferiæ, Parentalia, Threni, Nęniæ.

CAPVT CXXII.

QVemadmodũ defunctorũ imagines domi, in foro, atque alibi statuę habebãtur, quibus non solùm virorum fœminarúmque erga patriam beneficia sempiterna memoria celebrarentur: sed etiam vt ad æqualia facinora ciuium animi incenderentur: ita quorum facta nulla possent arte exprimi. publica oratione declarabãtur. Quæ quòd ad tumulos eorũ quos celebrabant, haberetur, ἐπιτάφιος λόγος dicebatur. Etiã ἐπιτύμβιον dicere poterant: verùm vsus non admisit. quemadmodum ἐπιτυμβία Venus: cuius signum colebatur apud Delphos, vt ait Plutarchus. Est igitur ἐπιτάφιος idem quod ἐπικήδειος. Solus Seruius docuit nos differentiã. Epicediũ enim dici corpori nondum affecto sepultura, Epitaphium ad tumulum ipsum. Epicedium est Pallantis & Euryali. Funebris oratio Latinè dicitur, quæ ipso in funere habetur, quare Epitaphium etiam Elogium ipsum dictũ est, quod tumulo inscribitur. de quo inter Epigrãmata. Itaque rectè Epitaphiũ vel oratio, vel carmen quod ad Mausoli viri sepulchrum quotannis Artemisia recitari instituit. In historiis antiquis nomẽ Tragœdiæ positum est Mausolus, qua Theodecten vicisse illo in certamine prodideré. Epicedium igitur semel tantùm dicitur. Epitaphia etiam anniuersaria esse possunt: quemadmodum Athenis. nam & Pericles dixit. extat apud Thucydidem. Plato quoque idem effecit. Item Aristidæ tres scripti sunt. In-

feriarum carmen idem, & Parentalia. Threni autem laxiore vsu, atque ampliore. In ciuitatum nánque euersionibus is luctus quem lugerent, θρῆνος dictus est. Monodia verò lōgè aliter quàm ab eruditis accipitur, intelligenda. neque enim est idem, quemadmodum existimarunt. Fuit enim quoties è Choro prodibat vnus, qui defuncti memoriam lugubri carmine celebraret. Ad tibiam fiebat id Lydiis modis. Quod primū fecisse Pythoni tibicinēm Olympum scripsit Aristoxenus. Est igitur Epitaphium, aut recens, aut anniuersarium. In recenti partes hæ: Laudes, Iacturæ demonstratio, Luctus, Consolatio, Exhortatio. In Anniuersario hæc eadem omnia præter luctum. Nemo enim iam annū bienniúmve defunctum deflet. Multò verò minùs si tantū temporis exactum sit, vt neque patres, neque liberi illius illorúmue sint superstites. Materia quoque diuersa: pro Imperatore, pro exercitu, pro vrbano Magistratu, pro priuato, viro, fœmina, adulto, puero: quorum vnumquodque peculiari ratione tractandum est. Poematis ingressus interdū cum proœmio eóque leni, & mœstis atque etiam attonitis conuenienti. aliquando ab exclamatione aut interrogatione, ita vt nosmetipsos interrogemus, quasi putātes narrationes consilij nostri. Quomodo nobis dicendum simul & silendum. Hoc dolor, illud officium, vtrunque defuncti virtus persuadet. Explicatio personæ vel nostræ, vel iubentis nobis: quòd excusari non potuit. Laudes non solùm mortui, sed etiam mortis, quemadmodum fecimus nos in eorum Epitaphio, qui ad Viennam bello Turcico occubuere. Iactura demonstratur suaui primùm, mox incitatiore narratione, in qua immoratio & amplificatio auget amissæ rei desiderium. à qua parte statim luctus. Illa enim propter hoc: vt nos in Epicedio regio.

Quid mihi mentis erit, tam desolata videnti
Regna tuo lacrymosa abitu: felicia quondam
Auspicijs seruata tuis, & reddita nobis.

Amisso nánq; tā gloriæ claro pignore, nihil aliud quàm lugendum. Post hoc est Consolatio aggredienda. Tam graue damnum sarciri posse, puta amisso Rege, successoris virtutibus. Cuius laudes acerrima, sed breui explicatione excitabis. Amissis militibus, commilitonum superstitum felicitate. ad quos si habeatur oratio, tanto impensius prolixiúsque laudandi. Claudendum Poema Exhortationibus: tantùm abesse vt illi sint lugēdi, vt eorum præsens felicitas, quæ superstitibus obtigit, non contemnenda: illorum virtus, animus, exitus sit exoptandus. ita enim viuendū in bello, vt vitā nostram virtute conparemus: aliorum vitā, si opus sit, morte nostra tueamur.

CONSOLATIO.

CAPVT CXXIII.

CONsolatio, est oratio reducens mœrentis animum ad tranquillitatem, nequit autem proficisci nisi ab amico. quamobrem veterum præceptum fuit: Consolatori quoque dolorem præ se ferēdum, augendámque rei atrocitatem: atque huius quidem rei nullam afferunt rationem. Credo, apud Oratorem quempiam factum legerant: consilium ignorabant, causam equidem illam existimarim. Melius auditori persuaderi posse, acquiescendum sibi esse, si videat nos item æquo animo ferre: quum ex eo doloris quoque participes intelligat, qui rem ipsam tanti faciamus. Sanè detestatur amans eorum sermones, qui amissam rem personámve paruipendere videantur. Cæterùm vt hoc vehementer placet, ita non semper ad hunc modum agendū censeo. Meliore igitur iudicio sic exequamur. Consolator aut est maior, aut minor, aut æqualis. Magnitudinē intelligo, aut imperio, aut dignitate, aut opibus, aut sapientia, aut ætate, Aliter enim consolabitur Naſonem Liuia, aliter Liuiam Naso, hoc spectat ad imperium. Dignitas autē etiam sine imperio esse potest. Veluti si pater filium, Ciceronem Pompeius. Opibus, vt si è plēbe quēpiam cliētem suum Crassus. Sapientia, quemadmodū Polybium aut matrem Seneca. De Aetate non opus est exemplis. Maior interponet authoritatem, etiā obiurgabit. Sapiens apponet etiā disputationē. Sententiæ huic crebriores. Minor ostendet affectum: sese id à sapientibus accepisse. Aequalis testabitur amicitiam: ius commune beneuolentiæ. Hæc à personis. A reipsa quoque diuersa excipienda sunt argumenta: parentes, liberos, amicos, patriā, imperiū, libertatem, Regē, alia possumus amittere, quorum varietate varia quoque Poematis genera exorientur. Affectus ergo aliquādo intendendi, aliquando tollendi. Vulgi imprimis opiniones,

metus,spes, superstitio , extirpanda. Id quod non solùm exaggerationibus augenda, vt volebant:verùm etiam diminutionibus atterenda erunt interdum.Atque hæc quidem est consolatio ob amissa. Quòd si cuiuspiam rei amittendæ in metu sis:velutis qui apud Tyrannum venit in suspicionem coniurationis : duas in partes erit Poema diuidendum.In prima pones spem,qua vel opinio deleri, vel ira placari possit : in secunda addes animos, euentum contemnes,carissima quæque ostendes esse vilissima.denique à Philosophis mundi vitæque cõtemptoribus omnia mutuanda. Quæ si vulgata sint præcepta, sententiæ, prouerbia,aliis omnino verbis,numeris,figuris exprimenda sunt. nihil enim minus mouet quàm familiaria nota, atque quotidiana. Sin à vulgi opinionibus vsúque maximè abhorrẽt, ac propterea ægrè animum subire valent: tum verò non tam rationibus atque argumentis fides extorquenda,quàm exemplorum frequentia persuasio insinuanda. Atque hæc quidem habui quæ in Syluas conferrem nostras,nunc aliorum Poematum inuentiones exequamur.

LYRICA.

CAPVT CXXIII.

LYricorum materiam planè demonstrauit Horatius, mihi ita videtur.Quęcunq; in breue Poema cadere possunt, ea Lyricis numeris colligere ius esse. Laudes,amores, iurgia,insectationes,comessatoria, obiurgatoria, vota, ad indulgendum genio exhortationes. contrà, Sobrietatis commendationes. Gestorum summarias explicationes, desideria, conquestiones,locorum, temporum explicationes.noua consilia,deliberationes, negotiorum susceptiones,susceptorũ repudiationes , inuitationes,repulsiones, dehortationes,detestationes, & alia siqua sunt. Amat autem poema hoc animi libertatem , nihilominus quàm vel Satyræ,vel epigrammata. Poscit verò frequentiam sententiarum. quas esse duorum generum habes à Rhetoribus. vnum est apertum, vt illud,

Nec generant aquilæ columbas.

Alterum tectum circuitu verborum,quale

Tu ne quæsieris scire (nefas) quem mihi, quem tibi
Finem di dederint,

Aperta

Aperta enim ac simplex esset sic : Ne sciscitare mortis diem.Tota quoque prima Ode talis est.& illud,

Terruit gentes:graue ne rediret
Seculum Pyrrhæ.

Plana enim sententia ad hunc potissimùm esset modum: Deus magni terroris supplicio afficit minutiora scelera, vt deterreat à maioribus. Breuitate delectatus est Horatius. quod consilium nos quoque maximè probamus.nihil enim suauius quàm posse plures epulas degustare.atq; hoc præceptum in aliis quoque multis puto esse obseruandum.Qualia sunt quæ in coronis,cõuiuiis,in foro,interdeambulandum vel canuntur,vel recitantur.Quæ verò conuocatis ciuibus in eorum conuentu pronunciantur : ea neque longa esse opus est, ne tædio afficiantur:& sunt fortasse qui habeant negotia, neque breuia: vt quasi asparagi, aut apnæ vix nunc admissos conuiuas,illico dimittant. Comœdias ac Tragœdias otiosis damus. nemo enim in theatrum venit,qui non libens velit id temporis amittere.

ELEGIA.

CAPVT CXXV.

QVid esset Elegia, suo loco dictum est, eius materiam primùm aiunt fuisse lugubrem, quod & diximus in primo. Nobis non placet,sed ab amantium commiserationibus dictam puto:vox est Tragica ἐλελεῦ:qua ad amicarum fores vsos fuisse priscos arbitror. voti deinde compotes, quasi eiusmodi carmini gratiam referrent , etiam secundiorem illam fortunam celebrarunt.Est autem carmen aptum conquestionibus. In tres enim syllabas abit,duas breues:tertiam,quæ nullo in versu efficere potest, vt sui ratio habeatur. Subditur ergo constanti Heroico fluxus pentameter. Quanquam Pythiam scribit Athenæus inuerso ordine respondisse Charitoni & Melanippo,

ἔδ' ἄμμων χαέτων, ἰὼ μελανπτωσεφυ,
Θείας ἀγεσῆρας ἐφημερίδες φιλότητος.

Eius authorem incertum scribit Horatius. Quidam ad Theoclem Naxium referunt. Candidam oportet esse, mollem, tersam,perspicuam, atq; vt ita dicam,ingenuã. Affectibus anxiam,non sententiis exquisitis. Non cõqui-

sitis fabulis offuscatam. Cultus nitidus potius quàm pexus. Argumenta: commemoratio diei, à quo initium ædificandi factum fuit. Eiusdem laudatio aut execratio. Querela, Expostulatio, Preces, Vota, Gratulatio, Exultatio, Furti narratio, Fletus, Conuitium, Vitij aut flagitij obiectio, Recantatio, Propriæ vitæ explicatio, Sui cum rivali comparatio, Comminatio, Amicæ alterius propositio. Ianuæ, Ianitori, Ancillæ, Matri, Marito, Tempestatibus, Cœlo ipsi conuitiũ. Conuitium Cupidini, Veneri, sibiipsi. Mortis exoptatio, exilii. Amicæ absentis detestatio. Præterea desperatio cum imprecationibus: cuiusmodi sint in Ibin. etsi alia causa. Epicedia quoque, & Epitaphia, & Epistolæ hoc genere Poematis rectè conficiuntur.

EPIGRAMMATA.

CAPVT CXXVI.

CVm omnium non solùm Poematum, sed etiam librorum extent inscriptiones: quam ob causam Epigrammatis vox breuibus tantùm Poematiis propria facta est? An propter ipsam breuitatem, quasi nihil esset præter ipsam inscriptionem? An quæ statuis, trophæis, imaginibus, pro elogiis inscribebantur, ea primo veróque significatu Epigrammata sunt appellata? ac sanè ita est. vt ipsum Poema sit statuæ inscriptio. Vbi verò in librum transfertur, è contrario fit. Ipsa enim statua inscriptio est Epigrammatis. Haud sanè statua ipsa, sed statuæ siue imaginis imago. Quæ nã ea est? inquis. Titulus, qué Lemma vocat Martialis. Exempli gratia, Rufi rhetoris statuæ inscripsit lepidum illud poematium Ausonius. Hîc ipsum poematium inscriptum, Epigramma est. quum verò illud in libro descripsit, statuæ imaginẽ, id est, Rufi nomẽ inscripsit sic: In Rufi statuam. verùm hæc ingeniis emũctioribus. Epigramma igitur est poema breue cum simplici cuiuspiam rei, vel personæ, vel facti indicatione: aut ex propositis aliquid deducens. Quæ definitio simul cõplectitur etiam diuisionem: ne quis damnet prolixitaté. Est simplex indicatio rei, vt anathematis. Donaria namque non sine inscriptione. Multa extant apud Pausaniam sic illud,

Aeneas hæc de Danais victoribus arma:

sic locus,

ταῦτ' ἐστι πλοπόνησος, ἐκ ἰωνία. sic signi,

ῥάμη παμβασίλεια τεὸν κλέος ἅπτοτ' ὀλεῖται:

νίκα δὲ σε φυγεῖν ἄπτερος ἐ δυώατας.

sic dicti, ἢ τόδε δημοδόκου. Alia verò composita sunt quæ deducunt ex propositis aliud quiddam. idque aut maius, aut minus, aut æquale, aut diuersum, aut contrarium. Breuitas proprium quiddam est. Argutia, anima, ac quasi forma. Quare non est verum, Epigramma esse maioris Poematis partem. Breuitatem verò intelligemus, non definitam. nam & monostichon est apud Martialem, & aliquot satis longa, si alia spectes. Recipit autem omne genus Poeticæ, διαλογικὸν, siue δραματικὸν, & διηγηματικὸν & μικτὸν. Epigrammatum autem genera tot sunt, quot rerum. tot versuum generibus explicantur, quot sunt versuum genera. tot verbis verborúmque generibus, speciebus, formis, figuris, modis componuntur: quot sunt in quocunque lingua, nationis, populi, gentis ambitu, genera, species, formæ, figuræ, modi verborum. Quinetiam non solum noua licet fingere, verùm etiam Solœcismos aliquando, aut Barbarismos admittere. Nouitas illa vel inoffensa, vel interdum distorta, excitat vel risum vel admirationem. Talia apud argutissimum Poetam: Domicœnium. *Non es vitiosus Zoile, sed vitium.* Neque enim abstractum prædicatur. Est hîc in Dialectica & Metaphysica Solœcismus. Quid argutius simul atque distortius in lingua Latina? *Non es bonus, sed optimus malorum.* Sic nos multa, inter quę verbum vnum mirificum, Depecuatus: pro eo quod vulgò depeculatus. Quod verbum impressor nostrorũ Hendecasyllaborum, quum argutiam non comprehenderet, putauit mendosum, substituítque vulgatum depeculatus, flagitium ratus in scriptura. Sic eius temeritas, aut ignauia, aut notularum nostrarũ ignorantia pleriſq; locis aliis vitiũ attulit. Epigrãmatis virtutes peculiares: breuitas & argutia. hanc Catullus non semper est assecutus: Martialis nunquam amisit. Argutia non vno modo cõparatur: inexpectata aut contraria expectationi cõclusione. Epigrammatum tot sunt genera, quot causarum. Iudicialis speciẽ præ se fert Apologeticum. vt illud Catulli,

Lesbia mi semper dicit malè. & illud,

Irasci me iterum meis Iambis.

Suasoria sunt in secundo genere: in quo Amatoria, & quib.

aliquid petimus.vt illud,

Viuamus mea Lesbia,atque amemus.& quæ sequũtur tribus versibus diuinis,

Soles occidere & redire possunt:
Nobis quum semel occidit breuis lux
Nox est perpetua vna dormienda.

Est enim Epichirrema,qualia & apud illũ, & apud Martialem plurima.Tertium genus est laudis & vituperationis in genere demonstratiuo: sub quo continentur Epitaphia & Elogia. Ac taxandi quidem morem illiberalis animi semper existimaui. Iccirco in Amatoriis eò vsque exercitati sumus,vt nouorum Epigrammatum inscriptione gloriari fortasse licuerit. Hęc esse decet cãdida,culta, tersa, mollia,affectuum plena. Interdum arguta in fine, interdum deficientia & mutila. Maxima enim amantis sapientia,amẽtia est.quam depictam dabis in defectibus sentẽtiarum.aut in repetitionibus.Multa desiderij multa cogitationum expressio. Cauebis omnino à languidis & insulsis.cuiusmodi recentiorum vides multa: nam quę vel vmbram solam præ se ferunt obscœnitatis, neque abs te scribi,neque ab aliis scripta legi iubeo.Quid enim his aliud quàm id cuius lectione delectaris? Stolidi quidam triuiales ad nominũ allusionem infelicissimos numeros contulerunt.Nihil ineptius ad laudationem.verbi gratia, si Minutum Munitum dicas: habes enim illustrissimas corporis animíq; virtutes Gabrielis filij, quibus integros explere queas libros.Ad vituperandum tamen aliquando non ineptè vti poteris. veluti si Doletum Oletum interpreteris: aut à dolo deducas: sicuti fecisse legimus Ouidium:cuius extat ille versiculus,

At cur non dicam Furia te Furiam?

Est & facetum genus illud,quod frigidè Græci,Latini acutius exercuere:de quo alibi diximus. Echo enim in finem versuum ponunt, non sine magna auditorum attẽtione. Verùm vt res aliæ ex aliis suboriuntur, hilariora fiũt omnia vbi literæ syllabæve mutantur. quemadmodum nos,

Non temere antiquas mutat Vasconia voces:
Cui nihil est aliud viuere.quàm bibere.

Sic in Echo mutare poteris: vt quum auditor similem verbi caudam expectet, ludas diuersa. Non enim post

dices *κάνος*: vulgatum nánque iam est nimis:sed *πῶκος*. Significat enim vellus pecuinum: vnde pecus quoque dictum, non autem à pascendo, vt dixere. ídque non tam ea ratione, vt Echo imiteris, quàm vt epigramma concludas. verùm inuentori nouitas afferre pǫsit aliquam ingenij laudem,immitatoribus rariorem.

APPENDIX PRO EPIGRAMMATE.

Vt speramus haud ingratã futurã sedulitatem nostrã: addidimus iis quæ iam præscripta sunt,hæc quoq,perinde atq,embamma quodpiam. Non enim decuit argutissimi poematis præcepta sine argutia tradere. Genera igitur Epigrammatũ indefinita,propter materiæ diuersitates,tẽta uimus ad pauca reducere:vt præter altiloquũ,humile,mediũ,habeat etiã proprias Ideas. Quædã igitur sunt mollia, tenera,laxa,affectus in se amatorios continentia. quorum efficacia est,non esse efficacia,sed nequam. Igitur totus tractus sese in languorem dat. Huiusce modi pleraque sũt Catulliana.In hoc genere, vrbanè vt loquamur, mel statuimus.Alia contrà, viuida, vegeta,acria, qualia Martialis.horum Ideæ quatuor. Vna, in qua fœditas est.hanc non solùm à republica Platonis, sed toto orbe terrarum, & ipsam & eius authores exulare iubeo. Vna in qua fel. amarulenta species hæc,obiurgatoria, obtrectatrix, maledica, virus olens: quam tamen exercere licet bono viro: modò fiat sine opprobriis, & conuicia sint ciuilia, ad malos mores detestandos. Vna in qua est acetum. mordax genus hoc carpit sine maledictis: vt illud, *Quem Græcia & Pontus in Liguria genuere:hic bonus esse potest?* vna in qua est sal ex iis capratur risus sine vlla vituperatione, atque haud multa mordacitate. vt fecit Martialis, quærens per omne vitæ genus quid faceret Canius, nihil aliud agentem expressit tandem,quàm ridere. Præter hæc est forma quędam, quã sibi instantẽ appellare consueuimus confertam,densam, multiplicem. Quoties singulis quibusque momentis tam acutè conficit, vt ibi sisti queat sententia. at illa semper crescit. hoc nonnisi multæ artis,multíque ingenij. Est etiã species quædam nobilis ac generosa, scita quadam æquabilitate plena: quam apud paucos,ac raram inuenias. vt sit venustas cum gra-

uitate,& acumen cum lenitate : numerus quasi natus ibi non illatus aliunde, aut affectatus ambitiosè : suspensus animus vsque ad extremum. Qua recepta sententia satur sit:nec audeat in eo quicquam præterea quærere. Ad hanc formulam spectauimus nos in iis quæ noua inscripsimus Epigrammata,& Thaumantia. Sunt & in Heroibus & in Heroinis non pauca : vbi exquisitæ argutiæ numerosq dicendi genere conditæ compositæque sunt. Exemplum illius differti hoc vnum esto,in quo continentur quatuor Epigrammata,

Heus vtrum eligimus? Si non nisi dente podagra,
Dente famis diræ discruciata perit.
Ah nequeam, nisi sic finire dolore dolorem?
Atque ferum finem tollere fine truci?
Heu macie informi, laruata heu tabe furorem,
Et funus plusquam funere præueniens.
O vitam inuitam:o incommoda commoda. lux nox.
Si, ne aliquid fias, cogeris esse nihil.

Quoniam verò signorum, statuarum, trophæorum, donariorum inscriptiones (vti dicebamus) antiquissimæ fuere:in iis omnino vetustatis leges, quæ in historiis explicantur,obseruandæ sunt. earum summa est : vt quamsimplicissimo filo deducatur rei gestæ, victoriæ, dedicantium nominum,familiæ,patriæ, narratio : quale est elogium super imagine Ennij poetæ:

Aspicite,o ciues senis Ennij imaginis formam,
Hic cecinit vestrum maxima facta patrum.

Vbi etiam vides professionis circunloquutionem. ea explicatius in Græcis inuenias. quamobrem id quoque ex eorum historiis obseruauimus quum AEschylus, ac Simonides inter se certassent pro eorum elogio, qui cecinerant ad Marathonem.victum fuisse AEschylū elegiaca illius tenuitate.

INSCRIPTIO.

CAPVT CXXIII.

HActenus de Inuentione, haud sine maximis laboribus, multisque difficultatibus à nobis ea præcepta conscripta sunt: quæ aut à nullo ante nos explicabantur: aut sine arte dispersa, indigestáque iacebant penitus, aut etiam vel inepta, vel ineptè prodita. Multa quoque falsa plus interdū faciebant negotij,quàm cōmoditatis afferebant. Reliquum est, vt qua quidque inscriptione indicetur poema, videamus. Inscriptio est vno,aut non multo pluribus verbis comprehensio eius partis operis, cuius partis gratia cæteræ partes omnes veniunt ad totius constitutionem. Qua definitio paulò ampliore circunscriptione à nobis tradita est : vt minore negotio percipperetur. Est igitur comprehensio quemadmodum id, quod Græci κεφάλαιον, Latini argumentum vocant. nam quod quidam Grammaticorum etiam ὑπόθεσιν appellarunt: id contrà quàm verbi ratio monet, ausi sunt. Ab Oratoribus enim, siue declamatoribus sumpta est vox illa : qui propositis argumentis, tanquam super subiecto fundamento, futuram orationem superædificabant. Itaque ὑπόθεσιν nominabant materiæ propositionem sine persona. ὑπόκρισιν cum persona. Non quòd id adderet præpositio,sed quòd primi illi garrulitatis huius inuentores, tanquam leges discipulis posuere. Ergo Poetæ fusum opus (qui angustiore ambitu comprehenderet) hanc ipsam comprehendentem orationem vel prosa vel numeris. nequaquam ὑπόθεσιν dicere potuit: quæ postea facta esset. Communem igitur habet inscriptio cum Periocha comprehensionem. differunt autem inter se, quia vnico verbo perficitur inscriptio, aut non multo pluribus. Exempli gratia, Historia,De historia : De scribenda historia. Periocha multis: in quibus etiam narratio quædam est.vt quanquam singularibus versibus pauciisque verbis Iliados libri, quid quisque contineat, indicatur : tamen est in omnibus, vti dixi, narratio brevis, quemadmodum ipso in opere explicata. Præterea totum ipsum semper comprehendit Periocha : veluti si dicam, Libri posteriorum resolutoriorum docent quid sit Demonstratio, quot genera Demonstrationis, quibus partibus constet,quem ad vsum comparetur. Inscriptio autē satis habet si dicat, De demonstratione. quippe eam operis partem,quæ totius obtinet rationem, ita vt ad ipsam cæteræ omnes reducantur. Ita multis in locis de Ilio nihil in Iliade : ad Ilium tamen omnia. Est etiam ab Iureconsultis aliisque Tituli appellatione dicta inscriptio: quemadmodum legis cuiuspiā Periocha, Summa: Latinis vtrunque vocibus. Cæterùm non quemadmodum Varroni placuit, Titulus à tutando : sed antiqui moris ratio

est. Etenim quum quid proscriberent quanti indicabant, Is erat Titulus, παρὰ τὸ τίειν ἢ τλῶ πάλιν. Cuius significatio ad alias postea inscriptiones translata est. Iidem Graeci consultius ὑπονείμονον. quum enim Inscriptio sit dictio indicans materiam, rectè ea materia à recentioribus Subiectum dicta fuit. Differt etiam ab Elencho, propterea quòd Elenchus est quasi multi Tituli. siquidem nuda sint rerum vocabula: cuiusmodi eæ sunt, quas Tabulas appellabat vulgus. Si autem sententias breues contineant, qualis est Plinij Elenchus: id potius vel Periocha, vel Summa nominabitur. Indicem Elenchum nudum Latini vocant. nam is qui sententias comprehendit, sanè idem est quod Argumentum. Rubricam verò à colore Barbari. Hæc est igitur Inscriptionis natura, atque vt vocant, essentia. Reliquum est vt vnde & quo modo fiat, videamus. Multis in locis ab Aristotele dictum, à nobis repetitum est. Omni in natura vnum existere primarium ad quod cætera omnia reducantur. Totæ enim ædes recti causa fiunt. Ita etiam in Poematis. Id igitur cuius ergò reliqua omnia scribentur, erit hoc quod quærimus: super quo partes aliæ construentur ad totius constitutionem: à quo vniuersum opus inscribetur. Ergo ab Vlysse, Vlyssea: ab Achille, Statii Achilleis: Homerica verò non, sed Ilias. propter Ilium enim Achilles, non propter Achillem Ilium. neque enim rectè fecit Lucanus: cui Pharsaliæ titulus adeò placuit. Nam neque ibi omnia gesta: neque maior pars, neque propter illam: quippe rerum gestarum Pharsalia neutro modo finis fuit. Est enim duplex finis. Alter, qui postremus terminus rerum est, vt Mors: Alter, propter quem fit id quod fit. Proinde Argumentum, quum fit complexio rei gestæ, vel quasi gestæ: & in eo quinque inueniantur, persona, res, actio, locus, tempus: ab his appellationem institui oportet. A persona, Vlyssea, AEneis, Agamemnon. Amphitruo, Olympionicæ. A re, Phænomena, Meteora, Thesaurus. Ab actione, Bucolica, Theriaca, ἔργα, Halieutica. Fasti quoque ad hanc partem pertinebunt, nisi eos ad sese retrahat Tempus: non enim valde laboro. Metamorphosis quoque voce ipsa testatur actionem. sic enim dixit, *Nam vos mutastis & illas Formas.* Sic de Tristibus: fletum enim profitetur. sic Amores, Lacrymæ

Elenchus.

crymæ. Lusus, loci, basia: sunt sanè actionum effectus. A loco, Ilias, Thebais, Andria, Pharsalia, de Ponto. A tempore, quemadmodum de Fastis dicebamus. Dies nánque sunt cum actionibus. Explicatius Hesiodus, ἔργα καὶ ἡμέραι. Hæc igitur ab argumento. Est & alterum genus Inscriptionis à genere Poematum. Epigrammata, Lyrica Galliambi, Dithyrambica: & à modo eorum, Cantus, Ode, Melos: & ab Inuentoribus, aut iis qui eo genere carminis excelluerunt. Anacreontica nostra, Hipponactes nostri, Archilochus noster, Manes Catulliani nostri. nam Pindarica non ausi sumus scribere: sed humilitatem nostram professi. Excessus inscripsimus: propterea quòd & vires nostras, & Latinitatis facultates superarent. Atque hîc habes secundum caput: vnde inscribendi ratio sumenda sit. Tertio loco quærebamus qualis fieri deberet. est enim non vno modo: quippe aut vno verbo aut multis. Multa sunt illa, ἔργα καὶ ἡμέραι. ὑπαιθρία οὐράνια. Plura etiã apud Iurisconsultos, idque non vno modo. Etenim quũ sumpsissent partem aliquam legis interpretandam, suis eam libris præfixere. Vti possidetis. Interdum verò vt fusius explicarent. De iis qui ante sententiã mortem sibi consciuerunt, aut accusatores corruperunt. Contrà, multa vno verbo: De tigno iniuncto. Aliam enim materiam tigni appellatione inrerpretati sunt, vt calcem & arenam. Similis modus quum verbo quopiam posito, id quod ad illud pertinet, simul intelligimus. Fasti scilicet dies. Metamorphosis: quippe corporum. οὐράνια: sanè orbis. Phænomena: id est Astra alia enim corpora item φαίνονται. Is igitur modus est in quantitate vocis. in qualitate verò valde varius. In recto, Hecuba. In obliquo duobus flexibus: placuit enim quibusdam sic, Fastorum libri duodecim. & Lectionum antiquarum. &, ὑπομνημονευμάτων. &, Locati & Furti, Rerum amotarum. Verùm hæc eadem ratio est cum priore. Appositio nánque vel numeri, vel ordinis librorum deflexit rectũ in secundum casum. Frequens sextus casus eũ prepositione. De plantis. De fortitudine. De edendo. De natura. nam quemadmodum materia vera est in manibus fabri, vt imponat ei formam: sic quasi materia in animo Poetæ, vt imponat ei quasi formam. Nempe Vlyssis nauigatio talis est; qualem effecit Poeta. Ergo sicuti

dixit Ouidius, *de duro est vltima ferro*: hoc est ætas ferrea ita De natura, id est naturalia Neque verò caret vsus ratione. De, enim locum significat, τὸ ὅθεν. quare eodem iure dicemus De plebe hominem, de auro annulum (sic enim etiam Cato loquitur) quo, de terra saxum tollere, neque enim totum aurum in annulo est, sed de auro aliquid, sicuti de ima plebe homo. Cæterùm hæc aliáque præclara monumenta, quibus causæ necessitudinésque Latinarum eloquutionum explicantur, acutius ac fusius in libris Originum scripta sunt. Hæc quum ita sint, animaduertenda est varia desumptio appellationis. aliquando enim sic narratur res, quasi repræsentetur: non quasi de ea agatur. Quo tempore in recto facienda est denominatio: vt Andria, Adelphi. dantur siquidem spectatoribus contemplanda. Interdum rem narramus ita vt circa ipsam versari videamur. atque ibi per sextum casum cum præpositione enunciamus. sic dicimus De rerum natura, De vi, De legatis. docemus enim quid sit, & quale, & vnde, & quem ad finem. Qua ex præceptione haud paucos errores à multis animaduertas. ne-

Plinij inscriptio.

que enim rectè scribit Plinius De naturali historia: quoniam non docet quemadmodum de natura texenda historia sit. Sed in recto sic: Historia de natura, siue naturalis: id est narratio rerum naturalium. quippe non est narratio materia, sed natura: narratio autem, modus materiam ipsam referendi. Iccirco non bene Ouidius,

Ouidij libri tristiũ.

De tristibus nempe non definit tristia: non apponit affectus à definitione, sed agit ipsa tristia. Sic nos Lacrymæ: & Simonides θρῆνοι. Neque multo còmodius, De Ponto: sed à vel in Ponto, aut Ponticæ Elegiæ, aut exilium. Illud obseruandũ, Didascalica Poemata declarari aptius per sextum casum: vt, De animalibus, potius quam Animalia. De plantis, De agricultura. De re militari. Hanc igitur rationem subtilius interpretamur. nánque aut res ipsa aut ars de re docetur. Res, vt Natura animalium: tunc sextus commodior. Ars de re: tunc vtrunque conuenit, æquè enim & Vitruuius De architectura: & Vitruuij Architectura. sic ἀναλυτικὰ idem quod περὶ τῆς αἰτιολόγου.

Sextus casus.

Is ergo vocis flexus vno capite. Alterum flexus caput est in numero. nánque vbi subauditur vox hæc, Præcepta, aut Opera: in plurali posuere, vt Georgica, Theriaca, nam

nam Phænomena ab siderum frequentia suum sibi numerum necessarium secum attulere, sicut etiam κατηρείαι. Qui verò putarunt non rectè dici potuisse περὶ κατηρειῶν, longè falluntur. Cæterùm vt omnia, ita huius quoque consilij rationem ex Aristotele potes discere. Iis nánque commentariis, quibus multarum ciuitatum status ac mores declarauit, hanc apposuit inscriptionem, πολιτείαι. potuit etiam περὶ πολιτειῶν. Libros verò, in quibus illa suo iudicio constituit, inscripsit πολιτικὰ. præcepta scilicet πολιτείας. Quare longè melius dixisset Cicero, De officio, quàm De officiis. at sequi maluit Possidonium, qui περὶ καθηκόντων. Est tamen vnum, quodcunque tractatur: quia vnum item, quodcunque est. quippe non est ibi narratio simplex multorum officiorum in exemplis, sed officij natura in definitione ac diuisione. Itaque Aristoteles quoque si definiuisset κατηρείαν in Prædicamentorum libro, neutiquam rectè inscripsisset, κατηρείαι, aut περὶ κατηρειῶν. sed in singulari. Qui aliter sentiunt, vt Ciceronem defendant, factiosi. Rhetores esse malunt, quàm sinceri Philosophi. Sic dicimus περὶ τῶν ὄντως ἢ κατὰ. non autem ὄντων ἢ κατά. Plauti quoque licentia tibi notanda est. neque enim ille quicquam veritus est, modò auditorem excitaret vel risu, vel nouitate tum rerum tum verborum. Nam sanè quid est Rudens, in tota fabula? profectò penè nihil, penè enim nusquam. Tanto minus, aut non multo plus Trinummus. Rectè Philemon, Thesaurus. & verò Thesaurus. Truculentus quoque sonum tantùm crepat: Rusticus enim ibi, non truculentus est. Reliqua ad hanc normam omnia examinabis. Tertium flectendæ voci caput est, Denominatio. nam quædam primigenia voce vtuntur: vt Smyrna, Orestes, Oedipus. alij denominatiuo, vt Vlyssea, AEneis. Duo igitur primaria genera inscriptionis, à re, à vocis flexu triplici. Tertium quoque genus est, quod aliunde titulum capit, quippe à circunstãtiis. videlicet loco, tempore, & eiusmodi. Festiuiores sanè multi Dies geniales Alexandri, Gellij noctes Atticæ. M. Tullij Tusculanæ. sic habes Centurias à numero. etiam à similitudine materierum, Philippicæ, Academicæ. Omnium doctissimus præceptor noster, Antiquarum lectionum, Verrij exemplo. Præterea ab alia

Cælius Rodiginus.

præceptor Scaligeri.

similitudine, quippe rerum naturalium: Epiphyllides, Racemationes. Nugæ, Farrago. Item ab opere: Annotationes, Glossemata, Commentarij, Lucubrationes. Plato semper duplicem inscriptionem: vnam à Materia, de Iusto, de pulchro, de Ente: alteram à Persona, quemadmodum in Comœdiis (idem enim genus est, dramaticum. Protagoras, Alcibiades, Theætetus) Phædrus. Habes quæ de inscribendo sentiam, pauca quidem ex pleniore nostro commentario, sed ad Poetica præcepta, vt opinor, satis.

LIBRI TERTII, QVI ET IDEA INSCRIPTVS, FINIS.

IVLII CAESARIS SCALIGERI POETICES LIBER QVARTVS, QVI ET PARASCEVE,

CHARACTER.

CAPVT I.

RES quidem ad hunc se habent modum. Verba verò duplicem consequuntur ornatum: vnum ex figuris, alterum à numeris. quorum ex vtroque Character constituitur. Est autem Character, dictio similis eius rei, cuius nota est, substantia, quantitate, qualitate. Est in Fama substantia sua, *Monstrum*, est quantitas, *Ingens*. est qualitas, *Horrendum*. Rei dictio similis. nánque in voce hac, *Monstrum*, asperitas est. In hac, *Ingens*. magnitudo. In hac, *Horrendum*, sanè horror. quare aptissimè Græci Characterem appellarunt. etenim quo modo ceræ, luto, metallo, par similisque imprimiter facies eius rei, cuius nota esse debet: id quod illi χαράττειν dicunt, oratio tanquam cera plumbúmue: facies character: res pro eo habebitur, quem cuneum ad metalla, annuli gemmam dicunt ad signandam ceram. Latinè qua voce notaretur, multi quæsiuere. Cicero in Oratore, & Formam, & Genus dicendi vocat: propterea quòd etiam Ideam Græci nominarũt. sic enim Plutarchus τὸν τῆς φράσεως ἰδέα. sic & Hermogenes & alij. Atq. hoc quidem ad verbum. Forma verò non ad verbum. nánque Idea Genus dici potest: speciem quum significet. est enim species, quasi facies quædam orationis. Genus autẽ, quia sub se species minutiores habet. Itaque Idea sanè etiam Forma dicatur. At χαρακτὴρ non id sonat: sed figuram potius aut notam quæ voces, quia essent ambiguæ, ad hunc priuatum significatum minus aptæ visæ sunt. An verò quum stilum Ciceronis, aut Sallustij dicimus vel Plinij stilo, vel Curtij grandiorem, Characterem intelligamus?

Ornatus Verborũ duplex.

sanè verò id nemo negare possit. neque enim idem reor esse Stilum atque Phrasin: sed Phrasin eloquutionem, puta mundam, elegantem, Atticam: vel cõtrà, peregrinam, impuram, lutulentam. Dicendi ergo genera siue formas tres esse dixere Græci. ἀδρὸν, ἰσχνὸν, μέσον. Gellius ἀδρὸν Veber, alij Magniloquum, vel magnificum, vel altiloquum: alij magnum: nonnulli plenum. ego etiam Generosum voco. ἰσχνὸν Gellius gracile, subtile: alij tenue. μέσον Gellius medium. sic autem definit Plutarchus: ἀδρὸν ὅτι λέξεων καὶ νοημάτων κατασκευὴ μεγάλας ἔχων ἐμφάσεις. Iccirco in eo esse τὸ σφοδρὸν καὶ καταφορητὸν dixit Hermogenes, i. vehementiam & incitationem. Gellius dignitatem atque amplitudinem. quare amplum quoque & summum à nonnullis appellatum est. ἰσχνὸν, Plutarchus τῇ ὕλῃ τοῦ πραγμάτων μεγέθους καὶ τῇ λέξει κατηχνέμβρυον. propterea Gellius attribuit ei subtilitatem. & Hermogenes appellat ὄπτιλὸς, καὶ ὀξύτονον haud semel: atque ait, τὸ λεπτὸν ἔκ τε ἔχει διάρμα, καὶ μάλιστα ὀξύτονον igitur leue atque expeditum. quod tamen aliud est ab eo quod succinctum dicitur. ὄπτιλὸς autè non quòd perfectum finem sit consequutum: sed quemadmodum Aristoteles ὀξύτατα animalia, non quæ bene viuerent: sed quæ facili ac parabili victu æuum transigerent. ita ὄπτιλὸς quòd paruo negotio finẽ suum adipiscerentur. qui modus ambiguitatis in altera quoque voce illa explicandus est: διάρμα dico, quod veteres Grammatici καύσισμα interpretantur. Igitur si genus humile dicendi est contrarium alto, quod & graue quibusdam dicitur: erit profectò humile etiam leue, quare habebit διάρμα. Dubitationis solutio sita est in vi interpretationis. Nam leue quidem est τὸ ὀπτιλὲς: quia tenuia corpora leuia quoque sunt. At enimuerò quòd ad precium attinet atque existimationem, Graue nunc & leue accipitur. Quare vir grauis habetur, cuius sententia valida est. at is alta semper sapit. διάρμα igitur elationem, & illam quam sublimitatem dicunt Philosophi, μετεώρισιν significat: quam alia quoque voce διάστημα appellarunt. Polybius διάρμα pro transmissione non semel in Nauigationibus vsus est, nõ sine ratione. Tolli nánque vectores à nautis dicuntur. μέσον autem τὸ μεταξὺ τούτων. Verùm Mediocre, inquit Gellius, & vtriusque particeps. Verùm idem cum certis personis suum cuique attribueret, alias quo que attribuit appellationes non sine designatione τῆς ἰδίου.

διάρμα.

ἰδέου ἀδρὸν igitur quũ agnoscit in Vlysse & Pacuuio, magnificum vocat. Atque eadem ratione Carneadæ orationem rapidam, violentam. quasi hæc sint illius propria. ἰσχνὸν Menelao, & Lucilio, subtile dicit. iccirco scitam ac teretem Critolai loquutionem. μέσον Nestori & Terentio, cohibitum nominat, & mistum, & moderatum. Propterea Diogenis sermonem modestum ac sobrium. Plutarchus ἀδρὸν Thucydidæ, ἰσχνὸν Lysiæ, μέσον Demosthenis assignat. Ex aduersum verò vitia totidem. Pro elato ac magnifico, sufflatum ac tumidum Gellius substituit. pro subtili, squalidum ac ieiunum. pro mediocri, incertum & ambiguum.

Atque hæc quidem sunt quæ ad hunc ordinem digessimus: vt non contemnenda, ita acutius examinanda. Principiò quod ait Plutarchus τὸ ἀδρὸν λέξεων καὶ νοημάτων κατασκευὴ μεγάλας ἔχειν ἐμφάσεις: non vsquequaque probatur illi. Idem enim eodem loco quum dicat χαρακτὴρ ἐστὶ μὲν τοῦ λόγου τὰ καλούμενα πλάσματα: non potuit: νοήματα, hoc est sententias, i. res subiectas comungere cum effigie orationis. Si χαρακτὴρ est πλάσμα λόγου, i. effigies orationis, quomodo νοήματα sub hac effigie comprehendentur? Neque enim de Deo si velim dicere, nequeam & alta, & humili, & media oratione vti: cõtrà de formicis, *Et nigrum campis agmen*. Quid formica humilius? quid verbis hisce sublimius? quare vt illa definitio vera sit quæ περὶ ἀδροῦ ab illo adducitur: hęc quę est περὶ χαρακτῆρος, nequaquã cũ illa conuenire poterit. Ego igitur ita censeo: Quod ad Characteris attinet naturam, non necesse esse res ipsas in magno magnas, in tenui tenues esse. sed ipsum satis habere verbis lectis, sonoris, pictis, verborúmq. compositione numerosa Sublimis illius dignitatem tueatur. Tenuẽ verò angustiis suis contentum, præter orationem puram, pressam, de medio sumptam, nihil extrà quærere. Proinde ne id quidem probatur mihi: neque pro vero admiserit Hermogenes, quũ Plutarchus ἀδρὸν Thucydidæ, μέσον Demosthenis assignat. Existimauit enim ille nullum vnquam scriptorũ ad illius maiestatem ac plenitudinem accedere potuisse. Nos quoque nihil esse in alterutro iudicamus, quod in vtroq. nõ inueniatur. quare aliã sanè rationẽ nobis ineundam arbitror. Aliquos esse authores qui nunquam assurgant, adeò vel materia, vel ingenium, vel

etiã voluntas eos cohibet. Veluti Phocyllides, aut Theognides, aut etiam Hesiodus ipse in ἔργοις. semper enim humi serpit. Sic Nicander à mediocri nunquam abscedit: ergo à materia Character educi potest. est enim (sicuti dicebamus) rei effigies atque imago. Omnis enim oratio εἶδος, ἔννοια, μίμησις, quemadmodum & pictura: id quod & ab Aristotele & à Platone declaratum est. Igitur de capellis qui loquitur, humilem Ideam proponet sibi. Qui arationes, armenta, non purè humilia, sed cum arte ipsa coniuncta dicenda suscipiet, ad mediocrem surget dicendi formam. Cui arma canenda erunt, ei opus est sublimi illo spiritu. Cæterùm ita eueniet, vt & in Bucolicis, & in Georgicis, & in Aeneide, quos vir ille gradus fecerit, nos quoque agnoscamus. Imum genus in illa, *Quo te Mari pedes?* Mediocre in Gallo: summum in Sileno. parratio in Georgicis. Imum Aratio & Statio: summum in pestilentia: mediocre in fabula Aristæi. Simile iudicium in Aeneide: summum genus in secundo, in sexto: imum in ludis: medium in primo. In Thucydide quoque & Demosthene, quis nescit esse simplicissimas, communibúsque compositas verbis narrationes? Differunt tamen Virgilianæ humilitates in sublimi, ab humilitatibus in humili specie. Sublimitas verò ab humilitatibus in humili specie, sed Sublimitas verò ab humilitate in Aeneide, non specie, sed modo tantùm ac gradu distant. Denique in hisce formis idem nobis considerandum est, quod in animalibus. Diuinum enim homo: mulus brutum: simia medium. In iis autem partes nobiles, ignobiles, mediocres. Præterea quum ἄδρον interpretatur Vberem Gellius, constare nequit. est enim Vber idem quod Amplum, quo etiam nomine minus rectè vsi sunt pro Magniloquo: vtrumque enim significat spatiosum, opulẽtum, plenum: qui affectus omnes esse queunt omnium. In Cererem Callimachi hymnus imo genere dicendi continetur. nihil vberius ad Fellem enim vsque percenset omnia. Quid vberius arte amandi Ouidiana? nihil humilius. Illud quoque non supino animo accipiendum est Quum inter tumidum ac ieiunum duo vitia, vnum vitium statuunt medium. Nihil enim medium inter duo vitia, quod non sit virtus. Verum Grammaticorum iudicia curta sunt.

Ex his etiã patet nõ esse ab illis rectè factũ, quũ dicendi genera in quatuor diuisere. Breue, Longum, Medium, Floridum. Primus error: Diuisionis partes nimis multæ. Alter: Florido nihil respondet. non ergo separatur per contrarias differentias. Tertius: Tam longum quàm medium Horidum esse potest. Quis neget? Humilis illud exemplum esto:

Dum iuga montis aper, fluuios dum pisces amabit,

& cætera. Quam eandem sententiam iisdem floribus ornauit in altiloqua Aeneide,

-conuexa polus dum sidera pascet.

In mediocri illa floridissima,

Non umbræ altorum nemorum. & illa,

Ecce supercilio cliuosi tramitis undam

Elicit. & quæ sequuntur. Plutarchus sic definit αἰδημόν. κόσμος ἐστὶν ὁ χάριν εἰς τὸ τέρπειν, ὡς ἥδιστον ὥσπερ εἶδος. At Gellius τῷ ἡδεῖ attribuebat Venustatem. Verùm equidem censeo floridum esse affectum, non autem speciem, sicut & plenum, & incitatum, & præceps, & instans, & molle, & remissum, & suaue, & asperum & breue longum: eósque affectus omnibus æquè generibus competere posse: quorum exempla in altiloquentissima Aeneide vniuersa producentur. Breue, *Et campos vbi Troia fuit.* Longum, *ferus omnia Iuppiter Argos Transtulit.* Plenum, *Infandum Reginæ iubes*, &c. Incitatum, *Hæc vbi dicta cauum conuersa cuspide montem Impulit.* Præceps, tota oratio Elisæ minacis. Instãs, vbi Troiani classem expediunt abituri. Molle, *Quæque lacus latè liquidos.* Remissum, oratio Aeneę in ludorũ apparatu, Comparatio Fœminæ & Vulcani. Suaue, *Haud equidem tali me dignor honore*, & reliqua. Asperum, de tuba, de cornu Furiæ, & alia. Quinetiam Plutarchus in grandiloquo non potest Homeri versus recensere, qui dicendi genus illud ascribit Thucydidę: nihil enim diuersum magis. Thucydides pressus, cohærens, sibi & instãs, & subiẽs, breuis. Homeri oratio ampla, plena, fusa, proxima Ciceronianæ,

ὡς εἰπὼν σιωπάζησεν νεφέλας, ἐπάρξας ὑπὸ πόντον.
χεροὶ πέλασεν ἔχων, πᾶσις δὲ ὀρώρει ἀέλλας
παντοίων ἀνέμων· σὺν δ' ὑετὸς ἐστυφέλιξε κάλυψε
γῆν ὁμοῦ καὶ πόντον· ὀρώρει δὲ ἐρεμνὸς νύξ.

Quam Ideam, vt ad Thucididæ accedat eloquutionem, ita demum efficies, si quæ exundant, demas. χεροὶ πέλασεν

ἔχον, & πάσας, & πυρπίνον. Præterea si Thucydidæ narrationes cum Demosthenicis compares, sanè sint ampliores. quippe historicæ narrationes Panegyricis similes sunt. Oratoriæ Demosthenis, quæ in iudiciis, aut suasionibus versantur, breuiores. Carent enim succo illo & colore qui expetitur in historiis. Illius verò δημηγορίαν cum Demosthenis Olynthiis atque Philippicis cōflatæ: in eodem quidem genere, atque eiusdem affines magnitudinis sint: dicendi tamē modus ille qui in ἀέρι charactere summus esse potest, Demostheni potius attribuatur.

Quum hæc igitur ita sint, videamus quàm paruo iudicio de Formis Ideísue Græci, Græcósue sequuti scripserint Latini. Dictionis Ideas Hermogenes septem ponit σαφήνειαν, μέγεθος, κάλλος, γοργότητα, ἦθος, ἀλήθειαν, δεινότητα, quæ quum Latinè explicauerimus, ita vt quid sint, intelligantur: facilius quem in vsum adducta sint, cognosci poterunt. σαφήνειαν Trapezuntius. Claritatem vocat. nō malè. Perspicuitatem Quintilianus, sicut & Cicero ἐνάργειαν atque euidentiam. sanè quemadmodum in Originibus dictum est: Clarus in celebritatibus orta vox, quum vectores per præconem calabantur. exempta vocali Clarus, vnde & verbum Horatianum, *Clarabit pugilem*. Perspicuū autem non est idem quod lucidum. nánque lux est actus superficiei visilis, hoc est φανεροῦ. At Perspicuū idem quod pellucidum: vulgus transparens vocat: Græci διαφανὲς: quod superiori contrarium est: transmittit enim speciem visilem. Talis esse debet oratio. etenim in obscura hæret animus, neque transmittit se ad rem quam significat: in perspicua nihil obstat menti nostræ, quin aciem suam ad rem vsque ipsam appellat. Quare ita quidem mihi videtur: quod & aliis multis in locis testatus sum. Non omnibus Latinæ linguæ probum ac verum vsum, paucis eius vim ac rationem notam esse. Itaque in oratione quum dicis esse Nitorem Splendorémue, de verbis verborúmque compositione clara atq. illustri intelligas: quæ lecta collocatáque lucem quandam emittant ad eūdem modum, quo & arma ipsa detersa vel situ vel rubigine. Perspicuitas verò illa, quam dicebamus. Quare & nitor esse queat in oratione, claritásque sine perspicuitate: qualis est dictio Thucydidæ: & perspicuitas sine claritate: quippe humilis, plebeia de medio sumpta: cuiusmodi sunt sermones

Horatiani, Ergo non rectè Hermogenis imitator, qui contempta aut neglecta Quintiliani ac Ciceronis voce, suam attulit: dum se melius dicere posse sperat. Definitio quoque nihilo melior. Claritas est, quæ puram & perspicuam facit orationem. Aristoteles dixit qualitatem esse qua quales dicimur: quia nullum genus eius summi gēnēris, quod afferret, habebat. At nos nullum genus inuenimus, quod ad perspicuitatis definitionē accōmodari possit? Perspicuitas est facilitas orationis ad rem intelligendam. Ita obscurum, contrarium perspicuo: non autem nitido aut splendido. Est enim obscurus aer, qui visum non transadigit ad rem visilem: vt voluit Plato. vt nos censemus, qui visilem speciem ad visum non transmittit. Præterea non est verum, à Claritate puram effici orationem: sed è contrario potius à pura perspicuam. Est enim pura oratio duplex: aut in qua nihil peregrinum, aut in qua nihil sordidum. Impura Laberij oratio, in qua multa verba sordida, quæ Gellius recenset. Peregrinum verò duplex: aut in verbis, aut in verborum contexione. Verba peregrina, veluti si Latinè græcisset. quod Conciliatori facit: Et, Palin. Contextus verò cuiusmodi vides quotidie prodire ex claustris Monachorum: neque ex his solùm, sed illis quoque penes quos summa rei litterariæ diu stetit iudicio imperitorum pædagogorum: inter quos Etasmus est. cuius mirificam animaduerras Latinitatē, vel quum dicit sese calculum suum recantare. Terentius autem suam dictionem puram dixit, id est lectam. Horatius Lucilium lutulentum: propterea quòd esset quod tollere velles. Erit igitur & pura obscura: qualis illa Phormionis apud Terentium,

Imò enim nemo satis pro merito gratiam Regi refert.
Tēne asymbolum venire vnctum, atque lautum è balneis
Otiosum ab animo: cùm ille cura & sumptu absumitur,
Dum tibi sit quod placeat: ille ringitur, tu rideas:
Prior bibas: prior decumbas: cœna dubia apponitur.

Et impura clara: veluti si ausim sic, dico tibi conuiciū. Ex puritate tamen sæpius fit perspicuitas: nunquam ex perspicuitate puritas. μέγεθος idem non in abstracto Magnitudinem dixit, sed in concreto ita definiuit: Magna & grandis oratio est, quæ puri sermonis contritam cōsuetudinē pōdere suo excedit. Quū dixit, Magna, quare Grādis

apposuerit, nescio. quod verò ad rem pertinet, si verum sit quod ait, nunquam grauis oratio (hæc enim est Magna illi cui pondus attribuit) esse poterit perspicua. Etenim Claritas, si efficit puram: & puræ naturam excedit grandis: à perspicuæ natura vtique grandis exibit. κόμλος duobus verbis item expressit: Venustas & pulchritudo est, omnium quibus oratio conficitur, conuenientia quædam & modus, quacum succus quidam & qualitas, tanquam color orationis elucet. Venustas tamen alia est à pulchritudine: tametsi absque illa esse non potest. est enim Venustas, quam Græci χάριτα vocant: pulchritudinis perfectio. quare Venustatem mulieribus attribuit Cicero. Pulcher athleta erit, venustus non erit. proinde qui ambas ponderet, genus debuit anteponere. Præterea quum pulchritudo sit sua cuiusque partis primùm, deinde partium commissarum temperamento oriens qualitas: mutile Conuenientiam appellauit. Ad hæc conuenientia illa est, quam Græci συμμετρίαν vocant, Vitruuius commensum. at ea nequaquam pulchritudo est, sed qualitas ex illa. quemadmodum aptitudo nauis ad portandum & vehendum, ex commensu partium, non autem ipsa conuenientia. etenim quia conueniunt partes corpus pulchrum est: igitur pulchritudinis causa conuenientia. Postremò quia è Cicerone succū & nitorē legisset orationis, neutriquā succū ad pulchritudinē, potiùs quàm ad magnitudinē debuit afferre. & sanè durum illud, succum elucere. sic igitur dicemus nos, Pulchritudo partium est ex modo, figura, colore conflata species delectabilis. Pulchritudo totius, est species excitata ex partium modo, figura, situ, numero, colore. Modum partium appello debitam quantitatem. Figuram vel eam, quam sic vocant Rhetores in oratione figurata: vel eam quæ in oratione simplici nulla est. est enim figura quædā carere figuris illis. nihilo minus quàm album corpus coloratum dicimus, quum tamen albedo visa sit quibusdā coloris priuatio. vel si minus placet hoc, illud de nocte dicas. Tenebræ nánque quum sint lucis priuatio, sanè coloris item priuatio sunt. & quodammodo videri dicuntur: quum tamen sine luce visio nulla. Situm etiam locum capit: non autem locus omnis situm. Colorem in oratione per metaphoram intelliges nitorē illum verborum. est enim nitidius verbum & quasi coloratius.

Crispare

Crispare quàm quassare: si id apud Virgilium significat: Seruius enim negligenter præteriit: quum tamē raro esset in vsu, & nullū alium apud authorem. Crispum enim est non rectū. Quassatu hasta curuatur ac crispatur. Crispari etiam dici potest id quod manu colligitur: sic enim crispatur vestis limbus, quum colligendo digitis corrugatur. sic duo hastilia, veluti duæ rugæ. Ex his autē omnibus consit proportio, ex proportione conuenientia, ex conuenientia pulchritudo: cuius latitudo quum multa sit, sicut & sanitatis, summa illa perfectio & gratia, Venustas; erit acutis iudiciis, non è triuio quęsitis. ῥοῤῥότης ab eodem fic: Velocitas est compositionis acceleratio, qua riua & mobilis oratio videtur. Sanè res ipsa ita est: verba autem minus probo. Quid enim est compositionis acceleratio? nam compositio, aut est actio ipsa componendi. sanè hoc non intelligit: aut est partium cohærentium situs. hoc multo minus satisfacit. & plus significat ῥοῤῥότης quàm Velocitas. Liceat igitur nobis hunc ad modum, Celeritas est aliarum aliis subeuntium partium expromptā inculcatio: qua oratio mobilis videatur. sanè Latinè Gorgon fulmineum quiddam dicit. Torum interdum. neque æquatur eius significatio Latina vel celeritate, vel velocitate. Diximus inculcationem partium sibi ipsis instantium ac subeuntium: qua intelligeremus à nobis partes illas inculcari. Nam si dicas partium acceleration-em, nunquam conueniant. Neque enim ipse sese, neque eas nos acceleramus. absolutè enim verbum ponitur hoc, nunquam transitiuè. Volubilitatem non sum ausus ῥοῤῥότητα. est enim Volubilitas facilitas continuationis, etiam sine celeritate. ἦθος affectionem transtulit rectè, rectéque moratum vocauit id genus orationis. ἀλήθειαν sic definiuit, Veritas, quæ facit vt non fictè, nec dedita opera, sed vt sentimus, dicere videamur. quo modo dedita opera. neque enim aut aduersatur, aut officit veritati id quod opera dedita vel dicimus vel facimus. Idem nanque significat opera dedita, quod studiosè. Itaque & dedita opera dicimus quod sentimus: quū damus operam vt intelligamur. δεινότητα. Grauitatem dixit, quum tamen sciret & à Quintiliano & aliis vel vim vel acrimoniam appellatam. Præterea Hermogenem ipsum, quem sequitur, in Magnitudinis idea quærere σεμνότητα, id est,

grauitatem. Tum autem eundem authorem δεινότητα ita definire: κἀδὲν ἄλλο ἢ χρῆσις ὀρθὴ πάντων τῶν προειρημένων εἰδῶν τῷ λόγῳ, καὶ πρὸς ἐναντίων ὠφελίς. Ipse autem sic: Grauitas est congrua omnibus circunstantiis oratio, vel quædam orationis elatio. Ambiguum igitur nomen definit: quódve toti & parti conueniat: nunc enim orationem, nunc orationis elationem. est enim accidens totius quasi quædam pars. Præterea quonammodo erit grauitas oratio, si est vsus rectus omnium Idearum? quanquam ne id quidé assentior Hermogeni. non enim δεινότης est χρῆσις: sed vis orationis quæ oritur ex illa prudentia, qua partes suæ cuique rei attribuuntur. Itaque in præcedente commentario quam efficaciam vocauimus, Græcè δεινότητα intelligi volebamus. Illud postremò dicendum, non esse Ideas istas, sed Idearum affectus, contrà quàm dixerunt. Ergo quum demonstrauimus quid essent genera hæc, videamus an rectè tradita sint.

Perspicuitatem primo loco ab aliis distinguebamus. verùm imprudenter ita instituerunt. quippe Formæ hę si sunt species vni generi subditę, appositis differentiis dissitas esse oportet. Exempli gratia, Ideæ septem. Perspicuitas, Magnitudo, & aliæ. At verò aliter sese habent. nanque Perspicuitas omni orationi necessaria, item Pulchritudo: Magnitudo non omni, neque celeritas, neque affectus. Præterea sub eo quod est ἦθος ἀλήθεια comprehenditur. ad hæc δεινότης omnium aliarum Idearum rectus est vsus. Quare erit aliorum habitus. cæterarum verò quædam vnum sunt ἦθος & ἀλήθεια: quædam omni orationi competunt, quædam non omni. Iccirco aliam viam insistendum erat nobis. Cæterùm ne nominis authoritas obsit posteris, id quoque explicandum est: quemadmodum eorum docuerit generum rationem.

Hermogenes igitur harum Idearum quasi partes quasdam constituit nouem, ἔννοιαν, μέθοδον, λέξιν, σχῆμα, κῶλα, συνθήκην, συνθέσεις, ἀναπαύσεις, ῥυθμόν. quæ more nostro quid sint primùm, deinde eorum vsum consideremus. Sententiam ἔννοιαν interpretamur. est enim ἔννοια, quod ἐν τῇ. Mentem autem interiorem sensum Latini appellarunt. Trapezuntius sic definit: Res inuenta verbis expoliendis: sine qua verba in numerum ornatè construere furiosum est. Haud sanè satisfacit. Res enim largissimæ est significationis.

gnificationis. Res inuenta fuit Equi caput. ea res à Poeta luculentissimis numerosissimúsque verbis ornata est: num igitur est sententia? Præterea non semper erit furiosi inania verba connectere: stolidi etiam potest esse. Saltem dixisset, inepti. Sententia igitur non est argumentum: i. subiecta res qua de agitur, sed argumenti appendix. Sanè igitur res est & inuenta & excogitata: omne enim quod est, res est. Cæterùm sententia non est res illa quæ extra animum existit: sed rei species in animo. est ergo rei imago: cuius imaginis verba item ipsa imago sunt. Neque verò cuiuscunque rei species est, sed illius tantùm quæ ad exornandum, aut explanandum, aut alio quouis modo interpolandum argumentum pertinent. Res est Aeneæ nauigatio, Troiæ excidium. earum rerum temperationes, quæ in Poetæ animo erunt, Sententiæ vocabuntur. Methodum, Artificium Trapezuntius interpretatur, atque ita definit: Via & modus quo sententia verbis explicatur. Sanè μέθοδος ad hunc modũ semper Latinè dicitur à Cicerone, Via & ratio. quare igitur Artificiũ maluerit appellare, non inuenio. est enim Artificiũ artis officiũ. Ars habitus animi deducens præcepta vniuersalia ad vnum quippiam faciendũ. Non tam igitur artificiũ solã methodũ significabit, quàm vniuersam præceptorũ omnium ratione. putà non solùm modũ explicationis sententiarũ, vt est positum in definitione: verùm etiam syllabarũ ipsarũ collationem. Methodum verò qui etiã Instructionem appellarit, nõ erit ineptus. Est præterea σωθήκη & σύνθεσις: quarũ vtraque ad verbũ compositionẽ significat. Verùm sola σωθήκη hoc nomine dicitur à Trapezuntio, atque ad hunc modũ definitur: Compositio est, quæ elementorum, syllabarũ, dictionum, dictionisque consequentium inter se positione conficitur. σύνθεσις autem dictionum numerosa compositio, quam Collocationem vocat. Certè Hermogenes τὴν συνθέσεως καὶ ἀναπαύσεως numerum cõfieri prodidit. Cęterum quid sit illud, Dictionisque consequentium, haud sanè intelligo. sic nos: Cõpositio est aptus ordo partium inter se cohærentiũ. partes autem tres: Elemẽta, Syllabæ, Dictiones. Collocationẽ verò rectè συνθεσιν dictã existimo, quam quum definit per cõpositionem, videtur aut confundere quæ separabat, aut ambiguè accipere vocem

hanc,Compositionem, aut facere vt sit genus ad Collocationem:numerositatem autem differentiam.Nec profectò displicet vt σωλθκιση sit elementorum vocúmque qualiscunque dispositio : σωλθκισις autem non qualiscunque, sed numerosa tantùm. χῦμα verò dixit Exornationem,non malè, non optimè tamen. fit enim exornatio non à figuris tantùm, sed à numeris quoque. Definitio eius hæc : Exornationes sunt verborum expolitiones & modi : quibus tanquam colorato amictu rem & vestimus & decoramus.Cæterùm figuras loquutionis tantùm descripsit hîc. iccirco appellauit Modos. Sunt tamen exornationes etiam rerum ipsarum : quemadmodum priore libro declaratum est. Neque rectè dixit, Exornationibus rem vestiri : verbis enim quibuslibet vestitur res.Decoramus autem figurarum flexu & colore. κῶλον ab omnibus membrum dicitur. Trapezuntius hoc definit modo : Vno spiritu prolata oratio, quæ totam sententiam, vel partem eius breuiter absque interuallo absoluit. Iam verò non nisi eam quæ pronuntiatur, designat orationem. Deinde quare dixit Breuiter? hoc enim ineptum & falsum est. nam breue est πρὸς π. Si breuiter absoluit sententiam membrum : Membrum igitur erit breue. hoc sanè falsum : quippe mox diuidit in breue & longum. Ineptum verò quis non intelligit, quòd velit me rem longam dicere breuiter? nónne erit oratio minor ipsa re? Non ergo eius erit imago. Quare opportunè huc afferam diuini viri verba ex tertio artis Rhetorices, quibus ille vulgatum de narrationis breuitate præceptum damnat : τὸ δὲ γελοίως τὸ διηγήσεσθαι φασι δεῖν ἓν ταχέως. καίτοι ἄτοπόν γε τὸ μήτοντα ἐξαμέτρους, σκληρὰ δὲ μαλακὴ μάζει· τί δ' εὖ; ἔφη· ἀδύνατον. καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως. δεῖ γὰρ μὴ μακρῶς διηγεῖσθαι, ὥσπερ οὐδὲ πρὸς μάζεσθαι μακρῶς, οὐδὲ τὰς πίστεις λέγειν. οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα ἐστὶ τὸ εὖ, ἢ τῷ ταχὺ, ἢ τῷ συντόμως, ἀλλὰ τῷ μετρίως. τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ λέγειν ὅσα δηλώσει πρᾶγμα. Non enim in celeritate aut breuitate vel narrationis vel membrorum orationis, sita est aut virtus aut natura:sed quanta res est,tantùm esse membrum oportet. Vel quot Ciceronis loca tibi recensere possum? Cæterũ quia hoc ab eius calumniatoribus pro vitio illi obiectũ est:non ex Isocrate, qui nimis picta vsus est dicendi ratione,sed ex ipsa Oratorũ norma, hoc est

est Demonsthene, vnum adducam ad LX.complectẽs voces. est enim in Olynthiaca 1. scriptum, ἀλλὰ μὴν εἰ τοῦτο βούλονται, δέδοικα, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον ὥσπερ οἱ δανειζόμενοι ῥᾳδίως ὅτι τοῖς μεγάλοις τόκοις, μικρὸν ὑποῤῥήσαντες χρόνον, ὕστερον καὶ πᾶν ἀρχαίων ἀπέτισαν· οὕτω κἀ ἡμεῖς, εἰ ὅτι πολλῶν φανερῶν ἐῤῥᾳθυμήκατε, κἀ ἅπαντα πρὸς ἡδονὴν ζητοῦντες, πολλὰ κἀ χαλεπὰ, ὧν ἐκ ἠβουλόμεθα, ὕστερον εἰς ἀνάγκην ἔλθοντες ποιεῖν, κἀ κινδυνώδεσιν περὶ πᾶν ἐν αὐτῇ τῇ χάρᾳ. Non minorem ambitum orationis in deliberatione πρὸς Ἀλεξάνδρου σωλθκιῶν, quinquagenariorum sanè ingentem numerum. In oratione verò contra Neæram etiam plusquam sexaginta voces numerabis: multas verò longas admodum. ὅτε γὰρ Λακεδαιμονίους ὑμεῖς ἐσώσατε, πεισάντες ὑπὸ Καλλισράτου, τότε αἰτιατὸν ἐν τῷ δήμῳ τῷδε τῇ βουλῇ, ἐωνημένος πλὴ πεντήκοντα τῶν σίτων ἐν εἰρήνῃ, κἀ δέον αὐτὸν καταβάλλειν τὰς καταβολὰς εἰς τὸ βουλευτήριον κῆ πρυτανείαν, καὶ οὔσης αὐτῷ ἀτελείας ἐκ τῆς νόμων, ἐκ ἐξελθὼν ἐκείνων τῶν γραπτῶν γραφεὶς ὑπὸ γεραίου τούτου ἀγραπτίας, κἀ διαβληθεὶς τῷ λόγῳ, ἐν τῷ δικαστηρίῳ ἅλω καὶ ἠτιμώθη. Quid? Thucydides enim cuius adeò admirantur breuitatem ipso statim operis initio haud multò minorem obtulit periodum : atque mox etiam maiorem. Quanta verò sit illa eodem in proœmio vbi posita fuerit, iudicabitur. Neque enim minutis vocibus ipsam refersit, sed multisyllabis multis, Μίνως γὰρ παλαίτατος ὧν ἀκοῇ ἴσμεν, ναυτικὸν ἐκτήσατο· κἀ τῆς νῦν ἑλληνικῆς θαλάσσης ὀπλιτικῶν ἐκράτησε, κἀ τῶν κυκλάδων νήσων ἦρξέ τε κἀ οἰκίσας πρῶτος τῶν πλείων ἐφέστη, κάρας ἐξελάσας κἀ τοὺς ἑαυτῶ παῖδας ἡγεμόνας ἐκκαταστήσας· τό, τε λῃστικὸν, ὡς εἰκὸς καθήρει ἐκ τῆς θαλάσσης ἐφέσιον ἠδύνατο, τῶν τὰς προσόδους μᾶλλον εἶναι αὐτῷ. Neque lex illa vnica poetarum Maro,non putauit absurdum ad centum vsque inculcare. Ponam igitur ex IIII. Georg.

Si verò (quoniam casus apibus quoque nostros
vita tulit) tristi languebunt corpora morbo:
Quod iam non dubijs poteris cognoscere signis:
Continuò est ægris alius color: horrida vultum
Deformat macies: tum corpora luce carentum
Exportant tectis, & tristia funera ducunt:
Aut illæ pedibus connexæ ad limina pendent,
Aut intus clausis cunctantur in ædibus omnes,
Ignauæq; fame, & contracto frigore pigræ:

Tum sonus auditur grauior, tractúmque susurrant:
Frigidus vt quondam syluis immurmurat Auster:
Vt mare sollicitum stridet refluentibus vndis:
Aestuat vt clausis rapidus fornacibus ignis.
Hic iam Galbaneos suadebo incendere odores,
Mellaque arundineis inferre canalibus vltro
Hortantem, & fessus ad pabula nota vocantem.

Quo ex loco, quid agendum mihi, quid alijs à me præscribendum sit, libétius feliciúsque intelligam, quàm ex formidolosis Græculi vllius præceptionibus. ἀνάπαυσιν verò Clausulam vocat, hísque definit verbis: Clausula est vniuscuiusque orationis, aut etiam membri numerosa dispositio. Nomen quidem expressit Græcam vocem. At definitio nequaquam. Neque enim clausula membrum disponit: sed claudit membrum vno duobúsve numerosis verbis. ad hunc enim & significatum & naturam vtitur Cicero. Quare verò cùm dixisset: vniuscuiusque orationis: addiderit, aut etiam membri: me quidem latet. Orationis enim tum natura, tum appellatione comprehenditur etiam membrum: præsertim cum apposuit, vniuscuiusque: ῥυθμὸν rectè numerum appellauit. Definitio verò obtudit clausulæ definitionem. Est enim hæc. Numerus est, quæ ex obseruatione collocationis, atque clausulæ pedum conficitur orationis sonoritas, atque modulatio. Etenim si clausula est numerosa orationis dispositio: non tam numerus fiet ex clausula vt vult Hermogenes, quàm clausula ex numero. At hic numerus est sonoritas ex collocatione. Nos verò sic: Numerus est conueniens sententiæ sonus ex compositione & dispositione partium, compositionem appello verborum ex elementis & syllabis, ac membrorum ex verbis. Dispositionem rationem modúmque compositionis. oportet enim verba & esse talia, & tali ordine collocata.

Horum igitur natura censetur hæc. Reliquum est vt Hermogenis, qui hæc ita digerit, consilium videamus. Oratio omnis sententia, & verbis constat. Igitur vtrúmque Ideis etiam conuenit, si Ideæ orationis sunt formæ. quæ formæ cùm sint rerum imagines, rebus erunt similes. Ergo etiam illarum partes, id est sententiæ, & verba. Quare & sententiarum figuræ, id quod μέθοδον vocari

vocari ab Hermog. manifestum est: & verborum qualitates: quas partim Græci τρόπους, partim ῥύθμους nominant, necessariæ sunt. Verborum præterea quantitates tam continuæ quàm discretæ. Horum summa sic se habet. Quantitates continuæ sunt in longitudine, ac breuitate verborum, & incisorum, & membrorum. Sic enim intelligo partes orationis voce generis: cuius duo modi, τὰ κόμματα, i. incisa: quæ sunt partes minores, ac μέρη à nobis dicuntur: & τὰ κῶλα membra, quæ Aristotelico more μέλη nominabuntur. Harum igitur longitudinem ac breuitatem curat σωδηκὴ, sicut & numerum. Ordinem verò & qualitatem in sonis σώθεσις. Non igitur rectè numerum Hermogenes ἐκ σωθέσεως καὶ ἀναπαύσεως confici putauit. Neque enim ἀνάπαυσις facit numerum, sed numerus potest esse non solùm in clausula, sed etiam in principio periodi: id quod à M. Tullio satis est disputatum. Potest & esse clausula & numerosa, & sine numero. Præterea σώθεσις etiam ipsam ἀνάπαυσιν comprehendit: comprehendit etiam initia, etiam media. Ex σωθέσει potius ac σωδηκὴ numerus confieri videtur. Est & alius eiusdem error. Postquàm enim σώθεσιν cum cæteris numerauit, nusquam postea cum aliis eius posuit præcepta. Illud verò vehementer agitare quèat acutiorum iudicium. Quippe μέθοδον cùm à sententia, figura, dictione, membris, numeris: compositione separauit, non satis mihi facit. Quid enim μέθοδος est? Nónne viæ ratio, quam insistas ad componendam orationem? Quamobrem ea compositio cum egeat verbis, verborum ordine & sono: erit profectò methodus ratio eligendi, atque disponendi verba, quibus sententia exprimatur. Non autem sententiæ explicandæ modus, quemadmodum putauit ille. Non est igitur μέθοδος pars ab aliis separata, sed omnium quasi forma quædam. quæ fuit fortasse ratio, propter quam à Trapezuntio artificium diceretur. Verum cùm ille in definitione sententiæ soli attribuit, hoc falsus fuit. Est autem σωδηκὴ, quam σώταξιν quoque vocare liceat. his ita cognitis ad eas formulas, quæ primores Ideas illas explent, accedendum est. in quibus perpendendis pari iudicio vtendum est.

Σαφήνειαν, inquit Hermogenes, ποιοῦσι τὸ καθαρὸν καὶ τὸ εὐκρινές. Trapezuntius claritatem tractaturus nequaquã hoc explicauit. Sed posito claritatis nomine statim

puri sermonis instituit inuestigationē, duplici sanè peccato. nánque & negligēter omisit σαφηνείας diuisionem in καθαρότητα & ὄγκειαν: pingui nimis Minerua puritatis exempla sine definitione posuit. Tertius error, cùm ὀγκηρείαν elegantiam interpretatur. Veteres enim Grammatici τὸ ὀγκῶδες ὄγκῳδες dicunt esse. Igitur ὄγκειαν Facilitas potius. Hermogenes quoq; τῶν ὄγκειαν docet esse prudentiam disponēdi partes τοῦ τάξαι τι ἐν τόπῳ. In nostris lucubrationibus obseruatū à nobis inueni ὄγκειαν distinctionem appellatam. Valdè sanè bene. Est enim ὄγκρινον implicatum. præsertim cùm idem faciat τῇ ὄγκρισις σύγχυσιν contrariam. elegantia verò longè aliud est, quod & nomen ipsum ostendit. Verborum electorum non vulgaris coaptatio. Quare citius obscurabit aliquando audienti populo orationem, tantum abest, vt perspicuam faciat. Quartus error, vbi elegantiam claritatis appellat partem, neque enim elegantia est perspicuitas, aut perspicuitatis tanquam totius pars: neque tanquam generis species: sed causa quasi formalis. etenim ex forma ipsius ὄγκειας fit perspicuitas in oratione. Puritaté autem dicit idem Hermogenes in simplicitate sitam esse, ἐν τῇ ἁφελεῖ: atque definit καθαρὸν λέξιν τῶν μὴ σκληρῶν. Ego verò aliter sentio. Aliud enim est purum, aliud molle. Purum, cui nihil admissum alieni. Molle, quod aures non offendit. Potest esse mollis impura, vt in Aulularia:

Pici diuitijs qui aureos montes colunt
Ego solus supero.

Est enim σαλιπροφανές. & pura aspera, vt τριχθάτα τετραχθάτα. Præterea non est verum, puritatem sitam esse, in simplicitate, est enim simplicitas duplex, aut ἁφελὲς, aut ἰδιωτισμός. Idiotismus est vitium electæ orationis. Quippe vulgaris dicendi modus, frequens Plauto. ἁφέλεια, est virtus quotidianæ loquutionis, non apud plebem solùm, sed lectorum ciuium: qualem Gracchorum matri M. Tullius attribuit. At enimuerò vt non negamus τῶν ἀφέλειαν facere perspicuitatem: ita asserimus eam pro magnifica oratione quoque. Quis enim tam amens sit, vt Ciceronis orationem perspicuam neget? ad hæc puritatis χῆμα dicit idem esse τῶν ὀρθότητα. Esse autem rectitudinem hanc, loquutionem factam per rectum, vt, *urbs antiqua fuit*. cuius contrarium sit πλαγιασμὸς, id est Obli-

Obliquatio. veluti cùm per obliquos casus fit oratio. qualis apud Sallustiū: vrbem Romam, &c. In quibus exemplis quis audeat dicere sese figuram agnouisse? Siquidem Fugura est flexus orationis tolerabilis præter vulgatam consuetudinem. Omitto, quod χῆμα posuit pro Tropo. Est igitur ὀρθότης & πλαγιασμὸς vtrunque puritatis formula. sed ὀρθότης est Simpicitatis, Plagiasmus non. vtraque inquam est puritati aut simplicitati hoc, quod perspicuitati puritas: & simplicitas. non minore iudicij periculo dicit, in perspicuitate κῶλα esse oportere breuia. non enim solius perspicuitatis, sed neque sola. Non solius perspicuitatis esse κῶλα breuia satis ostendit Thucydides. Cuius breuitas etiam obscuram reddit orationem. Non sola breuia κῶλα deberi perspicuæ dictioni videbit: qui meminerit principij orationis pro L. Murena. Primum enim statim membrum vt longissimum est, ita lucidissimum. Præterea quid lucidius iis Maronis versibus, quos posui suprà. At in illis quæ quantáque κῶλα contineantur, satis, opinor, patet. nihil verò ineptius ea sententia, qua ait. τῷ σαφεῖ ἀναγκαῖον εἶναι φέρεσθαι τὸ μέγεθος, καὶ ἀξίωμα. παρέκειται γὰρ τῷ σφόδρα σαφεῖ τὸ ὄγκλις. Nam & falsa est, vt ostendimus. Lucidissima nánque est illa,

Arma virúmque cano. &,
-tantæne animis cœléstibus iræ, &,
Tantæ molis erat Romanam condere gentem.

Neque placet τὸν ὄγκον inter virtutes recensēri, sed μέγεθος, & ἀξίωμα, magnitudinem, ac dignitatem. Et malè loquutus est, quæ bene sentiebat. Ambigua quippe oratio. τῷ σαφεῖ ἀναγκαῖον φέρεσθαι τὸ μέγεθος, Dubites enim sit ne præceptū ita, vt iubeat perspicuitatem augere, apposita magnitudine, an naturæ declaratio: vt intelligatur perspicuitati suapte natura magnitudinem cohærere. quare melius dixisset φέρεσθαι quàm φέρεσθαι. Nihilo melius illa profitetur. μέγεθος ποιοῦσι σεμνότης, τραχύτης, ἐνίοτε καὶ λαμπρότης, ἀκμὴ, σφοδρότης, βραχύτης δὲ μᾶλλον τραχύτητος. grauitas inquit magnitudinem efficit rectè. esse autem grauem orationem, quæ de diis, vt de diis sentit. Nam sanè Homerus de diis suis, quasi de suibus loquitur. Secundo loco, Res diuinæ grauitatem afferunt, de Cœlo, de Natura. Tertia ratio grauitatis à reb. diuinis

item,sed quarũ homines compotes sunt:cuiusmodi, Anima,Mens, Ratio, Virtus.In quarta,grauitatis recẽsiones, hominum studia, officia,acta,gesta præclarè. Neque assentior ei,quando negare ausus est, Apostrophas aptas figuras grauitati orationis.vnum locum ex Adherbatis oratione Sallustiana designabo,cuius authoritate Græculo illi ne credatur. Iamiã animo meo charissime frater,&c. Pari leuitate κῶλα breuiora grauitatem afferre dixit. Illud quoque animaduertendum, cùm tanquam partes grauitatem cõstituendam nominauit ita vt distingueret, ἀκμὴν, λαμπρότητα, τραχύτητα: mox tamen τραχύτητα & λαμπρότητα effectrices ait, τῆς ἀκμῆς. Quod autem τραχύτης siue asperitas grauem faciat orationem,non est necessarium. Nam si, vt ait τραχύτης γλυκύτητι contraria est,sanè dulcedo in verbis grauibus, graui sententia esse cum possit: possit item & asperitas in humilibus: vtriusque exempla subnectam. Nectarea illa in graui,

O præstans animi iuuenis, quantum ipse feroci
Virtute me exuperas,tanto me impensius æquum est
Consulere, atque omnes metuentem expendere casus.

Illa aspera à pastore,

Pars Scythiam, aut rapidum Cretæ veniemus Oaxem.

Attribuit autem asperitatem sententiarum maioribus personis,σφοδρότητα minoribus.Tamẽ inquit,siquis idem putet,non laboro.Vehementiam verò ab asperitate in figuris valde differre. Ego in omnibus differentes puto, neque prudenter cum magnitudine personarum asperitatem coniunxisse arbitror. Quin asperitatem esse animi vitium, neque bene instituto ciui conuenire. Item esse aspera quædam siue vehementia: qualis dictio Catonis in proœmio de agricultura. Furem dupli, fœneratorem quadrupli: aspera sententia sed languida. Et vehementia sine asperitate,

Vos & Scyllæam rabiem,penitúsque sonantes
Accestis scopulos. & illa:
Extremos rediisse pudet, hoc vincite ciues.

Præterea non est æquè, quod ait, verum, λαμπρότητα facere ἀκμήν. Facit quidem magnitudinem illustris sententia semper: ἀκμὴν verò i. vim non semper, vt ibi,

-facilis descensus Auerni,
Sed reuocare gradum, superásque euadere ad auras, Hoc

Hoc opus,hîc labor est. Pauci quos æquus amauit
Iuppiter,aut ardens euexit ad æthera virtus,

Quòd si,vt facit, se excuset: sententias illustres non efficere vegetam orationem,sed figuras,& κῶλα, nihilo maiore merito audiatur. λαμπρότης enim in membris, qua membra sunt,quænam esse deprehendetur?Ea sunt enim aut longa,aut breuia,aut mediocria. Omnia vel illustria, vel non illustria: qua cola sunt, numeros ac figuras illustres non dubitarim parere vim dictioni, vt Repetitio & Reduplicatio est:non omnes tamen.Quid enim illustrius Epiphonemate? Non tamen omnia vim intentant: sed quædam τὸ εὔχαρι tantùm habent.in illo vis,

Tantæ molis erat Romanam condere gentem.

& in illo,

-lauit improba teter,Ora cruor.

At non in illo,

Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.

Quod verò addit, λαμπρότητι contrarium τὸ κομματικὸν, æquè falsum est.Nihil enim illustrius Sallustiana dictione: cuius κῶλα penè omnia κομματικὰ, id est præcisa. λαμπρὸν etiam luculentum dices.& λαμπρότητα splendorem. Post hæc λαμπρότητα πρὸς τὸ φαιδρότητα, distinguit: φαιδρότης, inquit, ἐν ἀφηγήσει ἐν ἔστι λαμπρότητος, ἀλλὰ γλυκύτητος ἢ ἀφελείας. τὸ δὲ φαιδρότητα τῷ ἀξιωματικὴν ποιεῖ ἢ λαμπρότης, & contrarium,τῇ λαμπρότητι τὸ κομψωτικὸν, καὶ διαλεκτικὸν, ἢ ἔντος ἀγωνιστικὸν εἶδος τοῦ λόγου. Deinde dicit, ὁ καθαρὸς εὐανθὴς τῇ λαμπρᾷ:quæ omnia sunt perpendenda.Hilaritatem ait esse suauitatis siue dulcedinis non splendoris: suauitatis,inquã,& simplicitatis.A splẽdore verò eam fieri hilaritatem,quæ cum dignitate coniuncta est.Duo igitur facit genera hilaritatis in oratione,altera ἐν ἀφηγήσει: i. καλλωπισμῷ: qui est affectati decoris cultus nitidus: cũ qua statuit suauitatẽ,& simplicitatẽ. Alterã ἐν ἀξιώματι,i.dignitate,cuius parens splendor est. Proba diuisio, sed quæ desiderat definitionem. Splendorem dico in oratione non solùm lucem ac perspicuitatem, sed maiorem quandam lucem,quæ animum ex auditione percellat, sicut Sol per visionem. Hilaritas à Græcis ex eodem fonte hausta est. Quippe φαιδρὸν est τὸ φαεινὸν ὁρᾶσθαι. Nos hilarem vocabimus dictionem, quæ inter vulgarem lucem perspicuitatis, & magnam illam splendoris posita

est cuiusmodi est Herodoti stilus, & Catulli.quorum hilaritas est tota in cultu.Isocratis non minus hilare dicendi genus: magis tamen pertinet ad ἀξιωματικὸν.nullum enim authorem inuenias,tanto cultu,tam graui dignitate, Potes autem φαιδρότητα scitissimè dicere Elegantiam.Alia verò Græca voce γλαφυρότητα. Tum vtramque tam σχηματικὼ quàm ἀξιωματικὴν esse in cultu positam memineris: tametsi prior potius videtur.Deinde ait contraria esse τὸ λαμπρὸν, καὶ τὸ κομψωτικὸν, καὶ τὸ διαλεκτικὸν, καὶ τὸ ἀγωνιστικὸν.Omnino igitur excludit à splendore cultum illum nimium quem κομψωτικὸν vocat. A fœminarum opera,quam nimiã ponunt in exornando,metaphora sumpta est:vnde κομψευειν, qualem Cypassin Corinnæ canit Ouidius. Gellius monet nos,ab antiquis Elegantiam dictum illum κομψωτισμόν. Perire igitur splendorem nimia illa trepidatione non satis benedicendi, Ita verò ne recipi quidem in disputatoriam dictionem:spinosa enim oratio disputãtium, in summa cõcludit:Panegyrico potius stilo deberi splendorem illum,quàm forensi,si ἀγωνιστικὸν, sic interpretêre. Ille tamen aliud: quippe, γοργὸν, καὶ ὀπτικὲς idẽ facit. Quod quàm sit verum,intelliget is,qui humilem Ideam ab incitata sæpe cognoscet alienam. Satis hoc patiemur: illud non ferendum,quod agebat postremum:Puritatem splẽdori esse contrariam. Aliud est humile,hoc splendido aduersatur, aliud purum dicendi genus: hoc cum splendore licet coniungere. Quinetiam puritatem,propterea quòd non nisi lectis verbis,scitáque eorum coaptatione fit,gradum quendam ipsum ad splendorem puto.Reliqua est ex causis magnitudinis περιοδὴ, quam Trapezuntius an rectè dixerit Circunductionem,ex definitione patere potuerit.Ait igitur περιοδικὼ καθαρότητι contrariam.Crasso nimis iudicio existimauit puram orationem eam tantùm, quam nos nudã dicimus: cùm quid nulla re adiecta narratur.Cùm verò additur aut genus,aut species, aut præscriptio,aut totum, aut pars, aut persona, aut locus, aut tempus,aut modus,aut instrumentum,aut causa,περιοδὴ, ab eo appellatur. Non igitur circunducitur res, sed circũ ipsam res aliæ. quemadmodum etiam eadem augetur ἐπιμβολῇ: quoties scilicet interponitur horum aliquid orationis continuatis partibus:quales sunt Parenthesis modi omnes.Iccirco περιβολὼ quoque addam ego:quando narrationi puræ (vt ille vocat) vel nudæ (vt nos dicimus) apponetur,quod ne illum quidem latuit cùm dixit,προσλημψιν. hanc vocabimus nos accessionem, aut adiectionẽ. ἐφοδιάζω autem amictum nimis durè:satis commodè cõplexionem:propterea quòd simul cum re nuda complectitur ea, quæ diximus suprà. addit igitur aliquando id, quod auget,& obscurat haud ita quidem,vt ne intelligatur:sed ne tam facilè. Animus enim ad plura attentus distrahitur. Aliquando verò id addit,quod explanat.Itaque ἐφοδιάζω interdum est τὸ μεσοῦν,implet enim loca vacua,& admittentia circunstantias: id quod maximè pertinet ad σαφήνειαν:tantùm abest,vt sit contraria puritati. quod autem sit τὸ μεσοῦν,etiam Hermo. testatur,ἡ μεσότης οὐδὲν ἄλλο ἐφοδιάζει. quanquam non ita est. Implet sanè ἐφοδιάζει: at plenitudinem esse ἐφοδιάζω idem est,atque si quis dicat: omnis plenitudo est complexio. hoc enimuerò falsum est.Plena enim est narratio, cui nihil deest. in qua tamen neque tempus,neque causa,neque cæteræ aderunt circũstantiæ, quales multæ apud Ciceronem in Verrem.Itaq; plenam illam existimauerim, in qua succũ Cicero agnoscit.Neque verum est quod aiunt Plenum esse Ideam,soliúque magnitudini conuenire.Nam neque Idea est,sed affectus:neque vni peculiare magnitudini,sed humili quoque generi familiare.cuius sententię exemplum habes in Bucolicis,

Hic inter densas corylos,modò nánque gemellos
Spem gregis,ab silice in nuda connixa reliquit:

Est enim personæ Idea in capella,actio, tempus,locus,finis actionis ipsum opus,gemelli:finis operis: spes gregis. Procedit deinde ad pulchritudinem. κάλλος autem etiam decorem potes interpretari. eius effectricem Curam statuit siue diligentiam:sic enim dices ὀπμέλειαν. propterea quòd accuratam quoque dicimus orationem. Quia verò μέλω & μέλος eandem habẽt originem,τὸ ἀμελὲς & τὸ ἄρρυθμον idem censebitur. Ergo τὸ κάλλος εὐρυθμία efficiet, & τὸ διάμμετρον & τὸ σύμμετρον: vt in quantitate, qualitatibus, proportione,ordine,situ constituatur.optimè hęc ille,nisi addidisset,κάλλος acquiri per δριμύτητα,id est,acrimoniã: nihil enim minus venustatem frequenter fœdat acrimonia: contrà potius suauitas & dulcedo erit comes atque adiutrix pulchritudinis. Post hæc ἀεὶ γοργότητα: quædam

scribit. Nos genus hoc dicendi vel incitatum, vel concitatum, atque etiam interdū præceps appellabimus. Quod quoniam fit aliquando per multarum rerum complicationem, κατα πλοκην Græci vocant: aliquando per concisionem, τμητικον quoque ab Hermogene appellatum est. complicatio autem fit aut subeuntium frequētia sententiarum sine copulatione, aut interiectionibus, quas παρυφήσεις nominant. Adeò nanque præceps oratio est, vt nequeat expectare instātem orationem, neque differre post illam, quæ in manibus est: sed ingruentem admittat: exēpli gratia ex III. diuini operis,

Talibus attonitus visis, ac voce deorum:
(Nec sopor illud erat sed coràm agnoscere vultus
Velataſq; comas præsentiaq; ora videbar:
Tum gelidus toto manabat corpore sudor)
Corripio è stratis corpus.

Cæterùm multi Gorgoteta figuram putant, non Ideam orationis. conuenire autem omnibus characteribus manifestum est authoritate Poetæ,

Insere nunc Melibœe pyros, pone ordine vites.

Transit hinc ad eam quam vocat ἠθικὴν cuius lex est, attribuere suam cuique naturam. Iccirco ἐνδιάθετον quoque nominat, propterea quòd mores affectus quidam sunt. & vniuersalior est ἐνδιάθετος. Neq; enim solùm personæ nobis sunt describendæ, quarum proprii mores sunt, sed etiā res, in quibus affectus designantur. Quare omne genus affectuum, ab ea comprehendetur. Quæ fuit causa vt βαρύτητα diceret Hermogenes esse ὑπὸ τὸν ἠθικὸν λόγον. Sanè rectè, si etiam stoliditatem, & alia id genus item adscribas. Intelligit enim βαρύτητα cuius species sunt, ἐπιπληκτικὴ, exprobratio ἢ ὀνειδιστικὴ obiurgatio: quam & verbo succensendi explicamus. Ne hic βαρύτητα stili putes gratuitatem. Etenim in humili quoque τὸ ἠθικὸν ἐστι. Id quod initio primi statim Poematii videbis apud Theocritum. Neque ei subscribendum cùm dicit:

γλυκύτης ἀ φελείας κάλος.

Suauitas enim ac dulcedo maior in picta quàm in simplici dictione,

Quæq; lacus latè liquidos, quæq; horrida dumis
Rura tenent, somno positæ sub nocte silenti
Lenibant curas & corda oblita laborum.

Neque

Neque cùm dicit, ὀξύτης ἢ ἀμυδρότης, ὀπτύλαμος βαθύτης ἐστί. quis enim acutam acrémque orationem profundam neget esse? Aut quis admittat, quod addit? ἀμυδρότης ἢ ὀξύτης σωφροσύνη τοῦ ἀφελοῦς. Nihil enim minus aptum est ad stā tuendam orationis simplicitatem, quàm acutè dictum, quámq; ea sententia, numerúsue, qui præ se fert acrimoniam. Acutum autem à iocoso, vrbano, faceto, dicaci, separamus. Acutum intelligo quod sentētiā languidam per se penetrare faciat in animos auditorum. tātò magis acre. Acuti metaphora est à mucronibus. Acris à gustu & sapore. Acuti exemplum,

Non ea vis animo, nec tanta superbia victis. &,
Omnis in Ascanio cari stat cura parentis. &,
Dolus an virtus quis in hoste requirat?

Acrimonia verò in omnibus Sarcasmis, de quibus suo loco dictum est. Possis etiam acutum diligentius intelligere: quodcunque est, aut diuersùm à populari opinione: vel alio modo, quàm vulgari dictum, si re ipsa vulgatum fit. Quid enim illo acutius Euripideo?

τίς οἶδεν, εἰ μὲν ἐστὶ ζῆν κατθανεῖν,
τὸ ζῆν δὲ κατθανεῖν.

Illud verò quanquam est vulgare, non esse gratiæ peculiæque similes debitiones: tamen noua dicendi rotunditate Cicero fecit, vt esset argutum. Hinc aggreditur ὀπτύλαμος, quam Latinè dicas æquanimitatem simul cum Terentio: modestiam mauult Trapezuntius. est diuersa tamen σωφροσύνη ab ea, quæ est ὀπτύλαμος, tanquam totū à parte, aut genus à specie. verùm hoc fusius in Ethicis. Addit autem non solùm ab hac æquanimitate, sed etiam à veritate fieri orationem ἐνδιάθετον ἢ ἔμψυχον. vt ex professione veritatis ipsa dictio non solùm præ se ferat affectū, verumetiam quasi animetur. Exprimitur autem eiusce modi professio per obtestationes ab oratoribus: apud Poetas per numinum inuocationem. Illa sanè vera, meráque, ὀπτύλαμος.

Ad nos vix tenuis fama perlabitur aura.

Et cùm addimus, reor, opinor, credo, si credere dignum est, vt aiunt, vt perhibent.

Haud equidem credo quia sit diuinitus illis
Ingenium.

Quod autem ὀπτύλαμος non sit modestia, sed cum ea aliud

quiddam ſtrictius, ex eo mihi videtur: quod ad iudicia frequenter applicatur. vt eorum ſit virtus, qui ex æquo & bono iudicant, quíque boni conſulunt: quos æquos rerum æſtimatores Latinè dicimus: quam Poeta diuinis adeò tum verbis, tum modis deſcripſit in XII.

Si Turno extincto ſocios ſum accire paratus:
Cur non incolumi potius certamina tollo?

Trapezuntius autem qui ἀκμὴν vehementiam tranſtulit (nos enim vim, ac vigorem) quo modo dicet σφοδρότητα? grauitatem? Nihil minus reſpondet. Nam olim equidem putabam Græcos carere voce, qua plenè ac circunſcriptò exprimant id, quod in viro nominant grauitatem, donec diuinus præceptor ſic me docuit: σημαίνει ἰσχὺν μετρίαν βαρύτητος. σφοδρὸν autem non eſſe grauem, ſed vehementem, etiam ex Demoſthene intelligas, qui cõtra Ariſtogitonẽ, σφοδρὰν καὶ μεγάλην εὔνοιαν nunquam grauem agnouiſſet, cùm ſuadebat χρηστὸν ἑαυτῇ. Nemo enim dicat graui beneuolentia cuiuſpiam nobis vtendum eſſe. Duo tamen cauendum eſſe ei, qui aſpirat ad illud σφοδρὸν, δριμεῖαν & inſuauitatem. quod vitiũ qui obtulit ſuæ orationi, eum vocat Hermogenes ἀγλευκῆ: qua appellatione minimè veritus eſt ipſum notare Thucydidem, quaſi ſine muſto, id eſt, carentem dulcedine: δριμύλειαν verò quam damnat, ne illam intelligas, quæ optimo cuíque ſcriptori debetur: ex qua nomen accurati conſequi poſſit: ſed anxiam quandam diligentiam: cuiuſmodi Silius Italicus nimis probauit. Ea enim vt rectè ille ait ἐκλύει τὸν σφοδρότητα. Elumbem ſanè facit orationem: quemadmodum ipſe dicit de Iſocrate. Verùm de his hactenus: nunc ad ipſorum Characterum tractationem tranſeundum eſt.

GRANDILOQVVS.

CAPVT II.

CVm Hermogenes Ideas & partiretur, & exequeretur aliter, atque alij prodidiſſent: coacti ſumus quædam animaduertere, quę Poetę noſtri inſtitutioni vel obeſſe, vel prodeſſe potuiſſent. Nunc ad ipſa dicendi genera accedamus, vt appoſitis ad præceptiones exẽplis perfecti ſtili rationem familiarem faciamus. Sunt igitur formæ tres: Altiloqua, Infima, media, quam æquabilem vocare liceat nobis. Harum omnium quidam affectus communes, quidam proprii. Communes: Perſpicuitas, Cultus, Proprietas, Venuſtas, Numeroſitas. Hos omnes tum omnium, tum perpetuos eſſe oportet. Aliorum communium quidam ſunt non perpetui, ſed vt res tulit: Mollitia, Suauitas, Incitatio, Puritas, Acutum, Acre, Plenum, Floridum. Propriis quoque ratio eadem. quidam enim perpetui, quidã nõ. Grandis generis perpetui ſunt, Dignitas, Sonus. Viciſſitudinarii, Grauitas, Vehementia. Infimi generis propria perpetuò Tenuitas, Viciſſitudinaria, Simplicitas. Securitas, æquabilis characteris propria perpetuò Rotunditas, Volubilitas. Quibus capitibus omnium formarum vniuerſa natura exactiſſimè abſoluetur. Eſt igitur Altiloquum Poeſeos genus, quod perſonas graues, Res excellentes continet. E quibus lectæ ſententiæ oriuntur: quæ lectis item verbis, verborumque numeroſa collocatione explicantur. Perſonæ graues ſunt Dii, Heroes, Reges, Duces, Ciuitates. Quòd ii aliæ quoque inferiores admiſcentur, vt Nautæ, Fabri, Mercatores, Aurigæ: id propterea fit, quòd hominum conuentu ſocietas inſtituta quoddam quaſi corpus eſt: cuius membra pro natura finęque officiorum & naturam ſortiũtur, & conditionem. Regii officii natura eſt, præſtare cæteris: finis gubernare. Rex itaque naturam ſortietur eam, quæ & robur præſtat, & ſapientiam. Naturę conditio applicatio roboris ad tuẽdum, ſapientiæ ad gubernãdum. Res excellentes ſunt, Bella propter pacem, & quietem: Conſilia ad deliberandum: Iudicia ad eligendum: Virtus ad exequendum: & alia quæ cohærent his. Lectæ ſententiæ ſunt, quæ à vulgo abhorrent. lecta verba, quæ nõ ſunt trita. numeroſa collocatio, quæ quaſi rem ipſam ſono ſuo pingit. De quibus omnibus ſuo loco dicendum eſt, poſteaquam de affectibus dictum fuerit: quorum exempla iam ponemus.

AFFECTVS COMMVNES.

CAPVT III.

Perſpicuitas.

PErſpicuitas quid eſſet, ſuprà demonſtratum eſt. Eam nunc in omnibus generibus videamus, in Infimo ibi,

O Melibœe, deus nobis hæc otia fecit,
Nãmque erit ille mihi ſemper deus: illius aram
Sæpe tener noſtris ab ouilibus imbuet agnus.

In mediocri,

Ipſe caput tonſæ foliis ornatus oliuæ
Dona feram: iam nunc ſolennes ducere pompas
Ad delubra iuuat: cæſoſq; videre iuuencos.

In ſummo,

Principiò delubra adeunt, pacemq; per aras
Exquirunt: mactant lectas de more bidentes
Legiferæ Cereri, Phœboq; patríque Lyæo.

Vides enim tribus eandem materiam locis diſpari magnitudine dictionis, pari perſpicuitate.

CVLTVS.

CAPVT IIII.

CVltus eſt amputatio abſterſione ſordium, ex quo ſit nitor. Is euenit in ſententiis, vbi non omnia, quæcũque dicere potes, dicis. Itemq; in verbis. Vnde terſus ſtilus à quibuſdam dictus eſt. Exemplum in humili,

Cùm complexa ſui corpus miſerabile nati
Atque deos, atque aſtra vocat crudelia mater.

In mediocri,

Ipſa caua ſolans ægrum teſtudine amorem:
Te dulcis coniunx, te ſolo in littore ſecum,
Te veniente die, te decedente canebat.

In grandi,

At non Euandrum potis eſt vis illa tenere,
Sed venit in medios, pheretro Pallanta repoſto
Procubuit ſuper, atque hæret lachrymánſque gemenſque.
Et via vix tandem voci laxata dolore eſt.

PROPRIETAS.

CAPVT V.

PRoprietatem appello, non quæ excludit metaphoras, hæc enim nequaquam perpetua eſt orationi, ſed natiuam vim ſignificandi ex vſu doctorum: quem partitus eſt Hermogenes in partes tres, præter eũ vſum qui communis populo eſt: Verbũ, inquit, obſcurum eſt tribus modis: Gentis, Artis, Legis. Gentis, exemplum ponit, Paſangam, menſuræ genus apud Perſas, apud nos erit Maſtruca Ciceronis: Mapalia, Magalia, Pero, Gaza Virgilii Carbatinæ Catulli. Artis exemplum, ζεύξαντες πεντηκόροις ναῦς. Ait enim eſſe nauale verbum: puto quo vetera nauigia reficiuntur. Apud nos, Carchenum, Scalmus, Fiſtuca, Facere pedem, Legis exemplum, πομπεύειν: id eſt, accuſare, & conuitiari. apud Latinos mutitare. etenim vtebantur Athenis in feſtis Liberi patris tum conuitiis, tum verbo hoc ipſa ſignificante. Cæterùm multis aliis de cauſis verba obſcura ſunt. Quædam nimia nouitate, alia vetuſtate, alia tranſlatione, alia ex eruditione, puta hiſtoriis, aut fabulis. Nouitate, vt cùm verbum hoc nouiſſimum, pro vltimo poſuerunt primum, &, citra, pro, ſine. & interim, pro interdum. Vetuſtate, vt Fauiſſæ, Clunadum, Sagmina, Toper. Tranſlatione, vt Merones, Lilia in caſtris C. Cæſaris. Eruditione, qualia multa ſunt in Prouerbiis, & in Problematis Plutarchi. Igitur verborum proprietatem vel popularium, vel aliuſmodi omne dicendi genus obſeruabit. ſiue artis cuiuſpiam ſint verba illa, ſiue conſuetudinis, vt in gregibus, paſcere, admittere, ſummittere, depellere. In agricultura, paſtinare, ablaqueare. in Nautica re, Fabrica, Medicina, Forenſi clamore, Militia alia, atque alia. atque alia quæ non egent exemplis.

VENVSTAS,

CAPVT VI.

VEnuſtas quoque ſtilis omnibus communis eſt. Sua eſt preſſa & aſtricta humilis narrationis. Cõptior æquabili Idæ: valde elaborata Summæ. Eſt quaſi natiua infimo, artificioſa altiloquo, tẽperata ex arte modica natiuáque mediocri charactẽri. Hanc quoque oportet eſſe perpetuam, ne abſit penè ſemper, vt Silio Italico, ſæpe verò Statio, ſæpius Lucano. apud Poetam nunquam deſideratur. ſiue mollia & lenia canit, facilè ſubſequitur: ſiue aſpera, dexteritate condiuntur. Sic enim appello prudentiã quandã electionis, atque collocationis διάθεσιν. Exemplum mollioris venuſtatis in Imo,

-tibi lilia plenis
Ecce ferunt Nymphæ calathis, tibi candida Nais.
Pallentes violas, & ſumma papauera carpens
Narciſſum, & florem iungit beneolentis anethi.
Tum caſia, atque aliis intexens ſuauibus herbis
Mollia luteola pingit vaccinia caltha.

In mediocri,

Ecce ſupercilio cliuoſi tramitis vndam.

Elicit: illa cadens raucum per læuia murmur
Saxa ciet, scatebrísque arentia temperat arua.

In supremo,

Qualis spelunca subitò delapsa columba
Cui domus, & dulces latebroso in pumice nidi,
Fertur in aura volans, plausúmque exterrita pennis
Dat tecto ingentem, mox aere lapsa quieto
Radit iter liquidum, celeres neque commouet alas.

Venustatem verò quemadmodum possimus asperis addere, docebunt exempla. In tenui,

Qui te Pollio amat, veniat quò te quoque gaudet,
Mella fluant illi: ferat & rubus asper amomum.

In MEDIOCRI,

Quid labor, aut benefacta iuuant? quid vomere terras
Inuertisse graues? atqui non Massica Bacchi
Munera, non illis epulæ nocuere repostæ.
Pocula sunt fontes liquidi, atque exercita cursu
Flumina: nec somnos abrumpit cura salubres.

In MAGNILOQVO,

Qualis vbi in lucem coluber mala gramina pastus,
Frigida sub terra tumidum quem bruma tegebat.
Nunc positis nouus exuuiis, nitidusque iuuenta,
Lubrica conuoluit sublato pectore terga.

NVMEROSITAS.

CAPVT VII.

NVmerus est anima poeseως, de cuius naturâ atque ratione dicetur suo loco. Nullum sanè dicendi genus sine numero est. mollior, facilior, simplicior in tenui: coarctior in mediocri: operosior in grandi. Exemplum PRIMI,

Daphni tuum Pœnos etiam ingemuisse Leones
Interitum, montésque feri, syluæque loquuntur.

Exemplum SECVNDI,

Sustuleris fragiles calamos, syluámque sonantem.

Exemplum TERTII,

Inuadunt vrbem somno, vinóque sepultam.

PLENITVDO.

CAPVT VIII.

PLenum est dicendi genus omne, cùm nihil desit quod desideres, nihil redundat, quo sit exultans plenú illud in

in Tityro, qui cùm dixit *deus nobis hæc otia fecit*, declarat pleno carmine otia,

Ille meas errare boues, vt cernis, & ipsum
Ludere, quæ vellem, calamo permisit agresti:

Est enim opum securitas, vbi errant boues sint metu, & animus tranquillus, ac solutus cura qui ludit. Illud de apibus valde plenum,

Principio sedes apibus, statióque petenda,
Quò neque sit ventis aditus (nam pabula venti
Ferre domum prohibent) neque oues, hœdíque petuli
Floribus insultent, aut errans bucula campo
Decutiat rorem, & surgentes atterat herbas.

Et quæ sequuntur. Plenissimum illud,

Quæ nos reliquias Danaûm, terræque marisque,
Omnibus exhaustos iam casibus, omnium egenos
Vrbe domo socias. Tot hîc tam paucis verbis complexus est, vt nihil possit excuti, quin de rei magnitudine detrahatur.

FLORIDVM.

CAPVT IX.

FLoridum à pleno differt non essentia, sed accidente. Est enim & ipsum plenum: sed cui addat aliquid, quod sine iactura deduci queat. Hoc autem quod addit amœnum sit, & faciat ad delectationem. Pinxit igitur illa eadem, quæ suprà dixerat otia,

Fortunate senex, ergo tua rura manebunt:
Et tibi magna satis: quamuis lapis omnia nudus,
Limosóque palus obducat pascua iunco.
Non insueta graueis tentabunt pabula fœtas:
Nec mala vicini pecoris contagia lædent.
Fortunate senex, hic inter flumina nota,
Et fontes sacros frigus captabis opacum.
Hinc tibi quæ semper vicino ab limite sepes,
Hyblæis apibus florem depasta salicti,
Sæpe leui somnum suadebit inire susurro.
Hinc alto sub rupe canet frondator ad auras.
Nec tamen interea raucæ, tua cura, palumbes,
Nec gemere aeria cessabit turtur ab vlmo.

Ambitionem, Auaritiámque & inania mortalium studia sic pingit in II, Georgicôn,

Sollicitant alij remis freta cæca, ruúntque
In ferrum: penetrant aulas, & limina regum.
Hic petit: excidiis vrbem, miserósque penates:
Vt gemma bibat, & Sarrano dormiat ostro.
Condit opes alius, defossóque incubat auro.
Hic stupet attonitus rostris: hunc plausus hiantem
Per cuneos (geminatus enim plebisque patrúmque)
Corripuit. gaudent perfusi sanguine fratrum,
Exilióque domos, & dulcia limina mutant:
Atque alio patriam quærunt sub sole iacentem.

Somni descriptio. Ibi autem somnum incomparabilium florum manipulis aspergit,

Nox erat, & placidum carpebant fessa soporem
Corpora per terras: syluæq; & sæua quierant
Aequora, cùm medio volubtur sidera lapsu.
Cùm tacet omnis ager, pecudes, pictæq; volucres:
Quæq; lacus latè liquidos, quæq; horrida dumis
Rura tenent. somno positæ sub nocte silenti
Lenibant curas, & corda oblita laborum.

MOLLE.

CAPVT X.

MOlle est, quod tam cedit auribus, quàm quærit aures cedere sibi. Itaq; facilè hæret animus, & facilè admittit: vt in Pollione,

At tibi prima puer nullo munuscula cultu
Errantes hederas passim cum baccare tellus,
Mistáque ridenti colocasia fundet acantho.

In secundo autem Georgicòn,

Necnon Ausonij Troia gens missa coloni
Versibus incomptis ludunt. risúque soluto:
Oráque corticibus sumunt horrenda cauatis:
Et te Bacche vocant per carmina læta, tibíque
Oscilla ex alta suspendunt mollia pinu.

Anguis descriptio. In quinto autem diuini operis mollissima illa descriptio anguis, longéque alia, atque illa quæ in secundo: cuius asperitatem non vitiosam hìc quoque posuimus ob sonum qui debetur Heroico: vnde vtriúsque speciem contemplaremur.

Dixerat hæc: adytis cùm lubricus anguis ab imis
Septem ingens gyros, septena volumina traxit,
Amplexus placidè tumulum, lapsúsque per aras: *Cærulea*

Cæruleæ cui terga notæ, maculosus & auro
Squamam incendebat fulgor, ceu nubibus Arcus
Mille trahit varios aduerso Sole colores.

In secundo autem sine mollitia sonus:

Ecce autem gemini à Tenedo tranquilla per alta
(Horresco referens) immensis orbibus angues
Incumbunt pelago, pariterque ad littora tendunt,
Pectora quorum inter fluctus arrecta, iubæq;
Sanguineæ exuperant vndas, pars cætera pontum
Pone legit. sinuatque immensa volumine terga.
Fit sonitus spumante salo: iámque arua tenebant
Ardentésque oculos suffecti sanguine, & igni
Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.

SVAVITAS.

CAPVT XI.

SVauitas alia est à venustate. Addit enim decori ac pulchritudini Suauitas: quoties venustum vultum delicata omnia commendant. Est igitur suauis oratio, quæ allicit auditorē ad legendū vel inuitū. qualis illa Herodoti libros mihi difficilius est deponere, quàm cyathum. Venustas igitur est decor ipsius compositionis, quemadmodum suprà dicebamus. Suauitas autem Venustatis species delicata. tota Aeneis venusta est: suauis non tota. venustati aduersatur turpitudo: Sauitati Asperitas. Differt autem à mollitia: quòd molle carmen etiam parum venustum esse potest: vt illud Ouidii,

Qui modò Nasonis fueramus quinque libelli,
Tres sumus: hoc illi prætulit author opus. Sunt igitur suauia hæc in Bucol. *Non vlli pastos illis egêre diebus. Frigidæ Daphni bones ad flumina: nulla neque amnem Libauit quadrupes, nec graminis attigit herbam.* Illa in Georgic. *Ecce supercilio cliuosi tramitis vndam Elicit: illa cadens raucum per leuia murmur Saxa ciet, scatebrisq; arentia temperat arua.*

Nihil illis suauius in diuino opere:

-si tanta, inquit, sunt præmia vicli,
Et te lapsorum miseret, quæ munera Niso
Digna dabis? primam merui qui laude coronam,
Ni me, quæ Salium, fortuna inimica tulisset.

INCITATIO.

CAPVT XII.

INcitatio est, quam παρόρμησιν & inculcationem dicebamus. ea fit rebus, & sententiis aliis super alias adiunctis. Neque verò figura est, quod quidam censuêre, sed à figuris conficitur: veluti asyndeto, & ea quam suo loco dicemus ἀφελότητα. In tenui, *Insere nunc Melibœe pyros, pone ordine vites.* In Georgic. *Nudus ara, sere nudus, hyems ignaua colono.* In IIII. diuini operis. *-ite,*

Ferte citi flammas, date tela, impellite remos.

PVRITAS.

CAPVT XIII.

DIuersa est Puritas à proprietate. Proprietas enim illius causa, ac proprietas vbique esse debet: Puritas nõ vbique. Est. n. Puritas nuditas, cùm nihil ornamẽti admiscetur. Frequens tenui Characteri, nõ perpetua tamẽ. elaboratus. n. aliquãdo est. Differt aũt à simplicitate quæ propria est infimi: propterea quòd simplex oratio est, quæ rem ponit sine causa, sine circunstantiis: pura autem etiã hæc ponet, sine ornamẽtis tamẽ. Pura est illa tenuis.

Tityre tu patulæ recubans sub tegmine fagi,
Syluestrem tenuì musam meditaris auena.

Illa verò mox, non pura, est enim figurata:

Formosam resonare doces Amaryllida syluas.

In Georgicis illa mediocris pura est,

Centum quadriiugos agitabo ad flumina currus.

In altiloquo dicendi genere hæc,

Vrbs antiqua fuit, Tyrii tenuere coloni,
Carthago, Italiam contrà, Tyberináque longè Ostia.

ACVMEN.

CAPVT XIIII.

ACumen in Bucolic. multis locis. quid enim acutius? *Qui Bauium non odit, amet tua carmina Mœui.* &, *Quid domini faciant audent cùm talia fures?* In Georgic. non vnum: *Nec tibi regnandi veniat tam dira cupido.* Salsum sanè dictum est, &, *In tenui labor, at tenuis non gloria: si quem Numina læua sinunt.* &,

Multa forent, quæ mox cælo properanda sereno,
Maturare datur. Eodem modo in diuino opere,
Maturate fugam. &, *Si sine pace tua, atq; inuito numine Troes*
Italiam petiere, luant peccata, neque illos
Iuueris auxilio, sin tot responsa sequuti,
Quæ superi manesq; dabant, cur nunc tua quisquam
Vertere iussa potest? &
Si Turno extincto socios sum accire paratus:
Cur non incolumi potius certamina tollo?

ACRE. CAPVT XV.

ACre est, quod acutum, verùm non solùm mouet, vt acutum: sed etiam vellicat, vt in Bucol.

Cantando tu illum? aut vnquam tibi fistula cera
Iuncta fuit? non tu in triuiis indocte solebas
Stridenti miserum stipula disperdere carmen?

In Georgicis: *-aliter vitium, viuitque tegendo,*
Dum medicas adhibere manus ad vulnera pastor
Abnegat: & meliora deos sedet omnia poscent

In Aeneide verò acres sunt omnes Sarcasmi. tum permulta acerrima in oratione Iunonis aduersus Venerem: Turni aduersus Drãcem, & pleræque sententiæ, vt *tantæne animis cœlestibus iræ?* neque enim videtur quidquam Deo magis conuenire, quàm lenitas ac misericordia. sic & illa multam præ se ferunt acrimoniam,

-nánque etsi nullum memorabile nomen
Fœminea in pœna est nec habet victoria laudem:
Extinxisse nefas tamen, & sumpsisse merentis
Laudabor pœnas, animúmque explesse iuuabit
Vltricis flammæ, & cineres satiasse meorum,

ac præterea tota illa indignatio.

PROPRII AFFECTVS GRAVIS DIGNITAS.

CAPVT XVI.

HI communes affectus generũ dicendi: nunc de prò priis scribendum est, ac de eo primùm, qui principi ldearum peculiaris ac perpetuus est. Dignitatem dico, quę ab ipso grãdiloquo nũquã discedere potest. Primùm autẽ ipsius vocis vis perpendenda est. Dignus Græca vox ἀπὸ τοῦ δείκνυσθαι, propterea dixit Satyricus, *Quàm pulchrum est digito monstrari & dicier hic est.* Græci ἄξιον vocant. vnde ἀξιώματα sententiæ, quæ omnium cõsensu dignæ sunt, vt suapte natura sine vlla probatione veræ creditur. Erit igitur Dignitas cõditio personæ, qua putatur ab omnibus, aut à pluribus, aut à melioribus digna vel laude, vel præmio. Conditionem intelligo statum Animi, Corporis, Fortunę. Ex quibus bonis dignitatis & opinionem consequimur & appellationem. Hac ratione *Dignus.*

translata est significatio ad eam orationem, quæ ex eiusmodi personæ ore, atque animo proficisceretur. Eam tamen non dixere dignam, sicut neque hominem dignum absolutè, sed hominis, orationisque dignitatem, ἀξίωμα Græci vocant. neque id genus solum orationis, sed illam quoque, quæ de talibus vel viris, vel rebus loqueretur: dū & splendor verborum, & tractus, & numeri simul ad illius ornamentum cōspirarent. potest igitur esse dignitas carminis & cum figuris &, simplex, sine numeris nō potest. Non figuratæ exemplum hoc est, *Tu quoque littoribus nostris, Aeneia nutrix, Aeternam moriens famam Caietа dedisti. Et nunc seruat honos sedem tuus.* Hactenus simplex est, mox addit figuram: *ossáque nomen, Hesperia in magna* (*si qua est ea gloria*) *signati.* parēthesis enim fecit παρένθεσιν: addidit nanque dubitationem. Cùm autem dignitas sit in sententiarum grauitate, & in verborum grandilocutate: de sententiis superiore libro satis dictum est. Verba verò grandia, ac splendida quæ sint, facilè intelliges: si, quæ dixerit Virgilius in diuino opere, si quibus abstinuit, considerabis: si quæ dixit in dicendi genere infimo, aut mediocri, cum iis, quibus in summo vsus est, comparabis. Ac Grammatici quidem inter cætera duo notarunt verba, quorum alterum circumscriptione, alterum alia voce texerit, atque dissimularit. Seruius enim negat Heroicæ maiestati *Mergi* nomen cōuenire, atque ideireo à Poeta contemptum, illisque verbis designatum: *ac similis quæ circum littora, circum Piscosos scopulos, humilis volat aquora iuxta.* At enimuero memoria exciderat tanto viro versus ex eiusdem Aeneidos vi -*& apricis statio gratissima Mergis.* Præterea nō video quare potius in Heroicum vel formica, vel hirundo, quàm Mergus admittatur. Altera vox est, *Mulier*, quam negant toto opere inueniri. Sanè nusquam ipsam memini. at ab ea deductam posuit ille in XI, *Aduenit qui vestra dies, muliebribus armis Verba redargueret.* Alia tamen complura sunt, quæ vel sordida, vel humilia refugit casta grandiloqui generis magnitudo. veluti cùm dicit, *& copora curant.* sordidum enim quiddam subintelligitur. Ad hæc in mēsa ponit Heroes: culinæ nullā fecit mētionem. In primo enim quàm verecundè, qua maiestate *illi se prædæ accingunt!* Iam *prædæ* vox militaris est. Ne tamen audeas præterea cum Grammaticis

maticis ineptire: vt putes subiecisse, *dapibúsque futuris*, propterea quòd, vt aiunt *dapes*, nonnisi regia vox sit. Cyclopis enim dapes vocat, in III. quæ tamen essent immanes. Neque illis fauet origo vocis. quippe de feris dicunt Græci δάπτειν, & δαρδάπτειν. Post hæc lectissimis vtitur verbis in re nihili, *Tergora diripiunt costis.* non dixit, pellem, aut corium sicut in Georgic. *nam neque erat coriis vsus.* & verbum lectum, *diripiunt*, non dixit, deglubunt, vt Catullus, *glubit magnanimos Remi nepotes.* non dixit concidunt, sed, *infrusta secant.* Et cùm operam illam explicaret torrendi, addidit aliquid ad efficaciam, *tormentia*, inquit. neque elixationem, nisi circunscriptione, & omissione, quam παρέλλειψιν ὑποστατικήν partem diximus, *Littore ahena locant alij flammasq; ministrant.* Comparatis autem locis, excutietur differentia. exempli gratia in pastore posuit, *da*, pro dic: & *modulari*, de pastorali, de Aeneide *canere.* Imprimis verò tibi obseruandi sunt sexus orationis, modique loquendi. Horum bonam partem collegimus huc, quorum afflatu ad grandiloquentiam stilus tuus animaretur. *venturum excidio Lybiæ*, Locutio nō vulgaris eodem filo, quo dicimus: venire subsidio, aut auxilio. neque rectè Seruius interpretatur, ad excidium: hoc enim languidum est: neque *venturum*, significat motum: sed tempus tantùm: æquè atque si dixisset, futurum excidio, id est, exitio. sed grandius sonat *excidium*, quia opus operámque ipsam designat excindendi. ‖Maluit, *euertítque æquora ventis*, quàm subuertit. quasi extra alueum suum verterit: grandius est. ‖Verbo signato, *Incedo Regina* non satis habuit, sum, sicut, *& vera incessu patuit Dea.* ‖Illud animaduertes, voce hac *honorem*, frequenter vsum fuisse ad augendam dictionis maiestatem: sic, -*aut supplex aris imponat honorem.* -*Diuúm templis indicit honorem.* &, in mensa *laticum libauit honorem*, est enim σπένδειν, quod proprium in sacrificiis, in quibus bene ominatis verbis vtebantur εὐφημοῦσι. ‖& *lætos oculis afflarat honores*, scilicet iuuentę. Et in III, *meritos aris mactauit honores*, &- *memorq;* *indicit honores*, &, *Iunoni Argiuæ iussos adolemus honores*, ‖*flammato*, quoque vox grandis est, & apud Catullum, *Flammati Phaetontis*, ‖ *Nimborum loca*, *patriam* appellauit: sic *fæta loca* pro plena, quemadmodū in VI. *loca senta à situ*, antiqua voce:

‖*omnes annos tecũ exigat*, pro viuat. & quanto melius illa, *pulchra facitate prole parentem*: quàm si dicat, pariat tibi liberos. Est etiam coniunctio, *Ac* magniloquentiæ accõmodata. Verbum incumbere à Græcis orjundum est: κύμβαχος enim significat cernuum: qua voce in decimo vsus est. Verbum igitur hoc sonorum ac grãde est, & sæpe à Poeta vsurpatum. ‖*Incubuêre mari.-nunc nunc incumbite nexus.-eiectóque incumbit cernuus armo.* vbi & cernuum posuit, quod verbum explicaret. ‖ Ruere verbo transitiuo. *-totum mare à sedibus imis Ruũt.* signatissima voce. vt ῥῆμα. Quod acceperat à Catullo. ‖*-ostentant omnia lethum.* grandius fecit: *-intentant omnia mortem:* ‖*oppetere*, pro occidere, in primo, & in nono, *-telis impunè Numanũ Oppetiisse tuis*, ‖*-sæuus* epithetum: Sæui dolores: sæua Iuno: sæuus Hector, sæuus tridens: sæuus nuntius. ‖Mare subit in laxatas compages, vide qua oratione dicat, *-accipiũt inimicum imbrem*. ‖*coortum*, & *collucent* grãdiora verba esse etiam à Quintiliano proditum est. ‖Quod suprà dixerat, *-& -temperat iras* postea, *& pectora mulcet*, ‖verbo hoc, *cunctus*, sæpe vtitur Cicero. Poeta maluit: *Sic cunctus punctus pelagi cecidit fragor*: quàm omnis: tum quia plenior sonus: tum quòd omnis populus potest mihi ire obuiam, etiam si figillatim exeant: cunctus autem & omnem significat, & simul. Tametsi puro iniuriam factam alteri: est enim omnis ἀπὸ τῆς ὁμοῦ ortũ, sicut & Homo, quippe qui sit animal sociale. ἅθροον cunctũ Græci dicũt. *Succepit* potius quàm susscepit. vt in sexto. ‖*nutrimento*, videtur vox humilis. sonus tamen grauis: vt alibi, *Rudimenta & Tentamenta*. intelligit autẽ nutrimenta, quæ Aristoteles vocat τὰ προγυμνάσματα. ‖*seßi rerum*, multum habet momenti ad orationis magnitudinẽ, sicut in XII. ‖*-trepidæ rerum* Aeneas *scopulum cõsĕdit*, vocabulũ signatissimũ, παρὰ τὸ σκοπεῖν. ‖*exempta fames* potius quàm extincta. ‖*mare veliuolum*. ‖*iactare voces*, scilicet: & *iactant autem pectore curas* ‖*fulmine terres*, fulmina torques. dederat in matrimoniũ virginẽ: *Cui pater intactam dederat. primisque iugarat Ominibus*. ‖*ferro incautũ superat*: pro interimit. & hoc sanè poterat poni, sed iudicio exclusum est. ‖*-securus amorum*, id est: contemptor, sociõ excluſum est. ‖*-securus amorum*, id est: contemptor, solutus metu ne pro amore odium consequeretur. sic *-securi pelagi, atq; mei*. Iuno dicit in septimo, & in decimo *securus amorum*, priuatus: secretus ab amorum cura. ‖Nox erit.

diem clauso componet vesper Olympo. componi dicebantur defuncti, cùm in Libitina aut eorum strato brachia cruráque certum in modum statuebantur. ‖ Verbum IT, & ITT, mirum quantum placuit Poetæ. *it scissa veste Latinus*, *-it clamor cælo*, *-per tempus vtrunque it hasta Tago*, *it nigrum campis agmen*. *-vestras si fortè per aures Troiæ nomen iit*, ‖ *inter fata*, multum habet ponderis: ‖ viuere, *auras vitales carpis*. ‖Cecinere, *cantúsque dedêre*. ‖ Quà ire potes: *qua te ducit via*, sic in Mœri. ‖ *Sertisque recentibus halant*, spirant. ‖*collem qui plurimus vrbi imminet*. sic, *est locus silari circum, ilicibusque virentem Plurimus Alburnum volitans*. est enim plena vox. ‖*strata viarum*: vias, ‖*-moliri arcem*, *fugam*, *moram*. alio modo, *molitur habenas* in XII. ‖*pars optare locum tecto*. Legunt aptare ex antiquis exemplaribus, sed ineptè. est enim verbum militare optio. cùm locus peteretur à principe, dicebatur optari. Sic in tertio, *optauítque locum regno*. ‖ Labor exercet apes. *Feruet opus apum*, quibus comparat Tyrios: de his enim dicebat: *instant ardentes Tyrii*. ‖*Reginam operiens* humile erat, Expectans. ‖*Sunt lachrymæ rerum*. Solamen miserorum est mœror commiserantium. Belus *vastabat Cyprum*. Tydides vastabat Rhesi tentoria, id est, hominibus exhauriebat: vacua faciebat. Sic Nisus, *hæc ego vastabo*. ‖ *Versa puluis inscribitur hasta*. Seruius *inscribitur*, id est, laceratur. quis vnquam audiuit puluerem lacerari: sed scribere fuit quod scalpere, vel sulcare. ferreo nanque stilo ceratas tabulas elementorum notis sulcabant. hoc patet in Nubibus Aristophanis. ‖ Quod de verbo, IT, dicebamus, de coniunctione, VT, quoque intellige. *Vt vidi*, *vt perii*, *vt me malus abstulit error*. *Vt spolia*, *vt currus*, *vtque ipsum corpus amici*. *Vt belli signum Laurẽ Turnus ab arce Extulit*. *Vtque acres concussit equos vtque superbus arma*. ‖ibat *se læta ferebat*. & alibi, Introgressi: est sicut dicebamus, interfata. Vox hæc, Fas, Fandi, Fando frequens, & grauis, ac plena. ‖*procacibus austris*, impudentibus atque immisericordibus. petaces enim auferunt sua importunitate. ‖Verbum *ciere* graue: vt de, *moliri* dicebamus, *bella cient*. *Aere ciere viros*. ‖*vescitur aura ætherea*. quod suprà dicebat, Carpere vitales auras. Vesci verbum vetus: sic Cicero vesci voluptatibus. Væ esca. ‖*Mori. crudelibus occubat vmbris*. verbum occubat hîc: *ponto*

nox incubat atra. Georgicôn, *saxea procubat vmbra.* ‖Incendia belli, sic in septimo. *quibus hauserit armis Italia.* ‖ *Quis te per tanta pericula casus insequitur*, noua loquutio. Circuntextum. sic *Phrygia agmina circunspexit.* & in nono, *Diuersi circunspiciunt.* explet enim gestum spectantis. ‖-*Ossibus implicet ignem.* multa alia verba sunt: ingerat, induat: illud plenius. ‖*recursat*, & frequentiam recurrendi notat, & sonum dat. ‖*Hunc Phœnissa tenet Dido.* verbum *tenet*, clarius ac minus plebeium hoc loco, quàm si, vt in Bucolicis dixisset, *Postquam nos Amaryllis habet.* ‖Noua & illa locutio, *Haud tanto cessabit cardine rerum*, id est, non acquiesceret tantis momentis. ‖Acuti dixit, *ossibus implicet ignem*: sic & cingere flamma. ‖ Flammis restantia Troiæ, quod alibi, *reliquias Danaûm, terræq;, marisque.* ‖*Tu faciem illius falle*, id est, falsam habeas, præ te feras. inusitatus dicendi modus. Dicimus enim, Cupido *fallit Elisam*, σφάλλει. Fallit autem falsa facie, id est, non sua: ergo non vera. Quare si facies falsa est, ergo aliquis illam fefellit, ἔσφηλεν: quod est dimouit è natura sua. Non quòd Ascanii facies immutata sit, sed quòd ab alio repræsentata. Etiam apud Hesychium scriptum est, σφάλλον, καλλύνον. Ideò igitur etiam simulare significauit. Hoc nõ animaduerterunt grammatici: & Seruius malè interpretatus est: faciem, pro vultu: Nemo, inquit, alienam faciem potest accipere. profectò nemo homo: at Poetarum dii possunt.

‖-*Iuturna in faciem mutata Metisci.* &,

Fit Beroe Ismarÿ coniunx longæua Doryeli.

Nisi Ascanij faciem sumpsisset sibi Cupido, frustrà vultu illius se suósque texisset dolos. ‖ Amaracus aspirans, quod suprà, *sertisque recentibus halant.* ‖*Implevit* magnum amorem *Genitoris*, satiauit amorem Aeneæ complexu suo. nõ (quod ait Seruius) magnũ amorem, qui esset Cupidinis, ‖*reac propterea magnus*, quia difficilis ad simulandum. ‖*fides animos desuetáque corda*: sic in v 1. -*resídéque mouebit Agmina. Rursus in arma viros, & iam desueta triumphis.* Alio modo, in secundo, *arma desueta* ‖ Quies epulis: alio modo quàm suprà: *exempta fames epulis.* Non declarant hîc Grammatici quare primam dixerit quietem, quia repetebant potationes: vt in quarto, *instauratque diem donis*: sic hoc in loco, *epulis.* Secundas mensas diis statuebant:

bant: vt apud Horatium. *Hausit spumantem pateram*, pro eo quod est, vinum. Et eadem figura, *pleno se proluit auro.* ‖*Lamentabile regnum*, Dictio suspendens aurem. ‖*Argolicas ferro fœdare latebras.* noluit, lacerare: vt aliter quàm vulgus loqueretur. Seruius notauit fœdum non turpe, sed crudele apud Poetam, & Sallustium significare. Cæterùm nullam attulit eiusmodi vsus rationem. Ratio est à fœderibus, quæ nunquam sine sanguine fieret. sic in tertio, *obscœnas ferro fœdare volucres.* Præterea non rectè negat turpe significari. ibidem nanque de immundo, *vestigia fœda relinquunt.* ‖*demisere neci* pro, dederè. ‖*cassum lumine*: in xi, *æthere cæsis.* ‖ pellacis Vlyssi. ex Lucretio, *Subdola cùm ridet penitus pellacia Ponti*, ‖Trahebant vitam, sicut in primo, trahebat noctem: in Georg. *ludo noctem ducunt.* ‖*opponere morti*: vt obiicere. ‖Rumpit vocem: alibi *rumpit silentia* in Georgicis, dum amnes rumpuntur fontibus. in quarto, *rumpebat pectora* questus. ‖Effugia, pro fuga. ‖ *miserescimus*: verbum tragicum. ‖*Quo molem hanc immanis equi statuêre?* id est, Cur. ‖*ductus sorte sacerdos*: in sexto. *stat ductis sortibus vrna* ‖*arrectis auribus.* arrecta pectora serpentum. *His dictis arrecti animi*, potius quàm erecti. tantum valet tum vocalis illa, tum geminatio consonantis. *Arrectæq; horrore comæ.* -*tollit se arrectum quadrupes.* ‖Ardentes oculos: *suffecti sanguine*, maluit, quàm infecti: neque per versum licebat. ‖*circum terga dati*, frequens decor ex Tmesi ‖*illos patefactus ad auras Reddit equus*, quos scilicet acceperat. sic mox *fundit equus.* ‖*compellare virum*: melius quàm appellare: vt dicebamus collucent, congemuit, collustrans, coorta, sic obtecta. ‖*clarescunt sonitus*, vt alibi, *crebre scunt*: sic patescunt, silescunt. ‖*ineluctabile tẽpus.* ‖*portis bipatentibus* in secundo, & in decimo. ‖acies ferri stricta, *parata neci*, actiuè: ad necem aliis parandam. ‖*lupi raptores.* non tamen dices in recto singulari, *raptor.* ‖*visu tremefactus. tremefecit Olympum.* ‖-*Arcebant vincula palmas.* significatus non vulgaris. Arcere enim primùm fuit, continere: Vnde arx, & arca. Quæ autem continent, eos qui accedunt, separant ab iis, quæ continentur. Ex quo secundus significatus arcẽdi, i. amouendi. Origo Græca ἀρκεῖν. ‖*hanc speciẽ*: sicuti præcii facies apud Sallust. ‖*ora discordia*, non potuit melius: alia enim arma, alia corda gerebant. ‖*armipotẽtis.*

Fœdus.

sicut & alibi, sic omnipotentis & ignipotens, ‖*vitauisse vices Danaum.* Seruius dicit *pugnas*: quia per vicissitudinem pugnabatur. Non ita est. *vices*, vulnera significant, & cædes, vt quemadmodum vel percusserat, vel interfecerat, idem pateretur. Vbi igitur ab Argiuis tantundem fiebat operis ad pugnandum, eo AEneas sese induebat. ‖*lunguis trisulcis, rostris tridentibus.* tales enim rostratas naues longas videmus in veteribus nummis. ‖ Apparet domus intus. verbum gestuosum, itaque iterum posuit. *Apparent atria Priami*, sicut suprà, *apparent rari nantes.* ‖*Apparent diræ facies.* ‖verbū item misceo, *miscet agens turbam.* &, *domus interior gemitu, miseróque tumultu Miscetur.* &, *magno miseri murmure pontum.* &, *victórque Sinon incendia miscet.* &, *Diuerso interea miscentur mœnia luctu.* & in XII, *ingruit Aeneas Italis, & prælia miscet.* Accius Atreo, *maior mihi moles, maius miscendū est malum.* ‖*Hic exitus illum Sormihi moles, maius miscendū est malum.* ‖*Hic exitus illum Sortete tulit.* vides non vulgatum loquendi modum. ‖permetuens: quòd Ciceroni frequens, pertimesco. ‖ *Troiæ & Patriæ communis Erynnis*: magna emphasis ‖*-animúmque expleſſe iuuabit Vltricis flammæ*, id est, animum inflammatum ad vltionem. ‖ circumerrant acies. quod in tertio Georgic. humili verbo dixit de Lupo, *nec stabulis* nocturnus obambulat. ‖ *inimicus & hauserit ensis*, non dixit, Hosticus sic, *atque hosticus hauserit ensis.* vox enim fortasse minus valida ad Heroici robur. ‖voces longæ, defensoribus, inclementia, illætabile, & aliæ eadē sede. ‖*obducta tuenti Mortales hebetat visus*, non dixit obiecta. ‖*Eripe nate fugam.* aliàs, fuga eripimur, & in sexto, *eripe me his inuicte malis.* ‖*accisam ferro.* magnus in ea voce sonus. sicut, attrectare, & adseruare, & accincta, *Ferro accincta vocat*, non dixit, cincta, maluit elisionem. sic mox, euicta, potius quàm victa. ‖verbum *pasci*, notabis, de flamma, & *circum tempora pasci.* &, *conuexa Polus dum sidera pascet*, ‖rabo potius, quàm tabe, quo contētus fuit Ouid. ‖Pacatum mare, quoquomodo dixit? *inde vbi prima fides pelago.* ‖ *Et patrio insontes Harpyas pellere regno*, non dixit, terra. efficacius enim. & magniloquentius sic. ‖Comedere: *Ambesas subigat malis absumere mensas.* &, subigat, non, cogat, neque, digat. ‖Pennis ablata, auolans. ‖ *Excipit incautum*, quod in 1. dixerat *incautum superat.* ‖Aduerbia, Incassum, & Nequicquam, sunt Poetæ valde familiaria. ‖*Tumidóque inflatus Carbasus Austro*, pro tumifico. ‖ Via inuia, superatu difficilis. ‖ Nauigandum: *Ante & Trinacria tentandus remus in vnda.* ‖*-Iunoni cane vota* non vulgatum. ‖*hanc attipe velis.* i. pete Italiam nauigatione. ‖*nec cedit honori*: si non superat, saltem æquat. ‖ *Maris æquor arandum*, sic etiam solcare. ‖*Cæli spirabile lumen.* aerē quem spiramus. ‖*-immotamque sederet.* id est, esset in animo. sic in quinto, *ídque pio sedet Aeneæ.* ‖ Primus amor *deceptam morte fefellit*: spe perenni amoris frustrata sum. ‖ *nec famam obstare furori*, id est, aduersa fama æquè atque amore laborare. ‖ *Sic contrà est ingressa Venus.* quia dixerat. ‖ *aggreditur Venerem Saturnia dictis.* ‖ *Confieri*, confici. ‖ *Segnior*, pulchrior, vt bene notat Seruius. ‖ *Amens animi.* ‖ Pro sua laude nititur: *Nec super ipse sua molitur laude laborem.* ‖ *-Reginam ambire furentem Affatu.* Quibus verbis circunuenire. ‖*-obnixus curam sub corde premebat.* obstinatus. ‖ *-abscondere furto Speraſugam.* clam fugere. ‖ *-sponte mea componere curas.* meo arbitratu deliberare. ‖ *-capitísque iniuria chari.* nota sublimem dicendi modum. ‖ *- Libyæque aspectus detinet vrbis.* finnat vrbem videre. ‖ *vocem hausi*, audiui, ‖ *-hauriat oculis.* videat. ‖ *Et cùm frigida mors anima seduxerit artus.* post mortem. ‖ *infabricata*: vox ipsa sanè fabricata. ‖ *castigant moras*: accelerant. ‖ *Cur mea dicta negat duras demittere in aures?* audire atque auscultare. ‖ *-horrificant*, horrificis, horrendis. ‖ *-Spem fronte serenat.* Quod in primo. *Spem vultu simulat.* ‖ *prætexere funera sacris*: prætegere. nam potius prætexebat sacra funeri futuro. ‖ *Mutati transuersa fremunt venti*, id est nullam fidem seruant. ‖ tempore nubilo, *hyberni condunt vbi sidera Chori.* ‖ *-exultantíque haurit corda pauor pulsans.* Seruius, *haurit*, id est, ferit, vt *latus haurit apertum.* non placet, sed exhaurit corda, hoc est emouet: subsiliunt enim pauore, aut spe, aut exhaurit spiritibus. sic enim decet philosophum. Nam latus haurit, quia sanguis exit, metaphora à vtribus & doliis, è quibus vinum extrahitur facto foramine. ‖ *vitámque volunt pro laude pacisci.* mutare ex pacto vitam cum laude. in XII. *lethumque sinas pro laude pacisci*, eligere mortem pro laude. ‖ *-viridique iuuenta: ἀχμῇ.* sicut in VI. *viridísque senectus.* ‖ *-animusque in pectore præsens Adsit.* audeat. ‖ *-magnoque virum se murmure tollit*, effert se secundo rumore. ‖ *Quibus acer Er ā in prælia suetus Ferre manum. -exortem du-*

cere honorem: id est, præmium extra ordinem ‖Cenitori in magno munere Cisseus ferre sui dederat monimẽtum. nota loquutionem. ‖*frenatis lucent in equis*. sic, *-virgatis lucent sagulis*,minus vsitatum,quàm fulgent. &, *lucent genialibus altis Aurea fulcra toru*. ‖*-fortuna fidem mutata nouauit*.alia fortuna euenit. ‖*pœnam traxisse per omnem Reliquias Troiæ*. nouus dicendi modus. Parcius quoque in altiloquo Poemate, quàm vel Homerus, vel ipse in mediocri: quippe Homerus nominum nudorum strepitu. Virgilius in IIII.Georg.

Drymóque,Xantóque,Ligeáque, Phyllodocéque
Cæsariem effusæ nitidum per candida colla
Nisæque,Spióque, Thaliáque Cymodocéque
Cydippéque,& flaua Lycorias,altera virgo,
Altera tum primos Lucinæ experta labores;
Clióque & Beroe soror Oceanitides ambæ.
Atque Ephyre,atque Opis, atque Asia Deiopea,
Et tandem positis velox Arethusa sagittis.

In quinto autem castius,

Et senior Glauci chorus,Inousque Phalemon,
Tritonesque citi,Phorcique exercitus omnis.
Læna tenent Thetis,& Melite,Panopeaque virgo,
Nisæe,Spioque,Thaliáque.Cymodocéque.

In primo, *pertentant gaudia pectus*: in quinto, *-gaudia pertentant mentem*. ‖*-natantia lumina soluit* somnus Paliuuro: fluitantia, nunc enim aperiuntur, nunc claudũtur. ‖*Anchora fundabat naues*, sistebat. Quia quod in fundo est, non mouetur. Anchora autem fundo committit naues. ‖De Labyrintho, *-indeprensus & irremeabilis error*. Rursus in sexto de eodem, *inextricabilis error*. ‖*Teucris addita Iuno*. Seruius antiquo significatu verbum dicit, atque ita esse vsos Lucillum, & Plautum. Cæterum non posuit rationem. sanè ita est. Quod additur, plus iusto est ἀσκελὲς.in bonam partem in octauo, *decus addite diuis*. ‖*Multa inter sese vario sermone serebant*. quippe sermo à serendo. ‖*Aspectans syluam immensam*. longè nobilior vox,quàm aspiciẽs ‖*diues opaco Ramus humi*. opacare verbum rarũ. ‖*vestigia pressit*, subsstitit ‖*auri aura refulsit*. Inde aurum à fulgore, vetus vox Græca, vnde ἀυρώσκω &c. Hinc & aurora, ‖*forma tricorporis vmbræ*, sicut, *tridentibus rostris*, & *trifauci latratu*. ‖*Stant lumina flamma*, vt

stat puluere Cælum. ‖*aues frigidus annus Transpontum fugat*,fugiunt frigus. ‖Transmittere cursum,Transmittere campum. *Famulam Heleno transmisit habendam*. ‖Creatrix,vt nutrix. ‖*Laxátque foros*. id est, capaces facit, expulsis vmbis. ‖*Quæsitor Minos vrnam mouet*, non dixit, *quatit*, & vsus est integro.Nam quæstor elisum est. ‖*-inamabilis vndæ*,ἀνυμέναιος:iccirco addit, *Styx interfusa coercet*. ‖Marpesia ab eruditione, vt Aruisia, Amphrysia. ‖*bellóque caduci*: vnde Cadauera, & cadiua oliua. ‖*Populatáque tempora raris Auribus*.sic, *populant ingentem farris aceruum*.Puto vocem hanc, Triticũm: non esse Heroici carminis: sicuti neque hanc, Panis. vbique enim Cererem dicit, & in septimo Crustum, non Crustam. ‖*propria hæc si dona fuissent*.i. perpetua. sic, *-da propriam Tymbræe domum*.proprium enim nunquam auellitur ab essentia. & est contrarium communi. *Venti posuere*, cessauêre. *tonsæ*, pro remis.est enim remus à radendo. ‖*Actósque animos in futura Reges*. impulsos. ‖*domitántque in littore currus*: sicut in XII. *Infrænant alij currus*.i.equos. ‖*-fama est obscurior annis*. haud ita multi sunt anni, sed fama peruagata non est. ‖*per Idæos campos effusa Mycenis Tempestas ierit*.quæ loquutio sicut illa mox,*diluuio ex illo*, de bello & excidio Troiano:Sanè arduum dicendi genus. ‖*Si quem tellus extrema refuso Submouet Oceano*,si quis procul habitat,alibi, *toto diuisos orbe Britannos*, sic statim: *& si quem extenta plagarum Quatuor in medio dirimit plaga Solis iniqui*. ‖*-tantique abolescet gratia facti*, verbum aboleo hoc flexu. sic alia multa. horresco,crebresco, miserescо,igneschо, fileschо,pateschо, rubeschо,fremisco,madesco, Euanescо: Aeolica additio, ἀὼ κολικὸν. ‖Alipedes equi,sicut æripedem ceruam. Cornipedes equi. ‖*-odiis haud exaturata quieui*. Sic in quinto, *Iunonis grauis ira & inexaturabile pectus*. ‖*patria excussos*,non dixit exactos, vt Liuius & Cicero. frequens vox Poetæ, *-excussáque pectore Iuno*,& alibi sæpè. In nono, *-Excutiat Teucros vallo*. ‖*-memet*, multum efficax sic Catullus, *Coniugis infido consoler memet amore*. ‖*Infractáue cedat Fama loco*. cadat fama. sic, *infractos aduerso marte Latinos*. ‖*Exin*,sonora vox,in septimo, & in duodecimo, de Alecto & hasta Turni. & in octauo, *Exin se cuncti diuinis rebus ad vrbem Perfectis referunt*. ‖Dido, *sanguineam volueris aciem*. Amata *sanguineam torquens aciem*. ‖*fortuna fuit*,

ita euenit: sic in nouo. ‖ Transcribere colonos dicebant veteres. in quinto, *Transcribunt vrbi matres.* in septimo, *Dardaniis transcribi sceptra colonis.* ‖ *orsa vicissim Ore refert.* orsa dicta. ‖ *Verique effœta senectus*, quæ cessauit vera dicere. ‖ *Verberaque insonuit*: nouè dictum. ‖ *-viridante toro considerat*, in quinto. in septimo, *-ripaque æstus viridante leuauerat.* ‖ *-terrorum & fraudis abunde est*, id est satis. ‖ *Martémque fatigant*: exercent. vt, *Olli remigio noctémque diémque fatigant*: fatigare diem, est vincere, superare. ‖ *lacrymabile bellum.* nota sonum: Ferale carmen, Trabale telum, *lamentabile regnum, illetabile murmur, ineluctabile fatum, &, enarrabile textum, &, volatile ferrum.* ‖ *debellatórque ferarum*, maiestas in tractu verbi. ‖ *medicari cuspidis ictum Eualuit*, efficacius quàm valuit. ‖ *florentes ære catervas*, potius quàm fulgentes. ‖ *& latè Latio increbrescere nomen*, audis mirum verbum, etiam addita præpositione. ‖ *Ne absiste*, ne cessa, ne deseras incœptum, sic in VI, *absiste mouere.* i. desine perturbari. sic in XI, in VIII, rursus, *absiste precando*, &c. ‖ *regnator aquarum*, sic, *Regnatorem Asiæ.* vulgò aliis, est Rex. ‖ *Tybris ea fluuium, quàm longa nocte tumentem Leniet.* ita in quarto. *Nunc hyemem inter se luxu quàm longa fouere.* ‖ Antiquitatem probè ac pudicè veneratus est, cuius maiestatem imitatur, *cui me fortuna precari.* sic ex Lucretio, *Diditafama.* &, *Diditur hic subito Troiana per agmina murmur.* ‖ *Tentamenta tui pepigi.* tentaui. ‖ *prima genas vestibat flore iuuenta*, sic, *Aureo cæsaries ollis, atque aurea vestis.* ‖ *amor compressus edendi*: alibi, *mensæque remotæ.* ‖ *attulit ætas Auxilium*, tandem aliquando nobis subuentum est. ‖ *ne quid inausum, Aut intentatum scelerisue doliue fuisset.* ‖ *Alcidaſuriis exarserat atro Felle dolor.* sic alibi. *axarsit ossibus ignis.* ‖ Ilicet. *fugit ilicet ocyor Euro*, &, *Ilicet obruimur numero.* Non abest à significatione Illico: diuersa tamen origo. ‖ *Viribus indubitare tuis.* Non est verum quod ait Seruius, in vacare. Auget enim, vt infractum. ‖ *Aenasse matutinus agebat.* mane. ‖ *fors inopina salutem Ostentat*: præter opinionem. ‖ *Sociisque effœta senectus*, annis debilitata. ‖ Generi fato indulget, fortuna fauet ætati & familiæ. ‖ Ducunt exortem Aeneæ equum, id est eximium. ‖ *-prosiliuntque cauæ Graiorum robore pinus.* ‖ *Instat vi patulos Priamus quatere effringere cardines.* ‖ *Inprúsque periclo It timor*, timet propinquum periculum. ‖ Inexpletum lacrymans: frequens vox Poetæ *expleri.* ‖ *-viduaſſet ciuibus vrbem*: vt suprà, *-vastant cultoribus agros*, vacuos faciunt. ‖ *Grauior nuntius aures Vulnerat*: alibi, *-sæuissimus implet Nuntius.* ‖ *arua noua Neptunia cæde Rubescunt: maria.* ‖ Bicornis, Bifrons, Biforem, Bilicem, Biuias, Bidens, Bimembres. ‖ *-onerauitque æthera votis*, multis votis orauit deos. ‖ *Anteuolans.* in qua voce audis motum. ‖ *Non æquo dare se campo*: non facere pugnandi potestatem. ‖ *Solue metus*, in primo, & in nono: ne timeas. ‖ *Ignescunt iræ, & duris dolor ossibus ardet.* ‖ *-certúsque incerta periti Lustret*: id est securus euentorum ac periculorum. quia potius qui nauigat, incertus certa adit pericula. ‖ *totum nutu tremefecit Olympum.* sic, *-Lernam tremefecit arcu.* ‖ Turni iniuria, actiué. ‖ *scindere vallum Apparet*, plus quàm parat. sicut corpora procurare, quod alibi, *-corpora curant.* ‖ *Fusique per herbam*, non semel dixit. ‖ *Exercétque vices*: per vices excubare iubet. suprà, agni balatum exercent, continuant, inouent. in decimo, *Exercere diem*, exercere se in die. &, *-vomere duros Exercent colles.* ‖ *-quæ Rutuli habeat fiducia rerum*: quàm sint confidentes: ‖ *que nunc animo sententia surgat.* sic & alibi. ‖ *magno laudum percussus amore*: laudis cupidus. ‖ *-animalia somno Laxabant curas. & corda oblita laborum.* sic, *Pomáque degenerant succos oblita priores.* ‖ *Si fortuna permittitur vti*, sequi fortunam, arripere occasionem. *-quæcunque mihi fortuna fidésque est, In vestris pono gremiis.* me commendo vestræ virtuti. ‖ *Hanc sine me spem ferre tui.* fac me posse sperare te non defuturum precibus meis. ‖ *-perculsa mente dederunt Dardanidæ lacrymas*, collacrymabantur. ‖ *-animum patria strinxit pietatis imago.* repræsentauit Euryalus charitatem erga parentes. ‖ *-ipsa vocat res*: occasio suadet ‖ *-multáque tacebat Membra deo victus.* nobilius quàm mero. ‖ *perfurit*, plusquam furit. ‖ *multa morte recepit.* sicut diuinus accipere conuiuio. ‖ *Tum galeam Messapi habilem*, aptam & conuenientem. sic, *-de more habilem suspenderat arcum.* ‖ *-sublustri noctis in vmbra*: quod *luce maligna*, in sexto: non penitus illustri. ‖ *-animam abstulit hosti*: interfecit. ‖ *Iam sole infuso, iam rebus luce retectis.* sic, *-orbémque retexit.* &, *-rebus nox abstulit atra colorem.* ‖ *-nec te tua funera mater Curauit*: Seruius ait, Funera pro funerea, id est funesta. Nō placet: nullum enim authorem designat. sed est, produxi te, tua funera: id est ad funera. perturbauit

Universidad de Deusto
Biblioteca

batio mutilam facit orationem. ‖ Incendentem luctus: augentem, incitantem animos ad lugendum. ‖ Indulgent vino, Indulgere dolori, Indulgere choreis. ‖ *cedite ferro*: omittite bellum. ‖ *clypeum superintonat ingens*: ex casu corporis immanis, atque armis grauis. ‖ *quianam sententia vobis Versa retro* sic, *Heu quianam tanti cinxerunt æquora nimbi*. Quod Grammatici temerè corrumpunt. ‖ Ferrum lacessere: bellum exercere. ‖ Romanis arcibus *Exitium magnum atque Alpes immittet apertas*: nouum & figuratum. ‖ *nec vestra capit discordia finem*. finitur. ‖ *quam quisque secat spem*: vt, secat viam. ‖ *sua cuique exorsa laborem Fortunamque ferent*. exorsa, opera. ‖ *lethifer arcus*. sicut suprà *sonat vna lethifer arcus*. ‖ *versicolo ibus armis* de aura in sexto, *discolor aura*. ‖ *marmore verso*. mari. nam Græcum est

Mare vn de. μάρμαρον, à nitore aquæ commotæ. Marmor mare: græca ratione. Quippe μαρμαρυγὴ fulgor. Mare autem vetus vox Syra, MARATH. ‖ *Campo salis: æquor maris*. ‖ *Invadant*: maluit, quam secabant.

‖ *Supera conuexa*. sic in sexto, & in quarto,

‖ *Matura iam luce dies reuoluta ruebat*,

Id est, plena luce. Sic, *ruit oceano nox*: ad motus aspexit celeritatem. ‖ *Animos aptent armis*: apparent. ‖ *æthera tranant*. sic, *nubila tranat*. contrà, *volare*, de nauibus. *totumque allabi classibus æquor*. non est passiuè positum, Allabi: sed est attributio, *leuo contristat lumine cælum*. ‖ *Quæ vada non spirant*, mouent aquas, vnde aeris quoque motus fit. ‖ *infixa vadis*, impacta. Metaphora à verberibus Græca origine ἐφιγμένον, vt inurere. inde, *sonant flictæ lucæ*. ‖ *Nec Turnum segnis retinet mora*: nec Turnus segnis est. ‖ *Deiecit letho*. sicut, *demisere neci*. ‖ *Maris magno illuditur nos obiice Pontus*. Seruius dum disputat de obiice, cuius sit generis, non declarat loquendi modum. mare diuidit nos magno maris obiice. ‖ *Lausus pars ingens belli*, sicut, *& quorum pars magna fui*. ‖ *tenui discrimine lethi*: multis in locis posuit hoc hemistichium. *Ingentique umbra tegit*, morte ‖ *picésque impasti vulnera lambent*, quum pisces lingua careant. Oppianus tamen de iisdem dixit, λαμπῶσι. ‖ *Neque hoc ita ponere sentis*, statuere vis. *Ingratúsque salutis*, ob salutem seruatam. ‖ *Sese mucrone induat*. alij dicerent, sein mucronem induat: aut, Mucronem suo pectore induat. ἐνδύσῃ. ‖ *tenerúmque per reddat*

reddat in arma, i. armis. ‖ *surgentem in cornua ceruum*, capite arduo.

‖ *Olli dura qui es oculos, & ferreus vrget*

Somnus, in æternam clauduntur lumina noctem. i. moritur. ‖ *Sternitur infelix alieno vulnere*, id est vulnere quod alij intentabatur. ‖ *Morte tua viuens*, quia cecidisti pro me. ‖ *Haud deiectus*, animo scilicet. ‖ *aut aperit si nulla viam vis*. si virtuti aduersus euentus est. ‖ *Defecit*, id est, fletum absoluit, vt, debellare, defungi. ‖ *Obtentu frondis*, obtentis frondibus. ‖ *Læta laborum*. quam laboris non pigeret. Simile illud, *Fortunatiſque laborum* id est qui non frustra laborant. ‖ *quos mitteret vmbris Inferias*, nota verbum signatum, vt demitteret orco. ‖ *Guttisque humectat grandibus ora*, non dixit, aspergit. neque, *-Guttisque rigat manantibus ora*. ‖ *Gressum ferebat*. sic, antetulit gressum. In VI, *comprime gressum*. ‖ Corpora *-tumulo sineret succedere terræ*, subire terram, terra condi. Sicut, *-succeßimus antro*. &, *succedere muro*. ‖ *-Iustitiane prius mirer*. Græca sequutus Sicut mox: *- Nec veterum memini, lætóque malorum*. ‖ *Deuicta Asia subsedit adulter*, in insidiis. ‖ Maluit dicere, *-& quæ sit magno sententia bello*, quàm magni belli. ‖ *Quæ gloria Turni Obliqua inuidia stimulisque agitabat amaris*. Inuidia non manifesta ob metum. ‖ *Desolauimus agros*: exhaustos ciuibus ad militiam. ‖ *Instat atque turba*: ignobilis. *Egregiúsque animi*. vt, fidens animi. ‖ *exegit montibus æuum*. sic, annos exigat, viuat. *Arma inspoliata feram tumulo*. nota verbi tractum. *pedibúsque euiscerat vncis*, aptum rei verbum. ‖ *Virgineum cruorem bibit* hasta, sicut alibi, hausit. ‖ *manum committere*, conferre, conserere. Nam bellum & lucta committere dicimus. ‖ *AEneas acuit Martem, & resuscitat iras*. se acuit ad bellum. ‖ *-Tristi turbatam vulnere mentis*. verba enim feriunt animum. ‖ *aut corpora Saltus subiiciunt in equos*. κάτω θεν. ‖ Hoc habet, id est, Sic. non autem quod ait Seruius, Sic agendum. ‖ *-nec equis aspirat Achilles*. non est consequutus. Aspirare ad Consulatum. ‖ *Sternacis equi*. vt Mordacis. Calcitronem etiam vocant Iureconsulti. ‖ *fusum labris splendentibus amnem*: non dixit vndam. ‖ Quippe, asseuerantis aduerbium. *Quippe vetor fatis*. fugit quippe dolor, in X I I. ‖ *-hastámque coruscat*, sic, *telumque immane coruscat*, vibrat, oculorum

aciem perstringit: *χάρη ir rúmque omnes effundit habenas.* ‖ *-ingentis turbine saxi*: quod alibi, *ingentis fragmine montis.* ‖ *Iuppiter hæc stat.* hic est modus, hæc via imponendi satis finem. ‖ Tria noua simul, *fumus amarus*, oculis scilicet, *-Murmure cæco*, quia clausæ apes, *ater odor*, quia in fumo odor. ‖ *Et nodum informis lethi trabe nectit ab alta*; se suspendit. ‖ *-flammis inter tabulata volutus Ad Cælum tendebat vortex.* ‖ *Præcipitá que moras*, celeritate moras omnes superat ‖ *Inuadunt Martem clypeis*, incipiunt pugnare. ‖ *mussántque iuuencæ.* sanè verbum factitium, neque absonum à boum voce. etiam Aristophanes versum integrum ex ea voce condidit μὼ μύ. Mussare non semel apud Poetam. ‖ Congeminant. Præpositio & auget sonum, & duos designat. ‖ *cursúmque recusant*, genua inepta sunt ad currendũ. ‖ *-non cassa in vota*: quæ carent efficacia. ‖ *Nec te tantus edat tacitum dolor*, sicut, *-est mollis flamma medullas.* ‖ *-Stygij caput implacabile fontis*, sicut de Turno. *-vltro implacabilis ardet.* ‖ *-summitte furorem*, demitte. sed illud maluit. ‖ *Te si qua parentis Tangere cura potest.* sic *nec solas tangit Atridas Iste dolor.*

Mussare.

SONVS.

CAPVT XVII.

ATque hæ quidẽ paucæ è multis obseruationes sunt quibus à vulgari dicendi more ad magnificam formam illã aspirare possimus. nec dubito nonnullis aliqua duriuscula, Pollioni verò etiã peregrina visa. Cæterum equidé arbitror P. Virgilium Maronẽ antiquorum Poetarũ studiosissimum, eorum Tragœdiis potissimùm lectissima quæque, nouum de suo nihil ad diuinæ orationis splendorem attulisse. Quod si Pollio sibi solus Romanè vel loqui, vel scribere visus est, cui Liuius olet Patauinitatem, Virgilius Mantuanitatem, Ciceronis dictio parum sapit, sanè si iis, quæ illius extant, non dixit meliora, maxim profectò cum hisce minus Romanè loqui, quàm cum illo eum ad modum, quem legimus ex fragmentis. Verùm ad ipsum grandiloqui sonum accedamus. Non impræsentia sonum eum appellamus, qui ex pedũ, numerorúmq. legibus excitatur. non ὄγκον recitãtis implentem buccas, ὥστε (quem admodum loquuntur illi) στομφάζειν. sic enim censet Hermogenes. Ego verò vitium vel maximũ arbitror τὸν στόμφακα Poetam, vel quum in Nubibus id obiectum AEschilo animaduerto, vel quum in malam æquè partem in Vespis accipi video, est enim compositum ex ore, & omphace: quo sapore non pauci admodũ longius abscedunt à suauitate. Ergo sonus quũ sit cuiuscunq. & vocis, & non vocis genus: quippe aeris percussio, aut quod ex ea fit percussione: communis erit omnibus formis dicendi. Quare quum in altiloquo sonum quæro id intelligo, quod intenditur in illo communi. Cæterùm quia nõ inanẽ strepitũ petimus: de eo, qui certis legibus constituitur, dicendum est. Quæ fuit causa, vt quanquam sine numeris sæpe inueniatur, in tractatione tamen numerorum explicandus sit. Ad illum igitur locum differatur.

GRAVITAS, VEHEMENTIA.

CAPVT XVIII.

GRandiloquæ formæ affectus hi perpetui. non perpetui verò, Grauitas, vt dicebamus, & Vehementia. neq. enim vbique grauis est. non enim quũ floret: neque vehemẽs, sanè vbi simplices sunt narrationes, topothesiæ, typographiæ. hypotyposes, aliæ. De vtroque igitur iã dicendum. Grauitas præter sententias est in dictione, cùm verba, verborúmq. structura grauis est. Grauia verba voco ea, quę non vulgari excidunt consuetudine: atq. ad eum modum, structuram. De vtroq. suprà quũ satis loquuti simus: nequaquã illa sunt repetenda. Vehemẽtia verò non in sententiis tantùm, sed in dictione, membris, numeris, & figuris. Ac dictiones quidem illæ sunt, quæ vbi paulùm tardarunt pronuntiationem, quasi erumpunt. Earum vis tota in tẽporibus posita est. vt, *conticuere, continuo*, & eiusmodi. Interdum verò citæ, & monosyllabæ, siue in principio siue in fine. *vt belli signum, Mene incepto. Heu stirpem inuisam.* Itaque interrogationes ferè sunt eiusmodi. *Quis? quid? Cur? Tu? Hũc ego te Euryale.* In fine, *En hæc promissa fides est.* Verum inter numeros hæc comodius. Mẽbra quoque curta, & κομματικὰ, quasi pugiones, vt punctim non cæsim ferire, vt ait Cicero, videantur. videtur enim longiore tractu languescere oratio. De numeris verò, ac figuris suo loco.

GENVS INFIMVM.

Caput xix.

Generis infimi materia nota est. Humiles personæ, pastores & alij, quales in Comœdiis. Quòd si de regibus aut de diis loquuntur, eorum officia operáve quanto sunt tenuiora, tanto hic generi propiora. Itaque de suo semper deo quum loquitur Tityrus, non attribuit ei fulminum, aut bellorum potestatem: sed

Ille meas errare boues, vt cernis & ipsum
Ludere quæ vellem, calamo permisit agresti.

Satyrus quoque deos insectatur Aegyptios, non tanquam deos, sed id quod erant, Cepas, Ibides, Canes. Huius igitur affectus proprios, ac perpetuos dicebamus, Tenuitatem, & Simplicitatem. de quibus iam.

TENVITAS, SIMPLICITAS, Securitas. Caput xx.

Tenuitas orationis est puritas ex communi consuetudine loquendi. Puritatem nánque etiam in sublimi reperiri suprà demonstratum est. Tenuis igitur exemplum est,

Vrbem quam dicunt Romam Melibœe putauì
Stultus ego huic nostræ similem:

Hactenus tenuis puritas, & simplicitas simul. est enim Simplicitas puritas non figurata. Mox igitur desit simplicitas, quum ait: *quò sæpe solemus*

Pastores ouium teneros depellere fœtus.

Dixit enim, Quo, pro, ad quam. quare Simplicitas tenuitatis propria, non perpetua tamen: sed, quemadmodum dicebamus, vicissitudinaria. Securitas autē est firmitas proposíti ad tenuitatē. Neque enim vllo modo curat aliquid figurarum, sed communi via deducitur oratio. Quapropter deductum carmen Virgilius tenue appellauit, translata á filis exilitate. Interdum verò est etiam Simplicitas sine puritate: vt ibi, *Formosum pastor Corydon ardebat.* Simplicissimus sermo, sed συλλογοφανὲς: sicut & illud, *Et certamen erat Corydon cum Thyrside magnum.*

AEQVABILE DICENDI GENVS.

Caput xxi.

Aequabile dicendi genus est, quod mediocres sententias lectiore sermone designat. neq. respuit figuras, quibus tenuem formam superet, neque multùm figuratum est, quò citra sublime subsidat. Huius affectus proprij, Rotunditas, ac Volubilitas.

ROTVNDITAS, VOLVBILITAS.

Caput xxii.

Rotundam appello orationem, quæ neque plana est vt exilis illa: neque tumida quasi tuberosa, atque angulosa, qualis altiloqua. nam tenuis astricta est, ac subsidit. Grandis exit certis interuallis, vt illam riuulis, hanc pado rectè comparare queas. At mediocris character inter vtrunque procedit. Quam ob causam Frugulem quoque aliquando non sum veritus appellare. Quod genus cum studio cuiuspiam diuini viri perfectum est, explet animum sanè: tenue vix mouet: sublime vellicat. Acquirit autem ex dissimulato cultu certam virtutem, quam Volubilitatem nominare libet. Quippe tenue fluit propter humilitatem, atque exilitatem: Sublime hæret, atque cunctatur in ore, in auribus, in animo: æquabile euoluitur leni lapsu permulcens auditoris expectationem. Talis stilus in Catullo, atque adeò talis, vt eum pauci cōsequi valuerint. Argonautica dico eiusmodi esse confecta oratione, vt sine ineptiis rarò quispiam possit imitari. Id quod summus Poeta facere aggressus, eluſit primùm spem suam in Ciri, deinde maiore opera posita, diligentiáque adhibita in diuinis Georgicis superauit. Quod vt manifestius pateat, & ad imitandum hæc subiiciemus. Sunt igitur Catulli hæc:

Non prius ex illo flagrantia declinauit
Lumina, quàm tanto concepit pectore flammam.
Funditus, atque imis exarsit tota medullis,
Heu miserè exagitans immiti corde furores.

In Ciri hæc eadem sic:

Nisi Scylla nouo correpta furore
Scylla patris miseri, patriæque inuenta sep ulchrum,
O nimium cupidis si non inhiasset ocellis.

Tum sequuntur apud Catvllvm,

Sancte puer, curis hominum qui gaudia misces,
Quæque regis Golgon, quæque idalium fundosum,
Qualibus incensam iactastis mente puellam
Fluctibus, in flauo sæpe hospite suspirantem?

Quantos illa tulit languenti corde timores?

IN CIRI hæc,

Sed malus ille puer, quem nec sua flectere mater
Iratum potuit: quem nec pater, atque auus idem
Iuppiter ille etiam Pœnos domitare Leones,
Et validas docuit vires mansuescere Tigris.

ET MOX,

Quæ simulac venis hausit sitientibus ignem,
Et validum penitus concepit in ossa furorem.

Apud CATVLLVM,

Non flauo retinens subtilem vertice mitram,
Non contecta leui velatum corpus amictu,
Non tereti strophio lactantes vincta papillas:
Omnia quæ toto delapsa è corpore passim
Ipsius ante pedes fluctus satis allidebant.

CIRIS sic,

Non storace ideo fragrantes picta capillos,
Cognita non teneris pedibus sicyonia seruans,
Non niueo retinens baccata monilia collo.

CAPVLLVS sic,

Emersere feri candenti è gurgite vultus
Aequoreæ monstrum Nereides admirantes.
Illáque atque alia viderunt luce marinas
Mortales oculi nudato corpore Nymphas,
Nutricum tenus extantes è gurgite cano.

CIRIS hæc,

Complures illam nymphæ mirantur in vndis:
Miratur pater Oceanus, & candida Tethys,
Et cupidas secum rapiens Galatea sorores.

CATVLLI illa,

Si tibi non fuerant cordi connubia nostra,
Sæua quòd horrebas prisci præcepta parentis:
Attamen in vestras potuisti ducere sedes
Quæ tibi iucundo famularer serua labore,
Candida permulcens liquidis vestigia lymphis:
Purpureáve tuum consternens veste cubile.

CIRIS hæc,

Méne inter matres, ancillarúmque cateruas
Mænalias inter, famularum munere fungi:
Coniugis atque tuæ (quæcunque erit illa) beatæ
Non licuit grauidos penso deuoluere fusos?

CATVLLVS, -Altibúsque
Præda, nec iniecta tumulabor mortua terra.

CIRIS, *-nec & illa quidem communis alumna*
Omnibus iniecta tellus tumulabit arena.

In Georgicis autem Amoris vim maiore cultioréque spiritu declarauit:

Omne adeò genus in terris hominúmque ferarûmque
Et genus æquoreum, pecudes, pictæque volucres
In furias, ignémque ruunt: amor omnibus idem.

ET MOX,

Quid iuuenis, magnum cui versat in ossibus ignem
Durus amor? nempe abruptis turbata procellis
Cæca nocte natat seruus freta: quem super ingens
Porta tonat cæli: & scopulis illisa reclamant
Æquora: nec miseri possunt reuocare parentes,
Nec morituro super crudeli funere virgo.

Cæterùm in sequenti libro fusius Poetarũ versus comparabuntur. Quòd hîc ea de causâ fecimus, vt ignoti pleríque stili mediocris ratio, atque natura declararetur.

GRADVS IN CHARACTERIBVS. CAPVT XXIII.

QVæ de Characterum natura, affectibus, vsu, à nobis dici potuerunt, explicata sunt. reliquum est, vt acutius illorum species consideremus. Neque enim semper Sublimis, elatus est: cogitur nanque ad ea descendere quæ in rerum censu sunt humiliora. nec Exile dicendi genus perpetuò vel iacet, vel serpit: sed attollitur interdũ. Quare hinc quoque petenda ponendáque sunt exempla, quæ à paucis sunt animaduersa. Siqua igitur materia in tribus Poematibus expedita est, ea nos huiusce obseruationis commonefacere poterit. prius tamen mutuas illorum quasi insitiones videamus. Tenue est in grandiloquo ibi,

Virginibus Tyriis mos est gestare pharetram Magnum in paruo ibi,

Hinc lapides Pyrrhæ iactos, Saturnia regna,
Caucasea(q)ue refert volucres furtumque Promethei,

Et illud,

Aspice conuexo nutantem pondere mundum,
Terra(q)ue tractusque maris, cælumque profundum.

Quam tamen rem altius, in alto,

Principio cælum, ac terras, camposque liquentes,
Lucentémque globum Lunæ, Titaniáque astra
Spiritus intus alit: totámque infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Pestilentiam in tertio Georgicon larga vena, sed casta: in tertio Aeneidos breuiore ambitu concludit, sed sublimi versu. quas, qui volet, ad harum præceptionem iudicium inter se comparare poterit. Quin etiam ad hanc formarũ dispiciendam varietatem ea quoque conferre licebit, quæ in eodem poemate alia atque alia facie picta sunt. Quod iudicium imprimis iuuare poterit illorum carminum lectio, quæ sub experientiæ Virgilianæ titulo circunferuntur, de anni tempestatibus, de Solis ortu, de signis cœlestibus, de glacie, de speculo, de Iride: Quæ non dubito ab ipso Virgilio elaborata, quum mihi in mentem venit, quanta cura ea pauca delegerit è multis, quæ in sua poemata conferret. Sæpe enim discõtinuatos versus legimus: quos iccirco præciis sensibus videmus, quòd ille morosissimo iudicio alios de medio sustulit. quibus illi cohærebant, quoad excogitaret atque insereret meliores:

Iungimus hospitio dextras, & tecta subimus.
Templa Dei saxo venerabar structa vetusto.
Da propriam Thymbræe domum.

Hi versus disiti sunt. sicui ne illi quidem cum cæteris colligantur:

Sed fugite ô miseri, fugite, atque ab littore funem
Rumpite. Quare?
Nam qualis quantusque cauo Polyphemus in antro
Lanigeras claudit pecudes, atque vbera pressat.

At ibi illo occupato non est fugiendum. Certè alij versus intercedebant. Quæ verò sententiæ eædem diuerlis tum verbis, tũ numeris expressæ sint, vnicuique. attentius perlegenti patère potest: vel vbi noctem, vel quum diẽ quot modis quoties describit. de Atlante in VIII:

-celi qui sidera torquet. &, *Atlas*
Edidit, æthereos humero qui sustinet orbes.

In IIII. & in VI,

Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.

Quæque in sexto Aeneidos de vmbris, locisque inferis: nec multo minus grauiter in quarto Georgicon. Iussa Iouis ad Mercurium quibus verbis reddat Mercurius ipse. Fulminatio in primo,

Illa Iouis rapidum iaculata in nubibus ignem
Turbine corripuit, scopulosque infixit acuto.

In sexto de Salmaneo,

Ac pater omnipotens densa inter nubila telum
Contorsit: non ille facem nequæ fumea tedis
Lumina præcipitémque immani turbine adegit.

De fulmine autem in IIII.

Vel pater omnipotens adigat me fulmine ad vmbras,
Pallentes vmbras Erebi, noctémque profundam.

In quinto,

Vel tu, quod superest, infesto fulmine morti,
Si mereor, demitte tuáque hic obrue dextra.

In nono,

Atta magne pater Diuum miserere, tuoque.
Inuisum hoc detrude caput sub tartara telo.

Tempestas in primo, in tertio, in nono, aliter atque aliter duo funera, Miseni & Pallantis. duo tumuli, Caietæ & Miseni. epicedium Euryali, Pallantis, Eurydices, Daphnidis, epicedium siue inferiæ militum, (*Ite*, ait, *egregiæ animas*) eorumdémque tumulus. Quæ desperaret se melius dicturum, integra re posuit: alia aliquo nexu interpolata repræsentauit,

Vrbem orant, tedet pelagi perferre laborem.
Mortem orat, tedet cæli conuexa tueri.

In V I, -habitátque sub alto Pectore.
In X I, -habitétque sub isto pectore.

Quæ loca non ad percipiendas dicendi formas solùm, sed ad imitationis quoque rationem multum momenti habere possunt: de qua suo loco. nunc de vitiosis formis scribendum est.

VITIOSAE FORMAE,
SICCVM, PINGVE, TREPIDVM.
CAPVT XXIIII.

QVibusdã virtutibus aliqua vitia esse affinia, multis locis scriptum est. Quare illud è Philosophorum præceptis præclarè dictum: *Decipimur specie recti.* Est igitur puræ illius, pressæ, subtilis, simplicis, hostis, Siccæ: in sententia, in verbis tum priuis, tum compositis,

Sicca sententia,quæ rem minuit: vt si Romam dicas, Latij caput.Verbum priuum: si Xerxem appelles ductorem Dictio siue oratio sicca, qualis Hippocratis multis in locis. Quo in genere etiã ξηροκακοζηλίαν appellamus: quum affectatur mutilum præcisumque scribendi genus: cuiusmodi aliquando Cornelij Taciti. Est autem Siccum non solùm breuitatis,sed etiam prolixitatis vitium: quoties in longa oratione nullum extabit epitheton, nulla figura, nulla sententia,nulla efficacia,nullus affectus.Quinetiam Siccum ausim appellare etiam fusum, quod non cohæret: sed membris, & incisis inculcatis argutiam quandam affectat. quale Plinij Secundi sæpe: neque minus frequens vel Senecæ,vel eius seculi declamatoribus fuit peculiare. Si igitur Siccum vitium est,etiam pingue erit. sunt enim contraria, quemadmodum defectus & exuberantia. Ac multi quidem pingue illud sectati sunt: propterea quòd virtutem includeret,sicuti prodigalitas liberalitatem. Aliis ingeniis placuit magis Siccitas. nihil enim infelicius arbitrati sunt loquendi licentia. Ita quum ab omnibus iudiciis damnetur vtrumque, à deprauatis animis sub inoffensæ formæ specie aliud aliis acceptum fuit. Mihi vehementer displicet loquacitas:atque adeò istos Asiaticos excursores, aurium carnifices appellare solitus sum. Quod Siccum dixi,etiam ieiunum, etiam aridum à multis vocitatur,veluti pingue,& exultans, & elatum, & tumidum: quod dum plus vult quàm potest, minus efficit quàm debet: propterea quòd plus potest quàm decet. Ac quamquam suprà diximus aduersus veterum sententiam, inter tumidum & abiectum quod esset, quasi quod inter duo esset vitia, virtutem censeri debere, non autem vitium,quemadmodum dicebant illi: tamen mediocre illud atque æquabile, vitium nihilominus patitur. deprauatur enim Trepidatione:dum neque vult demitti, ne sit gracile: neque audet sese attollere,ne tumescat. Quale genus orationis est in multis locis Virgilianæ Ciris.Non est igitur medium duorum vitiorum, quia illis careat vt virtus: sed quorum particeps sit, vt item vitium. Horum autem vitiorum, quod est sublimis,parens est κακοζηλία; quod est infimi, negligentia: atque, vt ita dicam, supinitas. κακοζηλίαν voco ego Ambitionem, qua plus, vel plura,

κακοζηλία

plura,vel elatiora quàm par est, admittimus. Contrà,negligentiam pessum dat orationem,permittitque non solum serpere,sed etiam iacere.vtriusque verò mater licentia est.Qua ille sibi multa arrogat:hic hoc arrogat etiam, vt nihil arrogare, virtutis loco habeat. Itaque ex illo expectes dictionem streperam, confragosam, resilientem: ex hoc intermortuam. Illud genus M. Gallio suffultum vocat exemplo eo posito: Depultus in Neptuniæ lacunas: ego hoc ineptum dico: suffultum autem plenum: quale est Ouidianum.

Licentia.

Hinc aliquot errores à scriptoribus animaduertẽdum est,Fuere nanque Grammatici quidam, qui quũ à Quintiliano accepissent,Narrationes esse in humili dicendi genere: Aeneidem sub eo genere posuere. Narratio enim tota est. quæ amentia potius quàm sententia (nam cuiusmodi sensum his esse intelligas?) ne digna quidem est, quæ refellatur. Omnes enim orationes, omnésque scriptiones narrationes quædam sunt. Oratoria verò narratio pars orationis.

Phalereum quoque Demetrium castigatione dignum cognoscres ex iis quæ suprà dicta sunt. Miscet enim affectum cum speciebus: quum partitur genera in μεγαλοπρεπῆ, ἰσχνόν, γλαφυρόν, δεινόν. Satis enim suprà ostendimus τὸ δεινὸν esse partem τοῦ μεγαλοπρεποῦς, sed partem, vt affectum. Etiam ex Hermogene aliter sentiebamus. Preterea γλαφυρὸν politum omnibus generibus competere. Neque rectè definit γλαφυρόν, τὸν ἔχοντα μικρότητά τι καὶ λεπτὴν μεμιγμένην: non enim constare simul queunt hæc: vt & paruitas,& elatio inter se conueniant ad vnam eandemque orationem conficiendam. Sed γλαφυρότης elegantia, expolitura tam ἰσχνοῦ, quàm μεγαλοπρεποῦς. κομμωτικὴ verò affectus est, μικρότης non, sed idem quod ἰσχνότης.

Fuit & illud Grammaticorum longè admodum aberrantium à veritate: cùm secarunt genera in longum, & breue. Neminem enim latet, relationes esse cuiuscunque quantitatis. Quare omnis oratio cùm sit quantitas:omnis orationis intererit esse & longam, & breuem. Est autem breuitas etiam in longissima narratione, cui nihil adsit alienum.Igitur Sallustio præter cæteros quamobrem attributa sit ab omnibus breuitas, nondum mihi

Grammaticorum error.

Notæ in Sallustiũ.

compertum est. Nam qui conciones inserat, quas nullus habuerit imperator: easque prælongas non rarò: qui apud Aras fratrum quasi in amœno diuerticulo spatietur: qui præter historiæ argumentum Catonis Cæsarisque collatione plurimos versus occupet: qui ad Catilinæ bellum narrandum principia vrbis Romæ arcessat: non video quo consilio breuem potius, quàm vel prolixum, vel etiam nimium, superuacaneúmque existimemus. Ac fuere quidam Barbari recentiores supercilio non ferendo, iudicio verò corruptissimo, qui Sallustii dictionem iccirco breuem censuere, quia rem personamque narret, consilia atque deliberationes omittat: factum ipsum nudum illico ponat. quasi verò commentarium scripserit ille, non historiam pleniorem: qui sit historiæ pater appellatus. Ego verò contra hosce circulatores longè aliter sentio. Non solùm quod negant, facere: verumetiam apparatum addere: spem, metum, modum, euentum, atque alia pleraque eiusmodi adiungere: etiam excurrere interdum. Tribus verbis Catilinæ coniurationem expediri posse arbitror: at quot ille? præterea nunquam quicquam sine circunstantiis: Milites, inquit, Romani perculsi tumultu insolito arma capere: alii sese abdere: pars territos confirmare, trepidare omnibus locis: vis magna hostium, cœlum nocte & nubibus obscuratum: periculum anceps: postremò fugere, an manere tutius foret in incerto erat. Hæc dictio adeò ampla, adeò fusa est, vt nihil addi possit. quam breuem, sic effeceris: Paucorum corruptione ausum nocturna castra aggredi, in iis trepidatum. Quàm verò tum leuiter, tum insolenter (vt omnia solent) professi sunt eum in historiis consilia omisisse, ex vniuersa historia manifestum est. Nam quare Iugurtha appulsis legatis Cirtham oppugnet, ratio ponitur. Habes præterea belli apparatum a consule Metello institutum multis verbis. vel quum imbellem exercitum accipit ab Albinio, quid moliatur. Quam partem si attentius legamus, inuenias Sallustii orationem non solùm non breuem, sed etiam opulentam. Quæ verò in Catilinæ bello geruntur, perpaucis versibus composita sunt: cætera omnia in consiliis declarandis producuntur. Breuitas igitur Sallustiana propterea vulgò iactata videtur mihi, quia tribus vocibus

Breuitas Sallustiana quæ.

bus integras explet sententias. non circunducit, non interponit: asyndetis vtitur, omittit verba: quemadmodum à viris doctis obseruatum est.

FIGVRAE, PERIODVS, COLA, COMMA. CAPVT XXV.

HActenus de Characteribus: restat vt de figuris disseramus: quas eadē qua superiore libro ratione ad certa capitum reduci operæpreciū est. Aut igitur à rei ipsius natura partiemur genera, aut ab vsu. Figurarū natura tota in exornatione consistit. quare pro modo exornationum secari possunt. Ab vsu verò facilius: quum enim omnibus in omnia dicendi genera venire liceat, tametsi quibusdam quædam sunt frequentiores, sparsim, vt quæque sese offeret, tractari queunt. Nos igitur ex ipsis philosophiæ, vt semper, fontibus hausta illarum naturam digeramus: si prius quid sit περίοδος, quid κῶλον, quid κόμμα declarauerimus. Nam tametsi hæc vulgata videntur: tamen quia huiusce artis partes sunt, non sine reprehensione omitti potuere. Tum autem non pauca scripta sunt ab antiquis: quorum authoritate veritas passa est conuulsionem. Alexander igitur Rhetor περίοδον sic definiit. λόγος αὐτὸ τέλειον ἐν ἑαυτῷ συνθέσει ἀμετεπτῶ διάνοιαν ἐκφέρων. Quonam verò modo fieri possit hoc, vt Periodus talem habeat definitionem, in qua excludatur κῶλον, quod eius pars est: Nam tametsi quædam plantę nullū fructum ferunt, plantarum tamen genus ipsum nunquam definias per sterilitatem. Igitur qua ratione diuidas periodum in simplicem & compositam? Est enim simplex, quæ nullis constat colis: Composita, quæ ex ipsis conficitur. Neque enim verum est quod mox ait idem, κόμματα esse hæc. Μέτρον ἄρτιον. Γνῶθι σαυτόν. Continent enim sententiā perfectam: neque cuiusquam orationis partes sunt. Sunt igitur periodi. Neque enim, quòd breues sunt, periodi naturam exuēre. Idem enim est homo pusillus, & Gigas, quod ad τὸ τί ἐστιν εἶναι pertinet. Præterea quomodo potest ille definire ἀνευ κώλων: qui tamen exēplū subdat, cuius partes appellat κῶλα; αὐτὴ δὲ ἰδιότης ἐν πόλει δήμαρχος ἀπευθύνειν νόμῳ καὶ ψήφῳ βασιλεύει. ait siquidem periodum hanc esse τρίκωλον. Quanquam alium quoque pudendum committit errorem. Quippe primum κῶλον

dicit illud: ἁπλῶς δὲ ἰδιώτης, secundum, ἐν πόλει δημοκρατουμένῃ: tertium, νόμῳ καὶ ψήφῳ βασιλεύει, quod falsum esse ex eius definitione deprehenditur. κῶλον, inquit, περιόδου μέρος, ὃ μὴ λέγεται καθ' αὑτό. At ἁπλῶς δὲ ἰδιώτης per se nihil dicit. Miserè quoque definit κόμμα, τὸ περιόδου καὶ κώλου ἕκατέρου. nihil enim declarat definitio hæc. quare sic definio: Periodus, est oratio sibi perficiens sententiam. κῶλον, siue membrum, est oratio periodo perficiens sententiã. κόμμα, siue incisio, pars composita sine verbo, sententiæ illius partem significans. Periodus igitur hæc,

Arma virúmque cano: Troiæ qui primus ab oris
Italiam fato profugus, Lauináque venit
Littora.

Sententiam nanque sibi quam instituit, percipit. Cola autem duo: primum, *Arma virúmque cano.* sententiam enim complet, sed non sibi: pars enim est. Alterum, *Troiæ qui primus ab oris Italiam fato profugus, Lauináque venit Littora.* primum autem membrum commata duo habet: *Arma*, & *virumq; cano.* duo enim esse declarat coniunctio: non enim coniungit nisi separata. Sic etiam secundum membrum totidem continet incisa: *Italiam fato profugus.* &, *Lauináque venit Littora.* In hac periodo verba duo sunt: quę duo efficiunt membra, fractura duas periodos, nisi per Relatiuum alterum ab altero penderet. Est igitur Colon pars periodi suo verbo fulta. quòd si multæ sint periodi partes ad vnum relatæ verbum: nõ equidem illa κῶλα, sed κόμματα appellabo. Non enim sunt membra, nisi propriũ habeant motum. non mouetur autem oratio nisi per verbum. Quæ membra quum secantur, κόμματα dicta sunt, ita à nobis definita. Partes compositæ, vt hoc differrent à partibus simplicibus, nomine, verbo, aliis: sine verbo totius sententiæ partem significantes, vt hoc differret à membris. Quare ne illud quidem eiusdem authoris probo, quum ait Isocraticæ illius periodi partes membra esse. Nos enim incisa dicimus, τὰς δὲ ὡς ἂν ῥᾴστως μεταλάβοι τραπέζιος, τὰς μὲν ὑπὸ Ἀθηναίων τε καὶ Λακεδαιμονίων τραπηζευομένης, τὰς δὲ τῆς συμμάχων ἐλευθερίας ἀθροιζομένης, τὰς δὲ τῆς Ἑλλάδος ἁπάσης ἐκπιπτούσης. Quod enim membrum dicas, cui deest substantiuum ipsum? Nihilo melius à Trapezuntio, Circuitus est totius orationis rotunda, & coacta, densa cum frequentatione verborũ cõprehensio. Vult enim longam esse orationem: quo nihil ineptius. Quum enim tota oratio constet periodis, colis, commatibus: & colon esse periodi partem, coli cõma definierint: quid erit quartum illud, si non est periodus: Γνῶθι σεαυτόν? Quaro scitè, vt omnia semper Aristoteles, periodum dixit, orationem habentẽ principium & finem. Non igitur attribuit necessariò longitudinem. sicuti ne κῶλα quidem longiora, aut cõmata ipsa propterea desinent hoc esse quod sunt. Quid autem appellat rotundam comprehensionem? An verò vult in se recurrere, vt illi versus?

Vltrò animum dictis attollit, & increpat vltrò.
Ante etiam sceptrum Dictæi regis & ante.

Quæ nugæ, coacta, aut decisa? num vlla oratio reperitur, quæ intra certos limites non cogatur. Aut vlla est oratio, cuius partes sint alterius partibus orationis densiores? Falsos autem nomine ipsos puto, quum περιόδευειν non in motu, sed in spatio posuere. Nobis verò sat est agnoscere motum ipsum atque vim, sententiam concludendi: vnde etiam rectissimè à Fabio Conclusio est appellata: alia sanè ἀπὸ τῆς συμπεράσματος Philosophorum. Sic & Comprehensionem dixit Cicero, & Orbem, & Circunductionem, quia clauderet sententiam, ita vt extra eam nihil quæreretur significandum. Nam κῶλα non totum cõcludunt: multò verò minùs κόμματα. Quapropter idem etiam Ambitum, etiam Circuitum, & Continuationem, & Circunscriptionem nominauit. Quum igitur dixit Trapezuntius Comprehensionem, superfluò addidit, Rotundã. Nã quod Orbis aut Ambitus dicatur, cõprehensio tantũ intelligitur. proinde nõ minùs ineptè in illa Ciceroniana narratione incisa pro mẽbris recensuit. Sopater quidam Alicensis, homo domi suæ imprimis locuples atque honestus, ab inimicis suis apud C. sacerdotem prætorem rei capitalis accusatus, facilè eo iudicio est liberatus. κῶλα enim membra ea sunt, quæ alio vocabulo ab iisdem Philosophis μέλη appellantur. quorum officiis actiones suæ cuique perficiuntur. at quæ actio sit in illis verbis, Sopater quidam Alicensis: quid tum postea? Quòd si istorum authoritas plus moueat aliquos, quàm nostra diligentia: nihil laboro. doctis enim atq; acribus ingeniis tantùm scribimus. Est igitur Periodus, vti dicebamus, aut simplex, aut composita. & com-

posita aut ex incisis, aut ex colis. Colorum numerum à duobus ad quatuor vsque producere licet. quod excedit, vitio apponi, appellarique à Græcis λόγον διεξοδικὸν: vt quemadmodum Periodus est comprehensio, ita quod extra illius præscriptiones euagatur, non iam περίοδος, sed διέξοδος appellari debeat, quasi deuiatio.

FIGVRA, FIGVRAE.

CAPVT XXVI.

FIgura loquutionis, quam superiore libro Tropon agnoscebamus, est decora facies orationis à vulgari diuersa. Eius autem genera ad hunc potissimùm modum partiemur. Verba accipiunt figurã ab arte, aut ex sua natura, aut secundum situ, aut ratione quantitatis, aut propter qualitatem. Naturã dico, quod Philosophi Essentiã. Secundum essentiam igitur aut subticentur, aut ponuntur. si subticentur, fit figura ἔλλειψις & ἀσύνδετον. Si ponuntur, aut eadem, aut similia, aut diuersa, aut contraria. si eadem, aut voce & significatione, aut significatione tantùm. Si voce & significatione, oritur ἀναδίπλωσις, ἐπαναλήψις, ἐπαναφορά, παλιλλογία, ταυτότης, ἀντιπροφή, συμπλοκή, κλίμαξ. Si significatione tantùm, efficitur συγκρισις. Si ponuntur similia, pariunt Alluſionem, Inuersionem, παρονομασίαν. Si diuersa, nascitur πλεονασμός, περίφρασις, περισσολογία, ἀφαίρεσις, ἔμφασις, ἀλληγορία, μεταβολή. Si contraria, cõstituitur ἀντίθεσις, ἀντιμετάθεσις, ἀντιμεταβολή, σύγκρισις. πλοκή, ἀντενανπίωσις. Si secundum situm, aut differuntur, & conflatur ὑπέρβατον: aut in medio, & creatur παρεμβολή, παρένθεσις: aut certa temperatione disponuntur, & gignunt συναπάντησιν: aut ad ea quę proposita sunt, redduntur, & producunt ζεῦγμα. Si secundũ quantitatem, creabitur πάρισον, quæ & παρισότης dicitur. Patitur autem quantitas, quum secatur vox: & fit figura quæ vocatur τμῆσις. cuius contraria est σύνθεσις. Si secundum qualitatem, educetur ὁμοιοτέλευτον, ὁμοιόπτωτον. quæ antea dispersæ, temere docebantur. nunc maiore opera quàm gloria à nobis digestæ sunt. Nemo enim est paulò in Rhetoricis exercitatior, qui non putet ab se quoque nullo negotio excogitari potuisse. Nunc sigillatim de his atque similibus agamus.

QVAE

QVAE EX SVBTICENTIA.

CAPVT XXVII.

ἜΛλειψις.

DEfectus verborum, πάθος maximè significat: admirationem, amorem, odium, iram. Fit etiam aliis de causis: putà ob pudorem, quum res est turpis,

Nouimus & qui te. & quo. quum veremur ne auditores offendantur. Hoc ad Oratores pertinet. etenim si quo in vitio, vel corporis, vel animi, vel fortunę communem habeant Iudices cum reo reprehensionem: id verò tametsi multùm posset causæ prodesse, tamen est omnino præterreundum, quum dicentem piget. Hoc quoque poetę rarũ: Comici tamen vtuntur. vt, *Scin quomodo*? Illa verò quæ subticentur, in quarto,

Dixerat: atque illam medi.a inter talia ferro
Collapsam aspiciunt. Sunt tacita per ἀποσιώπησιν, non autem per ἔλλειψιν. Omisit enim dicere quemadmodum se interfecit. Per admirationem verò aut indignationem: *O ingentem confidentiam! Heu stirpem inuisam!* Quartus enim casus sine verbo ineptus est ad sententiam. Tale & illud Iuuenalis,

Tũne duos vna sęuissima vipera cœna
Tũne duos? Ab amore:
Me, me: adsum qui feci. Ex ira, *Quos ego.*

Α'σύνδετον.

CAPVT XXVIII.

SOluta oratio dici potest ἀσύνδετος, dissita, diuulsa: incõiuncta melius signat. Paratur hæc figura ad amplificationem, ad celeritatem, ad impetum animi. Denique quum magnum quippiam molimur.

Tectum augustum, ingens, centum sublime columnis.
Monstrum horrendũ, informe, ingens. Hæc est priuis vocibus in orationibus ad τροπότητα,
Ferte citi flammas, date tela, impellite remos.
Longioribus periodis in otio soluti,
Illos porticibus Rex accipiebat in amplis.
Aulai in medio libabant pocula Bacchi.
Illa autem in celeritate,
Nauticus exoritur vario certamine clamor,
Hortantur socii, Cretam proauósque petamus.
Prosequitur surgens à puppi ventus euntes.

QVAE EX POSITIONE eiusdem vocis.

CAPVT XXIX.

Ἀναδίπλωσις, Ἐπανάληψις, Ἐπαναφορά, Παλιλογία, Ταυτότης.

ALexander rhetor harum aliquas confudit, nullam definiuit. Ἀναδίπλωσις, id est Duplicatio: est iteratio vocis statim subiens priorem: familiaris Tragicis. In magnis affectibus ea vtimur. Significat enim perpetuitatem repræsentationis.

O Mysis, Mysis, Ah Corydon, Corydon. hoc ex natura tractum est. Etenim animalibus datus est motus ad fugiendum & ad consequendum. Igitur quæ vnico motu, putà saltu, appetitum locum nequeunt adipisci: cursu, qui est motus frequens, supplent. Ἐπανάληψις autem, hoc est, Resumptio, est iteratio non statim, sed aliquibus vocibus interpositis. resumit enim quod reliquerat, *Sed fugite, ô miseri, fugite.* Ἐπαναφορὰ verò, id est, Repertitio, ab hac non differt, nisi situ. quia in resumptione verbum quocunque loco iterum ac tertiò poni potest: in Repetitione non nisi in principio, *Tenemus Angitiæ, vitrea te Fucinus vnda, Te liquidi fleuere lacus.* Quam exornationem auget sanè alia, quum mutatur sensus apposita alia voce ei quæ secundo loco fuerit repetita. quod alibi quoque monuimus: *-direxit spicula Parthus, Parthus sine Cydon.* Παλιλογίαν verò Alexander idem malè cum hisce confudit. neque enim est eiusdem vocis repositio, sed sententiæ. Quod ex Aeschylo adducit in Ranis Aristophanes, atque castigat: quódque agnoscere conati sunt Critici aliquot locis, vt, *Molémque & montes.* verùm expositio est prioris. quam molem? *Montes.* quem Italiæ locum? *Latina littora.* Sic, *dixitque, & prælia voce diremit.* Idem est atque, Dixitque, & dicendo prælia diremit. neque enim vitium hoc in maximo Poeta. nam quod Seneca in Montano oratore & Ouidio reprehendit, non bene facit. Nunquam enim idem repetitur penitus, sed semper aliquid diuersum est. Differt autem à Palilogia ταυτότης, quoniam illa est figura sententiæ: hæc dictionis. Pertinet autem maximè ad simplicitatem, quum idem verbum reponitur quasi temere & neglecto cultu. quod quum

quum faceret Aristoteles in historia animalium, Theodorúsque suo more Latinè ita redderet, vt inureret calamistris: quidam barbari agrestes elegantiæ illius ignari, ausi sunt dicere à Theodoro melius repræsentatum, quàm à Philosopho descriptum fuerit. Ille enim cùm alibi, tum in secundo, πῶν ἐχόντων τὰ βραγχία, τὰ μὲν ἔχει, καὶ τὰ μὲν ἔχοντα καλύμματα, πάντα ἐν πλαγίου ἔχει. nec multò post, ἔχει δὲ ὁ ἑλάχιστα ἔχων. quibus nihil dulcius auribus Atticis, adeò vt eo verbo etiam vt sint sub Pleonasmo, παίζοις ἔχων. Et in libro De sensu & sensili οὐ γὰρ ὡς περ φασί τινες ἔστιν εἶδη τῶ ὀσφραντοῦ· ἀλλ' ἔστι. διωρίσθω δὲ καὶ πῶς ἐστι, καὶ πῶς οὐκ ἔστι. Suauis ταυτότης in quinto Aeneidos, mutato sensu, *-intentáque brachia remis Intenti expectant.* Quod si Morino aut Tongro absurdum videtur, nihil mirum: Sui enim simiæ simioli. quam suauitatem neque ignorauit Cicero, neque neglexit: quinetiam curauit inter cæteras, vt suam orationem efficeret commendatiorem. Ad Atticum, Feci atque effeci, vt neuter quenquam horum pluris quàm me faceret. De Oratore, Fecique hoc quod ne adolescens quidem feceram, vt his de rebus disputarem. Sed & aliis multis in locis, In Verrem, Glabrionem id quòd fecit, facere lætatus sum. Quantum verò afferat orationi venustatis simulata illa negligentia, ex ipsius Homeri iudicio videndum est,

Νεὸς δ' ἐκὼν κατατπλεῖ ἐν ἀκεσπόλοισιν ὅμιλον,
Ἢ νηὶ δῶρα κατίτησιν, ἐπιὼν ζείφυρος καταχεύσῃ:
Ταμίης δ' ἄρα τ' ποταμοὶ πλήθουσι ῥέοντες·
Ἐς τ' τάκατο καλὰ παρήια δάκρυ χεούσης. Pro quo verbo toties repetito, si aliud subiicias, rem omnem funditus euerteris. nec minor gratia Terentianæ Bacchidi,

-quod si is nunc
Me deceperit, sæpe obsecrans me vt veniam, frustrà veniet:
Aut quum venturam dixero & constituero, quum is certè
Renunciarit, Clitipho cum spe pendebit animi, Decipiam, ac non veniam. Profectò hac oratione nullum nectar dulcius. sed & Poeta ea simplicitate vsus est, non semel. In quinto,

At procul in sola secretæ Troades acta
Amissum Anchisen flebant: cunctæq. profundum
Pontum aspectabant flentes. & in Ecloga vltima verbum hoc *venit* plus quinquies, posuit magna simplicitate ac iucunditate. & in septimo,

Aurea pectoribus demissa monilia pendent:
Tecti auro, fulvum mandunt sub dentibus aurum.

Quòd si quo in loco Palilogia λέξεως Virgilio obiici poteſt, ſanè illa fuerit,

Tum se ad Caietæ recto fert littore portum.
Anchora de prora iacitur: stant littore puppes.
Tu quoque littoribus nostris Aeneia nutrix.

Alij Palilogiam genus conſtituêre, ſub quo eſſent IIII, ſpecies, ἀναφορὰ, ἐπαναφορὰ, ἐπάνοδος, ἐπαναστροφή.

Ἀναφορὰ, Ἐπάνοδος, Ἐπαναστροφὴ, Ἀντιστροφὴ, Συμπλοκή.

CAPVT XXX.

ESt autem ἀναφορὰ Relatio, quum eadem vox repetitur. vt, *-nec te miseret natæq; tuique, Nec matris miseret*, Bis tantùm ponitur, atque hoc diſtat ab Epanaphora, quia hæc quum ſemel poſuit, ſemel atque iterum reddit. quemadmodum Virgiliano, quod ſuprà ſcripſimus, exemplo patet. Ἐπάνοδος verò eſt Reditus, quum per eadem recurrimus verba ordine inuerſo relegentes. quæ figura maximè poetarum parti inutilis eſt. fugere tamen licet exemplum è noſtris Satyris,

Si tibi divitiarum & honoris Iuppiter author,
Author Iuppiter eſt etiam vitæq; neciſque.

Epanaſtrophe autem eſt Reuerſio, quum recto ordine reſtituimus ſententiam. Magnis profectò deliberationibus accommodata figura. cuiuſmodi apud Homerum diuinitus inſtitutam legimus, Τῷ δ' ἐγὼ ἄντικ' ἔειπ', ἢ οἱ πυρὶ χείατο εἵματα, ἢ οἱ

Εἵ πυρὶ χείατο εἵματα, μήτηρ δ' οὔ κέν μιν ἔτ' ἀθανάτοισι φάνηται. Et apud Poetã, *tibi noſtra viciſſim*

Dicemus: Daphninque tuum tollemus ad aſtra:
Daphnin ad aſtra feremus, amauit nos quoque Daphnis.

Theocritum imitatus ille eſt, -τὸ δ' ὠδᾶς ἄρχεο Μοῦσα Ὦ δᾶς ἄρχεο Μοῦσα, σὺ φαλάσσιον εἰς ὄρος ἕρπε. Alio modo ad principium reuerſus eſt Ouidius,

Militat omnis amans, & habet ſua caſtra Cupido,
Attice crede mihi, militat omnis amans.

Conſueuerunt etiam Epigrammatographi claudere poematium eodem verſu quo inchoarunt, vt Martialis:

Apollinarem conuiui meum Scazon.

Antiſtrophe

Antiſtrophe autem eſt repetitio finis: non vt ponatur in principio ſequentis, ſed æquè in fine. hoc ab Epanaſtrophe differens: quam conficies, ſi Martialis epigramma de Hermete cõuertas: vt ſit conuerſa ἀναφορὰ. Circunfertur ignobilis cuiuſdam tale, quod non ponam: ſed hoc,

Quiſnam hic eſt aſinarius Poeta? Caluus.
Iſne edentulus? is Cotyttio ore Caluus?
Extremiſne hominum inter atra monstra Caluus?

Συμπλοκὴ autem ex vtraque: ambas enim complectitur, Anaphoram & Antiſtrophen, vnde & nomen, vt

Si Caluus eſt Grammaticus, ſic aſinus quoque.
Si Caluus eſt Pæonius, ſic aſinus quoque.
Inter fuit nánque aſinos. ſic aſinus quóque.

Fit autem genus omne Repetitionum, ſiue in principio fiat, ſiue in fine, ſiue vtrobique: ſiue vnius verbi, ſiue multorum: aliquando ſimpliciter, ac ſine mutatione: aliquando partibus mutatis, vt,

Impulit, impulſu quo maximus intonat æther.

Vulgatus nánque modus fuiſſet, *Labitur impulſu quo maximus*, &c. Fit etiam per mutuam tranſmutationem: qualis illa Ouidii artificioſiſsima, quam Critici cur tollere voluerint, non intelligo:

Semibouémque virum, ſemiuirúmque bouem.

Eſt enim & ingenioſa, & arguta, & veneris plena. nec minus illa eiuſdem,

Cedere iuſsit aquam, iuſſa receſsit aqua.

Repetita enim ſunt, verbum in participio, participium in verbo. neque ſolùm ſic tranſmutatis, ſed aliis ſuppoſitis: nam quum dixiſſet,

Paſtorum muſam Damonis & Alpheſibœi,

ſubiecit verbum pro nomine,

Damonis muſam dicemus & Alpheſibœi.

Et cum appoſitione epitheti maximo ornamento,

-Nymphæ,
Laurentes Nymphæ.

Et in alio caſu ſumma ſuauitate apud Catullum,

Gemelle Caſtor, & gemelle Caſtoris.

Sicut illud Ouidianum longè excellentiſsimum,

-genitórque Quirine
Vrbis, & inuicti genitor Gradiue Quirini.

Etiam in principio mutatis casibus & in fine, vt sit συμπλοκή. Cæterum non nisi Epigrammatis conuenit,

Quisnam asellos quum fricasset in togæ it nitore? Caluus.
Cuius est os impudicum, Ploxemi gingiua? Calui.
Cui paruntur in latrinis virulento regna? Caluo.
Quem fugauimus diserto doctiorum ex orbe? Caluum.
Quonam olente caprimulgo soluitur corona? Caluo:

Nulla tamen æquè venusta, aut æquè operosa Repetitio, atque illa Poetæ,

Quacunque illa leuem fugiens secat æthera pennis,
Ecce inimicus atrox, magno stridore per auras
Insequitur Nisus, quà se fert Nisus ad auras:
Illa leuem fugiens raptim secat æthera pennis.

Κλιμαξ.

CAPVT XXXI.

SCala dicitur figura, quum idem verbum cõnectit inferiora superioribus. quare nos alias appellauimus non neptè Concatenationem, quemadmodum medius annulus annulios vtrinque singulum continet. Ex Demosthene afferunt exemplum. apud Poetam nullum est. sanè haud multum præ se fert grauitatis. In Epigrammate potest admitti:

Concatenatio.

Insaniam, & furoris inuidi tabem
Diræ Megæræ tradidi ferus Pluton:
Ast Cerbero Megera Cerberus Caluo.

Sic fit per eandem vocem, interdum autem per synonymium, vt apud Homerum de sceptro,

Ἣ φάρος μὲν δῶκε δέ κεφαλὴ ἀϊδηκτι,
Ἀτὰρ ἄυεσε ζεὺς δῶκε διακτόρῳ ἀργεϊφόντη.
Ἑρμείης δὲ ἄνακτ δῶκεν πέλοπι πληξίππῳ.

Non enim dixit, ἄλλα κρονίων, sed id quod hoc significabat ζεὺς sic idem ἀργεϊφόντης & ἑρμῆς. In nono breuem posuit Poeta, sic:

Ortygium Ceneus, victorem Cenea Turnus.

Et in decimo,

Atronium Salius, Saliumque Mealces.

QVAE EX POSITIONE significati. CAPVT XXXII.

Synonymia, Παιλία.

PONitur itaq; vox eadem in figuris supradictis. Quũ verò eiusmodi ponitur dictio, cuius alia materia, alius

nus alius, significatio eadem: creatur figura, quam vocant Græci συνωνυμίαν. quippe vni rei multa sunt cõmunia nomina, sicuti modò dicebamus. Multa possumus exempla dare. sic in vltima Ecloga Virgilius quum dixisset, *Omnes vnde amor iste rogant:* statim subnectit, *Galle quid insanis?* Est enim amor insania. sic haud paulò pòst,

Certè siue mihi Phyllis, siue esset Amyntas,
Seu quicunque furor, id est, alia puella quam amarem.

Hac sanè figura fit ποικιλία, Varietas, quæ contraria est ταυτότητι, siue ταυτολογίᾳ. sicut etiam quum vel diuersa vel contraria apponuntur.

QVAE EX POSITIONE SIMILIUM. CAPVT XXXIII.

Alluſio, Inuersio, Παρονομασία.

ALlusionem Græcè quo diceremus modo, quærebamus. προσποιεῖμαι dicunt illi, quod nos præ me fero. Verba igitur similis soni quæ sunt, mutuò se præferunt. προσποίησιν igitur fingam. Non placet hanc figuram locis grauibus adiungere. Gallis frequenti in vsu est: quam vocant ipsi AEquiuocationem: conficiúntque aut ex diuisione, aut ex compositione. ex diuisione ludent in eo verbo, Osculum. ex compositione, ludent in illis, *Achaica castra.* Ibi melius, *Perdita mens, Perdit amens.* Itali corrupta voce dicunt bisquisitum, *Bisquizzo:* tametsi vt deserant signa Latinitatis, dixerunt Sacramentum: quòquàm maximè possint, alienent scripturam à Latinis. Fit autem mutatione elementorum: sic, Orator pangit carmina: Arator pungit crimina. Conueniunt Epigrammati, Satyro, & Comœdiæ. præsertim inuersio, vt si seruus oret peculium & libertatem, atque aiat, Cedo hæc mune: rà: Herus respondeat, Doce hæc: numera: ostendens pecuniam. per transpositionem fiunt hæc. item per ablationem, aut appositionem. Bolus, olus. Plautus, cæteríque prisci illi etiam inuitas voces sub hasce leges coegere,

Quanta sumini absumedo, quanta labes larido, Venustior est illa Alluſio quæ elicitur è contrario: quemadmodum apud eundem poetam Saturio parasitus cùm suo nomine appellaretur: Mentiris, inquit, neque enim Saturio veni, sed Esurio. Et sanè faceta vox cùm audis quempiam appellari, Esurionem. Inuersionẽ Græcè dixerim ἀνηροφλῶ.

quæ nõ solùm fiat, vt diximus, per elemẽtorum aut syllabarum transmutationem: sed etiam per corruptionem: vt Plautinus seruus, qui se ex Chrysalo Crucisalum futurum metuit. Sic ad genus nominũ allusit in Amphitruone alius. cùm Mercurius quatuor homines sese cecidisse iactaret: Metuo, inquit, ne ille mihi commutet nomẽ: & Quintus fiam ex Sosia. Hoc Græci genus vniuersum παρονομασίαν nominarunt: quòd præter primam verámque dictionem, aliam subdamus.

QVAE EX DIVERSIS.

CAPVT XXXIIII.

Πλεοναστμος, Προσδιασάφησις, Ἔμφασις.

REdundantiam voco πλεοναμόν. quippe cùm plus est verborum, quàm quantum exigat sententia. Atque hoc quidem vitium est in diuersis vocibus: sicut erat παλιλογία in iisdem. Fit autem apud Grãmaticos, quod ab illis nondum est declaratum: vbi additur pars, sine qua oratio est tolerabilior. Etenim instrumentum in sexto casu sine propositione ritè ponitur: quare in illo versu Ouidiano pleonasmus est,

Hæc modò verrebat raro cum pectine terram.

Tametsi alij legunt, *Verrebat fultam tibicine villam*: sed non placet. Eodem modo atque iisdem legibus, Roma, potius quàm è Roma venio. quare illa præpositio redundabit. sic in sexto redundat pronomen,

At pater omnipotens media inter nubila telum
Contorsit: non ille faces, neque fumea tedis
Lumina.

Elegantiæ tamen causa toleratur, & fit figura: qualis apud Comicos frequens, apud quos inuenias sæpe pronomen Is & Id, sine vlla necessitate. Quædam tamen adduntur ad explanationem: atque ita euadit figura, quã Græci προσδιασάφησιν iccirco nominarunt: quasi dicas apositam explicationem. Talia sunt Epitheta multa, quæ videtur superflua: item instrumenta. Epithetorum exempla longè plurima, *Nigra hirundo*: Omnis enim, aiunt, hirundo nigra. haud tamen ita est. ripariæ namque hirundines non sunt nigræ. *Ferreus ensis*. Quis enim alia ex materia vidit vllum? at ponitur ad efficaciam. Sic, *Vastum æquor Gelidum Boream*, & eiusmodi. Instrumenta quoque

Epitheta ad efficaciam.

quoque aut loca pro instrumentis. vt Pectore suspirare, ire pedibus, ore loqui. Est & alia ratio appositionum: veluti quum dicit, *Ast ego quæ diuûm incedo Regina. Vos ô miseri scite venit. Hanc ἔμφασιν*, id est, ostensionem dixere Græci. Sic, *Vidi egomet*: &, *Hisce auribus hausi*. Interdum Expletionis causa: vt in quarto Georgic.

Septem illum totos perhibent ex ordine menses.

Et in Menæchmis, *Aliquot viginti dies*, ἔμφασιν Democritus dicebat esse, causam visionis: Expressionem potes dicere, ex libro Aristotelis De sensu & sensili.

Περίφρασις, Μετωνυμία.

CAPVT XXXV.

MVltum affert ornamenti περίφρασις, quum rem vnã multis designamus verbis. Valde nánque abhorret à communi vsu loquendi. Equus fortis, *Fortis equi vis*. Canes sagaces, *Odora canum vis*. Cuius quoque naturæ μετωνυμία est, vt *Cererémque canistris Expediunt*. &, *Implentur veteris Bacchi*: Bacchi enim nomen cum vini nomine cõmunicamus. *Laticémque Lyæum*, Laticum honorẽ. Eiusdem modi ea quoque quam Appositionem vocant Grãmatici: Periphrasis enim quædam est, *Troas, reliquias Danaûm* Africa terra, pro Afri: aut est Metonymia, aut Periphrasis: vt sit illa, plus placet.

Ἀλλοίωσις, Ἀλλαγή, Μεταζολή, Τροβολή.

CAPVT XXXVI.

DIuersitas aut est totius, aut partium. quare vt est verbum à verbo diuersum, sic est idem propter alium flexum diuersum à seipso. Atque hoc quidem caput ad qualitatem debuit referri. quod satis sit monuisse. Nõ enim est aliud verbum, Sum, quàm Fuit: sed aliusmodi. Cæterum non temere hîc posuimus, potiùs quàm in capite Qualitatis. Fit enim mutatio substantialis quoties posito nomine, aut verbo, participium apponitur. aut pro nomine supponitur aduerbium. Mutationum igitur modos siue species videamus. Fit ἀντιμερία, quum pars pro parte: eiusmodi multa obseruauit apud Thucydidem Halicarnasseus. Vnum exemplum satis erit: propterea quòd in libris De causis, dictum est satis. Aduerbium pro præpositione.

‖-*Factóque hic fine quieuit.hîc* pro in his.aut impoſito his fine.nullus enim in narratione locus, niſi per metaphoram. Fiunt & aliæ mutationes atque ſuppoſitiones. Sic enim commodius explicatur vſus ille. Subiiciuntur enim alia pro aliis: quare eſto ὑποθολή. veluti quum verbale ponimus pro primigenio, *Regnatorem Aſiæ*,pro Rege. Eſt enim Rex prima vox: inde verbum Rege,vnde Rector: & Regno,vnde Regnator. Hîc nulla eſt ἀλλοίωσις: Non enim vox ipſa, *Rex*, eſt alterata: ſed pro illa alia ſuppoſita. Fit autem ἀλλοίωσις,quum genus verbi mutatur. *Fabricor*,pro fabrico,*Populantur*,populant.Et coniugatio.*Feruco*,feruo:*Lauo*,*lauas*, lauis: *Denſare*, déſere.Sic declinationes:*Orphei* enim eſt tertius cáſus,ſicut *Lino*:nó ſecundus,*Orphei Calliopea*,*Lino formoſus Apollo*.Sicut contrà:*Vlyſſi*,ſecundus non tertius, pro Vlyſſis, ab *Vlyſſes*, *Vlyſſei*:quo & Horatius vſus eſt.Hoc Latinum ab alio recto,ſicut Vlyſſis ab Vlyſſes.At illud Græcum Ὀρφεῖ.Græcis etiam alibi,*Androgeo*,pro Androgei:*Diomede* pro Diomedem.*Duo*,pro duos.δύω. Eodem modo caſum pro caſu, Græca item non, vt aiunt, figura: ſed conſuetudine. ‖*Mivérne laborum*: id eſt, labores. & ‖-*cui me Fortuna precari*:pro quem. hîc eſt μεταλλαγὴ, Permutatio.Illa verò μεταζολὴ quæ fit quum poſito verbo, aliud in alio membro dicitur: eſt διανοίας potius. ‖ *Quis furor ô ciues? quæ tanta inſania? qualis Eſt animus? quantæ ſcelerata ad prælia vires?* Adumbrat aliquo modo vim τῆς συνωνυμίας.Proprium autem Hiſtoricorum Græcorum vti μετωνυμίᾳ.Ἵππον,*equum*,pro equitatu.Et in eo mutare genus,τῷ ἵππος: quoniam equæ patientiores laborum: quibus iccireo ad prælia barbari vterentur,etiam de quibus cibum capiunt ac potum Scythæ.Præterea tum illorum,tum noſtrorum conſuetudo mutare tempora, atq; præſenti tempore deducere narrationes,ſic & Poeta: ‖-*quem dat Sidonia Dido*: quod alibi, ‖ *Dido Eſſe ſui dederat monumentum & pignus amoris*. Sexus: ‖ *Nec dextræ erranti deus abfuit*: id eſt, Furia.

QVAE EX CONTRARIORVM positione. CAPVT XXXVII.

Ἀντίθεσις, Ἀντιμετάθεσις, Ἀντιμεταβολὴ. Σύγκρισις, Πλοκὴ, Ἀντανάπλωσις.

Contrapoſitionē poſuere inter figuras dictionis:mihi videtur ad ſententiam potius pertinere.Fit autē duobus modis:aut nuda,aut opulenta. Nuda eſt apud Demoſthenē aduerſus Aeſchinem, σὺ μὲν ἐξέπιπτες, ἐγὼ δὲ ἐσύριττον. Quæ item duplex. Aut enim eſt ſenſu non penitus contrario, vt hîc:Excidere enim memoria in ſcenæ:& Exhibilare, non ſunt contraria. Quin alterū ex altero oritur: atque ſimul ſunt. Aut eſt verè contrarius ſenſus. vt apud eundem: ἐδίδασκε γράμματα, ἐγὼ δ' ἐφοίτων. & clarius,ἐπλούτει, ἐγὼ δ' ἐπλουμίλω. Opulenta eſt quoties rem quāpiam factúmve ponimus, cui obiicimus tantundem multis oneratum verbis. Id quod fit in omni aduerſatiua, vbi eſt, ſed,aut *tamen*.

Nec tibi Diua parens generis,nec Dardanus author,
Perfide: ſed duris genuit te Caucaſus horrens
Rupibus. Hyrcanæq; admorunt vbera Tigres.

Etiam ſine nota aduerſationis. veluti quum in vna conqueſtione dixiſſet Dido,

-eiectum littore,egentem
Excepi,& regni demens in parte locaui,
Amiſſam claſſem ſocióſque à morte reduxi.

In alia dicit, *-en dextra fidéſque,*
Quem ſecum patrios aiunt portare Penates.
Quem ſubiiſſe humeris confectum ætate parentem.

An verò putemus eſſe ἀντίθετον quāpiam in verbis? Sanè nullam cenſeo,niſi aliquam præ ſe ferat illa figura, quam dicebamus Alluſionem, veluti ſi dicam: tu honoratus,ego oneratus. Cæterum cùm verba ſint quantitates quædam:& quantitati nihil ſit contrarium: non erit ἀντίθεσις in verbis, ſed in ſenſu:contrà, quàm dixere. Elegantiſſimam verò orationem,quæ poſita ſimilitudine ſubinfert contrarium, per quod nihilominus concludit ſimile. quale noſtrum illud, ἐλεήσατ' ἐλεήσαντα, δότε δεδωκόσι, αὐξάνει, ᾧ πάντα πλούσιοι. Tria priora ſimilia ſunt: miſereri miſericordis, dare liberali, principem principi: quartum poſterius duo membra inter ſe contraria habet: quorum tamen ſenſus refert priora: pauperi nánque æquum eſt dare diuitem. Eiuſdem naturæ eſt ἀντιμετάθεσις: verùm non ſine verborum affectione: quam etiam ad ſitum transferre liceat. eſt enim contrarietas ſenſus eum verborum tranſpoſitione, vt in noſtro illo Iam-

bico, *Tibi imperare me decet, non te mihi.* Huic similis, sed operosior est ἀντιμεταβολή, quum positum quippiam retorquemus in contrarium. Qualis illa rotundissima sententia Demosthenis: cuius elegantia, atque argutia merita est, vt hîc quoque inter Poetica referatur: σὺ δὲ μὴ λέγε, ὡς γέγονεν οὕτω πολλάκις· ἀλλ' ὡς αὐτὸ φοβοῦμαι γέγονεν. ἐγὼ εἴ τι πώποτε μὴ κεῖνους νόμους ἐποιησάμην· σὺ δὲ τοῦτο ἐμμένων· διὰ τοῦτο δὴ τοῖς φεύγουσι δικαίως, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἀλίσκου. ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἁλοίη, σὺ ταῦτα ἂν καὶ ἔλεγες· οὕτως καὶ σὺ νῦν ἀλῶς, ἄλλους οὐ λέγεις. Quam sententiam & acutiorem, & suaui fecit verborum dispositione, quum eam laxiorem à præceptore Isocrate accepisset., εἰ γὰρ τῶν ἀδικημάτων οὐ ῥᾴδιον εὑρεῖν, ὅ μήπω τυγχάνει γεγενημένον. τούς γε ἐφ' ἑκάστους αὖ τῶν ἁλισκομένων μισθὲν ἧττον δεινὸν ποιεῖν, ὅταν ἕτερος ταὐτὰ φαίνηται δικαιοσύμβουλος· πῶς ἂν καὶ τὰς ἀπολογίας ἅπασι ῥᾴδιας ποιησαίμεθα, καὶ τοῖς βουλευομένοις ἧττον πονηρούς, &c. Similis responsio Romuli, quum in conuiuio perparum bibisset: eique dixisset quidam, Romule, si isthuc omnes homines faciãt, vinum violius sit: Imò verò, inquit, carum: si quantum quisque volet, bibat: nam ego bibi quantum volui. Nec absimilia ἀντιστρέφοντα, quæ vel reciproca, vel altera ex parte respondẽtia Latinè dicimus. posita enim σκλήματα sic soluimus, Si bonus, pauper: Si malus, miser. semper ergo miser. ἀντιμεταβολὴ mutat in contrarium, Si malus, non pauper. Si bonus, non miser. nunquã ergo miser. Has vtrasque ἀντιμεταθέσεις, καὶ ἀντιμεταβολὰς quare συγχύσεις appellarint Rhetores, sanè non declararunt. Fortassis quia vtriusque partis tam proponentis, quàm refellentis æquè communis vsus est. Non temere verò πλοκὴν etiam dixêre. Plexus enim sententiarum quidam est. ἀντιπαράθεσις autem est cõtrarii intellectio per negationem. *non inferiora sequamur*, id est, parem Hectori Aeneam, non contemnenda belli pars: i. vir fortis: Aduersatio Latinè figura hęc dici potest.

QVAE SECVNDVM SITVM,

CAPVT XXXVIII.

Ὑπέρβατον, παρεμβολή, Παρένθεσις, Συναίρεσις, Ζεῦγμα, Χιασμός.

DIstrahitur oratio cùm differuntur verba post verborum tractũ. Itaque ὑπέρβατον libẽter dixerim distractionem. duo maxima sunt apud Virgilium: vnum quod suprà posuimus ex III. Georgic. alterum quod est in XII. diuini operis,

Interea Reges,
Procedunt castris. Illa verò omnia inter hæc.
-Ingenti mole Latinus
Quadriiugo inuehitur curru: cui tempora circum
Aurati bissex radij fulgentia cingunt,
Solis auí specimen: bigis it Turnus in albis,
Bina manu lato crispans hastilia ferro,
Hinc pater Aeneas Romanæ stirpis origo,
Sidereo flagrans clypeo, & cœlestibus armis,
Et iuxta Ascanius magnæ spes altera Romæ.

Græci itaque nomine eo affecerunt hanc figuram quòd significaret Trãsilitionem: propterea quòd verbum, siciti diceb amus ad calcem vsque transferretur. Quòd si qua oratio in orationis medio interponitur: Interiectio, & Interpositio dici potest à nobis: quam παρεμβολὴ & παρένθεσιν Græci vocauere. vtriusque natura vna est, modi non vnus. Quæ enim simplex est, totáque materia aliena, Parenthesis dicitur: vt *Fatebor enim.* Reor, Opinor, Aiunt. *Mirabile dictu. Si credere dignum est. Fama est obscurior annis.* & eiusmodi: quæ omnibus materiis, atque argumentis conuenire possunt. Alia est παρεμβολὴ socia, atque affinis τῆς περιβολῆς, tum nomine tum natura. quoties aliquam ex circunstantiis, quæ post orationem affe-renda fiũt, rei ipsi inserimus, quale illud,

Tum Bitiam ardentem oculis, animisque frementem.
Non iaculo: neque enim iaculo vitam ille dedisset:
Sed magnum stridens contorta phalarica venit
Fulminis acta modo.

Debebat enim coniungere instrumentum cum vulnere, ac postea dicere, quæ interposuit, sic,

Tum Mœropem, atq; Erymam iaculo, iaculoq; & Aphidnũ.
At Bitiam stridens contorta phalarica, diri
Fulminis acta modo, clypei per taurea terga
Loricámque horrentem hamis, ferróque trilicem.
Non iaculo, neque enim iaculo vitam ille dedisset.

Sic & paulò antè,

Et primum Antiphaten, is enim se primus agebat,
Thebana de matre nothum Sarpedonis alti.

Postposita oportuit,ad hunc modum:

Et primum Antiphatem,sobolem Sarpedonis alti,
Matre nothum Thebana:is enim se primus agebat. Quæ equidem ita discerpsi,non vt meliora facerem: sed vt ostenderem figuram.Nam quanto venustius?

Et primum Antiphaten: statim, primum quia primus: quàm si distulisset. Vbi verò partes orationis certo ordine disponuntur, ita vt aliquibus aliquæ reddantur, vt aliam formam,ita aliud nomen inuenere. Duobus autem modis consueuere: aut enim fit recursus in ipsa redditione,qualis erat in Epanodo: aut à prima incipit redditio ac desinit in posteriorem. Ponam orationes duas simplices,quas deinde figurabo. Vna erit hæc:Ego nobilis, & probus: caluus caprimulgus,& nequam.Disiungam,atque retribuam suum cuique, sed recurrendo, sic: Ego nobilis, caluus caprimulgus, caluus nequam, ego probus.Hanc appellauerunt συμπλοκὴν: id est, occursionem. cùm enim videretur oratio processura: quasi consistere eam fecimus, atque occurrimus, à fine incipientes.Quod si positis fiat ordine,quo cœptũ est, retributio, Zeugma dixerunt,id est,coniunctionem: veluti si sic dicas: Cæsar & Caluus eadem in vrbe agunt: Cæsar Philosophus, Caluus Asinarius. Coniunxisti cum Cæsare Philosophiam, cum Caluo fœtorem. Iugationem hanc nomino.vtriusque exemplum dabo ex diuino Poeta. Occursionis illud,

Vos etiam gemini Rutilis cecidistis in aruis
Daucia Laride,Thymbræque simillima proles
Indiscreta suis,gratusque parentibus error.
At nunc dira dedit vobis discrimina Pallas.
Nam tibi Thymbre caput Euandrius abstulit ensis.
Te decisa suum Laride dextera quærit. Priorem posuerat Laridem,posteriorem nominat. Alterum exemplum in Bucolicis,

Compulerántque greges Corydon,& Thyrsis in vnum,
Thyrsis oues,Corydon distentas lacte capellas.

Iugationis autem decorem auxit in eodem libro,gemination,

Non me carminibus vincat,nec Thracius Orpheus,
Nec Linus:huic mater quamuis,atque huic pater adsit,
Orphei Calliopea,Lino formosus Apollo. Nam

Nam & matrem reddidit secundo versu Orpheo, in tertio matris nomen, Lino patrem in secundo, patris nomen in tertio. Quod verò in vndecimo legitur,

Munera portantes, eborisque, aurique talenta:

Quidam à vulgata expositione ad hasce figuras traducere voluerunt.Vulgata sanè lectio est hæc, *Munera portantes*. quænã? talenta auri, & eboris, & sellam, & sceptrum. Illi autem malunt sic: *Munera portantes aurique eborisque talenta: Et sedem.* id est, auri talenta, & eboris sellam. Ideirco transposuêre voces. Verum vt sit quod volunt,nulla transpositione opus est. Erit enim ἀπάντησις. Cæterùm quum etiam tertium sit munus, Trabea: non placet ista χιασμία. præsertim Latini orationem oportuit esse perspicuam.tum autem minus conuenit loquutio,sellam eboris,talenta auri. Postremò etiam nunc, vt olim, tum ebur,tum ebenum pondo æstimabatur. Quod verò non sit opus transpositione, etiam ex Hermogene manifestũ est:qui nostrã ἀπάντησιν vocat χιασμὸν:propterea quòd cùm primo quartum,secũdo tertium redditur, excitatur forma decussationis ad hunc modum,

Eboris — Auri
Talenta — Sellam

QVAE EX QVANTITATE.

Παρισον.

CAPVT XXXIX.

Παρισον, siue παρισότης,Latinè Exæquatio,quoties totidem vocibus, iisque æqualibus complentur partes orationis. Haud sanè magna virtus: aliquando etiam vitium. Isocrates & Gorgias in hac multus. de Homeri versu diximus. In Elegis sæpe inueniuntur membra paria.vt in illo,quem adducebamus, *Cedere iussit aquam,iussa recessit aqua.* Accuratius quoque in altero, cuius imaginem expressit vir bonus, *Semideúmque virum, semiumque deum.*

Πλοκὴ, Τμῆσις,

CAPVT XL.

Patitur quãtitas vel cùm ex duobus verbis vnum conflatur: qualia multa dithyrambica. Compositio appellatur hæc, non minus figura, quàm cæteræ. Est enim dictionis facies præter morem vulgi. *Antemalorum.Semperflorentis*, apud Lucretium. Contraria huic, sectio.

τιμῶσιν Græci nominant, *Quæ me cunque vocant terræ*: nam vulgo dicimus: Quæcunque.

QVAE EX QVALITATE.

ὁμοιόπτωτον, ὁμοιοτέλευτον.

CAPVT XLI.

LAtini duas Græcorũ figuras ὁμοιόπτωτον, ὁμοιοτέλευτον ita sunt interpretati, Similiter cadens, Similiter desinens: Verùm neque Græcorũ admiror superuacuam sedulitatẽ: neque Latinorum probo securitatẽ. Græci sanè cùm haberent excogitatã vocem ὁμοιοτέλευτον: cuius finis in pluribus membris eundem sonum ederet: quid noui in eo, quod ὁμοιόπτωτον nominant, quæsiuere? nonne est in hoc ὁμοιοτέλευτον? Idem nánque est in dictione & πτῶσις, & τελευτή. Quòd si πτῶσιν aliud intellexere: id licet, quod nominum tantùm esset, atque participiorum proprium: sanè aliarum quoque partium nomen certum ad illarum desinentiam inuẽtum oportuit. Igitur in verbis ὁμοιόχρονον statuendum: In aduerbiis verò quid? etiam personæ & numeri non negligendi. ὁμοιοτέλευτον enim dicunt illud: ἢ τὰς δίκας κατίσησι, ἢ τῷ ἀδίκων ἀπίσησι, hoc autem ὁμοιόπτωτον: ὧν πάντων πολιτῶν ἄρχησό τατε, ἢ πάντων αἰδρώπων δυσφημόταται. Quòd si iccirco fecerunt, quia aliud sit desinere eodẽ sono, aliud eodem casu: quia non semper iisdẽ casibus idẽ sonus sit, iã illa nõ erit figura. Exempli gratia, δεινὸς τὸς λόγους, ἢ ἀγαθὸς τὰ ποιητικά. quãobrem ne Latini quidem, vti decebamus, rectè. Vox enim illa similiter cadẽs, neutiquã nominũ tantùm desinẽtiã significat. Aequè enim cadere dicemus Latinè, Fugit & dicit: hodie, & postridie. quare vna tantũ nobis esto figura ὁμοιοτέλευτον omnem cõprehendens desinentiam. cuius exempla frequentia apud Poetã: verùm vnius tãtùm modi. videlicet in participio actiuo, eóque casu quarto tantùm, in eodem versu, *Tollentémque minas & sibila colla tumentem*, In pluribus. *Sed neque currentem, neque se cognoscit euntem*, *Tollentémve manu saxúmque immane mouentem*. Alia ὁμοιοτέλευτα rariora: vt in XI, *Ad terram misere, aut ignibus ægra dedere*. &, *Vincla recusanti & sera sub nocte rudenti*. Stultè verò irridet in Thucidide ὁμοιόπτωτον Dionysi. Haliearnasseus: haud enim ferè quisquam est vel Oratorum, vel Historicorum, vel Poetarum, apud quem non inue-

nias. Quin ipse quoque Demosthenes cùm alibi, tum hisce verbis non esse vituperandum demonstrauit: τὴν τε πόλει βοηθεῖν οἴεται δεῖν, ἢ δίκαιον ὑπὲρ αὐτῆ λαβεῖν· τοῦτο καγὼ πειράσομαι. Quid Aristoteles? cuius orationis castitatem potius quàm licentiam carpis. omitto procœmiũ in Rhetoricis ad Alexandrum: at in III. de Anima, & πάρισον, & ὁμοιοτέλευτον edidit. ἀκόλουθα δὲ ὅπως σημαίνει πᾶν αὐτῷ. Γλαῦκαν δὲ ὅπως σημαίνει πέπαιρε. In libro verò De sensu & sensili adeò probauit, vt non solùm eandem desinentiam, sed in eodem casu idem nomen reposuerit. οἱ μὲν πλειστῶσιν εἰς πᾶσαι ἰατρικήν, οἱ δ' ἐπὶ τῷ περὶ φύσεως ἄρχονται περὶ ἰατρικῆς. sic & in eodem, εἰ σαῦ μὴ δ' ἐκείνη καλῶς, μηδ' αὖτη καλῶς. Cæterùm est & alius modus eius similitudinis, quæ est in sono. nõ enim est in diuersis mẽbris orationis, sed in fine eiusdẽ membri, quũ syllaba vel dictio syllabæ vel dictionis antecedentis, eundem sonum reddit. neque verò in fine solùm, sed etiam in quacunq; parte. Quod quũ quasi vitiũ obiiceret Erasmus Ciceroni, meritus est vt à nobis in priore aduersus eum oratione doceretur. Ibi igitur & Terentii dixisse sese, & Horatii pares res, & Homeri ἐλεύσεται οὗτος, afferebamus: quibus Ciceronis Fortunatam natam toleraremus, & nunc ex Aristotele addimus φθαρτικὸν ὄν, idque non semel. & ex Thucydide, συμίαμία ναῦς, quorum authoritate figura illa commendari possit.

INTERROGATIO, PERcontatio,

CAPVT XLII.

QVerebamus, essétne figura Interrogatio. quibusdam enim non videtur. ac ne nobis quidẽ, si eius natura cõsideretur. Nemo. n. nõ etiã sine arte interrogat. at omnis figura ab arte. Nõ igitur natura sua figura est, sed vsu. quædam enim recta oratione quæ dici solent, si flectãtur ad interrogationẽ, figuram committent: quemadmodũ & exclamatio. quod igitur ad genus, ex iis quę suprà posita sunt, referetur? Ad genus id, quod adiungit diuersam vocẽ. Esto enim oratio hæc, *-ego te vidi Damonis, pessime, caprum Excipere*. addita negatione, *Nónne ego?* efficitur interrogatio. Sẽper autẽ exercetur affectibus, admiratione,

Nonne fuit satius tristes Amaryllidis iras

Atque superba pati fastidia? Indignatione,

-& quisquam numen Iunonis adoret? Desperatione,

Sed quid ego hæc autẽ nequicquam ingrata reuoluo! Aliquãdo ad sciscitandum. *Quẽue tenetis iter?* cuiusmodi maxima pars est: Interrogatio enim est à dubitatione: nemo enim quod aut habet aut scit (scire enim habere quoddam est) rogat: nisi per simulationem, aut quũ quod scimus, ab aliis vel negatur vel dissimulatur,

Nónne ego sum magni Theramedæ filius Alcon?

Interrogationem à percontatione qui distinguunt, subtilitati student. Interrogatio enim genus est: Percontatio species. Percontatio illa est,

Sed vos, qui tandem, quibus aut venistis ab oris?

quũ petimus quod nescimus, aut fingimus nescire. Interrogatio verò & hæc & alia, etiam quum scimus, sed interrogamus, vt à negante exprimamus confessionem,

Nósne tibi Phrygiæ fluxas res vertere fundo
Conamur?

Etiam alio modo, quum quærimus causam quam tamen reddi nolumus:

-quid me alta silentia cogis
Rumpere, & obductum verbis vulgare dolorem?

Interrogatio ἐρώτησις, Percontatio, ἐξέτασις, Exquisitio.

FIGVRARVM VSVS.

CAPVT XLIII.

QVid esset figura, quotquot earũ genera possent statui: itemq; generũ species, quoad fieri potuit, breuiter dictum est. nunc quæ cuique generi dicendi conueniat declarandum. Quanquam igitur ex ipsis exemplis, vnde sumpta sunt, intelligere potes quibus quæq; formis aptari queant: tamen strictim de his aliquid dicendũ est. Figuras omnes infimus Character admittere solitus est. non omnes sublimis. aut verecundè, veluti παιγνιομεσίαν. semel enim & parcè,

O verè Phrygiæ, neque enim Phryges. Sic neque παῤῥησίαν, neque inuersionem, neque ἀνταπόδοσιν, neque ἀνταπόκρισιν. Hæ nánque Epigrammati, & Satyro ac humilibus Scenis sunt familiares. Altiloqui autem maximè peculiaris Periphrasis, & Metonymia, & μετάδοσις: cæteræ omnes, vt res tulit. Mediocris autem Character, quòd ad figuras attinet, ad Magniloquum frequentius ac proprius accedit, quemadmodum & numeris: de quibus iam scribendum est.

NVME-

NVMERVS.

CAPVT XLIIII.

Ἀριθμός, sicut alibi quoq; declaratum est, id significat quod designat discretam quãtitatem. Numerum Latini dixerũt à distributione: hoc est enim τὸ νέμειν, vnde & νόμος. Huic Numero Musicus quum addidit sonũ, suum fecit, atque ῥυθμὸν appellauit. Maiores nostri, qui in armis nati, serò Græcas artes excoluere, quum aliam commodiorem non inuenirent, communi cum priori vobe appellauere. tum postea translatum ad Poesim, sic definiemus: Numerus est concinnitas orationis, apta rei quæ significatur. Intelligo rem, aut quæ est, aut quæ esse fingitur. Nam Poeta ex persona sua ita loquetur, vt est: vbi verò duas introducet inter se altercantes, non necessariò dabit orationem secundum rem: sed ex animo loquentis. Magna erat res, *Nuncius ab Ioue*: paruam eam facit Dido, iccirco vtitur humili oratione, *Scilicet is superis labor, ea cura quietos Sollicitat.* nam & dactylis vsa est, & vocalibus exilibus. Quin ne ex Poetæ quidem persona: sed ex stili naturâ. Tenues enim res grandiore oratione describet altiloquus: vt in mediocri fecit Poeta. Quum *apum gẽtem* dixit: & *sub mœnibus vrbis aquantur: & paruósque Quirites.* In septimo verò diuini operis, vide quibus verbis humilem pingat comparationem, *-magno veluti quum flamma sonore Virgea suggeritur costis vndantis aheni.* Oritur autem ex partium quãtitate, qualitate, dispositione. Quãtitas duplex. in corpore & in tempore. Corpus appello, dictionis extensionem: Tempus, tractum pronunciationis. Qualitas in tenore & in sono. Tenorem intelligo elationem vocis, aut depressionem. Sonum, aeris verberationẽ qualemcunque. Cõcinnitatem, quemadmodum alibi docebamus, non à cinno, sed à canendo nunc duximus. adeò vt quod ambigua voce dixerunt Numerum veteres, (nobis liceat) Canorem appellemus. Quídni? veluti à rubendo rubor, à sapiendo sapor, ab ardendo ardor, à sudãdo sudor: sic à canendo canor. Est quippe Numerus in oratione conceptus quidam. Dispositio comprehendit locum, situ, ordinem: de quibus omnibus iam dicẽdum est.

EX DICTIONVM Quantitate.

CAPVT XLV.

NVmerum efficit Quantitas duplex, continua & discreta. Continua, quum dictio prolixa spiritum exhaurit. hîc totum solidum est. Discreta, quum solidorum breuitatem compensat frequentia interuallorum. exempli gratia,

Nimborum dominum tempestatúmque potentem.

Hîc sunt verba quatuor quæ Solida appello. quatuor, inquam, si Donato credimus, qui encliticas particulas vnam esse facit dictionem cum antecedente. sic enim apud Terētium in Adelphis ait esse vocem illam *Immisericorditérque*, octo syllabarum, quatuor ergo hoc in versu plena sunt, tria vacua, quæ διαστήματα, siue interualla vocant: sic enim & Musici. Vnumquodque continuum discernatur siue discriminetur in minutiores voces, tūc interualla defectui tractuum pro supplemento erunt: exempli gratia, *Imperat & nimbis & densis turbinis auris.* Totidem in vtroque syllabæ, in hoc plura interualla, quæ plenitudinem explent superioris. eodem modo numerorum audinem explent superioris. eodem modo numerorum audinem Pythagoras ex fabrilium malleorum ictibus deprehendisse, nec id ignorauit Virgilius: quid enim antiquitatis ignorauit ille? Sed pudēter, vt semper, adumbrauit illo aduerbio, Innumerum: VII I. libr. diuini operis, *Illi inter sese multa vi brachia tollunt Innumerum.* i. per vices nō sine ordine. Quod Callimachus quoque dixit in Dianæ hymno, ἀμῶλαδὶς πεπόντες. quare numerus non solùm consistet in plenis, sed etiam conflabitur è vacuis. Operosius enim dicitur in hoc carmine, *multa vi*, quàm si dixisset *mutantes*, vno verbo. Vtriúsque igitur legis tam pleni quàm vacui obseruationes ab exēplis petēdæ sunt.

PLENI, ET VACVI OBSERVATIONES. CAPVT XLVI.

PLenitudinem nō vna ratione fieri animaduerto, vel quum verborum tractus longi sunt, vt *Tempestatum, contemplator, armentarius, lamentabile, illætabile, irremeabilis, intractabile, ignipotens, æripedem, componere, conticuere, Saturnia, versicoloribus, Ionio, circūspexit, pernicibus, inexorabile, Phlegethontis, propugnacula, antemalorum, centumgeminus, tri corporis*, & alia eiusmodi, quorum tractus rei ipsius, cuius notæ sunt, aut dilationem, aut difficultatem, aut moram, aut vim pingunt, hæc est prima pleni ratio. Altera quum verba

verba carpuntur à verbis, vt ex ipsis partibus pes fiat. cuiusmodi versus ille est in X I,

Extulerat lucem, referens opera atque labores. &,
Sic fatur lacrymans, classique immittit habenas. &,
Romanóque foro & lautis mugire carinis.

Vacui autem lex obseruatur, aut ex natura ipsius, aut ex frequentia & raritate. Naturam intelligo formam modúmve, quo verbum à verbo absistit veluti differt interuallum horum duorum, *qui primus*, ab interuallo illorum duorū, *Littora multum.* Itaq; aut vocalis excipit vocalē, vt *Insulæ Ionio.* aut cōsonans consonantē, vt *sub pectore*, consonātē vocalis, *Ibant obscuri.* aut è cōtrario, consonās vocalē, *nomine læso.* quorū omniū multa variáq; ad cōstituendā numerum vis est. Quinetiā ipsa vacua modo alio considerantur: non quo pedem, sed quo verbum claudunt, quorum frequentia interuallorum hoc in genere affectū auget in sententia. Nánque vt plus soni reddit tractus prolixioris, ita plus exhauritur spiritus in vocis resūptione. ergo interdum prætulit Poeta compositum simplici, Vt rei tractum vocis prolixitate referret. interdū minutioribus conferſit versum vocibus. Exemplum prioris consilij, *-lato quam circumamplectitur auro.* non, circumplectitur. Hoc enim est illo simplicius. neque veritus est elisionem, sed potius affectauit ob sonum. In Illa igitur mora (auditur enim aliquid quo intelligimus ibi fuisse illam præpositionem, sicut scripsit Quintilianus) designatur ambitus illius amplexionis. sic & attollere potiùs quàm tollere,

Hortor amare focos, arcémque attollere tectis.

Opera enim multa eget arcis ædificatio. Iccirco plus etiā operę positum est in *Attollere* quàm in tollere posuisset, De his autem etiā inter Soni obseruationes dictum est. Breuiorum autem verborum laus atque vtilitas ad comparandam maiestatē vel ex vno illo versu cōstare potest.

Arma virúmque cano Troiæ qui primus ab oris, & illo,
Inde toro pater Æneas sic orsus ab alto.

Cum quibus si comparētur ij qui ex prolixis cōstitunntur, facilè intelligetur vtrum genus ad altiloquam dicēdi formam sit accommodatius,

Iasius Imbracides Icetaoniúsque Thymætes. &,
Phyllirides Chiron Amithaoniúsque Melampus.

Ledeam Hermionem, Lacedæmoniósque Hymenæos.
Cæterùm vocabulorum breuitate etiam ad celeritatem vtitur, dum molitur consilium, miscuit prolixiora.dum exequitur, expedit minutioribus verbis,

Ergo age chare pater ceruici imponere nostræ:
Ipse subibo humeris: nec me labor iste grauabit.
Quos res cunque eadem, vnum & commune periclum,
Vna salus ambobus erit: mihi paruus Iulus
Sit comes, & longè seruet vestigia coniunx. Sic mox, *Tu genitor cape sacra manu.*Continua porrò bissyllaba, *dextræ se paruus Iulus Implicuit.* Verbum hoc longius implicationem designat ipsam,

Ponè subit coniunx: expedita.
Adhuc verò expeditiora,
Et me quem dudum non vlla iniecta mouebant
Tela, neque aduerso glomerati ex agmine Græi,
Nunc omnes terrent auræ, sonus excitat omnis.
Nec minore arte, -*subito quum creber ad aures*
Visus adesse pedum sonitus. &,
Ilicet ignis edax summa ad fastigia vento
*Voluitur.*Tum subiecit verbum *exuperans*, alia propterea quod flamma quoque exuperabat,

Exuperant flammæ, furit æstus ad auras.
Quid illis verbis celerius?

Ferte citi flammas, date tela, impellite remos.
Aut illis?

Nec iam se capit vnda, volat vapor ater ad auras.
Quid illis lentius atque adhærescens magis?

Ante & Trinacria tentandus remus in vnda.
Cunctabundus rem quam exhorrescebat Aeneas, dicit illo versu,

Nec tu mensarum morsus horresce futuros.
Vbi quum hactenus de mole ac corpore dictionum præceptum est:obseruetur etiam temporis tractus, quod erat secundum membrum quantitatis. Spōdæis enim vtitur in ipsis cōmorationibus: Dactylis autem in expeditionibus.nam quod professi sunt, Trochæos seruorum diligētiæ conuenire in Scenis, satis est in Epinomide à nobis refutatum. Id quod ex Tragicorum quoque iudicio clarius constat: qui choros suos etiam in stataria materia è puris Trochæis sæpenumero edidere.Poeta igitur quum

Aeneam à Troianis oris in Italiā deduceret, dactylis vsus est: iter enim facit. quum verò ipso in itinere multis cunctabundum iactationibus canit. detinet spondæis,

Arma virúmque cano, Troiæ qui primus ab oris
Italiam fato profugus Lauináque venit
Littora. Hactenus processus. nunc obiectio impedimentorum: -*multum ille & terris iactatus & alto.* Sic discessum recentem Troianorum, qui penè etiam in ipso essent conspectu,

*Vix è conspectu Siculæ telluris.*Cunctatur enim oratio,& in spondæo & in monosyllabis. sanè vix illud fit. Audis etiam in illo id quod in re atque opere est,

Et læues ocreas lento ducunt argento.
Motus igitur ipsos, ac motuum variationem pingit.nam ob pondus subsistit: deinde impetum dat, quum dicit,

-*versántque tenaci forcipe ferrum.*
Talis vis est in ipso dactylo, vt post collectas vires faciat impressionem. Id quod subiicitur oculis, nō solùm auribus in verbo *Impulit, impetus, incita, obuius, igneus.*Contrà, Anapestus aptior ad luctam.Mouetur enim celeritate sua in hostem:deinde conserto prælio perstat.Neque verò temere proceleumaticus admissus est ab eodem. Nonne vides ictuum crebritatem atque celeritatem?

-*labat ariete crebro*
Ianua. Item aliam celeritatem,

Hærent parietibus scalæ. Sunt etenim verba quædam quæ secum connatos habent pedes ad eas quantitates quę sunt in re manifestæ: vt Statim, Citò. nam & curta sunt ipsa tota,& earum partes minimum habent tēporis. Illico etiam,& Protinus,& Ocyus, cum promisso motu præ se ferunt per initia moram quādam:qua continuatio fiat cum superioribus: sic Velociter & Perniciter, primarum syllabarum tractum totidem celeribus rependunt. Celeriter,longè fidelius. nam tametsi multimembris est vox, persoluit tamen quam debet in significato celeritatem. Non sic in *exemplo*,& in *actutum*: in *continuò* mediocrius. Ne adducaris in eam sententiam,quę censet nomina verbáque naturalia esse, sicut est res. Quod quum Plato senserit à Pythagoricis, repudiauerit Aristoteles: huius

est res. Quod quũ Plato senserit à Pythagoricis, repudiuerit Aristoteles: huius odio potiùs, quàm quod quæ docebat intelligeret. Erasmus, vt alia multa, stolidissimè profiteri ausus est. Cæterùm & in libris περὶ ἰρμηνείας, & in nostris De causis, acutissimè cõtra eos est disputatum. Nec minus hoc loco illorum vel tarditas, vel pertinacia, vel impudentia deprehendi potest, quum & longæ & breues dictiones sint notæ celeritatis, vt, citus, celer, velox, pernix, quæ tibi eligendæ erunt.

Ad vtramque verò consequendam quantitatem aliquando additur, vt dicebamus: interdum eximitur, elemẽtum. Certè in hac dictione, *Compositus*, motus est quare Poeta cùm quietem demonstrare vellet: elisit vnam è vocalibus, quæ motoriam vocem faciebat, atque vt esset stataria, effecit,

Nunc placida compostus pace quiescit. Poterat enim sine carminis iactura, sic, *compositus placida nunc pace quiescit.* Sic propius accedit: *accistis.* quàm accessistis. Potuit enim *vitastis*: aut tale quid. Et celerius est: *iusso*: quàm iussero. Et in, *extincti*: est extinctio quædã decurtata voce. Sed de quã re satis dictũ est. horũ enim vestigiis cętera omnia poteris indagare: nunc ad qualitatem ipsam transeamus.

EX DICTIONVM QVALITATE.

CAPVT XLVII.

AC quantitas quidem ad materiæ rationem propius accedere videtur, qualitas formæ naturam magis sapit. videtur enim Numeri anima, sonus: Corpus autem, dictio. Est autem sonus, quemadmodum dicebamus, duplex. Alter sanè qualiscunque vel in vocalibus, vel in consonantibus, vel singulis, vel cohærentibus, vel coniunctis, vel commistis. Alter est soni potius modus, de quo in libris de causis acutissimè disputatum est. Accentum dixere veteres soni moderationem in tollenda, premendáque voce. ita enim loquebantur, vt canere viderentur. id quod multis etiamnum peculiare nationibus est: Tauri ni Ligures soli Italorum accinunt loquutionibus. In Gallia, Aruerni. Non temere factum puto, quod ab iis, qui Latinè loquũtur, desitum sit. Quid enim risum maiorem mouere

mouere queat, quàm si ita pronuncies.

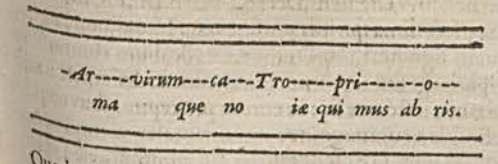

Quod quoniam à nullo accepimus præceptore: voluimus hîc explicari, ne alios quoque vel lateret, vel falleret: sicuti diu nos quoq; fefellit. Cæterùm, cùm tenorem: (is enim tenor est) à quantitate non distinguant: atque barbarè penè omnia pronuntient: omnia enim producunt Itali: omnia corripiũt ita Vascones, vt deuorare videantur: quibus temporibus quoque antiqui pronuntiarent, pictum dedimus,

Arma virúmque cano Troiæ qui primus ab oris.

Cùm igitur huiusmodi qualitas iam vsu abolita sit: ad aliam, quæ luculentissimam constituit speciem orationis transeundum est. Eam sic agnoscebamus, in vocalibus, in consonantibus, singulis, cohærentibus, coniunctis, commistis.

Igitur Vocales grandisonæ sunt, A, & O. Obscurum, V. obscurius Y. Exile I. Mediocre, E. In A, latitudo. In I, longitudo. In E, profunditas. In O, coarctatio. In V, & Y, natura quædam affinis ipsi I. In verbo igitur, *cano*, vtraque illustris: plus enim ibi audis, quàm si dicas: Canus. Sic, *alto*, quàm Altus, *Lato*, quàm Latus: aut, Canis, Latis, Altis: Mediocrem autem aut fusum sonum in, Cane, Late, Alte. I, multum potest ad animi suspensionem, quæ in Voto, in Religione: præsertim cùm producitur: vt dii: etiam cùm corripitur: Pij. Et ad tractum omnem denique designandum, Litora, Lites, Lituus, It, Ira, Mitis, Diues, Ciere, Dicere, Diripiunt. Status enim in principio, motus deinde. Hæ per se singulæ vocales. Cohærentes autem similibus similes augent sonum. Græci geminant A, & O, λαᾶς, Cοῶν. Latini O. Coorta, Coopertum, Cohortatus. Item

alias,in quibus eiusdem efficaciæ sonus exultat. Deæ,Deprehendo,Vehemens,Deero,Deerro.Dij,Pij, Iit:non sine manifestissima spiritus profectione. Lituus,non sine soni, quem significat,similitudine.Ex vocalium commistione diphthogi fiunt.quorum sonus cùm & desierit,& si restituatur , distortus sit : in eorum præceptionibus non labo rabo.Non coniunguntur autem vocales,quemadmodum consonantes in eadem syllaba nisi commistione , vt diximus : aut mutatione : quod facit I, & V.de quibus alibi. Exempla verò aliquot huc adducenda sunt, Granditatis illa : *Arma virúmque cano.* Mista illa.In itinere quod appetit : *Italiam.*Necessitas itineris in vasta voce,*Fato.* Vastitas in vasta voce,

*Vastos voluunt.*obscurum in ipsa voce hoc significante. Quid enim illis obscurius? *Ibant obscuri. Inuadunt vrbem. Túque inuade viam.* Illa verò proposita,explicata,diffusa, quæ egent consultatione,

Consulere atque omnes metuentem exponere casus.

Est enim decies,Expositum.sic,

Et petière sibi,& voluere adiungere gentes.

Manifesta verò dat exempla humilitatis , & grandiloquentiæ initio diuini operis.Tenuissimum enim,

*Ille ego qui.*Deinde cùm dicit:*& egressus syluis vicina.*latiore sono vtitur, atque sanè egreditur , ac vestigia ponit in grandiore.

Vt quamuis auido parerent arua colono:
*Gratum opus agricolis.*tandem persistit,
At nunc horrentia Martis, Arma cano.

Sic,*olli*,potius,quàm illi. *Coorta,Collucent,Apparent,*

*Illætabile murmur.*Sanè obscurum.Etiam illud,

Cristáque tegit galea aurea rubra.

Quod potuit,*cristis rubris.* At Seruius ausus est recensere inter pessimos versus.Similis ille,

Cui triplici crinita iuba galea alta chimæram
*Sustinet.*Tantum interest inter Grãmaticum & Poetã. Eiusdem maiestatis : *Verbenæ tempora vincti,*non,verbenis.&,*Latera ardua tinxit,&,capita alta ferentes.&,*

Accipite Aeneam,& tandem arcete periclis.

Exemplum de O.

Ionio in magno. Neptuno Aegeo.Inoo Melicertæ. Apud Senecã,*Arctoo gelu,Bootes,Oriona.* Apud Catullũ, *Orion,*

Hiatus autem sæpe quæsitus,

Et succus pecori,& lac subducitur agnis.

*Sub Ilio alto,*præsertim cùm repræsentandus est,vel conatus,vel difficultas. *Ter sunt conati imponere Pelion Ossæ.* Equidem etiam alio auxissem *Pelio Ossam.* Sicut & illud Ouidianum,

Iactari quos cernis in Ionio immenso:

Feci ssem,*Quos cernis iactari in Ionio.* Admirantis superciliosus hiatus ibi:

Vt vidi,vt perij,vt me malus abstulit error!

Aliquando variationis , ac decoris tantùm gratia , *Dardanio Anchisæ.Neptuno Aegæo.*

Consonantibus autem sonus vt non integer sine vocalibus,ita cum ipsis talis , vt eas faciat pleniores. Inter quarum naturam natura media est ipsius aspirationis. Cuius pronuntiationem tametsi viro graui indignam semper existimaui: est enim corui gutture canere : & quasi vomere videntur , qui ita loquuntur : tamen quia veteres eam admisere: vsus priscus tenuit , nouus recuperauit, de ea tantùm dicemus: multum posse in animi affectibus. Quare Interiectionibus addita est. Adiuuat rem sanè. *Paucis turbatus vocibus hisco.clamor frustratur hiantes:* Ahena.quod cùm sine aspiratione scriptum esset in Codice Virgiliano, superinductam noua manu vidisse & scribit Gellius.

In Consonantibus est,Sonus,& Spiritus.Spiritus continet stridorem : sonus,vibrationem , asperitatem, tinnitum, mugitum.Spirituosum F,tantum abest vt quemadmodum dixere, sit muta. per se enim flatum habet. magis etiámnum S. Stridor in Z. Vibratio & asperitas in R. Tinnitus in N, & L.Obscuræ pressíque soni, B, P, T, C,G. paulò hilarior , D.Arabes verò ipsum etiam aspirant. Contrà, Galli in fine attenuant ac pro T, pronunciant.M,seipsum,quid velit,prodit. est igitur F, affine adeò aspirationi,vt Fistula,& Fiscus,ab hiatu deducta sint. Neque abest ab ea.vi digãma Aeoliçũ. Quare, & in voce hac, Flatus, spiritus est ex ore exiens: & in Fluo, ac Fluctus,additũ est robur aspirationis: cùm esset , Pluo, Græcum vetus: quod addita consonante πλυίω dicunt. Est enim &, Flatus, Græcum æquè, φλαῦ & πεφλάζειν. Ritè igitur rem ipsam pinxit Poeta cùm dicebat,

Ferunt ſua flamina claſſem. &, *freta feruida.* &, *fracta remurmurat vnda.* &, *fractaſque ferunt ad littora voces.* Eadem proportione digamma AEolicum, *vaſtos voluunt ad littora fluctus.* S, autem ſibilum edidit clariorem: *-ſale ſaxa ſonabant.* vtrunque coniunxit in ventis, *-loca fœta furentibus auſtris.* poterat enim dicere, Plena: ſed quæſiuit F. Stridorem in Z, etiam Quintilianus notauit. apud Græcos quærenda: nam Latini cum ea ſuam vocem habent nullam. Aſperitas in R, repræſentatur ex ipſa voce ſtatim, præſertim quum geminatur. ſolum,

Aſper acerba tuens. Geminatum,

-ſtudiiſque aſperrima belli. -acerrimus armis. miſerrima Dido. Aere, ferrum, robur, fortis, rumpo: ſunt tamen, quemadmodum dicebamus, etiam voces aliæ molliſſimæ per eam literam demonſtratæ. Quid enim lenius Riſu? quid æquabilius Ratione? quid minus aſpernabile quàm Res? Illa autem meritò: Ira, rictus, ringor, horreo, terreo, & eiuſmodi. Feſtiuiſſimo verò Epigrãmate eiuis noſter Nicolaus Arci comes perſtrinxit Quintianum. is enim heroicam literam vocabat R. quare ea differciebat verſus ſuos. Ille igitur poſt aliquot verſus Quintianicos pleniſſimos illius elementi, tandem,

Quintianus.

Errat ſiquid vult dicere Quintianus. Audis autem in *Aetna ruinam, Erigit eructans.* Sibilum ibi, *cum ſonitu:* Flatũ ibi, *-ſundóque exæſtuat.* N, tremula eſt litera: ne pronunties more noſtrorum popularium, ex quorum prolatione minimè agnoſcas eiuſmodi elementum, quum eſt in fine dictionis. Illius cõcinnitatem audis in hac ipſa voce, Cõcinnitas. teneritudinem in Tenero: & in Flamina, leuamen. eſt tinnitus in Nomen. Mollior L, quod & audis in ipſo Molli. Semper quæritur in facilitate & volubilitate: quarum vtranq; audis in vtraque harum vocum. Itaq; locum abhorrentem à Tartaro rectiſſimè illis verbis indicauit, *Concilia Elyſiumque colo.* Illud verò molliſſimum, quod etiam à Quintiliano animaduerſum eſt,

Mollia luteola pingit vaccinia calthæ.

Vdum carmen.

Vdum ipſum carmen eſt, ex ea litera quam vdam & liquidam appellarunt. Non ineptè illam in lingua ad patum expreſſit Perſius,

Phyllidas, Hypſipylas, vatum & plorabile ſiquid
Eliquat, & tenero ſupplantat verba palato.

Talia

Talia ſunt, Illæt abile, lamentabile, vlulare, *vocemq; per ampla volutant Atria.* Vtranque miſcuit, & aſperam & mollem liquidam in motu & ruina. *-ruere omnia viſa repente, Limináq; laurúſq;.* M, ſicuti dicebamus, quem ad vſum eligendum ſit, ipſummet oſtẽdit. ſonũ enim & craſſum & plenum edit: quem non eſt oblitus Poeta. *Immugiit Aetna cauernis. Mugiſſant patres.* & ibi maximè, *Muta metu primo* B, C, G, P, haud valde mutant orationem ſolã: coniuncta verò multùm, vt videbimus. D, aliquid vult: enim audio nonnihil in Deorum, dii, dea. Aliter enim afficit me illud, *Nate dea*, quàm *Nate meæ vires.* & Dominus quàm Cominus. P, tamen quandam quærit firmitatem. Agnoſco enim in Piget, puder, pœnitet, pax, pugna, pes, paruus, pono, pauor, piger, aliquã fictionem. *Parce metu*, conſtantiam quãdam inſinuat. & Paſtor, plenius quam Caſtor. ſic Plenum ipſum, & Purũ, Poſco, & alia eiuſmodi. T, verò plurimùm ſeſe oſtentat. Eſt enim litera ſonitus explicatrix: ſit namque ſonus aut per S, aut per R, aut per T, Tuba, tonitru, tudo: ſed in fine, tametſi maximam verborum claudit apud Latinos partem: tamẽ in iis quæ ſonum afferunt, affert ipſum quoque ſoni nõ minus. Rupit, enim plus rumpit, quàm Rumpo.

Atque hæc quidem natura vſuſque conſonantium eſt ſingularium: quæ quum inter ſe cohærent, aut coniunguntur, aut commiſcentur, rem ipſam longè faciunt expreſſiorem. Cohærent igitur aut eædem, aut diuerſæ: ac geminantur quidem in eodem verbo, vt Flamma. In diuerſis autem non cohærent per geminationem, ſed dicuntur ſubire. Neque tantum edunt ſoni, vt *Ore reiectantem, miſtóſque in ſanguine*, &c.

Cohærẽt autem diuerſæ, quũ in diuerſis ſyllabis aliam alia ſubit: vt *Italiam fato.* & in eadem voce, Imber. Coniunguntur autem quum in eadem ſyllaba ſunt: vt Crepo, clamor, ſcopulus, ſtatio, ſponte, Mnaſylus, macto, apto, & eiuſmodi. Quarum coniugationes efficaciores ſunt, CT, & TR, & SC. In cohæſione autem R, præcedens C, multum edit ſoni: Parco, arcus, Orcus: maiorem quum antecedit T, Artus, partus, Martis. Ante P, non frequenter inueniae, Arpi, Harpyiæ. Ante B, ſæpius: & validum ſonat: vrbem, orbem, abſorbet. Ante V, conſo-

nantem nobilis est, Curuus. Ante M, valida est: Arma. firmus. Ante alias non tantùm valet. Arbor, arduus. M, & N, ante B, Vmbo: P, Impia: F, Infandum: D, Vnda: T, Pontus, plen sissimæ sunt, præsertim quum verbum claudunt: Terrent, ducunt, Ante G, maximi soni sunt, Plangunt, Ante C, non tanti, Anchora. L, ante M. mollis, Alma, palma. ante T, plenior. Alta, caltha. qui sonus non displicuit summo Poetæ, *Altamente. Ilio alto. Domus alta, Decora alta. Mœnibus altis. Alta tellure. Alta nubila. Altum mare.* G, ante M, concinnum, Agmen, fragmine. Cætera siqua sunt. per te considerabis: vt B, ante N, Obnixus: multum moræ trahit, & vim notat. Quare vides exempla varia ipsius Poetæ, Incendit, Incensa. Humentem, non Humidam: Intentant, non intendunt: Prensant, non Prendunt. Coniunctarum autem soni molles, CL, Vinclis: PL, Placidus. Fl, propter F, plusculum requirit, Flatus, Fluctus, Flictus. GL, est vt CL. F, cum R, actior, Fremitus, fragor, frigus. MN, mollis coniugatio, Omnis. ST. figit ac cohibet, Stare. Itaque ST, apud Comicos Plautum & Terentium silentii nota est. Stupor quoque satis id ostendit, & Stipes, præsertim quũ subnectitur R. Equestris: *Strata viarum*, stragula, astra, transtra. Tres iugationes, quas suprà statuebamus, ponendæ sunt in exemplis. TR, violentiam: traho, contra, trans: præsertim si N, antecedat. Antrum. tanto magis si fit sibilus, Transtrum. Castra quoque eiusdem erit obseruationis. CT, penitus sonum ponit ante oculos, Macto, ictus, flictus. haud longè ab ea, PT, Aptum, captum. Cæterùm SC, valde expetita est à diuino Poeta, Coruscus, Hethruscei, crebresco, madescunt, patescit, silescit, rubescebat, compescere, poscunt, albescere, miserescite, clarescunt, tremisco, crudescere, euanescere, & si qua alia. Committuntur apud Græcos consonantes tres, C, P, T, aliquando cum aspiratione, aliquando cum sibilo. Apud Latinos F, officium facit ipsius P, aspirati: cuius vices gerit. de qua diximus satis. Cum sibilo vnã tantùm conunximus, C, ex quibus facta est nostra duplex, X. Cum P, noluimus. cũ T, neque nos omnino, neq; illi penitus: sed eius loco D, posuerunt: vnde Z, conflata sit, vt sit SD. cuius qui probarunt duplicationem, vt ita scriberent, Mezentius, sanè nusquam fuerunt Grammaticiores, id est ineptiores. Verùm de hoc in Exercitationibus nostris. Ipsum ergo X, multum ponit moræ, tum propter duplicitatem, tum propter naturam tum C, tum S. Igitur vixi, & vixet, & dixit, & tinxit, mu tum attollunt orationem. Monosyllabum quoque ipsum, Vix, admodum firmum est. *Vix è conspectu. Silonia vix vrbereuelli. Vix Tuyre duco. Vix illum Phegeus Sagarisque ferebant.* Hæ atq; similes sunt consonantium connectiones, quæ pro suis qualitatibus si affines sibi vocales nactę sint, non est dubitandum quin admirabilem efficiant orationem. Illud præceptum non in postremis habendum, Consonantes additas interdum addere sonum interdum adimere. Est enim sonorum magis ac grandius, Pecu, quàm Pecus, quare etiam producit vltimam, quum corripit pecus. Addit autem, quia Pluton plenius est quàm Pluto, & plus sonat A quàm Ab. Iccirco præter Grammaticorum leges dixit,

-regnúmque à sede Latini: non ab. Contrà in vndecimo, *-pacem Troiano ab rege petendam.* Verùm satis de qualitate, nunc de dispositione agendum est.

EX DISPOSITIONE.

CAPVT XLVIII.

Dispositio verborum, est collocatio apta ad efficiendum cõcinnitatem æqualẽ rei. Quare quum iidem pedes eodem in versu constare possint, aliam sæpenumero inimus collocãdi rationẽ, quam existimamus accommodatiorem ad sententiã explicandam. neque enim satis est hoc id rei verbo significari, neque sic eas coniungi dictiones, vt ipsa rei conditio expleatur, sed vt is vocum ordo instituatur, vt ex earum sono res ipsa quasi elidatur, atque eliciatur. Iccirco & in principio sententiarum legimus paucisyllabas dictiones, à quibus ad productiores fiat gradus, quo simul cum re ipsa crescat oratio.

Fluctus vti primo cæpit quum albescere,

Ecce quomodo priores motus breuibus dictionibus sensim deduxit ad habitum ipsum, quem longiore designauit, *Albescere.* sic, quum etiamnum essent in principio nauigationis: monosyllabis egit,

Vix è conspectu. Sic minutis vocibus primùm,

Vt belli signum Laurenti Turnus ab arce.

Extulit, & rauco strepuerunt cornua cantu.

Vtque acres concussit equos, vtque impulit arma.

Tum in ipso tumultu voces explicat productiores,

Extemplo turbati animi: simul omne tumultu
Coniurat trepido Latium saeuitque inuentus
Effera. Ductores primi Messapus, & Vfens,
Contemtorque deum Mezentius. Itaque eodem iure arcessimus μονοσυλλαβοκατάληκτα, non sine tumultu Grāmaticorum. qui cùm paucæ lectionis, pauciorū artium, pauciſsimi sint iudicij, præscribere audent diuina ingenia fe briculosis trepidisque angustiis suarum præceptionum. Ergo maximus Poetarum, in quinto, quum incomparabilem versum illum fecisset,

Grammaticorū angustiæ.

Sternitur, exanimisque tremens procumbit humi bos:

impudentissimè Seruius, Pessimus, inquit, versus in monosyllabam desinens. Vtrum enim malus? húncne, an

Sternitur, exanimisque tremens bos corruit ictu.

Quis igitur illum quoque Grammaticorum interpolabit nobis, ne sit monosyllabum?

Dat latus, insequitur cumulo præruptus aquæ mons.

Quem versum quare non appellauit pessimum, sicut & congenerem illum alterum? aut quare distulit iudicium monosyllaborum à primo ad quintum librum? Atqui potuerat sic,

Insequitur tumidis mons incitus vndis.

Verùm vt corruit Taurus, vt confluxit in vnum montem mare: ita corruit versus in monosyllabum, copia multarum syllabarū in vnā syllabam coacta est. sicut & in illo,

-ruit Oceano nox. Quid illo acrius?

-en hæc promissa fides est? Nihil enim aptius indignationi, quàm oratio desinens in monosyllabū. Vel euolue Demosthenis orationes: quótnam eius modi periodos inuenies? Inuerte modò, nihil frigidius. Horatius quoque quum è magnis coeptis futile poema exiturum stomacharetur, ex prolixis vocibus eduxit finem monosyllabum,

Parturient montes, nascetur ridiculus mus.

Sic Poeta valido monosyllabo sustentauit procedentem ac mobilem versum,

Massylique ruunt equites, & odora canum vis.

Quam vocem si transmittas alio, totus pereat decor, in illo quoque auertit deæ mentem, vt postea figat in pertinacia, -*auersa deæ mens.* Hanc dispositionem cùm apud Ennium, atque Lucretium inuenisset: dixerant enim, *& fortis equi vis.* non putauit amittendam occasionem, quā illam in suos numeros transferre posset. Pauci enim in aliis Poeseos legibus, nullus hac in parte cum Virgilio comparari dignus est. Itaque omnibus locis adeò studiosus fuit collocationis, vt si quid tantillum mutes, deterius facias. ergo illud quoque quod à præceptoribus nostris animaduersum est, videamus. Aiebant enim melius sic esse, *morémque imponere paci*, quàm *pacique imponere morem.* Hoc. vt, meo iudicio rectè: ita non rectè, quando causam non docerent, præsertim cùm in hac voce, *morem*, grauior, & (ita dicam) corpulentior sonus sit. Sanè vocales in causa fuere, qua vox huic illa præferretur. Tum autem ne vltima dictio præcedens sonum sono suo imitaretur. non enim multum distant, *onere orem.* Quare verò ille bis positus?

Quot prius æratæ steterant ad littora proræ.

Enimuerò insuauior versus est. quia Naues, noluit. Puppes, non potuit, neque enim puppes æratæ sunt. Potuit & illum sic,

-truncumque reliquit Singultantem animam,

At maluit, *Sanguine singultantem.* vides enim dactylum quo vna sanguinis eiectio facta est, mox moram exitus alterius in spondæo, & in sono cohærentium consonantium, & in tractu reliquiarum dictionis,

Hortor amare focos, arcémque attollere tectis:

Minore opere licebat, *atque arcem tollere*, Efficacia conatus in attollendo periisset, vti suprà monebamus.

Vada dura lego, saxis Lilybeia cæcis:

Maluit, quàm *cæcis Lilybeia saxis*, propterea quòd haud ita pridem versum clauserat eadem voce, *vino præteruehor ostia saxo.* Vbi nos doceat, quantum operæ ponendum sit in varietate, quam præferamus aliquando, vel sono, vel elegantiæ. Par consilium in illo, -*& vinclis imarret Chlœlia ruptis*, consilium, inquam, quia posset adiectium in fine. Ratio dispar, nimis enim frequenter, L. impingeretur, *Chlœlia vinclis*, & vox illa, *ruptis*, cùm versum claudit, sanè rumpit vincula. Sed & illud obseruatū postea inuenimus à Pontano, quod nos quoq; pridem mouerat ad iudicandum: est enim eius versus facies à vulgari

diuersa, *Curru iungit Halesus equos*, potius, quàm *Iungit Halesus equos curru*. Id quod plebeius quispiam Poeta fecisset. Spondæus enim disiunctus à subsequente dictione, quæ Dactylum instituit facere, moram iugandi equos nondum iunctos connotat, *& fatis Regem se dicere posci*, potius quàm *posci se dicere Regem*, quia & elegantius, & numerosius. Concurreret enim syllaba eadem *dicere Regem*, & *posci* habet coniunctas consonantes ad sonum.

Nunc nunc ô liceat, crudelem abrumpere vitam,

Maluit, quàm, *nunc ô nunc*, ob celeritatem. Affectus maior in, *Nunc ô nunc*. In illo impetus manifestior. Mirum verò quantum afferat vel affectus, vel ornamenti vox, quæ in principio carminis ponitur post expletam sententiam, quæ vox illi tamen apposita apponit & sensum, *crudelis*

Tùne illa senectæ

Sera meæ requies, potuisti linquere solam?

Crudelis. Neque enim post, crudelis, punctum, siue notam interrogationis libet apponere, sed post sententiam quæ finitur illo nomine, solam. Enimuerò plus placuit additamentum illud illius vocis, Crudelis, gestu sustineri. Idem in IIII.

Et mediis properas Aquilonibus ire per altum:

Crudelis. sic in secundo, *infelix*,

Et gener auxilium Priamo, Phrygibusque ferebat,

Infelix. Est enim tanquam elogium, quemadmodum Bellatrix, Venatrix, & alia,

Dederáque comam diffundere ventis,

Venatrix, & in XI, æquè, *Captiuo siue vt se ferret in auro:*

Venatrix, Et in I.

Aurea subnectens, exertæ cingula mammæ

Bellatrix. Ne à Græcis quidem ignoratus dicendi modus, ἐπίθετον νόμον. Quin equidem figuram si velis dicere, appellare ausim expressionem,

Inimicus & hauserit ensis, Hoc magis probauit, quàm *inimicúsque hauserit*, vt expediret rem simul cum dactylo: non est veritus postponere coniunctionem, cuius natura est præponi. Licet enim Poetæ contra, tum leges, tum cõsuetudine loqui. Arcessere præterea voces alias ab iis, quę in communi vsu sunt. Nihil enim maiorẽ comparat gratiam, quàm nouitas. Quare cùm Plautus, authore Festo, patulos dixerit boues, quibus supra vulgarem modum cornua panderentur, maluit Poeta dicere, patulam figum: cornua verò nouo epitheto insignire.

Camuris sub cornibus aures. In quinto autem Aeneidos, & nauis moram spondæis æquauit, & rupis extensionem, cum dactylo simul extendit,

Infelix saxis in procurrentibus hæsit:

Alia sanè ratione atque cum adhæresceit in vallium depressione, & depressas conualles. quemadmodum illius flexione,

Et longos vbi circumflectere cursus.

Probant etiam quosdam numeros, eadem forma, eadémque quantitate,

Posthabita coluisse Samo. Hìc illius arma.

Consilia, Elysiumque colo. Hìc casta Sibylla.

Et vera incessu patuit dea. Ille vbi matrem.

Amat etiam, coniunctionem illam, ac, pro, &, Sic, atque. Et pro non: grandiores enim sunt.

Filius ardentes haud secius æquore campi

Exercebat equos.

Postponere etiam præpositiones Attici consueuere: Plato enim ferè postponit, τὸ ἀπὸ. sic noster, *Transtra per, & remos. &*, *quos intermedius venit furor?* Quare non dixit, Phrygiæ, sed, *Troiæ qui primus ab oris*, nec, *Italiam profugus fato*.

Abruptis etiam, & Abrumpit, pro simplicibus. Interdum quoque elegantiæ causa præponitur adiectiuũ substantiuo: quòd si postponitur, fit ad efficaciam, *Atque apibus quanta experientia pareis*. nouũ enim est, ac propterea mirum, in tam bruto animalculo inesse parsimonię virtutẽ. Sic, *Inde toro pater Aeneas sic orsus ab alto*. quia refert cuiusmodi toro sederet. Sed & continuare duas, aut plures voces ab eodem elemento incipientes, mos veterum fuit: sipe enim in Plauto, atque Ennio deprehendas. etiam Ouidius nõ neglexit: Virgilius verò non sine ratione vnquam posuit, *Arma amens capio*: est enim anhelitus in iterata vocalis vastitate. sic, *fale saxa sonabant*, *Sæua sedens super arma*. Quare, *Ni faciat: maria, ac terras*. potiùs quàm &, aut, Mare cum terris. Illa quoque sunt exempla quibus res ipsa verbis exprimitur. Seiũctis enim verbis & pedibus simul, multa quoque similia indicantur. ibi enim

desinunt verba, *-sed tu desine velle.* Et ibi labor impeditur: fit enim aggressio ad opus faciendum, *-Scilicet omnibus est labor impendendus.* Præsertim cùm post accelerationem fit mora in ipso opere, cùm impenditur, per spondæum. ‖ *Moriamur,* am expeditum est: tum autem breuisyllabis, ac paucisyllabis: *& in media arma ruamus.* ‖ In illo autem est expeditio primùm: mox applicatio ad vsum, *Experiuntur & in medio quæsita reponunt.* ‖ Poterat sic, *Numina magna deum iussi veneramur:* maluit, *Iussi numina magna deum,* vt Iussionis atq; obtemperationis antecessione ostenderet. Cùm autem pedes sese ingerant temerè: magnopere studendum est, ne tres versus eadem pedum collocatione continuentur. putant esse generosum ex primo & quinto dactylo, cæteris Spondæis. Alternatis molliusculum fieri. Spondiacum temere veteres præsertim Græci: etiam Catullus paulo frequentior. Virgilius suo more, i. prudenter, in re quippe fixa, vt in secudo, *Phrygia agmina circumspexit.* fixis quippe vestigiis oculos circuntulit. Et in nixu,

Cornua velatarum obuertimus antennarum.

Turrium quoque firmitatem, & Apœnini, & Hellesponti tractam eadem clausione metiti sunt,

Turrigeræ Antennæ.

Sic, *Costam longo subduxeris Apœnino,*

Producitur Hellespontus.

Rariores disiunctis vocibus,

Quod fieri ferro, liquidóve potest electro.

Multò durius si monosyllaba sit in fine, vt apud Homerũ semel. Rarissimi Latinis terni in fine, vt apud Catull.

Phasidos ad fluctus, & fines Aeteos.

Ex omnibus spondæis fortasse apud Græcos inuenias. Nunc nullius nobis in mentem venit, Ennij & Lucretij vnum & alterum descripsimus alibi. Aristophanes in Auibus septem spondiacos tetrametros continuauit.

Illud de dispositione animaduertendum est, Græcos Heroicos, atque Elegiacos abusos esse licentia hiatuum. vt vbi libitum esset, diphthongos, vocalesque lõgas ante alias vocales vel producerent, vel corriperent, Tragicos Comicóque vel nunquam vel rarò. Apud Aristophanem enim vix alium reperias vocalium occursum, quam *ἤ ἐγώ.* Apud omnes idem inuenias. neque enim elidi potest, sine formæ interitu. Omnibus quoque commune est, cùm dicunt, *ἤ ἐκ αἴθερος*, non numerare notam interrogationis inter syllabas, quibus pedes constituuntur. In Prometheo Aeschylus hiatum admisit, & alibi,

Ἀλλ' ἐκβατ' ἴσχω, κἀδικοῦσ' τὸ καρτερὸν
χρὴ, πᾶσιν ὡς τοῖς ἰσχύουσι κρατεῖν.

Pindaro quoque rarissimus hiatus: veluti in Olympionica Epharmosto,

Ὅσσα βοᾷ ἀρετὰν ἐών.

Sed licuit ob aspirationem. Isocrates nusquam, Aristoteles rarò & Demosthenes. Ille etiam in præcepta retulit cautionem hanc tertio Rhetoricorum. Hesiodus contrà omnem & legem & morem excussit, *ι*, ex fine III. casus, *βασιλῆος* pro *βασιλεῦσι.* quod diximus de *ἤ ἐγώ*, eodem modo de *μή ἐ.* Vocum autem multiplicationem etiam ex illo potes animaduertere. Nam cùm posset, nec ineptè quidem

Multa etiam bello passus.

Arrisit clarius, *Multa quoque & bello.* ne à geminatione quidem coniunctionis deterritus,

Vis etiam in aliis videre tractum ipsum moræ sub oculis?

Stabant orantes primi transmittere cursum.

Cum illis enim versus quoque stat: longè diuersus ab illius leuitate, qui cum igni stipulam persuadit,

Atque leuem stipulam crepitantibus urere flammis.

Aut legumina legit,

Sustuleris fragiles calamo, siluámque sonantem.

Sed parem lentitudinem & stuporem in periculo,

Extemplò Æneæ soluuntur frigore membra.

In eadem quoq; oratione pro rei natura numeri diuersi,

Et mulcere dedit fluctus:

Hic est liquida iterata: vocales autem vel mediocres, vel exiles, vel obscurę omnes. Tum verò vbi contrarium introducit, cõtrariis vtitur numeris, *& tollere vẽto.* Varietas verò, quod toties monuimus, poeticarũ omniũ virtutum maxima est. Quamobrem incompta illa (disita enim sunt) condimenti atque intinctus loco habenda erunt,

Omnium egenos. -Sicnam fore bello. -Ille vbi matrem. -Hector vbi ing en s. -Iunonis ob iram.

Ille autem expirans, non me quicunque es inulto
Victor nec longum lætabere. Te quoque fata.

Ac de his quidem satis. Non enim tanquam præco aut

scriba censoris, nomina sunt nobis omnia describenda, sed præcepta modò stabilienda, quæ proponebamus ad animos excitandos: quos ad hæc studia natura deduxit: qua duce leges ex his non tam accipiant, quàm emendent, si opus sit.

DE PEDVM CONSTITVTIONE EX IVNCTVRIS VERBORVM & eorum quantitatibus.

CAPVT XLIX.

ETsi superiore opera satis multa scripta videntur de collatione, qua numerorum concinnitas conficiatur: tamen vt nequid hîc desideretur, quod explere iudicium poetæ possit, adiungemus iis hanc quoque diligentiam, quæ spectat ad iuncturas quantitatésque verborum, quibus numeri conficiantur. Nam quod monebamus ita disponenda esse epitheta, ne ad supplementum pedũ addita viderentur, alia res est. non enim hinc oritur numerus. at hoc loco structura nostra, quemadmodum in parietibus ipsis, consideranda. Nam sicuti maiore firmitate opus est in muris, vbi alterna serie saxa, aut lateres ita cõstituuntur, vt vnius ordinis iuncta capita, & substituantur mediis superioribus, & imponantur mediis inferioribus: ita quorum pedum pars prioris vocis finem cum posterioris initio cõiunxerit, aptiorem auribus excitabit connexionem: vt in illo,

Vrbs antiqua fuit: Tyrij tenuêre coloni.

Quanquam vt lex hæc perpetuò debet esse, non tamen esse decet perpetuam, id est, vt minimè abolendam, ita minimè in omnibus obseruandam, tum quia discluderetur hac tam rigida necessitate poeta à nobilissimis sententiis: tum quia varietas, tot à nobis nominibus tot locis decantata verissimis intinctus est poeticorum obsoniorum. Diuisas igitur esse partes, & licet interdum, & confert, & necesse est. Primùm enim sententiæ: secundaria opera concinnitati consulendũ. Non est autẽ in quouis genere versuũ ratio eadẽ. Quare in aliis Lyricis laxior lex, in Adonio parcius cõmittendũ, vt vnica voce cõstet: aut duabus, quarũ prima sit monosyllaba, aut vt monosyllabâ finiatur. Exempla, *Belliger, ames, pax, repetita, Arcadia, lux.*

lux. In Sapphico minus sæpe illa. Si prima trisyllaba, secũda quoque, vt *Otiũ Catulle tibi molestũ est.* Siue omnino tres primæ syllabæ pluribus vocibus constent, vt, *Priscus, & neglecta redire virtus.* siue sit prima dissyllaba, sequente quadrisyllaba, vt, *Lenis Ilithyia tuêre matres.*

In senario dactylico, nunquam aut rarò secunda voce secundus pes finiatur, si priore primus, aut prioribus, vt, *Da mihi fallere: da, sanctum iustumq; videri.* Etiam si sint duæ voces in secundo: vt,

Vestrum prætor, is intestabilis, & sacer esto.

Item si pedis initium sit in prioribus, vti,

Et Tyrias dare circum illota toralia vestes.

Quòd si monosyllaba vox consequatur, emolliet, quia siet, vt ibi,

Iam satis est, at tu quantumuis tolle benignè. &,

Est opus hac, ait: & valeas, me sylua, cauúsque.

Manifestò in illo, *Scilicet vt tibi se laudare, & tradere coner.* Si enim substituas sic, *Scilicet vndique se laudare, & tradere coner*, insuauior fiet: & adhuc magis sic, *Scilicet vt tibi collaudare.* Quòd si etiam cum his tertius pes tertia voce claudatur, iam non est ferendus. Alia ratio est, si duo primi pedes vnica voce cohibeantur, vt, *Armentarius Afer agit, tectumq; laremque.* Est enim vetustissimus nævus. Illius autem trisyllabi proportionem, quam in Sapphico indicabamus, obtinet senarius, vt, *Sulcos, & vineta crepat mera, præparat vlmos.* Præcedente verò Dactylo melior, an insuauior? vt in hoc, *Hac ego si compellor imagine: cuncta resigno.* & trãslato dactylo, vt ibi, *Multa mole docendus, aprico parcere campo.* Atque hæc quidem sic, propterea quòd sequũtur multisyllabæ dictiones illæ, *imagine, aprico.* quòd si ita struas, concinnius sonabit, *His ego si compellor aquis potare venenum.* de aquis Tolosanis. &, *Multa mole docendus erit iam parcere prato.* Huiusce modi aptationes, atque disiunctiones verborum in Hendecasyllabis minus periculosæ, in Iambicis religiosius obseruandæ. Optimus enim ille, *Tecum ludere, sicut ipsa possem.* nihilo deterior eo, qui vbique connexus est, *Cui dono lepidum nouum libellum.* Iambici verò dissiti, pessimi, quales apud Augurellum haud pauci, & Aeschylum, nisi complectantur distributionem, quę partibus debeatur, sicuti fecimus nos in Scazonte. Cùm enim negaremus ambire nos xenia plebeia,

constituimus in tribus distributionem,in orexi, in siti,in somno:quippe in oliuis,in perna: in crustulo papauerato, quæ missilia olim erant Saturnalibus, *Non Lusitanis turgidam cadis Orchin, Non Cantabrorũ viniforbulam pernam: Nolo Turundam quam papauer aspergit.* Complexi sunt rationem trium,tribus commatibus,*Sat est famis,sat est sitis, sat est somni.* Quod etiam in acriore incitatione fiet,propter asyndeta;vt si cum vocum seiunctione,sic etiam pedum asyndesis : vehementior fiat impressio, *Abi, mane: veni,late:clama,tace.* In Elego pentametro libertas cuiuscunque modi: cuius exempla comperies omnis generis.

Hæc de collocatione. Nunc videndum de monosyllabis & polysyllabis. In Heroici fine rarius castigatiores duos pedes vna voce coercuerunt, *Deiopeam.* Græci, & prisci Latini sine modo,vt sese ingessere. Iepidior si sit Spondiacus versus, Catullo frequens:apud Græcos vsque ad fastidium. Ionicus à minore haud multo frequentior, *Adhibenda Elephanto.* in Pentametris affectauit primùm Propertius,mox consilium mutauit ex populi studio.Ouid. infrequentior in polysyllabis,molliusculi tamẽ sunt. Sic & Iambici. Trisyllabis finiti teneriores: quadrisyllabis fluxi : bisyllabis torosiores. Polysyllaba in Phalecis multò sunt ob eandem rationem iucundissima.mollitudinis enim sunt alumni.Cùm igitur inuenta,his adornauerimus præceptionibus;erit opus omne absolutum.

LIBRI QVARTI FINIS.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI POETICES LIBER QVINTVS, QVI ET CRITICVS

DE IMITATIONE ET IVDICIO.

CAPVT I.

POETICAE partes omnes rectè, vt spero, atque exactè satis exequuti sumus.Reliquum est, vt ex his præceptis Poetam perficiamus: idque duplici via ac ratione: imitatione scilicet, ac iudicio. Quæ duo suapte natura diuisa, necesse est in ipso coniungi. Neque enim aut imitandum sibi proponet quempiam,aut imitationis inibit rationem:nisi & Poetam elegerit, & imitandi speciem probarit. Ac tametsi non est imitatio necessaria:non enim primi quem sequerentur,habuêre:nostrum tamen maximæ parti expetenda videtur: qui tempestatum iniuria in lingua patria peregrini sumus.Barbari verò cùm Ciceronis imitationem odiosè sustulissent: paria sanè fecêre,vt qui nos ab illius imitatione dehortarentur : effecerint, vt ne se dignos quidé putauerit quispiam, quos imitaretur.Alii verò,inter quos Horat. cùm vniuersam irriderent imitationem:sine illa non multum videntur potuisse. Ipsè enim, qui seruum pecus imitatores appellasset:in iis pedem locis posuit,è quibus vestigia sustulerat Lucilius. Epistolas quoque Græcorũ more,Phocyllidæ,atque Theognidis scripsit: præceptis philosophiæ diuulsis, minimèque inter se cohærentibus. In Lyricis verò quot ab illis suffuratus sit loca : haud facilè dicere possumus, cùm illa interiêre. Extant tamen non pauca, quorum nonnulla suo loco recitabuntur. Iudicium igitur duplex adhibendum est : Primum, quo

optima quæque seligamus ad imitandum alterum quo ea,quæ à nobis confecta fuerint,quasi peregrina perpendamus, atque etiã exagitemus. Hoc enim præstat nostra fieri opera, vt perfectionem inuictã consequantur:quàm pati, vt cùm à morosis insectatoribus id effectum fuerit: ex eorũ iudiciis nostri nosmet ipsos desertores fuisse videamus.Horum igitur iudiciorum vt & vsum habere, & ex eo fructum consequi possimus,duo maxima atque ingentia facinora in re literaria aggressi sumus: vnum hoc libro,vt Poetarum loca,qui eadem de re scripserint, conferamus:alterum in sequenti,desperato penè periculo, vt quod ab antiquis dictum, an melius dici queat, dispiciamus.

GRAECI CVM LATINIS.

CAPVT II.

PRimùm igitur Græcos Latinósque inter se conferemus. ac primùm quidem primos, Homerum, atque Virgilium: ex quorum comparatione cuiusmodi iudicia de aliis faciendum sit,constabit facilius. Duo igitur cùm sint, quibus constat Poesis, Res, & Verba, de rebus primùm videamus. Homeri ingenium maximum:ars eiusmodi,vt eam potius inuenisse,quàm excoluisse videatur. Quare neque mirandum est, si in eo naturæ Idea quædã, non ars extare dicatur. Neque censura hæc pro calumnia accipienda. Virgilius verò artem ab eo rudem acceptam lectioris naturæ studiis,aque iudicio ad summum extulit fastigium perfectionis. Quódque perpaucis datum est, multa detrahendo fecit auctiorem. Neque enim in mole,frequentiáue orationis,sed in castitate,atque frugalitate magnitudo constituta est. Rerum quoque delectum eiusmodi habuit, è quarum splendore luculentus ille nitor suis Poematibus adiungeretur. nam quemadmodum in ambitu ipso vitæ nostræ multa sunt, pauca delectant, pauciora pariunt admirationem:ita in Poetæ pectus multa sese insinuant: non omnia sunt admittenda. Ille verò qui cum Marone faciat,malit profectò etiam boni quippiam tollere,quod placere possit,quàm aliquid relinquere,quod vel solam suspicionem afferre queat offensionis. Equidem vnum illum censeo sciuisse, quid esset,non ineptire.Vnum esse inter omnes vnicum.singulis autem instar

star omnium. Fudit Homerus, hic colligit, ille sparsit, hic composuit. Homerus ergo cùm vitæ nostræ duas instituerit rationes, ciuilem prudentiam in Vlyssea, militarem in Iliade,eásque tanquam duas species in duobus viris ostendisset, in vno vtranque Aenea composuit Maro, cui etiam sicut alibi diximus, addiderit pietatem. quòd si, vt solent iactabundi propterea prætulerint Homerum,quia fuerit inuentor argumenti, quid aliud faciant, quàm vt didicisse, nos fateamur? illi præceptorẽ à nobis superatum confiteantur. Neque verò obtrectandum nobis, cùm ab illo acceperimus, quod ille ab aniculis didicisset. quæ enim vel in Iliade, vel in Vlyssea fabulæ narrantur, caue putes ab ipso excogitata, sed per ora vulgi sanè multò antea ab ipso circumlata. Quòd si ei datur id laudi, quòd rectè concinnéque disposuit, non id illi inuidemus, sed inuidentibus barbaris extorquendam esse nostram gloriæ partem curamus, hac ipsa in parte, qua nos cõpositiores sumus. Denique quantum à plebeia ineptáque muliercula matrona distat,tantũ summus ille vir à diuino viro nostro superatur. Quod si antiquiorum extarent monumenta Poetarum, fortasse aliquis inueniretur, qui vt argumenti magnitudine cederet,ita cultu, atque prudentia orationis priorem sibi locum vindicare conaretur. Arbitror enim ego Musæi fetilum longè esse Homerico politiorem atque comptiorem. quod vt clarius pateat,aliquot versus adducere coactus sum. Nam quemadmodum omnes sunt incomparabiles, solique è Græcanicis Virgilio digni,ita nonnulli adeò compositi vt ab eius gentis nullo alio quàm à Musæo dici potuisse videantur. quare neque Homerum, neque Orpheum,sed Musæum fecit ille principem Elysiacarum cantionum.illo igitur versu quid rotundius, elegantius,ornatius,numerosius?

Αὐτὸς ἐὼν ἐρέτης, αὐτόσχολος, αὐτόμματος νηῦς.

Neque putes hunc solum esse, multi enim alij sunt,

Ἦ μὴν φῶς τανύειν, οὐδὲ κύματα μακρὰ περῆσαι.

quid illis suauius?

Λύχνον ἔχοντες ἄλαλμα, τὸν οὔφελιν αἰθέριος ζεὺς
Ἐννύχιον μετ' ἄεθλον ἄγειν ἐς ὁμήγυριν ἄστρων.

Et illud,

Μαιμαφυγὼν χαλέοντες ἀναιρόπτουσι μεσσόπου.

Vide & id,

-ἀπ' ὀφθαλμοῖο βολάων
Ἔλκος ὀλισθαίνει, κ' ὄδὶ φρένας ἀνδρὸς ὀδεύει.

Et illud,

Κυπριδίων ὀάεσσιν ἀυτάζηλοί εἰσιν ἀπειλαί.

Nequeo verò satis admirari,

Κύπρι φίλη μετὰ κύπριν, ἀθλωμήν μετ' ἀθλῶ.

Et illud audiri meretur ob sententiam,

-παρθενικῆς ὑπ
Πειθομένης ποτὶ λέκτρον ὑπαὶ σχεσίης ἐτ' ἀμωμή.

Grauius id, & memoria commendandum,

Γλῶσσα γὰρ ἀνθρώπων φιλοκέρτομος. ἐν δ' ἀμωμὴ
Ἔργον, ὅπερ τελέει τις, ἐπὶ πρέπει δέσσιν ἀκούειν.

Illorum autem numeris atque sententia nihil plenius,

Ἄνδρα γὰρ ἀμφὶ μόγοιτιν ἔχος βελέεσσι δαμάσσαι
Καὶ πάλιν αἴθοπος ἔλκος ἀκέσσασθαι. οἶσι δ' ἀνάσσῃ
Αὐτὸς ὁ παυσιμάχωρ βουληφόρος ἐστὶ ξεστῖσι.

Cum illorum verò gratia, atque numeris nulla alia carmina sunt comparanda,

Δεινὸς ἔρως, κ' πόντος ἀμείλιχος. ἀλλὰ θαλάσσης
Ἐστὶν ὕδωρ. τὸ δ' ἔρωτος ἐμὲ φλέγει ἐνδόμυχον πῦρ.
Λάζεο πῦρ κραδίης. μὴ δείδιθι νήχυτον ὕδωρ.
Δεῦρό μοι εἰς φιλότητα. τί δὴ ῥοδίων ἀλεγίζεις.
Ἀγνώσεις, ὅτι κύπρις ἐπασπορός ἐστι θαλάσσης:
Καὶ κρατίει πόντοιο, κ' ἠμετέρων ὀδυνάων.

In quibus nullam vides licentiam, omnia castigata. Nam & rarissimum admittit hiatum, & lectis vtitur verbis, & versus claudit bisyllabis trisyllabisve maxima ex parte, vt si & hi versus Homeri sint, in Vlyssea discere incepisse, in Iliade profecisse, in hisce seipsum perfecisse dicam. Quòd si Musæus ea, quæ Homerus scripsit, scripsisset: longè melius eum scripturũ fuisse iudicemus. Nam cùm à Musæo accepisset illa, munda simul & acuta,

Κύπρι φίλη μετὰ Κύπριν, ἀθλωμήν μετ' ἀθλῶ,
Οὐ γὰρ ὀπιχθονίοισιν ἔσην καλέωσε γυναιξὶν:
Ἀλλά σε θυγατέρισσι διὸς κρονίωνος ἐέσκω.
Ὄλβιος ὅς σ' ἐφύτευσε, κ' ὀλκὶν ἢ τέκε μήτηρ.
Γασπρ ἢ σ' ἐλόχευσε μακαρτάτη. ἄλλα λιτάων.
Ἠμετέρων ἐπάκουε.-

Hæc cùm accepisset, multo leuiore sono, abiectioribus,

ribus, laxioribusque numeris ita reddidit,

Γουνοῦμαί σε ἄναστα θεὰ νύμφη. ἢ ῥέα τοῖς ἔσσι.
Εἰ μέντοι θεός ἐσσι, οἱ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν,
Ἀρτίμιδί σε ἔγωγε δόσκεύρη μεγάλοιο
Εἰδός τε, μέγεθός τε, φυήν τ' ἄγκιστα εἴσκω.
Εἰ δ' ἐκ τις ἐσσι βροτῶν, τοὶ δὴ χθονὶ ναιετάουσι,
Τρισμάκαρες μὲν σοί γε πατὴρ, κ' πότνια μήτηρ.

Iratum autem mare, atque fluctuabundum, quibus vterque scripserit verbis, videamus. Homeri illa nõ contemnenda,

Ὡς εἰπὼν σώκαλλε νεφέλας, ἐτάραξε δὲ πόντον
Χερσὶ τρίαιναν ἑλών, πάσας δ' ὀρόθυνεν ἀέλλας
Παντοίων ἀνέμων, σκυθ δὲ νεφέεσσι κάλυψε
Γαῖαν ὁμοῦ, κ' πόντον. ὀρώρει δ' οὐρανόθεν νύξ.

Omnia pulchra, plena, grauia: verùm è quibus maris motum nullum videam. Sed in quinto motum ipsum frigidè admodum,

Ὦρτο δ' ὅτε μέγα κῦμα ποσειδάων ἐνοσίχθων
Δεινόν τ' ἀργαλέον τε κατηρεφές.

At Musæus quibus gratiis, quibus Musis?

Ἀλλ' ὅτε παχνήεντος ἐπιλύσε χείματος ὥρη,
Θερμαλέας δανέουσα πολὺ στροφαλιγγας ἀέλλας,
Βίπτεται δ' ἀξιόκμητα, κ' ὑγρὰ θέμβρια θαλάσσης
Χειμέριοι πνείοντες ἀεὶ ζυφέλιζον ἀῆται,
Ἀφλαπὶ μαζίζοντες ὅλῳ ἅλα. τυπτομένης δὲ
Ἤδη νᾶα μέλαιναν ἐπικλύσε δίχθα δὶ χέρσω
Χειμερίῳ, κ' ἄπιστον ἀλυσκάζων ἅλα ναύτης.

Præter hæc verò etiam illa, ne prioribus Homericis illis inferior sit,

Ἤδη κύματι κῦμα κυλίνδετο, σύγχυτο δ' ὕδωρ.
Αἰσσέν μίσγετο πόντος, αἰὲν ῥέετο πάντοθεν ἠχῇ
Μαρναμένων ἀέλλων. Ζεφύρῳ δ' ἀντέπνεεν Εὖρος,
Καὶ Νότιος ἐς Βορέην μεγάλας ἀφέηκεν ἀέλλας,
Καὶ κτύπος ἰῶν ἀλίαστος ἐείσατο θαλάσσης.

Vtinam igitur alia quoque extarent monumenta priscorum: non enim dubito quin iudicium meum præferretur. Neque verò temere multi docti, sanæque eruditionis viri extitêre, qui meritò notarint quædam, à quibus nos iuberent abstinere. Nam quæ ille de suis diis infamia, infandáque prodidit? Adulteria, incestus odia inter se. Quòd si allegorias trahunt ad Physica: nunquam

quicquam comminiſci queant, quo Venus atque Mercurius à Vulcano in natura rerum comprehendantur. Quæ ſit Leucothea, quę inuito Neptuno rege ſuo Vlyſſem ſeruare audeat? Quis putet non eſſe puerile illud: Solis boues interficiunt Vlyſſis ſocii, ac vorant: hoc Sol ipſe nonniſi per nuntium reſciſcit. & niſi dixiſſet Lampetie, etiam nunc ignoraret ille: miſellæ boues inultæ errarent in Elyſiis. Aſt alibi ſanè rectè dictum eſt,

Ἠέλιος, ὃς πάντ' ἐφορᾷ, καὶ πάντ' ἐπακούει.

Saltem cùm torrerent eas, nidore Solem oportuit expergefactum, ſi in Oriente noctu dormiebat. De portu verò in Ithaca, quot nugas Porphyrius? nam ſi ibi res aut phyſicę, aut cœleſtes ſunt: quid erit ipſa Ithaca, quæ fatum ipſum contineat? Minatur Iupiter in Solis vltionem ſeſe Vlyſſis naues fulmine combuſturum: eas obiectis mox obruit tempeſtatibus. Venus à mortali manu vulnerata. Eſto. at Martem, quis ferat? etiam gementem, atque vociferantem facit. hoc turpius, ac fœdius, quàm vapulare. orationes in prœliis adeò longæ, vt dies deficiat nugantes. Hector pluſquàm dormit, Diomede pluſquam bene rem gerente. Loquax Achilles in concione minas perfert deterioris. flet etiam apud matrem, atque hic eſt, à quo virum fortiſſimũ Hectorem interfectum credi vult? Putidum præterea mendacium illud,

Παίτης δ' ἠπόωντο κελαρυφεῖ Κηφισσῷ
Οὔπω ἄρ' πρώτοισιν ἐδούλετο κῦδος ὀρέξειν.

Partiebantur enim inter ſe operas factionum, partim pro Græcis, partim pro Troianis. quare non potuere omnes Ioui Troianas opes ſuſtinẽti ſuccenſere, qui aliis verſibus ſe ad ſeſe omnia tracturum minitatur. Nihil putidius Hectoris morte: nihil illis ineptis epicediis. Priamus, qui iam annos decẽ de muris prœlia ſpectarat iam tum demùm quęrit quiſnam ſit hic, aut ille. milites inter ſe colloquuntur, atque nomine appellant, quaſi fuerint familiares. Vlyſſes interficit arcu procos, inter quos & ipſũ tantillum eſſet interualli: quare omnes ſimul in eum impetum non fecerunt? Achillis equi loquuntur. quid præterea expectamus? Vlyſſis nauis in ſaxum mutatur à Neptuno: vt immortalem faciat, quam odio habere debuit. Queritur Antilochum filium Neſtor ad Troiam interemptum, at is in certamine curruli viuit, ac vincit Menelaum. Porro Hectore occiſo, nihil præterea prœliorum commiſſum eſt. Iterum flet Achilles non ſine maxima cauſa, queritur enim apud matrem, quòd Patrocli vulnera muſcæ vorent. Non habuit ſeruulum trinumo conductum qui illi ventulum faceret, quo vulnilingæ illæ ganeicolæ abigerentur.

Etiam in x, Iliados Iouem fulgurare facit vbi ningit. nunquam hoc vidimus. Tripodas fabricat Vulcanus ſponte ſua mobiles. quare non & lebetes fecit ſponte coquentes obſonia? Iam ſine arte vlla vmbrarum euocatio. Alio enim apparatu vtitur Lucanus ad vnam tantùm elicjendam. Riſum verò cui non moueat? cùm ait enſem illas, & vulnera metuiſſe. Quanto ſapientius noſter,

-fruſtrà ferro diuerberet vmbras.

In x i, Iliadis tum primùm Agamemnonis deſcribit thoracem. At in ſecundo debuit: vbi enim exercitus catalogus, ibi & armorum. Demodocus deorum fœditates in Alcinoi canit conuiuio. noſter Iopas res Rege dignas. Sirenum verba ne poſuiſſet. Sententiæ, molles, vulgares, futiles: quæ ne cocum quidem meum, opinor, mouerent ad choreas: nedum vt Vlyſſem traherẽt ad manifeſta pericula. Id quoque ſcire peruelim vbinam eſſet ambroſia illa in quinto Iliad. qua Iunonis equi veſcerentur. Hæc, atque alia quàm plurima ſunt, quibus Homeri res, re Virgiliana longè minor eſt. Nunc quæ ad Phraſin, numeroſque pertinent, videamus.

HOMERI ET VIRGILII LOCA.

Caput iii.

Homeri epitheta ſæpe frigida, aut puerilia, aut locis inepta. Quid enim conuenit Achilli flenti, ποδώκης θεός. quòd ſi noſter Poeta patrem vocat AEneam multis in locis: id eo modo facit, quo dictum eſt cognomen Ioui, quippe Iouem patrẽ ſunt venerati, propterea quòd (vt ait Porphyrius) ad eum omnes familiæ referrentur, ſic AEneam patrem vocat, qui Romanorum principium eſſet. quod & manifeſtius:

At pater AEneas Romanæ ſtirpis origo.

Præterea cùm in Auguſti gratiam cõderet illud opus: voluit eius quoq; acta attingere. Iccirco in clypeo mul-

ta: & in I, & in VI. & in III, illud,

Actiáque Iliacis celebramus littora ludis.

At cum scimus eiusmodi cognomen asciuisse sibi. Legimus enim etiam in Numismate quod habemus. AVGVSTVS PATER. verùm ad certa loca, quorum aliqua à Macrobio obseruata, pessimóque iudicio lancinata sunt. Ex Vlyssea v, illa sunt, quæ & suprà scripsimus,

Γουνοῦμαί σε ἄνακτα θεὸς τύ γε, ἢ θεός ἐσσι.
Εἰ μὲν γάρ τις θεός ἐσσι, οἱ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι.
Ἀρτέμιδί σε ἔοικα δίῃ κούρῃ μεγάλοιο
Εἶδος τε, μέγεθός τε, φυλὰ τ' ἐγγύθεν εἰσιν.

Quanto cum maiore decore noster? cum ea primùm dubitatione, deinde assertione,

O quam te memorem virgo? -est etiam ἀθετητὸν oratio. Etiá dubitationis causam affert, *nánque haud tibi vultus Mortalis.* hoc ex aspectu. Illud efficacius, *nec vox hominem sonat.* Tum assertio per repetitionem, *ô dea certè.* Adiungit etiam religionem, ne offendat numina, & cum modestia distribuendo dubitationem,

An Phœbi soror, an Nympharum sanguinis una.

Nefas enim erat deum deámve alio, quàm suo nomine appellare. neque obtinebat vota. Itaque euocata legas numina apud Liu. Et ea de causa numinis illius, cuius in tutela Roma esset, nomē tacitum & arcanum. Postremò Dianæ similem dixit ille, hîc expressè sororem Phœbi.

In XIIII, Iliadis Iuno Somnum orat, vt Iouem sopitum reddat. Quod vt faciat promittit ei sedem, in qua quiescat comessabundus. Miserum somnum, quem ad illud vsque tempus oportuit stantem cibum capere more militum:

Ὕπνε ἄνατ' ἠδὲ πάντων τε θεῶν, πάντων τ' ἀνθρώπων.

Iam hîc nullam φύσιν Physici isti cōmentabuntur. Quis enim dicat primum motorem dormire? at enim, inquit, πάντων θεῶν. & sanè cum somnus datus sit rebus materiatis ad virium reparationem: dij Homerici si dormiunt, etiam pereunt. Verùm de illis ipse, quod aiunt Græci ἐσθὲν ὑγιές. Subdit autem,

Ἀλλ' ἴθ' ἐγὼ καίτοι χαρίεντων μίαν ὀπλοτεράων
Δώσω ὀπηδέμεναι, καὶ σὸν κεκλῆσθαι ἄκοιτιν,
Πασιθέην, ἧς αἶνον ἐμείρεαι ἤματα πάντα.

Neque placet, Gratias Somno in matrimonium dari, nunquam enim oportet gratiam dormire. Et vsus est impudica voce in ore Iunonis ὀπυέμεναι. ὀπύειν sanè actum ipsum venereum aliquando significat. vt in VIII, Iliadis de matre Gorgythionis. Quod melius noster,

Omnes vt tecum meritis pro talibus annos
Exigat, & pulchra faciat te prole parentem.

Non solam pollicetur oblectationem, quod bestiarum est: sed & prolem, cuius gratia matrimonium est institutum. Præterea cùm ille nuda & plebeia proposuerit,

Ἦ μέν τοι πρὸτ' ἐμὸν ἔπος ἔκλυες, ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν
Πειθὼν ἐγὼ δέ τοι εἶδος ἀμείνονα πάντα πάσσω:

Longè excellentius elicuit animum Aeoli nostra Iuno, cum eius captat beneuolentiam, & ostendit potestatem,

Námque tibi diuûm pater, atque hominum Rex,
Et mulcere dedit fluctus, & tollere ventos.

Respondet Somnus Homericæ Iunoni, Aeolus Virgilianæ.

Ἦρη πρέσβα θεὰ θύγατερ μεγάλοιο Κρόνοιο.
Εὖδα, ὅτι φρονέεις, τελέσαι δέ με θυμὸς ἀνώγει,
Εἰ δυνάμην τελέσαι γε, καὶ εἰ τετελεσμένον ἐστί.

Plebeia sanè omnia, atque quouis ingenio parabilia: at non nostra:

-tuus, ô Regina, quid optes,
Explorare labor, mihi iussa capessere fas est.

Quia vis est hominum, fas deorum, quorum numen fata condit. Tua enim iussa sunt fata, quanta elegantia, quæ maiestate, illa simplicia: Tuum iubere est, parere meum.

Tempestas in V, Vlyssea, cuius versus suprà quoque posuimus, luculentis sanè verbis descripta est. Cæterùm nihil ad nostram,

Ὡς εἰπὼν συνάγαγε νεφέλας, ἐτάραξε δὲ πόντον
Χερσὶ πρέπουσαν ἔχων, πᾶσας δ' ὀρθοῦσε θύελλας
Παντοίων ἀνέμων, σὺν δὲ νεφέεσσι κάλυψε.
Γαῖαν ὁμοῦ καὶ πόντον. ὀρώρει δ' ἐξ οὐρανόθεν νύξ.
Ἔπεσε δ' Εὖρός τε, Νότος τ' ἔπεσε, Ζέφυρός τε δυσαὴς.
Καὶ Βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων.

Diuina, inquam, oratio, sed ad tempestatem declarandam inchoata tantùm. illa verò, & hæc, & eorum perfectionem,

-ac venti velut agmine facto,

Quà data porta -(audis portam in tot vocalibus)
-ruunt, & terras turbine perflant.
Incubuere mari, totúmque à sedibus imis.
Vnà Eurúsque Notúsque ruunt, creberque procellis
Africus, & vastos volvit ad littora fluctus.
Insequitur clamórque virûm, stridórque rudentum:
Eripiunt subitò nubes cælúmque, diémque
Teucrorum ex oculis, ponto nox incubat atra.

Ibi ἔπτυσαν tantùm motum significat. hîc etiam occupationem, quod ille ἐπέφαξε, hîc *totúmque à sedibus imis* subruunt. Ibi νεφέεσσι κάλυψε ζάφελος καὶ οὐρτος. *Eripiunt subitò nubes, cælúmque, diémque Teucrorum ex oculis.* Præterea Zephyrus non est violentus, vt mereatur δυσαὴς appellari, præsertim apud Græcos. adhęc malè positum epithetum, αἰθρηγενέτης eodem in loco vbi, νεφέεσσι κάλυψε. quod vt defendas, multa interpolatione opus est. Tametsi est sudus Aquilo, tamē tunc in Vlyssis perniciem nubiferum fuisse. sanè minus placet. quod verò addit, consummat opus, *Intonuêre poli*, nō dixit, *intonuit cælum*. deinde nónne vides fulgura in ipsis verbis simul cum crepitu, *crebris micat ignibus æther?* Vocalis enim repetita exilitas illa hiatū aeris ostendit. Postremò quod πάσσε, quæ efficacia (*omnia*) & *præsentem*? & frequentatiuum, *intentant*, & qui sonus: Poterāt Homero satis hæc esse, cui pauciora quoq; fuerant satis: at non illi diuino viro, qui hanc quasi quandam vniuersitatem particularibus casibus discriminauit. Addit ventum quem omiserat, *-stridens Aquilone procella*

Velum aduersa ferit, fluctúsque ad sidera tollit.
Franguntur remi, tum prora auertit, & vndis
Dat latus, insequitur cumulo præruptus aquæ mons.

Habes velum, remos, proram, latus, fluctum decumanum, quem circunscripsit poeta montis appellatione, non nominauit, vt alij nostri Latini palàm profitentes eruditionem. Cætera adhuc variis picturis.

Hi summo in fluctu pendent, his nuda debiscens
Terram inter fluctus aperit. quare in eundem locum reuerti conatur. Iccirco, *fiunt æstus arenis.*

Non ponam totam tempestatem hîc, sed in proximā opera, vbi eius partes cum aliarum partibus comparantur. Habuit quoque locū rationem. agitur enim res in Syrtibus.

Sequitur tempestatem Vlysis conquestio,

Καὶ τοτ' Ὀδυσῆος λύτο γούατα καὶ φίλον ἦτορ.
Ὀχθήσας δ' ἄρ' ἔειπε πρὸς ὃν μεγαλήτορα θυμόν.

Quanto melius expressit orationē, quæ ad deos conuerteretur, & affectum addit. & gestu apposito animatam, viuámque effecit orationem,

Ingemit, & duplices tendens ad sidera palmas.

Sic illa quoque magnificentiora,

Τρὶς μάκαρες Δαναοὶ, καὶ τετράκις οἳ τότ' ὄλοντο
Τροίῃ ἐν εὐρείῃ χάριν Ἀτρείδῃσι φέροντες.
εἴθε δὴ ἐγὼ ὄφελον θανέειν, καὶ πότμον ὀπισπεῖν
Ἤματι τῷ, ὅτε μοι πλεῖστοι χαλκήρεα δοῦρα
Τρῶες ἐπέσσυον περὶ Πηλείωνι θανόντι
Τοῖσι δ' ἐλαχὼν κτερίων καὶ μοῦνος ἦλθον Ἀχαιοί.
Νῦν δέ μοι λευγαλέῳ θανάτῳ εἵμαρτο ἁλῶναι.

Mollia omnia. At nostri affectus? *Ante ora patrum & contigit*, ponit igitur etiam mihi. Et apostrophe cum elogio ad Tydidem. & amplificatio cum maiestate,

Saeuus vbi Aeacidæ telo iacet Hector. tum qui versus? vbi ingens,

Sarpedon vbi tot Simois correpta sub vndis
Scuta virûm, galeásque, & fortia corpora voluit.

Nam quæ sequuntur, non mirum est, in his à Virgilio fuisse superatum. Est enim Vlysses hîc & solus & in rate. sed in aliis quoque tempestatibus pari obseruatione opus est tenuiter enim in nono,

Αἱ μὲν ἔπειτ' ἔφερον ὀπιπάρσιαι, ἰσία δ' σφε
Τρηχὺς τε τετραχθάτε διέχρεσεν ἠδὲ θύελλα,

Et in XII, vbi leuissima, tenuissimáque vtitur narratione,

ἀλλ' ἦτοι μάλα πολλὸν ὑπὸ χρόνον, αὖλα γὰρ ἤλθε
Κωλησὸς ζέφυρος μεγάλη σὺν λαίλαπι θύων,
Τρὸς δὲ ῥοῦ τόνους ἔρρηξε· ἀνέμοιο θύελλα,
Ἀμφοτέρους· ἰξὸς δ' ὀπίσω πίσει, ὄπλατε πάντα
Εἰς αὐτὸν κατέχωσ', ὁ δ' ἄρα σὺν μὴ νηῒ
Πληξε κυβερνήτεω κεφαλῇ, σὺν δ' ὀστέ' ἄραξεν
Πᾶσι· κάμυδις κεφαλῆς. ὁ δ' ἀρρηυτῆσι ἐοικὼς
Κάππεσε νηὸς ἐρεισθείς, λίπε δ' ὀστέα θυμὸς ἀγήνωρ.

Et mox post fulmen,

Πίσυρ δ' ἐκ νηὸς ἑταῖροι.

Οἱ δὲ κορώνησιν ἴκελοι πεδὶ νῆα μέλαιναν
Κύμασιν ἐμφορέοντο.

Qualia verò illa, quibus numeris,

Ipſius ante oculos, ingens à vertice pontus
In puppim ferit, excutitur, pronuſque magiſter,
Volvitur in caput. quam autem facit commorationem in oſsibus gubernatoris: Poeta noſter aliter,

Aſt illum ter fluctus ibidem,
Torquet agens circum, & rapidus vorat æquore vortex.

Tum illam cornicularium comparationem omiſit, tanquam ineptam. Ieiuna verò illa, κύμασιν ἐμφορέοντο.

Apparent rari nantes in gurgite vaſto.

Dixit raros, & contrà, *in vaſto gurgite*: qua voce indicavit maris impetum. Neque enim verũ eſt, quod ait Seruius hîc eſſe Tapinoſim: id eſt, rei ingentis humilem deſcriptionem. Atque iccirco addidiſſe: *vaſto*, quia gurges aquã puſillam ſignificet, non ita eſt: ſed gurges quancunque aquæ cuiuſcunque celeritatem deſignat, γρῆγος. Numerus verò Spondiacus pingit ipſam natandi difficultatem.

Sunt in VI. Vlyſſeæ illa, quæ etiam in XIII, repetuntur.

Ὦ μοι ἐγὼ τίων αὖτε βροτῶν εἰς γαῖαν ἱκάνω,
Ἦ ὁἵγ' ὑβρισταί γε, καὶ ἄγρια, καὶ δίκαιοι,
Ἦ φιλόξεινοι, καὶ σφι νόος ἐστὶ θεουδής.
Ὥστε κε κουρίδιον, ἀφήλυδα θῆλυς ἀὐτὴ
Νυμφάων. Hæc parcius, diuerſa nánque occaſio, ſuauiſſimè tamen,

Vt primùm lux alma data eſt, exire, locóſque
Explorare nouos, quas vento acceſſerit oras,
Qui teneant, nam inculta videt, hominésne, ferænè,
Quærere conſtituit, ſociiſque exacta referre.

Atque hæc, atque ea quæ in decimo ſunt, conferre licet. Capit enim arcum Aeneas, Vlyſſes autem,

Καὶ τότ' ἐγὼν ἐμὸν ἔγχος ἑλὼν, καὶ φάσγανον ὀξὺ,
Καρπαλίμως παρὰ νηὸς ἀνῆιον ἐς θεοπίτην
Εἶπος ἔργα ἴδοιμι βροτῶν ἐνοσίχθονι πυθοίμην.

Atque ibi ceruum interficit. Aeneas ceruos. tam illa nitore ſuperans Homerica, quàm numero prædæ, & illud,

O ſocij, neque enim ignari ſumus antemalorum.

In eodem nánque,

Ὦ φίλοι, ἦ γάρ πως καταδυσόμεθ' ἀχνύμενοί περ
Εἰς εἴδαρ δόμους, φὴν μόρσιμον ἦμαρ ὑπελθεῖν.

Ἀλλ'

Ἀλλ' ἄγετ' ὄφρ' εὖ νῆα δορὸς βοέοις τε πόσις τε
Μνησόμεθα βρωμῆς μηδὲ τυχώμεθα λειμοῦ.

Sed in XII, aptiora ſunt ſententiæ Virgilianæ:

Ὦ φίλοι, ἦ γάρ τι κακῶν ἀδαήμονες εἰμὲν,
Οὔ μὲν δὴ τόδε μεῖζον ὀλὴ κακὸν, ἢ ὅτε κύκλωψ
Εἶλεν ἐὴ σπῆϊ γλαφυρῷ κρατερῇφι βίηφι.

Maiore noſter & mole, & ornatu. Multo plura enumerat. Sed illa pulcherrima, *Reuocate animos*, & ſpem,

Durate, & voſmet rebus ſeruate ſecundis:
Forſan & hæc olim meminiſſe iuuabit.

Vt etiam ex periculis proponat voluptatem. Nihil enim iucundius ea memoria, quæ periculorum euaſionem, victoriámque recordatione repræſentat. Epulantium quoque modus noſter & hic, & in III, & in VII, cum iis quę in X, atque in XII, Vlyſſeæ poſita ſunt. Itémque in I, Iliados, & in nono, ſi comparentur, fuſior, & latior Homerus inuenietur. Pictior noſter, atq; numeris aſtrictior, ἠὲμφ' ἐέλσαιν ἔπεφναν, *Verubuſque trementia figunt*. quinetiam diuino iudicio, inter illa minuta, *Tergora diripiunt coſtis*: vrbanam interſerit orationem illam, *tunc victu reuocant vires*. Nec minore aſſurgit laude, in illorum imitatione, quæ in nono eſt Vlyſſeæ,

Εἰμὶ ὀδυσεὺς λαερτιάδης, ὃς πᾶσι δόλοισι
Ἀνθρώποισι μέλω: καί μευ κλέος οὐρανὸν ἵκει

Sum pius Aeneas: monet ſtatim. hæc eſt φράσις. illa autẽ παρασκευή: *raptos qui ex hoſte penates Claſſe veho mecũ*. non temere ſuas laudes effutit. eſt enim & pietas, & fortitudo. Ex hoſte rapuiſſe, virtutis eſt: vehere, conſtantiæ: claſſe, prudentiæ militaris. Putidi verò Grammatici cùm accuſant Virgilium illius laudis: *Fama ſuper æthera notus*: damnare prius Homerum debuere: καί μευ κλέος οὐρανὸν ἵκει. præſertim cùm ambiguum ſit: an doli quempiã ad cœlum vſque euehere fama poſsint. At noſtri, qui deos penates à ſeruitute vindicaſſet, ſeruaret, fatalia ad loca deorum iuſſu atque oraculis transferret, meritò fama inter deorum ſedes nota eſſet.

Illa quoque vix ſuſtinent comparationem. Non enim dici poteſt, quàm Virgilio ſit peculiare, ſemper auguſtũ eſſe. Homeri ſuperficies eſt in VII. Vlyſſeæ, *Virgilius.*

Ἀργαλέον βασίλεια διωκέμεν ἀγρεϊῶσιν
Κήδε' ἐπὶ μοὶ πολλὰ δόσαν θεοὶ οὐρανίωνες.

Super quam noſter illam fabricauit,

O dea ſi prima repetens ab origine pergam,
Et vacet annales noſtrorum audire laborum,
Ante diem clauſo componet veſper Olympo.

διωκέμεν. prima ab origine. & addidit: *vacet.* & πολλὰ κήδεα, quibus verbis? *annales noſtrorum audire laborum.* Et verbum illud, ἀργαλέον, luculentiſsimo verſu circumſcripſit, *Ante diem*, &c. Difficultas propter tractum rerum. In illis quoque eundem longè poſt ſe reliquit. In nono ſunt Vlyſſeæ,

Τοί δ' ἐμὰ κήδεα θυμὸς ἐπετράπετο γοώοντα
Εἴρεσθ' ὅφρ' ἔτι μᾶλλον ὀδυρόμενος γοάσω.
Τί πρῶτον, τί δεύτερον, τί δ' ὑστάτιον καταλέξω;
Κήδε' ἐπὶ μοὶ πολλὰ δόσαν θεοὶ οὐρανίωνες.

Ille autem diuina & immutabilia,

Infandum Regina iubes renouare dolorem:
Troianas vt opes, & lamentabile regnum
Eruerint Danai. Ita ſemina ponit in proœmio eorum, quæ dicturus erat in narratione. κήδεα igitur non ſua ſolùm: ſed cùm præpoſuit vniuerſa, ſubdidit & ſua. Propoſita igitur miſeria præ oculis: addit rationes. *regnum lamentabile erutum*, neque ſtatim, vt ille, confugit ad aram communem: Deos malorum autores. ſed, *quæ vidi*: & quidem *miſerrima.* Non ſolùm autem vidi, ſed & fui pars, & paſſus ſum. Et quidem magna pars. Deinde per interrogationem πάθος explicat. Quando ne hoſtes quidem ſine miſeratione denarrare poſſe profiteatur. A temporis quoque commoditate auget difficultatem narrationis. Omnia ſanè non ſine illa ſua diuinitate. vt non tam imitatus Homerum, quàm nos docuiſſe, quomodo ille ea dicere debuiſſet, videatur.

Sunt in VII. Vlyſſeæ illa.

Καὶ τὸν Ὀδυσεὺς ὧρτο πόλιν δ' ἶμεν αὐτὰρ Ἀθήνη
Πολλὸν ἄρα χεῦε φίλα φρονέουσ' Ὀδυσῆι,
Μή πῃ φαιήκων μεγαθύμων αἰπολοήσας
Κερτομέοιτ' ἐπέεσσι, καὶ ἐξερέοιτο, τίς εἴη;

Longè maiore ſono Virgilius,

At Venus obſcuro gradientes aere ſepſit.

Semel contentus à Punica perfidia Æneam tegere hoc commento. Neque enim ineptit repetendo, vt ille,

Τὸν δ' ἄρα φαίηκες νωμήκλυτοι ὦκα ἐνίσσων
Ἐρχόμενον κατ' ἄστυ διὰ στρόφας. ἐν γὰρ Ἀθήνη
Εἶκε θυοπλόκαμος, δεινὴ θεός, ἦ ῥά οἱ ἀγλαὸν
Θεσπεσίῳ κατέχευε φίλα φρονέουσ' ἐνὶ θυμῷ:

Sed continuauit circunſeptionem ſimul, & materiam,

Et multum nebulæ circum dea fudit amictu,
Cui ſolus verſus deterreat Græcos ab ea ſententia, qua ſuũ

contendunt præferendum. Commodus ſanè, atque vt ita dicam, raſilis verſus ille-κερτομέοιτ' ἐπέεσσι, &c. Verùm cùm hoc noſtro non eſt conferendus,

Moliriue moram, & veniendi quærere cauſas.
Sicut neque ille,

Καὶ τότ' ἄρ' ἀμφὶ ὁ πόλιν θῦτο θέσφατος ἀνὴρ:

cum hoc, cum circumfuſa repente
Scindit ſe nubes. Diuinum verò illud additamentum,

& in aera purgat apertum:

Sic longè excellentiore ſuauitate:

Quale manus addunt ebori decus, aut vbi flauo
Argentum, Pariúſue lapis circundatur auro.

Quòd ille dixerat in ſexto Vlyſſeæ, & repetierat in penultimo,

Ὡς δ' ὅτε τις χρυσὸν περιχεύεται ἀργύρῳ ἀνὴρ
ἴδρις. Quanto enim elegantius, *manus*, quàm vir, &, *addunt ebori decus.*

In eodem libro verſus ſunt illi, qui lancinantur à Critico Gelliano, quos equidem oſtendam à Magiſtro: Homericos verò à diſcipulo confectos,

Οἵη Ἄρτεμις εἶσι κατ' οὔρεα ἰοχέαιρα
Ἢ κατὰ τοξότην ἀδεμάντου, ἢ ἐρύμανθον
Τερπομένη κάπρῳσι, καὶ ἀκείας ἐλάφοισι:
Τῇδε δ' ἅμα κοῦραι νύμφαι διὸς αἰγιόχοιο
Ἀγρόμεναι παίζουσι· γέγηθε δέ τε φρένα λητώ.
Πασάων δ' ὑπέρ ἦγε κάρη ἔχει, ἰδὲ μέτωπα.
ῥεῖα δ' ἀριγνωτος πέλεται, καλαὶ δὲ τε πᾶσαι.

Hunc locum ſic exagitant Grammatici, Aptius comparaſſe Homerum Dianæ Nauſicaan in locis ſolis. deinde, Eliſæ non conuenire, media in vrbe inceſſu ſerio inſtanti operis, venatricis Dianæ ſimilitudinem. Tertio, Homerũ ſtudia venationis expreſſiſſe. Virgilium *Pharetram* tãtùm, nunquam onus ac ſarcinam nominaſſe: Præterea Probo

authore Homericam Latonam genuinum gaudere gaudium: Virgilianæ verò pectora pertentari tantùm gaudio, quasi leui, & pigro, & in superficie natanti, sic enim loquuntur. Huiusce modi iudicatio tametsi est à doctis explosa, atque ab omnibus excussa: nobis tamen, quæ diceremus, non pauca, eaq; optima reliquêre. Principiò cùm personæ comparantur: earum status, mores, studia exprimenda, non loca, vel ipsius Homeri doceamur authoritate. Idomeneum in campo cõparat apro, qui sit in mõtibus. Igni, qui est in montis vertice, armorum fulgoremin campo. Humanæ cogitationi, quæ in cerebro, aut in corde est, Iunonis motum. Leoni in stabulis, Diomedem in acie. Musçis in stabulis circum mulctras, Græcos & Troianos circum Sarpedonis cadauer. & Aiacem cedentem fortissimè, asino obstinatæ lentitudinis. Pantheræ, quæ in syluis esset, extra syluas Agenorem. Postremò Penelopen quoque comparat Dianæ: quàm tametsi nõ statuit in venatione: nunquam tamen alibi intelligitur à poetis. Præterea quanquam est Nausicaa in agro: non tamen in montibus, non tamen cum arcu, aut pharetra. Quod aiunt serium Elisæ incessum esse longè diuersum ab incessu Dianæ: fiuxerunt Dianam Bacchanal quodpiam. quasi Nausicaa non moderatè incederet. Neque enim cursum vllum ibi exprimit Homerus: nullam venandi actionem, sed περιοδήν. Quare ne tertia quidem obiectio quicquam est. nam neque Homerus posuit, neque Virgilius addidit venationem: sed insignia tantùm, sed chori tantùm exercitationem. Cuiusmodi verò sit illud gaudium genuinum sanè nescio: nisi putarint, φρίκα aliud esse à Latona. Multo verò efficacius est, percurri pectus gaudio (metaphora sumpta à citharœdis) quàm simpliciter gaudere: omnes enim partes occupantur. Longè etiam valentius est, detineri: idque in frequentatiuo: & addita, per: nam & omnes, vt dicebam, designat partes: & perfectionem vltimam. Quemadmodum igitur illa in montibus: ita hæc in vrbe. Illa inter Nymphas hæc inter matronas. Illa instans venatibus, hęc operi. Quę isti Argotiphli scire noluerunt. Pharetræ futiles calumniatores. est enim ibi Epitheti loco. Qualia multa apud Homerum. nam etiam inter epulas Apollo ἀργυρότοξος. Achilles vel dormiens, ποδώκης ἀχιλλεύς. Et quod isti ignorarunt,

runt, ex diuini Poetæ verbis ediscant. Neq; enim temere appendit humeris Pharetram. Soli enim Dianæ & Apollini id licebat. Nymphæ ad latus gerebant, sicuti soli dij ἀμφηρεφέα: alij verò nõ, sed detectam. Quod si omnia vnguę tentare licet: quæram ego quoq; vicissim: an Latona ibi sit. neq; enim sequitur Dianã. Tum autem quomodo ludãt Nymphæ, si sunt in venatu. Nihil enim venatori detestabilius, quàm fabulæ, & lusus inter venandũ. putatur enim à nobis infelix futura venatio. Præterea si extat capite, qua ratione frontem addidit? Postremò longè consultius dilatum gaudium illud in Epiphonema. Est enim Latona tota extra totam materiam: cúmque ordinem magis equidem probarem.

Πᾶσαι μὲν κεκλῆσ' αὐτὴ ὃ ῥάος ἀείγνωτος, ὑπερφίαλος γάρ. ἀὴρ δὲ λήθετο γήθησε.

Ex VI, Vlyssęa, & penultimo illa sunt,

Τὸν μὲν Ἀθηναίη θῆκε Διὸς ἐκγεγαῶτα
Μείζονα τ' εἶσιδέειν καὶ πάσσονα. κάδδε δὲ κάρητος
Οὔλας ἧκε κόμας ὑακινθίνῳ ἄνθει ὁμοίας.

Superat enim multis modis Virgilius illum. *os humerósq; deo simili*, longè luculentius est, quàm maiorem, & crassiorem efficere. Hoc enim boum est. Et, Cæsaries: est verbum militare. Quo non contentus addidit decoram. Homerus autem, οὖλας, pessimè. Crispitudo nanque pusilli animi nota est, aut leuitatis. Iccirco leones crispi, minùs animosi existimantur. Illa verò penè supra humanum captum, *luménque inuentæ Purpureum*. Et illa non minus,

Lætos oculis afflarat honores.

Versibus, qui de equo scripti sunt in VIII, Vlyssęa longè sunt ciuiliores nostri,

Ἧσσο μὲν εἰσόκεν, τοὶ δ' ἄκριτα πωλλ' ἀγόρευον
Ἡ μὲν μοι ἀμφ' ἄντυξ. πρίχα δὲ σφισιν ἰῶδαν βελὴν.
Ἡ ἑ διαπρῆσαι κοίλον δόρυ πηλεῖ χαλκῷ:
Ἦ κεν πετράων ἁλέειν ἐρύσαντας ἐπ' ἄκρης:
Ἦ ἐάαμεν ἄζαλμα θεῶν θελκτήριον ἔῆ).

Noluit nugari in diuisione consiliorum: sed pars stupet: & mirantur: & *iussa Thymœtæ*. Alij in pelagus præcipitem dari. Nam quorsum, aut quibus viribus subuectio in summas rupes montium? Præterea, quod facile factu fuerat, vrere. Postremò explorare, quid intus tegeretur. solus ille versus palmam poscit,

Scinditur incertum studia in contraria vulgus.

At cætera quibus verbis ? vel cùm dixit: *tentare latebras* signatissimo verbo vsus est in tenebris,& re dubia.
Quænam verò differentia inter illa ex II. Vlyssex,

Δύσετο δ' ἠέλιος, σκιόωντο τε, πᾶσαι ἀγυιαί.

Et nostra hæc,

Vertitur interea cælum, & ruit Oceano nox
Inuoluens vmbra magna, terrámque, polúmque.

Qui locus ne eruditionis quidem indigens est: sed pedicæ illius, atque Virgilianæ. Illius enim viri profunda rerum scientia, cum eius versibus declaranda est, pari cum verecundia ita certat, vt neque ipsi cedat illa, & ab ea simul condiatur. Est enim terræ vmbra nox, atque ita magna: vt etiam Cœli conuexa prohibeat Sole illustrari.

Necessario verò addito affectu facta est oratio grandior in illis,

Hei mihi qualis erat, quantum mutatus ab illo
Hectore, qui redit exuuias indutus Achillis,
Vel Danaûm Phrygios iaculatus puppibus ignes.

quàm in XXII. Iliadis,

Ὢ πόποι, ἦ μάλα δὴ μαλακώτερος ἀμφαφάασθαι
[illegible]ρ, ἢ ὅτε νῆας ἐνέπρησεν πυρὶ κηλέῳ.

Ex XIII, verò simplicissimè transtulit,

-Iuenísque Coræbus,
Mygdonides, illis qui ad Troiam fortè diebus
Venerat, insano Cassandræ incensus amore.
Et gener auxilium Priamo, Phrygibúsque ferebat.

Quæ sic Homerus,

Ὅς ῥα νέον πολέμοιο μὴ κλέος εἰλήλουθει.
ἠϊθέη δὲ Πριάμοιο θυγατρὸς εἶδος ἀρίστην
Κασσάνδρην ἠράσσατο. τὴν δ' ἐσχέτο δὲ μέγα ἔργον.
Ἐκ τροίης ἀέκοντας ἀπωσέμεν υἷας ἀχαιῶν.

Noluit enim in suum Coroebum transferre: indotatam. Minuitur enim viri vehementer dignitas. Satis fuit, *incensum amore*, neque voluit illum stolidum facere: qui sese vniuersæ Priami potentiæ anteferret, nam quos per nouem annos non potuerant illi: quomodo solus, nisi stultè prositeretur. E tertio quoque Iliad. videnda illa comparatio,

Ὡς δ' ὅτε τὶς δράκοντα ἰδὼν παλίορσος ἀπίσση
Οὔρεος ἐν βήσσῃς, ὑπό τε τρόμος ἔλλαβε γυῖα,
Αὖψ' ἀναχώρησεν, ὠχρός τε μιν εἶλε πυρείας.

Simplex sanè & munda. nostra verò magnifica, *Impro-*

uisum aspris veluti qui sentibus anguem
Pressit humi nitens.

Multa magni momenti: *Pressisse*, est plus quàm videre. & *improuisum* potius. &, *trepidus*, æquat illud, Ἔμπης. &, cùm addit, *repente*, sanè resilientem animum designat. Tertius autem versus mira pictura splendet: vbi non solùm nitet eloquutio & numerus, sed etiam pauoris redditur ratio,

Attollentem iras, & sibila colla tumentem.

Equidem ex anguis visu non abscedam: sed si *improuisum* pede presserim. παλίορσος autem, & ἀναχώρησιν idem est.

In X XII, Iliados, alia draconis comparatio, *Draconis comparatio.*

Ὡς δὲ δράκων ὀδὸν εἶσι ὀρέστερος ἄνδρα μένησι
Βεβρωκὼς κακὰ φάρμακ', ὃν δέ τε μὴν χόλος αἰνὸς
Σμερδαλέον δὲ δ' ἔδρακεν ἐλισσόμενος περὶ χειῇ.

Noster autem φυσικώτερος, pascitur enim, vt aiunt, malas herbas serpens, vbi delituit. iccirco,

Qualis vbi in lucem coluber mala gramina pastus
Frigida sub terra tumidum quem bruma tegebat:
Nunc positis nouus exuuiis, nitidúsque iuuenta
Lubrica conuoluit sublato pectore terga.
Solis ad petentem, atque apricantem, etiam arduus ad Solem. Erigit enim se, ac vibrātem linguam exerit. Proinde ait, *linguis micat ore trisulcis.* Obtutum tātùm toruum Homerus, optimè. Nihil enim illo acrius. Præterea cubilis sui propugnationem, à quo non discedit. iccirco dixit, ἐλισσόμενος περὶ χειῇ, quò etiam propius tutum habeat receptum. Perpendes, *tumidum.*

Fluminū multas fecit Homerus comparationes: noster semel tantùm, illis omnibus vnam anteponendam, *Fluminū cōparatio.*

Non sic aggeribus ruptis cùm spumeus amnis
Exijt: oppositásque euicit gurgite moles:
Fertur in arua furens cumulo: camposque per omnes
Cum stabulis armenta trahit.

Hoc tamen illa similior in V. Iliados,

Θοῶς δ' ἀμπὶ δίον ποταμὸν πλήσθοντι ἐοικὼς
Χειμάῤῥῳ, ὃς τ' ὦκα ῥέων ἐκέδασε γεφύρας
Τὰς δ' ἔτ' ἀφ' ἔρκεα ἴσχει ἀλωάων ἐριθηλέων.
Οὐδ' ἄρα ἕρματα ἴσχει ἀλωάων ἐριθηλέων.
Ἐλθόντ' ἐξαπίνης ὅτ' ὄμβρεισεν διὸς ὄμβρος
Πολλὰ δ' ὑπ' αὐτῆς ἔργα κατήρεπε καλ' αἰζηῶν.

Alia verò in IIII. Iliados,

Ὡς δ' ὅτε χείμαῤῥοι ποταμοὶ κατ' ὄρεσφι ῥέοντες.

Εἰς μεγάλους ἐκυμβάλισεν ὄμβριμον ὕδωρ
Κρημνῶν ἐκ μεγάλων κοίλης ἔντοσθε χαράδρης
Τῶν δέ τε τηλόσε δοῦπον ἐν ἤρεσιν ἔκλυε πειμήν.

Et in XIII, -ὡς δ' ὅτε πέτρης

Ὄντε κυδ' ὑψηλῆς πεπαμὸς χειμάῤῥοος ἄσῃ
Ῥῆξας ἐσσεύῃ ὀμβρῳ αἰσυδέος ἐχμαλὸν πέτρης,
Τηλε μὲν ἀναδρόπτων πέτεται, κτυπέει δ' ὑπ' ἀυτῆ
Τηλε δ' ὀλισθαίνουσι δέει ἐμπεδον ὄφρ' ἀπίκηται
Ἰσόπεδον, τότε δ' ἔπι κυλίνδεται εὐσύμβολος ἄῤῥ-

Vbi est vis fluuii & saxi, aptissimè ei comparans Hectoris impetum repressum legionibus. Est & in XI,

Ὡς δ' ὁπότε πλήθων ποταμὸς πεδίον δι' κάτεισι
Χαμάῤῥους κατ' ὄρεσφι ὀπαζόμενος διὸς ὄμβῳ,
Πολλὰς δὲ δρῦς ἀζαλέας, πολλὰς δέ τε πεύκας
Εἰσφέρεται, πολλὸν δέ τ' ἀφύσσετον εἰς ἅλα βάλλει.

In nostra igitur impetus: quippe ruptis aggeribus, & enictis molibus oppositis. & verbum *fertur*. &, *furens*. &, *cumulo*. Sic enim vidimus. Est autem vox ignota Grammaticis. vnde enim proprium κῦμα?

Illam verò IIII, Iliados, Virgilius in XII, sic expressit vt duplicarit,

Ac veluti immissi diuersis partibus ignes
Arentem in syluam, & virgulta sonantia lauro:
Aut vbi decursu rapido de montibus altis
Dant sonitum spumosi amnes: & in æquora currunt
Quisque suum populatus iter. Longè feliciore cantu hisce Turnum atque AEneam comparauit, quàm duobus messoribus Homerus in XI, Iliados non enim est in illis impetus,

-εἴδεϊ' ὡς ἀμητῆρες ἐναντίοι ἀλλήλοισι,
Ὄγμον ἐλαύνωσιν ἀνδρὸς μάκαρος κατ' ἄρουραν.
Πυροῦ, ἢ κριθῶν, τοὶ δ' ὄβριμα ταρφέα πίπτει.

Præter casum enim segetis nulla vis est in re ipsa. Quæ verò est in III, Virgilius in suo XII, hisce illustrauit,

Ac veluti montis saxum de vertice præceps
Cùm ruit auulsum ventos: seu turbidus imber
Proluit, aut annis soluit sublata vetustas. vides enim quot causas, quantam varietatem. & quæ sequuntur,

Fertur in abruptum magno mons improbus ictu,

Improbum, quod erat αἰσυδίος, longè melius. Duriuscula enim metaphora est, si lapidem appelles impudentem:

pudentem: improbum tamen potes. etenim malefacit. Sic in eodem, *perfidus ensis*. & , melius est, *in abruptum*, quàm ὄφρα ἵκηται ἰσόπεδον. Expressior quoq. est imago malefici ex hisce,

-syluas, armenta, virósque Inuoluens secum, quàm κτυπέει δ' ὑπ' αὐτῆ ὕλη. Ibi enim sonum tantum audis: hîc autem & impetum, & opus.

Quas verò duas dedit Maro de amnibus, & de igni: coniunxit ex duabus Homeri separatis: quarum altera suprà scripta est ex IIII, Iliad. ὡς δ' ὅτε πῦρ ἄϊδηλον ὀρινόμενον κάπεσσιν, &c. Altera,

Ἠΰτε πῦρ αἴθωνα δαφλέγει αἰπὺν ὄλυμπον
Οὔρεος ἐν κορυφῇς, ἔκαδεν δ' ἔτε φαίνεται αὐγή.

Sed & alibi quanto magnificentiore apparatu?

In segetem veluti cùm flamma furentibus austris
Incidit: aut rapidus montano vertice torrens
Sternit agros, sternit sata læta, boumque labores:
Præcipitesque trahit syluas. stupet inscius alto
Accipiens sonitum saxi de vertice pastor.

Et in XI, Iliad.

Ὡς δ' ὅτε πῦρ αἴθωνα κὲν ἀξύλῳ ἐμπέσῃ ὕλῃ
Πάντῃ τ' εἰλυφόων ἄημος φέρει οἰ δ' ἔτι θάμνοι
Πρόῤῥιζοι πίπτουσιν ὀδηκέος πυρὸς ὁρμῇ.

Duas itaque noster etiam Poeta fecit,

Ac velut optato ventis æstate coortis,
Dispersa immittit syluis incendia pastor:
Correptis subitò mediis extenditur vna
Horrida per latos acies Vulcania campos:
Ille sedens victor flammas despectat ouantes.

Sed & alia in XX,

Ὡς δ' αὖ ἀμφιμάσῃσι βαθὲ' ἄγκεα θεσπεσιὴς πῦρ
Οὔρεος ἀζαλέοιο, βαθεῖα δὲ κάππεσε ὕλη.
Πάντῃ δὲ κλονέων ἄημος φλόγα εἰλυφάζει.

Concluſit etiam rotundius ex libr. XI, Vlyſſeæ,

Τρὶς μὲν ἐφορμήθω, ἐλέειν δέ με θυμὸς ἀνώγει,
Τρὶς δέ μοι ἐκ χειρῶν σκηῆ ἴκελον, ἢ νὺ ὀνείρῳ
Ἔπτατο. Tribus enim versibus comprehendit commodissimis,

Ter conatus ibi collo dare brachia circum:
Ter frustrà comprensa manus effugit imago
Par leuibus ventis, volucríque simillima somno.

Neque præcidit sententiam in mutilo versu.ad hæc Homerus impetum tantùm dicit:hic autem conatum,& *brachia*.Et apposuit:*frustrà*.Vmbram verò vertit in ventos:nõ vt addictus interpres,sed vt liber iudex.Eadem dexteritate ex libr.Vlysseæ:

Ψυχὴ δ' ἠΰτε καπνὸς ὠχετο τετριγυῖα.

-& tennes fugit,seu fumus in auras.Efficacior est oratio: *fugit*.Quòd autem stridorem dat Homerus: eodem iure potest, quo & vocem. quare clamorem cùm ademerit vmbris Virgilius:ex philosophiæ veritate loquutus est in VI, *clamor frustratur hiantes*. Castigatior autem penè vbique est:circo ex IIII,Vlysseæ quæ accepit,

-δώσω δέ τοι ἀγλαὰ δῶρα,
Τρῆς ἵππους καὶ δίφρον εὐξοον,αὐτὰρ ἔπειτα
Δώσω καλὸν ἄλεισον,ἵνα σπείσῃσθα θεοῖσι
Ἀθανάτοις, ἐμέθεν μεμνημένος ἤματα πάντα:

ita moderatus est,

Accipe & hæc,manuum tibi quæ monumenta mearum
Sint puer,& longum Andromaches testentur amorem.

Et addit παῖδος,

Coniugis Hectoreæ,& auxit,*cape dona extrema tuorum*.

Diffluentia quoque coercuit duobus mirificis versibus,

Tendunt vela noti.fugimus spumantibus vndis,
Quà cursum ventúsque.gubernatórque vocabant:

quæ in primo Iliadis,& secundo Vlysseæ,

Ἔκφανεν δὴ ἄνεμος μέσον ἰστίον.ἀμφὶ δ' κῦμα
Στείρῃ πορφύρεον μεγάλ' ἴαχε νηὸς ἰούσης.
Ἡ δ' ἧθεεν κῦμα διαπρήσσουσα κελεύθους.

Melius *spumantibus*, quàm clamantibus. præsertim cùm nauicula parua esset Homerica.Et diuinus versus ille,qui dat classem & vento & gubernatori. Iste verò totus in fluctibus, adeò vt etiam iteret. Elpenoris quoque tumulus Græcus cum Miseni Latino, ne est quidem conferendus. in XI.Vlysseæ ita scriptum est,

Φίδρυσι δ' αἶψα ταμόντες,ὅθ' ἀκροτάτη περέχ' ἀκτή
Θάπτομεν ἀχνύμενοί θαλερὸν τε μέγαν τε χέοντες
Λύτρα ἐπὶ νεκρῷ τ' ὀκλάζοντες τ' ἐπὶ τύμβα νεκροῦ
Τύμβον χεύαντες καὶ ὄβριν ἵστημεν ἐρετμόν.

At diuinus vir quantus hoc loco?

Ergo omnes magno circum clamore fremebant,

Præcipuè pius Æneas. Fremebant indigna peremptum morte. *tum iussa Sibyllæ,*

Haud mora festinant flentes:aramque sepulcri
Congerere arboribus cœlóque educere certant.

Non humilibus φετῃοῖς, non nudum tumulum sine ara. Deinde quę distributio illius vocis *arboribus*,& qui ingressus ad distributionem.Tum autem quæ varietas,

Itur in antiquam syluam,stabula alta ferarum.
Procumbunt piceæ:sonat icta securibus ilex,
Fraxineæq; trabes:cuneis & fissile robur
Scinditur:aduoluunt ingentes montibus ornos.

Præterea quod dixit:præcipuè pium Æneam fremere:nõ vocem tantùm & promissa,sed & operam attribuit,

Nec non AEneas opera inter talia primus
Hortatur socios,nec satis.paribúsque accingitur armis

Deinde quò iucundior esset narratio, neque occuparet Aeneam maiora animo agitantem: interponit quæ sequuntur.Tum concludit,*& cineri ingrato supremaferebant*: & quæ sequũtur ad tumulum vsque:qui erigitur minimè vulgaris,sed dignus socio Aeneæ,*-ingenti mole sepulchro*
Imponit, suáque arma viro, remúmque tubámque Monte sub aerio.Iusta verò quæ facit ille Patroclo,hic Pallanti,si collata consideres:videas in illo materiam, in hoc formam: in illo congeriem,in hoc dispositionem.illum satis habere,si narret: hunc rem ipsam formare verbis:neque tam verba ex rebus,quàm res ipsas excutere è verbis.expressit etiam longè exactius Scyllam & Charibdin ex XII,Vlyss.

Ἔνθεν μὲν γὰρ σκύλη ἐτέρωθι δὲ δῖα χάρυβδις
Δεινὸν ἀνερροίβδησε θαλάσσης ἁλμυρὸν ὕδωρ.
Ἦ τοι ὅτ' ἐξεμέσσῃ λέβης ὡς ἐν πυρὶ πολλῷ
Πᾶσ' ἀναμορμύρεσκε κυκωμένη ὑψόσε δ' ἄχνη
Ἄκροισι σκοπέλοισιν ἐπ' ἀμφοτέρῃσιν ἔπιπτεν
Ἀλλ' ὅτ' ἁλὸς βρόξειε θαλάσσης ἁλμυρὸν ὕδωρ
Πᾶσ' ἔντοσθε φάνεσκε κυκωμένη ἀμφὶ δὲ πέτρη
Δεινὸν ἐβεβρύχει κάτω δὲ γαῖα φάνεσκε
Ψάμμῳ κυανέῃ.-

Principiò exactius,vt dicebam. nam hîc ἔνθεν, ἑτέρωθι. at noster designauit : *Dextrum Scylla latus, lævum impacata Charybdis*.quanto verò melius *impacata*:quàm δῖα? quid enim diuinũ in mõstro?& verbum obsidet:scilicet spatiũ nauigationis.&,*sorbet in abruptum*.&,*erigit alternos*. Scyllæ

verò fabulosum raptum, atque ridiculum summa verecundia dissimulauit. Illud verò impudens, ne deum quidem sine animi iactura occurrere posse. Verùm Homerici dij tales sunt: inter quos nec ipse Neptunus ex vorticibus Charybdis Vlyssem seruare posset. sed illa multo decoro affecit,

Τρὶς μὲν ἀν' ἵπποισιν ἐν ἤματι, τρὶς δ' ἀπὸ νηῶν
Δεμόν. Subijcit enim oculis, atque aurium nostrarum dominus est,

Ter scopuli clamorem inter cana saxa dedêre
Ter spumam elisam, & rorantia vidimus astra.

Quæ de Telemacho dicuntur ab Homero, longè maiore efficacia ab Ascanio,

Κεῖνα δὲ τοῖσι δὶ πόδες, τοῖαι δέ τε χεῖρες
Ὀφθαλμοὶ δὲ βολαί, κεφαλὴ δ' ἐφύπερθεν ἀέξει,

O mihi sola mei super Astyanactis imago!

Mater enim loquitur orba filio: id quod Helena non poterat. Excusandus ille, ludendus hîc. & diuina illa,

Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat.

Quanquam Græcus ὀφθαλμοὶ βολαὶ, mirificè dixit. Non potuit Latinè noster. At alio verbo alibi cõpensauit. Gestũ enim apposuit: cùm dixit, *ferebat*. Et miru quod addit,

Et nunc æquali tecum pubesceret æuo.

Vt augeat affectum memoriæ: ex repræsentatione rei, quæ non est, & esset.

In XI, Iliad. est illa comparatio,

-ὡστεί τε δαφοινοὶ θῶες ὄρεσφιν
Ἀμφ' ἔλαφον κεραὸν βεβλημένον, ἥν ῥα τάχιστα
Ἰὸς ἀπὸ νευρῆς, τὸν μὲν τ' ἤλυξε πόδεσσι,
Φεύγων, ὄφρ' αἷμα λιαρὸν, καὶ γοῦνα τ' ἐρύκῃ
Αὐτὰρ ὀπιδὴν πέτρη δαμάσασα πεσοῦσα οὔρεος
Ἐν νέμεϊ πυκινῷ. ὅθι τε ἕν λέων ἔμβαλε δαμῶν
Σίντιν, θῶες μέντε διέτρεσαν. αὐτὰρ ὁ δύπλει.

Hunc locum non esse sequutum Virgilium, quemadmodum quidam dixerunt, ex ipsis versibus constabit: qui certum tantùm continent, -*qualis conjecta cerua sagitta*

Quam procul incautam nemora inter Cressia fixit
Pastor agens telis: liquit fugit; volatile ferrum
Nescius. illa fuga saltus syluasque peragrat
Dictæos. Hæret lateri lethalis arundo. Nihil

Nihil hîc simile nisi cerua & sagitta. omnia sua. At Homerus pessimè. Vlyssem vulneratũ ceruæ percussæ, sanè. Thoas cum Troianis, bene. at Aiacem superuenientem, vt non malè leoni quem Thoes, id est, Troiani formidarent: ita non bene, cum Vlyssi venit auxilio. Leo autem in perniciem ceruæ: Ait enim αὐτὰρ ὁ δύπλει.

Certaminum verò loca conferenda quidem, non apnenda tamen censeo ob proxilitatem. Tãtò verò noster prior est suauitate, grauitate, varietate, quantò tempore posterior. Nam qui locus à Grammaticis de cursoribus examinatus est, hîc discutietur. Est in penultimo Iliad. versus ille cum hemistichio,

-αὐτὰρ ὄπισθεν
Ἴχνια τοῦδε πόδοιν, πάρος κόνιν ἀμφιχυθῆναι.
Καὶ δὶ ἀέκοντι κεφαλῆς χέ' ἀϋτμένα δῖος Ὀδυσσεὺς

Hoc Virgilium negant assecutum,

Ecce, volat, calcémque terit iam calce Diores.

At Vlysses, inquiunt, tanta subsequitur celeritate, vt in Antilochi vestigiis ante ponat pedes, quàm puluere obducantur. Sanè felicitas orationis non vulgaris, quam in suã maiestatem flectere qui non posset, more suo modum commentus est, quo vel idem, vel etiam potiora diceret. Id quod istos congelatos Criticos latuit. Ait enim poeta, *Calce calcem terere*. Hoc quî fieri potuit, si subsequatur? In cursu igitur pari, æquata linea vtriusque calcibus ita dirigebatur, vt calces inter se attererent. Ac sanè cùm currimus certatim, nunquam quenquam sequimur, neque enim vllum antecedentem præcurrere aut superare possemus, si in eius vestigia pedes poneremus: sed à latere cursum continuamus, quemadmodum ipsis in carceribus constiteramus. neque si par sit in duobus celeritas, alter alterius occupare cursus lineam audeat. sic enim ex cursu linea plus spatij faciendum sumeret, non sine periculo suo magno. Quamobrem Homerus quoque dixit, σὰν δὲ μεταστιχῆ. In XII, aliter, -*trepidíque pedem pede feruidus vrget*. Grandior etiam in oratione Palinuri, quam excepserat ex XI. Vlyss.

Νῶϊ δὲ σὺ πρὸ ὄπιθεν γουνάζομαι ἠδὲ παρεόντων
Πρός τ' ἀλόχου, καὶ παίδος, ὅς ἐστι τυτθὸν ἐόντα
Τηλέμαχον, τὸν μοῦνον ἐπὶ μεγάρουσιν ἔλειπες·
Οἶδα γὰρ ὡς ἐνθένδε κιὼν δόμον εἰς ἀίδαο

Νῆσον ἐς αἰπεῖαν ἵσοις ἀνέρρια νῆα,
Ἔνθα σ' ἔπειτα ἄναξ κέλομαι μνήσασθαι ἐμοῖο.
Μή μ' ἄκλαυτον, ἄθαπτον ἰὼν ὄπιθεν καταλείπειν
Νοσφισθείς, μή τοι τι θεῶν μήνιμα γένωμαι.
Ἀλλά με κακκῆαι σὺ τύχεσπ ἄσσα μοι ὀΐω.
Σῆμα τ' ἐμοὶ χεῦαι πολιῆς ὀπὶ δηϊ θαλάσσης.
Ἀνδρὸς δυσδώτω καὶ ἐσομένοισι πυθέσθαι.
Ταῦτα τέ μοι τελέσαι, πῆξαί τ' ὀπὶ τύμβῳ ἐρετμόν.
Τῷ κέ ζωὸς ἔρεσσον ἐὼν μετ' ἑμοῖς ἑτάροισι.

Fatalis Græcorum nugacitas. quæ diuino viro nobisque æquè inuisa. Itaque sine loquacitate, sine ambitione. *Evripe ne his inuicte malis*, neque minatur μήνιμα γένωμαι. & illa malorum suauissima deprecatio: cùm à mortuo excitatur apud viuum vitæ memoria: *quod te per cæli lumen.* & addidit, *iucundum.* neque ambitiosam petit sepulturam: sed *aut tu mihi terram Iniice.* &, *namque potes.* Omnia precantis excussit loca. Ex v. autem attexuit, quæ Vlyssis erant, Palinuri narrationi,

Ἔνθα δύο νύκτας, δύο τ' ἤματα κήμασι πηγῷ
Πλάζετο, πολλὰ ἄ οἱ κραδίη ὠρέξατο ὀλέθρου.
Ἀλλ' ὅτε δὴ τετάρτην ἦμαρ εὐπλόκαμος τέλεσ' ἠώς,
Καὶ τότ' ἔπειτ' αἶψα μὴν ἐπαύσατο, δὴ γαλόωσα
Ἔπλετο γλαφυρὴ ὀφὶ ἄκρα σχεδὸν εἰσιδὲ γαῖαν
Οἴξυ μάλα πρόσιδον μεγάλου ὑπὸ κύματος ἀφθείς.

Quanto simplicius,

Tres Notus hybernas immensa per æquora noctes
Vexit me violentus aqua. vix lumine quarto
Prospexi Italiam summa sublimis ab vnda.

Quantò autem barbara Polyphemi persona inferior est Regia maiestate, tantò versus nostri Græcis compositiones. In IX. Vlyss. sic sunt,

Ὦ ξεῖνε τίνες ἐστέ; πόθεν πλεῖθ' ὑγρὰ κέλευθα;
Ἤ τιν' κατὰ πρῆξιν, ἢ μαψιδίως ἀλάλησθε;
Οἷά τε λῃστῆρες ὑπεὶρ ἅλα, τοί τ' ἀλόωνται
Ψυχας παρδόντες, κακὸν ἀλλοδαποῖσι φέροντες.

Videamus nostros,

Quid petitis? quæ causa rates, aut cuius egentes
Littus ad Ausonium tot per vada cærula vexit?
Siue errore viæ seu tempestatibus actis
Qualia multa mari, nauta patiuntur in alto.

Sic rectè primùm: quare venerint, hoc est, *Quid petitis?* Deinde ipsemet venatur causas. Necessarium, vtile fortuitum. Signatè omnia illa, *multa.* &, *patiuntur.* &, *alto* Nulla enim spes ibi, nisi à fortuna.

Admiscet etiam ornatui eruditionem: sicut in illis,

Vescitur Aeneas, simul & Troiana iuuentus
Perpetui tergo bouis, & lustralibus extis,

Duplex enim modus erat sacrificiorum. aut enim concidebãt: vt μύσταλλον τ' ἄεκτ' ἄλλα. Aut integra victima apponebatur, quod erat holocaustum. Iccirco dixit, *perpetui tergo bouis.* Ex libris autem pontificum dixit, *lustralibus.* Bidentes enim erant oues in bimatu. Tauri autem perfecti, quinquenes. iccirco pontificale quoque verbum addidit, extis. Hanc igitur maiestatem cum illis compara quæ sunt in VII. Iliad.

Τῶν δὲ βοῶν ἔρευσαν ἄναξ ἀνδρῶν Ἀγαμέμνων.
Ἄρσενα πανταέτηρον ὑπερμενέϊ κρονίωνι.
Κάτθεσαν δ' Αἴαντα διιοτρεφέα γέραιρε.

Quanto item post se reliquit in Tityi historia, quę illi est in XI. Vlyssææ:

Καὶ Τιτυὸν εἶδον γαίης ἐρικυδέος υἱόν,
Κείμενον ἐν δαπέδῳ. ὁ δ' ἐννέα κεῖτο πέλεθρα,
Γῦπες δέ μιν ἑκάτερθε παρημένω ἦπαρ ἔκειρον
Δέρτρον ἐσαθρήσσοντες, ὁ δ' οὐκ ἀπαμύνατο χερσί·
Καὶ γὰρ ἄρ' ἤλκησεν Διὸς κυδρὴν παράκοιτιν.

Necnon & Tityon terræ omniparentis alumnum
Cernere erat, per tota nouem cui iugera corpus
Porrigitur, rostróque immanis vultur adunco
Immortale iecur tondens.

Iam hinc apparet victoria. quid enim, ἐσαθρήσσοντες δέρτρον cum illis, *immortali.* &, *tondens.* & *fœcundaque pœnis viscera.* &, *Renatúrque epulis, habitátque sub alto Pectore.* Illa verò quæ nec fibris requies datur vlla renatis.

Non minore successu illa,

Hinc exaudiri gemitus, iræq; leonum
Vincla recusantum, & sera sub nocte rudentum.
Setigerique sues, atque in præsepibus vrsi
Sœuire, ac formæ magnorum vlulare luporum.
Quos hominum è facie dea sæua potentibus herbis
Induerat Circe in vultus, ac terga ferarum.

Quæ sunt in XI. Vlyssææ valdè exilia.

Εὗρον δ' ἐν βίσσῃσι τετυγμένα δώματα Κίρκης

Ξεστοῖσι λαίνοις ἀφειμένη ἐν χώρῳ
Ἀμφὶ δέμνι λύκοι ἠὲ σῦες ὀρέστεροι ἰλὺν λέοντες,
Τοὺς αὐτὴ κατέδησεν, ἐπὶ κακὰ φάρμακα δόντα.

Omitto circunſcriptiones, quibus nihil accommodatius ad Heroicam maieſtatem, vt, *iræ leonum.* & naturam, *vincla recuſantum.* At verſus illi duo diuini vltimi. homines enim adhuc erant, facie tantùm mutata. Iccirco non lupos, ſed *formas*, hoc eſt figuras luporum dixit vir incomparabilis. Similis ornatus, & in pictura Mercurij, quæ accepta eſt ex v, Vlyſſeæ.

Ὡς ἔφατ' ἂρ δ' ἀπίθησε διάκτορος Ἀργειφόντης
Αὐτίκ' ἔπειθ' ὑπὸ ποσσὶ ἑὰ πλώσιν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα
Ἀμβρόσια, χρύσεια τά μιν φέρεν ἠμὲν ἐφ' ὑγρὴν,
Ἠδ' ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν ἅμα πνοιῇς ἀνέμοιο.
Εἵλετο δ' ῥάβδον, τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει
Ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπναόωντας ἐγείρει.
Τὴν μετὰ χερσὶν ἔχων πέτατο κρατὺς Ἀργειφόντης.

Nos ſic,

Dixerat: ille patris magni parêre parabat
Imperio -Parabat igitur cùm apparatum induebat ad mandata exequenda,
-*& primùm pedibus talaria nectit*
Aurea, quæ ſublimem alis ſive æquora ſupra,
Seu terram rapido pariter cum flumine portant.
Tum virgam capit. hac animas ille euocat orco
Pallentes. Hoc omiſit Homerus, ſicut & illa, *alias ſub triſtia tartara mittit.* Nec ſolùm euocat animas, ſed etiam reducit in corpora. -*& lumina morte reſignat.* & ſimpliciter, ille, τὴν μετὰ χερσὶν ἔχων πέτατο. At Virgilius, *illa fretus agit ventos.* Sanè rectè. nam ſi non adſint venti, quomodo ἅμα πνοιῇς ἀνέμοιο; Iccirco *Vade, age, nate*, *voca Zephyros.* Quod autem non animaduertunt, hîc quoque dicendum eſt. Quum dixit *ſublimem*, & non ſublimem, ſed ſupra terram: indicare Mercurij motum in eccentrico, qui oualem ambitum deſignat. Nuſquam verò, vbi tempora, dies, nox, deſcribitur: dignus eſt Homerus qui cum Marone conferatur. Neq. ſolùm vbi ipſe de ſuo dicit. diuina. ex humilibus facit: veluti quod ſumpſit ex XI, Iliadis,

Ἠὼς δ' ὁπ λεχέων παρ' ἀγαυοῦ Τιθωνοῖο
Ὄρνυτ' ἰν' ἀθανάτοισι φάος φέρῃ ἠδὲ βροτοῖσι.

Attollit enim ſic,

Et iam prima nouo ſpargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens aurora cubile.

Neque voluit dicere fatua illa: Auroram dijs immortalibus offerre lucem. miſeri illi niſi ſemper luceant. Fateor illa in II, Iliad. eſſe pleniſſima nectaris,

Τῶν δ' ὡς τ' ὀρνίθων πετεηνῶν ἔθνεα πολλὰ
Χηνῶν ἢ γεράνων, ἢ κύκνων δουλιχοδείρων
Ἀσκηθὲς κατὰ λειμῶνι Καϋστρίου ἀμφὶ ῥοῇσιν
Ἔνθα, κ' ἔνθα ποτῶνται ἀγαλλόμεναι πτερύγεσσι
Κλαγγηδὸν προκαθιζόντων, σμαραγεῖ δέ τε λειμών.

Haud omnino tamen probo comparationem, ludentium animum ſine ordinibus: & exercitus, cùm ſua quiſque in acie, atque in procinctu eſt. Circunſpectius igitur diuinus Poeta, tum ordinem, tum cantum,

Ibant æquati numero, Regémque canebant.
Ceu quondam niuei liquida inter nubila cycni,
Cùm ſeſe è paſtu referunt: & longa canoros
Dant per colla modos: ſonat amnis & Aſia longè
Pulſa palus. Non enim ludunt incõditis montibus, ſed è paſtu redeunt in ea loca, in quibus ſomnum capere conſueuere. Quo tempore ordinem non rumpunt. Felicius: quoque -*canoros*
Dant per colla modos, quàm κλαγγηδὸν.

In X, Iliad. diſparem facit ſimilitudinem,

Λευκότεροι χιόνος, θρῆιν δ' ἀνέμοισιν ὀμοῖοι.

Niuem ſuperant, ventos æquant. noſtri verò vtrobique præſtantiores,

Quique candore niues anteirent curſibus auras.

Et cùm metaphora ſit in candoris exceſſu: primum ſignificatum erit in curſu, cùm dicis, *anteirent.*

Par felicitas ſuper illis ex libr. XX, Iliados,

Αἱ δ' ὅτε μὲν σκιρτῶσιν ὑπὲκ ζείδωρον ἄρουραν
Ἄκρον ἐπ' ἀνθερίκων καρπὸν θεὸν, οὐδὲ κατέκλων.
Ἄλλοθι δὲ σκιρτῶσιν ἐπ' ὄβρια νῶτα θαλάσσης
Ἄκρον ὑπὲκ ῥεθέμενοι ἁλὸς πολιοῖο θέεσκον.

Quod hîc deeſt, ſuppleuit noſter,

Illa vel intactæ ſegetis per ſumma volaret
Gramina, nec teneras curſu læſiſſet ariſtas:
Vel mare per medium fluctu ſuſpenſa tumenti Ferret iter: celeres nec tingeret æquore plantas. cùm dixiſſet, οὐδὲ κατέκλων

in primo cursu super Anthericis: in secundo qui erat super dorso maris, non addidit similem euasionem. Id quod fecit noster, *nec tingeret æquore plantas*. Et quod ille, curreret: noster, volaret. Vero nánque similius est volantem nó incuruare aristas, quàm currentem. Præterea Asphodelus, cuius Anthericus flos est, non exit adeò frequens atque confertus, vt super ipsum possit exerceri cursus: at in sege te potest. Ad hæc familiarior res, quàm Anthericus. Tum autem leuior, quæ super re teneriore. Et auxit: *intactæ*. & quæ adhuc essent, *gramina*: id est teneræ. Nec parum adiungit gratiæ: *suspensa*: cuius cursu ne tumor quidem deprimatur. quippe, *nec tingeret*: quod respondet priori cursui: in quo essent segetes intactæ. Sunt in XVI, Iliad. illi versus de Antilocho,

Anthericus flos.

Asphodeli.

Ἀλλ' ὅγ' ἄρ' ἔτρεσε θηρὶ κακὸν ῥίξαντι ἐοικὼς
Ὅστε κύνας τε νέας τε βουκόλον ἀμφὶ βόεσσι,
Φεύγει, πρίν περ ὅμιλον ἀολλισθῆμεναι αἰζηῶν.

Virgilius autem,

Ac velut ille prius, quàm tela inimica sequantur
Continuò in montes se cum grege abdidit altos
Occiso pastore lupus, magnóue iuuenco,
Conscius audacis facti, caudámque remulcens
Subiecit pauitantem utero: syluasque petiuit:

In quibus tanta est differentia, quanta inter discipulum meditantem, & præceptorem suum consilium atque operam apponentem. Nam quid dicam tibi de verbis illis? *Conscius audacis facti*? tum autem bestiæ ἦθος. est enim pauoris signum caudam demittere. Et verbum signatum, *remulcens*, id est, retrahens. Quod Grammatici partim dissimularunt, partim dixerunt præ gaudio gestum eo versu esse felici attributione: propterea quòd videretur pauitare cauda: quippe quæ se occulteret. Ac præterea numerum auxit: cùm accentus è prima illius: pauitans: in tertiã illius pauitantem transiit est.

Conscius audacis facti.

Lupi pauitantis expressio.

Neque de sceptro disputandum: vter numerosius aut elegantius sit loquutus. In I, Iliad.

De sceptro.

Νῦ μὰ τόδε σκῆπτρον, τὸ μὲν οὔποτε φύλλα, καὶ ὄζους
Φύσῃ, ἐπεὶ δὴ πρῶτα τομὴν ἐν ὄρεσσι λέλοιπεν,
Οὐδὲ ἀναθηλήσῃ, περὶ γὰρ ῥά ἑ χαλκὸς ἔλεψε φύλλα

Φύλλα τε, καὶ φλοιόν· νῦν αὖ μιν υἱες Ἀχαιῶν
Ἐν παλάμῃς φορέουσι δικασπόλοι, οἵτε θέμιστας
Ἰφθίμους εἰρύαται.

Vt sceptrum hoc (sceptrum dextra nam fortè gerebat)
Nunquam fronde leui fundet virgulta neque vmbram.

A loco, & ab officio. A loco: quia de commissura virgultum exit. Ab officio: quia frondes vmbram efficiunt:

Cùm semel in syluis imo de stirpe recisum
Matre caret: Quid potuit suauius? cùm dixit Matrem. At ille, τομὴν ἐν ὄρεσσι λέλοιπεν. Quemadmodum verbum quoque, ἔλεψε longè elegantius: *posuitque comas, & bracchia ferro.* perstat in metaphora, postquam dixit, *matre.* Mirifica verò illa repetitio, & verè Virgiliana. *olim arbos,* tota narratio duabus vocibus comprehensa est. Artem deinde addit, quam ille subticuit,

-nunc artificis manus ære decoro
Inclusit.

Et circunscriptio, *manus artificis*, pro artifex, & Antonymia: non enim dixit, faber. Illam quoque ταυτολογίαν, δικασπόλοι, οἵτε θέμιστας εἰρύαται: non ære, vt ille deliberauit: sed auro hoc incluſit,

-patribúsque dedit gestare Latinis.

Quod verò iactant Græculi: vno comprehensum versu, quod apud nos indigeat circunlocutione. sanè idem est, atque in siltatione si quis edat motum simplicem, eundé alter compositum veris certisque flexibus. In IIII, igitur Iliados versus ille est,

Νεφελὴ μὲν μαζῷ πέλασεν, τόξῳ δ' σίδηρον.

Diuinus verò vir, totum arcus tractum, curuationem, conjunctionem extremorum. Ad hæc manuum æquale officium simul, & diuersum. Simul cum læua ferrum solum, cum dextra & neruo papillam. Hæc sunt crimina huiusce circunductionis. quam si ab Homero potius caperet, quàm promeret de suo: non sic dixisset, sed quasi pedagogi supercilium, metuens puer, ineptè sic,

Arcus curuatio.

Arcu coniunxit ferrum, neruóque papillam, vel sic,
Et læuæ ferrum applicuit, dextrámque papillæ, vel
Adduxit neruum ad mammam, ferrum appulit arcu.

Plebeia hæc omnia, quæ tantùm à Virgilianis superantur, quantùm pastorũ dapes regijs ferculis. Vtrobique ceruus est, & capreolus, & hœdus. at hîc, aurum, pompa, intinctus, condimenta. denique Homerus moles quidem, sed

vt ait Ouid. *rudis indigestáque.* Virgilius autē eiusdē poetæ, *deus, & melior natura.* Valeant igitur febriculosi grammatici cum Greculis suis: qui putant diuinū Poetam: imò verò poetarū vnicū non iudicio elegisse, quæ dixerit, sed necessitate, atque ingenij angustiis abductum ab iis, quæ non dixerit. quasi non potuerit quod volebat: imò verò qui noluerit, quod potuit. Quam verò idē aliter meliore breuioréq; orationis gyro coercuerit, apparet in IX, eo versū, *neruóque obuersus equino Contendit telum, diuersáque brachia ducens.*

Illud ex V, Vlyssęæ diuersa ratione multò expressit efficacius,

Τὸν δ' ἐφόρει μέγα κῦμα κατ' ῥόον ἔνθα καὶ ἔνθα.

Nam ῥόος fluxus directus est. quonam igitur modo ἔνθα καὶ ἔνθα? Igitur noster aliter,

Curuata in molis faciem circunstetit vnda.

Illud enim ἔνθα καὶ ἔνθα, expressit per, circum: & μίμα per, molis:

Quid de portu? Videamus ex XIII, Vlyssęæ particulatim,

Φόρκυνος δέ τις ἔστι λιμὴν ἁλίοιο γέροντος
Ἐν δήμῳ Ἰθάκης, δύο δὲ προβλῆτες ἐπ' αὐτῷ
Ἀκταὶ ἀπορρῶγες λιμένος ποτιπεπτηυῖαι·
Αἵ τ' ἀνέμων σκεπόωσι δυσαήων μέγα κῦμα
Ἔκτοθεν. Principio portus tum natura, tum commoditas longè melius explicatur,

Est in secessu longo locus. Iam est secessus: iā longus. *Insula portum Efficit.* Rationē reddit quomodo efficiat. *obiectu laterum: quibus omnis ab alto Frangitur, inque sinus scindit sese vnda reductos.* Necesse est, tranquillum intus esse mare: quod iam fractum, iā tectū atque abductū ab instantibus fluctibus: qui item franguntur antè, quàm impetū faciāt. Nam tametsi Homericū circunstant rupes: aditus tamen nihilo secius vento expositus fluctus excipit integros. additum propterea muniuit noster insulę obiectu. Nunc autem latera, sicut ille,

Hinc, atque hinc vastæ rupes, geminíque minantur In cælum scopuli. necesse est altas esse, non solùm præruptas, vt ille dicebat. Nam prærupta non omnia excelsa. ex alto igitur ingruentes ventos arcent nostrę. Et cùm ille diceret,

Ἔνθεν δ' οὔτε μέγα δεσμοῖο μένουσι
Νῆες εὐσσέλμοι. Nō apposuit causam. At apposuit noster,

Æquora tuta silēt. Mira verba. Deinceps ornatus vtrique.

Αὐτὰρ ὅθι κρατὸς λεμβὸς ταυύφυλλος ἐλαίη.
Ἄγχοθι δ' αὐτῆς ἄντρον ἀπείρεσιον ἠερόεις
Ἱερὸν νυμφάων, αἳ νηιάδες καλέονται.
Ἐν δ' κρητῆρες, καὶ ἀμφιφορῆες ἔασι
Λάινοι ἔνθα δ' ἔπειτα πιδυσσώσουσι μέλισσαι.

Humilia, & humiliter. Noster verò grandiora, & magnificè,

-tum syluis scena coruscis,
Desuper horrentique atrum nemus imminet vmbra.

Quid enim sola oliua: quam etiam falsò ταυύφυλλον vocauit. folia nánque gerit breuia, tametsi non rotunda. Sed Palma est ταυύφυλλος & Hemionitis, & Arundo. Tum autem descriptio antri figura necessaria: *scopulis pēdentibus* Deinde versus ipsis aquis dulcior, *Palma* ταυύφυλλος

Intus aquæ dulces, viuóque sedilia saxo.

Postea cum dixit: *Nympharum domus*: non egit Grammaticum, vt ille, αἳ νηιάδες καλέονται. Quanquam potius Nereides esse oportuit. nō enim posuit intus dulces aquas, quemadmodum noster, cùm tamen & Crateres, & Amphoras nominaret. Quanquam earum vsum ad apum thesauros, non ad potum deduxit. Maro autem post integram descriptionem, vsum docuit. non autem eò narrationem interrumpit, sicut ille, ἔνθεν δ' ἄνεμ, &c. ornatum verò adauxit: *fessas*, ergo, *non vincula naues, Vlla tenent.* scilicet ad litus aut ad saxa προμυόσας intelligit: quę à prora nominant Adriatici, non à puppi. Alterum deinde retinendi nauigia modum *-vllo non alligat anchora morsu.* Omitto Periphrasin, *morsus anchoræ*: sicut & alibi, dentem appellat. Splendor quoq; ex geminatione. vlla, vllo. Neque vnum ex hisce commutarim.

Armipotens belli præses Tritonia virgo
Frange manu Phrygii telum prædonis. & ipsum
Pronum sterne solo, portisque effunde sub altis.

cum illo omnibus, qui sunt in VI. Iliad.

Πάντα Ἀθηναίη, ἐρυσίπτολι, δῖα θεάων.

Nihil noui: vulgaria omnia,

Ἄξον δὴ ἔγχος Διομήδεος· ἰδὲ καὶ αὐτὸν
Ῥιμφὰ δὸς πεσέειν σκαιῶν προπάροιθε πυλάων.

Fiuda hæc quoque. At ibi *telum Phrygii prædonis.*

Explicatiora quoque ea, quę de ventis ac de quercu

Æquora

noster ait,

Ac veluti annosam valdo cum robore quercum
Alpini Boreæ, nunc hinc, nunc flatibus illinc
Eruere inter se certant. It stridor, & altè
Consternunt terram concusso stipite frondes.

Hactenus pares. sic enim in XVI. Iliados,

Ὡς δ' Εὖρός τε, Νότος τ' ἐριδήτην ἀλλήλοιϊν
Οὔρεσι ἐν βαθέῃσι, πολεμιζέμεν ὕλιν,
Φηγόν τε, Μελίην τε, καὶ φλοιόεντα κράνειαν·
Ἄτε πρὸς ἀλλήλας ἔβαλον τανυήκεας ὄζους
Ἠχὴ θεσπεσίη, πάταγος δέ τε ἀγνυμένων.

Verùm comparatio minus apta videtur hîc. nam de sylua pugnant venti, vt sternant. At Græci & Troiani, vt Crebrione potiantur. nam quę erit sylua: si Græci sint Eurus, Troiani Notus? Ridiculum verò ad meridiem vsque totis vtrinque viribus pugnari: Hectorem verò capite, Patroclum pede prehensum, Cebriona trahere nec pugnare. Verùm puerilia multa huiusce generis apud Homerũ, qui prælia ad cyathum formabat: quæ ipse videre nulla. Longè meliore iudicio Poeta: qui AEneæ constantiam ab Elisa, & Anna oppugnari declarabat. Proinde hæc addit,

Ipsa hæret scopulis, & quantum vertice ad auras
AEthereas, tantùm radice in Tartara tendit.

In eandem sententiam duas eodem filo fecit comparationes: vnam de Mezentii fortitudine,

Ille velut rupes, vastum quæ prodit in æquor
Obuia ventorum furiis, expostáque ponto
Vim cunctam, atque minas perfert, cælique, marisque
Ipsa immota manet. Alteram de constantia Latini,

-ille velut rupes immota resistit:
Vt pelagi rupes magno veniente fragore
Quæ sese multis circumlatrantibus vndis
Mole tenet scopuli: nequicquam spumea circum
Saxa fremunt: laterique illisa refunditur alga.

Sic & Homerus duas: vnam in mari, in XV. Iliad.

-λῶτε πέτρῃ
Ἠλίβατος, μεγάλη, πολιῆς ἁλὸς ἐγγὺς ἐοῦσα.
Ἥ τε μάλ' ἠῶ λιγέων ἀνέμων λαιψηρὰ κέλευθα,
Κύματα τ' ἐσφέρεται, τότε πρωτεύγεται αὐτῇ.

Pessimo tamen consilio Græcos saxo comparat, qui

sunt multi. Hectorem verò fluctibus, qui est vnus. In decimoseptimo autem in flumine,

-ὥστε ῥοὸν ἰσχανέει ὕδωρ
Τλῆες πεδίοιο διαμπερὲς τετυγμένον
Ὅς τε μὲν ἰφθίμων ποταμῶν ἁλεγεινὰ ῥέεθρα
Ἴσχει, ἄφαρ δίτε πάσι ῥόον πεδίονδε τιθῆσι
Πολλὸν ἐπ' ἀλλήλοισι δέοντες ῥήγνυσι ῥέοντες.

Quæ verò apud Gellium nugantur Grammatici de Eride Homerica, & fama Virgiliana, valde ridicula sunt. De Contentione ille in quarto Iliadis,

Ἦ τ' ὀλίγη μὲν ἔπειτα κορύσσεται· αὐτὰρ ἔπειτα
Οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη, καὶ ἐπὶ χθονὶ βαίνει.

Clamat quòd Maro de fama dixit, eam inter nubila caput condere: quum tamen Homerus, vnde ipse accepit, in cœlo caput Eridis constituat. Iam tibi pro me respondeo: Non sum imitatus. Nolo imitari. Non placet. Non est verum, Contentionem ponere caput in cœlo. Ridiculum est. Fatuum est. Homericum est. Græculum est. Virgilianum non est. Romanum non est. Præterea latet eos vis iudicii Maroniani. Abscondit enim Famæ caput nubibus: propterea quòd Famæ caput, id est author rumorum ferè incertus est. & dixit Nubila, non cœlum: quia ad nubes vsque peruenire à terra clamor potest. Vicit etiam illa in vndecimo Iliadis,

Τέρπετο δ' ἐν χείρεσιν ἔχων δεινοῖο θεοῖο
Ille deæ donis, & tanto lætus honore,
Expleri nequit, atque oculos per singula voluit:
Miratúrque, interque manus & brachia versat.

Si perpendas omnia, Quòd non expleatur, quòd oculos in cuncta intẽdat, quòd miretur & verset: magnum opus, magnum AEneam, magnum Virgilium intelliges. Sunt & hæc è mediis tracta castris in poesim,

Quod superest, læti bene gestis corpora rebus
Procurate viri, & pugnam sperate parati.

Ille autem quasi præco,

Νῦν δ' ἔρχεθ' ὅτι δεῖπνον, ἵνα σπεύσωμεν ἄρηα.

Nec minus ex vicesimosecundo Iliadis,

Οἵη δ' ἀστὴρ εἶσι μετ' ἀστράσι νυκτὸς ἀμολγῷ
Πρῶτος, ὃς κάλλιστος ἐν οὐρανῷ ἵσταται ἀστήρ.

Vincuntur à nostris,

Qualis vbi Oceani perfusus Lucifer vnda,
Quem Venus ante alios astrorum diligit ignes,
Extulit os sacrum cœlo, tenebrásque resoluit.

Profectò ne ambrosia quidem dulcior est. Neque si superioribus addas ea quæ in quinto canuntur ab Homero, possis æquare Virgilianorum suauitatem,

Ἀστὴρ ὀπωρινὸς ἐναλίγκιον· ὅστε μάλιστα
Λαμπρὸς ἐρχόμενος πάμφαινται λιπαροῖο ἀκοντοῦ.

Tetigit autem antiquorum opinionem, qui dicebant humore ali siderum splẽdorem. Iccirco Luciferum perfundit vnda. Quanquam equidem arbitror horum versuum fulgore clariorem illum futurum, quàm quauis vnda etiam ipsius Hippocrenes. vel quum ait, *os sacrum*. &, *astrorum ignes*, &, *Venus* amat Luciferum: quę eadem cum illo existimatur. Verùm optimus Philosophus, Luciferum intellexit globum, & corpus ipsum: Venerem autem numen illud, quam intelligentiam vocant Metaphysici: cuius sola ac simplici intellectione orbis ipsius rotatio perpetuatur. Resoluit autem tenebras iccirco, quia siderũ omnium Lucifer solus tantum iacit luminis, vt obiecta corpora vmbram reddant: quemadmodum & ad Solem, & ad Lunã. Talis tantúsque poeta noster est supra omnem captum Grammaticorum.

Efficacissima quoque in illis εὐδοποῖα atque politia,

Protinus armati incedunt: quos omnis euntes
Primorum manus ad portas, iuuenúmque senúmque
Prosequitur votis. nec non & pulcher Iulus:

& quæ sequuntur. Apud Homerum in decimo Iliadis nuda omnia,

Τὼ δ' ἐπὶ οἱ ὥπλοισιν ἐνὶ φρεσὶν εἰδότ' ἰόντε,
Βὰν ῥ' ἴέναι, λιπέτην δ' ἅμ' ἀπὸ πάντας ἀείρας.

Quid enim est: liquerunt optimos? omnino languet: neque πάντας placet. quasi nõ essent ipsi ἄειρας. Sic quæ mox sequuntur multò etiam meliora. Quippe illis iter tãtùm, & percontatio primùm. Mox de Rheso pauca, nuda, rudia infelicia. Nostra diuina omnia, numerosa, varia, inexpectata: quæ sibi quisque eligat pro excellentissimis.

Neque audeant illa comparare: quæque ex vndecimo Iliados,

Ζώγρει Ἀτρέος υἱὲ, σὺ δ' ἄξια δέξαι ἄποινα
Πολλὰ δ' ἐν ἀφνειῷ πατρὸς κειμήλια κεῖται

Χαλκός τε, χρυσός τε, πολύκμητός τε σίδηρος.

quæque ex decimo,

Ζωγρεῖτ' αὐτὰρ ἐγὼν ἐμὲ λύτρωμαι. ἔστι δὲ πολλὸν
Χαλκός τε, χρυσός τε, πολύκμητός τε, σίδηρος
Τῶν κ' ὑμῖν χαρίσαιτο πατὴρ ἀπερείσι' ἄποινα,
Εἴκελον ἐμὲ ζωὸν πεπύθοιτ', ὀδὲ νηυσὶν ἀχαιῶν.

Quæ ille, vt fuit castigatæ verecundiæ atque prudentiæ, in vnum collegit. nam tametsi in præliis id sæpe cõtigit; tamen historici id narrare: non repetere, veri poetæ est. In vnum itaque redegit, & quidem cum obsecratione. Hoc enim modo citius quàm donorum oblatione virum fortem flectimus,

Per patrios manes, & spes surgentis Iuli
Te precor, hanc animam serues natóque patríque.

Mirabilis contextus: Obtestatur per Anchisem, quia ipse haberet etiamnum patrem. Per Iulum, quia esset vterque pater. tum deo simile est, seruare. Est enim Iouis cognomentum, σωτήρ. deinde promissa: eáque non sine specie atque argumentis veritatis: *Est domus alta*. Nisi esset alta, putaret Æneas non esse diuitem. Reliqua verba simul cũ puritate veteri Romana, nouam atque excogitatam maiestatem coniunxere,

-Iacent penitus defossa talenta
Celati argenti: sunt auri pondera facti
Infectique mihi.

Neque hic sistit orationem, sed impetum addit à fine,

-non hic victoria Teucrûm
Vertitur: aut anima vna dabit discrimina tanta.

Sic audias vulgares Homeri obseruationes, sine arte, sine affectu. Vnam pro illis cunctis nobilem Virgilii. Iam vt quæ dicit Agamemnon, cum illis conferantur,

Luporum cõparatio.

-iampridem belli commercia Turnus Sustulit,

& quæ sequuntur.

Non semel luporum comparationẽ adducit. In quarto Iliados per collationem simplicem, λύκοι ὥς, nulla addita narratione. In vndecimo autem eodem modo, verbum tantùm addidit, λύκοι ὥς θοῦροι. Hanc εἰκασίαν locupletauit comparatione in decimosexto,

-οἱ δ' λύκοι ὥς
Ἁρπάζωσι, τοῖσι τε κῆρ φρένας ἄσπετος ἀλκή·

Οἳτ' ἔλαφον κεραὸν μέγαν οὔρεσι δηώσαντες
Δάπτουσιν. πᾶσιν δὲ παρήϊον αἷμα πέφυκεν
Καίτ' ἀγεληδὸν ἰόντων ὑπὸ κρημνὸν μελανύδρη
Λάφυσσον γλαύκησιν ἀραιῇσι μέλαν ὕδωρ
Ἄκρον ἐρευγόμενοι φόνον αἵματος. ἐν δέ τε θυμὸς
Στήθεσιν ἄτρομος ὀξὺ πεφυίσταται δὲ γαστήρ.

Inter hanc vbertatem & illam breuitatem, media est diuini Poetæ comparatio,

-lupi ceu
Raptores, atra in nebula, quos improba ventris
Exegit cæcos rabies.

Efficacius est *Raptores*, quàm ὠμοφάγοι. Sunt genera canũ, ὠμοφάγα. non tamen raptores canes Melitæi. Et locus, *atra in nebula*: & modus dicendi, *rabies improba ventris*, plus quàm fames. &, *exegit*. &, *cæcos*, id est securos cuiuscunque periculi. Pulchrum verò Epiphonema, *catulique relicti Faucibus expectant siccis*. quorum recordatione parentum rabies acuatur. Quod verò ait Homerus, Linguis bibere: falsum est. morsu enim bibunt lupi: non autem λάπτουσι. neque lingua imbuta cruore potuit rectè dici, ἀραιά.

Sed & alia hac non inferior,

Ac veluti pleno lupus insidiatus ouili,
Cùm fremit ad caulas, ventos perpessus & imbres.
Nocte super media: tuti sub matribus agni
Balatum exercent: ille asper & improbus ira,
Sæuit in absentes. collecta fatigat edendi
Ex longo rabies, & siccæ sanguine fauces.

Siderum comparationes.

De Sirio & aliis sideribus multas fecit Homerus comparationes. In vndecimo Iliados,

Οἷος δ' ἐν νεφέεσι καταφαίνεται ἄστρον ἀρίστη
Παμφαίνων· ὅτε δὴ ῥα τῆς ἔδυ νέφεα σκιόεντα.

Et eam quam suprà posuimus ex quinto Iliados,

Δαῖε δὲ οἱ ἐκ κόρυθός τε καὶ ἀσπίδος ἀκάματον πῦρ
Ἀστέρ' ὀπωρινῷ ἐναλίγκιον, ὅς τε μάλιστα
Λαμπρὸς παμφαίνησι λελουμένος Ὠκεανοῖο.

Et in vicesimosecundo,

Παμφαίνουθ' ὡς τε ἀστέρ' ἐπισύμβλην πεδίοιο
Ὅς ῥά τ' ὀπώρης εἶσιν ἀρίζηλος δέ οἱ αὐτῇ
Φαίνονται, πολλῇσι μετ' ἀστράσι νυκτὸς ἀμολγῷ.
Ὅντιν' ἀρίωνος ὠπλησιν κικλήσκουσι.

Quartam non omittam his similimam. comparat enim igni clypei fulgorem in vndeuicesimo,

Ἧος δ' ὅταν ἐν πόντῳ σέλας ναύτῃσι φανείῃ
Καιόμενον αὐγάζεται δὲ κάλλιστα ὑψόθ' ὄρεσφι
Σταθμῷ ἐν οἰοπόλῳ. τοὺς δ' ἐκ θέλοντας ἀέλλαι
Πόντον ἐπ' ἰχθυόεντα φίλων ἀπάνευθε φέρουσιν.

Quæ omnia noster sparsa verecundè composuit illo gyro,

Ardet apex capiti cristisque à vertice flammæ
Funditur, & vastos volvo vomit aureus ignes.

Sanè fulgor è nitido tumidóque loco videtur euomi. indè duplicauit comparationem,

Non secus ac liquida si quando in nocte Cometæ
Sanguinei lugubre rubent. Nusquã toto in Homero tantam verborum inuenies efficaciam. Aut *Sirius ardor*, quãto grandius quàm ὀπωρινὸς ἀστήρ? Ad hæc, natura & ἐνάργεια cætera,

Ille sitim morbósque ferens mortalibus ægris
Nascitur, & læuo contristat lumine cælum.

Quod ille,

Λαμπρότατος μὲν ὅτ' ὄρχῃ, κακὸν δέ τε σῆμα τέτυκται
Καὶ τε φέρει πολλὸν πυρετὸν δειλοῖσι βροτοῖσι.

Talis Æneas designabit tunc, & ex igne illo, & ex fatis perniciem.

Haud longè ab his est quod habetur in nono: cuius minima laus maximam Homeri superat,

Continuò noua lux oculis effulsit, & arma
Horrendum sonuere: tremunt in vertice cristæ
Sanguineæ, clypeóque micantia fulgura mittit.

Cum quibus collata, plebeia illa sint ex duodeuicesimo Iliadis,

Ἤϊόχῃ δ' ἔπληγε, ἐπεὶ ἴδον ὀφθαλμοῖσι
Δεινὸν ὑπὲρ κεφαλῆς μεγαθύμου πηλείωνος
Δαίεται. τὸ δ' ἔδαιε θεὰ γλαυκῶπις Ἀθήνη.

Sic de Chimera in vertice galeæ Turni. quod Grammatici damnant: primùm, quia vtrique attributus ignis, Turno & Aeneæ. deinde quòd Aeneas nondum in prælio, sed è naui. Cæterùm illorum stoliditas maior est quauis reprehensione. Semper enim in eorum stupida arrogantia superest, quod castiges. nánque hoc sanè horrendum. quum vel ex nauibus perterrefaceret. vtrique autẽ erat fulgorẽ: quia vtrique anima. Quid ais ad hoc? Turnum

tollit,vt vincentem extollat.Quidnónne & Diomedis & Achillis galeæ imponit Homerus ignem? Quanto prudētius noſter duos hoſtes aliis inuictos,multis virtutibus pares fecit,quàm Homerus duos eiuſdem exercitus?

Longè illuſtrior eſt atque accuratior effictio Euandri, quàm Agamemnonis in II.Iliados,

Euandrum ex humili tecto lux ſuſcitat alma.

Nónne hoc melius quàm Ἕζετο δ' ἀρτῳθείς? Illam verò ſuauitatem,

Et matutini volucrum ſub culmine cantus.

& illa (vt ego ſolitus ſum iocari) καθεκαστικὴ,

Conſurgit ſenior,tunicáque inducitur artus:
Et Tyrrhena pedum circundat vincula plantis.
Tum lateri atque humeris Tegæum ſubligat enſem,
Demiſſa ab læua pantheræ terga retorquens.

quibus illa non ſunt paria,

-μελακὸν δ' ἔντιλλε χιτῶνα
Καλὸν νηγάτεον· περὶ δ' αὖ μέγα βάλλετο φάρος.
Ποσσὶ δ' ὑπαὶ λιπαροῖσιν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα.

& illa inferiora,

Ἀμφὶ δ' ἄρ' ὤμοισιν βάλετο ξίφος ἀργυρόηλον.

Illis quoque ſuperatus eſt,

Necnon & gemini cuſtodes limine ab alto
Procedunt,greſſúmque canes comitantur herilem.

Quid enim?

Ἀμφὶ δ' αὖτε δύο κύνες ἀργοὶ ἕποντο.

Nec minore felicitate Turnum armat.

Cingitur ipſe furens certatim in prælia Turnus.
Iámque adeò Rutulum thoraca indutus,ahenis
Horrebat ſquammis:ſuráſque incluſerat auro.
Tempora nudus adhuc,laterique accinxerat enſem;
Fulgebátque alta decurrens aureus arce:
Exultátque animis & ſpe iam præcipit hoſtem.

Rudiora illa in vndecimo Iliados,

Κνημίδας μὲν ἔπειτα περὶ κνήμῃσιν ἔθηκεν
Καλὰς ἀργυρέοισιν ὀπασσυείας ἀγκυλίας.
Δεύτερον αὖ θώρηκα περὶ στήθεσσιν ἔδυνεν.
Ἀμοὶ δ' ἄρ' ὤμοισιν βάλετο ξίφος ἀργυρόηλον
Χάλκεον,αὐτὰρ ἔπειτα σάκος μέγα τε,στιβαρόν τε
Εἵλετο.τοῦ δ' ἀπάνευθε σέλας γλύεν ἠΰτε μήνης.

Caſtigandus quoque in decimo Iliados propter illa, Τυδείδη

Τυδείδῃ μὲν ἔδωκεν μενεπτόλεμος Θρασυμήδης
Φάσγανον ἄμφηκες.τὸ δ' ἐὺν παρὰ νηυσὶ λέλειπτο.

Diomedes ergo ſi reuiuiſcat, animaduertat ab Homero hanc iniuriam,qui ſe ſine enſe exire fecit è tentoriis.Cōtrà Virgil.etiam habenti donat,-*humero ſimul exuit enſem*

Auratum,mira quem fecerat arte Lycaon
Cnoſius,atque habilem vagina aptarat eburna.

Vbi etiam Grammaticum agit idem:ait enim,

Ἀμφὶ δὲ οἱ κυνέην καφαλῇφιν ἔθηκεν
Ταυρείην,ἄφαλόν τε,καὶ ἄλοφον,ἣ τε κατ' αὐξὴ
Κέκληται.Poſitum enim oportuit galeę nomen ſine verbo κέκληται. quod & ſuprà emendabamus in expoſitione porthus Ithacenſis.

Neſtor verò in primo Iliados loquax, in ſeptimo nōn minus:in quarto odioſus: in vndecimo obtundit: in penultimo etiam nugatur. Vndecimi ſanè locum non appoſui,libri nánq.integri inſtar eſt. Audent tamen Grammatici conferre illum cum Euandri oratione. Numerat ille boum & caprarum capita: hic regem Herilum, & fortem & fatali vita:

Ter,inquit,letho ſternendus erat. Ad hæc,

-primam aciem Prænestè ſub ipſa
Straui,ſcutorúmque incendi victor aceruos.

Leonis comparationes non pauciores, quàm aſtrorum aut fluuiorum.In decimo breuis, *Leonis cō paratiues.*

Βάρβ' ἰάβρ' ὥστε λέοντε δύω διὰ νύκτα μέλαιναν.

Similis in vndecimo, λέων ὡς. Paulò amplior in decimo octauo,

Ὡς δ' ὅτε σώματος ἕντι λέοντ' αἰζηὸν ὀλώντε
Πομβῆες ἀγραύλοι μέγα πιαίοντα δίεσθαι.

& in vndecimo locupletior,

Βόες ὡς.

Ἂς τε λέων ἐφόβησε μολὼν ἐν νυκτὸς ἀμολγῷ
Πάσας· τῇ δέτ' ἴῃ αἰσαφάωντι αἰπὺς ὄλεθρος·
Τὰς δέ τε ἀυχέν' ἄαξε λαβὼν κρατερῇσιν ὀδοῦσι
Πρῶτον ἔπειτα δὲ δ' αἷμα,καὶ ἔγκατα πάντα λαφύσσει.

In eodem fuſior adhuc,

Ὡς δ' αἶζηα λέοντε βοῶν ὅτ' ἀπὸ μεσαύλιος
Ἐσσεύοντο κυῖκές τε,καὶ αἰόλες ἀγελαῖαι·
Οἵ τε μὲν ἅμ' εἴδοσι βοῶν ἐπὶ πῶαρ ἰόντων.
Πάντυχα ἐρήσαντες.ὁ δὲ κρειῶν ἐρατίζων

Ἰθύει ἀλλ' ἅπ φρόνεε θαμειὲς δρ ἄκοντες
Ἀντίον αἰσσοντι θρασυμέων ὑπὸ χερσίν.
Καρτερὸν ἱστε δέπας· τὰς τε τρεῖ ἐσύμβλος ἀρ'
Ἠὲν ἐσ' ἀπο νόσφιν ἑῶν τετιηότι θυμῷ.

& in eodem alia non minor,

Ὡς δὲ λέων· ἀλάφοιο ταχείης νήπια τέκνα
Ῥηϊδίως ξυμάξε λαβὼν κρατερῇσιν ὀδοῦσιν
Ἐλθὼν ἐς δυλιὴν· ἁπαλὸν δέ σφ' ἦτορ ἀπηύρα.
Ἢ σφ' εἰ καρ τιτύσκοι μάλα ἐχθρὸν, ἀ δώματ' ἐφ
Χρεισμεῖν· αὐτὸν δρ μιν ὑπὸ θυμὸς αἰνὸς ἱκάνει.
Καρπαλίμως σφ' ἦϊξε διαρρυμὰ πυκνὰ, καμ ὕλην,
Σπεύδουσ' ἱδρώοντα κραταιοῦ θηρὸς ὑφ' ὁρμῆς.

Alia luculenta in decimoseptimo,

Ὡς σ' ὅτε τις τε λέων ὀρεσίτροφος ἀλκὶ πεποιθὼς
Βοσκομένῳ ἀγέλης βοιῶ ἁρπάσῃ ἥτις ἀρίστη.
Τῆς σ' ἐξ αὐχὴν ἔαξε λαβὼν κρατερῇσιν ὀδοῦσι
Πρῶτον ἔπειτα δὲ σῶμα, καμὲ σθένος πάντα λαφύσσει
Δηῶν· ἀμφὶ δὲ τόν γε κύνες τ' ἀνέρες τε νομῆες
Πολλὰ μάλ' ἰύζουσιν ὑπὸ πρόδην ἀσ' ἐθέλουσιν
Ἀντίον ἐλθέμεναι· μάλα δρ χλωρὸν δέος αἱρεῖ.

Illa quoque in sextodecimo.

Ἠΰτε ταῦρον ἔπεφνε λέων ἀγέλης μετιόντων
Αἰθωνα μεγάθυμον ἐν εἰλιπόδεσσι βόεσσι,
Ὃς λεπτὸν στενάχων ὑπὸ γαμφηλῆσι λέοντος.

& in tertio vna,

Ὡς τε λέων ἐχάρη μεγάλῳ ἐπὶ σώματι πύρτις
Νεβρὸν, ἢ ἔλαφον πρέμνον, ἢ αἶγα ἄγριον αἶγα
Πεινάων· μάλα δρ τ' ἐδίεται, εἴπερ κε αὐτὸν
Σεύωνται ταχέες τε κύνες, θαλερόφιν ἀϊκοί.

Tot congeries verborum, tot iterationes congessit Poeta noster: atque hanc quidem vltimam sic expleuit,

Impastus stabula alta leo ceu sæpe peragrans
(Suadet enim væsana fames) si forte fugacem
Conspexit capream, aut surgentem in cornua cervum:
Gaudet hians immane, comásque erexit, & hæret
Visceribus superaccumbens. Lauit improba tetet
Ora cruor. Ecce quomodo dixit, πεινάων. *Impastus* in vtroque verbo moles est. Cæterùm ornamenta sunt maxima: *fugacem capream. cervum in cornua surgentem:* πεφνὼν & πεινάων: *væsana fames.* amentes enim famelici fiunt etiam homines, atque efferantur. vnde Lucanus, *-nescit plebs*

icimus timere. Notabis etiam verbum, *Suadet.* facetum est non dixit, Cogit. Superauit hisce; superauit illis, *Gaudet hians immane,* &, *comas arrexit.* Illud autem, μάλα δρ ἐδίεται: impensius, *hæret Visceribus superaccumbens.* In cauea enim hoc vidimus, quanto magis vrgebatur pertica, tanto acrius premebat vitulū. Nonne est generosior oratio, quā μάλα κατιθύει? Epiphonema pulcherrimum. sic enim lauat os sanguine, vt diu pòst labat. Est & altera in decimo septimo, quum leoni comparat Menelaum inuitum relinquentem Patrocli cadauer,

Αὐτὰρ ὅγ' ἐξοπίσω ἀϊὲ χάζετο λείπε δὲ νεκρὸν
Ἐνδοπαλιζόμβρος· ὥστε λὶς νὺξ μήσειος
Οὐρὰ κυῶσι, καὶ ἀνέρες ὑπὸ σταθμοῖο δίαντα
Ἔρχεται, καὶ φωνῇ· τὸν δ' οὐ φρεσὶν ἄλκιμον ἦτορ
Παχεῦται, ἀέκων δ' ἀπέβη ὑπὸ μεσαύλοιο.

quam in Turni maiore facinore superauit,

-ceu sæuum turba leonem
Cùm telis premit infestis, at territus ille
Asper, acerba tuens retrò redit, & neque terga
Ira dare, aut virtus patitur: nec tendere contra.
Ille quidem hoc cupiens, potis est per tela, per hostes.

Nudis illis adiecit amictum incomparabilem, *Asper, acerba tuens.* & quum miscet virtutem cum periculo: & timorem cum auiditate. Tertia quoque illam è sextodecimo sic delet,

-vtque leo specula quum vidit ab alta
Stare procul campis meditantem prælia taurum,
Aduolat. Excitat magis animum hęc aggressio, quàm illa pugna impar, ταῦρον ἔπεφνε λέων. &, ὤλεσε στενάχων. Quarta multus decor, multus affectus, multus impetus. referens illam quæ simili materia est in decimo Iliadis,

Ὡς δὲ λέων μήλοισιν ἀσημάντοισιν ἐπελθὼν
Αἶγας ἢ οἰέας, καπὰ φερνίας ἀνορούσῃ.
Impastus ceu plena leo per ouilia turbans
(Suadet enim væsana fames) mandítque trahítque
Molle pecus, mutúmque metu fremit ore cruento.

vt præterquam quod vorat, etiam trahit. Sanè quum iratus est, quod ore apprehendit. succutit, atque inter mandendū fremit. Quæ plus pingunt quàm αἷμα κὴν καπὰ λαφύσσει. quod autem ait, αὐχὴν ἔαξε. sanè non repugno: sed narares, strictúmque potius comprehendit ore leo. Credo

anima sua graui illius animam vt suffocet aut hauriat. Sæpe enim hoc vidimus.

Quinta quoque magnifica est,& tota sua,

-Pœnorum qualis in armis
Saucius ille graui venantum vulnere pectus
Tum demum mouet arma leo,gaudétque comantes
Excutiens ceruice toros:fixúmque latronis
Impauidus frangit telum,& fremit ore cruento.

Apud Homerum verò multas præterea videbis: duas valde vicinas in quinto.& in eodem libro tertiam, duorum leonum:& in sextodecimo duas:in quarum altera est hemistichiũ, ἠὲ τίμιν ἄλεσεν ἀλκή. Simile illi, βλωσεῖν δ' ἐέπει, in simili comparatione. & tertia haud multò pòst. & in decimoseptimo alia ab ea quam descripsimus. & in vicesimo vna magnifica admodum. & duorum capram ferentium in tertiodecimo.

Illa quoque à Criticis & comparata, & perpensa sunt,

Haud segnis strato surgit Palinurus,& omnes
Explorat ventos,atque auribus aera captat,
Sidera cuncta notat tacito labentia cœlo.
Arcturum,pluuiásque Hyadas,geminósque triones.
Armatúmque auro circumspicit Oriona. Artem atque intentum animũ simul notauit per verbum,*Circumspicit.* Al tè Arcturum ad dextram, alia ex parte Orionem. sed & aerem,id est,auras ipsas ventum prœuenientes, miro modo dixit, *Auribus* captare. Homerus autem sine vllo apparatu more suo fluit,

Αὐτὰρ ὁ πηδαλίῳ ἰθυνέμεν ἐντύνετο τεχνήεντως
Ἧμενος· οὐδέ οἱ ὕπνος ἐπὶ βλεφάρῳσιν ἔπιπτε
Πληϊάδας τ' ἐσορῶντι, καὶ ὀψὲ δυόντα βοώτην
Ἄρκτον θ', ἣν καὶ ἅμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσι
Ἥ τ' αὐτοῦ στρέφεται, καὶ τ' Ὠρίωνα δοκεύει.

Similes in decimoseptimo Iliadis.

Nuda item illa ex Iliados secundo,

Ἠΰτε ἔθνεα εἶσι μελισσάων ἀδινάων
Πέτρης ἐκ γλαφυρῆς αἰεὶ νέον ἐρχομένάων.
Βοτρυδὸν δὲ πέτονται ἐπ' ἀνθεσιν εἰαρινοῖσιν.
Αἱ μὲν τ' ἔνθα ἅλις πεποτήαται, αἱδ' ἔτι ἔνθα.

Quę diuinus vir ita descripsit,vt oppresserit,

Qualis apes æstate noua per florea rura
Exercet sub sole labor:quum gentis adultos Educunt

Educunt fœtus:aut quum liquentia mella
Stipant,& dulci distendunt nectare cellas.
Aut onera accipiunt venientum,aut agmine facto
Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent.
Feruet opus,redolétque thymo fragrantia mella.

Eius partes si velim recensere,opera me deficiat, Rei naturam,varietatem,figuras, carminis rotunditatem. neruos suauiloquentiæ.

Simillimã huic hîc ponere suadet par materia,æqualis victoria.

-ὄρνιθες ὣς.
Ἠΰτε περ κλαγγὴ γεράνων πέλει οὐρανόθι πρό.
Αἵτ' ἐπεὶ οὖν χειμῶνα φύγον,καὶ ἀθέσφατον ὄμβρον
Κλαγγῇ ταῖγε πέτονται ἐπ' ὠκεανοῖο ῥοάων.
Ἀνδράσι πυγμαίοισι φόνον,καὶ κῆρα φέρουσαι.
Ἠῶθεν δὴ ἄρα ταῖγε κακὴν ἔριδα προφέρονται.

Omissa fabula Pygmęorũ, quę sanè Gręcula est, rem ipsam breui,plena,mira narratione complexus est,

-aut ad terram gurgite ab alto
Quàm multæ glomerantur aues,vbi frigidus annus
Trans pontum fugat,& terris immittit apricis.

Quantò elegantius,*frigidus annus Transpontum fugat aues*, quàm,Aues hyemem fugiunt?

Sed & expressius,

-quales sub nubibus atris
Strymoniæ dant signa grues,atque æthera tranant
Cum sonitu,fugiúntque notos clamore secundo.

Tantùm verò præstitit in illa Mnesthei increpatione: vt non videatur desumpsisse ex Iliados tertiodecimo. vbi res maximi momenti languidissimè scripta est,

Νῦν δ' ἔκαδεν πόλεις κοίλης ὑπὸ νηυσὶ μάχεσθαι
Ἠμόνες κακότητι, μεθημοσύνῃσι τε λαῶν.
Οἳ κέν γε ἐέντες ἀμυίμεθ' ἰὰς ἐπὶ Τέλεσυσι
Νηῶν ὠκυπόρων· ἀλλὰ κτείνεσθαι ἀν' αὐτάς.

Alius quippe sonus,alius ardor,

Quos alios muros,quæ iam vltrà mœnia habetis?
Vnus homo,& vestris,ô ciues,vndique septus
Aggeribus,tantas strages impunè per vrbem
Ediderit? iuuenum primos tot miserit Orco?
Non infelicis patriæ,veterúmque deorum,
Et magni Æneæ,segnes,miserét quæ pudét quæ?

Increpatio altera Agamemnonis, qua Troianos acuit in quarto Iliadis,

Ἀργεῖοι ἰώμορροι, ἐλεγχέες, οἷον σύωδες·
Τίφθ' οὕτως ἔστητε τεθηπότες, ἠΰτε νεβροί;
Αἵτ' ὅτε οἰῳῷ ἔκαμον πόλεες ἀνδρῶν δουσὶ
Ἑστᾶσ' οὐδέ τις ἆρχε πὶς σφι μετὰ φρεσὶ γίγνεται ἀλκή.

Pudet his subiicere quæ pari affectu dicit Pallas,

Quò fugitis socii? per vos & fortia facta,
Per ducis Euandri nomen, & quę sequuntur.

Et tertia in eodē libro, qua Mnesthea & Vlyssem carpit.

Χάλκε κατηπήωντες ἀφίστατε, μίμνετε δ' ἄλλους·
Σφῶϊν μὲν τ' ἐπέεσσι μετὰ πρώτοισιν ἐόντας
Ἑστάμεν, ἠδὲ μάχης καυστειρὴς ἀντιόλησαι.
Πρόφρων γὰρ κ' ἐγὼ δεῖπτε ἀκουάζεσθον ἐμεῖο·
Οὐπώτε δαῖτα γέρουσιν ἐφοπλίζεμεν ἀχαιοί.
Ἔνθα φίλ' ὀπλαλέα κρέα ἔδμεναι, ἠδὲ κύπελλα
Οἴνου πιέμεναι μελιηδέος, ὅφρ' ἐθέλητον.

Haud absimilia quę in octauo,

Αἰδὼς ἀργεῖοι, κακ' ἐλέγχεα, εἶδος ἀγητοί.
Πῆ ἔβαν ὀψόλοιθ' ὅτε δὴ φάμεν ἦμεν ἄριστοι.
Αἵ ὀπότ' ἐν λήμῳ κανεσχέες ἠροφάασθε·
Ἔνθοντες κρέα πολλὰ βοῶν ὀρθοκραιρέων·
Πίνοντες κρητῆρας ὑπερμελέας οἴνοιο
Τρώων ἀνθ' ἑκατὸν δικοσίωντε ἕκαστος
Στήσασθ' ἐν πολέμῳ· νῦν δ' οὐδενός ἀξιοι εἰμέν.
Ἕκτορος ὃς ἄρχε νῆας ἐνιπρήσας πυρὶ καλέῳ.

Tarchontis autem oratio non minorem prę se fert animum, quàm pugna,

Quis metus? ô nunquam dolituri! ô semper inertes
Tyrrhenī, quæ tanta animis ignauia venit?
Fœmina pallantes agit? atque hæc agmina vertit?
Quò ferrum? quidve hæc geritis tela irrita dextris?
At non in Venerem segnes, nocturnáque bella:
Aut vbi curua choros indixit tibia Bacchi
Expectate dapes, & plenæ pocula mensæ.
Hic amor, hoc studium, dum sacra secundus aruspex
Nunciet, ac lucos vocet hostia pinguis in altos.

Arboris quoque casum haud facilem operoso carmine descripsit Maro: Tantóque ornatu rerum naturam ambiuit, atq; euenta ipsa: vt illa Homeri proposita, quæ piam hypothesis videatur. sunt autem in quarto Iliadis, de

de fraxino in XII. de quercu fulminata in XIIII.

Οἳ δ' ἐν κονίῃσι χαμαὶ πέσον αἴγειρος ὡς,
Ἥ ῥά τ' ἐν εἰαμενῇ ἕλεος μεγάλοιο πεφύκει
Λευκὴ· ἀτὰρ τέ οἱ ὄζοι ἐπ' ἀκροτάτῃ πεφύκασι,
Τὴν μὲν ἀμαιτοπόρος αἶψ' ἀϊδηλήσῃ σιδήρῳ
Ἐξέμεν· ὄφρ' ἅψῃ κάμπτῃ ἅρμενα λαὸς ἀείρῃ.

Non multò maior opera posita est in hac narratione, quàm in cędenda populo fecerit Carpentarius. At in nostro Musa loquitur,

Ac veluti somnis antiquam montibus ornum
Quam ferro accisam, crebrisque bipennibus instant
Eruere agricolæ certatim: Illa vsque minatur,
Et tremefacta comam concusso vertice nutat.
Vulneribus donec paulatim euicta supremum
Ingemuit, traxitque ingis auulsa ruinam.

Non si ipse Iupiter poeta fiat, melius loquatur. In sextodecimo Iliadis huic similis est: alia à superiore, quam ex quartodecimo recitabamus,

Ἦστο δ' ὃς ὔτε τις δρῦς ἤριτον ἢ ἐλάτη ἦς,
Ἥ τ' πίτυς βλωθρὴ· τῷ τ' οὔρεσι τέκτονες αἴδρεις
Ἐξέταμον πελέκεσσι νεήκεσι νῆιον ἔμεν.

Quam diuinus vir obruit sua imitatione,

Concidit, vt quondam cana concidit, aut Erimantho,
Aut Ida in magna radicibus eruta pinus.

Versus quoque præcedens hosce, par est illi Homerico in XVI. Iliados, de Cebrione,

Κέκτο μέγας μεγαλωστὶ λελασμένος ἱπποσυνάων.

Sic ille,

Ipse grauis grauiterque ad terram pondere vasto,

Nisi velis illum huic apponere,

Flebant ingentem, atque ingenti vulnere victum,

In hoc est sententia par, in illo numerus.

Antiquam igitur *ornum* cum antiqua Troia. *Accisam* ferro illam, hanc longinquo bello attenuatam. *Agricolæ*, Græci sunt: Naturam verò spectat ipsius arboris. *Illa minatur*: sed *vsque*, & *vsque*. & *tremefacta*. &, *nutat*. *Paulatim euicta*. Addidit & attributionē, *Congemuit*. Nā ictibus sanè respondet arbor sonitu, Et, *traxit ruinam* secum, sicut Ilij euersio traxit secū AEneæ opes, & Antenoris, & Heleni, & aliorum. Quòd autem populi ramos non fecerit etiam imę partis participes: falsus est. ἴτυς verò si est, vt

interpretantur,rotę curuatura:peſſima quidem fiat è populo.nam & facillimè atteritur, & minus fideliter tenet ferrum,ſi eo incruſtetur.

In vndecimo Vlyſſeæ,

Ἀμφὶ βόεχον αἰπὺ ἀφ' ὑψικόμοιο μελάθρου.

Quod noſter tanto maiore cultu,

Informis lethi nodum trabe nectit ab alta

Etenim tam atrox res aliquo verborum ambitu ſtudioſius comprehendenda fuit.

Milites quoque repręſentat Virgilius animoſos, non vulgares. Quippe Pandarus & Bitias vltro etiam portas recludunt. Rectè igitur turribus aſſimilat, quæ ſanè ad mœniorum defenſionem conſtituuntur. Comparat autem roboribus,verſibus diuinis,

Portam,quæ imperio ducis eſt commiſſa,recludunt
*Freti armis.*quid potuit generoſius?Deinde addit quod perterreat animos plebeios,

-vltróque inuitat mœnibus hoſtem.
Ipſi intus dextra,ac læua pro turribus aſtant,
Armati ferro,& criſtis capita alta coruſcis.
Quales aeriæ liquentia flumina circum
Siue Padi ripis Atheſim ſeu propter amœnum
Conſurgunt geminæ quercus,intonſáque cœlo
Attollunt capita,& ſublimi vertice nutant.

Homerus autem minore opera,

Ἐν δ' αὐλὴν δύο ἀνέρε εὗρον ἀείσω
Τίτας ὑπερθύμους κεκιθέων αἰχμητάων.
Ἔστασαν,ὡς ὅτε δρῦες ἐν ὄρεσιν ὑψικάρηνοι,
Αἴτ' αἶεμον μίμνουσι καὶ ὑετὸν ἤματα πάντα,
Ῥίζῃσι μεγάλῃσι διηνεκέες ἐερμέναι.
Ὣς ἄρα τὼ χείρεσσι πεποιθότες,ἠδὲ βίηφι
Μίμνον ἀπρηχέμεν μέγαν ἄσσον,ἠδὲ φίλοντο.

Quæ in decimonono ſcribuntur,poſt ſe reliquit,

Τῶν δ' ἠφαίστειο πάρεκ κλυτὰ τεύχεα δέξο
Καλὰ μάλα,οἳ ἔπρω τῖς αὖτ' ὤμοισι φέρησιν.

Ille autem,

En perfecta mei promiſſa coniugis arte
Munera,ne mox aut Laurentes nate ſuperbos,
Aut acrem dubites in prælia poſcere Turnum.

Tota quoque clypei deſcriptio multò eſt apud nos aptior vniuerſo argumento.Homeri autem clypeus,frinola & puerilia continet. Quinetiam ſigillorum quæ in eo ſculpta ſunt, motum quomodo repræſentare queat, neſcio. niſi quòd ille ait, *Sultitiam patiuntur opes*, ad Homeri poemata accomodari poſſit.In illa enim verborum opulentia,licuit ei ineptire.Ait ibi,

Οἷσί' ἔσαν,ἦρχε δὲ ἄρης σφιν ἄρης,καὶ παλλὰς ἀθήνη.

Eſto,geſtus euntium effingi poteſt.at ſubdit,

Οἷσί' ὅτε διὰ ἄστυ ἴασιν ὄδε σφίσιν ἦκε λοχῆσαι
Εἰν ποταμῷ ὅθι τ' ἀρτμὸς ἐλὼ πάντεσι βροτοῖσι.
Ἔνθ' ἄρα τοίγ' ἵζοντ' εἰλυμένοι αἴθοπι χαλκῷ.

Quomodo eunt,vt perueniant, ac deinde conſidant?alia quoque eiuſmodi. Sed & ridiculum illud, Citharœdum ſtatuit ſanè. & καθαρίζει: bene. manus enim ad Citharam ſunt. At quum ait,

-λίνον δ' ὑπὸ καλὸν ἄειδε: procedat. os enim apertum dabit Vulcanus. illud verò λεπταλέη φωνῇ quis ferat? dicet parum apertum. At mugitus etiam ore clauſo. & parum aperto grauiſſimus ſonus cantoribus. Præterea in cœlo facit Vulcani officinam, quo nihil ſtultius eſſe poteſt.At prudentiſſimus vir,

Inſula Sicanium iuxta latus, AEoliámque
Erigitur Liparen,fumantibus ardua ſaxis,
Quam ſubter ſpecus,& Cyclopum exeſa caminis
Antra AEtnæa tonant,validíque incudibus ictus
Auditi referunt gemitum,ſtridúntque cauernis
Striduræ chalybum,& fornacibus ignis anhelat.
Vulcani domus, & Vulcania nomine tellus.

Vbi & rerum naturam ſequutus,& verbis ſignatis loquutus eſt. Cęterùm Virgiliana officina cœleſtis potius: diuinis enim verbis deſcripta eſt. Homerica autē plebeiis:

Ferrum exercebant vaſto Cyclopes in antro,
Brontéſque,Steropéſque,& nudus membra Pyracmon.
His informatum manibus iam parte polita
Fulmen erat:toto genitor quæ plurima cœlo
Deiicit in terras:pars imperfecta manebat.
Tres imbris toti radios,tres nubis aquoſæ
Addiderant,rutili tres ignis,& alitis Auſtri.
Fulgores nunc terrificos,ſonitúmque,metúmque
Miſcebant operi,flammiſque ſequacibus iras.
Parte alia Marti currúmque rotáſque volucres
Inſtabant:quibus ille viros,quibus excitat vrbes:

Aegidáque horrificam, turbatæ Palladis arma
Certatim squamis serpentum, auróque polibant.
Contexóque angues, ipsámque in pectore diræ
Gorgona desecto vertentem lumina collo.

Homericam domum Vulcani videamus in decimooctauo Iliadis,

Ἡ φάτο· τὸ δ' ἵκανε δόμον θεὸς ἀμφιγυήεις
Ἄφθιτον ἀστερόεντα μετ' ἀθανάτοισι τετυγμένον
χάλκεον· ὃν ῥ' αὐτὸς ποιήσατο κυλλοποδίων.

Nunc autem officinam & opera,

Τὸν ποδὰς ἀρ' εἵκοσι πάντας ἐπ' ὠχεν
Ἐστάμεναι ὥρει τρίχα δύστηθος μεγάροιο.
Χρύσεα δὲ σφ' ὕπο κῶλα ἑκάστῳ πυθμένι ἦσαν·
Ὄφρα οἱ ὠτόματοι θεῖον δύσποντο ἀγῶνα,
Ἠΰτε καὶ ζωοῖσι δόμῳ νεήατο δαῦμα ἰδέσθαι.
Οἱ δ' ἤτοι τόσσον μὲν ἔχον τέλος· ἆτὰρ ὁ γ' ἅπτο
Δαιδάλεα φωσφόρητο, ἵν' ἕρκιον, πόλλε δὲ δεσμούς.

Nugæ hæ anicularum. Ille autem cum poesi adiunxit philosophiam. Tria nánque attribuit fulmini pro substantia: imbrem, nubem, ignem, id est aquam, aerem, ignem. Non enim excuti potest nisi à frigido & humido fulmen, quod calidum & siccum est. Neque sine imperu erit & loco. Ideirco aerem dedit. Addit præterea, πᾶσαν, Fulgores, id est ἀστραπάς: eósque terrificos. & quę sequuntur. Instrumentorum quoque & materiarum narratio alterius aurea, alterius verò plumbea,

Φύσαι δ' ἐν χάνεσιν εἴκοσι πᾶσαι ἐφύσων,
Παντοίην εὔπνοον ἀὐτμὴν ἐξανιεῖσαι
Ἄλλοτε μὲν σπεύδοντι παρέμμεναι ἄλλοτε δ' αὖτε
Ὅππως ἤφαιστος γ' ἐθέλοι, καὶ ἔργον ἀνοίτο.
Χαλκὸν δ' ἐν πυρὶ βάλλεν ἀτειρέα, καστίτερόν τε
Καὶ χρυσὸν τιμῆτε, καὶ ἀργυρον· αὐτὰρ ἔπειτα
Θῆκεν ἐν ἀκμοθέτῳ μέγαν ἄκμονα, χερσὶ δὲ χειρὶ
Ῥαιστῆρα κραπνὸν, ἑτέρῃφι δὲ γῆρυν ἐπέχραε.

Audi nunc verum poetam, non autem foraneum narratorem. Ecenim quum ad arma facienda κεκαίτερον miscet, equidem videre videor nostrorum medicorum sicpturas, in quibus vt multa scire videantur, tota parata, integras impinsunt officinas. -at illi

Ocyus incubuere omnes, pari, ærque laborem
Sortiti. fluit æs rivis, aurique metallum. Vulni-

Vulnificúsque chalybs vasta fornace liquescit.
Ingentem clypeum informant, vnum omnia contra
Tela Latinorum: septemsque orbibus orbes
Impediunt. alii ventosis follibus auras
Accipiunt, reddúntque: alii stridentia tingunt
Aera lacu. gemit impositus incudibus antrum.
Illi inter sese multa vi brachia tollunt
In numerum: versántque tenaci forcipe massam.

Atque hic quidem præcidit narrationem. Non autem quemadmodum fecit ille, prosequutus est opus: sed distulit tanquam in Theatrum, ad narrationem. Quid illa? quibus est verbis Virgilius exequutus,

Τεύξε δ' ἄρ' οἱ σάκος θοῦρον ἠδ' ἀσπίδα πάντοσε ἴσην.
Τεύξε δὲ οἱ κυνέην βριαρὴν κροτάφοις ἀραρυῖαν
Καλὴν δαιδαλέην· ἐπὶ δ' ἤνθεε χρύσειον λόφον ἦλε.
Τεύξε δὲ οἱ κνημῖδας ἑανοῦ κασσιτέροιο.

Terribilem cristis galeam, flammásque vomentem,
Fatiferúmque ensem, loricam ex ære rigentem,
Sanguineam, ingentem: qualis quum cærula nubes
Solis mardescit radiis, longéque refulget.
Tum Læues ocreas electro auróque recocto.

Profectò nihil potuit aptius, quum cæruleam nubem impleuit splendore. Idem nánque in ferro polito est.

Sic etiam in militari prudentia fuit excellentior Maro. Hector nánque multò citius ac facilius armatum Patrocli cadauer auferre poterat, cuius exuuiis postea potiretur, quàm otiosè medio in prælio exuere, atque relinquere cadauer, pro quo etiamnum Troiani essent pugnaturi. Eo, inquam, in loco spoliare otiosè, quo ex loco cadauer ipsum auferre nequiuerit: sinè pauca vel opera vel tempore indigebat ad cadauer ipsum tollendu. Non sine labore verò mortuũ exarmare possumus. Et Iuno ibi etiam Ioue demittit Irim ad Achillem; cui etiam proficetur sese Ioue inscio ab Iunone missam. Pulchrũ verò Ioué, si deus omniũ, Irim non videat. quum Thetis è profundo maris audit fleriẽ in tentoriis Achillẽ: harũ ineptiarũ apud nostrũ nihil inuenias, Aristæum nánq. ad caput Penei fluuij, qui perexiguus est, flentem audire potuit Cyrene.

Apud Gellium quoque illud animaduersum est, à Virgilio additam vim nutritionis: id quod ab Homero sit omissum in sextodecimo Iliados,

-ὐκ ἄρχ στέργ πατὴρ ὡ ἐπαότα πλεύς,
Οὐδ' ἥπις μήτηρ γλαυκὼ δέσε τίκτε θάλασσα,
Πέτρη τ' ἠλιβάτου ὅτι τις ἐσὶν ἀπηνής.

Virgilius autem postquam dixit,

Nec tibi diua parens generis nec Dardanus author,
Perfide: sed duris genuit te cautibus horrens
Caucasus: addidit, *Hyrcanæque admorunt ubera*
Tigres. Neque enim satis est, bonis prognatum esse: sed primis alimẽtis augeri, aut immutari infantium naturam. Propterea quòd & ætas est prope principia, atque in ipsis principiis: & lac haud ita multum abest à seminis natura. est enim sanguis discoctus, alter in mammillis, alter in testiculis.

Conferatur Andromachæ fletus ab interitu mariti, cũ Euryali matre. In vicesimo secundo ita scriptum est,

Τῇ δ' ἐλελίχθη γυῖα, χαμαὶ δ' οἱ ἔκπεσε κέρκις.

Virgilius, -*miseræ calor ossa reliquit.*

Excussi manibus radii, reuolutaque pensa. Videor videre illa exurgente pensa reuoluta. Cætera quæ sequuntur, vbique optima. nánque Andromache, -διάσσυτο μαινάδι ἴση Παλλομένη κραδίῃ. Et mox, maritum vbi trahi vidit.

Τὴν δὲ κατ' ὀφθαλμῶν ἐρεβεννὴ νὺξ ἐκάλυψε.

Ἤματι δ' ἐξ ὀπίσω, ὅτε δὴ πύργῳ ἐκάπυσσε.

Euryali verò mater non cecidit, neque animo defecta est, sicuti neque Hecuba. satis igitur si

-euolat infelix, & fœmineo vlulatu
Scissa comam, muros amens, atque agmina cursu
Prima petit: non illa virum, non illa periclis
Telorumque memor.

Ecce animum amentis, qui non concidit. Homerus autẽ in re atroci temere lasciuit. velum quod Andromachæ deciderit, Veneris fuisse munus: déque nuptiis ibi primis, tunè intempestiuè & ineptè. Quæ verò sequuntur, sapiunt Græcę luxuriam orationis. quæ tota quidem coniugis fuit: sed non tota Andromaches. olet enim plebeiam mulierculam magis quàm primariam fœminam. Et illud ridiculum,

Ἀγυάξ, οὐ γάρ σε θάλπουσιν κολέκαι.

Quid enim ad rem? quę nunc vult docere? sicut è Theologis nostris vnus, qui in oratione ad dominum Iesum disputat, quot sunt genera charitatis: quasi eum docturus, quem

quem exoratum velit tanquam omniscientem omnipotentemque. Anus autem nostræ Virgilianæ conquestio adeo sublimis est, adeò rara, vt sapientibus sustulerit audaciam imitandi,

Hunc ego te Euryale aspicio? & quæ sequuntur.

Affectus tot, tanti, tam frequentes, vt excutiat animum potiùs quàm lacrymas mihi. *Potuisti linquere solam? Crudelis, quæ sum terráque marique sequuta.* Nec id dedisti mihi, vt te extremum alloquerer. Hæc, postquam dixit sene ætæ requies, & sera: laces præda canibus in terra ignota. Quod vulgò datur parentibus, saltem funera curassem. Pro patria extinctus es: gaudeo. at, *vulnera non laui.* Cui possui ergo operam in veste? cui festina fui? Hac tela solata sum curas meas, quæ illius auctura fuerit? vbinam es? vbi te quærar? Quò te sequar? integérne saltem es? an discurrendum mihi vt discerpta membra colligam? At verò nullum esse hostium telum quod me tibi possit adiunge re? Et si cessant illi, tu qui pius es veræ vitæ pater Iupiter, abstinebis ab eius teli iactu, quo me potes efficere beatã? Ita nihil omissum cœlesti viro illi: nihil addẽdum, nisi ab ineptis: nihil immutandum, nisi ab impudẽtibus. Omnia signatè, ex natura, ex arte, ex eruditione: sententię, numeri, figuræ, simplicitas, candor, ornatus, incomparabilia, atque vno vt absoluam, Virgilij.

Pulcherrima Homeri in eodem libro duo carmina, & spectatæ simplicitatis,

ἐς δ' ἐν ὀνείρῳ κε διώκεται φεύγοντα διώκειν·
Οὔτ' ἄρ' ὁ τὸν διώκειν ὑποφεύγειν οὔθ' ὁ διώκειν.

Virgilius grandior, cultior,

-Ac velut in somnis oculos ibi languida pressit
Nocte quies: nec quicquam audax extendere cursus
Velle videmur: & in medijs conatibus ægri
Succidimus, non lingua valet, non corpore notæ
Sufficiunt vires: nec vox, nec verba sequuntur.

Vbi etiam numerus nobis notandus est. extendit enim, aut extendere conatur cursum accentus medius in verbo illo, *videmur.* In alijs enim versibus ferè est cæsura. hîc autem supereſt adhuc vna syllaba. Perpende verò amplificationem. Haud multò procul his illa ex eadem cura, & studio, & felicitate,

Purpureus veluti cum flos succisus aratro

Languescit moriens. lasso ve papauera collo
Demisere caput, pluuia quum fortè grauantur.

Illi autem verbula nuda & ficca, in VIII. Iliad.

Μήκων δ' ὡς ἑτέρωσε κάρη βάλεν· ἧτ' ἐνὶ κήπῳ
Καρπῷ βεκδομάδι νοτίῃσι τε εἰαρινῇσι.

Ineptum faciunt Phidiam garruli Græci. Etenim dixisse fe, Iouem olympium quum fingeret, ex tribus Homeri versibus maiestatem collegisse. quippe de supercilijs, & crinibus in I. Iliadis,

Ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων.
Ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος
Κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο· μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον.

Sanè aut ludunt Phidiam, aut nos ludit Phidias. Etiam sine Homero puto illum scisse Iouem non carere supercilijs & cæsarie. Fortasse verò etiam ridicula facies illa nobis esset, si extaret. Itaque Virgilius quum parum tutam in hisce minutulis rebus sui carminis esse crederet maiestatem: dixit simplicissimè,

Annuit & totum nutu tremefecit olympum.

Poterat enim non sine periculo grandiloquentiæ, ponere crinium defluxionem.

Ex vicesimo tertio Iliadis transtulit versus illos in cõparationem,

Μάστιξε δ' αἰὲν ἐλαύνε κατωμαδὸν· αἱ δ' ἰθὺ μάλα
Υψόσ' ἀειρόμεναι ῥίμφα ῥέπουσι πέλευθον.

ἰρωλογία multa. at in nostro animata oratio,

Non tam præcipites biiugo certamine campum
Corripuere, ruuntque effusi carcere currus:
Nec sic immissis aurigæ undantia lora
Concussere iugis, pronique in uerbera pendent.

Cum virtutibus horum carminum non est conferenda ieiuna illa humilitas. audent præferre tamen Grammatici temerarij. Principiò, nihil infelicius quàm μάστιγι αἰὲν ἐλαύνε. Nam cõtinuatio & equorum diminuit opinionem, & contemptum ficit verberum. Frequentibus interuallis stimuli plus proficiunt. Quod verò admirantur Graculi, pessimum est, ὑψόσ' ἀειρόμενα. Extento nánque, &, vt milites loquuntur, clauso cursu non subsiliente opus est. Quare diuinus vir, *undantia lora*: hoc enim pro flagro. &, *præcipites*: &, *Corripuere campum*. idque in præterito, ad celeritatem. Et, *ruunt*, quasi in deuexa, adeò celeres sunt. Illa verò supra

supra omnem Homerum, *proni in uerbera pendent*.

At verò ne illa quidem ex XV. cum his conferre audeas,

Ὣς δ' ὅτ' ἀνὴρ ἵπποισι κελητίζων εὖ εἰδώς.
Ὅς τ' ἐπεὶ ἓκ πολέων πίσυρας σωαγείρεται ἵππους,
Σεύας ἐκ πεδίοιο μάλα πρὸς ἄστυ διώκει
Λαοφόρον καθ' ὁδόν. πολέες δέ ἑ θηήσαντο
Ἀνέρες ἠδὲ γυναῖκες· ὁ δ' ἔμπεδον ἀσφαλὲς αἰεὶ
Θρῴσκων ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλον ἀμείβεται, οἱ δ' πέτονται.

Vbi etiam desultorios equos videas apud Homer.

Locus ille valde ambiguus est, vtrum faciat superiorẽ. Sic enim legimus in duodecimo Iliadis,

Ὣς δ' ὅταν ἔντε κύνεσσι. καὶ ἀνδράσι θηρευτῆσι
Κάπρος ἢ λέων ῥίφεται, ὀδόντε βλεμεαίνων.
Οἱ δέ τε πυργηδὸν σφέας αὐτοὺς ἀμφιβάλωσι
Ἀντία ἱστᾶσι, καὶ ἀκοντίζουσι θαμειάς·
Δίχμηες ἐκ χλοεῶν, τὼ δ' ἔπτοτε κυδάλιμον κῦρ
Ταρφέ', ἐνδὲ φυσείωσι· ἀγλωρείη δέ μιν ἔκτα.
Ταρφέα τε ῥίφεται στιχαὶ ἐνδρῶν πειρητίζων
Οὔπω τ' ἰθύσῃ, τῇ τ' εἴκουσι στίχες ἀνδρῶν.

Cæterum antequam ponamus Virgilianam, altera quoque illa ex VNDECIMO videnda est,

Ὣς δ' ὅτε κάπριον ἀμφὶ κύνες, θαλερόν τ' αἰζηοὶ
Σεύωνται· ὁδὲ τ' εἶσι βαθείης ἐκ ξυλόχοιο,
Θήρων λευκὸν ὀδόντα μύ γναμπτῆσι γένυσι.
Ἀμφὶ δέτ' ἀΐσσουσι· τότ' αὖ δέ τε κάμπτοι ὀδόντων
Τίνεται· ἀὐτὰρ ὄμβρισιν ἄφαρ θινὶν πῦρ εἴνατε.

Priori autem potiùs respondet hæc,

Ac velut ille canum morsu de montibus altis
Actus aper: multos Vesulus quem pinifer annos
Defendit, multóque palus Laurentia sylua
Pastus arundinea: postquam intra retia uentum est:
Substitit, infremuitque ferox, & inhorruit armos:
Nec cuiquam irasci, propiúsque accedere uirtus:
Sed iaculis, tutísque procul clamoribus instant.

Principiò illum in medio collocat Homerus: noster adducit, *canum morsu actus*. Neque πυργηδὸν conuenit: sed περίδρομον coronam venatorum alibi dixit Poeta. Turritim igitur non possunt circunsistere. Illa verò omnia sunt potiora Græcis, *Vesulus defendit*: &, *Laurentia palus*: &, cùm *multos annos*: ergo ingens aper est. Præterea natura, *sylua Pastus arundinea*: quales in paludib. Adriæ, Et illa, ἐν παρόδοις

subſtitit. certè pictura veriſſima. Hoc enim agit,& quaſi quid ſit acturus meditatur. deinde infremit,tum inhorreſcit. Quod autem ait, τῆτ' ἴκετυσι στίχες αἰδρῶν, non eſt verum. Imò verò vnuſquiſque optat vt ad ſe accedat,atque in venabulum ſeſe induat.Nimis nos ignauos faciunt iſti Critici.Aliud eſt eſſe Homerum aut Grammaticum, qui fugiat aprum impreſſionem facere tentantem. Ergo ſi cedunt, quare non abit ? Etenim ſi tentat frequenter, non cedunt:ſi cedunt, ea qua cedunt parte abit,non tentat. Quare huic illam quoque & conferre & præferre audebimus,contra Græculorum opinionem, qui Homericam putant meliorem,

Vt fera,quæ denſa venantum ſepta corona
Contra tela furit: ſeſéque haud neſcia,morti
Inijcit, & ſaltu ſupra venabula fertur.

Iam enim hoc eſt aliud quàm στίχας περιπίζειν. & plus eſt, *haud neſcia ſe morti* dat. Sed vt Helenor. Hon erus autem ineptè ibi comparat Hectorem Leoni,Græcos venatoribus. nam venatores vrgent leonem in comparationem:in prælio verò contrà,Græcos Hector.Iccirco leo στεφόμενον impetum reprimit.at miſeri Græci ibi ne mouentur quidem,pauore torpentes,

Νηυσὶν ὅπι γλαφυρῇσιν ἐέλμεναι ἰχανάασθε
Ἔμπεδα δειδίστε κρατερὸν μίζοντα φόβοιο.

Secundam verò comparationem non tam imitatus eſt, quàm de natura ipſa expreſſam ſuperauit lectiſſimis illis tum verbis,tum numeris,in III.Georg.

Ipſe ruit,dentéſque Sabellicus exacuit ſus:
Et pede pro ſubigit terram,fricat arbore coſtas:
Atque hinc atque illinc humeros ad vulnera durat.

Orat in ſextodecimo Iliadis Iouem Achilles pro Patroclo:eius vota ſic diuidit Homerus,

Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατὴρ,ἕτερον δ' ἀπέτευσε.
Νηῶν μὲν οἱ ἀπόσσεται πόλεμόν τε μάχην τε
Δῶκε,σόον δ' οὐκ ἦνυσε μάχης ἐξαπονέεσθαι.

De Aruntis voto ille,

Audijt: & voti Phœbus ſuccedere partem
Mente dedit:partem volucres diſperſit in auras,
Sterneret vt ſubita turbatam morte Camillam
Annuit oranti:reducem vt patria alta videret
Non dedit,ínque Notos vocem vertêre procellæ.

Hîc

Hîc litigant iidem.nam vbi quippiam eſt fusè dictum à noſtro breui gyro collectum dolent. Acciſam aiunt orationem.vbi contrà,in Latinam maieſtatem quæ non poſſunt collecta venire,hilariore ambitu explicat: rurſus fremunt.At ô boni,quod alibi diximus,hîc quoque vobis æquo animo audiendum eſt: Acceptam materiam ſemper facere volumus meliorem. Nego tibi Grammatice,tam rotundam eſſe Homericam illam dictionem, quàm nobis videatur:nempe verbum δῶκε eſt extra orbem illorũ membrorum : & in alio quidem verſu. In primo verſu, membra duo ſunt optimè propoſita. Vbi igitur vox illa ſuperflua atque otioſa,μάχῃ : verbum δῶκε poſitum oportuit.nam ſecundum membrum diſtributum in tertio verſu,curtum eſt : primum membrum in ſecundo verſu, vaſtum. Noſtra verò membra paria ſunt. Et repetitum verbum,*dedit*,atque affectum negatione , eſt elegantiſſimæ loquutionis author. Quòd autem crepant verba illa vltima, *-inque notos vocem vertêre procellæ*,eſſe περίλογον & affectatum : non vident penè iiſdem verbis ſuperiorem ſenſum inſtaurari.Idem nánque eſt-*partem volucres diſperſit in auras*:& *in notos vocẽ vertêre procellæ*. Sic verò deſcribi vota irrita à Latinis,iam & triuiis notum eſt:quemadmodum & omnia verba,

Demophoon ventis & verba & vela dediſti. &,
Iuppiter ex alto periuria ridet amantum,
Et iubet Æolios illa referre notos.

Quòd grauatè ferenti Sarpedonis interitum Ioui , Iuno ridiculè dicit:quid enim ſapientiorem Iunonem , quàm Iouem facit vecors ille?ſanè admittimus,

Ἀνέρα δυητὸν ἐόντα πάλαι πεπρωμένον αἶσαν
Ἄψ ἐθέλεις θανάτοιο δυσηχέος ἐξαναλῦσαι.

Longè maiore maieſtate noſtra,

Stat ſua cuique dies:breue & irreparabile tempus
Omnibus eſt vitæ.ſed famam extendere factis
Hoc virtutis opus. Neque conueniens eſt ad illas nugas,

Ἀλλ' ἔστιν φίλος ἐσθλὸς ἐὼν πόθεν ὀλοφύρεται ἄλλον,
Ἠὲ τοῖ μὲν μοῖραν ἐπὶ κρατερὴν ὑπομῖναι
Χερσὶν ὑπὸ παλαιθέκλοιο μόρσιμον ἀδμῆτα δαμῆναι.

Si eum tantopere amas, permitte ipſum interfici. Pulchrum. ſed conſolatur mox ſepulchro. quaſi verò non & id φιλοφρόνως ἔον.At noſter, morté ait nõ eſſe finé hominis,

sed vitæ terminum: πέρας non τέλος. finem autem esse virtutem. Legerat enim Aristotelem vir doctissimus hęc eadem dicentem. Deinde exemplis agit,

-Troiæ sub mœnibus altis
Tot nati cecidere deum, quin occidit vnà
Sarpedõ mea progenies. Et quod manet etiã interfectorẽ,
-etiam sua Turnum
Fata manent: metasque dati peruenit ad æui,

In eodem libro moriens Sarpedon, Glaucum monet ne se permittat mortuum spoliari: néve patiatur Græcos suo cadauere potiri. Longè præstantiore animo Camilla Accæ iubet, det operam vt Turnus prælium redintegret: de suo cadauere nihil. Qualem vocem excellentiorem attribuas Paulo aut Marcello? & illa quanti est?

Hactenus Acca soror potui. & Iamque vale.

Sarcasmos est Æneæ,

Isthic nunc metuende iace. Non te optima mater.
Condet humo: patriõue onerabit membra sepulchro.
Alitibus linquère feris: aut gurgite mersum
Vnda feret: pisces que impasti vulnera lambent.

Quorum similia sunt in vndecimo Iliados. Cæterùm lõgè aridissima,

Θῶκτ τέλος θανάτοιο κιχήσεσθαι, κ' ὀλίγ' ὑπέλυξε μόρος.
Ἀλλ' ἄγε δεῦρ' ἐμὸν ἔγχος, ἵνα σέθεν ἄμπαυμα γένηται
Ὀξὺ καθαρπῆσαν θανόντι περ, ἀλλ' ἐσίδωσι
Ὑμμετέρην ῥῶπα σφετέρῃ περὶ πυκνὰ βαλόντες.

Coegit autem in vnum & aues & pisces Virgilius. nam in xxi. de piscibus, in alia huic simili oratione,

-Scamandre
Oῖσῃ δυνήεις εἴσω ἁλὸς ἀμφὶς κόλπον
Θρᾴκιον ὃς κε φάγῃσι λυκάονος ἀρήτα δουρί.
Γ'χθυς ὃς κε φάγῃσι λυκάονος ἀρήτα δουρί.

Obiiciunt & illud Homericus Iupiter in primo statim Iliados nutu concutit Olympum. id quod aliis quoque locis vbi nutat, intelligi debeat sine repetitione. At Virgilianus annuit in primo & in quarto, neque concutit. In decimo tandem eius nutus & concussio describitur: quasi alius sit. Primùm huic obiectioni alteram obiiciam. deinde quod sentio, dicam. Videamus quoties armatus prodierit in aciem Agamemnon, antequam venerit in vndecimũ Iliados librum: in quo solo tandẽ armatur, non sine prolixa

prolixa armaturæ descriptione. Hoc habet. deinde non animaduertunt isti, nunquam antea in concilio esse locutum Iouem. in quo solo cœlum nutatione concutiebatur. Quanquam quum legerent illa carmina isti solifugæ, eos oportebat admiratione mutos esse, potius quàm Poetam incusare, quòd non semper repetierit perpetua repetitione digna, quàm quòd distulerit. Aspernabam igitur tanquam Gorgona illis,

Insit, eo dicente deum domus alta sileſcit.
Et tremefacta solo tellus, silet arduus æther.
Tum Zephyri posuere, premit placida æquora pontus.

Videant Iouem alibi sæpe loquutum. nunquam tamen sua maiestate vsum in conciliis, quapropter hęc quæ hîc dicuntur, euenirent. sic de nutu quoque dicendum est,

-vbi tot Simois correpta sub vndis
Scuta virũm, galeasque, & fortia corpora voluit.

Et melius dixit, & aptius collocauit quàm Homerus in duodecimo Iliados. Ibi enim quum enumerat fluuios, quorum impetu vsi sint Neptunus & Apollo ad diruendum Græcorum murum, annumerat & Simoenta his versibus,

Καὶ σιμόεις, ὅθι δὴ πολλὰ βοάγρια, καὶ τεύχεα
Κάππεσον ἐν κονίῃσι, καὶ ἡμιθέων γένος αἰζηῶν.

Quid enim ad fluuios, si in pulueremilla cecidere? At noster ait, à Simoentis flumine volui.

Nihilo feliciore iudicio vexant illa quę Virgilius accepit ex vicesimosecundo Iliadis,

Καὶ τότε δὴ ῥα πατὴρ ἐπὶ πλαστὰ πάλλετο
Ἐν δὲ πίσῃ δύο κῆρε τανηλεγέος θανάτοιο,
Τὼ μὲν Ἀχιλλῆος, τὼ δ' Ἕκτορος ἱπποδάμοιο.
Ἕλκε δ' μάλα καδὼν ῥίπτε δ' Ἕκτορος ἆσιμον ἦμαρ
Ἕλκετο δ' εἰς Ἀΐδαο λίπεν δὲ ἑ φοῖβος Ἀπόλλων.

Vituperant verò, propterea quòd, inquiunt, Homericus Iupiter Achillis atque Hectoris fatum perpendit, quod nondum constabat: Turni verò fatum iam prędixerat Iuno, quum apud Virgilium explorat lancibus illéne an Æneas victoriam consequatur. Iunonis verba,

Nunc iuuenem imparibus video concurrere fatis:
Parcarumque dies, & lux inimica propinquat.

Quibus sic satagentibus respondemus. Poetarũ deos, Homero primo omniũ insaniente, omnes simul omnia &

scire & posse,futura verò solas Parcas in suis libris arcana habere.Quinetiam Platonici diis præesse imperio ac vi dixere Necessitatem. Iuno igitur ex Parcis quod dicebat,didicerat iam : Iupiter nondum habebat notum. An verò si id sciuisset Iupiter, è lancibus præscientiam illam elicere conatur fuisset? Sanè lances illas ipsa fuisse Fata intelligas:quæ tunc Iupiter consuleret. Neque Ioui dixerat id Iuno,sed Iuturnæ. Sic Hectoris quoque interitum Patroclus prædixit:quod quum è summo cœlo Iupiter audisset, pensione illa explorauit an verum esset. Vides quemadmodum Homeri impiæ ineptiæ nos cogant ineptire. Cæterùm quod nostra interest,loquutionem & numeros ipsos videamus,

Iuppiter ipse duas æquato examine lances
Sustinet:& fata imponit diuersa duorum:
Quem damnet labor,& quo vergat pondere lethum.

Vbi præter dictionis ac numerorum nobilitatem, illa quoque vsus est prudentia poetica: qui non addidit quod præceps Homerus fecit,euentum rei. Maxima enim virtus hæc est Poetę, vt auditorem ad vltimum vsque verbum suspensum teneat. Particula autem illa, *Quem damnet labor*, omnibus illis Homericis anteponenda est. A quo, scilicet, labor frustrà suscipiatur. Lancium verò harum nugas exceptas arbitror ex Ægyptiorum superstitionibus,quæ attributæ sunt Necepsoni ac Petosiri. Circulū faciūt,quē in quadrantes diuidūt,in iis vacuis victorias & mortes ex nominibus pugnantium venantur.

Non sunt autem ferendi,quum augurium ex duodecimo Iliados,negant rectè translatum ad comparationem. Est autem hoc,

Ὄρνις δὲ σφιν ἐπῆλθε περησέμεναι μεμαῶσι
Αἰετὸς ὑψιπέτης ἐπ' ἀριστερὰ λαὸν ἐέργων
Φοινήεντα δράκοντα φέρων ὀνύχεσσι πέλωρον
Ζωὸν ἔτ' ἀσπαίροντα, καὶ οὔπω λήθετο μάχης.
Κέν τε δὰ αὐτὸν ἔχοντα χ' ὑπὸ ζυγὸς ἀσπὶς ἀμύνῃ
Ἰθυντῆρος ὀπίσσω· ὁδὶ δέπας ἔσχεν ἄλη χαμάζε
Ἀλγήσας ὀδύνῃσι μέσῳ δ' ἐνὶ κάββαλ' ὁμίλῳ.
Αὐτὸς δ' ἀΐξας πέτετο πνοιῇς ἀνέμοιο.

Comparatio autem hęc,

Vtque volans altè raptum quem fulua draconem
Fert aquila:implicuit que pedes,atque vnguibus hęsit.
Saucius at serpens sinuosa volumina versat,
Arrectisque horret squammis,& sibilat ore,
Arduus insurgens.illa haud minus vrget obunco
Luctantem rostro,simul æthera verberat alis.

Ponam Barbarorum verba: vt maiorem ex illis fidem eorum iudicium consequatur. A Virgilio solam aquilæ prædam referri.eum minimè aduertisse omen Homericæ aquilæ: quæ sinistrà veniens, vincentium prohibebat accessum. & accepto à captiuo serpente morsu, prædam dolore deiecit. Hæc est diuina oratio nostrorum Grammaticorum Latinè balbutiētium. qui ne omen quidem sciunt quid differat ab augurio. Et pulcherrimū argumentum. Noluit transferre in auguria sua.ergo ignorauit cuiusmodi esset omen.quū tamen etiam primæ literaturæ adolescentes,augurij vim explicantem Polidamanta intelligant.Adde mira illorum verba. Ab aquila aiunt factum tripudium solistimum, cum clamore præteruolante: Quid? in aere fieri potest terræ pauium? nonne hoc fuit ita in libris augurum?At quomodo audiuit quispiam vel ab vncūguibus alitibus,vel sine offa tripudium fieri solistimum? Proinde non mirū si ita clauserunt iudicium suum.his prætermissis, quæ animam parabolæ dabant, velut exanime in Latinis versibus corpus remanfit. At comparationis anima est æquatio rerum comparatarum : quæ vt constet, iam ponemus res ipsas. Venulum corripit Tarchon hisce illius versibus,

Direptumque ab equo dextra complectitur hostem.
Et gremium ante suum multa vi concitus aufert.

Nonne illis paria sunt?

-raptum quem fulua draconem
Fert aquila,implicuitque pedes,atque vnguibus hęsit.

Deinde sicut hîc,

-simul æthera verberat alis. sic ibi, *-volat igneus æquore*
Tarchon Arma virúmque ferens. & sicut ibi, *-tum summa*
ipsius ab hasta Defringit ferrum, & partes rimatur apertas,
Quæ vulnus lethale ferat. sic in his, *-illa haud minus vrget*
obunco Luctantē rostro. ac quemadmodum ille *Saucius serpēs sinuosa volumina versat. Arrectisq; horret squammis, Arduus insurgēs:* ita & Venulus cōtrà repugnās sustinet à iugulo dextrā. Quid hîc augurij quæris Græcule? vísne draconem ab aquila proiici, si Venulus non est proiectus? vis à dracone illam nostrā percuti,si Tarchō à Venulo non est

vulneratus? Quanta verò argutia simul & grauitas in illis?-*Gyrum viribus exit*.Cętera quoque phrasis Regia est, & ipsius Apollinis ore digna. Efficacia quoque, vt in alijs item semper, longè maior est. neque enim solùm fert, vt illa Græca: sed *implicuit pedes*, vt implicatio significet vnguium vncitatem: præpositio autem, ingressum illorum aut in spiras, aut etiã in corpus ipsum. Animaduertes etiã serpentis conatus. Vides in sinuosis voluminibus euasionem: vertit enim ea, vt sese nexu soluat. Quid? quanto expressius est, *Luctantem*, quàm palpitantem? hoc enim est ἀπαίεσσα. quod conueniret ei qui κόλα. Illud quoque media è natura sumptum est, *Arduus insurgens*: sic enim pugnãt dracones. Ne verò putes nobis ignota esse augu-ria: & illius memineris in primo diuini operis,

Aspice bissenos lętantes agmine Cycnos: Et quæ sequuntur. Tum lege in duodecimo alterum, vtrumque vero de nostro penu,

Nánque volans rubra fuluus Iouis ales in Aethra
Littoreas agitabat aues, turbámque sonantem
Agminis aligeri: subitò quum lapsus ad vndas
Cycnum excellentem pedibus rapit improbus vncis.

Vt igitur augurium transtulit in comparationem: ita in hoc augurium comparationem illam ex quintodecimo,

Ἀλλ' ὡς τ' ὀρνίθων πτερωτῶν αἶσα τέτυκται
Ἔθνος ἐφορμᾶται ποταμὸν πάρα βοσκομένων
Χηνῶν, ἢ γεράνων, ἢ κύκνων δουλιχοδείρων.

Vt iam taceant ignaui isti, qui diuini viri liberum ingenium atque iudicium intra Homericæ inuentionis cancellos seruire voluerunt. Haud ita fit, sed à natura proposita Homero argumenta, quasi dictata discipulo emendat Virgilius tanquam magister.

Falluntur enim Græci, si alio animo putent nos ab illis accepisse sua, quàm vt meliora faceremus. Nam quæ illi à natura, quę ante ipsos erat, mutuati sunt: ab ipsis nos eadem de causa mutuatos esse par est. Quippe si illi non dixissent, ea nos dicturos fuisse. nunc quum dixerint: nos quoque dicendi rationem iniisse.

Igitur cùm aptissimè augurij imaginẽ transtulerimus in nostram comparationem: videamus an alias aquilarum comparationes æquali felicitate assequuti simus. Est in vicesimosecundo Iliados illa, cui non solum sonum & maie-

Aquilarũ comparationes.

staestatem, sed etiam animam addidit,

Οἷμωγὴ δ' ἀλεὶς, ὡς τ' αἰετὸς ὑψιπετήεις,
Ὅς τ' ἴσῃ ποδίωκε διὰ νεφέων ἰρεβεννῶν
Ἁρπάζων, ἢ ἄρν' ἀμαλὸν, ἢ πτῶκα λαγωόν.
Quales ubi leporem, aut candenti corpore cycnum
Sustulit, alta petens pedibus Iouis armiger vncis,

Hactenus fortasse pares: neque enim assentiri me patitur diuinorum sonus numerorum. tum autem quia non probo comparationem. Neque enim similitudo est inter Hectorem aduersus Achillem, & aquilam aduersus leporem. Quod verò addidit, nulli Græcorum imitabile est,

Quæsitum aut matri multis latatibus agnum
Martius à stabulis rapuit lupus. Est & in nono alia aquilæ comparatio.

Sed est alia quoque in xvi. Iliados,

-ὡς δ' αἰετὸς, ὃν ῥά τε φασὶ
Ὀξύτατον δέρκεσθαι ὑπηνορέων πετεηνῶν,
Ὅν τε καὶ ἀμφὶς ἐόντα πύδει τανύοντ' ἐκ ἐλάσσαι πάζῃ,
Θάμινε τοῦ' ἀμφιτέμνεται κατατείρεος· ἀλλά τ' ἐπ' αὐτῷ
Ἔσυτο, κηρί τε μιν ὦκα λελῶνε ἐξ ὀφθαλμοῦ θυμόν.

Sic calumniatorum ineptijs assentiamur: qui Virgilianæ Dianæ damnabant comparationem, quicùm in syluis Dido otiosæ conferretur: laceretur suorum patronorum iudicio hic Homerus: qui aquilę despectanti ac rapienti leporem, comparauit Menelaum circunspicientem an videret Antilochum: cuius opem & cõsilium quæreret. Illud magis viget. nemo enim paulò in naturã exercitatior nescit, Aquilam quę leporem in fruticeto viderit, nunquam irruituram: leporem qui fruticeto sit, imminente aquila nunquam exiturum.

Illa quoque in secundo Iliados, tametsi sunt magnificum carmen ad nostrorum magnitudinem non attingunt,

Ἔστιν τῶν μοι μαῦσαι ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι·
Ὑμεῖς γὰρ θεαί ἐστε, πάρεστέ τ' ἴστε τε πάντα,
Ἡμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούομέν οὐδέ τι ἴδμεν,
Οἵτινες ἡγεμόνες Δαναῶν, καὶ κοίρανοι ἦσαν.
Πληθὺν δ' οὐκ ἂν ἐγὼ μυθήσομαι, οὐδ' ὀνομήνω,
Οὐδ' εἴ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι, δέκα δ' στόματ' εἶεν,
Φωνὴ δ' ἄρρηκτος, χάλκεον δέ μοι ἦτορ ἐνείη,
Εἰ μὴ Ὀλυμπιάδες μοῦσαι θύγατρες αἰγιόχοιο

Θεσπεσίης μνησαίατ' ὄσσοι νῶϊ ἴλιον ἦλθον.
Pandite nunc Helicona deæ, cantúsque mouete.
Qui bello exciti Reges, quæ quemque secutæ
Complerint campos acies, quibus Itala iam tum
Floruerit terra alma viris: quibus arserit armis.
Et meministis enim diuæ, & memorare potestis.
Ad nos vix tenuis famæ perlabitur aura.

Quo in loco ferream vocem illam noluit optare, sed ad rem potius atrocem transtulit in sexto, de tartareis supplicijs,

Non mihi si linguæ centum sint, oráque centum,
Ferrea vox: omnes scelerum comprendere formas,
Omnia pœnarum percurrere nomina possem.

Cætera verò quanto magnificentius? nam illud quantum, *bello exciti Reges*? Maius & illud, *quæ quemque secutæ Complerint campos acies*. & quàm iucundum? *Et meministis enim diuæ, & memorare potestis*. Illud verò trepidum atque humile. ἡμεῖς ϑ' κλέος οἶον ἀκούομεν, quibus asperserit floribus. *Ad nos vix tenuis famæ perlabitur aura*. vbi tum singula seorsum, tum simul verba omnia sunt consideranda. Id quod toto in Catalogo tibi faciendum est: atque vtroque quidem. Quibus in locis tantò excedit Homerus tumultuariam illam narrationem, quantò excedit meam orationem omnium hominum cogitatio. Verùm ne nos egere putes imitatione, animaduertas etiam in sua illa grandiorem.

Nunc age, qui reges Erato, quæ tempora rerum,
Quis latio antiquo fuerit status, aduena classem
Cùm primùm Ausonijs exercitus appulit oris,
Expediam, & primæ reuocabo exordia pugnæ.
Tu vatem, tu diua mone. Dicam horrida bella,
Dicam acies, actósque animis in funera Reges.
Tyrrhenamq; manũ, totamq; sub arma coactam.
Hesperiam. Maior rerum mihi nascitur ordo:
Maius opus moueo.

Ieli fœderis comparationes.

Ieti quoque fœderis versus vtrinque sunt describẽdi, quorum Homerici in terra, Virgiliani inter musas à Phœbo facti videri queant. Primùm igitur apparatus: qui sanè est apud Homerum sine apparatu,

-ἐκέλευσε δ' ἑταίροις
Ἵπποις ζευγνύμεναι, τοὶ δ' ὀτραλέως ὑπέδυνον.

Αὐτὰρ ἐπεὶ ἔβαν ὁρίαμος τ' ἠδ' ἰδαῖος τοῖνεν ὀπίσω.
Πάρδε δὲ οἱ αὐτίθεον ἀρετηλόε βήσατο δίφρον,
Τὰς δ' ἅμα σκαιὰν κατέδυν ἀρ' ἔχεν ὠκέας ἵππους.
Ἀλλ' ὅτε δὴ ἵκοντο μετὰ τρῶας, καὶ ἀχαιούς,
Ἐξ ἵππων ἄρ' ἔβαινον ὀπιζόμενοι ϑοὸν Ἄρηα,
Ἐς μίσσον τρώων, καὶ ἀχαιῶν ϑεσπεσίοιο.
Πρῶτος δ' Ἀρ' ἀντάρ ἔπειτα ἄναξ ἀνδρῶν ἀγαμέμνων.
Ἀνδρὶ ὁμοιωϑεὶς πολύμητις.

Videtur aniculæ cuiusdam narratio. at illa,

Interea Reges, ingenti mole Latinus
Quadrijugo inuehitur curru: cui tempora circum
Aurati bissex radij fulgentia cingunt.
Solis aui specimen: bigis it Turnus in albis,
Bina manu lato crispans hastilia ferro.
Hinc pater Æneas Romanæ stirpis origo,
Sidereo flagrans clypeo, & cœlestibus armis:
Et iuxtà Ascanius, magnæ spes altera Romæ,
Procedunt castris, NVNC SACRIFICIA,
-puráque in veste sacerdos
Setigeræ fœtum suis, intonsámque bidentem
Attulit, admouitque pecus flagrantibus aris.
Illi ad surgentem conuersi lumina solem
Dant fruges manibus salsas: & tempora ferro
Summa notant pecudum: paterísque altaria libant.

Hæc Romano ritu: ille suo.

-αὐτὰρ κήρυκες ἀγαυοὶ
Ὅρκια πιστὰ ϑεῶν συνάγον· κρητῆρι δ' οἶνον
Μίσγον, αὐτὰρ βασιλεῦσιν ὕδωρ ἐπὶ χεῖρας ἔχευαν.
Ἀτρεΐδης δὲ ἑρύσσατο χερσὶν μάχαιραν
Ἣ οἱ παρ ξίφεος μέγα κουλεὸν αἰὲν ἄορτο,
Ἀρνῶν ἐκ κεφαλέων τάμε τρίχας. αὐτὰρ ἑπειτα
Κήρυκες τρώων, καὶ ἀχαιῶν νεῖμαν ἀρίστοις.

Orationes deinceps nullo modo pares,

Τοῖσι δ' ἀτρεΐδης μεγάλ' εὔχετο χεῖρας ἀνασχών.
Ζεῦ πάτερ, ἰδηθὲν μεδέων, κύδιστε, μέγιστε.
Ἠέλιος δ' ὃς πάντ' ἐφορᾷς, καὶ πάντ' ἐπακούεις,
Καὶ ποταμοί, καὶ γαῖα, καὶ οἳ τ' ὑπένερϑε καμόντας
Ἀνϑρώπους τίνυϑον, ὅστις κ' ἐπίορκον ὀμόσσῃ·
Ὑμεῖς μάρτυροί ἐστε, φυλάσσετε δ' ὅρκια πιστά.
Εἰμὲν κεν κεφάλαιον ἀλέξανδρος κατακτάνῃ,
Αὐτὰρ ἐπειϑ' ἑλένην ἑλέσϑω, καὶ κτήματα πάντα.

Ἡμεῖς δ' ἐκηέσσι νεώμεθα πομπὸς ἕσεσθαι.
Εἰ δέ κ' ἀλλέξαιδρον κτεῖνι ξανθὸς Μενέλαος,
Τεῖσαι ἔπειθ' ἑλένην, καὶ κτήματα πάντ' ἀποδοῦναι,
Τιμὴν δ' ἀγελείης ἀποτινέμεν ἣν ἕπεται·
Ἠδέ τις καὶ ἑτεροφρόνεσι μετ' ἀνδράποσι πέληται.
Εἰδ' αὖ ἐμοὶ τιμὴν ἁρπάμεν, ἁρπάμεσσι τε παῖδας
Τίνειν ἐκ ἐθέλωσιν ἀλεξάνδροιο ἕνεκ' ἀτάσθαι·
Αὖτάρ ἔγωγε καὶ ἔπειτα μαχέσσομαι ἔνεκα ποινῆς
Αὖθι μένων, εἵως κέ τέλος πολέμοιο κιχείω.

Solum facit Agamemnonem promittentem. At enimuerò Græcorum ille ritus qualis, si non vtrinque stipulentur? Nos igitur sic,

Tum pius Æneas stricto sic ense precatur,
Esto nunc Sol testis, & hæc mihi terra precanti:
Quam propter tantos potui perferre labores.
Et pater omnipotens, & tu Saturnia Iuno
Iam meliorsiam diua precor: tuque inclyte Mauors,
Cuncta tuo qui bella pater sub numine torques,
Fontésque fluuiósque voco, quæque æthéris alti
Religio, & quæ cæruleo sunt numina ponto.
Cesserit Ausonio si fors victoria Turno,
Conuenit Euandri victos discedere ad vrbem.
Cedet Iulus agris, nec post arma vlla rebelles
Æneadæ referent ferróve hæc regna lacessent.
Sin nostrum annuerit nobis victoria Martem.
Vt potius reor, & potius dii numine firment.
Non ego nec Teucris Italos parere iubebo.
Nec mihi regna peto, paribus se legibus ambæ
Inuictæ gentes æterna in fœdera mittant.
Sacra, deósque dabo socer arma Latinus habeto.
Imperium sólenne socer, mihi mœnia Teucri
Constituent, vrbíque dabit Lauinia nomen.

Nam quòd omisit ὃν ὑπένερθε καμόντες ἀνδράσιν ἀνώνυμον ἔθεσαν recte quidem: Agamemnon enim vult vlcisci Paridis iniurias. Æneas nihil nisi Lauiniam petit. Terram quoque aptius inuocat quàm Agamemnon. additque rationem: propter quam inquit, tot ærumnas exercitus sum. Præterea Iunonem, vt mala deprecetur. Martem belli numen, quod non sine reprehensione reliquit Agamemnon. Tum addit omnes cœlites illa diuina periphrasi, *quæque æthera alti Religio*, id est, dii qui in æthere coluntur. Præterea ne-

neque κτείνῃ, neque κατὰ πίφῃ: sed, *Cesserit victoria Turno*, & addidit, fors: vt sit fortuna, non virtus. Mox, *annuerit nostrum victoria Martem*, sic puto loqui deorum proceres in conciliis cœlestibus. Cæterorum carminum virtutes à nobis alibi sunt explicatæ. quæ verò dixerit Latinus, sunt quauis imitatione potiora.

Sic prior Æneas: sequitur sic deinde Latinus,
Suspiciens cœlum, tenditque ad sidera dextram.
Hæc eadem Ænea cœlum, mare, sidera iuro,
Latonæque genus duplex, Ianúmque bifrontem,
Vimque deum infernam, & diri sacraria Ditis.
Audiat hæc genitor, qui fœdera fulmine sancit.
Tango aras, mediósque ignes, & numina testor,
Nulla dies pacem hanc Italis, nec fœdera rumpet,
Quo res cunque cadet, nec me vis vlla volentem
Auertet: non si tellurem effundat in vndas,
Diluuio miscens, cœlúmve in Tartara soluat.

Vbi animaduertas eadem aliis verbis, alióque orationis ambitu collecta. *Cœlum, mare*, cœlites. quæ auxit addita patria religione, *Iani* & *Ditis*, propter auernum. Deinde ritus, *Tango aras*: sicut in quarto, *-aráque tenebat*. Ansulas enim habebant aræ: quod etiam in antiquis videmus monumentis. Quinque versus: quibus vterque pugnæ declarabatur euentus, tribus colligit verbulis, *Quo res cunque cadet*. Nota: *vis vlla volentem Auertet*. Neque ipse volens faciam: neque me vis vlla velle faciet: ne Iuppiter ipse quidem. Quinetiam nullis terroribus, nullis rerum monstris mutabor.

Iliados primo. versus est in quo aiunt epitheta ditare ventum, quæ in nostro nulla sint.

Τῶσι δ' ἴκμενον οὖρον ἵει ἑκάεργος Ἀπόλλων.

Noster autem ille,

Prosequitur surgens à puppi ventus euntes.

Primùm, quæ epitheta? equidem vnum tantùm video, idque languidũ. quid enim aliud est ἴκμενον quàm veniens? Aut omnis ventus veniens est, vnde & Latinis vox. In Virgiliano versu verò qui negat epithetum: ipse quid sit epitheton nescit. Neque enim vnico tantùm verbo clauditur omne epithetum, sed interdum pluribus. Plurima apud Horatium exempla, *Versus obliquum meditantis ictum*. Et grandiores sunt loquutiones periphrasticæ. Igitur quod

οὖρος Græcis, quasi ad caudam: Maroni fuit, *in puppi, & surgens*: sanè significatè, qui antea non esset.

Est in v. Iliad. & alibi non semel versus ille,

Ἔνθα τίνα πρῶτον, τίνα δ' ὕστατον ἐξενάριξεν.

Ἕκτωρ. Quod semel tantùm Virgilius, additáque apostrophe ad interrogationem, quo nihil esse potest suauius,

Quem telo primum, quem postremum aspera virgo
Deiecit? aut quot huni morientia corpora fundis?

Verba quoque Hectoris moribundi, prædicantis Achilli mortem, longè sunt languidiora illis quæ dicit Orodes Mezentio,

-non me quicunque es inulto,
Victor, nec longum lætabere. Te quoque fata
Prospectant paria, atque eadem mox arua tenebis.

Ille autem sic in XXII Iliad.

Φράζεο νῦν μήτοί τι θεῶν μήνιμα χύσωμαι,
Ἤματι τῷ, ὅτε κέν σε πάρις, καὶ φοῖβος ἀπόλλων
Ἐσθλὸν ἐόντ' ὀλέσσωσιν ἐὺς σκαιῇσι πύλῃσι.

Item responsio,

Τὸν καὶ τεθνειῶτα προσηύδα δῖος ἀχιλλεύς.
Τέθναθι. κῆρα δ' ἐγὼ τότε δέξομαι, ὁππότε κεν δὴ
Ζεὺς ἐθέλῃ τελέσαι, καὶ ἀθάνατοι θεοὶ ἄλλοι.

Quantò plus spirat militis ille,

Ad quem subridens, mista Mezentius ira,
Nunc morere, ast de me diuûm pater atque hominum Rex
Viderit. Vbi sui poematis indignum putasse Homericum verbum animaduertas. quod enim ille σαρδάνιον γέλασσε dixit: hic *subridens ira mista*. Et cùm Orodes nondum esset mortuus: rectè, & quidem cum aduerbio, *Nunc morere*. quare cùm expirasset Hector, non decuit Achillem verbum τέθναθι. Id quoque memineris, à Virgilio semel positam, ab Homero bis huiusce modi diuinationē, quippe in XVII, tantundem prædicit Patroclus,

Οὐ θλιὼ οὐδ' ἀυτὸς ὕπερ βίην. ἀλλά τοι ἤδη
Ἄγχι παρίστηκεν θάνατος καὶ μοῖρα κραταιή,
Χερσὶ δαμεὶς Αἰακίδαο.

Vbi simpliciter Homerus, βίην: Maro autem amplius, *insulto*. & elegantius, *te quoque fata Prospectant paria*.

Profectò pulcherrima sunt loca, quæ videas in vtroque authore: vbi duo confligunt exercitus. in IIII Iliados, οἱ

Οἱ δ' ὅτε δὴ ῥ' ἐς χῶρον ἕνα ξυνιόντες ἵκοντο,
Σὺν ῥ' ἔβαλον ῥινούς, σὺν δ' ἔγχεα, καὶ μένε' ἀνδρῶν
Χαλκεοθωρήκων, ἀπὸ δ' ἀσπίδες ὀμφαλόεσσαι
Ἐπλητ' ἀλλήλοισι, πολὺς δ' ὀρυμαγδὸς ὀρώρει.
Ἔνθα δ' ἅμ' οἰμωγή τε, καὶ εὐχωλὴ ὀλέκοντ' ἀνδρῶν,
Ὀκτώντων τε καὶ ὀλλυμένων. ῥέε δ' αἵματι γαῖα.

Quæ ijsdem verbis etiam in VIII reposuit. noster autem tanto impetu, vt videar non inter poeticas delicias, sed in medio Marte versari,

At manus interea muris Troiana propinquat:
Hetrusci que duces, equitúmque exercitus omnis,
Compositi numero in turmas. Fremit æquore toto
Insultans sonipes, & pressis pugnat habenis,
Huc obuersus & huc tum latè ferreus hastis
Horret ager, campique armis sublimibus ardent:
Necnon Messapus contrà, celeréque Latini,
Et cum fratre Coras, & virginis ala Camillæ,
Aduersi campo apparent: hastáque reductis
Protendunt longè dextris, & spicula vibrant,
Aduentúsque virûm, fremitúsque ardescit equorũ:

Is progressus. Vide congressum,

Iámque intra iactum teli progressus vterque
Substiterat, subitò erumpunt clamore, fremétésque
Exhortantur equos: fundum simul vndique tela
Crebra, niuis ritu, cœlúmque obtexitur vmbra.
Continuò aduersis Tyrrhenus, & acer Aconteus
Comixi incurrunt hastis, primique ruinam
Dant sonitu ingenti, præfractáque quadrupedantũ
Pectora pectoribus rumpunt.

Deinde interponit varias vicissitudines impressionum: tandem verò insurgit,

Tertia sed postquam congressi in prælia, totas
Implicuere inter se acies, legitque virum vir.
Tum verò & gemitus morientum, & sanguine in alto
Armáque, corporáque, & permisti cæde virorum
Semianimes volunturin equi, pugna aspera surgit.

Qui versus à Lucillio irridebatur.

Hastis horret ager: eum fecerat Ennius ex Homeri XIII Iliadis:

Ἔφριξεν δὲ μάχη φθισιμέροντας ἐγχείῃσι.

Qui verò duo versus in XIII, sunt Iliados, fatemur ex

Græcæ linguæ commoditate nobis esse aptiores ad laudandum,quàm ad imitandum.

Φράξαντες δ' ἐρέτας δουρὶ, σάκος σάκει προσθελύμνῳ
Ἀσπὶς δ' ἀσπίδ' ἐρείδε· κόρυς κόρυθ', αἰχμὴ δ' αἰχμήν.

Cæterùm qui sunt in agminibus exercitati (vtinam id ignotum esset nobis)verborũ tum successionem,tum cohæsionem probent:rem quæ indicatur, rideant.Fac hastæ hastam hærere posse: quod nisi cancellatim fiat, esse nequit: hoc autem neque ab Homero declaratum est: neque per verbũ φράττειν explicari quit.Item,clypeũ clypeo conferri.hoc enim testudo priscorum. quonã modo galeæ galea cohærebit? Præterea cùm dixi σάκος σάκει: quid erit ἀσπὶς ἄσπιδι?quare diuinus vir cùm ἄνδρα animaduerteret, contentus fuit illis quæ fieri solent, *Haeret pede pes, densusque viro vir.* Quàm verò inepta futura fuerit ea imitatio,si expleretur:ex his patebit,

Confertæ hastæ hastis,tum pes pede,scutáque scutis
Atque humeris humeri,galeæ galea,atque viro vir.

Quos sanè versus propino etiam Lucilio irridendos:tametsi sunt illis Homericis φαλαγγικώτερα.Verùm grœculi grammatici quid sit Virgilium esse,nescíunt.

Illa minoris controuersiæ, facilioris assensionis quæ sunt ex Iliados IX,

Ὡς δ' ἄνεμοι δύο πόντον ὀρίνετον ἰχθυόεντα
Βορέης καὶ Ζέφυρος, τὼ θρῄκηθεν ἄητον,
Ἐλθόντ' ἐξαπίνης, ἄμυδις δέ τε κύμα κελαινὸν
Κορθύεται, πολλὸν δ' ὑπὸ πάρεξ ἄλα φῦκος ἔχουσι.

Magnificentius & signatius,vt omnia semper noster,

Aduersi rupto ceu quonda n turbine venti
Conflígunt,Zephyrúsque,Notúsque,& lætus Eois
Eurus equis.strídunt syluæ,scuitque tridente
Spumeus,atque imo Nereus ciet æquora fundo.

Aduersos fecit, quibus esset vnda cumulatior,ac non sine causa κορθυόμενον. Addit violentiam, ruptus turbo. Et illius simplicitas vehementer opprimitur incundissima illa circunscriptione,-*& lætus Eois Eurus equis.* In cæteris quis non videt hîc magistrum qui didicerit,illic discipulũ qui docuerit? Vt omittamus Zephyrum Thracium. Quis enim hoc defendat? Porphyrius opinor: qui ait Zephyrum è Thracia flare in Græciam, turpi sanè aut inscitia aut impudentia.est enim Græciæ Thracia Septentrionalis

trionalis, non Occidentalis. Quòd si dicat Homerum Iliadẽ scribere,cuius loci situs ventorum quoque situ doceat:ac propterea Zephyrum Occidentalem ventũ per Thraciã flare in eã partẽ Asiæ,vbi fuit Ilium.hoc quoque falsum est. Argestes enim potius is est quàm Zephyrus. Zephyrus aute per Græciã in Troianos cãpos transmittit,quanquã ne sic quidem. non enim obliquè spirat, sed rectà ἰθυπλήγας sub circulo æquatore. Præterea non potest absolui,cùm Zephyrum & Boreã ex ijsdem cœli segmentis fecerit proficisci. Si Troianis igitur mittet Zephyrũ Tracia,ijs nullo modo Boreas indidem mitti conuenit. Ne verò fine iudicijs semper iudicemus, quod fecimus modò in Græcis vt Latina faceremus, in Latinis quoque cessemus faciẽdum,vt facta Græca demonstrent cuiusmodi Homerica illa fieri potuerint.quæ tamen non gloriæ gratia nunc à nobis posita arroganter putes, sed animi causa potius,vt imitationis viam hac quoque in parte muniamus. Sũto igitur sic,sanè ex tempore,& in mediæ noctis fusa vigilijs,fesso iam animo,ac cœnaturienti,

Ἠΰτε ῥηγνυμένοις τυφάνεος αὐτία κυρτὰ
Κύματα εἰς ἀνέμων, Ζεφύροιο τε, καὶ Βορέαο
Τῶν δ' οὔρου μὲν πρῶτος ἰὼν ἐπεσσυμένοιο
Τὸν δέ τ' ἐείσατο πόντος ὀιδηκὰ μὲν πεπαγέμεν ὕλῃ
Φαμμοχίτῃ πεδόθεν πόντου τ' ἀφρῳζομένοιο ἕλμιν.

Apponemus huic & hanc propter affinitatem, quæ sanè est magnifica,& Virgilio digna. Posita verò est in libro Iliad.

Ὡς δ' ὅτ' ἂν αἰγιαλῷ πολυηχέϊ κῦμα θαλάσσης
Ὄρνυτ' ἐπασσύτερον Ζεφύρου ὑπονειφαντος
Πόντῳ μὲν τε πρῶτα κορύσσεται, οὐτερ ἔπειτα
Κρασπῷ ἐρεχθόμενον μεγάλα βρέμει· ἀμφὶ δὲ τ' ἄκρας
Κυρτὸν ἰὸν κορυφοῦται, ἀποπτύει δ' ἁλὸς ἀχλύν.

Magnifica inquam, & plena,& nobilis. Aiunt igitur diuite narratione expolitum maris motum, motúsque incrementa.Virgilium verò(sic enim loquuntur)peruolasse tantùm,

Fluctus vbi primo cœpit cùm albescere ponto
Paulatim sese tollit mare,& altius vndas
Erigit inde imo consurgit ad æthera fundo.

Sanè exuperat Græcos potius, quàm superat. Sonum enim audis:prudentiam desidero.Námque ait incipere at-

tolli in litore. & ſtatim ait in ponto cumulari primùm, deinde frangi in litore. tũ autem poſtquam fregit ipſum fluctum in litore, quid redit ad curuationem? poſtremò non eſt verum tunc ſordes expiui, ſed poſtea id fit. Quæ videns Poeta, nihil repetiuit: ſed vno tractu proceſſum fluctuationis aptiſſimè deſcripſit. At te igitur morum, qui animaduerſione dignus ſit, albeſcit maris ſuperficies criſpata enim fulget. deinde paulatim ſeſe tollit. tũ altiores vndæ contumeſcunt. Poſtremò ſubuertitur à fundo ipſo. Illud etiam addas animaduerſionibus: non eſſe maiores fluctus in alto mari cùm quatitur tempeſtate quàm vbi minùs eſt profundum. quẽadmodũ in hoc noſtro Britannico videmus. Potes. & *primo ponto*, interpretari in litore. Verùm ibi ſemper albeſcit: ſemper enim frangitur. Quàm verò generoſè dixerit illa ex XI Vlyſſeæ,

Ὧρτο μὲν πολέων μύθων, ὥρη δέ τε ὕπνου.

-ſuadéntque cadentia ſidera ſomnos. nonniſi nobilia ingenia poſſunt comprehendere.

In XI Vlyſſ. metitur Homerus Oti & Ephialtæ corpora,

Τοὶ δὴ μακρίστοι τρίλε ζείδωρος ἄεξεν
Καὶ πολὺ καλλίστοι μετά γε κλυτὸν Ὠαρίωνα.
Ἐννέορυοι δὴ τοίγε, καὶ ἐννεαπήχεες ἦσαν
Εὖρος, ἀτὰρ μῆκός γε γλυφίδων ἐννεόργυοι.
Οἱ καὶ ἀθανάτοισιν ἀπειλήτην ἐν Ὀλύμπῳ
Φυλοπίδα στήσειν πολυάικος πολέμοιο.
Ὄσσαν ἐπ' Οὐλύμπῳ μέμασαν θέμεν αὐτὰρ ἐπ' Ὄσσῃ
Πήλιον εἰνοσίφυλλον, ἵν' οὐρανὸς ἄμβατος εἴη.

Admirantur Græculi pueriles menſuras: aiúntque eſſe ſημάντειον ἀκρίβειαν: ignauéque eſſe omiſſum à Virgilio. Nimis ſæpe cogor exclamare, aliud eſſe Græculum circulatorẽ, aliud regiæ orationis authorẽ. Indigna cenſuit ſua maieſtate Virgilius hanc minutam ſuperſtitionem. Nam quod ad montium congeſtionem attinet, nemo Græcorum ad illorum numerorũ artẽ acceſſit: ide quã ſuo loco,

-ter ſunt conati imponere Pelio Oſſam
Scilicet, atque Oſſæ frondoſum inuoluere Olympum.

Satis igitur habuit dicere: *immania corpora.* & plus dixit quàm Homerus. Ille enim ἀπειλήτην: nos autem,

-manibus magnum reſcindere cælum
Aggreſſi, ſuperiſque Iouem detrudere regnis.

Admirabilem verò proportionem hanc dimetiamur. Quadruplam deberi aiũt proceritatem craſſitudini. Homerus dixit latos ἐννεαπήχεας longos ἐννεόργυους. Paſſus quartam partem eſſe cubitum. Sanè cum ſui quiſque paſſus æquet longitudinem: quartam partem ſui cubitum habet. Itaque etiam plicatis ad pectus brachiis, ſummitatibus ſuis medij digiti ſeſe contingunt. Cæterùm neuti quam verum eſt, eiuſmodi eſſe hominis ſymmetriam. Cùm enim iuſtæ homo magnitudinis octonum ſit palmorum, pectus eſſet palmorum duũm. qua conſtitutione nihil eſſe poteſt deformius: In viro forti tres octauas ferè partes ſuæ longitudinis à pectore capi conuenit: ab humeris tantundem cum ſemiſſe.

Parthenias noſter pari vſus eſt verecũdia, cùm Polyphemi ingluuiem narraret, atque crudelitatem.

Vidi egomet duo de numero cùm corpora noſtro
Prenſa manu magna, medio reſupinus in antro
Frangeret ad ſaxum. Quæ Homerus, quaſi diceret apud iudicem cauſam, atrociſſimis atque immundiſſimis verbis vſus eſt,

Δοιὼ δὲ δύο μάρψας, ὥστε σκύλακας ποτὶ γαίῃ
Κόπτ', ἐκ δ' ἐγκέφαλος χαμάδις ῥέε. δεῦε δὲ γαῖαν
Τοὶς ὃ διαμελιστὶ τομὰν ὠπλίσσατο δόρπον.
Ἤσθιε δ' ὥστε λέων ὀρεσίτροφος, οὐδ' ἀπέλειπεν
Ἔγκατά τι, σάρκάς τε καὶ ὀστέα μυελόεντα.

Quæ ille paucis, atque inſignibus,

Viſceribus miſerorum, & ſanguine veſcitur atro.

Neque enim repreſentare voluit teterrima carnificinam quæ nõ deceret heroicam maieſtatem, ſed oleret potius ſatyricam licentiam.

Quæ ex V Vlyſſeæ tranſtulit ad ſuã Circen, longè ſunt excellentiora,

-ὦ εἰλ νύμφη
Κίρκη εὐπλόκαμος. τὼ δ' ἔνδοθι τέτρυμε θοῦσα.
Πῦρ ῥαφὼ ἐπ' ἐχαρέφθιν μέγα καίετο. τηλόσε δ' ὀδμὴ
Κέδρου τ' ὄρκεάτοιο. θύου τ' ἀνὰ νῆσον ὀδώδει
Δαιομένῃσιν. ἀ δ' ἔνδοθι ἀοιδιάουσ' ὀπὶ καλῇ
Ἴστον ἐποιχομένη χρυσείῃ κερκίδ' ὕφαινεν.
Dives inacceſſos vbi Solis filia lucos
Aſſiduo reſonat cantu, tectiſque ſuperbis
Vrit odoratam nocturna in lumina cedrum,

Arguto tenues percurrens pectine telas.

Vides enim heroicam phrasin, *resonat lucos cantu.* &, *argu to pectine* melius, quam aureo.

Cum Elisæ diris, diræ Polyphemi nullam habent proportionem maiestatis.

Δὸς, μὴ Ὀδυσῆα πολυπήμονα οἶκαδ' ἱκέσθαι.
Ἀλλ' οἱ μοῖρ' ἔστι φίλους τ' ἰδέειν καὶ ἱκέσθαι,
Οἶκον ἐϋκτίμενον, καὶ ἑὴν ἐς πατρίδα γαῖαν
Ὀψὲ κακῶς ἐλθεῖ ὀλέσας ἀπὸ πάντας ἑταίρους
Νηὸς ἐπ' ἀλλοτρίης, εὕροι δ' ἐν πήματα οἴκῳ.

Omitto coactam & insuauem dictionem, ἐν πήματα οἴκῳ. nam penitus est barbara hæc figura: si euenit quod precatur, id quoq; in fatis fuit: quomodo si est μοῖρ' ἱκέσθαι: non sit μοῖρ' sic quoque ἱκέσθαι, quare noluerim plerisque in locis, hîc & alibi Homeru tam placuisse Poetæ nostro: sed loquutiones atque sententiæ comparentur,

-si tangere portus
Infandum caput, ac terris adnare necesse est:
Et sic fata Iouis poscunt, hic terminus hæret.
At bello audacis populi vexatus & armis
Finibus extorris, complexa auulsus Iuli
Auxilium imploret, videátque indigna suorum
Funera: nec quum se legis sub pacis iniquæ
Tradiderit, regno aut optata luce fruatur:
Sed cadat ante diem, mediáque inhumatus arena.

Vbi etiam historiam tetigit Virgilius. Etenim memoriæ proditum est, AEneam cum Mezentio pugnantem in Numici fluminis ripa nusquam comparuisse.

Similem immiscuit illis eruditionem,

Mæonio, quem seua Licimnia furtim
Sustulerat, vetitisque ad Troiam miserat armis,

Quos cùm confecisset ad illorum normam, quæ in Ilias scripta sunt,

Οὔς τινας ἀσπούδῳ δόμῳ ἄκτορες ἀζηδέα
Παῖδ' ἔνος αἰδοίῃ ὑποδρύσιον εἰσαναβᾶσα
Ἄρνὶ κρατερῷ, ὃ δέ οἱ παρελέξατο λαθρῃ.

Condiuit legum militarium scientia. Neque enim licebat seruis militare: iccirco vetita dixit arma.

Exanguia illa quoque ex Iliados XXI,

Ὡς δὲ λέβης ζεῖ ἐνδοθ' ἐπιῤῥόμβοις πυρὶ πολλῷ
Κνίσῃ μελόμβοις ἀπαλοξυφέος σιάλοιο

Παίποθεν ἀμφολαδὸν, ὕπνῳ δὲ ξύλα κάπνα κέκασται.

ita animauit,

-magno veluti cùm flamma sonore
Virgea suggeritur costis vndantis aheni.
Exultantque æstu latices, furit intus aquai
Fumidus, atque altè spumis exuberat amnis
Nec iam se capit vnda, volat vapor ater ad auras.

Nam quid attinebat, porcinas intus carnes ponere? & κάπνα, emortua vox est. illa viua, *suggeritur*, vt ne ignis deficiat. Subinde nánq. materia fouendus ignis qui è virgis fit. adeò pingit omnia diuinus vir. Et sanè sonitus maior ex eo igni, quàm ex ligno maiore aut crassiore. Neque verò ant deest, aut latet nos causa. Multum enim aeris diuulsi in ipsis ramalibus. Ahenũ quoque grandior vox, quàm lebes. Itaque alibi adornauit epitheto, *Dodonæósque lebetes.* Omitto quod videre videor, ignem ipsum, aquam bullantem, fumi globum, qui à diuino Viro χαλάστης dictus est, *vapor ater.* Diuina sanè illa, *Nec iam se capit vnda.* fit enim seipsa maior. Nihil verò puerilius quàm quod ibi ab Homero dictum est. Xanthi aquas vri igni. Sanè Xanthũ Vulcanus fortasse possit vrere: sicut Martem vulnerare Diomedes: at aquas igni vri in fluuio, quis credat? Potius ac citius, si qua vtuntur, ea aquis ab incendio vindicari: Est & altera sententia contra naturam,

Ζέεσθ' ὕδωρ, οὐδ' ἔθελε πυρίσειν.

Nihil futilius. tunc enim maximè mouetur aqua vbi feruet. Quin liquores ignem perinde atque vastatorẽ fugiũt. Si oleo aliquantum super tabulam mittatur, atque in medio eius carbo, accensus imponatur: videbis illico diffugere oleum, diffunderéque sese, atque dilatare.

Quæ verò qualiáque addidit ornamẽta illi ex XI Iliados,

Τὸν ῥ' ἐβρὶ αὐδὴ πιστὸν κοιμήσατο χάλκειον ὕπνον.

Olli dira quies oculos, & ferreus vrget
Somnus, in æternam clauduntur lumina noctem.

In eodem posuit versus luculentissimos, quos etiam repetiuit in XX,

-ἄμυδις δ' ἄξων
Νέρθεν ἅπας πεπέλακτο, κὴ αὖτυγες αἰ περὶ δίφρῳ,
Ἄς ἀμφ' ἀφ' ἱππείων ὀπλέων ῥαθάμιγγες ἔβαλλον
Ἄντα δ' ἀπ' ὀπτασώτων.

Huic splendorem addidit grandiloquentiæ,

-spargit rapida vngula rores
Sanguineos, mistaque cruor calcatur arena,

Par rotunditas & in illis,

Tum caput orantis nequicquam ac multa parantis
Dicere, deturbat terræ: truncúmque repente
Prouoluens. Astricto námque ambitu numerorũ expediuit facti celeritatem: atque aures præuenit, sicut ille anteuerterat preces. Homerica verò sunt longa & laxa,

Ἦ, καὶ ὁ μὲν μετέμελλε χυτοῦ χαλκοῖο παχείην
Ἀφλαστον λίσσεσθαι· ὁ δ' αὐχένα μέσσον ἔλασσε
Φασγάνῳ αἰζᾶς, κὰτ δ' ἄμφω κέρε τένοντε,
Φθεῖσε μέθυ δ' ἄρα τῷγε κάρη κονίῃσιν ἐμίχθη.

Falsum præterea est, à pulmone caput auulsum loqui posse. & durum est, Caput mistum puluere. non enim miscetur quod apparet & extat.

Similem & probauit & exercuit celeritatẽ in prælio, vbi copiam & frequentiam ingruentium telorum sic descripsit: *crebra nimis ritu*: neque admittere voluit Homeri prolixitatem, quæ est in XXII Iliados,

Τῶν δ' ὅτε νιφάδες χιόνες πίπτουσι θαμειὰ
Ἢ μάλα χμείῃ, ὅτε τ' ὦρτο μητίετα Ζεὺς
Νιφέμεν ἀνθρώποισι πεφασγανόωμος τὰ ἀκῆλα,
Κειμήσας δ' ἀνέμοις χέει ἔμπεδον ὄφρα καλύψῃ
Τ' ὄψιλοφὰ ὀρέων κορυφὰς, καὶ πρώονας ἄκρους,
Καὶ πεδία λατινῶτα, καὶ ἀνδρῶν πίονα ἔργα,
Καὶ τ' ἐπ' ἀλὸς πολιῆς κέχυται λιμέσι τε καὶ ἀκτῇς
Κῦμα δὲ μιν προσπλάζον ἐρύκεται, ἄλλα τε πάντα
Εἰλύαται καθύπερθ', ὅτ' ὄπιθεν δύσε ὄμβρος.

Detestatus est Poeta noster more suo loquacitatem, & quid est, τὰ ἀκῆλα? Tempestatem intelligit. Sanè nix non vastat, vt fulmen, aut grando, aut imber. & tautologia, κορυφὰς ἄκρας. In mari verò quis vidit niue mi? Planè id præter modum: Neque scio quorsum κῦμα ἐρύκεται, id est, κατὸν χιόνα, vt interpretantur: sed arcet. Neque ὄμβρος, recte. & haud ita multò antè eiusdem nimis simílis cõparatio non sine reprehensione,

Οἱ δ' ἄρα χερμαδίοισιν ἐϋδμήτοιν ὑπὸ πύργων
Βάλλον ἀμυνόμενοι σφῶν τ' αὐτῶν, καὶ κλισιάων,
Νηῶν δ' ἀκροτέρων· νιφάδες δ' ὡς πίπτον ἔραζε
Ἄς τ' ἄνεμος ζαὴς νέφεα σκιόεντα δονήσας
Ταρφειὰς κατέκευεν ὅτε χθονὶ πουλυβοτείρῃ.

Quanto

Quanto aptius missilia grandini assimilasset, quemadmodum Poeta verus,

Ac velut effusa si quando grandine nimbi
Præcipitant: omnis campis diffugit arator,
Omnis & agricola, & tuta latet arce viator,
Aut amnis ripis, aut alti fornice saxi
Dum pluit in terris: vt posit Sole reducto
Exercere diem. Aliam verò strigosiorem ponit in XV,

Εἴς δ' ὅτε τ' ὀπωρινὸν νέφος ἀστὴρ πίπτῃσι νιφὰς, ὅθ' μάλα ζα
Ψυχρὴ ὑπαὶ ῥιπῆς αἰθριγενέος βορέαο.

Vbi non puduit cadenti grandini descendentem de cœlo Irim comparare. nihil enim infelicius. Hæ igitur comparationes oppressionum. Res autem ipsa, vt hîc Aeneæ: ita in nono describitur super Turno, & super Aiace in XVI,

Ergo nec clypeo iuuenis subsistere tantum
Nec dextra valet: iniecti sic vndique telis
Obruitur. strepit assiduo cana tempora circum
Tinnitu galea: & saxis solida æra sathiscunt:
Discussæq; iubæ capiti: nec sufficit vmbo
Ictibus, ingeminant hastis & Troes, & ipse
Fulmineus Mnestheus. Tum toto corpore sudor
Liquitur, & piceum (nec respirare potestas)
Flumen agit. fessos quatit æger anhelitus artus.

Αἴας δ' οὐκ ἔτ' ἔμιμνε, βιάζετο δὲ βελέεσσι.
Δάμνα μιν ζωός τε νόος, καὶ τρῶες ἀγαυοί,
Βάλλοντες δόρυ δὲ σφὶ κροτάφοισι φαεινὴ
Πάλλῃξ βαλλομένῃ κανάχιζ' ἔχε· βάλλετο δ' αἰεὶ
Κάπφαλα ῥ' ἀσπίδος, ὁ δ' οὐ μεθίει ἑὸν ἦτορ ἐπιμὺσσων
Ἔμπεδον αἰὲν ἔχων σάκος αἴολον, οὐδὲ λιλαίετο
Ἀμὸν αὐτοῦ πολεμίξαι, ἐρείδοντες βιάεσσι.
Αἰεὶ δ' ἀχαλκέϊ ἔχετ' ἄδμητι· καὶ δ' εἰδόρεϊ
Πάντοθε σὺν μελίαν πολὺς ἔρρεεν, οὐδέ τη εἶχον
Ἀμπνεῦσαι, πάντη δὲ κακὸν κακῷ ἐσσυμένοντο.

Pulcherrima est equi comparatio in XV, Iliad,

Εἴς δ' ὅτε τις σιτὸς ἵππος ἀκοστήσας ὀδὸν φάτνῃ
Δεσμὸν δηρήξας θείῃ πεδίοιο κροαίνων
Εἰωθὼς λούεσθαι εὐῤῥεῖος ποταμοῖο
Κυδιόων· ὑψοῦ δὲ κάρη ἔχει· ἀμφὶ δὲ χαῖται
Ὤμους αἰσσουσιν· ὁ δ' ἀγλαΐῃσι πεποιθὼς
Γυιοφόρει ἐρατεινὰ φέρει μετὰ θ' ἥδεα, καὶ τόμον ἵππων.

Non pauca hîc animaduertenda. Primùm, an omnia exsufflerit poeta noster. nam quod verbũ habuit Latinum,

quo diceret illud σατὸς , *Stabulatitium* dicunt Itali voce feliciſſima, longéque euidentiore, quàm Græci. σατὸς etiam alibi quàm in ſtabulo intelligam. Sanè Poeta illo aduerbio deſignauit, *Tandem liber equus*, id eſt, multo pòſt tempore, quàm non eſt ſolutus. ἀποστάσας, præterijt noſter. nos in hymno Rochi ſic expreſſimus Saturum ad præſepe. Alterum quod perpendamus, eſt: longè melius à noſtro partes collocatas. Nam otioſus ille verſus,

Εἰ μὴ δὸ λούεσθ᾽ ἐύῤῥεῖος ποταμοῖο,

Si non it ad fluuium. vadit enim ἐς ἤθεα καὶ νόμον ἵππων. Quare multo melius diuiſit ac diſtribuit Maro, aut in paſtus, aut ad fluuium, Tertio loco non eſt prætereundum: peſſimos eſſe equos qui aquis gaudent, vt abluantur: neque ſitis neque laboris eſſe patientes. Qui ſe poluerant libenter, ærumnarum tolerantiores ſunt, & dominis fideliores. Quartò, meminerimus in ſexto Iliados, huic item equo Paridem totidem, iiſdémque verbis comparatum: quo nihil eſſe poteſt turpius. Dantur enim comparationes duabus de cauſis: ob efficaciam, & ob decorem, quorum vtrumque ſi repetantur, amittitur. Poſtremò σύλλογον πεπειθὼς, ſine verbo, rectus eſt, & ſubdit ῥίμφα ἐγουῶσα φέρει.

Qualis vbi abruptis fugit præſepia vinclis
Tandem liber equus: campóque potitus aperto,
Aut ille in paſtus: armentáque tendit equarum
Aut aſſuetus aquæ perfundi flumine noto
Emicat, arrectíſque fremit cernicibus altè
Luxurians, ludúntque iubæ per colla, per armos.

Eſt etiam plus *fremit*, quàm ὠκείων. & *luxurians* quàm ἀγλαὸς πεπειθὼς. &, *ludunt*, felicius quàm ἀίσσονται: modò huc ſcilicet, modò illuc. & verius *per colla, per armos*, quàm ὦμοιν tantùm.

Nec verò coarctat ſemper effuſam Homeri dictionẽ. interdum enim ditat: vt illud in XXI, Iliados,

-λίθον εἵλετο χειρὶ παχείῃ

Κείμενον ἐν πεδίῳ, μέλανα, τρηχύν τε, μέγαν τε
Τὸν ῥ᾽ ἄνδρες πρότεροι θέσαν ἔμμεναι οὖρον ἀρούρης
-*ſaxum circunſpicit ingens,*
Saxum antiquum, ingens, campo qui fortè iacebat
Limes agro poſitus, litem vt diſcerneret aruis.

Plus ad rem facit, *antiquum*, quàm nigrum, declarat enim magnitudinem: quia à nullo emotum eſt, & vero ſimilius

eſt, non eſſe aſperum: ſi pro termino poſitum fuerat. Hęc melius, Illa ampliora, Campus, ager, aruum. Campus planiciem dicit: Ager tractum terræ, Aruum agri partem, etiam ἔτυμον intendit ſumma illa eruditione. Lis enim à limitibus, Limes à diuiſione, qui ſolueret dominium, & poſſeſſionem, mutata Græca vocali in Latinam tenuiorem. ſed hæc opulentius in libris Originum. Etiam illud notare poſſumus, *Saxum antiquum* aptè deſignare verba illa: ἀνέρες πρότεροι.

Etiam illis vicit: quæ ſunt ex eodem libro,

-φύζῃ ὄρτε πόλεια
Ἠΐθεός ὑφ᾽ ἵππος κοίλῃ εἰσκάτο πίτνῃ
Χάσμα· τοῦ δ᾽ ἄρα τῷγε ἀλώμενα αἴσιμον ἦεν.

In hac ſalua eſt columba. Cuius etiam, ſi dijs placet, Fatũ curam gerit, οὐ δὲ αἴσιμον, inquit: in altera verò, quæ eſt in ſequenti libro fuga,

Ἠΰτε κίρκος ὀρεσφιν ἐλαφρότατος πετεηνῶν
Ῥηϊδίως οἴμησε μετὰ τρήρωνα πέλειαν
Ἠ δ᾽ ἀίξ᾽ ὑπαιδὰ φοβέεται, ὀ δ᾽ ἐγγὺς ὀξὺ λελακὼς
Τάρφε᾽ ἐπαΐσσει, ἐλέειν δέ ἑ θυμὸς ἀνώγει.

In noſtra præda,

Quàm facilè accipiter ſaxo ſacer ales ab alto
Conſequitur pennis ſublimem in nube columbam
Comprenſámque tenet, pedibúſque euiſcerat vncis:
Tum cruor, & vulſæ labuntur ab æthere plumæ.

Haud dici poteſt, quàm ſit tabernaria illa oratio in II Iliados, quam etiam tædet poſuiſſe,

Εἰ δ᾽ ἄγε δὴ νῶϊν ἐθέλοιμεν ἀγαυοί τε τρῶές τε
Ὄρνια πὰρ ταμόντες ἀρεσσάμενοι μακάρεσσιν,
Τέσσας μὲν λίξασθαι ἐφίστιοι ὅσσοι ἔασιν,
Ἠμῖς δ᾽ ἐς δεκάδας διακοσμηθῆμεν ἀχαιοί,
Τεσσάων δ᾽ ἄνδρα ἕκαστον ἑλοίμεθα οἰνοχοεύειν,
Πολλάων δ᾽ ἑκάστης δεδοίατο οἰνοχοῆες.

Sanè bellum orationis ductum, vel militarem vel etiam Imperatorium, magno Atrida dignum. at noſtra Iuturna verè Virgiliano ore loquitur.

-en omnes, & Troes, & Arcades hìc ſunt,
Fataliſque manus, infenſa Hethruria Turno.
Vix hoſtem alterni. ſi congrediamur, habemus.

Aiacis ſunt verba modica in XIII Iliadis,

Ἄφαρ δέ τε χεῖρες ἀμυώειν εἰσὶ καὶ ἡμῖν.

Quæ noster Pallas melius,

Mortales totidem nobis animæq; manúsque.

Fugit Hector in XXII Iliad. fugit & Turnus: quæ loca, quí voluerit, potuerit comparare: duo tamen hîc ponam,

-ἐπεὶ οὐχ ἱερήϊον οὐδὲ βοείην
Ἀρνύδην, ἅτε τε ῥινοὺς ἀέθλια γίνεται ἀνδρῶν,
Ἀλλὰ περὶ ψυχῆς θέον Ἕκτορος ἱπποδάμοιο.

Quod castigatissimè noster,

-neque enim levia, aut ludicra petuntur
Præmia, sed Turni de vita & sanguine certant.

Alter locus est eiusdem modi, sed disparis sententiæ: Achilles nutu vetat suis, nequis telo missili impetat Hectorem: sanè loqui eum quis prohibebat? Currens quomodo abnuere intelligebatur?

Λαοῖσι δ' ἀνένευε κάρηϊ δῖος Ἀχιλλεύς,
Οὐδέ τι εἴα ἶφθαι ὀϊστεύοντά περ Ἕκτορι πικρὰ βέλεμνα,
Μήπως κῦδος ἄρηται βαλών, ὁ δὲ δεύτερος ἔλθοι.

Aeneas autem hostibus, qui præsentes erant: non enim Troiani illic circum Hectorem,

Aeneas mortem contrà, præsénsque minatur
Exitium si quisquam adeat: terrétque trementes,
Excisurum urbem minitans.

In secundo Iliad.

Γαῖα δ' ὑπισονάχιζε, δίϊ ὡς τερπικεραύνῳ
Χωομένῳ, ὅτε τ' ἀμφὶ τυφώεϊ γαῖαν ἰμάσσῃ,
Ἐν δείμασι, τῇ θι φασὶ τυφωέος ἔμμεναι οὐρὰς.

Grandiores numeri nostri,

Tum sonitu Prochyta alta tremit, durúmque cubile
Inarime Iouis imperijs imposta Typhoeo.

Vbi cùm disputant vnicúmine tantùm sit verbum εἰν ἀείμεις apud Homerum, an duo: nihil ad nos. Inepti enim sint, qui putent à Virgilio ignoratum quemadmodum appellaretur locus ille: à quo cùm ea scriberet tantùm distabat, quantùm Neapolis vel Roma à Baiano sinu.

In XVII Iliad. est Tauri comparatio,

Ὡς δ' ὅταν ἐξαΰσῃ πέλεκυν αἰζηὸς ἀνὴρ
Κόψας ἐξόπιθεν κεραὸν βοὸς ἀγραύλοιο,
Ἵνα τάμῃ διὰ πᾶσαν, ὁ δὲ ῥοθιόων ἐείπῃσι.

Tantum abest vt nostræ æquet magnitudinem, vt etiam vituperari possit. nam quid est, διὰ πᾶσαν? interpretantur, vituperari φλίδα, & si percussit: hoc enim est κόψας: quomodo

modo ῥοθιόων, prævenit ictum saltu? nisi dicas, τὸ πρὸ significare prægressionem, non autẽ progressionem. Lõgè est nostra excellentior,

Quales mugitus fugit cùm saucius aram
Taurus, & incertam excussit cervice securim.

Vel illa vrbanitas, cùm ad aram statuit. & quæ verba, *incertam excussit securim.*

Ob Pallantis interitum Aeneæ iram nõ lacrymis, aut obtutu furioso, aut dentium concussione declarauit Poeta noster, sed verborum suppressione, & animi impetu. nam statim accepto nuncio sine verbis,

Proxima quæque metit gladio, latiúsque per agmen
Ardens limitem agit ferro:

& quæ sequuntur diuina:

Pallas, Euander in ipsis Omnia sunt oculis. Mox orantí Mago, quæ dixit,

-belli commercia *Turnus*
Sustulit ista prior, iam tum Pallante peremptο.

Dixit *commercia*, quia vitam auro atque argẽto mercabatur. Achilles autem simpliciter,

Νεὶν μὲν δὴ πάντροκλον ὀΐσσειν μόρσιμον ἦμαρ
Τέθνηκε τε μετ πεφιδέσθαι ἐὺ φρεσὶ φίλτερον ἦεν
Τεύχεα, καὶ πολλοὺς ζωοὺς ἔλοι, ἰδὲ ἐπέρασεν.
Νῶϊ δ' ἐκ ἔστιν ἑκάτερον ὅστις θάνατον φύγῃ.

Ex Iliad. I, & XX, ponamus hîc comparationem,

Ὡς δ' ὅτ' ἀπὸ σκοπιῆς ὀκτηρὸς κρυὸς μελαινάδρου
Ἀμφὶ τὰ καὶ κήπους ὕδατος ῥόον ἠγερέθηται
Χερσὶ μάκελλαν ἔχων, ἀμάρης δ' ἐξ ἔχματα βάλλων
Τοῦ μέν τε φορέοντος ὑπὸ ψαφίδες ἅπασαι
Ὀχλεῦνται, τὰ δέ τ' ὦκα κατισθόμενον κελαρύζει
Χάρμῃ δὲ φράζει, φθάνει δέ τε καὶ τὸν ἄγοντα.

Quorum optima quæque eo spatio inclusit Poeta, vt omnes simos deterruerit ab eiusdem rei descriptione,

Ecce supercilio cliuosi tramitis vndam
Elicit, illa cadens raucum per læuia murmur
Saxa ciet, scatebrísque arentia temperat arua.

Vbi neque olitoris, neque fœnisecæ ligonem aut marrã habes. & φράζει respondet cliuositas: & ἠγερέθηται elicit, rectè tamen pingit Homerus rusticum præpurgantem viam aquæ, sublatis glebis aut cespitibus ex alueolo, quẽ

signatissimo verbo atque à Grammaticis prætermisso Poeta declarauit, *Elicit*. Illices enim appellantur fossiculæ in aruis.

Fugit Dolon in x, Iliad. fugientem insequuntur Diomedes & Vlysses: quos duobus comparat canibus feram sequentibus.

Ὡς δ' ὅτε καρχαρόδοντε δύο κύω εἰδότε θήρης,
Ἠὲ κεμάδ' ἠὲ λαγωὸν ἐπείγετον ἐμμενὲς αἰεί,
Χώρῳ ἔν ὑλήεντι, ὁ δέτε προθέησι μεμηκώς.

Longè excellentius describitur AEneas Turno instans,

Inclusum veluti si quando in flumine pastor
Cervum, aut puniceæ septum formidine pennæ,
Venator cursu canis & latratibus instat:
Ille autem insidiis, & ripa territus alta
Mille fugit refugitque vias, at vividus Umber,
Hæret hians, iam iámque tenet, similísque tenenti
Increpuit: malis, morsúque elusus inani est.

Cuius exacta, venusta, grandis, efficax, numerosa, florida loquutio cuiuscunque theatri expectationem superat. AEneæ impetum nimbo comparat poeta verbis ac numeris eiusmodi, vt multis Homeris opus sit ad assequendam illius magnitudinem. Igitur vnam ponemus ex Iliad. x I I I,

Qualis vbi ad terras abrupto sidere nimbus
It mare per medium, miseris heu præscia longè
Horrescunt corda agricolis, dabit ille ruinas
Arboribus, stragémque satis: ruet omnia latè:
Anteuolant sonitúmque ferunt ad littora venti.

Quomodo nimbum *anteuolant venti*, si illum impellunt? quia nimbus crassior aer est. Itaque ventus, & post, & antè, & cum illo. Homerica autem admodum misera est,

Ὡς δ' ὅθ' ὑπὸ λιγέων ἀνέμων σπέρχωσιν ἀέλλαι,
Ἠ̈ματι τῷ, ὅτε τε πλείῃσι κονίς ἀμφὶ κελεύθοις,
Οἵτ' ἄμυδις κονίσι μεγάλῳ ἰσᾶσιν ἐμίχλῳ.

Et in subsidiis alteram ex eodem libro. Cæterùm ne sic quidem vincemur. Est aut em hæc vehemens, & magnifica,

Οἵη δ' ἴσην ἀϱγαλέων ἀνέμων ἀτάλαντοι ἀέλλαι
Ἠ̈ϱαθ' ὑπὸ βϱοντῆς πατϱὸς Διὸς εἴσι πέδονδε,
Θεσπεσίῳ δ' ὁμάδῳ ἁλὶ μίσγεται, ἐν δέ τε πολλαὶ
Κύματα παφλάζοντα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης Κυρτὰ

Κυρτὰ φαληριόωντα, πρὸ μὲν τ' ἄλλ' αὐτὰρ ἐπ' ἄλλα.

Veniat suppetias ex x v I,

Ὡς δ' ὅτ' ἀφ' ὑψηλῆς κορυφῆς ὄρεος μεγάλοιο
Κινήσῃ πυκινὰὶ νεφέλῃ στεροπηγερέτα Ζεύς,
Ἐκ τ' ἔφανον πᾶσαι σκοπιαὶ, καὶ πρώονες ἄκροι
Καὶ νάπαι, οὐρανόθεν δ' ἀρ' ὑπερράγη ἄσπετος αἰθήρ.

Astrictior in eodem,

Ὡς δ' ὅτ' ἀπ' ὀλύμπου νέφος ἔρχεται ἠερέπεμν
Αἰθέρος ἐκ δίνης, ὅτε τε Ζεὺς λαίλαπα τίνει.

Sanè paruo negotio sic magnus liber, vt ait Martialis, fieri potest.

Quod verò vix summis attigit labris de Marte in x v, Iliadis,

μαίνετο δ' ὡς τ' Ἄρης ἐγχέσπαλος.

Longè alio apparatu videas apud nostrum,

Qualis apud gelidi cùm flumina concitus Hebri,
Sanguineus Mauors clypeo increpat, atque furentes
Bella mouens immittit equos: illi æquore aperto
Ante notos, Zephyrúmque volant. gemit vltima pulsu
Thraca pedum, circúmque atræ formidinis ora,
Ipséq; insidiæque dei comitatus aguntur.

Toties in rebus argumētísque similibus maximos hosce duos viros comparauimus: libet verò tum animi, tum etiā eruditionis gratia contraria loca adducere. Sunt in quadrantibus Lunæ singulis bini dies, in quibus mare non mouetur. Calma dicitur ab Adriaticis languida quies illa: à veteribus Romanis Græca voce, Malacia. Eius descriptionem traxit Homerus in x I I I, ad comparationem. Quod si quis putat non eam immobilitatem, sed otium à ventis tantùm esse, quod scribit, non laboro:

εἰς δ' ὅτε πορφύρῃ πέλαγος μεγα κύματι κωφῷ,
Ὃ οὐρίμβριον λιγέων ἀνέμων λαιψηρὰ κέλευθα
λύτροι, ἐδ' ἄρα τε πορκυλίνδηται, κάδ' ἐτέρωσε,
Πρίν τινα κερτόμιον καταβήμεναι ἐκ δίκτυον.

Contrarium huic, inquam, locum illum censeo, in quo æstum maris describit Maro. Non quod hoc motu careat in ipsa Malacia: sed quia ibi quies, hîc motus pingitur. Videamus igitur vter melius. sunt enim diuina,

Qualis vbi alterno procurrens gurgite pontus,
Nunc ruit ad terras, scopulósque superiacit vndam
Spumeus, extremámque sinu perfundit arenam:

Nunc rapidus retro, atque æstu reuoluta resorbens,
Saxa fugit, Littúsque vado labente relinquit.

Mirificè sanè Homerus surdum fluctum dicit. & colorem tantùm assignat mari purpureũ: Non autem μαρμαρυγὰς, aut φλοῖσβον, aut σφαραγμὸν, vt alibi & dixit, αὐτος. Latinè dicas eleganter, Tantùm. i. nihil præterea. Hic autem farcit oculos tam exacta descriptione, vt in hisce versibus plus videam illius motus, quàm ipso in mari.

Hæc sunt quæ multo labore descripta, maiore iudicij periculo in medium adducta sunt: alia quoque inuenientur, quæ hisce addi possunt. Verùm satis hæc putauimus esse ad imitantium vtilitatem. cuius exemplum, regula, principium, finis esse debet nobis Maro. Nam quemadmodum Antonius apud Ciceronem de Poetis, Videntur enim ipsi alia lingua, quàm Latina loquuti: ita à nobis de Virgilio dici solet: cæteri alia lingua quàm poetica mihi vsi videntur. vnum tibi vt excellens sis, proponendũ est: electionem summam esse in poeta virtutem, & sui fastidiũ. Mulierem Aristoteles suapte natura μιμφίμοιρον vocat. talem te esse oportet, vt etiam expetas plus quàm possis. Homericam fuge licentiam, & laxum dicendi genus. nihil nõ probat ille, quod semel meditatus est. Excutere potes aliquot etiamnum loca, vt te ipsum acuas, atque adeò incendas ad iudicandum.

Electio summa virtus in poeta.

Totus aditus fabulæ Aristæi sumptus est ex Iliad. xviii. vbi & moderatio, & numeri, & rerum prudentia maior Virgilio. nimius est in recensendis Nereidibus Homerus: Perinde atque caneret Genealogiam. Prudentiæ fuit illud, quod alibi quoque diximus: Aristæum in Penei ripis statuere, vt à matre exaudiretur. nam de profundo maris Achilles flens in tentorijs, qui posset? præsertim cùm dij Homerici nihil audiant, aut sciant, nisi per nuncios, aut quæ sub oculis habeant. Agamemnon Achilli se purgaturus, inepta detinet aures oratione: Atæque fabulam arcessit. Sed & AEneam cum Achille, non solùm irato, sed etiam insano nugãtem facit de suis maioribus, déque suis equabus, maximis mendacijs. Itaque nõ est mirum si plerãque mutauit Maro, plurima omisit. Neque muscarum probauit comparationes, neq. fabarum, quam ille ponit in decimotertio, satis humilem, atque Heroica indignã maiestate. A deorũ verò prælijs canendis Deus ipse optimus maximus auertat nos. nusquam enim fuit ille Ὁμήρειος. Antequam verò partem hanc absoluamus: describendum est ex v. Iliad. εἴδωλον illud Æneæ, cum quo Virgiliana vmbra conferatur.

Αὐτὰρ ὁ εἴδωλον ποίησ' ἀφυσσήϊον Ἥφαιστος
Αὐτῷ τ' ἀγλαΐην ἴκελον, καὶ πύκασε τοῖσι.

Quod nudum subtegmen (dii immortales) qua diuina trama pinxerit Poeta noster, facilius intelligere atq; admirari quàm vel imitari, vel explicare possimus,

Tum dea nube cava tenuem sine viribus vmbram
In faciem AEneæ (visu mirabile monstrum)
Dardanijs ornat telis, clypeúmque, iubásque
Diuum assimulat capitis, dat inania verba:
Dat sine mente sonum, gressúsque effingit euntis.

Neque verò contentus hac opulẽtia, addit etiam è medio naturæ, cui compararet: idque non vnum.

Morte obita quales fama est volitare figuras,
Aut quæ sopitos deludunt somnia sensus.

Quo in loco etiam philosophiæ penum excussit vir admirabilis. nánque & rem controuersam penes authorum fidem statuit: quippe de idolis rerũ anima atque vita functarũ: *Fama*, inquit, *est.* & signatè, *figuras*: quippe sine corpore, tametsi figura corporis extremitas definitur. &, *volitare*: non enim mole consistunt. Par eruditio è somniis. sunt enim species sine materia, à materiatis fluentes speciebus. Nec sine maxima scientia dixit, *sopitos sensus eludi*: non enim eluduntur non sopiti. Hoc disces apud Aristotelem, sensus non falli. Sed de his alibi profundius. Possumus & id ad Poetę gloriã facere accessionis: Commodius ab Iunone aeris numine, concreatũ idolũ q̃ ab Apolline: nisi addideris ipsum esse Solem. voces omnes singulatim per teipsum poteris perpendere. Iam verò quid præterea? nam Homericum idolum nihil: nostra verò vmbra quid?

Sensus non falli.

Ad primas læta ante acies exultat imago,
Irritátque virum telis, & voce lacessit.

Vbi non pictam rem, aut mortuam poesim vides: sed rem ipsam, vt ita dicam, vegetam atque etiam viuam. Quo exẽplo, quemadmodum & cæteris omnibus, non tã imitatio, quàm exploratio magnitudinis Homericę cognominari mereatur opera Maroniana. tantíq. viri studiũ atque diligentiam impolitæ illi simplicitati non tantùm

afferre laudis, quod sit sequuta, quàm exprobrationis, quòd posterior tempore, prior sit nobilitate. Atque hæc quidem satis esse poterant etiam curiosis, nisi Macrobius alieni iudicij mancipium, supina quadam temeritate interpellaret. negat enim in v. Saturnal. Vsquam ab Homero de Paridis iudicio factam mentionem: sed à Virgilio temere occupatam. Iam tum primùm quid nobis aut dicendum aut suspicandum est? Macrobium excerpsisse potius ex aliis calumnias, quàm Homerum legisse. An Græco popularis lectionis memoriam intercidisse? an verò si Homerus aut ignorauit aut dissimulauit illius iudicii fabulam, non licuit viro omnium doctissimo ex aliorum eruditione depromptam posteritati profiteri? At enimuerò in vltimo Iliad. sic scriptum est,

Macrobij expensum iudicium.

Ἐνθ' ἄλλοις μὲν πᾶσιν ἐϋσσάνεν ἀδέπνοθ' ἧρη
Οὐδὲ ποσιδάων ἐδὲ γλαυκώπιδι κούρη·
Ἀλλ' ἔχεν, ὥς σφιν πρῶτον ἀπήχθετο ἴλιος ἱρὴ,
Καὶ πριάμος, καὶ λαὸς, ἀλεξάνδρου ἕνεκ' ἄτης,
Ὡς νείκεσε θεὰς, ὅτε οἱ μέσαυλοι ἵκοντο,
Τλῶ θ' ἣν ἐπὶ πόρε μαχλοσύνῃ ἀλεγεινῇ.

Comparatio locorum VIRGILII & aliorum Græcorum quàm Homeri,

CAPVT IIII.

PLacuit Homeri locis in vnum congestis caput, scorsum alio iudicio cũ reliquis quoque poetis Virgiliana excellentiam comparare: nequid ad summam huiusce operis perfectionem desideretur. Ac primùm luculentissimam AEtnę descriptionem ex Pindaro perpendamus. à Phauorino enim apud Gellium Maro feruidè exagitatus à Pontano fortasse non parum frigidè cùm sit defensus, à nobis hoc loco quoad fieri poterit, ostendetur naturæ par: Pindaro longè maior.

Σικελία τ' αὐτῇ πίζει Στέρνα λαχάεντα. κίων
Δ' ὐρανία σωτὴρ
νιφόεσσ' αἴτνα, πάντες χιόνος ὀξείας πηδώμενα.
τὰς ἐρεύγονται μὲν ἁπλά- τῆς πυρὸς ἀγνότατον
ἐκ μυχῶν παγᾶ. ποταμοὶ
δι' ἀμέρσαι μὲν πρόχοντι ῥόον καπνοῦ
αὐτῶν. αὐτὰρ ὀρφναῖσι πέτρας
φοίνισσα κυλινδομένα φλὸξ, εἰς βάθει- αι φέρει

θυ φέρει πόντου πλάκας σὺν παταγῳ.
κεῖνο δὲ ἀφαίστου κρημνὸς ἑρπέτον
ἀενοτάτης ἐξαπέμ-
πει. πῦρας μὲν θαυμάσιον πρόσθε-
ὦν, θαῦμα δὲ παρόν- των ἀκοῦσαι.

Calumniæ capita quatuor. Primum à Pindaro rem vt est, descriptam: fumare interdiu, nocte flammas edere: à virgilio tempora hæc confusa. Cui respondemus ad hunc modum: Rectius à Marone fumum ac flammam simul altera in parte posita orationis: in altera verò, saxa liquefacta. Nã sanè & fumum & flammam fundit simul. non ex diei ac noctis natura separata, aut fumum solùm incertis temporibus, etiam noctu, quemadmodum coràm nos vidimus. Quod verò in quarto loco criminationis positum est, à Pindaro non dictum, saxa eructari: quid tũ postea? Quasi verò Græculorum famuli simus, ac non emendatores. Nam quod addunt: haud ita esse, verùm pro monstro habendum: sanè pro monstris habendos ipsos ostendit, qui non viderunt pumices ipso in litore ab Aetna eiectos. sanè verò quid aliud est fauilla quàm discretus ignis vi pumex? aut quid aliud pumex, quàm futuræ fauillæ massa? Quid quod πλάκας lapidum crustã, videntur interpretari commentarij: sic enim verba illa, φλὸξ ἐς βαθείαν φέρει πόντου πλάκας, exponũt, ἡ ξυμπᾶσα πυρὸς φλὸξ ἐμπίπτουσα τῷ ὕδατι τὰς πέτρας ἐς βαθείαν, τοῦτ' ἔστιν, εἰς τὸ βαθύ. Nam alioqui φλὸξ, quid ferat? etenim, φέρει pro φέρεται non ferimus nos, quibus notum est flammam in profundum ferri non posse. Quanquam ne saxa quidẽ profundum ipsum petunt illa, excocta sanè, quippe igni facta leuissimæ: sed supernatant, vt videmus. neq; patiatur Philosophus, qui pro comperto habet ignita omnia, etiam metalla, ab aquis, si eò iniiciãtur, resilire, nisi sint insigni grauitate. Alterũ caput obtrectationis est hoc, ῥέον καπνοῦ, & ποταμὸν, non rectè interpretatum voce illa, *Globos*. Quin inquam, noluit ille interpretari, poterat enim dicere, flumen, aut fluxum, aut eiusmodi: sed noluit. Certè si flammarum volumina intueare, nõ fluuio prolabenti cõpares, sed implicatarũ rerũ globis. Cuius profectò rei subest ratio naturalis duplex. nanq. & impetus erumpentis flãmæ non potest perpetuo tenore oppositũ aerem, in quem subit, scindere: cõuoluitur ergo per repressionem: & diuersarũ inter

se partium cùm sit flamma:quippe ex igni & fumo,aliam alia impedit.Itaque non quemadmodum Pontanus fecit, ad philosophos à poetis est admittendus Phauorinus,sed ab his arcendus:ab illis relegandus. Tertia impudentia est,cùm aiunt,*piceam nubem* non cohærere cum fauilla candenti. quem Pontanus locum figura quadam loquutionis defendere instituit : sanè vti dicebamus alibi,frigida.vt intelligatur id quod alibi:

-quirinali lituo,parmaque sedebat,Succinctus trabea. Eadé ratione,*fumantem piceo turbine*,non autem fauilla.Ego aliter censeo,Fumum mistum fauillæ.illæ nãque meræ sunt ineptiæ quas effutiunt.non proprio,sed peruulgato significatu dici,*candens*,pro feruenti,& relucenti.Nã, candens, inquiunt,à candore,non à calore dictũ est.principiò qui putãt,αἰθωνα,nõ rectè à Latinis exprimi per cãdẽs,vtriusque linguæ sunt ignari.Iamprimum sibiipsi contradicunt *candens* peruulgata significatione pro feruẽti accipi, non autẽ propria.Sanè quod vsu peruulgatũ est, improprium nõ est.quãquã apud Ciceronẽ in vtroq, significato positũ inuenias.Ad hæc(quemadmodum in Originibus dictum est(candens,non ab albedine,sed à luce tractum est.nam quæ opaca & obscura sunt,per meatus lumen non admittunt:vbi fenestra aut ostium patulum est,χεῖρα:vnde αὐχμηδὲς. Itaque illustrantur intus luce, ac candida efficiuntur.Lucem autem & ignẽ cognata esse, multis in locis à nobis disputatũ est.Quid?de fauilla ipsa?ũ nolis illud intelligi significatũ,nónne alba est?at (inquiunt) quónam igitur modo exit cum fumo ardens fauilla?Hoc exit modo illa,quo fumus ille Pindaricus αἴθων.Quippe mista hîc fauilla fumo,hîc flammæ fumus.Hæc de his satis.temerarias translationes acutius intuemur. Quis enim sine risu(sapientẽ intelligo)cœli columnam montem dicat?nihilo sanè melius,quàm in Alcorano Mahumeth Montes, palos,vocat.Acutam verò niuem nemo sanus vocet. id quod neq,antè ausus, neque pòst imitatus est quisquam. Humanè excusent. Quòd ita manum afficiat nix, quasi pungat.Præterea falsissimũ est,ignẽ fundi purissimum. non igitur ἀγνόπλυ. Neq.inuerecundè eò confugiant:ἀγνόπλυτον esse,quia lustremur eo.Sanè verò bellum ignẽ lustratoriũ,qui ab inferis efflatur. Illud quoque reprehensionẽ non caret quod cùm ignem scripsit eructari,postea

Candens vnde dictum.

diuisit in ignem & fumũ.quódque rursum repetit κεῖνοθι ἀφύσσοις κρουνὲς ἀναπτὸν δεινοπάτους αἰπέμπει.Vbi etiã fontem posuit post fluuium.Neque cum modestia dicat quis quam ἔρπτον,erumpẽtem ignem.est enim vox illa rebus ἕρπτον. accommodata minimè sese à terra attollentibus.Et quis admittat illud,Fõtes emitti?Fons enim fundit,& emittit rinos: ipse manet. Si quis verò eruditiorũ more,vocabulorum causas atque origines contempletur, neutiquam vsui nominum Pindaricorũ acquiescat. Nam θαῦμα, non est proprium τῷ ἀκούσαι.quippe primo suo ortu fuit,θέαμα. & minus accuratum illud : τέρας θαυμάσιον μὲν,θαῦμα δὲ: non enim dissiungi oportuit θαῦμα & θαυμάσιον. Magis etiam patitur auditus,quàm visus. qui fulgure non expauescunt,tonitru perterrẽtur.Quãto ergo luculentius *horrisco* Maronianum,quàm θαῦμα Pindaricum ? Certè nihil differt à sono tonitrui Aetnæ tonitru.Itaque illa quoque meliora,*Turbine*, &, *Piceo*:&*sidera lambit*.Linguæ enim vibrationi flammæ motus persimilis.quod cum isti circulatores adlatrant,non eis in mentem venit,si Pindaro Aetna columna cœli est,necesse esse flammam inde erumpentem non solùm lambere,sed etiam penetrare sidera.Quanto etiam elegantius *viscera montis*, quàm simpliciter,πλάκας.&, *liquefacta saxa* : quæ definitio pumicis est.Alluserit autem bonus Philosophus ad rerum naturam: sunt enim Platoni,& Theophrasto , & alijs lapides χυτοί. &,*cum gemitu*,maluit,quàm cum sonitu:vt ille, σὺν παταγῳ:quia dixit,viscera.& peritus linguæ Latinæ plusquàm quiuis alius,nedum vt Gellium nominem. (nam Macrobius ad Latij cloacas hausit:signatum posuit verbum:gemitus enim ex repleto pectore:hoc nánque γόμφον.& perstitit sibi,naturęque constans diuinus vir in ijsdẽ vestigijs vt cùm dixit,*globos*, apposuerit *glomerare*. Pontanus verò non rectè adducit pro defensione illud:Aeneæ narrationi non conuenisse Pindaricas metaphoras. Hyperbole náque illa,*sidera lambit*:quauis translatione maior est.Rectè illud,longè felicius à nostro Poeta quàm à Græco,subiectum fuisse Aetnæ Enceladum. Hac etenim parte cum hoc nostro ille ne est quidem conferendus.

Ad hunc itaq.modũ cũ Pindaro:nunc agamus cũ Claudiano.quãuis.n.Latinos inter se postea comparabimus:ita mẽ hic locꝰ illa exigit ne hęc Virgiliana tursus repetãtur,

AEtna giganteos nunquam tacitura triumphos.
Enceladi bustum: qui saucia membra reuinctus
Spirat inexhaustum flagranti pectore sulphur:
Et quoties detrectat onus ceruice rebelli
In dextrum læuumque latus, tunc insula fundo
Vellitur: & dubiæ nutant cum mœnibus vrbes.
Nunc nouet indigenas nimbos, piceáque grauatũ
Fœdat nube diem: nunc motibus astra lacessit
Terrificus: damnísque suis incendia nutrit.
Sed quanuis nimio feruens exuberet æstu,
Scit niuibus seruare fidem: parítérque fauillis
Durescit glacies tanti secura vaporis,
Arcano defensa gelu: fumóque fideli
Lambit cont guas innoxia flamma pruinas.

Quæ carmina tametsi bona sunt: tamen explorandum est nobis, quantum absint ab eo quem sequuntur. Duo in primis contemplanda sunt. quæ vterque dixerit, & quæ hic illi addiderit. Principiò admonitum te velim: poetas hosce qui post Virgilium fuere, declamatoribus similiores videri mihi: qui dum argutè dicant aliquid nihil pensi habent, quid cuique parti maiestatis vel in commodet, vel obsecundetur. quare & numeros lædi necesse est. & perire gratiam ex affectatione. De Enceladoigitur Maro,

Fama est, Enceladi semiustum fulmine corpus
Vrgeri mole hac, ingentémque insuper Aetnam
Impositam, ruptu flammam expirare camino.
Et fissum quoties motat latus, intremere omnem
Murmure Trinacriam, & cœlum subtexere fumo.

Dixit igitur *semiustum fulmine corpus*: bustum: sine vlla venere. sequentia verba vide olent Grammaticum:

-qui saucia membra reuinctus
Spirat inexhaustum flagranti pectore sulphur.

Illorum quoque lucem, *-fissum quoties motat latus*: vmbra ignaua ac languida operuit, *& quoties detrectat onus*. ac fanè melius: *latus*, quàm *ceruix* & *motat*. perpetuatio nánque oneris, frequentiam motionis excitat. Audis deinde tremorẽ Poetę verbis. postremò, *Cœlum subtexere fumo*, deprauauit illis, *& motibus astra lacessit*. neque enim distinguas: motúne obscuretur cœlum, an moueantur astra. omnino verò insuaue est. Quæ imitatus est, hæc: quæ addidit,

didit, videamus. *-nunquam tacitura triumphos.* Verborum sonitus huc eum inuitauit. non tamen dixerim Ætnam non tacere, sicut nec loqui. Frigidum illud est, *damnis suis incendia nutrit*. si dixisset, gloriam, aut regnum, aut eiusmodi, acutum fuisset. nunc non excitat: vulgare enim est incendia damnosa esse. Illud autem nimis acutum, *Ignem seruare fidem niuibus.* non enim hoc promisere ignes nitii. quare & putidè repetit, *fumo fideli*: vbi etiam contra rerum naturã dixit, *Flammam lambere pruinas fumo.* Flamma enim fumo prior. leuior nánque est. Quòd si aliter vides in igne nostro: hoc fit propterea quòd flamma alitur humore ligni, à quo vbi abest, extinguitur illico. at in oris cauernarum AEtnæ, flamma viua est, & sine fumo: & fusum est, in *Mongibello* niues esse quà incumbunt flammæ. tantò minùs pruinæ seruantur, vbi radit eas fumus.

Quid quod omnia penè ad verbum sumpsit è Silij, xiii, quæ vt potuit interpolauit,

Ast AEtna eructat tremefactis cautibus ignes,
Inclusi gemitus, pelagique imitata furorem,
Murmure per cæcos tonat irrequieta fragores
Nocte dieque simul fonte è Pirlegethõtis: vt atro
Flammarum exundat torrens, piceáque procella
Semiambusta rotat liquefactis saxa cauernis.
Sed quanquam largo flammarum exæstuat intus
Turbine, & assiduè subnascens prefluit ignis.
Summo cana iugo cohibet. (mirabile dictu)
Vicinam flammis glaciem, æternóque rigore
Ardentes horrent scopuli. Stat vertice celsi
Collis hyems, calidáque niuem tegit atra fauilla.

Verùm hæc etiam infrà comparabuntur.

COMPARATVR CVM THEOCRITO VIRGILIVS.

CAPVT V.

OMisso Hesiodo, cuius vniuersa opera ne cũ vno quidẽ versu Georgicòn sunt comparanda: videamus, quæ loca Theocriti adeò Græca sunt, vt Latinã, quemadmodũ aiunt, respuant venustatẽ. At Gellius quidem rectè iudicauit, non omnia omnibus respõdere posse. aliqua enim Graiis lucẽ, Latinitati tenebras afferre. Interire igitur audacia suauitatẽ. Iccirco illud τὸ καλὸν πφιλμβρὸς, neq;

dixit,neque attigit prudētissimus poetarum,linguæ culpam dissimulans,suam vitans.Haud tamen illa minus suauia,*dum redeo*:&,*breuis est via*.in his,

Tityre,dum reo,breuis est via,pasce capellas.
Et potum pastas age Tityre:& inter agendum
Occursare capro,cornu ferit ille,caueto.

Ex illis,

Τίτυρ' ἐμὶν τὸ κελὸν πεφιλαμμένε βόσκε τὰς αἶγας
Καὶ ποτὶ τὰν κρήναν ἄγε τίτυρε καὶ τὸν ἐπ' ὄρχαν
Τὸν λιγυκὸν κάπρον φυλάσσεο, μή τυ κορύψῃ

Non defuit igitur linguę, sed ab ea defectus est.At quod suppleuit, quanta cum gratia? Nam sanè hoc ipsum: τὸ κελὸν: ne cæteræ quidem eiusdem Græciæ nationes ipsa lingua queant explicare. sed & *pastas* dixit, longè quàm ille efficaciùs: quas potū ducat.est enim pecus minimè siticulosum. Subest præterea ex figura gratia. Est enim repetitio tecta figura altera cognata, quam Scalam dicebamus,*pasce pastas*. Nam quod aiunt pro hirco malè positum caprum, à doctissimo Poeta:sanè ipsi sese non doctissimos ostendunt. quippe, Capra, vetus est vox. Sic mas, Caper,antequā castrandi vsus inuentus esset.Hircus verò,peregrina, & Osca,sicut &, Hirpus,pro lupo. Quid quod apud Gelliū κνάκον, rufus interpretatur nescio quis, at Græci cōmentarij,candidū malūt, nēpe à grano Carthami,quod sanè album est,& à Græcis κνῆκον appellatur. Illis quoque nihil vrbanius, nam cùm à Theocrito dictum esset,

Βάλλει καὶ μάλεισι τὸν αἰπόλον ἀ κλαυσέται
Τας αἶγας παρελόντα, καὶ ἀ δύ' ἀποπαυλιάσδει.

Argutius & suauius adeò noster,vt nihil supra,

Malo me Galatea petit lasciua puella,
Et fugit ad salices,& se cupit antè videri.

Expressit enim lasciuiam,cùm petit malis, virginē, cùm fugit,muliebre ingenium, cùm vult reſciri factum.Inepta apud illum Cissybij descriptio, & quæ in sexto libro à nobis acrius iudicatur. Noster, vt semper, sobriè.Quā licentia abusus est Græcus:qui eodem argumento multa: Epitaphia,Amores,Contentiones:vbique & laxus,& prolixus:Noster parcus,pressus,politus, rotundus, solidus,in his nusquam non sibi similis, in argumentis nunquam non dissimilis.Itaque & illa rotundius,

Necdum illis labra admoui,sed condita seruo.

Laxiùs ille,

Οὐδὲ πώ ποτε χεῖλος ἐμὸν δίψῳ, ἀλλ' ἔτι καίτῳ
Ἄκρατον.

Rectius quoque cùm intercalare carmen non rūpit sententiam apud nos:quod audet Græcus in i.Idyllio, ὦ πὰν πάν & reliqua:interponit, λήγετε βουκολικαῖς, quod est intercalare: post quod subdit verbum ἔνθ' ἄναξ. Idem committit in Bionis Epitaphio.

Quanquam autem libauit leuissimè argumentum,auspicatúsque est non dissimili interrogatione in vltima Ecloga diuinus Poeta,sicut Theocritus in prima.longè tamen post se reliquit illum. Nudum & simplex hoc,& sine affectu,ὅκα δάφνις ἐπάλτο. Apud nos vegetior oratio,

*-indigno cùm Gallus amore periret.*Ille,

Τῶν μὲν Θῶες, πλῶον λύκοι ὠρύσαντο,
Τῶν καὶ θρεμοῖο λέον ἀγκλαυσε θανόντα.

Noster hęc in suum Daphnin cùm retulisset, addita hyperbole superauit,

Daphni tuum Pœnos etiam ingemuisse Leones
Interitum montésque feri syluæque loquuntur.

Sed & mirificis auxit numeris,

Illum etiam lauri, ipsæ etiam fleuere myricæ:
Pinifer illum etiam sola sub rupe iacentem
Mœnalus,& gelidi fleuerunt saxa Lycæi.

In illis sanè decrescit oratio,

Πολλά οἱ πὰρ ποσὶ βόες,πολλοὶ δέ τε ταῦροι,
Πολλαὶ δ' αὖ δάμαλαι, καὶ πόρτιες ὠδύραντο.

Nam quem Thoes lugeant,& lupi, & leones pastorum hostes:quid apponit mirum oratio, quę addit domestici decoris mœrorē? Quare eandem sententiam longè concinniore verborum flexu, atque etiam interpositis sententiis,quasi clauis in toga,vehementer illustrauit,

Stant & oues circum:nostri nec pœnitet illas:
Nec te pœniteat pecoris diuine Poeta:
Et formosus oues ad flumina pauit Adonis.

Post hęc autem nudam atque rudem enumerationem superaduenientium Mercurii bubulcorum,& aliorum quasi condimentis suam fecit;hoc est diuinam?

Ἦλθ' ἐμὰς θεράπνας ἀπ' εὐρέος.εἶπε δὲ δίφρα

Τίς τυ καταρεύχῃ, τίνος ἀγαθὸς τόσον ἔσασε;
Ἤνθον τοι βῶτᾳ, τὸ ποιμένες, ὦ πόλοι ἴωδον·
Πάντες ἀνηρόφτων τί πάθη κακὸν ἰῶδ' ὁ ῥοίπος
Κἤφα, δάφνοι τάλαι τίτυ τάκεσθε, ἃ δέ τε κῶρα
Πᾶσιν ἀνὰ κράνεα, πάντ' ἄλσεα ποιεῖτε φορεῖται,
Σατυδσα. δύστεφός τις ἄγαν, κὴ ἀμάλακος ἐσσί.

Audiamus nunc Apollinem ipsum loquentem. neque enim ille cùm pastor esset, iucundioribus, aut tercticribus cecinit numeris, quàm Maro noster,

Venit & opilio, tardi venêre bubulci,
Vuidus hyberna venit de glande Menalcas:
Omnes, vnde amor iste, rogant. Tibi venit Apollo:
Galle, quid insanis? inquit. Tua cura Lycoris,
Pérque niues alium, pérque horrida castra sequuta est.

Spurca autem illa mõstra Græca, potius quam carmina,

Ἢ πόλος ὅκα ἴσορῃ τᾶς μωκέδας οἷα βατιῶῃ,
Τάκεται ὀφθαλμῶς, ἅ πού νιν πρόσθε φίλασε.

Penitus omisit Parthenias. nihil enim liberalibus auribus horribile magis. Vertit igitur ad illa suauissima,

Venit & agresti capitis Siluanus honore,
Florentes ferulas, & grandia lilia quassans.
Pan Deus Arcadiæ venit: quem vidimus ipsi
Sanguineis ebuli bacis, minióque rubentem.

At quę verba deinde?

Et quis erit modus, inquit, Amor non talia curat.
Nec lacrymis crudelis amor, nec gramina riuis,
Nec cytiso saturantur apes, nec fronde capellæ.

Sic Galli conquestio tantum superat Daphnidis responsionem, quantum humani ingenij captus fert. In quo auro illæ etiam gemmæ resplendescunt. Ad Arcades oratio votum, quo pastor optat fieri, & illa diuina, *hic ipso tempore cum consumerer æuo. nec sit mihi credere. -ah te ne frigora lædant.*

Ah tibi ne teneras glacies secet aspera plantas. -teneríque meos incidere amores Arboribus: crescent illæ, crescetis amores, -tanquam hæc sit nostri medicina furoris. & mutatio consilij in amante, & conclusio per sententiam, *Omnia vincit amor, & nos cedamus amori.* Ad quæ nemo Græcorum vnquam aspirauit,

Quæ verò Theocritus,

Νῶϊ ἴα μὲν φορίητε βάτυ, φορίοιτε δ' ἄκανθαι,

Ἀΐθε κῆλα χαρίεσσος ἐπ' ἀρκεύθοισι κομάσαι.
Πάντα δ' ἔναλλα γένοιτο, καὶ ἀπίτυς ὄχνας ἀείραι,
Δάφνις ἐπὶ Θνάσκει, καὶ πὰς κιττὸς ἀλαφος ἔλκοι.
Καὶς ὄρεσιν δὴ σκῶπες ἀνδόσι χαρύσσοντο.

Transtulit ad Damonis Musam longè elegantius,

Mopso Nisa datur: quid non speremus amantes?
Iungentur iam gryphes equis: æuóque sequenti
Cum canibus timidi venient ad pocula damæ.
Nunc & oues vltro fugiat lupus, aurea duræ
Mala ferant quercus: narcisso floreat alnus:
Pinguia corticibus sudent electra myrice.
Certent & Cycnis vlulæ. Sit Tityrus Orpheus,
Orpheus in syluis, inter delphinas Arion.
Omnia vel medium fiat mare.

De amore verò quos versus ibi ponit, nullus mortalium æquare valeat.

Nunc scio quid sit amor. duris in cotibus illum
Ismarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes
Nec nostri generis puerum, nec sanguinis edunt.

Sanè accedant illa,

Νῶϊ ἔγνων τὸν ἔρωτα βαρὺς θεός. ἢ ἔχ λεαίνας
Μάσθον ἐθήλασε, δρυμῷ τέ μιν ἔτρεφε μάτηρ,
Ὅς μα κατασμύχων, καὶ ἐς ὀστέον ἄχρις ἰάπτει.

illa inaccessa,

Sæuus amor docuit natorum sanguine matrem
Commaculare manus: crudelis tu quoque mater.
Crudelis mater magis, an puer improbus ille?
Improbus ille puer, crudelis tu quoque mater.

Pharmaceutria quoque valde illustris Theocriti Poematium, longè castigatior apud nostrum. longè itẽ prudentior. Incipit enim à cognitione efficaciæ carminum, quã subticuit ille, *Nihil*, inquit, *nisi carmina desunt.* Illius autẽ sationi fatalem multiloquentiã elegantissimo gyro collegit: cũ illa posset nihilominus, quæ repudiasse constat. Quanquam totam vertisse libet suspicari, quam postea Latinam ex Græca. i. ex nugaci puram fecerit. quare de Lauro nec illa quidem probauit,

-καὐδὲ σοφὸν εἴδομεν αὐτῆς,

tum aut sic aut melius posset,

Quis oculos, mentémque fugit cinis,

Anaphora quoque illa rotundior,

Daphnis me malus vrit, ego hanc in Daphnide laurum:

Non neglecta occasione duplicis significati verbi huius Vro. quod ex Terentio & Theocrito non semel obseruare potes. Theocritus simpliciter nimis, ἀνίαον. Amoris quoque enarrationē omisit noster: satisque habuit mellita illa componere, *Talis amor Daphnin:* & quæ sequuntur. Quibus autē præterea superauit illū, hæc sunt. *-nec sit mihi cura mederi,* Repetitio, *-ponto lecta venena, -nascuntur plurima ponto.* Tum autē quę pertinent ad incantationes, *ne respexeris. -nihil ille deos, nil carmina curat.* bonum sit. & illa, *Credimus? an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?* Theocritus verò cùm ait, Hippomanem herbam equas agere in furorem. idem quod Hesiodus professus est. nam hoc frustrà quæras ex Theophrasto, Plinio, Dioscoride.

Pari cura è pluribus vnam confecit: quippe Corydonem ex Amaryllide, Cyclope, & Bubulcis, quarum aliquot loca lepidissima videamus,

Ἦ μάν τοι λευκὰν διδυματίκον αἶγα φυλάσσω,
Τάν μα καὶ ἀμέμονος ἑλθακὶς ἀ μελανόχρως
Αἰτῖ, καὶ δοσῶ οἱ, ἐπεὶ τύ μοι ἐνδιαδρύπῃ.

Quanto efficacius, lepidius, comptius, cultius,

Præterea duo, nec tuta mihi valle reperti
Capreoli sparsis etiam nunc pellibus albo,
Bina die siccant ouis vbera. quos tibi seruo.
Iampridem à me illos abducere Thestylis orat.
Et faciet, quoniam sordent tibi munera nostra.

Nam quę in Cyclope dixit similia, longè quoque inferiora sunt,

-τρίφω δέ τοι ἔνδεκα νεβρὼς
Πάσας ἀμνοφόρους.

Ex eadem verò versus illos bonos quidem, sed immodicos, (sunt enim vndecim, quorum primus, ἐρχαῖος πολύφαμος) cōclusit ille lactea simplicitate quinq; illorum, *Formosum pastor,* &c. contrà, illud,

τὸν δ' ἐ μέλει, οὐ μὰ δῖ' ἐδέν.

Suauissimo lepōre diffudit,

-nihil mea carmina curas.
Nil nostri miserere, mori me denique cogis,

Quod in alia dicebat Theocritus.

-ἀπάγξαι μ' ἐποίησε, & illa, γιγνώσκω καὶ εἰσορῶ. ita cōposuit,

Despectus tibi sum, nec qui sim quæris Alexi.

Cætera verò sic expressit, vt vinceret,

-βοτὰ γάλα βόσκω
Καὶ τύρων τὸ κεχαρισμένον ἀμελγόμενον γάλα πίνω.
Τυῶς δ' ἐ λείπει μ' ἐτ' ἐν θέρει, ἐτ' ἐν ὀπώρᾳ,
Οὐ χιόνος ἄκρᾳ, τηρσοὶ δ' ὑπεραχθέες αἰεί.

Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ.
Lac mihi non æstate nouum, non frigore defit.

Et illud quomodo adornauit?

Συρίσδην, δ' ὡς ἄπτε βάσκεμι, ὥδε κυκλώπων.

Canto quæ solitus, si quando armenta vocabat
Amphion Dircæus in Actæo Aracyntho.

Vbi etiā suā eruditionē prudenter professus est. sero enim *Pastorum* appetente diei, quasi receptui cùm canebant pastores, vt *cantiones* e pastu greges euocarent suauissimis numeris. experiebantur emereri gloriam diurnarum cantionum. Tum illa, quanto splendidiora?

Ὦ κύκλωψ, κύκλωψ, ποῖ τὰς φρένας ἐπεπότησο;
Αἰκ', ἐθέλων τὰ λάεσσα τε πλέκοις, καὶ θαλλὸν ἀμάσαις
Τῶς ἄρνεσσι φέρων, τάχα κεν πολὺ μᾶλλον ἐχρηνῶν.
Τὰν παρεοῖσαν ἄμελγε, τί τὸν φεύγοντα διώκεις;
Εὑρήσεις γαλάτειαν ἴσως καὶ κἠλλίονα ἄλλαν.

Ah Corydon, Corydon, quæ te dementia cepit?
Semiputata tibi frondosa vitis in vlmo est.
Quin tu aliquid saltem potius, quorum indiget vsus,
Vimmibus, mollique paras detexere iunco?
Inuenies alium, si te hic fastidit Alexis.

E bubulcis autem illa,

Καὶ γάρ θεὰ οὐδ' εἶδος ἔχω κακὸν, ὡς μὲ λέγοντι·
Ἦ δῆ πρῴην ἐς πόντον ἐσέβλεπον, ἦς δὲ γαλάνα.

Nec sum adeò informis, nuper me in littore vidi,
Cum placidum ventis staret mare. æquauit his. his vicis,

-non ego Daphnin
Iudice te metuam, si nunquam fallit imago.

Quanquā equidem in pastore nō probarim potius è mari quàm è fonte speculum. Nectarea verò illa sua tota,

Huc ades, & quæ sequuntur. At illa diuina,

Rusticus es Corydon, nec munera curat Alexis.
Nec si muneribus certes concedat Iolas.

& illa,

-Pallas quas condidit arces

Ipsa colat,nobis placeant ante omnia syluæ,

Item illa,

Α᾽ αἴξ τὸν κύπσον,ὁ λύκος τὰν αἶγα διώκει
Ε᾽γὰν σ᾽ ὅτι τιν μεμάνημεν.-
Tornus leæna lupum sequitur,lupus ipse capellam,
Florentem cytisum sequitur lasciua capella.
Te Corydon,ô Alexi,trahit sua quemque voluptas.

Quo loco in tertia persona nominatim,*Corydon* plus habet efficaciæ, quàm pronomen Ego. Sententia verò illa non solùm vellicauit criticorum calumniam,sed etiã nutantẽ victoriã adepta est:*trahit sua quenque voluptas.* Concludit enim vagas similitudines vulgata certáque hominum opinione. Illi verò ridiculi, qui pastoribus nolunt esse prouerbia.quid enim tritum magis quàm illud,*Alia alijs placent*? Theocritus autem prouerbia tum multa inculcat,tum adeò obscura nonnulla,vt diu sit eorum quæsita interpretatio.Sanè verò quid illo lepidius?

Prouerbia rusticorum

Me tamen vrit amor:quis enim modus adsit amori?

Item ex eadem Amaryllide,

Posuit difficultatem πλοίδε,vnde iussisti:Noster autem sic, quod Potui,

Η᾽νὶ δέ τοι δέκα μᾶλα φέρω πλοίδε κεθεῖλον
Ὧ μ᾽ ἐκάλευ κεθελεῖν τυ,κ᾽ αὔριον ἄλλα τοι εἰσῶ.
Quod potui puero syluestri ex arbore lecta
Aurea mala decem misi,cras altera mittam:

Venus Latinæ munditiæ:*Altera decem.* Si plus potuisset, non esset ab eo donum in diem crastini dilatum.

Ex Idyllo, quod pastores inscribitur, eduxit Eclogam suam Palæmonem: in qua & tractauit eadem felicius, & supposuit meliora vt illis,

Η᾽ πάλε κρύδων τὰ ποθέσπερα πᾶσας ἄμελγες
Infelix ô semper ouis pecus,ipse Neæram
Dum fouet:ac ne me sibi præferat illa,veretur.
Hic alienus oues custos bis mulget in hora,
Et succus pecori,& lac subducitur agnis.

Græcę nánque orationi tot addidit venustates quot verba,

Et ille cùm diluueret obiectum ὅτι τᾶ ἀδυάτω, quia senex obseruaret,

Ἀλλ᾽ ὁ γέρων ὑφίπτα τὰ μίσχια κὴ μὲ φυλάσσῃ.

Iste obiectione deterret ab obijciendo, *parcius*

Parcius ista viris tamen obijcienda memento.

Sequutus tamen aliunde:quippe ex octaua,

Οὐ θυσῶ πόκα ἀμνόν.ἐπεὶ χαλεπός γ᾽ ὁ πατήρ μευ
Χ᾽ ἁ μάτηρ,τὰ δὲ μῆλα.κοθέσπερα πάντ᾽ ἀ ἐλθμεῦντι.

Verum longè felicius,cùm pro matre *nouercam* posuit:& variauit rem nudam : vt *alter & hædos*,quippe modicum gregem:vterque verò *pecus*,cuius iacturam magno in numero quia deprehendi posset, maiore indigeret cura atque obseruatione.

Composuit autem cum huiusce argumenti initio modum ex Idyllio v,quod inscribitur Viatores. ex quo illa,

Τὰν ποίαν σύεγξας τὸ δὸ πόκα δῶλε συβάτα
Ἐκτάσω σύεγξας δ᾽ οὐκέτι σωὶ κερυδῶντ
Ἀ ῥειᾶ τοι καλάμας ἀωλον ἀσπαύσδεν ἔχοντι

Quæ ille sic longè meliùs,

Cantando tu illum? aut vnquam tibi fistula cera
Iuncta fuit,nisi tu in triuiis indocte solebas
Stridenti miserum stipula disperdere carmen?

Sanè aptius *indocte*, quàm δῶλε. Multi enim fertii doctissimi fuere:inter quos & sapientes, Æsopus, Epictetus, & alijs præsertim pastores, quibus otium vel maximum ad eiusmodi artes suppetit. Ac sanè tertio versu nequaquam dubium est, quin ad vnguem perfecerit quod ille rudius inchoauerat.

Illa verò longè elegantissima,neque cũ quibus Græca conferas,

-τὺ δ᾽ ὦ κακὲ,καὶ τύτ᾽ ἔπαυες
Βοτκαίνων.κ᾽ νῶ μ᾽ λοίδια γυμνὸν ἔθηκας.
Et cùm vidisti puero donata dolebas,
Et si non aliqua nocuisses mortuus esses,

In ipsa verò pignoris depositione, Laconis altercatio de lana caprina satis inepta est. nam in cõtentione quæ supposuerit,satis constat esse meliora.

Τὰν μὲν σὰν μεφιλεῦντι πολὺ πλέον,ἢ τὸν ἀοιδὸν
Ὡς φημι.ἐγὼ δ᾽ αὐταῖς χαμάδεφος δύο ῥοφίνοκ᾽ ἔθυτα

Nostet,*Ab Ioue principium Musæ.Ioues omnia plena.*

Ille colit terras,illi mea carmina curæ.& alia,
Κἀγὼ μὰν δῶτῶ τᾶ παρθένω ἀυτίκα φάσταν
Ἐκ τᾶς ἀκρίδου καθελὼν τὸ ἐι δὲ ἐφίσδει.
Parta meâ Veneri sunt munera:nánque notauit
Ipse locum,aeriæ quò congressere palumbes.

In cæteris autem & ipse suus author est, & multò lepidiora profert, atq; venustiora. illud verò diuinum, *O quoties, & quæ nobis Galatea locuta est.*

Partem aliquam venti diuûm referatis ad aures.

Prudentius quoque Maro, qui indiscussam litem reliquit, quàm Theocritus, qui Caprario palmam dat. suspensus enim etiamnum est auditor. Fortasse etiam multò melius dixisse videtur victus, quàm victor,

Neque audeat quispiam sanæ mentis æquiparare illis illa,

Δαμοίτας καὶ Θύφτις ὁ βωκόλος εἰς ἕνα χῶρον
Ταὶ ἀγέλαν πὰκ ἄγοντε συναγάγοντο. τῆς δ' ὁ μὲν ἀντῷ
Πυῤῥὸς, ὁ δ' ἡμιγύϊνος. ὀλὶ χράναν δὲ τιν' ἄμφω
Εἶσδυφον θέρεος μέσω ἄμαρ τοιάδ' ἄειδον.

Fortè sub arguta consederat ilice Daphnis
Compulerántque greges Corydon & Thyrsis in vnum:
Thyrsis oues, Corydon distentas lacte capellas:
Ambo florentes ætatibus, Arcades ambo:
Et cantare pares, & respondere parati.

Multò sunt omnia rotundiora. Et melius *greges* quàm gregem duo, vt ille, ἀγέλαν. Et Daphnim bubulcum declarat: Damœtas, quid sit, non dicit. Quod noster distributione lepidissima castigauit. & sanè lepidius, *florentes ætatibus*, quàm πυῤῥὸς καὶ ἡμιγύϊνος. quæ ne eo quidem probes. potest enim vtrumque vterque esse. Quod si addueas illa,

Ἄμφω τὼ γ' ἤτλω πυῤῥοτείχω, ἄμφω ἀνάβω
Ἄμφω τυρίσδειν δεδαημένω, ἄμφω ἀείδειν.

Orationis filum sanè probamus. Illud verò nimis superstitiosè dictum arbitramur, Fuisse eos impuberes. quid enim cultum ab inculta illa ætate aut excitari, aut prouenire potest? Et perfectioris artis est tum seorsum cantare, tum paria prouocanti respondere, quàm vel canere, vel fistula modulari.

Alia quædam sunt haud ita magno iudicio perpendenda. quę alijs periculum sui facere volentibus, relinquenda censuimus: vt illa,

Ταὶ γλαύκαν θάλασσαν ἔα ποτὶ χέρσον ὀρεχθεῖν.

Hucades: insani feriant sine, littora fluctus.

Sygnatius enim, *insani feriant*, quàm γλαύκαν. hoc enim languidum epitheton ad verbum illud. præsertim quum vbi alliditur mari litus, aqua illa glauca siue cęrulea neutiquam est. Et,

Ἠ ἐπέδων μὲν ἐγὼ γε κόρα τυ, ἀνίκα πρῶτον
Ἤνθες ἐμᾶ σὺν μητρὶ θέλοισ' ὑακίνθινα φύλλα
Ἐξ ὄρεος δρέπεσθ', ἐγὼ δ' ἦ ὁδὸν ἡγεμόνευον.

Sepibus in nostris paruam te rosida mala,
Dux ego vester eram, vidi cum matre legentem:
Alter ab vndecimo iam tum me cæperat annus:
Iam fragiles poteram à terra contingere ramos.

Nam & quæ exprimit, lautè dicit: & quæ mutat, sapidiora sunt: & quę addit, faceta ac mollicula. nonne melius, *mala*, quum folia Hyacinthi? vt omittam calũniæ faciem. peruntur enim magis Hyacinthi flores, quàm folia: & in montibus infrequentior Hyacinthus. Descriptio verò ætatis, & non vulgaris neque affectata tamen, maximéque conuenjens pastori. Postremo quoque versu semel contentus fuit ibi,

Vt vidi, vt perii, vt me malus abstulit error.

At ille non semel, ὡς ἴδον, ὡς ἐμάνην.

Silenũ verò, & Tityrum, & Pollionem, & Mœrim, totas illius esse constat, ita vt nullis locis ad eum Theocritus aspirare posse videatur. Quare pauci, corruptíque iudicij, infelicissimæ eruditionis Grammatici exuant perditam illã temeritatẽ, qua professi sunt à Theocrito Maronem superatum.

Theocritus à Virgilio superatus.

VIRGILII LOCA EX APOLLONIO.

CAPVT VI.

Similis impudentia eorundem, cùm audent agnoscere quartum diuini operis, ex Apollonij Argonauticis deductum. Tantum enim abest vt hoc verum sit, vt penè pudeat nos illius apponere vnum aut alterum locum pro comparatione libri incomparabilis. Nam neque conuenit argumentũ, nisi hoc solo, quòd amauit hospitẽ Medea: & vniuersæ orationis contextus longè alius est. Quæ tamen lux in nostris ex illius fumo effulgere videtur, in his extat,

Νεφοῦς δ' ἀΐξ' ὀφθαλμῷ ἔπι οἱ ἰνδάλλετο πάντα.
Αὐτὰρ ὅ γ' οἷος ἔλυσε, οἷόσπερ τε φάρσιν εἵπτο,
Θῆκε τ' ἐπ' ὠϊόνι ἧζεν· ὀλὶ θρόνου, ὥς τε θυώρῃ

Ἤϊεν. οὐδέ τιν' ἄλλον ἐάσατο πορφύρεσθαι
Ἐμμεμαὼς ἀνὴρ ἔξοχον· ἐν δ' ἄσσι δ' αἰὲν ὀρώρει
Αὐδή τε μυθοίτε μελίφρονες, οὔς ἀγόρευεν.

Sanè non contemnendi versus: verùm haud ita admirandi, si isti audiantur,

At Regina grauì iamdudum saucia curà
Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni.
Multa viri virtus animo, multúsque recursat
Gentis honos: hærent infixi pectore vultus,
Verbáque, nec placidam membris dat cura quietem.

Et illa nequaquam digna quæ legantur, vbi adsunt Maroniana.

Δειλὴ ἐγὼν, οἷόν μι βαρεῖς ἐφόβησαν ἔνεισοι.
Δείδια, μὴ μέγα δή πη φέρη κακὸν ἥδε κέλευθος
Ἠέγων. & pauca quæ sequuntur,

Anna soror, quæ me suspensam insomnia terrent?
Quis nouus hic nostris successit sedibus hospes?

Et cætera diuina. Ille autem rursus

Τοῖα καπακτώσουσα μινυθαδίῳ νέον ὕπνῳ
Λευκῷ ἐνείρατα λυγρά.

Descriptio quoque noctis Græco vulgaris,

Νὺξ μὲν ἔπειτ' ἔδαι γαῖαν, ἄγρη νέφος· οἱ δ' ἐν πόντῳ
Ναῦται εἰς ἐλίκωντι, καὶ αἰσέρας ὠρίωνος
Ἔδρακον ἐν νηῶν, ὕπνοτο δὲ καί τις ὁδίτης
Καὶ πυλαωρὸς ἐλάθετο. καί τινα παίδων
Μήτηρ τιθηνεύτων ἀδινὸν ἄϐρι κῶμα κάλυπεν.
Οὐδὲ κυνῶν ὑλακὴ ἔτ' ἀνὰ πόλιν· οὐ δρόος ἦεν
Ἠχέης· στυγὴ δὲ μελαινομβρίῳ ἔχεν ὄρφνη.
Ἀλλὰ μάλ' οὐ μυθείαν ἔθη γλυκερὸς κάδεν ὕπνος.

Vulgaria inquam hęc, & plebeia oratione: illa planè Heroica,

Nox erat & placidum carpebant fessa soporem
Corpora per terras, syluæq; & sæua quierant
Æquora: quum medio volutant se sidera lapsu:
Cùm tacet omnis ager: pecudes, pictæq; volucres,
Quæq; lacus latè liquidos, quæq; horrida dumis
Rura tenent, somno positæ sub nocte silenti
Lenibant curas, & corda oblita laborum.
At non infelix animi Phœnissa, nec vnquam
Soluitur in somnos, oculísve, aut pectore noctem
Accipit: ingeminant curæ, rursúsque resurgit

Sæuus amor. AEneę quoque & Iasonis trepidatio si comparentur, quantum distent?

-οἱ δ' ἰάχησαν
Θεσπεσίως μεμαῶτες. ὁδὲ ξίφος ἐκολεσῖο
Σπασσάμενος, θρυμναῖα νεὼς ὑπὸ πείσματ' ἔκοψεν.

-vaginâque eripit ensem
Fulmineum, strictóque ferit retinacula ferro.
Idem omnes simul ardor habet: rapiúntque ruúntque.
Littora deseruere: latet sub classibus æquor.

Hæc igitur potuerat Seruius, aliíque adducere potius aduersus se, quàm pro sua causa. Verùm quæ illi ex eodem ne animaduertêre quidem, operæprecium erit ad præsentem adducere exercitationem.

Est Iopæ cantus apud Poetã in primo diuini operis: est in primo Argonauticôn apud Apollonium Orphei cantus longè alius, & quem potius referas ad Silenum Virgilianum,

Ἤεισεν δ' ὡς γαῖα, καὶ οὐρανὸς, ἠδὲ θάλασσα
Τὸ πρὶν ἐπ' ἀλλήλοισι μιῆ συναρηρότα μορφῇ,
Νείκεος ἐξ ὀλοοῖο διέκριθεν ἀμφὶς ἕκαστα.
Ἠ δ' ὡς ἔμπεδον αἰὲν ἐν αἰθέρι τέκμαρ ἔχουσι
Ἄστρα, σελαιναίντε, καὶ ἠελίοιο κέλευθοι.
Οὔρεα δ' ὡς ἀνέτειλε, καὶ ὡς ποταμοὶ κελάδοντες
Αὐτῆσι νύμφῃσι, καὶ ἑρπετὰ παῦτ' ἐφύοντο.

Attexit deinde fabulas.

Hoc idẽ argumentum habes in primo Metamorphoseõn. in Sileno autem longè politiora & augustiora,

Nánque canebat uti magnum per inane coacta
Semina terrarúmque, animæq; marisque fuissent,
Et liquidi simul ignis, ut his exordia primis
Omnia, & ipse tener mundi concreuerit orbis.
Tum durare solum, & discludere Nerea ponto
Cœperit, & rerum paulatim sumere formas:
Iámque nouum terræ stupeant lucescere solem,
Altius atque cadant summotis nubibus imbres.
Incipiant syluæ cum primùm surgere, cúmque
Rara per ignotos errent animalia montes.

Virgilii maiestatem suprà explicauimus in comparatione, qua describit apes: vbi cum Homerica conferebantur. nunc hic Apollonii quoque ars, & diligentia spectetur in primo,

Ὡς δ' ὅτε λείρια καλὰ φυείφεμέουσι μέλισσαι
Πέτρης ἐκχύδην σμυχλὶδος· ἀμφὶ δὲ λειμὼν
Ἐρσήεις γάνυται· ταὶ δὲ γλυκὺν ἄλλοτε τ' ἄλλον
Καρπὸν ἀμέργουσιν πεποτημένίαι.

Est item suprà locus, in quo Vulcani officinam Virgilianam cum Homeri operis comparabamus: videndum est hîc Maroniano persimile argumentum ex eodem Apollonii libro. sic enim de Cyclopibus,

Χλωὶ πεφυκὸν ἄσκαπτον σπουμβρισὸς τόσον ἤδη
Παμπαίνων ἐτέτυκτο μῆς δ' ἔπι δεῦτο μοῦνον
Ἀκίνος· τῷ οἵγε σιδρείης ἐλάσακον
Σφύρησιν μεγέρσῖο συὸς ζείουσαν αὐτμὴν.

Quòd hîc ait, defuisse vnum tũc radium: diuinus Poeta, *pars imperfecta manebat*. Itaque, *Fulgores nunc terrificos, sonitúmque, metũmque Miscebant operi*: & alia incomparabilia. Rudia illa verba eiusdem authoris,

-κακῷ δ' ὀπὶ κωφότερον ἄλλο
Νῶτον, ἀφαυρὴν βρίχην αὐχένι.

Sic expoliuit vt & deformitatem texerit,

Informis lethi modum trahe nectit ab alta.

Tantum abesse oportet Heroem ab Epigrammate. nihilo enim pictius Apollonius, quàm Ausonius quum lacum nominauit.

Illis quoque nihilo minora addita ornamenta. Ex eodem libro primo sunt hæc,

Τρεῖς ἀεὶ χαλκείοις δι' ἀτύζοιο δινηδέντες
Τύμβῳ ἐνικτερέιξαν.

Ex nostro vndecimo hęc,

Ter circum accensos cincti fulgentibus armis
Decurrêre rogos: ter mœstum funeris ignem
Lustrauere in equis, vlulatúsque ore dedêre.

Lepida illa, & accurata eiusdem,

Ὡς δ' ὅτε τίς τε μύωπ τετυιγμένος ἔσυτο ταῦρος
Πίσεά τε φεύγπων καὶ ἐλίσσεται, οὐδὲ νομῆαν
Οὐδ' ἀγέλης ὄθεται, φρήσεσι δ' ὀδὸν, ἄλλοτ' ἄπαγος
Ἀλλότε δ' ἰσταμένος, καὶ ἀνὰ πλατιὺ ἄυχέν' ἀείρων
Ἴκτιν μύκημα κακῷ βεβολημένος οἴστρῳ.

Longè alia ratione contexuit in tertio absolutissimi operis,

Est lucos Silari circum, ilicibúsque virentem plurimus Alburnum volitans, cui nomen Asillo:
Romanum est: Oestrum Graÿ vertere vocantes:
Asper, acerba sonans: quo tota exterrita syluis
Diffugiunt armenta: furit mugitibus æther
Concussus, syluæq; & sicci ripa Tanagri.

Temporis quoque curriculum matutini, quum describit Poeta in octauo,

Inde, vbi prima quies medio iam noctis abactæ
Curriculo expulerat somnum: ceu fœmina primum
Cui tolerare colo vitam, tenuique Minerua,
Impositum cinerem, & sopitos suscitat ignes,
Noctem addens operi, famulásque ad lumina longas
Exercet penso: castum vt seruare cubile
Coniugis, & possit paruos educere natos:

Non multùm abest ab Apollonij cõsilio, qui simili ratione, alia opera expressit idem sub articulo vespertino,

Ἦμος δ' ἀχρόδεν εἶσι φυτοσκάφος, ἥπε ἀροτῆας
Ἀπρηστίως εἰς αὖλιν ἰὼν, δόρποιο χατίζων.
Λύτο δ' ὑπὸ ζυγὸν ἕλκε τετυγμένα γοῦνατ' ἐκάμψεν
Αὐχενίους κενίησι, πεπιεσμένας δέ τε χεῖρας
Εἰσορόων, κακὰ πολλὰ ἑῇ ἀρήσατο γαστρί.

Nada etiam illa ex secundo libro comparatio,

Ὡς δ' ὅτ' ἀὴ κνήμοισι κύνες δεδαημένοι ἄγρης
Ἢ ἄγας κερκούς, ἢὲ φοβάδας ἰχνεύοντες
Θείωσιν· τυτθὸν δὲ πεπαυμένοι μετόπισθεν
Ἄκρης ἐν ῥηγμῖσι μάτην ἀφέβησαν ὀδόντας.

Quanta illis euasit,

Inclusum veluti si quando flumine nactus
Cerunum, aut Punicea septum formidine pennæ
Venator cursu canis, & latratibus instat.
Ille autem insidijs, & ripa territus alta
Mille fugit, refugitque vias. at viuidus Vmber
Hæret hians: iam iámque tenet, similísque tenenti
Increpuit malis, morsúque elusus inani est,

Certuum pugnam non hîc ponam ex Marone. neque ex Apollonii secundo totam, sed illustriora, aut similiora loca tantùm, quæ doctorum iudicijs subijciantur,

Τοῖσι δὲ μεσσηγὺς θεράπων ἀμύκοιο λυκῶρυὺς
Θῆκε παρὲξ ὁδὸν ἀὐτὴν ἐκάτερθεν ἰμάντας
Ἥμενος, ἀζαλέους· τῶν δ' οἵγ' ἔσαν ἐσπλήκτες.

In medium geminos immani pondere cestus
Proiecit. & mox,
Obstupuêre animi tantorum ingentia septem
Terga boum: plumbo insuto ferróque rigebant.
Οἱ δ' ἐπὶ σφῶϊν ἐν ἱμᾶσι διαστὰς ἀρτύναντο,
Αὐτὰρ ὁ δηριόωντι ῥεθέων ποτιπέρθετο βαρείας
Χεῖρας, ἐφ' ἀλλήλοισι μῶνυξ φέρεν αἰπύοντες.
Et paribus palmas amborum innexuit armis.
Constitit in digitos extemplo arrectus uterque,
Brachiáque ad superas interritus extulit auras.

Quod hic *arrectus in digitos*: ille,

Ἔνθα δ' ἔτειτ' ἄμυκας μὴν ἐπ' ἀκροτάτοισιν ἀείρεις
Βούτυπος οἷα πόδεσσι ταρύσσατο.

Sic quæ de Darete; -*alternáque iactat*
Brachia protendens, & verberat ictibus auras.

Apollonius de Polluce, -πῶλος δὲ χέρεσσι
Πειρήζαν, εἴθ' ὅς τε ταρὶ ὑψηχάλκει φορέοντι.
Genua labant: vastos quatit æger anhelitus artus.

&, *Multa viri nequicquam inter se vulnera iactant;*
Multa cauo lateri ingeminant, & pectore vastos
Dant sonitus, errátque aures & tempora circum
Crebra manus: duro crepitant sub vulnere malæ.
-ὡς τοῖσι παρήϊα ἀμφοτέρωθεν
Καὶ γλῶνες κτύπεον βρυχὴ δ' ὑπετέλλετ' ὀδόντων
Ἄσπετος οὐδ' ἔληξε ὀπιζομένων οὐτάζοντες.
Ἔστε κε δὴ οὐλοὸν ἄσθμα κὴ ἀμφοτέρους ἐδάμασσε.

Comparat oppugnanti castellum Dareta Virgilius. Comparat Apollonius impetenti nauem curuo fluctui Amycum. Exitus tamen pugnæ alius alij. An verò Apollonij pugna cum Theocrito conueniat, ex huiusce Idyllio videndum est. Verùm prius Bebrycij pugilis immanitatem ex vtriusq; descriptione intueamur. Appollonius sic.

Ἀλλ' ὁ μὲν ὁλοοῖο τυφοίοις, ἀϊδ' ἐν αὐτῆς
Γαίης ἕϊ εἵκτο πίλωρ πέλας, οἷα πάρειδεν
Χωομένῃ δὶς πίκτειν.

Fusius ambit eius picturæ gloriam Theocritus,

Δεινὸς ἰδεῖν, σκληρῇσι τεθλασμένος οὔατα πυγμαῖς,
Στήθεα δ' ἐσφαίρωτο πελώρια, καὶ πλατὺ νῶτον,
Σαρκοὶ σιδαρείῃ, σφυρήλατος οἷα κιλοσσός.
Ἐν δ' μὲν χερσῖσι βοεχάσσιν ἄκρον ὑπ' ὦμον

Ἔστασαν ἄὔτε πέτροι ἐλότροχοι οὔστε κυλίνδων
Χειμάῤῥας ποταμὸς μεγάλαις ἀθεμίξεσι δίναις.

Quanto igitur hac designatione Theocritus superat, tanto splẽdore & arte ab Apollonio ipsa in pugna superatur. Nullam enim plagam narrat inflictam Polluci: sed semper Amycum pulsatum. Ac primùm quidem,

-τῇ δ' ἄκρον τύψε γλῶϊον
Τυνδαρέδης ὀπιόντος. Et mox,
Ἀμφοτέραισιν ἄμυσεν ἀμειδαδίς. Et statim,
Ἔστη δὲ πληγαῖς μεθύων· ἐκ δ' ἔπτυσεν αἷμα
Φοίνιον. Et mox,
Μίσγεσκε ῥινὸς ὕπερθε κατ' ὀφρύος ἅλασε πυγμή.
Παῖε δ' ἀπέσυρε μέτοπον ἐς ὀστέον.

Deinde eo ictu prostratum permittit erigi. quod pugilum lege fiebat, ne iacens vulneraretur. vt intelligas quod apud Virgilium ignotum, pro noto prætereunt. Nam ex Entelli casu videbatur victoria Daretis. nondum tamen erat eam consequutus: nisi quum immobilis iaceret. Redintegrata deinde pugna mutuas verberationes miscet. sed in Polluce nullam signatam plagam,

Ἀλλάλοις δ' ὄλεκον στερεοῖς θείνοντες ἰμᾶσι.
Ἀλλ' ὁ μὲν ἐς σῆθος τε, καὶ ἐξω χεῖρας ἐνῆκε
Αὐχένος ἀρχαγὸς βεβρύκων. ὁ δ' ἀεικέσι πλαγαῖς
Πὰρ σιφνὸς φορέσσιμον ἀνίκατος πολυδεύκης.
Χάρμας δ' αἰ μὲν ἐπ' ἀμφὶ ἰδρῶτι σιφλύζαον. ἐκ μεγάλου δὲ
Αἵματ' ὀλίζηε γλῶϊ ῥέεν. Exitus autem hîc,
Σχερὰ μὲν σκαιὸν πολυδεύκεος ἔλλαβε χεῖρα
Δεξιμος ἀπὸ φορβολῆς κλινθείς, ἑταίρα δ' ὀπιδαίνων
Δεξιτερῆς ἰωῆσιν ἀπὸ λαγόνος πλατὺ γλῶον.
Ἀλλ' ὅγ' ὑπανέδυ κεφαλῇ, ἰδὰρ δ' ἀέρα χρὲ
Πλῆξεν ὑπὸ σκαιὸν κρόταφον, κὴ ὀπέμπεσεν ἄμφω·
Ἐκ δ' ἐχύδυ μέλαν αἷμα δυὼς κροτάφοιο χανόντος
Δαιδὸς δὲ σῶμα τύψε, πυκνοὶ δ' ἀραίσησιν ὀδόντες
Λίεν δ' ὀξυτέρῳ πτύλῳ δαλεῖτο φορέσσιμον
Μέχρι συμπλοίησι παρήϊα.

Appollonius autem tametsi in vitandis ictibus Pollucem declarat artificem meliorem, æquat tamen penè pugnam verbis. Etenim post duas comparationes,

-ὡς τοῖσι παρήϊα ἀμφοτέρωθεν
Καὶ γλῶνες κτύπεον· βρυχὴ δ' ὑπετέλλετ' ὀδόντων.

Ἄσπετος· ἐκ δ' ἔλληξαν ὀπιζομένων ἀπάζοντες.
Ἐσσυτο γὰρ ὅλον ἄθυμα καὶ ἀμφοτέρῃσι ἰάμασθε.

Itaque etiam interponit respirationem,

Στάντε δὲ βαιὸν ἄποθεν ἀπερύκακον μετώπῳ
Ἰδρῶ, κάλις κραταιὸν ἀϋτμένα φυσιόωντες.

Committit deinde refectos altero congressu,

Αὖ δ' ἐπὶ αὖτις σωόμενοι ἐνωπίοι, νύ τε τάφρῳ
Φερτάδες ἀμφὶ βόες κεκοτηότε δηριάασκον.

Sequitur ars alia ab arte illius,

Ἔνθα δ' ἐπειτ' ἄμυκες μὲν ὑπ' ἀκροτάτοισιν ἀρούραις
Βάτυπος εἶα πόδεσσι τανύσσατο. καδδὲ βαρεῖαι
Χεῖρ' ὄπι οἱ πελέμιξεν. ὁ δ' αἴξαντος ὑπέστη
Κρᾶτα παρακλίνας· ἅμα δ' ἀϊδέξατο πῆχυ
Τυτθόν. ὁ δ' αἶψ' ἀυπτὶο παρὰ γόνυ γουνὸς ἀμείβων
Κόψε κατ' ἰγδίν· ὑπὸρ δ' ἄπος. ἶσα δ' εἴπω
Ῥῆξιν. ὁ δ' ἅμ' ὀδύνῃ γυὺξ ἤερπεν.

Sunt præterea loca quædam valde affinia. Narratio nánque Heleni proximè accedit ad Phinei prædictionem, quam describit in secundo Apollonius. Vitandam Aeneæ Scyllam, & Charybdim: vitandas Iasoni Symplegades. Legendę oræ inaccessę ferorum populorum hunc: cauenda Aeneæ litora à Græcis occupata. Iasoni Venerem propiciandam: Iunonem placandam nostro. Nihil vero similius duobus excursibus: & eo, quem fecit Aeschyli Prometheus monens Io: & eo, quem Phineus Iasoni proponit. Cum Dionysio quoque in libello de situ Orbis pars hæc erit comparanda, qua Ponti populi describuntur. Fortasse illi palmam dederis, animi igitur gratia vnum atque alterum versum contemplemur: Apollonij hæc de pulcherrima fabula,

Αὐτίκα δ' ἀσυρίης ἐπέβαν χθονὸς· ἔνθα σιναίπλω
Θυγατρὶ πατὴρ ἀπαπτὸν καθίσατο, καί οἱ ὄπασσε
Παρθενίῳ ζωὸς αὐτὸς ὑπαχεσίησι δολωθείς.
Δὴ γὰρ ὁ μὲν φιλότητος ἐέλδετο. νεῦσε δ' ἐγ' αὐτῇ
Δωτίνην, ὅλεθρον ἧσι μὴ φρεσὶν ἰδυίῃσιν.
Ἡ δέ ἑ παρθενίῃ ἰάσατο κερδοσύνῃσι.

Dionysij vero hæc,

Τοὺς δὲ μετ' ἀσυρίης φερέχυσις χθονὸς ἐκτε πάνυσσαι.
Ἔνθα δ' ἀμαζονίδεσσιν ἀπ' Ἄρεος ἀρδμὸς ἀρίστου
Λευκὸν ὕδωρ προΐησιν ἐυάλιος θερμώδων.
Οἷς ποτ' ἀλωομένοις ἀσπίδα δίκτυ σιναίπλῳ.

Καί μιν ἀκηχεμένῳ σφετέρῃ παρενάσσατο χώρῃ
Ζωὸς ἐφημοσύνῃσιν· ὃ γὰρ φιλότητος ἐρασσὶς
Γηραιόν, πάντῃσι ἐπενόστησεν ὅκα ἐθέλοντα.

Apollonius illa quoque leuiter ac simpliciter,

-μᾶ δὲ γυναιξὶν ὀπυιομένῃσι ἀνδρῶν
Τρηχείῃσι χάλυψι, καὶ ἀτειρέα γαῖαν ἔχουσιν
Ἐργατίναι. τοὶ δ' ἀμφὶ σιδήρεα ἔργα μέλονται.

Dionysius autem fusius & suauius,

Τοῖ δ' ἔπι καὶ χάλυβες συφειλίῳ καὶ ἀπηνέα γαῖαν
Νύσσι, μογερὸν δεδαικότες ἔργα σιδήρου.
Οἳ μὲν βαρυηδύποισιν ἐπ' ἄκμοσιν ἑσταότες,
Οὔποτε παύονται καμάτου καὶ οἴζυος αἰνῆς.

Verùm ad Virgilium redeamus.

Tempestatem Apollonius & naufragium describit in secundo: in quibus illa potissimùm extant,

-ὦρσε δὲ κῦμα
Κεκλιγὼς πνοιῇσι. κελαινὴ δ' ἀερσὶν ἀχλὺς
Ἄμπεχεν. αἰθὴρ ἄστρα διαυγέα φαίνετ' ἰδέσθαι
Ἐκ νεφέων σκοτόεις ὃ πέρι ζόφος ἠρήρειστο.

E quibus videre liceat, an maximus Poetarum opus habuerit illius imitatione. nam cætera valde sunt plebeia. Potes animaduertere tamen haud valde esse dissimilia quæ Virgilius,

Hinc mihi Massylæ gentis monstrata Sacerdos,
Hesperidum templi custos epulásque draconi
Quæ dabat, & sacros seruabat in arbore ramos,
Spargens humida mella, soporiferúmque papauer.
Hæc se carminibus promittit soluere mentes
Quas velit: ast aliis duras immittere curas,
Sistere aquam fluuis, & vertere sidera retro.
Nocturnósque ciet manes. mugire videbis
Sub pedibus terram, & descendere montibus ornos.

ab illis Apollonii in tertio,

Κούρῃ τις μεγάροισιν ἐνικρίφ τ' αἰπήεσσα
Τῇσι ἐκάτη πεδίοιο διὰ δάε τεχήσασθαι
Φάρμαχ' ἅσ' ἤπειρός τε φύει, καὶ νήχυτον ὕδωρ.
Τῶσιν καὶ ἀκαμάτοιο πυρὸς μειλίσσε αὐτμὴν,
Καὶ ποταμοὺς ἴσχησι καὶ ἀστέρας κελαδεινὰ ῥέοντας.
Ἀκρατέ, καὶ μιλτώπιος ἱερὸς ἐπέδησε κελεύθους.

Inter quæ iudicium tuum interpones, quemadmodum & inter illas duas comparationes,

Ἠέλιος ὥς τε δόμοις ἐπιπάλλεται αἴγλη
Τ᾽ δατος ἐξαπέσασ᾽· τὸ δὲ νέον κὲ λέβητι
Ἠέπου ἐν χαυλιῷ κέχυται· ἠδὴ ἔνθα καὶ ἔνθα
Πάλλη τροφάλιζε τινάσσεται αἰόσουσα.
sicut aquæ tremulum labris vbi lumen ahenis
Sole repercussum, aut radiantis imagine lunæ,
Omnia peruolitat latè loca: iámque sub auras
Erigitur, summique ferit laquearia tecti.

Sanè noster expressit vagam illam atque instabilem impressionem, quæ ex aquæ procedit crispatione. qua tandem quiescente, laquearibus subadhæret. Vbi in transcursu libet exercere ingenia Grammaticorum. Seruius enim minus rectè sic loquitur. *Repercussum*: aut vacat, Re: aut bene repercussum: quia primò aquam ferit: inde posteà tendit ad tecta. Minus rectè inquam. sed ita dicendum fuit. Malè putant quidam, Re, vacare. sanè in aliis libris, & in Meteoris, & in secundo De anima à nobis declaratum est: Lumen aut esse rectum, aut reflexum. ἀνάκλαστον vocat Aristoteles. Percutitur igitur aqua à lumine: deinde lumen ab aqua reflectitur. sicut & vox in Echo. Homerus in primo Iliados expressit per vocē illam, παλίμπλαγχθέντας. verum hoc planius, illud paucis ignotum. Quare dixit imaginem lunæ? nam lumen nō est ab imagine lunæ, sed à luna. imago enim est species rei. An diuinus vir sciebat hoc à Philosophis disputari. Lumen resilire sit quędā suapte natura existens? id quod est: veluti color in herba viridis, an imago quædam corporis lucētis? qualis est viriditas in speculo ex vero herbæ colore manans. Iccirco lunæ imaginem, lumē ipsum intellexit: vt sit, Lumen in laquearibus esse lunæ imaginem exceptam atque repercussam. Libet, inquam, diuinum virum supra triuia lia ingenia diuinitus interpretari: nusquam enim Musa illius mortale quicquam sonat.

Videantur etiam eius delineamenta fabulæ, qua vterq; Saturnum in equum transformat ex quo tum Chiron natus est. Sic enim in secundo,

-ὁσὶ ἐξ ὄνιν ἀνόρυσας
Ἑαυτὸ χαιτήεντι φυλῷ ἐναλίγκιος ἵππῳ.
Ἠ ὅ γ᾽ αἶψα χόρον τε καὶ ἤθεα κεῖνα λιποῦσα
Ὠκείαις φλυρη εἰς ἄρεα μακρὰ πελάσσῃ
Ἠλθ᾽ ἵνα δὴ χείρονα πελώρια, ἀλλὰ μὲν ἵππῳ,

Ἄλλα

Ἄλλα δυὸ ἀτάλαντον ἀμοιβαίῃ τέκεν, ὄνῳ.

Ille autem in tertio perfectissimi operis,

Talis & ipse iubam ceruice effudit equina
Coniugis aduentu pernix Saturnus: & altum
Pelion hinnitu fugiens impleuit acuto.

Quippe deprehensus vt ait Græcus,

Τόφρα δ᾽ ἔξ ἀπάφων παρελέξατο. τὰς δ᾽ ὀλὶ λάκεσσε
Τίτμα θεὰ μεσηγύς.

Polyphemi quoque celeritatem agnoscas in Maroniana Camilla, ex primo Argonauticōn,

Τὸν ῥα ποσὶ δώοντι ποδωκείστατον ἄλλων
Εὐρύπυλος τιτυὸς μεγαθυμίος τέκε κούρη.
Κείνης ἀνὴρ καὶ πόντου ὑπὲρ γλαυκοῖο θέεσκεν
Οἰδματος, ἁδὲ θοοὶς βάπτεν πόδας· ἀλλ᾽ ὅσον ἄκρους
Ἴχνιον τηλόθυμος ὑπερῆ πιφόρητο κεραυθῶ.

Illa vel intactæ segetis per summa volaret:
Gramina, nec teneras cursu læsisset aristas:
Vel mare per medium fluctu suspensa tumenti
Ferret iter, celeres nec tingeret æquore plantas.

Agnoscas, inquam, pernicitatem, non celeritate, sed grauitate superatam. quemadmodū & illa Iasonis ad matrē,

Μή μοι λευγαλέας ἐνιδάλλεο μῆτερ ἀνίας
Εἰ δὲ λίλαιο, ἔπειτα μὴ ἐρυπόσῃς κακότητος
Δάκρυσιν, ἀλλ᾽ ἔπι κεν ἠὲ ἄλγεσιν ἄλγος ἄρειο.

illis Turni ad Amatam.

Ne quæso, ne me lacrymis, neve omine tanto
Prosequere in duri certamina Martis euntem
O mater.

Traxit enim lacrymas diuinus Poeta ad augurium magna illarum, atque euentus affinitate.

In quarto quoque Æneidos ex eodem libro Argonauticōn expressam, auctam, superatam inuenias comparationem,

Οἷος δ᾽ ἐν νησῷ δυώδεκος εἶσιν Ὀπόλλων
Δῆλον ἀν᾽ ἠγαθέην, ἠὲ κλάρον, ἢ ὅγε πυθὼ,
Ἠλυσίῳ ἔρεσσιν ὑπὲ ξανθοῖο ῥοῆσι.

Qualis vbi hybernam Lyciam. Xanthique fluenta
Deserit, ac Delum maternam inuisit Apollo:
Instauratque choros: mistique altaria circum
Cretesque, Dryopesque fremunt, picti que Agathyrsi.
Ipse iugis Cynthi graditur, mollique fluentem
Fronde premit crinem fingens, atque implicat auro:

Tela ſonant humeris.

Iunonis item oratio ad Iuturnam,

Scis vt te cunctis vnam quæcunque Latinæ
Magnanimi Iouis ingratum aſcendère cubile
Prætulerim,cæliq́ue libens in parte locarim:

Neque planè videtur orta ex verbis Iunonis ad Thetidé in quarto,neque ſine illa facta,

Ἐξ ἔτι νηπυτίης αὐτὴ τρέφον,ἠδὶ ἀγάπησα
Ἐξοχον ἀλλάων,αὖτ᾽ εἰν ἀλὶ ναιετάουσιν.
Οὕνεκεν ὡς ἔτλης δυσὶ δισσὰ ἱεμάσσαι
Λίξασθαι. Sed & ibidem Iuno ad Thetidem ſolicita metu periculorum Argonautis imminentium, videtur haud abſimilis affectibus Veneris Neptunum orantis pro AEneæ claſſe. quo in loco Poetarum princeps non illum ſolùm poſt ſe longè reliquit,ſed imitandi ſpes omnium extinxit:tantus verborum ſplendor amœniſſimæ varietati coniunctus eſt.

Spirant etiam hæc in ſecundo operis incomparabilis,

Quem qui ſcire velit, Libyci velit æquoris idem
Diſcere,quàm multæ Zephyro turbentur arenæ
Aut vbi nauigiis violentior incidit Eurus,
Scire,quot Ionij veniant ad litora fluctus.

Illa ex Apollonii quarto,

-ὅστε τε πόντου
Κύματα χειμερίοιο κορύσσεται ἐξ ἀνέμοιο,
Ἠ ὅστε φύλλα χαμαιζὲ πεσεικαδὲς ποίσεν ὕλης
Φυλλοχόῳ ἀνὶ μηνί. τίς ἂν τάδε τεκμήραιτο;

Cuius rei imaginem habes etiam in ſexto diuini operis,

Quàm multa in ſyluis Autumni frigore primo
Lapſa cadunt folia aut ad terram gurgite ab alto:
Quàm multæ glomerantur aues:vbi frigidus annus
Trans pontum fugat,& terris immittit apricis.

Illa Apollonij ſunt elaboratiora,noſtra ſimpliciora,

Ὡς δ᾽ ὁπόταν δελφῖνες ὑπὲξ ἁλὸς ὀρθὰ θοῶντες
Σαρχομένῳ ἀγεληδὸν ἐλίσσονται ποτὶ νῆα,
Ἄλλοτε μὲν πρυμνηθὲν ὀρούσαντες ὀρόμοιο,ἄλλοτ᾽ ὄπιθεν,
Ἄλλοτε παρβολάδην· αὐτὴσι δ᾽ χάρμα τέτυκται.
Delphinum ſimiles,qui per maria humida nando,
Carpathium Libycumque ſecant:ludúntque per vndas.

Epiphonema verò Apollonii haud penitus eſt tutũ. Maximæ enim ex parte delphines, quum ita ludũt, imminentem tempeſtatem nunciant.

tem nunciant tempeſtatem.quare nautis nullam afferunt voluptatem.

Vnus,vt opinor,ſupereſt locus, quem cum Virgiliano comparemus.eſt autem in quarto,

Τῆς ἰδέειν,ὡς τίς τε νέῳ ἀνὶ ἤματι μιμνέι,
Ἠ ἴδεν,ἢ ἐδύσατο ἐπακλύσασα ἰδέσθαι.

Quæ illæ non ſolùm excellentiſſimis numeris, ſed etiam fida exactáque rotunditate illuſtrauit,

Obſcuram qualem primo qui ſurgere menſe
Aut videt,aut vidiſſe putat per nubila lunam.

Atque hæc quidem hactenus ex Virgilio atque Apollonio verorum Poetarum iudicio ſubiiciebamus.Superſunt aliqua ex eodem, quæ cum alijs noſtris comparentur. In primo Argonauticõn illa ſunt,

Πάντες δ᾽ ἐσάν θὲν λεῦσσον θεοὶ ἤματι κείνῳ
Πᾶσι,καὶ ἡμιθέων αἰδρῶν μυρίος. οἱ τότ᾽ ἄειρον
Πόντον ὑπερπλώσειον,ἐπ᾽ ἀκροτάτῃσι δὲ νύμφαι
Ὀμπλάδες κορυφῆσιν ἐθάμβεον εἰσορόωσαι
Ἔργον ἀθλωσάμης ἰτωνίδος,ἠδὲ καὶ αὐτὰς
Ἥρωας χείρεσσιν ὑπερφιάλοντας ἐρετμά.

Quæ Catullus ſimpliciſſimè ſententia inuerſa,

Illáque,atque alia viderunt luce marinas
Mortales oculi nudato corpore Nymphas
Nutricum tenus extantes è gurgite cano.

Harpyias quoque volebam Ouidij cum Apolloniani cõparare,verum vix eas illum attigiſſe video.quare ad Poetarum metam recurrendum fuit, *Harpyiarum comparatio.*

Ἀλλὰ διὰ νεφέων ἄφρῳ πείλας αἴσσουσαι
Ἅρπυιαι ζόμαθος χθονὸς τ᾽ ἄπο χαμφιλῆσι
Σιωπῇ ὦρπαζον. ἐλείπετο δ᾽ ἄλλοτε φορβῆς
Οὐδέ ποθ᾽ ὅσσον ἀλλοτε τυτθὸν,ἵνα ζώων ἀκάχητο.
Καί δ᾽ ὅτε μυδαλέῳ ἐδμὸν χέον ἀδέ τις ὄμβρη
Μὴ καὶ λευκανίῃσι δὲ φορεύμασι. ἀλλ᾽ ὑπὸ πηλοῦ
Ἕρπουσ᾽ πῖσυ οἱ ἀπέπνιε λείβανα δαιτός.

Quæ non aſpernanda ſummis munditijs incluſit diuinus vir,

At ſubitò horrifico lapſu de montibus adſunt
Harpyiæ,& magnis quatiunt clangoribus alas:
Diripiúntque dapes,contactúque omnia fœdant
Immundo.Tum vox tetrum dira inter odorem.

Et iterum,

Rursum ex diuerso cœli, cæcisque latebris
Turba sonans, prædam pedibus circumuolat vncis:
Polluit ore dapes.

Et mox,

Semesam prædam, & vestigia fœda relinquunt.

Vt sit illud, ἅλοτε τυτθόν. quanquam hoc ex proposito, ἵνα ζώων ἀκόρεστον illud vi, quippe pulsæ, pulsatæque.

Est & quod è Lucano excipiamus, quicum hæc ex quarto componantur,

-ὁ δὲ φοίνιον ἕλκος ἄφαυστε
Θαρσαλέως ἔγεκ' ἕμ' νωρίου ἕλκος ἔτειρε.
Σχίζλιος. ἦτέ οἱ ἤδη ὕπο χρὶ δύετο κῶμα
Λυσιμελές. πολλὴ δὲ κατ' ὀφθαλμῶν χέετ' ἀχλύς.
Αὐτίκα δὲ κλίνας δαπέδῳ βεβαρηότα γυῖα
Ψύχετ' ἀμηχανίῃ. ἑτάρῳσι δέ μιν ἀμφαγέροντο
Ἥρως τ' αἰσυνίδης, ἀδινῇ περιδαμβίες ἄτῃ.
Οὐδὲ μὲν ἔδη' ὅτι τυτθὸν ὑποφθιμένοιο πρὸ ἕμελλε
Κεῖσθαι ὑπ' ἠλίῳ· αὐτὰρ ἐπεὶ δὴ ἔνδοθι σάρκας
Ἰὸς ἀφαρ μυδάσσα δ' ὑπὸ χροὸς ἔρρεε λαχνὴ.

Quæ non est imitatus noster, sed huic simplicitati vim attulit soni valentioris. Sunt autem in nono,

-miserique in crure Sabelli
Seps stetit exiguus: quem flexo dente tenacem
Auulsitque manu pilóque affixit arenis.
Parua modò serpens: sed qua non vlla cruentæ
Tantum mortis habet. nam plagæ proxima circum
Fugit rapta cutis, pallentiáque ossa retexit.
Iámque sinu laxo, nudum est sine corpore vulnus:
Membra natant saniæ, suræ fluxere, sine vllo
Tegmine poples erat, femorii quoq. musculus omnis
Liquitur: & nigra distillant inguina tabe:
Dissiluit stringens vterum membrana: fluúntque
Viscera: nec quantum toto de corpore debet,
Effluit in terras: sæuum sed membra venenum
Decoquit: in minimum mors cõtrahit omnia virus.
Vincula neruorum: & laterum textura, cauúmque
Pectus, & abstrusum fibris vitalibus omne,
Quicquid homo est, aperit pestis: natura profana
Morte patet: manant humeri, fortésque lacerti:
Colla capútque fluunt: calido non ocyus austro
Nix resoluta cadit: nec sælem cera sequetur.

Parua loquor: sanie corpus stillasse perustum:
Hoc & flamma potest: sed quis rogus abstulit ossa?
Hæc quoque discedunt, putrésque sequuntur a medulla
Nulla manere sinunt rapidi vestigia fati.

Deinde illud acutissimum epiphonema,

Cyniphias inter pestes tibi palma nocendi.
Eripiunt omnes animam: tu sola cadauer.

Tam infans videtur Græcus, quàm hic nimius, si inter sè conferantur. Cæterùm quanquam Vulcani officinam apud Homerum atque Virgilium diligenter excussimus: tamen huius nostri iudicii putauimus interesse: si Homericam iterum cũ Apolloniana statuamus. Accedunt igitur in tertio Argonauticôn ad Vulcani insulã Iuno ac Pallas quemadmodũ Thetis in duodeuicesimo Iliados. Illæ Venerem inueniunt, hæc Charin Vulcani vxores,

-Η' ὅ γ' ἄρα μοιῶν
Ἥστο δόμῳ δινωτὸν ἀνὰ θρόνον αἴτα δυεφάων.
Ἀμφοῖσι δ' ἐκάτερθε κόμας ὀπιμερὴν ἄμυσις
Κίστμει χρυσείῃ· διὰ καρχήσι μίτλε δὲ μακρὴ
Πλῆξ ἀδάων πλοκάμοις. τὰς δ' ὑπερπάρροιθεν ἰδοῦσα
Ἔρχεται, εἶσω τὶ σφ' ὀκάλει, καὶ ὑπὸ θρόνου ἅρπτο,
Εἷσέ τ' ἔνι κλισμοῖσιν. ἀταρ μετέπειτα καὶ αὐτὴ
Ἵζανεν· ἀμφοτέρῃς δὲ χερῖν ὑπεδήσατο χαίτας.

Charis autem,

Τίφθε οἱ ἐχεύθετ' ἦλθε θεὰ θέτις ἀργυρόπεζ.
Τὴν δὲ ἴδε πρεσμολοῦσα χάρις λιπαροκρήδεμνος,
Καλὴ τὴν ἄπυε, χειρὶ δὲ κυδρὴ ἀμφιγύηεις.

In quibus vicit illam Gratiam gratiis. Quã palmam sicuti de Homero tulit ille: ita de eo Claudianus. In Poematio nánque de Honorii nuptiis, de Venere sic.

Cæsariem tunc fortè Venus subnixa corusco
Fingebat solio: dextra lævaque sorores
Stabant Idaliæ. largos hæc nectaris imbres
Irrigat: hæc morsu numerosi dentis eburno
Multifidum discrimen arat: sed tertia retrò
Dat varios nexus, & iusto diuidit orbes
Ordine neglectam partem studiosa relinquens.
Plus error decuit. speculi nec vultus egebat
Iudicio: similis tecto monstratur in omni,
Et rapitur quocunque videt. dum singula cernit,
Sæpe probat, nati venientis prospicit vmbram.

Quæ quum perpenderimus, inueniemus nostros nullis numeris, nullis apparatibus cedere Græcorum inuentioni. Quare quum Valerius Flaccus eandem quam Apollonius, materiam tractarit: proponēda sunt deinceps loca illa, quibus tanti viri certame videantur.

Ac primùm quidem, quod attinet ad situm orbis terrarum, quam Geographiam vocāt, sanè quàm imperitus regionum videtur Apollonius fuisse. Quis enim dicat à Colchis tantùm distare Libyam, quantum medium terrarum orbis ab ortu atque occasu. Quibus in dimensionibus Herodotum quoque ineptissimum fuisse satis compertum est. De Istro verò, dii boni quas fabulas? à Riphæis montibus labi, qui erumpit ex Occidentalibus nostris mōtibus: eū in duo scindi flumina, quorū alterum in Adriaticū erumpat: à cuius maris litoralibus montibus Saus & Draus nobiles fluuii in illum sese induunt, tanquam in sinū terræ depressiorē. Ex Adriatico deinde Minyas deducit in Tyrrhenum ita demum, si subeant Eridanum, per quem in Rhodanum subuehantur. inter quos editissimæ alpes partim imperuiæ, partim infames cadaueribus viatorum.

Quæ verò ex vtroque similia cōsiderari possunt, multa sunt sanè. Alius ordo eiusdē vel rei vel facti. Aliæ orationes earundem personarum. inter quas ea, qua Medea exprobrat Iasoni & merita sua, & illius fidem. Et illa qua ostenditur AEetæ animus erga Medeam fugientem. cantus Orphei. Longè enim aptius canit apud Flaccum Minyis, & Phryxum & Athamantem: quàm apud Apollonium terrę cœlique creationem. quid enim viris militaribus, cum Philosophorum vmbris? Initium quoque operis Flacco grauius atque numerosius. tametsi quantum probemus, in sequenti libro satis est declaratum. Toto etiam opere, quanquam est ille nostra inferior expectatione, splendidior est Apollonio. Priuatim verò aliquot loca delecta sunt de multis.

In tertio Apollonii de Iasonis beneficio, hæc Iuno,

Ἐξοτ' ὀπὶ πρηχθῆσιν ἅλις πλήσαντες ἀκωκὴν,
Ἀνδρῶν ὀνομήνῃς πρηΰφρονίῃ ἀνεβόλησεν
Θήρης ἐξαπίνης μετρῳ δ' ἐπαλμενος πάντα
Οὔρεα, καὶ σκοπιὰς πεδιήκεις. εἰ δὲ κατ' αὐτῷ
Χείμῃσιν κραναχθὰ κυλινδόμενοι φορέοντο.

τμὴ

τμὴ δὲ μεὶσαμβρίῳ ὀλοφύρατο, καὶ μὲ ἀναείρας
Αὐτὸς ἑοῖς ὤμοισι διηκοσάλεϊς φέρεν ὕδωρ.

In primo Flacci Iasonem orans,

Omnipotens Regina, inquit, quam turbidus atro
Aethere, cæruleum quateret quum Iuppiter imbrem,
Ipse ego præcipiti tumidum per Enipea nimbo
In campos & tuta tuli: nec credere quini
Ante ueam, quam te tonitru nutúque reposci
Coniugis, & subita raptam formidine uidi.

Herculis aduentus ad Minyas,

Αὐτὰρ ὅ γ' ἠΐθεοι παρεκ νόον ὄρυυθ' ὅμιλον
Ἡρακλῆ' σὺν καὶ οἱ ὑλαὶ κίεν ἐθλοὶ ὀπάων,
Περθοίδης, ἰῶντε φορεὺς φύλακός τε βιοῖο.

Protinus Inachiis ultro Tirynthius Argis
Adnolat: Arcadio cuius armata ueneno
Tela puer, facilémque humeris gaudentibus arcum
Gestat Hylas: uelit ille quidem: sed dextera nondum
Par oneri, clauæq; capax.

Deducunt nauem,

Νῆα δ' ὀπιπράτιος ἀρὴν ὑποδημοσιώουσιν
Ἕλκειν πάμπρωτον εὐξυφέι ἐνδοθεν ὁπλῳ,
Τειναμένοι ἑκάτερθεν, ἵν' εὖ ἀερσίατο γόμφοις
Δίκτυα καὶ ῥοδίοιο βιλώσχ ἁλὸς πώσαν.
Σκῆπτον δ' ἄψα κατ' ἰθὺς, ὅσον πρειδάλλεται χαῖρε
Ἡ δὲ κατ' ἀκροτάτην ἴσω ἀλὸς, ὀστέτιον ὦρο
Ἡρακλῆι χείρεσιν ὑπὸ βραμέεσθαι ἔμελλεν.
Λιτὴ δὲ πρωτέρω χθαμαλώτερον ἐξελάχαινον
Στείρης. ἐν δ' ὀλκῷ ξεστὰς στρίσαντο φάλαγγας·
Τῶν δὲ κατάντη κλίναν ὑπὸ πρώτῃσι φάλαγξιν,
Εἵ κεν ὀλισθαίνουσα δι' αὐτάων φορέοιτο.
Τῷ δ' ἀρ' ἔνθα, καὶ ἔνθα μεταιρέμαντες ἐρετμὰ
Πηχύιον πρόσω ἐχοντα πρὲ σκαλμισιν ἔδησαν.
Τῶν δ' ὑπαμειβαδὶς αὐτοὶ ἐνίζανον ἀμφοτέρωθεν,
Στείρῃ δ' ὁμοῦ, καὶ χεῖρας ἐπλασαν. ἐν δ' ἄρα πᾶφος
Βύσσῃ, ἵν' ὑσχινόεις νέους χ' μικρὸν ἐρύσσαι.
Κεκλόμβρος δ' ἦ ὑστι μάλα μέγα. πὶ δ' παρ' ἄωτον
Εἵ κατὰ βρίσαντε μὴ συφελίξαι ἐρωὴ.
Νεύοντ' ἐξ ἑδρης. ὀπὶ δ' ἐβράσαντο πόδεσσιν
Περσοσιτίζοιμοι. ἡ δ' ἔασετο πηλεὺς ἀρχὼ
Ἴσσα μαλ', εἰ δ' ἐκάτερθεν ὀπάζον αἴσσοντες.
Αἱ δ' ἀρ' ἴσω ῥόοιο σιωπῇ σὺν ἀέρτορι φάλαγγες.

Τελσόμβρας· πρὸ δ' ὄφιν αἰδὴν κύκνε λιγυὺς
Βριθοσυνῆ. καθόλιδε δ' ἴσω ἀλὸς. εἰ δ' ἔμιν αὖθι
Ἀψ διαπεφράζοντες ἔχον ποστέρησε νεῦσαν.

Breuissimè Flaccus,

At ducis imperiis Minyæ, monitúque frequentes
Puppem humeris subeunt: & tento poplite premi
Decurrunt, intrántque fretum, non clamor anhelis
Nauticus, aut blanda testudine desuit Orpheus.

Sic quæ Græcus prolixa narratione statuit, apparatum, sacrificium, orationem: noster paucis versibus,

Tam læti statuunt aras, tibi rector aquarum
Summus honor tibi cæruleis in littore vittis.
Et Zephyris, Glaucóque bonem. Thetidique iuuencum
Deiecit Anceus. Non illo certior alter
Pinguia lethifera perfingere colla bipenni.
Ipse ter æquoreo libans carchesia patri
Sic ait AEsonides. Et cætera quę sequuntur. quibus illa designauit, -οἱ δ' ἀρ' ἐπιτῆ

Χέρνιβα τ' ἐλοχίτας τε παρίζεδον. αὐτὰρ ἰόσων
Εὔχετο κεκλόμβος πατρώιον Ἀπόλλωνα.

Sequitur oratio ad Apollinem, vt illa ad Neptunum. & post orationem partitur operam in sacrificio,

Ἦ, καὶ ἀμ' ὄψωλῆ προσχύτας βάλε τῶ δ' ὄπι βεστὴν
Ζωστάδιον, ἀγκαῖος ὑπαρβαίνων, ἠδ' ἀγκλίνας τε.
Ἦ πιδ' ἐβρόπαλον μίσσον κάρη ἀμφιμίτηπον
Πλῆξεν· ὁ δ' ἀθρόος αὖθι πεσὼν ἐτερείσατο γαίῃ.
Ἀγκαῖος δ' ἑτέρειο κατὰ πλατὺ αὐχένα κόψας
Χαλκείῳ πελέκει, κραπίηισι δι' ἔρρεσε πίνοντας.

Illa quoque valde similia. hæc suprà quoq. cũ Catullianis,

Πάντες δ' ἐρανόθεν λεῦσσον θεοὶ ὑμέτερ κάϊνῳ
Νῆα κὴ ὑμιδέων ὑδάτων μένος· εἰ τότ' ἄειστε
Πόντον ὀπιπλόεσσον ἐπ' ἀκροτάτοισι ζ νύμφαι,
Πυλιάδες κορυφῆσιν ἐθάμβεον εἰσορόωσαι
Ἔργον ἀθλωπάης ἡρωίδος, ἠδὲ καὶ αὐτοὶ
Ἥρωας χείρεσσιν ὑπεκπαδάοντας ἐρετμά.
Αὐτὰρ ὁγ' ἐξ ὑπάτης ὄρεος κίεν αἶψα θαλάσσης.
Χείρων φιλυρείδης, πολιὴν δ' ὑπὲ κύματος ἀγὴν
Τέγγε πόδας· ἡ δὲ σφυρὰ βαθὺ χειρὶ κελεύων,
Νόσφιν ἐπευφήμησεν ἀκηδέα νισομένεσσι.
Σιὼ καὶ οἱ παράκειτις ἐπωλένιον φορέουσα.
Πηλείδαο ἀχιλῆα φίλῳ διεδέξατο πατρί.

Quæ

Quæ coniuncta hîc, diuisit in suis Flaccus. Nam & seorsum abeuntes prosequitur Chiron. & deorum spectationem accommodat longè melius ad Solis metum,

Siderea tunc arce pater pulcherrima Graiûm
Cœpta tuens, stat támque operis consurgere molem,
Lætatur patriq; neque eni n probat otia regni.
Vna omnes gaudent superi, venturáque mundo
Tempora, quæque vias cernũt sibi crescere Parcæ.
Sed non & Scythici genitor descrimine nati
Intrepidus, tales fundit Sol pectore voces.

CHIRONIS autem & Pelei affectus, infantísque ingenium longè felicius descripsit,

Iámque aderat summo decurrens vertice Chiron,
Clamantémque patri procul ostentarat Achillem.
Vt puer ad notas erectum Pelea voces
Vidit, & ingenti tendentem brachia passu,
Adsiluit, chara áque diu cervice pependit.
Illum nec valido spumantia pocula Baccho
Sollicitant, veteri nec conspicienda metallo
Signa tenẽt. stupet in ducibus, magnumq; sonantes
Haurit, & Herculeo fert commixtus ora leoni.
Lætus at impliciti Peleus rapit oscula nati.

DEINDE sequitur oratio cum votis.

FLACCI tempestatem mox cum Virgiliana & aliis comparabimus: ad cuius tamen vel nitorem vel efficaciam minimè aspirat illa Argi apud Apollonium. quippe est sanè quàm frigida: ait enim Boream à Ioue missum folia mouere: tum autem,

Νυκτὶ δ' ἔδη πόντος δὲ μελάνθη· ἄφρτο δὲ κῦμα
Κυκληδὸς πνείουσι· κελαινὴ δ' ἠέρι νὺξ
Ἄμπεχεν· ἠδ' ἄπλητα ἄστρα διαυγέα φαίνετ' ἰδέσθαι
Ἐκ νεφέων· σκοτόεσσι δὲ πᾶσι ζόφος κατέκρυφθη. Et mox,
Ἰσία δ' ἐξόρπαξ· αὐτὰρ ἐμοὶ μέλος ἠδὲ καὶ αὐτοὺς
Νῆα διαπρήσσειν ἔπεα πνεούσιν ἐοικέναι.

Quid sit πῶφος apud Hippocratem suo loco scriptum est. quid τυφὼν, tum apud illum, tum in Meteoris: Venti vehementiam è terræ marísve habitu. quo vento nihil violentius. Iccirco gigantem Tartari ac Tellurus filium, τυφῶνα Græci nominarunt: alij τυφάνα, nonnulli τυφωία. Quæ nomina vnius esse patet tum alibi, tum in Homericis commentarijs. Igitur quum Virgiliana suprà dest-

scripserimus, non hîc repetemus : sed Flacci atque Apollonij loca, è quibus Græcas intelligas vanitates. Homerus enim Inarimen ei canit impositam : Appollonius Serbonidem paludem. Sic enim scribit in secundo, de Caucasi iugo quodam,

Ἔνθα τυφάονα φασὶ διὸς κρονίδαο κεραυνῷ
Βλήμενον, ὀψπότε οἱ γιγαὴς ἐπορέξατο χεῖρας
Θερμὸν ἀπὸ κρατὸς σάξαι φόνον· ἵλατο δ' αὖτας
Οὖρεα, καὶ πεδίον νυ ὀνήϊον. ἔνθ' ἔτι νειὸν ἄρη
Κεῖται ὑποβρύχιος σιφλωνίδος ὕδασι λίμνης.

Flaccus autem in Sicilia ponit,

-Sicula pressus tellure Typhoeus
Hunc profugum, & sacras reuomentem pectore flammas,
Vt memorant, prensum ipse comis Neptunus in altum
Abstulit, implicuitque vadis: totiésque cruenta
Mole resurgentem, torquentémque anguibus vndas
Sicanium dedit vsque fretum : cúmque vrbibus Aetnam
Intulit ora premens.

Confudit Igitur cum Encelado,

-Trux ille iectat adesi
Fundamenta iugi. pariter tunc omnis anhelat
Trinacria: iniectum fesso dum pectore molem
Commouet experiens, gemitú que reponit inani.

Hæc autem etiam inter Latinos comparabuntur.

Herculis oratio, Minyas ad Lemnum genio indulgentes castigantis,

Δαιμόνιοι, πάτρης ἐμφύλιον αἷμ' ὀπύεργεν
Ἡμέας. νὺ γάμων ὀπιδευέες ἐνδάδ' ἔβημεν
Κνίδην ὀρεσσάμενοι πολιὴ πάσας. αὖθι δ' ἔασεν
Νείονται λιπαρὴν ἄροσιν λήμοιο ταμέσθαι·
Οὐ μὰν ὀκλειὴς γε σιὼ ἀθρεηθεν γλωχῖν
Ἐνόμεθ' ἀδ' ὅτι δηρὸν ἐέλμεθα, νδέ τι κῶας
Αὐτόματον δώσοι τις ἐλὼν θεὸς ὀξαλέεσσιν.
Τόνδε αὖθις ἑκάστοι ὀπὶ σφέα. τὸν δ' ἐνὶ λέκτροις
Τ' ψπύλης εἰάτην παννήμαρον, εἰσόκε λῆμνον
Πᾶσιν ἐσαναδρώσῃ, μεγάλη τέ ἑ βᾶξις ἵκηται.

O miseri, quicunque tuis accessimus actis: *phasin*

Phasin, & Aeeten, Scythicique pericula ponti
Reade, ait, Aesonide, me tecum solus in æquor
Rerum traxit amor: dum spes mihi sistere montes
Cyaneos, vigilémque alium spoliare draconem.
Si sedet Aegæi scopulos habitare profundi
Hoc mecum Telamon peraget meus.

Hylę raptus in primo Apollonii,

-αὐτίκα δ' ἥγε
Δαιὴν μὲν καθύπερθεν ἐπ' ἀυχένος ἄορ ἔθετο πῆχυ
Κύμα δοναύουσα τέρεν χρόα. δεξιτερῇ δὲ
Λαιῶν ἕασατο χεὶρ, μίσῃ δ' ἐνικάββαλε δίνῃ.

In tertio Flacci,

-nil vmbra, comæq;
Turbauitque sonus surgentis ad oscula nymphæ.
Illa quid as inuecta manus, heu sera cientem
Auxilia, & magni referentem nomen amici,
Detrahit: adiutæ prono nam pondere vires.

Theocritus autem nudam tantùm narrat submersionem. vbi aduertes etiam animum ad comparationem,

εἴς δ' ὅτι πὲς τι μύωπι τετυγμένος ἑωυτὸ ταῦρος
Πίσσα τι πορλιπὼν, ἢ ἐλεφαίρας· ἀδὲ νομῆων,
Οὐδ' ἀγέλης ὄδεται, πρόσεισι δ' ὁδὸν, ἄλλοτ' ἄπαυστος,
Ἄλλοτε δ' ἐς ἱερὰμβους, καὶ ἀνὰ πλατιὺ ἀυχέν' ἀείρων
Ἔσσυται μύκημα κακῷ βιοδαμάρους εἴσω.

Continuo volucri ceu pectora tactus asilo,
Emicuit Calabris taurus per confraga septis:
Obuia quæque ruens: tali se concitat ardens
In iuga senta fuga. Pauet omnis conscia latè
Sylua: pauent montes,

Hæc quidem Sonora magis : plus tamen arridēt Græca.

Suprà ostendimus pugiles quales essent: nunc quantus Amycus,

Ἀλλ' ὁ μὲν ἦ ὀλοοῖο τυφωέος, ἢ καὶ ἀυτὸς
Γαίης ἐξ ἵκτο πέλωρ τέκος. οἷα παρῴδειν
Χαμάδρυσι δῖ' ἔτικτεν.

In quarto Flaccus,

-mortalia nusquam

Signa manent: instar scopuli qui montibus altis
Summus abit, longéque iugo stat solus ab omni.

Cæterùm quum alio pugnent modo apud Flaccum, alio apud Apollonium, remitto studiosos ad illorum versuum lectionem, quos ponere piguit.

Nec minus Chalybum statuimus supra fodinas atque artem: Flaccus in eodem breuissimè,

Gens Chalybum, durus patiens cui cultus in aruis.
Et domat afflicta semper domus ignea massa.

Harpyię itidem Flacci cum superioribus repetendæ sunt,

Diripiunt, verrúntque dapes: fœdatáque turbant
Pocula, fragrat odor, surgítque miserrima pugna.

Et haud multò pòst,

Fragrat acerbus odor, patríque aspirat Auerni
Halitus. & mox, *-inhiat Cocytia nubes*
Luxurians, ipsóque ferens fastidia visu.
Tum sola colluuie, atque illisis stramina mensis
Fœda rigent, stridúntque alæ, prædáque cruenta
Sæuit vtrinque fames.

Iasonis oratio ad AEeten longè est apud Flaccum lucu-lentissima, atque artis plena, quicum Apollonii infantia ne est quidem conferenda.

E satione dentium nati, cui trium poetarum plus de-beant ob illustrem narrationem, dispiciendum est. Vbi βώλακας ὑδροχόους ab Apollonio dicuntur: Flaccus Bella-tricem appellat glebam. Versus sunt in tertio,

Οἱ δ' ἤδη κατὰ πᾶσαν ἀνασταχύεσσαν ἄεσσαν
Γηγύιες. φείξαν δὲ θεὴ σιδαρεῖς σακέεσσι,
Δύσεσθαι τ' ἀμφιχύσις, καρύσσουσί τε λαμπομβύσι
Ἄρης τέλθρος φθισιμβρότου. ἴλατο δ' αὖγλη
Νειόθεν ἀλυμπόνδε δι' ἠέρος ἀσπαίηισα.

In Flacci septimo,

Martius hic primùm ter vomere fusus ab ipso
Clangor: & ex omni sonuerunt cornua sulco.
Bellatrix tum gleba quatit, paritérque crearis,
Armaríque phalanx, totísque insurgere campis.

Sequitur deinde cædes apud vtrumque: sicut antecedit opera, & labor tauris iungendis: quæ studiosi inter se con-ferre poterunt. Libet tamen etiam ingeniosissimi poe-tę versus ascribere his: quanquam haud multò pòst La-

tinos cum Latinis comparare instituimus. Igitur Ouidius in tertio Transformationum sedatiùs omnia,

Inde, fide maius, glebæ cœpere moueri:
Primáque de sulcis acies apparuit hastæ.
Tegmina mox capitum, picto nutantia cono.
Mox humeri, pectúsque, onerataque brachia telis
Existunt, crescítque seges clypeata virorum.

Addit & comparationem,

Sic, vbi tolluntur festis aulæa theatris:
Surgere signa solent, primúmque ostendere vultus,
Cætera paulatim: placidóque educta tenore
Tota patent, imóque pedes in margine ponunt.

HORATII ET GRAECORVM COMPARATIO.

CAPVT VII.

CVm Maronis aliquot loca ex Apollonio excutere-mus, ad Flaccum vsque proiecti sumus. nùc ad reli-quos transeundum. Ac de Horatio quidem ita sentimus, Si Græcorum Lyrica extarent, futurum, vt illius furta quamplurima deprehenderentur. Qui tamen imitato-res, ferùm pecus appellare non dubitarit. Sanè ex Pin-daro illa,

Quem virum aut Heroa, lyra, vel acri
Tibia sumis celebrare Clio? & reliqua.

Sic enim Pindarus,

Ἀναξιφόρμιγγες ὕμνοι
Τίνα θεὸν, τίν' ἥρωα
Τίν' ἀνδρα κελαδήσομεν; & quæ sequuntur.

Ex Alcæo, vt opinor, multa: vt hęc,

Deprome quadrimum Sabina
O Taliarche merum diota.

Ἐγχεύ, κίρνα παλαιόν. & illa,

Νῦν χρὴ μεθύσθην, καί τινα ἐς βίαν
Ποσσίν. Item,

Nullam Vare sacra vite prius seueris arborem,

Ex eodem Poeta.

Μηδὲν ἄλλο φυτεύσῃς πρότερον ἀμπέλου·

Puto tamen eum fuisse Græcis omnibus cultiorem

OVIDII CVM GRAECIS COMPARATIO.

CAP. VIII.

OVidii ingenium multis maius est visum, quàm vt quicquam de Græcis mutuaretur. quum tamen ille Transmutationum libros è Græcorum fabulis contexuerit: non dubito quin eorum adiutus argumentis, etiam si quid extaret illustrius, suis inseruerit. Præsertim quum μεταμορφώσεων titulo ab illis quoque sint editi libri. Inter quos etiam Callisthenem authorem prodidêre. Sed & Polyphemi cantionem sumpsit è Theocrito: quam fatali sua illa luxuria non tam amplam, quàm vastam fecit. Ea est in tertiodecimo Transfigurationum. & in Idyllio ad Nician, qui inscribitur Cyclops. quare inde petantur. Hesiodi autem secula ita est imitatus, vt longè post se reliquerit:

Χρύσεον μὲν πρῶτα γένος μερόπων ἀνθρώπων
Ἀθάνατοι ποίησαν ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες.
Οἱ μὲν ὑπὸ κρόνου ἦσαν, ὅτ' ἐρρύη ἐμβασίλευεν.
Ὥστε θεοὶ δ' ἔζωον ἀκηδέα θυμὸν ἔχοντες,
Νόσφιν ἄτερ τε πόνων, καὶ οἰζύος· οὐδέ τι δειλὸν
Γῆρας ἐπῆν.

Horum ille nihil, sed alia longè meliora. Illa autem,

-Καρπὸν δ' ἔφερε ζείδωρος ἄρουρα
Αὐτομάτη πολλόν τε, καὶ ἄφθονον.-

Ipsa quoque immunis, rastróque intacta, sine vllis
Saucia vomeribus per se dabat omnia tellus.

Quod malè repetit,

Mox etiam fruges tellus inarata ferebat.

Omisit autē illud Hesiodi, longè optimum in hac ætate,

Θῆσκον δ' ὡς ὕπνῳ δεδμημένοι.

Quæ autem de cæteris ætatibus in vtroque Poeta sentiamus, ad Hypercriticum nostrum retulimus. Imitatio in illis,

Οὐδὲ πατὴρ παίδεσσιν ὁμοίιος, οὐδὲ τοκῆες·
Οὐδὲ ξεῖνος ξεινοδόκῳ, καὶ ἑταῖρος ἑταίρῳ·
Οὐδὲ κασίγνητος φίλος ἔσσεται, ὡς τὸ πάρος περ·

Αἶψα δ' γηρήσκοντας ἀτιμήσουσι τοκῆας.

Vsuitur ex rapto: non hospes ab hospite tutus,
Non socer à genero: fratrum quoque gratia rara est.
Imminet exitio vir coniugis illa mariti:
Lurida terribiles miscent aconita nouercæ:
Filius ante diem patrios inquirit in annos.

EAVSDEM fames in octauo,

Est locus extremis Scythiæ glacialis in oris,
Triste solum, sterilis sine fruge, sine arbore tellus,
Frigus iners: illic habitant pallórque, tremórque,
Et ieiuna fames.

Et mox,

Deuenit in Scythiam, rigidíque cacumina montis:
Caucasón appellant: serpentum colla leuauit,
Quæsitámque famem lapidoso vidit in agro.
Vngulibus & raro vellentem dentibus herbam,
Hirtus erat crinis, cæua lumina, pallor in ore,
Labra incana situ, scabríque rubigine dentes,
Dura cutis, per quam spectari viscera possent.
Ossa sub incuruis extabant arida lumbis.
Ventris erat, pro ventre locus: pendere putares
Pectus, & à spinæ tantummodo crate teneri.
Auxerat articulos macies genuú que tumebat
Orbis: & immodico prodibant tubere tali.

Quæ libentius recito, quòd præceptores nostri optimi ac doctissimi putabant sola excursione Callimachum, non etiam nitore vinci. Id igitur vt pateat, illius versus ex pulcherrimo hymno in Cererem.

Αὐτὰρ οἱ χαλκῆν τε, καὶ ἄγριον ἔμβαλε θυμὸν,
Αἴσυμα, κρατερὴν μεγάλῃ δ' ἐστεύγατο νέσσῃ.

Vbi vides nihil hîc comparari posse. Qui si damnant hãc descriptionem, Famam quoque Virgilianam vituperent necesse est.

Cæterùm nudis ille rebus addidit ornamenta. veluti quum orationem attribuit Nymphæ. Callimachus solum, κατὰ μέλος ἴαχεν ἄλλαις, Sacerdotem excitat Ceres, vt Erysichthona castiget; Ouidius famulo attribuit. Illa minas à securi: hic plagã sine minis. In arbore noster elegantior,

Stabat in his ingens annoso robore quercus,
Vna nemus, vittæ mediam, memoréſque tabellæ,
Sertáque cingebant, voti argumenta potentis.
Sæpe ſub hac Dryades feſtas duxere choreas:
Sæpe etiam manibus nexis ex ordine, trunci
Circumiere modum: menſuráque roboris vlnas
Quinque ter implebant: nec non & cætera tantum
Sylua ſub hac omnis, quantum fuit herba ſub illa.

Ille autem,

Ἡ δέ τις αἰγείρος, μία δένδρεον, αἰθέρι κύρσαν
Τῷ δ' ἔπι τὴν νύμφαι ποτὶ πῶτιον ἐμέωντο.

Quòd hic μία δένδρον: noſter, *vna nemus*. Ea erat magnitudine, vt ſola pro nemore haberi poſſet. Sed & meliore conſilio Robur eſſe fecit Ouidius, quàm populum Græcus. eſt enim ſterilis, neque quicquam ad Cererem. Neque hæc arbor cum alijs, neque inter ſe illæ conueniunt quæ ibi memorantur. Quis enim terrarum locus vnus Pyrum fert cum vlmo, & Pinu, & Populo? Quinetiam inuaſio atque impreſſio famis apud illum nulla: nobis adeò Luculenta, vt nihil ſuprà,

-altóque ſopore ſolutum:
Noctis enim tempus, geminis amplectitur vlnis,
Séque viro inſpirat: fauéſque, & pectus, & ora
Afflat: & in vacuis peragit ieiunia venis.

Affectum verò ipſum Callimachus vt effingat, tanto fuſior ac laxior, quanto fuerat in cæteris vel parcior vel caſtigatior. Orſus enim ab operis miniſtrorum,

Εἴκατι δαῖτα πίνοντο, δυώδεκα δ' οἶνον ἄφυσσον.

Pergit exequi particulatim minima quæque, vnde peteret opem ad extinguendam eſuritionem,

-καὶ τὰ δέμνι' αὐλιες ἤδη
Τετραπόδων· ἤδη δὲ ἀπηρνήσαντο μάγειροι.
Ἀλλ' ἀεὶ ἐρῆας μεγάλας ὑπάλητον ἀμοργάν.
Καὶ τὰν βοῶν ἔφαγον, τὰν ἐσθίᾳ ἤρεφε μάτηρ,
Καὶ τὸν ἀεθλοφόρον, καὶ τὸν πολεμήϊον ἵππον.

vſque ad felem,

Καὶ τὰν αἴλυρον τὰν ἤρεμα θηρία μικκά.

Quæ noſter bono iudicio neglexit: illáque eſt imitatus, quæ ingenij ſui vi fecit vt eſſent ſua.

Ἐνδόμυκος δ' ἤπειτα πανήμερος εἰλαπινάζει
Ἠδὲ μυρία πάντα. κακὰ δ' ἐξάλλετο γαστήρ.

Αἰεὶ μᾶλλον ἔδυνε. τὰ δ' ἐς βυθὸν εἶα θαλάσσης
Ἀλμάτως ἀχάριστα κατίρρεεν εἰδέτα πάντα.

Compones etiam comparationes,

εἰς δὲ μίμαντι χιὼν, ἀς ἀελίῳ ἔνι πλάγιον,
Καὶ τούτων ἔτι μεῖζον ἐτάκετο· μέσφ' ὅτε νηυσὶ
Δεινὸν ἰὼν τε, καὶ ὀστέα μουνὸν ἔλιφθεν.

Quæ poſtrema, fami, non Eriſichthoni tribuit Naſo. Quę verò argutè acutéque, ac pluſquam humano ingenio eſt proſequutus, non pigebit aſcribere. ipſo in ſomno eſuriétem, dij boni, cuiuſmodi?

Lenis adhuc ſomnus placidis Eryſichthona pennis
Mulcebat: petit ille dapes ſub imagine ſomni:
Oráque vana monet, dentémque in dente fatigat,
Exercétque cibo delu ſum guttur inani:
Próque epulis tenues nequicquam deuorat auras.
Vt verò eſt expulſa quies, furit ardor edendi:
Pérque auidas fauces, immenſáque viſcera regnat.
Nec mora: quod pontus, quod terra, quod educat aer,
Poſcit, & appoſitis queritur ieiunia menſis.
Inque epulis epulas quærit.

Quódque vrbibus eſſe,

Quódque ſatis poterat populo, non ſufficit vni:
Pluſque cupit, quo plura ſuam demittit in aluum.

Avdi nunc comparationem,

Vtque fretum recipit de tota flumina terra,
Nec ſatiatur aquis, peregrinoſque ebibit amnes:
Vtque rapax ignis non vnquam alimenta recuſat,
Immenſáque faces cremat: & quo copia maior
Eſt data, plura petit, turbáque voracior ipſa eſt:
Sic epulas omnes Eryſichthonis, ora profani
Accipiunt, poſcúntque ſimul. cibus omnis in illo
Cauſa cibi eſt: ſempérque locus fit inanis edendo.
Iamque fame patrias, altique voragine ventris
Attenuarat opes: ſed inattenuata manebat
Tum quoque dira fames, implacatæque vigebat
Flamma gulæ.

In quibus eam vides vim ſententiarum, quam nemo eſt Græcorum conſequutus. Nam qualia illa? *Inque epulis epulas quærit.* Et de igne, copia fieri voratiorem. Et, *Accipiunt, poſcúntque ſimul.* Et, *-cibus omnis in illo Cauſa cibi eſt. & ſempérque locus fit inanis edendo.*

OPPIANI CVM ALIIS COMPARATIO.

CAPVT IX.

QVæ igitur nostri de Græcis parare potuerunt, haud sunt satis: neque pauca, neque omnia. Non enim tanquam atrienses aut dispensatores apud herum putamur rationes: sed vt quæque optima visa sunt ad excitandam constituendámque nobilis Poetæ imitationẽ, ita a nobis carptim & accepta & proposita sunt. Nunc verò ne quid desit tam perfecto operi, contemplemur id quoque: An Græcorum vllus ad nostrorum regulam suas direxerit dimensiones. Atq; e Oppianus quidem inter Græcos adeò sublimis est, adeò numerosus, vt eorum vnus ad Virgilianam diligentiam aspirasse videatur. Quare siquid illi cum nostris commune sit, hîc apponetur. Est comparatio nobilis in primo Piscationum: quæ meretur studium & operam nostram,

Ὡς δ' ὅτ' ἀπ' αἰθέρος τε καὶ ἠγάθεοι ῥοάων
Τ' ψαπέτης γεράνων χεῦε ἔριδα πτεροφάνων
Ἄπλαιτος νιφόεντα παγον, καὶ χεῖμα φυγοῦσαι,
Πυσμαίων τ' ὀλιγοδρανέων ἀμφίλιδα χθόνα.
Τῆσι δ' ἄρ' ἰπταμένῃσι κατ' οἴκας ἄρσες ἐσμοὶ
Ἠέρα τε σκιάουσι, καὶ ἄλυτον ὄγμον ἔχουσι.

Hanc quum ex Virgiliana, quam suprà posuimus, acceperit: circo tam grandibus numeris cecinit.

LVCANVS autem in quinto sic,

Strymona sic gelidum bruma pellente relinquunt
Potuæ te Nile grues: primóque volatu
Effingunt varias casu monstrante figuras.
Mox vbi percussit tensas Notus altior alas:
Consusos temere immistæ glomerantur in orbes,
Et turbata perit dispersis littera pennis.

Non potuit autem, neque decuit explicare totum locum illum Virgilij ex tertio absolutissimi operis Oppianus,

Interea toto non secius æquore ningit:
Intereunt pecudes: stant circumfusa pruinis
Corpora magna boum, & summis vix cornibus extant.

& cætera: quippe legibus comparationis in angusto cogitur,

Ὡς δ' ὁπότ' ὀρφναίη σκιάς νιφάδεσσι κάλυψε

Ἐκ περίης

Ἐκ περίης ζεφύροιο θοὸν μόλος· οὐδέτι χαίης
Κυνηγὸς ἰδέειν ὑσσοφαίνεται· ἀλλ' ἄρα πᾶσα
Ἀγρώνη χθὼν νέεσσιν ἐπασσυτέρῃσι κεκάλυπται.

Etiam quod Maronis suprà posuimus de aquila & serpente, ipse diuinis modis transtulit ad ceruum & serpentem,

Ὡς δ' ὅτ' ἀνὰ ξυλόχοις ὀφίων ὀδὸν ἐξερεείνων
Βεβρυκὼς ἔλαφος, μινήλατον ἶχνος ἀείρει
Χειλώ δ' εἰσαφίκανε, καὶ ἕρπετον εὗρυσεν ἔξω.
Δακπέμεν δ' ἐμμενέως· ὁ δ' ἑλίσσεται ἀμφί τε χοιῶα,
Δειρὴ τε, στέρνον τε· τὰ δ' ἠμιβρώτα πέλωνται
Ἄφθιτα πολλὰ δ' ὀδόντες ὑπὸ σῶμα δυσπεύκασιν.

Vide etiam quàm magnificè ædificauit super tenui illo Horatii fundamento,

Non missura cutem, nisi plena cruoris hirudo.

In secundo nánque sic,

Ὡς δ' ὅτε ἰκτὶς πολυμήχανος ἕλκος ἀφύσσων
Οἰδαλέον, τῷ πολλὸν ἀναΐσσει ἔνδοθεν αἷμα
Ἐνήματα διὰ δ' ἱερὰς ὑγρὰς κυανόχροα λίμνας
Ἔρχεται τιθρομβώσει χθὼν χροὸς ἐσπέλυξε
Δαίμονι δαμὲν μέλαν αἷμα· τὰ δ' αὐτίκα γυιαθέντα
Κυρτοῦται, καὶ λύθρον ἐπάλκιται· ἀδὺ δ' ἀνίησιν,
Εἴσοκεν αἱμοβαρὴς ζαερὸν ποτὸν αὖ ἑρήσαντα
Ἐκ χροὸς αὐτοκύλιστε πίσῃ, μεθύουσιν ὁμοῖα.

Par opera & laus in illis ex quarto operis incomparabilis,

-Meropésque, aliæq; volucres,
Et manibus Procne pectus signata cruentis.
Omnia nam latè vastant: ipsíque volantes
Ore ferunt, dulcem nidis immitibus escam.

Ille in tertio piscationum,

Ὡς δ' ἐπότ' ἀπλοΐῃσι φέρει βόσιν ἑρταλίχοισι
Μάτηρ εἰαρινὴ ζεφύρου τεροτάγγελος ὄρνις.
Οἳ δ' ἀπαλὸν πτύζοντες ὀπιθρώσκουσι καλιῇ
Τεκνόωμεν πρὸς μητρὶ, καὶ ἱμείροντες ἐδωδῆς
Χείλεσι διαπίνυσσιν· ἄπτερ δ' ὅτε δῶμα λέλακεν
Ἀνδρὸς ξεινοδόκοιο λίγα κλάζουσι νεοσσοῖς.

Nec minus illa,

-& odora canum vis: tanquam disertus declamator, propositum argumentum felicissimè locupletauit, in quarto,

-ἠύτ' ἐς ἴχνος
Κυνηγοὶ ἀμείνονες κωκὺς μάσις· ὅς τ' ἐν ὄρεσσι

Θηρὸς ἀμοιχθόνιον σπολιὼ βάσιν ἐξερεείναν,
Ρ'ινὸς ὑπαγγελίη νημερτέϊ καὶ τέμιν ἄγκε
Μάρψε, καὶ ἐκ ἱμάσησεν, ἐὸν δ' ἐπέλασεν ἀάκτα.

Quæ posuimus ad excitandam indolem iuniorum: vt haberent exempla vtriusque orationis vel breuioris, vel vberioris.

Nemo etiam dubitabit, qui hæc legerit Oppiani,

Ὡς δὲ καὶ ἐν ξυλόχοισιν ὀρέστεροι ἀγρευτῆρες
Εἶλον ἀπαλκείῃ ἕλαφον δυαγρέϊ τέχνῃ
Μυρίνθῳ στέφαντες ἅπαν δρυὸς, ἀμφὶ δὲ κοῦφον
Ο'ρνίθων δήσαντο δοὰς πτερὰ ταῖ δ' ὀρόωσαι
Ἠλέμαται πάσῃσι κενὸν φόβον, ἐνδὲ πελάσσαι
Μαψιδίως πτερύγεσσιν ἀτυζόμεναι μεμιγάσσιν,
Εἰσόκε δικτυπόροι ἐπαΐξαντες ἕλωσι.

quin ex Virgilianis tam sublimem sumpserit spiritus: sunt autem in duodecimo diuini operis,

Inclusum veluti si quando flumine nactus
Ceruum, aut puniceæ septum formidine pennæ,
Venator cursu canis, & latratibus instat.

Artem illam pennarum è Gratio discès.

Diuina quoque illa ex quarto politissimi operis,

Qualis populea mœrens Philomela sub umbra
Amissos queritur fœtus, quos durus arator
Obseruans nido implumes detraxit: at illa
Flet noctem: ramóque sedens miserabile carmen
Integrat, & mœstis latè loca questibus implet:

Fuere pro Idea ad suauissima hæc quæ posuit in quinto ille,

Ὡς δ' ὁπότ' ὀρταλίχοισι χαλιδὸν νηπάχοισι
Νέρθεν ὑπὲξ ὀρέων τηχῶν ὄφις ἄγχι πελάσσῃ.
Καὶ τοὺ μὲν κατέπεφνε, καὶ ἔσσατεν ἔνδον ὀδόντων.
Μήτηρ δὲ τρομέουσα μὲν ἀτυζομένη περὶ ποτμῳ
Λοίγια τεκνείῃσι φόνῳ γόον.

Sunt & hæc ex eadem officina in primo venationum:

Ἔγρεο, καὶ τεχνῖται ὑπαὶξ ὑλαοῦ ἀταρπόν.
Τῶν μερόπων κ' ἄπο τις ἐπὶ τῇσιν ἐπάτησεν ἀοιδαῖς.

LVCRETIVS enim,

Auia Pieridum peragro loca, nullius antè
Trita solo. Quæ suo more diuina fecit Maro in tertio consummati operis,

Sed me Parnasi deserta per ardua dulcis

Raptat amor, iuuat ire iugis, qua nulla priorum
Castalium molli diuertitur orbita clino.

Sanè in secundo nihilo insuauiora,

Me verò primum dulces ante omnia Musæ,
Quarum sacra fero, ingenti percussus amore
Accipiant. Quibus deinde addidit beati ingenij opes, quæ sequuntur.

Habes igitur maximi Græcorum, cum excellentissimo omnium Poetarum comparationem. Nunc videamus an cum Gratio, aut Nemesiano quicquam illi conueniat: si prius picturâ equi ex Marone designauerimus.

Βαθὺ μὲν ὑπὸ στῆθος διηνεκὲς, μετόπισθεν ὑπόκρημνον.
Ἀέρμα μέγας αὐτὸς ἐὼν ἀειγόα γῆα
Τ' ἠμάρα νεάτῳ ὃ ῥέθει ποτὶ στερεάδα νεύσει.
Εὐρὺ πλευρὸν, φαιδρόν τε μεσόφρυον. ἐν δ' ἄρα κόρσῃ
Ἀμφὶ μέτωπα πεύκων πυκινοὶ σκίαιντο κόρυμβοι.
Ὄμμα τορὸν, πυρσωπὸν, ὑπαπρεπὲς ἰδμοσύνῃσι.
Εὐρείαι ῥῖνες, ζόμα δ' ἀρκίον, οὔατα βαῖα,
Γυαλὸν δειρὴ τελέθοι λασιαύχενος ἵππου.
Ἐς ὅτε χαιτήεσσα λόφον νεύσει ξυφάλῃσι.
Πολὺ πέλοι στέρνον, δολιχὴ δέμας, ὀφρύα νῶτα
Καὶ βάκτις ἀμφίδυμος, μέσον ἰσχία παίσσοι.
Ἐκ δὲ θέειν πολλὴ μετόπισθε τανύτριχος ὀρή.
Μηρὲ δ' ὑπαγέες μυώδεες, αὐτὰρ ἔνερθεν
Ὀχῆες δολιχοῖτε ποδῶν ἀδεμόκλεες αὐλοί.
Καμάλαι λεπταλέοι, καὶ σαρκὶ λελεμένα κῶλα,
Οἷα ταυροκάμοισιν αἰολοπόδεσσ' ἐλάφοισι.
Καὶ σφυρὸν αἴκλινοιτο, θέοι δὲ κεἰδρομος ὁπλὴ,
Τ' ἠμὲν μάλ' ἐκ γαίης, πυκινὴ κεράεσσα, κραταιή.

Hæc an vera sint omnino, alterius est operæ quæ ab Apolline nostro dicta sint videamus,

illi ardua ceruix,

Argutúmque caput: non solùm paruum. *breuis alnus.* nõ autem δολιχὸν δέμας. *obésaque terga,* non solùm lata.

Luxuriáque toris animosum pectus: non est satis πολὺ στέρνον. Sed & ἄδεα suprà declarabat,

generosi pullus in artus

Altius ingreditur, & mollia crura reponit, id est, non rigidè protentat: sed quod Aristoteles dicit, ὑγρά.

Primus & ire viam, & fluuios tentare minaces
Audet, & ignoto sese committere ponto.

nec vanos horret strepitus. & hîc intermiſcet,

-tum ſiqua ſonum procul arma dedêre
Stare loco neſcit, micat auribus, & tremit artus,
Collectúmque premens voluit ſub naribus ignem.
Denſa iuba, & dextro iactata recumbit in armo.
At duplex agitur per lumbos ſpina. hoc erat ἀμφίδυμος
-cauátque
Tellurem, & ſolido grauiter ſonat vngula cornu.

E GRATIO verò hæc,

Nempe ingens, nempe ardua ſundet in auras
Crura. Cætera de nationibus trahit. In quibus mirum quòd tum ipſe, tum Oppianus profitetur,

Non tamen Hiſpano Martem tentare minacem
Auſim. Sic Græcus à celeritate ſola dilaudatos, damnat tanquam imbelles,

Ἀλλ' ἄρα καὶ πάρδοισι μέγα σθένος ἔνθεν ἐόντος,
Ὠκυτέροισι πόδεσσι κραιπνότητι πεδίοιο.
Κείνοισιν τάχα μοῦνος ἐναντίον ἰσοφαρίζοι
Αἰετὸς αἰθερίοισιν ὀπαδεύων γναλοισιν,
Ἢ κίρκος ταναῇσι παρυσταμένοις πτερύγεσσιν,
Ἢ ἅλφὲς πολιοῖσιν ὀλισθαίνων ῥοθίοισι.
Τόσσον ἴσχυς ἔασι θοαὶ πόδας ἰωκυμόωντας.
Ἀλλ' ὀλίγοι, βαιοῖσι μόθος, καὶ ἀπάλκιδες ἦτορ.

Noſtris ſanè vſibus nulla terrarum pars mittit præſtantiores, ſiue dexteritatem, ſiue animum ſpectes. Nam & domino mites, & hoſtium hoſtes ſunt. Impulſi in mucrones abeunt, iuſſu heri morituri. Cæſi non auertuntur: percuſſorem etiam appetunt: denique fiunt ſæuiores. Vidimus nos inter animi fideíque miracula, vnum è commilitonibus auectum incolumen, equo ita ſaucio, vt etiam inteſtina per humum traheret. neque prius concidendi tempus eſſe ratus eſt, quàm ſeſſor deſcenderet, atque in ſocij terga ſubſiliret. quod tamen addit verum eſt,

Καὶ θρῖμον ὃ πάν ἔφασιν ἐλεγχέμορον ταδίοισιν.

Quòd autem non notos habuerit Hiſpanos equos & hinc patet,

Οὐπλιὸν δ' ἐ κρατερῷ πηλοξόον ὀρυπέδιλον.

quum pauci equi meliore vngula fulciantur. Totáque Hiſpania ſcrupea, ſabuloſa, aſpera, ſiticuloſa ſit: tantum abeſt vt limo lutóve vngulæ corrumpantur. Quare pleríſque Hiſpaniæ locis calceos è cannabinis filamentis con-

connexos gerunt.

NEMESIANVS autem ſic, longè inferior illis,

Illis ampla ſatis læui ſunt æquora dorſo,
Immodicúmque latus. de latere intellige, non vt ille, δίμορφος id eſt corpus totum. animoſiores enim ſunt. neque deficit facilis ſpirandi vis, nec diuturna ſpiritus contentio labefacit: tum ſequitur. *paruæque ingentibus alui,* Ita verò adultis: at pullum eme, cuius aluus par ſit maternæ, verum, atque commune prouerbium militare. Cauſas hæc & alias reddidimus iis in libris, qui mihi ab amanuenſi furto ſurrepti ſunt. Et

Ardua frons, auréſque agiles, capitíque decoro
Alius honos, oculique vago ſplendore micantes.
Plurima ſe validos ceruix reſpirnat in armos.
Fumant humentes calida de nare vapores.
Nec pes officium ſtandi tenet, vngula terram
Crebra ferit, virtúſque artus animoſa fatigat.

Canum verò formam quis horum trium abſolutius deſcripſerit, videamus,

Μικιδεκὼν κρατερὸν, δίμας, ἀρίκιον, ἠδὲ κάρηνον
Κοῦφον, εὐγλώχιν κυναγὸν σίλβειν, ὀπὸ παῖ.
Καρχαρέον ἐκτασιον τελέθοι σῶμα βαιὰ δ' ὑπερθε
Οὔατα λεπταλέοισι πεφυκότα δ' ὑμβρίσαι.
Ἀκρὸν μικιδεκὼν, καὶ σῶμα νέρθε κραταιὰ,
Εὐρέα τὸ πρόσθιον δέ τ' ἐλιζοτέρω πόδ' ἐχόντ,
Ὀρθοτενεῖς, κώλων ταναοὶ δολιχῥέες ἰσοὶ,
Εὐρίες ὠμοπλάτης, πλευρῶν ὄπιχαρσια τορσά.
Ὀσφύες εὐστερκεῖ, μὴ πίονες· αὐτὰρ ὀπίσθιν
Ἀπεφυὸς, ἐκτάδιος τι πέλει δολιχόσκιος ἀρή.

Hi ad curſum: ad pugnam verò,

Χειότερος βλῆ ἔασι πρόσωπά τε, δεινα δ' ὑπερθε
Ναύει ὀπιπκωλοισι μετόφρυα, καὶ πυρόεντες
Ὀφθαλμοὶ, χαρπῶσιν ὑποσίλβοντες ὀπωπαῖς.
Γίνος ἅπας λάσιος, κρατερὸν δίμας, δυρία νῶτα.

Quales ait minus celeres, magis animoſos, magíſque fortes.

GRATIVS ad hunc modum,

Sint celſi vultus, ſint hirtæ frontibus aures,
Os magnum, & patulis agitatos morſibus ignes
Spirent, aſtricti ſuccinganı ilia ventris.

Cauda breuis. quo loco melius, quàm Græcus. magna nánque cauda venaticis cursoribus oneri est. sequitur,

-longúmque latus, discretáque collo
Cæsaries, non pexa nimis: non frigoris illa
Impatiens: validis tum surgat pectus ab armis:
Quod magnos captat motus, magnísque superfit:

Diuinum profectò versum,

Effuge, qui lata pandit vestigia planta:
Mollis in officio. siccis ego dura lacertis
Crura velim, & solidos hæc in certamina calces.

AVRELIVS autem, Nemasius hæc,

-sit cruribus altis,
Sit rigidis: multámque gerat sub pectore lato
Costarum sub fine decenter prona carinam.
Quæ sensim rursus sicca se colligat aluo.
Renibus ampla satis validis diductáque coxas,
Cuique nimis molles fluitent in cursibus aures.

Quibus è locis haud paruum capias impetum ad imitationem, atque exercitationem,

Ex Arato quoque & Nicandro fortasse educi possint aliqua: sed hæc impræsentia sint satis. Quòd si quæras ad huc alia, conferre possis Vulcani casum, qui & ab Homero & à Flacco descriptus fuit. Sunt in I, Iliados,

Ἤδη δέ μι καὶ ἄλλοτ' ἀλεξέμεναι μεμαῶτα
Ῥίψας ποδὸς τετύχων ἀπὸ βηλοῦ θεσπεσίοιο.
Πᾶν δ' ἦμαρ φερόμην, ἅμα δ' ἠελίῳ καταδύντι
Κάππεσον ἐν λήμνῳ· ὀλίγος δέ τι θυμὸς ἐτύνθη.
Ἔνθά μι σίντιες ἄνδρες ἄφαρ κομίσσαντο πεσόντα.

In II, Argonauticôn,

Mox etiam pauidæ tentantem vincula matris
Soluere, prærupti Vulcanum vertice cæli
Deuoluit. ruit ille polo noctémque diémque,
Turbinis in morem. Lemni cùm littore tandem
Insonuit, vox inde repens vt perculit vrbem:
Accliuem scopulo inueniunt, miserántque, fouéntque
Alternos ægro cunctantem poplite gressus.

LATINI CVM LATINIS COMPARANTVR, CAPVT X.

Neque

NEque paucis, neque plebeiis exemplis comparatum nobis puto, vt inire possimus rationem rerum naturas exprimendi. Neque enim alio modo imitamur quæ dixerint priores: quàm illi res ipsas imitati sunt. Vbi haud parum dubitandum est, vtrum potius eueniat nobis, Iuuentur ne aliorum inuentione: videmus enim & quæ viderunt illi, & quę nobis, non visa sibi, videnda reliquerũt. An premamur iniquius: quippe præuenti, rarò meliora possumus addere bonis. Nam posteaquam liberũ laxúmque dicendi genus ex Homero castigauit diuinus Maro: posteriores poetæ, quid quóve modo dicerent, vix inuenerc: quare Latinorum quoque ingenia sunt inter se conferenda quorum iudicio nostri operis apparatus fiat lucu lentior. Primùm igitur certis materijs quasi capita quædã statuantur. deinde, si quid præterea fecerit ad rem: vt sese illa dabunt, excipientur. A pestilẽtia placuit incipere, quæ in iu, limatissimi operis vicit omnium mortalium vel laudem vel obtrectationem.

PESTILENTIA. CAPVT XI.

Hic quondam cæli vitio miseranda coorta est
Tempestas, totóque Autumni incanduit æstu.
Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum.
Corrupítque lacus, infecit pabula tabo.

LVCRETIVS, in VI, ex Thucydide,

-mortifer æstus
Finibus in Cecropis funestos reddidit agros:
Vastauítque vias, exhausit ciuibus vrbem.

OVIDIVS in VII,

Dira lues populis, odio Iunonis iniquæ
Incidit: exosæ dictas à pellice terras.
Principiò cœlum spissa caligine terras
Pressit, & ignauos incluſit protinus Austros.
Constat & in fontes vitium venisse, lacúsque.

VIRGILIVS,

Nec via mortis erat simplex, sed vbi igneæ venis
Omnibus æsta sitis miseros adduxerat artus,
Rursus abundabat fluidus liquor, omniáque in se
Ossa minutatim morbo collapsa trahebat.

LVCRETIVS,

Nec nimio cuiquam posses ardore tueri

Corporis in ſummo ſummam ferueſcere partem:
Sed potius tepidum manibus proponere tactum.
Intima pars hominum verò flagrabat ad oſſa.
Inciderunt ipſo venientes ore patente:
Inſedabiliter ſitis arida corpora merſans
Æquabat multum paruis humoribus imbrem.

VIRGILIVS,

Quæ ſit æque nocent artes: ceſſere magiſtri
Phyllirides Chiron, Amithaoniúſque Melampus.

LVCRETIVS,

Nec requies erat vlla: mali defeſſa iacebant,
Corpora: muſſabat tacito medicina timore.

OVIDIVS,

Dum viſum eſt mortale malum, tantæ q; latebat
Cauſa nocens cladis, pugnatum eſt arte medendi,
Exitium ſuperabat opes, victæq; iacebant.

SANE cauſa efficacior apud Ouidium, propter quam nullo vſui eſſent artes. quippe morbus non erat à vitio elementorum tantùm, ſed etiam ab ira deorum. quare non ſolùm pro alijs fruſtrà medici, ſed pro ſe temere: nempe,

-inque ipſos ſæua medentes
Erumpit clades: obſunt atque authoribus artes.

SILIVS in XIIII,

Succubuit medicina malis: cumulantur acerni
Labentum, & magno cineres ſeſe aggere tollunt.

VIRGILIVS,

Sæpe in honore, deûm medio ſtans hoſtia ad aram,
Lanea dum niuea circumdatur infula vitta,
Inter cunctantes cecidit moribunda miniſtros
Aut ſi quam ferro mactauerat antè ſacerdos,
Inde neque impoſitis ardent altaria fibris,
Nec reſponſa poteſt conſultus reddere vates:
Ac vix ſuppoſiti tinguntur ſanguine cultri.
Summáque ieiuna ſanie infuſcatur arena.

OVIDIVS,

Admoti quoties templis: dum vota ſacerdos
Concipit, & fundit purum inter cornua vinum
Haud expectato ceciderunt vulnere tauri.

ET MOX more ſuo iterum,

-mugitus victima diros

Edidit,

Edidit, & ſubitò collapſa ſine ictibus vllis
Exiguo tinxit ſubiectos ſanguine cultros.

VBI eſt plena Virgilianorum imitatio.

Fibra quoque ægra notas veri, monitúſque deorum
Perdiderat,

HAEC quoque illa referunt ſuperiora.

VIRGILIVS,

Hinc lætis vituli vulgò moriuntur in herbis,
Et dulces animas plena ad præſepia reddunt.
Hinc canibus blandis rabies venit: & quatit ægros
Tuſſis anhela ſues, ac faucibus angit obeſis.

SILII quoq. conatus attendere poteris: ſic. n. in XIIII,

Cruiger aſtriferis Titan feruoribus auras,
Et patulam Cyanen, latéque paluſtribus vndis
Stagnantem. Stygio Cocyti oppleuit odore,
Temporáque Autumni latis florentia donis
Fœdauit, rapidóque accendit fulminis igni.
Fumabat craſſus nebulis caliginis aer.
Squallebat tellus vitiato feruida dorſo,
Nec victum dabat, aut vllas languentibus vmbras
Atque ater piceam vapor expirabat in æthram.

HINC Homerum ſequitur,

Vim primi ſenſere canes: mox nubibus atris
Fluxit deficiens penna Labente volucris:
Inde feræ ſyluis ſterni.

IN quos verſus cùm à ſuperioribus incidas. videaris barbutientem ſcholaſticum audire. quare noſtros quoque verſus qui in Rochi hymno ſimile tractant argumẽtum, hiſce adſcribere cepit impetus: & feciſſem, niſi putaſſem inuidioſum. ceſſimus itaque pudori.

LVCRETIVS,

-cum primis fida canum vis
Strata vijs, animam ponebat in omnibus ægram
Extorquebat enim vitam vis morbida membris.

OVIDIVS,

Strage canum primò, volucrúmque, auiúmque boúmque,
Inque feris ſubiti deprenſa potentia morbi.

VIRGILIVS,

Labitur infelix ſtudiorum, atque immemor herbæ
Victor equus, fontéſque auertitur, & pede terram
Crebra ferit: demiſſæ aures, incertus ibidem

Sudor, & ille quidem morituris frigidus aret:
Pellis & ad tactum tranctanti dura resistit.

OVIDIVS,

Acer equus quondam, magnæq; in puluere famæ
Degenerat, palmæ veterumque oblitus honorum
Ad præsepe gemit morbo morituras inerti.

SILIVS

Heu dolor! insignis notis bellator in armis
Ignauo rapitur letho.

Deinceps prosequitur Maro in armentis morbi signa & mortis, ac remedia diuinitus: quippe tum castissimè, tum luculentissimè. mox verò illa vero Apolline digna,

Ecce autem duro fumans sub vomere taurus
Concidit, & mistum spumis vomit ore cruorem
Extremósque ciet gemitus: it tristis arator,
Mœrentem abiungens fraterna morte iuuencum,
Atque opere in medio defixa reliquit aratra.

TVM illa cœlo ipso profectò delapsi,

Nõ vmbræ altorum nemorum, non mollia possunt
Prata mouere animum: non qui per saxa volutus
Purior electro campum petit amnis. at ima
Solluntur latera, atque oculos stupor vrget inertes,
Ad terrámque fluit deuexo pondere ceruix.

SATIS hæc erant ad deterrendum animos sapientum ab imitatione: verùm ea his addidit, quæ etiam obtererent audaciam,

Quid labor, aut benefacta iuuant? quid vomere terras
Inuertisse graues? atqui non Massica Bacchi
Munera, non illis epulæ nocuere repostæ.
Pocula sunt fontes liquidi, atque exercita cursu
Flumina, nec somnos abrumpit cura salubres.

QVAE equidem malim à me excogitata atque confecta, quàm vel Crœsum vel Cyrum ipsum dicto habere rudientem.

OVIDIVS autem properat: nullũ enim spatium reliquit ille, in quo vestigium posset ponere,

Considere infelix validos miratur arator
Inter opus tauros, medióque recumbere sulco.

VIRGILIVS,

Non lupus insidias meditatur ouilia circum,
Nec gregibus nocturnus obambulat: acrior illum

Cura domat timidi damæ ceruíque fugaces.
Nunc interque canes, & circum tecta vagantur.

OVIDIVS,

Non aper irasci meminit: nec fidere cursu
Cerua, nec armentis incurrere fortibus vrsi.
Omnia languor habet. Syluisque, agrisque, vitisque
Corpora fœda iacent: vitiantur odoribus auræ.

Virgilius post hæc serpentum clades canit: ab illis nulla de auibus verò,

Ipsis est aer auibus non æquus: & illæ
Alta præcipitem vitam sub nube relinquunt.

LVCRETIVS simpliciter,

Nec tamen omnino temere illis sedibus vlla
Comparebat auis.

Verùm quæ sequuntur non solùm narrationi, sed etiam tuitis expectationi finem imponere poterunt,

Balatu pecorum, & crebris mugitibus amnes
Arentésque sonant ripæ, collésque supini.
Iámque catervatim dat stragẽ: atque aggerat ipsis
In stabulis turpi dilapsa cadauera tabo:
Donec humi tegere, ac foliis abscondere discunt.
Nam neq; erat corijs vsus. neq; viscera quisquam
Aut vndis abolere potest, aut vincere flamma:
Nec tondere quidem morbo illuuiéque peresa
Vellera, nec telas possunt attingere putres.
Verùm etiam inuisos si quis tentarat amictus.
Ardentes papulæ, atque immundus olentia sudor
Membra sequebatur, nec longo deinde morantí
Tempore contractos artus sacer ignis edebat.

LVCRETIVS,

Multáque humi cùm inhumata iacerent corpora suprà
Corporibus: tamen alituum genus atque ferarum
Aut procul abstiliebat, ne acrem exciret odorem:
Aut vbi gustabat, languebat morte propinqua.

VIRGILIVS,

Prætereà nec iam mutari pabula refert.

LVCRETIVS,

Nec refert, vtrum nos in loca deueniamus
Nobis diuersa, & cœli mutemus amictum:
An cœlum nobis naturam intro corruptam
Deferat.

MVLTA præterea, quæ prolixius prosequitur Thucydides, omisit diuinus Poeta duabus de causis. nánque & fastidium semper fugit: quæ virtus habenarum laxatores istos defecit: Lucanum dico, Statium, atque alios. & de gregibus cùm scriberet, particulatim humanos interitus describendos alijs permisit iudicijs: ipse suo est vsus. Lucretius autem, qui rerum naturam canit, iure minutiora persecutus est: nec minore Ouidius ratione: quippe in Pelei persona absumptum narrat populum. Non sunt igitur contemnenda si qua conueniant apud vtrumque. Spectemus igitur quid ad Lucretij puritatem addiderit Ouidius,

LVCRETIVS,

Principiò caput incensum feruore gerebant,
Et duplices oculos suffusa luce rubentes.
Sudabant etiam fauces intrinsecus atro
Sanguine, & vlceribus vocis via septa coibat,
Atque animi interpres manabat lingua cruore,
Debilitata malis, motu grauis, aspera tactu.
Inde vbi per fauces pectus complerat, & ipsum
Morbida vis in cor mœstum confluxerat ægris:
Omnia tum vero vitai claustra lababant,
Spiritus ore foràs tetrum voluebat odorem.
Rancida quo perolent proiecta cadauera ritu.

OVIDIVS,

Viscera torrentur primò, flammisque fatiscunt.
Indicium rubor est, & ductus anhelitus ignis.
Aspera lingua tumet, tepidisque arentia ventis
Ora patent, auræque graues captantur hiatu,
Nostratum, non vlla pati medicamina possunt.

SILIVS quoq. aliquid, tanquam cornicula meditatus est,

Arebat lingua: & gelidus per viscera sudor
Corpore manabat tremulo: descendere fauces
Abnuerant siccæ iussorum alimenta ciborum.
Aspera pulmonem tussis quatit: & per anhela
Igneus efflatur sitientum spiritus ora.
Lumina ferre grauem vix sufficientia lucem.
Vnca nare iacent, saniéque immista cruore
Expuitur: membrisque cutis tegit ossa peresis.

LVCRETIVS,

Multi præcipites lymphis putealibus altè

In fluuios partim gelidos ardentia morbo
Membra dabant, nudi iacientes corpus in vndas.
Inciderunt ipso venientes ore patente.
Insedabiliter sitis arida corpora mersans
Aequabat multum paruis humoribus imbrem.

OVIDIVS,

-passim positóque pudore
Fontibus, & fluuiis, puteisque capacibus hærent:
Nec sitis est extincta prius quàm vita bibendo.

LVCRETIVS,

Nec requies erat vlla mali: defessa iacebant
Corpora. OVIDIVS,
Inde graues morbo nequeunt consurgere: & ipsis
Immoriuntur aquis.

SED repetit Lucretius mox hoc idem,

Multa siti prostrata viam per, próque voluta
Corpora: sic ammes ad aquarum strata iacebant,
Interclusa anima nimia dulcedine aquarum.

DE funeribus autem,

Omnia denique sancta deûm delubra replerat
Corporibus mors exanimis: oneratáque passim
Cuncta cadaueribus cœlestum templa manebant
Hospitibus loca, quæ complerant ædituentes.
Nec iam religio diuûm: nec numina magni
Pendebant: etenim præsens dolor exuperabat.
Nec mos ille sepulturæ remanebat in vrbe,
Vt pius hic populus semper consuerat humari.
Perturbatus enim totus trepidabat, & vnus
Quisque suum pro re consortem mœstus humabat.
Multáque vis subita, & paupertas horrida suasit:
Nánque suos consanguineos aliena rogorum
Insuper extructa ingenti clamore locabant.
Subdebántque faces, multo cum sanguine sæpe
Rixantes potius, quàm corpora desererentur.

OVIDIVS,

Corpora missa neci nullis de more feruntur
Funeribus: neque enim capiebant funera portæ.
Aut inhumata premunt terras, aut dantur in altos
Indotata rogos, & iam reuerentia nulla est.
Déque rogis pugnant, alieníque ignibus ardent.
Qui lacrymæ, desunt, indefletæq; vagantur

Natorum matrúmque animæ, iuuenúmque senúmque:
Nec locus in tumulos, nec sufficit arbor in ignes.

SILIVS,

Passim etiam deserta iacent, inhumatáque latè
Corpora, pestiferos tetigisse timentibus artus.

LVCANVS igitur cùm vidisset communes hosce locos occupatos, materiæ summam satis habuit percurrere. Sùt autem in VI,

Corpora tum soluit tabes, & digerit artus,
Traxit iners cœlum fluidæ contagia pestis
Obscuram in nubem. tali spiramine Nessus
Emittit stygium nebulosis aera saxis:
Antráque lethiferi rabiem Typhonis anhelant
Inde labant populi. cœlóque paratior vnda
Omne pati virus, durauit viscera cœno.
Iam riget atra cutis, distentáque lumina rumpit:
Igneáque in vultus & sacro feruida morbo
Pestis abit. fessúmque caput se ferre recusat.
Iam magis atque magis præceps agit omnia fatum
Nec medij dirimunt morbi vitámque necémque,
Sed languor cum morte venit: turbáque cadentum
Aucta lues, dum mista iacent incondita viris
Corpora. nam miseros vltra tentoria ciues
Spargere funus erat.

TEMPESTAS.

CAPVT XII.

NOn minor affectatio ad poeticam gloriam erexit ingenia in describenda tempestate, cuius magnitudinem ex diuini viri numeris primo loco explicemus.

Incubuere mari: totúmque à sedibus imis
Vnà Eurúsque Notúsque ruũt, creberq; procellis
Africus: & vastus volunt ad littora fluctus.
Insequitur clamórque virûm stridórque rudentum.
Eripiunt subitò nubes cœlúmque diémque
Teucrorum ex oculis. ponto nox incubat atra.
Intonuere poli, & crebris micat ignibus æther:
Præsentémque viris intentant omnia mortem.

Profectò horror ex apparatu minacissimæ tempestatis hîc est pictus, potius quàm dictus.

OVIDIVS autem, *Cùm*

Cum mare sub noctem tumidis albescere cœpit
Fluctibus, & præceps spirare valentius Eurus.

HACTENVS efficacia nulla: & tamen

Ardua iamdudum demittite cornua rector
Clamat, & antennis totum subducite malum,

Hic iubet. nimis properè illa: *impediunt aduersæ insita procellæ,*
Nec sinit audiri vocem fragor æquoris vllam.

At enimuero nautas ita repentè facere amentes minimè decuit. nondum enim re desperata,

Hic rapit antemnas: quæ dum sine lege geruntur
Aspera crescit hyems. & mox,
Ipse pauet: nec se qui sit status ipse fatetur
Scire ratis rector, nec quid iubeatue, velitue.

De ventis autem & fluctibus illa,

Quippe sonant clamore viri, stridore rudentes,
Vndarum incursu grauis vnda, tonitribus æther.
Fluctibus erigitur. cœlúmque æquare videtur
Pontus, & inductas aspergine tangere nubes
Et modò cùm fuluas ex imo vertit arenas,
Concolor est illis stygia modò nigrior vnda,
Sternitur interdum. spumísque sonantibus albet.

LVCANVS in V,

Primus ab Oceano caput exeris Atlanteo
Core mouens æstus: iam te tollente furebat
Pontus, & in scopulos totas erexerat vndas.
Occurrit gelidus Boreas, pelagíque retundit:
Et dubium pendet, vento cui pareat æquor.
Sed Scythici vicit rabies Aquilonis, & vndas
Torsit, & abstrusas penitus vada fecit arenas.
Nec perfert pontum Boreas ad saxa: suúmque
In fluctus Cori frangit mare: motáque possunt
Aequora subductis etiam concurrere ventis.
Non Euri cessasse minas: non imbribus atrum
Aeolij iacuisse Notum sub carcere saxi
Crediderim: cunctos solida de parte ruentes
Defendisse suas violento turbine terras.
Sic pelagus mansisse loco. nam parua procellis
Aequora rapta ferunt. Aegæas transit in vndas
Tyrrhenum: sonat Ionio vagus Adria ponto.

PRAETER has hyperbolas, illa ridicula,

Ah quoties frustrà pulsatos æquore montes
Obruit illa dies: quàm celsa cacumina pessum
Tellus victa dedit.non vllo littore surgunt
Tam validi fluctus:alióque ex orbe voluti
A magno venêre mari,mundúmque coercent
Monstriferos agit vnda sinus. sic rector Olympi
Cuspide fraterna lassatum in sæcula fulmen
Adiuuit,regnóque accessit terra secundo.
Cum mare conuoluit gentes,cùm littora Tethys
Noluit vlla pati,cælo contenta teneri.
Tunc quoque tanta maris moles creuisset in astra.
Ni superum rector pressisset nubibus vndas,

Vides quas inanitates. Quónam tẽpore factum est, vt durius à molliori coerceatur? Vasta omnia,& insani potius, quàm poetæ:ita isti ea quæ reliquit Virgilius, tanquam minimè proba, dú quasi omissa & ignota illi,persequuntur:acquirunt damna nominis sui importuna sedulitate,quæ ille modestia sua subterfugit. Quare odem filo & hæc texuit,

Non cæli nox illa fuit:latet obsitus aer
Infernæ pallore domus nimbisque grauatus
Deprimitur:fluctúsque in nubibus accipit imbrem.
Lux etiam metuenda perit: nec fulgura currunt
Clara.sed obscurum nimbosus dissilit aer.
Tum superum connexa tremunt.atque arduus axis
Insonuit,motáque poli compage laborant

Dum ambit plausum admirantium, hæc monstra edidit. Itaque effertur sine habenis more suo, ita vt prudentioribus etiam verè furere videatur.

Extimuit natura chaos:rupisse videntur
Concordes elementa moras:rursúsque redire
Nox manes mistura deis:spes vna salutis:
Quod tanta mundi nondum periere ruina.
Quantùm Leucadio placidus de vertice pontus
Despicitur:tantum nautæ videre trementes
Fluctibus è summis præceps mare,cúmque tumẽtes
Rursus hiant vndæ,vix eminet æquore malus.
Nubila tanguntur velis,& terra carina.
Nam pelagus,qua parte sedet,non celat arenam,
Exhaustum in cumulos:omnísque in fluctibus vnda est.

Post hæc,qualia Ouidii postrema,

Artis opem vicere metus,nescítque magister
Quam frangat,cui cedat aquæ.discordia ponti
Succurris miseris,fluctúsque euertere puppim
Non valet in fluctus.victum latus vnda repellens
Erigit,atque omni surgit ratis ardua vento.

Illud etiam præter ineptias, animaduertes ab eo peccatum,vbi Corum opponit Boreæ.nam cùm excitat ab Oceano Atlantico,potuit excusari, si id appellationis etiam cum Callaico, aut Britannico facias communem:tametsi pro errore potius notari potest.Cæterùm detexit insciam suam cùm ait, à Coro motum pelagus à Borea redundi.Sanè vterque Septẽtrionis comes,atque stipator est. Corus ab Occidenti latere,Boreas ab Orienti.Quamobrẽ ab eorum vtrouis impulsus fluctus, ab altero repelli non potest: sed vtriusque vi in Austrum directà impingere. Præterea cùm dixerit:mare accipere in nubibus imbrem, id est,eò vsque attolli,vt subeat nubes ipsas,in quibus hauriat pluuias antè,quàm demittantur:quare nunc addit,*nubila tanguntur velis*,sanè hoc minus est:at alia summi viri maiestas illa inculpata,

His summo in fluctu pendent,his vnda dehiscens,
Terram inter fluctus aperit,furit æstus arenis

QVAE OVIDIVS,

Et nunc sublimis veluti de vertice montis
Despicere in valles,imúmque Acherõta videtur.
Nunc vbi demissum curuum circumstetit æquor,
Suspicere inferno summum de gurgite cælum.
Sæpe dat ingentem fluctu latus icta fragorem:
Nec leuius pulsata sonat,quàm ferreus olim
Cùm lacerat aries balistáue concutit arces.

SVMMA quædam hæc tempestatis: particulatim vero illa,

Vnam,quæ Lycios fidúmque vehebat Orontem
Ipsius ante oculos ingens à vertice pontus
In puppim ferit. Excutitur,prorúmque magister
Volutatur in caput.ast illam ter fluctus ibidem
Torquet agens circum,& rapidus vorat æquore vortex.

OVIDIVS,

Frangitur incursu nimbosi turbinis arbor:
Frangitur & regimen:spoliísque animosa superbit
Vnda velut victrix,fasmatáque despicit vndas.

LVCANI illud luculentum: Virgilij enim,

-Intentant omnia mortem, sic totidémque videntur,
Quot veniunt fluctus, ruere atque irrumpere mortes.

ILLA verò,

Talia iactanti stridens Aquilone procella
Velum aduersa ferit, fluctúsque ad sidera tollit,
Franguntur remi: tum prora auertit, & undis
Dat latus, insequitur cumulo præruptus aquæ mons:

QVANTO sunt hisce meliora quę Lucanus anhelauit?

-non plura loquuto
Aulsit laceros percussa puppę rudentes
Turbo rapax fragilémque supernolitantia malum
Vela tulit. sonuit victus compagibus alnus.

Ac sanè haud scio an modica nauicula, quanta ab vnico nauta regi potest, si pes qui velum imum cohibet dirumpatur, ita vt velum supra malum tollatur, vitare possit submersionem.

QVANTO propius verò,

Iam validam Ilionei nauem, iam fortis Achatæ
Vicit hyems. laxis laterum compagibus omnes
Accipiunt inimicum imbrem, rimisque fatiscunt,

Non enim strepitu quæsiuit gloriam carminis: sed splendore ac luce veritatis. Ouidius quoque parcè & sobriè: sed tanquam interpres, aut discipulus à dictante,

Iámque labant cunei: spoliatáque tegmine ceræ
Rima patet: præbétque viam lethalibus undis.

ILLA autem,

O térque, quatérque beati, &c. longè fusius,

Nõ tenet hic lacrymas. stupet hic, vocat ille beatos
Funera quos maneant: hic votis numen adorat,
Brachiáque ad cœlũ, quod nõ videt, irrita tollens
Poscit opem: subeunt illi matérque, patérque:
Huic cum pignoribus domus, & quod cuique relictum est,

Tum verò noctem repetit ac tenebras: nec semel,

Omne latet cœlum, duplicatáque noctis imago est.

Et suprà, *-caret ignibus æther:*

Cæcáque nox premitur tenebris hyemísque. suísque.

Illud obseruabis, *cuneos* ab Ouidio dictos, non clauos ligneos: æreis enim olim, nunc ferreis pangunt naues: sed eas, quas Pacuuius illo versu subscudes vocat,

Nec vlla subscus cohibet compagem:

Tabellas ait esse Festus, quibus ligna coaxantur. apud Vitruuium non semel inuenies. earũ figura est, quasi cùm duos cuneos obtusi mucronis componas. Iccirco Italicum vulgus fabrorum, *caudas picæ* nominant. His etiam nunc Vasconicæ Britannicæque naues commissorum asserum firmant cohæsiones. Simile officium præstant ansæ ferreæ in lapidibus ad latera pontium & scalarum. Pictor igitur apud Vitruuium, vbi loquitur de parietũ farctura, subscudem pro ansa designauit. Nec minus illud obseruandum, Decimum fluctum ab omnibus ferè poetis Latinis decantatum esse, pro proximo. verùm de his in Originibus,

OVIDIVS quoque tum alios, tum seipsum in 1. Tristium imitatus est,

Me miserum, quanti montes volumtur aquarum:
Iamiam tracturos sidera summa putes.
Quantæ diducto subsidunt æquore valles:
Iamiam tracturas tartara nigra putes.
Quocunque aspicio nihil est, nisi pontus & aer
Fluctibus hic tumidus, nubibus ille minax,
Inter vtrumque fremunt immani murmure venti:
Nescit cui domino pareat vnda maris.

Deinde cùm enumerauit ventos, subdit illa optima,

Rector in incerto, nec quid fugiátue petátue
Inuenit: ambiguis ars stupet ipsa malis.

Et infrà,

Nec leuius laterum tabulæ feriuntur ab vndis,
Quàm graue balistæ mœnia pulsat onus.

ATQVE illa de Decumano.

Quis venit hinc fluctus, fluctus supereminet omnes,
Posterior nono est, vndecimóque prior:

STATIVS autem modicis versibus hãc perstrinxit materiam: propterea quod in Hypsipyles persona deduxit narrationem, in quinto Thebaidos,

Iámque aderant terræ, quantùm Gortynia currunt
Spicula: cæruleo granidam cùm Iupiter imbri
Ipsa super nubem ratis armamenta Pelasgæ
Sistit agens. Inde horror aquis: & raptus ab omni
Sole dies, miscet tenebras: queis protinus vmbra
Concolor obnixi lacerant cana nubila venti.
Diripiúntque fretum. nigris radit humida tellus

Verticibus.totúmque notis portantibus æquor
Pendet & æquato iamiam prope sidera dorso
Frangitur:incertæ nec iam prior impetus alno,
Sed labat extantem rostris modò gurgite in imo,
Nunc cælo Tritona ferens,nec robora prosunt
Semideûm Heroum puppémque insana flagellat
Arbor,& instabili procumbens pondere curuas
Raptat aquas:remíque cadunt in pectus inanes.

vbi insano epitheto insanam arborem appellauit:neque probè vsus est Verbo *flagellat*,de re vasta ac solida.

HAEC intuenti, non quid aliud præterea, sed quónam alio modo hæc eadem dici possint, cõtemplandum est. Quapropter quid item cecinerit Valerius Flaccus vt queat cognosci, versus eius ex Argonauticõn 1, subiiciamus,

-fundunt se carcere læti
Thraces equi,Zephyrúsque & nocti concolor alis
Nimborum cum prole Notus,crinémque procellis
Hispidus,& multa flauus caput Eurus arena.
Induxere hyemem,raucóque ad littora tractu
Vnanimi freta curua ferunt.

Iam primum falsum hoc est.si enim quatuor spirãt venti, ad litus nunquam impellent mare.Sequitur:

-nec sola tridentis
Regna mouent,vasto pariter ruit igneus æther
Cum tonitru,piceóque premit nox omnia cælo.
Excussi manibus remi.

QVOD Virgilius,

Excussi manibus radij, conuersáque frontem
Puppis in obliquum resonos latus excipit ictus,
Vela super tremulum subitus volitantia malum
Turbo rapit.

ET MOX,

-tota cùm protinus alnus:

AVDIS insuauem numerum:

Soluitur,& vasto puppis mare sorbet hiatu
Illam huc atque illuc nunc torquens verberat Eurus,
Nunc stridens Zephyrus,aufert Notus:vndique feruent
AEquora,cùm subitus trifida Neptunus in hasta
Cæruleum fundo caput extulit, &c.in quibus sese ille ad Maronis imitationem totum comparauit.

DIRAE

DIRAE. CAPVT XIII.

AB his poteris præliorum apparatus, atque singulas congressiones,varias plagas,euentus, mortes diuersis ex poetis conferre.quibus nos supersedendum rati sumus, ne authores ipsi integri describerentur. quocirca nunc ad alia : atque imprimis ad Diras. est enim carmen, quo mala hostibus imprecabantur.priscum illud quidem atque in scenis primùm agitatum:mox ad recentiorum animos accommodatum,quemadmodum suo loco dictum est.Ouidius Ibin suam varijs fabularum adornauit ambagibus. argumentum tamen est idem. Maronianæ quoque rudimenta musæ sunt in carmine ad Battarum:quæ politiore iudicio redegit ad pauca in Bucolicis, sub Damonis persona. Ac quanquam superiore libro diras Polyphemi cum Elisæ imprecationibus comparabamus : tamen vt felicius absoluantur iudicia,hîc quoque describenda sunt : præsertim cùm ex nono quoque Iliad.quæ ibi non posuimus, afferamus.Polyphemus igitur hæc,

Καὶ δὴ ποσφίλιον, γαμβρὸς ἐχθρὸς, ἀναιδὴς τε
Εἰ ἐτόνυχα σός εἰμι, πατὴρ δ' ἐμὸς εὔχεαι εἶναι.
Δός μὲ δ' ἀνευθε ἅπαντα κατὰ πρήθιον οἴκαδ' ἰκάνειν
Τίλν λαερτιαδὴν ἐν θάκῃ ἔνι οἰκί' ἔχοντα.
Ἀλλ' εἰ δὴ μοῖρ' ὄζει φίλυς τ' ἰδέειν, καὶ ἰκέσθαι
Οἶκον ἐϋκτίμενον, καὶ ἐὸν ἐς πατρίδα γαῖαν,
Ὀψὲ κακῶς ἔλθοι, ὀλέσας ἅπο πάντας ἑταίρους
Νηὸς ἐπ' ἀλλοτρίης, εὕροι δ' ἐν πήματα οἴκῳ.

Phœnix patris diras recitat,

*-*Πατὴρ δ' ἐμὸς αὐτίκ' ὀνόσσε
Πολλὰ κατηρᾶτο, συνερὲς δ' ἐπικέκλετ' ἐρινῦς
Μάντε γουνάσιν εἶσιν ἐφέσσεσθαι φίλον υἱὸν
Ἐξ ἑμέθεν γεγαῶτα. θεοὶ δ' ἐτέλειον ἀπαρὰς,
Ζεύς τε κατα χθονίος, καὶ ἐπαινὴ περσεφόνεια.

DIDO sic, *-*si tangere portus
Infandum caput,ac terris adnare necesse est:
Et sic fata Iouis poscunt:hic terminus hæret.
At bello audacis populi vexatus,& armis,
Finibus extorris,complexu auulsus Iuli,
Auxilium imploret: videátque indigna suorum
Funera:nec,cùm se sub leges pacis inquæ

Tradiderit, regno aut optata luce fruatur:
Sed cadat ante diem, mediáque inhumatus arena.
Hæc precor, hanc vocem extremam cum sanguine fundo,
Tum vos ô Tyrij stirpem & genus omne futurum
Exercete odys: cinerique hæc mittite nostro
Munera: nullus amor populis, nec fœdera sunto.
Exoriare aliquis nostris ex ossibus vltor,
Qui face Dardanios, ferróque sequare colonos,
Nunc, olim, quocunque dabunt se tempore vires,
Littora littoribus contraria, fluctibus vndas
Imprecor: arma armis pugnent.

Damon autem postquam narrauit ea quæ suaderent mortem, subdit secundo loco rerum miracula. Postremo verò,

Omnia vel medium fiat mare. viuite syluæ.
Præceps aerij specula de montis in vndas
Deferar: extremum hoc munus morientis habeto.

Horatianus autem puer in Epodo,

Diris agam vos: dira detestatio
Nulla expiatur victima.
Quin vbiperire iussus expirauero:
Nocturnus occurram furor:
Petámque vultus vmbra curuis vnguibus:
Quæ vis deorum est manium:
Et inquietis assidens præcordiis
Pauore somnos auferam.
Vos turba vicatim hinc, & hinc saxis petens
Contundet obscœnas anus.
Pòst, insepulta membra different lupi,
Et exquilinæ alites.

Hic, quæ alij vt eueniant inprecantur, minatur se effecturum, Quomodo etiam irata Iuno Virgil. *Sanguine Troiano & Rutulo dotabere virgo*: propterea quod ipsa est author malorum. neque enim deorum reginam vota facere decet ipsam, sed alijs rata facere. Itaque etiam apud Senecam in Hercule furente,

Non sic abibunt odia, vinaéque aget
Violentus ira animus, & fœmus dolor
Aeterna bella pace sublata geret.
Quæ bella? quicquid pontus aut aer tulit
Ter is ile, dirum, pestilens, atrox ferum,

Fractum atque domitum est: superat, & crescit malis,
Iráque nostra fruitur: in laudes suas
Mea vertit odia.

Quemadmodum Virgilius,

-quæ mente in omnia versi.
Mimórque labor est Herculis iussa exequi,
Quàm mihi iubere. vt illic adit furias: sic & hic,
Absint ab imo Tartari fundo excitæ
Eumenides, ignem flammeæ spargant comæ:
Viperea sæuæ verbera incutiant manus.

& amplificat,

Veniat inuisum scelus,
Suímque lambens sanguinem impietas ferox,
Errórque, & in se semper armatus furor,
Hoc, hoc ministro noster vtatur dolor.

Per eadem vestigia Ovidius in III,

Non tulit: & secum. Potuit de pellice natus
Vertere Mæonios, pelagóque immergere nautas,
Et laceranda sua nati dare viscera matri:
Et triplices operire nouis Mineides alis:
Nil poterit Iuno, nisi inultos flere dolores?
Idq; mihi satis est. hæc vna potentia nostra est.
Ipse docet, quid agam. fas est & ab hoste doceri.

Maluissem dicere lucrum est.

Quídque furor valeat, Pentheia cæde satísque
Ac super ostendit. cur non stimuletur, eátque
Per cognata suis exempla sororibus Ino?

mox vt apud Senecam, furiæ comites,

-luctus comitatur euntem,
Et pauor, & terror, trepidóque insania vultu.

Claudianus autem eundem furiarum apparatum luculentis in Ruffinum versibus explicauit,

-glomerantur in vnum
Innumeræ pestes Erebi: quascunque siniſtro
Nox genuit fœtu, nutrix Discordia belli,
Imperiosa Fames, letho vicina Senectus,
Impatiensque sui Morbus, Liuórque secundis
Anxius, & scisso mœrens velamine Luctus,
Et Timor, & cæco præceps Audacia vultu,
Et Luxus populator opum, cui semper adhærens
Infelix humili gressu comitatur Egestas.

Fœdáque Auaritiæ complexæ pectora matris
Insomnes longo veniunt examine curæ.

Omnia pulchrè, sed omnia à cœlesti fonte illo,

Vestibulum ante ipsum, primisque in faucibus orci
Luctus, & vltrices posuere cubilia curæ:
Pallentésque habitant Morbi, tristísque Senectus,
Et metus, & malesuada Fames, & turpis Egestas,
Terribiles visu formæ, Lethúmque, Labórque,
Tum consanguineus Lethi Sopor, & mala mentis
Gaudia, mortiferúmque aduerso in limine Bellum,
Ferreique Eumenidum thalami, & Discordia demens
Vipereum crinem vittis innexa cruentis.

OVIDIANAE autem Hypsipyles clara admodũ imprecatio est,

-Quod si quis ab alto
Iustas adest precibus Iuppiter ipse meis:
Quod genuit Hypsipyle, lecti quoque succuba nostri
Mœreat, & leges sentiat ipsa suas.
Vtque ego destituor coniunx, matérque duorum,
A totidem natis orba sit atque viro.
Nec malè parta diu teneat, peiúsque relinquat:
Exulet, & toto quærat in orbe fugam.
Quàm fratri germana fuit, miseróque parenti
Filia, tam natis, tam sit acerba viro,
Cùm mare, cùm terras contempserit, æra tentet:
Erret inops, expes, cæde cruenta tua.
Hæc ego coniugio fraudata Thoantias oro.
Viuite deuoto nuptáque, vírque toro.

Quæ neque tumida, neque vulgaria, ac tam rotunda, vt tam breui gyro, tam composita apud multos etiam excellentes possimus desiderare.

CATVLLI verò Ariadna hæc,

Quæ tecta virũ multantes vindice pœna
Eumenides, quibus anguineo redimita capillo
Frons expirantes præportat pectoris iras,
Huc huc aduentate: meas audite querelas
Quas ego nunc misera extremis proferre medullis
Cogor, inops, ardens, amenti cæca furore.
Quæ quoniam veræ nascuntur pectore ab imo:
Vos nolite pati nostrum vanescere luctum.
Sed qualis olim Theseus me mente reliquit: *Tali*

Tali mente, deæ, funestet séque, suósque.

SINGVLA euenta designatius exequitur Valerius Flaccus in I,

-tu nuncia sontum
Virgo Iouis: terras oculis quæ prospicis æquis:
Vltricésque deæ: fásque, & grandæua furorum
Pœna parens, meritis regis succedite tectis,
Et sæuas inferte faces. sacer effera raptet
Corda pauor: nec sola mei grauia affore nati
Arma ratémque putet: classésque & pontica signa,
Atque indignatos temerato littore reges
Mente agitet: sempérque metu deducat ad undas
Arma ciens, Mors sera viam, tentatáque claudat
Effugia: & nostras nequeat præcurrere diras.
Sed reduces iam iámque viros, auróque coruscum
Cernat iter. stabo insultans, & ouantia contra
Ora, manúsque feram, tum vobis siquid inausum,
Arcanúmque nefas, & adhuc incognita lethi
Sors superest: date fallaci pudibunda senectæ
Exitia, indecorésque obitus. non marte nec armis
Aut nati, precor, ille mei dignatus vt vnquam
Ense cadat. quem fida manus, quem cura suorum
Diripiat, lacerétque senem: nec membra sepulchro
Contegat. Hæc noster de rege piacula sanguis
Sumat, & heu cunctæ, quas misit in æquora gentes.

Videmus igitur vbique inuocatiõnes tetrorum numinum ad vltionem, atque exitium. quæ sunt apud diuinum Poetam excellentissimè in eodem IIII,

Sol, qui terrarum flammis opera omnia lustras.
Túque harum interpres curarum, & conscia Iuno,
Nocturnisque Hecate triuiis vlulata per vrbes,
Et diræ vltrices, & dũ morientis Elisæ,
Accipite hæc, meritúmque malis aduertite numen:
Et nostras audite preces.

Cuius luce aspersit sua STATIVS in I, Thebaid.

Dũ sontes animas, angustáque tartara pœnis
Quũ regitis, túque vmbrifero Styx liuida fundo
Quam video, multúmque mihi consueta vocari
Annue Tisiphone, peruersáque vota secunda.

Et mox,

Exaudi, si digna precor, quæque ipsa furenti

Subiiceres.orbum visu,regnisque carentem
Non regere,aut dictis mœrentem flectere adorti,
Quos genui quocunque toro.quin ecce superbi
Prò dolor & nostro iamdudum in funere reges
Insultant tenebris,gemitusque odere paternos.
Hisne etiam funestus ego? (Sequuntur verè dira)
-& videt ista deorum
Ignauus genitor?tu saltem debita vindex
Huc ades.& totos in pœnam ordire penates.
Indue quod madidum tabo diadema cruentis
Vnguibus arripui:votisque instincta paternis
I,media infratres generis consortia ferro
Dissideant.da tartarei regina barathri,
Quod cupiam,vidisse nefas.nec tarda sequetur
Mens iuuenum:modò digna veni:mea pignora nosces.

ALIVS modus apud Senec. in OEdipo, ac similior Horatianis minis.mista tamen,

Te te cruenta sceptra qui dextra geris,
Te pater inultus vrbe cum tota petam:
Et mecum Erynnes pronubas thalami traham,
Trahamque sonantes verbera.incestam domum
Vertam,& penates impio marte obteram.
Proinde pulsum finibus regum ocyus
Agite exulem.Quodcunque funesto gradu
Solum relinquet,vere florifero virens
Reparabit herbas:spiritus puros dabit
Vitalis aura veniet & syluis decor.
Lethum,luésque,mors,labor,tabes,dolor.
Comitatus illo dignus,excedent simul.
Et ipse rapidis gressibus sedes volet
Effugere nostras:sed graues pedibus moras
Addam,& tenebo.Reptet incertus viæ
Baculo senili triste pertentans iter
Præripite terras,auferam cœlum pater.

QVO loco defecit à legibus imprecationum poeticarum. Hoc enim agimus, vt quæ ex historiis cognouimus euenisse, id in vota imprecantium inseramus. At Polynices nunquam ad senium peruenisse dictus est.Lôgè melius mutuas clades prædixisset,& in ipsis rogis flammæ dissipationem,Euripidę OEdipo in exilium abeunti hoc addidit Seneca. Sophoclis autem OEdipus in Colono bis.semel voto, iterum diris,

Ἀλλ' οἱ θεοί σφι,μήτε νῦν παρεστῶτι
Ἔξειν καταισθέσθαι,εἰ δὴ ἐμοὶ τέλος
Αὐτῆς ἠρίστετο τῆς δὲ τῆς μάχης πέρι,
Ἣ γυιῶ ἔχονται,καὶ παναιρούμεθα δόρυ.
Ὡς οὔτ' ἂν ὃς νῦν σκῆπτρα καὶ θρόνους ἔχῃ
Μέτειεν,οὔτ' ἂν ὅ ξεληλυθὼς πόλιν
Ἔλθοι ποτ' αὖθις. Hoc votum,hæ dirę,
Σὺ δ' ἐλθὲ δοριπλὴς τε,καὶ πάτωρ ἐμοῦ
Κακῶν κάκιστε,τάς δε συλλαβὼν ἀρᾶς,
Ἃς σοι καλοῦμαι,μήτε γῆς ἐμφυλίᾳ
Δορὶ κρατῆσαι,μήτε νησίαν ποτὲ
Τὸ κοῖλον Ἄργος,ἀλλὰ συγχυθεὶς χθονὶ
Θανεῖν,κτανεῖν δ' ὑφ' ὧνπερ ἐξεκήλασας.
Τοιαῦτ' ἀρῶμαι,καὶ καλῶ τὸν ταρτάρου
Στυγνὸν πατοῦσαν ἔρεβος,ὡς σ' ὀπυίσειν.
Καλῶ δὲ τάσδε δαίμονας. καλῶ δ' Ἄρη
Τὸν σφῶϊν τὸ δεινὸν μῖσος ἐμβιβηκότα.
Καὶ ταῦτ' ἀκούσας εἶπε,καξήγγειλ' ἰὼν
Καὶ πᾶσι καὶ μέλουσι,τοῖς σαυτοῦ δ' ἄμα
Πιστοῖσι συμμάχοισιν,οὕνεκ' οἰδίπους
Τοιαῦτ' ἔνειμε παισὶ τοῖς αὑτοῦ γέρα.

Est & apud Martial.epigramma non absimile diris.

COMPARATIONES.

CAPVT XIIII.

In comparationibus autem deprehendemus manifestam vel felicitatem,vel curam,vel anxietatem,vel exuberantiam,vel meticulosam superstitionem. Sunt autem frequentiores de leone:quarum varietatem in hisce spectare licet.

LEO.

SILIVS,in XI.

Illatus velut armentis super ardua colla
Cùm sese imposuit,victórque immane sub ira
Insremuit leo,& immersis grauis vnguibus hæsit:
Mandit anhelantem pendens cervice iuuencum.

Nares potius occupat verbum languidum:*illatus*:& languidius *imposuit*.In V, autem efficacior & quæ agnoscat vestigia Virgiliana,

Haud secus è specula præceps delatus opaca

Subsidens campo summissos contrahit artus,
Cùm vicina trucis conspexit cornua tauri,
Quamuis longa fames stimulet, leo, nunc ferus alta
Surgentes cervice toros, nunc torua sub hirta
Lumina miratur fronte, ac iam signa mouentem,
Et sparsa ad pugnas meditantem spectat arena.

Penè omnia ex Marone. De leunculis autem idem in x, propria, ac satis leui inuentione,

Haud secus, ac Libyca fœta tellure leæna,
Inuadunt rapidi iandudum, & inania tentant
Nondum sat firmo catuli certamina dente.

Maiore sono Lucani descriptio, atque operosior in I, atque etiam propius accedens ad bestiæ naturam. fremit enim ante aggressionem. Addit autem in extrema desperatione fecam constantiam.

Æstifcræ Libyes viso leo comminus hoste,
Subsedit dubius, totam dum colligit iram:

Eadem sanè delineamenta quæ & Silio, sed addit ex ea, quam vulgò iactant, natura,

Mox, vbi se sæuæ stimulauit verbere caudæ,
Erexítque iubas vasto & graue murmur hiatu
Infremuit. tum torta leuis si lancea Mauri
Hæreat, aut latum subeant venabula pectus,
Per ferrum tanti securus vulneris exit.

Frustratum autem præda non ignobili carmine. Claudianus libr. I I, in Ruffinum,

-vacuo qualis discedit hiatu
Impatiens remeare leo: quem plurima cuspis,
Et pastorales pepulerunt igne catervæ:
Inclinátque iubas, demissáque lumina velat:
Et trepidas mœsto rimatur murmure syluas.

Qvae tamen in II, de raptu Proserpinæ est, exprimit idem argumentum, quod superiores:

Ille velut stabuli dominus, armentique iuuencam
Cùm leo posse rit: nudatáque viscera fodit
Vnguibus: & rabiem totos erexit in armos.
Stat crassa turpis sanie: modóque iubarum
Excutit, & viles pastorum despicit iras,

Ex iis autem, quas sex posuit Parvinvs diuersis locis, quænam sit excellentior, videamus, in V I, Thebaidos hæc,

Qualis

Qualis vbi primam leo manè cubilibus atris
Erexit rabiem (verba eadem quæ Claudiani) *& sæuo speculatur ab antro:* hic Silius, *opacam speculam:*
Aut cervum, aut nondum bellantem forte iuuencum,
It frumitu gaudens, licet arma gregésque lacessant
Venantum: prædam videt, & sua vulnera nescit.

Sic Lucanus, *securus vulneris,*

In eodem libro leonis nobilitatem,

Vt leo, Massyli cùm lux stetit obuia ferri.
Tunc iras, tunc arma ciet. si decidat hostis,
Ire super satis est, vitámque relinquere victo.

In nono autem quæ describitur, & quæ suprà ex Silii x, recitabatur, haud absimilis,

Vt leo, cui paruo mater Getula cruento s
Suggerit ipsa cibos. cùm primùm crescere sensit
Colla iubis, toruúsque nouos respexit ad vngues:
Indignatur ali: tandémque effusus apertos
Liber amat campos, & nescit in antra reuerti.

Alias iras, aliúsque modi animum generosum, in XI,

-indomitos vt cùm Massyla per arua
Armenti reges magno leo frangit hiatu,
Et contentus abit: rauci tunc comminus vrsi,
Tunc auidi venêre lupi, rabiéque remissa
Lambunt degeneres alienæ vulnera prædæ.

Stativs enim, leo abit, relinquens quod supereſt ignobilioribus bestijs. Tametsi à physicis dictum est habere eum tetros odores in prædę reliquias, qua fœditate ab iis abhorreant feræ.

Sequvntvr duę, altera effœti iam, atque viribus destituti: altera cicurati. prior est in eodem,

-qualis leo rupe sub alta,
Quem viridem quondam syluæ, mōtésque tremebant:
Iam piger & longo iacet exarmatus ab æuo.
Magna tamen facies, & non adeunda senectus.
Et si dimissus veniat mugitus ad aures,
Erigitur, meminítque sui, virésque peractas
Ingemit, & campis alios regnare leones.

Altera in I, Thebaidos,

Vt leo materno cùm raptus ab vbere, mores
Accepit: pectíque iubas, hominémque vereri
Edidicit: nullásque ruit, nisi iussus, in iras,

Universidad de Deusto Biblioteca

Si semel aduerso radiauit lumine ferrum:
It iurata fides: dolor itérque inimicus:

SIMILLIMA Lucani in IIII,

Sic vbi desuetæ syluis, in carcere clausæ
Mansueuere feræ, & vultus posuere minaces,
Atque hominem didicere pati: iam non à ferro, sed gustu sanguinis efferan: si torrida paruus
Venit in ora cruor: redeunt rabiésque furórque:
Admonitæq; tument gustato sanguine fauces.
Feruet, & à trepido vix abstinet ora magistro.

Sic etiam tradit cum cæteris Plinius: cicurem leonẽ lambentem nihil noui moliri: attenuata demum cute vbi ad sanguinis gustum deuentum sit, feritatem pristinam renouari.

Leæna. DE Leæna quoque, & eius amore erga catulos luculentè cecinit in X, PAPINIVS,

Vt Lea, quam sæuo fœtam pr. ssere cubili
Venantes Numidæ: natos erecta superstat
Mente sub incerta, torum, ac miserabile frendens.
Illa quidem turbare globos, & frangere morsu
Tela queat, sed prolis amor crudelia vincit
Pectora, & in media catulos circunspicit ira

Tigris. CVI placuit adiungere eiusdem Tigrin ex eodem,

-sic aspera Tigris
Fœtibus abreptis, Scythico deserta sub antro
Accubat: & tepidi lambit vestigia saxi.
Nusquam iræ: silet, & rabies, feritásque famésque
Oris- fames oris, duriusculum,
-eunt præter secura armenta gregésque,
at armenta nulla pascuntur illis locis.
Aspicit illa sacẽs, vbi enim quibus vbera pascat:
minus quadrat pascere vbera.
Aut quos ingenti premat expectata rapina.
at non premit catulos præda, sed iuuat apposita.

VRSÆ,

Proxima leonis generositati vrsæ feritas est: quapropter è VI, Pharsaliæ Pannonicam feram, & assuetum Numidicis venatorem videamus,

Pannonis haud aliter post ictum sæuior vrsa:
Cùm iaculum paruæ Libys amentauit habenæ:
Serotat in vultus, telúmque irata receptum Impetit,

Impetit, & secum fugientem circuit hastam.

Non potuit planius depingi & fuga & cõuersio bestiæ in vultus simul. Hoc enim vidimus nos. quippe hoc habent vrsi nostrates. non rarò sanè interfuimus venationi: vt telo potius, ac prius irascantur, quàm percussori. Contrà de leone proditum est.

TAVRI.

Neque semper leoni cedit taurus. cicurem nánque leonem à tauro victum sæpe audiuimus, semel vidimus. Mutua igitur eorum prælia recitabo primùm ex Idea poetarum i. Georgic. III, deinde ex alijs. In libr. Aristotelis, atque in Originibus dictum est quid esset ἀπμαχλεῖν. Id ex hac narratione facilè declaratur,

Illi alternantes multa vi prælia miscent
Vulneribus crebris, lauit ater corpora sanguis:
Versáque in obnixos vrgentur cornua: vasto
Cum gemitu reboant syluæq;, & magnus Olympus.

Placet etiam addere diuina illa ex historijs naturalibus,

Nec mos bellantes vnà stabulare: sed alter
Victus abit, longéque ignotis exulat oris:
Multa gemens, ignominiam plagásque superbi
Victoris, tum quos amisit inultus, amores.
Et stabula aspectans regnis excesit auitis.

PROSEQVENDVS ergo ad reditum vsque,

Ergo omni cura vires exercet, & inter
Dura iacet pernox instrato saxa cubili,
Frondibus hirsutis, & carice pastus acuta.

POST hæc arguta illa & rotunda,

Et tentat sese, atque irasci in cornua discit,
Arboris obnixus trunco, ventósque lacessit
Ictibus, & spar sa ad pugnam proludit arena.

HAEC exercitatio, hic reditus,

Post vbi collectum robur, viréque receptæ:
Signa mouet, præcepsq; oblitum fertur in hostem.

Deinde eam apponit comparationem, qua & alios omnes superat, & seipsum prouocat. quippe ex VII, diuini opificis suprà posuimus hanc,

Fluctus vti primo cœpit cùm albescere vento
Paulatim sese tollit mare, & altius vndas
Erigit, inde imo consurgit ad æthera fundo.

Hic verò hanc,

Fluctus vt in medio cœpit cùm albescere ponto
Longius, ex altóque sinum trahit, vtque volutus
Ad terras, immane sonat per saxa, nec ipso
Monte minor procumbit: at ima exæstuat vnda
Vorticibus, nigrámque altè subiectat arenam.

LVCANVS autem in II, sine metaphora regnorum & signorum,

Pulsus vt armentis primo certamine taurus,
Syluarum secreta petit: vacuósque per agros
Exul in aduersis explorat cornua truncis:
QVANTO viuidiora illa Maronis?
Nec redit in pastus nisi cùm ceruice recepta
Excussi placuere tori: mox reddita victo
Quoslibet in saltus comitantibus agmina tauris
Inuito pastore trahit. Considerabis an tauri comitentur nouum victorem.

STATIVS in II, Thebaidos vtitur Lucani verbis quibusdam,

-veluti dux taurus amata
Valle carens. pulsum solito quem gramine victor
Iussit ab erepta longè mugire iuuenca:
Cùm profugo placuere tori, ceruixque recepto
Sanguine magna redit, fractæque in pectore vires
Bella cupit, saltúsque & capta armenta reposcit,
Iam pede, iam cornu melior. pauet ille reuersum
Victor: & attoniti vix agnouere magistri.

In III, autem victorem taurum optimis describit versibus,

-sic nota in pascua taurus
Bellator redit: aduerso cui colla. suóque
Sanguine proscisśque natant palearibus armi.
Tunc quoque lassa tumet virtus: multúmque superbit
Pectore despecto. vacua iacet hostis arena
Turpe gemens, crudósque vetat sentire dolores.

De eodem in IIII,

Vt possessa diu taurus meat arduus inter
Pascua, iam lassa ceruice, & inanibus armis:
Dux tamen haud illum bello attentare iuuencis
Sunt animi. Nam trunca vident de vulnere multo
Cornua, & ingentes plagarum in pectore nodos.

PLACCVS autem in II, Argonauticôn, *-qualis*

-qualis per pascua victor
Ingreditur, tum colla tumens, tum celsior armis
Taurus: vbi assueti pecoris stabula alta remisit,
Et patrium nemus, & bello quos vltus, amores.

TANTVM verò pugnacis naturæ in hoc animali ab hoc poeta compertum est, vt etiam aliis duobus locis eius comparationibus ingenium suum exornarit.

In VI,

Non sic ductores gemini gregis horrida tauri
Bella mouent: medio coniunx stat candida prato
Victorem expectans: rumpunt obnixa ferentes
Pectora: subdit amor stimulos ac vulnera sanat.

Neque de nihilo est, cùm candor additur iuuencæ, nam & nos equos habuimus, qui in candidas essent feriidiores: & nunc mulus est nobis, qui equabus candidis plus mouetur. Quod autem suprà modestè dixit, victoriam. minuere sensum doloris: hîc audacius ait, amorem vulnera sanare, nõ enim sanat, sed prohibet acerbitatem.

In XI,

Sic vbi regnator post exulis otia tauri
Mugitum hostilem summa tulit aure iuuencus,
Agnouítque minas magna stat feruidus ira
Ante gregem. spumísque animos ardentibus effert:
Nunc pede toruus humum, nunc cornibus aera findens.
Horret ager, trepidæque expectant prælia vaccæ.

APER.

Aper his proximum occupabit locum: cuius comparatio est apud Statium in X I,

Fulmineos veluti præceps cùm comminus egit
Ira sues. deinde mutat numerum quemadmodum apud Aristotelem, Theophrastum, Terentium suis locis obseruatum est à nobis:

-strictísque erexit pectora setis:
Igne tremunt oculi. posuit: *tremunt*, pro scintillant. nam sine sunt ἀτρεῖς intenti scilicet. qui est impetus & constantia, vt apud Plinium.

-lunatáque dentibus vncis
Ora sonat. spectat pugnas de rupe propinqua
Venator pallens: imo ardens, & bonæ spei plenus:
cunctísque silentia suadet.

SILIVS autem in I,

Fulmineus,ceu Spartanis latratibus actus:
Cùm syluam occursu venantum perdidit,hirto
Horrescit sæmus dorso,& postrema capescit
Prælia,candentem mandens aper ore cruorem,
Iámque gemens geminum contra venabula torquet.

non est gemitus: quippe is affectus ex mœrore, quoties incluſi in corde ſpiritus erũpunt. At in apro hoc est quod in lignatore:qui conatus adiuuat aſpiratione in ictibus.ſi hiſce poetis notum fuiſſet, quantum ignis eo in furore concipiunt dentes: non reticuiſſent. Hæc autem cum Virgilianis comparata lucem amittent,quam poſſunt illorum abſentia impetrare.eſſent enim optima ſi illa non fuiſſent.

LVPI.

Nunc lupi audaciam,verſutiam, inſidias ſpectemus in aliis poetis poſt Virgilium.

SILIVS in VII, *-ceu nocte ſub atra*
Munitis paſtor ſtabulis.per ouilia clauſum
Impauidus ſomni ſeruat pecus:effera ſæuit,
Atque impaſta truces vlulatus turba luporum
Exercet,morſúque quatit reſtantia clauſtra.

AVDACIA hæc inconſulta: aperit enim paſtori aggreſſiones ſuas. STATIVS autem in quarto propius imitatur circunſpectionem Virg.

Ille velut pecoris lupus expugnator opimi,
Pectora tabenti ſanie grauis,hirtáque ſetis
Ora cruentata deformis hiantia lana:
Decedit ſtabulis,hinc illinc turbida verſans
Lumina:ſi duri comperta clade ſequantur
Paſtores,magnique fugit non inſcius auſi.

AD illam verò Maronis:quæ eſt in II,diuini operis,in V,Thebaidos inuenies eam aſpirare quam de Leæna ſcribit STATIVS,

-non aliter Sythicos armenta per agros
Hyrcanæ clauſere Leæ.quas exigit ortu
Prima fames,anidíque implorant vbera nati.

Non minore ſtudio in hac quoque eandem imitatus eſt,

-ral i li ſub agmine miſto
Sub noctem coiere lupi,quos omnibus agris,
Nil non auſa fames,longo tenuauit hiatu.

Credo ita voluit: Attenuatos exercuit omnibus agris. Neque enim potuit fames omnibus locis attenuare. perpetua enim fuiſſet,

Iam ſtabula ipſa premunt,torquet ſpes irrita fauces,
Balatúſque tremens,pinguéſque ab ouilibus agnæ,

Melius pauidæ:aut ſic,

Balatuſq; frequens trepidis ab ouilibus

Sequuntur ſimilia illis Silij.

Quod ſupereſt,duris aſtringunt poſtibus vngues,
Languida vox,& iners hic,aſtringunt.
Pectoráque.& ſiccos minuunt in limine dentes.

Aſſum verò in I,Achilleidos,

-ceu fœdere iuncto
Hyberna ſub nocte lupi:licet & ſua pulſet
Natorumq; fames:penitus rabiémque,minaſque
Diſſimulant,humiléſque meant:ne nunciet hoſtes
Cura canum,& trepidos moneat vigilare magiſtros.

Ad lupos quoque referas ſimul & ad ceruas aliorum,quæ idem poeta poſuit in V,Thebaidos,

-qualis cùm cerua cruentis
Circumuenta lupis:nullum cui pectore molli
Robur,& in volucri tenuis fiducia curſu:
Præcipitat ſuſpenſa fugam:iam iámque teneri
Credit,& cluſos audit concurrere morſus.

LONGE alia à cerua illa Virgiliana,

EQVVS.

Brutorum nobiliſſimum pulcherrimúmq; iam ex poetis pictum exhibeamus. Multa promes diuina ex III, conſummati operis apud Poetam.Silius in X,de certatore,

Sic vbi preſiluit Piſæo carcere præceps,
Ante ſuos it victor equus,currítq; per auras
Non ſolùm ante alios,ſed enim(mirabile dictu)
Haud vlli durant viſus æquare volantem.

At neque volant numeri: neque non durum verbum,*durant*: Quid enim eſt:oculus non *durat æquare* currentem. Longè felicius CLAVDIANVS in nuptiis Honorij, ad formam Virgilianam,

Nobilis haud aliter ſonipes,quem primus amoris
Sollicitauit odor,tumidus,quatiénſque decoras
Curuata ceruice iubas,Pharſalia rura
Peruolat,& notos himitu flagitat amnes.

Naribus accensis mulcet fœcunda magistros
Spes gregis: & pulchro gaudent armenta marito.

Priori comparationi similior ea quæ in I, Pharsalię,

-quantum clamore iuuatur,
Eleus sonipes, quamuis iam carcere clauso
Immineat foribus, promisque repagula laxet.

Quæ verò in IIII, de equo scribuntur, non iam designant comparationem. poteris tamen inde petere: est enim narratio fessum equum longè latéque declarans. tu eligito meliora,

Quippe vbi non sonipes motus clangore tubarum
Saxa quatit pulsu, rigidos vexantia frænos
Ora tenens: spargitque iubas, & surrigit aures:
Incertóque pedum pugnat non stare tumultu.

AVDIS quandam peregrinitatem,

Fessa iacet ceruix. fumant sudoribus artus:
Oráque proiecta squallent arentia lingua:
Pectora rauca gemũt, quæ creber anhelitus vrget:
Et defecta grauis longè trahit ilia pulsus.
Sicque sanguineis durescit spuma lupatis.
(Malim, *Raráque sanguineis arescit*)
Iámq; gradũ neq; verberibus, stimulísque coacti
Nec quamuis crebris iussi calcaribus addunt.

Longè mollius possunt hæc & magnificentius,

Iam neque lenta gradum languentibus addere possunt
Verbera, frustratísque latus calcaribus vrgent:
vel sic: *nec fossi parent calcaribus armi.*

Tametsi hoc est maximum præceptum nostris imitatoribus proponendum. ne potius dicant, quę alij dixerunt, quàm quæ non dixerunt: nisi lucem, numeros, venerem adiungere sese posse sperant, quę Flacco, Lucano, Silio pe desunt.

Quanquam verò Latinorum comparationibus locus hic designatus est: libet tamen Oppiani absolutissimi Græcorum apponere quæ de equo in V, posuit Piscationum,

-ὥστε τὶς ἵππος
Ἰφθῶν ἐξανύσας καματώδεα, πίσματος ἄκρον
Ἀφρῷ ὑφ' αἱματόεντι ῥύλλω σκολιοῖσι χαλινοῖς
Ἐμπλείσας· ἑρμὸν δὲ διὰ χθόνα κίδναται ἄδμα.

SERPENTIS.

Ad alia transeundum animalia. Serpentis comparationem habes in II, AEneid, quam suprà posuimus: nunc aliorum ingenia experiamur. Silius in XVII,

Qualis in æstiferis Garamantum fœta veneno
Attollit campis feruenti pastus arena
Colla Paretonius serpens latéque per auras
Vndantem torquet perfundens nubila tabem.

Cæterùm vt locupletius queas aliquid explicare, constituenda sunt hîc trium poetarum carmina, quibus serpentum narrationes luculentæ sunt. Silii in VI, cæteris impar,

-serpens centum porrectus in vlnas
Lethæem ripam, & lucos habitabat Auernos.
Ingluuiem immensi ventris, grauidámque venenis
Aluum deprensi satiabant fonte leones,
Aut acta ad fluuium torrenti lampade Solis
Armenta, & tractæ fœda grauitate per auras
Ac tabe afflatæ volucres: semesa iacebant
Ossa. solo informis, latéque repletus, & asper
Vastatis gregibus, nigro ructabat in antro.
Isque, vbi feruenti concepta incendia pastu
Gurgite mulcebat rapido & spumantibus vndis,
Nondum etiam toto demersus corpore in amnem,
Iam caput aduersæ ponebat margine ripæ.

LONGE melioribus numeris Papinius in V,

Terrigena exoritur serpens: tractúque soluto
Immanem sese vehit, ac post terga relinquit.

Quia motus reptilium fluctuabundus est, constat enim ex pulsu primo, mox tractu: quemadmodum in cæteris quoque animalibus. Iccirco se relinquit post terga: eam partem quam tracturus est, post depulsionem antecedentis. Sequitur, *Liuida fax oculis.* maluit liuidam lucem attribuere quàm puram igneam: cuiusmodi sanè magis placet mihi,

-tumidi stat more veneni
Spuma virens, ter lingua vibrat: terna agmina adunci
Dentis, & auratæ crudelis gloria frontis
Prominet. Agnoscas quantũ & cuiusmodi, ex iis quæ fa-

-miseræ nunc robora syluæ
Atterit, & vastos tenuat complexibus ornos.
Sæpe super fluuios geminæ iacet aggere ripæ
Continuus, squammísque incisus adæstuat amnis.
& mox de siticuloso,

Senior anfractu laterum sinuosa retorquens
Terga solo.siccique nocens furit igne veneni:
Voluitur,& vacuis fluuiorum in vallibus errat.
Incertúsque sui, liquidum nunc aera lambit
Ore supinato:nunc arua gementia radens
Pronus adhæret humo,si quid viridantia sudent
Gramina:percussæ calidis afflatibus herbæ
Quæ tulit ora cadunt,moritúrque ad sibila campus.

Deinde ponit comparationem.aitque tantum esse,quantus anguis cœlestis,qui inter vtranque vrsam tenditur:sicut Silius in III.Ouidius horum multa, minore tamen sono,in III,transformationum,

Martius anguis erat,cristis præsignis,& auro.
Igne micant oculi,corpus tumet omne veneno.
Trésque micant linguæ,triplici stant ordine dentes.

& mox:

longo caput extulit antro
Cæruleus serpens,horrendáque sibila misit.nec multò pòst
Ille volubilibus squammosos nexibus orbes
Torquet,& immenso saltu sinuatur in arcum
At media plus parte leues erectus in auras
Despicit omne nemus,tantóque est corpore,quanto,
Si totum spectes,geminas qui separat Arctos.

Quemadmodum apud Statium,sic facit ille iactum lapidis in prima aggressione,Sic Ouidius denique,

-plenis tumuerunt guttura venis,
Spumáque pestiferos circumfluit albida rictus.
Terráque rasa sonat squammis:quique halitus exit
Ore niger,Stygio vitiatas inficit herbas.

POST hæc indulget ingenio,

Ipse modò immensum spiris facientibus orbem
Cingitur,interdum longa trabe rectior extat:
Impete nunc vasto,seu concitus imbribus amnis
Fertur,& obstantes perturbat pectore syluas.

Habes multam lucem in hisce, multos recessus. verùm tot,tanta,tam bona,cum illis paucis cõparare non equidem ausim,

Ecce autem gemini à Tenedo tranquilla per alta,
Horresco referens,immensis orbibus angues
Incumbunt pelago,paritérque ad littora tendunt:
Pectora quorum inter fluctus arrecta,iubæque
Sanguineæ exuperant undas,pars cætera pontum

pone

Ponè legit,sinuátque immensa volumine terga.
Fit sonitus spumante salo:iámque arua tenebant:
Ardentésque oculos suffecti sanguine & igni,
Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.

Illa verò splendidissima, numerosissima, rotundissima,ex III,perfectissimi operis præterire mihi religio est,

Tollentémque minas,& sibila colla tumentem
Deyce.iámque fuga timidum caput abdidit altè
Cùm medij nexus,extremæque agmina caudæ
Soluuntur.tardósque trahit sinus vltimus orbes.

Addamus & illa Apollineis non inferiora,

Est etiam ille malus Calabris in saltibus anguis
Squammea comoluens sublato pectore terga,
Atque notis longam maculosus grandibus aluum.
Qui,dum amnes vlli rumpuntur fontibus,& dum
Vere madent vdo terræ,ac pluuialibus Austris,
Stagna colit,ripísque habitans,hic piscibus atram
Improbus ingluuiem,ranísque loquacibus explet.
Postquam exhausta palus,terræque ardore dehiscunt:
Exilit in siccum & flammantia lumina torquens
Sæuit agris,asperque siti,atque exterritus æstu.

AQVILAE AC SERPENTIS.

Serpentis autem atque aquilæ comparationem suprà posuimus ex Marone:hic ex aliis.Pugnat pro pullis apud Silium lib.XII,

Haud secus occuluit saxi quos vertice fœtus
Ales fulua Iouis,tacito si ad culmina nisu
Euasit serpens,terrétque propinquus hiatu:
Illa hostem rostro,atque assuetis fulmina ferre
Vnguibus incessens.nidi circumuolat orbem.

Virgilius,quemadmodum suprà posuimus, pugnam tanquam inter hostes.At Oppianus in V, Piscationum, quod hic de Aquila,ipse de hirundine:alio tamen euentu,

εἰς ἥν ποτ' ὀρταλίχοιτι χολεύσατι νηπιάχοισι
πάρδην ὑπὲρ ἐρέφοισι τυχὼν ὄφις ἄλλοχ πταλάσσῃ,&c.

Nam suprà posuimus in comparatione Maronianæ lusciniæ.

SIMILLIMA in V,Thebaidos,

Ac velut aligeræ sedem fœtúsque parentis
Cùm piger vmbrosa populatus in ilice serpens:
Illa redit,querulæque domus mirata quietem

Stat super impendens, aduectósque horrida mœstos
Excutit ore cibos, cùm solus in arbore chara
Sanguis & errantes per capta tubilia plumæ.

Virgilii autem filo texuit augurium suum Claudianus in bello Gildonico,

-fuluisque tonantis
Armiger ad liquidam cunctis spectantibus æthram
Correptum pedibus curuis innexuit hydrum.
Dúmque reluctantem morsu partitur obunco.
Hæsit in vngue caput, truncatus decidit anguis.

Aquilæ verò naturam in exploranda pullorum generositate, describit idem in præfatione quam dixit in tertium Honorii consulatum,

Paruos non aquilis, fas est, educere fœtus
Ante fidem Solis, iudiciúmque poli.
Nam pater, excusso saliit cùm germine proles,
Ouáque maternus rupit hiulca tepor,
Protinus implumes conuertit ad æthera nidos,
Et recto flammas imperat ore pati.
Consulit ardentes radios, & luce magistra,
Naturam, vires, ingeniúmque probat.
Degeneres refugo torsit qui lumine visus:
Vnguibus hunc sæuis ira paterna ferit.
Exploratores, oculis qui pertulit ignes,
Sustinuitque acie nobiliore diem,
Nutritur: volucrúmque potens, & fulminis hæres
Gesturus summo tela trisulca Ioui.

Quæ satis leuia Lucanus inclusit pulcherrima comparatione: sic enim scribit in IX, vnde videtur illa sua deformasse,

Vtque Iouis volucer calido dum protulit ouo
Implumes natos, solis conuertit ad ortus:
Qui potuere pati radios, & lumine recto
Sustinuere diem, cœli seruantur in vsus.
Qui Phœbo cessere, iacent.

PHOENIX.

In secundo de laudibus Stiliconis, pulchra Phœnicis comparatio apud Claudianum,

Sic vbi fœcunda reparauit morte iuuentam:
Et patrios idem cineres, collectáque portat
Vnguibus ossa piis: Nilique ad littora tandem
Vnicus extremo Phœnix procedit ab Euro.

Ad

Ad quem locum attulissem similes sententias ex luculentissimo poematio eiusdem poetæ. verùm ea opera in sequentem librum dilata est: vbi certa loca cum Lactantij locis conferuntur.

DELPHINI.

Ex quinto libro diuini operis, Delphinorum comparationem suprà describebamus. cum qua quid conueniat alli quæ in nono Thebaidos posita est, iudicare poteris,

Quàlis cæruleis tumido sub gurgite terror
Piscibus: arcani quoties deuexa profundi

(Epitheton, *arcani*, importunum hîc)

Scrutantem delphina vident: fugit omnis in imos
Turba lacus: viridésque metu stipantur in algas.
Nec prius emersi, quàm summa per æquora flexus
Emicet: & visis malit certare carinis.

FERA IN CAVEA,

Inter leones ex Lucano feræ cicuratæ posuimus comparationem: cui addendum est quod fecit Claudianus: alió nánque spectat. Illa mansueta efferascit: hæc ferox stupet,

Vt fera quæ montes nuper dimisit auitos,
Altoriúmque exul nemorum damnatur arenæ:

Notabis eloquutionem,

Muneribus commota ruit. Vir murmure contrà
Hortatur, nixúsque genu venabula tendit.
Illa pauet strepitus: cuneósque erecta theatri
Despicit: & tanti miratur sibila vulgi.

Non despicit, sed suspicit: neque verò contemnit, si *pauet*. Neque satisfacit, *tanti*: aliud mallem.

Verè cicurem Statius dat in quinto Thebaidos,

Vt fera, quæ placido rabiem desueta magistro,
Tardius arma mouet: stimulisque & verbere crebro
In mores negat ire suos.

GRVES.

Ex eodem Lucano Grues in superioribus iudiciis referebantur. nunc è Statio afferamus. Ille nánque Thebaidos quinto sic,

Quàlia trans pontum Phæriis defensa serenis
Rauca Parætonio decedunt agmina Nilo,
Quum fera ponit hyems: illæ clangore fugaci
Vmbra fretis, aruisque volant: sonat auius æther.

Iam Borean, imbréſque pati: iam nare ſolutis
Amnibus, & nudo iuuat æſtiuare ſub Hæmo.

Non ſatisfacit, quum ait *iuuat pati Boream*: imò, frui: neque enim gelidus eſt. Neque intelligo quid conferat gruibus natatio. nam *ſub Hæmo* non ponente hyeme: ſed quanquam tunc vix quoque, ſub cancro natatur.

APES.

Quid, quóque modo de apibus ſtatuas ſcribere, non potes aliunde melius capere cõſilium, quàm ex deo poetarum. Neque id ſolùm eo in libro, qui omnem humanam diligentiam ſuperauit: quartum dico Georgicõrum: ſed etiam in primo diuini operis, quę quoniam ſuprà notauimus, non hîc repetentur. Sed conferantur illa Claudiani in Ruffinum,

-veluti paſtoris in ora
Commotæ glomerantur apes: qui dulcia raptu
Mella trahit, bellaq; cient, & ſpicula tendunt:
Et tenuis ſaxi per propugnacula cunctæ
Rimoſam patriam, dilectáque pumicis antra
Defendunt: pronóque fauos examine velant.

Ad lucem Virgilianam directis metaphoris. Alia ratio fugitiuarum apud eundem in primo, de ſexto Honorii conſulatu,

-qualis Cybeleia quaſſans
Hyblæus procul æra ſenex, reuocare fugaces
Tinnitu conatur apes: quæ ſponte relictis
Deſciuere fauis. ſonitúque exhauſtus inani,
Raptas mellis opes, ſolitæq; oblita latebræ,
Perfida deplorat vacuis examina ceris

Poſt operam diurnam Silius reuerſionem canit in ſecundo, aut imminente tempeſtate,

Aut vbi Cecropius formidine nubis aquoſæ
Sparſa ſuper flores examina tollit Hymetos.
Ad dulces ceras, & odori corticis antra:

Audis quàm hæret verſus, nec properant, vt vult hîc,

Mellis apes grauidæ properant: denſóque volatu
Raucum connexæ glomerant ad limina murmur.

Neque dicam Glomerare murmur.

Vicit Statius Claudianum in x, Thebaidos,

Sic, vbi puniceo paſtor rapturus ab antro
Armatas erexit apes. fremit aſpera nubes,

Inq; vicem ſeſe ſtridore hortantur: & omnes
Hoſtis in ora volant. Mox deficientibus illis
Amplexæ, paruámque domum, captiuáque plangunt
Mella: laborantéſque premunt ad pectora ceras.

Altera verò Claudiani ſimilior eſt ei, quam ponit Lucanus in nono,

-ſimul effœtas linquunt examina ceras:
Atque oblita faui non miſcent nexibus alas:
Sed ſibi quæque volat, nec iam deguſtat amarum
Deſidioſa thymum: Phrygij ſonus increpat æris:
Attonitæ poſuere fugam, ſtudiúmque laboris
Florilegi repetunt, & ſacri mellis amorem.
Gaudet in Hyblæo ſecurus gramine paſtor
Diuitias ſeruaſſe caſe.

SEDVLITATEM Claudianus in ſecundo de raptu,

-credas examina fundi
Hyblæum raptura thymum: quum cerea reges
Caſtra mouent: fagique cauo demiſſus ab alueo
Melliſer electis exercitus obſtrepit herbis.

Ex Marone deducebamus Martis deſcriptionem: quantò ſit ea Silius inferior, ex primo libro coniectari potes,

Quantus Biſtoniis latè Gradiuus in oris
Belligero rapitur curru, telúmque coruſcans,
Tiſanum quo pulſa cohors, flagrantia bella
Cornipedum aſſtatu domat, & ſtridoribus axis.

Imò accendit bella, non *domat*. & in *aſſlatu* equorum plus flatus eſt: atq; in ſtridore axis plus ſtrepitus quàm rei.

Breuius, ſed non mollius Claudianus in Eutropium,

Ecce autem flauis Gradiuus ab vſque Gelonis
Arua cruentato repetebat Thracia curru:
Subſidunt Pangæa rotis, altéque ſonoro
Stridunt axe niues.

Magna Papinij prudentia, qui quum illa Virgiliana ſeſe poſſe aſſequi deſperaret: ſtilum conuertit ad illius ſedes deſcribendas,

-vbi mille furoribus illi
Cingitur aduerſo domus immanſueta ſub Hæmo,
Ferrea compagо laterum: ferro arcta teruntur
Limina: ferratis incumbant tecta columnis.
Læditur aduerſum Phœbi iubar: ipſáque ſedem

Lux timet,& durus contristat sidera fulgor.
Digna loco statio.

EXPLICAT comitatum Virgilianum,

-primis salit Impetus amens
Eforibus, cæcúmque Nefas,Iraq́; rubentes,
Exangueſque Metus:occultíſque enſibus aſtant
Inſidiæ, geminúmque tenens Diſcordia ferrum.
Innumeris ſtrepit aula Minis. triſtiſſima Virtus
Stat medio,lætúſque Furor : vultúque cruento
Mors armata ſedet. Bellorum ſolus in aris
Sanguis, & incenſis qui raptus ab vrbibus Ignis,
Et rerum Exuuiæ circum & faſtigia templi
Captæ inſignibant gentes, cælatáque ferro
Fragmina portarum, bellatricéſque carinæ,
Et vacui currus, protritáque curribus ora.
Pœnæ etiam, Gemitúſque : adeò vis omnis,& omne
Vulnus vbique ipſum, ſed non vſquam ore remiſſo
Cernere erat.

CERERIS.

In duodecimo Thebaidos luculenta eſt admodum Cereris comparatio,

Quàlis ab Aetnæis accenſa lampade ſaxis
Orba Ceres magnæ variabat imagine flammæ
Auſonium Siculúmque latus,veſtigia nigri
Raptoris,vaſtóſque legens in puluere ſulcos.
Illius inſanis vlulatibus ipſe remugit
Enceladus , ruptóque vias illuminat igni.
Perſephonen amnes, ſyluæ, freta,nubila clamant,
Perſephonen:Stygij tantum tacet aula mariti.

CLAVDIANVS autem non iam ad comparandum deduxit verſus ſuos, ſed ad iuſtam narrationem. Sic enim ſcriptum eſt in tertio de raptu,

-retróque ſolutis
Crinibus, aſcendit faſtigia montis anheli:
Exuperátque æſtus,& nulli peruia ſaxa:
Atque indignantes veſtigia calcat arenas.

Haud ita multò pòſt,

Exitiúque reos flores, ipſúmque rapinæ
Deteſtata locum ſequitur diſperſa viarum
Indicia : & pleno rimatur lumine campos:
Inclinátque faces. Omnis madet orbita fletu.

Omnibus

Omnibus adiũgit:quocunque ijt, æquore fuluũ.
(Non ſemel fuluas vndas appellat)
Adnatat vmbra fretis, externaq́; lucis imago.
Italiam Libyamq́; ferit:clareſcit Hethruſcum
Littus, & accenſo reſplendent æquore Syrtes.

Ouidius in quinto Transformationum,

-illa duabus
Flammiferas pinus manibus ſuccendit ab Aetna
Perq́; pruinoſas tulit irrequieta tenebras.
Rurſus vbi alma dies hebetarat ſidera,natam
Solis ab occaſu, Solis quærebat ad ortus.

Pauca itẽ ex Callimachi hymno in Cererem.

DIANAE.

Dianam poſt Virgilij comparationem, apud alios videamus. Eam deſcribit cum Phœbo ſub Latonæ cura Claudianus in Probini conſulatu,

Quàlis purpurea præbebat candida veſtes
Numinibus Latona ſuis : quum ſacra redirent
Ad loca nutricis iam non errantia Deli.
Illa ferox ſaltus,& deſolata relinquens
Mœnala, laſſato Cretæ venatibus arcu:
Phœbus adhuc nigris rorantia tela venenis,
Extincto Pythone ferens. Tunc inſula notos
Lambit amica pedes:ridétq; Aegæus alumnis
Lemor, & blando teſtatur gaudia fluctu.

STATIVS in primo Achilleidos cum ipſis Nymphis & Pallade breuiſsimè,

-quales Siculæ ſub rupibus Aetnæ
Naides Ennæas inter Diana, feróxque
Pallas,

AMAZONVM.

Dianam igitur Palladémque ſequatur Amazonum pictura.Claudianus exarmatas ſtatuit in ſecundo de raptu,

Quàlis Amazonidum peltis exultat ademptus
(Malè poſitis,quàm *ademptus* : hoc enim vim deſignat.)
Pulchra cohors:quoties arctòn populata virago
Hippolyte,niueas ducit poſt prælia turmas.
Seu flauos ſtrauere Getas : ſeu fortè rigentem
Thermodontiaca Tanaim fregere ſecuri.

Nescio quare frangunt glaciem: quæ quò solidior atque constantior, eò tutiorem munit viam transituris. Placet autem, quæ huic iuncta est, subdere comparationem. est enim valde bona,

Aut quales referunt Baccho solennia nymphæ
Mæoniæ, quas Hermus alit: ripásque paternas
Percurrunt auro madidæ. Lætatur in antro
Amnis, & undantem declinat prodigus vrnam.

ARMATAS Silius in secundo, & Maronianis similiores,

Quales Threiciæ Rhodopem, Pangæáque lustrant
Saxosis nemora alta iugis: cursúque fatigant
Hebrum, innupta manus: spreti Ciconesque Getæque,
Et Rhesi domus, & lunatis Bisthones armis.

STATIVS in primo Achilleidos breuè, sed luculentam, *-quales Mæotide ripa*
Quum Scythicas rapuere domos, & capta Getarum
Mœnia supposítis epulantur Amazones armis.

QVAS cum Virgilianis vt copares, hîc apponetur,

Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis
Penthesilea furens, mediísque in millibus ardet:
Aurea subnectens exertæ cingula mammæ.
Bellatrix: audetq; viris concurrere virgo.

HAEC in primo: in decimo hæc,

Quales Threiciæ quum flumina Thermodoontis
Pulsant, & pictis bellantur Amazones armis:
Seu circum Hippolyten, seu quò se maxima curru
Penthesilea refert: magnóque vlulante tumultu
Fœminea exultant lunatis agmina peltis

ETIAM ex illis harum spectes imaginem,

At medias inter cædes exultat Amazon:
Vnum exerta latus pugnæ pharetrata Camilla.
Et nunc lenta manu spargens hastilia densat:
Nunc validam dextra rapit indefessa bipennem
Aureus ex humero sonat arcus, & arma Dianæ.

ENCELADI.

Quæ de Encelado cecinerit post Virgilium Claudianus, satis est suprà declaratum. STATIVS in tertio Thebaidos ad illius normam, & penè iisdem verbis,

Quantus Thyrreni gemitus salis: aut vbi tentas
Enceladus mutare latus: procul igneus antris
Mons tonat: exundant apices: fluctúsque Pelorus
Contrahit: & sperat tellus abrupta reuerti.

LVCANVS in sexto nihil attulit noui aut acuti contra morem suum

Non sic Aetnæis habitans in vallibus horret
Enceladi spirante Noto: quum tota cauernæ
(languidum epitheton, *tota.*)
Egerit, & torrens in campos defluit Aetna.

Ex Flacci secundo notabamus in proximis animaduersionibus, Typhoeum non Inarime, vt apud Virgilium, sed Sicilia premi. Id quod ab Ouidio quoque in quinto Transformationum scribitur hisce versibus, quorum repræsentatio in hoc loco est opportuna,

Vasta Gigantæis iniecta est insula membris
Trinacris, & magnis subiectum molibus vrget
Aethereas ausum sperare Typhoea sedes.
Nititur ille quidem, tentátque resurgere sæpe:
Dextra sed Ausonio manus est subiecta Peloro:
Læua Pachyne tibi: Lilybæo crura premuntur:
Degrauat Aetna caput. sub qua resupinus arenas
Eiectat, flammámque fero vomit ore Typhoeus.
Sæpe remoliri luctatur pondera terræ,
Oppidáque, & magnos deuoluere corpore montes.
Inde tremit tellus, & rex pauet ipse silentum
Ne pateat, latéque solum retegatur hiatu,
Immissúsque dies trepidantes terreat vmbras.

QVAE vides rudia, atque inchoata simplicitate, quasi formulam quandam siue Ichnographiam picturæ pleniores.

PESTILENTIAE.

Et quoniam multis versibus à nobis descripta est varias ex Poetis pestilentia, Claudiani breuitas ad simile argumentum adducenda est ex primo in Ruffinum,

Ac velut infecto morbus crudescere cælo
Incipiens: primo pecudum depascitur artus:
Mox populos vrbésque rapit: ventísque perustis
Corruptos Stygiam pestem diffundit in amnes.

FRONDIVM CASVS.

Animarum frequentia in sexto diuini operis: quam in secundo de raptu Claudianus imitatus est,

Quàm multa in syluis Autumni frigore primo

Lapsa cadunt folia: aut ad terram gurgite ab alto
Quàm multæ glomerantur aues, vbi frigidus annus
Trans pontum fugat, & terris immittit apricis.

ILLE verò sic,

Conueniunt animæ: quantas violentior Auster
Decutit arboribus frondes, aut nubibus imbres
Colligit, aut frangit fluctus, aut torquet arenas.

SANE est admodum illustris.

COMETAE.

Cometam diuini Poetæ iam descripsimus, nunc aliorum alij recitandi sunt. Claudianus in primo eiusdem, ex illius verbis: sed cum præsagiis,

-qualis laturus in orbem
Præceps sanguineo delabitur igne Cometes
(NON est *præceps*, neque *delabitur*.
Prodigiale rubens. Non illum nauita tutò,
Non impunè vident populi: sed crine minaci
Nunciat aut ratibus ventos, aut vrbibus hostes.

IN iisdem vestigiis hæret Silius Punicorum primo,

Crine vt flammifero terret fera regna Cometes
Sanguineum spargens ignem: vomit atra rubentes
Fax cælo radios, & sæua luce coruscum
Scintillat sidus, terrisque extrema minatur.

NVMERosIVS fuisset, *Sanguineam spargens aciem.*

LVCANVS extra comparationem simplici narratione in primo,

Ardentémque polum flammis, cœlóque volantes
Obliquas per inane faces, crinémque timendi
Sideris, & terris mutantem regna Cometen.

ITA etiam inuoluit τὰς διανοίας.

TEMPESTATIS.

Quemadmodum adduximus pestilentiam in comparationes, ex eodem Poeta deducamus & tempestatem. ea est in Poemate de bello Gildonico, haud satis magna cum re,

Sic quum præcipites artem vicere procellæ,
Assiduóque gemens vndarum verbere nutat
Descensura ratis: cæca sub nocte vocati
Naufraga Ledæi sustentant vela Lacones.

MARIS.

Maris

Maris autem, siue æstum, siue impetum, siue agitationem velis, ex his poteris cognoscere. Sonus apud eundem in Ruffinum primo, longè felicius,

-ceu murmurat alti
Impacata quies pelagi: cum flamine fracto
Durat adhuc. Sæuitque tumor: dubiúmque per æstum
Lassa recedentis fluitant vestigia venti.

Æstum ex Virgilio, aut alluuionem suprà declarauimus. Cæterùm tanta est in illis numeris diuinitas, vt pudeat poetas reliquisse, quàm ponere pigeat, ea est in vndecimo diuini Poematis,

Qualis vbi alterno procurrens gurgite pontus
Nùnc ruit ad terras, scopulósque superiacit vndam
Spumeus, extremámque sinu perfundit arenam:
Nunc rapidus retro, atque æstu reuoluta resorbens
Saxa fugit, littúsque vado labente relinquit.

STATIVS in vndecimo materiam addidit, non auxit,

Ceu redeunt nubes, ceu circunflantibus austris
Aternis procumbit ager, ceu gurgite cano
Nunc retegit bibulas, nunc obruit æstus arenas.

IMPETVM Lucanus in sexto,

Quum mare lassatur, quum se tollentibus Euris
Frangentem fluctus scopulum ferit: aut latus alti
Montis adest, serámque sibi parat vnda ruinam.

VENTORVM.

Iure locum hunc sibi deposcunt venti. Silius in quarto admodum insuauis,

Ceu gelidus Boreas, totum quum sustulit imo
Icarium fundo victor mare: nauita vasto
Iactatur sparsus, lacerata classe, profundo:
Cunctáque canenti perfunditur æquore Cyclas.

NIHILO venustius in quartodecimo,

Non aliter Boreas Rhodopes à vertice præceps
Quum se immisit, decimóque volumine pontum
Expulit in terras: sequitur cum murmure molem
Electi maris, & stridentibus affremit alis.

LONGE numerosior illa Statij ex vndecimo,

Vt notus & Boreas, gemino de cardine mundi,
Hic Riphæa nine, Libycis hic pastus arenis:

(NON placet, *pastus.*)

Bella cient.clamant amnes.freta,nubila,syluæ:
(DECRESCIT oratio ad faciliora.)
Jámque patent strages.lugent sua damna coloni.
Et tamen oppressos miserantur in æquore nautas.

LVCANVS in secundo,

-vt quum mare possidet Auster
Flatibus horrisonis:hunc æquora tota sequuntur,
Si rursus tellus pulsu laxata tridentis
AEolij tumidis immittat fluctibus Eurum:
Quanuis icta nouo ventum tenuere priorem
AEquora,nubiferóque polus concesserit Euro:
Vindicat vnda Notum.

NIVIS.

Post ventos habes imbres,grandines,niues. de illis suprà.de niuibus idem in quinto,

Talis hyperborea virides niue verberat agros
Iuppiter.obruitur campis genus omne ferarum,
Deprensæq; cadunt volucres (Nunquam niue cadunt)
-& messis amaro

Strata gelu. Nusquam tam altæ sunt segetes, quùm ingruit nix, vt sternantur. Neque *messis*, hîc proba vox. *Messis.* non enim dicitur nisi de matura segete. nam illud, *-tibi messis in herba est*, significat spem meram esse, & falsam opinionem.

Sequitur,*-fragor inde iugis,inde amnibus iræ.* neque hoc satisfacit.non enim ex niue fit fragor. neque dum ningit,amnes tumescunt:sed solutis niuibus.

In fine primi Piscationum Oppianus sine strepitu rem subiicit oculis nitidissimo carmine,

Ὡς δ' ὁπόταν ὀρύπεδον σκιάσῃ νιφάδεσσιν ἀλωὴ
Εὐπτερίου ζεφύροιο δυὼν μέρος οὐδὲν ἀείρῃ
Κυανέης ἰσέειν ὑποφαίνεται, ἀλλ' ἄρα πᾶσα
Ἄρχυνὶ χόνεσσιν ἐπασσυτέρῃσι κεκάλυπται.

Non ignobilia sanè vbi non extent Maroniana. At verò illa vbi sese eduxerint è tertio nunquam satis laudati operis,oportet omnia silere. Obruuntur enim illius niuibus, *-neque vllæ*

Aut herbæ campo apparent,aut arbore frondes:
Sed iacet aggeribus niueis informis,& alto
Terra gelu latè.septém que assurgit in vlnas. *Semper*

Semper hyems,semper spirantes frigora Cauri,
Mox de glacie:tum de niue,
Interea toto non sæcius aere ningit.
Interunt pecudes.stant circumfusa pruinis
Corpora magna boum,confertóque agmine cerui
Torpent mole noua,ac summis vix cornibus extant.
Post hæc ea prosequitur ad quæ nemo sapiens ausit aspirare.

In octauo Thebaidos niues & imbres simul,

-non tanta cadentibus hædis
Aeriam Rhodopem solida niue verberat Arctos:
Nec fragor Ausoniæ tantus,quum Iuppiter omni
Arce tonat.tanta quatitur nec grandine Syrtis
Quum Libyæ Boreas Italos niger attulit imbres.

Vbi quare Ausoniæ fragorem posuit, potius quàm alius loci,nescio. Sanè opportuit loci nomen certum apponere,vnde tonitrua ingruerent.Itaque sic mallem,

-quum Vesulus alta
Arce tonat.

FLVVIORVM

Poetarum princeps fluuiorum comparationes aliquot fecit, quas suis disposuimus locis. Ex primo eiusdem operis pauca extra comparationem , sed suo more, id est diuina,

Proluit insano contorquens vortice syluas
Fluuiorum rex Eridanus,campósque per omnes
Cum stabulis armenta tulit.

Adeò exundans est Lucanus, vt & ipsum furentem superet Padum,

Sic pleno Padus ore tumens (iam duro ore os attribuit)
-super aggere tutas
Excurret ripas,& totos concutit agros:
Succubuit si qua tellus,cumulúmque furentem
Vndarum non passa ruit:tum flumine toto
Transit,& ignotos aperit sibi gurgite campos:
*Illos terra fugit dominos.*non *fugit:*sed aufertur.
-his rura colonis Accedunt donante Pado.

Torrentem quoque ad rerum similitudinem adduxit idem Maro : quemadmodum superioribus commentatoribus est animaduersum , Silius autem in quarto ad illorum regulam,

Vt torrem celsi præceps è vertice Pindi
Cum sonitu ruit in campos: magnóque fragore
Auulsum montis voluit latus obuia passim
Armenta, immanésque feræ, sylvæq; trahuntur.
Spumea saxosis clamat conuallibus vnda.

SAXVM AVVLSVM.

Auulsum ergo saxum in septimo Thebaidos præcipiti ruina contemplemur in versibus nobilissimis,

Sic vbi nubiferum montis latus, aut noua ventis
Soluit, hyems: aut victa situ non pertulit ætas:
Desilit horrendus campo timor: arma, virósque
Limite non vno, longæuáque robora secum
Præcipitans: tandémque exhaustus turbine fesso
Aut vallem cauat, aut medios intercipit amnes.

PILÆ SAXEAE.

Haud longè absimilis pilæ Virgilianæ casus in nono diuini Poematis,

Qualis in Euboico Baiarum littore quondam
Saxea pila cadit: magnis quam molibus antè
Constructam iacium ponto. Sic illa ruinam.
Prona trahit, penitúsque vadis illisa recumbit.
Miscent se maria, & nigræ attolluntur arenæ.
Tum sonitu Prochyta alta tremit, durúmque cubile
Inarime, Iouis imperijs imposta Typhœo.

Quemadmodum id fiat, non dixere Grammatici. Quære petenda erit eius ratio ex Vitruuio. Eius autem Poetæ Simia in quarto,

Haud aliter structo Tyrrhena ad littora saxo
Pugnatura fretis subter, cæcisque procellis
Pila immane sonans, impingitur ardua ponto.

Epiphonema frigidum,

Immugit Nereus: diuisáque cærula pulsu
Illisum accipiunt irata sub æquora montem.

QVERCVS.

Sic cadit quercus in nono Thebaidos.

-Getico qualis procumbit in Hæmo
Seu Boreæ furijs, putri seu robore quercus
Cælo mista comas, ingentémque aera laxat.
Illam nutantem nemus, & mons ipse tremiscit
Qua tellure cadat, quas obruat ordine syluas.

IN primo Pharsaliæ, *Qualis*

Qualis frugifero quercus sublimis in agro
Exuuias veteres populi, sacratáque gestans
Dona ducum: nec iam validis radicibus hærens,
Pondere fixa suo est: nudósque per aera ramos
Effundens, trunco non frondibus efficit vmbram:
Sed quamuis primo nutet casura sub Euro,
Tot circum syluæ firmo se robore tollant,
Sola tamen colitur:

AT in quarto diuini operis etiam oppugnata quamuis est iniuria potior,

Ac velut annosam valido cum robore quercum
Alpini Boreæ nunc hinc, nunc flatibus illinc
Eruere inter se certant. It stridor, & altè
Consternunt terram concusso stipite frondes:
Ipsa hæret scopulis, & quantum vertice ad auras
Aetherias, tantum radice in Tartara tendit.

Hactenus, quas memoria potuimus complecti, describendas curauimus comparationes. Neque sum nescius alias quoque adduci potuisse. Et omissæ sunt à nobis aliquæ minus dignæ visæ, quas persequeremur. Cæterùm antequam locum hunc claudamus, benè collocatum iri operam nostram puto, si quibus sententiis in serpentum natura conueniat cum Nicandro Lucanus, videamus.

LVCANI CVM NICANDRO.

CAPVT XV.

NOn sine magno vsu duo hi poetæ comparabuntur: neuter enim vulgaris. Lucanus sententiis anxius: Nicander verbis atque numeris accuratus. Vix inuenias apud Græcos Poetã politiorem, magna ei cura ne quid ineptum, aut ineptè dicat. Itaque nitidissimè suos describit serpentes: quo nitore, atque elegantia tantum acquisiuit gloriæ in Georgicis Maro. Lucanus autem suo more omnia ponit in excessu. Nam cùm Græcus illa satis laborauerit ita dicere de Hæmorrhoide,

Τὰς δὲ ὀδαξαμένοιο, τὰ μὲν ἀθρόα πίμπραται ἕλκη
Ἠΐθεον, ἐξ οὐτάχων δὲ κατείβεται αἵματος αἶμα,
Οἱ δὲ φόνῳ μυδόωντες ἀναπρήθουσιν ὀδόντες.

Hoffer arrepta semel crumpentis sanguinis describendi occasione, largius effunditur, atque ipse cruor,

Vtq; solet pariter totis effundere signis
Corycij pressura croci: sic omnia membra
Emisere simul rutilum pro sanguine virus.

Particulatim deinde assurgit,

Sanguis erant lacrymæ. Quacunque foramina nouit
Humor, ab iis largus manat cruor: ora redundant,
Et patulæ nares. maius autem à minusculis venarum oris. *-sudor rubet: omnia plenis*
Membra fluunt venis. Repetit ergo eandem sententiam alia sententia. Sed & assurgit ad hyperbolem admodum excellentem,

-totum est pro vulnere corpus

Dipsadem alibi, Sitiam Latinè sumus interpretati. Eius è morsu nocumenta Nicander,

Δήγματι δ' ἐφλέγετο κραδίη πεφάνθ' ἁμφὶ δὲ καύμη
Χείλη ὑπ' ἀξαλέης ἀζαίνετο ἄζεσχε δίψης.

Comparatio deinde,

Αὐτὰρ ὁγ' ἠΰτε ταῦρος ὑπὲρ ποταμοῖο νεμεικὼς,
Χαιδὸν ἀμείρηκτον δέχεται ποτὸν, εἰσόκε νηδὺς
Οἰμφαλὸν ὀμφήξειε, χέῃ δ' ὑπεραχθέα φόρτον.

Lucanus autem ardentior ipsa siti,

Vix dolor, aut sensus dentis fuit ipsaq; lethi.
Frons caret inuidia: nec quicquam plaga minatur.
Ecce subit virus tacitum, carpitq; medullas
Ignis edax, calidaq; incendit viscera tabe.
Ebibit humorem circum vitalia fusum
Pestis: & in sicco linguam torrere palato
Cœpit. defessos iret qui sudor in artus
Non fuit: atque oculos lacrymarum vena refugit.

Qui sciebat hoc? non enim lacrymamur in doloribus, aut vulneribus, viri præsertim militares. Animi affectus prosequitur mirificè,

Non decus imperij, non mœsti iura Catonis
Ardentem tenuere virum, quin spargere signa
Auderet, totisq; furens exquireret agris,
Quas poscebat aquas sitiens in corde venenum.

Addit deinde animi excursionem. mox subdit,

Nunc redit ad Syrtes, & fluctus accipit ore:
Aequoreusq; placet, sed non sibi sufficit humor.
Nec sentit fatiq; genus, mortemq; veneni:
Sed putat esse sitim. Addit deinde miseram ac tragicam audaciam

audaciam *-ferróque aperire tumentes*
Sustinuit venas, atque os implêre cruore.

Aspidem autē vterque breuissimè: accuratius Nicander,

Ἄχρις δ' ἄρ' ἔτι τι δῆγμα φαείνεται, οὔτε δυσιλθὲς
Οἷόν τ' ἀπαλέγηται. καμάτου δ' ἄτερ ὄλλυται ἀνήρ.
Τ' πνιον δ' ὀδὶ νῶκαρ ἄγῃ βιότοιο τελευτήν.

-multóque dolore
Accipis: & Stygias somno descendis ad umbras.

Ex morsu Basilisci, Nicander multò plura,

Τύμματα δ' ἐφρήξαν φωτὸς δέμας. αἱ δ' ὑπὸ γαίαν
Σάρκας ὀπηδεύουσι πελιδναίτε ζοφεραίτε.
Οὐδέ τις ἀδὶ' οἰωνὸς ὑπὲρ νέκυν ἴχνια τίνει,
Αἰγυπιοὶ, γῦπές τε, κόραξ τ' ὀμβρίρεα κράζων.
Οὐδέ μὲν ὅστετε φῦλ' ὀνομάζεται οὔρεσι θηρῶν
Δύνασται, τοῖσιν πὶρ αὐτμήεν δεινὸν ἐφείκει.
Εἰδὲ ὀλοὴ βούζερκος ἀϊδρείηφι πελάσσῃ
Αὐτῆ οἱ θανάτοιο τε καὶ μοῖρα τέτυκται.

Lucanus, sicut de Torpedine,

-velox currit per tela venenum,
Inuadítque manum: quam protinus ille retecto
Ense ferit, totóque simul demittit ab armo.

Σῆπα, & σηπεδόνα vocant Græci serpentis speciem, cuius morsu diffluunt membra omnia. Tabiam Latinè diximus suo loco. In eius historia parcus & simplex Nicander: Lucanus adeò incitatus, vt seipsum antecedat,

Τῆτ δ' ἅ τε ὁλοὸν κὴν ὑπαώσιον ἔπλετο ἶλκος
Σηπεδόνος· νίμεται δὲ μέγας ὀλοφώϊος ἰὸς
Πᾶν δέμας· ἀμαλὴν δὲ σάει χρὶ καρφαλέην περ
Σαλδναται, οἷς γάρεια κατα-λιβέντος ἀνάσσης.
Ἦκα μὲν γὰρ κεφαλῆς τε κὴν ὀφρύος αὖερὶ τυπέντι
Ἠὲ μετωπα. βλεφάρων ὄμμαλον ἐξέφθιτο λάχνη.
Ἀλλὰ ὑ ζυρόεντες ὀδὴς ἰζουσι καὶ ἄλφοι,
Ἀδόκητ' ἀρ γενέσσιν ὀδηπετέουσαι ἔφηλοι.

-nam plagæ proxima circum
Fugit rapta cutis, pallentiáque ora retexit:
Vide quid præterea,
Iámque sinu laxo nudum est sine corpore vulnus.
Membra natant sanie: suræ fluxere: sine vllo
Tegmine poples erat: femorum quoque musculus omnis
Liquitur: & nigra distillant inguina tabe.

Sic omnia minutatim,

Dissiluit stringens uterum membrana: fluuntque Viscera.

sed & illa mira,

-nec quantum de corpore debet,
Effluit in terras: sæuum sed membra venenum
Decoquit: in minimâ mors contrahit omnia virus.

tum nimius,

Vincula neruorum, & laterum textura, cauumque
Pectus, & abstrusum fibris vitalibus omne,
Quicquid homo est, aperit pestis. declamare putes. *naturâ*
prosana Morte patet:

Redit insolens ad ea, quæ iam tetigit,

-manent humeri, fortésque lacerti:
Colla, caputque fluunt. calido non ocyus austro
Nix resoluta cadit.

Hoc præter Nicandri sententiam, qui morti spatium dat adeò, vt etiam vitiligines euenire canat. *-nec solem cera sequetur.* Non *sequitur*, sed abscedit. Auget tamen amplificatione minimè vulgari,

Parua loquor, corpus sanie stillasse perustum.

Imò ambustũ. nam *perustum*, non stillat.

Hoc & flamma potest: sed quis rogus absulit ossa?
Hæc quoque discedunt: putrésque secuta medullas
Nulla manere sinunt rapidi vestigia fati.

Conclusio autem argutissima,

Cinyphias inter pestes tibi palma nocendi:
Eripiunt omnes animam, tu sola cadauer.

COMPARATIONES CÆTERORVM LOCORVM variæ. CAPVT XVI.

SPero me aliquid attulisse momenti ad imitationis rationem. Quæ vt absolutior sit, expedienda sunt nobis cætera quoque loca: in quibus illustres isti viri, vel naturam omnes, vel alium alius expressere. Libet verò à Torpedine auspicari: in qua, quemadmodum in cæteris, Græcos à Latinis superatos ostendamus. Sunt igitur Oppiani hæc, & poetæ sanè maximi, atque elegantissimi,

Οἷον ϗ ναρκὴ τερενόχροϊ φάρμακον ἰχθῦς
Ἔσπειται αὐτοδίδακτον, ἐν οἰκείοις μελέεσιν.
Ἢ μὲν δὴ μελανῆτε δύμας, ϗ πᾶσ' ἀλὸς οἶμον,
Ναΐδες τε βεκάδυπῆη ζαρώσιται· ἀλλ' ἃ φάνης

Νηχερέϊλιν ὀρέξαι. μάλα γὰρ δύσφρακτε κέλευθα
Εἰλεῖται, πολλοῖο δι' ὕδατος ἐρπύζουσα.
Ἀλλά οἱ ἐν λαγόνεσσιν ἀδμήτοις δόλος ἀλκὴ
Κεκλίδες ἐμπεφύασι παρὰ πλευρὸν ἑκάστερθεν
Ἀμφίδυμοι. τῷ εἴτις ὑπαὶ ψαύσειε πελάσας·
Αὐτίκα οἱ μελίαν ἀδῖνος ἔσβεσεν. ἐν δέ οἱ αἷμα
Πήγνυται, ϗδέπι γυῖα φέρειν δαώατ', ἀλλά οἱ ἀλκὴ
Ἠκα μαραινομένοιο παλίσσεται ἄφρονι νάρκῃ.
Ἢ σφ' ὃ γιγνώσκουσα θεὸς γέρας, οἷον ἔδωκτο,
Τ' ἄπιον ἀλλίνασα μύρει δέμας ἐν ϕαμάθοισι.
Κάτθαν δ' ἀτρεμέως οἷα νέκυς. ὃς δέ κεν ἰχθῦς
Ἐγχείμϕῃ λαγόνεσσιν, ὁ μὲν λύτο, κάππεσε δ' αὖτως
Ἀβρανίης, βαρὺς ὕπνον ἀμηχανίῃσι πεδηθείς.
Ἢ ϗ σαῶς ἀνόεσθαι, καὶ ἀμπνύπτερ ἐοῦσα
Ταῦσιμόν, ζωὸν ϗ κατεδίεν, ἔστε θανόντα.

Deinde auget hæc eadem etiam quasi afflatu,

Πολλάκι καὶ κατὰ λᾶτμα μιεῖ ἰχθῦσιν δύπτασα
Νηχομένοις. ἀμπνυτὸ μὲν ἐπειγομένων σβέσεν ὁρμὴν
Ἐγχυθὲ ὑπαὶ ψαύσασα, καὶ ἐσυμβρύες ἐπέδησεν.
Ἔστεν δ' αὐαλέοι, καὶ ἀμηχανοι, ἔστε κελεύθων
Δύσμορες, ἤτε φυγῆς μεμνημένοι. ἡ δὲ μένουσα
Οὐδὲν ἀμειωμένους καταδαίνυται ἀλλ' ὀλίγιστα.

Sic in primo: sic in tertio.

Ναὶ μὴν καὶ ναρκὴ σφετέρῃ νοΐ ἐκ πολείτεω
Πλαγχθῆ ἀνιάζουσα, ταπεινομένη δ' ὀδύνῃσιν
Ὁρμῇ λαγόνας ϕερεσπύσεται. εἶλφα δὲ χαίτης
Ἵππιος, δόναξ τε διέβραμψ, ἐς δ' ἁλιὸς
Διξήτρῃ ὄσκηψε φερώνυμον ἰχθύος ἄλγος.
Πολλάκι δ' ἐκ παλάμης κάλαμος πέσεν, ὅπλα τε δήρης.
Τοῖος δὲ κρύσταλλος ἐπίζεται αὐτίκα χειρί.

Sine quibus non videtur Poematium illud feciſſe Claudianus. in quo vtrumque coniungit,

Quis non indomitam diræ Torpedinis artem
Audijt, & merito signatas nomine vires?

hoc enim est illius, φερώνυμον.

Illa quidem mollis segnique obnoxia tractu
Reptat: & attritis vix languida serpit arenis.

omnia penè illius, sicut & illa,

Sed latus armauit gelido natura veneno,
Et frigus, quo cuncta rigent animata, medullis

(sino χαρίεσι, quæ medulla carent)

Miscuit: & proprias hyemes per viscera duxit.

Hoc est illius κρύσαλλα.

Naturam iuuat ipsa dolis. hoc est, αὐτοδίδακτον.

-& conscia sortis.
Vtitur ingenio: longéque extenta per algas
Tactu fisa suo, successu læta resurgit,
Et vinos impunè ferox depascitur artus.

Melius, sopitos quàm *vinos.*

Nunc transit ad ea quæ ille de eius ingenio in venatione,

Si quando vestita cibis incautior æra
Hauserit, & curuis frænatos senserit hamis:
Non fugit: aut vano conatur vellere morsu:
Sed propius nigræ iungit se callida setæ:
Et meminit captiua sui longéque per vndas
Pigra venenatis effundit flamina venis.
Per setam vis alta meat: fluctúsque relinquit
Absentem vinctura virum.

inscitiâ Philosophiæ dixit hoc. continuatur enim vis sed hæc alibi. Sequitur,

-metuendus ab imis
Emicat horror aquis: & pendula fila sequutus
Transit arundineos arcano frigore nodos:

Quod ille πήγνυται.

Victricémque ligat concreto sanguine dextram.
Damnosum piscator onus, prædámque rebellem
Iactat: & amissa redit exarmatus arena.

Quod ille, ὅπλα τε δύπτης.

Currus Cereris.

Cereris currum tam CLAVDIANVS quàm OVIDIVS descripsere. verùm hic leuissimè, nec suo more, perstrinxit in quinto Metamorphoseôn,

-geminos dea fertilis angues
Curribus admouit: frænísque coercuit ora.

ILLE ambitiosius in primo de Raptu,

-sinuosa draconum
Membra regens: volucríque per auia nubila tractis
Signant, & placidis humectant frena venenis.
Frontem crista tegit: pingunt maculosa virentes
Terga notæ: rutilum squammis intermicat aurum
Nunc spiris Zephyros tranant: nunc arua volatu
Inferiore secant. cano rota puluere labens *Sulcatam*

Sulcatam fœcundat humum. flauescit aristis
Orbita: surgentes scindunt vestigia fruges.
Vestit iter comitata seges.

Sirenes. Idem Sirenes quoq; descripsere. Sed OVIDIVS figuram tantùm, eodem libro,

-vobis Acheloides vnde
Pluma, pedésque auium: ceu virginis orageratis?

At CLAVDIANVS etiam naturam, illo pusillo poematio leui quidem, sed non ineleganti,

Dulce malum pelago Siren, volucréque puellæ,
Scyllæos inter fremitus, auidámque Charybdin,
Musica saxa fretis habitabant dulcia monstra.
Blanda pericla maris, terror quoq; gratus in vndis
Delatus, licet huic incumberet aura carinæ,

FORTASSE legendum, *hinc.*

Implessentque sinus venti de puppe ferentes:
Figebat vox vna ratem, nec tendere certum
Delectabat iter reditus: odiúmque iuuabat:
Nec dolor vllus erat. mortem dabat ipsa voluptas.

Inter Maronis opuscula est etiam quod legas de Sirenibus. quæ non apposuissem, nisi eius iudicium maiore opera deprehendi posset,

Sirenes varios cantus, Acheloia proles,
Et solitæ miseros ore ciere modos:
Illarum voces, illarum Musa mouebat
Omnia, quæ Thymele carmina dulcis amat.
Quod tuba, quod litui, quod cornua rauca queruntur:
Quódque foraminibus tibia mille sonat.
Quídque leues calami, quod suauis cantat Aedon:
Quod lyra, quod citharæ, quod moribundus olor.

Nam in sexto neque tam multa licere, neque tam humilia dicere censuit,

Iamque adeò scopulos Sirenum aduecta subibat,
Difficiles quondam, multorúmque ossibus albos.

Quod de pyra diximus, déque funere Pallantis Virgilianum hoc idem apud Papinium quærendum in sexto Thebaïdos ad Archemori funus.

Sternitur extemplo veteres incædua ferro
Syluæ comas: large qua non opulentior vmbra
Argolicos inter, saltúsque educta Lycæos,
Extulerat super astra caput. Nimius & ambitiosus.

-stat sacra senectæ
Numine: nec solos hominum transgressa vetemo
Fertur auos: nymphas etiam mutasse superstes,
Faunorúmque greges.

Opinio eorum, qui putant dæmones interire.

-aderat miserabile luco
Excidium: fugêre feræ, nidósque tepentes
Absiliunt (metus vrget) aues. aut mendum, aut solœcismus. *-cadit ardua fagus,*
Chaoniúmque nemus, brumáque illæsa cupressus.

Epitheton commune alijs. aliud afferendum,

Procumbunt piceæ flammis alimenta suprema,
Ornique, iliceæq; trabes, metuendáque succo
Taxus, & infandos belli potura cruores
Fraxinus, atque situ non expugnabile robur.

Distinxit à quercu: quam suprà *Chaonium nemus.*

Hinc audax rabies, & odoro vulnere pinus
Scinditur. acclinant intonsa cacumina terræ,
Alnus amica fretis, nec inhospita vitibus vlmus.
Dat gemitum tellus.

In Callimachi Sylua Cereri dicata satis animaduersum à nobis est: nullam esse tellurem, quæ vno in nemore tot alat arbores tam diuersas.

Addit deinde comparationem,

-non sic euersa feruntur
Ismara, quum fracto Boreas caput extulit antro.

Durum nimis. *fracto.*

Non grassante Noto citius nocturna peredit
Flamma nemus. Linquunt flentes dilecta locorum
Otia cana Pales, Syluanique arbiter vmbræ,
Semideúmque pecus. Pulchros deos! qui pelluntur finibus suis à mortalibus omnia verò ex ingenio suo Idyllijs, & Syluis aptiori.

-migrantibus aggemit illis
Sylua: nec amplexæ dimittunt robora Nymphæ.

Deinde addit ritum ex eruditione,

Quum signum luctus cornu graue mugit obuneo
Tibia. Valde mutila loquutio.

-cui teneros suetum producere manes
Lege Phrygum mœsta. Satis in alijs quid esset vitium in Numeris dictum. Hæc igitur omnia si cũ Virgilianis conferantur, indicabunt, quicquid illis additum sit, ostentationis esse, non operæ.

Turni clypeus in septimo est diuini operis,

At læuem clypeum sublatis cornibus Io
Auro insignibat. iam setis obsita, iam bos,
Argumentum ingens, & custos virginis Argus,
Cælataque amnem fundens pater Inachus vrna.

In Thebaidos sexto, *-pater ordine iuncto*
Læuus, arundineæ recubánsque sub aggere ripæ
Cernitur, emissæque indulgens Inachus vrnæ.
Io post tergum, iam prona, dolórque parentis
Spectat in occiduis stellatum vísibus Argum.

Ἀπὸ σκοποῦ deinde nihilo melior.

VALERIVS autem Flaccus in quarto cui Ouidio videtur certasse ex Metamorphoseos quæ quia multa sunt & nimia, lectorem eò remisimus.

In eodẽ libro, quod Latinis in quinto VIRGILIVS de Entello, breuissimè de Hippomedonte dixit, *-nisi*
Arduus Hippomedon Caueæ stimulante tulisset
In medios. Caueæ igitur adhortationibus & plausibus: Entellus Acestæ castigatione. Eodem modo Capaneus Daretis iactantiæ similis. Quem locum etiam cum superioribus, quos posuimus, conferes. vbi breuissimam efficacissimámque animaduertes comparationem,

-vt præceps cumulo salit vnda minantes
In scopulos: & fracta redit.

De Anteo ibidem STATIVS in comparatione,

Herculeis prensum sic fama lacertis
Terrigenam sudasse Libyn: cùm fraude reperta
Raptus in excelsum: nec iam spes vlla cadendi:
Nec licet extrema matrem contingere planta.

Melius, *Nec matrem licet*, &c.

LVCANVS in quarto post lõgam luctæ narrationem,

-sic fatus sustulit altè
Nitentem in terras iuuenem: morientis in artus
Non potuit nati tellus summittere vires.
Alcides medium tenuit: iam pectora pigro
Stricta gelu: terrísque diu non credidit hostem.

TEMPESTATIS autem signa imminentis quum & ARATVS, & VIRGILIVS in primo perfecti operis,

& VALERIVS Flaccus in primo Argonauticôn, & LVCANVS in quinto : illi quidem duo exigente id rei argumento: hi immodicè, nec sine ostentatione recensẽt nolui facere, vt penè iusti operis implerem hîc aures latietate.

Medeę quoque veneficia apud eundem Flaccum in septimo componere potes cum ijsdem artibus quæ in septimo Metamorphoseôn, tametsi alium ad finem expiicantur. Incantationes verò ex ijsdem Transformationibus cum Virgilianis,

Quorum ope quum volui, ripis mirantibus amnes
In fontes rediere suos: concussáque sisto,
Stantia concutio cantu freta: nubila pello,
Nubiláque induco: ventósque abigóque, vocóque.
Vipereas rumpo verbis & carmine fauces:
Viuáque saxa sua, conuulsáque robora terra,
Et syluas moueo: iubeóque tremiscere montes,
Et mugire solum, manésque exire sepulchris.
Te quoque Luna traho: quanuis temerata labores
AEratuos minuant, currus quoq; carmine nostro
Pallent: ac pallet, nostris Aurora venenis.

In IIII, autem diuini operis, tanquam magistri,

Hæc se carminibus promittit soluere mentes,
Quas velit: ast alijs duras immittere curas:
Sistere aquam fluuijs, & vertere flumina retro.
Nocturnósque ciet manes. mugire videbis
Sub pedibus terram, & descendere montibus ornos.

In Ruffinum primo eadem apud Claudianum,

-noui quo Thessala cantu
Eripiat lunare iubar: quid signa sagacis
AEgypti valeant: qua gens Chaldæa vocatis
Imperet arte deis. Nec me latuere fluentes
Arboribus succi, funestarúmque potestas
Herbarum: quicquid lethali germine pollet
Caucasus: & Scythicæ vernant in gramine rupes.
Quas legit Medea ferox, & callida Circe.
Sæpius horrendos manes sacrisque litaui
Nocturnis Hecaten: & condita funera traxi
Carminibus victura meis: multósque canendo,
Quanuis restarent Parcarum fila, peremi.
Ire vagas quercus, & flumina stare coegi:

Versáq; non prono curuaui flumina lapsu
In fontes reditura suos.

EADEM potentia apud Lucanum in sexto, iisdem sententiis,

Carmine Thessalidum dura in præcordia fluxit
Non satis adductus amor. Melius, *concessus.*
-flammisq; seueri
Illicitis arsere senes: Si ponas *concessus*, hîc dices, *Ignotis.*
-nec noxia tantum
Pocula proficiunt. aut quum turgentia succo
Frontis amaturæ subducunt pignora fœtæ.
Mens hausti nulla sanie polluta veneni,
Excantata perit. Quos non concordia misti
Alligat vlla tori, blandæq; potentia formæ,
Traxerunt torti magica vertigine fili.

Plura, ac maiora, & immodica,

Cessauere vices rerum, dilataq; longa
Hæsit nocte dies. legi non paruit æther.
Torpuit & præceps audito carmine mundus.
Axibus & rapidis impulsos Iuppiter vrgens:

At axes neutiquam mouentur, nec poli quidem.

Miratur non ire polos. Nunc omnia complent
Imbribus, & calido producunt nubila Phœbo.

quod sequitur acutissimum est,

Et tonat ignaro cœlum Ioue: vocibus iisdem
Humentes latè nebulas, nimbosq; solutis
Excussere comis. ventis cessantibus æquor
Intumuit. rursus vetitum sentire procellas.
Conticuit turbante Noto. puppimq; ferentes
In ventum tenuere sinus. de rupe pependit
Abscissa fixus torrens: amnisq; cucurrit
Quà non pronus erat. Nilum non extulit æstas.
Mæander direxit aquas. Rodanumq; morantem
Præcipitauit Arar. summisso vertice montes
Explicuere iugum. nubes suspexit Olympus.
Solibus & nullis Scythicæ, quum bruma rigeret,
Dimaduere niues. impulsam sidere Tethyn
Reppulit Aemonidum defenso littore carmen.
Terra quoque immoti concussit ponderis axem:
Et medium vergens titubauit nisus in orbem.
Tantæ molis onus percussum voce recessit:

Prospectúmque dedit circumlabentis Olympi.

Nec hisce contentus,

Omne potens animal lethi genitúmque nocere,
Et pauet Acmonias, & mortibus instruit artes.
Has auidæ tigres, & nobilis ira leonum
Ore fouent blando: gelidos his explicat orbes,
Inq; pruinoso coluber distenditur aruo.
Viperei coeunt abrupto corpore nodi:
Humanóque cadit serpens afflata veneno.

Vix respirauí, sanè videor audire vnum quempiam ex iis circulatoribus, qui vicatim pharmaca venditant sua. Ne tibi Musæ talem dederint mentem, vt insanus, non vates videare. Igitur ad alia,

In sexto Sibylla diuini viri,

At Phœbi nondum patiens, immanis in antro
Bacchatur vates: magnam si pectore possit
Excussisse deum, tantò magis ille fatigat
Os rabidum, fera corda domans, fingitque premendo.

Non hoc sono contentus Lucanus, in quinto addidit etiã vlulatus qui nusquam leguntur,

Spumea tunc primùm rabies vesana per ora
Effluit, & gemitus, & anhelo clara meatu
Murmura, tum mœstus vastis vlulatus in antris.
Extremæque sonant domita iam virgine voces.

In quarto diuini operis describitur

Fama, malum, quo non aliud velocius vllum
Mobilitate viget: viréque acquirit eundo.
Parua metu primo, mox sese attollit in auras:
Ingreditúrque solo, & caput inter nubila condit.
Illam terra parens, ira inritata deorum,
Extremam (vt perhibent) Cœo, Enceladóque sororem
Progenuit, pedibus celerem & pernicibus alis:
Monstrum horrendum, ingens: cui quot sunt corpore plumæ,
Tot vigiles oculi subter (mirabile dictu)
Tot linguæ, totidem ora sonant, tot surrigit aures.
Nocte volat cæli medio, terræque per vmbram
Stridens, nec dulci declinat lumina somno.
Luce sedet custos, aut summi culmine tecti,
Turribus aut altis, & magnas territat vrbes.
Tam ficti pranique tenax, quàm nuncia veri.

Qvæ sequuntur etiam pertinent ad descriptionem. Hæc

Hæc tum multiplici populos sermone replebat,
Gaudens: & pariter facta atque infecta canebat.

Ab hisce deduxit sua Flaccus in 11,

Quam Pater omnipotens digna atque indigna canentem,
Spargentémque metus, placidis regionibus arcet
Aetheris, illa fremens habitat sub nubibus imis,
Non Erebi, non diua Poli: terrásque fatigat,
Quas datur. Audentem primi faciúntque fouéntque:
Mox omnes agit, & montes quatit inuida linguis.

Statius Martis currum dixit eam mouere, in tertio Thebaidos,

-at vigil omni
Fama sono, varios rerum succincta tumultus:
Melius: rerum varios accincta.
Anteuolat currum: flatúque impulsa gementum
Alipedum trepidas denso cum murmure plumas
Excutit. vrget enim stimulis auriga cruentis
Facta, infecta loqui. Bellica Martem stimulatur,
-currúque infectus ab alto
Terga comásque deæ Scythica pater increpat hasta.
Melius quare comas.

In eundem librum totum belli apparatum trãstulit ex optimo præceptore: à quo pro summa laude atque gloria dixit, superari posse, quis enim omnium mortalium ad illa aspiret?

Ardet inexcita Ausonia, atque immobilis antè:
Pars pedes ire parat campis: pars arduus altis
Paluerulentus equis furit: omnes arma requirunt.
Pars leues clypeos, & spicula lucida tergunt
Aruina pingui: subigúntque in cote secures.
Signáque ferre iuuat, sonitúsque audire tubarum.
Quinque adeò magnæ positis incudibus vrbes
Tela nouant: Atina potens, Tybúrque superbum,
Ardea, Crustumeríq;, & turrigeræ Antemnæ.
Tegmina tuta cauant capitum: flectúntque saligna
Vmborum crates. alii thoracas ahenos,
Aut læues ocreas lento ducunt argento.
Vomeris huc & falcis honos, huc omnis aratri
Cessit amor: recoquunt patrios fornacibus enses.
Classica iámque sonant. it bello tessera signum.

Tum illa verè militaria, quasi quum ad arma conclama-

tur. video enim hoc ipsum agere,

Hic galeam tectis trepidus rapit:ille frementes
Ad iuga cogit equos:clypeúmque,auróque trilicem
Loricam induitur:fidóque accingitur ense.

Nec imbellia illa Papiniana,sed optima,

-liquère domos,dilectáque læti
Connubia,& primo plorantes limine natos:

Melius,*primo flentes in limine.*

Tantus in attonitos cecidit deus.Arma paternis
Postibus,& fixos superùm ad penetralia curus
Vellere amor.tunc fessa putri rubigine tela:

Nimis audax epitheton,*fessa.*

Hærentésque situ gladios in sæua recuruant
Vulnera:& attrito cogunt inuenescere saxo.
Hi teretes galeas,magnorúmque ærea scuta

Non sunt *teretes* galeæ.Teretia sunt longa,

Thoracum,& tunicas chalybum squallore crepantes
Pectoribus aptare suis.Gortynia lentant

Imò lenta & retenta,tendunt aut curuantur.

Cornua.Iam falces,auidis & aratra caminis
Rastráque,& incurui sæuum rubuere ligones.
Cædere nec validas sanctis è stirpibus hastas:

Mallem sacris quàm *sanctis.*

Nec pudor emerito clypeum vestisse iuuenco.
Irrupere Argos:mœstique ad limina Regis
Bella animis,bella ore fremunt.

Sed etiam quod Alecto Maronis facit,hoc huius

Bellona,

Prima manu rutilam de vertice Lariſæo
Ostendit Bellona facem:dextráque trabalem
Hastam intorsit agens:liquido quæ stridula cælo
Fugit:& aduersæ celso stetit aggere Dirces.
Mox & castra subit:ferróque,auróque coruscis
Mista viris turmale fremit:dat euntibus enses:
Plaudit,equos vocat ad portas:hortamina fortes

Non placet vox,*hortamen*,in Heroico.

Præueniunt:timidísque etiam breuis addita virtus.

Dixerat enim ille,

At sæua è speculis tempus dea nacta nocendi,
Ardua tecta petit:stabuli & de culmine summo
Pastorale canit signum:cornúque recuruo

Tartaream intendit vocem:qua protinus omne
Contremuit nemus,& syluæ intonuere profundæ.
Audit & Triuiæ longè lacus:audit amnis
Sulphurea Nar albus aqua,fontésque Velini:
Et trepidæ matres pressere ad pectora natos.
Tum verò ad vocem celeres,qua buccina signum
Dira dedit,raptis concurrunt vndique telis
Indomiti agricolæ.

Transeamus ad amœnitatem quampiam. Elysium suum *Elysii campi.*
Claudianus in secundo de Raptu,

Admissum ne crede diem.sunt altera nobis
Sidera:sunt orbes alij:luménque videbis
Purius:Elysiúmque magis mirabere solem,
Cultorésque pios.illic precioſior ætas
Aurea progenies habitat:sempérque tenemus,
Quod superi meruere semel. Acutè dictum,

-nec mollia desunt
Prata tibi Zephyris illic melioribus halant
Perpetui flores:quos non tua protulit Ætna.
Est etiam lucis arbor,prædiues opacis,
Fulgentes viridi ramos curuata metallo:
Hæc tibi sacra datur:fortunatúmque tenebis
Autumnum:& fuluis semper ditabere pomis.

Ex Musæi dictis in sexto,

Nulli certa domus:lucis habitamus opacis
Riparúmque toros,& prata recentia riuis.
Incolimus. Quorum descriptio paulò superiùs,

Deuenere locos lætos,& amœna vireta
Fortunatorum nemorum.sedésque beatas.
Largior hîc campos æther & lumine vestit
Purpureo:solémque suum,sua sidera norunt.

Neque otium iners ac veternosum:sed

Pars in gramineis exercent membra palæstris,
Contendunt ludo,& fulua luctantur arena
Pars pedibus plaudunt choreas,& carmina dicunt:

Et mox.

Arma procul currúsque virûm miratur inanes.
*Stant terræ defixæ hastæ.*nihil citius aut magis deprauat hastas *-passimq; soluti*
Per campos pascuntur equi.Quæ gratia currûm,
Armorúmque fuit vivis,quæ cura nitentes

Pascere equos, eadem sequitur tellure repostos.

Quinetiam,

Conspicit, ecce alios dextra læuáque per herbam
Vescentes, lætúmque choro Pæana canentes
Inter odoratum lauri nemus. vnde supernè
Plurimus Eridani per syluam voluitur amnis.

Quin & illorum collatio locorum ex duobus magnis poetis illustris erit. STATII nánque Tiresias in quarto ciet Erebum,

Tartareæ sedes, & formidabile regnum
Mortis inexpletæ: túque ô sæuissime fratrum,
Cui seruire dati manes, æternaque sontum
Supplicia, atque imi famulantur regia mundi:
Soluite pulsanti loca muta, & inane seueræ
Persephones: vulgúsque caua sub nocte repostum
Elicite: & plena redeat stygа portitor alno.
Ferte simul gressus, nec simplex manibus esto
In lucem remeare modus. tu separe cœtu
Elysios Persæ pios, virgáque potenti
Nubilus Arcas agat. contrà per crimina functis,
Qui plures Erebo, pluréque è sanguine Cadmi
Angue ter excusso, & flagranti prævia taxo
Tisiphone dux pande diem: nec lucis egentes
Cerberus occursu capitum detorqueat vmbras.

Erichtho verò LVCANI in VI, longè atrocior,

Eumenides, Stygiúmque nefas, pœnæque nocentum
Et chaos innumeros auidum confundere mundos,
Et rectór terræ: quem longa in secula torquet
Mors dilata deum: Styx, & quos nulla méretur
Thessalis Elysios. Cœlum matrémque perosa
Persephone, nostræque Hecates pars vltima: per quam
Manibus, & mihi sunt tacitæ commercia linguæ:
Ianitor & sedis laxæ, qui viscera sæuo
Spargis nostra cani, repetitáque fila sororum
Fracturæ, túque ô flagrantis portitor vndæ,
Iam lassate senex ad me redeuntibus vmbris
Exaudite preces: si vos satis ore nefando,
Pollutóque voco. si nunquam hæc carmina fibris
Humanis ieiuna cano, si pectora plena
Sæpe dedi, & laui calido profecta cerebro,
Siquis, qui vestris caput extáque lancibus infans

Imposuit

Imposuit, victurus erat, parete precanti.

QVVM autem vel ad preces vel ad imperia eunctantur manes: in vtroque poeta est mox obtestantium minantiúmque Necyomagorum modus. Hic enim,

Tisiphone, vocísque meæ secura Megæra,
Non agitis sæuis Erebi per inane flagellis
Infelicem animam? iam vos ego nomine vero
Eliciam. Stygi ásque canes in luce superna
Destituam. per busta sequar. per fumera custos
Expellam tumulis. abigam vos omnibus vrnis.
Teque deis ad quos alio procedere vultu
Ficta soles, Hecate pallenti tabida forma
Ostendam, faciémque Erebi mutare vetabo.
Eloquar immenso terræ sub pondere: quæ te
Contineant Ennea dapes: quo sædere mœstum
Regem noctis ames, quæ te contagia passam
Noluerit reuocare Ceres. Tibi pessime mundi
Arbiter, immittam ruptis Titana cauernis:
Et subito feriere die. Paretis? at ille
Compellendus erit, quo nunquam terra vocato
Non excussa tremit: qui Gorgona cernit apertam,
Verberibúsque suis trepidam castigat Erinnyn.
Indespecta tenent vobis qui Tartara-

(MELIVS, Vobis indespecta tenet) *-cuius*

Vos estis superi: Stygias qui peierat vndas.

TIRESIAS autem,

Testor, ait, diuos, quibus hunc sacrauimus ignem,
Lauáque conuulsæ dedimus carchesia terræ,
Iam nequeo tolerare moram. Cessasne sacerdos
Audior? an rabido iubeat si Thessala cantu
Ibitis? & Scythicis quoties armata venenis
Colchis aget: trepido pallebunt Tartara motu?
Nostri cura minor: si non attollere bustis
Corpora, nec plenas antiquis ossibus vrnas
Egerere, & mistos cœli iue, Erebique sub vnum
Fumestare deos libet? aut exanguia ferro
Ora sequi, atque ægras functorum carpere fibras?
Ne tennes animos, nubémque hanc frontis opacæ
Spernite ne, moneo. Et nobis sæuire facultas.

TVM ad minas,

Scimus enim,& quicquid dici,noſciq; timetis.
Et turbare Hecaten:ni te Thymbræe vereret.
Et triplicis mundi ſummum quem ſcire nefaſtum
Illum:ſed taceo. prohibet tranquilla ſenectus.

PENTHEI miſeriam ex matris inſania breuiſſimè perſtrinxit Maro.Claudianus adduxit ad comparationem in Eutropium,

Quales Aonio Thebas de monte reuerſæ
Mænades infectis Pentheo ſanguine thyrſis:
Quum patuit venatus atrox:matriq; rotatum
Conſpexere caput:g effus caligine figunt:
Et rabiem deſiſſe dolent.

OVIDIVS in tertio rem ipſam luculentè narrat,

Hic oculis illum cernentem ſacra profanis
Prima videt:prima eſt inſano concita curſu:
Prima ſuum miſſo violauit Penthea thyrſo
Mater:& ô geminæ,clamauit,adeſte ſorores.
Ille aper,in noſtris errat qui maximus agris,
Ille mihi feriendus aper. ruit omnis in vnum
Turba furens:cunctæ coeunt:trepidumq; ſequuntur,
Iam trepidum, iam verba minus violenta loquentem,
Iam ſe damnantem:iam ſe peccaſſe fatentem.
Saucius ille tamen.fer opem matertera,dixit,
Autonoe:moueant animos Actæonis vmbræ.
Illa,quis Actæon,neſcit:dextramq; precantis
Abſtulit:Inoo lacerata eſt altera raptu.
Non habet infelix,quæ matri brachia tendat:
Trunca ſed oſtendens deiectis vulnera membris,
Aſpice mater,ait. viſis vlulauit Agaue:
Collaq; iactauit:crinemq; per aera mouit:
Auulſumq; caput digitis complexa cruentis
Clamat:iò comites,opus hoc, victoria noſtra eſt.

INTER Idyllia Theocriti recenſetur illud, in quo hæc ſcripta ſunt,

Πενθεὺς δ' ἁλιεάτου πάτρας ἄπο πάντ' ἐθεώρει,
Σχῖνον ἐς ἀρχαίαν καταδὺς, ὀλιχόφυλλον ἔρνος
Αὐτονόα ὡραίαν ἀνέκραγε δῖνον ἰδοῖσα,
Σὺν δ' ἑτάραξε ποσὶ μανιώδεος ὄργια βάκχου,
Ἐξαπίνας ἐποῖσα, τὰ δ' ἐχ' ὀρέοντι βιῆλα.
Μαίνετο μὰν θ' αὑτὰ, μαίνοντο δ' ἄρ ἄνδυ ἢ ἄλλαι.
Πενθεὺς μὰν φεῦξιν προφυγμένος, αἱ δ' ἐδίωκον,

Πάλλαι ἐκ ξυστῆρος ἐς ἰγνύαν ἐρύσαισαι.
Πενθεὺς μὰν τόδ' ἔειπε, τίνος κέλεσθε γυναῖκες
Αὐτονόα τόδ' ἔειπε, τάχα γνώσῃ πρὶν ἀκοῦσαι.
Μάτηρ μὰν κεφαλὰν μυκήσατο παιδὸς ἑλοῖσα,
Ὅσσον πὰρ τοκάδος τελέθῃ μύκημα λεαίνας.
Τὼ δ' ἐξεέρρηξε σιὼ ὠμοπλάτα μέγαν ὦμον,
Ἀλλ' ὅπα γαστέρα βᾶσα· ἢ αὐτονόας ῥυθμὸς οὐτός.
Αἱ δ' ἄλλαι τὰ θέλοισα κρέα νομίοντο γυναῖκες.
Ἐς ὄρος πένθημα, ἢ οὐ πένθημα φέρουσαι.

In quibus, vt in cæteris penè omnibus, longè minorem ſententiarum poeticum inuenies in Græcis, quàm in Latinis. In vtriſque autem audaciam mendaciſſimam. Vix ſex homines brachium auellere queant.

In primo Argonauticôn vota concepit pro filio Peleus,

Hos ſuperi ſeruate caput.tu cætera Chiron
Da mihi te paruus lituos,& bella loquentem
Mireturſub te pueriſia tela magiſtro
Venator ferat:& noſtram ſeſtinet ad haſtam.

Haud abſimilia in tertio Honorij conſulatu apud Claudianum, *Rex ô ſtellantis Olympi,*

Talis perdo ito redeat mihi filius hoſte,
Hyrcanas populatus opes,aut cæde ſuperbus
*Aſſyria,ſic enſe rubens:*nimis coacta ſynecdoche:
-ſic flamine crebro
Turbidus,& grato reſperſus puluere belli:
Armáque gauiſo referat captiua parenti.

Grauiſo,plebeium:*gaudenti*, non eſt auſus:*læto*,non explet numerum.

TALIA & Annibal SILII ad filiolum,in III,

-ſpes ô Chartaginis altæ
Nate,nec Aeneadûm leuior metus,amplior,oro,
Sis patrio decore,& factis tibi nomina condas:
Qui ſuperes bellator auum:iámque agra timoris
Roma tuos numeret lacrymandos matribus annos.
Vt præſaga meos ludant præcordia ſenſus:
Ingens hic terris creſcit labor:ora parentis
Agnoſco,toruáque oculos ſub fronte minaces,
Vultúſque grauem,atque irarum clementa mearum.
Siquis ſortè deus tantos inciderit actus,

Vt noſtro abrumpat letho primordia rerum:
Hoc pignus belli coniunx ſeruare labora.
Cúmque datum fari:duc per cunabula noſtra.
Tangat Eliſæas palmis puerilibus aras,
Et cineri iuret patrio Laurentia bella.
Inde vbi flore nouo pubeſcet firmior ætas,
Emicet in Martem,& calcato fœdere victor
In Capitolina tumulum mihi vindicet arce.

Aiacis quoque Sophoclæi affectus ijdem,

Ὦ παῖ γλώσσῃ παῖδες εὐτυχέστερος,
Τἀμὸν δ' ἄλλ' ὅμοιος. καὶ γλώσσῃ σὺ οὐ κακός.

Et paulò pòſt,

– δεῖσ' ὅπως παῖδες
Δείξεις σὺ ἐχθροῖς, οἷος ἐξ οἵου πέφυς.

Sed & Hector in ſexto Iliados ea precatur, quæ nos quoque nobis euenire cupiamus,

Ζεῦ, ἄλλοι τε θεοί, δότε δὴ καὶ τόνδε γενέσθαι
Παῖδ' ἐμὸν, ὡς κἀγὼ περ, ἀριπρεπέα μετέοντα,
Ὧδε βίῃ τ' ἀγαθὸν, καὶ Ἰλίου ἶφι ἀνάσσειν.
Καί ποτε τις εἴπῃσι πατὴρ ὃς ὄγε πολλὸν ἀμείνων.
Ἐκ πολέμου ἀνιόντα, φέροι δ' ἔναρα βροτόεντα,
Κτείνας δῃΐων, ἀνδρὰ χαρείη δὲ φρένα μήτηρ.

Claudianus in Proſerpinæ tela cum Ouidio certat de rerum ſedibus poſt primam confuſionem. vter igitur vincat, ex his manifeſtum erit,

Hic elementorum ſeries,ſedéſque paternas
Inſignibat acu.veterem qua lege tumultum
Diſcreuit natura parens:& ſemina iuſtis
Diſceſſere locis.Quicquid leue fertur in altum.
In medium grauiora cadunt.incanduit Æther.
Egit flamma polum.fluxit mare.terra pependit.

Nihil minus,ſed cum vulgo loquutus eſt.

In primo Metamorphoſeôn,

Hanc Deus,& melior litem Natura diremit.
Nam cælo terras,terris abſcidit & vndas:
Et liquidum ſpiſſo ſecreuit ab aere cœlum.
Quæ poſtquam euoluit,cæcóque exemit aceruo:
Diſſociata locis concordi pace ligauit.
Ignea conuexi vis & ſine pondere cœli
Emicuit:ſummáque locum ſibi legit in arce.
Proximus eſt aer illi leuitate,locóque.
Denſior his tellus,elementáque grandia traxit, Et

Et preſſa eſt grauitate ſui. circumfluus humor
Vltima poſſedit,ſolidúmque coercuit orbem.

Sed & zonas paulò pòſt ad hunc modum digerit,

Vique duæ dextra cœlum,totidémque ſiniſtra
Parte ſecant Zonæ:quinta eſt ardentior illis:
Sic omnis incluſum numero diſtinxit eodem
Cura dei:totidémque plagæ tellure premuntur:
Quarum quæ media eſt,non eſt habitabilis æſtu.
Nix tegit alta duas.totidem inter vtrámque locauit:
Temperiémque dedit,miſta cum frigore flamma.

Sic & ille,

Addit quinque plagas:mediam ſub tegmine rubro
Obſeſſam feruore notat.ſqualleb at aduſtus
Limes:& aſſiduo ſitiebant ſtamina ſole.
Vitales vtrinque deus:quas mitis oberrat
Temperies habitanda viris.cum fine ſupremo
Torpentes traxit geminas:brumáque perenni
Fœdat,& æterno conſtringit frigore telas.

In primo perfecti operis,

Quinque tenent cœlum Zonæ:quarum vna coruſco
Semper ſole rubens,& torrida ſemper ab igni:
Quam circum extremæ dextra,læváque trahuntur
Cærulea glacie concretæ,atque imbribus atris.
Has inter,mediámque,duæ mortalibus ægris
Munere conceſſæ diuûm.

Deorvm concilium Ouidius in eodem,

Eſt via ſublimis cœlo manifeſta ſereno
Lactea nomen habet,candore notabilis ipſo.
Hac iter eſt ſuperis ad magni tecta tonantis,
Regalémque domum.dextra,læváque deorum
Atria nobilium valuis celebrantur apertis.
Plebs habitat diuerſa locis,à fronte potentes
Cœlicolæ,clarique ſuos poſuere Penates.
Hic locus eſt,quem ſi verbis audacia detur,
Haud timeam magni dixiſſe Palatia cœli.

Ergo vbi marmoreo Superi ſedere receſſu,
Celſior ipſe loco.ſceptróque innixus eburno
Terrificam capitis concuſſit térque quatérque
Cæſariem,cum qua terram,mare,ſidera mouit.

Clavdianvs in tertio de Raptu, Iouis iuſſu Irin de cœlo deducit,

Illa colorato Zephyros tranſgreſſa volatu

Numina conclamat pelagi: Nymphásque morantes
Increpat: & fluuios humentibus euocat antris.

SPECIOSIORA quàm Ouidiana illo, tum autem ciuilia,

Ancipites, trepidíque ruunt. quæ causa quietos
Excierit: tanto quæ res agitanda tumultu?
Vt patuit stellata domus: considere iussi.
Nec confusus honor. Cœlestibus ordine sedes
Prima datur. tactum proceres tenuere secundum
A Equorei, placidus Nereus, & lucida Phorci
Canicies: Glaucum series extrema biformem
Accipit, & certo mansurum Protea vultu.
Necnon & senibus fluuiis concessa sedendi
Gloria: plebeio stat cætera more iuuentus.
Mille amnes: liquidis incumbunt patribus vdæ
Naides: & taciti mirantur sidera Fauni.

STATIVS in primo Thebaidos quamproximè ad palmam,

At Iouis imperio rapidi super atria cœli
Lectus concilio diuûm conuenerat at ordo
Interiore polo spatijs hinc omnia iusta
Primæq;, occiduæq; domus: effusa sub omni
Terra, atque vnda die. Medys sese arduus infert
Ipse deis, placido quatiens tamen omnia vultu:
Stellantique locat solio. Nec protinus ausi
Cœlicolæ: veniam donec pater ipse sedendi
Tranquilla iubet esse manu: mox turba vagorum
Semideûm, & summis cognati nubibus amnes:
Et compressa metu seruantes murmura venti
Aurea templa replent misti. conuexa deorum
Maiestate tremunt. Radiant maiore sereno
Culmina, & arcano florentes lumine postes.

MARONIS maiestas suis contenta, nihil horum,

Panditur interea domus omnipotentis Olympi,
Conciliúmque vocat diuûm pater, atque hominum rex
Sideream in sedem: terras vnde arduus omnes,
Castráque Dardanidûm aspectat, populósque Latinos.
Considunt tectis bipatentibus.

OVIDIANVM Chaos alijs numeris prosequutus est Lucanus in primo,

-sic cum compage soluta Secula

Secula tot mundi suprema, coegerit hora,
Antiquum repetens iterum Chaos: omnia mistis
Sidera sideribus concurrent. ignea pontum
Astra petent. tellus extendere littora nolet:
Excutiétque fretum fratri contraria Phœbe
Ibit: & obliquum bigas agitare per orbem
Indignata, diem poscet sibi: totáque discors
Machina diuulsi turbabit fœdera mundi.

PINGVIS sanè excursus, & ostentationis plenissimus: nam Ouidius, quod aggressus est profiteri, iure narrat,

Vnus erat toto terrarum vultus in orbe:
Quem dixêre Chaos, rudis indigestáque moles.
Nec quicquam, nisi pondus iners, congestáque eôdem
Non bene iunctarum discordia semina rerum.

ET interiectis carminibus de confusione tandem,

Frigida pugnabant calidis, humentia siccis,
Mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.

Virgilianum Cacum duo poetæ diuersis historijs repræsentarunt. Apud Flaccum igitur in IIII, agnosces illum ex Amyci immanitate. apud PAPINIVM in I, Thebaidos ex Adrasti narratione, quam de vastatore monstro instituit. In VIII,

Caci representatio.

Hic spelunca fuit vasto summota recessu,
Semihominis Caci facies quam dira tegebat,
Solis inaccessam radijs: semperque recenti
Cæde tepebat humus: foribúsque affixa superbis
Ora virûm tristi pendebant pallida tabo.

AMYCI autem,

Littore in extremo spelunca apparuit ingens
Arboribus super, & dorso contecta minanti:
Non quæ dona deûm, non quæ trahat ætheris ignem:
Infelix domus, & sonitu tremebunda profundi.
Vt varij pro rupe metus hic trunca rotatis
Brachia rapta viris, strictóque immortua cestu:
Ossáque terra situ: capitum mœstissimus ordo.

AT quemadmodum Euander de Caco: sic Adrastus de monstro verba facit inter ipsa sacrificia. Illum interficit Hercules: hoc Coræbus: operæpretium eius videre faciem viuentis, & vt ille Vulcano satus: sic hoc,

-monstrum infandis Acheronte sub imo
Conceptum Eumenidum thalamis: cui virginis ora

Pectoráque æternum stridens à vertice surgit:
Et ferrugineam frontem discriminat anguis.

ILLIVS quoque,

-nequeunt expleri corda tuendo
Terribiles oculos, vultum, villosáque setis
Pectora semiferi, atque extinctos faucibus ignes.

Ita & huius,

-iuuat ire, & visere iusta
Liuentes in morte oculos, uterique nefandam
Proluuiem, & crasso squallentia pectora tabo.

Nihil *squallet tabo.* sed squallor est αὐχμὸς ab asperitate τῆς φολιδωτῶν, vt diximus in Originibus, & in historijs Aristoteles.

Noctis & Somni. NOCTIS, & Somni descriptionem animaduertimus apud multos. Virgilius in v, simplicissimè,

Ecce deus ramum Lethæo rore madentem,
Vique soporatum Stygia, super utraque quassat
Tempora cunctantique natantia lumina soluit.

Somni verò tempus & noctis diuinitus, in IIII, quod & alibi posuimus: cæterùm decies repetitum placebit,

Nox erat: & placidum carpebant fessa soporem
Corpora per terras: syluæque, & sæua quierant
Æquora: cùm medio volumtur sidera lapsu:
Cùm tacet omnis ager, pecudes, pictæque volucres
Quæque lacus latè liquidos, quæque aspera dumis
Rura tenent somno positæ sub nocte silenti
Lenibant curas, & corda oblita laborum.

CVIVS lucis vmbra quædam est in VII, Punicorum,

Cuncta per & terras, & lati stagna profundi
Conderat somnus, positóque labore diurna
Pacem nocte datam mortalibus orbis agebat.

Ac quemadmodum ibi,

At non infelix animi Phœnissa, nec vnquam
Soluitur in somnos, oculísue aut pectore noctem
Accipit.

Sic apud SILIVM ijsdem verborum momentis,

At non Sidonium curis flagrantia corda
Ductorem, vigilésque metus haurire sinebant
Dona soporiferæ noctis.

IN V, Syluarũ PAPINIVS floridissima atq. amœnissima. postquam enim deorũ placidissimum appellauit, subdit,

Tacet

Tacet omne pecus, volucrésque feræque:
Et simulant fessos curuata cacumina somnos:
Nec trucibus fluuijs idem sonus: occidit horror
Æquoris, & terris maria inclinata quiescunt.

IN I, Achilleidos breuius,

-totis vbi somnus inertior alis
Defluit in terras, mutúmque amplectitur orbem.

AT in X, Thebaidos somni sedem ingeniosè admodum, & Ouidianè,

Stat super occiduæ nebulosa cubilia noctis
Aethiopásque alios, nulli penetrabilis astro
Lucus iners: subtérque cauis graue rupibus antrum
It vacuum in montem, quà desidis atria somni
Securúmque larem segnis natura locauit.

IMO solers, ac vegeta segnem, non ipsa segnis,

Limen opaca quies, & pigra obliuia seruant,
Et nunquam vigili torpens ignauia vultu.
Otia vestibulo, preſsíque silentia pennis
Muta sedent, abigúntque truces à culmine ventos.

non sunt igitur *otia*, nullum enim negotiosius negotium quàm *ventos* arcere,

Et ramos errare vetant, neque ramorum motum errorem dixerim,

-& murmura demunt.
Alitibus: non hic pelagi, licet omnia clament
Littora, non illic cæli fragor,

non rectè posuit de vno loco, *hic & illic.*

-ipse profundis
Vallibus effugiens, speluncæ proximus amnis.

Non placet currens fluuius, sed stagnum,

Saxa inter, scopulósque tacet nigrantia circum
Armenta. omne solo recubat pecus & noua marcent
Gramina: terrarúmque inclinat spiritus herbas.
Ipse autem vacuus curis humentia subter
Antra soporifero stipatus flore tapetis
Incubat. exhalant vestes: & corpore pigro
Strata calent: supráque torum niger efflat anhelo
Ore vapor. manus hæc fusos à tempore læuo
Sustentat crines, hæc cornu oblita remisit.

IGITVR OVIDIVM, qui hæc omnia penè dixit, aut imitatus: aut adhibito iudicio, quibusdam vltro omissis

ſuperare conatus eſt. Ille nánque in XI,

Eſt prope Cimmerios longo ſpelunca receſſu:

Melius ad polum, quàm ad Occidẽtem, vt STATIVS. Nulla enim in parte occidens eſt, quin ibidem oriens quoque ſit. Quare non eſt noctis locus, aut ſomni potius, quàm diei ac vigiliæ. ſub polo autẽ ſita loca procul à luce ſunt & à calore.

Mons cauus, ignaui domus, & penetralia Somni.

Rectè *penetralia*: quia & receſſum, & longè abductum dicebat: cætera ſunt, è quibus ſua STATIVS.

Quò nunquam radijs oriens mediúſue, cadénſue
Phœbus adire poteſt, nebulæ caligine miſtæ
Exhalantur humo, dubiæq; crepuſcula lucis.
Non vigil ales ibi criſtati cantibus oris
Euocat auroram: nec voce ſilentia rumpunt
Sollicitiue canes, canibúſue ſagacior anſer,
Non fera, non pecudes, non moti flamine rami.

CASTIGATIVS, quàm PAPINIVS,

Humanæue ſonum reddunt conuicia linguæ
Tuta quies habitat. ſaxo tamen exit ab imo
Riuus aquæ Lethes, per quem cum murmure labens
Inuitat ſomnos crepitantibus vnda lapillis.

Prudentius, quàm ille, non dedit fluuium aliunde, quàm à Lethe. Neque motum dedit ei fine murmure ob ſomni conciliationem. Animaduerte tamen loquendi modum:

-vnda labens per aquæ riuum.

Ante fores antri fœcunda papauera florent,
Innumeræq; herbæ: quarum de lacte ſoporem,
Nox legit, & ſpargit per opacas humida terras.
Ianua, ne verſo ſtridorem cardine reddat,
Nulla domo tota: cuſtos in limine nullus.
At medio torus eſt Ebeno ſublimis in antro
Plumeus, vnicolor, pullo velamine tectus:
Quo cubat ipſe deus membris languore ſolutis.
Hunc circa paſſim varias imitantia formas
Somnia vana iacent.

APPONIT deinde numerum. Protei formas varias canit in IIII, perfecti operis vir diuinus,

Tum variæ illudent ſpecies, atque ora ferarum.
Fiet enim ſubitò ſus horridus, atráque Tigris,
Squammoſúſq; Draco, & fulua ceruice Leæna.
Aut acrem flammæ ſonitum dabit: atque ita vinclis
Excidet: aut in aquas tenues dilapſus abibit.

SILIVS in VII,

Per varias luſit formas, & terruit atri
Serpentis ſquammis: horrendaq; ſibila torſit:
Et fremuit toruo mutatus membra leone.

Et quemadmodum ad Ariſtæum,

Nam quis te iuuenum confidentiſſime, noſtras
Iuſſit adire domos, quidne hinc petis?

Sic ille,

Dicite, ait, quæ cauſa viæ? quiſue ora repentè
Peruaſit pallor? cur ſcire futura libido? & ibi,
Scis Proteu, ſcis ipſe: nec eſt te fallere cuiquam.

& hic,

-noſti noſtros præſage timores.

Ouidius in VIII,

Nam modò te iuuenem, modò te videre leonem.
Nunc violentus aper: modò quem tetigiſſe timerent,
Anguis eras: modò te faciebant cornua taurum.
Sæpe lapis poteras, arbor quoque ſæpe videri.
Interdum faciem liquidarum imitatus aquarum,
Flumen eras: interdum vndis contrarius ignis.

In XI, de Thetide penè eadem.

In XXI, Iliados Xanthus, vt Achillem à Troianorum cæde arceat, magnis vndis, atque vorticibus intumeſcit. fluuii verò impetum reprimit Vulcanus. Sic Punicorum IIII, aduerſus Scipionem turget Trebia: cuius inſolentiam comprimit idem Vulcanus. Idem argumentum in IX Thebaidos, de Iſmeno atque Hippomedonte.

Δεινὸν δ' ἀμφ' ἀχλὺν κυκώμενον ἴστατο κῦμα.
πᾶσι δ' ἐν αὐχαῖ πίπτων ῥόος.

SILIVS,

-conſurgens aggere aquarum
Impulit: atque humeros curuato gurgite preſſit.
Arduus aduerſa mole irrumpentibus vndis
Stat ductor, clypeoq; ruentem ſuſtinet amnem.

PAPINIVS in ipſis incrementis diutius moratur. diluuium quoque ipſum adauget alia materia opprimendum bellatorem:

-nec mole liquenti
Contentus, carpit putres ſeruantia ripas
Arbuſta annoſaſq; trabes, eiectaq; fundo

Saxa rotat. Sed & vt illi,

-& obiecta dispellit flumina parma.

Post multam denique pugnam sedat Iupiter fluminis furorem.

Punicorum v, Flamminij galea insignis Scylla: Turni, verò chimerâ,

Cui triplici crinita iuba galea alta chimæram
Sustinet Aetneos efflantem naribus ignes.
Tam magis illa fremens, & tristibus effera flammis,
Quàm magis effuso crudescunt sanguine pugnæ.

SILIVS,

Aere, atque æquoreo tergo flauente iuuenci
Cassis erat munita viro: cui vertice surgens
Triplex crista iubas effundit crine Sueuo.
Scylla super fracti contorquens pondera remi
Instabat, sæuósque canum pandebat hiatus.

SIC Turni clypeus: quos versus adducit suprà alia de causa,

At leuem clypeum sublatis cornibus Io
Auro insignibat, iam setis obsita, iam bos:
Argumentum ingens, & custos virginis Argus:
Cælatáque amnem fundens pater Inachus urna.

Sic Flaminij,

Tum clypeum quatit, aspersum quem cædibus olim
Celticus ornarat cruor: humentíque sub antro
Ceu fœtum lupa permulcens puerilia membra,
Ingentem Assaraci cœlo nutribat alumnum.

Ad imaginem autem diuini clypei suum Silius pro Annibale fabricatus est in II: in quo cùm cætera, tũ hæc quoque de opulentissimo præceptore mutuatus est,

Condebat primæ Dido Carthaginis arces:
Instabátque operi subducta classe iuuentus.
Molibus hi claudunt portus. his tecta, domúsque
Partiris iustè Bitia venerande senecta:
Instant ardentes Tyrij. pars ducere muros:
Molíque arcem: & manibus subuoluere saxa.
Pars optare locum tecto, & concludere sulco.

Serpentum causa in Africa ab OVIDIO in IIII, Metamorphoseôn.

Cúmque super Libycas victor penderet arenas:
Gorgonei capitis guttæ cecidêre cruentæ: *Quas*

Quas humus exceptas varios animauit in angues.
Vnde frequens illa est, infestáque terra colubris.

SILIVS in III, breuissimè,

Fama docet, cæsæ rapuit cùm Gorgonis ora
Perseus in Libya dirum effluxisse cruorem.
Inde Medusæis terram exundasse chelydris.

At non paucis in IX, LVCANVS, Persei nánque fabulam totam inserit, tandem verò,

-fœcundáque nulli
Arua bono virus stillantis tabe Medusæ
Concipiunt, dirósque fero de sanguine rores
Quos calor adiuuit, putríque incoxit arenæ.

Inferorum regnum prolixa narratione describit in XIII, SILIVS: quem locum, qui volet, conferet cum ijs quæ in VI, diuini operis dicuntur: quæque in Orphei fabula scribit OVIDIVS. In XVI, quoque ludos edit idem SILIVS: quemadmodum PAPINIVS in VI, longis vterque ambagibus, neque sine ineptijs interdum. cui erit otium, inter eos quid interfit, quid conueniat, iudicare poterit: Quæ porricit Anchises in III, libamenta,

Tum pater Anchises magnum cratera corona
Induit, impleuitque mero: diuósque vocauit
Stans celsa in puppi,
Dij maris & terræ, tempestatúmque potentes,
Ferte viam facilem vento, & spirate secundi.

INI, FLACCVS postquam de patera multa, Iasonem eadem porricientem facit,

Hac pelago libat latices, & talibus infit
Dijs, quibus vndarum, tempestatísque sonoræ
Imperium, & magno penitus par regia cælo:
Tuque fretum, diuósque pater sortite biformes,

& quæ sequuntur.

Dædali fuga in VI, diuini operis,

Dædalus, (vt fama est) fugiens Minoia regna
Prætentis pennis ausus se credere cælo
Insuetum per iter, gelidas enauit ad Arctos.

SILIVS in XII, tanquam puer excipiens nutricis verba,

-ætherias aliena tollere in auras
Ausus se penna, atque homini monstrare volatus:
Suspensum hic librans media inter nubila corpus
Enauit: superósque nouus conterruit ales.

Natum etiam docuit falsæ sub imagine plumæ
Attentare vias volucrum, lapsúmque solutis
Pennarum remis, &c.

Hoc idem in v 11, Metamorphos. deprehendes: vbi etiam remigij mētio fit: sicut & apud Virgiliū. Quod SILIVS, *pennarum remis.*

Hypsipyles autem & Iasonis conuiuium in 11, Argonauticōn, totum eductum est ex 1, diuini operis.

Cimmerios ex Homericæ Vlyssææ x 1, Strabo agnouit in 1. Aiunt tamen Geographi eos esse Scythis affines. Quare non erunt vt scribit ille,

Ἡ δ' εἰς πίσχθ' ἵκανε βαθυῤῥόα ὠκεανοῖο
Ἔνθα δὲ κιμμερίων ἀνδρῶν δῆμός τε πόλις τε,
Ἠέρι καὶ νεφέλῃ κεκαλυμμένοι, οὐδέ ποτ' αὐτοὺς
Ἠέλιος φαέθων ὑπερκαταβήσεται ἀκτίνεσσι,
Οὔθ' ὁπότ' ἂν στείχῃσι πρὸς οὐρανὸν ἀστερόεντα,
Οὔθ' ὅταν αὖ πάλιν γαῖαν ἐπ' ὠκεανὸν πεσησιν.
Ἀλλ' ὀλοὴ νὺξ ὀλοὺν τέτατται δειλοῖσι βροτοῖσιν.

Hæc maximo cum dispendio veritatis: vt non sine magna causa Plato vetuerit poetas ingredi suam ciuitatem. Quæ nánque tandem terrarum pars tam extra Solis radios est, vt nunquam eis illustretur? Quin & Latinorum quosdam eiusdem temeritatis populares inuenias. Nam quis Festum ferat scribentem, Cimmerios esse populos perpetuis frigoribus occupatos: qui inter Baias & Cumas habitarunt? saltem debuit eum pudere mendacij: cùm videret homo nominis Romani loca illa interdum etiam non ferentis æstibus exuri. Inter Scythas collocari videntur à Flacco in v 1, Argonauticōn. In 111, verò quanto clarius numeris, tāto obscurius finium designatione. Ex Homeri tamen filis videtur illa texuisse,

Est procul ad Stygiæ deuexa silentia noctis
Cimmeriùm domus, & superis incognita tellus,
Cæruleo tenebrosa situ, quò flammea nunquam
Sol iuga, sidereos nec mittit Iuppiter annos.
Stant tacitæ frondes: immotáque sylua comanti
Horret verna iugo. specus, umbrarúmque meatus
Subter, & Oceani præceps fragor, aruáque nigro
Vasta metu, & subitæ post longa silentia voces.

Quę à trinis promontorijs, incolarum Græcorum lingua Trinacria appellata est: eam cùm esset Italiæ continens, atque

atque perpetua, maris vi disiectā, atque iccirco Siciliam dictam prodidere. Hoc enim est ἐκτὸς, & secare: quemadmodum in Originibus scriptum est. Iccirco in 111, diuini operis,

Hæc loca vi quondam, & vasta conuulsa ruina
(Tantum æui longinqua valet mutare vetustas)
Dissiluisse ferunt, cùm protinus vtraque tellus
Vna foret. venit medio vi pontus: & vndis
Hesperium Siculo latus abscidit, aruáque & vrbes
Litore diductas angusto interluit æstu.

Figura, Conuersio, potius enim abscidit ab Hesperio Siculum, vt à toto partem. CLAVDIANVS in 1, de raptu eadem, sed inferiore opera delineauit,

-Trinacria quondam
Italiæ pars vna fuit, sed pontus & æstus
Mutauere situm. nequaquam *æstus.* sed *æstu*, post mutatum à maris vi situm, vt dicebat ille, *interluit.*

-rupit confinia Nereus
Victor, & abscissos interluit æquore montes:

Illud bonum,

Paruáque cognatas prohibent discrimina terras.

Pingitur in 1111, Mercurius à diuino Poeta: ex quo suum deprompsit STATIVS in 1, Thebaid.

Summa pedum properè plantaribus illigat alis:
Obnubitque comas, & temperat astra galero.
Tum dextræ virgam inseruit: qua pellere dulces
Aut suadere iterum somnos, qua nigra subire
Tartara, & exangues animare assueuerat vmbras:

Omnia ex illo: quippe verba ipsa quoq; veluti in eo verſu qui hosce antecedit,

Paret Atlantiades dictis genitoris. nam summus Poeta dixerat, *Ille patris magni parere parabat*
Imperio, melius *parabat* quàm *paret.*

Apparatum nánque profectionis ostendit in ipsa talarium adaptatione,

-& primum pedibus talaria nectit
Aurea, quæ sublimem alis siue æquora supra
Seu terram rapido pariter cum flamine portant.
Tum virgam capit: hac animas ille euocat Orco
Pallentes: alias sub tristia tartara mittit:
Dat somnos, adimítque & lumina morte resignat.

Illa fretus agit ventos, (Non solum agitur ventis)
-& turbida tranat Nubila.

QVAE Ouidius in I, non ausus est, vt ille, interpolare: sed admiratus tantùm quasi digito indicauit,

Pœrua mora est, alas pedibus, virgámque potentem
Somniferam sumsisse manu, tegménque capillis.

Galerum omisit MARO,

Baccharum impetus atque discursus multis in locis legitur apud OVIDIVM, MARONEM, PAPINIVM. In VII, diuini operis latè. in III, Transformationum. in IIII, Virgilius attulit ad comparationem,

-qualis commotis excita sacris
Thyas vbi audito stimulant Trieterica Baccho
Orgia: nocturnúsque vocat clamore Citheron.

In V, PAPINIVS penè eadem,

-insano veluti Theumesia Thyas
Rapta deo: cùm sacra vocant. Idæáque suadet
Buxus, & à summis auditus montibus Euan.

Lemniadum audaciam atque impietatem describere: FLACCVS ex Apollonio in II, STATIVS in V, Inter quos exercere poterit suum quisque ingenium. Iusti nánque operis instar sunt: neque hîc inserenda.

In Adrasti sacris, Phœbi laudes canuntur apud Papiniũ, quemadmodum ab Euandro Herculis Pæan. Vtrobique post eędem ibi monstri, hîc Caci: de quibus suprà dictum est.

Eadem veneratione summũ virum imitatur in IIII, STATIVS: vbi Adrastum ad AEneæ, Hypsipylen ad Veneris Ideam formauit.

Sic SILIVS in VIII, AEneæ atque Elisæ historiam, ex Marone totam: itémque ex verbis verba ab illo, tanquam à dictatore, non solùm à dictante pendens.

PAPINIVS in X, Nisi atque Euryali tum cædes, tum interitum repræsentauit in Hopleo & Dymãte. Si Idæ lamentationes comparabis cum luctu matris Euryali, in III, diuini operis,

-Alpheum, fama est, huc Elidis amnem
Occultas egisse vias subter mare, qui nunc
Ore Arethusa tuo Siculis confunditur vndis.

STATIVS in III,

Qui te flaue natant, terris Alphæe Sicanis

Aduena, tam longo non vnquam infecte profundo.

Pyrrhum angui VIRGILIVS in II, ille Tydeum in IIII,

Qualis vbi in lucem coluber mala gramina pastus
Frigida sub terra tumidum quem bruma tegebat,
Nunc positis nouus exuuiis, nitidúsq; iuuenta,
Lubrica conuoluit sublato pectore terga,
Arduus ad Solem: & linguis micat ore trisulcis.
-ceu lubricus alta
Anguis humo verni blanda ad spiramina Solis.
Non placent spiramina Solis.
Erigitur liber senio & squallentibus annis
Exutus: lætisq; minax intermicat herbis.
Ah miser, agrestum si quis per gramen hianti
Obuius: & primo siccauerit ora veneno.

IVRE optimo vtriusque poetæ ponentur loca illa: in quibus apud Maronem Turnus, apud Statium Tydeus, edita luculenta pugna defatigati describuntur. Sunt hæc à VI, Thebaidos,

-attamen illi
Membra nigant, lassúsq; ferit præcordia sanguis,
quomodo *ferit lassus?*
Iam sublata manus cassos defertur in ictus,
Tardatiq; gradus, clypeum non sustinet vmbo,
Mutatum spoliis. gelidus cadit imber anhelo
Pectore. tum crines, ardentiaq; ora cruentis
Roribus, & tetra morientum aspergine manant.

In IX diuini operis hæc,

Ergo nec clypeo iuuenis subsistere tantum,
Nec dextra valet: iniectis sic vndique telis
Obruitur. strepit assiduo cana tempora circum
Tinnitu galea: & saxis solida æra fathiscunt.
Discussæq; iubæ capiti: nec sufficit vmbo
Ictibus. ingeminant hastis & Troes, & ipse
Fulmineus Mnestheus. tum toto corpore sudor
Liquitur, & picem (nec respirare potestas)
Flumen agit: fessos quatit æger anhelitus artus.

DEINDE vterque adiungit leonis comparationes: quæ ibi positæ sunt locis.

Locum etiam quem caneret aptum insidiis, accepit

idem ex XI,

Est curuo anfractu vallis, accommoda fraudi,
Armorumq; dolis, quam densis frondibus atrum
Vrget vtrinque latus, tenuis qua semita ducit,
Angustæq; ferunt fauces, aditusq; maligni.

ET posuit in II,

-gemini procul vrbe maligni
Faucibus vrgentur colles: quos vmbra superni
Montis, & incuruis claudunt iuga frondea syluis
Insidias natura loco, cæcamq; latendi
Struxit opem: mediasq; arctè secat aspera rupes
Semita: quam subter campi, deuexaq; latis
Arua iacent spatiis.

DIVINVM est elogium summi Poetæ, in IX,

Fortunati ambo, si quid mea carmina possunt.
Nulla dies vnquam memori vos eximet æuo.
Dum domus Æneæ Capitolij immobile saxum
Accolet, imperiumq; pater Romanus habebit.

Huic hæsit FLACCVS in II,

Sed tibi nunc quæ digna tuis ingentibus ausis,
Orsa feram, decus, & patriæ laus vna ruentis
Hypsipyle? Non vlla meo te carmine dictam
Abstulerint, durent Latiis modò secula fastis,
Iliaciq; lares, tantiq; palatia regni.

Fusius PAPINIVS Thebaidos III,

Tu tamen egregius fati, mentisq; nec vnquam
(Sic dignum) passure situm: qui cominus ausus
Vadere contemptum regis: quanquam ampla veniret
Libertas sancire viam: quo carmine dignam
Quo satis ore tuis famam virtutibus addam,
Augur amate deis? TVM tanquam in suis syluis vagus
-non te cœlestia frustrà
Edocuit, lauroq; sua est dignatus Apollo:
Et nemorum Dodona potens. Cirrhæaq; virgo
Audebit tacito populos suspendere Phœbo,
Nunc quoque tartareo multum diuisus Auerno.
Elysias, i, carpe vias.

LVCANVS autem in IIII, de Curione,

At tibi nos, quando non proderit ista silere,
A quibus omne æui senium sua fama repellit,
Digna damus iuuenis meritæ præconia vitæ. Haud

Haud alium tanta ciuem tulit indole Roma:
Aut cui plus leges deberent recta sequenti.

ALIBI ex IIII, diuini operis Atlantis posuimus descriptionem: quam, quia est apud Ouidium, hîc reponere libitum est,

Atlantis duri, cœlum qui vertice fulcit.
Atlantis cinctum assiduè cui nubibus atris
Piniferum caput, & vento pulsatur & imbri.
Nix humeros infusa tegit. tum flumina mento
Præcipitant senis: & glacie riget horrida barba.

ILLE autem Metamorphos. libro IIII,

Quantus erat, mons factus Atlas: nam barba comæq;
In syluas abeunt: iuga sunt humerique, manusque.
Quod caput antè fuit, summo est in monte cacumen.
Ossa lapis fiunt. tum partes altus in omnes
Crescit in immensum.

TRIA sunt Epithalamia Claudiani valde bona: Catulli deorum Papinij. Festiuitas in Catullianis multa & pura. Venus è vero Latio: Erectior Papinius: Claudianus neque numeris, neque inuentionibus cedit illis. l

Multa præterea loca sunt minutiora: eáque tot, vt vel pertinacissimum fatigare queant obseruatorem: suo frenus ingenio, rariora mutuatur è Virgilio Lucanus: cæterorum penè nullus sibi parcit. ponam igitur aliqua, vt nobis in mentem venerint.

VIRGILIVS in VI,

Quàm si dura silex aut stet Marpesia cautes.

STATIVS in V,

Illa velut rupes immoto saxea visu *Hæret.*

VIRGILIVS in V,

Olli seruia datur, operum haud ignara Minervæ,
Cressa genus Pholoe, geminique sub vrbe naij.

STATIVS in VI,

-& generum famula solatur Achæa,

In iisdem vestigijs. nam VIRGILIVS,

-calcémque terit, iam calce Dieres,
Incumbens humeris.

STATIVS autem,

-quem deinde gradu premit horridus Idas,
Inspirátque humero, flatúque & pectoris vmbra
terga premit.

Quibus in locis etiam est illorum imitatio,

Tutatur fauor Euryalum, lacrymæq; decoræ:
Gratior & pulchro veniens in corpore virtus.

Quæ STATIVS in angustum,

-accessit lacrymarum gratia formæ.

Illa quoque summi Poetæ, quemadmodum & alia quamplurima retulit in sua idem. Nam quod suprà recitabamus,

-hæret pede pes, densúsque viro vir:

STATIVS in VIII,

Iam clypeus clypeis, umbone repellitur umbo,
Ense minax ensis pede pes, & cupide cuspis.

Sic, *Ad quem subridens mista Mezentius ira:*
Ille de Tydeo in eodem, *-& formidabile ridens.*

Longè sanè felicissimè. vterque melius quàm Homericus risus Sardonius.

SILIVS verò illa,

Non mihi si linguæ centum sint, oráque centum
Ferrea vox: hic in IIII,
Non mihi Mæoniæ redeat si gloria linguæ
Centenásque pater det Phœbus rumpere voces.

STATIVS autem illa,

Non Diomedis equos, non currum cernis Achillis: in VII,
Non cum peltiferis est hæc tibi pugna puellis:
Virgineas nec crede manus: hic cruda virorum
Prælia. ILLA verò suauissima ex XII, diuini operis,
Indum sanguineo veluti violauerit ostro
Si quis ebur: vel mista rubent vbi lilia multa
Alba rosa. Adeò sunt admirati duo maximi poetæ, vt in sua transtulerint. STATIVS, enim in I, Achilleidos,

Lactea Massagetæ veluti cùm pocula fuscant
Sanguine puniceo, vel ebur corrumpitur ostro:

CLAVDIANVS in I, de Raptu,

-non sic decus ardet eburnum,
Lidia Sidonio quod fœmina tinxerit ostro.

Duobus tantùm verbulis idem STATIVS in V,

-rapit ingenti conamine saxum

Quo discretus ager. illa diuina ex eodem,

-saxum circumspicit ingens,
Saxum antiquum, ingens, campo qui fortè iacebat.
Limes agro positus, litem vt discerneret aruis.

Nec

Nec minore cura in eodem,

Illum & cognatæ stagna indignantia Lernæ,
Floribus & vernis assuetæ spargere Nymphæ,
Ac Nemees raptatus ager, lucósque per omnes
Syluicolæ fracta gemuistis arundine Fauni.

SEQVVTVS est illa ex VII, quæ simplicissima condimenti affecit hisce,

Te nemus Angitiæ, vitrea te Fucinus vnda,
Te liquidi fleuere lacus.

In eodem Iunonis verba ad Furiam,

-fœcundum concute pectus.

STATIVS in II, Achilleidos,

-facundúmque erige pectus.

SILIVS in II, deduxit lineas suas ex momentis Virgilianis in III, elaborati operis,

It liber campis pastor, cui fine sine vllo
Inuetitum saltus penetrat pecus: omnia Pænum
Armenti vigilem patrio de more sequuntur,
Gesáque, latrator Cydon, tectúmque secique
In silicis venis, & fistula nota iuuencis.

quæ adeò hærēt diuinis illis, vt Paraphrasis esse quępiam videatur. Ergo hæc, quibus ne Apollo quidem melius,

Sæpe diem, noctémque, & totum ex ordine mensem
Pascitur: ítque pecus longa in deserta sine vllis
Hospitys: tantum campis iacet, Omnia secum
Armentarius Afer agit, tectúmque, larémque,
Armáque, Amyclæúmque canem, Cressámque pharetram.

Ex VIII, diuini operis,

Heu quantæ miseris cædes Laurentibus instant!
Quas pœnas mihi Turne dabis! quàm multa sub vndis
Scuta virúm, galeásque, & fortia corpora volues
Tybri pater!

Et II, Punicorum tanquam discipuli,

Heu quantum Ausonio sudabitis arma cruore!
Quas belli vindex pœnas mihi curia pendes?

Arborum simplicem altitudinem descripsit LVCANVS in III,

Æthera tangentes syluas liquere Coastræ.

At MARO in II, perfecti operis addidit mensuram ex conatu sagittariorum,

-vbi æra vincere summum

Arboris haud vllæ iactu potuere sagittæ,
Et gens illa quidem sumptis non tarda pharetris.

Vbi & loquutionem attendes, *vincere summum arboris aerem.* plebeius poeta dixisset simpliciter *arboris cacumen.*

De Hylæa Scythiæ regione idē canit FLACCVS in VI,

Densior haud vsquam, nec celsior extulit vllas
Sylua trabes. sessæq; prius rediere sagittæ,
Arboris ad summum quàm peruenere cacumen.

Est in XV, Transformationum,

Coralium. *Sic & Coralium, quo primùm contigit auras*
Tempore, durescit: mollis fuit herba sub vndis:

CLAVDIANVS in nuptijs Honorij,

-vellítque coralia Lotho
Vimen erat, dum stagna subit: processerat vndis,
Gemma fuit. Videamus quantum ad illa quæ sunt in V, diuini operis,

Intexúsque puer frondosa regius Ida
Veloces iaculo ceruos, cursúque fatigat,
Acer, anhelanti similis: quem præpes ab Ida
Sublimem pedibus rapuit Iouis armiger vnis.
Longæui palmas nequicquam ad sidera tendunt
Custodes: sæuitque canum latratus ad auras.

ACCEDANT ea quæ sunt in I, Thebaidos,

Hinc Phrygius fuluis venator tollitur alis.
Gargara desidunt surgenti, ac Troia recedit.
Stant mœsti comites. frustráque sonantia lassant
Ora canes, vmbrámque petunt, & nubila latrant.

ILLVD verò cōuiuium totum pendet ex Marone. quemadmodum,

-nec sic auersum fama Mycenis
Voluit iter: imago illorum quædam est,

Nec tam auersus equos Tyria Sol iungit ab vrbe, & alia penè innumera: sicut apud Claudianum in I, de raptu,

Iam vicina toro plenis adoleuerat annis. ex illo Poetæ,
Iam matura viro, iam pleuis nubilis annis.

LVCANVS autem, quemadmodum dicebamus rarior, In III, tamen penè ad literam illa retulit, quæ sunt in X. diuini operis,

Vos etiam gemini Rutulis cecidistis in aruis
Daucia Laride, Thymbérque simillima proles
Indiscreta suis: gratúsque parentibus error,

At nunc dura dedit vobis discrimina Pallas.
Nam tibi Thymbre caput Euandrius abstulit ensis
Te decisa suum Laride dextera quærit:
Semianimésque micant digiti ferrúmque retractant.

ILLE autem rudia, & quasi proponens thesin declamationis,

Stant gemini fratres fœcundæ gloria matris:
Quos eadem variis genuerunt viscera fatis:
Discreuit mors sæua viros: vnúmque relictum
Agnorunt miseri sublato errore parentes,
Aeternis causam lacrymis. Sic & illa ex X,

-non me quicunque es insulto
Victor, nec longum lætabere: te quoque fata
Prospectant paria, atque eadem mox arua tenebis.

His sic in VII,

-Stygias magno duce liber ad vndas,
Et securus eo, te sæuo Marte subactum,
Pompeióque graues pœnas, vobísque daturum,
Cùm morior, sperare licet.

Sic etiam ex II, inculpati operis,

Libra die somníque pares vbi fecit horas:
Et medium luci, atque vmbris iam diuidit orbem.

In VIII, æmulatus est,

Tempus erat, quo libra pares examinat horas
Non vna plus æqua die.

In ijsdem locis, quæ suprà commemorabamus, sunt eorundem authorum versus, tanquam discipuli ac præceptores. CLAVDIANVS,

-niueos infecit purpura vultus,
Per liquidas succensa genas, castíque pudoris
Illuxere faces. Ille de Lauinia,

Flagrantes perfusa genas, cui plurimus ignem
Subiecit rubor, & calefacta per ossa cucurrit.

Silliana illa in XV,

Contrà Sidonius, Letho non terreor vllo:
Vtere Marte tuo: ex Maronis Turno,

-non me tua feruida terrent
Dicta ferox. & mox, *Vtere sorte tua.* Item Eliſæ,

Stat sonipes, & fræna ferox spumantia mandit.

& Flamminij,

Stat sonipes, vexátque ferox humentia fræna,

Sanè Silij huc adducere omnia loca, quæcunque sibi comparauit ad effingendam Virgilij maiestatem, Grammatici potius intererit ad diligentiam ostentandā, quàm illius qui suo iudicio Poeseos virtutes sese persequi profiteatur. Proinde qui eò volet animum aduertere, singularem ponet operam. Nunc paucula, quæ supersunt, videamus.

Idem tractat argumentum GRATIVS, & NEMESIANVS apud nos. Græcis OPPIANVS. Magnus hic poeta, sicuti sæpe à nobis dictum est. quicum Græcorum neminem ausim comparare. Quamobrem nostros quoque duos hosce ab illo puto longè superatos. quippe cuius vnius spiritu Virgilianam diuinitatem repræsentatam sem per iudicaui. tantū abest vt eum huius numeris illorum versus conferri posse rear. Atque eos quidem ambos cùm plebeios iudicem, Gratij puritatem atque rotunditatem, denique inuentionem & ordinem antepono. Id quod sigillatim perpendenti omnia, satis patebit. Cæterum in sequenti libro non inutilia quædam huic iudicio addita sunt. quare ad reliqua transeamus.

Ex Proserpinę Raptu loca decerpta sunt nobis aliquot sanè illustria, inter quæ illa imprimis nobilia sunt, quæ cum Ouidianis conferre queas.

Quáque volat, vernus sequitur color: omnis in herbas
Turget humus: medióque patent conuexa sereno.
Sanguineo splendore rosas: vacinia nigro
Inmuit: & dulci violas ferrugine pingit.

Et mox, *-hæc lilia fuscis*
Intexit violis: hanc mollis Amaracus ornat:
Hæc graditur stellata rosis: hæc alba Ligustris.
Te quoque flebilibus mœrens Hyacinthe figuris,
Narcisúmque metunt, nunc inclyta gramina veris
Præstantes olim pueros. Tu natus Amyclis:
Hunc Helicon genuit. te disci perculit error,
Hunc fontis decepit amor. te fronte retusa
Delius, hunc fracta Cephisus arundine luget.
Æstuat ante alias auido feruore legendi
Frugiferæ spes vna deæ. Nunc vimine textos
Ridentes calathos foliis agrestibus implet:
Nunc sociat flores.

OVIDIVS autem in v, Metamorphoseōn, *-& aut*

-& aut violas, aut candida lilia carpit.
Dúmque puellari studio calathóque simúmque
Implet. & in IIII, Fastorum,
Hæc implet calathos lento de vimine nexos,
Hæc gremium, laxos degrauat illa sinus.
Illa legit calthas: huic sunt violaria curæ,
Illa papauereas subsecat vngue comas.
Has Hyacinthe tenes, illas Amarante moraris:
Pars Thyma, pars Rorem, pars Meliloton habet.
Plurima lecta rosa est, sunt & sine nomine flores.
Ipsa crocos tenues, liliáque alba legit.

Ita laxior OVIDIVS: compositior CLAVDIANVS. neque enim solùm prata floribus, sed etiam flores ipsos pingit coloribus fabularum. Itaque & in illis pictior phrasis: quippe eius primarium argumentum est,

Forma loci superat flores. curuata tumore
Paruo planities, & mollibus edita cliuis,
Creuerat in collem. niueo de pumice fontes
Roscida mobilibus lambebant gramina riuis.
Syluáque torrentes ramorum frigore Soles
Temperat, & modico brumam sibi vindicat æstu.
Apta fretis abies. &c. quæ alibi recitauimus. simpliciùs in v, Transformationum,
Sylua coronat aquas, cingens latus omne suisque
Frondibus, vt velo, Phœbæos submouet ignes.
Frigora dant rami. varios humus humida flores
Perpetuum Ver est. & in IIII, Fastorum,
Valle sub vmbrosa locus est aspergine multa
Humidus, ex alto desilientis aquæ.
Tot fuerant illic, quot habet natura colores,
Pictáque dissimili flore nitebat humus.

CONFERVNTVR PRINCIPIA ET FINES.

CAPVT XVII.

HÆc ad hunc modum. Principia verò & Fines operū quibus legibus tāti viri aggressi sint, vbi declarū fuerit. nihil iā huiusce operæ supererit nobis. Ac Græci quidē statim inuocāt, simul inuocationi admiscent argumenti propositionē. Nostri hāc primo loco. deinde implorant opē, haud sine magna, quod alibi dicebamus, ratione. Cùm enim etiam rerum abditarum, etiam animorum

momenta atque discursus canere instituant: verisimile est non nisi deorum immortalium spiritu afflatos ea consequi posse. Alij igitur Musas, alij Phœbum, nonnulli vnum quempiam ex cæteris dijs inuocarunt. Venerem LVCRETIVS aptissimè: quæ sit author Romani generis: cuius lingua scripturus sit. tum autem princeps generationis: cuius principia, causas, elementa profitetur. Sic enim, vt aiunt, suos libros auspicatus est, *Aetheris & terræ genitabile quærere tempus.* Alij pœtæ cùm viris illustribus libros suos dedicarent: quasi pro numine haberent ipsos, ausi sunt ab eis petere carminum suorum præsidium. Sic poetarum princeps ad Octauium conuertit vota sua, sic ad Neronem LVCANVS, ad Vespasianũ FLACCVS, STATIVS ad Domitianum, OVIDIVS ad Germanicum. Atque hic quidem leuiter. quippe speciosissima verba illa, *timidæ dirige nauis iter.* At maximus poetarũ effudit diuinitatẽ suam, vt deum faceret vnum ex tribus carnificibus: Augustum dico, tum Lepidi tum Antonij prædem immanitatis. Quem fac innocentiæ plenum, à qua longè fuit alienus: quare optimum poetam, nobiliorẽ se ciuẽ relegat Ouidiũ, propter suæ filiæ impudicitiã. Quid igitur ille cœli afficit honoribus, qui ne terra quidem fuit dignus? Sic enim est in exordio perfecti operis,

Túque adeò, quem mox quæ sint habitura deorum
Concilia, incertum est, vrbésne inuisere Cæsar
Terrarúmque velis curam: & te maximus orbis
Authorem frugum, tempestatúmque potentem
Accipiat, cingens materna tempora Myrto:
An deus immensi venias, maris ac tua nautæ.
Numina sola colant, tibi seruiat vltima Thule.
Téque sibi generum Tethys emat omnibus vndis.

Post tot tantáque etiam illud excogitauit,

Anne nouum tardis sidus te mensibus addas:
Qua locus Erigonen inter, Chelásque sequentes
Panditur? Ipse tibi iam brachia contrahit ardens
Scorpius, ac cœli iusta plus parte relinquit.
Quicquid eris (nam te nec sperent tartara regem
Nec tibi regnandi veniat tam dira cupido:
Quamuis Elysios miretur Græcia campos:
Nec repetita sequi curet Proserpina matrem)
Da facilem cursum, atque audacibus annue cœptis,
Ignarósque viæ mecum miseratus agrestes
Ingredere, & votis iam nunc assuesce vocari.

Quod consilium diuino in opere cùm repudiasset: nihil enim horum quicquam ille, tametsi dicitur id opus Augusti iussu aut gratia conscripsisse: admonere potuit caligatæ eiuscemodi abstinentiq; cum reliquis STATIVM: qui per initia Thebaidos ad eandem miseriam ita se cõposuit,

-túque ô Latiæ decus addite famæ:
Quem noua maturi subeuntem exorsa parentis
Aeternum sibi Roma cupit. Tum illa, nihil nisi superiora,
-licet arctior omnes
Limes agat stellas: & te plaga lucida Cœli
Pleiadum, Boreæq;, & hiulci fulminis expers
Sollicitet, licet ignipedum frænator equorum
Ipse tuis altè radiantem crinibus arcum
Imprimat, aut magni cedat tibi Iupiter æqua
Parte poli: maneas hominum contentus habenis,
Vndarum terræq; potens, & sidera dones.
Tempus erit, cùm lanigero tua fortior æstro
(durum hoc œstrum lanigerum)
Facta canam. Id quod etiam Flacco placuit: sic enim scribit. *-túque ô pelagi cui maior aperti*
Fama, Caledonius postquam tua carbasa vexit
Oceanus, Phrygios prius indignatus Iulos.
Eripe me populis, & habenti nubila terræ,
Sancte pater, veterumq; sacre veneranda canenti
Facta virũm. versam proles tua pandit Idumen.

Videntur aliqua deesse,

Nánque potens Solymo nigrantem puluere fratrem
Spargentémque faces, & in omni turre furentem,
Ille tibi cultúsque deũm, delubráque genti
Instituet: cùm iam genitor lucebis ab omni
Parte poli. neque enim Tyrias Cynosura carinas
Certior, aut Graiis Elice seruanda magistris:
Seu tu signa dabis, seu te duce Græcia mittet,
Et Sidon, Nilúsque rates: nunc nostra serenus
Orsa iuues, hæc vt Latias vox impleat vrbes.

Licuit fortasse his Virgilium sequi. at Lucano quî licuit? quippe ita est memoriæ proditum: Romæ quidam recitaturum, in præfatione (sic enim consueuerant

tum ad attentionem comparandam tum ad poematis cõmendationem) ausum esse sese cũ Virgilio ita comparare,vt etiam anteferri gestiret. illius enim hæc, *Ecquamnã mihi restat ad culicem.* Quid igitur illius ita verba excipit, vt faciat sua? Tum autem qui Iuliorum familiã vniuersam Hispanico ac plebeio odio prosequeretur:quibus numeris monstro illi (Neronem dico) potuit adulari? Audiamus igitur non iam Pompeii,sed sui transfugam,

-te cùm statione peracta
Astra petes serus,prælati Regia cœli
Excipiet gaudente polo,seu sceptra tenere?
Seu te flammiferos Phœbi transcendere currus,
Telluremq; nihil mutato Sole timentem
Igne vago lustrare iuuat.Tibi numine ab omni
Cedatur:iuriq; tuo natura relinquet,
Quis deus esse velis:vbi regnum ponere mundi.

Cum his quæ sequuntur. Statius ad vnguem,

Sed neque in arctoo sedem tibi legeris orbe:
Nec polus aduersi calidus qua vergitur Austri:
Vnde tuam videas obliquo sidere Romam.
Aetheris immensi partem si presseris vnam:
Sentiet axis onus. libranti pondera cœli
Orbe tene medio.Pars ætheris illa sereni
Tota vacat:nullæq; obstent à Cæsare nubes.

Ab hoc excursu temperauerunt Silius & Ovidius, quorum iudicium ex Aeneide sumptum ego quoque sequendum puto, Opera verò sua sic ité penè omnes claruerunt:Modestè Virgilius ac more suo,

Illo Virgilium me tempore dulcis alebat
Parthenope,studiis florentem ignobilis otij:
Carmina qui lusi pastorum,audaxq; iuuenta
Tityre te patulæ cecini sub tegmine fagi.

Veritus enim plagiariorum temeritatem tũ hîc nomen posuit suum:tum pudenter innuit initiò diuini operis,

Ille ego,qui quondam gracili modulatus auena
Carmen,& egressus syluis:vicina coegi,
Vt quamuis auido parerent arua colono,
Gratum opus agricolis:at nunc horrentia Martis.
Arma virumq; cano. Quæ qui abstulere, suam faciunt Aeneidem, non Maronis. Et erat apud priscos in more positum, vt non titulis solùm asscriberent nomen, sed operis statim principijs apponerent. Sic omnes Arabes, & Chaldæi,ac Prophetæ veteres: Visio Azahelis.Iudicium Abdiæ.Dixit Auenzabri. Sermo filij Zacuth.Propositiones Barthecuai. Sic Herodotus,sic Thucydides.Horatius inflatior in operis sui commendatione. Nam cùm prudentissimè diuinus Parthenias,*Hæc super aruorum cultu, pecorumque canebam,Et super arboribus:*Ille,

Exegi monumentum ære perennius.
Regalique situ Piramidum altius:
Quod non imber edax,non Aquilo impotens
Possit diruere,aut innumerabilis
Annorum series,& fuga temporum. &c.

Haud multum absimilis Ovidius.modestior tamen,

Iámque opus exegi: quod nec Iouis ira,nec ignes,
Nec poterit ferrum:nec edax abolere vetustas.
(aboleuit Fastorum tamen libros sex.)
Cùm volet illa dies quæ nil,nisi corporis huius
Ius habet:incerti spatium mihi finiat æui.
Parte tamen meliore mei, super alta perennis.
Astra ferar:noménque erit indelebile nostrum.

Modestissimè etiam Statius,

O mihi bissenos multum vigilata per annos
Thebai.Iam certè præsens tibi fama benignum
Strauit iter: &c.

Lucanus autem quasi verus Vates præuenit exitium suum his versibus, qui non in fine operis,quippe imperfecti,sed in nono sunt,

Nam si quid Latijs fas est promittere Musis
Quæ tantum Smyrnæi durabunt vatis honores,&c.

Hi fines igitur poematum, cum quibus nos quoque tam longo támque pertinaci labori finem faciamus:

LIBRI QVINTI
FINIS.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI POETICES LIBER SEXTVS, QVI ET YPERCRITICVS.

IVDICIVM DE ÆTATIBVS POESEOS LATINAE.

CAPVT I.

Seculum vnde.

LATINAE Poeseos ætates quinque in præsentia statuo, non quemadmodum quatuor mundi secula poetę prisci. neque similes quatuor vitæ spatijs, quæ à Philosophis in animalibus agnoscuntur. motus enim, tractus ille cui certis temporum prescriptionibus secatur in partes, ac propterea seculi consecutus est appellationem, celebratus est in primordijs ipsis à pacatis elementorum consensionibus, à qua perẽni perpetuáque concordia incorruptissimi metalli, hoc est auri, formam ei designarunt. Ergo, vt res sese mortales habent, cùm in eo consistere non posset, neque fas esset ad meliora promouere: necesse fuit à deterioribus excipi. Vnde per argentum primùm, deinde per æs ad hoc vsque ferrum, quo nunc æuum miserrimè transigimus, deducti sumus. vitæ verò nostræ curriculum longè alia dimensione ab infantia inchoatum, statáque ætate perfectum, declinat eò vsque dum rursus exoleſcat. At ipsam poesim multò diuersa metimur ratione. nánque rudimenta quędam primi illius exortus agnoscimus: flexúmque ætatis tanquam per adoleſcentiam, à Liuio atque Ennio, per Accium, Nævium, Plautum ad consummatum florénsque transmissum robur: quod in Terentio, Catullo, Tibullo, Horatio viget, in Virgilio etiam luculẽter splendet, à quo ad Martialem, Iuuenalẽ: Silium, Statium deuergens, paulatim efflorescit. Tum autem quarto veluti decurso spatio, hæsit in senij vestigijs cum Serreno, Sidonio, Seuerino, Ausonio. Atque hæc quidẽ præ se ferre videbantur hactenus imaginem quampiam inæqualis vitæ nostræ. verùm lõgo post hoſce tempore, nõ secus atque intermortua, tãdem penè derepentè satis magna veluti Tages alter, extitit. Nam tametsi de integro reduiuia nouam sub Petrarcha pueritiam inchoasse, atque inde Philelphi studio clara admodum incrementa capisse visa est: haud exiguam tamẽ illam tum fuisse puto, quam cõstat penè illico multorum illustrissimis ingeniis confirmatã, cum antiqua illa optima certare potuisse. Et enim si vnum modò Virgilium excipias, (is enim non solum humana superauit ingenia, verumetiam sese quasi parem extulit naturæ) Palingenium, Aonium, Politianũ, Cerratum, Vidã, Pontanũ, Sanazarum, Fracastõrium habeo, quos cum cuiuis veterum compares multis, sed non ignobilibus anteponas. Quam rem vt cõmodius ac propius cognoscamus, ab iis quorum opera sunt nota nobis (multa enim latent nos in hac barbarie atque vastitate literarum: ac raris, longinquis, difficilibus & vix & serò commeatibus subuehuntur) auspicatus, iudiciũ nostrum ad ea vsque tempora deducere constituí, quæ sua fulta auctoritate, reprehensionibus atque censuris carere videbantur. Tentandum námque nobis est, perinde atq; nobilium ac sublimium rerum vel indagatorib. vel etiã vindicibus, an illa quæ ab ipsis dicta sunt, acutius, concinnius rotundius, accuratius potuerint dici. Quæ fuit causa, vt ab iis, qui etiam nunc monumẽtis suis superstites sunt, duximus temperandũ. simul vt & odium in castigando, & adulationis suspicionem in laudando vitaremus. Tũ autẽ qui non omnium aut indolem, aut facta cognoscceremus: quid fortè propterea præteriti fuissent, ne id à nobis vel temere, vel ignauè, vel etiam malignè factum putaretur.

IVDICIVM DE POETIS,

CAPVT II.

AC quanquam à Quintiliano, summo est factum iudicio, vt qualis quisque esset poetarum, cognoscceremus: & iam superiorib. libris non pauca sunt à nobis cõmemorata: nonnihil tamen hîc quoque dicendum est, quod ad imitandi studium rationémque nos excitare queat. Vt igitur à veruſtioribus initiũ faciamus: sunt qui

Plauto Terentium anteponant:non desunt qui è contrario huic illum.quarum partium iudicium si quibus rationibus fulciatur,intelligamus, facilè vter vtri præstet,notum erit. Illud igitur imprimis,quod & alibi dicebamus, considerandum est: vtriusque idem studium fuisse in Comœdia. Quod poematis genus cùm ad animos laxandos fuerit excogitatum : quæ propius accederent ad hilaritatem,ea sunt à populo,popularísque auræ studiosis expetita. quæ fuit causa vt Volcatius secundum à Cæcilio Plautum statuerit: Terentium in postremis.Quando verò res eò perducta est,vt nos in lingua patria, hoc est,Latina,simus peregrini: quam ex nitidissimi cuiusque authoris operibus emendicatam,ad ea quæ sentimus,applicaremus: atque in ea Terentianæ munditiæ potiores essent salibus Plautinis:quantum propter animi voluptatem tribuerent Plauto prisci, tantum ætas nostra ob linguæ cultum Terentio. Ille igitur illorum secunda fortuna commẽdatus: hic nostra miseria magnus factus est.Nam equidem Plautum vt Comicum, Terẽtium vt loquutorem admirabor. quanquam ne Plauto quidem quicquam est quod obiicias, præter antiquitatem. Sui nánque temporis hominibus fabulas dedit ille:Terentius verò ne abscederet ab illa quam affectauit,puritate: discessit ab ea quam præstare oportuit,comitate.vt rebus verba Plautus, hic res verbis accommodasse videatur. Quæ tamen in horum Comœdiis melius aut fieri aut dici potuerint,videamus.

PLAVTVS, TERENTIVS.

CAPVT III.

QVemadmodum igitur Plautus quibusdam Comœdiarum inscriptionibus minus satisfecerit nobis:suo loco dictum est. nam neque Rudens explet indicationem argumenti eius fabulæ,cui id nomen fecit:neque in tota Trinũmo,verbum hoc est nisi semel: & Truculentus sonum potius dat, atq; expectationem sustinet quàm rem præstet.longè commodius fecisset,si pro Rudente , Tempestatem : pro Truculento , Rusticum: pro Trinummo,Thesaurum inscripsisset.Priuatim verò erratuit in Amphitruone:cùm in ea noctem lõgam illam decantatam scripsit,in qua Hercules conceptus fuit.nam si nè in ista ipsa nascitur,non concipitur. In Gurgulione verò,

ò,quibus artibus potuit parasitus annulum militi suffurari,quem secũ semper soror eius habuisset,postquam cum illo perierat:Sic enim ait Planesium,

Verùm hunc seruaui semper mecum vnà annulum,
Cum hoc olim perij.

Neq; verò placet quod fingitur in Cistellaria:Alcesimarchus adolescens statuitur cum ferro in scena,tanquam sese ipsum interfecturus. hoc enim tragicum,atq; adeò atrox nimis.In eadem præterea idem adolescens cùm deos suorum dictorum testes faceret,ita iurat, *Itáne dij magni, miserũ & patellarij*.Hoc vt risum excuteret:non ex decoro vel rei vel personæ. id quod committit sæpe. verùm res esse oportet etiam ipsis in Comœdiis admodum verisimiles:vt,tametsi ficta repræsentari potius quàm fingi videantur. Solum illud licere liceat (libet enim quasi Comicè ludere) cùm duæ in scenis proximæ personæ, quasi in maximis interuallis ita loquuntur , vt à populo procul audiantur:illi inter se non exaudiant. hoc igitur vsu poetarũ,theatrorũ consensu datũ acceptumq; sit.Cętera omnia oportet quàm proximè accedere ad veritatẽ.Itaq; ne illud quidẽ vnquã est à me probatũ,cùm in captiuis & alibi Philocrates, & redit Philopolemus ab Aetolis Aulidẽ perpauxillis horis. non minore culpa tragici Græci,apud quos Athenis Thebas Theseus momento temporis, etiã cum exercitu,etiã prælium fit,etiam post victoriam nunciũ.Ridiculus potius in Mercatore Chorinus quàm facetus aut vrbanus,cùm furit : neq; minus ineptus tum ipse, quàm pater,dum mutuis contentionibus licẽtur. vt omittam loca aliquot,in quibus, sicuti dicebamus , antiquam exercet Comœdiam, quemadmodum & in Bacchidibus,

Etiam Epidicum,quam ego fabulam æquè ac meipsum amo,
Nullam æquè inuitus spectò:si eam agit Pelio.

Hæc igitur inter alia,quæ quasi melius fieri potuerint, visa sunt recensenda.Nã sanè dictionis genus non est nostrũ emendare : qui illi sanè barbari sumus : aut si Latini, Latini profectò illius beneficio. Numeros non desiderabimus. Versus aliquot in VII, libr. perpensi sunt. Antiquas decendi figuras non nisi inepti carpere ausint : cuiusmodi sunt ex Aulularia , *Pici diuitias qui aureos montes colunt*, *Ego solus supero* : & ex Amphitruone , *Naucratem quod volui conuenire, in naui non erat*. Erant enim Romæ tũ

Atticiſmi,quos curioſius ſeculum poſtea eſt aſpernatum.

Terentii verò quod immutemus,ſanè habemus nihil. ſumma enim ille arte omnia,accurataq; imprimis nitet. cit oratione. nã quæ tria reprehendunt in ipſo viri docti, illis potius quàm ei ſunt oneri. Primum eſt in Prologo Heautontim.ita ſcriptum eſt,*Ne cui ſit veſtrum mirum cur partes ſeni Poeta dederit quæ ſunt adoleſcentium, Id primùm dicam:deinde quòd veni eloquar.* Aiunt aliter proponere, aliter exequi. Itaque ſuo quiſque arbitratu inuertit. Mihi verò ad vnguem diſtribuere quæ ſtatuerit, videtur. nam primum reddit rationem,tametſi leuem. Menãder enim cùm ita inſcripſerit:ſatis habuit Poeta illius ſequi iudiciũ. ait igitur hæc per illa, *Ex integra Græca,integram Comœdiam Hodie ſum actũrus,Heautontimorumenon.* deinde ait, *Nouam eſſe oſtẽdi,& quæ eſſet:nũc qui ſcripſerit,Et quia Græca ſit,ni partem maximam Exiſtimarẽ ſcire veſtrũm,id dicerẽ.*

Deinde declarat quare ita prodierit in ſcenam. Ratio ergo ab ipſo hæc adducta eſt, à Menandri authoritate. Quanquam ego arbitror, non omnis Comœdiæ partes eſſe adoleſcẽtum:ſed eius perſonæ quę in fabula aut inſignior,aut frequẽtior.Eſt autẽ maximè inſignis in ea Menedemus,tum quia eius cauſa abfuit Clinia,tum quia etiã cùm prẽſens eſt,abeſt.aguntur enim omnia penè in ædibus Chremetis:tũ quòd cõpilatur ſenex. Poſtremò quia fabulæ hilaritas in Cataſtrophe,tota pertinet ad ſenis miſeriam diluẽdam.Hoc primùm obiiciebãt: alterum hoc, Vaſta,inquiunt,& hians, atque inanis Comœdia eſt. tota nanq́ue intercedit nox. Nam per initia cœnam curant. poſtea Chremes ait,*luceſcit*.Sanè igitur abiit nox.Hæc eſt illorum obiectio: quam ſic diluimus, Datam actamq́ue fabulam ludis Megalenſibus. itaque dimidium fabulæ actum veſperi:noctem tranſactam ludis:alterum dimidiũ reliquum ſub lucem. vnã igitur quaſi duas. Id quod cùm eſſet per prẽconem pronuntiatum iuſſu Aedilium,pollicitus eſt ipſe quoque poeta in Prologo,verſu illo,*Duplex quæ ex argumẽto facta eſt ſimplici*.Tertia hęc animaduerſio eſt in Andria : Introducitur enim Glycerium parturiens cum hiſce verbis,*Iuno Lucina fer opem*. At, inquiunt, cùm hęc Comœdia palliata ſit,nõ erãt inſerenda nomina Romana.Lucinæ enim nomẽ quomodo notũ Glycerio,quę Græca perſona eſt ? Reſpondemus, Prolepſis poetica eſt: ex poetæ

ex poetę ſanè perſona perſonis attribuũtur multa:quemadmodum ſuo loco dictum eſt de Lauinis litoribus & de Velino portu apud Maronem.& Romanis cùm recitarẽtur, Romanas voces interponere licuit. Id quod ab aliis quoque factum eſſe conſtat ex Plautinis fabulis.Ille enim Thebis cùm ageret Amphitruonem, ita facit narrantem Soſiam,

Quid faciam nunc ſi tres viri me in carcerem compegerint ?

Sic in Captiuis nominat *Subbaſilicanos*, cùm in Aetolia eiecerit *velabrum*. cæterùm ne multis aliis excutiendis locis oſtentem diligentiam, legatur Choragi ecβaſis in Curculione:ea eſt,

Qui periurum hominem volt conuenire,eat in Comitium:
Qui mendacem,& glorioſum,apud Cluacinæ ſacrum:Dites animoſos maritos ſub Baſilica quærito. Prẽterea *forum infimũ, forum medium, Canalem, Lacum, Thuſcum vicum:* quæ omnia quum Romæ ſint,atque ea fabula in oppido Epidauri agatur : palàm eſt, hoc veteribus poetis licuiſſe, quod nouellis Grammaticis carpere non liceat.

RECENTIORES.

CAPVT IIII. MARVLLVS.

Poſteaquam ex priſcis illis expediuimus nos,à noſtro ſeculo auſpicari libet:vnde per proximam ætatem ad ſuperiorem facto gradu,tãdem in vltima illa optima atque eius optimo principe Virgilio quieſcamus. Primus, quod equidem ſciam, PETRARCHA ex lutuléta barbarie os cœlo attollere auſus eſt.Cuius, quemadmodũ diximus alibi,quòd nihil videre licuerit: eius viri caſtigationes,ſicut & alia multa, relinquam ſtudioſis.Simile fatum PHILELPHI quoque : ſanè quod ad nos attinet. quare ad alios tranſeamus. MARVLLVS totus durus, moroſus,aliorum obtrectator,ſui admirator ſimul,& diffidens. Laborius enim quo dicat modo,hæret negotioſus,omnino inquietus. Quem cùm Crinitus tantoperè commendat,curatius perſpiciendum eſt vtra potior fuerit : amicitiæne apud illũ,an apud nos veritas. Iã primùm ad Neapolitanam Epigrãma,quòd maximè videtur delitias facere,id ſanè maximè eſt inſuaue.neq; poteſt animus meus ei accommodare orationi,quæ fœminã vocet Paſſerem aut turturem. Nam tametſi ſexus eſt ſub vno articulo vterque: tametſi non ſunt acceptæ voces illæ pro epithetis:tamen

aures eruditæ, vereque poeticæ aliud requirunt. Præterea cùm proponeret tria, regna, aurum, messes Arabum: tria concluſit, ſed non eadem. ſic enim dixit,

O prius peream ipſe, regna, & aurum.

Dices non eſſe philoſophum, ſed poetam: at verus poeta dicat, ſe in Epigrammate oportere eſſe philoſophum. accedit enim bonum Epigramma ad virtutes Epicherematis. Ad hæc decreſcit oratio. pluris enim erat eum perire, quàm regna: pluris regna, quàm aurum. quare aut ita, aut melius dixerit alius, *Ah prius pereamus, omnia vnà Arabũ bona, regna, & aurum, & ipſe.* vt tribus, quæ dicebat, repetitis, etiam ſeipſum addiderit. Quanquã etiam exercitationis gratia molliuſculè illi futurum fuiſſe ſic putamus,

Salue nequitiæ meæ Neæra,
Pluſquam nequitiæ tui Marulli.
Meum mel, mea ſuauitas, meum cor,
Meum ſuauiolum, mei lepores,
Téne ego ſine regna? te ſine aurum?
Aut meſſes Arabum velim beatas?
Téne viuere ego queam relicta?
Ah prius pereamus: omnia: ite hinc
Arabum bona, regna, & aurum, & ipſe,
Qui meipſum in domina mea reliqui.

SVBDIDIMVS verſiculum duobus, quibus anteibat. Plus enim eſt id quod poſitum eſt in hac interrogatione. plus, inquam, non poſſe *viuere* ſine ea, quàm poſſe regno carere. Et magni affectus eſt verbi numerus ille, *pereamus*: & quod ſubditur: *omnia*. Deinde Gorgotes cum conemptu: *ite hinc*. tandem cùm ſeipſum expellit. Poſtremò indignum ſeipſo, quem reliquerit in *relicta*. Etiam poſſis acuere appoſito contrario ad hunc modum,

Ah prius pereamus: omnia, ite hinc
Rerum ſomnia, regna, & aurum, & ipſe.
Quin nihil pereat, nec hæc, nec illa.
Quam meipſum in domina mea reliqui.

Quod ſi quis hoc facilè factu putat: vt aliena corrigantur, periculum faciat. Citius & cõmodius mille de ſuo fabricatus fuerit, quàm aliena decem vel prauа direxerit, vel ſquallentia nitore affecerit. ſed ad alia.

Alterum quoque Epigramma ſanè multis arriſit. Inuentio tamen adeò vulgò iactata, adeò protrita eſt, vt Græca,

Græca, Latina, Tuſca lingua iampridem circunferatur. Metiamur verò tum illius tractũ vniuerſum, tum partes ſingulas: poſtremò verò cõcluſionem. Primùm dicit ſtupefactum, deinde coniectum in fugam: inde ſpoliatum: Neæram potitam telis deos figere: illum errare inermẽ. Languidior igitur eſt cõcluſio. minus enim eſt Amorem inermẽ, q̃ à fœmina deos vulnerari. Cùm igitur ſic dicat,

Induiturque humerum: paritérque hominéſque deóſque
Vna ferit: victus errat inermis Amor:

malim equidem hunc ad modum,

Ergo infeſta ferit paritérque hominéſque deóſque,
Atque nouus telis facta triumphat Amor.

Quanquam argutius ita finxeris: Ille ſic dicit,

Sed dum ſorte fugit, plenæ cecidere pharetræ.
Deuicti ſpolium quas tulit illa dei.

Deinde ſequitur illa concluſio. Tu ſic,

Dúmque fugit cecidere faces, arcúſque, pharetráque
At trepidi ſpolium non tulit illa dei.

Atque ait, His puer, i. ferias hominéſque deóſque:
Sat mihi ſunt oculi, non tua tela mei.

Vt omittam, minus placere mihi vocem illam *pharetræ*, in numero plurali: verſus enim gratia factum videtur. Primi quoque duo verſus non ſatisfaciunt.

Inuenta nuper neruum cùm tenderet acrem,
Obſtupuit viſa victus Amor domina.

Voluit dicere, arcum tendenti Neęram ſuperueniſſe. nam quoque inuenerit eam, ſi non vidit? quare poſt *inuenta* addidit *viſa*? melius igitur ne fugiat: ſed adeò incendatur ab illa, vt primùm obſtupeſcat, mox ſpolietur. melius, inquam, non fugere à tam bella puella, ſed rara neque amplius viſa ſpecie capi.

Inuenta rerum dominum cùm tenderet arcum
Obſtupuit dominæ luce retuſus Amor.
Obſtupuit: ſpatiiſque immobilis hæſit in iiſdem,
His iiſdem in ſpatiis, in quibus ante fuit.
Illa grauem telis pharetrámque arcúmque ſonantem
Suſtulit: at flenti reddidit inde deo.
Atque ait, His puer, i. ferias hominéſque deóſque:
Sat mihi ſunt oculi, non tua tela, mei.

QVAE verò ad Falconem ſcribit, iis languidulas illas Catulli concluſiones imitatus eſt. Totus quoque tractus

Epigrammatis ad illius Ideam deductus est. Multa tamen videntur reprehendi posse. primùm vniuersus ductus orationis. malim enim castigare Falconẽ atq; incusare, quàm insectari maledictis. Neque enim ingratum potest eum appellare, qui sese vindicat in libertatem ex eius heri seruitio, cuius nutu multum pensi exhauriendum habeat in opere quotidiano, parum demẽsi: propterea quòd ex ea famis cõparatione voluptas multa domino sit euentura. tanto minus Insulsum aut ineptum appellare queat. tum autem ineptiat is qui illum vocet perfidum. captus.n. forte, inuitus, in nexu aut neruo, nullam Tyranno dedit aut debet fidem. Ignauum verò quis dicat Falconem: qui ab quotidiano certóque cibo transferat sese ad fortuitas dapes, nec nisi multa opera consequendas? nam hanc spiritus libertatem atque magnanimitatem pro impietate agnoscere, planè dementia est, Quare alia dicendi constitutione, quam ductum vocant, agendum fuit sic,

Præpes volantum verè splendor alitum
Magnanime Falco: siue quæ terræ solã
Præter remisso pressa radunt impetu:
Seu quæ supremum fulminis ritu ætherem
Findunt coruscæ: te ne Regis optimi
Olim ministrum, operisque consortem ardui,
Victoriarum marte partarum tuo
Laudem impudenti prodidisse nunc fugæ?
Cumque obsoletæ sordibus vitæ vltimis
Tam splendidam mutasse fortunam: vt tui
Sis transfuga? Nam clarus olim qui fores
Cum Rege Rex, nunc bestia es cum bestiis.

Oratio igitur neque Falconi conuenit, vti diximus, neque Regi, vt dicemus, quippe cuius amorem erga Falconem comparat puellari ac fatuo amori. Qua comparatione cùm vellet dictionem suam facere molliusculam, Regis maiestatem non effœminauit solùm in sexu, sed ætate quoque infatuauit. Præterea duo addit, quorum alterum neutiquam Regẽ deceat, alterum ne virum quidem. nam neque Rex fugitiuam auem persequatur aut captet, neque vir lassus sit vnius diei opera, idque in equo sedens. Auxit autem ignauiam, cùm addidit, *vix*. Ad illud inuitus venio, quando ne literatoria quidem Latinitas constare videatur. Quis enim non animaduertat illa minimè

minimè cohærere? *quascunque & solæ*. sic enim scribit,

Ingrate Falco, & crimen alitum omnium
Quascunque mollis aura sublenat solo:
Cœlumque pennis, nubila & tranant suis,
& statim ab eodem relatiuo,
Ac regna solæ cœlitum & vident domos. Est igitur sic: *quascunque aura leuat. & quæcunque solæ vident regna cœlitum.* Præterea cùm *cœlum* dixit, quare addidit *nubila*? An accepit *cœlum* non pro aere: (quod tamen putandum est) sed pro quinto corpore naturali? ait enim solas aues videre *cœlitum domos*: ridiculè sanè.

Ad hanc dicendi castitatem permulta illius viri possis rediger: ne supinum hoc seculum ista leuia atque incondita miretur oscitanter. nam pleraque talia sunt: plurima plebeia & sordida. multa ex aliena inuentione: Græca scilicet, aut Latina. Est enim Ausonij inuentio illa qua vtitur ad Antonium principem Salernitanum,

Quærite Mæonidem Musæ, redit alter Achilles,
Quærite Pelidem, Mæonides remeat.

E Græcis verò quæ sumsit, vt in gemma Dido describetur, haud valde vegeta sunt. Si, inquit, de pudica fœmina mentiuntur poetæ, ita vt impudicam scribant: quidnam scribent de impudica? De qua propterea quòd in nostris Heroinis extat Epigramma: hîc nullum ponam nouum. vnum tantum hîc dicam. me non intelligere versum illum, *Vera hæc effigies, nec vera est, hospes Elisæ*. quid enim: etiámne ibi præsens erat Aeneas insculptus? at non adest cùm se interimeret. quod si, *hospes* est ξένος, Hellenismus est: viatorem Latini Hospitem vocant nusquam.

Ad Neæram quum scribit, se nisi vratur, fore vt in lacrymas soluatur: nisi lacrymis madeat, vstum iri: lepidissimè ac rotundissimè deducit. Quum igitur quot versiculis narrauerat vstionem, totidem lacrymas tanquam recurrendo renarret, addidit illum,

O vitam miseram, & citò caducam!

Non verũ est. imò sanè tẽperatã vitã, & elegãtius finiatur Epigramma illa rotunditate. Verùm ne curiosa sedulitate efficiamus operã nostram viliorem: vilescit enim singulis aut recensendis aut corrigendis: quum ex hisce paucis aditus huiusce castigationis studiosis, relinquamus quãtum est reliquum: atque ad Hymnorum iudicia

Hymnorum iudicia.

conuertamus orationem nostram. Quos Hymnos tanto impensius à nobis esse tractandos existimamus, quò fuerunt ignauius à seculo nostro considerati. neque enim defuerunt qui ita scripserint, Principes Latinæ linguæ viros à Marullo superatos. Quocirca permultùm interesse videtur reipublicæ literariæ, vt & ipsi Marullo, & cæteris optimis viris sua cuique laus ac dignitas aut attribuatur, aut retineatur. Quum igitur Poetis, vti dicebamus, ex rebus ac verbis, quemadmodũ omnis quoque oratio, cõstituta sit: in vtrisque confusã operã Marullus posuisse videtur. nã quod ad res attinet, ea quæ supra naturam sunt, cœlesti spiritu de eis fidẽ faciento: quando neq; sensuum captu, neque mentis agitatu cõprehendi queunt, vnà cum hac ipsa rerũ inferiorũ humilitate cõmiscuit: ac si quando seorsum tractauit separata, in alteris altera promiscuè repetiit. qtinetiã quod minus tolerabile fuit, Græcanicis fabellarũ mendaciis conspurcauit. Quod verè spectat ad ipsum filũ orationis: profectò nihilò cõstantius tumores Statianos ad humilimum ac maximè plebiũ dicendi genus infeliciter demisit. Hoc enim viri illius ingenio maximo atque præclarissimo vitium fuit peculiare, vt magnifico spiritu scribere aggressus, elanguesceret in orationis tractu feruor ille: egregióque primos illos impetus iudiciũ deinceps destitueret, aut voluntas. Nã quibus in poematiis sese voluit nauiter exercere, verus sanè poeta est, ac diuinus. velut in Elegia de exilio suo. recta enim est, & plena, efficax, rotunda. Maius etiam numen afflatit illum in Martis Hymno. longè excellentius atque augustius in Aeternitatis explicatione spirat. penè enim solum poema illud vniuersas illius famæ rationes sustinere potest. Cæterùm vt quod de rebus ipsis dicebamus, eluceat: quis non videt primum Hymnum nõ conuenire propositæ inscriptioni? Titulus enim quum sit is, Hymni naturales. & Natura nihil aliud sit, quàm vis mutationis atque conseruationis, & mutatio non sit nisi rei existentis, vt id quod non est, aut simpliciter aut tale sit, hæ sanè leges his circunscriptæ limitibus, nullã queunt habere necessitudinẽ communionis aut proportionis cũ Creatoris infinitate. Solus enim creat infinitus, eiúsque actionis principium nullum est, ex quo fiat quod creatur, sed vnde tantùm, efficiens scilicet ipse. Nam quæ Natura capere

Marullus reprehenditur.

Natura quid sit.

potest in Diuinis, trium personarum in infinita substantia vnitatem, quam hîc canit ille? Quare quid ei cum Iouis appellatione, quam communẽ cum Planeta mox faceret? Aut quem hîc Dei filium agnoscit: vt in Pallade postea prostituat colubris & Medusæ? Quid ibi facit Inachus? Quid versus illi?

Siue in remotis optimis regnis patris,
Dignata mortales parum.

Nonne Dominus Iesus non solùm regno Patris in cœlo, sed etiam suo sanguine nos in terris dignatus est? Nonne quotidiana præsentia dignatur: qui nos inter affuturum sese pollicitus est, quibuscunque terrarum locis eius nomine conuentus indicetur? Quid eam cum veterum nugacissimis figmentis equestrem facit in Gigantum pugnã? at Dei Sapientia non eget vehiculo, non auxilio, non supplemento. quis enim addiderit infinito? Vniuersa verò materia rotundius omnino dici potuit. Vt autem ad primum hymnum illum redeamus, eius inæqualitatem, quæ in hymno quoque Solis deprehenditur, videamus. Quid enim grauius illo, aut sonorum magis?

Ipse animum vati, mentem ipse ministra
Sancte Pater, siue æthereo delapsus Olympo
Enthea diuino præcordia concutis æstro:
Ignotásque vias aperis: téque ipse recludis.

Quid illis obscurius?

Siue iubes cinctum Solis caput igne tuentem
Ingenio, mentísque oculis per inane lenatis
Eminus informi quæsitum ostendere in vmbra.

Quid illis plebeium magis?

Ipsi inter facies, simulacráque mille ferarum
Impia Circææ depasti pocula mensæ,
Obscœnis stabulemur haris: nec tecta paterna
Respicimus: dulcémque Ithaco de culmine fumum.
Iampridem in fœdas dociles transire figuras.
Sed te Moly tamen nobis tribuente beatum,
Securi Dominæ atque dapis, quo numina monstrant,
Nitimur immensum venerari carmine puro.

Vt ad Satyræ tabernas quam proximè accedunt, neque ex Christiana veritate scripta sunt illa,

Nam quum tota graui torperet machina aceruo.

Ex nihilo nánque creata sunt, non autem ex decantata

illa congerie atque confusione vel exempta, vel digesta omnia. exulet igitur à Theologiæ libris acervus ille: à Philosophiæ verò monumentis *vacuum*, quod se iactat in illo versu,

Et vacuum sola inane teneret.

Nam quuum scribitur in sacris libris, terra erat inanis & vacua, significatur id quod ἄργὸν dicũt Græci, id est iners, & cessans ab opere : non autem τὸ κενὸν : quod omnino nusquam est in natura sine corpore: nusquã vel in natura, vel extra naturam sine Deo. Hoc autem non satis habuit *vacuum* dicere, nisi etiam verbosa palilogia subderet *inane*. Sed, & mala vsus est loquendi ratione, quum dicit.

Aridaq; ostentas medijs sola prodiga in vndis.

nam *prodiga* sunt effusa : at terrarum aspectus tollitur ab aquis. occulitur enim. ergo vel coercetur, vel castigatur. Non igitur prorsum se adigit : sed quominus agas cohibetur. Postea verò quàm dixit hoc, quare addidit?

Apparent subitò, dictu mirabile, terræ

Quanquam ne hoc quidem verum est, terram prius Oceano tectam, postea extitisse. Illa deinde luxuriant,

Diuitiisque suis capitur iustissima tellus.

Nullus enim telluri sensus, sed sola vel materia vel locus est eorum quæ in ea generantur. Aliunde nánque formas capiunt. Quapropter inconsultam continuat ambitionem,

Atque animum facies mouet, & variantia rerum.

Nam si hoc studuit, vt faceret : non mouetur animus post generationem : postquam enim recepta est in materiam forma, cessant affectus : sed ante generationem mouetur efficiens ab Idea quam in se habet. Quòd si quis è triuiis obstrepat, hæc esse sophismata, & à Musarum leporibus aliena : neque verum dixerit. nihil enim solidioris eruditionis à Musarum sacrariis alienum est, & vnico eóque leuissimo verbo respondeatur. Non igitur hymnos esse naturales. neque vera canit illis,

Solida eruditione quaquam à Musis aliena.

Cælúmque profundum erigis.

Cælum. Caue sanè dixeris, in imo cum elementis confusum fuisse cœlum. Quòd si cœlum aquæ sunt, quas ab aquis nostris separauit Deus, (Hebræis enim Cœli nomen aquam & ignem continet) quî stet versus ille?

Aequoreásque iubes discludere moles. Si

Si cœlum, inquam, est aqua, nostras aquas ab aquis cœlum quo discludat modo? Et quum dicere voluit, præfecisse diei solem, sic scripsit,

Portantem Auroræ præponis lumina Solem.

non enim antepositit *Auroræ*, sed postposuit. Quòd si potius intellexit, portare lumen Auroræ, verbum illud frustrà sit. Cui nánque præposuerit? Illud autem priscorum delirium temere nimis arrisit ei,

Solem sidereæ moderantem frena choreæ.

Si enim cęterorum cursus astrorum penderent à vi nuique Solis, Sol esset ipse Deus, aut prima Mens. Quin ne mes ipsa quidem prima temperat subiectas sibi rotationes, sed diurna sola rapiens, suam nihilo secius cuique permittit. Nam quî reliquos cœlos regat Sol, quos ne tangit quidem, quibus non assidet? Sed de his suo loco. nam hic vel satis, vel etiam nimis. Scilicet etiam deformes buccæ suos habent basiatores : quarum fœditates apertius vt pateant, arcessenda sunt huc quæ congessit mox in Iouis hymnum. Sub eo nánque nomine si verum summumq; Deũ canit, non bono cõsilio repetit ex primo: temerécq. Falciferũ malignũ sidus ei patrẽ dat. sin Iouẽ celebrat planetã, quibus legibus terrarũ & ęquoris patrẽ nũcupat? Tũ autẽ nihil frigidius Ioue fulguratore. vbi secutus patrias nugas, eundem facit Hyerionem, & Saturnũ, qui fecit Hyperionem Solis patrem, vt idem sit Sol & Iupiter, aut Iupiter Solis frater, Titanis filius, qui Titanas tamen interfecit : Nugæ. Multi autem ibi versus infelices : totus tractus poematis vulgaris. sicut & quod Terræ dixit. Nihil ibi generosi, nihil præter humilem allegoriam posità in parabola sobolis & parentum. Inuenustus etiam in Venerem, quẽ decuit esse lepidissimum. Sic & in Lunam, quum multa posset, nihil eruditum, dum ferè quodcunque canit, & insuaue. denique totum multò elegantius dici poterat. Sex primores excipio versus. sunt enim belluli. Illi verò,

Ego ne relictis, heu miser, vobis queam
Exilia perpeti altera:

vt sunt duriusculi, an sic possint emolliri?

Vobis relictis exilio exilium prius
Mutare cogar altero? Ibi etiam,

Vel tu virorum fortium, aut laudes deũm:

neſcio cur coniunxerit *vel* cum *aut*. &,

Proinde gratis hinc & inde cantibus:

melius quàm ſermonibus:& efficacius quàm amicis: Et, *Viæ leuanda tædia*,mollius quàm incõmoda.Aut (quippe ſuis numeris duriuſculis) *Vel longum iter fiet breue*. Et vieta illa putriſque Græcorum licentia diſcerpendi voces, tanquam Abſyrtum aut Pentheum , atque in diſiectos verſus diſtrahendi , omnino antiquanda eſt : qua ille frequenter abutitur. Illi quoque in Martem numeri minus placent.

Adhuc ſuetus Leones

Comminus exagitare,aprõſque.

An ſic numeroſius?

Suetus leonis,ſuetus apri

Siſtere fulmineos furores. aut, *Fulmineas domitare flammas*. Igneſcit enim deus. Languidum eſt epitheton ibi,

Sereno iam propior,propiórque cœlo:

Melius,timenti,aut pauenti. Sic,

Et iam profanæ verſæ acies retro.

Acrius, *Et iam minaces*.aut etiam viuidius,

Tingit minacem iámque aciem metus.aut,*tentat*,

Et,loco metus,fuga.Et illa malè ordinantur,

Et procelloſæ per aperta vitæ Flectere greſſum:

Concinnius , *per aperta greſſum Flectere vitæ*. neque bonũ illud,

Siue mutato iaculis veneno : Mutatur enim iaculum veneno , non iaculo venenum. Sed nec felicior hymnus in Mercurium,*Neque mollior Cœlitibus*. Cœlo, miſerrimi anapæſti: quíque ex aliquo monotarum cœtu erupiſſe videri queant. In eo illud conſiderandum : cùm dicit de Mundo,

Qui par nulli,ſimilis vni,

In te totus,tuus es totus.Potius.*Cui par nihil*.

Nam tametſi in affirmatiua relatione parilitatis mutuus eſt reſponſus: tamen in negatione cùm fiat diſparis comparatio:minor ſemper ad maiorem debet referri. itaque dicimus, Nihil Deo par,non autẽ,Deus nulli par. Et peſſimè dixit,Mundũ deorũ patrem. Hymnus in Saturnum bonus eſt,& candidus.nihil tamen abditi,quum & multa forent ad manus , & ipſe profiteretur illis verbis. *Nihil inſigne*

inſignè niſi iuuat, indictúmque. Pulchrè quoque ſtellas caſtit. at ille verſus,

Hinc omne principium omnibus,hinc modus:

Commodius,*Hinc omne cunctis principium*.Quo verò Panna celebrat , multas habet bonas partes. Eſt autem illuſtre argumentum Vniuerſitatis. Quocirca minus rectè deorũ patrẽ dicit. Eſt enim Pan mundus *ipſe*,aut cũ diis, aut à diis,vnũ. Itaque imæ partes brutæ , ipſius terræ ſunt ſymbola:aquæ inguina : ſemen enim aqua. Et aqua hyle Chaldæis ac Syris.ὕλη Græcis materia.Tũ eſt aer in pecto re, ignis apparitor, id eſt cordis. Caput cœlũ eſt cũ oculis,id eſt ſideribus. Cornibus deſignatur vis AEternitatis, quæ & præter & ſupra omnia eſt , & in ſe reflexa , ſeſéque reſpiciens. Fiſtula totius eſt cõſenſio in concentu,& conſona diſſonantia,atque inæqualis æqualitas. At in AEtherio hymno quamobrẽ ſe dicturum pollicetur. Magnum nec vlli auditum opus ante hac ? nam de confuſarum in Chao rerum digeſtione iam bis antea : in primo ſcilicet Genel , iterum ad Palladẽ. & ante ipſum quis non ? Tum de AEtheris in omnia verſione.hoc enim Heracliti fuit. Sed & veteres euertit allegorias. nã qui fecerit Muſas inuitas: Quippe & aduerſatur hiſtoriis , quæ filios aliquot illarum narrant: & Naturæ ipſi. Fœcundiſſima nánque oportet eſſe numina. ſemper enim aliquid & parturiunt & pariunt. Non minore incuria priſcis fabulatoribus aſſictus eſt:vbi dicit,Iunonem decreuiſſe perpetuam virgi nitatem. Sanè ſi Iuno aer eſt, coniunctiſſima eſſe diſcupit AEtheri, qui profectò Iupiter. Elementa verò quod Genel appetũt,ſemper appetunt,neq; appetere nequeunt. Quæ ſi ipſe, ipſiúſque fautores ignorabant,diſcant: ſin hauere nota, iam culpa ſit ex errore : qua quum poſſet carere, maluit deprecari. Hymnus in Oceanum, vt plerique alij, ſanè quàm immodicus. Eruditio illa de Charybdi etiam eſt apud Ariſtotelem in AEſopi AEno. Cæterum ſatis ridiculè , ſub terris eſſe locum vacuum , quo vniuerſus humor capi queat. tum autẽ quid metueret Oceanus? Ibi nánque futurus erat, idque totus , non autem diſcerptus terrarum ſinubus.neque Solis radiis obnoxius; quibus & quotidie carpitur, & ſalſuginis vitio fit inſuauior. Quemadmodum verò poetices elegantiæ fuit aliquando parũ ſtudioſus: ita ei nimis addictus interdum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quum enim legisset apud poetam, *illusas auro vestes*, ausus est idem orationis lenocinio attribuere vestibus AEternitatis. vafrum sanè aurum, & miseram AEternitatem, si ab illo illudatur! Sic excedit pudentem rotunditatem, quum dicit in hymno Cœlitum: *masculâ firmitate*. Aristoteli ἀνανδρίαν, robustum. Quæ verò cecinit Amori, ad Deri Spiritum sanctum nisi dirigantur, tota impia sunt, si dirigantur, ridicula. nam Cupidinè geminum ex matre gemina cũ Platonicis agnoscit. at Amor in diuinis cũ hoc nostrate haud vnus est. Et facit patrem ab eo vulnerari. nefanda profectò Atheologia! Non mouetur à Spiritu Pater, sed ipsum producit. Inter Græcorũ errores fuit is, vt geminũ crederent Spiritum sanctum. Et turpiter admiscet Anancem antiquorum, qua cohiberetur Chaos. Nullum numen præter Deum. Nulla necessitas potuit Mundi partes distinere, quominus suo quæque loco potiretur. nam ficuius elementi portio continetur extra sedem suã, ab alio vim patitur elemento, non ab vllo Necessitatis imperio, quod in omnia exerceatur. Esset profectò deus is alius, & contrarius quidem vero atque vni Deo. In Hymni extremo quũ precatur Amorẽ, vt sese curis eximat prophanis. & Amor is ei sit geminus, alter purus, alter idoneus & voluptatibus & inanibus curis, vtri fecerit eiusmodi vota, disceptato opus fuit.

Græcorũ error de gemino Spiritu sancto.

Solis hymnus initio tumidus, & Statium spirans, sed in saltibus, nedũ in syluis, id est horridus, mox concidit. Ille tumor vulgaris. *Mens fremit: Procul este prophani. Mens remugit: Oestro.* Bacchantum rabies sanè hîc importuna, atque adeò ridicula. Et, *agitatu anhelo.* ibi sonus deficit. &, *longum interprete cassu*, & alia innumera. Pessimè Solem vocat Regẽ hominũ ac deorũ. Quare ineptè dat eius natalia ad Acheloum. Non rege natus quomodo rex est? In terris natus quomodo cœlestium rex? Sed & quemadmodum imperitè Solem sub Mercurio collocauit, ita falsò scribit, eũ esse in medio lucis & vmbræ. Nulla sub ipso, nulla super ipsum est vmbra. Ipse in medio suæ lucis agitat. Vmbra est aeris affectus luce priuati, terræ opacę obiectu contingens. Et illa procul à veritate, Ab eo fugere cætera sidera. Nam & alia suo quæque circuitu congressus appetunt: & Luna menstruo cursu. Ac quanquã combusti Planetæ fiunt infirmiores, non tamen omnes: non

Vmbra quid sit.

non enim Venus. Quin eodem in puncto qui cum illo iunguntur: ij tum pollent maximè. Nolo alia penè innumera persequi. non enim obtrectamus optimo ac fortissimo viro, cuius fati atque fortunarum, fatum meum atq. fortunę sunt simillimæ: sed propositis quæsitæ perfectionis in re poetica præceptis, monemus huiusce spiritus iuuenes studiosos: vt à plebeiis atq. factiosis caueãt iudiciis.

Restabat Hymnus in Bacchum. qui propterea quòd est operosissimo carmine conscriptus: nolui sigillatim castigare licentiam, quam exercuit authoritate nunquam satis laudati poematis Catulliani. Cæterùm vt videant Musarum candidati quid præstare potuerit, si animum ad similem diligentiam appulisset: ascripsimus nostrum integrum. Quid si minus probabitur: at excusabunt horæ vix duæ, quibus inter infinitas occupationes effusus est:

Teneræ patrem quietis genitore Ioue satum,
Iubet alta mens Cybeles tereti pede canere:
Sacra iuncta quos ouantes simul abdita decorant.
Age Thyrsiger, Bicornis, Dionyse, Bigenite,
Eleleu, euæ Bimater, Semelefemorigena,
Animi mei tumentis furiata loca subi.
Laticis deæ potentes, virides hyalicubæ,
Vaga Nais amnicultrix, soror & pelagidoma,
Rigidóque tecta quercus pigra cortice Hamadryas:
Simul Euas Hippa pictis redimita nebridibus,
Refer has preces alumno: paret ara propitium.
Phrygios relinque campos dea: Tmolus initio
Vbi vagienti Opteria timula dederat.
Ioue patre digna proles, Baryclyperibromie,
Reparator alme fessi venerabilis animi,
Quid erit prius canenti, quid posterius?
An vt artibus dolosis soror aeria Iouis
Semele necem suasit, rata pignora memorans,
Rata fulgurantis ignitona pignora thalami:
Furibunda flamma plenum cineri dedit vterum:
Nihil illa læsit alto sacra membra Ioue sati.
Famulatur ignis igni, coma fulminea tuæ:
Noua flamma iuncta flammæ duplicata tibi furit:
Tibi spirat hisce puris tonitruſona numeris.
An vt inde semicretum assuerit sibi femori
Pater arbiter sereni, pluuiæq; dator aquæ:

Quòd integrum deo sera dies daret habitum.
Viden' hinc choros Euantum: viden' agmina propera?
Sacra tecta fronde, plexis sacra condita caueis?
Viget hinc tenellus infans: puerúmque video mox.
Barymeni, Bassareu, Euie, Gegeneophone,
Age solue viperini fera cingula catuli:
Et eo recinge flagrum: face verbera tumeant.
Date, dura terra, nubes: date vos nemora locum
Mora nulla, nec quieti modus vllus adorere,
Quate, pelle, cæde, Penthei memor, & memor Acati,
Sola quo secante ponti latro dux Lydius erat.
Modò salsa adunci rostro vada corpore varians.
Supere, Infere, omnia vnus, Lye, Lysie, Nomie,
Nihil est tibi quod obstat: nihil est tibi quod obest?
Colubérve dirus æstu, Libycæue iuba Leæ,
Rigidúsue montis aspri, nemorúmve ferus apex,
Fluuiúsue curuicursor, Thetis aut reciprocipes,
Notus aut periculosus, Boreásve maritimis,
Zephyriúsve dona Veris genitabilia ciens.
Tua lege sensit acri iuga decolor Oriens:
Tua prima Dithyrambi nota, clamor Io, io:
Tua prima sunt Triumphi noua stemmata tituli:
Acies tuis vt armis truculenta, gigas obijt:
Rabies reflexit in seipsa bipennifera cadens:
Canimus, tot atque tantos domitare sacrilegos
Male pœnitere Mineidas artis & operæ:
Temerarios tumultus vbi sancta celebritas
Simul hausit: & simul tum fuit vlta facinora.
Peregrine, Semitalis, Myrionyme, Xenie,
Hyperemeroclophypne, Ploinerterobathypne,
Geminusque, & vnus idem: varius, similis item:
Nomius, Thyonieus, Nyctilieus, Oreodromus:
Tua lympha pura fontis: tua munera laticis
Salientis è rotundis sinubus grauis acini.
Tibi prima mella pingues dederunt liquida faui.
Neque soli aratra iactat sibi sulciseca Ceres:
Neque Vesta mater auctos sibi montipera lares:
Neque iura sancta summo Themis ardua solio:
Neque sceptra Iuppiter vindicat aurea sine te.
Animantibus repletur tibi terra, tibi mare:
Comes est recens Iuuentas stata, nescia tenebræ,

Bona sempiterna vitæ vegetantia cumulans.
Duce te super supremi ferimur spatia poli:
Fruimurq; Cœlitum vi fruimurq; dape deum.
Sine te deus fatigat temere pius Helicon:
Temere impedita languet pigra vena, cita prius
Mihi Tauriformis Euan, mihi Merotrophe veni.
Modò lenta siste vestigia munere ferulæ:
Modò sustine, profanis fera pectora feriens.
Genitus bis ex eodem, semel antè satus eras.
Pater, obstetrix, & idem fuit ille, pia parens.
Toties satus, biformis, modò fœmina, modò vir:
Temesa idem, Iacchus idem: dubius, neque dubius.
Igitur si Eleusinaris Cerealibus agitas:
Erycina sine Cypro Cytherea Venus alit:
Vel amas Osiris vndas colocasiopatulas:
Tibi temporum reponunt variante pede vices:
Saturas hyems quietes, aliæq; viridia
Modò serta flore picto, modò fructibus obita.
Comes vda cymbalisq;, crotalisq; fit Hecate
Hera, mutuata puri tua lumina radij,
Vlulata noctilucis per inania triuiis,
Facies triplex in vna, triplici vnica facie.
Ades ô Nysæe, ades Carpine, Botrypyrigenes,
Fremie, Agriota, Lenei, Manice, Hymenie,
Opulentitatis altor Genius triticiferæ:
Tibi spica ventilatis aceroſa reliquiis
Opera tua, atque vanni officio liquida nitet.
Dator alme Bacche pacis, dator alme remedij:
Iuga siqua seruitutis mala blanditia parat.
Metas ipse tu deorum, neque lætitia minor:
Prout explicata cordis cita semina sipas:
Tua siqua vis ligarit: tua soluerit eadem.
Reliquum, quod est in orbe hoc, nihil est ad ea labor.
Cyphomista, Die, Licnita, Sabazie, Chthonie,
Abige incubantis immania tædia senij,
Referens retrò fugacem ambrosiæ latice diem.
Subitus sed vnde mi corda furor trepida quatit?
Feror, auferor, fatigor: vacua in specula rapit.
Comitatus iste, quisnam? quis ad hoc iter adigit?
Thyas hinc, & hinc Edonis trieterias vlulat:
Vbi tibias Mimallon bisores meribibula,

Vbi rapta mugienti sua funera vitulo
Tremibonboraueus inflat duo cornua capripes.
Rubicunda bucca turget: rubidus tumet oculus.
Nigra flexicrus corymbi comat orbibus hedera.
Manus inquieta thyrsum colubrigerula rotat,
Latitantium ferarum populans domicilia.
Fremit orba solitudo, nemora auia reboant.
Sed vbi leuem relinquo Salium caprifemorem,
Calamicinem Lupercum, subidum, choretisequam,
Sibi Pana flentem acutis noua sibila tubulis.
Sonat ille sic nouenis ac arundinibus Herum.
Thiasota blandè pando residens pecore senex,
Tityrisca vis vocat te, teretismata titubans.
Crepericrepante crispans cana tympana digito.
Ita torquemusta spument tibi præla, tibi vehes:
Ita vinolenta Mænas tremulum regat equitem:
Neque canthari fideles sitis attenuet opes:
Sed onustior perennis fluat agmine scatebra:
Adhibe me alumni ad almi sacra mystica socium:
Mala cuius Ata frustrà cupit esse familiæ,
Stygis Ata facta diræ famula obruta scelere.
Hagne, Liber, Orgiastes, Nooorme, Vitulifrons,
Holodesme, Brasmocrator, Pericionie vigor,
Aperi parata solis mihi crypta loca piis,
Procul artibus profani popularis humilibus.

HAEC sunt in quibus potes diligentiam, eruditionem, spiritum comparare. Nam quum sint versus operosissimi: si antipodiarum laxitates admittantur, æquè faciles fiunt & populares, atque ipsi Aristophanei anapæstici: qui nihilo differunt à præcisionibus solutæ orationis. vt omittam etiam Choreos apud Catullum. nam ille planè senarius anapæsticus est,

Diuellit lactes sibi acuti pondere silicis.

Ad eruditionem verò pertinet tum id, quum docuimus quare liceret nobis in Bacchi celebritatibus vti Gallambicis. Nam Callimachus Baccho poema fecit versibus, in quibus Choriambos quatuor claudit Bacchius: tū præter vulgatas nuncupationes, aliæ permultæ ex antiquis eruta monumētis. Ad hæc Hippa, Temesa, Tityri, teretismata, Dithyrambus, vnde etiam triumphus. Nam quemadmodum Protothyræa priscis mysteriis Latina Lucina est: sic à duplici natali dictus Bacchus.

VEGIVS, BIGVS, AVGVRELLVS, ANGERIANVS.

BIGI nihil quicquam peruenit ad nos, ac vix nomen ipsum. AVGVRELLI multa vidimus, Lyrica, Sermones, Chrysopœiā, Iambica. Sanè præ se fert egregiam animi æquabilitatem. parum potest, parū præstat, parum conatur. In Lyricis vix ferendus. Vult genus id poematis ingenium vegetum, voluptatem accuratam, acre iudiciū, politam dictionem, candidam, efficacem, numerosam. ille quauis humilitate humilior, exanguis, sine colore & anima. Sermones verò nihil aliud sanè quàm sermones. Nitor abest. omnia plebeia, ne dicam sordida. aceti aut sālis nihil. Elaboratior ipsius Chrysopœia. cæterùm vix adeò spirat: ita languida omnia, ac penè emortua. trepidationis potius quàm limæ agnoscas vestigia. Iambicis multam dedit operam. Quæ Lyricis admista sunt, minus feliciter fluunt: illa præsertim quæ solis ex Iābis cōstant. ea nánque hærēt, neque cohærent. Iuncturæ enim numerique dissiti difiective. Posteriora non sunt contemnenda: in quibus vnum poematium inter cætera nobilius: cuius arbitror (neque enim nunc penes me sunt libri illi) initium est,

Amœna Petre quæ vides vagus loca,
Putato vana te videre somnia.

Sanè faceta & luculenta. Verùm, nisi memoria me fallit, ne in eo quidem sibi cōstitit. Nam quum per multos admodum versus solis Iambis deduxerit suas sententias, neque alias quas in animo habebat ijsdem legibus consequi posset: alios admiscuit pedes, qua inconstantia nihil esse potuit turpius.

MAPHAEVS Vegius grandis profectò poeta est, nec indignus gratia doctiorum. Tantus eo seculo extitit, in quo nihil penè bonarū literarum vigeret. Cuius, quoniam à præceptoribus meis optimis atque doctissimis cōtemnebatur, ponam versus aliquot illustres ex illius accessione, quam adiunxit Virgilianæ diuinitati,

Turnus vt extremo deuictus Marte profudit
Effugientem animam: mediōque sub agmine victor
Magnanimus stetit Aeneas, Mauortius Heros:

Obstupuere omnes: gemitúmque dedere Latini.
Et durum ex alio renouentes corde dolorem
Concussis cecidere animis.

In quibus Virgilianæ lucis vestigia inuenias. Tolle enim vocem illam, *renouentes*, cętera omnia optimi poetæ opinione digna sunt. Nec minoris aut operæ aut gratię sexdecim proximi versus qui sequuntur. in quibus duæ illæ comparationes longè optimæ: neque ijs inferiores quæ in Luciani atque Statij libris posite sunt: ac fortasse etiam meliores. Oratio deinde AEneæ frigida. nec multò meliora quæ deinde ponit. nec plenior aut felicior oratio Latini. Cõparationes quoque priorum duarum gloriam auferunt. In Dauni Epicedio multa sunt quę tolli velis: illa tamen haud penitus aspernanda,

Nate, vbi forma nitens? niueáque in fronte serenus
Ille decor, dulcísque oculorum aspectus, & altæ
Sidereus ceruicis honos? his gloria Martis
Contigit auspicijs? talin' redituræ paratu
Discedens, voluisti auidis te credere bellis?

Et mox,

-felix tam grato cædis Amata
Successu lætare tuæ: quæ tanta dolorum
Fugisti monumenta grauisque immania casus
Pondera. Quid misero genitori plura paratis,
O Superi? Et haud multò pòst,
Deerat adhuc fors ista patris suprema senectæ.

Et illa non ignobilia,

Interea ipse vrbem labefactam, & vulgus inerme
Componit: solidátque animos: requiémque futuram
Spondet, & æternam ventura in secula pacem.

Neque illa displicent,

-vnanimes vt fronte serena
Occurrant genero venienti: & pectore toto
Excipiant gentem Iliacam: magnísque receptent
Plausibus: optatæq; effundant pacis amores.

Illa verò comparatio valde bona est,

-ceu quando longus & ingens
Agricolas tenuit resolutis nubibus imber
Suspensos: curuúmque diu requieuit aratrum:
Tum si clarus equos spatioso limine Titan
Laxet, & aurato cælum splendore serenet:

Lætitia

Lætitia exundant, & se exhortantur agrestes.

Nuptiæ verò, & conuiuium nõ sine ineptiis: neque cætera meliora ad finem vsque: qui sanè non est ignobilis,

Tum corpus nati abluere, & deferre sub vndas
Quicquid erat mortale iubet. dehinc læta recętem,
Felicémque animam secum super Aethera duxit:
Immisitq; Aeneam astris: quem Iulia proles
Indigetem appellat: templísque imponit honores.

ANGERIANVS arguta multa, sed parum argutè. neque enim satis est sententias pedibus cõclusisse. Romanis dico: nam Græci modò dicant, quo dicant modo nihil pensi habent. Græcè igitur ea si essent scripta, pro diuinis haberentur. nũc autem Latina puritas alias leges postulat. Eius igitur honoris gratia vnum ponam illius Epigramma: lapidum illud quidem, atque argutum: sed impolitum, & carens cultu,

Floribus intextam diuersis mitto corollam:
Quam feci manibus nunc tibi Vita meis.
Vt cingat flauos crines, & tempora circum
Fulgescat, tepidi munera veris habes.
Sunt hic, ecce vide, ridentia lilia, pulchri
Narcissi, atq; tuæ pulchre Hyacinthe comæ:
Necnon Idalio maculati sanguine flores:
Atque alij, Tellus quos modò fœta tulit.
Si quæris, donum quid vult sibi tale Corolla
Vt viret hæc, paruo tempore forma viret.

Primus versus plebeius est: alter mollicellus, & Elegiam, & Epigramma sapit amatorium. Sic quarti pars, bona. quæ inter ea sunt, vulgaria. Si seuerius agamus: ne apostrophe quidẽ probabitur: nam qui Cœliam alloquitur, quare ad alium conuersam interserit orationem? Pulcherrimus versus septimus, & octauus bonus. Conclusio elegans, & ab aliis quoq; iactata. Videamus exercitatio quid valeat: & an hæc fieri potuerint meliora,

Aspice conspicuos cœli vernantis honores:
Quum facit hos: in te: quos imitetur, habet.
Hos tibi ver, Venus ipsa suos finxere labores:
Cui totum simili tempore seruit opus.
Candida luteolis arridet lilia Calthis:
Luteola at Violis Calthula pallidulis.
Vis & Acidalio lucentes sanguine flores

Ipsa videre tuas luce referre genas?
Quidnam opus est, quæ flos florum es, tibi mittere flores?
Vt videas, quanto tempore forma viget.

quanquam melius, *Quàm paruo vt videas tempore.*

FIERA, MYCILLVS, QVINTIANVS, MANTVANVS, DAMPETRVS.

BAPTISTA FIERA doctus valde, valde accuratus, sed durus. Eius popularis CARMELITA longè diuersissimus: mollis, languidus, fluxus, incompositus, sine numeris, plebeius: non sine ingenio, sed sine arte. dummodo scribat quod in mentem venerit, edat quod scripserit, susque déq; habet. Hoc propterea dico, quia in nostro tyrocinio literarum triuiales quidã pædagogi etiam Virgilianis pastoribus, huius hircos prætulere, adeò sui quisque sequitur Ideam ingenij. Nam quòd versus illi ita erant ruri nati, vt nihil vrbanum saperẽt, eos rustica ingenia vrbana rusticitate potiores arbitrata sunt. Non meminerũt Agasones isti, nobiles homines, etiam quum rusticantur. animos à nobilitate remittere, non amittere. Ita cõdiendam vrbanam seueritatem agrorum amœnitatibus, vt syluis accedat decor: non vt aruorum præsentia splendor absit ciuilitatis. Denique hoc ita censendum est: agros sine vrbanis delitiis feros esse aut sordidos. Iccirco dixit acerrimus harum rerum iudex Horatius,

-molle atque facetum
Virgilio annuerunt gaudentes rure camœnæ.

Pro quibus, de Carmelita possis ita dicere,

-putri atque caduco
Carmelum imbuerunt sordentes rure cicadæ.

Quòd si versus immodicos illotos, scabiosos huc afferre aggrediar, tempus simul cum viribus me defecerit. Animi tamen gratia, duo describentur,

Impiger Orlandus vires dabat omnibus: omnes
Calones, lixas, fortes reddebat Achilles.

MYCILLVS Ouidio similior eodem in poemate sui dissimilis: vt existimem fuisse eum ingenio tam alieno quàm suo.

QVINTIANI asperitatem atque amentiam in prosa oratione castigarunt pedes. Itaque in Poemate videtur cura ac iudicium, quod est in soluta dictione exultantia quædam spiritus: sic enim de illo libet loqui. Quippe Beroal

Beroaldos, ac Pium sequutus, eorum vitia auxit ingenij sui magnitudine. Periochæ Ouidianarũ fabularum satis ostendunt, nihil ei præter iudiciũ defuisse. quum tamen culpam diluit Tragœdia sua. neque enim est cõtemnenda. Vt est argumentum maximè difficile quod venusta componas oratione, ita sunt optimi versus: quasi in materia volenti quæsita, non oblata detrectanti.

DAMPETRI Poematia vidimus aliqua, in quibus (quod imprimis arduum atq; perrarum est) nullum clausirum, nullam inuenias cucullam. tanta est dictionis facilitas, vix vt admittere numeros: tantum numerorum, vix vt lenitatem vllam posse admittere videãtur. Sententiarum verò plena omnia: sed earum quæ auditorem ducãt, non angant: saturent, non afficiant fastidio: alliciant, non rapiant: denique suum faciant volentem, non inuitum.

ACCIVS, ROGERIVS, VVLTEIVS, CORDVS, MOLOSSVS, AMASEVS, ALEXANDER, GAIDANVS, MOMBRITIVS, RHODOPHILVS, DOLETVS,

ACCIVS is, quem faciunt Aesopicarum authorem fabularum, siquis alius, tum accuratus, tum argutus poeta est. Illud obseruarant præceptores nostri: ab eo nusquam Ecthlipsim vllam factam in carmine syllabarum. videmur tamen nos alicubi vnam aut alteram deprehendisse. De ipso verò ita iudico: quæ dixit, à nullo modo melius dici posse. quare eum poetis nouitiis non solùm ediscendum ob fabularum vtilitatem, sed etiam propter versuum munditias imitandũ. Parcius tamen concludendum sententias arctissimis illis gyris moneo. quod vnum sanè illi potest obiici: cuiusmodi est illa vocum allusio,

Assaitur muro reptile muris onus.

Neque enim eiusce generis agnominationes nisi in argutiis Epigrammatum commendantur. Talis apud nos in Epigrammate de Roma,

Orbem, non vrbem. Hic verò *murum & murem* simul composuit,

ROGERIVM puto fuisse Aurelianum. Eius Hendecasyllabos vidimus aliquot valde bonos. Hanc enim

quam isti tabernarij cõmendant, fluiditatem compescuit numeris admodum & facetis & decoris. Sententiarum quoque cõnexiones curauit vt essent concinnę. quódque ab iis qui viuunt neglectum est, breuis fuit: & aculeum in cauda reliquit.

VVLTEIVS ad omnia prõnus argumenta, quasi fœmina impudica. id quod maximè ab illustri poeta fugiendum est. Selecta esse oportet quæ proponas tanto theatro, quantus est ambitus vniuersæ linguæ Latinæ tractus ætatis orbis vniuersæ, maiorem laudem consequuturus ex gloria vulgari, quam contempserit: quàm famam bonam ex opinione, quam affectarit. neque enim poeticæ diuitiæ in copia, sed in electis opibus consistunt.

CORDI ingenium varium, nec vulgare: cæterùm tantum sibi placens, quantum aliis hærere velit. Eius itaque laudatio, vel vituperatio aliorum est.

MOLOSSI spiritus ingens, nihil sonans plebeium: multa bona in eo poematio, quo duorũ certamen quoddam scripsit. malim tamen aliqua non potuisse. Hoc pleríque vitio laboramus: vt libros grandiores atque offertiores nostros esse velimus.

Minor in numeris AMASEVS, atque liberior: purus tamen & candidus: tum autem versus non vulgares: tametsi argumentum non admodum felix ad tanti ingenij exercitationem.

Contrà T. ALEXANDRO fortuna gratiam fecit. Quid enim quiuit ille maius, quod tunc caneret, excogitare: quàm illius Regis laudes, quæ maximorum poetarum voluntates solicitare, ingenia explere facilè potuerunt? quare in tam spatioso campo ita cursum exercet ille, vt etiam in maximis viribus, magnam temperationem intelligas.

GAIDANVS paulò humilior est. MOMBRITIVS generosioribus vtitur dicendi legibus. & quum multa admittit. constat sibi tamen: neque deiicitur de animi contentione.

Duæ sunt præterea poeseos febres, RHODOPHILVS, & DOLETVS. extat enim illius comœdia: qua nihil auersum magis à comitate. adeò enim insulsa est, vt misericordiam potius quàm risum excitet. Quem non nominassem: nisi sese sub poetæ nomine obtulisset nobis,

bis, qui ita constituimus: Eorum, sicuti suprà dicebamus, qui vita functi sunt: nullum (modò eius scripta extẽt hîc) prætereundum.

DOLETVS verò etiam Musarum carcinoma aut vomica dici potest. nam præter quàm quòd in eo tam grandi corpore (vt ait Catullus) ne mica salis quidem: vsque insanũ agere Tyrannum in Poesi. ita suo arbitratu Virgilianas gemmas suæ inserit pici, vt videri velit suas. Ignauus loquutuleius, qui ex tessellis Ciceronis febriculosas quasdam conferruminauit (vt ipse vocat) orationes: vt docti iudicant, latrationes: putauit tantundem licere sibi in diuinis opibus Virgilianis. Ita dum optimi atque maximi Regis Francisci fata canit: eius nomen suo malo fato functum est. quódque tum illi, tum illius versibus debebatur, solus passus est Atheos flammæ supplicium. flamma tamen eum puriorem non efficit: ipse flammam potius efficit impuriorem. In Epigrammatum verò colluuionibus atque latrinis illis, quid eius tibi sordes dicam? Languida, frigida, insulsa, plenissima illius vecordiæ, quæ summa armata impudentia ne Deum quidem esse professa est. Quapropter quemadmodum summus philosophus Aristoteles in Natura animalium fecit, vt post enarratas partes quibus constituuntur, etiam excrementorum facit mentionem, hîc ita eius legatur nomen, non tanquam poetæ, sed tanquam poetici excrementi.

VERINVS, EGNATIVS, STROZZI, MVTIVS, PALINGENIVS, PIERIVS, COTTA, AONIVS, BEATIANVS, NAVGERIVS, COLLATIVS, ALCIATVS, CASTILIONEVS, FAVSTVS, BONINCONTRVS, LANCINVS, ERASMVS, ALTILIVS, MELANCHTHON, GERMANI.

CIrcũfertur MICHAELIS VERINI adolescentis quædam carmina maturo digna viro: quibus ob illius probitatem, ob ipsorum grauitatem non solùm à me nulla castigatio, sed etiam ab omnibus poetis debetur summa laus.

EGNATII nihil ad nos peruenit. Memini tamen illum cum Venetis legatis post Helueticum triumphum Regi optimo maximo Francisco dedisse quædam carmina, præsentibus nobis: quæ postea quum essemus Bononiæ, diu quæsita, non sine magno spiritu, multâque luce Virgiliana facta, visa sunt nobis tunc. agitur nunc annus circiter tricesimus sextus. quare quid in illis fuerit, haud sanè nunc diuinare licet.

De STROZZIS quid dicam? Patre melior poeta filius videtur. Hymni tamen inferiores sunt illius ingenio. vterque enim maximè voluit à vulgo abesse poetarum: idque multis in locis præstitere.

Vicinus hisce MVTIVS AVRELIVS & natali solo, & dictione. Mantuanum enim fuisse arbitror: illos scio Ferrarienses. Multò tamen maiora spirat is. Numerorum diligentissimus non obseruator modò, verùm captator quoque. speciosorum verborum iudex, electior, collocator. nihil non cultum, rotundum, molitus exit in sententias aut suas penitus, aut quæ ex alijs acceptas accurato genere dicendi fecit suas. Multa eius olim vidimus, quæ à doctissimis viris valde probabantur. nunc Elegia sola nobis est ad Leonem Papam, sanè bona. In ea enim cùm & suam fleat, & vniuersam dãnet paupertatem: tota pigmenta excussit ex arculis Catullianis: sed ita vt ne Catullum quidem ipsum meliora audere posse iudicé, si nunc viueret. quin quum æquè vrbanus, æquè elegans sit: longè est illo compositior. Principium sanè grandem ostendit poetam: finis argutum: totus tractus candidum ac politum. quid enim illo grandius,

Dum tu orbem immensum paribus compescis habenis,
Atque animo terras prospicis & maria.

Quid illis argutius?

Me neque tantillum quantum est seruare deorum
Iam poterit: non si mox velit ipsa salus.

Quid illis politius?

Quare quid mirum est, si aurum quoque iudicibus diis
Vulgus amat, largas diuitiásque probat?
Vt quæ vnæ valeant facere & seruare beatos:
Et dare composití lætitias animi.

PALINGENII poema totum Satyra est: sed sobria, non insana, non fœda. eius dictio pura, versus ac stilus in imo

mo genere dicendi. quare si noluit melius: ne à nobis quidem id tentandum est. Non placet tamen consilium inscriptionis. etenim cùm Humanæ vitæ Zodiacum profiteretur: aut secundum signorum similitudinem, aut ex eorum vi deducere debuit argumenta ad vitam nostram explicandam. at ille in Ariete de bono disputat. Quòd si ità instituit, quia pro signorum principio censetur Aries (enim vero Bonum, hominis finis est vltimus: Beatitudo namque, vt suo loco declarauimus, fruitio Boni est:) hîc ego infantiam hominis posuissem, atque eius institutionem: in Tauro Pueritiam, in Geminis Adolescentiam, in Cancro principium Iuuentutis, in Leone Iuuentutis statum, siue maturitatem, siue vigorem voces, idem est, in Virgine Statam ætatem, quam virilem vocant, in Libra eius consilia, apparatum ad opes ac potentiam, in Scorpio animi perturbationes: in Saggittario opera & artes: in Capricorno initia senectutis: in Aquario Senium: in Piscibus vitæ finem. Ita in Infantia sensus: in Adolescentia perturbationes: in Iuuentute affectuum opera, Iram, Odium, Amorem, Bella. in Matura ætate Virtutes: in Senectute Iudicia, vitiorum insectationes: in Senio Morositates. hæc itaque aut his similia. Quæ si cum Zodiaco non conueniant: ne faciundum quidem, vt Zodiaci afficiantur appellatione ipsa poematia. At sanè quid Tauro cum vitiorum insectatione? quippe in eo libro etiam Venereas libidines rectissimè insectetur in Veneris regno (hoc enim Taurus habet) temere agitat. Sic ne cætera quidem respondent: non enim quicquam Geminis cum disputatione illa Epicuri aut Aretes. In Cancro etiam Lunæ oportuit supplicatum, Soli autem in Leone. at hîc de Amore maximè sanè alieno loco. at in Leone de Felicitate. vbi etiam multa miscet ridicula quippe de seruanda vxoris pudicitia ea canit, quæ de media plebe quotidie audimus. In Virgine, quid attinet de morte contemnenda disputare? nam neque ad hoc signum pertinent ea, nec cohærent cum superioribus. Quare quum quintus liber pendeat à quarto, sextus suus totus est, nihilominus septimus ab illis omnibus separatus. quippe in quo de Deo, ac de Anima dicuntur omnia. at hæc pertinent non ad vnum authorẽ. sanè Deus ad Metaphysicum, naturalis animam considerat. quorum opera cum Libræ

Zodiacus humanæ vitæ.

naturalis animam considerat. quorum opera cum Libræ signo nusquam conueniunt. Quare autem Scorpio tribuerit Fati cognitionem, profectò nescio. huius tamen libri finis admodum luculentus est. De moribus quoque quum disserit in Sagittario, materiam repetit quam reliquerat in quinto. Capricorni etiã initium à Satyra constituit, illa quidé & lepidissima & verissima: cęterum longè diuersa ab iis quæ sequũtur. Quare hominẽ non ignarum bonarũ literarũ arbitratus sum: sed leuis ingenii, & plusquam poetã fuisse suspicor: quique extra omnẽ Zodiaci ambitũ millies in hora auferri rapique solitus fuerit. Iam vero docet hîc, quónam modo quis fieri possit Sapiens: at suprà quomodo Beatus esse. Sapientiæ autem finis Beatitudo. aut igitur antè debuit hoc statui, aut cõtinuò sequi. Aquarius quoque traxit ipsum ad cœlorũ descriptionẽ: quæ statim cũ ipso Deo coniungi oportebat. Ac ruditer quidé pingit ea quæ à Græcis authoribus Phænomena dicuntur: non veritus hîc illa stridere, quæ tres Maximi poetæ luculentissimè descripsere, Germanicus, Manilius, & Pontanus. hæc temeritas: ibi error. Hæc enim quũ scripsit: disputat de substantia cœli. at quid cœlum est, primò quæritur: mox quale aut quantum vtraque quantitate. tũ apponitur causa, quã Finalem vocant Philosophi. Ordinem quoque inuertit. nam quũ de Deo scripsisset ab hominibus discedens, subiecit de anima. Posthæc de sapientia, cùm antea de vitiis disputasset. deinceps de numero partibusque cœlorum. Hinc de substantia cœli. deinde de Meteoris. Quod consiliũ qui probarit: viam ac rationẽ sciendi sese nescire fateatur, necesse est. Veniamus ad vltimum librum: in quo, ab imperfectissimis mistis, quum discessit, cœlos transcendit ipsos: vltra quos de substantiarum disputat infinitate. Ita in Piscibus: qui in natura ima hebetes, manci, muti, bruti, in cœlo vim habent ad efficiendos homines bardos: maximè vocalis factus est. nã & ea tangit quæ potissimũ spectant ad ingenia supranaturalia, & ea affert argumẽta, quæ quũ videtur acutissima, tũ sunt remotissima à veritate. Ait enim sic, Finitũ quidẽ cœli corpus vltimi: infinitam autem vltra illũ rẽ quandam. Huius probatio propositionis duplex. Deus infinitus: rectè. Altera, infinitus non potest non infinita facere: nõ rectè. Tertia additur longè peior. Deus

Deus quodcunque potuit, & quantum potuit, fecit: potuit autẽ infinitum. Hîc tametsi non est tam arduæ rei definiendæ locus, & iam in nostris libris supernaturalibus à nobis accuratissimè refutata: tamen nequid ille officiat studiosis, hæc quoque in parte frenandus est. Falsissima illa: Quantũ potuit Deus, fecit. nam antequã mundũ conderet: poterat, neque faciebat. & si Aristoteles illud diceret: tamen ei aduersaretur ratio par. nunc enim non agit Deus quantũ potest. Neque detrahitur hac oratione Deo quicquã: Non agit, quia non vult posse: Posse nánque & velle in illo vnũ. Non vult, quia non optimũ. non enim est optimũ illi quicquam sibi creare par. Lucem ait Palingenius esse rem illam, quæ supra cœlos infinita sit: étinque à Deo procedere. quæro, Lux ista aut est substantia, aut accidens: non accidens, si à Deo & in Deo. Si substantia: ergo idé cũ Deo: non est igitur creata res. Sed de his nimis. Illud, quod ad castigationes poeticas adducĩ potest, obseruemus: multa millia versuum auferri posse ex hisce libris. nã siquid semel arripuit ad dicendũ, omnes illius rei vicinias, omnes excutit affinitates. neque prius quiescit aut abstinet, quàm exhauserit omnia, vel minima quæque. vt omittam esse etiã quæ Grãmaticus iure obiicere: quæ syllabarũ obseruator meritò possit.

Olim Pierii non pauca vidimus: quę propter temporis longinquitatem nunc excidêre nobis. etiam nescio quid de Carpione & Catullo. Verùm earum scriptionum nihil extat apud nos impræsentia. Fortè inter alias librorum congeries eius, Ioathas repertus est à me. quare de ipso aliquid etiam dicendũ arbitror. Quem equidé huic subiunxi: quòd vterque longè abhorrebat à profanis atque impudicis argumentis. Ille vitia insectando, præmia bonis proponẽdo: hic exemplo diuini illius viri, qui pro Iesv nomine mortẽ cũ vita cõmutare minimè dubitauit. Præsertim cùm affixa Peomati epistola & viri Christiani sapiat animũ, & eadé dicat quæ Palingenius: sed talibus adornata numeris ac figuris orationis, vt non sonum sapiẽs, vt ille: sed etiã poeta, non versificator (quod neglexit ille) appellari mereatur. In opere autẽ ipso cum materia tenuis est & ieiuna, tũ vulgaris. quare vix capere potest poeticę corpus eloquentiæ. Ille autẽ contrà nititur multis conatibus obruere splendore orationis, nihílque

Ioathas Pierij.

omittere quod cum simplici Christiana veritate inoffensum poetæ studium coniungere valeat.

COTTA quum sese ad Catulli mollitiē totum effinxisset: tantam numerorum nequitiam addidit, vt etiam affectasse palàm sit. Epigrāmata igitur duo, versibus hendecasyllabis conscripta, & illius exprimunt, & Catullianorū explent animū. quare in illis quod mutē non habeo. At eiusdē Lyricū de Liuiano indignum sanè quod legatur. nánque & durū est, & laxum. Elegiacum Epigramma ad Lycorin adeò molle est, vt vel conatum, vel etiam vota superarit. Tantum enim habet amatoriarum gratiarum, vt nihil addi, nihil demi, nihil mutari eo in genere dicendi possit. Scazontem contrà auersis Musis, & *Apolline* (vt ille ait) *nullo fusum*, potius quàm fabricatum, fugito. nihil enim insuauius.

AONII materia illustris, eadémque difficilis: quare stilū quoque suiipsius dissimilē fuisse par est. Assurgit ergo interdū, neque negligit figuras: aliàs serpit humi, docere contentus. Adeò verò fuit superstitiosus, vt etiam hemistichia quædā reliquerit imperfecta. quæ quia neglexit ipse facere integra: ne nobis quidem in hisce est satagendum. ac neque in cæteris: quum ipsum constet ad Lucretij amussim omne opus suum direxisse.

AVGVSTINI BEATIANI extat epistola ad Clementē Papam sine arte, sententiis & numeris vulgaribus: vt in ea neque puritas sit epistolæ, neque maiestas Heroici. Epigrāmata præterea nonnulla haud magna cum re: vnum excipio, cuius rotunditas fecit vt hîc adscriberetur,

Quam debere putem tibi, si Giberte requiris:
Quantum animo, atque anima me dare posse datur.
Verum animo atque anima, quando tibi reddere quantum
Debeo, non vllo tempore posse puto:
Saltem aliqua vt meritis referatur gratia tantis,
Hunc tu iure tuo sume animum atque animam.

NAVGERII stilus generosus totus: semper enim aliquid vult quantum potest. Ecloga tamen ad Iulium Pontificem minus suauis est: nihil enim affert noui, quod excitet.

ALCIATI, præter Emblemata, nihil mihi videre contigit. ea verò talia sunt, vt cum quouis ingenio certare possint. Dulcia sunt, pura sunt, elegantia sunt: sed non sine

sine neruis. sententiæ verò tales, vt etiam ad vsum ciuilis vitæ conferant.

Longè excellentissimus in poesi spiritus BALTHASARIS CASTILIONEI. nihil dulcius Elegia, nihil elegantius, tersius, lepidius. Profectò eam mihi vnā malim, quàm magnū numerum Propertianarum. Illius verò Cleopatra, non vt illa viuens Reges tantùm ac dictatores capere possit: sed omnes animos, quorum interest vacare musis. Est in ea fastigiū illud summū in acrimonia sententiarū, quod tantopere est quæsitū à Lucano. Cæterū Maroniana suauitate adeò temperatur: vt quantū absterreris asperitate Lucani, tantum huius lenitate alliciaris. Igitur capitur animus antè quàm congrediatur. Qui si omnia sic scripsit: nulli post Virgilium secundus, illius comes haberi mereatur. Lācinauit ille fortassis aures pedagogorū illo versu: *Neu longæua vetustas facti famam aboleret*: poterat enim, *Neu famam posset longæua abolere vetustas*: sed quæsiuit inter tā delicatas epulas ex embāmate varietatē. Itaq. aures atq. animus in eo tractu hæres, sequēti molli tra facilè delinitur, *Aut seris mea sors ignota nepotibus esset.*

APOLLONIVS COLLATIVS Pastos edidit: in quibus pietatem laudes. Frigidiusculus tamen potea est: & quum discedit ab Elegiaco, etiam infelix.

LANCINI CVRTII animus idē: nec melior fortuna. Neque enim dat poesi sacra Mysteria meditanda: sed poesin vincit cōpendibus diuinarū historiarū. Equidē aut aliter dicta, aut rudi oratione soluta maluerim legere. quemadmodum piget illorum operæ, qui Dauid Psalmos suis calamistris inustos sperarāt efficere plausibiliores. Mihi Spiritus diuinus eiusmodi placet, quo seipsum ingessit à Patre: non quemadmodum ab hominibus distortus est, neque Dauid illa cantica admirabilia sunt mihi, nisi quibus legibus ab illo dicta sint, hauriantur.

FAVSTI facilitas viuentis in scribendo secūdo plausu excepta est. scholas tamen sapit illa iuniorum: à qua nihil aliud quàm hoc ipsum expectes.

ERASMI in vertendis Græcis felicitas multa fuit. ergo ex illorum ingeniis poeta, ex suo versificator fuerit. Neque sanè puto ambiisse illum laudē hanc: quanquā nō defuerit ei animus ad eam omnē gloriolā in literis affectandā sibi, quam in aliis, cum se inferiorem animaduer-

teret, irrideret.

Rerum cœlestiũ LAVRENTIVS BONINCONTRVS edidit libros tres: quorum argumento stilus est longè inferior. non pauca tamen attentius legenti placere possunt.

GABRIEL ALTILIVS Epithalamium cecinit longè optimũ: excellentissimũ verò futurum, si sibi ille tẽpe rasset. dũ enim vult omnia dicere, affieit auditorẽ aliquãdo fastidio tãto, quãta in aliis voluptate. est enim nimius. Quod vitiũ illi gẽti est peculiare. est enim totis illis Italiæ tractibus perpetua loquendi fames.

NEMELANCTHON quidem abhorruit ab ea laude, quæ ex poeticis artibus cõparatur. Tametsi nonnulli eius populares insanis quibusdam præceptionibus è Christiana republica poetas exigendos exclamarũt. quorum barbarissimã amentiã non verbis: neque enim nugis aut clamoribus vinci queũt: sed cõtrariis effectionib. doctissimus quisq; dãnauit. Illius igitur ingeniũ magnũ, atq; ad omnia cõparatũ intelligemus ex iis poematiis, quibus Solis Lunæque defectiones cecinit. Nã & tempora variè describit eadẽ verũbus luculentis: & eodẽ nitore præfagia statuit. cuius vestigia sequuti sunt non ignobili ingenio Germani aliquot: STIGELIVS, AEMILIVS, ACONTIVS, VOLFIVS, CAMERARIVS. Idẽ Philippus in Epigrammate iucundus atque festiuus. nam aliorũ ingenia Germanorum rarò quicquã scribunt, quin iocorũ aliquid agant. quò fit vt risus è vulgo, non admiratio à sapientibus sequatur. Quæ tamen verterũt Græca (iis enim gens illa dedita est imprimis) non inuita Minerua faciunt. sed hic illis recensendis non est locus. Dicendi nánque facilitas, bene dicendi affert difficultatem.

CERRATVS, BEMBVS, POLITIANVS, VIDA, PONTANVS, SANNAZARVS, FRACASTORIVS.

MAiore apparatu cõstituendũ est iudiciũ de septem, qui reliqui sunt, poetis: Cerratum dico, Bembum, Politianũ, Vidam, Pontanũ, Sannazarũ, Fracastoriũ. Tales enim tantique extitere: vt iis qui nunc degunt, magnã reliquerint difficultatẽ ad certandũ de primo loco. nam vt à CERRATO incipiã, magniloquo atque illustri dicendi genere vsus est. Nõ, ille muscam si describat, demittere possit animũ ad plebeiã orationẽ. Breuis est, splẽdidus, nec nimius, innumerosus, plenus, candidus. quem perpaucis in locis cupias aliter dixisse. quanquam principium magis probarem: si pronomine abstinuisset. ait enim,

Virgineum decus ipse cano memorabile terris,
Et cœlo. Sic igitur fortasse,
Virgineum decus, & superũm memoranda deorum
Dona cano. aut, *-& magni memoranda Tonantis.*

Quæ quum dico, ita dico vt illius admirator. quum enim quatuor animæ sint Poeseos, neruus, numerus, candor, venustas: nihil huic præter horum vltimũ deesse arbitror. Id quod ei non euenit ingenii aut iudicii vitio, sed argumenti. est enim seuerũ, ne dicam asperiusculum: quódque ægrè admittat colores illos, quibus lucis amœnitas comparatur. Vnum adducam versum, in quo illius iudicium, tanquam ex vngue leonem, agnoueris,

Et ni continuò se mœnibus inferat altis.

Non oblitus Virgilianæ artis, quæ in illo esset,

Et ni docta comes tenues sine corpore vitas

Tantum valent veri poetæ aures: vt curtã maluerint vocem, quàm illam vlitatam, *Nisi.* Quod arrisisset inerti cuipiam dactylorum captatori. Vbi tamen dixi, *-& terga fatigant.* maluissem, *-vestigia celere fatigant.* Neque verò placet Virginitatis comitem Pacem myrto coronari. nam neque Pacis signum myrtus est, sed oliua: & Veneri dicata fuit: Dianæ penitus odio digna, si meminerimus quæ de Dictynna dicuntur à Callimacho. Præterea quum describit Virginitatem, imprudenter, vt mihi quidem videtur, illa posuit,

-partem obscœnam velabat amictus.

Nihil enim in virgine obscœnum. dixissem ego, *partes tacitas*: vt etiam duriuscula metaphora auerteret auditoris cogitationem. Neque sanè aspernanda illa translatio. expertes enim operæ sunt, & re & voluntate. Satis igitur erat poetæ verbis velatas eas partes, quàm amictu quem apponit. Feliciissimè verò vbique diuinum Maronem simili spiritu imitatur: quemadmodum & ibi,

-& ingentem frustrà spectabis Olympum.

Diuerat enim ille,

Ingentem alterius frustrà spectabis acervum.

Donam etiam eius versum longè tum sententia diuina, tum numeris optimum: itemque nostrum non tam nu-

merosum, sed figuratius: vt ex his intelligas quousque tandē ingenio tuo vti possis. Ille, *Inque necem fratrum ne te manus effera obarmet.* Nos, *-ne te manus efferet armis.* nam & plenius, & numerosius, *obarmet:* nostrum pictius.

BEMBO quæ probitas atque æquabilitas animi puram suppeditauit orationem: ea sustulit magnitudinem. Quum enim candorem esset multa opera assequutus, etiam numeros quæreret atque inueniret: venustate sæpe. neruis ferè semper destituitur. Duo tantùm eius apud me sunt poematia: Hymnus in diuū Stephanum, & Benacus. in hymno tā parū suauitatis: vt nusquā minus. Cogor hīc efferre quæ diu concepit animus: Malo nostro fato comparatū fuit, vt in lingua patria partim peregrini, partim etiam barbari & videremur & essemus. Maxima igitur pars nostrūm, vt aliquid egregii dicere videretur, sumptis dicendi formulis quibusdam è Cicerone, ad eas animos nostros, etiam importunis accersitisque temere argumentis, applicamus. Sed & illud longè miserius contigit: vt, quò eruditiores videamur, quod semel excidisset Ciceroni, nostras in orationes trāsferamus. Id quod, quū multi ambiant eandē gloriam, eodem periculo multis euenire necesse est. Iccirco toties inuenias Dilaudare, Facere medicinam, Transmittere tempus, Est in more positum, Res friget, Romam cogito, & alia eiusmodi. Quo ex vitio maximis incommodis sæpe affectus sum. quippe cùm tales dicendi formulas materia quam tractaremus requireret, non rarò sunt à me prætermissa. Idem obtigit sorte eadem poetis nostris. quibus enim dicendi modis à vulgo segregari posse arbitrarentur: eos maximè sunt sequuti. iccirco nemo est qui non aliquid de Echo. In Hendecasyllabis, elegantiarum, facetiarum, leporūm: in Epitaphiis, Charites, Veneres, Cupidines, Lilia, & eiusmodi. Quoties legis Macte? Apud quot illorum versum illū? *-magnū decus addite diuis.* &, *-magnū Iouis incrementum.* Quæ & alia eiusmodi tandem aliquando toties ingerere, iā sit aliquis pudor: qui sanè in illo hymno fugit Bembū, in quo tamen multi sunt versus optimi. Idem etiam cùm Dominū Iesum Heroa vocat, valde me cōmouit sanè vox impia & vtroque indigna. ne argutetur quispiam Heroē è semisse Deū, ex altero semisse hominem. non possunt monstrorū figmenta vero Deo nostro conuenire.

Ciceronis simiæ.

uenire. nā qui ei magnanimi quoque adiecit epitheta: aut Aristotelē, aut ipsum Iesum ludere dicitur. Benacus verò quū ad Catulli lucernā vigilatus videatur, profectò illius exhibet tenuitatem: à lepōre lōgè abest. quare non est animus eius articulos particulatim persequi. Vnum tamen vehementer miror. vbi nānq. Gibertū illū suū, tāquā Platonicā Ideā è Cœlo deduxisset in valles Apœnini: sanè viatorem, & quod aiunt, nuncium Papalem ita describit,

Sæpe illam abruptis in vallibus Apœnini
Versantem, luctantis equi quum frangeret armos,
Præcipitánsque viam obstrueret torrentibus imber.

Vt illa diceret speciosi, non est veritus tanta verborum mole decantare cantherium, quo stationario vtūtur curiores ad certa spatia magnis itineribus conficienda. Istos equidē equos, etiā subsessoribus principibus, vidi nunquā non aut ephippio, aut calcaribus vlceratos. tantum verò abest vt luctentur confossi, vt notissimas vias etiā sponte transuolent, modò fessi ne sint. sin fracti laboribus detrectent cursum: non id animo declarēt, sed ignauia. Quid quòd quū ab Echo tēperare non posset, eā fecit respondere vocibus oratoris, qui apud reges Galliæ atque Hispaniæ verba faceret? Sanè verò bellū Ciceronem, cuius vox atque latera tanta sunt, vt etiam ex basilica ripas resonare faciant. sic enim scribit,

Hæ nam te insolitè orantem, auersásque suorum
Flectentem regum mentes Giberte videbant:
Acceptos conuersa sonos quum vocis imago
Redderet, & dociles iterarent nomina ripæ.

Extat & ara Corycia, quam tuetur author, non authorem ipsa.

POLITIANVM traxit ardor eruditionis ad stylum Syluarū. Itaque & lectionis variæ condituris, & impetu excursúque Statio propior ac similior. quare neque candorē quęsiuit, & amisit venerem: numeros verò etiā cōspsit. In Nutritijs modò ostentet se multa aut recondita nota habere, satis habet. in quibus suū aperuit ingenium quod laudaret in Lucano. Lōgè tamen & illo & ipso Statio inferior. nihil enim ad illorū acutè dicta. In Rustico vena par, idē consiliū: suauiusculus tamē vt sit, argumentū ipsum facit. Manto sua inscriptione primùm, mox etiā propositione vehementer mouit: apparaueram enim to-

tum animum ad illius viri laudes ab ingeniosissimo poeta audiendas: cuius vnius viri imaginem cum vnius imagine Aristotelis in musarum mearum sacrario veneror. & mereb intur tanti carminis auspicia non vulgarem attentionem. At enim vero haud ita diu nos tenuit illa spes, qua mox in ipsa statim progressione frustrati sumus. ille enim pro laudibus text t compendium operum Virgilianorum. Ingenuè mihi huiusce frustrationis atque doloris apud posteros memoria hæc literis mandanda fuit. Longè consultius in Ambra. nánque & poetica est inuentio in Homeri natalibus: & laudes illius in fine multę ac maximæ post Epitomen illi similem Maronianæ: stilus quoque paulò rotundior. Elegia pro epicędio valde bona est, ingeniosa, plena, numerosa, candida, arguta, efficax: planè digna tanto v.ro: & quam equidem scripsisse malim, quàm quę dicitur ab Ouidio in morte Druśi missa ad Liuiam. Epigrammata sibi quisque examinet. nam Elegidium ad Lalagen optimum est. ipsæ quoque Violæ suauissimæ. Græcis verò quæ puerum se conscripsisse dicit: ętatē minus prudēter apposuit suā. tā enim bona sint, vt ne virum quidem Latina æquè bene scripsisse putem.

Surgit deinceps opus nobis: quóque progredimur magis, plus itineris video conficiendum. M. HIERONYMVS VIDA, etiā dū viueret magni fuit nominis. nūc illū audio à pleriq. statui nostri temporis principē poetarū. quo nobis acrius laborandū est, vt quæ illius sint tot tantæque virtutes cognoscamus. Ab eius igitur poetica initiū sumere placet. Est enim præclarū poema: quódque deceat gaudere hac tanquā prærogatiua militari: quippe hanc eandem, quam nos hisce in libris, materiam tractat, Præterea tanto maiore laude, quàm Horatius dignus est: quanto artificiosius de arte agit hic quàm ille. Verùm eam quoque Horatij operā suo loco agnoscemus. nunc verò hoc sic aggrediēdū est: Latini veteres quum Græcos poetas suorum ingeniorum haberent authores, non tamen cōmisere, quin quæ melius dicturos sese sperarent, incastigata relinquerent. Ad hunc enim modum ita crescunt artes, vt ex posteriorū iudicio prioribus fiat accessio commendationis. quare illi quum in exordijs poematum simul & proponerēt & inuocarent: consultius nostri eas partes ita segregauere, vt opus suum primo loco proferrentur: deinde axilium ad exequendum implorarent. Id quod quum in vnum iam vel maximè obseruandum artis huius præceptum ac legem potius transierit: mirum quibus artibus se tueri possit hic, qui in ipso artis vestibulo vtrunque confudit. sic enim scribit cum venia & inuocatione,

Sit fas vestra mihi vulgare arcana per orbem
Pierides, penitusque sacros recludere fontes: & quæ sequuntur, sanè ad Syluæ sonum propius, quàm ad iusti poematis formā accedentia: quā Ideam etiā in illis continuat,

Ecquis erit iuuenum, segni qui plebe relicta
Sub pedibus, pulchræ laudis succensus amore
Ausit inaccessæ mecum se credere rupi.

Pulchra sanè carmina. malim tamen *raræ*, quàm *pulchræ*. Neque placet is qui iuuenum animos à labore alienos, prius deterruerit, quàm illexerit, proposita opera adeundæ rupis, quæ inaccessa est. Illa verò quæ sequuntur, pertinent ad loci commendationem. Quid tamen præmij est pro tantis laboribus? Illa sanè friuola.

Lętæ vbi Pierides: cithara dum pulcher Aqollo
Personat: indulgent choreis, & carmina dicunt.

Maiora itaque proponenda sunt, quæ leuent opinionem asperitatis illis. Et valde sunt humilia, quibus tam magnum Heroa ad poeticen inuitet:

Primus ades, Franciśce, sacras ne despice Musas.
Regia progenies: cui Regum debita sceptra
Gallorum, cùm firma annis accesserit ętas.

nec explet aures clausura illius versus,

Hæc tibi parua ferunt iam nunc solatia dulces.

Languet enim hoc loco epithetum illud. neque rectè dicit, *procul à patria raptum*. onerat nánque inuidia diuinum virum patrem: pro cuius assertione datus fuit obses, Et quare deiicit eius animum, quem nos semper excellum & agnouimus & iudicauimus? Deiicit autē fœda illa oratione, *Parce tamen puer ô lacrymis*,

Volens nánque atque etiam libens pro patris libertate subijt illius fortunæ vices. quin si fleuisset, poetæ intererat affectum illum puerilem aut silentio, aut verbis tegere. Quanto ille consultius de puero altero regio,

Ante annos animúmque gerens, curámque virilem.

Et, nimis vel vulgata vel nuda sunt, quæ deinceps dicit

de postliminio.quare longè alia ratione ingressus essem. Iaciatur igitur alea. pro illis ergo : *Lætæ vbi Pierides &c.* sic dixerim.

Magnum opus, atque animis quod se intractabile multis
Obtulit. At tam nobilibus nisi degener adsis
Abstiterit : deus ecce deus dux noster, & ingens
Gloria, nec longa hinc peritura in secula fama.

Pro illis, *Primus ades:*

Ergo sibi comitesque viæ blandique laboris
Dum legit,ipse quibus cœlum det magnus Appollo:
Te primum Francisce vocat:cui Regia sceptra
Debita perpetuus regnorum destinat ordo.

Et quia ad Regem scribit, tanquam illum instituat : alio cõsilio deducẽda sunt igitur pro illis, *Hæc tibi parua ferũ:*

Hæc tibi dũ procul à patria,amplexuq; parẽtis:
Cuius amore vices rerum has, fatúmque tulisti:
Non ingrata dabunt tanti solatia casus.
At te olim in regno reducem sceptrisq; futuris,
Mox vbi sollicitis onerantes Aethera votis
Exipient matrúmque manus, procerumq; caterue:
Ipse tibi maiora dabis nostro auspice Phœbo.
Nam te ne pudeat positis Puer aurea sceptris,
Sumere plectra manu, Musasq; adiungere Marti.
Regum opus hoc.seu magnanimum miraris Achillem:
Siue Palestini capiunt te oracula vatis.
Ipse etiam in patrijs numeris Pater,aspice,quantum
Assurgat, nulli sceptris aut Marte secundus.

Quæ siquis minora illis putet:sunt enim extemporanea, in æstu, in strepitu familiarium : sanè non repugno, & assentior potius. Cæterùm si illa aut bona aut bene dicta putat:non assentior. quare aliis hanc eadem prouinciam tum in iis, tum in cæteris relinquo. Nam si omnia quæcunque mihi minus satisfaciunt,concinnare contendam, ætas me simul atque vires deficient. Persequamur tamen aliquot alia loca : Non vera dixit, vbi ait versus ad sacra deorum tantùm inuentos : nam in agresti vita apud Pastores extitisse versus primos diximus in nostro Historico. Id verò quod ait,Apollinis nullum oraculum alio carminis genere, quàm Heroico editum, est commune cum aliis errore falsum, si illud verum est quod aiunt à Pythia responsum,

Ἀνδρῶν ἁπάντων Σωκράτης σοφώτατος.

Et sæpe in historiis soluta oratione legimus respondisse: & elegiaco, vt alibi dictum est. Verùm de eius vi atque arte in poetica, nõ de eruditione nũc agimus. Animaduertimus igitur, vniuersum penè opus hoc esse quasi parodiam sumptam atque formatam è Virgilianis. non eas dico partes, in quibus apponit exempla:sed illa, quibus ea ipse præcepta dat,ac leges sancit.Ac profectò is imitationis modus, vt est omnibus bonis poetis peculiare : id quod superiore libro satis à nobis ostensum est:opportet eum temen verum esse modum, id est cum modo, non inmodicum. In hoc autem libro tanta est talium frequentia locorum : vt cento quasi quidam iudicari possit. Multa nihilominus diuina sunt, atque omni maiora obiectatione.nam qualia alla, quæ de emendatione?

Carmina, quæ tantum ante recens confecta placebant,
Miratur tacitus : nec se cognoscit in illis,
Immemor:atque operũ piget,ac sese increpat vltro.
Tum retractat apus, commissa piacula doctæ
Palladis orte luens.nunc hæc,nunc reijcit illa,
Omnia tuta timens:melioraq; sufficit illis:
Attondetq; comas stringens syluamq; fluentem,
Luxuriemq; minutatim depascit inanem,
Exercens durum imperium : dum funditus omnem,
Nocturnis instans operis,operisq; diurnis,
Versibus eluerit labem, & commissa piarit.

Quæ deinde sequuntur,tanto studio Virgilium imitandi perfecta sunt,vt propè parem felicitatem assequuta esse videantur. nec deteriora Lucretianis, quorum speciem ambiunt,

Atque ideo ex priscis semper quo more loquamur
Discendum, quorum depascimur aurea dicta,
Præcipuumq; aluidi rerum populamus honorem.

Et illa non inferiora,

Namq; aliqui exercent vim duram, & rebus iniqui
Natiuam eripiunt formam indignantibus ipsis:
Inuitasq; iubent alienos sumere vultus.

Quare facetus aliquis iocari posit:eum suas sequutum leges, suis principijs ea quæ sequerentur dedisse meliora. id quod nequis obijcere posset nobis,fortè his ita constitutis,curare tentauimus pro illis : *Sit fas vestra,&c.*

Quæ rerum in numeris facies, quis cultus habendis:
Magnanimisque adeò quis spiritus additus ausis:
Seu lectus sit iudicio, seu ductus ab astris
(Vel, *Seu partus sit.* vel, *Siue datus sit iudicio.*)
Dicam aliis: tu diua mihi: quæ mentis anhelæ
Magna agitas molem, & placido te lumine misces.

Deinde Franciscum appellaret. tum autem principium instituere alia quàm fecit, ratione. neq; enim à versuum diuisione auspicãdum illi fuerat: qui hoc primo libro nihil nisi ætatem primã curat. quòd si propterea fecit, quia Heroicum imprimis commendaret: alio consilio aggrediendum fuit ei propositum opus, quippe nõ carmina, sed poematum genera fuerunt inter se comparanda. neque Heroicum poema à carmine, sed à poemate carmen deducere. iccirco ad hunc, opinor, modũ cõsultius cœpisset,

Principiò teneris multùm quæsitus ab annis,
Delectúsque puer: seseq; ipsa indole maior,
Ipse petatq;, acuátque animum curámque magistri.

& alia quæ ponere possem: sed sit modus.

Nunc ad Schachiam transeamus. Inuentio non ineptæ iuuenilis tamen, & quæ interdum officiat decoro. Rerum verò ἐμφασις felicissimi ingenij est. Stilus in parodia Virgiliana. Bombyx castigatior atque elaboratior, propiúsque accedens ad curam poetices. Is enim liber rex est librorum Vidæ. nam Hymni & Eclogæ puerilia sunt aut plebeia. Catulli venerem dum vult assequi, delicias lenociniis plebeias fecit. Christias verò meretur summã laudẽ. non enim nisi à viro pio atq; etiam optimo proficisci illa potuere. Dicat aliquis, Nõ hoc quærimus, poetã quærimus, quẽ hic profiteris. Mihi videtur, quanquã hoc quoq; non caruit obtrectatoribus, in legib. disponendi materiã, non posse quenquã meliorem operã possuisse. de stilo autem ista censeo: Esse sui dissimillimum. Lectissimæ quidẽ inuẽtiones ad cõparationes: quib. præter Oppianũ nemo omnium frequentius vsus est. in eis verò est & venustas, & robur, & candor, & efficacia. Tametsi nollem Iesum Eridano comparare, ita vt ille fecit, auctum aliorum fluuiorum accessione: de comitatu verum est, de Christo impium. nam & grauiora multa sunt, quæ deprehendas atq; reprehendas, tanquam nebulas, ac potius maculas & simplicis illius veritatis, quam spirare debet author eiusmodi narra-

rationis, & diuinitatis: quod vocant religiosi nostri, ἐμφασιν. vix enim hæc sine labe aliqua tractata sunt ab ullis omnibus. Dum splendorem addunt à suis Musarum legibus, adimunt cœlestem lucem. Dissimilis verò character est hunc ad modum. Catulli, Virgilij, Lucretij commiscuit imitationes. itaque sæpe discinctus est: interdum ἀφυλακτεῖ. penè semper properat, vbi hæret Lucretio. Non abstinuit nævos, veluti pictor exesas rupes, diruta palatia, columnas dimidiatas, nutantia fastigia, piramydes truncas: sed refersit ita, vt vlcera quasi quædam facta sint. multi tamen inter alios extant illustrissimi versus, multi ingeniosissimi: vt ille,

Nec sine Sole suo lux, nec sine luce sua Sol.

Sequitur PONTANVS: qui cũ illa quatuor cõplecti summa cura conatus sit: Neruum dico, numeros, candorem, venustatem item: profectò est omnia consequutus. quintum autem illud, quod est horum omnium vita veluti quẽdã: modũ intelligo: penitus ignorauit. Aiunt Virgilium cùm mille versus matutino calore effudisset, pomeridianis horis nouo iudicio solitum ad paucorum numerum reuocare. Contrà quidem Pontano euenisse arbitror. quæ prima quaque inuentione arrisissent: ijs plura postea, dum recognosceret addita: atq. ipsis potius carminibus, quàm sibi peperciisse. Itaq. candidus ille, amœnus, venustus, nerueis numeris vbi quæsiuit, longis ambagibus eorũ amisit contentionem. Ergo effusus, exuberans, exultãs, ita sibi ipse instans, vt in se recurrat: à quo vitio sit reuocandus, facilè ostendit. Ac sanè in Vraniæ propositione statim ostendit ingenium,

Qui cœlo radient ignes (profectò sunt stellæ) *quæ sidera mundo*
Labantur tacito (profectò sunt ignes) *Stellis quibus emicet ardens.*

Signifer: profectò sunt sidera. & cùm dixit, *sidera*: interponit *stellas*: deinde dicit, *errantia*. nonne idem est, in *cœlo ignes* esse: in *mundo labi sidera*? Præterea cùm proponat stellas signiferi, & planetarum cursum secundo loco: tertio verò, vnde hominum genus, & Telluris varios fœtus: de Zodiaci stellis secundo loco, de cœlo subiectis terris tertio, de planetarum motu primo statim. Castiùs sic,

Qui cœlo radient ignes: quæ sidera terris

Dona ferant: homini quæ sit fatalis origo. aut sic,
Qui cælo radient ignes: quibus explicet orbes
Vorticibus: quæ fata ferat vi luminis Æther,
Dic dea, quæ nomen cognato ducis Olympo.

Sic stellas dicet cum suis orbibus: sic stellis subiectas terras: sic à stellis varia hominum vel ingenia in terris, vel fortunas. neque omnia omnibus in angulis poematum prostitutam illam Echo abducat huc ab lusibus pastorũ ad tam seriam ac diuinam materiam: quo fatalis lasciuiæ tenore semper admiscet Charites, Dryades, Napæas,

Ipse canit: teneræ cantus ridere Napææ.

Neque Heroicus aut Vranicus poeta carmen illud dicat,

Miscuit & femori femur.

Alius Maronis, quẽ sequitur, pudor: alius Claudiani: cùm Veneris pompam describit hic, ille Elisæ consuetudinem, Vulcaníque delitias. Imprudenter quoque nimis indulsit sibi. dei sedem statuit in medio: à dextris Sapientiam, Amorem à sinistris: diuinitus. Sub pedibus Naturam, Tempus, Locum, Fortunam. nihil exactius. tum Saturnum, Iouem, Martem, alios rectè. His autem in concilio cùm assignat pro sedibus sua cuique signa quæ insunt in Zodiaco: quo modo Arietem & Scorpium Marti: Gemmos & Virginem Mercurio: Veneri Taurum & Libram: tam longè dissita: nam si in Sagittario & Piscibus sedeat Iupiter: in Caprocorno & Aquario sedentis Saturni humeris insidebit. inter Veneris crura erunt Mercurius, Luna, Sol. at ea debet poeta comminisci, quæ à pueris puerilia irrideri non possint. Iam quæ ingenij luxuria multis in locis animaduertere adiurationes in secundo Vraniæ ad Auroram, in Meteoris ad Vraniam. semel tantùm Virgilius, & duobus penè verbis,

Sic tibi cùm fluctus subterlabere Sicanos
Doris amara suam non intermisceat undam.

In Meteoris itaque risum mouit mihi: cum de Vrania sic,

- nec multa loqui, nec garrula curat.

Sanè verò igitur ille non ex illius ore loquitur. Sic toties Nymphas admiscet: vt videar nuptialibus ludis iocisque interesse. Sic ab earundem Nympharum inuocatione auspicatur Hortos suos. Sic in eorum fine centum circiter in easdem insumit versus. Lepidinæ initia lepida sanè, sua uia, & composita. cæterùm si pompas illas deducas omnes:

est: profectò lactis obba illa, antequam absoluerentur, bibenda fuit Lepidinæ. Sunt autem innumera quæ reprehendas: nisi aliorum operum tueatur authorem magnitudo. Versiculi illi duo lepiduli,

Tunc Orcus si nos vnà rapuisset: amantum
Vna futura anima: vna etiam simul vmbra futura.

quanquam malim ego, *simul vmbra fuisset.*

Mammas autem cùm voluit laudare, ait,

Nec liquido cedunt argento, aut pondere plumbo.

De duritia voluit: de pondere falsus est, pondere enim omnia deorsum vergunt: vnde & pendere. quæ verò maior mammis turpitudo aut fœditas? Quare nihilo infelicius in Lyricis,

Fluitantq; nudæ æquore mammæ.

Et quis velit puellę suæ mammas æquè atq; capillos fluitare? In libris Amorum festiuissimè imprecatur Somno vigilias. nihilo secius atq; si ei imprecareris orationis tẽperationem. Sunt sanè venustissima,

At tibi Somne tuis semper sopor absit ocellis,
Imprecor: & semper lumina aperta geras.
Quæq; papauereus tecum fers pocula succis,
Rupta cadant. Hactenus scitè ac lepidè:

& cùm subdit,

-& sis pernigil ipse dius:

hallucinatur imprudens seipsum. Precabatur prius vt sempiternis vigiliis angeretur: hunc satis habuit si diu vigilet. Obseruatione dignum illud, Eum in librum quæcunque vnquã scripserit omnia congessisse. quare cunctãter & cum iudicio illa tibi legenda sunt. Vel Scazontẽ spectata de amantem qualitate: quo carmine nihil esse quit insuauius. sine cura multa: vt in Hendecasyllabo,

Si non sunt satis hæ osculationes. dicerẽ potius, *Si hæ non sunt.* & ibi *bracas* posuit pro subligaribus, ex vsu vulgi. Iambos verò tractauit vel infelicissimè. igitur penè omnia inuertenda saltem ad illius normam.

Sumus hic tot inferi, quot homines viuimus. sic cõmodius, *Tot inferi sumus, quot homines viuimus.* vel sic, *Quot viuimus tot inferi miseri sumus.*

Libros duos de Amore coniugali cùm inscripsisset: primum quidem expleuit æquali argumento: alterum verò longè diuersa materia diuulsit, amore lasciuo puellarum,

militia, rure, næniis. In sexta Nænia memini aliter scriptum olim in Aldinis exemplaribus,

I citus hinc alias: i puc, quære alias.

pro, *puer.* qui nunc ita legitur,

I puer hinc alias: i male, quære alias,

Equidem non mutassem. licuit enim è nutricularum balbutientium blandimẽtis lepores fingere etiam in medio Latio. Tumulorum libri penè constant vniuersi verbis hisce: Rosæ, Violæ, Lilia, Hyacinthi, Blanditiæ, Nequitiæ, Lusus, Ioci, Decor, Nardus, Ver, Corolla, Thus, Mars, Pallas, Venus, Charis, Crocum, Laurus, Myrtus, Vnguẽta, Cestum, Lacrymæ, Myrrha, Musæ, Clio, Aganippe, Aon, Pieris: *Spiret ver: Floreat vrna: Fregit Amor pharetram: Ambrosius liquor.* qui odores toties iterati fœtent, sordent munditiæ. Ver fit Hyems, Musæ rauescunt, Amor odium fit. Adeò placuit ille sibi: vt quicquid commẽtaretur, posteritatis auribus dignum esse iudicaret. Contrà equidem, si poetæ nomen mihi quærere statuissem, malim ex perpauxillis meliorum opimonem mihi comparare. at ille nunquam detraxit sibi. In tumulo mendici,

Nudus eram viuus, mortuus ipse tegor.

Quid est illud *ipse*? melius *ecce.* Vbi de Inscriptionibus à nobis actum est, inde colligi potest, non esse ab eo rectè inscriptum librum, De laudibus diuinis, sed Laudes diuinæ. nihilo melius quàm si inscribas: De hymnis potius quàm, Hymni. non enim quib. modis laudãdus sit Deus, docet ibi: sed laudes ipsas canit. Maiore culpa recentiores, cùm Hymnorum libros inscripserint, immiscuere laudes hominum priuatorum: quibus non venisset in mentem, quantum interesset inter ὑμνεῖν & αἰνεῖν, aut ἐγκωμιάζειν: sed de his alibi. nam in illis iisdem libris etiam Fescenninum inseruere. Sic sub titulo Epithalamiorum, Elegidia, Epicedia, de Aula atque curis familiaribus. cæterum parcamus viuis: qui etiam defunctorum poetarum manes veneramur. Est ex hymnis Pontani,

Christus, cui parent sidera, terra, fretum.

Non potest hîc reprehendi: qui Ouidium quoque authorem habet, quem sequatur. Ille enim in pentametri fine ponit *fretum.* Mihi videntur duę illę consonantes tantum flatus habere: altera verò tantum etiam, cùm priori adiungitur, vibrationis: vt antecedentem dactyli syllabam, auribus

auribus quidem meis remoretur. Itaque eius loco vbique libens reposuerim *mare*, aut *salum.* Sunt & illa,

Inuideat latis audax Germania terris,
Diues aquis, populis diues & ipsa suis.

Sic mallem,

Inuideat populosa suis Germania terris,
Vt populi diues, vt quoque diues opum. vel,
Munere aquæ diues, munere diues opum.

Britannia carmina elegantia & lasciua, prouocant ipsa Calliana. sunt enim quædam supra illius aleam. planè accommodata illius ingenio redundanti. dictionem tamen rotundiorem cura tua possis efficere. Exempla igitur aliquot proponam ad exercitationem,

Et crinem lauis, & comam repectis.

Verbum coactum, quod vt facias genuinum ac requisitum, sic dixeris,

Depectis torulos, comam repectis. oportet enim vt *pectere* antecedat. Itaque etiam sic,

Crinem sedula pectis & repectis.

Etiam diminutiua cauendum, ne pedum causa posita esse videantur, sed cum ipsis orta sententiis: vt in illo,

Lassi, languidulique, fessulique. Geminatio enim illa fouet ipsam diminutionẽ. quare minus accuratè in illo altero,

Huc deferte minutuli citiq;. Malim: *Huc deferte minutuli pusilli.* Aliud,

Quod vos ea precium, aut manet voluptas? melius:
Nam quod vos precium. adhuc,
Nam quod vos teneros minutulósque
Precium manet, aut manet voluptas? Posita enim particula, & voce præcedenti repetita, fiunt mollissimi. *Manet, aut manet.* Sic ipse alibi,

Et ludunt simul, & simul lauantur.

Nostrum extat natum sine arte tale: at quouis artificiosissimo operosius,

Nox breuis nimis, ah nimis breuis nox. Vtrinque enim & tantundem verborum, & eadem. Aliud,

Quot suspiria, murmura, & cachinnos. Infœlix coniunctio: cuius vsus apud illum tam frequens, vel geminatæ, vel repetitæ, vel inconcinnæ postpositæ, vt iam ferulam poscat. nolo citare loca, quæ legendo tantum mihi negotii faces sunt, vt etiam faciant abhorrere. Quid enim insuauius?

Tarpeia pro rupe, canit tuba & ænea martem.
Semel aut iterum apud Virgilium inuenias, sed varietatis causa, tollendique, non vt hic parendi fastidij. est enim plus mille locis. Quin etiã in soluta oratione geminata, prodit hominis aut incuriam aut obliuionem, nam iudiciũ non est quod accusemus: fuit enim ille vel acerrimo. & illud, *Nudo pectore te ne deambulare*: dixissem, *te deambulare*. Sic illud minus placet,

Verno passere, & albulis columbis. Diminutiuũ enim adiectiuo non dederim: nisi & eodem flexu afficiatur substantiuum. Melius dicam, album columbulum, quàm albulum columbum: aut vtrunque, vt Catullus,

Vt albulus columbulus Dionæus. Dicam igitur,

Verno passere, candidis columbis. Vt in his odi illas intempestiuas copulatiuas: ita in illo desiderabam, *Quem cultæ fugiunt nurus amorq;*. dic, *nurúsque amórque*. Quæ verò præter hæc sunt animaduersione digna, pene infinita deprehendes. quare cùm & ingenij rapiditate auferatur auius ab ea moderatione, quæ mens est poeseos: & frequenti incuria, aut amore sui, sordidus etiam alicubi aut malè cultus videatur: ne ipse quidem poetarum nostri temporis sibi vindicet principatum.

Reliqui duo sunt: Actius Sincerus Sannazarus, & Hieronymus Fracastorius. quorum vterque cùm præter illa quatuor à nobis toties decantata, etiam castigatissima fluat vena, atque moderatissima: non potest committi quin aut alter aut ambo pari æqualiq; gloria nomen suũ tueantur. De SINCERO igitur prius:

Actius Sincerus.

Fracastorius.

Qui tempestate melioris vitæ officia Bononiæ auspicatus sum: habui studiorum socium Pacium Aquilium ciuem Romanum, qui antea militiæ quoque fuerat contubernalis. E Calabria igitur commeatus gratia Neapolim cùm venisset, decedens inde, secum attulit Eclogam Sannazari, cui titulus est, Lycõ, ac præter eam ex Christeide (sic enim appellabat) aliquot carmina sanè quàm luculenta. quorum mihi nunc cùm in mentem venit: non possum non dicere ex iudicio tanti viri, qui opus diuinũ illud suum mutato consilio postea non Christeidem, sed De partu Virginis, inscriptum maluit. Quare verò prioris inscriptionis titulum repudiarit, cognoscere, satis in promptu est. Etenim vitã actáque Christi cùm in eo neutiquã narret,

Pacius Aquilius.

narret, sed natalia tantùm canat: simplicissimè profectò Latinis verbis expressit operã suam. Insuaue fuisset, Parthenotocia, & Theotocia. Atque vt hæc valdè probamus: ita minus illud placet, cùm & per imitia dicit in numero plurali, *Virginei partus*: & in fine operis, *partúsque verẽdos*. Omnino, inquam, displicet mihi, neque acquiescam diluere conanti iudicium hoc. Et maluissem, *summo parenti*, quàm *magno*. nõ enim designat Deum vox illa, *magno*: sed altera. Præterea plus satisfacit, *rerum parenti*. neque numerus arridet, *quæ æquæua*. sed sic, *& summo æquæua parenti*, & melius, *sub auras*, quàm *per auras*. numerus enim compositior, & sententia efficacior. Præterea Musas quid attinet admiscere? nam & numina Ethnica sunt, & ficta, atque etiam à poetis prostituta. Ipse in secundo negat Musis nouum antrum rectè illo versu.

Nunc age Castalijs quæ nunquam audita sub antris.
Musarúmve choris celebrata, aut cognita Phœbo.

hîc notum ait. quos verò fontes optat, aut quas rupes? vnus fons Iesus: vna rupes crux. à quibus deducere debuit venam suam. Ad hæc, quæ connexio illorum esse queat?

Vestas nemora ardua rupes. nam neque rupes nemora, neque nemora rupes nostrates sunt. consultius Angelos aduocaret, qui conscij fuerunt omnium mysteriorum. Ridiculum verò: poetam vnius Dei concentorem apposuisse illa, *spes fida deorum*. nam quorum deorum spes fida est semper Virgo? Neque placet *mille acies*, & *mille currus*: vt in singulas acies, singuli tãtum currus sint distributi. Impegientia sic venit in mentem,

-quam ille acies, tota Aetheris alti
Militia, igniti currus. Et quia maximè omnium cultui studuit, illum versum,

Informésque domos, obscuráque regna subire:

ita corrigerem, vt in illud infinitiuum ne desineret: sed sic *Informésque domos tentare, obscuráque regna*. Si non placet verbum *tentare*, aliud substituito. Neque verò si eiusmodi tractem argumentum, adeò admirer Virgilium: vt quos ventos Mercurio attribuit adiutores, eosdem Gabrieli, Mario,

Vade age nate, voca Zephyros quapropter & ipse, *Ille alum Zephyris per inane vocatis*. Neque prudenter posuit in Virginis manibus libros Sibyllinos: potius Isaiæ. Cætera

ibi diuina omnia: vt versus ipsos è cœlo deduxisse videatur. inter quos illum admirere,

Nec sceptri iam finis erit, nec terminus æui.

potuisset etiam, *Imperij nec finis erit.* Quæsitam verò seruatámque vbique orationis moderationem contaminauit insolita luxuria,

-aduerso qui carceris antro
Excubat insomnis semper: rictúque trifauci
Horrendum stimulante fame. sub nocte profunda
Personat, & morsu venientes appetit vmbras.

Tolle *stimulantem famem, & noctem profundam*, quæ hîc nihil prêter sonum quærunt. Confer cum Cerbero illo Virgiliano: & acquiescès iudicio nostro. habuit enim satis ille, si terreret vmbras, non autem deuoraret. Iste verò, si deuorat, etiam per aluum demittat: quod est admodum puerile. Quòd si dicas non esse verbum hoc odiosum, Deuorare: sed, Appetere. At ô bone: nullum, quod fame affici potest, aliquando non comedet. verum profectò monstrum. Mihi verò tametsi quæ ponam non admodum placent. minus tamen quàm illa displicent:

-aduerso carceris antro,
Excubat, æternum latrans, rictúque trifauci
Turbam infelicem trepidantes territat vmbras.

Neque Dauidem cùm facit canentem, faciat oculos intorquere insanorum more, qui malo afflantur spiritu. Ex AEthiopia Magos ait venturos: nihil minus. ex Oriente nánque venerunt. Nec de sapientissimæ Virginis modestia, atque diuinorum factorum assensione detraxerit tantum maternus amor, vt ei attribuas è medio plebeiorum affectuum vlulatum. Nimis arrisit sonitus ille verborum

-tum luctisono vlulatu

Cuncta replens. Equidem ne clamasse quidem eam vnquam putauerim: quam simul cum eo munere quo Dei mater appellaretur, illis quoque affectibus temperauit Deus: quibus eius animus esset Deo, quem gestisset, similimus. non enim vnquam locus locati dissimilis est. Neque decorum seruat illa metaphora,

-quis te mihi fluctus ademit? nec dixerit,

Stygias tecũ duc nate sub vmbras quippe sciebat reuersurum, si sciebat eò descẽdisse. descendisse enim, vt cum captiuis liberali causa manu assertis reuerteretur: quos decuit

cuit expectare, atque beneominatis vocibus prosequi in cœlum abeũtes. Non igitur deterius saperet quàm latro: cuius verba illa fidei plena & sapientiæ: Memento mei Domine, cùm veneris in regnum tuum. Igitur si (vt subdit) sperat *Erebum* eius opera euersum iri: quem parat *comitatum*, quem *sudorem* pollicetur absterſuram? Prorsus pulchra carmina: sed quæ alii conueniant personæ: qualẽ aiunt Lysię pro Socrate orationem. Sic in illis quoq; illius modestiæ minus consultum est, cùm scribit, *Crudelia dicit sidera.* Nónne hæc est cui arcana omnia aperta sunt de Filio Dei? nónne est hæc ancilla Dei? Rapuit bonum virum ardor imitationis: ait enim Virgilius,

Atque deos, atque astra vocat crudelia mater.

Quid item futuri nunciam iudicii tubam vocat, *martiam*? A somniis quoque Briarei, & Centaurorum, & Gorgonũ, & Scyllæ, & Sphingis, & Chimæræ, & Hydræ, & Harpyiarum abstinendum fuit. nec dignam duxerim Orgiorum vocem, quam interſererem veris Dei rebus,

Long. q; perpetuus indicimus Orgia fastis.

Et quid est, *longa*? præsertim cùm addatur perpetuitas. Minguerit tamen profanæ vocis asperitatem si dicat, *Et noua perpetuis.* In tertio est oratio Dei patris ad Angelorum choros,

Ac primum duris paruì sub cautibus antri
Gramineos lustrate toros: lustrate beatam
Pauperibus sedem calamis: cunctíq; recentes
Summissi cunnas accedite.

At quis putarit, non tantò antè Dei optimi maximi natalibus choros omnes Angelorum astitisse? Quare ipse quoque in II, *Miratur lucem insolitam, miratur ouantes*
Cœlicolum cantus senior. & paulò suprà, *Superùm cingente caterua Aligera.* & ante hæc,

Ecce autem nitor ex alto nouus emicat: omnemq;
Exuperat veniens atræ caliginis vmbram:
Auditíq; chori superùm, & cœlestia curuas
Agmina pulsantum cytharas, ac voce canentum.

In fine orationis hæc sunt,

Procumbit pecus, ac domini vestigia lambens
Peruigilat longos fundit dum tibia cantus.

Æqui nondum pastores aduenere. Iordanes quoq; fluuius festissimè introductus est ad acta Domini prædicenda:

Universidad de Deusto
Biblioteca

cęterùm nemo sanus eiusce prędictionis Protheum fecerit authorem. Quot Prophetę illus fluminis rapis extitere, quibus ea pars diuinorum officiorum attribueda fuerat? In verbis ac numeris quid sequi probaréve possis, tu ipse animaduertes, veluti cùm Celiam, Virginis cubiculum vocat. & cùm dicit,

Interea terra parta iam pace. primum est *-tercà terra.* deinde vocalis illa vasta nimis frequens hîc. malim, *At parta interea terris iam pace.* Præterea quatuor ponè contiguis versibus videas eodem modo ac filo differri verbum in proximi carminis initium,

-lætitiam choreis tum fortè vacantem
Aduocat,
-hæc magni motusq; animosq; Tonantis
Temperat.
-quæ Cœlicolûm per limina semper
Discursat.
-lacrymasq; exosa virago
Exultat. & cùm dixit,
spinasq; clauosq;: vix septimo versu abstinuit,
-lunámque stellásque. quam ambitionem in sola poetica

Actius Sincerus. Vidæ plus decies animaduertas: Ludit verò nos SINCERVS, cùm Iudæum pastorem vocat Aegonê. quiq; *Massylis pascuis* adeò fuerit diues: vt cêtenos habuerit greges. Atqui à Iudæa in Massylorum terram tam facilè est trâsmittere, quàm è Gallia in Epyrum. Idê primus Epigramma cultum dedisse creditur à nobis: primusque argutias tersas ostendisse. In carmine quoque pastorali solus legi dignus omnium qui post Virgilium scripsere. Memineris Illud oraculum nostrum: Pauca licere perfecto poetæ. Non quoduis argumentum, non quæuis vox, non quæuis iunctura vel vocum, vel numerorum inter genuinas legitimasq; referri debet. hoc ille, si quispiam alius, præ oculis habuit. In Phyllide tamê quare dixerit *leues Thymos*, me quidem fugit ratio. Sunt enim grandes, graues, atque inter Cetacea: vt diximus in Historiis. Melior versus & doctior,

Præcipitem lenta expectans ad retia Thymum.

Exime illud carmen ex optimis.

Quis mihi, quis tete rapuit dulcissima Phyllis.

Ecloga verò Galatea longè optima est. eam antè etiam quàm

quàm ederetur, manu nostra descriptam habuimus. non igitur operam perdidi, quod enim nunc legitur,

AEquora collustrant flammis: ita scriptum fuit,
AEquora rimantur flammis: vt intelligas magni viri iudicium. Item,
-plures Nesis mihi seruat Echinos: legebatur,
-totidem virides mihi Nesis Echinos
Seruat adhuc. Quæ sequebantur in memoria non habeo, restant vestigia tamen iudicij castigat: cùm redegit ad panciora. Atque vt hæc optima, ita Salices pessima: tametsi eam scio placuisse ei, cui meum iudicium non displicebat.

Ad HIERONYMVM FRACASTORIVM tandem aliquando deuentum est: in quo cùm nihil soleam desiderare, admirationi potius erit locus, quàm castigationi. Quanquam ne superiores quidem operæ tanquam censoris accipiendæ sunt: sed quasi vestigatoris. Hoc vnũ agimus: vt Poeta noster ad maxima quęque sese accingat quæ si ego in aliorum animaduersionibus non sum assequutus: at excitarim saltem nobiles animos ad expetitam illam perfectionem. Diuinum igitur poema cùm sit eius Syphilis: quid agendum sit nobis, si ab sua ipse magnitudine discessisse credi potest aliquando? Est igitur quod in rebus ipsis: est quod in legibus poeseos animaduertamus. non accesserim ad eam sententiam, quæ illo versu continetur, tametsi vetus est apud Laertium,

Fracastorius.

Aer quippe pater rerum est, & originis author.

Quis enim statuat Aerem vel principium solùm materiale, vel, quod est tam nouum quàm falsum, causam efficricem? hoc enim est patrem esse. Nescio verò quemadmodum tantus astrologus (fuit enim summus) apsidem, quam Arabes Augem vocant: oblitus fuerit sub Cancro esse. de Sole enim sic scribit,

Apsis sub Cancro.

Idem vbi nos Cancro propior spectauit ab alto.

sed tuendus est. dixit *propiorem*, propter radiorũ directionem. dixit altum, propter apsidê. Illud præter animi moderationem,

Sol ipse nouum (quis credere posset?)
Curret iter. Cùm verò negat animalia cætera præter hominem, morbo Gallico tentari: cum multis quidem fatêt. nos tamen vidimus canem ea lue captum: qui heri sui

Canis morbo Gallico correptus.

emplastra linxisset. at quòd ait morbum hunc extinctum iri: ac certis posthea seculis fore vt denuò renascatur: atque iccirco sese parare suo carmine remedia quæ tum vsui futura sint: non intellexit eum qui ita sentiat, illud quoque sentire necessariò, vt & eius tam præclarum intereat poema, & aliquando tam poema, quàm poematis author idé renascatur. Id quod nō minus absurdè deducitur ex mundi æternitate: quàm ex mundi creatione mutatio in Deo. Neque potest defendi in illis verbis,

-lux alma diei
Cesserat, & noctis tristes adduxerat vmbras

Nemo enim dicat, à die recedente adduci noctem. sed eius decessione subire noctem. nec prudētis medici fungitur officio, cùm dat Erucam Gallicano. acuit enim mucos illos ita vt vrant: neque Crithmum: præsertim cùm ipsum ibi salsum vocet. Turbith Arabum putauit è lib. Serapionis esse Dioscoridæ Tripolium, qui error quantus sit, suo loco est disputatum. Illud quoque,

Quorum suffitu pertingunt corpus acerbo.

Ex vsu vulgi dictum est. at philosophi, medicique interest acerbum vel saporem vel odorem (sic enim suo loco disputatum est) ab acri distinguere. de Cinnabari, Stibio, Minio igitur cùm loquatur: hunc non illum debuit attribuere. De eruditione hæc: de poesi quæ sequuntur. Primū illud sese offert in inuocatione. cùm enim dixit *Dic dea*, subdit suam ipse, non musæ narrationem more aliorum Poetarum. ait enim per interrogationem,

-nam tempore ab illo, &c.

post quæ ipsemet iudicium facit sic,

At verò si ritè fidem obseruata merentur
non ita censendum. De elementis quoque cùm loquitur: minus probarim epithetum,

sic elementa modis variis se grandia vertunt.

Sonus est in voce: at malim, *mutua*. quid enim est *grande elementum*? Est etiam sic scriptum,

Aspice candentes magni qua Cancer Olympi
Excubat ante fores, & brachia tendit aperta.

Malim tamen *summi*, quàm *magni*: quibus locum declarem. neque *fores* ibi cœli: sed arx potius. in Ariete verò aut Capricorno fores: hinc enim redux annus. Tum *Cancer* pro excubitore ineptus est. accōmodatior Scorpius: atque hoc

hoc ipso Leo. Præterea ignaua illa, *brachia pandit aperta*, aut otiosa. In illis autē præter loquutionem nescio quam, dicat quare *prælia* cū posuit, *arma* addidit. sic enim scribit,

Bellipotens Manors: animis cui prælia & arma,
Vindictæq; manent.

Sanè in prælijs arma sunt: loquutio verò est, vt illa Homerica,

Ἀνδ' ὐκ ἀτρεϊδη κεχαμένου ὕδασι δυμὸς.

Sic exuberat

sopor post somnum,
Interea dulces somnos, noctisque soporem
Omnia per terras animalia fessa trahebant.

Nescio an alius dixerit, *trahere soporem*. & *cætera* non *omnia* dicēdum: ipsi enim quoque erant animalia. In illis autem decrescit oratio,

-summésque voluti montibus amnes,
Præcipites secum syluas, secum aspera saxa,
Secum armenta trahunt.

Minore enim opera trahetur armentum quàm sylua. Sic depressiores sunt domus quàm syluæ. ille tamen dixit,

-super & nemora alta, domósque
Turbidus.

Neque probes modorum mutationem: pauperis enim ingenij est, aut negligentis, aut confidentis,

Qui status illorum fuerit, quæ signa dedêre
Sidera, quid nostris cœlum portenderit annis.

Etiam illa,

-Stygiáque ab sede laborem,
Pestémque, horribilémque famē, bellúmque, necémque.

aliter dicerem,

-Stygiáque ab sede furorem,
Pestémque, horribilémque famem, bellique labores.

Neque illud vllo modo placet,

En etiam ceu nos agerent crudelia nulla.

Neque de ceruo vno, *capita*, in numero plurali,

Cui nuper ramosa ferens ego cornua cerui
Aeria victor fixi capita ardua quercu.

Neque enim sic dicā vt *pectora*. vsus enim hoc extorsit: illud non admisit.

Hic dea vicino quæ sese fonte lauabat
Calliroe, liquido ex antro per lubrica musco
Saxa fluens.

Quomodo dea fluens?

Quomodo fluens lauet se fonte? Multis hoc euenit sum-

mis viris: vt cùm quędam mutent, ea relinquant quę cum inductis non cohæreant.

Ibi quoque exundat,

Qui solis violatis aues, sacráque volantes
Hesperij. Sed & quod oblitus fueram dicere: valde abscedit à vera philosophia,

-Nascuntur pecudésque, feræq;

Sponte sua. Qui hoc dicat, possit in hac scientia facere progressus ad hominis vsque fortunam generationem. Quod verò attinet ad numeros, versus ille minus placet,

Et faciles ortus habet, & primordia præsto.

Neque si causam quæras, vllam impromptu habeo quam dicam: solùm id profiteri possum, degenerem mihi videri, neque nævum esse in tam bello poemate, sed luxationem: ille verò diuinus est,

Nec monumenta patrum fieri vidêre nepotes.

Malim tamen *sensere* quàm *vidêre*. Iudicium quoque tãti viri in illo considerandum,

Omnis & euentus tanti via prima patescet:

potius quàm *patebit*. at ille minus satisfacit,

-æquabit pelago freta lata sonante. plus arridet, *vastis freta lata ruinis*. Sic ne ille quidem aut animum aut aures explet,

Sidere sub certo fieri, & per secula longa. malim, *& per secula gigni*. Sed & quod per initia positum est, vellicat acrè auditorem,

Europam, partímque Asiæ, Libyæq; per vrbes.

Offendit enim prima syllaba secundæ vocis, sequens sibi similem vltimam prioris. Præterea vt non per totam *Europam*: ita aduerbium *partim* minus consultò attribuitur *Asiæ*. melius videtur *Ditésque Asiæ*. Sic illum pauci, quanti sit, designabunt,

Quarta luce frequens fato perdebat acerbo.

Nam neque epithetum hîc hoc placet, & syllabæ postremæ vtriusque vocis eandem habent consonantem. denique versus mihi plebeius videtur. cui quem volui substituere, longè fuit deterior,

Fato instructa fero, paucis lux quarta pepercit.

Posui verò ingenuè, vt intelligeres quàm parum mihi placeam: & quàm rarò bene cadat, bene scribere. Hunc verò nequeam mutare, nisi etiã superiores, qui optimi sunt

sunt, inuertãtur. Illa autem faciliorem admittunt censurã,

Ecce aliquam tussis sub ito irrequieta tenebat:
Nec longè mora mortis erat, námque ácta repente
Circum præcipiti lapsu, reuoménsque supremam
Ore animam, socias inter moribunda cadebat.

Huius vltimi verbi sonus non placet. neque scio quid sit, extrema anima. & non cohærent illa duo, aduerbium *subito*, & verbum *tenebat*. Hoc enim est τὸ ἐνθυμεῖσθαι: subitum autẽ, temorẽ habet nullum: neque neges fuisse mortis moram *longè*. profectò prope quem mors est, procul ab eo est *mora mortis*. Ita scriptum est in duabus editionibus: cæterùm quia descriptores isti deformant optima quæque: fortasse *longæ* fuit epithetum, non aduerbium. Fauẽdum est enim cuiui optimo, præstantissimo post Virgilium, poetarum. Nec sic quidem tamen carebit calumnia. nemo enim dicat longam mortem. sic igitur olim commentus fueram,

Ecce grauis motu correptam tussis acuto:
Nec certæ mora mortis erat, agitata repentè
Pulso pectore corda quatit, reuoménsque supremam: vel, *fundéntesque ruentem Ore animam. socias inter moribunda reliquit.*

sicut est apud Virgilium,

-vitámque reliquit in astris. Videtur autem posuisse *animæque* vomitum propter tussim. at vomitus à ventriculo: tussis à pulmone. quare illa quoque ausus sum, *Ecce autem subito tussis quassata tumultu*, aut *concussa: Præcipitique grauis lapsu circum acta repente Corruit infelix, animámque reliquit in auras*. Secundi libri initio,

Nunc age, quæ vitæ ratio, quæ cura adhibenda:

malui, quàm *petẽda*. quod admonui, vt maximi poetæ iudicium ne te præteriret. Ille sonus infelix, *Ille subit magnos terræ miratus hiatus* & verbi tempus præsens, quàm præteriti participium magis conuenit. malim sic,

Ille autem vastos terræ miratur hiatus. aut, *Ille autem subiens*. PONTANVS coniunctioni non pepercisset, - *subit magnos terræ & miratur.*

QVARTA ÆTAS.

CAPVT V.

HActenus non solùm cum opinione hominum, verum etiam cum inuidia luctatisumus. quorum alterum iudicio nostro maximum negotiũ facessere potest. alterum etiã boni viri nomen labefactare. veterum enim

examinare nulli vitio datum est: nos verò qui non paucis monumentis eandem quæsiuimus gloriam, cuius aditus tot tantísque ætatis nostræ viris patuit: non defuturi sint, qui putent illorum depressione ac ruinis extollere nostra velle, atque alijs anteferre. quorum ego animos neque castigo, neque mihi potius quàm meum censeo respiciendos, quem scio candidissimum atque humanissimum, non tam sibi velle comparare principatum, quàm alijs ostendere. In nostris etiam poematijs, id quod multis alijs in locis quoque professi sumus, si quis suum dignetur exercere iudicium, magnam à me is inibit gratiã: cuius opera nostri labores meliorem speciẽ consequẽtur. Sciat ille tamen, quod in alienis fecimus, in nostris item facere potuisse. cæterùm vel alia studiorum genera, vel negotia, vel ipsum otium quoque obruisse non ignauam voluntatem. Nunc ad proximam nobis ætatem transeamus.

MACER, SERENVS, SIDONIVS, CALPHVRNIVS, NEMESIANVS, BOETIVS, AVSONIVS, PAVLINVS, CLAVDIANVS.

MACRVM, qui Augusti fuit tempore, non hunc esse cuius de herbis circunfertur poema, satis constat tum ex quibusdã barbaris nominibus, tũ ex Plinij ætate: cuius authoritatẽ cũ ille suis versibus interponit. quánam ratione ab Ouidio inter æquales suos recenseatur? Is igitur cuius opus in manibus habemus, neq. poeta fuit, neq. bonus medicus, neque sincerus versificator.

Paulò mundior SERENVS SAMMONICVS: verùm adeò tenuis, vt nullum vnquam æquè meminerim. vtitur tamen vocibus valde bonis, vt, *Porrigo, Oscedo*: & poeticis, vt *sanescere*. ausus & componere *duleacidis*, quæ Africani vocant *Muzi*. verùm, vt tumor dicitur: ita ab eodem *dulcor*. Paucissimis figuris vtitur:

Seu Salamandra potens, nullisque obnoxia flammis
Eximium capitis tactu deiecit honorem.

SIDONIVS accuratus: aliquando etiam anxius, plenus electorum verborum & sententiarum, quas acutas breui concludit gyro.

CALPHVRNIO qui post Maronem primas defe-

rant inueni. Quod indicium neutiquam probatur mihi: laxus enim & tumidus est. Is tamen cùm versus sæpe fundat non contemnendos, permittit me legentem dormitare. nusquam acuit, nusquam tenet: aueóque frequenter absoluere quæ vixdum occœpi videre. primam igitur Eclogam ad Pollionis Virgilianæ normam cùm elaborarit, diuinitatem illam planè rusticam fecit. nec minus in secunda Musam Damonis & Alpheibœi: In qua etiam cùm pastoralium cantionum admiratores faciat Satyros & Faunos, iudicem cõstituit Thyrsin, non illorum quenquam. neque cùm illo dicas,

Et mea frondenti circundat tempora teda.

Teda enim nullo modo frondet: nullis argumentis humanis inclinari potest ad plicationes. quare igitur non dixit, *Pinu*?

De teda quid sit, satis est à nobis dictum apud Theophrastum. Tum autem quid est, *matura Pomona*? post tot secula iam sit omnibus natura. Qui sequuntur versus sexdecim, non sunt aspernandi: cęteri parum sapiunt. Terra puerilis. & illo versu agnoscas illius ambitionem,

Et matutinas reuocat palearibus herbas.

Quod enim taurorum genus ruminat *palearibus*? Par cura cùm in eadem, acerbam dicit noctem, Lycidæ quoque sermen totum nihil nisi rus est: sed illud Catullianum: scilicet infacetum. Quarta verò, propterea quod immodica est: placuit ad hæc pauca reducere,

Dum medio somnus tacitum pecus obsidet æstu:
Nos quoque lenta sinu gelido inuet umbra canentes
Murmure dum certat cantantibus humida rauco
Ripa, leuátque diem vicini spiritus amnis.
Ab Ioue principium si quis canit Aethera: sed qui
Carmina Cæsareas trepidus meditatur ad aras:
Vota sui cantus, & semina sumat ab aris.
Ipse mihi, qui nunc præsenti numine terras
Perpetuámque fouet cœlesti pectore pacem,
Pierium decus augusto spirabit ab ore.
Huc ades ô, nec sperne feros mitissimè montes,
Sacra triumphales vbi pascit laurus honores.
Ecce pater patrium qui altè tibi temperat orbem
Iuppiter, imperio furtim digressus ab alto,
Cressia rura petit facilis: curísque solutus

Carmina dictæis audit Curetia syluis.
Aspice, vocales audito vt Cæsare syluæ
Excipiant cantum faciles, notóque fruantur
Numine: & eductus cœlo vigor excitet agnos?
Proximus ille deo est, deus est vt proximus illi.
Cuius ad auditi cœlestem nominis auram
Iam distenta magis demittunt vbera matres,
Prata virent, rident horti, fœcunda grauantur
Arbuta: pigra prius, non noto semine tellus
Incaluit, vernatque frequens hyemalibus aruis:
Fascinus exul abest, nec succo exhausta maligno
Messis hebet lolijs, nec inertibus albet auenis.
Iam positos fessus poterit spectare ligones
Fossor, & inuento lætus requiescet in auro.
Dij precor hunc iuuenem: quem vos (nec fallor) ab ipso
Aethere demissum, voluistis condere terras:
Vincere longæuum famulantia sæcla iubete:
Et date perpetuo cœlestia fila metallo.
Sit deus hic. nolit mutare palatia cœlo.

VERVM nimis in hoc laborauimus,

NEMESIANVS enim vocat nos, longè hoc castigatior. Ad quem Flauius Vopiscus cùm scribit missas Eclogas à Calphurnio: iudicandum relinquo vter alteri fuerit versus illos.

CALPHVRNIVS,

Te sine, væ misero mihi, lilia nigra videntur,
Nec sapiunt fontes, & acescunt vina bibenti:
At tu si venias, & candida lilia fient,
Et sapient fontes, & dulcia vina bibentur.

OLYMPIVS,

Te sine, væ misero mihi, lilia nigra videntur,
Pallentésque rosæ, nec dulce rubens hyacinthus:
Nullos nec myrthus, laurus nec spirat odores.
At tu si venias, & candida lilia fient,
Purpureæque rosæ, tum dulce rubens Hyacinthus:
Tum mihi cum myrtho laurus spirabit odores.

IDEM,

Idas ille ego sum Donace, cui sæpe dedisti
Oscula, nec medios dubitasti rumpere cantus:
Atque inter calamos errantia labra petisti,

CALPHVRNIVS,

Ille ego sum Lycida, quo te cantante solebas
Dicere felicem: cui dulcia sæpe dedisti
Oscula. atque illa eadem.

CALPHVRNIVS,

Vt Lycidas domina sine Phyllide turbidus erro.

NEMESIANVS,

Pallidior buxo, violæq; simillimus erro.

Idem verò De venatione librum edidit valde bonum, valdeque luculentum: de quo nunc nihil. Cum Gratio tamque in optima poeseos ætate comparauimus.

BOETII SEVERINI ingenium, eruditio, ars, sapientia facilè prouocat omnes authores: siue illi Græci sint, sive Latini. Seculi barbaria eius oratio soluta deterior inuenitur: at quæ libuit ludere in poesi, diuina sanè sunt. nihil illis cultius, nihil grauius. neque dēsitas sententiarum timuerem, neque acumen abstulit candorem. Equidē cum eo paucos cum illo cōparari posse. Valla docet eum Latiné loqui: at Vallam BOETIVS bene sapere.

IAM verò cùm PAVLINO suo sese offert AVSONIVS. Paulini igitur probitatem legis in ipsius epistolis. neque eam hoc, sed etiam animi æquabilitatem, quam cum eo stilo communicauit. Ferè enim quibus quisque moribus præditus est, eos etiam transfundit in suam dictionem. id quod & in Messala notauit, & in Cæsare Quintilianus. Ausonius verò ingeniū magnum, acutū: stilus durius, asperior. Multa scripsit, non solùm varia, sed etiam variè. Videre quid facere potuerit, non quid fecerit potius iudicandum. Vtinam Epigrammata ne scripsisset. nam & inepta sunt penè omnia, & omnia dura: quædā etiam ineptè, aut frigida, aut friuola: vt è Græcis satis habuit quæ reprimeret. nonnulla verò adeò fœda atque detestanda, vt neque scriptore, neque auditore digna, non in sponsorem incumbere merita sint, sed solis flammis expiari posse videantur. Sanè sibi multùm placuisse constat ex securia scriptionū futurorū seculorum securum, cùm sibi videretur sui esse princeps. eum verò piguisse castigationis videmus in ipsis Iambis: quos cùm puriores inchoasset, flutulentos fieri permisit. Nonne potuit?

Contentus esto Paule mi
Ludente Paule pagina. At maluit Spondæo contaminare,
Lasciua ô Paule pagina. Sic,

Declinas, vt Lucas boues. potuit purius, *Horrescis.* Ad eundem modum, cùm tamen longè concinniora posset, neglexit curam in ludo septem Sapientum. ponemus igitur ad iuniorum vtilitatem, quæ voluit & quæ potuisset,

Septem Sapientes, nomen quibus istud dedit,
Septem Sapientes, nomen hoc quibus dedit.

Quid erubescis, tu togate Romule? O togate Romule,

Scenam quòd introibunt tam clari viri, Scenam tuam introire.

Campus comitiis, vt conscriptis curia, Campus comitii est, vt Senatus curia.

Aedilis olim scenam tabulatam dabat, Aedilibus olim scena tabulata extitit.

Subitò excitatam nulla mole saxea, Subitò excitata mole nulla saxea.

Octauianus, concertantes sumptibus, Aemulantes sumptibus.

Sed quid ego isthæc? non hac causa huc prodij,
Verùm quid ego hæc? non haecce causa.

Quis condidisset primas partes mœnium,
Prima septa mœnium.

Scitis profectò, quæ sint, sed si memoria,
Scitis profectò quæ, sed hic si memoria.

Rebus vetustis claudit, veniet Ludius,
Ecce Ludius.

Finem intueri longæ vitæ, quo iubes, Longæ intueri terminum vitæ iubes.

Καιρὸν γνῶθι, *quod, tempus vt noris iubet,* Καιρὸν γίγνωσκε. aut si vis id seruare,

Cognosce tempus, γνῶθι καιρὸν *est idem,* aut, Quod nosce tempus,

Sed καιρὸς, iste tempestiuum tempus est. quanquam veteres comici etiam suis in carminibus ita pronunciarunt, vt ne consonantiũ quidẽ positione efficeretur quominus syllaba breuis, breuis esset: alii tamen nulli poetarum licuit. illi enim soli quasi quotidiano sermone vtebantur. Itaq; vox hæc *tempestiuum* vbi libuisset, media priore correpta enunciabant: id quod etiam hoc in versu Ausonius facere poterat. quippe vt *temporis* media breuis, ita & eius cõpar in deducto. At verò castior lex in hisce versibus. quare & festiuius,

Sed

Sed καιρὸς iste tempus ipsum est temporis.
Sanè peracutè,

Quod est Latinè, plures hominum sunt mali: imò, plurimi.
Hic & versus purior erit, & Græcum expressius, οἱ πλείους.

Κρεῖσσον μέτρον *esse dicit Lindius,* Κρεῖσσον esse μέτρον, inquit Lindius.

Neque esse me primum, vnum vestrum existimo,
Neque me esse primum, vestrûm at vnum.

Quærentem, quisnam primus Sapientum foret:
Vt in orbe tereti nomen insertum incideret.
& mutila est oratio, & versus non boni.

Nam sciscitanti ritè cui primas daret
Sapientiæ: imperauit vt ille omnium
In orbe tereti nomina ipsa incideret,
Vt quod dixisse Cræso regi existimor.
Vt me quod vni dixi Cræso existimant.

Rogat beatum prodam, si quem nouerim.
Hîdem verbis alia collatione satisfacias,

Prodam beatum, nouerim si quem rogat.
hic & illo, *Telena dico ciuem non ignobilem,*
Ciuem Telena dico.

Pro patria pugnans iste vitam obiecerat.
Pro patria, cui pugna vitam dempserat.

Fines agelli proprij nunquam excesserat,
Fines agelli excesserat nunquam sui.

At illa ridens, Quo deinde me ponis loco? Auferridens, vel, Ridens, at ille, Me ergo quo ponis loco?

Beatus orbe toto qui solus vocor, Toto beatus orbe.

Relinquo regem, bellum ille in Persas parat,
Exercitum in Persas parat.

Profectus, & deuictus, & regi deditus,
Profectus, atque captus est:
non enim deditionem fecit, sed proditus fuit, vt ait Herodotus in 1.

Per ministrorum ducitur lectam domum. Puto esse mendum, Eò per ministrûm: vt sit genitiuus concisus, vt apud Terentium *AEquûm & iniquûm.*

Reliquum quod esset vitæ totum degeret, Id omne degere,

Ego duorum regum testimonio
Laudatus, & probatus ambobus fui.

concinnabimus & versum & sententiam. nam qui sensus hîc, Testimonio Crœsi & Cyri, laudatus fuit Cyro? etenim iudex laudat, aut vituperat ex testimonio. est autem iudex aliud à testibus. quare sic accipiendum est: Ab vtroque vtriusque testimonio probatus fuerat hoc ea verba non sonant. sic igitur dixerim, Ego regis vtriusque testimonio.

Quódque vni dictum est, quisque sibi dictum putet, Vnique dictum quisque,

Ego iam peregi qua de causa huc prodij, Cuius ergo huc prodij.

Lumbi sedendo, oculi spectando dolent. non immutabimus, quia Plauti est. quare non rectè addiderunt copulatiuam, *oculique.*

Manendo Solonem, quò ad sese recipiat. insuauis versus & vox illa, *manendo*, aliud quærit quod doleat: sicuti *oculi spectando, lumbi sedendo.* Quid igitur *manendo*? quare sic dixerim, Vtrique manendo, Solon quoad se recipiat.

Breuitate nota, qua Lacones vsi sunt. ausim dicere scriptum à poeta, Vtimur.

Dixi. Valete memores. plausum non moror, Memores valete.

Cleobulus ego sum parnæ ciuis insulæ, Ciuis exiguæ insulæ,

Ἄριστον μέτρον, *quem dixisse existimant*, Quem μέτρον ἄριστον protulisse existimant.

Interpretare tu, qui orchestræ maximus
Gradibus propinquis in quatuordecim sedes:
Ἄριστον μέτρον, *an sit optimus modus.*
Voluit plautissare,
Interpretare tu, qui ad orchestræ latus
Gradibus in istis quatuordecim sedes:
Μέτρον ἄριστον *optimus siet modus.*
Per ordinem dixisse ex isto loco,
Afer poeta videtur, Nequid nimis.
Per ordinem videtur ex isto loco
Sumpsisse Afer poeta suum, Nequid nimis.
Rebus creandis dixit, vt vates Pindarus, Vt ex me Pindarus.

Dedêre piscatores extractum mari.
hîc videtur deesse aliqua, neque cohærent quæ sequuntur.
Nánque hi iubente Delio me legerant. *Cuiqui*

Cuiq; munus hoc sapienti miserant. Quomodo si legerant Thaletem, miserant cæteris aliis? quare non rectè inferret,

Ego recusans, non recepi. sed dedi
Ferendum ad alios, & quæ sequuntur. quare si dixissem,
Tripodem ex profundo retibus tractum mari
Apolline id iubente, tanquam principi,
Septem sapientum dedêre piscantes mihi:
Ego recusans non recepi. &c.
Is qui ego sum. causa sed in scenam fuit, Dixi, Quis ego sim,

Ἐγγύα πάρα δ' ἄτα, *ecce dicimus.*
Latinum id est spondeo noxa præsto est tibi.
melius,
Sententia mea est, ἐγγύα πάρα δ' ἄτα.
Latina, Spondeo noxa præsto sit tibi.
Gratum hoc officium maneat ambobus tamen.
Pars plaudite ergo: pars offensi explaudite.
inuerte priorem,
Gratum maneat officium hoc ambobus tamen.
Pars plaudite ergo: offensa pars explaudite.
Bias Prieneus dixi, οἱ πλείστοι κακοί. non collidit,
Latinè dictum, dictum Latinè.
Malos sed imperitos dixi, & barbaros, Malos sed accipe imperitos.

Qui ius, & æquum, & sacros mores negligunt,
Et sacra morum.
Iam fugit illum inuisum nomen mali, Iam fugit illum hoc nomen inuisum.
Et esse καιρὸν tempestiuum quod vocant. Est καιρὸς is quem temporis articulum vocant.
Romana sic est vox, Veni in tempore, Romana quoq; vox illa, Veni.
Reputate cuncti, quotus offensam incidat, Reputate nunc eiusmodi offensam,
Μηκέτι τὸ παῦ, *qui dixi, & dictum probo*, Qui dixerim, dictum probo.
Locare sedes, bellum gerere aut ponere, Gerere bellum.
Agere volentem semper meditari decet, Semper volentem agere.
Nam segniores omnes incœptis nouis, Nã segnior fit omnis

Incogitantes fors, non consilium regit, Incogitantes fortè non consulto agunt.

Sed ego me ad patres iam recipio. Plaudite.
Meditari vt vestram rem curetis publicam.
Sed ego donum iam me recipio. Plaudite.
Vestram meditari rem studeatis publicam.

Hæc ita sunt ex illius viri ludo Sapientum. In quibus maiore scribendi, quàm commentandi labore affecti sumus. Non vt bonum poetam lacesseremus. illius enim adeò fuimus studiosi, vt præter vulgatas emendationes, amplius quadraginta loca, sed illustria, restituerimus. Nihil verò magis excitare possit ingenia studiosorum, quàm hæc iudiciorũ concertatio. Proinde in hisce nos exercita tos sciant poeseos candidati: vt procul ab ignauia nihil incultum, nihil plebeium aut cogitemus, aut excogitatum foueamus. cõtrà enim nobis atq. Iurisconsulti sanxere faciendũ est: illis enim ita videtur, Præclarius consuli rebus humanis, si decem sontes absoluantur, quàm si vnus innocens damnetur. At enimuero poetæ id agendum est, vt potius centũ bonos versus iugulet, quàm vnũ plebeiũ relinquat. Ac nuper extitere quidã versileguli, qui sine numeris, sine sale miserrima quædã Epigrãmata edidere. atq; ipsis cõmentũ placet. quos tantũ abest vt probem: vt eos cũ Megarensibus neque secundos, neq. tertios: sed neque in numero poetarũ, at enimuerò ne in vmbra quidem numeri existimem. verùm ad Ausonium. interest & illud poeticæ Reipub. vt quid illis senserit versibus, videamus.

Sententia Iurisc̃osultorum.

Qua caret Aethiopum plaga perusta, irrequies gens.
Semper vbi æterna vertigine clara nitet lux.

Siqua enim gens minimo die vtitur, & eq̃uè minima nocte, ipsi sunt Aethiopes: siue qui sub AEgypto sunt: siue qui in extremis Africæ partibus agitant. Longo enim interuallo supra Lunæ orbẽ habitent necesse est, qui extra tertæ vmbrã perpetua luce vti volent. Inter cætera verò eius poematia sunt quæ ipse partim εἰδύλλια, vt Gryphum de numero ternario: partim vocat Eclogas. sic enim inscribitur ea quæ vitæ nostræ miserias describit: valde sanè bona, & quouis magno poeta digna. sed longè illustrior illa in qua Cupido cruciatur. Est enim docta, candida, neque carens numeris. velut illis versibus, in quibus est

est tergemina distributio,

Parte truces alia strictis mucronibus omnes,
Et Thisbe, & Canace, & Sidonis horret Elisa.
Coniugis hæc, hæc patris, & hæc gerit hospitis ensem.

quanquam etiam melius puto,

Coniugis hæc, patris hæc est, hæc gerit.

In illo Epigrammate sibi contradicit,

Non est dives opum, dives: nec pauper, inopsq̃;
Infelix: alio nec magis alter eget.
Dives eget nummis, cereali munere pauper:
Sic cùm egeant ambo, pauper egens minus est.

In secũdo versu negat alterum altero egentiorẽ: in quarto affirmat diuitem plus egere. quod sic poteris castigare. *Si plus alter eget: pauper egens minus est.* memini olim à nobis breuiore congestum gyro hunc ad modum,

Non est dives, opum dives, si discupit vltrà:
Dives erit solo nomine, quisquis eget.

In illis verò videtur abiecisse spem seruandi modum. etenim in Epigrammate de fratrum falsis nominibus, prò elegiaco pentametro senarium posuit,

Falsum nomen vtrique, sed vt verum sit vtrique.

Ego verò etiam à tyrunculis poeticę puto posse substitui quinarium: cuiusmodi fuerit ille,

Falsa ita, verùm ita tu nomina vera dabis.

Etiam acutius de statua Ruffi sic,

Hæc Ruffi statua est, immò si saxea Ruffus
Ipsemet, vnde id ais? saxeus ille fuit.

Operam verò totam in illo perdidit, cuius argumentum lepus est à cane marino captus: nanque & pelagius piscis est canis: & lepus aquas odit. Potus autem gratia non petet mare: sed & tres caniculas auferat è mari fuga sua lepus, si ab illis pede mordicus corripiatur. Heroicum quod initium libri facit, non est contẽnendum. meretur enim laudem tum argutia, tum numeris. Multa nanq; in eo bona sunt, & magno poeta digna. quare verò mihi nõ penitus satisfaciat declarandum est: Ponit in Imperatore virtutes duas, belli & eloquentiæ poeticæ. Concludit tamen vnum tantùm: de poetica scilicet,

Exultat Aeacide, celebravis vate superbo
Rursum, Romanusq̃; tibi contingit Homerus.

At in principio duplicem petebat coronam: hic vnam

dat à poesi. Nobis commodius videbatur si non Homerum solùm, sed & Achillem faceret: neque sic languidè, sed hac argutia, vt Augustus esset Achilles Homero, Achilli autem Homerus,

Ingentem Aeacidem celebrat Romanus Homerus.
Idem Mæonio vati celebrandus Achilles.

Qui verò versus positi sunt in præfatione, pleni sunt ingenio, candore, venustate. In illis tamen duobus versibus non deest quod offendat,

Insanum quanus hyemet mare, crudáq; tellus
Seminibus, bello nec sit aperta manus.

haud enim scio an dicas manum apertam bello. Præterea secundum membrũ illud, *crudáq; tellus Seminibus*, caret verbo. neque ei accommodare possis aut præcedens, *hyemet*: aut sequens, *nec sit*. negat enim. Quare vt hoc reddi queat, potius dicam *coctáque tellus*: scilicet, *non sit. coctáque tellus*,

Seminio, aut bello non sit aperta manus.

& quia *cruda* epithetum arridet, sic etiam liceat,

-crudáque tellus
Arua neget: id est, arationem. excogitaueramus etiam illud, *sit segeti*. cęterùm vt & quod sequitur componas meliorem in modum, ita dixerim,

Seminio, & bello sit minus apta manus.

Quod si refugis vocum illarum alluſiones, *minus*, *manus*: sic agas, *nulla sit apta manus*. Mosellam adeò excoluit, vt ea sola magni poetæ nomen sibi comparare potuerit. est enim in ea multa ars tum dispositionis, tum eloquutionis. Multa lumina figurarum, multum ingenii deprehendas. Candidè simul atque acutè dicta multa, quæ ad iudiciorum exercitationem subiecimus,

-lucétque latétque Calculus.
Vibratas patiuntur aquas.
-vicinique timent decrescere montes.
Tota natant crispis iuga motibus, & tremit absens
Pampinus.

Nonnulla tamen loca sunt, in quibus acquieuisse videtur fiducię suæ. Contentus enim fuit tum vocabulis, tum numeris minus exquisitis: qualia sunt *simulamine*, *decoramine*, *alius flexus*, *solamen*. *luctamen*: sic, *triboria*: quo & alibi vtitur. Etiam cùm dixit,

Subter-

Subter labentis tacito rumore Mosellæ,

videtur posuisse *rumorem* pro strepitu. sed & verbum *fluitare* non ausim statuere pro natare. neque dixerim pisces fluitare, qui natant: sed cùm mortui sunt, & salo agitãtur. sic fluitant lygna, quæ fluore temere feruntur. at ille de Glauco dixit,

Inter captiuas fluitauit prædo cateruas.

quo in versu etiã animaduertas, no natasse Glaucũ inter captiuos pisces. Quos enim non teneret: quónã modo diceret *captiuos*? nisi intelligas eos qui antea capti, saltu libertatẽ vindicarãt. Omnino autẽ *fluitare* est quod Græci ῥεμβάζειν. Sed & eundẽ Glaucũ iam piscem factũ, cùm appellat nouũ ponti accolã: abutitur Latina puritate. antẽ enim quàm piscis fieret, accola maris erat: piscis verò factus, incola. Villas quoque ac prætoria vbi describit: alia in rupibus, alia in collibus, alia in receſſu, posita semel ea quæ in pratis sunt, repetit iterũ. Vsurpat etiam vocem hanc *fluores*, pro fluentis, haud satis accuratè. sed & fluuiorum nomina fœminini fecit generis,

Nanq; & Proneæ, Nemesęq; adiuta meatu
Sura, tuas properat non degener ire per vndas.
Sura interceptis tibi gratificata fluentis:
Nobilius permista tuo sub nomine, quàm si
Ignoranda patri confunderet ostia ponto.

Numeros autem valde obscurant duæ, præter cæteras voces: *natatu* & *meatu*. nanque alium audis in illis sonum: *frustrata vocatus Hasta meos*. atque huius quidem tanta frequentia est, ac potius inculcatio: vt vellicet aures auditoris. Itaque iniuriam fecit sententiæ generosæ illius versus cauda,

Et sulcata leui crispatur arena meatu.

Malim sic,

Quòd sublata leui flexu crispatur arenæ.

Insuauis & ille,

Tu mihi flumineis habitatrix Nais in oris.

Nouies enim exilis illa vocalis posita est.

Tu mihi cæruleis ludens lasciua sub vndis,
Lubrica fluminea Nais vetus accola ripæ
Squammigeri gregis ede choros: patrioq; sub alueo
Differe perpetuo florentes amne cateruas.

Mutabis & illa,

Sic viret Ismarius super æquora Thracia collis:
Sic mea flauentem pingunt vineta Garumnam:
ad hunc modum,
Sic viret Ismarius latè super æquora collis
Thracia: sic celerem pingunt vineta Garumnam.
neque enim flauus vnquam Garumna est, nisi cùm Tarnem excipit turbidum é Rutenis. & cùm dixit,
-Pangæa Lyæo: quinto ab eo versu,
Conseritur viridi fluuialis margo Lyæo:
non potest insuauius disponi *margo Lyæo.* concinnius *ripa* quàm *margo.* quam vocem si retinere velis, ita digeras,
Conseritur viridi margo fluuialis Iaccho,
Par superiori numerus exilis vocalis.
Summis quippe iugis tendentis in vltima cliui.
malim,
Quippe iugis pronus quà tendit in vltima cliuus: vel,
Quippe iugis quà deuexus petit vltima cliuus
Pingitur à nicola margo fluuialis Iaccho.
Verùm satis hæc futura spero ad acuendã eius quem formamus poetę diligentiam. Permulta nánque sunt in quibus vel vim, vel venustatem, vel denique cultum desideres. Cæterùm tanta sunt merita cæterorum locorum, vt gratia sui facilè obruere possit animos perfectionis studiosos. nunc ad Claudianum transeamus,

Maximus poeta CLAVDIANVS, solo argumento ignobiliore oppressus, addit de ingenio quantum deest materiæ. Felix in eo calor, cultus non inuisus, temperatum iudicium: dictio candida, numeri non affectati, acutè dicta multa sine ambitione: quorum aliqua posui,

Dissensúque alitur rumor: vbi *rumor* non procul abest ab eo significatu, quem suprà notabamus apud Ausonium. & illud,

-spatium non inuenit ira: Nec locus ist odiis.
-& puluere raro
Per partes tegitur: nusquam totiésque sepultus.
Iret adhuc in verba dolor.

Restitit in speculis fati. Idem de Eunucho Eutropio consule,

-titulúmque effœminat anni. De eodem,

-nubas duráve licebit: Nunquam mater erit, nunquam pater.

-&

& pax à fonte profecta Cum Reni crescebat aquis.
Et illud,
Atque illic domitus, vix tandem interprete casu,
Agnouit dubiis illusa vocabula fatis. &,
Plus error decuit: de cultu & comptu Veneris.
De Phœnice,
Componit bustúmque sibi pærtúmque futurum,
Et illa de eodem,
O senium positure rogo, falsíque sepulcris
Natales habiture vices, qui sæpe renasci
Exitio, proprióque soles pubescere letho.
Et elogium de eodem,
O felix, hæréque tui. &,
-moritur te non pereunte senectus.
Item illud Maronis, *Rimanti telum ira facit.*
Inæaculum, quodcunque gerit, dementia mutat:
& quæ sequuntur. De Apono,
Admisítque oculos, quò vetat ire calor.
Cuiusmodi argutias tam ex hoc quàm ex aliis, operæpretium est subiicere oculis poetæ nostri. excitant enim linguentes animos ad nõ vulgares inuentiones, multúmque conferunt ad Epigrammatum conclusiones. Quæruntautem doctiores, recténe factum sit à Claudiano, cùm maximæ suorum librorum parti affixerit præfationes. nã quod apud alios non inueniatur, apud illũ vitium putant, primus, quod equidẽ sciam, & solus veterũ fecit ut Persius. Arbitror ego, cùm recitaturus esset sua poemata Claudianus, citharœdorũ more versiculos illos prælusisse. Lucuit verò, quia libuit. quæ si quẽ offendant, iis remissis illico iustum opus aggredi ius esto. Ac quanquam libri de Raptu Proserpinæ sunt candidi, culti, tersi, numerosi: nonnulla tamen animaduersa sunt vt nobis, è quorum castigatione multum fructus capere possimus. Iamprimum non placet illud:
Mens congesta iubet. Quid enim est *mens congesta?* nonnisi multa congeruntur: ac ferè congeries sine ordine. Quod aliis dictum est, *procul procul este profani:* ipse dixit, *procul este profani.* est autem Syluæ propior impetus, quàm iusti operis aggressio: similísq; Callimachi Hymno quem Apollini nuncupauit. & illa,
Angues Triptolemi stridentis: melius, *Triptolemi stridentis*

angues.& malim *rutilas cristas*,quàm *roseas*.nimis enim delicatum epithetum,quare verò adiunxerit Bacchum Hecatæ,non cuiusuis est explicare.Sanè τὰ νυκτέρια nocturna sacra Libero, cum Hecatæis concelebrari solita erant. habes apud Oppianum. apud Demosthenem νυκτῶν, vt δοκῶ. Ego verò ferocem Proserpinam neutiquam dicerem, cùm rapta fuit: quippe virgo sim; liciſsima,ac leniſsimæ deæ filia, ac Iouis opulenti. non damnabo quod ponam, sed conferam cum pari, quod videbimus an sit melius,

-& diræ riget inclementia formæ. sanè bene præponitur epithetum: non tamen sæpe optimè.Iam vidimus illud Maronis,

-& vinclis innaret Chlœlia ruptis: sic puto accuratius futurum fuisse,

-& formæ riget inclementia diræ. Nam suspensus animus in forma,expectat cuiusmodi futura sit.& diritas est in ipsa voce,*diræ*: qui sonus explet animũ in fine orationis.

-si nobis noxia vires
Cum cœlo fortuna tulit: non robur & arma
Perdidimus. Fugit me ratio, quare *vires* à robore disiunxerit. Dixerim,

-si nobis noxia sedem

Cum cœlo sors eripuit. Neque ambiguo vteris. verbum nánque *tulit*: & attulit est & abstulit. Importunè autem causam quærit incendiorum Aetnæ ex persona sua. quid enim nunc agat Phyticum? Si quem hæc narrantem introduxisset, pateremur, nunc excurrit ipse suo relicto argumento. Ad solicitandum Proserpinæ fatum in futuras nuptias,iussu Iouis agit in Siciliam Venerem.sanè rectè. Palladem addit: sanè non rectè. Dianam verò etiam ridiculè: vtramque virginem: hanc verò etiam vindicem virginitatis. id quod cùm mirarer atque reputarem à viro doctiſsimo nequaquam temere factum: inueni apud Diodorum in v,fabulam: Dianam,Mineruam, Proserpinam socias in Sicilia flores legisse, atque ex eis vestem Ioui confeciſse. Quibus nunc poeta Venerem adiunxit ob futuras nuptias, De equis Diris,

Crastina ventura spectantes gaudia prædæ.

At vnde id sciebant equi? Ne verò verum illum reposueris inter inculpatos,

Qualis Amazonidum peltis exultat ademptis. sed sic,
Qualis Amazonidum positis agit agmina peltis,
Cum gelidam socijs Arcton populata virago.

Non placet: & puto esse mendum,

-ille nouo madidantes nectare pennas: reponerem *manantes*. Suppudebat penè mouere de statu suo initium libri tertij. est enim magnificum,& elegans,& politum. sic tamen plus arrideat nobis,

Iuppiter interea varijs Thaumantida nimbis
Præcinctam ire iubet, totóque arcessere mundo
Numina. quæq; polum radiantibus incita flammis
Quæq; orbis medias sedes, insanáque ponti
Murmura, & immotæ moderantur pondera terræ:
& placidi mirantur numina Fauni. melius *stupidi*. Ibi autem epithetum ignauum est,

-heu fuluas animo transgressa leænas.

Homericum est otiosa accidentia apponere substantiis. quid enim est fuluo & diro commune? *Sæuas* igitur dicas. Neque assimilatio proba est.non enim *crudelis Ceres*, quę nihil scit. Quod autem in Ausonio notabamus, in hoc quoque obseruandum est:In fine carminum *volatu* & *natatu* nobis non placere. Posuit etiam *datur* pro dicitur:sicuti *da* pro dic. versus est in tertio,

Aegida, captiuámque pater post prælia prædam
Aduexisse datur. Quo nihil insuauius remotiúsve à castitate Latinæ loquutionis.Illud quoque minus conuenit naturæ rei,

Et rigidæ multo suspirant fulmine pelles.

Tument enim pelles,aut distenduntur, aut crispantur: non autem *suspirant*. Malim,

Exhaustæq; rigent infesto fulmine pelles.

Quam naturam æquè infeliciter interpretatus est in Cupresso, ex qua faces attribuit Cereri. neque cupressus tedam habet, vnde fiebant olim faces: & nunc etiam in vicinis nostris montanis fiunt è picea. quòd si à Græcis desumpsit: malim castigare quàm sequi.

TERTIA AETAS.

CAPVT VI.

Ascendendum est ad tertiã ætatem,quæ post Augustum ad externos vsque Imperatores demissa(Ner-

uam dico & alios) certum suúmque genus poeseos comprehendit. Quum enim à superioribus, vnóque Virgilio exhausta essent argumẽta omnia, ipsæ dicendi leges, omnes excussæ veneres: coacti sunt nouè eadem dicere, ne idem dicere viderentur. quare necesse fuit, vt illa gratia simul periret cum ipsa simplicitate. Quum tamen essent grandes & pleni: id quod prætulissent ei, quàm pauci consequuti sunt, suauitati. Eos igitur aggrediamur.

MARTIALIS, VALERIVS FLACCVS, STATIVS, IVVENALIS, PERSIVS, SENECA, SILIVS, SVLPITIA, LVCANVS.

A Fœmina inciendũ est. Aiunt enim SVLPITIAM fuisse tẽporibus Domitiani. eius Satyra falsò Ausonio attributa fuit: satis enim patet à fœmina factos versus, in quibus Musa cultricem appellat suam: quæq; ait sese primam docuisse Romanas mulieres posse cum Græcis poetriis comparari,

Primáque Romanas docui contendere Graïs.

In ea multum dexteritatis, ad Satyricam amarulentiam aspirantis. Numeri verò, vt in eo genere poematis, non contemnendi. Igitur vt tam laudabilis Heroinæ ratio habeatur: non ausim obiicere ei iudicij scueritatem.

PERSII verò stilus, morosus: & ille ineptus. qui quum legi vellet quę scripsisse, tintelligi noluit quæ legerentur. quanquam nũc à nobis omnia intelligũtur. ait fuit tempus, cùm inter ignota haberetur. illum igitur mittamus.

IVVENALIS, autem candidus: ac Satyrorum facilè princeps. nam eius versus lõgè meliores qnàm Horatiani: sententiæ acriores: phrasis apertior. Hos autem omnes hoc in genere dicendi missos faciamus. quippe Horatius modò purè diceret, nihil pensi habuit. de his mox.

PERSIVS ostentator febriculosæ eruditionis cætera neglexit: Iuuenalis paulò cultior, hac ipsa diligentia censuram nostram meritò deprecatur.

NE MARTIALEM quidem transferre libet ad meliora. De illius libris alibi satis à nobis dictum est. Multa sunt eius Epigrammata diuina: in quibus & sermonis castitas, & argumenti species luculenta est. versus verò candidi, numerosi, pleni, denique optimi. Alia fœda ne legerim quidem, tantùm abest vt ad censuram vocem.

Quatuor

Quatuor supersunt maximi poetæ, (nam SILIVM his annumerare, sanè religio est) quorum SENECA seorsum suas tuetur partes, quem nullo Græcorum maiestate inferiorem existimo: cultu verò ac nitore etiam Euripide maiorem, inuentiones sanè illorum sunt: at maiestas carminis, sonus, spiritus ipsius. In quibus Sophoclis se esse voluit similiorem, frustrà fuit. quare ipsum quoque intactum relinquamus. non quòd omnino desperemus quædam melius dici posse: sed quia ex aliis tribus satis erit nobis suppeditatum, vnde poeta noster quid fugiat, quid sequatur intelligere queat.

Est igitur VALERIVS FLACCVS excusatione dignus. Cuius cùm esset ingenium felix, iudiciũ magnum, diligentia non vulgaris: immatura morte præuẽtus, acerbum item poema suum nobis reliquit. Est autem omnino duriusculus: penitus verò nudus gratiarum comitate. Principium verò, quod (vt ait Pindarus) illustre oportet esse atque luculentum, maximè est insuaue,

Prima Deũm magnis canimus freta peruia nautis,
Fatidicámque ratem: Scythici quæ Phasidis oras
Ausa sequi. mediósque inter iuga concita cursus
Rumpere, flammifero tandem consedit Olympo.

Sonus carminis multus: & ipse artifex non vulgaris. nam quum versus magnitudo constet aut accentuum frequentia, aut longorum verborum tractu: illo muniuit initium diuini operis Maro. octo enim voces disposuit. STATIVS autem hoc probauit magis: quatuor enim tam longas posuit, vt pronuntiantis exaurìant anhelitum.

Magnanimum Aeacidem, formidatámque tonanti.

Quatuor, inquam, hîc, ibi octo accentus numero, nã cola præcedentem sequitur. sic Donatus in Adelphis, ait à Terentio octosyllabam vocem positam, ea verò est, *imperiorditérque*, quæ duo nisi vnum censeas, non fit octosyllabarum. Flaccus igitur qui harum legum ignarus non esset: septem dictionibus expleuit versum, sonorum sanè, sed quod mihi nulla ratione satisfaciat. non quòd ibi quicquam vitiosum sit: sed quia venustas absit. neque illi desunt nautæ deorũ, qui aduersis fatis toties afflicti sunt: imò etiam eorũ ipsa in nauigatione interîere. sola Pallas dicitur nauis author fuisse: nauigationis non item. Quónam verò modo hîc dicantur *prima freta peruia*, quum ipsemet in primo canat *Pharias, Tyriásque carinas?*

APOLLONIVS autem naues Iasoni obuias in ponto scribit. Præterea classis apparatum Aeææ vterque commemorat: Catullus quoque, qui dixit.

Illa rudem cursu prima imbuit Amphitriten:

qua ratione pingit in ea nauigatione vestem Thetidis cum Theseï nauï vt omittam Dionysij authoritatem, cuius hi versus,

Τῶν δ' αἰεροῦν ἡγεμονῆς, οἱ ἐρυθρῆς γεγάασιν.
Οἱ πρῶτοι νήεσσιν ἐπειρήσαντο θαλάσσης.
Πρῶτοι δ' ἐμπορίης ἀλιδινέος ἐμνήσαντο.

Et durum est illud, *Oras ausa sequi.* neque enim præibant oræ. nisi dicas vt *secare viam*: quia *sequi* & *secare* indidem sint. Quòd autem dicit, *fatidicam*, neque extet in toto opere: id factum est fati culpa. etenim morte affectus, non expleuit fabulam. at loquitur apud Apollonium. Nos in gratiam studiosorum hisce ingenium exercitauimus, vt ipsi quoque audeant,

Aequora fatidicæ primùm fulcata carinæ,
Cognatúmque cano fulgentis tergoris aurum,

Item.

Prima rudem quæ ferre nouo discrimine pontum
Ausa, grauem canimus fulgenti vellere puppim:
Proditáque hospitibus placito connubia furto.

Etiam sic,

Intentata prius fidentibus æquora nautis,
Fatidicámque cano concepto numine puppim:
Diuæ opus, aerias celsis in montibus arces
Quæ colit, & patrios iaculatur cœlitus ignes.

Quòd si eam desideras propositionis partem quæ in eolo nauem illam collocat, valde placet. cæterùm omnino velleris ipsius mentionem fieri decet. Post igitur nostros binos versus, collocabis hos,

Diuæ opus. illa feras Scythici quæ Phasidis oras,

& quæ sequuntur. In reliquo operis tractu permulta sunt maiore cura legenda, quàm quanta scripta fuerint. Nescio an sint per metaphoram illa dicta, *Ignis crinem, ignis linguam*: an verò sint eruta è libris Aruspicum. Neque illud placet,

-& fictis dat vultum, & pondera dictis.

melius *verbis*, Achillem ante eam nauigationem natum canit Flaccus: Catullus in eo matris illius celebrat nuptias.

ptias. Non decet Boreã irasci naui in qua eius essent filij, Zethus & Calais. quare alium expediret ventum ad eam tempestatem. neque sibi constat illis versibus,

-tota quum protinus alnus
Soluitur: & vasto puppis mare sorbet hiatu.

Etenim si tota soluitur: quo modo potest deinde præstare quin nulla sit? & vastos hiatus nequeunt sarcire nautæ. Illve. ò plebeij, in II,

Iam non dura toris, Veneri nec iniqua reuersæ.
Inuidisse Deum tantum maris æquor adortis.

eiusmodi multos inuenias. In quinto autem abstinuisse ab illo participio,

-ante omnes secum dequesta labores.

Et in illo manus sonus,

Rex Hyperionide, quem per sgeta tanta petendum.

Antequã Statium aggrediamur, SILIVM expediamus. quem equidem postremum bonorum poetarũ existimo: quin ne poetam quidem. Non neruos, non numeros, non spiritum habet. adeò verò ab omni venere alienus est, vt nullus inuenustior sit. Totus hæret, trepidat, vacillat: vbi audet, cadit. Acutè dictum vnum modò inueni,

-in magno præcedens agmine ductor
Imperium perferre suum.

Comparatio quoque calculi in aqua circulos efficientis, non illepida est. Etiam vehementer miror quemadmodũ solum Boream ad Monœcum regnare scribit, quóque modo Borea flante ait,

-iniecto conduntur gurgite montes.

Imò verò illius flatu abducitur fluctus. & montis vadosumque ima nudãtur. Quum verò dicat Veronam Athesi circunfluam: nescio an credam ita fuisse. nunc enim cõtrà est: clauditur nánque ab vrbe fluuius. Cæterùm relinquamus ipsum scholasticis declamatoribus. ad meliora transeamus.

De STATIO doctiores ita iudicant: Meliores esse Sylvas Thebaide atque Achilleide. cura igitur & cultu detractum vel robur orationi vel numeros versibus, vel gratiam vtrisque. at ego contrà sentio: Magnum in vtrisque: maiorem vbi ille esse conatus est. Græculi quidam eum tanquam tumidum damnarunt. sanè quem tumorem dicant nescio. nam neque metaphoris ferreis vtitur

è Pindaro, quem illi gentilem suum nō audent iudicare: & sonum si spectes in carmine, id verò tumidum non est. alioqui tumidus etiam fuerit Maro. Sed neque viuidam orationem tumidā voces: hoc enim de Sallustio dixeris. Denique quis tumor est in principio Thebaidos? mihi verò videtur admodum sedatum atque compositum,

Fraternas acies, alternáque regna profanis
Decertata odiis.

Nihil simplicius. An verò tumor est, quum Achillem vocat *magnanimum*? quum *Aeacidem*? at Virgilius quoq; AEneam sic. An quum ait, *formidatam Ioui progeniem*? nonne hoc Themis dixit? & vulgatū est. Sanè illi nesciunt quid sit tumor in oratione. est enim tumor nō in sono tantū, sed in sententiis abditis, & figuris inusitatis. Qui verò Syluas præponunt, nugantur delectati calore illo vago, cuius impetu quasi per saltus omnia carpat oratio. quare desultorium poema Syluas ipsas appellare solitus sum. Multa tamen aut aliter dicta, aut non dicta ab eo vellem. nam quæ fuit illius audacia, quum in ludis funebribus curtis certamen scribit post Virgilium? quare puerilia addidit. quis enim cursorem ferat, qui præcurrentem crine retractum, ab se victum atque præteritum dicat? hoc tamē ille de Ida & Parthenopæo scribit. Alpinam verò Cupressum vbi inuenerit, nescio. vniuersas penè alpes peragrauimus nos: at nulla cupressus visa est. Cæterùm maximus ille, vt dicebamus, poeta. cuius nomen haud quaquā tam friuolis recessibus obscurari decuit. Multis profectò locis nulli poetarum secundus. Acutè dicta penè innumera. Ex quinto Syluarum.

Obtusæque aures: misi quum vox sola mariti
Nosc̄itur. In primo Thebaidos,
-angustáque tartara pœnis
Qui regitis. In secundo,
-& magna lacrymas incluserat ira.
-iam socium cœptis iam pectore fido
Aequantem curas.

Fortasse illud paulò tumidius de Apro,

-& aduncæ fulmine malæ.

Illūd luculentum de angustiis loci,

Insidias natura loco, cæcámque latendi
Struxit opem.

Illud

Illud molle ex tertio,

Non secus ac longa ventorum pace solutum
Aequor. at sequitur tumidum,
-& imbelli recubant vbi vbi littora somno.

De fera mansueta, *In mores negat ire suos.*
In eodem quinto, *-donec lassauit euntes*
Lux oculos. In sexto,
-sic omnia casum
Fecimus: & vires auxit fortuna nocendi.

In octauo, *-Stygiisque emissa tenebris*
Mors fruitur cœlo. Rotundissimum illud in eodem,
Cultor Ion Pisæ cultorem Daphnea Cirrhæ.

Illud magnificum,

-neque enim mihi cura supremi
Funeris odi artus fragilémque corporis vsum
Desertorem animi. Pulchrum illud in decimo,
Condiderant iam vota diem: nox addita curas
Iungit.

In eodem,

Par operis iactura lucro.

Illa verò diuina,

-ferunt discursibus arces:
Miscentur clamore viæ. ferrum vndiq; & ignes
Mente vident, sæuas mente accepere catenas.
Consumpsit ventura timor. iam tecta replerant,
Templaq; & ingratæ vallantur planctibus aræ.
Vna omnes eadémque subit formido per annos.
Poscunt fata senes: ardet, pallétque iuuentus.
Atria fœminеis trepidant vlulata querelis.
Flent pueri: & flendi nequeunt agnoscere causas,
Attoniti, & tantùm matrum lamenta timentes.
Illas cogit amor. Melius, *vrget.*
-nec habent extrema pudorem.
Ipsæ tela viris, ipsæ iram animósque ministrant:
Hortanturq;, vnæq; ruunt: nec auita gementes
Limina, nec paruos cessant ostendere natos.

Deinde sequitur nobilissima comparatio: quæ sola satis esse possunt ad ineundam rationem contemplandi cultissimi poetæ atque ingeniosissimi artificium. neque enim vllus veterum aut recentiorum propius ad Virgilianam maiestatem accedere valuit. etiā propinquior futurus, si

tam propè esse noluisset. Siquidem natura sua elatus, sicubi excellere conatus est, excreuit in tumorem. At profectò Heroicorum poetarum, si phœnicem illum nostrum eximas, tum Latinorum, tum etiã Græcorum facilè princeps. nã & meliores versus facit quàm Homerus: & figuris frequentior, & officiorum, habitudinum, animorum prudentior distributor, & castigationum author sententiarum. Nunc ad Lucanum transeamus.

LVCANVM igitur, si diis placet, etiam Maroni parem facere ausi sunt. qui non tam illius magnitudinem, quàm suam insolentiam iis ineptiis prodidere. Fatemur in illo ingenium magnum. equidem etiam plusquam poeticum condonabo. Effrenis mens, sui inops, ferua impetus, atque iccirco immodica, raptáq. calore simul & calorem ipsum rapiens, hostem maximũ eius temperamẽti, quod in vno omnino Marone & admirabile est & diuinum. Proinde vt nimis fortasse liberè dicam, interdũ mihi latrare, non canere videtur. Non igitur perdemus operam, si pauliſper in eius Pharsalia immoremur.

Principiò, quod & alibi monuimus, pessimo consilio inscripsit Pharsaliam. quippe ne tantilla quidem operis pars illius ea regio, eáve in regione bellum factũ fuit. sic enim Thebais, Ilias, & eiusmodi: ad quas, aut propter quas vrbes omnia quæcunque in illis libris continentur, gesta sunt. Multa tamen in eo opere acutè dicta: ac nescio an nimis multa. qualia,

Iúsque datum sceleri & in secundo,

-æquatáque vulnera membris.

& de Scæua, *-seq; ipse minatur.*

&, *-nondum compage soluta*

Naufragium sibi quisque facit. At verò quid dicemus de illa loquutione, quæ in nono est?

Quid prodest miseri Basiliscus cuspide Murri

Transactus? Latinè aliter dicimus, Quid prodest basiliscum transactum cuspide fuisse? nam basiliscus neque viuus neque mortuus prodest: sed factum ipsum, id est, totum hoc: basiliscum esse transfixum. Par fides loquutionis in illis,

Iustitium latuit: imò *patuit*. Ius enim latet in Iustitio: quippe in bello. Versus plebeius,

Crmibus effusis toti prælatè Comatæ. Etiam

etiam dubitandũ an purè loquatur, qui Veneris comam, Cæsariem appellat: id quod fecit Claudianus. sic & Lucanus in primo, *Liquidam palæstram* nimis ambitiosè dixit. Multos excursus captauit: vel quum Pompeius rebus accisis extremo & in metu & in periculo otiosè tanquam Græculus nugatur, aut nugantem audit de rerum Natura & nauiculatoria. Quem virum quum laudandum suscepisset: eiusque partes ambitiosè foueret, deformat tamẽ mirum quantum. Introducit enim sic: scire sese quanti esse queat iugulum suum apud Cæsarem: quippe quantum ipse pro Cæsaris ceruice daret. Sed & patuit tamtem ignauò animo eundem facit in principio octaui, sanè versibus pudendis atque indignis viro. Et quis eum ferat excientem Iuliæ vmbram: quam ab Elysiis exactam scribat, ob culpam criminque viuentium? neque verum est quod ait, Timauum esse vbi est Aponus. nã & fluuius Medoacus haud parum distat ab Apono: & Timauus Virgilianus,

-per ora nouem vasto cum murmure montis
It mare præruptum. at in toto agro Patauino nihil eiusmodi. Par error quum dicit,

Fundat ab extremo flauos Aquilone Sueuos
Albis. nam Sueui Reno propiores. Extremi nánque eam ad partem Germanorum sunt. Albim verò mediam secare Germaniam & scriptum est ab authoribus, & nomen ipsum id indicat. quippe ea vox Medium significat. De Pado verò nugatur,

Non minor hic Nilo: si non per plana iacentes
Aegypti Libycas Nilus stagnaret arenas.

Quid est hoc, *Non minor Nilo*, nisi Nilus maior esset? Nam quod ait per plana decurrere, falsum est: hoc enim vtrique commune & Nilo in AEgypto, & Pado ad Ferrariam. Quanquam maiores aquas colligi par est in alueis conuallium, quàm in campis patentibus. Insanit verò in alia collatione,

Non minor hic Istro: nisi quod dum permeat orbem
Ister, casuros in quælibet æquora fontes
Accipit, & Scythicas exit non solus in vndas.

Nam qui vtrunque flumen norit, nequaquam hæc æquo animo ferre queat. Primùm hoc ipso fluuiorum regem potuit appellare Maro, cui tot clari fluuij seruiant. deinde quis non videt longè pauciores amnes in Istrum ferri, *Ister*, *Padus*.

quàm in Padum? Sanè totidem sunto. neque enim riuos omnes habemus innumeratò. Verùm tanti sunt illi qui in Danubium erumpunt, vt etiam non minores sint Padò ipso. quippe quorum aliquot vidimus.inter quos Vag permagnus est. maior Saua: Tibiscus verò atque Drauus longè maximi. Padus autem,nisi alienas acciperet aquas, quid esset ille tandem? pusillo náque atque ignobili de fonte exit,adeò humilis,vt ne ripas quidem vllas habeat. vix primorum articulorum vestigia equi nostri in eo tinguebat.Mox ex iisdem vnde ille fertur Alpibus, populares suas populatur aquas: tot numero vt ne describere quidem vacet, quippe inter Pœninum,& Vindelicos,atque Noricos montes depresso sinu colligit omnia. Quid Sebinum memorem, quum prestò sit Larius & Verbanus quasi vasta quædam maria: orbisque delitiæ Benacus noster, qui innumeras riuorum scatebras in ipsum refundit Padum? sed iam sit modus, ne declamare videamur.Neque verò Lucani affinis Seneca, Montanum appellet Ouidium oratorum: propterea quòd idem bis aut ter dicat. Hoc enim vitium tam est Luceano peculiare: vt penè sibi proprium fecerit.nam quid aliud est quàm Cometes?

Benacus.

Repetitio peculiare Lucani vitium.

-crinémque timendi
Sideris,& terris mutantem regna Cometen.

De excursibus dicere occœperamus: quos ille tam ambitiosè quæsiuit,quàm ineptè persequutus est.Figuli igitur commentatio tota, in primo libro tota frigida, nec Matheseos vmbra digna.Sed & fabula Persei nihil intempestiuius.satis erat perstrinxisse.Titus Liuius damnat huiusce modi diuerticula: quæ tàtopere videtur Herodotus appetisse. at iste vulgaris aut fallæ ostētator eruditionis,inscitiam suam prodidit non semel.nam quid illa sunt?

-Sol tempora diuidit æui.
Mutat nocte diem,radiisque potentibus astra
Ire vetat,cursúsque vagos statione moratur.

Sunt hæc scitica digna. quis enim dicat ἐπόχας Planetarū fieri à Solis cursu?quāto minus à radiis? In illis verò quid dicat,nescit. de Ebeno enim sic scribit,

-quæ quamuis arbore multa
Frondeat,æstatem nulla sibi mitigat vmbra.
Linea tam rectum mundi ferit illa Leonem.

Sanè verò bellum hominem. quasi verò tota æstate nihil aliud

aliud sit quàm meridies.At post & ante meridiem profectò vbique terrarum vmbra est.In tertio quoque de vmbris Arabum nugatur,

Ignotum vobis Arabes venistis in orbem.
Vmbras mirati nemorum non ire sinistras.

Atqui dextrum & sinistrum nō est,nisi animalium ratione.quare dextra erit vmbra arboris,quæ fuit sinistra: nec alia fiet. Quid quod Pythagoras, & Aristoteles dextrum mundi & sinistrum non ad Austrum aut Aquilonem referunt,sed ad Orientem & Occidentem. Neque verisimile est ex Arabia felici,quæ sola vltra circulum Solstitialem protenditur, aduenisse in Thessaliam. neque enim militant illi:sed ex Petræa, & deserta latrunculi nomades. verū vt hoc hîc diceret,huc eos adduxit ille. Nequeo verò satis mirari, quid ei venerit in mentem quum dixit,

Aethiopumq; solum, quod non premeretur ab vlla
Signiferi regione poli:nisi poplite lapso
Vltima curuati præcederet vngula Tauri.

Duo hîc errores: alter ab eruditis solis castigandus:alter vel à pueris Astrologorum irridendus. Primùm igitur animaduertendum est,extra Signiferi latitudinem curuare genu Taurum. at non minus eius contrarium Scorpionem penè totum exire spatium illud. Deinde quis ignorat, si Tauri vngula dirigitur quasi μετεωρίσμα siue Zenith ad Aethiopum regionem, necesse esse regionem illam tegi aliis signis: quippe Geminis, Cancro, Leonéue: quorum inclinationes ei respondeant parallelo,qui Tauri secat vngulam?Quàm verò fuerit sciens orbis terrarum, etiam illis ostendit,

Quà colitur Ganges:toto qui solus in orbe
Ostia nascenti contraria soluere Phœbo
Audet,& aduersum fluctus impellit in Eurum.

Nonne Padus, nonne Ister in Orientem fluunt? Quòd si vult dicere è directò Solis oriētis:hoc quoque falsum est. Ganges enim in Austrum exit. at Raptus fluuius Aethiopiæ rectà in Orientem sub mari rubro: rectà Doamas fluuius nobilis in eandem partem actus, excipitur à sinu Indico, cui Magno cognomen est. Posset etiam illud à Criticis exagitari, quod scribitur in v,

Primus ab Oceano caput exeris Atlantæo
Core,mouens æstus.

Neque enim Atlantico è mari ſpirat, ſed Britannico. Hoc tamen ferri poteſt. at quod ſequitur, etiam alibi caſtigauimus,

Occurrit gelidus Boreas: pelagúſq; retundit.

Non poteſt ferri. nam neque *occurrit Boreas*: ſed vterque ad angulum eundem trigonum efficiunt: neque *retundit pelagus*: ſed cum Cauro ſimul propellit rectà in Auſtrum quemadmodum Tigris & Euphrates, vbi in vnum conuenere. Lucanus Europæ Libyam eſſe partem: eius ratio eſt, tantundem abeſſe ab extremo litore Occidentali ad mare Rubrum atque ad Tanaim. at Silius contrà,

Aeſtifero Libyæ torquetur ſubdita Cancro,
Aut ingens Aſiæ latus, aut pars tertia terris.

profectò meliore conſilio. Continens enim eſt Aſia atq; Africa: cum Europa nihil habet Africa commune. Quòd ſi per ſegmenta, quos Meridianos circulos vocant recentiores, partitur terras, earumq; terminos aut coniunctiones deſignat: nequaquam decuit tam inæquales facere portiones, vix enim eſt quinta pars reliquæ terræ, ne quid exactius dicamus. Eſt enim verſus in primo nõ negligendæ cenſuræ,

Dum terra fretum, terrámque leuabit Aer.

Neutrum enim verum eſt. ſiquidem vnicuiq; elementorum ſuus eſt attributus locus. neque ſi terra deficiat, eius in locum non deſcendet aer ita vt cadat: ſed ne detur vacuum. Hoc autem in nobiliore ſcientia declaratum eſt. Præterea ſi terra ſuſtinet mare: mare eadem ratione ſuſtinebit aerem: non autem ab aere ſuſtinebitur. Sic Iarchas Apollonio reſpondit in tertio apud Philoſtratum: Terrã ab aqua ferri. quòd quemadmodum fieri poſſit, ſanè me latet. Eius verba ſunt, Εἰ μὴ πρὸς τοῦ θαλάττης ἡ γῆ ἐξεπέφυκε το, μείζων ἦσεν. τοῦ γὰρ θαλάττης αὐτὴ ἔχει. εἰ δὲ πρὸς πᾶσαν τὴν ὑγρὰν ἔσται διωρῖτο, ἤπου τοῦ γοῦν ὑποφαινόμεθα αὖ· ἡ γὰρ ἰσθμὸν τὸ ὕδωρ φέρει. Hanc quoq; quæſtionem maioribus operis ſuo excuſſimus loco.

Cæterùm vt ſtudiorum meorum ratio conſtet poſteritati: nos enim nullum laboris genus deterruiſſe, quominus poeticæ perfectioni conſuleretur: auſi ſumus Antæi fabulam, quæ in quarto eſt, reducere ad illud temperamentum, quod in huius viri impetu atque licentia deſideratur. Quam fabulam quum totam neque probaremus, neque

neque damnaremus, effuſum calorẽ illum ad certas leges redegimus æquabilitatis. Reciſa nanq; ſunt à nobis ſuperflua, quaſi Syluam declamantis de Briareo & aliis. præterea ſublata ſunt quæ nõ conſtabant. Ait enim Antæũ ſeſe arenis conſperſiſſe: vt ex eiuſmodi terræ contactu perpetuas vires conſequeretur. nequaquam igitur ab Hercule tunc fuiſſet victus: quippe qui terrã ſemper tetigiſſet. Ad hæc in ipſa lucta ſcribit Antæi crura ab Hercule percuſſa manu. hoc igitur quî poteſt? quare nos genu, non manũ poſuimus ibi. Illud quærendum ab antiquis: quum ſtaret Antæus in lucta, terram pedibus contigiſſe. quemadmodum ergo vel deiici vel tolli potuit: ſi parẽtis cõtactu dicitur inuictus fuiſſe? ſelegimus autem quę eſſent optima: noſtraque adiunximus, quaſi ſemicentonem: ſed ſuo ſtilo. noſtro enim longè alios numeros addidiſſemus.

Terra parens hæc poſt genitos effæta gigantes:
Sed quaſi collectis vteri conatibus vni,
Extulit Antæum, tanta ſe mole ferentem,
Vt vetus hoc ſolo ſteterit tum gloria fratrum.
Illi etiam ne fortè foret ſuperabilis vllis
Viribus, hoc dederat munus ſæuiſſima mater,
Quàm materna diu contingere tergora poſſet
Infractus. ſeipſo & melior, reparabilis eſſet.
Ille igitur hominúmque metus, terrórque leonum,
Omnia vaſta dabat. cæſis cultoribus agri,
Et ſaltus paſtore vacant, & littora nautis.
Fama mali terras monſtris æquórque lenantem
Magnanimum Aleidem Libycas exciuit in oras.
Ille Cleonæi proiecit terga Leonis,
Antæus Libyci. tum duro brachia nexu.
Immotumq; caput rigida ceruice tenetur.
Mirantúrq; habuiſſe parem. Certamine primo
Noluit Alcides effuſis viribus vti:
Poſt, vbi colla diu fruſtrà tentata lacertis:
Exarſit pudor: incumbitq;, trahitq;, quatitq;,
Exhauritq; virum. tum creber anhelitus olli
Arida corda quatit: gelidus fluit vndique ſudor.
Tum ceruix excuſſa premi, tum pectore pectus
Vrgeri, tum curuato percuſſa labare
Crura genu, iam terga viri cedentia victor
Duplicat: & medium compreſſis ilibus arctat,

Inguinaq; insertis genubus disrumpit. ibi omnem
Explicuit sine lege virum: tremit excita tellus
Pondere. vix pressus tetigit grauis arua, repentè
Intumuere tori, vacuósque induruit artus.
Et stetit: & visus melior quàm cœperat antè.
Rursus inexpletæ repetunt certamina pugnæ:
Rursus opes reparant: telluris viribus ille,
Ille suis. plus miratur Ioue natus, ab illo
Quàm patitur: quoties defessum deiicit hostem,
Surrexisse nouum: postquam victoria damno
Constitit: & toties victor, dum vincitur, exit.
Consilium subit Alcides: tactæq; parentis
Sensit opem. Standū est ergo mihi, dixit: & vltrò
Non credêre solo, miserôue iuuabere casu.
In me Antæe cades. Sic fatus sustulit altè
Luctantem in pectus iuuenem. morientis in artus
Non potuit nati tellus summittere vires.

SED iam nos ad felicissimam ætatem conferamus.

SECVNDA AETAS.

CAPVT VII.

QVum virtutes alię alii ætati datæ sint à natura: cunctæ simul inuentæ sunt in secunda. Cæterùm candor ei venustasque peculiaris. ac ne vnum quidem affectatæ dictionis inuenias authorem. singulos igitur adeamus.

GRATIVS, CORNELIVS GALLVS, QVINTILIVS VARVS, SABINVS, PROPERTIVS, OVIDIVS, TIBVLLVS, CATVLLVS, HORATIVS.

CVm duo elegantes poetæ venationis præcepta poemate tractarint, GRATIVS & NEMESIANVS: de hoc suo loco non diximus: quem in animo haberemus cum Gratio comparare. Tolletur enim labor noster, aut leuabitur saltem. neque enim nostri versus supponentur illis: sed alter alterius aut lima aut censor esse poterit. Igitur Nemesiani stilus candidus, nec vulgare sonans. minus tamen prudenter in operis principio numerum mutauit, vbi nanque dixit *cano*, subdit *pandimus*.

Venandi cano mille vias, hilaresq; labores
Discursusq; citos, securi prælia ruris

Pandimus.

Pandimus: Præterea Syluæ propior, atque effusus. GRATIVS castigatior. solo enim versu proponit, & semiuersu inuocat. tum narrat candidissimè,

Dona cano diuûm, latas venantibus artes,
Auspicio Diana tuo.

Malim tamen aliud quàm *latas*: siue *placidas*, siue aliud melius excogites. Nemesianus autem falsam sibi vindicat gloriam, quum ait,

-ducitque per auia, qua sola nunquam
Trita rotis. nam ante illum Gratius. Multa quoque faciunt mihi negotium,

-& latè campos metatur apertos.

Equidem metam nullam ponerem: sed potius *ostentat*, quàm *metatur*. & quid opus habet *curru* venator?

-iuuat aurato procedere curru.

nec muscus inest pratis,

-intacto premimus vestigia musco.

& loquutio dura,

-qua sola nunquam Trita rotis.

Nullis potius quàm *nunquam*. Et illa dura, & partim plebeia, partim affectata,

Obuia Calliope facies insistere prato
Complacito. rude hoc. illud affectatum,

-rudibus qua luceat orbita sulcis.

Quomodo lucet, si non est *trita*? quomodo, si *nunquam* sulcos habet à *rotis*? hoc enim est *orbita*. Nimis quoq; immoratur in fabulis recensendis. ad septuaginta versus impendit, extra materiam exspatiatus, antequam venationem aggrediatur. Quod pudentissimus omnium poetarum Maro paucissimis absoluit,

-quis aut Eurysthea durum: & quæ sequuntur.

Ille quoque versus è triuio,

Sit chlamis aurato multum subtegmine lusa.

Et ille,

Fœcundos aperit partus matura grauedo.

& pessimus numerus, & abusus est Romana voce. *Grauedo* enim pectoris tantùm morbus est. De canibus vterque longè elegantissimè. Hoc errat Nemesianus, quòd in principio quum partitus sit canum genera in Lacedæmoniũ, Molossum, Britannum, Hispanum, Pannonicum. Libycum, ac mox faciẽ, quæ optima esset, descripserit, deinde

exercuerit ad tentamenta venationis, tum morbos leuiter attigerit: redit ad canum patrias,

Grauedo. *Quin & Thuſcorum nō eſt extrema voluptas.*

Longè exactius ille ſimul cum natalibus ipſis deſignat mores, animos, vires, celeritatem, ſagacitatem, faciem. & ſanè diuini verſus multi: velut ille,

Sed premit inuentas, non inuentura latentes
Illa feras. Sed & feſtiuus. nam quum Geloni populi ſint ad prælia acerrimi: canes ait illorum martem detrectare: contrà Acarnanes tam viri quàm canes ſimiles,

Sic & Acarnanes ſubierunt prælia furto:
Sic canis illa ſuos taciturna ſuperuenit hoſtes.

Quæ verò vtrobique deſcribuntur ſpecies, poterunt inter ſe comparari. Illud vulgare epithetum ſimul & inſuaue,

Verùm vbi Caurino perſtrinxit frigore veſper.

Vbi verò canum tum morbos tū remedia deſcribit Grattius, ſatis oſtendit ætatis ſuæ felicitatem. ſunt enim luculentiſsima. Omnino verò ei Nemeſianus impar: atque etiam longè minor,

CORNELIVS GALLVS durior. ſententiarum tamen lepōre ac feſtiuitate condiuit aſperitatem numerorum. Quod Lyricum inſcribitur, illius ſanè non eſt, ſed inepti cuiuſpiam. ea verò Elegia, in qua canitur Aquilina, quanquam habet ſententias elegiacas, tamen hominis eſt Græcæ literaturæ ignari, & quem ratio fugerit ſyllabarum. In ſequenti,

Atque ſub exhauſto pectore pingue femur.

Non eſt *femur* ſub *pectore*. neque pectus exhauſtum probaueris, quaſi Phthoe laboret. melius Ouidius,

Et caſtigato ſuberat ſub pectore venter. Oportet ventrem caſtigatum eſſe, femur pingue, plenum, tumidum, teretibus toris firmum. Pectus ſemiplenum, preſſum, conſtans: non laxum, non tumidum, non ſiccum.

Aetna tanta eſt: vt non penitus temere Virgilio attributa eſſe videatur. Quidam tamen Quintilij Vari autumant: quibus nos quoque interea facilè aſſentimur. nam Maronis non eſſe maximum eſt argumētum, quòd nuſquam ei ſimilis eſt. id quod in Diris, & in Ciri planè animaduertimus. nam ne culicis quidem ita ſpreuit omnia, quin ſeipſum ſit imitatus. quōd enim fuit in Culice rude,

O bona

O bona paſteris: ſiquis non pauperis vſum
Mente prius docta faſtidiat, & probet illis
Omnia luxuriæ precijs incognita, curis
Quæ lacerant auidas inimico pectore mentes.
Si non Aſſyrio fuerint bis lauta colore
Attalicis opibus data vellera: ſi nitor auri
Sublaqueare domos animum non angit auarum.

& quæ ſequuntur: miris verſibus excoluit in ſecundo perfectiſsimi operis,

O fortunatos nimiùm: ſua ſi bona norint,
Agricolas, quibus ipſa, procul diſcordibus armis,
Fundit homo facilem victum iuſtiſſima tellus.
Si non ingentem foribus domus alta ſuperbis
Manè ſalutantum totis vomit ædibus vndam:
Nec varios inhiant pulchra teſtudine poſtes,
Illuſéſque auro veſtes, Ephyreiáque æra:
Alba nec Aſſyrio fucatur lana veneno, & quæ ſequuntur: tum iccirco huc adducta, vt oſtenderem quod dicebam, ſeipſum imitatum eſſe Maronem, expolitis verſibus atque ſententiis quas in primoribus ſtudiis excuſsiſſet: tum vt cognoſceret leges modóſque poeta noſter, quibus commodiores nobis ipſis eſſe poſsimus. Quare & alios videamus. & in eodem poematio, de quercubus loquens, ait,

Illas Triptolemi mutauit ſulcus ariſtis.

in primo Georgicōn,

Chaoniam pinguem glandem mutaſtis ariſta:

Item,

Et piger aurato procedit Veſper ab Oeta.

Damon ait, *tibi deſerit Heſperus Oetam.*

At eorum omnium quæ in Aetna leguntur, ne vllū quidem in tribus operibus extat veſtigium. Quin idem argumentum vbi tractatur, tam ſunt diuerſæ phraſis, numeri, ſpiritus, vt nihil aliud ad teſtimonium opus ſit. Toto quidem poemate canitur Aetna: at priuatim illa quantum diſtant à Virgilianis?

Pellitur exuſtæ glomeratus nimbus arenæ:
Flagrantes properant moles: voluuntur ab imo
Fundamēta: fragor tota nūc rumpitur Aetna:

Grandis igitur poeta Quintilius: nec temere ab antiquis dilaudatus. Splendida ſanè oratio, & non vulgaris. etiam

sententias quærés & inserés, nihil tamẽ quod nos detineat.

SABINVS autem adeò tenuis: vt verè sit vmbra Ouidij, & quasi eius [illegible]. neque dignus in cuius censura multum operæ ponamus.

PROPERTIVS facilis, candidus, verè elegiacus: tersior tamen quàm existimatus est à Criticis, nam & amat quædam quæ minimè sunt vulgaria: & quibusdam locis paucorum iudicium sequutus videtur. nam & principium operis tum elegans est, tum compositum. In primo tamen libro apparet ambitio quædam claudendi pentametrum vocabulis multisyllabis. qui numerus mollior iudicatus est etiam in Iambicis. Penè igitur conquisisse atque corrogasse voces existimatur, quibus obnoxias efficeret sententias. id quod manifestius deprehenditur ad calumniam constituendam, quod in sequentibus libris aliter instituit: quasi defecerit eum similis materia. aut fortè castigatus vel ab amico, vel à seculi iudicio elimatiore: quòd iam probarat & Ouidium & Tibullum: frequentius alterum vtentem bisyllabis, alterum longis illis penè nunquam. Sequutus verò Corinnæ consilium est, quod illa Pindaro dederat, ne sine fabulis poemata conderentur: esse nánque eas illorum animam: inculcat igitur quantũ potest. Cæterùm cùm ea omnia iam sint vulgata, nostrum poetam vehementer tum ab ipsis, tum ab ignotis abstinere iubeo. nam quemadmodum in illis nulla gratia, ita in his etiã odium subesse arbitror. Pro his igitur sententiæ sunto dulces, luculentæ, non languidæ, non affectatæ, non nimis frequentes.

Iam verò ad eum peruenimus locum, in quo & ingenij magnitudo, & acumen iudicij exercenda sunt. Quis enim de OVIDIO satis dignè dicere possit: nedum vt eum audeat reprehendere? Dicendum tamen non obtrectationis causa: sed vt illius magnitudine nos quoque crescere valeamus. Incipiamus igitur ab eo loco, in quo suam accusat negligentiam. neque enim quæ ibi dicuntur, inter se videntur conuenire. ait enim,

Corrigere aſt tantò res est magis ardua, quantò
Maior Aristarcho magnus Homerus erat.

Qui si id vult, vt emendandi vel studium, vel opera vel labor longè sit difficilior quàm calor ille componendi: quónã pacto hisce carminibus máiorem facit authorem com-

positionis, id est Homerum, quàm castigatorem, hoc est Aristarchum?

Fastorũ stilus facilis, candidus: eruditio prisca & multa. ac tametsi materia non semper admittat cultum, ingenium autem viri non sæpe: multis tamen in locis seipso limitatior atque tersior est. Quòd siquis nolit eius vel lasciuiam vel licentiam tolerare, aliis numeris penè omnia illis poemata poterit interpolare. hoc tamen vetat pudor animos nobiliores: qui non insectando, sed admirando antiquitatem, ineunt gratiam à posteritate. Pauca igitur ex propemodum infinitis,

Edidit hos nobis ore priore sonos.

Concinnius, *voce priore*. vox enim soni species est. & sequens pentameter sic staret,

Quod petis: & mentem concipe mente meam.

Quæ verò aut in hisce, aut alibi acutè dixerit, penè sunt infinita: velut illa,

In precio precium nunc est.
-mille animas vna necata dedit.

Et illud in Epistola,

Medeæ Medea forem. Versus autem ille diuinæ est ro&unditatis,

Cedere iussit aquam: iussa recessit aqua.

& in epistola Deianiræ,

Spéque timor dubia, spésque timore cadit.

Et Hypermestra,

Quę bos ex homine est, ex boue facta dea.

Tanto minus laborati libri tristes, nam de Tristibus male inscriptos suprà declaratum est: quemadmodum & de Ponto, nihilo maiore cura commendandi. Epistolæ omnium illius librorum politissimæ. nam & sententiæ sunt illustres, & facilitas composita, & numeri poetici. Quæstus quoque splẽdor ex imitatione simulatæ veteris simplicitatis: velut,

Castori Amyclæo, & Amyclæo Polluci.

Non placet tamen,

Nil mihi rescribas, attamen ipse veni.

Quid enim aduersatiua? *Ocyus ipse veni.*

Hanc tua Penelope (an memori?) tibi mittit Vlysses.
Scribendi periit tempus: at ipse veni.

Et solœcon est,

Denique quisquis erat castris iugulatus Achivis?
Frigidius glacie pectus amantis erat.

Quid enim facit illud, *Quisquis?*

Victa suis Troica fata canunt.

Non erant *victa fata*: imò Troianum fatum vicit. vicit enim Troianorum vota: quia in fatis erat Troiam capi.

Omnia nánque tuo senior te quærere misso
Rettulerat nato Nestor.

Neque hîc vlla causa reddenda est. Igitur illud *nánque* dispungendum. non enim relatio Telemachi efficiebat, vt Græci prælia pingerent vxoribus. Durum est,

-murus, quod fuit ante solum.

Murus enim nunquam *fuit solum*. Itaque melius in Fastis,

Hic vbi nunc Vrbs est, tunc locus Vrbis erat.

In Epistola Briseidis,

Auxerunt blanda grandia dona prece.

Vide an melius. *blandæ preces*

Iuro: fallentem deseruisse velis.

Insuauis & languida oratio. malim sic.

Iuro: si fallam. desere: pœna decet: aut placet.
Nec tibi magnificum: fœmina iussa mori.

Melius per interrogationem, *An tibi?*

Est mihi qui fosso pectore sanguis eat.

Magis placet. *Vt tibi dilecto pectore.*

In Phædræ epistola pessimè consuluit persuasioni, illo versu,

Et pariter nostrûm fiet vtérque nocens.

Omnino eum sustulerim, atque hunc aut huic similem substituerim.

Quæ mihi amor certus, quæ tibi fata parant.

In Oenones, versus leoninus,

Vim licet appelles, & culpam nomine velis.

Sicut & in Hermiones.

Vir precor vxori, frater succurre sorori.

Itaque malim, *Vim licet hanc dicas.*

Alterum haud facile mutare est, oportet enim tota illa stare, *auxilium fratris, mariti, sorori, vxori*. impræsentia illud excogitaui,

Fratrem orat soror, vt pugnet pro coniuge coniunx.

Illud simplicius,

Vxorem

Vxorem tibi vir, frater defende sororem.

Illud coactius,

Ecce soror fratrem expectes, coniúnxque maritum.

Illud rectius,

Fratris opem soror imploro, coniunxq; mariti.

Multa aliter possim, quæ nolo. ac ne hæc quidem à me essent posita: nisi necesse fuisset ostendere quantum vir ille sibi pepercerit, quum meliora multò posset. Inter Heroidas Dido artificiosissimè, compositissimè, scitissimè, elegantissimè loquitur. Muta illud,

Oppositæ frondes, vellera & alba tegunt.

Iam alibi monuimus, non minus feliciter coniunctionem illam postponi. Sane commodius,

-velleráque alba.

Nota mihi freta sunt Afrum tangentia littus.

In aliis codicibus, *frangentia*. & sanè accedit ad maris naturam sonus numerorum, *Frum, Fran.* mihi tamē plus placeat, si dicat *mutantia*. nihil enim melius exprimat Syrtium naturam: quarū infida sede litus Africæ modò prorsus sit certam pelagi profunditatem, modò lōginquius

Hermione,

Hæc tibi sub domino Pyrrhe puella suo.

plus sapiat,

Hæc tibi de domino Pyrrhe petenda truci.
Aspera pro charo bella tulisse toro.

Iam potuit *vacuo*. Deianira,

Se tibi pars terræ, tibi se tota æquora debent.

Si intelligas ob monstrum Hesiones pacata maria: non erunt tota, quare ita dicendum,

Si tibi terra omnis, tibi se multum æquora debent.

Quòd si illud malis, intelli ge tota æquora ob Oceanum admissum in Mediterranea, & in Oceanū emissum Mediterraneum: vt pessimi Græci plusquam fabulantur,

Si cumulas stupri facta priora nota.

plenius *notis*. nam tametsi vnum erat crimen, tamen sic dixit Cicero, Notas inurere: multis enim notis vnum describitur nomen. Denique poetis licet numerum alterum alteri supponere. sic pectora & corda de vno tantùm, sic ipse in epistola Medeę. Absyrti corpus, *corpora* dicit. à quo tamen abstinere malim. Illa verò planè Ouidiana, id est arguta, ac digna quouis Epigrammate,

Falleris & nescis, non sunt spolia ista leonis,
Sed tua: tuque feræ victor es, illa tui.

Videamus Medea quibus versibus aggreditur accusationem suam,

Vt tibi Colchorum, memini, Regina vacaui:
Ars mea, quum peteres, vt tibi ferret opem.

Profectò neque structura, neque numerus laudabilis. quid enim est hîc, *memini*? aut quo pacto *Regina*, viuo patre, viuente successore? An verò audeamus sic reformare,

Quum te prætuleram demens, patriæ atque parenti:
Vt fieres nostra perfide victor ope. aut,
Quum te præferrem Colchorum perfide regni:
Et potui puras conscelerare manus.
Quid illa?
Isset anhelantes non præmeditatus in ignes,
Immemor Æsonides, oraq; adunca boum.

Immemor hîc nihil est, nisi addas beneficij aut mei, aut promissorum. neque *boum ora* fuerunt *aduncæ*: sed cornua.

Iusset meritos non præmeditatus in ignes
Et ferro æripedum cornua torua boum.

vel loco huius pentametri illum poneres,

Texisset dubiam tunc mihi morte fidem.

aut illum,

Præueniens fractam nunc mihi morte fidem
Tunc ego te vidi, tunc cœpi scire quis esses.

argutius, -nec cœpi scire quid esses.

In Paridis epistola mutilus ille locus est,

Forma, vigorq; animi, quamuis de plebe videbar,
Indicium tectæ nobilitatis erant.

neque enim cohærent cum superioribus. Itaque aliquot versus desiderari videntur: quibus declararetur quemadmodum pastoribus datus fuisset ad alendum. quo facto fatum vitaretur. Sicut ergo desunt hîc, ita ibi redundant,

Quum Venus, & Iuno, Pallasque in vallibus Idæ
Corpora iudicio supposuere meo.

Cuius rei duo sunt argumenta: primum, quod in versu præcedente nomen est Palladis: ait enim,

Contempta est virtus, Pallade dante mihi.

Hæc infantia longè abest ab ingeniosissimo poeta. Alterum, quod suprà latius omnia narrauit. quod iudiciũ nostrorũ est illis contrarium, qui superiora tollenda putant, non autem hæc. sunt enim illa Ouidij nitida & luculenta, non dura, vt illis videbantur. tum verò in responsione repetitur eorum sententia,

Vnaq; quum regnum, belli daret altera laudem:
Tyndaridis comunx, tertia dixit, eris.

Quam Helenæ responsionem frustrà simul ac temere mouerunt ab Ouidianarum censu Critici. nam & ea spirat, vigetque illius ingenium: & stilus idem, ac nescio an maior in hac sit ars. etenim per initia tractat causam tenuem iniquam: deinde quasi dubiã: postremò cedit. Sententiæ verò in illa diuinæ: quantas qualésque materia illa pati potest. Ponam igitur aliquas, in quibus elucet vis illius ingenij similis sui,

Esset vt officij merces, iniuria, tanti?
Quis sic intrabas: hospes an hostis eras?

similis enim in Laodamiæ, de eodem Paride,

Tam sis hostis iners, quàm malus hospes eras.

et nonne illud verè Ouidianum?

An quia vim nobis Neptunius attulit Heros:
Rapta semel, videor bis quoque digna rapi?
Crimen erat nostrum, si delinita fuissem.
Quum sim rapta: meum quid, nisi nolle, fuit?

à illis expressus Ouidius,

Nec tamen irascor: quis enim succenset amanti?
Si modò, quem præfers, non simulatur amor.

& quæ sequuntur omnia: vt,

Quòd tam per longas spes tua venit aquas.
Hei mihi iam didici, sic quoque posse loqui.
Non tu plus cernis: sed plus temerarius audes.

Illis seipsum imitatur in Oenones,

Quid bibulum curuo proscindere littus aratro?
-quid arenæ semina mandas?
At tu dissimula, nisi si desistere mauis:
Sed cur desistas? dissimulare potes. &,
De facie metuit: vitæ confidit, & illum
Securum probitas, vita timere facit.

& illud igneum ex Ouidiana fornace,

Quod malè persuades, vtinam bene cogere posses,
Sic mea rusticitas excutienda foret. &,
Certus in hospitibus non est amor: errat, vt ipsi.

Quis neget illud Ouidij?

-cum ventis noſter abibit amor. ſic,

Demophoon ventis & verba & vela dediſti.

ſed & illa prorſus,

Tu quoque qui poteris fore me ſperare fidelem:
Et non exemplis anxius eſſe tuis?

Etiam illo ſe imitatur,

Is tibi ſolliciti cauſa timoris erit. Penelope,
Res eſt ſollicitis plena timoris amor. &,
Oblitus noſtro crimen ineſſe tuum.

& quod alibi toties, *Da veniam faſſæ.*

& alia multa penitus ex eadem officina. Quòd ſiqua præterea videntur curioſis meliore cura perfici potuiſſe: idem meminerint hoc quoq; cęteris Epiſtolis obiici poſſe. nam ſanè verſus hic in illa pluſquam monachalis eſt,

Si te vidiſſem, primus de mille fuiſſes.

verùm ad alia. Acontij epiſtola tenuis admodum & laſciua: neque ſatisfacit. quæ iccirco aliquando penè perſuaſit mihi, ſe non eſſe Ouidii. Reſponſio verò duriuſcula, quanquã arguta, facit etiam plus dubitare. Tres epiſtolæ, Vlyſſis, Demophoontis, Paridis ad Œnonen, ſanè parui ſunt momenti. quas propterea qui negant Sabini eſſe: ſi Sabinus quantus fuerit neſciunt, quónam pacto negare audeant? non meminere illo quoque ſeculo extitiſſe Marſos, Suſſenos, Voluſios, Bauios, Meuios, Anſeres. Caſſij quoque Parmenſis ſcripta minus accurata fuiſſe prodiderunt. ſed de Epiſtolis ſatis.

Amores ipſe ſuos olim caſtigauit. Libros enim quinque ad trium redegit compendium. Multa arguta, multa culta, multa laſciua, luxuriantia: effuſa: multa in quibus omnia præter licentiam à nobis deſiderantur. nolimus tamen laborare, quum pigeret libelli. Longè verò magis læſit animum ars illa amatoria. nihil enim aliud quàm nugæ. Illud animi gratia paulò attentius cognoſcendum eſt. In vndecima Elegia ſecundi amorum videtur fuiſſe verſus ille, quẽ ſcribit Seneca Criticorũ animaduerſionibus eſſe ſublatũ. cæterùm in libris Senecæ mendum eſt: ſic enim legitur,

Gelidum Boream, gelidum nomen. hoc enim nihil eſt. Ego puto ſic ſcriptum,

Egelidum Boream, egelidumque Notum.

Argutia eſt in ambiguo ſignificato eiuſdem vocis, atti-

butæ duabus contrariis ventorũ naturis. quippe *egelidus* eſt vt enodis: itẽ *egelidus* vt edurus. Arbitror igitur fuiſſe in prima quinq; librorũ editione illum: qui quum Criticis placuiſſet, mutatum eſſe à poeta in ſecunda editione: vbi ſic nunc legitur,

Et gelidum Boream, præcipitémque Notum.

Verùm ſanè Auſter minimè præceps eſt. nõ enim ab excelſo, ſed ab imo loco flare dicitur. ſic igitur potius,

Præcipitem Boream, egelidumq; Notum.

Hoc quoque non eſt contemnendum, quod de principiorum ſplendore diximus alibi: atque hîc conſiderandũ eſt. non.n. probantur quę inſuauia & coacta ſunt: quale illud,

Siquis in hoc artem populo non nouit amandi.

Quis non videt coactum à verſu diſiecciſſe membra, quæ tam cohærent natura? Alius dixiſſet,

Siquis in hoc populo leges non nouit. aut *morem,*

Denique potius ſic, *Artem ſiquis in hoc*, &c. De Metamorphoſeõn verò libris quid ſentiamus. declarandum eſt. Sane digni quos felicior fortuna ſequuta eſſet, vt eſſent emendatiores. id quod & ipſe conqueritur verſibus lucu-lentis: inter quos ille diuinus,

Sed quaſi de domini funere rapta ſui.

Quamobrem tot locis reformari poſſunt: vt prior iniuriæ caſtigatio eſſe videatur. Sunt tamẽ in ipſis penè infinita, quæ alius viri ingenio nunquã meliora effici poſſe putem. neque verum eſt quod aiebat ille, Ouidiũ nullo alio duce quàm ſeipſo militaſſe. nánque & totum Tranſformationum argumentum tranſtulit è Græcis. quippe tum Parthenius, tum alij eandem materiã tractauere: & multa ſunt quæ ex antiquis Latinis, ex Græcis ipſis Tragœdiis expedire in prõptu fuit: Medeæ, Myrrhę, Pẽthei, & aliorum: qualia ſunt quæ ad Io, quæ ad Ino pertinent. Armorum quoque iudicium, quod propter ſummum ac earum artificium eſt admirabile, ex Accij fabula potuit illi repræſentari. Igitur quum multa liceret nobis aut reprehendere, aut tollere, aut addere, aut caſtigare, aut immutare: paucis erimus contenti, ne penitus eum contemſiſſe videamur. Ergo principium operis admodum infelix cenſeri poteſt,

In noua fert animus mutatas dicere formas
Corpora. dij cœptis: nam vos mutaſtis & illas:

Aſpirate meis. Sanè breuitas pura & ſcita: at numerus non bonus, *animus mutatas.* ſyllabæ nanque iiſdem concurrunt elementis. Præterea non eſt vſitata illa dicendi ratio *formas mutatas in corpora.* nō enim ſic loquar, Aeneas mutatus eſt in nouas ſedes: ſed, mutauit ſedes. Philoſophi quoque mutant corpora ſub formis. materia enim per formam fit hoc. Accepit igitur. *mutatas*, pro eo quod eſt trāſlatas aut *formas* pro figuris. Præterea quid eſt, *& illas?* & illas: & quid aliud? Iccirco ſic auſi ſumus,

Quas mutata nouas immotis corpora formis
Induerint facies: ſe vt mirarentur in illis:
Tecta fide veterum canimus miracula vatum.
Dij, quibus imperium hoc, rerum variare figuras:
Et fluxo reparare orbi ſua ſemina, cœptis

Aſpirate meis. Malè quoque ſibi conſtat. negat fuiſſe mare ac terras. ait enim, *Ante mare & terras.* tum autem *Quaq; erat & tellus, illic & pontus, & aer.* nam quî poterant eſſe, ſi non erant? Præterea non poterant, ſi erant, eſſe in eodem loco. voluit ſic: Ante terram, ſcilicet, in ſuū reductā globum. Ad hæc, ſi erant habentia pondus & ea rentia pondere: ſatis manifeſtum eſt non potuiſſe pugnare quin per ſeipſa vincerent. ex lite enim fit amicitia: ita vt quod ſuccumbit, velit ſuccumbere. verùm hæc ſupra poetæ crepidam. Quo verò modo dixit illud?

-circumfluus humor

Vltima poſſedit. neque enim aqua vltima eſt. Duæ ſunt Philoſophorum veterum opiniones. quidam aiebant mare eſſe quaſi lacum in terra: ambiri enim ab ea, atque in ſinu contineri, circunjectis quaſi ripis. alij è contrario,

Tota terra eſt inſula.

Terram vniuerſam eſſe inſulam. id quod ſanè verum eſt. nullum enim mare eſt, præter Caſpium, quod non continenti tractu cum alio mari cōiungatur, atq. perpetuetur.

Illud,

Et ſubiecta tegunt curuæ vineta carinæ:

ſic efficies efficacius,

Et curuæ ſulcata tegunt vineta.

In ſecundo autem ratio reddenda eſt Phaethonteæ aurigationis. Perducit enim ipſum per totum Zodiacum eadem die: quod ſpatium annuo labore exhauritur à Sole. idque non ab Oriente vulgato in Occidentem: ſed à ſuo oriente, qui orienti diurno contrarius eſt. ac de his ſatis. Faci-

Facilius è TIBVLLI locis expediemus cenſuram noſtram. Vniformis ille penè torus eſt: vixque diſcedens ab ſeipſo, eodem penè gyro concluditur. audis enim caſas, focos, rura, nemora, prela, ſpicas, ſacra tum ſæpe, tū multum. Omnium verò cultiſſimus, nec redundās in Elegia. In fine quarti Epigrammata ſunt & dura, & languida, & infrauia. Elegiam quoque ad Iunonem non optimo conſilio confectam iudices. orat enim eam pro impudicitia ſuæ puellæ: quod eſſet numē matronalis caſtitatis. Quod verò etiam apud Ouidium deſignari potuit, in hoc autho re tam frequens non placet vſus infinitiuorum illorum, Continuiſſe, diſcubuiſſe, increpuiſſe, pertimuiſſe, & alia ſique ad faſtidium: etiam perſoluiſſe: quorum tum flexus, tum crebritas arguit hominem vel ignauum, vel inopē conſilii in verbis eorumque ſonis tum inueniendis, tum collocandis. Laxior etiam eſt aliquando, quàm quantùm ab eruditiorum auribus ferri debeat: vt in illis,

Tunc tibi lena precor diras. ſatis anxia vinas:
Mouerit è votis pars quotacunque deos.

& ſatis plebeium eſt tertii principium,

Martis Romani feſtæ venere calendæ.

Tot ſpondæi, tantus eiuſdem penè vocalis ſonus. ſaltem ita diſponeret,

Romani feſtæ Martis. nec illud politius,

Sed primum Nympham longa donate ſalute.

quid ſi ſic?

Sed teneram facili donate ſalute puellam.
Sed dominam rara primum donate ſalute.

Quinetiam copulatiua verbo addita vehementer apud me malè audit: vt in illo,

Fœmina præfractas conqueriturq; fores.

quod tametſi & à magnis poetis, & à nobis quoque factū eſt olim: nunquam tamen, ac ne tunc quidem quum faccerem, probaui. Poematium quo laudat Meſſalam, adeò laxum eſt, adeò vacuum numeris: vt primo effuſum calore, nunquam caſtigatum: prius penè editum, quàm abſolutum fuiſſe videatur. modò nanque dicat aliquid, parū quo dicat modo curat. Quem cùm, vt ipſe profitetur, maximum canat Heroem: ſplendida oratione, compoſitis numeris dicere decuit, nunc verò humi repit: atque ita repit, vix vt vſquam ſeſe attollere audeat. nam qualia?

Quisque tibi maiora gerit castrísue forôue. &,
Nec tamen hinc, atque hinc tibi laus maiórue minórue.

Vlysseam verò, quippe rem vulgatam, ineptè excutit, vt interserat. tandem verò quũ Vlysis errores percurrit, ait,

Sit labor illius, tua dum facundia maior.

Præfert Messalæ facundiam Vlyssi. infert tamen nõ aptè,

Nam te non alius belli tenet aptius artes.

Particula *nam*, non reddit facundiæ causam: sed transit ad bella.

In illis autem mala connexio,

Aut quis equum celerémve arcto compescere fræno
Possit: & effusas tardo permittere habenas?

vacat enim *ve*. & illa non cohærent, *permittere habenas tardo*: imò *auido*.

Quadrupedémque arcto celerem compescere fræno. aut,
Quadrupedem luctantem arctis componere frænis
Possit: & vndantes auido permittere habenas.

Et triuio inde carmina,

Instant: compertum est veracibus vt mihi signis.
Fortuna, vt mos est illi, me aduersa fatiget.
Solus vtroque idem diceris magnus in orbe,

& alia permulta: in quibus quum sint errores non pauci, abstinui à castigationibus. Cæterùm illa non meliora,

Téque interiecto mundi pars altera Sole.
Et nulla incæpto perlabitur vnda liquore,

Dixeris,

Lubrica nec facili tractu perlabitur vnda.

Illud bonum,

Densa riget glacie, faciémque induta niualem.

Recentiorum tamen ambitio aliquorum ad hanc ideam fortasse detorsisset,

Densa rigent duram in faciem niuis aut crystalli: vel,
Sed stupet in faciem niuis, & rigidæ crystalli.

In illo,

Cui fuerant flaui ditantes ordine sulci:

si non placet: *ditantes* pro diuites, da illum,

Vndantésque nouo Cereales ordine sulci.

Importunè quoque coactus à numeris, mutat tempora. quod siquis alius fecit: vt sanè fecit: fecit mollius. Sunt autem hæc,

Quin rapidum placidis etiam mare constitit vndis: *Vlla*

Vlla nec aerias volucris perlabitur auras:
Nec quadrupes densas depascitur aspera syluas.

Adhęc in die festa magis probarim volantium cantillantiumque auicularum lasciuiam. è quibus non solùm voluptatem, sed etiam capias auguria. hinc enim est & prępes & oscen. Neque epithetũ *aspera*, placet. nam si agro sunt otia & impunitas herbis: etiam mites abstinere par est, nõ solùm feras. Quanto purius noster Imperator,

-nulla neque amnem
Gustauit quadrupes, nec graminis attigit herbam.

Catullo docti nomen quare sit ab antiquis attributum, neque apud alios comperi: neque dum in mentem venit mihi. nihil enim non vulgare est in eius libris. eius autem syllabæ cùm duræ sunt, tum ipse non rarò durus: aliquando verò adeò mollis, vt fluat, neque consistat. Multa impudica, quorum pudet: multa languida, quorum miseret: multa coacta, quorum piget. nam inuitum tractum esse, & multùm & sæpe constat, à suis versibus. Cur enim aliter sentiam, quandiu in memoria habeo tot spondæos in Hendecasyllabis dactylorum expulsores? & ibi deest pronomen,

Ait fuisse nauium celerrimum.

& toties productam breuem finalem à subsequenti,

Propontida trucémque ponticum sinum:

vbi maluit quàm *Propontidem*, propter *trucem*: ob soni similitudinem. quæ fuit ratio vt etiam dixerit,

Arida modò pumice expolitum: non *arido*. quæ vocalis bis erat in sequenti aduerbio.

Et inde tot per impotentia freta.
Nec deprecor iam si nefaria scripta.
Nulla fugæ ratio, nulla spes.

Neque curat elidere vocales,

At tu Catulle obstinatus obdura.

quod semel Cicero ab se factum excusat ibi,

Qui Etesiæ esse feruntur:

at ille etiam atque etiam,

Deferri manè inquio puellæ.
Malè est me Hercule, & laboriosè.
Vno in lectulo erudituli ambo.
Te in circt, te in omnibus labellis.

& dissitas dictionum syllabas transferre,

Quis illius culpa cecidit, velut prati.
Quęnam te mala mens miselle Rauide.
Saltuumq́; reconditorum.
Gallicum Renum, horribilesq́; vltimosq́;.

vbi etiam redundat copula. Nec tibi sine iudicio præterundæ sunt voces quædam, aut venustæ, aut poeticæ, aut peregrinæ, aut alio flexu, quàm vsa sint secula politiora. *Gaza, Ploxemum, Cærbatinæ, Myrmice, Anilitas, Creui, Deposuit*, & alia talia. Galiambicum carmen diuinum est, frustraque à nobis sæpe tętatum. Argonauta quem inscripsit librum, falsò inscripsit, quemadmodum alibi quoque dictum est: argumentum enim est, Achillis natalia. cæterùm Ariadna maximam item partem agit. Depicta verò vestis illa fuit. Græcorum imitatione, qui clypeos etiam intulerunt in sua poematia tales tantósque, vt vniuersa opera occuparint. cuiusmodi Hesiodo quoque ascribitur. Stilus mollis, tersus, rotundus: qualem alibi diximus in Ciri Virgiliana. verus sanè aditus, gradusque ad Aeneidis diuinitatem. Profectò mediocre hoc dicendi genus Criticorum aut superat, aut etiam eludit diligentiâ. Admisit verò hoc in opere spondaicos tam frequentes, vt vltro eos ad elegantiam quæsisse videatur. Amauit etiam nonnulla suo arbitratu dicere: vt *pergignunt* quàm progignunt, *gnate* quàm nate. *Rectas* quoque *lauros* inuenit, prodidit-que ille vnus omnium. nullam equidem vnquam recto stipite à nobis visam memini. Paucula sunt præterea, neque magni momenti, quæ animaduertas,

Putridaq́; infirmis variabunt pectora palmis,

Non conuenit *putrida*: potius,

Et tenera infestis. Mœstaque luctisonis.
Quum teres excelso coaceruatum aggere bustum.

potius,

Funereum celso congestum ex aggere bustum.
Nam simulac festis dederit fors copiam Achiuis.

commodius,

Nam simulac dederit festis fortuna Pelasgis.
Nam simul annuerit festis fors obuia Graiis.
Proiiciet truncum summisso poplite corpus.

Si *corpus truncum* est, quomodo ipsum illa *proiiciet*? neque placet omen virgineæ cædis in Epithalamio. In carmine ad Ortalum, tantùm est hyperbaton, vt quatuordecim versus

versus exhauriat. excusabitur, quòd fratris pathos ad eum usque locum abstulerit orationem.

Hactenus multo labore, non sine maximis periculis defuncti sumus. Cæterùm hîc nobis cùm haud liceat conquiescere: id superest conficiędum, vt penè nihil egisse mihi videar. quis enim HORATII stilo putet vllam censura esse potiorem? Est enim omnium Latinorum Græcorúmque poetarum elaboratissimus. nam in Lyricis quem sonum, quos numeros, quam maiestatem quæsiuit, obtinuit: quæ omnia quum in aliis neglexit operibus, omisit sine gloriæ dispendio. quam puritatem, elegantiam, venustatem in vtrisque appetiit, consecutus est. Duritia tamen quæ in Lyricis tegitur, in dactylicis offendit. nam si quis arbitratur satis esse, versum pedibus senis concludere, haud mecum sentit. Voluit purè loqui: esto. at ea puritas quominus officiat dictionis lenitati, danda opera est. Lutulentum ait fluere Lucilium: at ego ipsum ne fluere quidem dico. Et quoniam quidam stolidi ita eum sunt admirati, vt solum scisse Satyram scribere iactitarent: Iuuenalem verò non Satyrum, sed declamatorem exstimandum: perpendendum est acrius quis sit Satyræ finis. Ac Satyram quidem esse à tragicis introductam ad diluendam seueriorum dramatum atrocitatem: satis est suo loco dictum, quum verò risus caperetur, isque duceretur vel à ridiculis euentis, vel à dicacitate qua populum perstringerent, interdum vtrunque, nonnunquam alterutrum deducebant in scenam. Postea verò quàm etiam Mimi sunt introducti: solis iis iocularia reliquerunt Satyri, sibi maledicętiam reseruarunt. quod institutum sequutus LVCILIVS, eò acrimoniæ progressus est, vt meritus sit à Iuuenale sic describi,

Satyra à Tragicis introducta.

Ense velut stricto quoties Lucilius ardens
Infremuit: rubet auditor, cui frigida mens est
Criminibus: tacita sudant præcordia culpa.
Inde iræ & lacrymæ.

Igitur non semper quæritur risus: hoc enim væcordiæ potius atque amentiæ: sed obiurgatio, quæ est altera pars sapientiæ. quippe quum primum eius officium sit. eiusmodi præcepta dare, quæ ad bene beatéque viuendum nostros animos comparare possunt: quod reliquum est, auersa ingenia reprehendat. Quòd si hanc

Partem concedunt nobis, risum sibi vendicant: videamus quemadmodum ne hac quidem professione simus inferiores, quod antequam aggrediamur, recēsenda sunt in Iuuenale nonnulla, quæ adeò sunt acutè dicta, vt vix vni aut alteri par sit Horatius, Iuuenalis.

Exul ab octaua Marius bibit, & fruitur dijs
Iratis: at tu victrix prouincia ploras.

Quid enim argutius dici queat, quàm nos fructum capere ex ira deorum: vt quod obest, iuuet? quid tam dissimile, quàm victorem plorare? At quomodo scribit sumptus inanes?

Quibona donauit præsepibus.

Quid de scelestis, qui per mala facinora sunt locupletati?

Criminib us debent hortos, prætoria mensas.

quúmque adoraretur pecunia, admirabile id,

-nullas nummorum ereximus aras.

Et Illud desperatorum,

-votáque deponunt.

Et de summa scelerum,

Omne in præcipiti vitium stetit.

De simulatore,

Frontis nulla fides.

Festiuissima figura de vitæ residuo,

Et supereſt Lacheſi quod torqueat.

Adulatorem,

Nocte dieque potest alienum sumere vultum.

Diminutio oratoria,

Hoc precium squammæ? Potuit fortasse minoris
Piscator quàm pisces emi.

Auarum quàm rotundè,

-diues tibi, pauper amicis.

Sed illud valde festiuum,

Anseris ante ipsum magni iecur, anseribus par.

Acutè & hoc,

Et melior fatis donaret homuncio.

Sanè nihilo minus,

Virro sibi & reliquis Virronibus.

Et alius modus attributionis,

-& cum tota Carthagine migra:

quia Carthaginem victam in ore haberet.

Connexio quoque contrariorum iucundissima,

-illam

-illam quam laudibus effert,
Horreat. & modus dicendi festiuus,
-quam sextus, & octogesimus annus
Pulsat. Sicut & illud de fœmina satagente.
Quæ fugit à sexu.

Notatio rhetorica de ingenio muliebri,

-iram atque animos à crimine sumunt.

Nihil illo salsius,

-sed quis custodiet ipsos
Custodes? Nihil illis acrius,
Túne duos vna sæuissima vipera cœna?
Túne duos? septem, septem si fortè fuissent.

Hoc acceptum est fortasse de Ciri Virgiliana: sic enim ibi,

Téne ego plus patrio dilexi perdita regno?
Téne ego? Sed & id vrbanum,
Tunc par ingenio precium.

Illud diuinum,

Summum crede nefas, animam præferre pudori?
Et propter vitam viuendi perdere causas.

De periculis, *-quanti sua funera vendant.*

Quàm generosum illud?

Ergo ignominiam grauiorem pertulit omni
Vulnere.

Multa teguntur illis verbis: & efficaci indicatione ostenditur fœcunditas,

-dedimus quod famæ opponere possis.

Hoc acutum & festiuum simul,

-madidique infantia nasi.

Illud ex opinione vulgi stolidissimi: præsertim in Gallia;

A censu famam trahit.

Non potuit illis clarius describi anxietas habendi,

-propter patrimonia viuunt.

Erepti è naufragio,

-fatúmque valentius Euro. &,

Spes vitæ cum Sole redit. Illo verò nō potest quicquam salsius aut amarulentius,

-si curant cunctos punire nocentes:
Quando ad me venient? Hæc è multis pauca, quæ scita, non plebeia dicendi ratione posita sunt ab illo. ne adducam sententias ita crebras. vt ne tamen conquisitæ sint.

De risu autem ita censeo, neque in hoc, neque apud Horatium quippiam ridiculum esse, qualia fabricatus est Aristophanes. Cæterùm vrbana & salsa multò plura Iuuenali attribuas, quàm excipias ab Horatio. sunt autem multa loca tanquam fundamenta quædam festiuitatis. Ab irrisione,

Quo tondente grauis iuueni mihi barba sonabat,

A notatione,

-veniat lectica Mathonis
Plena ipso: Cum indignatione,
Partes quisque suas ad mensuram inguinis hæres.

&, *-si Laurenti custodit in agro*
Conductas Corumus oues. &,
Nuper in hanc vrbem pedibus qui venerat albis.

&, *-speculum ciuilis sarcina belli.* Ex ambitione.

Aut Lugdunensem rhetor dicturus ad aram.

Ex nequitia dissimulata,

Doctus & ad calicem vigilanti stertere naso.

Ex illusione de malo versu,

Qualemcunque potest: quales ego, vel Cluuienus.

Ex importuno,

-& Augusto recitantes mense poetæ.

Ex despectu & vilitate notatio,

Iudæis, quorum cophinus fœnumque supellex. &,
-sequitur suæ quemque culina. &,
Propter quod Romæ cum boccare nemo lauatur.

Notationes præterea multæ,

Lectus erat Codro Procula minor. & quæ sequuntur, vsque ad illum versum,

Nil habuit Codrus, quis enim negat? & tamẽ illud
Perdidit infelix totum nil. &,
-stantis conuicia mandræ
Eripiunt somnum Druso, vitulíque marinis. &,
Corbulo vix ferret tota vasa ingentia. & quæ sequuntur omnia festiua. Ex tenuitate,

Me, quem Luna solet deducere.

Ex impotenti auiditate,

Sic inde huc omnes tanquam ad vinaria currunt.

Ex definitione,

Sirixa est vbi tu pulsas, ego vapulo tantùm, & quæ sequuntur: vt,

-libertas

-libertas pauperis hæc est:
Pulsatus rogat, & pugnis concisus adorat:
Vt liceat paucis cum dentibus inde reuerti,

Quid illo magis expressum?

-hoc tu succinctus patria quondam
Crispine papyro. Illusio ex contrario,
-iam quartanam sperantibus ægris, pulchram sanè spem.

Ex calumnia valde sapidum,

Non dubitaturi fugitiuum discere piscem

Et de eodem adulatio festiua,

Ipse capi voluit. Ex comparatione, siue collatione,
Quantum vix redolent duo funera. Apparatus verò concilij, & quasi S.C. de Rhombo adeò est elegans & vrbanus, vt nihil suprà. Ab amentia,

Qui nunquam vise flagrabat amore puellæ.

Attributio ex historia: vt ibi de figulo,

-subitúsque Prometheus.

Adulatio in re inepta & absurda,

-sed ex hoc
Tempore iam Cæsar, figuli tua castra sequantur.

Ab impuritate,

Vnus Iberinæ vir sufficit. Ocyus illud
Extorquebis, vt hæc oculo contenta sit vno.

Ex ritu,

Et vetus indulget senibus clementia porcis.

Qua vrbanitate vsus quoque Augustus est: cùm dixit, Malle se esse Herodæ porcum, quàm filium.

-citharœdi cauda magistri. quis enim non rideta hoc?

Ex decoro,

In Corum atque Eurum solitus sœuire flagellis,
Barbarus, Aeolio nunquam hoc in carcere passos.

Acumen est in seruitute ventorum apud Aeolum; quæ designatur per vocem illam *carcere.*

Ex indignitate,

-audis
Iuppiter hæc nec labra moues cùm mittere vocem
Debueras vel marmoreus? maluissem, fulmen

quàm vocem, Illa etiam falsiora ex veritate,

-vt video: nullum discrimen habendum
Effigies inter vestras, statuámque Bathylli.

Illud ex eruditione profectò festiuum,

Et qui nec Cynicos, nec Stoica dogmata leget,

A Cynicis tunica distantia. seueram sanè differentiam, si *tunica* tantùm distant.

Illo verò nihil salsius, de Claudio,

-tremulúmque caput descendere iussit

In cœlum, quia inter diuos relatus, in Orchum raptus fuit, Sanè valet facetum illum titulum : ἀποκολοκύντωσιν dico, quem αἰτιᾶται ἀποθεώσεως posuit ad irrisionem,

Horatius. HORATIVS autem pauca horum similia. Fabellas quidem & Apologos interserit suauissimos : sed quibus nullo modo risus moueatur. Acutè dixit illud,

-quàm sibi non sit amicus. &,

-famæ seruit ineptus. &,

Inuidiam placare paras virtute relicta. &,

Non horam tecum esse potes. &,

Téque ipsum vitas fugitiuus. &,

Ad strepitum citharæ cessatum ducere curam.

Risus ex dicto festiuo in hoc,

-equi frænato est auris in ore.

Simile est vrbanis definitionibus nostris, Quid est vxor? scabies animi mariti. Quid est populus? mare seipsum mouens. Ex Publij nimis multa eiusmodi,

Hæredis fletus sub persona risus est.

Ex facto ridiculo, in quinta Satyra secundi, de anicula vncta. sed illud præter expectationem omnes superat vrbanitates,

O Laertiade, quicquid dicam, aut erit aut non.

Quod deprauant Grammatici.

Hæc igitur cùm ita sint: non est à Satyris excludendus temere Iuuenalis: sed eum tantò anteponere decet Horatio, quantò melior Horatius Lucilio iudicatur. Si neque argumentorum varietate par est illi Horatius, neque dexteritate tractandi, neque vbertate inuentionis, neque crebritate sententiarum, neque acrimonia reprehensionis, neque acumine dicendi, neque facetiis aut vrbanitate: istorum Criticorum vel ineptum vel malignum, vel factiosum iudicium deprehendetur. Age verò quando non solùm Satyra ipsa, verùm etiam quoduis opus scripturáque simplex esse debet & vnum : neque in Satyris, neque in Epistolis, at ne in Poetica quidem, in qua hoc ipsum

ipsum præcipit, obseruauit. quippe qualencunque materiam aggressus fuerit, illico erumpit in Satyricas reprehensiones. credo ad id rapiente ingenio suo. id quod vt clarius pateat, non pauca loca nobis adducenda sunt. In prima statim Ode mortalium studia excutit, quemadmodum in 1, Satyra. In II,

Audiet cives acuisse ferrum, &c. In III, tum alia, tum illa,

-si tamen impiæ

Non tangenda rates transiliunt vadæ.

In sequenti,

Iam te premet nox, fabulæq; manes.

In sequenti,

Miseri quibus intentata nites.

Illa est tota reprehensio,

Lydia, dic per omnes,

Te deos oro, Sybarim cur properes amando,

Perdere? sicut & XI.

De quartadecima, nihil dicendum: seipsam enim prodit. nec minus ea quæ sequitur. nõ parum duodeuicesima & viceſima quinta. Item altera ab hac, & vndetricesima. sed & idem sapit tricesima tertia & quarta, & 5, & 8. Qua diligentia si in cæteris quoque vtaris, eundem spiritum deprehendes. Iam verò Epodos præter paucula, nihil aliud spirat. hos enim Parios Iambos Romanos ab se primo factos temere gloriatur. quis enim nescit à Catullo id antea felicissimè factitatum? nam cuiusmodi sint Horatiani, mox videbimus. Verùm vt ad id vnde digressi sumus redeamus. nõ semper quod semel orditus est detexit. quippe tertiam Satyram cùm ita incœpit, vt in Tigellio damnaret homines inæquales: oportuit hoc prosequi. at ille transilit ad malignos animos, qui peruerse omnia interpretantur. postremò diuertit ad disputandum contra Stoicos: quòd peccata paria non sunt: at quæ disputatio? nempe quæ id concludat: Stoicum neque esse regem, neque sapientem. In secunda Satyra cùm proponat extrema esse vitiosa, ac propterea mediũ eligendũ: iubet abstinere à matrona: rectè sanè, narrat incõmoda atque pericula illis, *Hic se præcipitẽ dedit*, &c. Nec puduit eadem in fine repetere ibi, *-ne vir rure recurrat.* Quod loquacitatis, & obliuionis, aut negligentiæ vitium non prætereundum. hic primus error. alter ille: cùm deletis

deletis præceptis modò positis, laudat concubitus meretricios. Quinta Satyra tota frigida: à qua nihil doceri queas. Eam quam posuit Messi atque Sarmenti altercationem,puto esse omnium insulsissimam: nisi huic anteponas cœnam Nasidieni, aut Rupili cum rege ineptissimam controuersiam.in qua etiam plus octo versuum hyperbaton animaduertendum est. Cùm verò Vlyssem ita loquentem inducit,

Visne tegam spurci Damæ latus:etiã atque etiam videndum est,an per poeticam prolepsim defendi queat. alias debuit introducere personas.non enim cogitur ab historia. sicut & id dubitare possumus:vbi gentium inulas inuenerit acidas. Quibus è locis neque temere,neque frustrà contendemus,Iuuenalem longè accuratioris Satyræ authorem esse. Sanè prima adeò pulchra est,adeò rotunda:vt nihi extet. Sexta diuina tota, & quæ grandem spiret poetam. Decima quoque optima est. Quod si damnant in Iuuenali copiam exemplorum, atque propterea per conuiciũ declamatorẽ vocant: eadem ratione philosophi nomen à Cicerone tollant,declamatoris attribuãt. quis enim eo copiosior,siue legas quęstiones Tusculanas. siue libros tum de Fato, tum de Diuinatione? Aristotelis quoque liber secundus Oeconomicôn, post aliquot præcepta totus absoluitur exemplis historiarũ.quid? soli oratori licebit vti ad subsellia exaggeratione? distributione?Nonne vel communium rerum exemplis, vel priuatis tum fabellis tum historiis addenda est anima scriptis nostris: sine quib.tota poesis mortua est?quid?nõne idem ab Horatio factitatũ est? nam quot quantáque de Auaro in prima Satyra? Primùm enim defodit aurum. deinde de aceruo.tum de iugeribus postremò conferuntur vel cõmoda vel voluptates haurientium hinc è flumine,inde ex vrna.ad hæc exẽpla duo, Athenienſis cuiusdã, & Tantali: ac mox de Vuidio. In secunda de mœchis exempla vsque ad fastidium. Secunda pars tertiæ pura est declamatio. Idem potest obiici ex illis quartæ,

Hic nuptarum insanit amoribus, & aliis quæ sequuntur. Obseruabis etiam quæ ex prima & tertia secundi afferre queas. Eadẽ verò argumenta si vtrinq; conferantur,nunquam inuenies Iuuenalem inferiorẽ: sæpe etiam præstantiorem. Octaua enim longè est excellentior quam sexta Horatij.

Horatij. Etenim perpauxilla de virtute,cum qua comparat vulgarem nobilitatem: multa de seipso. vbi non eum pudet ignauam commendare vitam, nullísque ciuilibus officiis luculentam: vt natalia sua libertina verè prodat. Decima quoque Iuuenalis cum prima Horatij comparetur,de votis studiisque mortalium: sanè ille tibi poeta videbitur, hic ieiuni cuiuspiam theseos tenuis tentator. Multis etiam locis astrictior, & castigatior Iuuenalis est veluti de formica in sexta,

Tamen vtile quod sit
Prospiciunt aliquando viri:frigúsque,famémque
Formica tandem quidam expauere magistra.

at HORATIVS multo,tractu orationis,

Parvula nam exemplo est magni formica laboris.
Ore trahit quodcunque potest,atque addit acerue
Quem struit, haud ignara ac non incauta futuri.

Ampullatur deinde supra Satyram,

Quæ simul inuersum contristat Aquarius annum.
Non vsquam prorepit:& illis vtitur antè

Quæsitis,patiens. tum autem quid est *patiens?* nam profectò nihil tum patitur: non igitur *patiens*,sed genialiter gaudens. In verborum quoque collatione non semper optimus obseruator. coactus enim truditur aut ad asperitatem aut ad licẽtiam:veluti cùm postponit quę ex vsu præponi consueuere.quemadmodum fecit ibi, *Aulæa ruant si*. quam temeritatem castigauit atque irrisit olim Ariphrades, comœdiæ veteris author: cùm illuderet Tragicis qui dicerent, δωμάτων ἄπο. verùm hæc labes allata fuerat antea ab ipso Homero, non sine maximo flagitio decoris atque suauitatis,οὐρανόθεν πρὸ: cęlitus ad.tantum potuit versus vis,& authorum ignara securitas, contemptúsque posteritatis.Sic,

*Et qui nocturnus sacra diuûm legerit.*melius, *diuûm sacra*, & inconcinna illa,

Penè macros arsit,dum turdos versat in igne:

neque in igne versabat,

Penè arsit macros turdos,dum versat ad ignem.

Etiam in illis dubito,

Flere vt si filius immaturus obisset:

mihi videtur adultus magis lugendus.

Non omnibus placet Dauus illius,cùm philosophatur,

nam tametsi adducit ea tanquam audiuerit de Crispini ianitore: tamen multa memini me audire à philosophis disputata, quorum ne nunc quidem ausim me idoneum recitatoré profiteri. Sic & inepti profligatíque & pudoris & iudicij barbari, suis in colloquiis Lanium ac Salganarium de rebus diuinis tanquam theologos faciunt disputare. De Satyris hęc: de Epistolis deinceps videamus.

Erasmi colloquia.

Eiusdem stili Epistolæ, sed nitidioris, harũ verò argumenta cùm varia sint, suo quæque iudicio metienda ac perpendenda erit. Quædam enim sunt familiares, haud magna (vt ille ait) cũ re. tertia pura est admodum, minimęque ambitiosa. quartam auxit præceptionibus bene viuendi. quinta quoque valde familiaris est: exit tamen ad loquendum de ebrietate, præter propositum. Aliæ sunt commendatitiæ, vt noua: nihilo vtilioris operæ. aliæ conatus habent philosophi ad frugalitatem & libertatem: vt decima. de temperantia, vt duodecima. Cæterùm in sextadecima, vbi rus describit, exilit temerè ad discutienda præcepta sapientiæ. Sic in duodeuicesima, ingressus eam disputationem qua reducit virtutẽ ad medium ab extremis: saltuatim agitur per præcepta diuersa, quæque inter se nulla cohærent affinitate. Septima adeò elegans est, adeò vrbana, vt ad eas virtutes nihil addi possе videatur. at sexta nugatrix de beatitudine: vtitur autẽ verbo *admirari* ambiguè. nam admiratio in Philosopho est impressio rei nouæ ad causam disquirendam. quę sola via fuit prima tum ad virtutem, tum ad scientiam: atque ex hisce porrò ad beatitudinem. at hic ait nihil admirari creare felicitatem. intelligit percelli rerum æstimatione. Harum autem, vt ita dicam, sapientium Epistolarum ratio atque natura, neutiquam differt à Satyra. nam quemadmodum medicina aut præseruat à morbis, aut eos tollit: ita Epistolæ proponũt ea quibus à vitio abstineamus, Satyra illis pugnat quibus vitia extirpentur. quamobrem qui versus in Satyra septima, idem in Epistola prima,

Leuo suspensi loculos tabulámque lacerto.

Maxima pars primæ Satyra est, & secundæ, & quintędecimæ. tota vndeuicesima lacerat imitatores: ad Augustum, veteres poetas & populi iudicium. In vltima verò postquam de poetis scribere cœpit, proripit se ad infectationem auiditatis: secunda verò adeò ineptus est, vt ab eruditioribus nequeat tolerari. quis enim dicat Homeri nugas esse potiores præceptis philosophorum? An rectè facit Agamemnon, cùm petenti patri negat se daturum virginem? hoc sequeris tu? Nam quare cœtus vniuersus non diremit litem? nõ erat rex Agamemnon populi, non procerum, cuius libidine exercitus morbo periclitaretur: sed imperator ad bellum tantùm. Non rapit ei Chryseidem Achilles, sed reddit patri, donat deo, mutat pro salute populi. Quare pro Paride sustinet bellum Priamus? bellum imò interitũ filiorũ. quare pro mœcha? Quar deos adultero, ignauos, seditiosos, factiosos facit? Quæ Vlyssis sapientia, cùm iret ad Polyphemũ ignotum cùm ad Antiphaten? illius vafritiam anteponit Crantoris & Chrysippi sapientiæ. Nolo impræsentia cũ Homeri puerilibus ineptiis ineptire. Satis ostendit Plato quanti eum faceret, quando interdixit sua Republ. Prima verò Epistola quouis melle dulcior est. Sententiæ appositæ, dictio casta, rotunda, suauis. quapropter arbitror postremam omnium factam, primam positam ob luculentam raritatem. Itaque dicit,

Nunc igitur versus & cætera ludicra pono.

Quare etiam Epistolarum librum Satyris postponendũ censeo. Id quod cùm in vetustis exemplaribus videamus: nescio quid consilij in mentem venerit iis qui inuentum ordinem subuertêre. Grammatico nihil infelicius. credo quod viderent versum illum, *summa dicendi camœna*: quasi verò non hanc ipsam postremam intelligeret. Sunt in ea quoque ad institutionem sapientiæ præceptiones. verùm vbi ait,

Nunc in Aristippi furtim præcepta relabor:

quomodo res sibi, non se rebus submittat? nanque Aristippum, vt ipse ait, omnis decuit & status & res: quippe orani & loco, & tempori, & personæ non solùm cedebat, verumetiam seruiebat. Haud ita Diogenes, qui ne Polypo quidem crudo sese voluit submittere. Hæc de Epistolis in vniuersum: illa priuatim. Multi versus frigidi aut incompti. quid enim ineptius illo?

Viribus vtteris, per riuos flumina, lamas.

Verùm vbi ouis furto, morbo perit, rel capella.

Apud nos quidem ouis pecus morbosius? quanquam in libris pastorum aliter scriptum est. Etiam est animad-

uertendum quo vsu Penelopes procos appellat Sponsos. Quis eos spopondit, aut despondit? Præterea ne illud quidem prætereundũ: ait enim se *ponere versus, & cætera ludicra*. at verò qui sibi constat, tot postea versibus compositis, non depositis?

De arte quæres quid sentiam. Quid? equidem quod de arte sine arte tradita. nam quod principium? nempe Satyrę. Summa tot versuũ hæc: Ea scribere quę inter se cõueniant. tum statim de modo inter breuitatem & laxitatem: & quantum ibi Satyræ rursus? Tertio loco, quod in primo esse decuit: deliberatio de materia eligenda. Quarto de ordine: quę sanè mutilè docet. In quinto iã de partibus eloquutionis. quod præceptum trahit cauda sententiarum: at interea poeta suspensus nihil discit. Sexto de accommodatione versuum ad materiam. Septimo de venustate. hoc tamen pertinet ad vim legésque eloquutionis: simul de efficacia. Octaua de personis, earúmque oratione atque moribus. Nono de imitatione. Decimo de prudentia in scripturæ modo. Vndecimo de modo rei ipsius, hoc est, argumenti. Duodecimo redit ad personarũ mores ab ætatibus. Tertiodecimo de repręsentatione fabularum. Quartodecimo de chori officio & apparatu. Quintodecimo de Satyrarũ tũ argumẽtis tum phrasi. Sextodecimo de pedibus. Septimodecimo de prudentia ad edendũ, simul & exhortatio ad imitandũ. cùm tamen alibi vocet imitatores, *seruum pecus*. Decimooctauo inspectatur veterum iudicium. Decimonono de Tragœdię inuentione. Vicesimo castigat præcipitatam editionem. Vicesimoprimo Satyram exercet aduersus poetas. Vicesimosecundo ostendit vnde peti possit materia rectè scribendi. Vicesimotertio redit ad Græcorum commendationẽ. Vicesimoquarto Satyra est aduersus studia illiberalia Romanorum. Vicesimoquinto statuit virtutes duas poeseos: docendi, delectandi. Vicesimosexto repetit modum scriptionis. Vicesimoseptimo materię rationem. rursus repetit virtutes suprædictas. Vicesimooctauo dat leges excusationũ. Vicesimonono examinat poematum naturas. Tricesimo statuit poeseos excellentiam. Tricesimoprimo quod primò admonuerat repetit, Ex ingenio suo cuique laborandum. Tricesimosecundo hortatur ad iudicia & castigationes. Tricesimotertio poeseos ortum atque

atque honorem. Tricesimoquarto disputat ad poesim vtrum plus conferat, ingenium an ars. Tricesimoquinto informat poetæ futuri vitam. Tricesimosexto Satyra cõtra recitatores, quam vsque ad finem deducit. Hæc est Horatii ars: quam si præceptores nostri nobis olim ad hunc modum partiti essent, eius sanè facies nota fuisset, ita vt aliunde auxilium petendum esse intelligeremus. tunc autem admiranda erat simplicitati nostræ: propterea quòd vbi illam prælegeramus, nihil incrementi cepisse animos nostros satis constabat, vel ad inueniendum, vel ad inuenta eloquendum. tibi verò opera ac diligentia nostra, & vniuersum propositum, & partes, & ordo qualis est, manifestè patet. Nunc ad politissima eius carmina contemplanda transeamus. in quibus considerandis maior laudis atque admirationis, quàm castigationis apparatus erit.

Carminum igitur libri. vel iucunda inuentione, vel puritate sermonis, vel figurarum tùm nouitate tum varietate, maiores sunt omni non solùm vituperatione, sed etiam laude: neque solo dicendi genere humili, quemadmodum scripsit Quintilianus, contenti: verumetiam sublimi maximè commendandi. quid enim altius aut præclarius illis?

Post ignem ætherea domo
Subductum, macies & noua febrium
Terris incubuit cohors:
Semotiq; prius tarda necessitas
Leti corripuit gradum. &,
Scriberis Vario fortis, & hostium
Victor Mæonij carminis alite. &,
Quis martem tunica tectum adamantina
Dignè scripserit? & quæ sequuntur, &,
Sub lacrymosa Troiæ
Mœnia: ne virilis
Cultus in cædem, & Lycias proriperet catervas.
Permitte diuis cætera: qui simul
Strauêre ventos æquore feruido
Depræliantes, nec cupressi,
Nec veteres agitantur orni.

Hæc & alia per portiunculas. At tota illa,

Quem virum, aut Heroa lyra vel acri, & quæ sequuntur.

Item XIIII.& XV. quarta & viceſima. Triceſima verò prima adeò aſſurgit, vt facilè probet iudicium noſtrum.nec inferior triceſima quinta.Prima quoque ſecundi eſt altiloqua: ſicut & quintadecima. Par ſpiritus in vndeuiceſima,& in ſequenti. ſed & prima tertii magnifico dicendi genere ſtructa eſt,& ſecuda. tertia verò grauiſſima.Quarta nec Pindaro cedit,ac ne quinta quidé. quin ſexta quoque altiſſimè ſonat: haud paulò minor ſextadecima. at viceſimanona incipit leniſſimè: tum verò ſemper aſſurgit eò vſq; e, quò nemo aliorum peruenire poſſit. Vltima eiuſdem libri miſcuit etiam faſtum cum maieſtate. Quarta verò quarti,profectò aliarum nulli cedit magniloquentia. quā quæ ſequitur,tametſi eò non aſpirat,in eadem tamen luce verſatur:ſicut & ſexta, quæ ſimul nitore quodam venuſtatis perfuſa eſt.Nona altior eſt,& ſeuerior. qualis & quarta decima: nec minor eam ſequens. Quæ recenſere coactus ſum, vt virum maximum,atque etiam cum ipſo Pindaro in hiſce conferendum, à calumnia vindicarem. Nam & Pindaro accuratior eſt, & ſententiis crebrior,neque ſibi,vt ille,indulgens: ſed nō ſine auditoris reuerentia, audax ad eam præſtandā magnitudinem, quæ neque illi oneri,vt nobis miraculo ſit.In eo nihil laxum eſt, nihil hiat. omnia cohærent,ita vt vnum tota illa eſſe videantur.Cæteræ cantiones partim in humili dicendi ſtilo,vt,

Vitas hinnuleo me ſimilis Chloe. &,

Ne ſit ancillæ tibi amor pudori: atque aliæ, partim in mediocri,vt illæ,

Mecœnas atauis edite regibus. &,

Otium diuos rogat in patenti: atque aliæ.Omnes inquam tantæ ſunt venuſtatis: vt & mihi & aliis prudentioribus omnem ademerint ſpem talium ſtudiorum. Inter cæteras verò,duas animaduerti quibus ne ambroſiam quidem aut nectar dulciora putem. Altera eſt, tertia quarti libri,

Quem tu Melpomene ſemel
Naſcentem placido lumine videris.

Altera,nona ex tertio,

Donec gratus eram tibi.

Quarū ſimiles malim à me cōpoſitas,quàm Pythionicarū multas Pindari,& Nemeonicarū. quarum ſimiles malim compoſuiſſe, quàm eſſe totius Tarraconenſis rex.

Igitur

Igitur tametſi tam magnificè de Horatii carminibus ſentio: tamen dabunt ingenio nobilique pudori noſtro veniam ſtudioſi,ſicubi etiam optauimus potiora.

Principiò nos offendit idem argumentum tot locis tractatum. nam vt omittam quæ in Satyris atque Epiſtolis ad hanc eandem tractantur rationem:vide nihil differre materiam primæ cantionis primi,& primæ tertii.Eædem ſententiæ decimæ, & ſextædecimæ ſecundi. multis quoque aliis in locis aut eadem, aut ſimilia repetuntur. Quod verò ad dictionem attinet, ſanè duriuſculus eſt in prima.neque placet illud. ait enim,Si quis ambiat honores &magiſtratus:aut,Si quis horreo condidit vniuerſum Libyæ frumentum:horum neutrum moueri poſſe vt fiat pauidus nauta. Quid mirum?Potius diceret, ambitioſum illum non poſſe allici ad agriculturam, etiā propoſitis diuitiis ex Libya vniuerſa. Malim etiam legere,

Sublimi feriam vertice ſidera, quàm *ſidera vertice.* In ſequenti verò non pauciora ſunt diſpicienda, Primum,non eſt portentum niuis copia, ſicut grandinis. neque nocet nix.deinde haud ſatis intelligo quamobrem conqueratur Ilia. neq; enim ſi doleat Romanorum vices ex ſeditionibus, adiungat etiam à fluuio diluuii calamitatem. neque Iliæ potius quàm Romuli intereſt.Neque finis reſpondet principio,& illud nimis laxum,

Omne cùm Proteus pecus egit altos
Viſere montes. Neque enim omnes egit piſces:& verbū *viſere* non ſatisfacit.Præterea quamobrem Regis monumentum, aut Veſtæ templū diruit fluuius ob ciuile bellum?num Veſtæ audet Ilia incommodare?Deniq; ſi omnia fato fiunt:quare non probat Iupiter? aut ſi Iupiter nō probat,cur aduerſus fatum Tyberis ruit? Siue vult Cæſaris vltor eſſe:quid igitur Romæ pulcherrima ac religioſiſſima quęque demolitur,cùm Romā ipſam Cæſaris nepotibus promiſerūt fata?Ait itē ſummas vlmos fuiſſe columbarum ſedem. vix hoc perſuadeas rerum Naturę conſultis:niſi columbas accipias pro palumbis.

In III, Ode ait, Auſtrum præter cæteros ventos ſummum habere imperiū in mare Adriaticum.quod eſſe falſum intelliget, qui ſciet Adriaticum rectà excurrere in Vulturnum.cuius impetu etiam creſcit Ionio ſubinuecto Adriaticum. Boreæ quoque ſubiectum eſt, qui ex alto

alto spirat: quamobrem mirę vastitatis fluctus excitantur. premit enim: itaque etiam sustollit. Hoc enim aquæ proprium est, vt quæ pars deprimitur, subeat in proximam: atque ita tollat ad curuationem. Auster autem ex deuexiore parte fl ns, frangitur Apœnino. quamobrem non subruit, sed radit. Iccirco quod notauit Gellius, etiam postquā cessauit, mare adhuc est fluctuabundū. Præterea non est verū ab Austro Adriaticum aut al ud pelagus tráquillari: quare igitur dixit *ponere*? & commodius præposuisset hoc illi: *Ponere seu tollere*: crescere nanque oportet orationem. Atqui maiore vi opus est ad ciendas tempestates, quàm si permittas mare suo tantùm motu ferri.

In quarta, *Vulcanus ardens vrit officinas*. Non vrit camino: deficerent enim. at non deficiunt. Et quænam *machinæ carinas siccas trahunt?* in aqua sanè fluitant. Quòd si dicas hyeme subductas, deduci in mare: neutiquam id machinis aut tractu fit: sed pulsu, phalis subiectis. nec placet epithetum officinarum, *graues*. neque cohæret tota ea pars parti cui subest. Quid enim Gratiis choros ductantibus cum marculis Cyclopum? an excusabis eò quòd χάεις est apud Homerum vxor Vulcani? oportet enim commento quopiam subuenire, ac referre gratiā magnis viris. Melius, *vrget officinas*. quippe magistri est operas vrgere. Nec prudenter appellauit, *exilem Plutoniam domū*. nihil quippe capacius. quid enim non potuit recipere? aut quid satur remisit, quod grauaret regnum?

In quinta, quæ merum nectar est, verbum posuit paulò languidiusculum, *emirabitur*. neque enim explet ambitum animi amatoris. quippe merus verusq; furor est. Equidem probarim *detestabitur*: dixit enim *flebit*. non tamen damno: nempe stuporem voluit intelligere.

In sexta, *Imbellisq; lyræ Musa vetat potens:* arrideat magis, *Musa potens vetat*.

In octaua, quæ pulcherrima & mundissima est, *Quid latet, vt marinæ*

Filium dicunt Thetidis sub lacrymosa Troiæ

Funera? Non sanè conuenit, Latet Achilles in Scyro sub Troiæ funeta.

In nona, *-nec dulces amores*

Sperne puer, neque tu choreas. Versus coegisse videtur eum, vt pronomen interponeret.

In

In decima, *Voce formasti cantus & decoræ*

More palæstræ. melius, *lege palæstræ*. resonatio nánque illa insuauis, *decoræ More*. neque est sicut in Satyra,

-quarta vix demum exponimur hora.

Ora manúsque tua lauimus Feronia lympha.

Sicut alibi notauimus ex Homero, ὑφυσιν ὕδατι. Præterea minus satisfacit epithetum *decoræ*: sicut neque illud,

Ilio dines Priamus relicto. Quid enim hîc *dines*, qui esset omnium miserrimus mortalium? orbus penè liberis omnibus: vniuerso penè regno spoliatus. Potius *mœrens* aut *infelix*.

Vndecima si à nostri temporis poeta quopiam scripta esset, nequaquam inter probas admitteretur.

In duodecima, *cuius recinit iocosa*

Nomen imago: Echo interpretamur. potius dato quàm accepto indicio significatus. est enim vocis imago, quam vocem nisi addideris, nihil sonat. Malim de vera imagine, *cuius referat vetusta Nomen imago*. Quo in poematio nobilissimo notabis numerum in illis,

-temerè insecutæ: non autem simpliciter, *sequutæ*: duabus de causis. Primùm idem sonus quinquies repeteretur, quater sanè, & similis in diphthongo. deinde quòd elisio auget numeri magnitudinem,

Cæsaris fatis data: melius, *fato*:

In tertiadecima non conuenit rosea ceruix: sed lactea. Et cùm dixit, *roseam ceruicem, cerea brachia*: colorem quoque indicare suspicabimur. sicut apud poetam, *Cerea pruna*: profectò plus sapiat, *lactea*, vt in Epigrammate Græco, γάλακτος, aut lygdina.

In quartadecima, animaduertendum est quibus legibus de vna modò naui dixit, *carinas* in numero plurali,

Nil pictis timidus nauita puppibus,

Fidit: imò fidebat Brutus, neque timidus erat. quare *timidus*, non *timidus*: & *fidat*, non *fidit*.

In quintadecima duo consideranda. Primum,

Sublimi fugies mollis anhelitu.

non intelligo ex toto Galeno quid sit sublimis anhelitus. dixerim,

Pulsanti fugies pressus anhelitu: etiam *quassus* plus habet efficaciæ. Alterum, cùm ait Achillis classem prolaturam

diem Ilio, non enim fuit classis: sed ipse.

In sextadecima,- *nec tremendo*

Iuppiter ipse ruens tumultu. quanquam pronomen emphaticon est. tamen ne versus id persuasisse videretur, maluerim abstinere, & in hæc mutare ac meliora, *Iuppiter horrisonus tumultu*, vel, *nec tremenda Fulminis horrisoni ruina*.nec cum ipso dixerim,bilem stomacho appositam. neque boni philosophi interest, existimare partes nostras exceptas esse ex aliorum natura animalium quibus nos constitueremur.neque Prometheus coactus fuit,aut coactus fecit. Et quid est, cor è limo facere, bilem de Leone mutuari? neque rectè dicas,*muris aratrum* impressum: sed murorum loco deiectorum.& Aristoteles & alij apud Laertium philosophi, hominem rerū naturalium regulam dixere.

In decimaseptima metiendus ille tibi versus est non incautè.

*Nec Martiales hædilia lupos.*etenim vox *hædilia* ex Spōdæo & Pyrrichio constat.vende neque integer dactylus ex prioribus, neque ex vltima syllaba dactyli principium constitui potest: ex vtroque tamen duo dactyli. quod suspicor ad Græcorum exemplum factum.

Duodetricesima tota insuauis, coactisq; numeris quæsita, potius quàm obl ita.

Vicesimaquinta in humili genere dicendi est. Illa duo membra fine copula non cohærent.

-audis minus, & minus iam:
Me tuo longas pereunte noctes

*Lydia dormis.*Neque satis mollis illa loquutio, *Flebis mœchos arrogantes:*nisi addas effectos. Leuem autem pro nuda videtur posuisse:satis durè.Illa quoque omnia, *-bacchante magis sub interlunia vento*, videntur esse vnum epithetum Boreæ :alioqui ipso Borea frigidiora sint.Neque *vlceroſum* seruit potius iecori indicando, quàm metro sustinendo. Illa verò,

Læta quod pubes hedera virenti
Gaudeat, satis intelligo:at illa,*pulla magis, atque myrto*, malè disposita. Illa verò,
Aridas frondes hyemis sodali,
Dedicet Euro; potius *dedicet igni.*

Vicesima quoque octaua nihilo altius surgit.singultim tamen

tamen membra interrupta sunt: nec absimilis ab Satyra tractus totus. Numeri quoque ipsi adhærescunt. laborauit enim hac infelicitate in senariis dactylicis Horat. Quid quod sibi contradicit? etenim quid rogat nautam, vti terram sibi pusillam injiciat inhumatò: quem ipso statim Odes initio puluere tectum ait?*Mensorum cohibent prope littus parua Matinum munera pulueris exigui.*satis enim erat vel minima terra partem quampiam corporis tegi.

In tricesimatertia, *Insignem tenui fronte Lycorida.* nunquam vel in viro vel in fœmina laudarim tenuem frontem, neque ad decorem, neque ad venustatem.

In prima secundi, stilum vertit à laudibus Pollionis ad deplorandas clades ciuiles.id quod ex proposito fecerat in secunda primi, & in tricesimaquinta præter propositum, sicut & hîc.

In secunda non placent illa,

Nullus argento color est auaris
*Abdito terris.*sanè color nunquam abscedit, sed nitor. Neque satisfacit illud *inimice lamina*.nam est auaritiæ hostis Sallustius: quare docet eum Horatius hoc. quid igitur ait?

Latius regnes auidum domando
Spiritum. Neque seruant tenorem propositæ sententiæ verba illa, *& aquosus albo Corpore languor.* non enim languor causa sitis est in Leucophlegmatia: quem designat hîc.

Tertiæ argumentum tractauit iam in quarta primi,& repetiit in vicesimaoctaua.vbi verò ait, *-& sororum Fila trium partiuntur atra*:abscedit à rei natura. vitæ nanque fila sunt: at vita, aut lux aut lucis. etiam in XIIII, tertij, & XVIII, & II,tertij.

In quarta non placet illud verbum, *& ademptus Hector tradidit pergama fessis Grajis leuiora tolli.*Durissimum, inquam, verbum *tradidit.* quomodo Hector ademptus queat tradere?neque verbū, *mœret*, potest vtrique membro seruire in illis,*Regiū certè genus & penates Mœret iniquos.* nam quos intelligit *penates*, non suos, sed hostiles esse oportet. Quid enim *iniquos* appellaret? Mœret igitur captiuitatem.at non eodem vsu significandi dicas, *Mœret regium genus suum.*Hæc vt concinnes, addes verbū

substantiuum, *regium genus est*,

In quinta quoque durum illud. *-& illi quos tibi dempserit Apponet annos.* non *annos* sanè, sed vires, aut calorem, ab annis. sic erat sententia si versus pateretur: *Illi quod tibi dempserint, apponent anni.*

In sexta, nescio quemadmodum tam diuersas terras esset aditurus. Quantum enim distat Cantaber à Syrtibus? an seruiuit varietati? præterea tanquam qui maximè placeret, optat locum & sedem senectutis Tibur. quónam igitur modo, si fatorum vi ab eo prohibetur, quod reliquum est Tarenti degere appetat, ita vt dicat illum angulum sibi præter omnes arridere? hunc igitur primum pro sede exoptauerit, non Tybur.

In septima, *Cùm fracta virtus & minaces*

Turpe solum tetigere mento. Quod ex Homero, ὀδὸν ἔλυσαν voluit dicere. & verbum *tetigere* languidius est, quàm rei atrocitas exigit. & malim, *minaci mento*, quàm *minaces*. multis itaque modis mutare, aut substituere potes:

Cùm fracta virtus insolenti, aut *obstinato*
Cedere non verita est furori.
Oblita virtus cùm vetustum
Perdere non timuit pudorem.

Quę si non sunt illis meliora: at pro exemplo atque exercitatione admittantur ad imitationē. Animaduertes flexum illarum vocum hîc bis, alibi frequentem: Aestuosis, obliuioso, periculosæ, libidinosus, otioso, luctuosæ, pretiosus, damnosa, vitiosus, sumptuosa, studiosa, speciosa, caliginosa, maculosum, belluosus, siticulosæ, imperiosum, vlcerosum, generosum, cerebrosus, plagosum, laboriosi, iniuriosis, formidolosus, doloso, tumultuosum, fastidiosus, operosa, vmbrosam, famosus, bellicosis, iocosæ, animosus, fabuloso, ventosum, probrosis.

In octaua ille Adonius monachalis est. *Sæpe minati, &, miseræq; nuper,*

Virgines nuptæ tua ne retardet
Aura maritos. si iam nuptæ sunt, ductæ sunt, domi sunt, non retardabuntur: melius, *tua ne reflectat*, redundat, repellat, aut quid melius.

In vndecima, *Adria Diuisus.* Memineris quoties ea voce claudat versum. quot locis naues, litus, ventos, maria, & eiusmodi: vt Myrtoum, Creticum, Caspium, Bosphorum, Tybur, Geloni, Britanni, Medus, Ponticum, Getæ, Carpathium.

In tertiadecima ait, ex Alcæi sono Prometheum posse, Orionem venationis obliuisci. nondum apud inferos hæc inueni.

In quartadecima perspiciendum quo consilio merum superbum dixit.

Vndeviceſimæ finis admodum languidus, & *recedentis trilingui*

Ore pedes, tetigítque crura.

Videntur hæc inopis poetæ, non diuini, qualis ipse est,

Vltima sanè magni spiritus est, digna tanto ingenio. Illa tamen non conueniunt loco, *non ego quem vocas,*

Dilecte Mecœnas obibo.

Quid enim? quod πάθος? Imò nihil mirum: poetam qui placeat Mecœnati interire.

In prima tertij,

-carmina non prius
Audita Musarum sacerdos
Virginibus puerísque canto.

Quid? quæ sequuntur carmina plena sapientiæ, numerosa, ardua, virginúmne ac puerorum auditione seipsis minora fient?

In viceſimanona, *Sole dies referente siccos.* haud semel monui, epitheta quæ in fine versuum exstant, sępe esse argumento coactæ loquutionis, quasi sint carminis supplementa. Iccirco malim hîc,

Sole graues referente luces.

In secunda quarti,

Concines maiore poeta plectro
Cæsarem: quandoq; trahet feroces. posuisse videtur, *quandoque*, pro quandocunque.
Plenius maior resonante plectro
Cæsarem dices: trahet vt feroces.

In quarta ita loquitur de pullo aquilæ,

Olim iuuentas & patrius vigor
Nido, laborum protulit inscium:
Vernique, iam nimbis remotis:
Insolitos docuere nisus
Venti pauentem.

Iam adultum pullum describit, cùm attribuit ei iuuen-

tutem, præterea cùm demittit in agnos & in draconeſ. Quare non poteſt hîc veris facere mentionem. nam primo ineunte vere parit. incubat tricenis diebus. vix ſexto menſe ad venationem apti ſunt pulli. quippe Septembri etiam ſunt inualidiuſculi. *Fama deos habuere rectos.* Olim diſplicebat nobis carmen hoc. cúmque multos in modos vertiſſemus, nullus placuit: quamobrem ne hîc quidem ponam. tota verò cantione hac & ſeipſum, & omnem Græciam ſuperauit.

In ſexta, *Duæ quem proles Niobæa magnæ*
Vindicem linguæ ſenſit. Nolim à me Niobes iactantiam attribui magnitudini. neque enim eſt vitium magnitudo. Fuit ſtulta vecordia Niobes, non magniloquentia, *Lyncas & ceruos cohibens arcu.* verbo *cohibere* fortaſſe duriuſculè vſus fuit. nodo faſces cohibemus, carcere, & clauſtris: Non autem ſagitta ceruum, quem interficimus.

Septima Ode tota eſt quarta primi: tantùm differt ſecundis verſibus. Sic animaduertes Horatium conſiſtere intra gyrum ingenij ſui, ſæpéque multiſque in locis circa idem veſari argumentum. Maris pericula, vina, excuſationem Lyricorum à grauioribus modis, commendationem mediocritatis, poeſeos vis & laus, propoſitio fatorũ ante oculos, amores, atque eiuſmodi. quæ loca ſi inter ſe comparentur, magnopere faciant ad cultum animorum noſtrorum, atque ad leges imitationis.

In quintadecima, *Lydis remiſto carmine tibijs.* offendit carmen Remiſtum, quod antea non fuerit miſtum. Muta omnino in quoduis aliud audacter. *Suffulta Lydis carmina tibijs*, ſcilicet canemus. *Et Troiam*, &c. Epodi verſus Iambici à nobis nõ ſemel duri diſſipatiq; animaduerſi ſunt. nolim tamen omnia excutere. Illa ſunto ad exemplum:

Quid nos? quibus te vita ſit ſuperſtite
Iucunda. longè concinnius,
Quibus iucunda te ſuperſtite Sit vita.
-decet Quem ferre non molles viros. melius. *-viros*
Quem ferre non molles decet.
Vt aſſidens implumibus pullis auis
Serpentium allapſus timet

Magis relictis. Comparatio contrarij: *Si auis* præſens plus timet quàm abſens relictis: contrà eſt quàm dicebat,

Comes minor ſum futurus in metu,

Quòd

Quod ſi tueri voles optimũ poetam, coniunges illa duo in vnum membrum: *Magis relictis.* minus timet aſſidens plus autem relictis. Tunc vides hiantem orationem, neque poteſt aſſidens reliquiſſe.

In ſecunda, quæ ſanè longè pulcherrima eſt, vides quẽ ambitum orationis. nánque ab eo verſ.

Quod ſi pudica mulier in partem iuuet Domum.

vſque ad illud, *Vel hœdus ereptus lupo.* quo in tractu verſus continetur (vt puto) duo & viginti.

Vel agna feſtis cæſa Terminalibus. Et numeri cõcinnitas & elegantia diſpoſitionis magis probabit id,

Et cæſa feſtis agna.

Diſiunctio quoque duorum verſuum poſtremorũ odioſa eſt, *Omnem relegit Idibus pecuniam. Quærit calendis ponere.* quia verſus non patiebatur *relectam.* Sic tamen poſſumus mederi huic næuo, *Omnem vt redegit.* Verùm huic vitio non rarò eſt obnoxius: non ſolùm in carminibus, verumetiam in aliis poematum generibus. is dicitur à nobis, Hiatus.

In tertia, non eſt illud ſupino aut oſcitanti iudicio admittendum, quippe ait Iaſonem à Medea perũctũ allio, ſcilicet vt eo medicamento eſſet à tauris tutus: at enimverò eadem quo modo vnxit veſtẽ qua Creuſa flagraret?

In quarta illud quoque conſiderandum: *Lupis, & agnis quanta ſortitò obtigit.* Si Sors & Fors vnum eſt: quare *ſortitò* hîc naturam dicit: fortuitum autem non naturam, ſed aut caſum, aut caſus ſimilem euentum. ſiquidem Ariſtoteles à caſu fortunam diſtinguit. An igitur Sors eſt εἱμαρμένη, Fors autem τύχη? ſic enim videtur hîc. an bene alibi diximus, *Othone contempto ſedet.* Quomodo contemnebat Othonis legem: quæ permittebat habenti quadringenta millia, ſedere in quatuordecim? Præterea neſcio an oram dicamus nauium rectè, quia & roſtrum. nam ſanè roſtrũ triremibus eſt: os non eſt.

In quinta ſunt aliquot loca minus ingenua: anxia dico, neque libero ſpiritu edita. qualis ille verſus,

Herbáſque quas & Colchos atque Iberia
Mittit venenorum ferax. Eæ coniunctiones inter ſe non reſpondent. & eſt ſonus inſuauis, *que, quas.*

Quæ terra plantas Theſſala atque Iberia.
Neque Colchos repetes vt ipſe, qui mox,

Flammis aduri Colchicis. ita inde ſtirpes, hinc flammas appones. & ille verſus obſcuræ dignitatis,

Abacta nulla Veia conſcientia: imò *multa conſcientia*, multorum ſibi facinorum conſcia. ſed intelligendum eſt nõ fuiſſe abactam, i. diſtractam à malis facinoribus. Omnino durum eſt: & ſonus quanquam diſpar temporibus, tamen idem plebeius. neque intelligo quid ſit, *quantum extant aqua Suſpenſa mento corpora.* quænam in patibulo ſuſpenſa extant ab aqua? Et illa ignota mihi,

Interminato cùm ſemel fixæ cibo

Intabuiſſent pupulæ. imò *terminato.* nã interminatus eſt infinitum: at ille finitũ oſtendit, cùm dixit, bis tértue mutatam dapem. Et qua natura doctus ſcripſit fixas eſſe pupulas ab inedia? *Senem, quod omnes rideant, adulterum.* poſuit *quòd*, pro *vt. Quid accidit? cur dira barbaræ minus*

Venena Medeæ valent? Hæc diligentius inſpicienda. nánq; accipit hîc ſua venena, quæ ait efficacia fuiſſe Medeæ, ſibi minus valere. at quæ venena? quibus eremauit pellicẽ. at ea non exercuit aduerſus Varum: ſed philtris tãtùm egit. Itaq; ait hîc, amoris eſſe poculum: &, *Non vſitatis Vare potionibus Ad me recurres.* ego potius dicerem: *cur dira barbaræ magis Venena Medeæ valent*: ſcilicet, quã noſtra. *Indormit vnctis omnium cubilibus. Oblitione pellicum.* Neque ſtructura placet. & hęc hiant, diſiuncta à ſuperioribus. & verbum *indormit* inſuaue eſt.

Ad me redibis nec vocata mens tua

Mœſis redibit vocibus. Si fiet amens, quomodo faſtidiat poculum quod mox minatur? & omnino illa ſunt duriſſima, *Venena, magnum fas nefáſque, non valent*

Conuertere humanam vicem. Profectò ſi iam lapidibus inſectata eſt plebs, ſi interemptæ anus, ſi inſepultæ à lupis, & auibus laceratæ: quid addit,

Neque hoc parentes, heu mihi, ſuperſtites

Effugerit ſpectaculum. quid enim agant parentes tunc? Animaduerte vocem hanc, *alites*, multis in locis ab Horatio repetitam: quam adeò amauit, vt maluerit hîc, quàm quod potuit, *Vultures.* & fugiſſet licentiam neglectæ colliſionis.

In ſexta diſpoſitionis quoque paruam curam habuit, *Inultus vt fleho puer?* nunquam ſic loquor. quaſi non potuerit tũ cõmodius, tum ſimplicius, *Inultus vt puer fleam?*

In ſeptima, nec capio illum loquendi modum: *Nequę hîc lupis mos, nec fuit leonibus, Vnquam niſi in diſpar feris.* Nõ enim vſquam apud quempiã inueni. An eſt *indiſpar mos?* an *diſpar feris*, pro diſparibus. miſerè concinnant. *in diſpar* addunt, genus. Neq; verum eſt Britannum fuiſſe intactũ. vel lege Cæſaris Commentarios.

Octauam & duodecimam nebulonis ac nequam eſſe oportuit, non Horatij.

In nona minus bene appellatur Antonius, *dux Neptunius.* Eſt & illud molle ac languidũ, *actus freto.* victus, pulſus, aut tale quid. ſed pes repugnabat,

Vt nuper actum dura cùm ducem fuga
Seruauit vſtis nauibus
Vrbi minatum vincla.

Illa verò ferre nequeo,

Ad hunc frementes verterunt bis mille equos
Galli canentes Cæſarem.

nam & inſuauia ſunt: neque conueniunt pugnæ nauali. Sed & illi duo verſus odioſi,

Hoſtiliumque nauium portu latent
Puppes ſiniſtrorſum citæ

Quid *citæ*, ſi *latent*? aut ſi *latent puppes*, proræ non latent. Neque enim circunloquutio eſt, *puppes nauium*, id eſt, naues. Quid illa?

Curam metúmque Cæſaris rerum iuuat
Dulci Lyæo ſoluere.

nam quomodo parta victoria poſſit eſſe in metu, quem vino ſoluat?

Vndecima aſpera eſt & inſuauis, neque digna legi.

Tertiadecima ſimilis eſt aliarum. inuitat enim ad vinum ex temporum occaſione. Quod hîc de Achille, idem in ſeptima primi Teucer. Sic bibit ille & vere, & æſtate, & hyeme, & ſemper, & vbique, & multum.

In quintadecima cùm ſcribit de inertia, inſeruit amores Mecœnatis. Neque verò excuſetur, quòd illos cum ſuis comparet. non enim idem ſunt, inertia quæ prohibet ſcribere, & amor qui iubet.

Sextadecima elaborata eſt, alternis iambicis puris. Ideirco & factu difficilis, & emendatu. Duriſſima ſanè multis in locis, & quaſi inuitas quaſdam partes habens. tota igitur inepta eſt. Quis enim paululum modò pudens auſit

hortari trecenta millia ciuium Romanorum ad vrbem deserendam: præsertim cùm in bello ciuili necesse sit alteram partium vincere? Durum epithetum, *Cærulea Germania*: ab oculis opinor sanè ineptè. Antiquè nimis vsus est verbo *carent*.

Quæq; carent ventis & solibus ossa Quirini.

Sicut Plautus ad Ianuam, *Caruit ne te febris heri?* At Cicero in Tusculanis aliter docet nos. non enim egent ventis ossa Romuli: non igitur carent, vbi non habent. Sic mox, *carere laboribus*. quia & apud idoneos authores inuenimus dictum, *carere molestia*. Qui sequitur versus profectò à me non intelligitur,

Fortè quid expediat communiter aut melior pars
Malis carere quæritis laboribus? Nisi dicas, *quæritis cõmuniter*, i. omnes, *quid expediat. aut melior pars quæritis carere laboribus*. at idem est. vides verò quantam duritiem. & quę sequuntur etiam asperiora. Hæc sit optima sententia: ire quocunque fors tulerit. velut profugit Phocensium ciuitas. Verùm deest relatiuum quæ, scilicet, *reliquit agros*, &c. Mancus sanè sæpe est Horatius ad hunc modum. & illa plebeia, *simul imis saxa renarint Vadis leuata*. & quod sequitur, *pigeat* melius liceat. sic respondebit, *ne sit nefas*.

Ametq; salsa læuis hircus æquora.

vbi reperit hircum, quem hîc poneret abhorrentẽ à mari: nam nullum est animalium quod magis amet salem quare non aut simiam, aut felem dixit potius, quibus beluis nulla peius odit aquas?

At pars indocili melior grege mollis, & expes
Inominata pprimat cubilia. sic lego *at*, nõ *aut*: vult enim illos, qui in ista iurarint, abire: alios verò remanere domi. Illos igitur abire, quemadmodum apes abeũt: hos autem non. Ideirco dixit eos meliores *grege mollis indocili*. qui nequit doceri, nec deserat lares suos. Cæterùm vox illa *melior*, non conuenit sententiæ. nam si sunt meliores apibus, ergo & iis qui apes imitantur. igitur sententia tua non optima, qui suades fugã. Hos igitur qui malint frui malis præsentibus quàm sperare commodiora, ait malè ominatis incubaturos cubilibus, i. mansuros Romæ: vbi conjugia à fatis damnata sunt bellorum ciuilium infelicitate. Verùm illud verbum *perprimat*, fœtet auribus puris. quod autem substituam, haud sanè nunc in mentem venit: *sordidet* tamen, non displicet. quo etiam augeatur contemptus pusillanimorum. Quid verò dicam de vinea, quæ semper floret? puto eam nullum vnquam fructum laturam. ait tamen,

Et imputata floret vsque vinea, posuissem, *turget*, aut *fundit*, aut aliud melius: vt *fœtat*. omnia hęc miracula quę incitent peregrinum ad iter instituendum patria relicta. Illud vulgare, atque hic otiosum.

Leuis crepante lympha desilit pede. neque conuenit *leuis* epithetum desilienti. *desilit* enim quia grauis. Tuearis tamen ex Hippocrate & aliis, leues aquas salubriores. Multis modis mutari possit, *crepante pura*, & alia. cùm dixit capellas venire ad mulctra, quid addidit?

Refertq; tenta grex amicus vbera. & appositio illa *amicus*, languida, ac pedi potius quàm sententiæ seruiens. non autem reponere *beatus*: non repugno tamen: *Saturque tenta grex reportet vbera*. verbũ verò *circumgemit*, non conuenit vrso irato. sed circumfremit. Ad hæc, qui ita cecinit.

Reddit vbi cererem tellus inarata quotannis: quî potuit mox subdere? *pinguia nec siccis vrantur semina glebis*. id quod Iouis assiliat benignitati, qui temperati aeris beneficio affecerit illas insulas.

Carmen in Canidiam non est palinodia, vt scripserit: sed dissimulata recantatio: nec tam dissimulata, quin appareant opprobria manifesta,

O nec paternis obsoleta sordibus, &c. sed & apertius,
Amata nautis multum, & institoribus, & quæ sequũtur. Itaque eadem est tum materia tum finis, quæ & in iis poematiis quibus illam insectatur, orationis autem, quem Græci rethores Ductum vocant, alius, nihilo felicius in hoc fluit, atque in aliis. Responsio quoque haud multò illustrior. Iam illud nequaquam verum est,

Luxere matres Iliæ addictum feris
Alitibus, atque canibus homicidam Hectorem:
Postquam relictis mœnibus rex procidit
Heu pernicacis ad pedes Achillei. Neque enim fuit Hector addictus auibus, postquam Priamus eius cadauer impetrauit ab Achille: sed à patre sepultura affectus fuit. nisi dicas, prius expositum feris, postea redemptum eas luxisse. Illa verò non cohærent,

Dedi satis superque pœnarum tibi.

Quid tum posteà? sequitur quod non consequitur, *Fugit iuuentas.* Quinetiam rubórem iuuenilem in Venefica, minùs prudenter appellauit verecundum. Res ita est: at communicatio significatus non est ex decoro. Præterea quis dicat, colorem reliquisse ossa? nó igitur debuit dicere *ossa amicta pelle*: sed reliquisse pellem amicientem ossa. Par dissolutio & in illo,

Tuis capillus albus est odoribus:

quid enim sit, nescio, præsertim cùm & quod sequitur, æque disparatum sit,

Nullum à labore me reclinat otium.

vt videantur ab alio illa tota interposita,

Amata nautis multùm, & institoribus
Fugit iuuentas: & verecundus color
Reliquit ossa pelle amicta lurida.
Tuis capillus albus est odoribus.

Nec conueniunt comparationes. Ardeo vt Hercules, rectè. Ardeò vt flamma, non rectè: sed vt AEtna. non autem flamma in AEtna. Malam quoque ineat gratiam ab ea voce, *prudens*: quam tam scelerato loco statuit,

Nec in sepulcris pauperum prudens anus
Nouendiales dissipare puluere.

Et vltimus versus, quemadmodum alios tum suprà tum alibi designauimus, dissitus à proximo, & inconcinnus: quid enim est,

Vtcunque fortis exilis puerpera?

In responsione posuit nautas nudos in hyeme,

Non saxa nudis surdiora nautis.
Neptunus alto tundit hybernus salo.

Sed sit satis. ne omnia excutiam, quorum sanè tædet.

Seculare carmen, doctum, plenum, tersum, laboratum, felix. Argumentum ex formula & præscripto à Pontificibus per libros Sibyllinos constituto, nō potuit lenius tractari quàm factum est. Vides enim temperaturam pedū duriusculam. id quod in hoc solo poemario frequentius euenit, quàm in libris carminum quatuor. Hoc autem cō tingit, quoties duæ syllabæ dactyli priores in eadem voce sunt, quod & in quarto monuimus: veluti,

Lenis Ilithyia tuere matres.

Sic fit in sequentibus, Lucina, decreta, regina, mutare, muniuit, bellante, responsa, neglecta, fulgente, Diana, sentire,

tire. Quod si, vt ex Donato docuimus, vnam facias vocem cum copulatiua, adiunges his, certamq;, acceptusque, Albanásque, terraque, prolisque, syluarumq;. ita fiet vt paulò minus quarta parte iis numeris tam bonum poema fiat insuaue.

Quæ verò aut nouè aut acutè dixit in carminibus, hæc sunt & ejusmodi,

Nec partem solido demere de die.

Sic te diua potens Cypri, i. domina: quod Homerus, τυτθὸν τι ἕο αἰδοίης.

Africum decertantem Aquilonibus, omissa præpositione,

Semotiq; prius tarda necessitas lethi corripuit gradum.

Simplex munditiis.

Maeony carminis alite: i. auspiciis.

Ambiguam tellure noua Salamina futuram,

id est, alteram Salamina: quare nomen ambiguum futurum est: vertus fuerit.

Sanguine viperino cautius vitat. Sic alibi, *cane peius & angue.*

Auritas quercus, audientes Orpheum,
Animæq; magnæ prodigum Paulum.
Ventis debes ludibrium: sicut alibi, *debetur gratia*: è Græco,
Coniurata tuas rumpere nuptias.

Mille locis vtitur his infinitiuis: vt mox,

Furit te reperire.
Defendit æstatem capellis. sic Virgilius,
Solstitium pecori defendite. quare non oportuit Gellium tam laborare. Et vtitur hîc, *vtcunque*, pro quandocunque.

Nullam Vare sacram vite prius seueris arborem.

pro potius aut melius: ex Græco, vt mox docebimus,

Quis desiderio sit pudor, aut modus.
Quæ Liris quieta mordet aqua taciturnus amnis.
Insanientis dum sapientiæ consultus erro.
Bruta tellus
Ferre iugum pariter dolosq;
Fortunaq; dulci ebria.

Sic Anacreon, ἔρωτι μαθών. durius apud Theocritum de Amyco, ἔσσι δὲ πλαγᾶς μαθών.

Quo locorum, quo loco, vbi locorum.
Obliquo laborat lympha fugax trepidare riuo.
Cuius octauum trepidauit ætas claudere lustrum.
Desine mollium querelarum.
Periculum fugiens contremuit domus: transitiuè.
Ille dies vtranque ducet ruinam.
Non Siculæ dapes dulcem elaborarunt saporem.
Flagitio additis damnum,
Dedecorum pretiosus emptor.
Conuerso in pretium deo.
Languidiora vina, crassa vetustate, aut dulcedine
Sollicitam explicuere frontem.
Quæ notam duxit niueus videri.
Densum humeris bibit aure vulgus
Dilapsam in cineres facem: quia iuuenis meretrix, fax anus, cinis.
Integer vitæ (vt integer æui) *& sceleris purus.*

Horatium verò magnis operibus sese ad Græcorum lyricorum imitationem comparasse, multaq; ex illis expressisse, alibi dictum est à nobis. Quorum libri si extarent, vehementer conferret ad efformãdos animos nostros iis legibus, quæ nos docent quomodo ponendi sint pedes in vestigiis antiquorum. Cùm igitur alibi quædam loca designata sunt à nobis, tum ex Alcæo quæ descripsit Athenæus, hæc sunt. Direxit igitur illa,

Vides vt alta stet nive candidum
Soracte, ad istorum normam:

θρακῶ — Τ' εἰμὶρ ὁ ζεὺς, ἐν δὲ † ἀρχνῶ μέγας
Χειμὼν, πεπάγασιν δὲ ὑδάτων ῥοαί.
Κάββαλλε τὸν χειμῶν', ὄπι μὶρ πιθὲς
Πῦρ, ἐν δὲ κίρναις οἶνον ἀφειδίας
Μελιχρόν. αὐτὰρ ἀμφὶ κόρσᾳ
Μαλθακὸν † ἀμφίβαλον γνόφαλλον.

ἀμφὶ — Et illa, *Nunc est bibendum, nunc pede libero*, &c. ad hæc,

Νῦν χρὴ μεθύσκειν, καί τινα ποσσὶ βίαν
χρὴ εἰν — † Πίειν, ἐπεὶ δὴ κάτθανε μύρσιλος.

Et illa ad verbum, quod & alibi monstrauimus,

Nullam Vare † *sacram*, &c.

Μηδὲν ἄλλο φυτεύσῃς πρόσθεν δένδρον ἀμπέλου

Et illa, *Vitas hinnuleo me similis*: ex Anacreontis illis suauissimis,

οἷ-

Οἷα τε νεβρὸν νεοθηλέα,
Γαλαθηνὸν, ὄς τ' ἐν ὕλῃ — † νεβρὸν ἔοντα.
† Κερόεις δὸπολειφθεὶς
Ἀπὸ μητρὸς ἐπτοήθη.

Illa etiam, *Natis in vsum lætitiæ scyphis*, transtulit ex Anacreontis illis,

Ἄγε † δὸτε. μήθ' ὕπω — † δῶτε.
Παταγῶ τε, καὶ λαλητὸν
Σκυθικὼ πόσιν παρ' οἶνῳ
Μελετῶμεν, ἀλλὰ καλοῖς
Τ' ἐποπίνοντες ἐν ὕμνοις.

ARAE P. VIRGILII MARONIS.

QVæ nobis videbantur ad imitationis commoda cõferre posse, duobus libris ita explicata sunt: vt vel nobis ipsis, vel etiam optimo cuiq; poetarum negotium facere ausi simus. non calumniæ authores, à qua longè semper nobilitatis vis abhorrere fecit: non gloriæ cupidi, quam si affectemus, multò maioribus operibus in vniuersa philosophia satis mihi superque paratam puto: sed more nostro, nequid acrioris perfectioriſque iudicij in libris nostris desideraretur. Quam diligentiam veritus nequis expectaret à nobis in diuinitate Virgiliana: illam vt par est, perinde atque fastigium quouis humano ingenio altius admirati, hîc ei Aras statuimus: quæ ex suo modo finem imponat progressibus nostris.

LIBRI SEXTI
QVI ET HYPERCRITICVS.
INSCRIPTVS,
FINIS.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI POETICES LIBER SEPTIMVS, QVI ET EPINOMIS,

RATIO RECENSIONVM,

PARTIS PRIMAE,

CAPVT I.

IAM hinc ad speratum spectabat finem tot (vt sibi quidem videbatur) laboribus defunctus animus noster: cùm ei sese eiusmodi obtulerunt impedimenta, quibus animaduerteret, in tam secura sui opinione minimè licere sibi conquiescere, retrò nanq; legens vestigia progressuum suorum, multas inueniebat quasi per stationes dispositas difficultates: quas (ne cõmentationum cursum retardarét) omissas, illis ablutis expediẽdas sibi esse existimabat. cõmodiore sanè loco tractari posse, ipso quasi corpore Poeseos constituto, quàm si per initia nondũ cõformatos auditores diduceret ad disceptationes. Cùm igitur eius leges & inuentæ feliciter, & prudẽter digestę, & subtiliter essent examinatæ, accuratiore opera de istis ipsis iudiciis rursum nouam facere iudicia nõ dubitaui: vt neq; aliis temerè obsecundaré neq; mihi insolẽtius aut parcerem, aut etiam placerem. id quod cùm affert multas maximasq; labes ciuilibus officiis, tũ in ipsa rerũ naturæ cognitione nihil esse videtur pestilentius. Quamobrem cùm in iis quæ ad formam ac finem Poeseos pertinent, quæq; eius complectuntur materiam, multa ex hominum opinionibus facessere nobis negotiũ consueuerint: de nobilioribus primo quoq; loco disceptandum est. quod vt plenius atque explicatius fieri possit, altius ordiendum censeo.

RERVM DIVISIO.

CAPVT II.

OMne quod est, Rei appellatione demõstratur. at harum rerum quædam primariæ sunt, quædam illarũ sunt

sunt imagines. Primariæ, bos, homo, quercus: horũ imagines, picturæ aut aliusmodi expressiones. Subtilius atquo acrius intuenti, harum imaginum aliæ sunt ab arte totæ: aliæ totas sibi Natura vindicat. nonnullæ mistæ sunt, in quibus ars addidit aliquid Naturæ exempli gratia, Quæ imitationes sunt immateriales, eæ solæ constant arte: veluti saltationes. quoniam solo corporis habitu motúque conficiuntur. his nullam suppeditat Natura Materiam: illimitata tota est in Naturę cẽsu. hominis enim ibi effecta forma est. Mistæ verò sunt: quarum materias à Natura mutatas, imposita facie quapiam, suas facit ars. hoc multis adeò modis fit. ac quædã sanè manifestæ sunt, vt pictura, plastæ, marmoraria, fusoria. quædam vulgo obscuriora, non tamen latuere sapiẽtes. nã si equus ad gestationẽ fuit à Natura comparatus, equum profectò trituratores imitantur, vbi phalangibus paleas gerunt ad fœnilia. Quinetiam domus imago quæpiam videtur antri. Vacuas naturã specus vbi primi mortales animaduertissent, earúmq. commoditatibus vsi essent: principiò ipsi quoque rupes excauarunt sibi: mox etiam contignationes excogitarũt. Maxima ergo artium pars imitatio est: quippe etiã Cerdonica ex corticum fortuitis vtilitatibus spectatis in animalium genere munimentis vngularum, sese comparauit ad perones & carbatinas confic iẽdas: quarum rudimentis adiunxerunt facies elegantiores pòst ingenia cõmodiota. Sutrina quoque frondium expressit operimenta. Textrina ab aranearum operis tum fila, tũ inter cõnexiones meditata est. cæterùm huiusce modi inuẽtorum rationes alibi tractandæ sunt. Quod verò ad Rem pertinet: illud imprimis considerãdum, omnem imitationem cuiuspiã finis causa institui. Nánq; honoris ergò statuæ positę sunt ab antiquis ad eorum memoriam qui præclarè gessissent rem: vt talibus exemplis ipsi quoq; posteri ad paria edẽda facinora inflammarentur. Nulla igitur imitatio propter se. nempe ars omnis extra se prospectat quod alicui conducibile sit. non enim ensis sui causa fabricatus est, sed propter domini tuitionem. His ita constitutis, satis patet omnem sermonem nostrum nihil aliud esse quàm imaginem. Rerum nanque sunt notiones ipsa nomina. vnde etiam ducta est appellatio. Est autem res omnis (præter Deũ) aut substantia, aut in substãtia, aut à substãtia, aut ad

substantiam (nam Deus neque substantia est, neque accidens : sed ipse) In substantia sunt accidentia: à substantia sunt actiones per qualitates, aut sine medio : ad substantiam sunt generationes, quas quum Philosophus dixit esse medias inter esse & nō esse, imitatus est seipsum: vbi item dixit, dormientē esse mediū inter viuentem & non viuentem. hæc autē dicta sunt ἀντεισπάρως. Ergo quodcunque est, est aut hoc, aut sic. verba igitur nuda ac singularia significant hoc, id est, quod quidque est: vt hominem, aut album, composita verò significant sic : vt homo albus, Quarum igitur artium instrumentum oratio est, eæ omnes imitatione constituuntur. at imitatio non vno modo : quando ne res quidem. alia nánque est simplex designatio, vt Aeneas pugnat : alia modos addit atque circunstantias. verbi gratia: Ense, armatus, in equo, iratus. iam hic est pugnantis etiam facies, non solùm actio. Ita adiunctæ circunstantiæ, loci, affectus, occasionis, temporis, orationis, euentus, pleniorem adhuc atque torosiorem efficiunt imitationem : qua oritur, præter æquabilitatem atque tenuitatem delineationis, vmbra, lux, recessus: partium promotio, vigor, efficacia. Hæc igitur omnia quum poetę opera effingātur, eius finem totum fecit Aristoteles imitationem, quam omnium animantium soli homini attribuit tanquam peculiarem. Eiusmodi verò sententiam quum semel positam, sæpe repetitam perpetuò foueret : in duas nos abduxit absurditates. Altera est, vbi non solùm poesim in genere : sed ipsam quoque speciem Epopœiam communem fecit & Sophronis mimis, & Alexamenis Teij dialogis, soluta conscriptis oratione, de Philosophia. Altera quum ait, Herodoti historiam, si pedum legibus astringatur, nihilo secius historiam futuram. quorum primum adeò est absurdum, vt ἔπος fecerit genus solutę orationis. De historia verò haud ita est. erit enim non historia, sed poesis historica. propterea quòd non est poeticæ finis, imitatio : sed doctrina iucunda, qua mores animorum deducantur ad rectam rationem : vt ex iis consequatur homo perfectam actionem, quæ nominatur Beatitudo. Quòd si sola imitatio poeseos finis est: si quicúque imitatur, is poeta est: etiam Socratica persona in dialogis, etiam orator poeta fiet in Prosopopœiis: etiam Plato poeta erit in suis Legibus, quibus excludit à suis legibus poetam : etiam in mercatu erit institor poeta, quum Heri iussa suis verbis explicabit. præterea Epicus, vbi introducet, poeta erit : vbi loquetur ipse, non erit. Simul Ilia & poema erit ex personis fictis: ex Homeri persona, non erit. Ad hæc multa sunt genera carminū, multa poematū, quorū nullū iam hoc in censu reponeretur, Lyrica, Scolia, Pæanes, Elegiæ, Epigrammata, Satyræ, Syluæ, Epithalamia, Hymni, alia: in quibus nulla extat imitatio, sed sola nudáque ἀπαγγελία, id est enarratio aut explicatio eorū affectuum, qui ex ipso proficiscuntur ingenio canentis, non ex persona picta. nam quod poetæ nomine defraudat Empedoclem : minus rectè fit. quin ipsemet eidem attribuit verbum sæpenumero, cùm de illo verba facit : ὡς ἐποίησεν ἐμπεδοκλῆς, inquit. Sic Pythagoras, Solon, Phocyllides, Theognides, Parmenides, Nicander, Aratus, Oppianus, poetæ sunt ethici, naturales, theologi. Tum siquis Herodoti suauitates pedibus fecerit numerosas : efficiet is historicum poetam. quamobrē dicendū est. Poetæ finē esse, docere cū delectatione: Poesim verò esse politiæ partē, quę sub legis latore, quanquā alia facie atque colore, continetur. Nā quæ iussa sunt in legibus, quæ sunt apud concionatorē, moderatorémque populi suasiones: hæc poetices opera certa atque separata, cōparabuntur quibusdam amœnitatibus ad institutionem ciuitatis. Quare non est verum quod aiunt : cohærere Sophisticę Poeticē, ita vt poetę proprium munus sit, adornare mendacium. nam hoc surrepsit postea, sesēque immiscuit ei simplicitati: quæ cum ipsa primùm poetice orta fuerat. Per initia nánque nudam recitarunt veritatem in Comœdiis: vt quicque gestum, factum, actum erat. postea propter rerū nouitatem, fictæ res, quas nunquam spectator audisset antea, magis placuere. Ex quo plausu patuit aditus atque ingressus in scenam mendacio. Sic iidē vehemēter errarunt, quum scripserunt orationis esse proprium, significare verū necessarium. Quum enim non omnis res sit necessaria: & omnis rei oratio nota sit: non omnis erit oratio necessaria. Veritas, vt alibi dicebamus, est adæquatio notionum cum iis rebus, quarum notiones sunt. Orationis igitur proprium est significare, at necessarium significare, non omnis orationis: sicuti neque cuiusuis numeri par est proprium, sed alicuius

tantùm. Frustrà quoque alij à rerum magnificentia poeseos formam deduxere: sicut ij qui Comœdiam poematis appellatione indignam existimabant propter humilitatem: quorum errorē suo quoque loco sustulimus: Quamobrem ita concludendum est: Non ab imitatione: non enim omne poema imitatio: non, qui imitatur, omnis est poeta: Non a fictione ac mendacio: non enim mentitur poesis, aut quæ mentitur, mentitur semper. esset ergo poesis eadem, & non poesis. Denique imitationem esse in omni sermone. quia verba sint imagines rerum: Poetæ finem esse, docere cum iucunditate.

VTRVM POETA DOCEAT MORES, AN ACTIONES. CAPVT III.

STudiosarum actionum quasi forma quædam est ea, quam rectam rationem vocant Philosophi. Prauarum verò an forma vlla est? nulla. sed illius absentia mali sumus, aut neque boni neque mali. Quid igitur poeta docet? Vtrúmne actiones, quæ ab affectibus animi, quas διάνοιας dicimus, proficiscuntur: an eam viam, qua tales euadamus, vnde bene agendi facultas oriatur: & malorum facinorum fugiendorum ratio ineatur? Aristoteles ita censuit: Quum poema comparatum sit ad eam ciuium institutionem, quę nos ducit ad beatitudinem: beatitudo verò nihil aliud quàm perfecta sit actio: neutiquam ad mores consequendos deducet poema, sed ad facta ipsa. Rectè sanè. neque verò aliter sentimus nos. verùm quod addit, paulò est incommodius: ait enim Tragœdiam sine facto constare non posse, sine affectibus posse: sic enim ἦθος interpretor mores ipsos impręsentia. fuit nánque tempori Tragicos poetas scripsisse ferè fabulas ἀήθεις. Sic Zeuxin pictorem nullos in operibus suis expressisse mores: Polygnotū fuisse optimum ἠθογράφον. At enimuero si ἦθος est habitus ad agendum, ísque à factis Tragicis excluditur, erunt omnia fortuita, aut omnino temere contingentia. Nam sanè Orestes semel occidit matrem: hîc ἦθος nullum. non enim suo more fecit. at suo more fecit Aegisthus: suo Polymestor, Pylades, Euclio, Pseudolus, Ballio, Dauus. Itaque non est quærendū, doceátne ἤθη poeta, an πράξεις: sed vtrū διάνοιαι, an

ea euenta. nam tametsi præter morē fiunt multa: non tamen sine affectu fiunt: hoc igitur quærendum. soluitur autē ex iis quę suprà dicta sunt. Docet affectus poeta per actiones: vt bonos amplectamur atque imitemur ad agendum: malos aspernemur ob abstinendum. Est igitur actio docendi modus: affectus, quem docemur ad agendum. quare erit actio quasi exemplar, aut instrumentum in fabula affectus verò finis. At in ciue actio erit finis, affectus erit eius forma. Quę si cui subtiliora quàm res postulat, videbuntur, ne molestè ferat nostram diligentiam. nihil ei facilius quàm his carere, si vti nolit. Etiam præter methodi rationem ab eodem factum est, quum hoc attribuit Tragœdiæ soli, quæ debetur vniuersæ Poeseos operæ. quemadmodum quum leges statuit numerorum ex vocibus vocúmque partibus, quas tamen leges in illis promulgatas postea nusquam sciuit.

DE PARTIBVS TRAGOEDIAE, ET SPECIEBVS. CAPVT IIII.

DVas omnino partes idē Tragœdiæ facit, δέσιν, id est cōpositionē, etiā fasceationē dicas si liceat. sicuti faciatim, & λύσιν, id est solutionē atq; explicationē rerum complicatarū, quæ in exitu est. Posteriores catastrophen appellarūt. traiectionē verò illā, qua partes hasce coniungit, μεταβάσιν, hoc est transitionem. Quæ tamen partes in poematis compluribus inueniuntur. ac semper quidem in Epigrammate quod alicuius momenti sit. Species verò Tragœdiæ facit quatuor. Vnā πεπλεγμένην, id est implicatam euentis & agnitionibus, vt Iphigeniæ & Orestę. Secundam παθητικήν, vt Aiacem. Tertiam ἠθικήν, vt Philocteten Sophoclis. Quartam non designat per formas, sed indicat: Qualis, inquit, Prometheus, & quæ apud inferos agūtur. In iis deorū personæ erāt: & omnino ab humanis abhorrentia spectacula. Quā partitionē accuratius obseruare nos decet. nánque ad hāc rationē alię quoque species inuehentur. quippe ἁπλῆ, id est simplex ac deducta. cuiusmodi pleræque Aeschyli. ea enim quę inscribitur Persæ, penè simpex narratio est. Itē erunt quędā cōpositæ ex lętitia & luctu: vt ex Aegisthi interitu Electrę exultatio. Alię totę luctus: vt in Oedipo. Nonnullę totę lętæ vt Sophoclis Philocteta. Sed & illarum quędam omnibus

communes sunt.quæ nánque Tragœdia non est παθητική, aut ἠθική; est enim vtriusque affectus plenissima Prometheus.Est eadem valde πεπλεγμένη, atque ex maximè contrariis quidẽ.nam & vagus error Inachidos est, cum Promethei afixione. Et Prometheus semideus interit, vbi prædicitur iuuencæ ἀποθέωσις. ἤθους verò expressio planissima ex fabro Vulcano, Mercurio caduceatore, Necessitate, Promethei obiurgatione, atque etiam exprobratione, denique Inachidis conquestione: vbi & πάθη sunt valde miserabilia.

AN FIGVRAE DICTIONIS AD HISTRIONEM PERTINEANT. CAPVT V.

HAud parum operæ posuimus in iis præceptionibus, quibus ad ornatum instituti nostri, dictionis figuræ continerentur. Aristoteles tamen ait non interesse poetæ, sed histrionis.nõ enim esse officij nostri statuere quid sit ἐντολὴ, εὐχὴ, διήγησις, ἀπειλὴ, ἐρώτησις καὶ ἀπόκρισις. cui sententiæ quò minùs assentiamur, non pauca efficiunt. Principiò negamus iussionem. narrationem, commin.tionem afferre orationi faciem aliam ab ea quæ vulgo vsui est.at hæc erat figuræ definitio. Deinde etiã si ita sit:non tamen à poetæ & cognitione & vsu aliena esse debere. tum autem in gestu haudquaquam consistere optationem.sed in eo verbi flexu, quem Modum Grãmatici nominarunt. Præterea nihil agit histrio nisi quod accipit, atque eo quippe modo quo à poeta factum, figuratum, dispositum est. itaque ne id quidem quod ibi additur, ad rem facit. Ait Homerum à Protagora castigatum, quòd vbi proponere debuerat, inuocauit. Nihil, inquam, ad sententiæ confirmationẽ.quin potius ostenditur, inuocationem aliam esse à propositione, neque per gestum aut actionem, sed per modum precandi atque indicandi esse diuersa. Quo tamen ex loco elicias Latinorum tum morem tum iudicium, qui hac in parte Protagoræ censuram libentius, quàm Homeri legem sunt sequuti.

DE DICTIONE. CAPVT VI.

QVomodo diceremus ea quæ fuerint excogitata, satis plenè demonstratũ est à nobis, Aristoteles quum hoc ageret, partitus est voces in hæc, κύριον γλῶτταν, μεταφορὰν, ἐπεκτεταμένον, ὑφῃρημένον. quare quod negabat λέξεως ἡμαρτῆσθαι poetices esse, nunc euertit. hæc nánque posterioris dictionis figuræ sunt. Omnis enim vox aut est propria, hoc est ex vsu cõmuni eius nationis, cuius est oratio poetæ: aut est alia facie, idque non vno modo. quippe aut est peregrina: hoc ille γλῶτταν vocat: quia duæ fuerunt linguæ Dorica & Ionica: aut est gentilis, sed efformata tamen. nánque aut non mutata facie proportionem habet significationis: hæc est metaphora. Ridere enim Latinum est: at Ridere prata, ita Latinũ, vt aliud à proprio significet. Aut mutat faciẽ duobus modis: nempe quantitate vel variata, vel non variata. Manente eadem quantitate, veluti quum literarum fit transpositio, vt καπύρυζα, καλάρυζα: & verborũ, vt *Transtra per & remos*. Mutatur quantitas additione aut exemptione. Additio fit in principio, medio, fine: sic & ademptio. quorum exempla habes apud Grammaticos. γλῶτταν ille ponit exemplum σίσυον, quod Cypriis lanceolam significare tradiderunt. Galenus Thessalis λιμένα esse, quod aliis ἀγορὰν. at λίμενα aliis portus, legimus alibi σκεώλων, aliàs ζιζώλων apud Syros. Horum multa sunt apud nos: *Gesa, Gaza. pero, caterua, magalia, mapalia. meddix. suffex. sagmen, tiara, dolones*, alia. Huius figuræ proportionem præ se fert Archaismus. *-cui me fortuna precari, Tibi decet, Silicernio, Nauci, Pipulo*. Sic πίσυρες apud Homerum, quod præter cæteros etiam Galenus animaduertit. Peregrinitatem irridet Plautus in Trinũmo. *Tam modo*, inquit, *Præneſtinus*. γλῶτταν etiam vtitur, quũ dicit *technam* pro dolo. Et λῆσι λήσεσθαι, & ῥύσατο, ἵνα πάγῳ ῥυσάμενος. sed vrbanius. diuinus vir in Poematio, *Aedon* pro Philomela: habet enim nescio quid suauitatis. & in quarto consummati operis, *hyalum* pro vitri colore posuit, tanto iudicio ac venustate, quanta fuit à Grãmaticis ignorata. sic in quinto, *acta* pro litore. & ad eundem significatum, *-actæo Aracyntho* in Corydone. Habes præter hæc coniunctiones & seiunctiones verborum, *Antemalorum. Quæ me cunque vocant terræ*.

DE CHORO VETERIS COMOEDIAE. CAPVT VII.

QVemadmodum à primis rudimentis fecerit Tragœdia progressus, nõ latuisse hominum obseruationes

atque memoriam scribit Aristoteles: propterea quod id genus poematis summo primarióque in honore fuerit apud Athenienses. Videtur autem ex Satyra Tragœdiam ille gignere,quod si ita sit:iam de nomine ambigendum non est.Quid enim est aliud Satyrus,quàm hircus? ex ridicula igitur factam non solùm seriam,sed etiam sæuam. Iccirco à tetrametris abductum sermonem ad Iambos: quod genus carminis magis esset statarium. Nobis tamen videtur per initia introductam omnium actionum miscellam cuiuscunq; generis:postea verò certis iudiciis per materias argumenta separata: vt alia diceretur esse Comœdia, alia Tragœdia. Satyrā neque parentem, neque sobolē,neque partem fuisse Tragœdiæ: sed interatrocitatē à propria scena euocatam atque intersitam, ad leniendū exasperatas aures animósque spectatorū. ait ille tamen eò deductam ab humilioribus atque etiam ridiculis principiis. Satis cōstat ex eius historia, atque Philostrati narratione,rudē illam extitisse ad AEschyli vsque tempora. Eū primum inconditā,ac feram immanitatē à priscis acceptam, tradidisse & auditoribus mitiorem, & scriptoribus cōpositiorem. Primus enim cædes à scenis atque spectaculis abductas, satis habuit per nuncios repræsentare. Quúmque essent Tragœdiæ monoprosopi, diduxit recitationē in diuerbia. quare declarauit πρωταγωνιστὴν eum, qui primas ageret partes: id est, qui potissimum,& plura,is clara atque alta voce vtebatur. Alter dictus est δευτεραγωνιστὴς, cuius opera minor ac secundaria: vox summissior.quod & suprà scriptū est. Aiunt Sophoclē addidisse tertiam: falsò quidem tres enim sæpe apud AEschylū:apud omnes etiā quatuor aliquando. Igitur & huic legi nomen fecere. nempe quarta quum loqueretur παραγωνιστὴς dicebatur.Author Pollux. Et profectò Varietas ita est poetices κωμωτικὴ,sicuti Cypassis Corinnę Ouidianæ. Adeò verò per gradus (velut cætera quoque vniuersa hominum monumenta) fuit exculta Tragœdia, vt quod in superioribus fecerat Aeschylus,hoc in eo exercuerint posteriores. Itaque Athenienses quum Plebiscito cauissent, vt ex iis poetis tragicis qui vita functi essent,solius Aeschyli fabulæ recitarentur: huic honori notam addidere, quum iuberent eas, non nisi castigatas de integro in scenam referri.id quod ab eius filio Euphorione

tione sæpe factum prodidere. Comœdię verò mutationes,emendationes,progressus,culturas,incrementa, perfectiones,omnia fuisse obscuriora scribit Aristoteles: neque tam planè constare de temporibus atque authoribus, quæ, quando quisque inuerterit,dēpserit, addiderit,digesserit:propterea quòd eius longè minus fuerint Athenienses studiosi. Quare sicuti Comœdiam sibi Dores vindicabant: ita se Tragœdiæ iactabant authores Athenienses. Adeò verò despectum fuisse operā Comicorū scribit ille: vt eis serò datus sit chorus à magistratu.Hæc verba quum interpretes docti,& boni viri explicarent: arbitrati sunt,ob maledicentiā non prius in scenā fabulas prolatas, quàm recensuisset chorū princeps ciuitatis: qui ἄρχοντος titulo,summus esset annuus magistratus.is si chorū sobrium atq; temperatū inuenisset: permittere solitu vt daretur populo fabula. sin acerbitatem in eo deprehendisset, agi vetuisse. verùm haud ita est.Dari chorus à magistratu dicebatur,quia sumptui non sufficeret poeta.Itaque ære publico id curabatur. neque verò parua erat impensa illa: quando magnus personarum numerus conducendus esset: atque in iis Choragus & Coryphæus, vnde illi discerent.Oportuit enim fuisse bene doctos artis Musicæ.Gratis ergo nolebant prodire, qui eo quæstu vtam sibi parabant. Iccirco ibi Philosophus ait, θελοντὰς sese olim obtulisse aliquot ad choros, quasi *Volones* dicas: hoc est, vltro,non quęsitos,neque allectos precio. Igitur priori tēpestati rudi,pluris postea fieri cœpti pro scientiæ dignitate. Quòd verò ita sit,palàm est ex maledicentissimis non solùm choris,sed etiam fabulis integris:quas & dare & agere per illos ipsos licuit magistratui. Ea sanè licentia serò sub triginta primum Tyrannis cōpressa fuit. Paucorum enim arbitratu res agebatur: penes quos poetarū metus,& ius vlciscendi simul erat. Nā florētibus antea populi rebus,publicæ prætorū insectationes & impunè exercebantur à Comœdiis,& libenter à spectatoribus, propter potentiorum offensiones,excipiebantur.

DE POETICES DIVISIONE.

CAPVT VIII.

PEssimo consilio Græci Grāmatici genera omnia poeseos ad duo summa fastigia retulere, quæ secun-

dum loca distinguerent: Omnis, inquiunt, poesis aut scenica, aut lyrica est. Lyrica diuiditur in Pyrrhicam, Gymnopædicam, Hyporchematicam. Principiò in scena genus omne poematis recitatum esse cõstat. deinde non rectè faciunt, quum poesim partiuntur à saltationibus. tum non omnis scenica sine harmonia est ea quæ fidibus aptabatur. Ad hæc saltationes quoque nihilo secius tibiarum numeris componebantur. At tibiæ pro scenicis instrumentis semper habitæ sunt. Præterea magnus est poematum numerus: quorum nullum concinitur ad lyram: neque tamen in scenam propterea prodit, tanquam altera poeseos necessaria pars: Epigrammata, Syluæ, Satyræ. Postremò sunt & ad lyram dramaticæ confectæ cantiones: qualis illa, *Donec gratus eram tibi.* quin & Epigrammata quædam taliá, ac sine lyra quidem, Epopœia verò est & scenica, & non scenica: eadémque & ad tibiam accommodabat sua carmina, & ad lyram. Item non omnia ad lyram, sed & ad barbiton, & scindapsum, & citharam, & psalterium, & fistulam, & phorminga, & assa voce multa ac maxima ex parte. Denique scena posterior est omni poemate, præter quatuor: Græcam Satyram, Mimum, Comœdiam, Tragœdiam. quin hæ ipsæ agitatæ sunt abs que scenis. Primum enim AEschylum meditatum esse aiunt σκηνογραφίαν. Sed & ante recitatores illos Lydiastas, qui postea dicti sunt ab Opicis Ludiones, actæ sunt fabellæ per priuatas ædes à comessatoribus: quemadmodum in primo libro diximus. Ipse quoque Philosophus esse negat Tragœdiæ partem scenam, cæterúmque apparatum omnem: aitque Tragœdiam extra scenam esse nihilominus Tragœdiam. & quemadmodum diximus in primo. Laertius tradit à solo choro primùm actas fuisse Tragœdias.

Hæc sunt quæ de poeseos fine ac forma recensebamus, nunc quibus controuersiis eius materia fuerit agitata, repetendum est.

DE NEGLIGENTIA AVT INSCITIA professorum. De temporibus in pronunciando. De pedibus scenæ conuenientibus. Versuum quorundam dimensio ac restitutio.

CAPVT I, PARTIS SECVNDAE.

Quibus

QVibus artibus poetarũ ingenia excolerentur, quum esset à nobis superioribus libris explicatu: no prius absoluisse opus illud videbamur, quàm addita de versibus comicis cõmentatione institutũ teneremus. nã de origine, generibus, partibus fabularũ, quę in scenam afferrẽtur, & ab aliis olim, & à nobis ipsis perfecta disputatione, in animo habebamus totũ hoc negotiũ legare iis qui de pedũ quantitate, déque versuũ ratione conscriberent. Verùm quũ & maximus vir Erasmus, & post eum plerique alij ita hanc conficere prouinciã aggressi sint: vt & ille his non pauca reliquisse, & hi eadẽ illa aut nescisse, aut præteriisse videantur: coactus sum hac quoque opera tenuiore poetã nostrũ eò prouehere, quò illorũ auspiciis frustrà peruenire tentasset. Ac sanè ipsi dimensionũ cognitio cùm est per se necessaria, tũ etiã si non esset, videntur tamen viri illi talẽ effecisse: siue ad eorũ magnitudinem intueare, quã ad huiusmodi lucubratiunculam demississent: siue negligentiam spectes, qua mutilam deprauatámque reliquerent.

Ac primum quidem quam Erasmus affert, vereor vt accipienda sit dubitatio: Sit nécne certis pedibus astricta Comœdia. nam quanquam videtur hoc dixisse Quintilianus: non tamen pedum leges potius quàm trimetrorum præscriptionem desiderauit, idque non in omnibus, sed in Terentianis tantùm: quarum gratiam, quam orationis elegantia atque puritate consequutæ essent, diminutam putabat licentia versuum longiorum: quum tamen Plautus nihilo sit in trimetris frequentior. Hoc autem amplius eadẽ in quæstione peccat Priscianus: Quosdam esse, qui in Terentij fabulis extare metra negent: atque eosdẽ tamen ait, illa quasi arcana quædam, sibique solis cognita profiteri. Quid enim est hoc? negare numeros in versu quopiã: eosdémque numeros in eodẽ versu se solos dimetiri posse. Hanc sententiam more suo de illo mutuatus Erasmus cõmodiorem fecit. diuidit enim eam: eiusque partes ad diuersa refert iudicia. Alios inquit negare: alios quasi inutilem eiuscemodi existimare inuestigationem. Quorum vtrunque quum ipse reiecisset: quod erat priore loco, meritò quasi iudicatum omisit. Alterius autem rationem hanc reddere instituit: Non operam perdere nos indagandis versuum generibus. Tali

enim diligentia effici, vt quæ librariorũ incuria transpositæ voces sint, suis eæ sedibus restituantur. Ego verò neque hoc esse video necessariũ, & plus conferre ad solutæ orationis libertatẽ. Nam neque vbiuis transpositæ voces, versus tollent connexionem: & frequentissimè deprehendimus, ob numeri necessitatem ita transpositas, vt si eandẽ sententiã in epistolã iis allaturus, cogaris aliis sedibus digerere: veluti quum Terentianus Simo ait,

Si sensero hodie quicquam in his te nuptiis
Fallaciæ conari, quo fiant minus.

Nam priore versu multa inuertas sine dispẽdio numerorum. in altero autem & quotidiano sermone, & forensibus contentionibus aliter loquare. Itaque si librarij ita scripsissent,

Fallaciæ conari, quominus fiant, ex eorũ temeritate hoc fructus capiamus, vt minore negotio imitemur. Hoc igitur non negamus: versuum legibus duci nos ad verborum sedes inuestigandas: sed in eo vllam esse vtilitatem, hoc verò negamus. imò conducere interdum magis, si transposita sint: quo ordine orationem nostram instituamus. Sed profectò hac opera plus fuit laboris sumptum, quàm captum emolumenti: vt non sine causa miraremur summos viros tantùm studij in dimetiendis illis versibus posuisse, Priscianum, Donatum, Asprum, Iubam, Scaurum, Probum, Sulpitium, Varronẽ ipsum. quorum frequentiæ quum mihi in mentem venit, apparet illico aut obscura diligentia, qui infecto negotio eguerint successore: aut res ipsa perdita, quæ vel ab vno alteróve tantorũ virorũ nequiuerit confici. Quare ea quoque causa, sed potissimum ea, inquã, esse potuit, vt ad hanc contemplationem studiũ nostrũ adhiberemus. neque enim sola res petenda iam nobis est, sed ipsa contentione de clarissimis viris victoria reportanda. Atque vt eorum iudicia hac quoque in parte emendemus, simul ad parem operam incitemus ingenia literatorũ: qui non minimã pronuntiandi rationem ex hac cõmentatione consequi sese posse intelligant. quemadmodum vbi animaduerterint neque aspirationem, neque sibilum, neque mutã inter se conspirare valuisse, vt prima syllaba in voce *isthic* produceretur. corripitur enim in Asinaria,

Quid isthuc est: aut vbi isthuc est terrarum loci?

Qua

Qua in voce qui putant sibilũ extrudi pronuntiando, neque morem seruarunt, neque etymologiam obseruarunt. Aeoles enim, quos Latini maximè sunt imitati, quod alii ἐσλὸν dicerent, ipsi ἔσλον pronunciabant. Ita in verbo *isthuc*, satius fuit mutam abscere. & fuit ratio: nam *is* pronomen integrum manet, cauda illa, quam nonnulli syllabicam vocant adiectionem, nullo dispendio expuncta, etiam leniori locum relinquit coniunctioni. Præterea multis in locis animaduertas, positura consonantium non produci vocalem: sed suapte natura niti breuitate: vt *in, sed, ad, quod, aliud, simul.* in quibus qui existimarunt oportere postremum elidi elementum, vehementer errarunt. Sed longè facilius videtur admitti posse breuitas, in disiunctis, quàm vbi in eadem dictione cõiungumtur. minus enim cohærent. At in coniunctis ita pronunciabant, vt positura nihil adderet morę naturali breuitati. Sic *infidias* & *inferos* primam producere dixerunt: *indicationem* autem & *incautum*, corripere. quare si hoc vno in tractu atque tenore faciebant: multò commodius interiecto eo interuallo, quod separatis vocibus debetur, efficere potuere. nam si dicas *insano*, atque ibi præpositio breuis sit, quæ in ipsis compositis longa extitisset: quantò facilius breuis erit, si dicas *in diem*? quæ si cõponas, breuem quoque retinent. Exempla verò huiusce pronuntiationis tot sunt, vt non tam omittendis, quàm afferendis locis culpam mereri posse videamur. Non diuersæ, non eædem geminatę vsum illum corrumpere aut impedire valuerunt.

In Captiuis,

In occulto miseri vitiligant succo suo.

Primus pes est Anapęstus: quia *ob* natura breuis. In Pseudulo & hoc comparet: id quod postea dicemus de proceleumatico,

Ædium dominum lenonem Ballionem quærito.

Nona enim syllaba cum tribus subsequentibus pede vnico amplectitur. In Milite,

Et quidem ædepol omnes mores ad venustatem iugiter.

Tres priores syllabę in voce *venustatem* anapæstum conficiunt. Natura nánque breuis est secunda, sicut in *Venere*. ita etiam in *tempestate*, quia in *tempore*. In Epidico,

Illam ridibundam atque hilarem huc adducit simul.

Primis tribus syllabis constat anapæstus.

In Asinaria,

Sed quid ego cesso ire ad forum, quod inceperam?

Ex duodecima & duabus sequentibus anapæstum vides.

In Casina,

Nunc ne tu respondere postules me tibi.

In verbo *postules* prima corripitur: quia à *possum* ducitur: hoc autem à *pote*. Quare miserum verbum *potest*, miris modis decurtarunt: vt in Trinummo,

Potest fieri prorsus quin dos detur virgini.

Vbi ex quatuor primis proceleumaticus fit. hæc igitur in coniunctis. In diuersis autem penè infinita. Pseudulo,

Lubet nunc venire Pseudulum scelerum caput

Primus anapæstus. Captiuis,

Vel extra portam trigeminam ad sacculum licet.

Vox *sacculum*, dactylus, si nolis creticum: de quo mox. Par iudicium etiam ex Gurgulione,

Sitit hæc anus: quantillum sitit? modica est. capit.

Octaua syllaba cum duabus sequentibus efficit aut tribrachum, aut creticum. In eadem,

Sed atum te, quàm longè à me abest? lumen hoc vide.

Septima syllaba collisa, præpositio, & pronomen, & verbũ faciunt dactylum: & alterum dactylum tertia & secunda à fine, aut duos creticos. Rursus,

Sed grandiorem gradum ergo fac ad me obsecro.

Quinta, sexta & octaua, elisa septima, anapæstum creant, aut dactylum, aut potius tribrachum, si nolis creticum. Quippe quinta breuis natura, octauam vulgò rentur longam, vnde fiat anapæstus. Aliquis putarit primam longam tot consonantibus, frustrà: ex quibus speret dactylum. nos in Originibus ostendimus *ergo* Græcam esse; vbi obiter deprehendes *fac* longum, contra Grammaticos recentiores.

In Adelphis est tribrachus in tertia sede,

Indicio de se ipse erit. vos eritis iudices.

Duo dactyli ex eadem fabula,

Ille futilis, somnium. sineres verò illum tuum.

duo, inquam: illo. *somnium*: & illis, *verò illum*.

In Hecyra anapæstus ex sexta syllaba, septima & nona octaua elisa. verbum enim substantiuum corripit.

A Myrrhina hæc sunt mea vxore exorta omnia.

In Amphitruone dactylus,

Inimicos ossa sum semper obtuerier.

nam *semper* primam producit natura. fuit enim *semiopere*: sicut *toper*, *toto opere*. *nuper*, *nouo opere*.

In Asinaria,

Deam sibi inuocet quam lubebit propitiam.

Sexta, septima, octaua, tribrachus. non enim ausim extenere ex verbo *inuocet*, tertium elementum quasi digamma Aeolicum, quod alibi fecimus. Est enim παρὰ τὸ βοάω. In Casina duo,

Aut quasi lumbricus terram quidem te postules.

Primus dactylus, quia dicebant *quase*: sicut *nise*, *sibe*, *here*. Alter tribrachus, octaua, nona, decima. Ex eadẽ anapæstus

Quid facies? concludere in fenestram firmiter.

Sicut in Rudente,

Illustriores fecit, fenestrasq; indidit.

In Aulularia dactylus,

Aedepol mortalem parcè parcum prædicas.

Neque enim placet aduerbium illud iurandi per concisionem pronuntiatum. Quid enim esset *Aepol*?

De verbo verò substantiuo multa quoque sunt exempla. In Milite,

Censen' verò adeò esse parcum, & miserè viuere? &,

Dicas vxorem tibi esse necessum ducere.

Et in Gurgulione,

Huic anui non satis est soli. canem esse hanc quidem.

Est etiam operæprecium obseruare quot interpolationibus opus fuerit in aliis vocibus ad sustinendam pedum integritatem, vnde veteris pronunciationis leges deprehendantur. nam quotus quisq; hactenus putauit mediam natura corripi in hac voce *voluptas*? At corripitur. id quod & exemplis & ratione manifestũ erit. Sanè *volupe* & *peto* confecerunt nomen illud: quæ vtraque tota breuia sunt. Quamobrem inconsultò, vt sæpe, Erasmus sustulit vocalem de medio ex illo Andriæ,

Quod voluptates eorũ propriæ sunt. nam mihi immortalitas.

Nonnihil sanè sit, si mihi fuerit ita pronunciandũ, *volptas*. nihil enim ad Theutonicum sonum accedere potest propius. Hoc igitur vt effugiamus, constituatur in prima sede, ex iis quæ posuimus præceptis, anapæstus. tribrachũ tamen esse constat ex multis aliis locis. Sunt versus in

Casina,quatuor,

Sine tuos ocellos deosculer voluptas mea.
Quid deosculer te? quæres? quæ voluptas tua?
Et meus inimicus voluptatem creauerim
Ob isthanc rem quin te deosculer voluptas mea.

In Rudente,

Eat in Siciliam:ibi esse homines voluptarios.

In Pseudulo,

Minis viginti vendidit voluptas mea.

Animaduertemus præterea quàm celeriter multas vocales pronuntiando expediuerint, vt etiam cum sequentibus cõfusas obscurarint. veluti in illis,*scias*, *suæ*,*tuos*,*fuit*, *dies*,*deos*,*prius*:quæ omnia fiebant monosyllaba. sed & in aliis vocibus, quemadmodum in hisce exemplis deprehensum est. Cistellaria,

Persequar hac.ia n hoc loco cum altero constitit.

Non potes dimetiri quin aut bacchius sit, aut concisio exempta media ex voce illa *altero*.quo modo etiam nunc vulgus Italicum pronunciat. Gurgulione,

Viden'vt aperiuntur ædes festiuissimæ?

Quatuor syllabę, quæ tres primas sequuntur, pedem vnum constituant necesse est.quare aut vna ex mediis extmetur:aut erit epitritus primus. melius vt primus sit proceleumaticus.Captiuis,

Tibi ille vnicus mihi etiam vnico magis vnicus,

Quinque primis vocalibus vnus pes sit: quippe coactis in anapestum. Quia *ti* pro *tibi* pronuntiabant. sic & *mi* pro *mihi*,AEolensium more, quos imitati sumus. Quare ex octaua,nona,decima, vndecima, duodecima,tertiadecima,est alter conflatus anapestus. Quod verò dixerunt de duobus comparatiuis, *potius & melius*, passa esse eandem fortunam,ita vt ex ipsis fierent totidem pyrrichi:non est verum in illo quem adducunt ex Andria,

Dabit.ne moinuenict inopem potius quàm te corrumpi sinat.

Aiunt enim *potius quàm*,esse anapæstum.nos proceleumaticum agnoscimus.quemadmodum in aliis multis. Nam Erasmus quum sedibus imparibus receptum scribebat pro iambo spondæum,dactylum, tribrachum, anapæstũ: proceleumaticũ non rectè omisit,qui, vt puto, memoria excidisset:creticum verò,quem sanè putaret nõ admitti. nam si eam in sedem posse duci speraſſet, nequaquam tam multa carmina subuertisset.Proceleumaticus autem quum proximè ad naturam dactyli accedat: tribus modis sonum suum explicat. Aut enim mollis est, atque adminiculis quibusdam dactylo simil or effectus: vt *Genua labant, ariete, parietibus*. duabus enim vocalibus constitutis,prior consonantis vim quandam videtur obtinere. Aut est apertior:vt in versu Enniano,

Capitibus nutantes pinus, rectáque cupressos.

Aut est coactus, ademptis consonantibus, quibus syllabarum breuitas impeditur: qualis est in Andria,

Siue inuidia laudem inuenias, & amicos pares.

Itaque hunc ad versum quum peruenisset Erasmus,neque in eo vellet metiri proceleumaticũ,quẽ in suis legib.non recessusset:&putaret durusculè fieri,si Aeolicũ digamma tolleretur: vt proceleumaticus exiret:sustulit alio consilio. quippe vt exciperetur tribrachus in duabus syllabis primorib.huius nominis,*inuidia*: & ex duabus postremis vocalibus vna syllaba cõcreta esset. Cæterùm vt in natura, ita inarte illius imitatrice nobis faciendũ est: nihil enim vel otiosè,vel superfluò agere.Igitur vt constet ratio dimensionis, si recipias proceleumaticũ:vnũ tantùm molitis,quũ aufers digãma. sin malis tribrachũ:tũ & hoc idẽ tibi curandũ est,vt amoueas:tum præterea duabus confertis syllabis deformanda vox. Quòd si (ac verius quidem fortasse est) ita pronũciemus, vt ex iis duabus vocalibus prior quasi consonantis obtineat sonũ:iã ille primus pes, non amplius sit tribrachus,sed anapęstus,nã hunc ad modũ pronunciari, & in quibusdam proceleumaticis ostendimus, & apparet ex spondæo illo coacto poetæ,

Stellio,& lucifugis congesta cubilia blattis.

& apud Horatiũ, *Vt Nasidieni iuuit te cœna beati*. Oportet enim esse quadrisyllabum nomen, vt tolerari queat alio versu.nõ autem pudenter inuertere Grammatici sic, *Nasidieni vt iuuit*,sicut.*Nasidienus ad hæc*.Sic & Catullus, *Nasidieni vt iuuit*,sicut.*Nasidienus ad hæc*.Sic & Catullus, *Mucúsque & mala pituita nasi* primã quã produxit, *Mucúsque & mala pituita nasi* non corripuit Horatius, *Nisi quum pituita molesta est*. Sed trisyllabũ posuit ita,vt mediũ elemẽtũ,Aeolicũ fiet digãma. quod & elicitur ex Aelij Stolonis iudicio, qui à petendo vitam, duci ratus est. Verùm quod in *inuidia*, fecit, vt vnam ex duabus efficeret syllabam: commodius

feciſſet in *iniuria*, illo verſu, *Quo iure quáque iniuria præcipitem me in piſtrinum dabit?* Id quod ſi animaduertiſſet, non auſus eſſet eximere pronomé illud *me*, quod magna cum emphaſi ac geſtu ad timorem perſonæ poſitum eſt, & in omnibus legitur exemplaribus. Proceleumatici verò habes exempla tam frequentia, vt penè legitimi, non ſubditiij eſſe videantur. Ex Andria, *Mala mens, malus animus: quem quidem ego ſi ſenſero.* &, *Tibi generum firmum, & filiæ inuenies virum.* Qui mollior eſt in hoc ſecundo, propterea quòd, vti diximus, *mi* & *ti* monoſyllaba fuere: ſicut & *tu*, *me*, *tu*. Quod & alibi ſæpe, & in Gurgulione,

Curato. ego tibi quod amas, iam huc adducam.

In Aululari a,

Eam ego hodie faciam vt hic ſenex de proximo.

In Aſinaria dubitari poteſt an ſit proceleumaticus, Nánque in verbo *oſtendo*, prima producitur natura,

Agedum iſtum oſtende, quem conſcripſiſti ſyngraphum.

Commodius concîdes illud præteritum ſic, *conſcripſti* ſicut mox *ſcripſti*.

De cretico autem, quem iſti omni conatu ſubterfugére, pluribus tum rationibus, tum exemplis eſt diſputandum. Nam ſi in Heroicum admittitur. ſi in Tragœdia, quod eſt poema clarum, nobile, elatum, caſtum, locum inuenit: quare in medium ac vulgatum ſermonem non recipiatur. eſt ſanè apud Poetam,

Et naufragum Scyllaceum. Dicent non fuiſſe librum emendatum. at Vari ac Tucæ iudicio emendatum fuit hoc quod relinquerent, at eſt emendatiſsimo, quod ſuprà adducebamus, ſi audias ſine interpolatione,

Stellio, & lucifugis. At etiam illud exiſtimat Terétianus, non autem dactylum,

Inſulæ Ionio in magno. At eſt apud Euripidem in Ecuba,

Δυοῖν ἢ παιδοῖν δύο νεκρῶ κεδνὸ λέπτει.

Quum dicere licuiſſet παιδοῖν δυοῖν. Itaque nos quoque in Nemeſi ſtuduimus & auribus & grauitati, *Heu genus nefandum!* Poteramus enim, *Heu gens nefanda!* Et alia loco poſuimus *ſiniſtra*, potuit dici *ſcæua*. Cæterùm perpaucis aures poeticæ datæ ſunt. Præterea ſi dactylus & anapæſtus in iambi loca ſuffecti ſunt, quorum vteruis vna illum & ſyllaba & tempore ſuperaret: quare eam licentiam ſermonis eadem puritas non coegerit recipere quaſ-

quaſdam voces, in quibus eſſet creticus? præſertim quum ex ipſis ſolis aliquot integri verſus conſtent. qualis in Andria, *Vt malis gaudeant, atque ex incommodis.*

Nã & prior coniũctio producitur poſitione poetæ arbitratu, & poſterior primam habet longam eadem lege. præpoſitio verò breuis eſt natura, ἐξ. Ad hęc ea nomina & verba, *Deus*, *dies*, *fuit*, *mea*, *tua*, *ſua*, & eiuſmodi, de quibus ſuprà diximus: eò pertinent vt quum collectionem in vnam ſyllabam patiantur, doceant nos in cretico idem quoque fieri poſſe, vt emolliantur pronunciatione. Quis verò paulò diligentior non animaduertat antibrachium eſſe apud Homerum: ἀγυιᾶτιν: in tam nobili verſuum genere. & rurſus ἀνδροῖτα, ſi ita legas, non ἀνδρῶτα Et ex bacchiis omnibus tres toti Plautini in Amphitruone,

Nec æquum, anne iniquum imperet, cogitabit.
Ergo in ſeruitute expetunt multa iniqua.
Habendum & ferundum eſt hoc opus cum labore.

Quas rationes Eraſmus ſi notas habuiſſet, non tranſtuliſſet, ex præpoſitionem in Andriæ prologo ſic,

Qui bene vertendo, & eas deſcribendo malè, ex
Græcis bonis Latinas fecit non bonas.

Quod equidem vt non improbo: ita conſilium non laudo, quo eſt adductus vt id comminiſceretur ob omphimacrum vitandum. qui ſi his rationibus non acquieſcat, exemplis ſaltem credere cogatur. Hæc verò quum eſſent propè infinita: multa omiſi tamen, in quibus tergiuerſari poſſent, & alia quanquam firma penè innumera, ne tædium parerent. paucis ergo contenti ſimus. Ex Hecyra igitur quum illud poſſemus adducere,

Eam calamitatem veſtra intelligentia:

ſuperſedebimus duabus de cauſis, tum quia ipſe liquidam non geminat in poſtrema dictione: tum quòd nos pronomen primo loco poſitum, monoſyllabum agnoſcimus. quare audiamus ex Aſinaria,

Fortè ſi tuſſi. e occæpſit, ne ſic tuſſiat.

Nec repugnarim ſi velit ita legi, *Fors ſi*.

nam is erit magis ferendus, quàm qui putabat *ſi* corripi. id quod non fit, vt in cõpoſitis, *niſi*, *quaſi*, *ſiquidem*. Acrius tamen intuenti neutrum probabitur. ſed *Fortè*, pyrrhichium putandum, παρὰ τὸ φέρειν. In Gurgulione manifeſtius,

Peruelim sepultam. sed quum adhuc naso odos meo,
Odos enim vltimam producit natura.

Ex Andria,

Siue ista vxor siue amica est, grauida è Pamphilo est.
Quo è versu creticum vt tolleret, non veritus est vniuersæ orationi detrahere ornamentum: pronomen illud scilicet, quod in secundo statim loco legitur.

Ex Eunucho duo,

Quæ cum amatore suo quum cænant, liguriunt.
Nam hîc effugere non possumus, quin aut prima in sede creticus sit, aut in quinta. Etenim secõdam vocem si non collidas, sed integram relinquas (id quod frequenter fit: vt apud Horatium,
Si me amas. & Plautus sibi licere voluit in Pseudulo,
Sic de damnosis natis, aut de amatoribus:)
Creticus fit ineuitabilis in quinta. Prima nánque pedis illius syllaba longa est natura, non positione. quippe *cænare* mediam natura producit. Si verò collidas, tum in prima sede hoc eueniat. Poteram & illum adducere ex Heautontimorumeno,

Ita ne comparatam esse hominum naturam omnium.
Quem qui trochaicum rentur, nugas agunt. potius ad superiorum censum deducendus: quorum ratione vox illa *comparatam*, primam corripit,

In Adelphis,

Quam aut hîc non manere tandiu, aut nunc persequi.
Est enim *nunc νῦν* circunflexa: igitur & natura longa. Quomodo in Eunucho ad trochæos configiant ibi?
Sed neminem curiosum interuenire nunc mihi.
Quem pro senario imprudẽter nimis metitum sese Erasmus putat, In Aulularia,
Nempe sicut dicis, quid hic? non poterat de suo?
Aduerbium enim asseuerationis à Græco ductũ *νή*, producit natura primam. Quis verò eximet à cretico illum in Trinummo?
Sit taciturnitati clam fidei ac fiduciæ.
Nisi qui ad miseram trochæorum aram cõfugerit. Quare illo obruantur ex Gurgulione: quem iambicus quin sit, vt sese in omnia vertant, efficere nequeant,
Liberi lepos. vt veteris vetusti cupida sum.
Non minoris efficaciæ in Amphitruone,

Conse

Conferas sermonem, nec ioco, nec serio.
Atque initio quidem arbitror vocalium imbecilliorum mollitie factum, vt subirent pedes alieni. sic dicimus, ἀγελαῖος, πολιήδιος, πόλεως, πλέων. etiam vt bacchius receptus sit illo vers. hac eadem ratione,

Et læueis ocreas lento ducunt argento.
At hunc versum spondaicum existimet Diomedes vir doctus, non malè: vt mollior vocalis subeat fortiorem. Sic creticum interposuit, vt spõdæum faceret in verbo *aureo*. Quòd si in Tragœdia cretici sunt, in heroicis bacchius & antibacchius, vt tum Homeri *βορέης*, tum Virgilij *fluuiorũ*, antibacchius, vt tum Homeri *βορέης*, tum Virgilij *fluuiorũ*, antibacchius, vt videatur fuisse tot monstra necessaria, quot isti eximendo elementa crearunt in *quidem*, *sicut*, *simul*, atque aliis. neque excludendas integras fuisse voces, aut alias spurias ingenuis supponendas. id quod fecisse Erasmum & suprà declarauimus, & in aliis ostendemus. Ad quæ antequam accedamus, de anapæsti quoque, vt de cæteris, receptione dicendum est. de quo Priscianus quum scriberet, excidit ei sententia sanè absurda: Erit, inquit, probabilis iambicus versus, & Tragœdiis aptus, si secundum & quartum pedem, non alios feceris quàm iambos, aut eum qui tribrachus est, aut anapæstus: quoniam sunt pares. Qua enim lege fretus anapæstum tribracho parem dixit? nam quod ait, etiam sedibus paribus anapæstum ritè collocari, verum est. sic enim multis in locis deprehendes: vt superflua sint exempla,

In Pluto,

Ὡς ἀργαλέον πρᾶγμ' ἐστιν, ὦ Ζεῦ καὶ θεοί.

Et bis in eodem,

Οἱ δ' ἐξετράποντο, καὶ ἐδόκουν μ' ὀφᾶν ἔτι.

Verùm hoc est illi adeò frequens, vt nullus pudor Latinis sit iam futurus, quibus linguæ ratio persuasit, ne hoc attentius curarent: præsertim quum in Tragœdia quoque hoc admiserit, grauius sanè ac longè castius poema. Obseruantior Sophocles: Euripides minus obnoxius. minus enim parcit illis sedibus,

Γλῶσσαν δ' ὁπορκώσασαν ἰδίᾳ τῆς φρενός.

Neque solùm in illis anapæstum: sed & in vltima in Oreste.

Αὐτουργός. οἵπερ καὶ μόνοι σώζουσι πόλιν

Quem si tribrachum esse arguteris: syllabam nunc respi-

cias,non legem illam qua vltima indifferens habetur.

Hunc Euripidæ versum ita legimus in nostro manuscripto. Impressum habet γλῶ.Et Aeschyli quoque est tribrachus in Prometheo,

οἷς μὴ πελάζειν, ἀλλ' ἀλιστόνους γύπους.

Quod verò suprà dicebamus:tolli Aeolicum elementum aliquando: cuius exemptione detur locus syllabis pedes conficientibus, multis exemplis obseruari potest. Cæterùm nequaquam ex Phormione, quemadmodum prædicabant illo versu,

Qui sæpe propter inuidiam adimunt diuiti.

Erit enim proceleumaticus ex septima,octaua, nona,vndecima,elisa decima. Sed tutius ex illo,

Liberius viuendi fuit potestas.nam antea,

Neque temere. est enim *viuo*, Græcum βιῶ. Cui quum sit additum digamma, quare non & auferatur? vt quod sonus posuerit, lex sustulerit. Sic in Pseudulo,

Boues qui conuinas faciunt, herbásque aggerunt.

Nam quemadmodum in libris De causis, & in Exercitationibus dictum est, puto non admodum vegetam,contentámque fuisse literæ illius pronũtiationem, sicuti neque in *ouo*, neque in *oue*.quæ vt apud nostrates Germanos asperrima est,ita Vasconibus penè vocalis,nõ consonans: nedum vt duplex vsp.am sit.Sed nequaquam par fuit ratio aut necessitas,vt elideretur idem digamma in verbo hoc, *inueniet*:eo versu ex Andria, quemadmodum iidem commenti sunt,

Dabit nemo. inueniet inopem, potius quàm te corrumpi sinat. Neque enim mutatur versus dimensio, siue tollatur, siue relinquatur: sed in principio Amphitruonis eximitur ex ea voce, *iuuentutis*. atque ita fit anapæstus primus pes.propterea quòd secunda syllaba natura breuis est: sicut in affini suo, *iuuenis*. Eadem natura & ars in illo ex Gurgulione,

Iuuentute, & pueris liberis, ama quod lubet.

Longè alia ratio in Captiuis,

Nulla spes iuuentutis: sese omnes amant.

Nam neque aufertur Aeolica litera: & prima ipsa quæ erat consonans,fit vocalis,vt formetur dactylus in secunda sede. sic audias proceleumaticum in Captiuis,

Aliquem inuenire suum quicum mutet filium.

Fit

Fit enim ex quinque syllabis: quatuor constantibus, vna collisa,& ex trito digamma. Atque hæc quemadmodum vera putem,satis dictum est:illud autem,quod aiunt, non est verisimile. Ad eundem modum extrudi consonantẽ illam Aeolicam ex cõiunctione,*enimuero*,nam quid esset, *enimuero*? verùm vnicam syllabam fuisse, *enim*,quum vellent,arbitror.siquidem Græcum fuit ἐν & ἐνί. Neque repugnat longa vocalis: id quod etiam in libris Originum docuimus:sicut neque in *crepida*,κρηπὶς:neq.in *venio*,βαίνω. Posteriorem autem vocalẽ ἐνὶ, pro consonante acceptam libet existimare: veluti in *cui*,& *Pompei*,& *Gai*. sunt enim monosyllaba,sicut& *hui*.& quod æquè durum est propter sequentem consonantem,*huic*. At profectò quid tandem mirum sit? Nonne *suadeo* & *suaui* ita pronunciantur, vt secundum elementum nullum augeat numerum syllaba rum ad pedes conficiendos? Et quot monstra inuenias apud Homerum, præsertim in Odyssea? tot iambos, tot trochæos,tot nescio quid. Oppianus quoque μόλιδδον ita metitur,vt duas priores syllabas corripiat. In quarto Piscationum,

Διλφῖνος μολίδδιο μῦ σόμα δίξατο τίγλω.

Vbi duæ mutæ sunt,non muta & liquida. Sed & creticum posuit in primo Venationum,

Ἦ πῶς αὖα δέδορκεν ἀσηκρδαμύκτισιν ὀπωπαῖς.

Vbi nisi ex cauda verbi tollas duo postrema elementa, etiam sibilum exterẽdum est, vt fiat tertia dactyli syllaba. & sic tamen legitur.Apud Apollonium quoque in secundo, considerandum est quis sit pes ille primus in hoc carmine,

Ἀτρεκέως. ἔοικε δ' ἔραρε θεοῖς φίλον ἐκ δὸπαύσαν.

Vulgò igitur ita quoque loquutos esse arbitror, nõ laturos scenarum barbariem,quæ de medio sumptum sermonem vsurparent. Qua ex re non vulgaris,neque mediocris oritur dubitatio. Si illi versuum generi licuit,vt quũ vellent,suo modo:quum liberet, vulgatis legibus loquerentur:quare non &in alia poemata ius eiusmodi receptũ est? Ergo in tanta licentia quis mirabitur,versuum quoq; multam variámq; mutationem tolerari potuisse? quippe quũ alij curtissimi,alij adeò longi sint: vt mihi libeat cũ Plautino trapezita iocari,qui sic ait,

Dum vnum scribo,explenit mihi totas ceras quatuor.

Quibus dimetiendis & negotium sibi exhibuere docti: & causas reddere conati sunt consiliorum quibus adducti sint poetæ, hoc vt ageret. sed quas causas mox videbimus. Quantus verò ille in Eunucho?

Et magnifica verba: verba dum sint. verùm si ad rem conferentur, vapulabit.

Hîc enim sunt sedes vndecim trochæorum. quare hîc quoque ab illis dissentio, qui vnum esse versum arbitrati sunt. mihi sanè videntur duo. Ac prior quidem trochaicus dimeter brachycatalecticus: alter verò octonarius. Sic enim pronunciauit, vt quum sic dixisset,

Et magnifica verba.

Subsitit, fixitque ibi propositum in verbis. postea cum re simul sententiam mutauit. vt pro factis facta redderet, & verba minitaretur. Priscianus distinctionis causa breuiores insertos versus dicit. verùm neq; ille distinctio hęc quid esset declarauit: neque nos, quid sibi velit, sanè scimus. Nam quæ distinctio debet esse, non solùm in eadem scena, sed etiam persona? quæ ue in primo statim ingressu grauissimæ fabulæ Amphitruonis? vix in scena pedem posuit, quum ostendit se sibi non constare. Quid distinguit ibi rerũ, quas nullas adduxerit? aut quæ varietas in Pamphili conquestione: cuius vna tantùm materia, duritia patris. Ergo qui in eodem argumento, quod proposuerat, perstaret: quo consilio tetrametris illud inseruit dimetrum?

Quod si sit, pereo funditus.

Alij, vt sibi videbantur acutiores, è rebus ipsis duci non solùm pedum statum aut cursum, sed etiam versuũ tractus prodidere: In re perturbata mutari versus, pedésque ipsos confundi: in celeritate trochaicos trudi: grauibus personis statarios sermones fieri ex spondæis. Afferunt huc nõ tam pro teste, quàm pro iudice prudentiam Virgilianam diuinam illam profectò mihi, ac venerabilem: qui rem verborum nitore, ac numerorum æquabili concinnitate oculis subiiciat. ego verò vt horum amplector diligentiã: quam tanto studio in meis poematis exprimere conatus fuerim: ita in Comœdiis, in quibus ista fieri profitentur, falsum simul atque superuacaneum animaduerti. Nam si in personarum statibus diuersis, si in continuis negotiis, si in fabularum partibus maximè inter se dissimilibus, idé pos

pes, idem pedũ ordo, idem carminum genus ostendatur: tam nulla causa est quin horum sententia, tanquam vana explodatur. Ergo in diuina fabula ac verè Thesauro (quã leui nimis de causa, vt alibi dicebamus, Trinummum inscripsit Plautus) Protasis trimetro iambico tota constat, item Epitasis, tum Catastrophe. Stichus è contrario, tota trochaicis longis. In Mostellaria adolescenti Philolachetis perdito ganeis, & luxu atque otio corrupto, quiq. vnam modò rem ageret, vt inseruiret ventri, dati sunt versus omnipedum penè genere pleni. Tranioni autem seruo trepido, in re desperata versus compositi, atque sibiipsis constantes. Seni Teuropidæ, viro graui, parco, læto, aucta re, amoto maritimorum metu periculorũ, senarii iambici. Quid grauius Amphitruone? quid statarium magis, quàm finis fabulæ conuersæ? concluditur tamen fabula trochaicis. In Sticho verò tã iambis potant, quàm trochæis. Gurgulio currens in re noua, nouo nuncio vehitur quidẽ trochei rotis. at Acanthio in Mercatore, haud absimili in re quadratis vtitur iambicis. at iisdem in Terentiana Phormione Geta pari in negotio. Ergasilus verò parasitus in Captiuis, tam trochaicis quàm aliis: qui tamen ageret similem cursuram. quemadmodum & Dinacium puer in Sticho nuncij author noui, vtrisque mistim vsus est. Præterea trochaicis Harpax Cacula militaris in Pseudulo, dũ lenonẽ quærit. Trochaicis Erotiũ meretrix in Menæchmis, vt obsonium comparandum curet. at è contrario trochaicis Lysiteles adolescens, & grauis, & frugi in Trinummo & Chremes senex, vir bonus atque temperatus, in Andria, seria imprimis de re, paterno animo, constanti conquestione. quòd si ad Dauum respiciant, qui sequenti scena iam otium aque tranquillitatem imperando sibi, bellissimos fundit trochaicos: iam ipsi illa de celeritate aliquid consultius remittunt. Quid? quot quoties choros viderunt currentes? & tamen sciunt Tribrachum ab ipsis Chorium cognominatum. quare Sophocles in OEdipo Tyranno accurrentem Theseum, atque opem ferentem, trochæis adornet ex horum sententia: nisi eiusdem chorus iisdem pedibus claudat fabulam. Quòd si argutulè comminiscantur id eò factum, quia chorus esset discessurus: quid Aeschyli choro faciemus, qui in Persis stat, neque abit? quid Darij spectrũ, quod ab inferis veniens cum

matre diu loquitur ttochaicis ? Neque secius Euripidæ Pylades cum Oreste. apud quem Eteocles quoque cum Polynice fratre ad manus iamiam vêturus,non alio pede vtitur in cõtentione. In eiusdem Troadibus vnicam orationem tam iambicis , quàm trochaicis habet. verùm exemplorum satis etiam ex ipsa Tragœdia. Poetas profectò istos comicos nostrates , vt in mentem venerant res arripuisse, cíque numeros arbitratu potius suo quàm legibus alienis accommodasse reor. Hi verò legumlatores noui plerique hoc suis ingeniis obtinent peculiare:semel alicubi siquid deprehendêre, illico pro necessario præcepto habent. quod hominum genus maxima ex parte piget laboris. atqui longo multóq; opus est studio,& opus consilio prudenti:acri iudicio opus est. Quanquam equidem non negauerim,fabularum initiis, vbi animos auréque spectatorum trimetris versibus imbuissent : ipsi sibi suo quasi iure agerent deinceps interspersis alicubi eiusdem generis longioribus. idque neque semper,neque coactos,neque consultò factitasse existimamus. Fuit tamẽ hoc illis in more positum: vt narrationib.trimetros maiore ex parte adaptarent : neq; solùm in Argumentis,aut Prologo , aut Protasi : sed etiam eiusmodi personis attributos,quæ vel aliud agerent:veluti Dauus in Andria,cùm de aliis rebus loqueretur, alia vtitur versuum dimensione:vbi ad narrationem deuentum est,de naui fracta apud Andrum,ad trimetros diuertitur,

Ad hæc mala.hoc mihi accedit etiam.

Hæc Andria. Eadem in Epistolis quoque obseruatio. In Pseudulo à longis in senarios deflectitur. In Asinaria quoque, quod pactum conscriptum est inter adolescentẽ & lenam,senariis expletur:quoniam sit narratio quędam, quanquam ne ibi quidem semper. Longis enim versibus narrat in RudenteGrippus, euentis fortunæ suæ sese bene acceptum: at in eadem , senex somnium trimetris. Ex vtrisque verò,atque etiam aliis mistis,Sosia Amphitruonis, tametsi vbi iam conseritur prælium,iamborum vim atq. alacritatem minutiore gyro flectit ac vibrat:Quum igitur tam inconstantem legem videamus:vt poetis illis neque curæ fuerit vt id facerent:neque saluo puri sermonis nitore efficere potuere,vti numeris vterentur astrictioribus:nos sic inuenta,aut qualia existunt,esse permittamus, vt

vt si quid sinistri sese offerat, ne odiosè tanquã ius nostrũ vel persequamur,vel etiam extorqueamus.præsertim quũ licentiæ vitium à Græcis sumptum, laxiore,vti solet,negligentia fecerint cumulatius. Vt non tam monstrosi nobis versus quidam videri debeant : quàm miraculosi qui puriores exeunt atque commodiores.Nam sanè vel illum primum ex Rudente, non impiger atq; hisce in lectionibus exercitatus dimetiatur,

Proh dij immortales tempestatem quoiusmodi.

An statuas in vltima tribrachum tam luculẽto aditu,imõ verò ipso in limine fabulæ?non sanè placet.An postremã vocem ita pronunties vt trisyllaba sit? Quî fiet id?extritáne duplici consonante ? tum verò quid erit , *quousmodi?* Quis sic loquatur? quid igitur agendum?videtur mihi interiectio illa esse extra versum,*Proh.* Cui senarius deinde substituatur. sicuti, φεῦ & *Hui.* nam ipsam corripere simul & primam huius vocis,*immortales*, vt anapæstus exciretur: mihi sanè religio est. Similis versus in aurea Trinũmo , *Proh dij immortales conditionem quoiusmodi.* & in Andria , *Nam qui cum ingeniis conflictatur eiusmodi.* vt omnino mihi augeat suspicionem distortæ pronuntiationis.

Illud verò quod aliqui dubitando, quidam etiam asseuerando negabant , Terentianas fabulas trimetris circũscriptas: falsũm esse deprehendimus. Nam & apud eum poetam plus esse huius carminis inuenies:& contrà,apud Plautum quadratos , aliáque longiorum genera frequentiora.Andria penè ex æquo diuisa in vtranque partem est. haud enim ita multò ab longis senariorũ numerus superatur. In Eunucho,& Heautontimorumeno item. at in Adelphis penè ex quadrante longi ab senariis excedũtur, Phormionem potior senariorum numerus conficit. Hecyra laxior fabula, ac pedestrior est.Itaque omnium Terentianarum ad quotidianum sermonem quam proximè accedit. est tamen in ea senariorum plus tertia parte. At contrà Plautinæ Amphitruonis & Rudẽtis vix totus quadrans expletur senariis. Asinaria, Epidicus , quam tantopere ipse author commendat , Mostellaria, Menæchmi, Miles,Mercator,Pseudulus, Aulularia, Casina, Gurgulio, Bacchides aut ex vtrisque equè constant,aut etiam minus habent senariorum. Captiui verò , & Persa , & Pœnulus, plus dimidio textæ sunt longis. Trinummus legebatur

Plautinæ & Terentianæ Comœdiæ quibus numeris constent.

hactenus tota quadratis ferè: eam nos ita restituimus pristinæ sinceritati, vt ad quingentos senarios excusserimus, quorum tamen numero præstat longi versus duplo. Quã operã etiam Truculento quũ impendissemus, paulò minus ducentis reformatis: tantam longiorum inuenimus multitudinem, vix vt illorum hi essent pars quinta. Atq; is labor haud temere susceptus est: quum tam facilè mẽdacium Quintiliani authoritate tegeretur. Nam isti magni viri, dũ nihil inexcussum volunt, & fastidiunt leuiora, plus vsurpant nominis quàm ponant operæ. id quod Erasmo quoq; euenisse tũ suprà ostendimus, tum ex multorum versuum deprauatione constare potest. veluti ex Eunucho,

Habeat despicatam: & quæ nos semper omnib. cruciant modis. Vbi genuinã lectionẽ deprauauit, dum fugit creticũ: neque potest prætendere trochaicam dimẽsionem. Itaq. languidam atque inuenustam substituit vocem *suspectam.* Auxit hunc errorem maiore culpa, cùm ex eadem illum profitetur è puris creticis,

Siccine agis? quis tu homo es? quid tibi vis? quid cum ea rei tibi est?

Quem tamen & iambicum quadratum agnoscas: & nulla in sede creticum possis collocare. Pari infelicitate & illũ ex Andria creticis cõclusit, qui esset integer senarius.

In denegando modo quis pudor est paululum.

Restituta nánque per initium præpositione, quam ille nimis confidenter sustulerat in prioris finem, tolles illius & errorem & audaciam: simul deprehendes crassam temeritatem hominis, qui creticum ex tribus vocibus confectum iri sperauit illis, *quis pudor est.* Verùm præceps ille fuit authoribus emendandis. nam ex Seneca versum illũ fortasse Publianum,

Arcum intensio frangit, animum remissio.

sic inuertit,

Remissio animum frangit, arcum intensio.

vbi Grammaticum agit non poetã. Dixisset commodius, quod ad pedes attinet, sic legi posse: nunc quũ statuit necessitatem, causam suam facit deteriorem. nam ad hunc quoque modum senarius est: & in aliis apud eundem authorem senariis non obseruatas magis leges intelligas, quàm in Comœdiis, aut aliis fabulis. Quòd si acrius contemplere,

templere, longè concinnior sententia est: quam deformat ille sua subuersione. Etenim sentẽtia tametsi æquabiliter de arcu atque de animo pronunciat per contraria: animũ tamen ad arcum referre vult: quoniam de animo quærere statuerit. Itaque non ab eo incipere, sed eo sententiam terminare oportuit: præsertim quum præter expectationem de animo sentiat. nihil enim mirum intentione arcum: at mirum remissione animum frangi. Quare & crescit oratio, & adeò vegeta est, vt quauis pedum dispositione potior fit atque accuratior. Adeò curiosa hęc ingenia sui cõfidentia iudicio destituta, & se & alios fallunt.

De comicorum versuum materia, partiúmque quantitate satis disputatum est. de ipsarum partium numero deinceps videamus. Principiò quod superioribus libris statuebamus, hîc repetendũ est, Versus per initia breues fuisse, duobus ad summum contentos pedibus. id quod etiam ratione comprehenditur. Partes enim totos priores sunt. Prius casa quàm vicus: vicus quàm vrbs. Exempla quoque in promptu sunt. sic enim ortum esse primum senarium in Apollinis pugna dicebamus: illa simplici acclamatione, ἰὴ παιάν.

Quam quum & iterarent & frequentarent, natum aiunt senarium,

ἰὴ παιάν, ἰὴ παιάν.

Quare apud authores fabularum audias singulari voce contentum versum: vt in Eunucho,

Occidi. sed & monosyllabum vti dicebamus, φεῦ Et eadem geminata voce, in Pluto, αἲ, αἲ. hîc quidem distincta, alibi coniuncta: vt in Philoctete,

Ἀ Ἀπαπαπαῖ. Repetitis deinde tractibus productiores facti, ἰοὺ, ἰού.

Hoc quoque in Trinummo duplicatum fuit vt dimeter fieret,

O Callicles, ô Callicles.

Ergo cùm duũm pedum essent genera: alterum motorium, alterum statarium. Qui versus è motoriis constarent, in is binos pedes singulis collectos tractibus feriebant. qui verò è statariis componebantur, satis habebant suum cuique sedi pedem referre. In priore classe fuit pyrrhichius. cuius versus Enoplios dictus fuit: quo vsi sumus nos primi voto poematio in natalia Sileni: cuius initium,

Modò citus ego pede celere magis ago numeros:
Abeóque Venere duce loca ſuper alta volans.

Scenici chori certis locis:vt in Oreſte,

Χρέος ἐμόλεσέ ποτε.
Ἀνὰ πέλαδος δοτὸ λέχεος.

Eiuſdem generis eſt iambus,trochæus, tribrachus. In ſecundo ſenſu ſpondæus,dactylus,anapæſtus, proceleumaticus creticus: amphibrachus, bacchius, palimbacchius. neque verò ſine ratione fuit hoc.In his nánque vocib.accẽtionum natura quatuor aut quinque temporib. frequẽs eſt. Ergo ſtatarii verſus ex pedum numero nomen obtinuere:ita vt heroici,quoniam ſex ſpondæis conſtarent,ſenarii dicerentur:motorii verò non item: qui ob celeritatem ſatis haberent,ex dimidio tantùm nomen ſibi vindicare:propterea quòd bini prodirẽt ſimul.Atque ita factũ eſt, vt quibus eſſent pedes bini,ij Monometri vocarentur:quibus quatuor,Dimetri:quibus ſex, Trimetri:quibus octo,Tetrametri:Apud Græcos hæc.Latini verò his nominibus etiam alia addidere: non ab dimenſionibus,quæ binos caperent pedes,ſed à numero, quaternarios, ſenarios,octonarios:tantò commodius, quum vnica tantùm voce etiam imparibus conſtitutos pedibus nominabant quinarios,ſeptenarios.Nam hos Græci, Brachycatalectici adiectione agnoſcũt,quanti ſint. Illud non eo inficias,carere nos Latina voce, vbi vnica ſyllaba vel defectos, vel abundantes deſignare volumus: quos Græci Catalectos, & Hypercatalectos nominarunt. Verum de his alibi.Octonarios autem etiam quadratos appellauimus: quemadmodũ in cubica figura anguli ſunt octoni:quam quum dicerent Quadrantalem, eodem nomine hoſce verſus inſignitos voluere.Etenim conſtituta quadrata ſuperficies ſi fluat,atque poſtea ſiſtatur, quadrantal creat. Quam ob cauſam corpus hoc Latini Græca voce Teſſeram vocitarunt:non à laterum numero, vt quidam putauere, ſunt enim ſex:ſed ab radice conſtitutionis:ſic enim appellant Mathematici.Præterea quum ſenarij plus in vſu fuiſſent, primúſque Boïſtus produxerit octonarios:eos ab ipſo tractu longos nominauere. Ergo neque Gellius Ennianos verſus Quadratos rectè appellauit trochaicos illos,

Hoc erit tibi argumentum ſemper in promptu ſitum:
Ne quid expectes amicos,tute quod poſſis agere.

Neque

Neque Varro in ſeptimo de lingua Latina illos ex Eunucho,

Heri aliquot adoleſcentuli coimus in Pyræo.

Siquidem Ruffinus author eſt: eundem Varronẽ ita ſenſiſſe:Verſum ſeptenarium fieri,quum ad ſenariũ pes trifyllabus adderetur:apponitque exemplum iiſdem numeris ex Hecyra,

Nam ſi remittant quippiam Philumenæ dolores.

Non ſolùm igitur à ſe diſſentit ipſe,verum etiã errat definiẽdo.Nam & minores ſunt octonariis, & maiores ſeptenariis: & trifyllabus pes,bacchius præſertim, iambo nõ ſolùm eſt aduentitius,ſed etiam alterius tractus diuerſi, neque dignus qui in Iambici definitionẽ admittatur. Et ridiculum eſt:nõ potius ex ſeptenis fieri ſeptenarium,ſicut è ſenis ſenarium:quam è ſenario,& vno pede,tanto minus trifyllabo.Sed profectò magnos viros authoritas ſæpe texit,etiam malè ſentientes,ſicuti Ciceronem quoque fugit ratio,quum in prima quæſtione Thuſculana ſeptenarios vocat illos,

Heu reliquias ſemiaſſi Regis denudatis oſſibus
Per terram ſanie delibutas fædè diu vexarier,

Eraſmus Varronem ſequutus Tetrametrum nihilo prudentius explicauit illis verbis: Iambicum tetrametrum interdũ in fine fraudari vna ſyllaba producta penultima: quoties Iambico dimetro accinitur dimeter catalecticus. Nam quid attinebat dicere penultimam productam?Neque enim neceſſarium hoc eſt:quo loco & tribrachus eſſe poteſt,& dactylus:quorũ ſyllabæ poſtremæ breues ſunt. Aut quæ eſt illa explicatio?quaſi quũ dicas,Homini interdũ pes deeſt: quoties integro ſemihomine,alteri ſemihomini pes deeſt.At enimuero quis neſcit tetrametros,non è duobus dimetris,ſed ex quatuor dimenſionibus conſtare:Si quis vel partium conſideret rationem, quarum ſingulis æquale ius ſit in verſu:vel originem intueatur.Neq. enim Boïſtus ille,aliúſve quiſpiam,dimetro dimetrum aptauit:ſed trimetrum,quem tum longiſſimum inuenerat, monometro produxit.Præterea quis hoc audiẽs, non putaret eſſe nefas,cæſurã facere in quinto pede? ſiquidem ex duobus dimetris tetrametrum ita conſarcinandum eſt vt integro integrũ addatur.Quid quod idẽ abuſus eſt dimetri,trimetrique appellatione? Nã imprudẽter nimis ſanè

versum illum ex Andria iambicum dixit pentametrum,

Hoccine credibile est, aut memorabile.

Constare nánque ex decem sedibus iambicis oportebat. Quare trimeter brachycatalecticus agnoscetur. neque enim idem esse μέτρον & pedem, suo loco declaratum est. μέτρον enim capere motorios pedes binos. Hûc verò tam ridiculum errorem etiam in illo continuauit,

Nouí rem omnem sed est Simo intus est.

Nihil igitur mirum, qui motorios pedes suo defraudet iure, id quod illis abstulerit, ad statarios temere transtulisse. Illum nánque versum ex Andria,

Vt malis gaudeant, atque ex incommodis.

Ausus est creticum dimetrum nominare. Qui tamen pes quum sit non solùm syllabarum numero, sed etiam temporum quantitate prolixior quàm spondæus; quare solus vnam dimensionum nõ expleat, si spondæus implet? Eum tamen sequutus Riuius, parem erroris admisit proportionem. Siquidem trochaicis anapæstum nonnunquam interseri scripsit, causa celeritatis. quod dictum cum illo superiore sanè conuenit. Idem nanq. sentiũt, quũ ille creticũ ad iambũ, hic anapæstũ referat ad trochęũ. At qui pes ita esset quatuor præditus tẽporibus, vt duo simul vnã efficerent syllabam plenam ponderis & grauitatis, non potuit inter cursores illos annumerari: præsertim quũ iambo similior esset anapæstus, quàm trochæo. vterq. enim à breuibus incipit, in longã desinit. quãtò enim est iambus grauior trochæo, tantò est anapæstus dactylo. Quamobrẽ haud leui de causa factũ est, vt grauissimi poematis grauissima pars chorus ad grauissimi pedis maiestatem sese conferret, scilicet anapæstum. Quid quòd ille nullã posuit rationẽ, propter quàm trochæus esset iãbo volubilior. at verò cum Græcum nomẽ excitabat nostrũ suberat ratio. Nã qui & syllabarũ numero, & temporũ ratione par esset iãbo, nõ potuit eo esse celerior, nisi sanè temporũ, temporáq. differentiũ syllabarum situ, qua re vna fieret illi dissimilis. Trahit enim trochæus syllaba priore vocẽ ita, vt in posteriore emolleſcat, ac quasi euanescat. Iambus è contrario celeritatem professus, grauitatem præstat. Itaque sanguinarius pes, & ad vulnerandum promptus, indicat & impetum primò, & statariam pugnam mox. Id quod Hipponax acerrimo vir ingenio cùm animaduertisset, quam rationem impetus in pede agnosceret, eam in peculiarẽ pedi versum transtulit: vt sicut iambus in syllaba longa pertinax pugnaret: sic ex iambo constans versus in lõgum pedem incumberet. Leuiorẽ nánque ratus iambum, quàm vt ad impressionem faciẽdam satis esset: in quintam prędato sedẽ, succedere ei spondæum fecit. quare id quoque iudicio consequuti sumus nostro: propius ad náturam partiũ accessurum fuisse totũ versum, si iambus imparibus, trochæus paribus sedibus constituti fuissent, cuius rei exemplum, quia res est minus vsitata, è nostris poematiis subiiciemus. hoc ex iãbicis, *Malis fortuna cornucopiæ fundit.* hoc ex trochaicis, *Si plaudit malis Fortuna, quid iustis fit?* Qui numerorum sonus, aut flexus sicui videatur absurdus: is meminerit, aurium consuetudinem violentam esse: ac propterea noua, & inusitata non tam semper admirari quàm sæpe respuere. Verùm magnoperè nostra interest, qui quoad licet Aristotelis exemplo rerum causas inuestigamus, venari rationem, propter quã cùm iambo sedẽ assignarẽt prisci, maluerint ei deferre pares. Nã si in senario, siue ille fuit dactylicus, vna tãtùm satis fuerit, quinta scilicet: siue spõdiacus, vna itẽ cõrẽtus est, quippe sexta: quare trochæo impares alias iambo designarunt. nempe hoc præter naturã factũ videtur. Etenim per initia si sõlis aut iãbis, aut trochęis cõstabãt versus: videtur sanè prima quę que sedes vtriq; æquè debita fuisse. quib. vt respõdeam, sic mihi agẽdũ est. Nõ esse rerũ naturã secutos veteres poetas. Multa illis pro libidine facta fuisse: multa fortuitò excidisse, quę poste- pro legib. probarẽtur. Vnũ illud satis cõstat: cùm trochæo sedẽ primã retinuissent: nõ inconsultò diuersam ab ea, & aliis imparibus aduerso pedi iãbo constituisse, quare autẽ hãc huic, illã illi reddiderint, profectò haud facilè est iudicatu. Atq; hîc quidẽ ita sentit Priscianus. quoniã, inquit, in secũdo pede cũ dimetiẽdo ferretur versus, minor ei loco mora debita est. At mihi contrà videtur: maiorem deberi moram in pronunciando, vbi tempore ipso immoramur. & falsum esset: ibi positum pedẽ, quia feriretur: sed contrà, verum: ibi feriri quia pes poneretur. At hoc quærimus nunc nos, quàm ob causam ibi positus sit. Præterea si ea ratio est: quomodo cõstabit in trochaicis, qui ibidẽ feriũtur? Vt igitur quæstionis naturam cõsideremus, docebit, nos verborũ inuẽtio, initia

Trochæus qua ratiõe Iambo volubilior.

Iambus pes sanguinarius

vocum à longis esse, in breues desinere. Nã tametsi breuis syllaba natura sua prior est quàm longa, quippe simplicior: tamẽ per initia inuẽtionũ cunctabatur primùm, quę causa est, vt vocum fines in pronuntiatione obscurentur. ita enim meditantis & consulti animi, suspendere vocem non prȩcipitare. Quapropter tam in versibus quàm in soluta oratione, postremarum syllabarum nulla est habita ratio. His argumẽtis iambo trochæum fuisse antiquiorem, & anapæsto dactylum, par est. ergo trochaicum versum iambico priorem. Quare cùm primę quę́q; sedes trochæo fuerint peculiares, alteræ illi relictæ sunt. adhęc cùm esset pes volubilis trochæus, statim sese ingesit in versum. Iãbus autẽ grassator ille idẽ fecit, quod ciuilibus in reb. plurimis cõsueuimus. quippe curam⁹ vt oratio in principijs grauis ac sedata sit. Pugnam quoque cautius aggredimur primò, quæ postea incitatu efferuescat. Sic ad saltum vbi nos comparamus, fortius pedem figimus, vt statariæ morę maiorem impetum subiiciamus, sic Aristoteles imperator noster, omnium bonorum artium dictator perpetuus, motum omnem sub finẽ probauit esse concitatorem. Ita proposito spondæo, & iãbo, satius fuit ab hoc illum excipi, prȩterea recẽtissima quaq; memoria ferè metimur ipsas reis. Igitur assignata prima sede trochaico, vltima quoq; necessariò finitur trochæo, quæ sedes, primã dico, si iãbi fuisset, in vltima iambũ nullum haberemus. nunc in hac ille cùm sit: pares ei sedes, quippe quæ huic responderẽt, attribuendæ fuêre: vt recẽtissimo sono scilicet nouissimo, aures spectatorum captæ detinerentur.

QVAE PARTIC VLATIM SINT ANIMADVERSA.

CAPVT II.

HAec ferè sunt, quę de vniuersa re dicẽda erant. Reliquũ est, vt ad ea, quę particulatim animaduersa sunt descendamus. atque equidẽ vt sese offerẽt, ita ea describã. Sit ergo quod affert Erasmus ab Adelphis eo versu, *Quid is fecit? quid ille fecerit? quẽ neque pudet.* Cùm enim agnoscere senariũ, neque rationẽ inire posset dimensionum, abstulit alteram è liquidis in pronomine *ille*. id quod vt ego fateor, & posse, & solere: ita tria dico. Primùm non esse opus amotione liquidæ illius ad syllabã corripiendam: id quod

suprà satis demonstrauimus. Secundum, ab eo creticum in quarta sede constitutum: quem tamen pedem adeò euitarit, vt euerterit multa. Postremò versus aut ab eo disiectos, dissipatósque, aut aliorum incuria solutos ipsum præterisse. sic enim legendi sunt,

Quid tristis es? rogitas me? vbi nobis Aeschinus
Siet? quid tristis ego sim? vbi dixine hoc fore? quid is
Fecit? quid ille fecerit? quem neque pudet. vbi verbum *siet*, quod & alibi sæpe, vnica syllaba concretum fit. Sic ex Andriæ illo sibilum abstulit, non vnde debuit, *Quis igitur est relictus obiurgandi locus?* sibilum, inquit, in pronom. *quis* eliditur. at verò cùm necessariò iãbicus sit: nullo pacto ad eum modum secari possit: sed ex participio tollendum est. Sed & illum malè dimetitus est, *Per ẏ obsecro, tam infandum facinus, mea tu ne audiui quidem*, ait esse trochaicum catalecticum: qui fit integer quadratus iambicus: neque ad trochaicum distorqueri possit. Etiam plus in illo erruit. *Fortè ad nos redierit, vise amabo num sit, iam saxo scias.* Nam vt euaderet Amphimacrum, non est veritus sui trochaici caudam etiam vltra pedes octo trahere. Quod sit arguret *scias* esse monosyllabum: quis erit tam impudens, vt tertium pedem trochæum posse dici putet? Cæterum si cæteri omnes sint quadrati: etiam hunc, qui sequitur iambicum malim, nulla facta in prima voce collisione, *Quę ille abire ignauos possit longius, nisi si domum.* In prologo autem Andriæ eo versu, *Nam in prologis scribundis operam abutitur.* Cùm diceret vocis huius *prologis* primam syllabam esse à Terentio productam, addidit sanè friuolam rationem: Latina, inquit, consuetudine: quibus mos est, eam prȩpositionẽ productã habere. at enimuero in Latinis vocibus producant, in Grȩcis Grȩcè agant. Itaque & in Heautontim. *Oratorem voluit esse me, non prologum.* id quod neutiquam vocalis ratione, aut temere factum est. sed vi sequentis liquidæ, sicut in illo,

Vt pernoscatis ecquid spei sit reliquum. Geminatam igitur ibi quoque sentio. etenim hoc nisi essent soliti facere; mille aliæ erant viæ eadem penè verba versu concludenda, vt rem nouam aut inuisitatam euitarẽt. Cæterùm noua neutiquã erat, sed peruetus, vel ab Homero vsque. nã in Hymis μῆλος in Iliade ἐλόφεια, atque alia multa eiusmodi produxit. atque etiamnunc plurimæ nationes

adeò crassè pronuntiant eam literã: vt intus esse aspiratio videatur: Ruteni, Gabali, Aruerni, Germani, Taurini. Thusci verò & Hispani tantùm addũt spiritus, vt vbi Latinè geminatur, aliud audias adiunctum. Sed nulla gens pinguius enuntiat eũ quàm Turcæ quibusdã in vocibus. quanquã in illo prologi versu cõminisci queas, quominus si nolis, geminetur. Sanè coniunctionẽ, quæ prima in eo vox est, ne collidito: quod sæpe tum in ea fabula, tum in aliis factitatum est: veluti in Eunucho, *Vnà ire cum amica imperatorẽ in via.* quippe si ita legas. nam alij sic: *Vnà ire amica cum:* sicut, mecum. Verùm ad producendas breues præpositiones, geminatæ sunt & aliæ consonantes: Repulit, Reddidit, Retulit. Illud autẽ à Donato in Hecyræ prologo, *Prope iam remotum iniuria aduersarium:* minus rectè. ait enim ibi geminatã. at tametsi geminari consueuisse fatemur, nõ tamẽ eum fuisse locũ affectandæ nouationi: qui locus sibi iãbum, quandocunq; posset, asciscceret. Sicuti non minus infeliciter Priscianus. qui cùm *redducit* geminare mutã diceret: idque exẽplo vellet probare: dimetrum attulit ex Epodo ad hunc modum, *Redducet in sedem vice.* quid enim aiat si negẽ? neque enim pedis necessitate nobis persuadebitur. Quid si cõtendam ab Horatio non esse factum: qui quoad potest, iambos etiam aucupatus? cur igitur abiecerit genuinum pedem? quam ob causam admiserit superuacaneum elemẽtum, vt illum excluderet? Melius feciſſet si ex Hecyra,

Remissan' opus sit vobis, an reducta domũ. Sed hoc alibi quoque disputatum est. In scena quoque primi actus quinta, cum Pamphili orationi interueniſſet Mysis, atque suis vterque seorsum affectibus vteretur: versus interseruit diuersos quoque poeta, quos Erasmus confudit. sic igitur sunt legendi.

Hocne est humanum factum, aut incœptum? Hoccine officium patris? Quid illud est?

Proh deũm atque hominum fidem! quid est si non hæc contumelia est? sic enim etiam alio genere Mysis vtitur iterum,

Miseram me! quod verbum audio? cui respondet illud Pamphyli, *Quod si fit, pereo funditus.* In eadem verò scena versum illum,

Proh deũm atque hominum fidem! nullõne ego. appellat dimetrum

metrum redundante pede: laxè nimis sanè. nam quamobrem non quinarium? quare non trimetrum brachycatalecticum? quis audiuit vnquam versum vllum pede esse reduntante? nonne ipse ille versus talis est hoc ipso pede, quem dicis redundare? Illud quoque malè dignoscere visi sunt cùm actus secundi initium putarunt esse debere caudã eius versus, qui primũ claudit actũ. Sic enim legũt,

Hoc ad morbum, hoc etiam teneo. Quid ais Birrhia?

Nemo enim dicat à dimidio versuum incipere actus. Deinde apparet Mysidis abeuntis festinatio, vt Glycerium consolaretur. quare actus rectè ibi terminatur. Abrupit ergo sermonem, & versum mutilum reliquit. Præterea sicuti diximus in primo, inter actus Comœdia vetus interserebat choros, diuerbia, conuersiones, affationes atque alia eiusmodi. noua Comœdia rarò gregem, nisi in fine. Choragum etiam legimus apud Plautũ, omnino verò tibicen canebat: quod è Pseudolo etiam alibi recitauimus.

Dum concenturio in corde sycophantias:
Tibicen vos interea hic delectauerit.

Tanto igitur interuallo, quibus artibus Charinus Mysidis explesset versum, quem non audiret? In eadem verò scena ita peruersè legit, vt alterum nouariũ faciat, alterum pro senario reliquit sic,

Quæso ædepol Charine, quoniam id fieri, quod vis, non potest: velis
Quod possis, Nihil aliud nisi Philumenam volo.

Cùm tamen optimi sint octonarij, si verbum *velis* subducas in principium posterioris. Etiam eodem cum superiore consilio monometrum vocat illum,

Ah quanto satius est. Dimeter enim est brachycatalecticus. sed & nulla necessitate mutat *abi* in *abin'*, siue *abeas*: cùm frustrà putat alioqui nõ posse cõstare versum. nã & trochaicus est, si collidas: & iambicus, si non collidas. Ad hæc maxima vis eius vocalis, quã videmus vltimam in verbo *abi*. vt illo pulcherrimo versu, quẽ è sua Ciri trãstulit ad pastores diuinus Poeta, *Vt vidi, vt perij, vt me malus abstulit error.* Et aspiratio prohibet elisionẽ: veluti ibi, *Hecyra est huic nomẽ fabulæ. hæc cùm data est.* Sic imprudẽter nimis elidit sibilũ ex pronomine illius versus, *Sed istud quid nam est? hodie vxorẽ ducis? aiũt Pamphile*, q per se ipse nulla facta interpolatione rotundissimus sit octonarius.

Nam quod monet, in nomine *suspicio* tertiam à fine produci, verum est: sed neque noua res, neque sine ratione. nam & Plautus ita scripsit, *Et ne in suspicione ponatur stupri.*

Et clandestina vt celetur suspicio. Sed satis nimis, cum & apud Ausonium sint exempla. Tum autē satis liquet, duas in vnam vocales coaluisse: nánque ab eo quod esset *suspicitum*, suspicitio fuit. Itaque vbi erit breuis, tum intelligetur syncope: vbi longa synæresis. Ex eo quoq; versu Andriç, *An nō dixi hoc esse futurū? dixi. quid meritus es crucem:* Prisciani authoritate dicit, tolli verbū substantiuum: Quod in loco mihi oblatam sentiam occasionem, duos simul emendandi magnos viros: illum qui errarit: hunc, qui non correxerit. est enim octonarius integer. Illud verò eius propriū, cuius culpā in aliū transferre nequeat. nā verbum substantiuū *adfuerunt*, trisyllabū professus est eo versu, *Cùm in pariundo aliquot adfuerunt liberæ.* qui tamen versus senarius iambū habet in quarta. Ferendus tamen erat quasi lapsus, nisi altero errore culpam cumulasset, cùm primā auferri syllabā iubet ex eo versu, *Aufugistin'? here, factum. satin' id tibi placet?* Integer enim senarius est, etiā nulla facta detractione: spondæis duobus, mapæsto, duob. dactylis, iābo. Ibi temere transfert inferioris syllabā in superiorē: contrà debuit transferre in Hecyr. neque transtulit, *Quæ dico parui pendent. porro hoc iurgium ad Vxorem: hæc cuius fiunt consilia omnia.* sicut interiectionem quoque debuit ascribere priori versui in Adelphis, vt sic legeretur *Syre, præceptorum plenus istorū ille. phy, Domi habuit vnde disceret. fit sedulò.* Restituisset etiam in Hecyræ versu verbum, vt sit septenarius, ac priori par: sic, *Tecum ferantur. dixi: ita vt iubes fatiam pater.* non oportet errati loco censeri in Andria, eo versu, *Tu rem impeditam & perditam restituas? hem quo fretus sim.* in quo dicit *hem* extra versum ab alio potius additum, quàm positum à poeta: cùm tamen sine eo mutila sit sententia. & sibilus elidatur, vt alibi sæpe, quo sit iābus in octaua, sic audacter nimis aufert verbum *cupio*, ex illo Eunuchi, *Cupio aliquos parare amicos beneficio meo.* vbi commodius eximeret sequētem vocem sine vllo carminis detrimento etiam constante sententia rotundiore: verùm aut sit proceleumaticus primus pes, & alter amphimacrus: aut pronomē quod in postremo loco est, demittatur in versum alterum subsequentē, qui nihilò secius

secius sit senarius: sic, *Meo. id amabo, aduita me, quò id fiat facilius.* possit *facilius* esse trisyllabū, sicut *potius* bisyllabum. & apud Lucretium, aliud est pyrrichius dactyli dimidium. Rectius erit, si quemadmodum alibi, *meo* sit monosyllabum. Igitur elidetur in vocalem sequentem, vt fiat anapæsti vltima syllaba in secūda vocis huius. *amabo.* Iniquior verò fuit illi versui ex Hecyra, *ex quo*, dū particulā expletiuā deleuit: qui tamen ita vt est, cum sequentibus cúmque præcedentibus octonarius sit, *Mane dū sodes, timeo ne aliud credam, aliud nuncies.* Hoc ibi cùm abolet: ita alibi equè importunè addit de suo. veluti ad eū versum ex Eunucho, *Par pari referto, quod eam mordeat:* modò addit *nunc.* modò, *mox*: modò, *sic*: modò nescio quid. ego verò nihil immutandū censeo de cōsilio poetæ. qui integrum prouerbiū, sicuti circunferebatur, ita interseruit trochaico tractu. Quare audacius etiā *remordeat* suppositū est. nā siquid adiūgas, versum labefactes: si nihil, nihil ité ad cōcinnandū versum opus est. præsertim cū hoc exēplo non solùm legatur in omnibus exēplaribus: verumetiā recitetur à Cic. in Epist. ad Lent. & Plautus in Mercatore. ita impunè ille sibi putauit licere, si in quoslibet versus debaccharetur. Qua impudentia illi quoq. apposuit, nunc: *Alio pacto honestè quo hinc modo abeam, nescio.* neq. enim eliditur vocalis: sed incolumis sua natura perstat longa ante aduerbij aspirationē, *hinc*: atq. ita decurrit trochaicus octonarius catalecticus. quemadmodū in verbo monosyllabo nulla ité collisio sit, neq. in aduerbio eo versu. *Ora me, obsecro te verò Phædria. i, intro. hoi, hei.* Corrupit etiā syllabarū quantitates: velut in illo eiusdē fabulæ, *Sic est. inueniam hodie parē, vbi pol referam gratiam.* Ausus est dicere: aduerbij huius, *hodie*, primā produci: Quoniā, inquit, idē sit, ac si dicas, hoc die. At quod nusquam est, narrat. Etenim cùm est Hoc die, propter positionē producitur. nā suaptè natura breue pronomen est: sicut eius compar. hic: Græcū ὁ. Quare illud Virgilij,

Hoc erat alma parens: non solùm propter interrogationem: sed etiam ob syllabæ seruitutem legūt, hocce, ii qui existimati sunt doctiores. Breue nánque fuisse, vel inde deprehenditur, vbi consonante amissa in aduerbio *hodie*, correpta est. Id quod & in aliis, & in Hecyra deprehēdas. *Visum est. certóne? certè, deus sum: si hoc ita est, verū reperies.*

Est enim pronomen *hoc*, secunda syllaba dactyli, qui est in quinta sede. Quapropter versus, de quo nunc est controuersia, septenarius iambicus existit. In conuiuio autem poetico illum ex Eunuchi prologo,

Habeo alia multa quæ nunc condonabuntur. ait mendosum esse, neque enim Scazontes in ea genera carminum admitti. Itaque vt metrum corrigeret, linguam Latinam deprauauit, cùm supposuit *condonabitur.* nam quis alius quàm Batauus dicat, Tu condonaberis à me commentarios? An fortasse, vt nihil non audet, ausus est ἀπροσώπως, ac nihilominus casum apponere? quidā tamen malè cōciliati sequi maluerunt eius temeritatē, atque suis typis ita scriptū euulgarunt. Quod si pro se facere putant versum ex Phormione illum, *Argentum quod habes condonamus te*, vehemēter errant. Est enim hoc illi simile, *Vrbem quam statuo, vestra est.* Et hoc illis, ex Aulularia, *Pici diuitijs, qui aureos montes colunt, ego solus supero.* & ex Amphitruone, *Nauclatem, quem volui conuenire, in naui non erat.* & aliis alibi multis. At equidē puto veteres excitādi spectatores gratia, nævos hosce aspersisse. neque in ea re falsus sum. Nam quî decuit minus, spondæo claudere iambum, quàm dactylicum sistere? Terentius sanè non sine arte grauitatem, & lenitatem, & constantiam animi ostendens, remisit de iambi acerbitate. néve sine exēplo vetustiorū factū putes: multa tibi loca excutienda sunt. Amphitruone *Quod ego huc processi sic cum seruili schema.* Qui quia suspectus est ob flexionis nouitatē: habeas aliū, *Age nunc reside iam. caue modò ne graxeris.* Non enim melius fugerit ad *graxeris*, quàm ad *faxeris*, vbi *faxis* legitur. Accipies etiam vnum ex eadem fabula, *Auis me ferè consimilē faciam, vt prædixti.* Adducerē & è Casinę prologo: nisi suspicarer verba esse transposita, *Clerumenoe hæc vocatur Comœdia Græcè.* Tamen si transponas, nihil profeceris. neque enim constant dimensiones. Eadem ratio ex Truculento, *Rediit animus, de me soleas. cedo vinū.* Ex Casinę prologo eadem cautio.

Ratione vtuntur, ludos neminē poscunt, possis enim transferre. at non in Pœnulo, *Gerræ germanæ, atque ædepol κῆρες κήρων.* neq. in Mostellaria, *Numquid ad merendam isthuc ero? quid nunc? quam mox?* & altero eiusdē, *Vide vt fastidit simia. mihi sum. sic sum.* in Cistellaria, *Tibi nunc prodimus, ac confitemur cistellam.* nisi sit *cistula*: vt alibi in eadē. Quod autem

eiuscemodi terminatio grata fuerit: patet etiā ex catalecticis, vt in Captiuis, *Cui nūquam vultū tranquillauit gratis.* & in Aulular. *Nam si ignis viuit, tu extinguere extēplo.* alij legunt, *extēpulo.* Nondū memini, & vox Hethrusca est, non Latina. & in Afinaria, *Qui mi ausultabunt, facient obsequelam.* sed & Aristophanes ἀχαρνεῦσι, Λίξον τ' ἀδωμέστιν ο φαυλαρούζα. Quinetiā in octonaris, in quorū fine maximè videtur expetendus iābus, vt aliquē modum statuat tractui pedū longiorū, noh pepercit vetustas illi sedi, quominus occuparetur spondæo, quēadmodū in Amphitruone, *Quid enim? pugnas pugnatas prolocuta, & Pterelam oppugnatum.* & ille, *Id Sosiæ factum est opera, qui me hodie quoque præsentem ausit.* Ac ne in illis quidem seruauit Latinitatē. *Noli iratus suis sæuis dictis protelet. scio.* Substituit enim pro *sæuis dictis: sæuidicis.* at sæuidicū mobile nomen est: cui igitur hærebit? An ille inuenit vsquā in naturæ legibus, accidens sine substantiuo: vt imponeret Grammaticis adiectiuū sine substantiuo? in eadē verò scena etiā pedū numerus eum fugit. Nánque iambicū senariū hypercatalecticū dixit illum, *Non possum adesse, ah quid agis? quo abis Antipho? mane.* Habet enim ante postremū pedem, qui est iābus, tres pedes trisyllabos, duos dactylos, vnum anapæstum. Atq. verò indoctè illū quoque eadē sectionis inscitia metitus est. quippe brachycatalecticum appellauit. in quo periculū potius imminet, nequid redundet, *Et illam simul cū nuntio tibi hic ego affuturū hodie scio.* Est enim, nisi interpoles, lōgior octonario toto pede. Primus pes, vt sit tribrachus, inde iābus, spondæus, creticus, iābus, spōdæus, anapæstus, iambus. Ad conficiendum verò creticū, quinque syllabis opus est, ita vt ex octaua & nona vna fiat, sicut illum quoque minus bene octonarium hypercatalecticum, *Probo. huic filium scis esse, audiui in Asia. non est pater.* Si enim talis est: ergo postrema syllaba vocis huius *pater*, ea est quæ redundat. quare necessariò præcedat trochæus. Quod si ita sit vt trochaicum efficias, anapæstum pones in prima sede, non elisa posteriore vocali huiusce aduerbij *probè.* Tum verò, quid facias? vocis huius *Asia*, duas syllabas posteriores in vnā cogere cogeris. quid tum postea? tandē verò exit septenarius, non octonarius, vt dicebat. Sin malis iābicū quadratū, *audȳ*: pronunciandū, vt *Asia* sit anapæstus, & *probè* iābus. Mihi plus placet vt *filiū* sit bisyllabum: *probè* non elidat vltimā. sic erit octonarius.

In Phormione frustrà laborat transponendo verba: vt numeris consulat eo versu,

Vt ad pauca redeam, & mittam illius ineptias: mauult ita legi, *Ad pauca vt redeam*. at verò verbum *redeam* bisyllabum esse vel sexcentis locis, vbi opus est constat. Eximit etiam vocalem huius præpositionis *per*. eo versu Adelpho rum, *Per oppressionem vt hanc mihi eripere postulet*. nempe frigidum admodum est, ne dicã absurdum fugæ nouum genus, quo euitet creticũ fatalem illum: cùm tamẽ adeò molliter pronuntiari possit: vix vt diuertat à natura spondei. Quem si tantopere exhorret: at sciat primas tres syllabas, ex iis, quas diximus legibus, conficere tribrachum. nomen enim hoc, *oppressio*, primam corripit, quæ est *ob* præpositio, & secundam, quia est à verbo *premo*. Sed iam vereor nequis eorum, quos ille multis locis premit fabulis atque irridet, reponat ei gratiam: cùm in verbo hoc, *postulo*, sciant ab ipso extritam mediam vocalem. magno enim in periculo est, ne ab illis barbarus appelletur: propterea quòd Germani præsertim nostratẽs Vindelici, Carni, Norici, item Sueui, Saxones ita illud verbum pronuntiant: vt vix ea vocalis exaudiatur. Verùm equidem neque irridebo maternos auos meos, neque hominis consilium: quippe qui memor sim eius versus ex Casina, *Nunc ne tu respondere postules me tibi*: in quo non magnum faciat flagitium, si ita pronũtiet sicut in periculo. tametsi alio modo metiti eum sumus: non igitur iudicium reprehendo, sed iudicij locum. Ei nanque versui optimo atque pulcherrimo quadrato hanc iniuriam faciebat, *Cùm is nihil promereat postulare id gratiæ apponi sibi*. Verùm & hîc nihil necesse habeas concidere: & memineris in verbo, *tollere*, vnde fit, primam natura breuem esse: quod patet magis in præterito, *tuli*. Non enim geminasse veteres & Varro author est in voce *tera*, & Verrius in multis, vt ex Festo constat. Cæterùm Erasmus eam curam in aliũ versum vtinam transtulisset ad nomen hoc, *periculo*, potius quàm tolleret omnem sermonis elegantiam, atque adeò Atticismum scilicet pronomen: hoc est autem ex Andria, *Sine omni periculo. Nam hocce haud dubium est quin Chremes*. Præsertim cùm anapæstus esse potuerit in prima sede. Etenim *omnis* primam corripit natura. ductum παρὰ τὸ ὅμως. Vniuersitas sanè sit ex rerum coniunctione, nempe

nempe vniuersum, extra quod nihil est. Illas verò, mutam dico siue semiuocalem & liquidam, non potuisse cogere syllabam ad producendum. & pueri sciunt, & Priscianus docet ex Callimacho.

QVAE EX BEMBI CODICE TERENTIANO.

CAPVT III.

QVæ nobis videbãtur animaduersione digna ne præceptorum nostrorũ inscitia aut incuria, quę nostros animos occuparat, diutius grassaretur: satis explicata puto. Neq. præterea quod adderetur, quicquã mihi in mentẽ veniebat: nisi Bẽbus & suam & vetusti codicis obiecisset authoritatẽ. quæ quãti faciẽda sit, ex his colligi potest: Ex Andria in nostris legitur sic, *Quæ si non astu prouidẽtur: me aut herũ pessundabunt*. Ille verò ita legit vocibus transpositi, vt creuici offã istis ob os obijciat, *Quæ si astu non prouidentur, me aut*, &c. creticus enim est in tertia sede. nisi Aeolico elemẽto exacto, fiat anapæstus. fiet autẽ septenarius. Itẽ in Heautontimorumeno sic legit ille, *Pergin' mulier odiosa esse? nullámne ego rẽ in vita mea*. at in nostris sic, *Venire in mẽtem mi vir. oh pergin' mulier esse? vllámne ego*. vbi vides, si addas omnia verba illa quæ præcedunt exprobrationẽ senis: versus fiat stadio lõgior. At illi octonarij sunt. Quin lepor quoq. in illis maior est, *Oh pergin' mulier esse?* plus enim est, esse mulierem quàm odiosam. In altero autẽ sequẽte, *Rẽ vnquam volui. quin tu in ea mihi aduersatrix fueris Sostrata*: Bembus ita legit, vt vna defiat syllaba, sic, *Volui quin tu in ea mihi fueris aduersatrix Sostrata*. Locutionẽ quoque ne leuiter pertrãseas: ille enim dicit, *nullámne rẽ volui*. sanè tolerabilis sermo cũ hoc verbo *volo*. negation. quæ in nomine est, in verbũ transit: & fit, *vllam rẽ nolui*. nequeas verò cũ verbo substãtiuo, *nulláne res est*? Quo nãq, modò esset, si nõ est? Neq. melius procedi in illo exadẽ. sic enim legit, *Sustuliſti? sic est factũ. Domin' ergo herus damno auctus est*. Nostri sic, *Sustuliſti? sic est factũ. Domina, ergo herus* &c. at duo sunt, quæ dissuadent recipiẽdũ. Primũ, versus: qui trochaicus sit. quare in quinta sede iambũ ille statuit, nos anapæstũ. Et minus simile veri fuit, domi educatã atque herũ tãdiu latuisse. erat enim Comica domus, i. modica: quã vel vna Bacchidis cœna senex penè accisam quereretur. Iccirco inepta fuisset interrogatio. Neque

erat auctus damno, quòd educasset domi. Longè enim minus impensarum sit si domi, quàm si foris alantur liberi: sed quoniam filiam sustulisset, quam exponi iusserat, cui dos paranda foret. Sed ille in Eunucho, toto verbo longior est, temere repetito. sic enim legit, *Idque adeò visam. visam si domi? Et. quisnam hinc à Thebaide exit?* Sed profectò videtur quispiam non pessimi iudicij neglectis numeris lepórem quæsisse orationis. sicut eadem fabula, *Nihil præter promissum.* nam nos legimus, *nihil prætermissum.* & bene cecidit: quòd hîc argutia etiam dimensionibus locum reliquit, si *nihil* sit monosyllabum, quod sanè volumus. Vult autem dicere, Phædriam nihil præstaturum eorum quæ militi pollicebatur: neque quicquam illum præter promissum, i. verba, non rem, laturum. sed in eadem lepor item nitidissimus est, iis versibus, *Illum liquet mihi deierare mensibus Sex septem prorsus non vidisse proximis.* Nostri enim vulgatè nimis legebant, *Sex vel septem.* Cæterùm & à numero excluditur coniunctio, & sermonis puritate: sicuti si dicas. Quinquaginta plus minus annos natus sum. & Horat. ita loquutus est. & modus idem cùm dicimus, Plerique omnes. est enim figura augẽs per emendationem. *sex*, imò, *septem: plerique*, imò *omnes.* Illud quoq; lepidius apud Bembum in Heautontimorumeno, *Confitere tu? an obsecro. isthuc inimicis fiet*, quàm quod legitur ab Erasmo & alijs, *Confitere tuum non esse? ah obsecro te, isthuc inimicis fiet.* Splendidior est oratio, negatione repetita sensu non verbis. & necesse est ita legi: quoniam præcedentes versus hic concinnat: quos versus tam Bembus quàm Erasmus malè disponit. Bembus sic,

Subditum se suspicatur. subditum? ain' tu? certè sic erit mi vir.

Erasmus sic, *Subditum se suspicatur. subditum? ain' tu? certè inquam mi vir.* Verùm vterque lõgior est: Erasmianus vna syllaba, alter etiam pluribus. quare ita legendi sunt, vt sint trochaici octonarij catalectici, *Subditum se suspicatur, subditum? ain' tu? certè inquam. Mi vir. cõfitere tu? an obsecro isthuc inimicis fiet.* Sic etiã in Adelphis neuter est illis duobus versibus audiendus. Bembi codex sic,

Obsecro mea nutrix, quid nunc fiet? quid fiet, rogas?
Rectè ædepol spero. modò dolores mea tu occipiat primulum.

Erasmus sic, *Obsecro mea tu nutrix, quid nunc fiet? quid fiet, rogas? rectè.* Erasmus in primo malè collocat aduerbium *rectè.* Bẽbus malè omittit pronomen *tu*: vt sint Iãbici quadrati. Hæc quidẽ manifesta lectio. At illa ambigua vtra sit probior. In Heautontimorumeno vetus exẽplar sic habet, *Huncine erat æquum ex illius more, an illũ ex huius viuere? &, Quod illum insimulat durũ, id non est. nam parentum iniuriæ Vniusmodi sunt fermè: paulò qui est homo tolerabilis: Scortari crebrò nolunt, nolunt crebrò conuiuarier.* Bembus & aliquot eximit verba, & alia serie digerit numeros, *Huncine erat æquũ ex illius more, an illũ ex huius viuere? Et quod illũ insimulant durũ, id nõ est. Nam parentũ iniuriæ, vniusmodi sunt fermè. Scortari crebrò volunt, volunt conuiuarier.* Sed numeros obterit Bembus quarto versu: in quo & trochæum inuenias tertia sede, & iambũ septima. Quare errorẽ fuisse necesse est. & confundit versuum tũ genera, tũ quãtitates. nostra autẽ lectio nihil horũ. Sed asperior paulò visa est sententia: quæ tamen non sit. ita enim dicit, Patres duros nihil remittere de imperio, quod in liberos exerceant: omnia animi laxamenta prohibere. at qui paulò est tolerabilior, aliqua sanè patiatur: sed nequaquã crebrò ea fieri. mutauit autẽ nominũ numerũ Terentius, cùm in singulari dixit *paulò qui est tolerabilis*: debuit enim subdere, *non vult crebrò scortari liberos suos*: sed retulit numerũ ad vniuersitatẽ patrum. Et in singulari tolerabile posuerat, quoniam sunt rariores: Ita mutat numerum in Eunucho, *Eunuchum porrò dixti velle te: Quia solæ vtuntur his reginæ.*

Quem locum alibi ostendimus è philosophiæ fontibus deriuari. Pluralis enim numerus est, quasi dicat de specie in communi. Singularis, quia de hoc solo Eunucho Aristoteles & Theophrastus sua vterque in historia frequentissimè vsurpant hanc tranſitionem. Quam mutandi vel rationem vel licentiam hoc loco aliquis minus licere cùm putaret: sublatis illis verbis, *paulò qui est homo tolerabilis*: quæ vitia prohiberent patres in nostra lectione, ea fecit patrare filios in sua. Antequam exeamus ex hac scena, Laudabitur lepos ac venustas eorũ versuum in Andria: in quibus clauduntur iambi trochaica dipodia: quam mistionem in extremo primi declarabamus:

Adhuc Achillis quæ assolent, quæque oportet
Signa ad salutem esse, omnia huic esse video.
Nunc primùm fac isthæc vt lauet. pòst deinde
Quod iussi, ei dare bibere, & quantum imperaui.

HÆC sunt,Sylui fili,quę laboriosissima opera excussi tibi:maioré-ne tędio tot ineptiarũ,an metu ne pari insciti a caperere nescio.Omisi verò multa carmina controuersa,aut ambigua,aut vasta : quæ etiam si ad sanitatem rediganturat cura hac nostra, vel sic, longè minora sint.Verùm enim verò neque tibi puerilia videri debent, qui ista ætate literariæ laudis aditum omnem exploraro iuberis ab indole tua,quæ magna ac multa promittit nobis:neque mihi plebeia adeò , in quibus (omissis studiis grauioribus) tantos illos viros elaborare non pœnituit. Qui si quibus in locis lapsi sunt.vel hoc ipsum eis debeatur,quod nos excitarint ad veritatem. cuius splendorem, fili mi,quouis nomine charioré habere debes. Magnum fuit Erasmi nomen , præsertim in Germania literis ipsis renascentibus:maius futurum,si ille minor esse voluisset, nunc fretus ingenii sui magnitudine, multa tractare aggressus est,paulò minus accuratè.Ita à nominis claritate profecta confidentia præcipitẽ illum egit. non sine dispendio multorum studiosorum : qui omnes cùm docti esse vehementer exoptarent,pauci autem laborarent:omissis ærumnis , quæ ipsis in antiquorum assiduis lectionibus multæ exequendæ erant,cõpendium nacti eorum, quæ Erasmus in vnum coegisset ei de omnibus fidẽ ita habuere,vt etiã extãtibus priscorum monumẽtis,vnde ille vel aliquãdo non bona fide accepisset , Erasmi nomen non pro teste,sed pro iudice statuant in medium:atque alieni laboris,non tãquã beneficiarium, faciãt authorem. quare vobis omnibus eius nominis studiosis , inter quos me quoque sanè non nolim , cõmodè ostendimus atque opportunè , quid cuiusque iudicii sequeremini. Quòd si quis (vt est ingenium quibusdam barbarum ac ferum) pertinacius negligat,foueátque ignauiam suam:te saltem habeamus ab erroribus eiusmodi vindicatum.

IVLII CAESARIS SCALIGERI
LIBRORVM POETICES
FINIS.

QVanquam in his Poetices libris conscribendis , Scaliger noster , vt erat cùm ingenii acumine excellenti, tũ , quod in hoc homine præcipuum est , iudicio incomparabili, ea vsus sit methodo , vt totus liber quantus est tabula dici meritò possit:adeò , inquã , vir ille pro innata sibi dexteritate,perspicuè & ordine singula tractauit,quibus nõ modò perfectum, omnibúsque,quod aiunt , numeris absolutum poetã informare conatus est (& perfecit profectò,si ad Syluium filiũ, pro quo pater omnia circũspexit,vt in omnibus scientiis quam plurimum illi fieret,oculos conuertas) verũetiam oratoriæ facultatis studioso non parum luminis hoc scripto attulit. Nos tamen res non vbique obuias,quæque nisi attentũ valde lectorem præterire queãt, quia multũ ad vtriusque linguæ(Græcæ nimirũ & Latinæ) authores intelligendos faciunt , qua potuit , fieri summa diligentia , ex quatuor primis potissimùm libris (nam quæ in reliquis continentur, ipsi ferè capitum tituli in fronte voluminis ascripti indicabunt) excerpsimus :vt quæ doctorum cognitione dignissima iudicauimus, hoc Indice,suo quæque loco quam minimo negotio, inueniri possent.

A

Abscisio figura 344
Acclamatio figura 311
Accidētia an sint animæ, an compositi 202
Acclamationum atque exclamationum efficacia 299
Accessoriæ partes Comœdiæ 35
Ἀκέφαλοι versus 187
Ἀκέφαλοι quare dicti 187
Achates Æneæ genius vnde sic dictus 292
Achillis saltationis genus ab argumento subiecto 66
Ἀκμὴν Græcis, rectè Latinis statū dici 50
Ἀκμὴ orationis 456
Ἀκρίβεια quæ & διατύπωσις 38
Ἀκροᾶις Græcis, τὸ ὄπτι τὰ ἄκρα βαῖνον 308
Ἀκμαῖον febrem, non aptè à recentioribus medicis Exquisitam dici 108
Acrimonia stili in quo sit sita 467
Ἀκροχείζειν 94
Actionis vera forma nulla 222
Actus ab actionibus cōmunibus dictus 38
Actus plures pauciorésue quinis esse non conuenire 38
Actus distinguendi ratio 38
Actus in Comœdia partium communes portiones maior 53
Actuum confusionem interdum consultò factam 42
Actores extra argumentum introducti ad animorum refectionem 42
Acumen stili 466
Adagij etymologia 354
Admonitio, παραίνεσις figura 334
Admonitio figura qualis 362
Adolescentiam qua ratione describi oporteat 246
Adolescentum vestitus ab euentu & statu qualis 51
Adolescentum species 55
Adon tibicen 77
Adonia festiuitas & sacra sine ludis apud Athenienses 103
Adonin Phœnices vocasse Gingram 78
Adonima, & Adoniasmos, & Adoniæde 23
Ἄδριν χαρακτῆρα non rectè à Gellio vberem dici 142
Ἀδρῶν dicēdi generis definitio 140
Aediles curules plebem in ludis scenicis à Senatoribus separarunt 84
Aedilium ludi ferè funebres, in quibus nec tuba, nec fistula, nec cantus, sed tibia tantùm vti licebat 104
Aeliani locus ex xiii. variæ historiæ 112
Aelianus vt sui oblitus arguitur 112
Aelinum carmen lugubre 129
Aeneæ irati aduersus Helenam oratio perpenditur 282
Aeneam non quòd ἄνδρα, vt scribit Homerus: sed quod laudandus, ab αἰνεῖν dici 229
Aeneas omnibus virtutū numeris perfectus ostenditur 229
Aeneas Veneris filius qua de causa dictus fuerit 293
Aeni quare fabulæ vocentur 135
Aenianes & magnetes κρητικὸν saltasse 72
Aenigmatis appellatio vnde 136
Aenigmatis definitio & etymologia 351
Aenittologium carmen 171
Aenon & mython idem esse 351
Aeolenses coloni Doriensium 74
Aeolenses in Siciliam atque Italiam delati, quomodo à Doriensibus segregati 74
Aeoles quid Doricæ veteri harmoniæ addiderint ib.
Aeolica harmonia exultationibus apta ib.
Aeolica harmonia ib.
Aeolica composita 156
Aeolica quare dicta 156
Aequidici versus 184
Aequiformes versus 181
Aequinoci versus 183
Aeschylus vinosus 62
Aeschylus primus in scenam tragicam ebriorum intulit spectaculum 62
Aeschylo μιξοδόας διθυράμβους cur dicatur 124
Aeschylum χαμαιπετεῖς primum in choros tragicos transtulisse 65
Aeschini in Adelphis forma 55
Aetas ad quod genus referatur 203
Aetatis definitio 50
Aetates & classes Poetarum 11
Aetatum diuersa exempla 245
Aetatum distinctiones quales esse debent 211
Aethiopas maledicere soli Orienti 421
Aethiopicam Heliodori historiam Epico Poetæ pro exemplari habendam 365
Affectus qui sint 262
Affectus duplices 177
Affectus à quantitate 177
Affectus in qualitate 179
Affectus à dispositione 18
Affectuum pro personarum varietate ratio diuersa 263
Affectus versuum communes 177
Affecti infelici, quales dādi sint 272
Affectus omnium dicendi generibus communes qui sint 458
Afrorū in scena qualis vestitus 51
Afrorum scenicarum tibia ex lauro fieri consuesse 79
Afros primum plagion inuenisse tibiam ib.
Agallis Corcyrensis fœmina 65
Agens persona duplex 49
Agens persona cur potior quàm saltans ib.
Agentium discursiones in proscenio 83
Agrestis multitudo qualis 240
Agrestes quomodo in scenam inducti fuerint 52
Agrestium carminum genera complura, pro ratione actionum & tempestatum 20
Agrestibus corpore insolatis ater color attributus 55.56
Ἄγραφον, prinatus amictus in tragœdia 62
Agriculturæ œconomicæ pars quēadmodum describi debeat 262
Ἀγωνοθέτης Olympicorum pro tēporibus mutationes 199
Ἀγωνοθέται dicti qui certamina ponerent 100
Αἰγὶς, ornatus Satyricus 63
Αἶλινος cantilena texentium lanas à lino dicta 133
Αἶνος propriè quale dictum sit, & vnde nomē acceperit à laude 351
Αἰολὶς citharæ modus à regione

Dorica 126
Αἰολοσίκων *Aristophanis* 30
Αἰσυμνῆται, *Iudices decem, & præsides certaminum Olympicorum dicti* 101
Alcmanis principis ἱμερτὰν μίλων *reliquiæ* 122
Alexander emeritis veteranis primas sedes in spectaculis assignauit 85
Alexandri Aetoli testimonium, Parodiam apud Siculos in honore fuisse 114
Alexandrum Magnum pila se exercuisse 73
Alexandri Magni συσφαιριστὴρ *Aristonicus Carystius* 73
Alexis comicus 31
Ἀλτὴρ *quid propriè significet* 70
Allegoria eadẽ quæ παραβολὴ, *quæ Latinis sonat Comparatio* 330
Allegoria pro Comparationis parte altera 330
Allegoriæ nomine μῦθον, χρεῖαν, *& prouerbia quædam comprehendi* 330
Ἀλληγορίας *etymologia* 354
Allegoriæ i. Allusionis species 350
Allegoriæ nomen rectè Apologis attribui 135
Ἄλλως δὲ ἀπὸ ὀρχήσεως *quid differat* 46
Ἀλουργὸς *species purpuræ* 52
Ἀλφίσιον ἰκχυσις *qui fiebat* 70
Ἀλτήριον ἄρσις 94
Ἀμάλαι *hordeacei manipuli diuulsi, collecti* ἰουλοι 133
Ambitionis contrarium, aut virtus quæ in medio sit, signata appellatione circunscribi Latinis nequeunt 271
Ambitiosi qui dicantur ib.
Ametorem Eleutherneũ, primum apud suos cecinisse amatorias cantilenas 117
Amicitiæ ius quomodo diuidatur 264
Amœbæum carmen epithalamij varium 391
Ἀμείβεσθαι *apud Homerum quæ significatio* 15
Ἀμιβαῖον *carmen vnde dictum & eius origo* ib.
Amor qui veneris causa homines coniungit, quid differat ab amicitia 264
Amoris veneri aditus q sint 264
Ἄμπυξ, *pars μυδικεῦ νόμου, in qua certaminis periculum Apollo iaciebat* 95
Amphimacrus & Creticus quid 142
Ἀμφίμαλλαι χλαῖναι 63
Amphitheatrum Pompeij impensa & cura structum 83
Amphitheatri laudes apud Martialem ib.
Amphitheatri quibus in vrbibus hodie extent figuræ ib.
Amphitheatrum ligneum & pensile C. Curionis 82
Amphitheatrũ Nemausense structura & mole nulli secundum 83
Amphitruonem suam quare & quàm festiuè Plautus nominarit Tragicomœdiam 34
Ἀμφώνδις *pugilum* 92
Amplificatio figura, quæ & Exaggeratio & accumulatio quomodo efficiatur 316
Amycus à Polluce superatur pugilatu 93
Ἀνάβαθμοι *gradus imi, vnde exiliebant Erinnyes* 89
Ἀνακαλυπτήρια. *dona quæ maritus detectionis causa sponsæ dabat* 386
Ἀναλαμβάνων *carmen* 165
Anacreon 146
Anacreon quo genere carminis plurimum sit vsus 158
Anacreontis ex lingua non μέλη solùm, sed etiam mella fluere 117
Anacreontem quanti fecerit Hipparchus 112
Anacreonticum alterum omnium esse suauissimum 160
Ἀνάκρουσις, *proœmium* πυθικεῦ νόμου 95
Analogia quid 359
Anapæstus quare sic dictus 142
Anapæsticus iambo contaminatus 195
Anapæsticus Prouerbialis cognominatus ibidem
Anapæstica pars παραβάσεως 41
Anapæstica quomodo metiri debeant 153
Anapæstici affectus 195
Ἀναπάλη, *saltatio* 70
Anaxilas
Ἀναξιφορμίγγιος ὕμνος *Pindaro quare dicantur* 125
Angelica saltatio qui fieret, & vnde dicta 71
Angelicum carmen quale 163
Anguinei versus quare dicti 200
Animum summittere amori, quid sibi velit locutio 266
Animi potestates 203
Anima poeseos 462
Anni partes 219
Ἀνταναγωγὴ, *quam Retributionem Scaliger, alij interpretantur Cõpensationem* 324
Anthema saltationibus mollibus accini solita 70
Antepirrhema quot versib. constare lex fuerit 41
Anthes Anthedonius hymnos primus condidit 123
Ἀντιγραφία *quæ appelletur* 41
Anticipationis triplex species 320
Ἀντιμετρία *in rhythmo* 187
Ἀντιπαθία *in versu* ibid.
Antiphanes describit Phœnindæ ludum 73
Antiphaseως modi tres ex Quintiliano 361
Antiphrasis quid sit 359
Antiphrasis, norma quasi, aut anima ironiæ 360
Antippo Lydiorum modorum inuentum attribuitur 76
Antipastica 161
Antipastus quid 144
Ἀντιστρόφους τῶν νόμων *cur negat habuisse choros tragicos Aristoteles* 371
Antitheto, quasi Latinè dicas Cõtrapositio 334
C. Antonij & Murenæ scena argentea 87
Ἀοιδὴ *nominata à cantu Musæ, eadem quæ* ποιητὴ *à faciendo* 7
Ἀπαγόρευσις, *id est, Prohibitio figura* 349
Ἀπαρτισμὸς *versus* 181
Ἀπαύλια, *dies alter quo nuptiæ fiebant, Latinè decubatio* 383
Ἀπευκτέον *carmen* 396
Ἀπεύθυνοι *qui* 147
Ἄπιναι *Græci nominant iunctas multas carrucis* 94
Apium quare in Nemeis victoriæ præmium daretur 101
Ἁπλοῦν *versus qui* 179
Ἁπλοῦς *versus qui* ibid.

Universidad de Deusto Biblioteca

Apobaterion poema quemadmodum fieri consueuerit 403 404
Ἀπόκτυπος saltatio vnde dicta 71
Ἀπόκτυπος mactrissimus vetus 70
Apollinares ludi per incuriam intermissi aliquandiu, ex Sibyllinis versibus Punico bello secundo redintegrati 106
Apollinares à nudis ludionibus interdum actos 105
Apollinares, & liberales ludi & Scenici à fabulis dicti, cuiusmodi fuerint 105
Apollinares ludi quando primùm editi fuerint ibidem
Apollo Phœbi quando Vædeus, epitheton 298
Apollo Nomius 25
Apollo tibiæ inuentor 77
Ἀπολογεῖν quid vero primóque significatu designet 350
Apologi definitio atque etymologia 350
Apologia Ironiæ species oppressio cum Translationis vi 359
Ἀπολογίαι quare defensiones Græcè dicantur, & quid ab ἀπολογία differant 350
Apologum dici, quasi λόγον ἀπὸ λόγου: quia aliud apertè dicit, aliud ex eo innuit ac profitetur 135
Apologorum species duæ ibid.
Ἀποπαιδικοὶ hymni, qui & quales fuerint 413.
Apop'asis quid cum Occupatione conueniat 359
Apparatus fabulæ duplex 49
Ἄποσις saltatio, vnde nomen acceperit 71
Ἀποσιώπησις, Suppressio 344
Apostrophæ & interrogationis efficacia 299
Apostrophæ modi duo 320
Ἀπόδετος, lex tibiæ, quæ remitteret 81
Ἀποτρόπαια carmina, quæ sint 396
Aqua & ignis in limine domus nuptialis quare positus 385
Ara theatralis in postremo cornu proscenij 86
Aræ inscriptio qualis ludis funebribus ibid
Aræ in scena veræ & propriæ, quarum vna dextra, altera sinistra ibid.
Arcadib.totius Musices primordia attributa 39
Arcadibus Chori prima institutio ascribitur ibid.
Arcadum mira dexteritas in saliendo 72
Archebuleum carmen vnde 159
Archemorum AEschylus putauit Nemeæ nymphæ filium 101
Archilochus inter tibiæ inuentores recensetur 77
Archippus 31
Archontes primus in scenam duxit comicum chorum 39
Aridalus Trœzenius 77
Arenam auri scobe sparsit Nero in scena 90
Ἀρισκος, lenonum baculus 52
Argini pluribus septenis, nouus vti prohibuerunt 125
Argumentum ab argumentatione quid differat 340
Argumentum quid sit 434
Argumentum & ὑπόθεσις ab argumentatione quid differant 37
Argumentum sub titulo proponi solitum 38
Argumenti genus, ex cuius versuum capitibus fabulæ nomen legeretur, quare excogitatum 38
Argumenti quid proprium 36
Argumenta fabularum differentias constituunt 34
Ariphronis Sicyonij Pæana, quæ fecit in honorem bonæ valetudinis, iucundissimum & plenissimum gratiarum habes 119
Ἄρσις, ἀρσιβαρύτονος, voces Græcæ, quid designent 93
Ἀρυστερόστασις Chorus 41
Aristonicum Carystium optimè sphæricam lusisse 73
Aristophanes cum risu mordax 30
Aristophanes quod Cratinus caperat perfecit 29 30
Aristophanis cocalus 31
Aristophani dies dictus, quòd coram legatis lacerasset mores ciuitatis 376
Aristophanes quàm insignis in subsannando fuerit 373
Aristoteles quare τὰ φαλλικὰ Comœdiæ sobolem esse dicat 45
Aristoteles τὸ ὄπλον qua ratione appellet μιμητικὸν 244
Aristotelis commentarios de arte Poetica mutilos esse In præfatione.
Aristotelis de Iliad. & Odyss. cẽsura 26
Aristotelis locus, quo sancit pueros docendos τῶν ὠφελίμων 76
Aristotelis locus ex Politic. περὶ ἀμούσων ibidem
Aristotelis locus ex primo Rhetoric. vbi de corporis virtute attributa certaminibus agit 93
Aristotelem rectè persecuti sint iudicio Athenienses, ob Pæana in Hermiam, qui nõ esset deus, conditum 119
Aristotelẽ in Posi ipso Pindaro haud fuisse minorem 120
Aristotelis diuisio partium Tragœdiæ iniqua esse probatur 45
Aristoxeno musico saltationes quæ in manibus plurimum exercerent motum, cæteris antelatæ 71.72
Arnacides, id est, agninæ pelles, præmia ludorum quorundam Græciæ 103
Ars prima sua origine robur ac fortitudinem designauit 93
Ἄρσις, elatio soni 76
Artes qua ratione per manus tradi dictæ sint 9
Artes omnes rudiores primùm, tractu deinde temporis excoli 369.370
Artium diuisio in genera duo 4
Artium diuisio & finis 206
Arx & arca vnde 473
Ascaulos vnde dicta 79
Ascaulos Gallorum mollis ibid.
Ascaulos aeris valde apud Mysos & Paonas ib.
Asclepiadei partitio 162
Asellorum certamen ridiculum 94
Asellos cõsualibus coronari solitos

104
Asias citharæ cognomẽ vnde 126
Asio noctuæ similis 71
Assa vox quare dicta vetcrib. 66
Asseueratio quid ab Attemperatione differat 311
Asseueratio, quæ Græcis ὁμοφορὰ κατασκεύασμα 334
Assimilationi atq; ὁμοιώσει quid in genere sit commune 321
Assimilationis species quatuor 321
Astium trium mysterium, quorum primum sponso dabat sponsa, alterum, &c. 386
Astrologia pars prudentiæ poeticæ 286
Astrologiæ & Theologiæ poeticæ affinitas 291
Astrologi quomodo sint inducendi 253
Astrorum cursus, quemadmodum strictim poesi interseri oporteat 291
Asynarteti versus 191
Atacta carmina, quæ dicta 173
Attellanæ fabulæ 35
Attellanarum actores neque pro histrionibus habebantur, neque tribu mouebantur, quin ius nomina dandi ad militiam retinebant ibid.
Athenis in Theatro nec saltare nec agere licuit peregrinis 53
Athenienses qua occasione Ionum appellationem abiecerint 74
Atheniensium in disponendis sedilibus ratio 83.84
Atheniensium vicorum per initia quatuor numero nomina 68
Atheniensium lex de spectaculis 82
Atheos plerique militum 249
Atheotes opponitur superstitioni 271
Athlwâ, tibiæ nomen, ab inuentrice Pallade 77
Athletæ quomodo certarint 92
Athletarũ exercitatio aucta adiunctis instrumentis ib.
Athletas fibulatis olim campestribus certasse, memoriæ prodidit Thucydides ib.
Atlas mons 213
Attici Ionum coloni 74
Attemperatio, Tractationis pars 310
Attici fontes duo, quare in Epithalamiis rectè appellari possint 390
Attinentes vel circumstantes comœdiæ partes. 35
Attrectationis efficacia 299
Attributio pars διατυπώσεως quibus rationibus fiat 318
Auaritia quid sit 270
Auditoris animum pendere à dicente in genere demonstratiuo 5
Auersionis, siue Castigationis figuræ exempla 349
Cn. Aufidius S.C. de Africanis leonibus violauit Circensium apparatu 104. 109
Augustus edicto cauit, vt certorum cuneorum vsus esset prætextatis & pædagogis 84
Augustus morem in proscenio aut Orchestra consistendi sustulit 86
Augustus quare ludis Athleticis fœminas interesse vetuerit 92
Augustus tigrem in ludis populo proposuit 105
Augustus arbitratu suo, & eum secutus Claudius princeps, seculares ludos non suo tempore exhibuerunt 108
Augustales ludi à Tiberio instituti 104
Aulæa Theatris adhibita 90
Aulodi 131
Aurora vnde dicta 476
Aurum ab aura, i. fulgure ibid.
Auspicia & auguria 253
Authores qui in antiqua comœdia, quique in media floruerunt 31
Authores comœdiarum in scenam prodire moris erat apud Græcos 31
Autokabdaloi 43
Autochthones Athenienses quamobrem dicti, qui se cum sole simul ortos iactarent 423
Autolicus nomen Satyri 63
Autophoni, aut ἰωτοσύμφωνοι versus 190
Axis in cœlo quis dicatur 420
Axiomata quæ sint 467

B

Babus tibicen 77
Bacchius quid 142
Bacchi aris hederas imponi consueuisse 86
Bakchikòn saltationis genus in honorem Liberi patris 70
Baculas Rhapsodorum è lauro factos fuisse 113
Baceli, Bauciæ, Batali, quos Galli badinos, Itali babulios vocant, quomodo introducantur 116
Bactriasmus saltatio lasciua 71
Ballizein, 29
Balliones vnde dicti ibidem
Batalos Cratini fabula 31
Batalos Cratini, interitum authori suo fatali ratione attulerunt ib.
Barbiton Lesboum cur vocet Horatius 126
Barytona orationis quam vocet Hermog. 456
Barytonos quæ & barbitos, tribus tendebatur chordis 126
Baryllica saltatio sacra Apollinis & Dianæ, qualis 68
Basis, æquabilitas soni eodem tenore procedens 76
Bathyllus Alexandræus ex corda ce saltationem fecit, nomine Italicam 67
Batrachos, eidos schematos 62
Baucis nomen in re fatili 129
Baumismos, saltatio mollis quæ & kômos 70
Bdilygi versus 191
Bellum vnde dicatur 360
Bella quemadmodum indicantur aut fiant 260
Belluæ vnde sic dictæ, quæ anteà Bestiæ 360
Benedicere non finis orationis, sed instrumentum aut instrumenti modus 3
Berecynthiam tibiam Phryges primi è buxo excauarunt 9
Bestiarum genera Romæ in ludis ad spectacula tantùm nonnulla, ad pugnandum alia proponebantur 104
Bibasis apud Laconas saltatio,

qualis fuerit 70
Bipartiti versus 184
Boetij laus 150
Βειώτιος cithara à regione Dorica 126
Bombyces tibiæ Syris similes 78
Bona corporis & vestitus, ornatúsque, in descriptione personæ obseruanda poetæ 273
Borcos aliis, Borimos puer, & cantus 23
Βυκολιασμὸς pastorum 81
Βυκολικὸς 17
Βουλευτικὸς locus senatoribus attributus in Theatro Athenēs. 84
Βακχιαζαὶ, λυδιαζαὶ 19
Breuis stilus, ἀδρὸς, i. pleno & opulento contr. 316
Breuitas in Lyrico carmine laudatur 429
Breuitas quamobrem attributa Sallustio 491
Breuitatem figuram non esse, nec opponendam Amplificationi 316
Bucolicum carmen 197
Bucolici Carminis præmia, vini vel lactis libatio, præterea quæ à victo auferebant 120
Burris nomen Satyri 63
Byssinus aut candidus color in veste puellarum 52
Byssina parapetasmata Lentuli Spinthri 90

C

CAbbalæ nomen quid sonet Chaldæis 9
Καλόφωνον versus 190
Κακοζηλία sive affectatio quid sit 294
Cadauer quid sit 226
Cœli filias cecinit musas Mimermnus in Elegiis 8
Cœlibes Lacedæmone à mulieribus festo quodam die circum aram trahi, cædique virgis cur soliti sint 390
Cæsura quid 140
Cæsuræ quare inuentæ 157
Cæsura omnis indifferens 159
Καλάβρυψ, λαγωβόλον, καρλών, pedum Græcis 18
Καλαθισμὸς 65
Καλλαβίδις ibidem
Καλαμισμὸς modus, quem Thraces & Cares armati saltabant 68
Calciamenta 52
Καλλίνικος Herculi sacra ὄργια cuius & epithetum 68
Καλλίνικος tibiæ modus in Pæanibus 81
Calyca Stesichori carmen 130
Καλύπτρα 62
Camillus, vasis nomē, & ministros quoque priscis significabat 388
Camœnas à cantionibus Opicis dici 9
Καμπύλη vestis genus 52
Candidæ vestes veteri more matronis in luctu tributæ 107
Candor faciei vitam umbratilem indicabat 55
Cantio in vindemiis cani solita 134
Cantiuncularum duæ species primùm in pastiomibus natæ 15
Cantus, hominis otiosi, mollis & inertis putabatur 63
Capheſiæ tibicinis elogium sanè diuinum 67
Capitis armamenta Regia 62
Capitium Latinis vnde dictum 62
Capitium virginibus pro ornamento dari ib.
Capitium à recentioribus malè credi capitis esse tegmen ib.
Capitolino Ioui ludicrum triplex posuit Domitianus 108
Capripedes cur Satyri 47
Carcer in sinistra parte scenæ tragicæ 87
Cares vsos Gingrade & lugubri Phrygia 78
Carius Lydus Iouis & Torebiæ filius, Lydios modos inuenit 75
Carmen in nuptijs multiplex 390
Carmen in honorem Bacchi à φαλλοφόροις decantatum 43
Carminum Pastoralium argumentum cuiuscunq. generis sub persona agresti comparandum 379
Carnifex Latinis vnde dictus 357
Carnis vocabulum vulgò quid designarit 357
Καρπαία saltationis genus 73
Καρυατίζειν quid 17
Casæ in exercitu Romano dictæ olim, quæ Græcis scenæ 86
Casibus subitis quinam psonis attribuendi sint affectus 227
Castorius sonus 78
Castorem & pollucem authores fuisse Pyrrhichæ, memoriæ prodidit Epicharmus 89
Castra à casis dicta 86
Καταβαυκιλήσεις, veteres nutricum cantiones 129
Καταπαλευσμὸς pars πυθικοῦ νόμου, in qua seipsum Apollo ad prælium hortabatur 95
Κατάκομος 61
Καταδάκτυλος lex tibiæ 77
Cataphractica præcepta 93
Κατυπόπλιον carmen 197
Κατασικοὶ versus 147
Κατατομὴ, pars scenæ à præcisione certi spatij dicta 86
Κάθαρσις 29
Καθαρσὶ versus 181
Cato apud Ciceronem qui sodalitates ab se inuentas dicat falsitatis arguitur 105
Cauea locus depressior in theatro 82
Κεκρύφαλον, per syncopen & metathesin pro Κρυπτοκέφαλον 62
Cecropem, Athenis primùm vagam atque incertam venerem ad vnius cum vna coniunctionem reductam castigasse 390
Κέλητες vocati, qui priuis equis currerent 94
Celeres, dicti sub Romulo equites ib.
Celeris nomen priscum pro equitum, vnde sumptum ib.
Κελευστὸς saltatio 71
Centones poematis genus, vnde appellati 116
Centones quid cum Parodijs habeant commune 116
Κεραυνοσκοπεῖον genus machinæ circunductilis, vnde fulgura exibant, tonitrus exaudiebantur, fulmina mittebantur 89
Cereales quòd in Circo fierent, temere à quibusdam cōfundi 107
Cerealibus cur nocturni ignis vsus fuerit ib.
Cereales ludi in honorem Cereris liberam cum face quæritantis ibid.

Cerealibus in sacris quare ante noctem epulari nefas ib.
Cereales ludi quomodo peragi cõsueuerint ibid.
Cereales ab solis matronis candidatis factos ibidem
Cereales ceremoniæ pro pollutis habebantur, si quum procederet thensa, equi lorum auriga læua manu apprehendisset ibidem
Ceres & ciborum & iustitiæ inuentrix 81
Ceres quare legifera appellata ib.
Κέρνα, τὰ, ἠχαϊκὸς 67
Κέρνος poculi genus ib
Κερνοφόρον saltationis genus, vnde ibidem
Certamina currum pars in ludis primaria 104
Cerua cum cornibus in Gallia reperta 215
Κεῦθος *Græcis quid sit 92*
Cestus pugilum vnde dicti ib.
Cestus à statis quinque certaminibus discernitur 93
Cestuum origo 92
Καίρειν *vox ad secundam valetudinem in epistolis & salutationibus locum inuenit 10*
Χαμψότης *sponsa quæ Græcis dicta 390*
Character in satyris duplex 48
Character orationis quis & vnde dicatur 439
Characterem Latinis formam & genus dicendi vocari ib.
Χαράσσειν *Græcis quid significet ib.*
Χάρις *vox, eam voluptatem designat quæ in lætitiæ temperatione sita est 10*
Charites lætitiam, Musas & bonam valetudinem affines esse ib.
Charoniæ scalæ vnde simulacra emittebantur, non machina, sed similes 89
Χειρονομία 64
Χειρ καταπλωὴς χρὴ *qui motus 66*
Χειροκλαδίσκος *saltatio quædam 67*
Χίλια πόκα βιβάντες 70
Chironomia modus Gaditanæ vnde 72
Χλαμὺς 62
Χλανὶς, ἐδῆτος γύος *ibid.*
Χλοὴ *Cereris cognomentum 133*
Choraulus 80
Choragus, quis, & vnde dictus 42
Χορεῖαν *propriè appellari τὴν μετ' ᾠδῆς ὄρχησιν 66*
Χορεῖος *modus tibiæ in Choris 81*
Choreus quid, quare sic dictus 142
Χορηγεῖν 42
Χορήγιον *ibidem*
Choragi officium ibidem
Chori vetustas 39
Chori partiendi à locorum proportione ratio 41
Chori Aristophanici actio & saltatio 66
Chori tragici ratio ac modus 371
Chori vsus antiquissimus in festiuitatibus ad aras deorum, atque inde ad fabulas translatus 27
Chori partes præcipuè quos libèret, ledere 29
Chori sine fabulis 127
Chorus qualis 38
Chorus vnde confieri solitus 41
Chorus stabilis & mobilis 46
Chorus quinquagenorum ad quindenos reductus, id est ζυγὰ quina ibidem
Chorus quo tempore sublatus è comœdiis 30
Chorica tibia quibus in choris vterentur 80
Choriambica composita 159
Choriambica pura 154
Χορομαντικὸς *vetus tonus 80*
Chrysippus cur dixerit Euripidæ Medeam feciſſe suam 300
Χρυσόπαστος 62
Χυδαϊσμὸς *saltationis genus 67*
Cicero taxatur quòd putarit inuentionem ad Topicam tantùm: ad Dialecticem verò iudicium pertinere 7
Cicuta quid sit, & Seruij de hac voce error 20
Cidaris saltationis genus Arcadibus 70
Κήδεσθαι *pro curare inferias 129*
Cinæthus quidam nomine, primus Homeri carmina publicis conuentibus recitauit 113
Cinnus, quæ & Commissio & Confusio figura 317
Cinxia Diana à Latinis quare sit appellata 387
Cion tibicẽ apud Hipponactẽ 77
Κίων ἢ βάζυς αὐλεῖ, *prouerb. vnde 77*
Κιθαρῳδικὸν *tibiæ modus 18*
Κιθαρῳδικὸν *citharæ modus 126*
Circenses ludi quomodo celebrari soleant 106
Circences Neptuno fieri ludos 107
Circenses & Apollinares funebres ab Ædilibus edi solitos 104
Circenses ludi à Circo in quo edebantur dicti 106
Circenses Prasini & Veneti à viridi & cæruleo colore ibid.
Circuli meridiani qui dicantur in Sphæra 420
Circumstantia personæ multiplex 320
Κιθαριστήριοι *tibiæ vnde dict. 80*
Citharæ quo tempore primùm apud Græcos concinnatæ 126
Ciues vrbis alicuius, qua ratione laudare possis 402
Ciuis boni animum erga patriam qualem esse oporteat 263
Clarus, vox vnde sumpta sit 444
Classis gubernatorem qualẽ esse oporteat 251
Claudiani Epithalamium quo genere carminis conditum 160
Clauicymbalum 127
Clauis sponsæ quare Repotiorum die daretur 388
Clearchus Solensis Aristotelis discipulus originem Pythiorum qui prodiderit 95
Κλέος ἢ δόξαν *vocare Græcos, quæ vel ἔπαινον vel ἐγκώμιον consequantur 409*
Κλινοπάλιοι *versus qui 179*
Κλιμάδες, *ostia latiora per quæ carros & iumenta transmittebant 87*
Κλισίον *in scena quid sit ib.*
Κλητικοὶ *hymni 412*
Κλητικοὶ *hymni quid ab* Ἀποπομπτικοῖς *differant 413*
Clodius Pulcher scenam signis & tabulis ornauit 90
Clonas 77

Κλάζειν quid sit Græcis 90
Clonas τετράφῶ legem in Choris inuenisse quibusdam putatur 80
Cn. Domitium centum vrsos Numidicos in spectacula produxisse cum totidem venatoribus ex AEthiopia 105
Κνισμὸς saltatio parum pudica 71
Cocalus Aristophanis fabula 31
Cocles, Gallus Machinon, q. machinator 54
Codalus tibicen 77
Coemptio, nubendi modus qualis olim fuerit 386
Cœna quare dicta sit 24
Cohortis statio in theatro à principibus cur posita 85
Collatio, συμβολὴ quo modo fiat 322
Collationum modi aliquot 322. 323
Κολωβοὶ versus 187
Κῶλον quid 193. & 494
Color in oratione quis dicatur 446
Colores Rhetorici, seu χρώματα 306
Κόλπωμα Regum amictus 62
Colus cum lana, & fusus cum stamina in pompa nuptiali cur ferri consueuerint 383. & 387
Κωμάρχης tibiæ modus 81
Κωμάζειν commune & pastorali & scenicæ actioni 23
Κωμάζειν quid propriè significet Commessationum mos & nomẽ vnde 24
Κόμμα quid 195. 494
Κομμάτιον pars παραβάσεως, vnde dicta 48
Commoratio figura quæ sit 316
Κόμμος quid 46
Communicationis figuræ duo genera 338
Comœdia vnde dicta 24
Comœdiæ definitio vera, & aliorum falsa ostenditur 27
Comœdia vetus à Mimi idea quantum absit 366. & 374
Comœdia interdum commistum habet mœrore & lætitia exitum 45
Comœdiæ initia, cultus, nobilitas 24
Comœdiæ res & nomina vnde sumi debeant 375
Comœdiæ veteris licentia 374
Comœdias interdum infelicem habere exitum, contráque Tragœdias lætum 367
Comœdiæ differentiæ 29
Comœdiæ ætates ibidem
Comœdia vetus ibidem
Comœdiæ veteris ætates duæ ib.
Χῶμος extra Theatrũ qualis 68
Κωμωιδὸν Orationis 458
Comparationis diuisio 324
Comparationis natura & vsus 326
Comparatio & Collatio inter se quid differant 322
Comparatio siue σύγκρισις qua ratione fiat ibid.
Comparatio cum Epiphonemate 325. & 329
Comparationes Virgilianas habes 325
Κόμψοι versus 191
Compitalitij ludi vsque ad Seruium Regem intermissi, ac per vicorum magistros instaurati 103.
Compitalitij ludi ante designatam vrbem Romam à compitis agrestium & facti & dicti ibidem
Compitalitij ludi cum collegiis pariter aboliti 104
Composita Tyrrhenorum tibia 78
Compositionis modus vltimus quis fuerit 172
Conciliatio per se non figura, sed orationis ductus 363
Conciones quæ à Liuio & Thucydide inseruntur ab ipsis fictæ, personis quibus attribuuntur nunquam cognitæ 12
Concordantes versus qui 185
Condimentum in Poesi est cantus 2
Conditio figura 311
Conditio personæ propriè quænam appelletur 49
Confarreatio nuptiarum ius quale 386
Confessio περιμολογία 333
Consequentia figura 345
Consequens oratio in argumento quæ vocetur 343
Consilium tribuitur senibus, & prudentia iuuenilium furorum temperatrix
Consolatio quid sit, & quo modo exequenda 427
Consualia Romanorum 91
Consualibus pastores inuerso & vibrato corpore cernuos saliisse 104
Consualia Romulus indixit desi-

gnata iam vrbe, quo tempore Sabinæ raptæ sunt ibid.
Consus, Neptunus Latinis dictus 91
Consulti hominis habitus in scena 51
Contemplationis, atque omnis actionis finis siue materia, siue obiectum est societas 228
Contemptus diuitiarum 238
Conuiuiales tibiæ 80
Coqui vestis duplex & rudis 52
Coquorum nomina 50
Coquos ad tibiæ sonum epulas apparasse 78
Κορδακίζειν quid 67
Κόρδαξ saltatio comica 66
Cornicum aut turturum par, coniunctio auspicatissima si in celebritate nuptiarum appareret 384
Cornu pro tibia vsos Tyrrhenos & Cretas 78
Cornua è buxo efficta multis foraminibus, inflant magno spiritu nunc Germani ib.
Corona querna Heroicos poetas Romæ donari solitos 113
Coronam lauream in Pythiis datam victori 95
Corporis nomine quid intelligi debeat 50
Correctio seu moderatio figura Græcis μετάνοια 310
Correlatiui versus 185
Cortina appellatus tripos Pythicus, à corio Pythonis, quo erat obductus Apollinis opera 310
Coruscare, ἀπὸ τῆς κόρης deduci 481

Corybantes seu Curetes cuius nationis populi fuerint, varietas sententiarum 69
Κορυφαῖον qui cantum incipiebat, quare altiore voce vsus fuerit 46
Κορυφαῖος ab Aristotele, Chori princeps 42
Κόσμι ἐκπύεσσις saltatio immanis dicitur 69
Cothones Seruio, portus manu facti 422
Cothurnus qualis fuerit. 53
Cothurnus Tragicorum 42
Κέκρυφοι virgines 61
Κεκρύφαλος machina comica 88
Crates discipulus Olympi 77
Crates 31
Crates Atheniensis fabulas sine metro dedit 14
Crates primus Athenis Comœdiæ solutæ erat author 27
Cratinus primus partes & actus in Comœdia disposuit 29
Cratini Ὀδυσσεῖς 30
Cratinus vlyssem Homeri censuris vexauit ibidem
Cratini Βάτραι 31
Cratini interitus ob Βάτραις fabulam editam ibidem
Κρεῶν ὀσφρησις qui fiebat in Igdi 70
Cretenses gladiatorum muneri primarias matronas interesse voluêre 106
Cretensium saltationes propriæ 72
Creticorum versuum exempla vnde petas 166
Κρήδεμνον velum Penelopes apud Homerum 62
Crissare quid Latinis 71
Κροκωτὸς vestis 72
Crocotula Latinis vnde dicta ibidem
Κρουσίθυρος, modus tibiæ concitatior in Elegiis 81
Cultus ac nitor orationis quis sit 460
Cunctus ab omni quid diuersi habeat 470
Cunei, sedilium ordines à figura dicti 83
Curetas, primos ἐνόπλιον quare saltasse autument plerique 69
Curetas, eosdem esse qui & Corybantes 69
Cursoris nomen 50
Cursus minimus erat stadij vnius 93
Cursuum varietas à quantitate ibidem
Cutem in fronte distentam, remissæ vitæ ac vecordis frequens indicium esse 55
Ctesibius Hydraulicæ author 7
Κυκλοσιτήεσσον Saltatio 65
Κυκλοτελεῖς versus 180
Κυμαῖος Apollo 86
Κύμβαλος Græcis quid sonet, 470

D

Dactylicæ tibiæ 80
Dactylicis tibiis vtebantur olim ad ἀναπαιστήματα. ibid.
Dactylici affectus 196
Dactylici versus 152
Dactylicis inæqualia fuisse foramina interualla, qualia sunt tempora pedis Dactyli 80
Δάκτυλος postrema pars πυθικοῦ νόμου, à temporum numero sic appellata 95
Δαδοφόροι nuptiarum 387
Δαῖς ἴδιον ab Homero, vnde dicta sit 81
Damon Atheniensis Lydiæ, remissæ harmoniæ, qua occasione fuerit author 75
Danae quomodo repræsentata 61
Dapes vox Latina, vnde sumpta 469
Daphnis insignis ludio, cuius interitus bucolicis cantionibus celebratus 19
Daphnidis fabula ibid.
Deceleonæos, primos in Nemeis præfuisse 101
Decoctores voluntarij tam apud Romanos quàm Athenienses, toto theatro abstinere iussi 85
Decorum in primis obseruandum Poetæ 248
Definitio duplex, Χρήματος καὶ ὀνόματος 332
Definitionum Tragœdiæ Aristotelis excutit Scaliger, & suam ponit 28
Deformatio, eadem quæ διατύπωσις 307.318
Δειπνίσεις 43
Δεινότης siue δύναμις 337
Δεινότης orationis 448
Δεῖος tibiæ modus 81
Δεῖπνον Græcis, ὅτι δεῖ πίνειν 24
Delectatio fabularum est vel in iocis, quod est Comœdiæ: vel rebus seriis, si sint vero propiores: quod est Tragœdiæ 368
Deliam ad aram quare nulla cæderetur hostia 394
Deliberatiui generis orationes, haud rectè suasorias appellari 5
Delineationis nomine quid comprehendatur 302
Delitiosa apud Comicos nomina 50
Delphi soluti periculo Pythonis, ludos Apollini instituêre 95
Delus quare Asterie nominata fuerit 424
Demopœetum Sicyonium, aliis Epigonum quendam plectri officium ad solam manum transtulisse 126
Demosthenis & Thucydidæ in genere dicendi comparatio 444
Demoxeni versus de quodam adolescente 73
Deo quare thus dari, laudes cani soleant 231
Deos aquaticos machina læua introduci solitos 88
Designatores dictos, qui funebres ludos curarent 107
Δίσις, Turbatio negotiorum in Tragœdiis quare vocetur 370
Despondentium animum qualis oratio 283
Desultores nostri ab διαβάταις & Calpe Græcorum quid differant 100
Detrectatio figura 335
Deus ex improuiso demissa machina ostendi quando soleat 88
Διυποκρισις in fabularum a-

ἕλιονe,quis 53
ἐξιστάμενος Chorus 41
Dexteritas, siue δεξιότης, Poetæ quæ esse debeat 461
Dextra ara Baccho in Tragœdia, Apollini in Comœdia 86
Dextra porta in Tragœdia peregrinum aut hospitem emittebat 87
Διὰ quid notet 13
Διὰ συνθέτων ὀνομάτων poema, quid cum Dithyrambo simile habeat 124
διάχρυσος amictus 62
Diadema quid fuerit 52
Dialectica instrumentum rationi fabricans 206
διάλεκτος propriè quid designet 13
Diallage, vel potius ὕφεσις, figura 335.336
Dialogi inuentor quis 14
Dialogi quid sint ib.
διαλογικὸν quod & δραματικὸν, poematis genus & Imitationum 13.14
διαλογισμὸν, omnem esse posse orationem 320
Diana Taurica 17
Diana Lyæ, & Luæ vnde cognominata 18
Diana Phaselis ibid.
Dianæ Caryatidis cognomentum vnde 17
διασφύριας saltatio 65
διασυρμὸς, siue vexatio, Sarcasmi species 358
διατενὴς 80
διατύπωσις, siue ὑπόδειξις, quid differat ab ὑποτυπώσει 308
διαυλον carmen 184
διαυλος cursus qui fieret 93
διαζώσφυα, subligacula mulierum Thessal 72
Dicæologia, Rationabilitas, an figura dici possit nécne 337
Dicendi genera siue formæ, tres 440
δίκελα quid 41
Dictum perfacetum in mulieres Italas, quæ focetis vtuntur alijs simis 53
δίδακτρα, munera præceptoribus dari solita 387
διδασκαλία poesis ne redoleat, adhibenda cautio est 254
Differentiæ orationis eædem quæ personæ, cui illa maximè affinis 274
Digestio, figura Græcis διάδοσις & διάδοσις 339
Digestionem ad ornatum & formam pertinere 46
Dignitas personæ vnde pendeat 367
Dignitas grandiloquo perpetua comes ibid.
Dignus vnde dicatur ib.
διηγηματικὸν & ἐξηγηματικὸν, & ὑποδιηγηματικὸν dicitur idem simplex poematis genus 13
Dimeter quid 146
διμετρία quid sit 240
Diomedis grammatici definitio Paræmiæ, ridicula 352
Dionysiaca saltatio 68
δίφρος & ἅρμα quid differant 101
διφθερίτης 61
Diphthongos amittere tempus vnum sequente vocali 196
διπλᾶ
διπλᾶ, saltationis genus 67
Διπλασία, saltationis genus 69
Diræ, Poematis genus duûm generum 131
Diræ, carminis genus dictum ab imprecationibus ibid.
Diræ Latinis geminæ, Græcis Erinnyes tres ibid.
Diræ Latinis, quæ Græcis Erinnyes ibid.
Directionem orationis ad res brutas admodum afficere 300
Disci iactus qui fiat 91
Διστρόποδες, histriones qui recte agebant 90
δίσημος vox quæ dicatur 77
Dissipatio figura διαπορὰ vel διασκόρπισις Græcè 339
Διστροφία etiam priuatarum ædium in scena 87
Διστροφία & δίπτυξ δωμάτιον in regiis ibid.
Dithyrambi ab hymnis modis tantùm diuersi 123
Dithyramborum duplex ponitur etymologia ibid.
Dithyrambos in honorem Bacchi factitari solitos docet etymon verbi ibid.
Dithyramborum stilus qualis fuerit ibid.
Diuersitas in toto & partibus constitui potest 223
Doctrinæ finis scientia 3
Δόλιχον maioris laboris fuisse quam δίαυλον scripsit Plato 93
Δόλιχος cursus qualis fuerit ibid.
Δολίχιοι versus 189
Domitianus septimum ab Vrbe condita seculum celebrauit 108
Donatus Poetarum anima dici meruit solus 288
Donatus & qui eum secutus Græculus, i. Erasmus reprehenduntur in definitione Paræmiæ 352
Donati opinio, qua negat personam eandem plus quinquies in proscenium exire, falsa esse docetur 38
Donati errores duo in eo quòd dixit Vlyssem pallium introduxisse. Pallium enim Locrorum esse 52
Δοπὸδία in modis quid 76
Dores Lydorum colonos fuisse rectè probari posse 75
Dorica harmonia vetus & tibia 74
Dorica harmonia media καὶ πρὸς ἀκρότητα 76
Doricæ leges tibiæ sedatiores ibidem.
Δῶρος filius Hellenis, à quo denominati Dorienses 74
Δόρυν, παρὰ τὸ δορὺ πάσσειν, militaris vox 24
Δόξα à κλέος quid differat 409
Dramatici poematis genera & ordo 14
Δραματικὸν poema, quare sic dicatur ibid.
Δρᾶν, quid significet ibid.
Ductus orationis Rhetoribus modus & color est 282
Duellum à duobus dici 360
Duri & Thesal, voces Arabicæ, quibus fœx & amurca exprimuntur 28

Duris Samij testimonium de solenni saltatione Regis Persarum 73
Δυωδεκάχωλον vel δυωδεκὰς, *Odæ Pindaricæ genus* 117
Δύωρος *Græcis, biiugi equi Latinis* 94

E

Ἐανὸς ἐγκαλύπτερα, *Græcis velum sponsæ* 385
Ebrij in scenam tragicam introducti 62
Ἐγκατειδὴς, *saltationis species* 67
Ἔκβασις *Latinis Egressio, figura qualis* ibid.
Ἐκκόρεται κόρη καρφύλλῳ, *verba in nuptiis accini solita* 384
Ἐκλάκπισμα, *muliebris saltatio* 70
Eclipsis, Latinè defectus: figura maximè seruiens affectibus 344
Eclogæ quid sint, & cur sic appellentur 15
Ecstasis quid sit 226
Ἔδνα, *dona quæ maritus sponsæ ferenti sua φέρνη, rependeret* 388
Efficacia quidnam propriè vocetur in scripto aliquo vel oratione 286
Efficaciam siue ἐνέργειαν, non tam in verbis quàm in rebus ipsis esse 293
Efficiens causa duplex 214
Effictio quasi effigiatio, figura 309
Ἐγκλειόμενη *fabula* 31
Ἐγκωμιολογικοὶ 158
Ἐγκώμιον *vnde dicatur, & quid sit* 408
Ἐγκύκλημα, *machinæ scenicæ genus quale* 88
Ἔγνατος, *ingeniculatio* 66
Ἐγνάσεις *pro ingeniculo, signo cœlesti* ib.
Εἰλεὸς *abaci cuiusdam in scena nomen* 87
Ἐλαφηβολιὼν *oppidum* 44
Electio vnde manet 398
Eleenses ab Arcadibus quo tempore victi fuerint 101
Eleensib. tribus duodecim, vnde & totidem Iudices electi ib.
Elegia quæsit, etymologia docet 129
Elegiæ definitio ex Didymo 130
Elegiæ argumenta quæ sint 430
Elegiæ cur à funeribus ad amores translatæ, idonea datur ratio 130
Elegiam in funeribus primùm dictam 129
Elegiacum siue cæsura apud veteres 170
Elego nõ semper finiri sententiam 199
Elegos lex tibiæ 81
Elegiacos versus cæsuram brevem admittere 199
Elenchus quid sit 434
Ἕλεος *nocturna auis Aristot. Latinus Vlula* 129
Elisæ orationes amantis. IIII. *Aeneid. exponuntur* 276 & 277
Ἐλικὼν, *musicum instrumentum* 126
Ἐλαφοδίωξη *dicti decem iudices Olympicorum certaminum* 100
Ἕλλως *vox recentior quàm Græci* 74
Ἕλλωας *ab Hellene dictos* ib.
Elogium quid 312
Elymos tibia, post Berecynthia dicta 79

Ἐμβάδες

Ἐμβάδες *cothurni* 83
Ἐμβάται *socci* 53
Ἐμβατήρια μέλη *apud Lacones, ἐνόπλια fuisse* 68
Ἐμβατήριαι *tibiæ Laconum, vt & saltationes* 78
Ἐμμέλεια *saltatio tragica, qualis* 66
Emmelia saltatio exarmatur 69
Emmeliam, inuentum Bathylli Alexandrei putari 67
Ἐμπεῖρόδος *versus qualis* 178
Emphasis quæ Latinè Ostensio dici possit, duobus fit modis 346
Emporiorum mores quare plerumque deprauatissimi 422
Ἐναρμονικοὶ *tonus ab Olympo excogitatus* 80
Ἐνδιάθετος ἢ ἔμψυχος *Oratio quæ dicatur Hermog.* 457
Ἐνδυμάσια *modi contrarij γυμνοπαιδίᾳ* 80
Ἐνεργείας *extrema duo* 294
Ennius cur simplici appellatione vocet fortunam Heram 254
Enny versus risit Accius 31
Ἐνόπλιον *saltatio ab habitu* 66
Entheæ leges tibiarum 77
Enthymema quid sit 339
Ἔρια, *vestes quibus per aerem ferebantur personæ* 88
Ἐπαοιδὸς 500
Ἐπαγωνισμὸς *cogitabundi gestus* 66
Epanastrophe ab Antistrophe quid distet 501
Ἔπαινος *vox vnde originem traxerit* 407
Ἔπαινου *definitio* ibid.
Ἔπαινος *ab ἐπαμολγῷ quid differat* 408

Epanaphora quid distet ab Anaphora 500
Ἐπαύλια *dies nuptiarum tertius, Latinè Repotia* 384 & 388
Ἐπαύλια *dona quæ sponso à virgine dabantur: inter quæ ibid.*
Ἐπαυλιστήρια *vestis quædam ibid.*
Ἐπεισόδιον *quid sit in Tragœdia* 46
Ἐπεισόδιον *mimorum* 42
Ἐπεισόδιον *nomine quid significetur Aristoteli* 375
Ἐπαφὴ 62
Ἐπεμβασις, *i. adaptatio, cõparationis transitus* 322
Ἐφηβικὸς *locus adolescentibus in theatro Athenis designatus* 84
Ἐφύμνια *quæ* 47
Ἐπικλια *orationis* 457
Ἐπιβατήριον *poematis genus quale sit, & vnde dicatur* 400
Ἐπιβλημάτων *nomina varia* 62
Epice poesews partes potiores, quibus personis dentur 366
Epicedium elogio mixtum 312
Epicedia, dicebantur in exequiis quum iusta persoluerentur 129
Epicediũ ab Epitaphio quid differat 425
Ἐπικλυσις *hortatio maritima* 400
Epicharmus poeta Comicus, cuius ad exemplum properare Plautum scribit Horatius 373
Epichirema Latinis Aggressio, figura 339
Epichoriambicum carmen 168
Epicus poeta quis propriè 111
Epici Poetæ qualis debeat esse dispositio 365
Epici poetæ qua ratione ex histo-

ria conficiant poema 12
Epicorum præmium taurus 120
Epicum poema, quare princeps omnium 14
Epicum opus vniuersum in certos libellos diuidendum 365
Ἐπικωμάζειν verbum quid sit 25
Epicrates Ambraciota 31
Epicrates antiquus Comicus, quẽ vocet φερωνυμώτερον 84
Ἐπιώτειος, siue Ἐπιώτειος 135
Ἐπιδεικτικοῦ vox malè à Quintiliano accepta pro ostentatiõe 5
Ἐπινίκια deorum festa quædam in Græcia 413
Epigrammata quare & Lemmata dicantur, i. indicaturæ 134
Epigrammatis definitio 430
Epigrammatis virtutes duæ 431
Epigrammatis vox quare tamũ breuibus poematiis propria facta sit 430
Epilogi siue poematum clausiones 135
Ἐπιμελείας nomine, tum accuratam tum præposteram diligentiam apud Hermog. designari 458
Ἐπιμονὴ 191
Ἐπιμύλιος cantilena quæ ad molam canebatur 133
Epimicia haud absimilia pæanibus 117
Epimicia in certaminibus victori canebantur 119
Ἐπίνομις Platonis liber, quẽ post legẽs statuit ib.
Epimenidem quare inscribi placuerit Scaligero Poetices postremum librum ib.
Epinicum quale 168
Ἐπίνυοι versus 189
Ἐπιφαλλος, modus tibiæ in Bacchanalibus 81
Epiphthegma siue ἐπιφώνημα, i. acclamatio peculiaris Pæanibus in ᾠδαῖς. 119
Ἐπιφθεγματικὰ 47
Epipompentica μέλη ad pompas 117. 119
Ἔπισημον Græcis quid sonet 409
Epithalamium carmen quale & vnde dictum 381
Epithalamij carminis initia diuersa 391
Epithalamij carminis argumentum 381
Epitaphia, cantus ad tumulum 129
Ἐπιτάφιος λόγος καὶ ἐπιτάφιος 425
Ἐπιτακτικὸν poematis siue orationis genus 404
Epithesin pro apparatu epithetorum rectè dici 297
Epitheta vnde sumi possint varia ibid.
Epithetorum modi ibid.
Epithetorum efficacia & proprietas tam in re quàm elocutione ib.
Epitritus quid, & quare sic dictus 144
Ἐπιτροχασμὸς quæ & τροχαῖος 315
Epitrope, Concessio figura 333
Ἐπῳδὴν ab ἀοιδῇ differre 377
Epodos in sacris qui dicatur, ex Galeno ostenditur 118
Epodon liber Horatij, quare sit ita inscriptus ibi.
Epopœia 28
Epos carminis nomen, qua ratione solis dactylicis senariis magniloquis attributum 111
Ἐπῳδικοὶ epitriti dicti 144
Epulorum vbiæ quare παρθένιοι dictæ 81
Equus quare sacer Neptuno 104
Equi coronari Consualibus quare soleant ib.
Erasmi mirificam Latinitatem perstringit Scaliger 445
Erigone Tryphonis carmen 130
Eriphanis poetriæ νόμον 21
Ἔρως morbi genus apud Medicos 265
Errores in curandis morbis 4
Erroris inductio, figura 363
Erycen Siculum cestu excellentem 93
Essentialis pars duplex, aut in re aut in intellectu 35
Ἐθιλοντῆς à Thebanis mimi vocabantur, Latine volones 43
Ethologi qui dicantur Ciceroni 43
Ἔθος vnde 207
Etymologia quid sit 359
Etymologia quid sit, & vnde nomen illud acceperit 332
Euasio figura qualis 315
Εὐβοϊκὰ quædam animalia, qua ratione vocet Aristoteles 440
Eubœus Parius Parodiarum scriptor sub Philippo floruit 114
Eubœi parodica quædam ex Homero ibid.
Εὐκρίνεια orationis, quæ Græcis dicatur 454
Euentum veteres quem nominarint 227
Euentus rerum quibus pigmentis ornare debeat Poeta 227
Εὐλογία species Ἐπαίνου 409
Εὐμενίδας Græcis dici furias κατ' ἀντίφρασιν 360
Euphemen nutricem Musarum qua ratione professi sint veteres theologi 9
Eupalorion Cherronesius 163
Eupolis 30
Eupolides 168
Eurialici versus qui 179
Euripides abusus Lino, à tristibus ad læta transferens 129
Euripides damnatur à Criticis, quòd prologum miscuerit cum protasi 45
Euripidæ responsum ad obiectionem, quod impuras fœminas adduxerit in Scenam, quarum turpitudine populus fieret deterior 368
Euripidis ad Archesilaum ἀποφθεγμα 28
Euripidi falsò tribuitur introductio ebriorum in scenam 62
Euripidis locus, vbi facit Peleum obiectionem Lacænarum nudationes 72
Euripidis Cyclopem parum à Comœdia differre 367
Euripidis ἀποφθεγ. 3
Euripidion carmen quale 151
Εὐτελὴς καὶ ἐύζωνον qua ratione vocet Hermogenes subtile dicendi genus 440
Εὖ φέρειν quare Plato potius quam χαίρειν ponit in epistolis & salutationibus 10
Exaggerationis finis & vsus prolixi. 317
Ἐξάρτυσις 123
Excitatio siue ἔγερσις figura 334
Exclamatio figura 311

Exclusio figura 335
Ἔξεις & ἕδη quid differant 262
Exemplum quare Græcis παροιμία *dictum fuerit* 321
Exempla multarum rerum posse ex Virgilio hauriri 216
Exemplum inter figuras meritò censeri 321
Exempli nomen vnde dictum sit, & definitio 340
Exibilari à populo, qui soleant Histriones mali 90
Ἐξόδιον *quid in Atellana diceretur* 42
Exodus Tragœdiæ pars 46
Exomides seruorum variæ, pro euentu & ætate 51
Exornatio duplex 46
Ἐξώστρα, *machina recitandis iis quæ secretò patrata essent in ædibus* 88
Ἐξώστρα, *eadem quæ* ἐκκύκλημα *dicitur* ibid.
Explodere Latinorum vnde sumptum 90
Expressio personarum 208
Extenuatio figura alia simplex, alia composita 348
Exulum vestitus in Tragœdia 62

F

Fabricas artes, medicinæ esse pediseguas 206
Fabros cuiuscunque generis quales facere deceat 256
Fabula vnum genus, & nomen commune Tragœdiæ & Comœdiæ 26
Fabulæ inter partes in ludis primarias recensentur 104
Fabularũ genera, ab ornatu vestitúve quẽ gererent, nominata, vnde orta 32
Faces & tedæ in nuptiis quot numero & cuius fuerint materiæ 385
Factoris vocem iniquè oleariorum cancellis circunscriptam esse à veteribus 6
Faliscum & Cincium primos personatos egisse Comœdiam 51
Fallere, παρὰ τὸ σφάλλειν 472
Fama bona præmium sapientum 9
Famæ Virgilianæ & Eridis Homericæ comparationes 9
Famam malam pro supplicio Plato multis statuit 9
Far tostum quibus nuptiis præferri soleat 386
Fati administra Fortuna 292
Fatigare diem quid sit 478
Fatum quid 207
Fatum quid appellarint veteres 227
Fauni fatidici quo genere carminis scripti fuerint 171
Fel hostiæ nuptialis circum aram proiici solitum quid innuat 385
Felium natura in venatione 327
Feriæ statæ aliæ erant, aliæ minus statæ apud Romanos 103
Φέρνη, *dona quæ marito ferebat vxor repositorum die, vocabant Græci* 388
Ferreus annulus quem vir dabat vxori, quid designet 386
Fescenina carmina, Atellana sũt 42
Fescenina tripudia qualia apud Roman. 71
Fescenninorum carminum origo 382

Festi-

Festiuitates certorum populorum Græciæ 103
Festiuitates quibus Tragœdiæ agerentur quatuor erant: in trib. seriæ, quarta Satyricæ Tragœdiæ dabantur 35
Figuræ definitio 303
Figuræ ad certas species deducuntur 307
Figurarum diuisio 305
Figuræ quæ cuique charactéri maximè conueniant 514
Figuras primùm se ad certa capita reduxisse dicit Scaliger 364
Figura ἀλλοίωσις *quæ sit* 506
Figura χασμὸς *quæ sit Hermogeni, & vnde dicta* 509
Figura Κλίμαξ 502
Finis prima causa 222
Finis & forma aliquando pro eodem ibid.
Finis propriè quid sit 3
Flammeo quare sponsam ornarint veteres 385
Floridum dicendi genus à pleno quid differat 463
Fluxi versus 190
Fœdum à fœderibus dici 473
Fœdæ saltationes 71
Fœmineæ naturæ vera pictura 242
Fœmineæ virtutes propriæ in ædibus atque in operibus, quæ sint 244
Fœminæ persona & oratio 274
Fœminæ virtus propria, pudicitia & pudor 243
Fœminæ quot modis res viriles attribui possint 117
Fœminarum pugnas noctu edidisse Domitianum 109
Fœmina aut minus quàm canem, aut plus quàm senionem iacit, prouerbium apud Italos 242
Fœminis per Augustum superiora loca sunt designata omnibus in ludis atque spectaculis, præter Athletica certamina 857
Fœmineo in sexu nihil esse mediocre 242
Fontes, spelunceæ, ambulacra, topiaria, ad scenam satyricam accessere 87
Forensis oratio fusior 2
Forensis ars, Oratoria dicta ibid.
Formæ duplices 222
Formula quædam perpendendæ diuinitatis Virgilianæ præscribitur studiosis 281
Fortitudo quid sit, & eius diuisio 234
Fortitudinis officia 205
Fortitudinis varij modi 266
Fortitudinis partes 205
Fortis viri quid sit proprium 266
Fortis ab imbelli in adeundo periculo quid distet 244
Forti versutus quid intersit 269
Fortuna & Casus quomodo differant 208
Frequentatio, πύκνωσις *figura* 314
Funebres ludos ex arbitrariis statos fecit Claudius princeps, quos ædiles ederent, atque gladiatorios appellauit 109
Funebrium ludorum origo quàm vetusta sit 108

G

Gaditanæ saltationis modi tres 72
Gaditana saltatio omnium corruptissima. 72

Galeni locus de Damone Milesio, qui tibicinam à Phrygiis modis ad Doricas leges sonum demittere iussit 76
Galericuli personis additi in scena 51
Gallionis errores aliquot de figuris 316
Gallos olim summo in honore habuisse poetas conuictores, à quibus laudarentur 132
Galliambicus versus facetissimus ac venustatis plenissimus 199
Galliambicum carmen 165
Galliæ nunc mos in agendis fabulis 83
Γαμήλιον poematis genus idē cum Epithalamio 381
Γάμος vnde dicatur ibid.
Gaudia quibus rationibus facillimè comparentur 16
Gellij error qui à personando personam dici putarit 50
Gemmas tibias, pares nominatas 79
Genethliaci carminis natura & ratio 393
Genealogi hymni partes τῶν φυσικῶν ἢ μυθικῶν ὕμνων 414
Generatio qui pariat immortalitatem 394
Genius malus qui Bruto apparuit 293
Genium bonum Cæsari se ostendisse ibid.
Genij Pythagorei duo 292
Genij locorum diuersi vnde efficiantur 257
Genij quemadmodum agant in hominibus docet Scaliger 292
Gentes apud quas plurimus equis honos 17
Gentium ac populorum ingenia vnde excipienda 258
Genus dicendi plenum quod sit 462
Γέγανος saltationis nomen ab imitatione 66
Γέρανος machinæ genus quo rapiebantur personæ 88
Geraneæ Megaræ regionis mons 102
Germanorum modulatio & tibia 74
Gestus & modi saltantium 64
Ginglarus tibiola pusilla apud Ægyptios 78
Gingra saltatio in funerib. 71
Gingram ad cognominem tibiam edi solitam ibid.
Gingras siue gingris, & gingros, genus tibiæ 78
Gladiatores exhibere quantus fuerit sumptus: quanta etiam immanitas 109
Gladiatorum mos initio certaminis rudibus batuere: ferro nudos transigere ib.
Gladiatorum mos vnde primùm ortus 108
Γλαυξ σκωπὶ 71
Γοργότης siue celeritas figura 315
Græcum nomen ipsis iam Græcis desitum 74
Græca garrulitas 75
Græcos poetas sua carmina publicis ludis recitare solitos, tandem oblæsa frequentioribus operis voce puerum qui ad tibiam caneret præ se statuisse 106
Græciæ nationes primariæ duæ 74

Gram-

Grammatici ridentur ob etymon Elegiæ 129
Grammatici de cestus forma nugantur 93
Grammaticorum iudicium, de dispositione librorum Homeri Iliadis & Odysseæ reiicitur: & melius probatur 25
Grammaticorum nugæ qui poeticen oratione soluta profiteantur 9
Grammaticorum nugæ de nomine facis 28
Grammaticorum errores de voce Epodos 118
Grammaticorum errores in diuisione generum dicendi 442
Grammaticorum iudiciū de fine oratoris non sanum 3
Grammaticorum ridicula ratio de nomine Syluæ, quod à silendo dici vellent 380
Grammaticorum nugæ de Scolij nomine 121
Grammaticorum hallucinatio in etymologia Sarcasmi 357
Grammaticorum deliramentum qui putent epitheta excludi in voce, intelligi in significato 298
Grammaticorum error in diuisione generum dicendi 491
Grammaticorum falsa de Comœdia sententia 27
Grammatici nomē stultè sibi impositum probat Scaliger 27
Grammaticos in etymologia Satyræ frustrà & temere satagere 47
Grammaticorum error, qui ἔπος in Epigr. Martialis, senarium Iambicum interpretantur 113
Grammaticorum error qui in versu Virgilij, Et torrere parāt flammis, &c. putarint ὑπερβολήν
Grammatica, Calliæ Athenienſ. Tragœdia 34
Gratiarum tum perpetuæ sociatum affines quare dicantur Musæ 9
Gratias cur nudas & tres numero esse voluerint veteres 280
Grauitas orationis in quo sita sit 488
Griphi veterib. quas designarint ambages 135
Griphi definitio & etymologia 351
Grum ciuilis hilaritas & prudentia militaris prædicantur 69
Gruibus non rectè attribui stolidi tatem, prouerbio communi ib.
Gymnopædica harmonia Lyricorum 125
Gymnasia vnde dicta 92
Gymnasiorum non ē ludis literariis haudquaquam conuenire ibid.
Gymnastici ab σιαθοφίαις quid differant 55
Γυμνοπαιδία sub Terpandro saltata apud Lacedæmonios 80
Γύπωνες quid significent 71

H

Habitus quid sit 50
Habitus differentia in materia ibid.

Habitus à forma differentia ibi.
Habitus duplices 205
Habitus saltantium varij 66
Halma modus Gaditanæ saltationis 72
Harmation, lex tibiæ 77
Harmonia quid sit 8
Harmoniam & melos non esse de essentia Tragœdiæ 28
Harmoniam cum ipsa natura protinus extitisse 8
Harpastum pilæ genus 73
Hederas Baccho aris imponi solitas 86
Hegemon apud Athenienses parodia certans vicit 114
Hegemon Thasius Aristoteli primus parodias scripsit ib.
Hegesandri Epigramma iocosum 123
Helenam cum Paride Troiam ad nauigasse, negat Stesichorus in Palinodia sua 132
Helicon instrumentum musicum 126
Heliconides Musæ vnde nuncupatæ 9
Hellenis filij duo Ἴων & Δῶρος, qui à patre accepto imperio, suam vterque partem ac nationem ab sese denominarunt 74
Hemicyclium in fabulis, quo agebantur enantes e mari 89
Hemichorion quid vocetur 41
Hendecasyllabi versus 197
Hephæstionis error, qui Iambicum carmen ab Iambe mulierecula deducat 133
Heraclidis Ponticilocus, quo negauit harmoniam vllam vel Phrygiam vel Lydiam debere appellari, refutatur 75
Hercules Nemeo interfecto leone, Nemea correxit, Ionique Nemeo dicauit 102
Hercules cestu Erycen Siculum vicit 93
Herculi quare sacrificari solitum extra muros 290
Herculaneo nodo cur nec leretur cingulum sponsæ 387
Hermogenis sententia de generibus dicendi excutitur pag. 452. & 453.454
Heroas in scena per aerem vehi solitos machina quadam 88
Heroas saltationibus se exercuisse 73
Heroum proceritas 33
Heroicus versus quare dictus Pythius 197
Heroici hymni 314
Heroici maiestas carminis, à cantu Rhapsodia & Epos appellatur 116
Heroici siue Epici carminis ratio in tota poesi princeps 86
Hesiodus Homero maior natu 26
Hesiodus de ventorum numero ac dispositione arguitur 287
Hesiodi carmen, quo probatur ῥαψῳδεῖν, esse ipsam versuum commentationem 112
Hexametrum Creticum acatalectum non excedere tricena tempora 167
Hierax Olympi & famulus & discipulus 77
Hieroglyphon nugæ 352
Hieronymi Vidæ methodum in præceptionibus Poeticis vituperat Scaliger in præfat.
Hilarodi minus fœdi quàm Ionici cantus 131
Hipponactis reliquiæ, qui parodias inuenisse putatur 114
Hipparchum Pisistrati filium, primum Homeri versus Athenas importasse 112
Hipponactis versus 150
Ἡεα τέλεια sacrificium nuptiarum & ἤεα τέλεια earum numen 384 & 385
Hircum Tragicis poetis præmio fuisse 120
Hirundo nigra cur vocetur Virgilio 297
Hispanorum, etiam hodie, in saltando variæ gesticulationes 72
Hispanis fratribus gladiatorum morem, apud Græcos vetustiorem 108
Hispanos digitorum crepitu tibiarum aut tympanorum momenta assequi posse 72
Historia Epicis poetis pro argumento est 12
Historicæ dictionis tractus qualis 882
Historias sui temporis imagini veterum historiarum aptauit Virgilius 289
Histrio, vocabulum Thuscum 106
Histriones Romanis dici, qui Ludiastæ Æolensibus ibid
Histriones vnde dicti sint, nondum constare 35
Homerus vbi & à quibus fabellas quas operibus intertextas accommodat: edoctus 26
Homeri oratio qualis sit 443
Homeri versus, quibus phœnix exprobrat infantiam Achilli inepti iudicantur 245
Homerum temere epitheta rebus apposuisse 298
Homeridarũ appellatio vnde sumpta 113
Homo, animal sociale 207
Hominem, ἀπὸ τοῦ ὁμοῦ dici 470
Honoris voce quare frequenter vsus fuerit in suo opere Virgilius 469
Horatius quare vocet lege solutos certos poetas 117
Horatius centum-decem annorum circuitum attribuit seculo 110
Horatius ingratus arguitur, qui Mecœnatis, sub nomine Malchini, demissas notarit tunicas 378
Horatij scolium suauissim. 122
Horatij artem poeticam, arte non docere, sed Satyræ similem, In præfat.
Horatij quæstio, an Comœdia sit poema soluitur 12
Horatij locus de Epico poeta Vario, explicatur 111
Horatio, quid Designatoris nomen significet 109
Horatio, Dithyrambi audaces quare dicantur 123
Hospitalia vocat omnes ædes in scena præter regiam 89
Humanæ res, aut necessarij, aut vtilis, aut delectabilis genere comprehenduntur 1
Hyagnidem ante Apollinem tibia cecinisse 77

Hydraulus Ctesibij qualis 78
Hymen quid sit 128
Hymenæus nuptiarum deus vnde creditus 385
Hymenæus numen, Latinis Talassius siue Talasio 128
Hymenæorum acclamationes ib.
Hymenæorum duo genera ibid.
Hymenæi carmina nuptialia ib.
Hymni ad aras diis dicebantur 119
Hymnorum diuersa genera 412
Hymni à Pæanibus quid differant 117
Hyppeccaumata Aristoteli quid 261
Hyperbole siue Excessus figura 342
Hyperphrygia harmonia 75
Hypogypones saltatores qui 71
Hyporchema poematis genus quale 124
Hyporchematica Lyricorum harmonia 125
Hyporchematica Cretensium propria 67
Hyposcenion in magnificis theatris 89
Hypsipyle regina Lemni, nutrix Opheltæ 101

I

Iacere vnde dictum Latinis 48
Iactabundi semper milites 249
Iaculi vel pili missio qui fiat 91
Iambus quid 141
Iambicis conuitia faciebant sine imprecatione 132
Iambici species 149
Iambici affectus 194
Ἰαμβίζειν παρὰ τὸ ἴεσθαι καὶ ἀναβαίνειν 133
Ἰαμβίζειν quid sit propriè 48
Iberarum cultus 61
Ἱκετὴ carmina quæ 182
Ideæ matris familiæ quando institutæ fuerint 105
Ideæ dictionis septem ex Hermogene 444
Ideam pro forma quare author dixerit 201
Idearum partes nouem ex Hermog. 448
Idola & formæ defunctorum an aliæ sint ab animabus 49
Idola seu formas defunctorum pro ipsis corporibus in scenam introductas fuisse ib.
Idomenei error de Pisistratidarum διαλύσεις καὶ κώσεις 25
Iduthum inter tibiarum species recensetur 80
Ἴδυλλος, tibiæ modus in dicacitatibus 81
Ἴδυλλος & ἰδίων species iucundæ saltationis 67
Idyllion diminutiuum ab εἶδος, *quia poema sit rerum quasi species quædam* 116
Idyllium, παρὰ τὰ εἴδη καὶ τὰς ἰδίας, diminutiuo flexu quare dicatur 15
Ἰὲ παῖ, Ἰὲ παῖ, *Acclamatio Latonæ puellum Apollinem hortantis vt sagittis Pythonem occuparet* 95
Ientatio qualis, & Ientare verbum vnde dictum 24
Igdis saltationis genus 70
Ἴγμων *senex tertius* 50
Ignis nocturni vsus quibus in ludis extiterit 107
Ἰὴ παιὰν *acclamationem non semper Pæanibus additam* 119
Ἴμβδος 135
Imago, Græcis εἰκὼν *figura* 32
Imago ab Exemplo quid differat 322
Ἴμβηον, *pistorum cantio ad molam* 133
Ἰμβλὸς *mensuræ genus* ibi.
Ἰμᾶν *trahere & haurire significat* ibid.
Ἰμάτιδιον & ἐπίμβωμα *aut* ὑπίβλημα *Græcis dici seruorum tunicalam* 51
Ἴμμιξις 140
Ἰμμιξὶς *an verè sic appelletur* 176
Imitatio vniuersæ Poeseos finis 27
Ἡμίθεοι καὶ ἐπιθνῆται, *Heroes antiquitus creditu* 415
Imminutio figura, quæ Græcis ἔνδεια *dici posset* 347
Impares tibiæ & pares 79
Imperatores Romani in scena quales 61
Impietas comes auaritiæ 270
Impulsionem ad hilaritatem, per se figuram non esse 363
Impulsu & tractu nos moueri 65
Impunitas iocorum & licentia priscis Poetis quare data 29
Inanimata quare non habeant ἤθος, *sed* πάθος 297
Inclinationes cœli quæ appellentur 420
Inconsideratio, cognatum ac perpetuum iuuentutis vitium 247
Incumbere à κύμβαχος *Græca voce dici* 470
Induere ab ἐνδύειν 480
Inductionis definitio 340
Indumenti militaris species in Tragœdia 62
Inferiarum carmen & parentalia 426
Influere ab origine Græca ἐνροιζεῖν *dici*
Infortunia ab astrologis duo sidera dici 191
Innumerum Aduerbialiter à Virgilio positum pro eo quod Callimacho est ἀμύθητος 516
Ino à Nereidibus diua facta, Leucothea Græcis, Matuta Latinis 102
Inscriptio & titulus Tragœdiæ qualis esse debeat 365
Inscriptio & periocha, quid inter se conueniant aut dissideant 432
Insipiens quis 203
Instrumenta 50
Instrumenta inter causas à Platone numerata 221
Intellectuum finis quis 204
Intercalares versus 185
Interpellatio figura 362
Interrogatio, ἐρώτησις, *figura sit necne* 513
Interualla siue διαστήματα *in musica quæ vocentur* 516
Inuentio quæ ad Poetam pertinet qualis 46
Iocorum duo genera 29
Ion Chius, scriptor Dithyrambicus 124
Ἴων *filius Hellenis, à quo denominati Iones* 74
Iones in Asiam migrasse ibi.

Ionica à maiori 154 & 198
Ionica à minori ibid.
Ionica tibia seu modus 74
Ionica harmonia noua mollis, cùm vetus aspera esset 76
Ἰωνικὸν, *saltationis nomen à regione* 66
Ionicus cantus, cinædicus, & sotadicus 130
Ionum posteriorum mollities 75
Ioniæ veteris mores ibid.
Ἰουλὼ *Cereris cognomentum* 133
Ἴουλαι, *genus carminis* 22
Ἴουλος, *cantio ad lanificia, & in messe* 133
Ἴπνος, *oculi ægritudo qualis sit, & vnde sic vocetur ab Hippocrate* 104
Iracundia & superbia temeritatis vitia 269
Irati vultus describitur ibi.
Irarum varij modi 223
Ironiæ vox quid Latinis sonet 356
Ironiæ appellatio Græcis vnde 355
Ironia quid Allegoriæ simile, quid diuersum habeat ibi.
Ironia duplex ibi.
Ἰσχοφοικὸς *saltatio, in honorem Bacchi* 70
Isidis sacra 107
Ἰσόχρονοι *versus* 181
Isocratem primum inconditæ orationi numeros addidisse 585
Isthmia instituendi occasiones 102
Isthmij ludi an nuncupati Neptuno in honorem Melicertæ 94
Isthmonicas iudicio Corinthiorum primùm apio coronatos Timeus testatur 102
Italiæ fatale malum, vt perpetuò velit dominos peregrinos 302
Italica fabula 33
Ἦθος *quid* 207
Ἦθος & πάθος *quomodo inter se differant* 207
Ithymbi & Phallica Baccho sacra 68
Ithyphallorum quæ pronuntiatio, & quis ornatus 44
Ithyphallicum 170
Iudicatio figura 312
Iudices & præsides certaminis Nemæi quare pullati sederent 102
Iudices quos ῥαβδούχους *appellatos legimus, quorum sententia victori deferebatur palma, quum plures poetæ in ludis publicis certarent, qualis Magistratus fuerit* 373
Iudicij ciuilis finis quis 398
Iudicem qualem effici à Poeta par sit 252
Iulia lex de iure sedendi in ludis scenicis 84
Iulius Laberij mimi quàm studiosus fautor & auditor extiterit 43
Iulius Cæsar cccc. leones populo Romano in spectaculis proposuit 104
Iuno eadem quæ Fortuna 291
Iunium Brutum primum in defuncti patris honorem dedisse Romæ gladiatores 108
Iurisprudentiam ex matrona meretricem faciam, &c. 206
Iustitia ciuilis vnde proficiscatur 398

Iune-

Iuuenalis insolentiam in quibusdam versibus mireri, vt toto opere vir bonus absimeat 378
Iuuenalis obtrectatores confutantur 30
Iuuenalis versus in quo Bathylli nomen posuit 67
Iuuenales ludi à iuuenibus originẽ & nomen habent 111
Iuuenalibus tandem grandiores natu admissi, etiam vtriusque sexus ibid.
Iuuenis natura, vt media est inter adolescentiam & senectutem, ita & particeps tum vitiorum tum virtutum 246
Iuuentutem qualem describi deceat 246
Ἰξάν *vestis Satyrica, quare sic appellata* 63

L

Laberius mimus, elegantia & sermonis puritate, etiam omne Latium prouocauit 43
Laberij Gellius aliquot vocabula vt sordida notat, Horatius negat pulchra poemata, sed nullo iure ibid.
Laberij versus qui à Macrobio citantur 43
Labor, Labrum, παρὰ τὸ λαβεῖν *dici* 360
Labyrinthus Cretensis 69
Λάκαινα μὴ παρθένων ἀγέλα, *verba saltationis Laconicæ* 72
Lacedæmoniis locus à Turcis hodie quomodo dicatur 17
Lacedæmonis vnde cum tibia ad bellum exire cœptum 68
Lacedæmonios sine mœnibus & vixisse & regnasse 402
Laconica carmina quæ 196
Lacones Doriensium integerrimi 74
Lacones puellos in Pyrrhica se exercuisse 68
Lasciuissima, modus Gaditanæ saltationis 72
Lætitia quid sit 10
Lætitiæ causa ibid.
Λαγαροὶ *versus qui* 187
Λαμπάδιτες, *genus saltationis quale fuerit* 71
Lanistæ gladiatorum Magistri 109
Λακωνικὴ *species Reipub. qualis* 424
Lapis in Delphis positus sub ænei Latonæ signi pedibus 95
Laponum mos in nuptiis celebrandis 390
Latinarum fabularum species recensentur 33
Latonæ æneum signum in Delphis 95
Laudationes cuiusuis syluarum materiæ congruere 381
Laudationis vniuersæ quædam capita obseruatu dignissima in omni scripto 381
Laudationis finis 398
Laudationum materia quæ esse debeat 416
Λαυροχειμὼς *qua ratione dicatur* 41
Λαυροστάτης *Chorus* 41
Laus vnde dicatur 488
Learchi Inus & Athamantis filij fatum miserum 102

Lebetes præmia ludorum Græciæ minus nobilium 103
Lectæ sententiæ, & secta verba quæ vocentur 459
Legatis sociarum gentium locus inter Senatores in theatro datus 85
Lex tibiæ Ἀ ῥιμάτιον 77
Leges communes versuum 192
Leges dictæ sunt diuersi in Choris modi, quia nefas esset aliter facere 8
Leges quare criminibus supplicia proponant: virtutibus nihil dent 229.230
Legum partes omnibus modis communes 76
Lemma pro titulo Martialis ponit 430
Lemuriis festis non licuisse nuptias celebrare 389
Lenonis versicolor amictus 51
Lenonum nomina 50
Leo saltationis Laconicæ genus 69
Leoninus versus 183
Lesbius ᾠδὸς apud Lacedæmonios in honore habitus 118
Leucothea 102
Lex & lanx satyra, à Satyris 47
Liber pater quo ornatu à Tragicis introductus 62
Λογεῖον pulpiti pars altera, in qua ῥήματα & alia actuum internalla recitabantur 90
Liberi chariores nobis cur sint quàm parentes 233
Libitina vnde dicta 359
Libyn cognomen tibiæ fecit Sirites 77
Lictores atque viatores ad cunctos positi in Theatro 85
Liuius Andronicus quo tempore floruerit 1231
Liuius Andronicus carmina Satyrica à se exculta, in ludis scenicis recitauit ipse 106
Liuij & Thucididis conciones expenduntur 12
Locus vnde dicatur 359
Loci descriptio 217
Loci naturam situmque eadem non esse 420
Loci situs vel natura quibus rationibus laudari queat 421
Locrica lex in tibiis 81
Λοιμίας ᾠδαὶ 122
Λογαοιδοὶ qualia fuere 158
Λογεῖον ab Odeo distinguitur 90
Λογεῖον Græci pulpitum cur nominarint ibid.
Λογεῖον Orchestræ pars 39
Λογοιδικὸς versus 191
Logographi ab ænigmatibus quid differant 136
Loquor, παρὰ τὸν λόγον 359
Lorarij nomen 50
Lucanus longus & tædij pater dicitur 283
Lucani scriptorum quæ ἐνύργια, qui Tyranno confertur 294
Lucerna nuptialis peruigil, pernóxque 387
Lucius Anilius primus edidit ludos cum Thymelicis 39
Lucius Mummius deuicta Corintho, quinquennales instituit ludos Ioui Capitolino 108
Luctæ Latinis à motu dictæ 93
Luctá-ne an pugillatus vetustior 92
Luctæ, seu πάλης quid sit 91

Luctæ

Luctæ & pugnæ differentia 63
Luctandi varios modos habes ib.
Ludiæ fœminæ 106
Ludi plebeii quare conditi fuerint, ac deinde intermissiones factæ à quo restituti 110
Ludi votiui Theatrales, quique expiationis ergò indicebantur classe eorum comprehendebantur qui diis essent attributi 103
Ludi quid differant à fabulis 91
Ludi expiationis ergò indicti 103
Ludi ante vrbem conditam in Latium, atque inde postea Romam aduecti 103
Ludiones primi ex Hetruria Romam acciti 106
Ludiones à P. Nasica Censore tribu amoti propter sordidioris operæ contemptum 105
Ludionum vox vnde 19
Ludorum nomina diuersa à diis, diuis: alia à locis in quibus nomina colerentur 104
Ludorum Græcorum descriptionem, quare à Pythiis incipiendam duxerit Scaliger 95
Ludorum qui Romæ fierent primariæ partes quatuor 104.105
Ludorum summa genera duo 91
Ludorum qui Romæ fierent à fine diuersa constitui genera 103
Ludorum & Ludionum nomen vnde 91
Ludos illos Græciæ celebres quatuor, quare veteres censuerint funebres 94
Lues morbus 18
Lupercalia Romanorum qualia 71
Lupercalium mos qui fuerit 106
Lycomedy persona 55
Lycurgum Lacedæmonium primum ex Ionia in Græciam vniuersa Homeri opera portasse 111
Lydia Harmonia quid distet à Phrygia 75
Lydiorum modorum inuentor Carius Lydus ib.
Lyram & Chelyn qua occasione inuenit Mercurius 125
Lyram non plectri percussione, sed setarum intentarum attritu tangi 127
Lyrici nobilitas, carminis, nominibus ode, μέλος, μολπὴ insigniri solet 116
Lyrici poetæ in certaminibus præterquam si Scolio certarent, inuencam accipiebant 120
Lyrici carminis componendi ratio 428
Lyricorum genera 117
Lyricorum appellatio ex eo quòd non sine cantu & lyra sua carmina pronuntiarent 116
Lyricorum instrumenta, Lyra, cithara, barbitos 125
Λύσις exitus tragœdiæ 370
Λυσιζώνη à Græcis Diana quare cognominata 387
Λύτρα & ἄποινα Græcis quid 238
Λύτρα καὶ ἄποινα quæ liberatoribus dantur 387
Lytiersæ historia 22
Lysiodi 131

M

Μαιευτισμὸς ab ὀδυνητισμῷ quid differat 409

Macedonum Teleſtade armata 72
Machina læua introducebantur quæ domi & in vrbe geſta erant 78
Machinæ dextræ aut ſiniſtræ qua ratione dictæ ibid.
Machinà dextrà quæ foris acta erant offerebantur ibi.
Machinæ genus quod in ſumma trepidatione remedia arceſſebat humanis maiora 88
Machinarum ſcenicarum locus ibidem.
Machinis penſilia loca quibus regionum facies explicabantur 89
Machinarum vſus in fabulis agendis 37
Machinarum in ſcenis plura genera 88
Μαχεφωλεῖ *verſus* 187
Μαχεῖν *pars* παραβάσεως, *quare ſic appellata* 41
Mactriſmus ludus ſaltationis genus 70
Mactriſmi duæ ad ætate ib.
Megadis tibia 80
Magna mater deùm, Romam ex Peſſinunte aucta 105
Magnanimitas quid ſit 237
Magnanimitas fortitudinis comes 205
Magodi 131
Maieſtas in carmine quomodo conparanda 181
Maio menſe priſcos non nupſiſſe 389
Μαιῶδαι *quid ſit Græcis* 7
Μαίωτρα, *quæ darentur obſtetricibus* 387
Μαλακοειδὲς *verſus qui* 18
Malè ominatis diebus connubia olim interdicebantur 389
Maneros 23
Μανὸν τῷ πυκνῷ ἑναντίον 92
Manus ſoli homini à natura data 64
Manus à Græco μανὸς *dici* 92
Manuum vſus quare prior homini quàm pedum 64
Marcus Anilius publica perſona ex voto ludos edidit ſua pecunia 103
Marcus Tullius quamobrem in prima ſit hodie commendatione; Seneca à paucis probetur 375
M. Acilij ludi votiui, quanto ſumptu editi fuerint 110
Mare vnde dicatur 480
Marmor qua ratione pro mari accipiatur à poetis 480
Marſyas geminas inſtituit ibias, quam antea tantùm ſingulares eſſent 79
Martialis luſus in mutuam perſonam 54
Martialis verſus Hermes ſuppoſititius ſibi ipſi *expoſitio* 109
Martialis iocus de fibula & aluta & ſubligaribus vnde ſumptus 105
Martianus Capella 160
Maryandeni 22
Martypiæ fœminæ 70
Μαχαιρὶς *genus indumenti, quod Latinis capitium dicitur* 62
Μαχαιρὶς etiam *qui ornamentum ſeu munimentum quod ab armis penderet* 62

Maſſilienſium ſeueritas, qui vniuerſæ iuuentuti ſuæ theatro interdixere, ne eorum animi otioſis auditionibus remolleſcerent 84
Μασχαλὴ πρωκτὸς σκώπτει *quid differant* 52
Materia paſtoralis carminis vetuſtiſſima amatoria, & quare & vnde 15
Matresfamiliàs in opere quales eſſe deceat 261
Matrisfamiliæ nomen in quam competat 386
Matron Poeta Græcus, multos Homeri verſus ad culinam iuſto poemate inuertit 114
Matronis ſpectatæ pudicitiæ Megalenſ. ante deæ ſignum pſallere mos fuit 105
Matuta 102
Matutini temporis perelegans deſcriptio 220
Mecænas Floralibus feſtis natus 394
Media ſiue μέση *comœdia quare dicta, & quomodo à veteri & noua differat* 30
Mediæ comœdiæ nomen quando ortum 30
Medicina illuſtriſſima artium materialium 206
Medicinam curabiles morbos ſemper curare 4
Medici quod ſit officium ibidem
Medicus magiſter vitæ 206
Medicum in repub. quàm Oratorem magis eſſe neceſſarium 256
Medicum qualemeffingi oporteat ibidem
Mediocritas in Tragodiis ſeruanda, vt nec breues ſint nec proliæ nimis 28
Meditrina dea cui libarent in vindemia, eius ſacra Meditrinalia à medendo 134
Megalenſes vox Græca, flexu Romano ἀπὸ τῆς μεγάλης θεᾶς 105
Megalenſes ludi à quibus edi ſoleant 104
Megalenſes ludi quando & quare inſtituti 105
Megalenſes ludi magnæ matri deùm M. Iunius Brutus dicauit ibidem
Megalenſibus, iuuenes omnium ætatum atquè ordinum mores geſtu atque oratione effingebant ibidem
Megalenſib. in ludis per ſodalitates conuiuia fuiſſe agitata ibidem
Megalenſis purpura vnde dicta 104
Μείραξ *carmen* 171
Μείραξ *verſus* 187
Melanippides primùm vſus Lydiis modis in Epicædiis fertur 76
Mele, Ode & Scolia, circa quam materiam verſentur 14
Μελετὴ *Muſæ nomen, à meditando* 7
Μέλη *Pindaricas cantiones inſcriptas à Grammaticis: alios verò maluiſſe* εἴδη 116
Meliambi apud Laertium in vita Diogenis Cynici ibi.
Melicerta exceptus à Nereidibus fit deus, Palæmonem vocant

Græci, Portumnum Latini 102
Μελοφθόλωες Chamæleoni non solùm Lyricos, sed etiam Epicos 117
Melodiæ nomine interdum harmoniam appellari ibidem
Melodiam omnibus cantionum sonis attributam ibidem
Μέλος Lyricorum tantùm fuisse ibid.
Melos siue ode Lyrica carmina, quibus curas amatorias decantant ibid.
Memoratio figura Græcis ἀνάμνησις, frequens in Dramatibus 362
Memphis saltatio, cuius Socratem studiosum fuisse aiunt 72
Menæchmi sententia de ῥαβδωδοῖς inepta 113
Mensa rotunda veteres vsos, ne quem sibi prælatum in carmine quispiam conquereretur 81
Mercatura 206
Mercurius citharæ repertor 77
Mercurium Punicæ genti præesse 293
Merendare vnde dictum 24
Meretricum nomina 50
Meretricibus quare lutea vestis data 52
Meribibi Poetæ, inter διαπρυσίους quare meritò censendi 11
Μεσόκουφος famula, quare sic appellata 61
Μέσον dicendi genus quod sit 441
Μεσότης quid in oratione differat à περιβολῇ. 458
Μεσύμνιον 47
Metabasis figura, Latinis Transitio, Traiectio, Cic. 343
Metastasis figura 336
Μετρονυμία historicorum Græcorum propria quæ sit 506
Μέτρον ἀκόλαστον, id est, lasciuum primum dedisse Alcmana 117
Metron & Rhythmum non esse eadem 139
Midas in Phrygia primum plagion tibiam excogitasse putatur 79
Μηδοπόδισμὸς 66
Μήλινος color in vestibus 52
Militaris multitudo qualis fingatur 240
Militaris ars 206
Milites à plebe discreti in spectaculis ab Augusto 84
Militis ornatus qualis 51
Militem ex vitiis suis & virtutibus depingi quemadmodum conueniat 249
Militis persona & oratio 274
Mimi definitio 43
Mimi quomodo sibi artificis nomen vindicarint 42
Mimi Lacedæmonij 43
Mimi quare introducti in Comœdia 47
Mimi veri proprium esse, quædam sordida vt affectet 43
Mimorum & παντομίμων appellationes quibus καὶ ἐξοχὴν attributæ 42
Mimi nudis pedibus agebant 42
Mimorum duo genera 43
Mimorum diuersæ appellationes ib.
Mimos saltarunt reges Philadelphus & Antiochus ib.
Mimus ex comœdia prodyt 42
Mimica & momica Lasciuia Luciani 14
Minerua ludicrum in Albano posuit Domitianus 108
Minutium & Protonium primos personatos egisse Tragœdiam 51
Μιτυρεὶ versus 189
Miscellos ludos Caligula Lugduni edidit 108
Μισυμῴδους histriones dicti 90
Mistum Poematis genus, μικτὸν rectè, κοινὸν minus rectè Græcis quare dicatur 14
Mitella cum redimiculis ornatus fœminarum 62
Mithras pro deo cultus à Persis 73
Μητρῷακὸν carmen quale 165
Μιξολύδιος ἁρμονία quare Tragœdiæ aptior iudicetur 75
Mnemosynen matrem Musarum, quare credidcrit antiquitas 8
Μνήμη Musa, à memoria dicta, duabus antiquis addita tertia 7
Mnesimachus 31
Modi varij ἀντιθέσεως 507
Modi latior ac fusior vis 222
Modi tres, Dorius, Phrygius, Lydius, Choris accòmodati à Sacada Argiuo, ita vt ne miscerentur 80
Modi notio quomodo intelligenda sit dupliciter 222
Modi diuersi inter Græcos, ingeniorum, morum, vestium festiuitatum, artium, exercitiorum, vnde orti 74
Modus pro mediocritate 222
Modum esse in accidentibus, quod differentiam in substantijs 223
Modulus architectis quid sit 307
Modulatio in pastionibus qua ratione primùm inuenta 15
Mœnianis & proiectis scenæ in comœdia auctæ ad magnificentiam 87
Mollities stili qualis 464
Molossus quid & quare sic dictus 142
Molossici versus 152
Moluris, nomen rupis de qua Melicerta, & eum secuta Mater Ino, sese præcipites dedère 102
Monasticum genus monstrosum esse 207
Monasticum genus ad diuisionem spectare ibidem
Monaulos singularis tibia 79
Monga saltationis genus 67
Monochordos, Clauicymbalum & Harpicordum, quæ nunc à mucronibus Spineta vulgò, vnicum olim nerum habebat 127
Μονῳδικὰ & μονόστροφα quare dicantur carmina quæ 174
Monodia quomodo fieret olim 426
Monodia cantus lugubris 129
Μονομαχία quid differat à Gladiatoria 108
Monoprosopos cantiuncula quæ sit 15
Monoprosopos per initia Chorus in fabulis, idque sine cantu 39
Mons vnde dicatur 360
Μονοχημάτιστοι versus 181
Mopsi nomen in pastorali carmine quare frequens 18
Mores, dicta, facta, plurimùm à nationibus & professionibus

pendere 50
Mores quid sint 262
Μορφασμὸς saltatio qualis fuerit 70
Morphasmi species σημὴ ibi.
Mortalis pro homine tantùm 42
Mortis varij modi ex Virgilio 226
Μόθων saltationis laboriosæ & nauticæ species 69
Motoriæ fabulæ quæ vocentur 34
Motum Aristotelis confieri ἐξ οὐσιας χ̓ ἕξεως 65
Mundus muliebris, sponsæ præferri solitus Græco ritu 387
Muliebre genus ad fletum & conquestionem præceps 244
Muliebria capitis ornamenta 62
Muliebrium virtutum modus duplex 243
Mulieres comparationibus faciendis gaudent 244
Mulierum personæ tragicæ undecim 61
Multitudinem omnem, siue infimam plebem, qualem facere poeta debeat 204
Musæ unde dicantur 7
Musas cur Iouis filias crediderit antiquitas 8
Musæ cur effingantur alatæ 9
Musarum cognomina à locis varia ibidem
Musarum numerus per initia qui fuerit constitutus 8
Musas elegantioris lautioris que vitæ authores esse 9.10
Musarum tutelam ac patrocinium cur sibi vindicent soli Poetæ 7
Musas non solùm arma canere: sed etiam parare exemplis ostenditur 10
Musas per initia duas tantum fuisse 7
Musæi dispositionem in Leandri historia non damnandum 366
Musicæ vetustioris diuisio triplex excutitur 7
Mussare verbum facilitium à μυμὼ, Græcorum 482
Mutili versus 187
Mutis rebus aptè personas attributas in tragœdiis 63
Μύθευμα quid sit 7
Mysorum gens tibiæ peritissima 77
Mystas & Mysteria, ἀπὸ τοῦ μύεσθαι dicta 7
Mystici hymni, qui rectè μυστικοὶ appellari possint, καὶ φυσικῶν ὕμνων partes 412
Μῦθος species Apologi quam Latinè fabulam dixêre 50
Μύθου, id est Fabulæ genera & partes 352

N

Nasicæ Censoris factum, quòd Ludiones ærarios fecerit, potentiæ non prudentiæ fuisse 105
Nationum diuersarum in nuptiis celebrandis, varij ritus 389
Nationum & gentium ab accidentibus diuisiones 389
Natura quid 207
Natura loci quid comprehendatur 420
Natura quàm latè pateat 28
Naturæ nomen laxè vsurpatum 215
Naturam ipsam fine nonnunquam aberrare 4
Naturas omnium rerum ad vnum Deum referri 222
Naucratitæ Panægyri Apollinem κυμάτιον quomodo celebrarint 86
Naumachia pro ludo Romæ aliquando edita 105
Nauticæ tribuitur inuentum saltationis διὰ σοφίαν 65
Nautas quales fingi oporteat 251
Nauticus vestitus depingitur 53
Nautarum summa impietas 251
Νεαρὸν πρόσωπον 61
Necessitas 208
Nemea nympha, Iouis & Lunæ filia 101
Nemea credit Aeschylus Thebano bello vetustiora ibi.
Nemea Argiuorum regio, unde sic nominata fuerit, diuersæ afferuntur rationes ibid.
Nemea primùm in Archemori honorem celebrata ibid.
Nemei ludi an Neptuno fierent propter Archemorum 94
Nemeorum funebris tota festiuitas 101
Nemeorum certaminum præsides qui fuerint ibidem
Nemeorum certaminum primæ institutionis quæ fuerit occasio ibidem
Nemesis à Scaligero scriptas 194
Nenia Phrygum inuentum 129
Neniæ cantus qui ad rogum dicerentur ibidem
Neniæ vox qua ratione ad nutricias cantelenas traducatur à Pontano ibidem
Nero cohortem à principibus positam in Theatro, ad speciem libertatis subtulit 85
Nero plebi Equites anteposuit in Theatro ibi.
Nero CCCC. Senatores, DC. Equites ad gladiatoriam exhibuit 109
Nexos ad sonum tibiæ flagris affici solitos 78
Nicostratus 31
Νίγλαεφ Aristophani quale sit μίλος 133
Νωιδὼν tibia in funeribus adhiberi solita 129
Νωίτου carmen, & vnla præficarum cantus ibid.
Nitor splendórque orationis in quo consistat 444
Noctis vsus 219
Notam pro signo aut argumento non rectè accipi 307
Notationis vocem διατύπωσιν non rectè explicare ib.
Notio quid sit 303
Notiones quarum sint partes & causæ scientiarum 304
Notiones nonnullæ nobiscum natæ 204
Notitia naturæ rerum particularium necessaria poetæ 287
Nouæ Comœdiæ ortus sub Alexandro 30
Nouenarius numerus Musarum 8
Nouitas, summa laus in poetica 39

Nonometer quid 146
Νοῦθετικὸν poema quale sit 398
Nubes, aues, vespas, alia pro personis in scena accipi 49
Nuces in nuptijs quare spargi solitæ sint 387
Numerosa collocatio in oratione quæ sit 459
Numerus siue ῥυθμὸς orationis quid sit 452
Numerus apud Mathematicos quid 139
Numeri ambiguam vocem, Canorem non malè appellari posse 515
Numerus pro ἀῤῥυθμῷ, & numerus pro ῥυθμῷ in musica quid sint ibidem
Numerum Latinis, παρὰ τὸ νέμειν, hoc est, à distributione dici ib.
Numina coniugalia 384
Numinum fictorum duo genera 414
Nuncij aut viatoris penula 51
Nuncij deorum tres, & eorum potestates 292
Nuncij tragici 61
Nupta egrediens paterna domo, quare limen non attingat 388
Nuptiæ vnde dictæ 385
Nuptiales tibiæ monauli ad quas canerent hymenæos 80
Nuptiarum dies legitimi tres 383
Nuptiarum laudatio vnde sumi possit 382
Nuptijs celebrandis vespertinum tempus commodissimum 385
Nymphagogus quis fuerit olim 384
Νυμφευτὴς qui & παράνυμφος 385
Νυμφεύτρια & δαιτρεύτρια, quæ fœmina dicta Græcis 38

O

Oraistyæ quid sint 16
Oraistyas, confabulationes quæ inter virum & vxorem fiunt, appellasse veteres 393
Obijcere vnde dicatur 48
Obscuritas orationis, perspicuitati contraria 445
Obscuritas verborum quot fiat modis 460
Obtestatio figura 311
Obtestationi prodigij medacès 270
Ὄκλασμα, saltationis Persicæ genus 69
Odæ, titulus librorum Horatij 116
Ὠδεῖα, loca extra theatrum Musis dicata 87
Ὠδεῖον, Athenis à Pericle musicis certaminibus destinatum ib.
Ὠδεῖον, locus in theatro vbi canebatur ibid.
Ὠδεῖον, pulpiti pars in qua canerent 90
Ὠδείου multa mentio fit 87
Ὠδὴ & ᾠδὸν, sine discrimine scriptum inueniri aliquando 118
Ὠδὸς pro ἀοιδὸς, non poeta solùm, sed etiam vates ibid.
Ὠδοὶ vates Persis peculiares ibi.
Ὠδὴ quo modo cani, quóue carminis genere fieri soleat à Comicis 376
Ὠδὸς poculi genus, quòd non liceret absque cantu vel propinare vel excipere 117
Οἰνοτρὲς Cratini 30
Oeconomia pars politiæ, quid & ab hac differat 161
Officium in Comœdia quid distet ab officio Philosophorum 49
Oleam, ex qua per initiã in Nemeis corona fiebat, cum apio cõmutatam 101
Olympici ludi an in Iouis honorem fierent ob mortem Pelopis 94
Olympiorum ludorum qualis fuerit institutio ib.
Olympum in tibijs primùm leges instituisse, idq; in Apollinis honorem 77
Olympum primùm Lydijs modis cecinisse Epicedia 76
Olenium fuisse Pelopem, Anthesion negatur 75
Olenus Achaiæ oppidum 75
Omen vnde & quid 253
Omnia tuta timere, ἀλλήλοις ἀευμπάθουσι φωναῖς 264
Omnis vnde dictum videatur 470
Omnis oratio docet vel rem vel animum dicentis 23
Ὁμοιοτέλευτον atque Ὁμοιόπτωτον, vnam eandémque designare figuram 512
Opheltes fatali nomine appellatus Archemorus à vate Amphiarao 101
Opheltes Lycurgi & Eurydices: aliis Eupheti & Creusæ filius ibidem
Opica securitas 32
Opinionem à scientia distingui 204
Opinionem seu δόξαν non esse scientiæ contrariam ibid.
Ὀπλίτης δρόμος 92
Optatio figura qualis 348
Optio verbum militare 471
Ὀπώρια Callimacho quæ dona sint 385
Ὀπώρια etiam dona quæ sponsus sponsæ dabat, quòd dempto velo, tum quasi primùm ab eo videretur 386
Ὦρχις quare vocent Græci quatuor imi partes 287
Oratio ἀοιώδητος qualis 191
Oratio ad societatem homini necessaria 274
Orationis vis vnde profecta 1
Orationem ex animo loquentis dandam in Poesi 515
Orationis primo Aeneidos, ab Iunone habitæ, artificium 275
Oratio altera Iunonis septimo Aeneidos, excutitur 276
Orationis puritas, proprietas, simplicitas, quid inter se distent, 43
Orationis diuisio 274
Orationi, quæ διὰ διπλοῦς conueniat 498
Orationis puritas in quo sita sit 445
Orationis natura & finis triplex 2
Orationem eloquentiæ, & eius authorem, Oratorem κατ' ἐξοχὴν dici 111
Orationis acumen in quo consistat 457
Orationis vtilitas & delectatio 2
Oratoria ars 1
Orationes elaboratas & pictas, quales confici in Poesi oporteat 274
Orationes precatoriæ ex Virgilio 284
Orationis proprietas in quo sita sit 460
Orationis omne genus ad delibe-

ratiuum reduci 398
Orator quid à Poeta mutuatus sit 285
Orator cum Historico quid commune habeat 6
Oratoris varia argumenta, omnium tamen idem finis 4
Orato ri quare, & cuius arbitratu bene dicendum 3
Oratores priscos egisse tantùm, vt mouerent: Poetas, vt oblectarẽt solùm 285
Oratorem in deliberationibus & iudiciis pendère ab auditore 5.6
Oratorum duo genera re quidem vera: alia nomine tantùm 255
Oratoria ars forensis dicta 2
Orchestra Græca 89
Orchestra locus thymelicorum, id est, cantorum, quique modos faciebant & saltationes 63
Orchestra cur à saltatione potissimùm nomen suum inuenerit 64
Orchestræ partes tres 89
Ὄρχησις vnde dicta Græcis 64
Ὄρχησιν propriè compositum designare motum ibidem
Ὄρχησιν Italos Pantomimum nominasse 43
Orsite Cretens. 72
Orthiæ leges 78
Ὀρθιος νόμος 68
Ὀρθότης aut πλαγιασμὸς Orationis quis 455
Ὀχθοφόρια, βάκχοι & ἄσματα 135
Osiris inuentor tibiæ hederaceæ 79
Osiris Ægyptius, musarum pater habitus, qui esset scilicet idem cum Apolline 9
Osiridis pompæ 44
Olophyrmus genus lugubris cantilenæ 129
Ὠὶ τύπῳ aliquid dicere vel enumerare, id est, crasso filo 86
Ὁ τῆς ὕψεως κόσμος ad Choragum, non ad Poetam pertinet 46
Othonis Trib. pleb. ridicula lex, quòd eos qui artẽ ludicram exercuissent à scena arceret 85
Otum & Ephialten primos Musis in Helicone rem diuinam fecisse 9
Οὐκ ἐν τῷ μεγάλῳ ἐυ, ἀλλ' ἐν τῷ ἐυ τὸ μέγα 67
Ouid figuram carmen præ se ferens 175
Ouid. in Metamorph. & Lucanus, discursionibus inepti 287

P

PÆan Aristotelis in Hermiam Atarnensem integer ponitur 120
Παιαν, παιὼν, παιήων, nomina Apollini vnde facta 95
Pæan Phœbi, quando bonum numen, epith. 298
Pæanas ab hymnis non argumento, sed stilo differre 117
Pæanes diis immortalibus pro victoria in prœliis cani, non in certaminibus 119
Pæanes solis diis dicti lyricis numeris 117
Pæanum duo genera 120
Παιδυτήριον poema 404
Pæones quatuor 143

Pæoni i misti 166
Paganalia & compitalia non fuisse statas ferias 103
Παλιγγενεσίαι, quare dicti sint pugiles quidam 93
Παλιγκότου, seu frugi adolescentis forma 55
Παλιγράμματον carmen quale 178
Palæmon 102
Palæomagadis, genus tibiæ quale 80
Πάλλω Græcis, luctam à concussione dici 93
Palinodiæ, hymni, pæanes, scolia, sub genere ἐγκωμίων recensentur 132
Palinodiæ Stesichori de Helena initium profertur ex Platone 415
Palinodiæ poematis genus quale fuerit 132
Pallas sola deorum cur fulmina iaculetur 291
Palladis inuentum tibia 77
Pallada saltantibus dioscuris fecisse modos scripsit Epicharmus 68
Palliatæ fabulæ 32
Palliatarum nomen vnde 52
Pallium Græcis omnibus commune 52
Palmas victoribus Græco ritu apud Romanos datas 110
Pan inuentor fistulæ 20
Pan author tibiæ 79
Panathenaica quo modo peragi soleant 103
Panathenaicis festiuitatibus versus Homeri per Rhapsodos cani instituit Hipparchus 112
Παναθηναῖα festa vnde 405
Pancratium carmen 151
Pancratium, peculiare certamen fuisse, ab alijs quinque statis separatum 93
Pancratium quale fuerit olim certamen ibid.
Πανήγυρις vnde originem sumpserit 405
Panegyrici & celeberrimi ludi Græcorum quatuor 94
Panionia quomodo celebrari soleant 103
Pannonum, Getarum, Scytharúmque modi & harmonia qualis 74
Παντομιμία Græcis quid 18
Panthera indumentum comptioris Satyrorum 63
Παννυχὶς Laconum, alijs παννυχὶς vocari 68
Paphlagonem fuisse Pelopem falsò putari ab Istro 75
Papinius Statius ter victor in Albano, vbi Minervæ ludicrum, in quo certabant hymni 108
Πάππος, primus & secundus senex 54
Παραβάσις in locum Chori substitutæ 30
Παράβασις succesit in locum chori ib.
Παράβασις Tragœdiæ 370
Παράβασις mediæ Comœdiæ propria 31
Παράβασις maledica 32
Παραβλῶπες τὸ παρὰ στατίαν quædam sic dicta 67
Παράβυστος quare dictus Græcis lectus, qui Latinis Genialis 386
Παρακαλύπτει faciem tegebat 62

Παραχορήγημα quid dicebatur 41
Παράχρωμος mulier, prima persona tragica 61
Παραδιαστολὴ, i. substitutio figura quomodo fiat 329
Παραινετικὸν poema quale sit 399
Παράλειψις, Omissio, species Suspensionis 345
Παραμυθητικὸν poema quale 399
Paronomasia, Agnominatio, Allusio 332
Παραπήγνυσις, adnarratio, figura 342
Paranymphus quis propriè olim dictus 384
Parapetasmata, id est, vela carbasiana Q. Catulli 90
Parapetasmatum seu velorum in theatro usus ibidem
Parapherna Iurisconsultis quænam dicantur 387
Παράπηχυς vestis muliebris 52
Παραπροσάπωσις, Interruptio figura 344
Παρασκήνιον quid 41
Παρασκευὴ, sive apparatus futuri argumenti, prudenti Poetæ necessaria 290
Parasitus cum strigili vel pectine introducebatur 52
Parasito pallium obuolutum tribuebatur in scena 51
Parasiti quare pallio induti prodierint ibidem
Parasiti à Latinis qua tunica introducti nonnunquam fuerint ibidem
Parasitari & adulari, res Græca ibidem
Παραστάτης 46
Paratragœdiare Plauto quid designet 114
Παράτηρητι tibiæ 80
Παρατείνειν non tam rectè Græci dici Amplificationem, quàm ἐπαύξησιν 317
Parcæ vnde dicantur 360
Πάρεσις, sive languor, affectationi contrar. 394
Paræmia ipsissima etymologia 354
Paræmiæ Græca definitio, vt falsa reiicitur 353
Proœmij etymologia quæ sit 354
Proœmij institutum vnde sumptum sit ibid.
Πάεσχος idem qui Paranymphus 385
Parodia, Rhapsodiæ soboles 113
Parodi quare adhiberi soliti, & vnde nomen acceperint 114
Parodia quid sit, & eius etymon ibidem
Parodia à rhapsodia sumpta 43
Parodiarum personæ, quales fuerint 116
Παρόδων diuersæ rationes 46
Παρσίνιος saltatio, species Ionicarum 71
Παρσίνιοι epulonum tibiæ quare dicantur 81
Παροίνια ad cyathum carmina 134
Παρομοιώσεως species, allusio & inuersio 503
Παῤῥησία orationis duplex 337
Παῤῥησία

Παῤῥησία, quam effrænationem Tullius vocat figura 332
παρθένια dicti modi frugalissimi Laconum 72
Particulas encliticas vnam esse declinem cum antecedente 511
Partium diuisio 35
Partium situs ac dispositio quo in genere constituenda 202
Pascua & Pascere vnde 44
Passer vnde dictus 55
Pastorale, vetustissimum poematis genus 15
Pastoralis carminis inuentum ad Persarum tempus refertur, ac de eius natalibus variæ fabulæ recitantur 17
Pastores quàm aratores antiqui magis 15
πάθος quid sit 382
Pecus Latinis vnde dictum 63
Pedi, baculi pastoralis etymologia 18
Pedum exercitia antiquissima 64
Pedum inæqualitas vnde 140
Pegma ex argento in scenam productum à C. Principe 90
Pegmata Italis quomodo dicantur hodie ibidem
Pegmata in scena cur fierent ibidem
Pelopem verè Lydum fuisse 75
Pelopis sociorum sepulchra vbi extiterint ib.
Penta hordos Scythorum 127
Pentametrum catalecticum, Theopompeum dictum 167
πένταθλον dicitur de quinque certaminibus simul 93
Pentheminmeris 140
Pentimeris 178
πεπλασμένοι hymni qui dicti fuerint 413
πέπλοι 61
Peplum, amictus viris & mulieribus communis 52
Percontatio ἐξέτασις interrogationis species 514
Percussio, sive κατάπληξις figura 335
Perfectio hominis politici in quo consummetur 228
Perfidiæ exitus qualis 271
περίακτοι machinæ cur dictæ 88
περιαυτολογεῖν propriè quid sit 409
περιπαὶ versuum 46
περιεργία, sive inepta affectatio, in omni scripto damnatur 414
Periodi genuina definitio 495
Periodicum carmen 197
περιπέτειαι quid Aristotelis designent 370
Periphrasis, Circumlocutio, figura qualis sit 346
περιστάσεις, circunstantiæ Aristoteli τὰ κύκλῳ 209
Permissio sive Concessio, ἀπαναγωγῆς pars 324
Persarum matrimonia non nisi vere ineunte legitima 389
Persarum rex quomodo quotannis saltare consueuerit 73
Persephate 23
Persii abstrusæ eruditionis ostentatio perstringitur 378
Persona in scena quid sit 49
Persona quæ nec appareat nec loquitur in proscenio 53
Persona Harmonij qualis 54

Persona à quibus possit laudari circunstantiis 417
Persona in scena quomodo veram imitetur 49
Personæ alicuius officium rarum quomodo depingendum 212
Personæ fictæ 213
Personæ quæ apparent in scena, sed nihil loquuntur 54
Personæ vera etymologia 50
Personæ pastorum quales ibid.
Personata facies quare nobis dicatur, quæ à Græcis προσωπεῖον & προσωπὶς 51
Personam rectè dici habitum fictũ qui veram imitatur 49
Personas à figura & colore præcipuè depingi 202
Personarum descriptiones ex AEneide Virgilij 209
Personarum quinque præcipuarum sua quique tribuuntur officia 46
Personarum distinctiones Comœdiæ quomodo fiant 49
Perspicuitas orationis quæ propriè sit 444
Persuasio quid sit 3
Persuasio finis est omnis orationis Philosophicæ, Ciuilis, Theatralis 3
Pes quid 138
Πίσσα veterib. pelles appellatas 63
Pescia quid 44
Pesci: tergus pecuinum designari, quo pro amiculo vterentur antiqui 63
Petitio qualis esse debeat 396
Phæmonoë primam carmine Heroico esse vaticinatam 197
Phœnices gingradis tibiæ inuentores 78
Phœninda vocabulum vnde deducatur 73
Phœninda ludus pilæ ibid.
φαινιμηίδες Virginum vestes, quare appellatæ olim & earum origo 16
Phalanges Latinè quid sint 44
φαλὶς, locus quidam sic in scenâ dictus 86
φαλλικὰ τὰ, 44
φαλλὸς quid 43
φαλλοφόροι vnde dicti ibid.
φαλλοφόροι, mimi Sicyoniis dicti ibidem
φαλλοφόροι ab Ithyphallis quid differant 44
φαλλοφόρων poema, Baccho dicatum simul & celebritas ibidem
φαλλοφόρων celebritatis origo ibidem
Pherecrates 31
Philammon Delphicus primus ad aram patriam in Apollinis honorem choros disposuit 39
Philippi Macedonis intempestiua incontinentia 24
Philippi imperatoris ludi seculares, quanto apparatu celebrati 110
Philippides 31
Philoctetes & Telephus pamosi 72
Philosophi & poetæ cum oratore in materiis tractandis communitas 6
Philosophos ferreos & naturæ oblatratores insectatur Scaliger 268
Philoxeno Chori vetustiores 39

Philoxenus legem Locricam in tibijs statuit 81
Φοινικὶς 62
Φοινικικὰ versus qui 183
Φορμὶγξ tibia Alexandrinorum 79
Φρυκτώριον locus in scena seu specula, vnde dicatur 89
Phrygia tibiarum repertrix 77
Phryges tibiarum primi authores dici 75
Phrygia & Lydia, quia acutæ, lusibus adhiberi solitas 76
Phrygiæ harmoniæ impetus incitatior ibid.
Phrygijs modis ad insaniam redactos à tibicina quadam temulentos adolescentes ib.
Phrygum tibia & modus extra Græciam 75
Phrynichus 31
Phrynichus imperator Atheniensium quamobrem creatus 64
Φλύακες dicti mimi 43
Physiologia, pars prudentiæ poeticæ 286
Phytalmij cognomen Neptuno quare attributum, quandóque fuerit 102
Picardos & Francos in histrionica excellere 53
Πηκτὶς, instrumentum musicum duobus constans neruis 126
Pierus Macedo quare Musarum pater creditus: & iijs nomina imposuisse 9
Pietatis vocis ambigua diuisio 231
Πήγματα vocarunt Græci aram, quæ in proscenio constituebatur 86
Πῆχυς instrumentum ad psallendum 127
Πηληθῶαι Aristoteli 55
Πυρρίδες saltationis genus ab instrumentis 66
Πυρριδας ad tibiam saltari solitam 71
Pindarum Niobes nuptiis Lydios modos accommodasse 76
Pinus Neptuno sacra quare putetur 102
Pinus Isthmionicæ quare coronatæ fuerint ibid.
Pithermum Teium Ionicæ in genere harmoniæ σκαὶ μέλη inuenisse 71
Pitholidem mixolydio grauitatẽ & incitationem Doricam addidisse 75
Pittacus μύλλω cur laudarit 133
Pittacus Mitylenæus retiarij & mirmillonis inuentor 108
Plagios siue Plagialos tibia primùm ab Afris inuenta 79
Plagios siue plagialos vnde nomẽ acceperit ibidem
Plagios olim inflari solita quemadmodum nunc Germanica ib.
Planipedes mimi vnde 42
Plato reprehenditur quòd totam artem coquinariam medicinæ seruam fecit 206
Platonis sententia de exigendis Poetis è Rep. quomodo intelligenda 10
Platonis in Ione locus περὶ ῥαψῳδῶν 113
Platõis libros ineptiis ac spurcitiæ non carere 11
Platonis error 3
Platoni etiam damnari quòd quispiam deum putet nostri nostro

rumue indigentem esse 231
Platonici Pythagoreorum libros excoluere 292
Platonicorum de morte & ecstasi frivola garrulitas 226
Plautus miscuit veteris Comœdiæ acerbitatem 32
Plauti licentia qua usus in scribendis suis comœdiis 437
Plauti mos novas res moliri 37
Plautum priscam acerbitatem fabulis suis adhibuisse 32
Plectrum à percussione, dictus radiolus quo musica instrumenta pulsabant 126
Plenitudinis & vacuitatis in versib. observationes 516
Pleonasmi species περισσιασμὸς ἐμφασις 504
Plinij locus de tunicis tinctis é vaccinio Seruitiis Gallicis 51
Plinij tempore recitata vetus comœdia, non acta 32
Plutarchi locus de oraculo Argiuæ Telesillæ dato 10
Plutarchus taxatur, qui totidem dicat Musas, quot in Mnemosyne recensentur literæ 8
Pluto Aristophan. exempti potius Chori quàm omissi videntur 30
Πόνος Græcis vnde originem trahat 63
Ποδήρεις, vestes demissæ 61
Ποδισμὸς, à pedum motu dicta saltatio 68
Podium in theatris Latinorum 89
Podium imperatori & consulibus assignatum post Cæsaris dictaturam 86
Ποδισμεῖς versus qui 183
Poema esse quandam imitationem 201
Poemata inter se quot modis differant 13
Poematum nomina multa fasceatim posita 134
Poesis & Poema quid differant 13
Poesis cæteris artibus in rebus tractandis quid præstet 6
Poesis quæ nunc instituitur qualis sit 294
Poesis stilus qualis 2
Poesis quare sit appellata ibid.
Poeseos finis medius & vltimus qui ibid.
Poeseos totam vim duobus capitibus, docendo & delectando, absolui 285
Poesim naturæ imitationem esse 194
Poeseos vera materia quæ 13
Poeta quid ab oratore mutuatus sit 285
Poeta & docet & delectat 2
Poeta rerum imitator 3
Poetæ excellere cupienti quænam imprimis exequenda sint 285
Poetæ nomen παρὰ τὸ ποιεῖν naturæ prouidentia potius quàm hominem consensu impositum 6
Poetæ hoc ipsum quod ipsi sunt, alios quoque esse qui faciant 9
Poetæ quare à platone ἐμμανεῖς τῇ ὑπερβολῇ vocentur 10
Poetæ quare musas inuocent 11
Poetam non à fingendo sed à faciendo

ciendo versu nomen accepisse 6
Poetarum modi tres 10
Poetæ spiritu diuersi quomodo à Platone & Aristotele dicantur ibid.
Poetarum à professione genera tria 11
Poetarum lectionem qui damnant, ne in hominum quidem censu reponendos In præfat.
Poetica Romæ quo tempore primùm cœperit 12
Poeticam velut alterum deum res videri condere, quas cæteræ scientiæ, quasi Histrio, narrant 6
Poeticam rem absque cantu nihilominus stare 7
Poetices definitio 13
Poetriæ & Sibyllæ quo loco habendæ 12
ποιητὴς nomen Musæ à faciendo, 7
ποιητὴς carminum, sicut Latinis Factor olei tantùm 42
ποιμνικὰ opilionum propria 16
ποιμαίνω, παρὰ τὸ ἐν ποίᾳ μένειν omnem custodiam comprehendit ibidem
ποιμαίνω pro opilione tantùm 42
πολιμικὸς modus tibiæ in Orthys 81
Poli, cœli vertices, vnde dicti 420
πολιτείας nomen non rectè Latinè Rempublicam dici 425
Politiæ constitutio 261
Politiarum species 424
πολιτικὸι versus qui appellati 180
Pollucem præter cæteros artem eestuum callluisse 63
Pollux & plerique alij perstringuntur in voce κρεμαστὸς 55
πολυκέφαλος lex tibiæ 77
Polymnestus Colophonius 80
πολυμνήστια 81
πολυσώματον, Accruatio quid differat ab σωματρεπισμὸς 314
Pomona numen Autumni 394
Pompa cum thensis pro deo cui fierent feriæ, pars in ludis primaria 104
Pompeius ebur in scenam transtulit 90
Pompeius aquam deduci per sedilia theatri curauit ibid.
Pompeius cccv. leones in ludis Romæ exhibuit 104
πομπεύειν quid sit 461
Populi appellatione interdum ciues tantùm, interdum plebem separatim designari 425
Populus tunicatus, pullatus 51
Popularis qualis esse debeat 274
πορισμικὸν inuentor Diomus Siculus 20
Porticus additæ theatris ambitiosioribus, ornatus gratia cum columnis & peristylijs ac fastigijs 89
Porticus theatrorum 83
Portumnus 102
Potentiam quæ sit penes fœminas intolerabilem esse 242
Præcisio figura 344
Præfecti ordinum in theatro Romæ per cuneos dispositi 85
Præficarum cantiones quales fuerint 134
Præmia priscorum in certam-

nibus cantuum 18
Præscriptio, interpretatio, ἔκθεσις, finitio, figura, 133
Prætexta toga, unde dicta περιπόρφυρος à Græcis 33
Prætextatæ fabulæ origo ibid.
Prætores prætextati præerant ludis Megalensibus 104
Prandium unde dictum 24
Pratinæ poetæ Phliasii hyporchema 124
Praxillæ Sicyoniæ versiculos duos habes 134
Præxilleum carmen unde 158
Πρεσβύτης, quartus senex 54
Priapeum carmen 162
Primariæ & veræ partes Comœdiæ quatuor 35
Principia rerum omnium duo 207
Principis persona & oratio 274
Προαπόδοσις, connexio collationis 322
Προαύλια primus nuptiarum dies, latinè Desponsalia 383
Προαύλιον Aristotelis 77
Προαύλιον τὸ πρὸ τῆ αὐλεῖν 354
Proceleumaticus quid, & unde dictus 143
Προκέφαλοι versus 188
Προκοίλιοι καὶ φερεκράτειοι versus qui 189
Προδόρδωσις 310
Πρόεκθεσις figura qualis 341
Προεδρία, sedes iudicum in primo ordine 84
Professio cuiusque quæ sit 49
Profugus qua ratione rectè describatur 272
Prolepsis species solis poetis peculiaris quæ fit 364
Πρόληψις, i. præsumptionis usus duplex 320
Prologus 37
Prologi personæ nihil cum fabula commune ibi.
Promethæis festiuitatibus quare nocturni ignis usus 107
Promissio figura 335
Προμνήστρια, Latin. Pronuba 385
Προμύθιον & ἀπομύθιον locis distincta, pro fabulæ explicatione ponuntur 352
Pronomus Thebanus tibia primus ad harmoniam cecinit 77
Προῳδὴ sine Προῳδὸς in Choris comicis 377
Proœmia & περαύλια poematum 134
Propemptikon poema quo modo fieri debeat 397
Propertius quo sensu usus sit voce Pancratij 93
Προφθεγκτήρια, dona quæ vir sponsæ dabat, quòd eam deposito flammeo alloqueretur 386
Proportio quid sit 313
Proscenia & pulpitum oratoribus & legatis prouinciarum & sociorum assignata 86
Προσίλωες Arcades à vetustate appellati 423
Προσευκτικὸν carmen 395
Πρόσφατος puella 61
Προσῳδὴ post strophen cani solita 377
Προσῳδία quid ab hymnis differant 412
Περισῳδικαὶ καὶ Ἀποστολικοὶ modi Laconum in saltando 72
Prosopopœia duplex 319
Περισωνήματα 312
Prostatica persona 53
Πρωταγωνιστὴς in fabulis agendis, quis 53
Protasis non semper in primo actu, sed etiam in secundo: vt apud Plautum in Milite 35
Πρωτέλεια, sacrificij genus nuptiale, & πρωτελεῖν 384
Proteus versus qualis 185
Πρωτοβάτρος quis 84
Πρωτοτραπικοῦ Poematis species 399
Πρωῦργον, πάρεργον, ὕστερον quid significent 414
Prouerbij etymologia 354
Prouerbij definitio, quam pro sua ponit Erasm. excutitur, & inepta iudicatur: substituitur ab ipso Scaligero melior 353
Prudentia quid 205
Prudentia Philosophis quis sit habitus, & vocis amplior significatio 286
Prudentiæ poetarum tria capita ibid.
Prudentiam inter morales habitus non ascribi 205
Prudens poeta quis meritò dicatur 286
Πρωτύλις eadem Cypriis quæ Pyrrhicha 68
Psalterium trigonum 127
Psalterij & plectri usus durat hodie in Hispania ibi.
Ψόγον τῷ ἐπαίνῳ, τῷ κατηγορεῖσθαι τῷ ἐγκωμίῳ ἐναντιοῦσθαι 409
Πτερυκοπτὴν Græcis unde sumptum 90
Πτέρυγες & πίλειαι, poematum Simmiæ Rhodij poetæ, nomina 161
Πτητικὸν poema Phrynicho, πτισμὸς Nicophroni 135
Ptolemæi milites Telesiadem saltantes, Alexandrum Philippi fratrem interfecisse 72
Publius mimus salibus & dicacitate vniuersam facilè Græciam superauit 43
Publius & Laberius in mimis excelluere 42
Publius Mimographus æmulus Laberij, sub Cæsare dictatore floruit 108
Publium Mimographum in Albano certasse falsò dici 108
Pudicitia quid sit 243
Pudor quid sit ibid.
Puella quam parit non prodit 54
Puellarum habitus quare ferè peregrinus 52
Pueriles tibiæ 80
Pugillatus quæ fuerit ars præcipua 92
Pugillatus ratio 91
Pugna & pugnus Latinorum unde dicantur 92
Pugnæ in arena, pars in ludis primaria 104
Pugnis primùm nudis Athletas certasse 92
Pulpita unde dicta 83
Pulpiti altitudo 89
Pulpiti partes duæ 90
Purgationem, sententiam, quanuis figuram admittant, non tamen per se esse figuras 363
Pyladis in reprehendendo Hyla elogium 67
Πυλὶς ostiolum in scena, quale fuerit 86
Pyrrhicha lyricorum harmonia 125
Pyrrhicha ἐνόπλιος saltatio 66

Pyrrhicha quæ laborioſior erat, quomodo à poſteris facta mitior 68
Pyrrhicha apud cæteras nationes vnà cum reliquis belli artibus deſita ſolis Lacedæmonijs perpetua fuit 68
Pyrrhicham non à Pyrrho dictam probatur 67
Pyrrhicham aptè ſaltaſſe in fabula Phrynichum 64
Pyrrhicham Scaliger repræſentauit coram Maximiliano Imperatore 68
πυρὶχη παρὰ τὴν πυρὰν ib.
Pyrrhichi Spartani fuiſſe inuentum Pyrrhicham, Ariſtoxenum dixiſſe ib.
πυῤῥίχιον ſaltationis nomen ab inuentore 66
πυῤῥιχαῖον carmen 196
Pyrrhichius quid & vnde dictus 141
Pyrrhichius 148
Pythagoras numerorũ auſpicia vnde deprehenderit 516
Pythagoreos, & Druidas, & Chaldæos non ſcripta edidiſſe, ſed certo ſacramento per ſucceſſiones ἄγραφα 9
Pythagorica diſciplina de Geniis 288
Pythia vetuſtate Olympiis anteibant 94
Pythia ab Amphyctionibus ſub Eurylocho aucta 95
Pythia Apollini dicata eſſe in honorem cæſi Draconis, abſurdum eſſet dicere 94
πυθικὸς νόμος, modi in honorem pugnæ Apollinis contra Pythonem 95
Πυθικοῦ νόμου partes quinque ibid.
Pythiorum origo quæ fuerit ibid.
πυθίζειν 94
πυθίσμα apud Iuuenalem quid ſit ibid.
Pythoni, quòd eſſet latro, Draconis cognomen inditum à maleficio 95
πύξ & πύκτης Græcis, pugil, vnde 92

Q

QVadriſyllabi pedes quare in uenti 142
Quæ præcipue virtus nos ad cuiuſpiam poetæ admirationem excitet 3
Quæſtio, An Lucanus ſit poeta, ſoluitur 12
Quæſtio Horatij, Comœdia ſitne poema. ſoluitur ib.
Qualitas vocis in acuto & graui ſono ſita 7
Qualitas hominis poſita in moribus & fortuna 49
Qualitatum ſpecies multæ 202
Quantitas dictionum duplex 516
Quantitatis vera diuiſio 202
Quantitas in temporis tractu poſita eſt 7
Quantitatis vitia duplicia 186
Quatuor certaminum proportio 91
Quatuordecim ordines ſcenæ propiores 83
Quinque certaminum primo inuentum quod fuerit 91
Quinque præcipuæ perſonæ ad peragendam fabulam conſtituuntur 48
Quinquertionis vox vnde ſumpta 93
Quinquertiones à Latinis dici, qui πένταθλον viciſſent 93
Quinquagenis vetuſtiorum chorum conſtitiſſe 46
Quirinales Iudi, qui & Romani, qui propriè dicti ſint 104
Quintilianus notatur in voce ἐπιδεικτικὸς 5
Quintiliani ſententia falſa, qui ſimulationem χώραν diſſimulationem ἔπον putarit 348
Quintiliani locus, feſſis & victis gladiatoribus aliam manum ſubſtitui conſueuiſſe 109
Quintiliani ſententia examinatur, quòd putet perſonæ, cui oratio attribuitur, habitum deſcribi oportere 319
Quintiliani ſententia de fine Oratoris falſa eſſe oſtenditur 4
Quintiliani reprehenſio de Finibus exactius tractatur 5
Quot modis fiat quominus dicendo quis non perſuadeat 3

R

RAtio in mẽte humana quid ſit 239
Rationem veram, poſſe ſcientiam falſam ex ſe parere 204
Ranoli verſus 189
Reciproci verſus 184
Reges Latini quales in ſcenam introducerentur 61
Regia mediam ſcenæ tragicæ partem occupabat 87
Regias, palatia, & turres ſcenæ in tragœdia tempore acceſſiſſe ibid.
Regibus diadema cum ſceptro in ſcena datum 52
Reginæ quæ ornatu in ſcenam inductæ 61
Regum diademata ſine ſceptro introducebantur 52
Regum liberi armentorum cuſtodiis apponi ſoliti 23
Reiectio cum deteſtatione 338
Religioſus quis 271
Reminiſcentia à memoratione diſtinguitur 362
Remuria, feſtũ à Remo, cui tum parentabant, poſtea Lemuria dictum 389
Remi vnde dicantur 477
Repetitio figura 313
Repotia, Latinis vnde alter nuptiarum dies dictus ſit 388
Rerum diuiſio 213
Rerum naturam in poeſi non tam deſcribi quàm attingi debere 287
Rerum ordinem quomodo digeſſerit Plato 136
Rerum quæ in poemate cadunt, diuiſio 201
Res brutæ in fabulis perſonæ ineunt rationem 49
Ῥαψῳδοὶ cum ſcipionibus prodibant rubris, qui Iliadem profitebantur, quod ſignum cædium & cruoris 313
Ῥαψῳδοὶ qui Vlyſſeam profitebantur, croceis prodibant ſcipionibus, quod eiuſmodi colore exules deſignarentur ibid.
Ῥωδοῦχοι Græcorum qui Lati-

nis lictores 85
Ῥαψῳδοῦχοι interdum nominati fuere Olympici ἀγωνοθέται 101
Ῥαψῳδεῖν esse versuum ipsam commentationem 111
Rhapsodia officij nomen atque operæ 111
Rhapsodiæ cognomentum an rectè Pisistrati inuentum putetur à cantu & sutura 112
Rhapsodiæ per excellentiam cur Homeri carmina vocentur 113
Rhapsodos nominatos non solùm eos qui Homeri, sed etiam Sophoclis & aliorum recitarent versus ib.
Ῥαψῳδοὶ eosdem esse ῥαβδούχους nominatos, itémque ῥαβδωφοὺς & ῥαβδῳδοὺς ibid.
Rhapsodorum illustrium nomina ibid.
Rhapsodus actor imitationis 3
Rhesi Tragœdiam vnde fecerit Euripides, siue, vt putat Scaliger, Sophocles 112
Ῥίκνωμα fœda saltatio 71
Ῥίκνωμα apud Hispanos etiamnum abominando spectaculo exerceri 71
Ῥικνοῦσθαι Græcis quid sit 71
Rhodi insulæ ortus 424
Rhodiorum mos in celebrandis nuptiis 384
Rhyntonicæ fabulæ à Rhyntone 33
Ῥυθμὸς ἢ ἀριθμὸς 139
Rhythmi diuisio ibidem.
Rhythmus quid ibidem.
Rhythmum quomodo Latini exponant 139
Romani in vicinorum mores paulatim abiere 33
Romani & Heluetij olim cornua ad prælia vtebantur 78
Romani ludi dicti, qui nihil haberent peregrini 104
Romani populi altus spiritus in libertate vindicanda 86
Romanis carum palliolum 62
Roscia lex 84
Roscius Gallus histrio apud Latinos maximè personam excoluit 51
Rude donati qui propriè olim dicti fuerint 109
Rudis baculus gladiatorius vnde nomen acceperit ibi.
Rugæ aliquot in fronte adolescentis, iudicium optimi animi statuunt Physiognomones 55

S

SAcadas Argiuus primus choros docuit canere tribus modis 80
Sacerdotis nomine qui omnes comprehendi possint 252
Sacerdotum color albus in amictu 52
Sæculorum tria genera 15
Salire propriè quis sit motus 64
Sallustius historiæ pater appellatus 492
Sallustius in historia quanti faciendus sit, & quàm rectè de Catilina orsus fuerit 366
Sallustij locus, Psallere & saltare quàm necesse est probæ mulieri 64
Saltans persona 49
Saltare Latinorum vnde originem habeat 64
Saltatio vegeti, actris & exercitati erat hominis ib.
Saltatio quæ literarum formas referebat 72
Saltatio tacita vetustiss. 66
Saltationis definitio 64
Saltatio quare in honore fuerit olim 64
Saltationem ad militarem exercitationem plurimùm facere ib.
Saltatio ad pilam 73
Saltationis differentiæ & species pro argumentis fabularum 6
Saltationum duo genera apud Homerum 65
Saltationes Laconicæ quales plerǽque fuerint 69
Saltationum nomina pro locorum temporum ratione 71
Saltationũ varia genera & nomina 66
Saltationis qui meminerunt authores 64
Saltationis diuisio & vocalis & tacita ib.
Saltationum nomina varia à regionibus 71
Saltationis genera qui descripserint 64
Saltus à saltatione quæ differentia ibid.
Sambas tibicinis nomẽ barbarum 77
Sannyrio author prioris ætatis Comœdiæ veteris 29
Sapientis ac felicis Principis est, prohibere maleficia, quàm patrata potius punire 229
Sapphicum 197
Sapphicum genuinum quale ibi.
Sapphicus vetustus qualis fuerit 157
Sapphicus suauissimus ibi.
Sappho primùm Doricam grauitatem admiscuisse μιξολυδίῳ 75
Sappho plurima in amatoriis cantionibus 117
Sapientiæ pererudita definitio 203
Saraina 90
Sarcasmi militum hoste interempto 249
Sarcasmos siue irrisio figura, vnde originem sumpserit 357
Σάθυ salacitas veteribus 47
Saturnalibus quietiora omnia exhibita 107
Saturnici versus qui 170
Saturnius versus vnde dictus 171
Saturnum in maleficiis & incommodis cur nominet Virgilius 291
Satyra ex Tragœdia prodiit 43
Satyra Tragœdiæ soboles 111
Satyram non à Satyra, vel lege, vel lance dictam 47
Satyræ species duæ à characteribus 48
Satyræ Latinæ non interserendæ Græca 379
Satyræ qui Tragicorum versuum leges obtinuerint 47
Satyræ species à generibus carminum ib.
Satyræ species tres à ratione poematis ib.
Satyram non esse Latinam totam vt quidam falsò putarunt ib.
Satyrarum species quot modis agnoscantur ib.
Satyri vnde nomen acceperint ib.

Satyri quomodo in proscenium prodierint 47
Satyri quare sago militari interdum introducti 63
Satyri iidem qui *Tityri* 47
Satyri comites *Bacchi* ibid.
Satyri & Tityri comites *Panis*, vel *Liberi* ✱*Eliano* 20
Satyrum num reprehensorem esse oporteat 30
Satyrorum personæ 63
Satyrorum arma sive venabula ib.
Satyrorum ac mimorum propria actio cum saltatione 53
Satyrorum nomina, actus, facies 63
Satyros saltantes cur fecerit *Virgilius* in bucolicis 67
Satyricus ornatus 63
Satyricum poema quale 48
Satyrica carmina ludis addita *Apollinaribus & Scenicis* 106
Satyrographi inter se quo conueniant omnes quóque dissideant 378
Satyrographi tres, *Iuuenalis*, *Persius*, *Horatius*, stilum habent diuersum 379
Sbernia quid 62
Scæuola primus leonum pugnas dedit 104
Σκηνὴ μέλη 75
Scalarum usus additus theatro 83
Scaliger coram imperatore *Maximiliano Pyrrhicham* πανόπλιον repræsentauit 68
Scaligeri parodia in *Doletum* 115
Scaligeri genius 293
Scaligeri consilium fuit inchoare atque informare poetam perfectum 228
Scamoni Sicinnis, παρὰ τὸ σείεσθαι dicta videtur. addit *Scaliger* κυκεῖσθαι 67
Σκῆνος 38
Scazontes 194
Scazontes Iambici 150
Scena quid sit 38
Scena argentea 87
Scenæ actuum portiones minores 35
Scenæ comicæ media pars potentiorum ædes insigniores continebat 87
Scenæ satyricæ medius locus erat *spelunca*e ibid.
Scenæ initium & finis qui fieri soleant 38
Scenæ appellatio vnde sumpta ib.
Scenæ partes alij aliæ 87
Scenarum facies quomodo tempore auctæ ibid.
Scenarum modus priscus atque etiam militaris 86
Scenici ludi *Sibyllæ* iussu pro bona valetudine restaurati 110
Scenici ludi certo nomine libero patri peculiares erant 105
Scenici ludi à *Theatralibus* quid differant 106
Scenicis ferè respondent *Athenis Dionysia* ibid.
Scenicorum nomen *Megalensibus* ludis communicatum ab umbraculis 105.
Sceptrum quid sit 52
Σχῖνον ἢ ἴξιν idem esse quod ἄνδρα 208
Σχήματα καὶ ὄψεις 305
Σχηματοποιὸς, seu modi corporis varij 65
Σχοινίων tibiæ harmonia 81
Σχοινίζεσθαι de poematibus Ionicis dici, παίζειν ἔξω κόσμου 131
Σχοινοῦπια, locus isthmi à iuncis nomen habens 102
Σκιαθρίαι *Galeno* qui dicantur 55
Scientia aut verè & simpliciter est, aut laxa notione 3
Scientiæ finis quis 204
Σκίνδαλος, instrumentum *Lyricum* πτερόχορδον 126
Σκηνοῦν verbum militare 38
Sciras author fabulæ *Italicæ* 33
Scissio vestium apud veteres vsitata 245
Σκολιὰ μέλη à Pæanibus nisi materia sive argumento differre 117
Σκολιὰ μέλη cum virorum fortium laudatione in conuiuijs cani solita 117
Scolia in conuiuijs recitandi tres ponuntur modi 121
Scolion de *Admeto* elegans 122
Scolion neutiquam pedibus aut numeris à Pæane differre 112
Scolij initium quod est apud *Aristophanem* in *Vesp.* habes ibi.
Scolij nomen vnde originem habeat variæ sententiæ ibid.
Σκολιὸν propriè à flexuoso ordine sicuti serpentum reptatio, quod non à proximo in conuiuijs, sed vltrò citróque exciperetur ibid.
Scolion varijs argumentis adaptari 120
Scolion de *Aiacis* virtute 122
Scolion in nuptijs à discumbentibus lauro & myrto coronatis cani solitum 121
Scolio μέλη qui vicissent olim poculo donabantur, quod à cantu ᾠδὴ dicebatur 120
Σκάφη 65
Σκάφη qui Latinis *Asio*, auis qualis sit 71
Σκάφη sive σκοπιὰ pro gestu ib.
Scopulum, παρὰ τὸ σκοπεῖν dici 470
Scytalia, pusilla fuit tibia 80
Scytalia tibiola ab exigui surculi similitudine dicta ibid.
Scythis nihil magis laudabile quàm carere mœnibus 402
Seculares ludi quibus & quomodo peragi soleant 110
Seculares ludi pro incolumitate populi Romani à P. *Valerio Publicola* primùm constituti ibid.
Seculi nomine centum annorum spatium comprehendi, quo etiam hominis vitam constare putabant veteres ibi.
Sedendo sapientiorem animam fieri 229
Sedatiores et statariæ *Comœdiæ* 34
Segmenta cœli quæ appellentur 421
Σειρίτης è *Libyæ* tibijs canendi authorem 75
Semus Delius Phallophorici carminis author 44
Senarius catalecticus dactylorum nobilissimus 196
*Senatus*consulto cautum, ne quis Romam *Africanos* leones portaret 104

Senatusconsultum de subsellijs, ne cui sedenti spectare licitum esset 82
Senes in fabulis quales fingebantur 54
Senes cur comparationes faciant plurimas 147
Senilis ætas moribus ferè contraria adolescentiæ depingitur ibid.
Senium siue decrepitam ætatem à Comicis capularem vocari 50
Sententiarum modi duo 368
Sententiæ simul cum strophis absoluendæ 193
Sententiæ dicaces quando agi cœperint 33
Sepulturæ cur adeò prospiciant mortales 268
Sermo à serendo 476
Sermo est veluti animi portitor 1
Sermo quorsum datus 13
Sermonis regulæ 1
Sermonis ex amplificatione lex dicendi orta ibid.
Sermonis ornatus ibid.
Sermocinatio quid à Prosopopœia differat 319
Sermocinatio quid sit 309
Serpentini versus quales 185
Serranæ tibiæ quales 78
Seruì amictus 51
Seruis quare tunicula angusta & curta pro amictu fuerit ib.
Seruis interesse ludis Megal. cur nefas fuerit 105
Seruorum communium nomina 50
Sesquata quid 176
Seuthæ Thracis comitium apud Xenophontem, quid de saltatione contineat 72
Sibyllæ vatum numero habendæ 252
Sicinnis vnde dicta 67
Σικιννὶς lasciua in Satyris saltatio 66
Sicinnistæ qui dicantur apud Gellium 67
Σικιννοτύπτω modum tibiæ vocabant in ridiculis 81
Signa, tabulæ, & imagines in scena constitutæ 90
Sileni comites Bacchi 47
Sileni cantus 22
Sileno qualis tunica daretur 63
Silenum longissimis versibus Scaliger primus cecinit 148
Silenum quare Virgilius canentẽ finxerit res reconditæ atque compositæ sapientiæ 380
Σιλωνὸ, ἀπὸ τοῦ σιλλαίνειν 47
Σιλλὸς quid significet ib.
Silli Timonis 133
Σίμη saltationis nomen 67
Simicum instrumentum musicum 127
Συμμικτον carmen quale 154
Simodi 131
Simonides apud Hipparchum maximo in honore habitus 113
Σιμὸς lateralis Galeni quid 41
Simplicitati opposita Amplificatio 316
Simulatio, & dissimulatio inter se quid differant 356
Singulares tibias impares dictas 79
Singularis tibiæ, eiúsque æneæ apud Tyrrhenos varius vsus 78
Sinistra scenæ comicæ pars humillimam quoque personam capiebat, aut fanum desertum, aut omnium vacua 87

Sinistræ

Sinistrarum tibiarum appellatio, & earundem Ionica quare dicatur harmonia. 75
Sisyphus & Athamas Aeolo geniti 102
Sisyphus Isthmia instituit in honorem Melicertæ ib.
Situs loci quis sit, & quibus affectus conditionibus 421
Σπαρτὸ vnde dicti Thebani 423
Species rerum quomodo in animos nostros subeant 304
Σφηκοπώγων 55
Σφηκοπώγων nuntius tragicus, qui & in Comicis 61
Σφήκωσις Galeno quid sit 55
Spõdæus quid & vnde dictus 141
Spondiacæ tibiæ æquè distantia fuisse foramina 80
Spondiacis tibiis vtebantur veteres ad hymnos deorum ibid.
Spondiacorum vsus 152
Spurij versus qui 186
Sobas saltationis genus 70
Soccus humilis erat 53
Societatis diuisio 228
Socios qua ratione vocet suos apud Virgilium Aeneas ibid.
Socrates εἴρων quare dictus fuerit 356
Socratem duas vxores habuisse negatur 390
Socrates saltationi dedit operã 73
Socratis genius 292
Sodalitates peruueterem esse rẽ 105
Solonis lex, luxuriam celebritatis nuptiarum reprimentis 387
Sontes primùm obiecti feris in Arena quo tempore fuerint 108
Sophoclis in Aeschylum dictum lepidum 11
Σαφίας 314
Σῶτρα, quæ seruatoribus darentur olim dicta 387
Sotadæ Maronitæ versus, fuga, obitus 133
Sotadeum carmen 184
Σωτήρια sacrificia 395
Stadium ccxxv. passus capiebat 93
Στάσιμα carmina quare dicta 117
Statariæ fabulæ quænam appellentur 34
Stellarum nec pares moles, nec paribus interuallis disitæ 257
Stellata Neronis in theatro paratæ petasmata 90
Stesichorus inuentor palinodiæ 132
Stilus Satyræ qualis esse debeat 379
Stipem cogere nemini licuit, præter Ideæ matris familias, eásque iustis diebus 105
Στιχεῖα quamobrem vocatæ sint literæ 70
Stoicorum de qualitatibus falsa opinio 202
Stoicorum sapientia ferrea exagitatur 239
Strabonis ex Ephori historia de Pythone sententia 95
Stratagema quid sit 237.251
Στρατηγήματα Græcis quæ dicantur 2
Strenam, quasi trenam quare interpretati sint prisci Latini 280
Strigilis & ampulla datur Parasitis apud Plautum 55
Strigosi versus 187
Στρόβιλος motus cuius 66
Στρόβιλος vnde dicta saltatio 71

Suasio finis omnium orationum 8
Suasoria oratio quibus potissimùm nitatur argumentis 277
Summittus stili quid à venustate differat 465
Subsellijs pro telo in spectaculis Romani, dum pugnant de loco, rem agebant 82
Suetonij in Tiberio locus expenditur 33
Suidæ interpretatio, vt minùs apta de voce Parodiæ reiicitur 114
Superbia sæpenumerò fortem comitatur 267
Supercilia intenta consideratum hominem designasse 55
Supercilia corrugata diiudicantis erant ibid.
Superficies quid apud Iurisconsultos significet 217
Superstitio quid sit 271
Συζώπα 17
Συγκεχυμένοι versus 147
Συγκύκησις commixtio multarum rerum 317
Σύλληψις conceptio 345
Syllogismus quid sit 339
Syluæ quare nominata fuerint quædam Poematia 380
Syluarum cura quare ab Senatu Consuli iniuncta 21
Σύμμετρος mulierum vestis talaris 52
Symposium & Phædrum Platonis censet Scaliger operæpretium futurum esse nunquam legisse 11
Σύναψις eadem quibusdam quæ συμπλοκή 314
Συμπλοκισμὸς coagmentatio ibid.
Sypilus, Lydiæ mons 75
Syriacæ tibiæ proprium quid 77
Syrmata 61
Συρτὸς ibid.
Σύστασις, Tragœdiæ corpus totum fatale dicitur 370
Σύστημα in Choris Comicis quod ἐπῳδὸν Lyricis 377
Συζυγία modorum 76

T

Tabernariæ fabulæ vnde appellatæ 33
Τὰ διὰ πασῶν octo tonis constare 8
Talaris vestis mulierum qualis 52
Τάλαρει, qui & τάλασοι, vnde ταλασιουργοὶ 383
Talassio vnde deducatur variæ adducuntur rationes ibid.
Τὰ παρὰ θαλάσσης φοβερὰ, ἑρμηνεία οὖσα 279
Taurij ludi diis inferis consecrati sub Tarquinio Superbo 107
Taurij ludi vnde nominati ib.
Ταυτόποδες versus qui 184
Ταυτοπδία quid 143
Ταυτότης à palilogia quid differat 498
Tegumentum duplex 50
Tegumentorum cum ornatu appellationes ib.
Tegumenta simplicia ibid.
Teleclides 31
Τέλειον carmen quod 177
Τέλειος quare dictus Iupiter 384
Τέλος veteribus quamobrem γάμον designarit 384
Τέλεια sacrificium & dies nuptiarum ib.
Telesiade salto vnde dicta 68
Teles-

Teles saltator Aeschyli 65
Telestæ Selinuntij versus super harmonia Phrygia lepidissimi ponuntur 76
Telus tibicen Alemani poetæ 76
Temperantia cæterarum virtutũ mater 205
Temporis descriptio 219
Tempora qualitates diligenter obseruandæ 220
Temporibus xxx. longissimi versus tractum cohiberi, falsum esse 167
Tenor pro elatione vocis aut depressione 516
Terentianæ puritatem orationis & artem summam, qui factum sit vt multorum Comicorum facetiis postponerent veteres 375
Terentij locus in Eunucho expositus 32
Terentius quàm Plautus cur pluris à nobis hodie fiat 375
Teretes versus qui 180
Τετράτρητος citharæ modus 126
Tersus stilus quis dicatur 460
Τετράκωμος militaris, Herculis saltatio 68
Τετραλογία σατυρικὴ, à quatuor festiuitatibus dicta 35
Tetrameter quid 146
Τετραοιδὸς modus citharæ 126
Τετρόωροι & τετρίππαι Græcis, quadrigæ Latinis 94
Θάλαμος, cubiculum nuptiale, vnde Græcis deductum 381
Thaletæ Gortynij seculum 80
Thaletis sententia, qui aquam omnium rerum elementum profitebatur 34
Θαυμασὶς 66
Theatrales leges Romanorum variæ 84
Theatralis saltatio dicta ad differentiam vulgaris 66
Theatri partes accessoriæ 90
Theatri ambulatory Thespis author 82
Theatri partes 83
Theatri Romani, quod M. Scaurus Aedilis faciendum curauit, descriptio 82
Theatri figura qualis ib.
Theatrum vnde dictum 81
Theatrum Athenis è lapide structum, quum antea sublicium fuisset 82
Thebanis assignatur inuentum tibiarum ex ossibus ferarum 79
Theocles, Elegorum author 129
Theodoricus Gotthorum rex, vniuersum vsum gladiatorum sustulit 109
Θεολογεῖον. sublimis locus in theatro sine machina, si quando numen aliquod introducebatur 89
Theologia prudenti poetæ necessaria 286
Theophrastus ab anicula Athenis agnitus, & appellatus peregrinus 55
Θεσπεσίων poetarum duo genera 11
Theopompus 31
Θεὸς ἀπὸ μηχανῆς, à machinis scenicis ad prouerbium rerum de-

Sperataram trahitur 88
Θυμέλη μηχανὴ Tragœdiæ propriùs 26
Θυμαύλιον 66
Θυμαύλιον duplex 67
Thesei saltatio quare γέρανος vocata 69
Θόρυβος soni demissio 76
Θυσιοφόρια quare acta Cereri 81
Thesmophoria, sacra Cereri sine ludis cum pompa 103
Thespiades Musæ unde nuncupatæ 9
Thespis oppido Bœotiæ primum commisse Pierum ibid.
Thespis pensilium Scenarum in plaustris circumactarum, repertor 28
Thessalas mulieres nudas saltasse cum διαζώσμασι 72
Thessali Æolensiũ integerrimi 74
Thessalos à Dorien sib. Æoli auspicus & ductos & dictos esse ibid.
Thensa quid sit & unde dicatur 107
Θρηϊκικὸς modus tibiarum apud Argolicos 81
Θρίαμβος ὠιδὴ unde dicta 79
Θρόνωσις unde 476
Thracũ mos & dexteritas in saltando 72. Threni 426
Threni, lugubres cantus 128
Θυμέλαι διονυσιακαὶ 63
Thymelia 74
Tymelici in Orchestra, In proscenio tibicines cum Choro constiterunt 39
Θυσίαι à sacrificiis vocatur area theatri, alius θεωρεῖον 86
Ὑποκριτικὸς tibiæ modus qualis 81
Thyrsus quid sit 48
Thyrsi & conti quare Satyris tribuerentur 63
Tibiæ dextræ & sinistræ quare sint appellatæ 79
Tibia è Sambuco emedullata 79
Tibiæ eburneæ 78
Tibiæ arundineæ qui fierent 78
Tibiæ nuptiales cur binæ iunctæ impares 80
Tibiæ Aforum Nomadum in pascuis equarum usus, materia & modus 20
Tibiæ sinistræ 79
Tibiæ dextræ ib.
Tibiæ ex asininis ossibus atque argento 78
Tibiæ ex aquilarum & vulturũ ossibus apud quos populos usus fuerit ibid.
Tibiæ nomen apud Latinos unde 79
Tibiæ spondiacæ 78
Tibiam ex hederaceis internodiis multiforem excogitasse Ostridem 79
Tibia ex lauro qualis fuerit in Africa ibid.
Tibiarum ac modorum duplex ratio 74
Tibiarum partitio à seculis 80
Tibiarum inuentores plures recensentur 77
Tibiarum differẽtiæ ab ætatibus & sexibus tres 80
Tibiarum genera 77
Tibiarum differentiæ à sonis 80
Tibiarum nomina varia, à multiplici usu ipsarum ibid.
Tibiẽ in Comœdia loco Chori 38
Tibicines, citharœdi cum citharistis in Pythia introducti 95
Tibicines veterum qui 179
Timocreontis Rhodij scolion in vituperationem Pluti 121
Tiresiæ reticulum quale 62
Titulus & honor idem 37
Titulus quid sit, & quod sit eius etymon ibid.
Titulum non à tutando, sed πρὸς τὸ τίειν καὶ τιμᾶν dici 434
Tityrmus, & Tityri unde dicti 20. Tityrus priscis Æolensibus capella sonat 47
Tityri, Liberi patris socij & ministri ibid.
Τὸ εὔχεσθαι καὶ ἀκμὴ in Epiphonematis 457
Togatæ fabulæ 33
Toni veteres communes tribus modis, Dorio, Phrygio, Lydio. 80
Torebum quare legatur author em fuisse Lydiorum modorum 75
Trabeatæ fabulæ 33
Trabeatæ comœdiæ ibid.
Τὸ τί ἐστι quid vocet Aristoteles 407
Τραχεῖαι in versus 189
Τραχυσιμὸς 66
Tractatio siue διατύπωσις quid sit 307
Tractatio à Demonstratione quid differat 309
Τραγικὸς ornatus satyricus 63
Tragici ornatus veteres 62
Tragœdiæ etymologia 28
Tragœdia sententiis quasi columnis, ac pilis quibusdam fabricæ illius fulcienda 368
Tragœdia neque argumentum neque prologum separatum habet, sed in personæ ad fabulam pertinentem 36
Tragœdia & Comœdia in quibus unum sint aut differant 27
Tragœdia non inuenta, sed exculta priùs quàm Comœdia 26
Tragœdiæ primus author quis fuerit pro comperto non habetur 28
Tragœdiæ conficiendæ ratio 368
Tragœdiæ proprium nequaquam esse, ut exitus sit infelix, modò initus sint res atroces 367
Tragœdiæ vetustas 25
Tragœdiæ membra ex Aristotele 46
Tragœdiæ quo modo delectent 373
Tragœdiam scripsit Callias, nomine Grammaticam 34
Tragœdiam Comœdia vetustiorem non esse 25
Tragœdiarum species à loco argumentorum generib. diuersæ 34
Tranquilli error, qui Troiam ludum Pyrrhicham fuisse saltationem putet 104
Tranquilli locus de voce præconis, inuitantis populum ad eos ludos, quos nemo vidisset nec visurus esset 110
Translatio siue metaphora quid sit 321
Translatitium statum ad coniecturalem referri posse 6
Trapezitæ nomen 50
Trapezuntius Hermog. imitator traducitur 445
Trasymachum ante omnes numerosam fecisse orationem 285

Trebatius auro scenam ornauit 90
Tribus vnde dictæ 39
Tribrachus quid 142
Τερπεία vnde constet 41
Τερπεία Tyrtæus author ibid.
Τέτταξ, dictio quæ dicatur 76
Tritici & Panis voces Heroici non esse carminis, sed pro eis Cererem poni à Virgilio 477
Τετράσκης 46
Τετράσκης Chorus 41
Trochæus quid & vnde dictus 141
Τροχαῖος & ὀξὺς modi citharæ, à celeritate temporum dicti 126
Trochaicus versus 151
Troia, ludi genus diuersum à Iuuenalibus 111
Troia ludus 69
Troia & Cæstrenses ludi quare celebrati fuerint 103
Tropus quid sit 496
Tunicatæ Comœdiæ 33
Turbulentæ Comœdiæ 34
Turni oratio quo sit facta artificio 282
Tydeus heroum minimus statura 53
Τυμβωρύχοι Galeno, qui ad tumulos modos facerent 67
Tyndaris Siciliæ pagus 17
Τύπος propriè Græcis quid sit 307
Tyranni persona & oratio qualis esse debeat 274
Tyranni & principis boni differentia 229
Tyrtæi carmina quomodo concinuerint posci Lacedæmonij 69

V

VAfrities quemadmodũ recte designari possit 269
Valerij Martialis epigramma de Gaditana intelligendum 72
Varietas orationum apud Virgil. 224
Varietas carminum à membris 117
Varietati imprimis studendum Poetæ 226
Varronis error 139
Varronis lapsus in etymo Comœdiæ 25
Vatum obseruationes 252
Vehementia orationis in quo consistat 489
Venationes Circensibus vt & Castrensibus ludis edi solitas 106
in Venatu loqui neutiquam faustum putatur 15
Venetias ex aliarum vrbium ruinis conditas esse 423
Venus, numen idem gaudiorum atque amorum 16
Venustas quæ Græcis χάρις, quid à pulchritudine differat 446
Vera & simplicis scientiæ definitio 3
Verba alata cur nominet Homerus 9
Verbenas aris Apollinis imponi solitas 86
Verborum ornatus duplex 439
Verborum grandium ac splendidorum obseruatio ex Virgilio pag. 468
Verborum prolixitate aut brevitate quæ ratione vti deceat Poetam 515

Veritas in dicendo quotuplex, & quæ sit 3
Versificatores à Poetis quid differant 7
Versus quid 145
Versus συμφρητες 148
Versus συνιζήνυμενοι 147
Versus perfecti qui vocentur 179
Versus χωλιαμβος 150
Versus Cn. Martij. 103
Versuum genera 145
Versus vnde dictus 144
Versus constans vnica voce 148
Versus ἀνεπιστρόφους qui 147
Versus maximus quare τριακοντάσημος dictus 192
Versus, qui omnes in se orationis partes complectitur 178
Versus illibati qui à Grammaticis dicti sint 177
Versuum nonnullorum apices quare plus marginis occupent 175
Versuum secunda diuisio à partium genere sumpta 146
Versum in versum posse mutari 200
Vestalibus contra Prætoris tribunal locum in theatro dedit Augustus 85
Vestes prytanicæ. 86
Vestium colores 52
Veteranis emeritis Alexander primas sedes in spectaculis assignauit 85
Veteris & nouæ comœdiæ differentia 31
Vetulæ vestis cæsia, id est cinerea 52
Vetustas poetices 9
Vinum anima conuiuiorum 81
Virgæ in manus agentium fabulas vnde sumptæ 51
Virgilius solus dignus nomine poetæ 208
Virgilius poetarum rex 251
Virgilius in tota sua Aeneide quam disponendi rationem secutus sit, docetur 365
Virgilij eruditio non affectata 290
Virgilij ex Catulli Epigrammate parodia 115
Virgilij παραπλανῆσις, quibus auditorem quasi prægustatione allicit ad epulas, summa prudentia 290
Virgilij institutum quod fuerit in tota Aeneide 228
Virgilij ornamenta varia in describendis cædibus 225
Virgilianæ poeseos ἐπίφρασις 294
Virtutes quatuor poetæ 286
Virtutem sibi ipsam & pretium & præmium esse 229
Virtutum corporis dispositio, quæ cuique certamini aptæ 93
Vis maxima poetis quæ sit 83
Vitia versuum à quantitate 186
Vitia qualitatis duplicia 189
Vitium figuræ 191
Vmbracula pro cassis & locis actorum excitata scenas Græci vocant 83
Vocem vnam in plures pedes posse diuidi 138
Voces, notas animi esse 140
Voluptas quid sit 402

Votiui ludi qua occasione, quóue instinctu celebrari ſ leant 109
Votiuis ludis palmæ datæ victoribus, itémque populo epulum ab ædilibus 110
Vox, aer eſt motus 7
Vrbana multitudo qualis 240
Vrbem conſtituendam aut iam conſtitutam quemadmodum deſcribi oporteat 259
Vrbem quemadmodum à ſitu & aliis commodis, ſiue in plano ſiue ea in edito ſit loco conſtituta, laudare poſsis 401
Vrbis alicuius ſitus quibus potiſſimùm laudetur cauſis ibid.
Vrbis Encomion quibus explere poſsis habes 422
Vrſum in Numidia nullum reperiri putant quidam 105
Vulcanalibus in ludis quare nocturni ignis uſus 107

Ξ

Ξιφισμὸς 65
Ξύλα παράληψις 66
Ξυσὶς, amictus ſpecies 62

Υ

Υἱὸς ἰατρῶν, loquendi modus apud Græcos unde fluxerit 9
Υ̓γρὰ, quare ſaltatio Perſarum propria, vocata fuerit 69
Υ̓πόζατον quid ſit, & unde nomen 508
Υ̓ποαρμοξολύδιος ἁρμονία 75
Υ̓ποβόμιοι tibiæ dictæ 80
Υ̓ποζυγὴ figura qualis 506
Υ̓ποκρίνεσθαι Græcis quid 11
Υ̓πορχηστῆρες ſaltatores qui 571
Υ̓ποφρύγιος modus ac tibia quæ dicta 74
Υ̓πόρρυθμον quid & quare 192
Υ̓πόθεσις quid à θέσει differat Oratoribus 432
Υ̓ποτύπωσις quid ſit 308

Z

Zelotypiam in fœmina extremum ſupremúmque affectum 242
Ζηλοτυπίας etymologia & definitio 264
Ζυγὰ Chori 39

FINIS.

modus est in littratura seruandus, cui loco littra
habenda, ut præparent ingenium non detineat, tam
diu enim in istis immorandum quamdiu nihil animus
agere maius potest, rudimenta sint nostra non
opera. Seneca.
qui trifticosa non qui multa scit sapit.

Universidad de Deusto
Biblioteca